

Universitat de Lleida

El priorat de Santa Maria de Meià durant l'Antic Règim

Ramon Bernaus i Santacreu

<http://hdl.handle.net/10803/667379>

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

**UNIVERSITAT
DE
LLEIDA**

**EL PRIORAT
DE
SANTA MARIA DE MEIÀ
DURANT L'ANTIC RÈGIM**

Ramon Bernaus i Santacreu

MEMÒRIA PER A L'OBTENCIÓ
DEL GRAU DE DOCTORAT

Dirigida pel Dr. Enric Vicedo i Rius

Departament d'Història
Facultat de Lletres
UNIVERSITAT DE LLEIDA

**EL PRIORAT DE
SANTA MARIA DE MEIÀ
DURANT L'ANTIC RÈGIM**

INTRODUCCIÓ

Com a llicenciat en Història, posar-me a redactar la tesi per obtenir el grau de doctorat és el repte més important que m'he plantejat des de que vaig començar els estudis d'història. És cert que durant els anys de la carrera havíem realitzat molts treballs pràctics, però sempre sobre temes molt concrets, essent la major part una síntesi de la consulta dels materials recomanats en les bibliografies. El primer gran repte pròpiament d'investigació històrica a partir de fonts originals, on vaig poder aplicar els aprenentatges assolits, va ser en la tesina de llicenciatura redactada l'any 1989 a la UNED, "*Una interpretació històrica del Señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732 y 1734*". Però les dues dècades i mitja que després em vaig dedicar a la docència a l'institut de secundària a temps complert, em van allunyar del món de la investigació històrica, ja que com a màxim publicàvem de tant en tant articles de divulgació històrica en la revista local i també algun llibre de síntesi d'història local. Per això l'actual treball torna a ser de nou el gran projecte de la meua curta trajectòria d'investigador.

En parlar de les motivacions que m'han portat a escollir el tema "El priorat de Santa Maria de Meià durant l'Antic Règim", les exposaré des d'un doble punt de vista:

a) En primer lloc des del punt de vista de l'espai on es troba situat. El priorat de Meià estava ubicat majoritàriament, com Argentera, dintre del municipi de Vilanova de Meià a la petita vall coneguda com la Coma de Meià i a cavall de la serra del Montsec, bàsicament per la seva vessant meridional. Aquest priorat que va funcionar com una quasi diòcesis fins a la seva desaparició a partir de les desamortitzacions segle XIX; que depenia directament de la Santa Seu, i on el prior tenia potestat quasi episcopal sobre els habitants de les viles i pobles d'aquesta petita comarca, tenia com a seu el Monestir situat a la petita vila de Santa Maria de Meià. Aprofundir en el coneixement del priorat com a institució eclesiàstica i també en el coneixement dels pobles que formen la Coma de Meià, sempre ha format part de les prioritats a l'hora d'escollir el tema de la investigació. Per sort aquesta vegada ha estat possible.

b) En segon lloc des del punt de vista temporal. No ha estat una casualitat escollir per a la recerca el període que de forma genèrica es coneix com Antic Règim ja que la documentació que hem utilitzat es bàsicament del segle XVII, però amb moltes dades del segle XVI, però també del XVIII. Aquest període històric, tot i els conflictes bèl·lics que van malmetre el país (Gerra dels Segadors, Guerra de Successió) i ser encara poc estudiat documentalment a la Coma de Meià, ens ha deixat mostres de la prosperitat econòmica que van viure els pobles de la nostra contrada, per això pensem que en el nostre treball podem confirmar aquesta hipòtesi. Podem comprovar, per exemple, a Santa Maria de Meià on van construir de la nova església prioral i parroquial barroca (segona meitat del segle XVII), la construcció de la capella de Sant Benet a la Placeta (1641) o la construcció d'una font per a ús comunitari amb aigua de boca, pica per abeurar els animals i safareig públic a l'indret conegut avui com plaça Jalpí. També a Vilanova de Meià queden bastants testimonis d'aquest període com és la cas de la Casa de la Vila on es reunia el Consell General (1595), les ampliacions de l'església parroquial de Sant Salvador amb la construcció de la capella del Roser (segona meitat del segle XVII) amb una magnífica cúpula d'aires renaixentistes; la construcció de la capella i el cambril del Sant Crist o la construcció del retaule barroc de l'altar major (1700); sense oblidar la portada d'aigua potable mitjançant una mina fins al dipòsit de la Font de Caps i la distribució amb canonades de plom fins a quatre fonts públiques situades en indrets estratègics que donaven servei d'aigua de boca, però també amb piques per abeurar els animals.

Quan vam començar a planificar aquest treball vàrem sospesar un parell d'opcions per iniciar una línia de recerca original. Ens trobàvem en aquest procés quan vam estar buscant a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i vam trobar un bon plec de documentació inèdita sobre el priorat de Santa Maria de Meià, classificada com a DIVERSOS MEIÀ; amb materials especialment dels segles XVI, XVII i XVIII: és una part molt important de l'arxiu del priorat de Meià. Aquest arxiu sempre s'havia donat per desaparegut, potser a causa de les guerres dels últims dos segles, o simplement perquè havia estat malmès i destruït després de l'exclaustració i les desamortitzacions eclesiàstiques del segle XIX, com va passar a molts indrets. Per sort, no ha estat així.

Aquesta troballa i els consells del meu tutor i director de la tesi, em van fer decidir per aquest línia de recerca. La decisió, molt meditada, no estava lliure dels entrebancs que durant tot el procés del treball m'he trobat, ja que en ser materials inèdits sense digitalitzar, m'ha retardat molt l'accés a la documentació. Per sort a l'Arxiu Capitular d'Urgell, a l'Arxiu Diocesà d'Urgell i a l'Arxiu Històric Ciutat de Barcelona, també vam localitzar materials sobre el priorat de Meià que en molts aspectes complementaven la documentació de l'ACA que hem utilitzat en la recerca. De tota manera, ensopegar amb aquest material inèdit sobre el priorat de Meià ha estat un dels fets més importants que ens ha passat en el nostre curt bagatge d'investigador, no solament per poder realitzar el nostre treball, sinó pels futurs treballs que sens dubte es faran i que ens han de permetre conèixer una mica més aquest territori del Montsec de Meià, la meva terra.

Tot el territori conegut com la Coma de Meià, amb les seves poblacions que històricament havien estat sota la jurisdicció del castell termenat de Meià i en particular sota la jurisdicció espiritual del priorat de Santa Maria de Meià, formen part d'aquelles vivències històriques considerades mítiques del meu país, que des de sempre m'han despertat un interès especial per al seu coneixement. És com aprofundir en el meu passat i en les meues arrels. Per això volem conèixer la gent que habitava els nostres pobles, les seves institucions polítiques i religioses, la seva economia, els seus conflictes, i d'aquesta manera crec que ens podrem apropar a un passat que, deixant de ser mític, ens acosta a la realitat històrica de la nostra terra, la Coma i el Montsec de Meià. El període escollit, com hem comentat, és de forma genèrica l'Antic Règim, una època relativament poc estudiada, especialment en aquests territoris, però molt propera a nosaltres i de molt interès, de la que ja vam realitzar un petit treball en profunditat com hem explicat, a partir d'un capbreu que va manar redactar el senyor d'Argentera de Meià, Ignacio Capaccio i on havien d'acudir a declarar els emfiteutes de la seva baronia. Els resultats d'aquesta investigació i també altres sobre Vilanova de Meià i Santa Maria de Meià, van ser publicades de forma massa breu el 1995 en un llibre sobre el municipi de Vilanova de Meià, amb moltes notícies inèdites sobre Vilanova, però també sobre el priorat de Meià. Ara volem entrar més a fons per conèixer aquest territori i la seva gent i ho desenvoluparem en el següent apartat sobre el objectius de la recerca.

OBJECTIUS

L'objectiu bàsic de la nostra recerca ha estat aprofundir en el coneixement del priorat de Santa Maria de Meià especialment durant els segles XVII i XVIII, des d'una doble línia de recerca:

a) **El priorat de Meià des de la vessant religiosa i espiritual.** El priorat era una *prelatura nullius*, on el prior tenia quasi les mateixes atribucions d'un bisbe ordinari en les parròquies, els feligresos i les esglésies de la seva quasi diòcesi. L'estudi dels documents de la cúria eclesiàstica de Meià, ens han d'ajudar a conèixer encara més el priorat, el prior i les seves atribucions. Però també els conflictes que tenia com a màxima autoritat religiosa dintre del seu territori amb el bisbe d'Urgell, que li discutia qüestionava la seva jurisdicció espiritual. Per això intentava per un costat realitzar una visita pastoral i impartir la confirmació, sense el seu permís, a la parròquia de Vilanova de Meià o, encara més greu, es volia apropiat d'una de les seves parròquies històriques, Fontllonga.

b) **El prior de Meià com a baró i senyor jurisdiccional** d'uns quants pobles i termes del seu priorat. L'estudi dels documents, la majoria inèdits, de la cúria secular del priorat de Meià ens han de permetre descobrir una mica més a fons les relacions del prior com a senyor amb les universitats d'aquests pobles i amb els seus vassalls, en aquest petit territori prepirinenc (el Montsec de Meià). També conèixer els principals cultius, quan treballar la terra era quasi l'únic mitjà de vida i la principal ocupació de la gran majoria de seva gent. En aquest apartat també aprofundirem en els conflictes que el prior de Meià, com a baró i senyor, tenia amb els seus vassalls en particular, i amb la universitat de la seva baronia, Santa Maria de Meià. I també amb la universitat de Vilanova de Meià, quan des d'aquí no s'acceptava la seva jurisdicció en alguns conflictes i a més tenia el suport del Capítol de Canonges de la Seu, senyor jurisdiccional de la vila.

Tenim la voluntat que estudiar el priorat de Meià des d'aquests dos punts de vista i pensem que ens donarà una visió aproximada no només del priorat en particular, sinó de tota la coma i de les terres del Montsec de Meià en general.

Passem a comentar amb detall, capítol a capítol, els objectius més específics de la nostra recerca:

Primera part

En aquest primer apartat situarem els capítols 1, 2 i 3 en què estudiarem la situació del priorat de Meià en l'espai i en el temps. En el **capítol 1**, situarem el priorat de Meià en l'espai geogràfic, fent una breu ressenya geològica del territori on estava situat, però també ens apropiarem a la seva geografia física tant des del punt de vista del relleu, la hidrografia, el clima i la vegetació. Pensem que aquestes dades ens ajudaran força quan parlarem dels tipus de conreus que es donaven a la coma de Meià i la seva importància. Creiem que han de ser un complement bàsic d'aquest apartat els mapes elaborats amb l'ajut inestimable del Servei de Cartografia de la UdL, que ens ha de permetre situar els diversos apartats que treballarem del priorat de Meià en l'espai físic actual.

En el **capítol 2**, ens apropiarem a la geografia humana i estudiarem l'evolució de la població que vivia en els pobles que formaven el priorat de Meià i la seva evolució, començant al segle XIV fins a la desaparició del Priorat, però també fins arribar a l'actualitat. Volem confirmar, si és possible, la davallada demogràfica que van patir els pobles del Priorat durant el segles XIV i XV; l'incipient augment demogràfic dels segles XVI i XVII i especialment el de la segona meitat del XVIII. Finalment, un cop desaparegut el Priorat, seguirem la seqüència demogràfica de les seves poblacions que

n'havien format part fins a l'actualitat. Volem confirmar si Vilanova de Meià era també la població central des del punt de vista demogràfic, com també ho era des del punt de vista econòmic i social. En aquest capítol també són molt importants els mapes elaborats pel servei de cartografia de la UdL.

En el **capítol 3**, elaborarem una breu ressenya sobre els orígens històrics de la coma de Meià des del segle XI, quan la família dels Meià rep el castell termenat de Meià de mans del comte d'Urgell, i ben aviat funden l'abadia de Santa Maria de Meià. De quan l'alta senyoria de Meià passa de la família dels Meià a la dels Cervera (finals segle XII), fins que a principis del segle XIV tot aquest patrimoni s'integra a la corona. També farem una ressenya històrica general del priorat de Meià com a institució religiosa des dels seus orígens al segle XI, fins al segle XIX en que desapareix, que ens ha de servir per contextualitzar les aportacions que sobre el priorat farem en els capítols posteriors. Pensem ressaltar els diversos períodes històrics com són la fundació del monestir com abadia familiar; la conversió en un priorat benedictí depenent de Ripoll; l'època en què el priorat de Meià és donat en "in encomendam" i les conseqüències negatives que va tenir; de quan el priorat passa directament sota tutela de la Santa Seu, i a finals del segle XVIII que entra com a patronat reial; finalment donarem notícies de la seva desaparició amb l'exclaustració i les desamortitzacions dels bens eclesiàstics. Pensem acabar aquest capítol i la primera part del nostre treball, amb una breu ressenya històrica sobre la vila de Santa Maria de Meià, cap i casal del priorat.

Segona part

En aquest segon apartat agruparem els capítols 4 i 5, en els què volem entrar més a fons en el priorat de Meià com a institució eclesiàstica. En el **capítol 4** ens volem apropar al priorat de Meià com a institució eclesiàstica, centrant la nostra recerca en el segle XVII, l'època del prior Josep de Jalpí i Julià del que hem trobat molta documentació inèdita. Estudiarem la *prelatura nullius* de Meià des del seu origen com una abadia familiar dels Meià, fins a convertir-se en un priorat benedictí depenent de l'abadia de Ripoll, i més tard en la quasi diòcesi de Meià amb totes les seves jurisdiccions eclesiàstiques. Hem pogut localitzar en aquesta documentació que estudiem les viles, pobles, termes i quadres, amb les seves respectives parròquies i esglésies que es trobaven sota la jurisdicció quasi episcopal del prior. Sens dubte creiem que seran un complement molt important per al nostre estudi en aquest capítol els mapes temàtics realitzats a partir de la cartografia històrica elaborada pel Servei de Cartografia de la UdL. Tenim previst treballar la importància que tenia el prior de Meià dins de les institucions religioses del Principat (la Congregació Benedictina, Claustral Tarraconense, el Concili Provincial a Tarragona i el bisbat d'Urgell), però la representació que tenia el prior de Meià com senyor jurisdiccional en les institucions de govern del Principat de Catalunya (La Junta de Braços, les Corts Generals i la Diputació del General). Com que hem trobat els protocols de la presa de possessió del prior Jalpí i la composició de l'escrivania i de la seva cort eclesiàstica, tenim la intenció d'estudiar tant aquesta presa de possessió com el funcionament de la cort i escrivania eclesiàstica de Meià.

En el **capítol 5** tenim previst realitzar un estudi general dels dotze sínodes celebrats al priorat de Meià des del segle XIV fins al segle XIX. Localitzar el llibre on es guardaven les actes i les constitucions sinodals del priorat de Meià, pensem que ha estat una de les aportacions importants que farem en el nostre treball i és on de veritat es demostra la importància eclesiàstica de la quasi diòcesi de Meià. Pensem que un treball a fons dels dotze sínodes i les seves conclusions mereixerien molt més que un sol capítol per reflectir-ho correctament, però ens allunyariem del nostre objectiu de donar una visió global del priorat, ja que els sínodes per si sols mereixen un treball per separat, que no

renunciem d'entrada a fer-lo al seu moment. Ara ens volem limitar a estudiar com funcionava un sínode a Meià a partir del protocol del sínode que es va celebrar el 1796 on pensem explicar amb detall tot el procés de la seva convocatòria i celebració. Però com que d'aquest sínode de finals del segle XVIII els mandats de les constitucions sinodals ja són molt migrats i gairebé protocol·laris, pensem entrar més a fons en l'estudi de les constitucions sinodals del 1687 elaborades en el sínode convocat pel prior Diego de Mates. L'estudi d'aquestes constitucions sinodals creiem que ens permetrà aprofundir en l'ampli poder legislatiu i executiu des del punt de vista eclesiàstic dels sínodes de Meià i en particular del seu prior. Una visió global dels dotze sínodes, però, com a mínim ens permetrà conèixer les parròquies del priorat i la seva evolució durant gairebé sis segles.

Tercera part

En aquesta tercera part agruparem els capítols 6, 7, 8, 9 i 10 on volem estudiar una vessant diferent del prior de Meià, en aquest cas com a baró i senyor jurisdiccional de les poblacions que estaven sota el seu domini directe.

Parlarem en el **capítol 6** de la jurisdicció temporal del prior, amb la seva cort i escrivania secular i les deu viles, pobles i termes on tenia la jurisdicció temporal i les governava i administrava directament mitjançant el batlle corresponent. Pensem fer un treball a partir de la presa de possessió dels diversos pobles en què el prior tenia la senyoria i la jurisdicció, centrant-nos especialment en l'acte celebrat a Santa Maria de Meià que, com a cap de la baronia, sempre la posen com a model a seguir en la resta de les poblacions.

Volem estudiar en el **capítol 7**, els drets i rendes que percebia el prior com a senyor dels pobles en què ell era el baró: rendes proporcionals (delmes i primícies) i rendes fixes (la quístia i els censos), els impostos de transmissions patrimonials (terços, lluïsmes), el dret de castellatge de les ramades i les prestacions de treball personal (les joves). Finalment posarem també en aquest capítol l'estudi concret i de forma pràctica de les rendes que rebia el prior de Meià de les terres que tenia a Vilanova de Meià, on ell no en tenia la senyoria, aquesta informació la tenim a partir de dos capbreus fets pels priors entre el segle XVI i XVII.

En el **capítol 8** pensem exposar els béns que tenien les universitats dels pobles i els que tenien els particulars del priorat de Meià: les propietats comunals, les terres comunals, les aigües i abeurades del bestiar, les pletes i passatges de bestiar, la dula, el vedat de cada poble, les roques, fustes i llenya i fins i tot els fems dels carrers. També volem donar notícia dels serveis que tenien acensats algunes poblacions com el molí d'oli, el molí fariner, els forns de calç i de ges, la teulera, el forn de pa, la fleca, la taberna o la carnisseria. També volem parlar dels recs bastant migrats que hi havia a Santa Maria de Meià i a Vilanova de Meià als marges del riu de l'Obac o de Sant Pere i del riu Boix. Finalment volem conèixer en aquest capítol els drets i propietats particulars que tenien els vassalls de cada poble del priorat i les propietats i drets que es reservava el prior en aquests pobles.

Volem estudiar en el **capítol 9** les institucions de govern local que tenien els pobles del priorat de Meià, en els que el prior era el baró i senyor jurisdiccional, a partir de les poblacions que estaven organitzats en universitat i tenien consell general amb paers per al govern local (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat) i amb el batlle nomenat pel prior a partir d'una terna presentada pel consell general de cada poble. Però també aquells llogarrets i termes amb molt poca població o del tot despoblats (Peralba, Rúbies, Cabrera, Solanelles i Mont-roig), que no podien

tenir universitat ni consell general amb paers, i els batlles que els administraven eren elegits directament pel prior.

Finalment en el **capítol 10** volem estudiar la gent i els grups socials que trobem als diferents pobles dels què el prior de Meià tenia la jurisdicció temporal (nobles, pagesos, comerciants i negociants, gent d'ofici, eclesiàstics, francesos), a partir de la informació que trobem en el Llibre General del Priorat, començat a redactar en l'època del prior Jalpí. Com que volem que el nostre treball vagi una mica més enllà dels pobles estrictes del priorat i ens apropi de forma general a la Coma de Meià, ni que no estiguin directament sota la jurisdicció temporal del prior, aprofitarem la informació que apareix sobre Vilanova de Meià en els capbreus de 1557 i 1627-1637, per estudiar les persones d'aquesta vila comparant-les amb les dels pobles propietat del prior.

Quarta part

En aquest apartat inclourem només el **capítol 11**, i volem estudiar el cas pràctic especial de les propietats alodials, rendes i altres drets que el prior de Santa Maria de Meià, posseïa al terme de Vilanova de Meià, durant el segle XVI i XVII, però també i molt especialment dels tipus de cultius que s'hi donaven i de les persones i grups socials que hi queden reflectits. En aquesta vila, la població central i més important de la coma de Meià, el prior només tenia la jurisdicció espiritual, però la senyoria i la jurisdicció temporal era del Capítol de Canonges de la Seu. Aquest estudi el farem a partir dels quadres elaborats amb el buidatge de les dades que apareixen al Capbreu Vell de Meià (1557), al Capbreu elaborat entre 1627-1637, al Llevador dels delmes i censos de 1638 i a la Concòrdia i Permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià de 1640. Una part important de les dades procurarem tractar-les en aquest capítol, mentre que una altra part les anirem incorporant, quan calgui, per complementar altres capítols del treball, tal com anem indicant.

Cinquena part

En aquesta part que inclourà els capítols 12, 13, 14 i 15 estudiarem quatre conflictes diferents, i alguns greus, que va tenir el prior de Meià durant el segle XVIII: un com a baró i senyor jurisdiccional, i els altres tres són bàsicament sobre la seva jurisdicció espiritual.

El primer conflicte l'estudiarem al **capítol 12**, i és sobre la jurisdicció espiritual del prior de Meià i el bisbe d'Urgell. El dia 20 de juny de 1716 es va presentar a la parròquia de Vilanova de Meià el bisbe d'Urgell amb la intenció de fer la vista pastoral i administrar el sagrament de la confirmació, sense l'autorització del prior. El bisbe no podia fer la vista pastoral ja que això era atribució exclusiva del prior, i no podia administrar la confirmació si no demanava permís al prior. Com que el bisbe no va fer ni una cosa ni l'altra, el conflicte i el consegüent escàndol va ser de grans dimensions i es va allargar durant tres dies. La documentació que va generar serà l'objecte del nostre treball.

Al **capítol 13** estudiarem l'enfrontament conflictiu entre el prior, Josep de Salvador, amb la universitat de Santa Maria de Meià, a partir del Cartell de Pregons i Públiques Crides, que va fer públic el 15 d'agost de 1725, en el què no respectava un acensament que el prior Jalpí havia fet a la universitat el 1633, i una colla de drets i privilegis de què gaudia la universitat, els quals quan els priors prenen possessió de la senyoria juraven respectar-los, com haurem pogut comprovar en el capítol 5. Acaba tot plegat en un plet a l'Audiència i la sentència arbitral que serà l'objecte del nostre estudi.

El conflicte sobre la jurisdicció espiritual més greu l'estudiarem en el **capítol 14**. És la disputa que mantenien el prior de Meià i el bisbe d'Urgell sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga. Fontllonga, històricament des del segle XI sempre havia

format part del priorat de Meià, però inexplicablement una bona part del segle XVIII és el bisbe qui nomena els rectors, sense que el prior manifesti cap oposició. Però en morir el 1760 el rector de Fontllonga, el prior de Meià creu que és el moment de recuperar de nou la parròquia per la força i envia homes armats per ocupar l'església i poder-ne prendre possessió. El conflicte s'enrareix tant que provoca un avalot al poble, en el què finalment han d'intervenir el mateix bisbe, el governador de Lleida i l'Audiència de Catalunya. Aquesta llarga disputa serà l'objecte del nostre treball.

L'últim conflicte sobre la jurisdicció temporal, però també espiritual, l'estudiarem en el **capítol 15**, i és una mica més local, però no per això menys important. El batlle de Vilanova de Meià, en nom del Capítol d'Urgell, demana l'autorització al prior de Meià per iniciar unes pregàries per demanar el benefici de la pluja a la miraculosa imatge del Sant Crist de Vilanova, el març de 1775, però aquest no els autoritza. En vistes de l'actitud contrària del prior i davant la disjuntiva de perdre's la collita per culpa de la secada, el batlle pel seu compte autoritza les pregàries i fins i tot presideix la processó que es fa sense capellans. El conflicte estava servit.

METODOLOGIA

Per a realitzar l'estudi sobre diversos aspectes del priorat de Santa Maria de Meià durant l'Antic Règim, hem seguit els següents passos que resumeixen la metodologia que hem utilitzat.

1. En primer lloc la localització dels documents més importants als diversos arxius, els quals, seguint els consells del director de la tesi, ens han de servir de base per elaborar el nostre treball. Enumerem els més importants utilitzats en la nostra recerca i la seva localització:

a) Arxiu de la Corona d'Aragó

- Diversos Meià, volum 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.*
- Diversos. Meià, volum 110. *Capbreu de les rendes y drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià y en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)* i també el *Capbreu Vell de Meià de 1557*, que es troba transcrit abans de començar aquest document.
- Diversos. Meià, volum 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià y los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, (...).*
- Diversos Meià, volum 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118. Registre dels SÍNODES del Priorat de Meià (1310-1832).*

b) Arxiu Capitular d'Urgell

- Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa. *Capbreu Vell de Meià. Capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià (Bernat de Jossa) al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557).*
- Fons de Vilanova de Meià. Signatura 721. *Capbreu de les terres que té el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu (1627-1637).*
- Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa. *Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo Iltre. Sr. Prior de Meià Dn. Fra Josep de Jalpí i Julià, en i sobre moltes i diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova (...).*
- Fons de Vilanova de Meià. Lligall Gros. *Procés a Vilanova de Meià entre Miquel Periquet, batlle del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell i Manuel Abad i Lasierra, prior de Meià.*

c) Arxiu Diocesà d'Urgell

- Volum d'Exempts. Meià. *Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda.*
- Volum d'Exempts, signatura núm. 16. *Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.*
- Volum d'Exempts. Meià. Signatures números 17-20-21-22-23-24-26-27-28-29-30-31 i 32. És un lligall amb tretze documents separats amb signatura pròpia, on és el procés entre el bisbe d'Urgell (Francisco Catalan) i el prior de Meià (Rafael Subirà i de Portolà) sobre la propietat de la rectoria de Fontllonga.

d) Arxiu Històric Ciutat de Barcelona

- Monacals VII. *COPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE.*

Aquest és lo Compromís entre parts del Molt Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fr. Josef de Salvador i los vassalls de Santa Maria de Meià ab la adjunta Sentència Arbitral sobre diferents pretensions (...).

2. En segon lloc, la transcripció íntegra de tots aquests documents, alguns dels quals posarem a l'annex documental. Aquesta transcripció i els resums corresponents quan ha estat necessari, ens permetrà treballar els aspectes més rellevants de la jurisdicció espiritual i temporal del prior.

a) La transcripció i els resums dels registres dels dotze sínodes celebrats al priorat de Meià ens permetrà conèixer totes les parròquies que estaven subjectes al poder espiritual del prior des del segle XIV fins al segle XIX i els diversos clergues que les van ocupar. Aquesta transcripció també ens ha de servir per estudiar els protocols de la celebració d'un sínode, però sobretot per treballar les seves conclusions, estudiant les constitucions que s'hi anaven aprovant.

b) La transcripció del *Llibre General del Priorat de Meià* ens ha de servir per a treballar aspectes importants relacionats amb el prior de Meià:

- En primer lloc aquesta transcripció ens ha de servir per estudiar el priorat de Meià com a institució eclesiàstica, especialment durant el segle XVII i també per conèixer en què consistia la quasi diòcesi o *prelatura nullius* de Meià i com funcionava la seva cort eclesiàstica.

- La informació que es dona sobre les parròquies amb les seves esglésies majors i les capelles que estaven subjectes a la jurisdicció espiritual del prior, ens ha de permetre elaborar els mapes de la seva situació, sempre però, com en tota la cartografia que elaborarem, amb la inestimable col·laboració del Servei de Cartografia de la UdL.

- La informació que hem trobat en aquest document ens ha de permetre conèixer a fons els diversos aspectes de la jurisdicció temporal del prior de Meià i el funcionament de la seva cort secular.

- A partir de la transcripció d'aquest llibre hem pogut conèixer les poblacions i termes que estaven subjectes al poder temporal del prior i les cinc batllies en què estaven repartits per al seu govern. Aquesta informació serà la base per a poder elaborar els mapes corresponents.

- També ens ha de servir la informació d'aquest document per estudiar els drets i altres rendes que el prior rebia com a senyor en tots aquests pobles en què tenia la jurisdicció temporal.

- Amb les transcripcions del llibre també podrem estudiar les institucions de govern local de cadascun d'aquests pobles i el seu funcionament (la universitat, el consell general, el batlle del prior, els paers, el mostassaf...).

- Finalment la informació que hem trobat ens permetrà fer una aproximació als diversos grups socials que hi havia als pobles del Priorat al segle XVII i la seva incidència en la societat i també en l'economia dels pobles de Meià.

c) Els resums dels dos capbreus, el llevador dels delmes i la concòrdia permuta, que posarem de forma resumida a les taules del capítol 11, ens han de servir per treballar les possessions que el prior de Meià tenia al terme de Vilanova de Meià i molts dels aspectes econòmics, socials i jurisdiccionals lligats amb les mateixes.

- Aquí podrem conèixer les persones que treballaven aquestes terres i el seu estatus social amb intervals d'uns vuitanta anys entre els segles XVI i XVII, que és quan es van realitzar els dos capbreus.

- També ens permetrà conèixer i estudiar els tipus de cultius que predominaven al terme de Vilanova, i per extensió a tot el Priorat, als segles XVI-XVII. També la incidència que aquests cultius tenien en l'economia, i les semblances o diferències en l'agricultura que es podien donar amb altres territoris propers a Meià.

- A partir dels resums d'aquests capbreus i del llevador de delmes podrem estudiar les rendes i altres drets que percebia el prior i el carlà de Vilanova i com evolucionen en els vuitanta anys que separen els dos capbreus.

- Per últim, gràcies a la precisa informació del segon capbreu i del llevador, podrem localitzar a quins indrets del terme de Vilanova estaven ubicades les finques estudiades, ja que consten les partides on es troben, la major part de les quals encara són vigents en l'actualitat. Gràcies a això i a la precisa delimitació d'algunes d'aquestes finques, les hem pogut resseguir sobre el terreny i ens ha de permetre elaborar el mapa de la seva situació actual.

d) És en la cinquena part del treball, quan entrarem a treballar els diversos conflictes en que es va veure involucrat el prior de Meià durant el segle XVIII, tant pel que fa a la seva jurisdicció temporal com a baró i senyor jurisdiccional dels pobles que es trobaven sota la seva senyoria, així com des del punt de vista de la jurisdicció espiritual sobre els feligresos de les parròquies de la seva *prelatura nullius* o quasi diòcesi.

- En primer lloc la transcripció i el resum del document d'Exempts de 1716, ens ha permès conèixer i estudiar el greu problema sobre la jurisdicció espiritual al que s'enfrontà el prior Salvador, quan el bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, es desplaça a Vilanova de Meià amb la intenció de realitzar la visita pastoral, que no la podia fer perquè no era de la seva jurisdicció, i també per impartir el sagrament de la confirmació, que tampoc ho podia fer sense la preceptiva autorització del prior. Aquests documents també ens permetran conèixer l'opinió de la Santa Seu sobre els problemes que tenia el bisbe amb els territoris exempts del bisbat.

- En segon lloc la transcripció i el resum del compromís i la sentència arbitral de 1728, ens permetrà conèixer i estudiar un conflicte que afectava la jurisdicció temporal també del prior Salvador, que com a senyor jurisdiccional no respectava els drets i privilegis de la universitat i particulars de Santa Maria de Meià, cap de la seva baronia, i que va acabar amb aquesta sentència de la Real Audiència.

- En tercer lloc la transcripció i el resum de 13 documents d'Exempts que comencen a 1761, ens han de permetre estudiar i treballar el conflicte més greu sobre la jurisdicció espiritual que el prior, Rafael de Subirà, va mantenir amb el bisbe d'Urgell. Era el plet sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga, que per poc no acaba en un enfrontament armat quan el prior va voler prendre possessió de la parròquia a la mort de l'últim rector nomenat pel bisbe.

- En quart lloc la transcripció i el resum del document de 1775 ens ha de servir per estudiar un conflicte que per un costat està relacionat amb la jurisdicció espiritual del prior Manuel Abad sobre la parròquia de Vilanova de Meià, però que acaba també en un conflicte de jurisdicció temporal que s'enfronta al batlle de Vilanova. El conflicte comença quan el prior prohibeix la realització d'unes pregàries demanant el benefici de la pluja a la imatge miraculosa de Sant Crist.

De forma general, les transcripcions i els resums d'aquests documents ens serviran per poder analitzar els apartats de cadascun i poder-los treballar a fons.

3. Una part molt important del procés de recerca ha estat la localització d'aquelles obres impreses (llibres i articles) dels autors més rellevants en cadascun dels diversos apartats de la investigació que citem a la bibliografia, que ens informen de l'estat de la

qüestió del tema estudiat en el moment d'iniciar la nostra recerca. Aquesta bibliografia ens aportarà un major coneixement a l'hora d'interpretar els fets que apareixen als documents estudiats.

4. La síntesi de les dades obtingudes en analitzar els documents trobats als arxius, juntament amb la bibliografia relacionada amb cadascun, ens serviran per treure les conclusions de la nostra recerca.

L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Com queda explicat en parlar dels objectius de la nostra recerca, en aquest treball seguim una doble línia: la primera, el priorat de Meià com a institució religiosa, la *prelatura nullius*, on el prior tenia les atribucions quasi episcopals en les parròquies, feligresos i esglésies que estaven sota la seva jurisdicció espiritual. La segona línia de recerca és relativa al prior de Meià com a baró i senyor jurisdiccional d'uns quants pobles situats dintre del priorat, però també d'alguns de fora. Aquestes dues línies de recerca ens han de permetre tenir una visió acurada i més global no solament dels pobles que estaven d'una forma o de l'altra sota la jurisdicció del prior de Meià, sinó també de tota aquesta petita comarca situada a l'entorn de la serra del Montsec de Meià coneguda per la gent del país com la Coma de Meià.

a) La primera línia de recerca és sobre el priorat de Meià des del punt de vista religiós i espiritual

En aquest primer apartat del treball relatiu al priorat de Santa Maria de Meià, per la seva proximitat geogràfica i per les relacions de veïnatge que van mantenir amb el nostre priorat, citem algunes obres relacionades amb el monestir premonstratenc de Bellpuig de les Avellanes, especialment les aportacions d'Eduardo Corredera Gutiérrez¹. També es molt important l'època daurada que va viure aquesta abadia durant la il·lustració del segle XVIII, amb l'escola històrica de les Avellanes, amb historiadors tan importants i prestigiosos com Daniel Finestres, Jaume Caresmar i Jaume Pasqual. D'aquesta època tenim documentada molta relació amb els priors de Meià, per això conèixer les aportacions sobre aquest monestir ens ajudarà a conèixer més el nostre. És especialment notable la relació de tipus erudit entre el canonge Jaume Pasqual² de les Avellanes i el prior Manuel Abad y Lasierra³, ja que aquest últim li va demanar que li redactés un recull d'història antiga sobre Meià, perquè arreplegava informació per escriure una història del priorat de Meià, que no va dur a terme, tot i que es conserven plecs manuscrits d'informació.

¹ CORREDERA Gutiérrez, Eduardo. *La Escuela Histórica Avellanense*. Publicat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) i el Consejo Superior de Investigaciones Científicas (C.S.I.C.) Lleida 1971.

- CORREDERA Gutiérrez, Eduardo. *Noticia de los condes de Urgel*. Publicat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) i el Consejo Superior de Investigaciones Científicas (C.S.I.C.) Lleida 1973. CORREDERA, Eduardo; GIRALT, Josep (1994). *Catalunya romànica, vol. XVII la Noguera*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

- CORREDERA, Eduardo (1997). *Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes*. Inst. de Germans Maristes de Catalunya. S'estudia des de la fundació del monestir als segles XI- XII, convertint-se després en el panteó dels comtes d'Urgell on hi foren enterrats Ermengol VII, Ermengol X i la seva esposa Dolça i el comte Àlvar d'Urgell. Dissortadament quan el cenobi ja estava desamortitzat, aquestes sepultures es van vendre a principis del segle XX i avui es troben al Museu The Cloisters de Nova York.

² PASCUAL, Jaime. *Discurso o conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas del Priorato de Santa Maria de Meià. Año 1782*. Real Academia de la Historia – Biblioteca. Madrid. Signatura 9/5606. Jaume Pasqual era canonge premonstratenc i una temporada abat, del real monestir de Bellpuig de les Avellanes i va escriure aquest document per encàrrec del prior de Meià Manuel Abad y Lasierra.

³ Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*. ABAD I LASIERRA, Manuel. Treball inèdit, realitzat en facsímil per J. MORA en 1995.

Manuel Abad era prior de Meià a la dècada de 1770 i volia fer un recull d'història sobre el Priorat, del que es conserven els manuscrits. Cal assenyalar que en alguns apartats còpia directament el llibre del pare Roig i Jalpí.

L'abadia benedictina de Ripoll va mantenir amb el priorat de Meià una estreta relació des de mitjans del segle XII. Cal recordar que l'abadia familiar de Santa Maria de Meià fou integrada com a priorat a l'abadia de Ripoll el 1140, adoptant la regla de Sant Benet. D'aquesta unió prové el nom de priorat de Meià. Aquesta relació d'alguna manera continuava vigent a finals del segle XVIII quan els abats de Ripoll encara volien exercir el patronat sobre el priorat de Meià, quan aquest va passar a la corona. Per aquesta raó donem una breu ressenya bibliogràfica del monestir de Santa Maria de Ripoll a partir de les aportacions d'Eduard Junyent⁴. Un altre monestir benedictí més proper a Meià, amb el què també va tenir molta relació, és el de Santa Maria de Gerri de la sal. Francisco Llobet Mas i Navarro, va ser monjo d'aquest monestir, era doctor en dret canònic i un il·lustrat de gran prestigi. Va ocupar a Gerri càrrecs de responsabilitat com infermer (1753-1761) i almoïner (1765-1785). El 1785 va ser nomenat prior de Meià i ocupà la prelatura fins a la seva mort el 1803. Aquest prior, el 1796, va convocar el desè sínode del priorat de Meià. Les aportacions que trobem al treball d'Enric Moliné⁵ són bon complement per conèixer el monestir de Gerri, però també perquè ens permet ajudar a interpretar algunes institucions de Meià com quan en el capítol 3è parla i explica com funcionaven els beneficis de la comunitat; el capítol 6è quan explica la procedència i administració dels béns monacals, i el capítol 9è quan descriu l'abadia i el seu territori. Les aportacions que trobem en el llibre de Narcís Camós⁶ sobre els santuaris marians de Catalunya, tenen força interès en el nostre treball i són un bon punt de partida per conèixer el priorat de Meià, ja que per un costat fa un inventari dels santuaris i advocacions marianes al Principat cap a la meitat del segle XVII repartits a les seves respectives diòcesis, però especialment perquè dedica un capítol a les advocacions marianes del priorat de Meià, rebent el nostre priorat el mateix tracte com si fos un bisbat. Té també força interès pel nostre treball aquest llibre marià perquè és contemporani de la prelatura del prior Josep de Jalpí Julià i del llibre escrit sobre el priorat de Meià, també en castellà, del pare Joan Gaspar Roig i Jalpí. Centrant-nos més en el priorat de Meià i tenint en compte que era una *prelatura nullius* o quasi diòcesi, per saber en que consistia aquest tipus de prelatura ens hem de basar en

⁴ JUNYENT, Eduard. *EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL*. Barcelona, 1975. Eduard Junyent era canonge arxiver de la catedral de Vic i conservador del Museu Episcopal.

- JUNYENT, Eduard. *La basílica del Monestir de Santa Maria de Ripoll*. Ripoll, 1991. Cal recordar la seva fundació pel comte Guifré el Pelós (880). Quan amb el seu escriptori es va convertir en un focus cultural medieval de primer ordre. Quan comença el seu declivi amb la pesta negra (1348), la pèrdua del monestir de Montserrat (1402) i el terratrèmol de 1428 que el va destruir parcialment. La pèrdua més important la va patir el 1835 quan una facció liberal el va incendiar i saquejar, produint-se seguidament l'exclaustració i les desamortitzacions dels seus béns.

⁵ MOLINÉ i Coll, Enric: *Els últims dos-cents anys del Monestir de Gerri (1631-1835)*. Garcineu Edicions. Tremp, 1998.

⁶ CAMÓS, Narcís. *Jardín de María plantado en el Principado de Catalunya*. Barcelona 1657. Reeditat a Girona el 1766. Camós era un frare dominic, de l'ordre dels predicadors, natural de Girona, que el 1657 quan va publicar aquest llibre vivia a Barcelona. Entre el 1651-1653 es va dedicar a recórrer la major part de Catalunya amb l'objectiu de fer un repàs exhaustiu de la devoció mariana arreu del Principat, mitjançant un detallat recull de tots les esglésies, capelles, convents i altres llocs de culte dedicats a Maria. *El Jardín de María* és una obra que està dividida en deu llibres que es corresponien amb els diferents arquebisbats i bisbats en que estava dividida Catalunya abans del Tractat dels Pirineus (1659): l'arquebisbat de Tarragona, els bisbats de Barcelona, de Girona, de Tortosa, de Lleida, d'Urgell, de Vic, de Solsona i l'últim llibre que és dedicat a l'Arxiprestat d'Àger i el Priorat de Meià. Dins de cada llibre, i en forma de capítols, presenta les diferents imatges de Maria venerades en esglésies i capelles d'arreu del bisbat o territori estudiat, i al final dedica un capítol a fer un inventari de la resta de llocs de culte marià que no ha tractat anteriorment. Podem comprovar que el priorat de Meià té al llibre de Camós el mateix tractament que un bisbat.

les aportacions que apareixen sobre aquest tema al *Codex Juris Canonici-Romae*⁷, però també en la documentació que es troba annexa a la disputa entre el prior Salvador i el bisbe de Guinda⁸, on des de la Cúria Romana donen consells al bisbe perquè pugui actuar en conseqüència. L'aportació més antiga i més completa sobre el priorat de Santa Maria de Meià data de la segona meitat del segle XVII, i ens la dóna Joan Gaspar Roig i Jalpí⁹. Aquest llibre del pare Roig és molt important per conèixer el priorat de Meià i forma part de la nostra bibliografia de capçalera, ja que dóna un visió molt completa de tot el territori tant del punt de vista de la jurisdicció espiritual, així com del punt de vista de la jurisdicció temporal, però també del patrimoni material i espiritual, de les diverses esglésies i parròquies que formaven el priorat, el catàleg dels abats i priors, curiositats... El pare Roig era historiador i cosí del prior Josep de Jalpí i va redactar aquest llibre en castellà. Molta d'aquesta informació que dóna Roig l'hem trobat amb més detall en la documentació inèdita que es troba a l'ACA, generada en temps del prior Jalpí i que sens dubte el seu cosí va utilitzar per a la redacció d'aquest llibre.

També és important des d'un altre punt de vista per conèixer els diversos aspectes del priorat de Meià i la seva història anterior al segle X, les aportacions del manuscrit de 1782 del Dr. Jaume Pasqual¹⁰ de Bellpuig de les Avellanes, que va escriure per encàrrec del prior de Meià Manuel Abad, que es troba a la Real Acadèmia de la Historia de Madrid i que ja hem citat anteriorment.

Com que el priorat de Meià era de l'ordre de Sant Benet des de que es va integrar al monestir de Ripoll, i els priors abans de ser nomenats per a la prelatua havien de professar i fer-se monjos benedictins, és bàsic conèixer les aportacions que fa Ernest Zaragoza¹¹ sobre les abadies benedictines en general i sobre el monestir de Santa Maria

⁷ *Codex Juris Canonici-Romae*. Als canons 215,294, 301 i 328 apareixen les atribucions que tindria el prior de Meià en ser el cap d'una *prelatura nullius*.

⁸ Arxiu Diocesà d'Urgell. Volum d'Exempts. MEYÀ. "Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda".

⁹ ROIG i JALPÍ, Joan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá en el Principado de Cataluña*. Imprès a Girona el 1668 i reeditat per la Impremta Mariana de Lleida el 1881. Com hem comentat, aquest llibre és de l'any 1668 i és contemporani del *Jardín de Maria* de Narcís Camós.

¹⁰ PASCUAL, Jaime. *Discurso o conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas del Priorato de Santa Maria de Meià. Año 1782*. op. cit.

¹¹ ZARAGOZA i PASCUAL, Ernest. *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense (1215-1835)*. Editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. Diu Zaragoza que la Congregació Claustral va néixer probablement dels impulsos disciplinaris i jurisdiccionals establerts arran del IV Concili del Laterà (1215) i manats observar a tots el benedictins per Benet XII en la seva butlla *Summi Magistri*, que els agrupà en províncies, els límits de les quals coincidien amb el límits dels bisbats que conformaven una o dues províncies eclesiàstiques. La Congregació Claustral ocupava tota la Província Eclesiàstica Tarraconense, que anava des del bisbat de Girona fins a la Rioja, passant per Aragó i el bisbat de Mallorca. Quan es creà la Província Eclesiàstica Cesaraugustana, la Congregació continuà ocupant les dues províncies, amb el títol de Tarraconense i Cesaraugustana, i des del segle XVII portava el títol de Claustral per a distingir-se de la dels observants.

En aquest llibre es dóna molta informació de les abadies benedictines i entre elles el monestir de Santa Maria de Meià, de la seva possible unió a Serrateix (1592), que no es va arribar a executar; fins que el prior Josep de Jalpí i Julià l'incorpora a la Congregació (7 de maig de 1650). A l'Apèndix I apareix un resum de totes les abadies de la Congregació Claustral, entre elles Santa Maria de Meià. A l'Apèndix III apareixen els bisbes de la Congregació Claustral, entre ells dos que havien estat priors de Meià: Manuel Abad y Lasiera (bisbe d'Eivissa, Astorga i Selimbria) i Bernat de Josa i de Cardona (bisbe de Vic). Finalment a l'Apèndix IV apareixen els monjos benedictins escriptors de la Congregació Claustral, entre ells alguns que van ser també priors de Meià: Manuel Abad y Lasiera; Vicente de Antonio, Berenguer d'Erill i Francesc Llobet Mas i Navarro.

de Meià, en particular. Per centrar-nos una mica més en el monestir de Meià cal conèixer també les aportacions que fa Cayetano Barraquer sobre el monestir de Meià¹², on en el capítol 14 descriu el priorat de Santa Maria de Meià fins al moment de l'exclaustració i les desamortitzacions dels bens eclesiàstics. Trobem alguna aportació nova com quan el prior Antonio de Valparada fa una declaració jurada de les rendes del Priorat pel al Tall de Religió, assenyalant que Meià tenia unes rendes anuals d'un 500 lliures catalanes (800 duros).

Per aprofundir en aquesta línia de recerca i confirmar informacions ja aparegudes en altres fonts, cal conèixer les aportacions de l'article d'Ernest Zaragoza sobre el catàleg dels prior de Meià¹³.

Per conèixer una mica més a fons la persona d'un dels priors que estudiem i que en bona part durant la seva prelatura centrem el nostre treball, Josep de Jalpí i Julia, cal tenir molt presents les aportacions que trobem als articles de Josep M. Pons Guri¹⁴ que parlen del pare Roig, però que acaba donant una biografia molt documentada del seu cosí, el prior de Meià, Josep de Jalpí.

Ens ajudaran molt les aportacions que trobem en el treball biogràfic de Jorge Demerson, sobre Manuel Abad y Lasierra¹⁵, per conèixer aquest prior de Meià i alhora historiador il·lustrat de finals del segle XVIII.

És molt important per conèixer els aspectes espirituals del priorat de Meià durant els segles XVII i XVIII l'article de Antonio Carrasco¹⁶. L'autor, de la universitat d'Alacant, analitza en aquest article les intervencions dels tres primers reis Borbons en litigis judicials en defensa de les regalies de la corona per nomenar prelatures i altres autoritats eclesiàstiques. Centra el seu estudi en el cas de la disputa que durant més d'un segle van

¹² BARRAQUER y ROVIRALTA, Cayetano. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, volumen 1. Barcelona 1906. pp. 146-149. En aquest volum Barraquer descriu els monestirs i convents dels benedictins (capítol 1r), els dels cartoixans (capítol 2n), els cistercencs (capítol 3r), els premonstratencs (capítol 4t), els trinitaris calçats (capítol 5è), els carmelitans calçats (capítol 6è) i els franciscans (capítol 7è). En el capítol 1r, article 14è, descriu el Priorat de Santa Maria de Meià. Utilitza per a la seva descripció bàsicament el llibre del pare Roig i Jalpí que servirà de base del nostre treball.

¹³ ZARAGOZA i PASCUAL, Ernest. "Catálogo de los preladados de Santa Maria de Meyá (593-1842)." *Analecta Sacra Tarraconensia (revista de ciències històrico eclesiàstiques) núm. 60* (1987) pp. 281-290.

¹⁴ PONS GURI, Josep M. "Roig i Jalpí y el prior de de Meyá. Història d'una falsedat erudita". *Recull d'estudis d'història jurídica catalana. Vol. III*. Barcelona 1989. Desvetlla moltes incògnites sobre la vida del prior i la seva estada a Santa Maria de Meià. Josep de Jalpí va néixer a Sant Celoni el 1604 fill d'una noble i important família. Professa com a monjo de Sant Benet el 1633 (9 de maig), pren possessió com a prior de Meià el 15 d'agost de 1633. Durant la Guerra dels Segadors estava del bàndol castellà i fou perseguit per les autoritats catalanes. Aquest fet li va suposar que després de la guerra ocupés càrrecs importants tant civils com religiosos, fent entrar el priorat de Meià a la Congregació Claustral Tarraconense. Va morir el 1678 a l'edat de 73 anys

¹⁵ DEMERSON, Jorge. *Ibiza y su primer obispo: D. Manuel Abad y Lasierra*. Editat per la Fundació Universitària Espanyola. Madrid, 1980. Manuel Abad va néixer a Estadilla (Huesca) el 1724 i va morir a Saragossa el 1806. Va estudiar a la Universitat de Huesca. Va ser ordenat sacerdot i al cap de poc temps es va fer monjo benedictí al monestir de San Juan de la Peña. Va ser nomenat prior de Meià el 1770, el primer de patronat reial proposat per Carles III. Com que era un personatge de molt prestigi en els cercles de la cort, va ser nomenat el primer bisbe d'Eivissa, bisbe d'Astorga i de Selimbria. El nostre prior era considerat un il·lustrat i un historiador de mèrit del que es conserven a la Biblioteca de la Real Academia de la Historia moltes obres seves, entre elles uns apunts manuscrits "*Apuntamientos cronológico-históricos para el tratado de Meyá*" ja que tenia intenció d'escriure una història del priorat, que mai va realitzar.

¹⁶ CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio. "Las intervenciones reales en los pleitos del Real Patronato" publicat a la *Revista de Historia Moderna núm.16* (1997) (p. 289-330). Explica com un dels exemples el cas del priorat de Meià.

seguir els reis de la monarquia hispana fins aconseguir que la Col·legiata de Santa Maria de Meià fos de patronat reial. Pel que es desprèn de la documentació que va generar aquesta disputa, es considera com un model a seguir per a disputes similars i per aquesta raó l'autor la descriu amb tot detall, aportant molta informació sobre el nostre priorat.

Com que volem dedicar un capítol sencer a parlar dels sínodes que es van celebrar al priorat de Meià i volem entrar amb detalls de la seva celebració i les seves conclusions, pensem que és important en primer lloc les aportacions generals que sobre el tema fa l'article d'Antoni Pladevall¹⁷ sobre la funció dels sínodes i quan van començar a celebrar-se regularment a Catalunya. També són bàsiques les aportacions que sobre la celebració de sínodes apareixen a l'article de Francisco López Illana¹⁸, on es descriuen de forma molt documentada les qüestions jurídiques a l'hora de convocar i celebrar un sínode diocesà, ja que clarifica qüestions que ens resultaven de tot desconegudes fins ara. En el mateix sentit creiem molt importants les aportacions de l'article "Instrucció sobre los sínodos diocesanos" de la Congregación para los obispos, de la Cúria Romana¹⁹. Un treball específic sobre els sínodes de Meià el trobem en l'article d'Enric Moliné²⁰, on fa un estudi resumit de l'arxiprestat d'Àger i del priorat de Meià, donant notícia dels sínodes d'aquestes quasi diòcesis. Sobre Meià fa la compilació de les constitucions del sínode celebrat a Meià el 1659, pel prior Josep de Jalpí, que ell mateix va fer editar, que se'n conserva una còpia a l'ACA i que servirà de base per al nostre estudi sobre els sínodes de Meià. Del mateix autor trobem una molt notable biografia del prior de Meià Francesc Llobet Mas i Navarro²¹ i altres aportacions sobre l'erudició del nostre prior que formava part de la Real Acadèmia de la Història.

Aporta moltes dades sobre el priorat de Meià l'estudi realitzat a l'article d'Antoni M Parramon a la revista ILERDA²². Parramon, que era conseller de número de l'IEI, fa un documentat article en part basat en el llibre del pare Roig, on parla de la Coma de Meià, de Santa Maria de Meià, de la imatge de la Mare de Déu del Monestir Meià i de la del Puig de Meià. Seguint el discurs del frare mínim dibuixa fins i tot una proposta de com podia ser en planta l'antic temple romànic i del claustre de Santa Maria de Meià, abans de la construcció del temple barroc actual, situant a les seves dependències les vuit tombes monumentals. També publica en facsímil el catàleg dels abats i priors de Meià fins a l'època de Josep de Jalpí (mitjans segle XVII). La tesi de llicenciatura del pare claretia Anton M Vilarrúbias i Codina²³ és el treball més complert que hem localitzat

¹⁷ PLADEVALL i FONT, Antoni. Article "Sínode diocesà", publicat a la *GEC*, volum 13.

¹⁸ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas sobre la celebración de sínodos diocesanos." *Salamanticensis*. 1959, vol 6. p. 619-651. Universidad Pontificia de Salamanca.

¹⁹ www.vatican.va/roman_curia/congregations. CONGREGACIÓN PARA LOS OBISPOS. CONGREGACIÓN PARA LA EVANGELIZACIÓN DE LOS PUEBLOS. *INSTRUCCIÓN SOBRE LOS SÍNODOS DIOCESANOS*.

²⁰ MOLINÉ i COLL, Enric. "Les constitucions sinodals d'Àger i Meià". *PEDRALBES. Revista d'Història Moderna*. 1993, p 163-169. Fa un estudi de les compilacions de les constitucions sinodals de l'arxiprestat d'Àger de 1648 i 1665 i de la del priorat de Meià de 1659. El treball sobre Meià està a les p. 168-169.

²¹ MOLINÉ i COLL, Enric. "Francesc Llobet Mas i Navarro, prior de Meià i historiador del Pallars (1732-1803)". *Anuari de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. 1997, p. 29.81.

. *Boletín de la Academia de la Historia*, tomo CLCCCVI, número 1 Año 1990. "Benedictinos españoles académicos de la Real de la Historia", p.49. Francisco Llobet Mas-Navarro.

²² PARRAMON y DOLL, Antonio M^a. "Santa Maria de Meyá". Publicat a la revista *ILERDA* núm. 33. 1972. En aquest treball hi ha reproduït en facsímil el "CATALOGO DELS MOLT IL·LUSTRES Y MOLT REVERENTS SENYORS ABATS PRIORS DE MEYA, DEL ORDRE DE SANT BENET, DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA (...)".

²³ VILARRÚBIAS i CODINA, Anton M. *Assaig metodològic per a un estudi del Priorat de Meià*. Inèdit. Tesi de llicenciatura dirigida per Santiago Alcolea, Universitat de Barcelona, 1975.

sobre el priorat de Meià. Un altre treball molt documentat amb importants aportacions sobre el priorat de Santa Maria de Meià des del punt de vista històric, en general, però sobretot des del punt de vista eclesiàstic, és l'article de Joan-Albert Adell i Gispert i Albert Benet i Clarà sobre Santa Maria de Meià²⁴.

És bàsic per conèixer una de les parròquies més importants del Priorat, les aportacions que es fan al llibre sobre l'església de Vilanova de Meià de Ramon Bernaus²⁵. Apareix en aquest estudi una ressenya històrica i artística del temple i la seva comunitat religiosa, amb molt material fotogràfic. Cal tenir present que era la de Vilanova l'església parroquial més important del priorat de Meià, després de la col·legiata de Santa Maria. Apareixen aportacions inèdites que abasten des de la seva construcció als segles XIII-XIV fins a l'actualitat; amb notícies també inèdites dels sínodes de Meià que s'hi van celebrar; de la presa de possessió del prior Jalpí i de la posterior vista pastoral que hi va realitzar; també de la disputa del prior Salvador amb el bisbe d'Urgell quan aquest hi volia realitzar la visita pastoral i administrar el sagrament de la confirmació sense la seva autorització i consentiment.

b) La segona línia de recerca sobre el priorat de Meià, estudiarem el prior com a baró i senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià i de poblacions del priorat que hi tenia la senyoria directa.

La segona part del treball, la volem dedicar a estudiar de forma genèrica la jurisdicció temporal del prior de Meià i les relacions tant socials com econòmiques que mantenia amb els pobles i els vassalls que estaven sota la seva directa senyoria durant el segle XVII.

Abans d'entrar a fons en la senyoria del prior de Meià hem de situar el territori des del punt de vista geogràfic (relleu, hidrografia, clima) i geològic, ja que això influirà en l'agricultura i en general en tots els aspectes que estudiarem del Priorat. Per conèixer a fons la serra del Montsec de Meià i en general la Coma de Meià cal tenir molt presents les aportacions de la cartografia existent sobre aquest territori tant de l'Istituto Geográfico i Catastral²⁶, de l'Institut Cartogràfic de Catalunya²⁷ i també el de l'editorial Alpina²⁸. És important per conèixer més a fons la serra del Montsec de Meià les aportacions del llibre de Joan Rossell²⁹, ja que de forma planera ens apropa al territori del Priorat. Per conèixer aspectes geològics i també paleontològics ens són de gran interès les aportacions d'Antoni Lacasa³⁰ sobre el Montsec de Meià. Pel que fa al clima

²⁴ BENET i CLARÀ, Albert i ADELL i GISPERT, Joan-Albert. "Santa Maria de Meià" *Catalunya Romànica vol. XVII. La Noguera*. Barcelona. Enciclopèdia Catalana, 1994. Article molt complet sobre el priorat de Santa Maria de Meià.

²⁵ BERNAUS i SANTACREU, Ramon. *L'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià*. Amb presentació de Joan-Enric Vives i Sicília, Arquebisbe d'Urgell. Edita Ajuntament de Vilanova de Meià i l'IEI de la Diputació de Lleida. 2016.

²⁶ *Mapa Topogràfic. Escala 1: 50 000*. Full 290: ISONA. Full 326: ARTESA DE SEGRE. Dirección General del Instituto Geográfico y Catastral.

²⁷ *Mapa Comarcal de Catalunya 1: 50000. Noguera - 23*. Edita Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona 1994.

²⁸ *Mapa Prepirineu Català. EL MONTSEC. Montsec d'Ares, Montsec de Rúbies, Montsec d'Estall, Serra de Montclús i Sant Mamet, Montrebei-Terradets-Vilanova de Meià*. Mapa topogràfic escala 1: 40 000. Edicions Cartogràfiques, S. L. Granollers.

²⁹ ROSELL SANUY, Joan. *Gestació i naixement de la serra del Montsec*. Garniseu Edicions. Tremp, 2014.

³⁰ LACASA, Antoni i LOZANO, Javier. *SORGIT DEL MAR. Història geològica del Montsec i rodalies*. Edita IEI. Lleida, 2010.

i la hidrografia són importants les aportacions de Lluís Miquel Albentosa³¹, on queda palès que les terres del priorat de Meià gaudeixen d'un clima mediterrani de muntanya mitjana. Són molt importants per situar el priorat de Meià en el territori, les aportacions cartogràfiques de Jesús Burgueño i M. Mercè Gras³². A més dels mapes corresponents, molt documentats, també es descriu la integració de les antigues jurisdiccions autònomes que hi havia dins el bisbat d'Urgell l'any 1874, entre elles el priorat de Meià. Quan volem conèixer les dades més antigues de la demografia del priorat de Meià són imprescindibles les aportacions del treball d'Esther Redondo³³ sobre el fogatjament de Catalunya de 1378, en el què apareixen documentats la major part dels pobles que formaven el Priorat al segle XIV, i que serà el punt de partida en el nostre treball sobre la demografia. Per tenir un testimoni directe del despoblament del priorat de Meià al segle XIV-XV i el posterior repoblament són importants les aportacions del treball de M^a del Carmen Álvarez³⁴ sobre les cartes de poblament de Fontllonga i Orenga de l'any 1556, ja que en aquesta data els marquesos de Camarasa tornaven a repoblar els pobles abandonats de Fontllonga i Orenga, tot dos dins la jurisdicció espiritual del prior de Meià. També donen una visió particular de la repoblació d'alguns pobles del priorat de Meià durant els segles XVI i XVII la informació que hem trobat sobre Rúbies, Cabrera, Solanelles, Peralba i Mont-roig al *Llibre General del Priorat*³⁵. Per poder tenir una visió històrica de l'evolució de la demografia als pobles del priorat de Meià, utilitzarem les aportacions que sobre el tema fa Josep Iglésies³⁶ sobre el poblament a Catalunya que abasten des dels segles XIV-XV, fins al cens de Floridabanca de 1787. Iglésias ens dona una seqüència molt llarga de l'evolució de la demografia dels pobles que formaven part del Priorat. Informació de primera mà sobre la població del Principat però també de tots els pobles del priorat de Meià de l'any 1553 el trobem a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

. LACASA i RUIZ, Antoni. DE LA LITOGRAFIA A LA PALEONTOLOGIA. Història del jaciment paleontològic La Pedrera de Meià a la serra del Montsec (Lleida). Edita IEI. Lleida, 2016.

³¹ ALBENTOSA i SÁNCHEZ, Lluís Miquel. *Los climas de Cataluña. Estudio de climatología dinámica* (tesi de doctorat), Departament de Geografia, Universitat de Barcelona. Resum publicat per la Universitat de Barcelona, sec. de Publicacions, 1975.

- "III. El clima. Divisió climàtica de Catalunya" *Gran geografia comarcal de Catalunya*. vol. 17. Edita Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1983. pp. 85-91.

³² BURGUEÑO, Jesús, GRAS M Mercè. *ATLES DE LA CATALUNYA SENYORIAL. ELS ENS LOCALS EN EL CANVI DE RÈGIM (1800-1860)*. Col·lecció "Cartoteca", núm. 2. EDITA: ICGC Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya - Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya – Departament de Governació i Relacions Institucionals de la GdC – Rafael Dalmau Editors.

³³ REDONDO GARCIA, Esther. *El Fogatjament General de Catalunya de 1378*. Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals. Barcelona, 2002.

³⁴ ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Mª Carmen. *Las cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)*. Universidad de Sevilla.

³⁵ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*.

³⁶ IGLÉSIES I FORT, Josep. "El poblament a Catalunya dels segles XIV-XV". *Segundo Congreso de Historia de la Corona de Aragón, celebrado en Cerdeña 1957*. Madrid 1959.

. "El fogatge de 1365-1370". *Memòries de la Real Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona*.

. "El fogatge de 1515 (a cura de Gaspar Feliu)". Editat en el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (Institut d'Estudis Catalans)*, IX (1998)

. *El fogatge de 1553*. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona, 1979. vol. II

. *El cens del comte de Floridabanca. 1787 (part de Catalunya)*. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona 1969-1970 (2 volums)

sobre el Fogatge de 1553, en el seu portal digital³⁷. Una visió més propera de l'evolució de la població a Meià i contrades veïnes, especialment del segle XVII ens la dona Marcel·lí Pedrós³⁸ en l'estudi que fa de l'evolució de la població d'Artesa de Segre i els pobles de la seva comarca, on es troben la major part dels pobles del municipi de Vilanova de Meià que havien format part del Priorat. La informació sobre la demografia de tots els pobles que formaven el priorat de Meià en el moment de la seva desaparició amb dades de l'estadística cadastral de 1842, la troben en els diversos articles del *Diccionario* de Pascual Madoz³⁹. L'aportació amb les dades de la demografia de començament del segle XX de tots els pobles que havien format part del priorat de Meià, on trobem el repunt demogràfic més elevat de la seqüència dels set segles que estudiem, ens la dona Ceferí Rocafort⁴⁰. Finalment, per treballar les dades més recents de la demografia dels pobles que havien format part del priorat de Meià, utilitzem les informacions estadístiques que apareixen als portals IDESCAT i Foro-ciudad.com. Per treballar el període de l'Antic Règim (segles XVI-XVII), cal conèixer les aportacions de l'obra de Pierre Vilar⁴¹, en primer lloc quan fa un estudi molt exhaustiu de la Catalunya agrària del segle XVI i el seu redreçament. Però per al nostre treball, ens interessa sobretot quan ens apropa més al redreçament econòmic català durant la primer meitat del segle XVII fins a la Guerra dels Segadors (1640), on es constata la prosperitat agrària catalana d'aquesta època i demostra la recuperació demogràfica i agrària que va viure Catalunya. En la mateixa línia d'estudis que ens són molt útils per a la nostra recerca les aportacions que es troben en el llibre de Núria Sales⁴². Quan estudiem els drets i les rendes senyorials, sempre ens remetem a la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486) i a

³⁷ ACA. Reial Patrimoni. Mestre Racional. Volums, Sèrie General, 2595. Portal digital PARES. *Llibre del Fogatge general de Catalunya realitzat per mandat de les Corts de Monsó el 1552. Col·lectes de Balaguer, Pallars, Castellbó i Agramunt (data 1553)*.

³⁸ PEDRÓS I PUIGARNAU, Marcel·lí. Fulls del Montsec. Artesa de Segre. Informatiu Cultural Comarcal. Setembre de 1986, núm. 5. *Evolució de la població d'Artesa de Segre i comarca*.

³⁹ MADDOZ, Pascual. *Diccionario Geografico – estadístico – histórico de Espanya y sus posesiones de ultramar*. Madrid, 1848. Edició en facsímil a càrrec d'Antoni Pladevall dels articles relatius a Catalunya. Edita Curial. Barcelona 1985.

⁴⁰ ROCAFORT, Ceferí. *Geografia General de Catalunya, volum VIII. Lleida I i II*, dirigida per F Carreras i Candi. Editat en facsímil per la Gran Enciclopèdia Basca, 1972.

⁴¹ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol 2, El medi històric*. Apartat B. El segle XVI: 1492-1598. Catalunya dins l'impuls imperial espanyol. P. 225-307. En primer lloc "La Catalunya agrària del segle XVI: estabilització i prosperitat, o persistència de la crisi?" p. 294-298. I també "Estructura agrària i augment demogràfic", p. 304-307.

⁴² SALES, Núria. *Història de Catalunya, vol. IV. Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII*. Aquest llibre és important en general pel nostre treball sobre Meià, però en particular és de molt interès el capítol I, on fa un estudi molt exhaustiu de les guerres que d'alguna manera van afectar el Principat durant el segle XVI; essent molt important per al nostre treball les aportacions sobre la emigració francesa (occitans) que durant el segle XVI i començament del XVII va tenir Catalunya. En el capítol II són força importants per al nostre treball les aportacions sobre els senyors i els vassalls a diversos indrets del Principat, que ens serveixen per exemplificar i comparar allò que estudiarem al priorat de Meià. Des les aportacions sobre la justícia senyorial o baronial, la persistència de servituds i càrregues senyorials o els enfrontaments de les viles contra el seus barons, que també podem estudiar. Del capítol III, que estudia les grans crisis del segle XVII, són importants les aportacions sobre la crisi demogràfica, econòmica, política i social que ens molts aspectes podem constatar que també es donava al priorat de Meià, algunes d'elles relacionades amb la Guerra dels Segadors, durant la prelatura del prior Josep de Jalpí. En el capítol IV són molt importants les aportacions sobre la Catalunya del segle XVIII, des de la Guerra de Successió i l'abolició de la Corona d'Aragó amb la fi de la nació catalana i la introducció de totes les institucions castellanques (ajuntaments aristocràtics, les universitats...) i la repressió generalitzada.

la fi dels remences, per això cal conèixer les aportacions que sobre el tema es fan a l'obra de Jaume Vicens Vives⁴³ sobre els remences, on fa una interpretació en què considera que la sentència és com una completa victòria pagesa que encetava una nova etapa en el camp català que s'allargaria fins a finals del segle XIX i principis del XX. Aquesta hipòtesi després serà revisada per autors com Eva Serra. A l'apèndix II apareix la Sentència Arbitral, on en el seu article VIII s'està definint el dret de capbreu que li va quedar al senyor i que en el fons és la base de l'estudi sobre les rendes senyoriales que estudiarem en els capbreus de Meià.

En aquest mateix sentit i per conèixer l'origen i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe, cal tenir present les aportacions de l'article d'Eva Serra⁴⁴, que cita estudis realitzats tant per historiadors en general i en particular per historiadors del dret. En una línia semblant és l'article que la mateixa autora⁴⁵, on estudia el règim feudal català abans i després de Guadalupe.

Per al nostre relat, en general, també és importat tenir en compte les aportacions que es fan en els diversos articles que apareixen a la *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALAN*. Quan parlarem de la jurisdicció temporal i la senyoria del prior de Meià, és important el capítol "La senyoria" de Manuel Ardit⁴⁶ i les seves aportacions. Aquí, com aportació molt important per complementar la nostra recerca, descriu la justícia que els senyors podien exercir en els seus estats privatus: el mer i mixt imperi o jurisdicció plena (civil i criminal, amb pena de mutilació de membres i la mort de l'encausat), i el mixt imperi o justícia civil i criminal privada de la facultat d'imposar penes de mutilació i mort, que després nosaltres estudiarem en els pobles del priorat de Meià en els quals tenia la jurisdicció temporal el prior. En el mateix sentit de la nostra recerca, quan estudiem els senyors justiciers, és important tenir en compte les aportacions que Núria Sales va fer a l'article de l'Avenç⁴⁷, on exposa les últimes condemnes a mort per part de senyors a Catalunya.

⁴³ VICENS VIVES, Jaume. *Historia de los remensas (en el siglo XV)*. Barcelona (Vicens Vives) 1978, p 165-166. A l'Apèndix II tenim el text de la Sentència Arbitral de Guadalupe del 21-04-1486. Considera Vicens que la sentència de 1486 és una completa victòria pagesa i ha servit per considerar que amb ella s'encetava una etapa en la història del camp català socialment harmònica, sense contradiccions internes, que ala pràctica arribaria fins a la crisi de la fil-loxera

⁴⁴ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya" *Història agrària* núm. 7. Conclou que els tres eixos que s'han de tenir en compte en relació amb l'emfiteusi són:

a) L'eix del reforçament feudal.

b) L'eix de la dinàmica de l'útil, d'una banda, i amb la formació de la burgesia rural de l'altra. Però també l'eina d'una no proletarització, però sí d'una divisió social interna al camp. Caldria observar tant els establiments a rabassa com els establiments d'urbanització i les parceries i masoveries.

c) Finalment, l'eix del traspàs de funcions públiques i monopolis de mans feudals a mans particulars o públiques.

⁴⁵SERRA i PUIG, Eva. "El règim feudal català abans i després de la sentència arbitral de Guadalupe". *Recerques*, 10 (Barcelona, 1980) p. 17-32. En aquest article exposa de forma raonada que: "El rei va aprofitar la sentència per afermar els drets del pagès, però també per confirmar els drets feudals dels senyors: jurisdiccions, homenatge, drets derivats de la senyoria directa [...]. La lectura detallada de la sentència arbitral de Guadalupe confirma tant la liquidació dels mals usos com la consolidació del règim feudal català, i hom té necessitat de refermar-lo o redefinir-lo perquè aquest s'ha sentit amenaçat." De fet aquestes aportacions són la revisió dels postulats que sobre aquest tema havia fet Vicens Vives.

⁴⁶ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008.

⁴⁷ SALES, Núria, "Fins quan els senyors justiciers pogueren condemnar a mort?", *L'Avenç*, 79 (1985), p. 20-27.

Una visió general sobre la societat i l'evolució del règim senyorial durant l'Antic Règim ens el dona les aportacions que trobem en els diversos articles del llibre *TERRA, TREBALL I PROPIETAT. Classes agràries i règim senyorial als Països Catalans*⁴⁸. Quan estudiarem els litigis i enfrontament de les universitats contra els seus senyors per causes diverses, cal tenir molt present les aportacions de Jordi Olivares⁴⁹, on estudia la conflictivitat social i els litigis a la Real Audiència entre 1591-1662. Creiem importants per la nostra recerca les aportacions sobre les diverses sentències que ens poden ajudar quan estudiarem els conflictes de la vila de Santa Maria i el prior de Meià.

Per entrar a fons en l'època que va des de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486) fins a la Guerra dels Segadors, i una mica més, són imprescindibles les aportacions del treball d'Eva Serra sobre la baronia de Sentmenat⁵⁰. Treball basat en la tesi doctoral de l'autora, presentada el 1978, de la que alguns dels seus aspectes ja havien estat publicats en forma d'articles, i d'algun dels quals ja n'estem parlant. La primera part fa aportacions molt importants del règim feudal a Catalunya abans de Guadalupe, posant els exemples dels castells de la Pera, la Roca, de Fals i el domini de Sentmenat. Continua amb unes interessants reflexions entorn al plet remença i la Sentència Arbitral de Guadalupe. Acaba aquesta primera part estudiant la resistència pagesa durant els segles XVI i XVII. La segona part es centra en primer lloc en les aportacions que fa sobre els conreus, tècniques i eines al camp català durant el segle XVII; continua amb l'evolució de la producció agrícola durant el segle XVII, i acaba amb l'aportació de l'evolució del preu del blat a Barcelona durant el segle XVII. La tercera part tracta en primer lloc dels ingressos senyorials amb les aportacions dels ingressos de la catedral de Barcelona. Continua amb l'estudi de la unitat de producció pagesa i la grandària del mas emfitèutic del Vallès Occidental, posant com exemple l'estudi de Sentmenat, els masos de Sentmenat i el mas Casavelló. Finalment estudia els ascendent moviments demogràfics, les vendes i establiments de masos, cases i horts i l'aparició de noves categories socials al camp i la masoveria. Pensem que aquest treball amb les seves aportacions i conclusions, abasta la majoria dels aspectes socials i econòmics que estudiarem en el priorat de Meià.

Per poder entendre com funcionaven les rendes senyorials sobre la pagesia durant l'Antic Règim, especialment a les terres de Lleida, són importants les aportacions d'Enric Vicedo en el seu treball sobre les terres de Lleida al segle XVIII⁵¹. Són

⁴⁸ DIVERSOS AUTORS. *TERRA, TREBALL I PROPIETAT. Classes agràries i règim senyorial als Països Catalans*. Barcelona, Crítica, 1986. Aquest llibre reuneix les tretze ponències presentades al Centre de Treball i Documentació de Barcelona, sota la coordinació de Ramon Garrabou. Els historiadors van aprofundir en la problemàtica de l'estructura social rural, en l'àmbit del País Catalans. Hi van presentar, 7 ponències sobre Catalunya, 2 sobre Mallorca i 4 sobre el País Valencià. Sobre la situació de Catalunya escriuen Núria Sales, Montserrat Duran, Eva Serra, Rosa Congost, Enric Vicedo, Enric Tello i Llorenç Ferrer.

⁴⁹ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*. Pagès Editors S.L. Lleida, 2000.

⁵⁰ SERRA i PUIG, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat 1590-1729*. Editorial Crítica. Barcelona, 1988.

⁵¹ VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció propietat i renda*. Barcelona. editorial Crítica, 1991. Vicedo conclou que els drets senyorials a les poblacions que estudia es poden agrupar en cinc apartats, que després en seran molt útils en el nostre treball:

- a) Les càrregues proporcionals a la producció agrària: *delme i primícia* que paguen totes les poblacions i en algunes, a més paguen al senyor parts de fruits tipus tasques, agraris i altres.
- b) Càrregues fixes en diner o en espècies sobre la terra. Bàsicament es parla dels *censos*.
- c) Les prestacions personals, especialment *les joves*, o en alguns casos prestacions monetàries substitutòries, per treballar les terres pròpies del senyor.

especialment interessants les aportacions que fa del període que abasta bona part del segle XVIII i les primeres dècades del segle XIX. Del mateix autor també són molt interessants les aportacions que fa sobre la contractació agrària a les planes de Lleida entre els segles XVII i XIX⁵², i on queden molt diferenciats els tipus de contracte que tenen els pagesos (emfitèutic, arrendament i parcers i cultivadors amb llicència).

Sobre el tema dels drets senyorials i de les rendes agràries són importants les aportacions que sobre els ingressos senyorials a Catalunya fan Montserrat Caminal, Esteban Canales, Àngels Solà i Jaume Torras⁵³, sobre els arrendaments de la casa de Medinaceli. Són importants aquestes aportacions ja que, tal com diuen els autors, el duc de Medinaceli era el principal senyor de Catalunya.

Sobre el tema dels drets senyorials i de les rendes, hem vist que és estudiat per diversos autors que ja hem citat (Pierre Vilar, Eva Serra). Però volem ressaltar les aportacions que Núria Sales fa a l'article⁵⁴, on demostra que des de finals del segle XVI fins a finals del segle XVIII, el pagesos dels masos que estudia, en general, perden drets i es conformen a pagar més impostos al senyor corresponent.

És imprescindible per al nostre treball conèixer també les aportacions de Jacinto Bonales⁵⁵ en la seva tesi doctoral, on fa un exhaustiu estudi sobre les comunitats rurals a tots els pobles de la Conca de Tremp, durant els segles XVIII i XIX. Només cal recordar que una de les batllies del priorat de Meià, coneguda com la Vall del Priorat, la formaven els pobles de Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana, estava situada a la part nord del Montsec de Meià i forma part de la Conca de Tremp. Com que la nostra tesi estudia molts aspectes d'aquestes poblacions, ens interessa molt el capítol 4 en què s'estudia les rendes feudals als diversos pobles en particular, especialment les aportacions sobre els pobles de la Vall del Priorat.

Com que volem treballar la transhumància i les grans cabaneres que portaven les ramades d'ovelles des de les pastures pirinenques d'estiu cap a les pastures de les planes de Lleida, per passar els mesos més freds de l'hivern, també els drets de passatge o castelatge pel prior de Meià, però també els drets de pastura que per aquí tenien, cal tenir present les aportacions que sobre aquestes matèries es troben en el llibre d'Albert

d) Els monopolis senyorials ("banalitats"): molins, fariners i molins d'oli, premses.

e) Altres drets: *lliusmes*, quan es venia una propietat del senyor; les *quisties*, i també el dret de *mesada* (dret de vendre vi durant un mes), la *lleuda* sobre la venda d'alguns productes, els *passatges* dels ramats i altres.

⁵² VICEDO RIUS, Enric. "Emfiteutes, arrendataris, parcers i cultivadors amb llicència. La contractació agrària a les planes occidentals catalanes, 1760-1860". *Estudis d'Història agrària núm. 11*. Universitat de Lleida.

⁵³ CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban, SOLÀ, Àngels i TORRAS, Jaume. "Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835). Els arrendaments de la casa de Medinaceli". *Recerques: història, economia, cultura. Núm. 8*, 1978, pp 51-66. En la p. 54 ens diuen que l'objecte dels arrendaments que feien els ducs de Medinaceli eren conjunts de drets diversos, tant per la fonamentació (senyoria jurisdiccional, domini directe), com per la matèria imposable i per la forma d'exigir-los. Partint dels determinats pel seu valor monetari, aquest drets els autors els classifiquen en cinc categories, que bàsicament són les mateixes que proposa Enric Vicedo.

⁵⁴ SALES, Núria. "Senyors i vassalls a la Catalunya dels segles XVI-XVII. Persistència de servituds i càrregues senyorials. "Els ingressos senyorials". *HISTÒRIA DE CATALUNYA VOL. IV*, dirigida per Pierre Vilar. Edicions 62, Barcelona (1989).

⁵⁵ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX). Cambio económico y éxodo rural*, Tesi doctoral, inèdita, dirigida pel Dr. Enric Vicedo Rius. Universitat de Lleida (UdL) 2003. És un treball molt documentat que estudia tots els aspectes de l'economia rural dels pobles de la Conca de Tremp. Però com que ara estem comentant els drets i les rendes senyorials, cal veure l'apartat 4.4.1. exposa : a) La participació en el delme i la primícia; b) Les prestacions personals: jova i tragí; c) Quístia, talla i fogatge.

Pujalt⁵⁶. L'autor fa importants aportacions descrivint i situant les diferents rutes de transhumància que seguien els ramats andorrans des del Pirineu al pla; però dóna un relleu important a les cabaneres que passaven per la Coma de Meià, Comiols i la Baronia de Rialb. També aporta informació inèdita sobre els drets de pastura que tenien els ramats andorrans a començament del segle XIV, a l'empara del prior de Santa Maria de Meià. En el mateix sentit de la nostra recerca ens és de molt interès les aportacions de la comunicació de Jacinto Bonales⁵⁷ sobre el comerç pirinenc en la Catalunya occidental a mitjans segle XIX, on entre altres coses estudia els moviments transhumants del bestiar de llana (ovelles) i pel (cabres), des de les planes de Lleida i l'Alt Pirineu.

Quan tractarem dels béns de les universitats del pobles de priorat de Meià, especialment de les terres o boscos comunals, cal tenir molt present les aportacions de Maria Àngels Sanllehy en la seva tesi doctoral que sobre aquest tema va fer de la Vall d'Aran⁵⁸ i que tenen molts aspectes en comú amb Meià. Sobre el tema dels comunals també són importants les aportacions que es fan en els articles de Josep M. Bringué i M. Àngels⁵⁹ quan tracten dels boscos, les pastures i la ramaderia. Sobre els béns comunals al Pallars Sobirà entre els segles XV i XVIII, cal conèixer també les aportacions que es fan en l'article de Josep M. Bringué⁶⁰. En la mateixa línia que els dos autors anteriors es troba l'article de Tünde Mikes⁶¹, en aquest cas aportant informació sobre els comunals a la Vall de Ribes en els segles XVII-XVIII.

Abans d'estudiar les indústries rurals a Meià cal conèixer les aportacions que sobre aquest tema fa Ramon Planes⁶², quan parla de les indústries rurals (els molins de farina i d'olives), i les aportacions que fa quan parla dels forns de pa, de calç i de guix. Per conèixer la situació dels molins d'oli a la Conca de Tremp són importants les aportacions que es fan en la tesi doctoral de Jacinto Bonales⁶³, on s'estudien tots els municipis amb els seus molins d'oli i la situació que es trobaven a cada localitat,

⁵⁶ PUJALT TRULLÀ, Albert. *HISTÒRIA DE LES PASTURES D'HIVERN. De les planes de l'Urgell a les campanyes de França*. Pagès Editors, Lleida 2015. pp 92-98. Explica les rutes de transhumància que seguien els ramats andorrans que baixaven des del Pirineu al pla. En l'apartat j) s'exposa el pas per la Coma de Meià, Comiols i la Baronia de Rialb.

⁵⁷ BONALES, Jacinto (Universitat de Lleida). "El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX". Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius.

⁵⁸ SANLLEHY i SABI, Maria Àngels. *Comunitats, veïns i arrendataris a la Val d'Aran (S. XVII-XVIII): dels usos comunals a la dependència econòmica*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona (UB), 1996.

⁵⁹ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", p. 171- 233 *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...).

⁶⁰ BRINGUÉ, Josep M. (2003). "Els béns comunals al Pallars Sobirà en el seu context històric". Dins: Els béns comunals i la gestió del territori al Pirineu català. Actes del Seminari "Què en farem dels comunals?" Sort, maig de 2002. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient, Departament de Cultura, AHC de Sort, Lo Pi Negre. Pedralbes. *Revista d'Història Moderna* 23.

⁶¹ MIKES, Tünde "Comunitats i cases a la Vall de Ribes en els segles XVII-XVIII." (2003).

⁶² PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals: la molinaria de cereals, les almàsseres, el sucre". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008

⁶³ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp [...] (op. cit.)*. A la p. 356, il·lustració 4.8. surten els molins d'oli de tots els pobles indicant en quines condicions es trobaven: 1, molins establerts a la universitat pel senyor; 2, molins controlats directament pel senyor; 3, molins establerts pel senyor a particulars; 4, concessions d'aigua del Real Patrimonio a favor de particulars des de temps immemorial; 5, molins de les universitats en franc alou o en possessió immemorial.

depenent del seu senyor. Cal recordar que al poble de Sant Miquel de Castell Jussà hi havia un molí d'oli propietat del prior de Meià.

Per conèixer la propietat més antiga d'un molí d'oli que el prior de Meià tenia al Priorat, és important l'aportació documental que sobre el tema fa Albert Benet⁶⁴ a l'article sobre Vilanova de Meià.

Abans d'entrar a parlar de les batllies del priorat de Meià i les institucions de govern local al segle XVII (les universitats, el consell general, els paers), estudiarem les aportacions que sobre aquest tema fa Joaquim M. Puigverd⁶⁵ quan parla de les universitats i les parròquies rurals. És important conèixer l'estudi i les aportacions que sobre el funcionament del govern municipal de Lleida fa Rafael Gras de Esteva⁶⁶. L'autor, arxiver municipal a principis del segle XX, és el primer que fa un estudi de la Paeria de Lleida, en el que presenta una anàlisi de la història i el funcionament de la institució municipal des de la seva creació l'any 1150 fins a principis del segle XX. Les aportacions més importants que es fan sobre el funcionament de la Peria de Lleida, però, són les d'Antoni Passola i Tejedor⁶⁷. L'autor estudia des de la formació del sistema municipal consolar, les representació dels estaments municipals al Consell General amb les aportacions del sistema d'insaculació, fins a l'oligarquia que va dominar el govern de la Paeria.

Abans d'estudiar les persones dels pobles del priorat de Meià i els diversos grups socials que formaven la societat del Priorat, primer cal conèixer les aportacions de Rosa Congost⁶⁸ que fa sobre aquest tema durant el segle XVIII, i de la mateixa autora són molt interessants les aportacions que fa sobre els grups socials dominants a la regió de Girona entre els segles XVIII i XIX.

Quan treballem els dos capbreus de les terres que el prior de Meià tenia al terme de Vilanova de Meià i entrem en detalls sobre l'extensió de les finques i els tipus de conreus que es donaven a la Coma de Meià als segles XVI i XVII, cal tenir present les aportacions que fa Enric Vicedo⁶⁹ sobre les terres de Lleida i el desenvolupament català, que tot i estudiar el segle XVII, té molts aspectes en comú amb el nostre treball. En aquest treball hi ha un estudi sobre les llicències de cultius que el Capítol de la Seu de Lleida dóna al terme de Gatén abans de la guerra civil de 1640, que es correspon de forma general amb el període del nostre capbreu, ja que tot i la gran diferència dels

⁶⁴ BENET i CLARÀ, Albert. "El municipi de Vilanova de Meià", *Catalunya Romànica Vol. XVII p. 51*,. Diu que en una escriptura de 1261 Jaume de Cervera senyor de Vilanova de Meià, fa la concessió d'un molí d'oli a Vilanova a favor de Guillem de Coves, prior de Meià, i de Domènech de Vall-Llebrera, fent constar que no es podrà construir en dita vila cap més molí d'oli sense el seu permís. Finalment, a 15 de les calendes de novembre de 1267, Jaume de Cervera dóna en franc alou al prior de Meià un tros de terra al terme de Vilanova, al lloc conegut com la Codina, per la construcció d'un molí d'oli, fent constar, però, que en dit molí, qualsevol senyor futur de Vilanova de Meià ni els seus representats legals, podran entrar en dit molí per exercir-hi cap mena de justícia ni hi tindran cap mena de jurisdicció.

⁶⁵ PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. Capítol "LES UNIVERSITATS I LES PARRÒQUIES RURALS", p. 585-606. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.

⁶⁶ GRAS DE ESTEVA, Rafael. *La Paeria de Lérida. Organización municipal 1149-1707*. Lleida: Imprenta y litografía Sol y Benet, 1909 (reedició en català 1988).

⁶⁷ PASSOLA I TEJEDOR, Antoni. *Oligarquia i poder a la Lleida dels Àustries. Una elit municipal catalana en la formació de l'estat modern*. Pagès editors, Lleida 1997.

⁶⁸ CONGOST, Rosa. Capítol: "Una societat rural dinàmica i canviant al segle XVIII", p. 559-583. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.

. CONGOST, Rosa, "De pagesos a hisendats: Reflexions sobre l'anàlisi dels grups socials dominants. La Regió de Girona (1780-1840)", *Recerques*, 35, p 51-72

⁶⁹ VICEDO I RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció, propietat i renda. Producció, propietat i renda*. Editorial Crítica, Barcelona 1991.

territoris en la seva situació geogràfica i climatologia, permetrà fer algunes comparacions. També creiem que és important per apropar-nos al període previ a la Guerra del Segadors en què està basat el nostre treball, l'estudi i les aportacions que fa Vicedo sobre els latifundis eclesiàstics a la Catalunya occidental⁷⁰. Per nosaltres és important el capítol “1630-1730/1750. De la crisi a l'inici de la recuperació del Set-cents”, en què s'estudien les possessions que els Capítol de Canonges de Lleida tenien en diversos termes propers a la ciutat. Com que hi ha unes taules amb les 48 poblacions estudiades i els percentatges dels cultius que més abundaven (terra campa, vinya i olivera), creiem que ens permetrà establir algunes comparacions i aportacions específiques amb els conreus que en el mateix període es donaven a la Coma de Meià. En estudiar el comerç, especialment en terres properes al priorat de Meià, té molt interès per la nostra recerca la comunicació de Jacinto Bonales⁷¹, sobre el comerç pirinenc, on a més d'estudiar els moviments transhumants del bestiar de llana (ovelles) i pèl (cabres), des de les planes de Lleida i l'Alt Pirineu, que ja hem comentat, fa importants aportacions en que es demostra la importància de la ramaderia com a eix vertebrador del comerç pirinenc, amb intercanvis de bestiar a les principals fires ramaderes del país. Per apropar-nos als comerciants i a molts aspectes del comerç en els pobles del priorat de Meià, especialment a Vilanova, pensem que ens és de molta utilitat les aportacions de Josep Forn⁷². De tot el treball d'aquesta autor és de grans interès per complementar la nostra recerca el capítol 5, en que tracta de l'activitat comercial i ramadera en un conjunt de poblacions a l'entorn d'Almenar. Abans d'entrar a fons en els conflictes entre el prior de Meià i la universitat de Santa Maria de Meià del 1728, cal repassar les aportacions que es troben a les conclusions de Jordi Olivares que sobre aquest tema surten al llibre ja citat⁷³. També són importants les aportacions que fa d'Eva Serra⁷⁴ sobre la Baronia de Sentmenat, ja citat, on es poden estudiar i comparar conflictes semblants als de Meià i en una mateixa època. Per apropar-nos geogràficament més al priorat de Meià, ressenyem les aportacions d'alguns treballs realitzats sobre territoris i pobles que formaven part del Priorat i que anirem citant. En primer lloc, per conèixer l'entorn del municipi de Vilanova de Meià i totes les poblacions que en formen part, cal conèixer les aportacions que apareixen el

⁷⁰ VICEDO RIUS, Enric. *Pagesia, accés a la terra i desenvolupament històric. Els latifundis eclesiàstics a la Catalunya occidental plana (segles XVII-XX)*. Pagès Editors. Lleida, 2015. p. 45-78, en el capítol “1630-1730/1750. De la crisi a l'inici de la recuperació del Set-cents”, apareixen alguns dels aspectes que nosaltres treballem com poden ser els tipus de cultius que es donaven en aquests latifundis, pagaments delmes i primícies, especialment en relació al període previ a la Guerra dels Segadors.

⁷¹ BONALES, Jacinto (Universitat de Lleida). “El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX”. Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius. Op. cit.

⁷² FORNS I BARDAJÍ, Josep. *Economia i societat en els regs històrics occidentals catalans: Almenar (Segrià) i la seva àrea, segles XV-XIX*. Edita, Ajuntament d'Almenar i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. Capítol 5. Activitat comercial i ramadera al sector nord de la demarcació de Lleida: els intercanvis de cruïlla i de mitjana distància entre Catalunya i Aragó. La dinàmica local amb la resta de Catalunya.

⁷³ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*. Op. cit. p. 336-339, “En defensa de consuetuds, pactes i lleis de la terra”.

⁷⁴ SERRA, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Op. cit. A la p. 113 s'explica la forma de delmar de la parròquia de Sentmenat i la de Caldes i recorda el repartiment del delme entre el prior de Meià i el carlà de Vilanova de Meià.

treball de Ramon Bernaus i Ferran Sánchez⁷⁵, en que no solament es dóna una visió general de tot el municipi i tots els pobles, sinó que també ens apropa a la seva geografia, etnografia, història, folklore i costumisme. És un treball general sobre Meià, però amb molta informació històrica inèdita sobre Vilanova de Meià i el priorat de Santa Maria de Meià.

En aquesta mateixa línia trobem les aportacions i conclusions fetes en dos treballs inèdits elaborats amb més profunditat sobre diversos territoris de Meià: en primer lloc la tesina de llicenciatura de 1989, de Ramon Bernaus Santacreu⁷⁶ sobre la baronia d'Argentera de Meià, feta a partir de la capbreuació realitzada entre 1732-1734, per mandat de Joseph Capaccio, senyor de la baronia, on s'estudien les relacions dels vassalls amb el senyor, les rendes que aquest tenia dret a percebre, però també els cultius més importants que es donaven al terme i que tot plegat té una relació molt directa amb el nostre treball actual. També són notables les aportacions del treball de M. del Mar Durich⁷⁷ sobre el territori de Vilanova i la Coma de Meià, en el curs de doctorat que va realitzar el 2000. En aquest treball s'aprofundeix en molts aspectes socials i econòmics de Vilanova i en general de la Coma de Meià del segle XVII, que ens serveixen de base i punt de partida en alguns aspectes en el nostre treball.

⁷⁵ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. Col·lecció Viles i ciutats, 28. Edita IEL i Ajuntament de Vilanova de Meià, 1999.

⁷⁶ BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732 y 1734*. Inèdit. Memòria de llicenciatura sota la direcció dels Dr. Josep M Llobet i Portella. Madrid, UNED, 1989.

⁷⁷ DURICH MASSANÉS, M. del Mar. *Pagesos i senyors al segle XVII a Vilanova de Meià i la seva Coma*. Inèdit. Curs de doctorat, 1999/2000. Tutor: el Dr. Enric Vicedo i Rius. Universitat de Lleida.

CRONOLOGIA DEL PRIORAT DE MEIÀ

- 1022: Data incerta, però propera i anterior al 1022: Guillem I, senyor del castell de Meià.
- 1037: Eribau, bisbe d'Urgell, consagra l'església parroquial de Sant Cristòfol de Meià.
- 1040: Primera notícia sobre el monestir de Santa Maria de Meià, fundat per Guillem I de Meià.
- 1095: Ermengol de Meià, fill de Guitart I de Meià i ardiaca de Barcelona, *prelat* de Meià.
- 1124: Bernat Amat, nebot d'Ermengol i ardiaca d'Urgell, *prelat* de Meià.
- 1140: Bernat Amat fa donació del monestir de Santa Maria de Meià a l'abat de Ripoll. Els monjos de Meià observen la regla benedictina i regeix l'abadia un prior.
- 1141: Les possessions del priorat de Meià en incorporar-se a Ripoll, segons el pare Roig i Jalpí.
- 1310: El prior Bernat d'Esquerrer convoca el primer sínode del priorat de Meià.
- 1314-1320: El prior Bernat de Camps, aconsegueix que els priors de Meià estiguin directament subjectes a la Santa Seu de Roma.
- 1347-1351: Hug de Turillen és el primer prior comendatari i alhora era cardenal de Sant Llorenç in Damasso de Roma.
- 1391-1399: El prior Berenguer de Rajadell, ordena reedificar la vila d Santa Maria de Meià després de la destrucció per part del comte Mateu de Foix.
- 1454: El prior Ferrer Joan de Marimon, convoca el segon sínode del priorat de Meià.
- **1557: El prior Bernat de Josa i de Cardona, fa elaborar el capbreu (Capbreu Vell de Meià), de les possessions que el Priorat tenia al terme de Vilanova de Meià.**
- **1576-1629: El prior Rafel de Sampsó, aconsegueix que la Santa Seu derogui el patronat que l'abat de Ripoll exercia sobre el priorat de Meià i el posi sota la seva directa tutela.**
- **1580: El prior Sampsó convoca el quart sínode del priorat de Meià.**
- **1599: El prior Sampsó convoca el cinquè sínode del priorat de Meià.**
- **1627: El prior Sampsó comença el capbreu de les terres que el Priorat tenia al termes de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.**
- **1633 (15 d'agost): El prior Josep de Jalpí i Julià (1633-1678), pren possessió del priorat de Meià.**
- **1634 (14 de gener): El prior Jalpí pren possessió com a senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià. A partir d'aquí pren possessió de cada un dels pobles de la seva jurisdicció temporal.**
- **1634 (18 d'abril): El prior Jalpí realitza l'acensament dels termes de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de la universitat de Santa Maria de Meià.**
- **1634: El prior Jalpí quan possessió de Rúbies de Meià (28 d'octubre), es produeix l'enfrontament amb el vassall Benet Baulies.**
- **1637: El prior Jalpí continua i conclou el capbreu iniciat el 1627 pel prior Sampsó.**
- **1637: Es comença a redactar el *Llibre General del Priorat de Meià i de la seva jurisdicció espiritual i temporal*.**
- **1638 (26 d'abril): Llevador dels delmes i censos de les terres que els priors de Santa Maria de Meià tenen a Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.**
- **1639: El prior Jalpí convoca el sisè sínode del priorat de Meià.**

- 1640 (7 de setembre): Coneixem els 52 caps de casa de Santa Maria de Meià que formaven part del consell general de la vila.
- 1640 (7 de setembre): Coneixem els 28 caps de casa de Figuerola de Meià que formaven part del consell general de la vila.
- 1640 (9 de setembre): Concòrdia i permuta feta entre el prior Jalpí de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià, dels delmes i les primícies de les terres que tenien al terme de Vilanova.
- 1647: El priori Jalpí convoca el setè sínode del priorat de Meià, del qual fa imprimir a Barcelona les *Constitucions Sinodals*.
- 1659: El priori Jalpí convoca el vuitè sínode del priorat de Meià, del qual fa imprimir també les *Constitucions Sinodals*.
- 1668: El pare Joan Gaspar Roig i Jalpí publica el llibre *Tratado de las excelencias y antigüedades del Priorato de Meyá*.
- 1677: *Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors de Vilanova de Meià.
- 1687: El prior Diego de Mates, convoca el novè sínode del priorat de Meià. Les constitucions d'aquest sínode ens han servit per estudiar l'autoritat que tenia el prior sobre la vida espiritual dels seus feligresos.
- 1716 (20,21, i 22 de juny): Visita pastoral conflictiva del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a la parròquia de Vilanova de Meià. Conflicte sobre la jurisdicció espiritual entre el prior Salvador i el bisbe.
- 1728: Compromís i Sentència Arbitral entre el prior, Josep de Salvador, i la universitat de Santa Maria de Meià. Resolució del conflicte de la jurisdicció temporal del prior, iniciat quan el 15 d'agost de 1725 publica el *Cartell de pregons i públiques crides*.
- 1732-1734: Capbreu d'Argentera de Meià, fet elaborar pel seu senyor Ignacio Capachio.
- 1761: Conflicte de jurisdicció espiritual entre el prior de Meià (Rafael de Subirà) i el bisbe d'Urgell (Francisco J Catalán), sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga.
- 1770: Manuel Abat i Lasierra, el primer prior de Meià de patronat reial, proposat pel rei Carles III.
- 1775 (març- maig): Les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià. Conflicte sobre la jurisdicció espiritual i temporal entre el prior, Manuel Abad i el batlle i l'Ajuntament de Vilanova de Meià.
- 1796: El prior Francisco Llobet Mas i Navarro, convoca el desè sínode del priorat de Meià. Les constitucions d'aquest sínode ens han servit per estudiar el protocol de la celebració dels sínodes a Meià.
- 1805: El prior Anton de Valparda convoca l'onzè sínode del priorat de Meià.
- 1828-1842: Vicente de Antonio Eva, últim prior de Meià.
- 1832: El prior Vicente de Antonio convoca el dotzè i últim sínode del priorat de Meià.
- 1876: Butlletí del 24 de juliol, desaparició del priorat de Meià que és integrat definitivament al bisbat d'Urgell.

NOTA: Ressaltat **en negreta** els període històric aproximat que abasta la investigació del nostre treball.

FONTS DOCUMENTALS

a) FONTS ARXIVÍSTIQUES

- *Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA)*

Aquest arxiu proporciona una documentació bàsica per conèixer el funcionament i les institucions de govern de les comunitats rurals, de la seva dinàmica conflictiva (tant entre comunitats com amb individus i senyors jurisdiccionals), també de la composició i exercici dels càrrecs executius (paers, mostassafs) dels consells generals.

En el nostre cas hem tingut la sort de trobar una gran quantitat de documentació que formava part del fons de l'Arxiu del Priorat de Meià, sota l'epígraf de DIVERSOS MEIÀ i que es donava per desaparegut. El fons abasta un gran ventall de documents tant de la cúria eclesiàstica com de la cúria civil del Priorat, que van des del segle XV fins al segle XIX, essent els períodes més ben representats els segles XVII i XVIII.

Però el material es troba sense digitalitzar i tot just existeix un inventari resumit per temes (inventario sucinto de volúmenes) que en molts aspectes es correspon a l'inventari de l'arxiu original. A demés costa molt poder obtenir la documentació desitjada, en primer lloc perquè la breu informació de l'inventari de cada volum no deixa massa clar el seu contingut i a vegades et pots emportar alguna sorpresa; en segon lloc, com que els documents no estan digitalitzats, transcórrer massa temps des de que en demanes un, fins que t'arriba en format digital. Tot i la gran importància del fons, per al nostre treball només n'hem pogut utilitzar una molt mínima part, però creiem que té un gran futur per als investigadors de Meià, ja que tant la *prelatura nullius* com la senyoria jurisdiccional del Priorat hi són molt ben representats.

Passem a donar informació dels volums als que hem tingut accés i hem utilitzat per l'elaboració del nostre treball de forma més directa o de manera més complementària.

ACA. Diversos. Meià, volum 34.

Memorial de les cases, quísties i censos a la Baronia de la Vall del Priorat de Meià (1673). Consten un total de 44 cases o focs, repartits entre els tres pobles de la següent manera: Sant Miquel de Castell Jussà, 19; Sant Cristòfol de la Vall, 17; Sant Martí de Barcedana, 8.

ACA. Diversos Meià, volum 50.

Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal. "Llibre en lo qual se han escrites y continuades totes les coses tocants y pertanyents al Priorat de Santa Maria de Meià, de ningun bisbat: És de quiscuna vila, lloch, terme o parròquia de aquell, tant de les coses tocants a la jurisdicció espiritual quasi episcopal, com en la jurisdicció temporal y secular. Començat en temps del Iltre. y molt Rt. Sr. Fra Joseph de Jalpí i Julià per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Prior de dit Priorat, del Ordre de St. Benet, en la província de Tarragona a la Sta. Romana Islglèsia immediatament Subjecte. Any 1637 a 1728".

Aquest llibre manuscrit en part redactat pel mateix prior Josep de Jalpí i també per algun jurista de la seva cúria, ens ha servit de base per treballar alguns dels capítols referents a la jurisdicció eclesiàstica del priorat, però també per aquells que fan referència a la jurisdicció senyorial. Segons Jalpí aquest llibre havia de ser com "el llibre de capçalera" dels priors de Meià per resoldre la major part dels conflictes tant els

de la cúria eclesiàstica com els de la cúria civil. Pel que dóna a entendre Jalpí no existia un document semblant a l'Arxiu de Meià i tenien problemes a l'hora d'intentar resoldre els diversos conflictes.

ACA. Diversos Meià, volum 68.

Llibre pertanyent a coses de col·lacions, possessions, resignes, permutes, oposicions, habilitacions, exàmens, aprovacions y altres coses de rectories, conrectories, vicaries, canonicats, beneficis, personats y fundats en lo Priorat de Nostra Senyora de Meya, que comença lo any de 1673.

ACA. Diversos. Meià, volum 72.

Llibre ahon son copiats los edictes pastorals y los cartells de les visites de la Santa Església Prioral y Parroquial de Meya y de ses sugfraneas començant lo any 1634 (1634-1659).

Aquest llibre conté els edictes i els cartells de les visites pastorals realitzades pel prior Josep de Jalpí o el seu visitador a totes les parròquies que estaven integrades al priorat de Meià entre aquests dues dates assenyalades.

ACA. Diversos. Meià, volum 76.

Nº 48. Visita General. Visites de totes les isglesies parrochials que son y foren en tot lo districte del Priorat de Meià, hospitals, capelles, oratoris, relíquies y causes pies de aquelles. 1634 et 1635.

Aquest llibre conté tot el procés de la primera visita pastoral realitzada pel prior Josep de Jalpí i Julià entre el 1634 i el 1635, l'any següent de prendre possessió de la prelatura del priorat de Meià.

ACA. Diversos. Meià, volum 77.

Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià feta per mi lo prior Jalpí i Julià, començada diumenge 12 de agost 1640 i finida als 5 del mes de abril 1641. Essent secretari y notari de dita visita Pere Serradell.

Aquest llibre conté tot el procés de la segona visita pastoral realitzada pel prior Josep de Jalpí i Julià, set anys després de prendre possessió de la prelatura del priorat de Meià. És una vista pastoral molt completa i dóna molta informació de totes les esglésies del Priorat.

ACA. Diversos. Meià, volum 96.

Llibre segon dels actes fahens per la Iglesia de N^a S^a de Meya.

Aquest llibre conté en general les escriptures i la documentació relativa als censals concedits pel priorat de Meià, bàsicament del segle XVII i XVIII.

ACA. Diversos. Meià, volum 100.

Llibre de Comptes de la obra y lluminària de la Iglesia Prioral y Parroquial de Santa Maria de Meya des de 1637 fins a 1675.

Es el llibre de comptabilitat començat en temps del prior Jalpí, on consten les despeses per la il·luminació dels diversos altars de l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, i també les despeses de manteniment de l'edifici. Com que durant la prelatura del prior Jalpí s'aixecà el nou temple, creiem que moltes d'aquestes despeses estaven dedicades a la seva obra, però no queda gens clar.

ACA. Diversos. Meià, volum 110.

Capbreu de les rendes y drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià y en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21). Document original que també es conservava a l'Arxiu del Priorat de Meià amb les signatures i l'autenticació del notari públic de Vilanova de Meià, Pere Serradell. En el document apareix el capbreu original amb les declaracions dels 53 emfiteutes de Vilanova de Meià, fins a la p. 25. A partir de la p. 26 comencen les citacions i el cartell per la continuació del capbreu amb els emfiteutes de Santa Maria de Meià i la Vall d'Ariet.

ACA. Diversos. Meià, volum 110.

Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21). Al davant d'aquest capbreu que ja hem citat es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el "*Capbreu Vell de Meià de 1557*", ocupant les 13 primeres pàgines escrites en lletra humanística cursiva, que es corresponen de forma íntegra amb el mateix capbreu que es troba al Lligall Petit del fons de Vilanova de Meià, de l'Arxiu Capitular d'Urgell.

ACA. Diversos. Meià, volum 111.

Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià y los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del seu capbreu original del modo i forma següents (...). Data, 26 d'abril de 1638.

ACA. Diversos. Meià, volum 113.

Llevador de les rendes de Figuerola de Meya. NOTA: que tantes quantes cases hi ha en la vila y terme de Figuerola de Meya, fan y prestan quiscun any al Prior de Meya a la festa de Nadal del Senyor una gallina, la qual es en lloch de fogatge, y sempre que si fasen mes cases de las que son avuy, xicas o grans que sien, així mateix quiscuna casa te de fer dita gallina de fogatge.

ACA. Diversos Meià, volum 120.

Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118. Hoc est Registrum Synodorum in Dei nomine celebratarum in Prioratus Beata Mariae de Meya nullius diocesis. Provinciae Tarrachonae. Registre dels SÍNODES del Priorat de Meià (1310-1832).

El notari de Vilanova de Meià i de la cúria eclesiàstica del monestir de Meià, Josep Serradell i de Gualdo, transcriu el document de la convocatòria del primer sínode del priorat de Meià que es conservava a l'arxiu de la cúria del monestir. Signen com a testimonis de l'autenticitat de la transcripció els con-rectors de Vilanova de Meià, Jaume Llinàs i Francesc Bonet i el mateix notari, el dia 30 de gener de 1724. Després apareixen la resta de sínodes, i a partir del sínode convocat pel prior Lluís Merles del 1570, tots porten les corresponents constitucions sinodals.

ACA. Diversos Meià, volum 121.

Procés i sentència contra lo senyor Rafel de Bell-lloc amovent-lo de prior del Priorat de Santa Maria de Meià (1633-04-04/1633-06-28). Aquest senyor va exercir de prior de Meià de forma incorrecta des de la mort del prior Rafael de Sampsó, fins al nomenament del prior Josep de Jalpí i Julià i en els documents on apareix és anomenat com a intrús.

ACA. Cancelleria, signatura 4707, foli 190.

Fira als veïns de Vilanova de Meià. El 1374, el rei Pere III concedí a la universitat i paers de Vilanova de Meià el privilegi de poder celebrar una fira el dia de Sant Martí,

deu dies abans i deu dies després, com solien celebrar-la per Santa Llúcia, i concedí la salvaguarda a tots els homes que hi acudissin amb els seus béns. En el mateix document va concedir a la gent de Vilanova de Meià l'exempció de pagar per passar el Segre amb la barca de Vernet, prometent no separar mai més Vilanova de Meià de la corona, amb l'explícita prohibició d' infeudar-la.

ACA. Reial Patrimoni. Mestre Racional. Volums, Sèrie General, 2595. Portal digital PARES. *Llibre del Fogatge general de Catalunya realitzat per mandat de les Corts de Monsó el 1552. Col·lectes de Balaguer, Pallars, Castellbó i Agramunt (data 1553).*

- Arxiu Capitular d'Urgell (ACU)

És l'arxiu del Capítol de Canonges d'Urgell el què conté la documentació de les poblacions i territoris que es trobaven sota la seva jurisdicció temporal. Com que Vilanova de Meià va ser comprada al rei a carta de gràcia pels canonges el 1426, conté molta documentació de la cúria del batlle i també del consell general de Vilanova de Meià, des del segle XV fins al segle XIX quan van ser abolides les jurisdiccions senyorials. Es conserva molta documentació que relaciona Vilanova i el prior de Meià (capbreus i llevadors de censos), ja que a partir del segle XVI el prior de Meià tenia moltes terres i altres drets a Vilanova de Meià. Els dos lligalls del fons de Vilanova de Meià que conserven documentació diversa, no estan inventariats i costa molt de consultar.

ACU. Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa.

CAPBREU VELL DE MEIÀ. Capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià (Bernat de Jossa) al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557). Document relligat en 22 fulls de paper mida mig foli allargat i escrit en lletra gòtica cursiva. Una còpia simple del mateix es troba transcrit a ACA, Diversos, Meià, vol 110, abans de començar el *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21).*

ACU. Fons de Vilanova de Meià, signatura 521.

Capbreu de Vilanova de Meià, 1677. Capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors jurisdiccional de Vilanova de Meià. Les declaracions es fan a casa del batlle general del Capítol, Miquel Muntany; essent notari de Vilanova, Josep Serradell i síndic del Capítol, Isidre Ceriola. En aquest document queda constància de tot allò que fa referència als drets senyorials que els canonges de la Seu, en nom del rei, tenien a Vilanova de Meià, i entre moltes altres coses es parla dels rèdits o impostos senyorials que havia de pagar la vila al Capítol, però també els dels particulars a cada senyor que tenia terres al seu terme, entre els quals també es trobava el prior de Santa Maria de Meià, que tenia moltes terres de la seva propietat a Vilanova. Acaba amb les declaracions d'alguns veïns de Vilanova de Meià i de Santa Maria de Meià que tenien terres en emfiteusi propietat dels canonges de la Seu.

ACU. Fons de Vilanova de Meià. Signatura 721.

Capbreu de les terres que tenia el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu (1627-1637). Aquest capbreu el va iniciar el prior Rafael Sampós el dia 16 d'agost de 1627 i la seva redacció es va allargar fins al 21 de gener de 1637 quan ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Aquesta còpia es conserva a

l'Arxiu Capitular d'Urgell, perquè els canonges de la Seu eren els senyors jurisdiccionals, en nom del rei, de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.

ACU. Fons Vilanova de Meià, Lligall Gros. Documentació diversa.

"Inventari sobre el calaix de Vilanova de Meià". En parlar d'aquest calaix diu textualment: " Vilanova de Meià. Lo Rei Dn. Alfonso, als 18 de juliol de 1426 en lo onzè any de son regnat, vené al molt il·lustre Capítol de Canonges prelats de la Santa Església de la Seu d'Urgell, libre y franch de alou, los castells, vila y llochs de Vilanova de Meyà, Castelló de Meyà, de Ariet y de Fabregada, en lo Principat de Catalunya, Bisbat de Urgell, situats ab sos termes, territoris y edificis, ab los dominis directes y emprius drets de comis, y ab los termes i territoris, nobles, cavallers, feus, feudataris, vassalls, masos, bordes, quadres y poblacions, y demás feus y los directes dominis, homes, dones, de qualsevol llei, estat o condició, ab tota jurisdicció, mer y mixt imperi y altra qualsevol jurisdicció alta y baixa, civil y criminal (...).

ACU. Fons Vilanova de Meià, Lligall Gros. Documentació diversa.

Carta dirigida al Capítol d'Urgell a causa d'un robatori de bestiar (1786). Carta dirigida al Capítol d'Urgell per un conflicte jurisdiccional per esbrinar qui ha de fer la sentència a Antoni Elies, que havia comés un robatori de bestiar a Pere Costa de Vilanova de Meià. En el conflicte apareixen dos notaris, Pere Oromir i Bonaventura Macià i Santacreu, de Vilanova de Meià.

ACU. Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa.

Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo Iltre. Sr. Prior de Meià Dn. Fra Josep de Jalpí i Julià, en i sobre moltes i diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova, de les quals unes pagaven lo delme a dit Prior de Meià i altre pagaven lo delme a dit Sr. Belloch. Així que ab tota igualtat de les dos parts s'és feta dita canviació i per llevar los molts fraus que se feien quiscun any a dit Belloch i també a dit Prior, com llargament se conté en dit acte. Fou fet a 9 de setembre de 1640. Aquest document va ser redactat pel notari de cúria del priorat de Meià, Pere Serradell. La còpia que tenim consta de trenta folis manuscrits i està redactada i autenticada el 1793 per Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià.

ACU. Fons Vilanova de Meià. Lligall Petit. Documentació diversa.

Document sense data però redactat a bans de 1645: *"Fa per la compra de la Carlania de Vilanova de Meià pel Capítol d'Urgell"*. Aquest document diu textualment: *"Dona Àngela de Vilanova i Macip, carlana de Vilanova de Meià, vendrà la carlania te y posseeix en dita vila de Vilanova de Meyà al Molt Il·lustre Capítol d'Urgell, atès que dit Molt Il·lustre Capítol te ja en dita vila la jurisdicció (...)*.

ACU. Fons de Vilanova de Meià. Documentació diversa sense classificar.

Repartiment de la quístia de Vilanova de Meià. Document de data incerta, segurament de la primera meitat del segle XVIII, on es procedeix al repartiment proporcional de la quístia de Vilanova de Meià (33 lliures i 10 sous), entre els tres senyors que tenien drets a rebre-la: el Marquès de Camarasa, el Capítol de Canonges de la Seu i l'Abat i Canonges del Monestir de les Avellanes.

ACU. Fons de Vilanova de Meià. Documentació diversa sense classificar.

Peces de les terres que el prior de Meià en reclama el delme. Document incomplet de data incerta, segurament anterior al 9 de setembre de 1640, data en que es va redactar la *Concòrdia Permuta feta entre lo Sr. Joan Pau de Belloch y Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat y lo Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fra. Joseph de Jalpí y Julià en y sobre moltes y diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova (...).*

ACU. Fons de Vilanova de Meià. Lligall Gros. *Procés a Vilanova de Meià entre Miquel Periquet, batlle del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell i Manuel Abad y Lasierra, prior de Meià.*

És el document en que consta el procés entre el batlle de Vilanova de Meià i el prior de Meià, quan aquell organitza unes pregaries al Sant Crist de Vilanova demanant el benefici de pluja, però no tenen l'autorització del prior.

- Arxiu Diocesà d'Urgell (ADU)

L'Arxiu Diocesà d'Urgell conté documentació sobre les parròquies que formen el bisbat. Però com que la parròquia de Vilanova de Meià i tot el Priorat no es van integrar definitivament al bisbat fins a 1873, la documentació parroquial de les parròquies del priorat de Meià és molt curta i escadussera ja que només hem localitzat el llibre de les confraries, el llibre d'Ànimes i poca cosa més. En el fons de territoris exempts del bisbat d'Urgell, consten totes les prelatures exemptes que es trobaven dintre del bisbat, amb molt informació sobre les disputes que mantenien els bisbes amb el prior de Meià per problemes de jurisdicció eclesiàstica.

ADU. Volum d'Exempts. MEYÀ.

En la portada del qual hi consta: "*Quadern sobre Meyá*", i a continuació hi posa el seu contingut: "*Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda*".

Document manuscrit, mida foli, de 14 pàgines i guardat sense signatura. Al final del full es relata aquest episodi de la visita pastoral a Vilanova de Meià i les preguntes del bisbe a la Sagrada Congregació demanant com ha d'actuar davant els conflictes que se li presentaven en aquestes petites prelatures.

ADU, Volum d'Exempts, signatura núm. 16.

Lligalls de documents classificats sobre els diversos territoris exempts que hi havia al bisbat d'Urgell. Meià. Document guardat sense signatura. *Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.*

ADU, Volum d'Exempts, Meià. Signatures números 17-20-21-22-23-24-26-27-28-29-30-31 i 32.

És un lligall força extens amb tretze documents separats amb signatura pròpia, on es relata amb tota mena de detall el procés entre el bisbe d'Urgell (Francisco Catalan) i el prior de Meià (Rafael Subirà i de Portolà) sobre la propietat de la rectoria de Fontllonga. El procés judicial entre les dues prelatures es desencadena a partir del 7 de gener de 1761, quan el prior intenta ocupar la parròquia per la força.

ADU. VILANOVA DE MEIÀ, Noguera VI. 14 651. Confraries 1887-1936.

Confraries: Sant Crist (1878-1936); Roser (1878-1936); Nostra Senyora de Meià (1879-1933), i Sant Antoni, abat (1879-1934).

En aquest llibre consten totes les confraries que hi havia a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià, amb el vist-i-plau als comptes anuals per part dels bisbes d'Urgell corresponents o el seus visitadors. El llibre comença en el moment que la parròquia es va integrar definitivament al bisbat d'Urgell (1874) fins a la Guerra Civil.

- Arxiu Històric d'Arenys de Mar (AHAM)

Batllia, lligall III. Amb documents relatius a la família Jalpí en general, però també al prior Josep de Jalpí. En el fons bibliogràfic es troben la major part dels treballs de Josep M Pons i Gurí, i pel nostre interès aquells que tracten del prior de Meià, Josep de Jalpí i Julià, i del seu cosí i historiador, el pare mínim Joan Gaspar Roig i Jalpí.

- Arxiu Històric Ciutat de Barcelona (AHCB)

AHCB. Monacals VII. *COPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE.*

Aquest és lo Compromís entre parts del Molt Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fr. Josef de Salvador i los vassalls de Santa Maria de Meià ab la adjunta Sentència Arbitral sobre diferents pretensions. Hi va insertat lo acte de la Declaratió (que) feren després de la Sentència los Arbitres de que lo ban doble en las gallinas consistia en matar-las i aportar-se-las (a) dit Senyor.

Aquesta és la sentència arbitral, notificada a les parts litigants el 3 de desembre de 1728, és la culminació del procés judicial que havia començat amb el Cartell de Pregons i Públiques Crides fet pel prior Josep de Salvador el 15 d'agost de 1725. El prior, com a senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià, en aquest cartell no respectava els privilegis i normes ancestrals de la universitat ni l'establiment d'emfiteusi que el prior Jalpí havia fet amb la universitat el 1634.

- Arxiu Històric Comarcal de Balaguer (ACB)

ACB. Fons Notarial de Vilanova de Meià. *Capbreu d'Argentera 1732-1734.*

El senyor d'Argentera, Ignacio Capachi, va fer elaborar un capbreu de les seves possessions al notari de Vilanova de Meià, Isidre Santacreu, entre el 1732 i el 1734. El batlle de Vilanova era Miquel Periquet i el procurador del Sr. Capachi, Magí Ramon. Compareixen a declarar 7 pagesos d'Argentera, 2 de Gàrzola i 1 d'Alentorn.

En aquest arxiu es pot trobar també, entre altres coses, els fons notarial de les poblacions que tenien notaria i que les van integrar al partit judicial de Balaguer, a més de la documentació contemporània de l'ajuntament de Vilanova de Meià.

- Biblioteca de Catalunya. Pergamins. Memòria Digital de Catalunya (MDC)

A la Col·lecció de Pergamins de la Biblioteca de Catalunya se'n conserva dinou que estan relacionats amb el Monestir de Santa Maria de Meià i el castell de Meià, però com que són del segle XI no tenen directa relació amb la nostra recerca. Citem-los, amb un breu resum del seu contingut, com a exemple de la importància del monestir de Meià poc temps després de la seva fundació i quan encara no s'havia integrat a l'abadia de Ripoll:

. Pergamí 42, Registre 9108. 1001, juny 11. Meià. Ermengol I comte d'Urgell, i la seva esposa Tedberga, venen un alou al terme de Vallfarines amb el seu castell i tots els seus senyorijs per 200 sous.

. Perg. 42, Reg. 9106. 1023, gener 26. Meià. Guillem Sènior amb la seva esposa Toda a la qual diuen Garsenda, i Company, edificuen l'església de Sant Esteve i la doten amb una terra i una vinya i amb tots els delmes que tenen a Urgell i el terme de Vallfarines.

. Perg. 267, Reg. 9089. 1040, maig 27. Meià. Company i la seva esposa Guilla donen al Monestir de Santa Maria de Meià el delme que tenen en la Coma de Torres, Peralba, Figuerola i Coll d'Orenga.

. Perg. 42, Reg. 9107. 1059, gener, 27. Meià. Garsenda fa donació d'un alou al monestir de Santa Maria de Meià i també d'unes vinyes situades a Clua.

. Perg. 267, Reg. 9087. 1063, desembre 18. Meià. Ricard Oliva, la seva esposa Oria i el seu fill Ramon, donen a Santa Maria de Meià el delme i l'alou que tenen al terme del castell de Fontllonga.

. Perg. 20, Reg. 9102. 1063, juny 25. Meià. Enard, la seva esposa Maria, i Bremon, donen a Santa Maria de Meià i a Sant Miquel de Fontllonga tots els delmes que perceben a Fontllonga, meitat per meitat.

. Perg. 197, Reg. 9093. 1064, abril 14. Meià. Ramon Gadmir ven a Santa Maria de Meià una vinya al comtat d'Urgell.

. Perg. 197, Reg. 9090. 1064, desembre 20. Meià. Donació de terres que fan a Santa Maria de Meià els consort Guilla i Ermengol.

. Perg. 182, Reg. 9091. 1067, abril 25. Meià. Altemir i la seva esposa Ermessenda, donen a Santa Maria de Meià una terra que posseeixen al terme del castell de Meià, el Pla, al puig "Cativer".

. Perg. 200, Reg. 4145. 1067, febrer 22. Meià. Arnau Mir de Tost i la seva esposa Arsenda, firmen convinença amb Ramon Arnau de Meià per la qual aquest els presta homenatge i fidelitat a canvi de la carllania de Malagastre.

. Perg. 182, Reg. 9092. 1068, abril 6. Meià. Testament d'Eldomar, prevere, que deixa una part de les seves terres i un molí dit d'Argentera, al monestir de Santa Maria de Meià.

. Perg. 22, Reg. 9113. 1069, novembre 19. Meià. Guillem Pere fa donació de diferents aous, cases, molins i vinyes a l'església de Santa Maria de Meià.

. Perg. 25, Reg. 9097. 1072, juliol 20. Meià. Vives Ricolf dona a Santa Maria de Meià un alou situat al comtat d'Urgell.

. Perg. 25, Reg. 9098. 1073, abril 2. Meià. Altemir, d'acord amb la seva esposa Ermessenda, dona a Santa Maria de Meià un alou situat al lloc dit les Fontanelles, al comtat d'Urgell.

. Perg. 22, Reg. 9099. 1073, maig 19. Meià. Guilabert Recesvind permuta a Santa Maria de Meià una terra seva que es troba al comtat d'Urgell, al castell de Meià, al lloc anomenat "Villa Uxoles", a canvi de dues peces de terra situades una, al terme de dit castell, a l'indret conegut com a Ciutadella i l'altra al terme del castell d'Alòs.

. Perg. 25, Reg. 9100. 1076, febrer 6. Meià. Esteve Renard dona al monestir de Santa Maria de Meià el seu alou, un llinar i una vinya situats al comtat d'Urgell.

. Perg. 25, Reg. 9095. 1078, abril 14. Meià. Arnau Elmemeir i la seva esposa Guilla amb els seus fills i filles, fan donació a Santa Maria de Meià de la meitat dels molins que tenen al comtat de Barcelona, al lloc del castell de Casseres.

. Perg. 21, Reg. 9088. 1079, octubre 3. Meià. Altimir dona a Santa Maria de Meià una peça de terra situada al terme de Meià, al lloc dit Villa Uxoles. La dona Gem fa donació al dit monestir d'una vinya en el terme de Meià.

. Perg. 20, Reg. 9105. 1096, setembre 10. Meià. Bela dona al monestir de Meià el seus aous, cases, terres, vinyes, llinars i horts que té sota el Coll d'Orenga i Montsec.

b) FONTS BIBLIOGRÀFIQUES

a) El priorat de Meià des de la vessant religiosa i espiritual

- ABAD i LASIERRA, Manuel. Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*.
- AUTORS DIVERSOS. GUIMERA, À. *El poble medieval, pas a pas*. VALLSANTA. *Monestir cistercenc de la Vall del Corb*. Edita: Grup de Recerques de les Terres de Ponent, IEI i Diputació de Lleida. 2016.
- BENET i CLARÀ, Albert i ADELL i GISPERT, Joan-Albert. “Santa Maria de Meià”. *Catalunya Romànica vol. XVII. La Noguera*. Barcelona. Enciclopèdia Catalana, 1994
- BERNAUS i SANTACREU, Ramon. *L'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià*. Amb la presentació de Joan-Enric Vives i Sicília, Arquebisbe d'Urgell. Edita Ajuntament de Vilanova de Meià i l'IEI de la Diputació de Lleida. 2016.
- BARRAQUER y ROVIRALTA, Cayetano. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, volumen 1. Barcelona 1900.
- CARRERAS i CANDÍ, Francesc. “Excursió a Isona, Mur y Meyà”. p. 285- 296. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya núm. 34. any 1897*
- CAMÓS, Narcís. *Jardín de María plantado en el Principado de Catalunya*. Barcelona 1657. Reeditat a Girona el 1766.
- *Jardín de María plantado en el Principado de Catalunya. Bisbat d'Urgell*. Amb pròleg de Jordi Abella i Pons. Garsineu edicions. Tremp 1992.
- *Jardín de María plantado en el Principado de Catalunya. Arquebisbat de Tarragona*. Edició en facsímil, amb notes preliminars de Joan Roig i Montserrat. Edita Gogistes Tarragonins núm. 665. Tarragona 1999.
- CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio. “Las intervenciones reales en los pleitos del Real Patronato” publicat a la *Revista de Historia Moderna núm.16 (1997)* (p. 289-330).
- *Codex Juris Canonici-Romae*. Als canons 215,294, 301 i 328 apareixen les atribucions que tindria el prior de Meià en ser el cap d'una *prelatura nullius*.
- CORREDERA Gutiérrez, Eduardo. *La Escuela Histórica Avellanense*. Publicat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) i el Consejo Superior de Investigaciones Científicas (C.S.I.C.) Lleida 1971.
- . *Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes*. Inst. de Germans Maristes de Catalunya, 1997.
- . *Noticia de los condes de Urgel*. Publicat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) i el Consejo Superior de Investigaciones Científicas (C.S.I.C.) Lleida 1973.
- GIRALT, Josep. Articles sobre el municipi de les Avellanes. *Catalunya Romànica, volum XVII. La Noguera*. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1994.
- DEMERSON, Jorge. *Ibiza y su primer obispo: D. Manuel Abad y Lasiera*. Editat per la Fundación Universitaria Española. Madrid, 1980.
- FORT i COGUL, Eufemià. *El Monestir de Santes Creus. Vuit segles d'història i exemplaritat*. Santes Creus, 1987.
- IGLESIAS COSTA, Manuel. *El monasterio Ribagorzano de Obarra*. Edita D.D.P.C.B. Huesca, 1994.
- JUNYENT, Eduard. *EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL*. Barcelona, 1975.
- . *La basílica del Monestir de Santa Maria de Ripoll*. Ripoll, 1991.

- LÓPEZ ILLANA, Francisco. “Algunas cuestiones jurídicas sobre la celebración de sínodos diocesanos”. *Salamanticensis*. 1959, vol 6. p. 619-651. Universidad Pontificia de Salamanca.
- MOLINÉ i COLL, Enric: *Els últims dos-cents anys del Monestir de Gerri (1631-1835)*. Garcineu Edicions. Tremp, 1998
- . “Les constitucions sinodals d’Àger i Meià”. *PEDRALBES. Revista d’Història Moderna*.1993.
- .“Francesc Llobet Mas i Navarro, prior de Meià i historiador del Pallars (1732-1803)”. *Anuari de la Societat d’Estudis d’Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. 1997.
- . “Benedictinos españoles académicos de la Real de la Historia. Francisco Llobet Mas-Navarro”, p.49. *Boletín de la Academia de la Historia, tomo CLCCCVI, número 1 Año 1990*.
- MORA i TUFET, Josep. *Vilanova de Meyá*. Treballs inèdits de 1982,1986,1989 i 1996.
- . *Santa Maria de Meià*. Treball inèdit. Lleida, 1990.
- . *Abades y priores de Meyá*. Treball inèdit. Lleida 1992.
- . *Monasterio y iglesias de Santa Maria de Meyá*. Treball inèdit sense data.
- . *Meyá*. Treball inèdit. Lleida 1993.
- . *Baronia de Lavansa*. Treball inèdit. Lleida, 1994.
- PALACIOS SÁNCHEZ, Juan Manuel. *El real monasterio de Sijena. Introducción a la historia del monasterio*. Edita: Diputación de Huesca, 1984.
- PARRAMON y DOLL, Antonio M^a. “Santa Maria de Meyá”. Publicat a la revista *ILERDA del l’IEI núm. 33*. 1972.
- PASCUAL, Jaime. *Discurso o conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas del Priorato de Santa Maria de Meià. Año 1782*. Real Academia de la Historia – Biblioteca. Madrid. Signatura 9/5606
- PIQUER i JOVER, Josep Joan. *SANTA MARIA DE VALLBONA. Notes històriques i arqueològiques*. Vallbona de les Monges, 1976.
- . *ABACIOLOGI DE VALLBONA. Història del Monestir 1153/1990*. Edita Fundació d’història i art Roger de Belfort. Santes Creus, 1990.
- . *VALLBONA. Guia espiritual i artística*. Publicada per la Comunitat cistercenca de Vallbona, amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Lleida. 1983.
- PLA, Josep. *Guia fonamentada i popular del monestir de POBLET*. Publicacions de l’Abadia de Poblet, 1980.
- PONS GURI, Josep M. “Roig i Jalpí y el prior de de Meyá. Història d’una falsedat erudita”. *Recull d’estudis d’història jurídica catalana. Vol. III. Barcelona 1989*.
- ROIG I FONT, Joan. “Notes d’excursions per la conca de Meià”. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya núm. 341. Barcelona, 1923*.
- ROIG i JALPÍ, Joan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá en el Principado de Cataluña*. Imprès a Girona el 1668. Reeditat per la Impremta Mariana de Lleida el 1881.
- SÀNCHEZ i VILANOVA, Llorenç. *EL MONESTIR DE SANTA MARIA DE GERRI. Passat i present de la gran abadia benedictina del Pallars*. Edita Patronat del Santuari d’Arboló. La pobla de Segur, 1997.
- TODA i GÜELL, Eduard. *LA DESTRUCCIÓ DE POBLET. 1800-1900. Ocurrències al monestir. Fugides de la comunitat. Dispersió de les riqueses. Llegendes dels tresors enterrats*. Editat pel Monestir de Poblet, 1935.

- UBIETO ARTETA, Agustín. *El monasterio dúplice de Sigena*. Cuadernos Altoaragoneses de Trabajo 1. Edita Instituto de Estudios Altoaragoneses de la Diputación de Huesca, 1986.
- VILARRÚBIAS i CODINA, Anton M. *Assaig metodològic per a un estudi del Priorat de Meià*. Inèdit. Tesi de llicenciatura dirigida per Santiago Alcolea, Universitat de Barcelona, 1975.
- ZARAGOZA i PASCUAL, Ernest. *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense (1215-1835)*. Editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- . "Catálogo de los prelados de Santa Maria de Meyá (593-1842)". *Analecta Sacra Tarraconensia (revista de ciències històrico eclesiàstiques) Núm. 60 (1987)*.

b)El prior de Meià com a baró i senyor jurisdiccional

- ALBENTOSA i SÁNCHEZ, Lluís Miquel. M. (1973): *Los climas de Cataluña. Estudio de climatología dinámica* (tesi de doctorat), Departament de Geografia, Universitat de Barcelona. Resum publicat per la Universitat de Barcelona, sec. de Publicacions, 1975.
- AUTORS DIVERSOS. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008.
- ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Mª Carmen. *Las cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)*. Historia. Instituciones. Documentos, 20, 1-16. idUS Universidad de Sevilla.
- ANDREU I SUGRANYES, J. "Aproximació al conreu de la vinya al Camp de Tarragona a través dels llibres de protocols: segles XVI, XVII, XVIII i XIX", dins *Primeres jornades sobre la viticultura mediterrània*. Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona, Universitat de Barcelona. Tarragona 1986.
- ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.
- ATLES DE LES VILES, CIUTATS I TERRITORIS DE LLEIDA. Dirigit per Jesús Burgueño. Edita Diputació de Lleida i Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, demarcació de Lleida. 2001.
- BADOSA i COLL, E. "El desenvolupament de tres explotacions agràries del segle XVIII" a *Estudis d'Història Agrària, I*. Barcelona 1978.
- . "Procés d'una resistència contra el domini senyorial. El poble de Navarcles contra el Monestir de Sant Benet de Bages (segle XVIII), a *I Col·loqui d'Història Agrària*. Barcelona, 1978.
- BENET I CLARÀ, Albert i altres. "Articles sobre Vilanova de Meià". *CATALUNYA ROMÀNICA, vol. XVII (la Noguera)*. Edita Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1994.
- BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretación histórica del señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732 y 1734*. Inèdit. Memòria de llicenciatura sota la direcció del Dr. Josep M Llobet i Portella. Madrid, UNED, 1989.
- BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipio de Vilanova de Meià*. Col·lecció Viles i ciutats, 28. Edita IEI i Ajuntament de Vilanova de Meià, 1999.
- BOLÓS I MASCLANS, J. "Com veien els Països Catalans alguns viatgers del segle XVI". Rafael Dalmau, Episodis de la Història. Barcelona 1980.

- BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX). Cambio económico y éxodo rural*. Tesi doctoral, inèdita, dirigida pel Dr. Enric Vicedo Rius. Universitat de Lleida (UdL) 2003.
- . "El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX". Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius.
- BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. *Comunitat i béns comunals al Pallars Sobirà (segles XV- XVIII)*. Tesi doctoral dirigida per Eva Serra i Puig. Universitat Pompeu Fabra, 1995.
- . "Els béns comunals al Pallars Sobirà en el seu context històric". *Actes del Seminari "Què en farem dels comunals?"* Sort, maig de 2002. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient, Departament de Cultura, AHC de Sort, Lo Pi Negre.
- . "Breu reflexió sobre els béns comunals a la Catalunya Moderna". *I Congrés d'Història Moderna, vol I*. Barcelona, 1984.
- . "Moviments dels preus del blat al Pallars Mitjà o Ribera de Sort al segle XVIII". *I Col·loqui d'Història Agrària*. Barcelona, 1978.
- BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", p. 171- 233 *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*.
- BURGUEÑO, Jesús, GRAS M. Mercè. *ATLES DE LA CATALUNYA SENYORIAL. ELS ENS LOCALS EN EL CANVI DE RÈGIM (1800-1860)*. Col·lecció "Cartoteca", núm. 2. Edita: ICGC Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya - Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya – Departament de Governació i Relacions Institucionals de la GdC – Rafael Dalmau Editors.
- CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban, SOLÀ, Àngels i TORRAS, Jaume. "Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835). Els arrendaments de la casa de Medinaceli". *Recerques: història, economia, cultura*. Núm. 8, 1978.
- CARESMAR, Jaime. *Discurso sobre la agricultura, el comercio e industria del Principado de Cataluña*. Edició a cura d'E. LLUCH. Barcelona (Alta Fulla). 1997.
- CLOTET, Jaume i GARCIA-ESPUCHE, Albert. Article "Passió pel joc", *SÀPIENS* núm. 137.
- CONGOST, Rosa. Capítol: "Una societat rural dinàmica i canviant al segle XVIII". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.
- . "De pagesos a hisendats: Reflexions sobre l'anàlisi dels grups socials dominants. La Regió de Girona (1780-1840)", *Recerques*, 35.
- COTS i CASTAÑÉ, Albert. "Aproximació a l'estudi dels conflictes senyorials a Catalunya (1751-1808)". *Estudis d'Història Agrària*. Barcelona, núm. 6 (1986).
- DANTÍ, Jaume (coordinador), SERRA, Eva, GUAL, Valentí, ALCOBERRO, Agustí, Font, Jaume. *Ciutats, viles i pobles a la xarxa urbana de la Catalunya Moderna*. Rafael Dalmau, Editor. Barcelona, 2005.
- DANTÍ i RIU. Jaume. "Catalunya entre el redreç i la revolta: afebliment institucional i diferenciació social". p. 55-76. *Revista d'Història Moderna* 30.
- DALMAU CARLES, José. *Resumen de las lecciones de Aritmética*. Edita Dalmau, Carles, Pla. S.A. Girona - Madrid, 1938.
- DEL OLMO CARME, G. *Las conyunturas agrarias en las tierras de Lleida en el siglo XVII (1626-1706)*. Memòria de Llicenciatura. Lleida 1987.

- Dirección General del Instituto Geográfico y Catastral. *Mapa Topográfico. Escala 1: 50 000. Full 290: ISONA. Full 326: ARTESA DE SEGRE.*
- DIVERSOS AUTORS. *Jocs, triquets i jugadors. Barcelona 1700.* MUHBA, Barcelona 2009.
- DIVERSOS AUTORS. *Bens comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània. Sistemes agraris, organització social i poder local als països catalans.* Edició a cura de Joan J. Busuqeta i Enric Vicedo. Editat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida 1996.
- DIVERSOS AUTORS. *Pagesia, indústria i món rural. VIII Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local.* Edició a cura d'Enric Vicedo. Edita Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1a edició febrer de 2016.
- DIVERSOS AUTORS. *TERRA, TREBALL I PROPIETAT. Classes agràries i règim senyorial als Països Catalans.* Barcelona, Crítica, 1986.
- DOMINGO RÚBIES, Dolors. *La privatització del patrimoni reial i el deute públic: la Terra del Marquesat (1330-1496).* Tesi doctoral Dirigida per Flocel Sabaté. Universitat de Lleida, 2016. Dialnet.
- DURAN I PUJOL, M. *Renda i producció agrària (segles XVI-XVII)a Catalunya: Alt Urgell, Tarragonès, Conca de Barberà i Baix Penedès.* Tesi Doctoral. Universitat de Bellaterra (UAB), 1984.
- . "Evolució de l'ingrés senyorial a Catalunya (1500-1799)". *Recerques, 17.* Barcelona, 1985.
- DURICH MASSANÉS, M. del Mar. *Pagesos i senyors al segle XVII a Vilanova de Meià i la seva Coma.* Inèdit. Curs de doctorat, 1999/2000. Tutor: el Dr. Enric Vicedo i Rius. Universitat de Lleida.
- Edicions Cartogràfiques , S. L. Granollers. *Prepirineu Català. EL MONTSEC. Montsec d'Ares, Montsec de Rúbies, Montsec d'Estall, Serra de Montclús i Sant Mamet, Montrebei-Terradets-Vilanova de Meià. Mapa topogràfic escala 1: 40000.*
- FELIU I MONTFORT, G. "Estudi serial dels capbreus com a font de la Història Agrària. L'exemple de Palau d'Anglesola". *I Col·loqui d'Història Agrària.* Barcelona 1978.
- . "Els plets del baró de Maldà". *I Congrés d'Història Moderna de Catalunya.* Universitat de Barcelona, 1984.
- . "El funcionament del Règim Senyorial a l'Edat Moderna. Exemple del Pla d'Urgell". Ed. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida 1990.
- FONT I RIUS, Josep M. *Cartas de población i franquícia de Cataluña.* 2 volums. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid-Barcelona, 1969-1983.
- FORNS I BARDAJÍ, Josep. *Economia i societat en els regs històrics occidentals catalans: Almenar (Segrià) i la seva àrea, segles XV-XIX.* Edita, Ajuntament d'Almenar i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- GARGANTÉ, M. "La construcció de molins al segle XVIII: fonts i documents ", dins *L'arquitectura dels oficis* . Ed. Pagès Lleida 2003.
- GRAS DE ESTEVA, Rafael. *La Paheria de Lérida. Organización municipal 1149-1707.* Lleida: Imprenta y litografía Sol y Benet, 1909 (reedició en català 1988).
- IGLÉSIES I FORT, Josep. "El poblament a Catalunya dels segles XIV-XV". *Segundo Congreso de Historia de la Corona de Aragón,* celebrado en Cerdeña 1957. Madrid 1959.
- . "El fogatge de 1365-1370". *Memòries de la Real Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona.*
- . *El fogatge de 1553.* Fundació Vives i Casajuana. Barcelona, 1979. vol. II.

- . *El cens del comte de Floridablanca. 1787 (part de Catalunya)*. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona 1969-1970 (2 volums).
- INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA. *Mapa Comarcal de Catalunya 1: 50 000. Noguera 23*. Barcelona 1994.
- LACASA i RUIZ, Antoni. *DE LA LITOGRAFIA A LA PALEONTOLOGIA. Història del jaciment paleontològic La Pedrera de Meià a la serra del Montsec (Lleida)*. Edita IEI. Lleida, 2016.
- LOZANO, Javier. *SORGIT DEL MAR. Història geològica del Montsec i rodalies*. Edita IEI. Lleida, 2010.
- LLADONOSA I PUJOL, Josep. *Història de Lleida. Volums I i II*. Edita Dilagro S.A. Lleida, 1991.
- *Història d'Artesa de Segre i la seva comarca*. Edita Ajuntament d'Artesa de Segre, 1990.
- *El Bandolerisme a la Catalunya occidental*. Edita R. Dalmau. Barcelona, 1972.
- LLADÓS i RIUS, Magín. *Sistema métrico-decimal. Equivalencias de todos los antiguos del Principado de Cataluña a 1781*. Barcelona.
- MADOZ, Pascual. *Diccionario Geografico – estadístico – histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid, 1848. Edició en facsímil a càrrec d'Antoni Pladevall dels articles relatius a Catalunya. Edita Curial . Barcelona 1985.
- MARTÍN VIDE, J. (1992): “El Clima”. *Geografia General dels Països Catalans*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- MIKES, Tünde "Comunitats i cases a la Vall de Ribes en els segles XVII-XVIII." *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* 23 (2003).
- MORENO CLAVERIAS, Belén. Capítol “La producció agrària i el mercat: Conreus comercials”. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.
- OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audència (1591-1662)*. Pagès Editors S.L. Lleida, 2000.
- OBIOLS, Josep M. “El clima i la hidrografia a Catalunya”.. *GEC vol 7*. Edita Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1990.
- PASSOLA I TEJEDOR, Antoni. *Oligarquia i poder a la Lleida dels Àustries. Una elit municipal catalana en la formació de l'estat modern*. Pagès editors, Lleida 1997.
- PEDRÓS I PUIGARNAU, Marcel·lí. “Evolució de la població d'Artesa de Segre i comarca”. *Fulls del Montsec. Artesa de Segre. Informatiu Cultural Comarcal. Núm. 5, setembre de 1986*.
- PLANES I ALBETS, Ramon. Capítol “Indústries rurals: la molinaria de cereals, les almàsseres, el sucre”. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.
- POL i SOLÉ, Antoni. Article, “Simeón de Guinda y Apeztegui”. *Periòdic d'Andorra, El Digital. Data 017-01.2015*.
- PUJADES I RÚBIES, Romà i ALDIMÀ I BUIXADÉ, Ignasi. *LA NOGUERA. Heterogeneïtat territorial i expectatives de redreçament socio-econòmic*. Barcelona: Edita, Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1991.
- PUJALT TRULLÀ, Albert. *HISTÒRIA DE LES PASTURES D'HIVERN. De les planes de l'Urgell a les campanyes de França*. Pagès Editors, Lleida 2015.
- PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. Capítol “LES UNIVERSITATS I LES PARRÒQUIES RURALS”. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra.

- REDONDO GARCIA, Esther. *El Fogatjament General de Catalunya de 1378*. Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals. Barcelona, 2002.
- ROCAFORT, Ceferí. *Geografia General de Catalunya, volum I*. Editat en facsímil per la Gran Enciclopèdia Vasca, 1972.
- ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. Editat a Girona el 1668 i reeditat per la Impremta Mariana de Lleida el 1881.
- ROSELL SANUY, Joan. *Gestació i naixement de la serra del Montsec*. Garniseu Edicions. Tremp, 2014.
- SALES, Núria. *Història de Catalunya, dirigida per Pierre Vilar vol. IV. Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII*. Edicions 62. Barcelona, 1989.
- . *Senyors, bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre Catalunya dels segles XVI al XVIII*. Empúries. Barcelona, 1984.
- . *Terra, treball i propietat: classes agràries i règim senyorial als Països Catalans*. Barcelona: Centre de Treball i documentació. Editorial Crítica, 1986.
- . “Feudalisme a França i Espanya en els segles XVI a XVIII: alguns aspectes”. *A Manuscrits, 1*. 1985.
- . “Fins quan els senyors justiciers pogueren condemnar a mort?”, *L'Avenç*, 79 (1985).
- SANLLEHY i SABI, Maria Àngels. *Comunitats, veïns i arrendataris a la Val d'Aran (S. XVII-XVIII): dels usos comunals a la dependència econòmica*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona (UB), 1996.
- *La comunitat aranese (segles XVII-XIX): Una aproximació al seu estudi*. Ecole des hautes études hispaniques, 1993.
- SERRA i PUIG, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat 1590-1729*. Editorial Crítica. Barcelona, 1988.
- . “Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya”. *Història agrària*, 7.
- . “El règim feudal català abans i després de la sentència arbitral de Guadalupe”. *Recerques*, 10. Barcelona, 1980.
- . “Comunitat rural a la Catalunya Moderna”. *L'Avenç* 115. Barcelona, 1988.
- TORRES i RIBÉ, Josep M. *Els municipis catalans de l'Antic Règim, 1453-1808. Procediments electorals, òrgans de poder i grups dominants*. Editorial Curial. Barcelona, 1983.
- . “El municipi català durant els segles XVII i XVIII”. Dins *El govern de les ciutats catalanes*. Barcelona, 1985.
- VICEDO RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció propietat i renda*. Barcelona. editorial Crítica, 1991.
- . *Pagesia, accés a la terra i desenvolupament històric. Els latifundis eclesiàstics a la Catalunya occidental plana (segles XVII-XX)*. Pagès Editors. Lleida, 2015.
- . *Pagesia, indústria i món rural*. Edició d'Enric VICEDO. VIII Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local. Edita Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 2016.
- . “Crisis de las solidaridades tradicionales y nuevas formas de asociación y resistencia campesina en la Cataluña Occidental (1750-1920)”. *HISTÒRIA AGRÀRIA*, núm. 18. 1999.
- . “Emfiteutes, arrendataris, parcera i cultivadors amb llicència. La contractació agrària a les planes occidentals catalanes, 1760-1860”. *Estudis d'Història Agrària* núm. 11. Universitat de Lleida.

- . “La conflictividad a les terres de Lleida en el siglo XVIII. La respuesta campesina a la detracción señorial y la lucha por el acceso a los recursos”. *AREAS. Revista de Ciencias Sociales*. Dialnet.
- VICENS VIVES, Jaime. *Historia de los remensas (en el siglo XV)*. Editorial Vicens Vives Barcelona, 1978.
 - VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals. Volum segon. EL MEDI HISTÒRIC* Edicions 62. Barcelona, 1968.
 - ZAMORA, Francisco de. *Diario de los Viajes hechos en Cataluña por Don Francisco de Zamora. Tomo 1*. Biblioteca Nacional Española. Manuscrit. Signatura MSS/18409.
 - ZAMORA, Francisco de. *Diario de los Viajes hechos en Cataluña*. Editorial Curial. Barcelona 1973.

CRONOLOGIA I FONTS PRINCIPALS

Cronologia	Fonts principals
<p>-1040. Primera notícia sobre el monestir de Santa Maria de Meià.</p>	<p>- BENET I CLARÀ, Albert. Article: "Santa Maria de Meià". <i>Catalunya Romànica vol. XVII</i>. -PARRAMON y DOLL, Antonio M^a. "Santa Maria de Meyá". Publicat a la revista <i>ILERDA del l'IEI núm. 33</i>. 1972.</p>
<p>- 1141. Les possessions del priorat de Meià en incorporar-se a Ripoll, segons el pare Roig i Jalpí</p>	<p>-ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. <i>Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá</i>. Editat a Girona el 1668 i reeditat per la Impremta Mariana de Lleida el 1881.</p>
<p>-1310: El prior Bernat d'Esquerrer convoca el primer sínode del priorat de Meià.</p>	<p>-ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. <i>Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118</i>. - MOLINÉ i COLL, Enric. "Les constitucions sinodals d'Àger i Meià." <i>PEDRALBES. Revista d'Història Moderna</i>.1993,</p>
<p>- 1391-1399: El prior Berenguer de Rajadell, ordena reedificar la vila de Santa Maria de Meià després de la destrucció per part del comte Mateu de Foix.</p>	<p>-ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. <i>Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá</i>.</p>
<p>- 1557: El prior Bernat de Josa i de Cardona, fa elaborar el capbreu (Capbreu Vell de Meià), de les possessions que el Priorat tenia al terme de Vilanova de Meià.</p>	<p>-ACU. Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa. <i>CAPBREU VELL DE MEIÀ. Capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià (Bernat de Jossa) al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557)</i>.</p>
<p>- 1627: El prior Sampsó comença el capbreu de les terres que el Priorat tenia al termes de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.</p>	<p>-ACU. Fons de Vilanova de Meià. Signatura 721. <i>Capbreu de les terres que tenia el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu (1627-1637)</i>. -ACA Diversos. Meià, volum 110. <i>Capbreu de les rendes y drets que rep lo</i></p>

<p>- 1633-1678: El prior Josep de Jalpí i Julià pren possessió del priorat de Meià (15 d'agost de 1633).</p> <p>- 1634 (14 de gener): El prior Jalpí pren possessió com a senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià. A partir d'aquí pren possessió de cada un dels pobles de la seva jurisdicció temporal.</p> <p>- 1634 (18 d'abril): El prior Jalpí realitza l'acensament dels termes de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de la universitat de Santa Maria de Meià.</p> <p>-1634: El prior Jalpí, en prendre possessió de Rúbies de Meià (28 d'octubre), es produeix l'enfrontament amb el vassall Benet Baulies.</p> <p>- 1637: El prior Jalpí continua i conclou el capbreu iniciat el 1627 pel prior Sampsó.</p> <p>- 1637: Es comença a redactar el <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la seva jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>- 1638 (26 d'abril): Llevador dels delmes i censos de les terres que els priors de Santa Maria de Meià tenen a Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.</p>	<p><i>prior de Meià en Vilanova de Meià y en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21</i></p> <p>-ACA. Diversos Meià, volum 50. <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>-ACA. Diversos Meià, volum 50. <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>-ACA. Diversos Meià, volum 50. <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>-AHCB. Monacals VII. <i>COPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE</i></p> <p>-ACA. Diversos Meià, volum 50. <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>-ACU. Fons de Vilanova de Meià. Signatura 721. <i>Capbreu de les terres que tenia el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu (1627-1637).</i></p> <p>-ACA Diversos. Meià, volum 110. <i>Capbreu de les rendes y drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià y en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21</i></p> <p>-ACA. Diversos Meià, volum 50. <i>Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal.</i></p> <p>-ACA Diversos. Meià, volum 111. <i>Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià y los de la Vall de Ariet.</i></p>
--	---

<p>- 1640 (9 de setembre): Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià, dels delmes i les primícies de les terres que tenien al terme de Vilanova.</p> <p>- 1668: El pare Joan Gaspar Roig i Jalpí publica el llibre <i>Tratado de las excelencias y antigüedades del Priorato de Meià.</i></p> <p>- 1677: <i>Capbreu de Vilanova de Meià, 1677.</i> Capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors de Vilanova de Meià.</p> <p>- 1687: El prior Diego de Mates, convoca el novè sínode del priorat de Meià. Les constitucions d'aquest sínode ens han servit per estudiar l'autoritat que tenia el prior sobre la vida espiritual dels seus feligresos.</p> <p>- 1716 (20,21 i 22 de juny): Visita pastoral molt conflictiva del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a la parròquia de Vilanova de Meià.</p> <p>- 1728: Compromís i Sentència Arbitral entre el prior, Josep de Salvador, i la universitat de Santa Maria de Meià. Resolució del conflicte de la jurisdicció</p>	<p>-ACU. Fons de Vilanova de Meià, Lligall Petit. Documentació diversa. <i>Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo Iltre. Sr. Prior de Meià (...)</i></p> <p>--ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. <i>Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá.</i></p> <p>ACU. Fons de Vilanova de Meià, signatura 521. <i>Capbreu de Vilanova de Meià, 1677.</i></p> <p>-ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. <i>Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118.</i></p> <p>- MOLINÉ i COLL, Enric. "Les constitucions sinodals d'Àger i Meià". <i>PEDRALBES. Revista d'Història Moderna.</i> 1993</p> <p>-ADU, Volum d'Exempts, signatura núm. 16. <i>Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.</i></p> <p>-ADU.Volum d'Exempts. MEYÁ. <i>"Quadern sobre Meyá: Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda".</i></p> <p>-AHCB. Monacals VII. <i>COPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE</i></p>
--	---

<p>temporal del prior, iniciat quan el 15 d'agost de 1725 publica el <i>Cartell de pregons i públiques crides</i>.</p> <p>- 1732-1734: Capbreu d'Argentera de Meià, fet elaborar pel seu senyor Ignacio Capachio.</p> <p>- 1761: Conflicte de jurisdicció espiritual entre el prior de Meià (Rafael de Subirà) i el bisbe d'Urgell (Francisco J Catalán), sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga.</p> <p>- 1775 (març-maig): Les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià. Conflicte sobre la jurisdicció espiritual i temporal entre el prior, Manuel Abad i el batlle i l'Ajuntament de Vilanova de Meià.</p> <p>- 1796: El prior Francisco Llobet Mas i Navarro, convoca el desè sínode del priorat de Meià. Les actes d'aquest sínode ens han servit per estudiar el protocol de la celebració dels sínodes a Meià.</p> <p>- 1828-1842: Vicente de Antonio Eva, últim prior de Meià.</p>	<p>ACB. Fons Notarial de Vilanova de Meià. <i>Capbreu d'Argentera 1732-1734</i>.</p> <p>ADU, Volum d'Exempts, Meià. Signatures números 17-20-21-22-23-24-26-27-28-29-30-31 i 32.</p> <p>-ACU. Fons de Vilanova de Meià. Lligall gros. <i>Procés a Vilanova de Meià entre Miquel Periquet, batlle del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell i Manuel Abad y Lasierra, prior de Meià</i>.</p> <p>-ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. <i>Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118</i>.</p> <p>- ZARAGOZA i PASCUAL, Ernest. "Catálogo de los prelados de Santa Maria de Meyá (593-1842)". <i>Analecta Sacra Tarraconensia (revista de ciències històrico eclesiàstiques) Núm. 60 (1987)</i>.</p> <p>-BARRAQUER y ROVIRALTA, Cayetano. <i>Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX</i>, volumen 1. Barcelona 1906.</p>
---	--

AGRAÏMENTS

Realitzar aquest treball sobre el priorat de Santa Maria de Meià, no hauria estat possible sense el recolzament de moltes institucions i persones particulars a les que he hagut de recórrer abans, durant i després de posar-me a treballar.

En primer lloc vull expressar el meu agraïment a les persones de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Primer, perquè gràcies a la seva valuosa orientació i informació vam trobar sota l'epígraf *DIVERSOS MEIÀ* una part molt important del fons documental de l'Arxiu del Priorat de Meià que es donava per desaparegut. Abasta un gran ventall de llibres i altre material, tant de la cúria eclesiàstica com de la cúria civil del Priorat, que contenen sobretot documentació dels segles XVI, XVII i XVIII, els quals han servit com a base de la nostra recerca. Com que el fons no està digitalitzat, és molt d'agrair que quan hem demanat un document de *l'inventario sucinto de volúmenes*, han tingut l'amabilitat d'escanejar-lo i enviar-me'l al domicili, ja que ens és del tot impossible passar tant de temps a Barcelona.

En segon lloc vull expressar també el meu agraïment a l'arxiver, mossèn Benigne Marquès, i a la resta del personal de l'Arxiu Capitular d'Urgell, per les facilitats que sempre he trobat per poder consultar i treballar la documentació relativa dels fons de Vilanova de Meià on els canonges tenien ja jurisdicció temporal. Aquí hem trobat els dos capbreus i el llevador dels delmes i censos de les terres que el prior tenia a Vilanova, així com la concòrdia-permuta entre el prior i el carlà de Vilanova, que han estat de màxima importància en la redacció del capítol 10 i per concretar les recerques d'altres capítols. En el mateix sentit cal deixar constància de la documentació trobada l'Arxiu Diocesà d'Urgell, sobre tot en el volum d'EXEMPS, que han estat bàsics per redactar els quatre capítols de la cinquena part del treball, quan hem estudiat els conflictes al priorat de Meià.

També vull agrair les facilitats donades per la consulta i utilització de tota classe de fons documentals a l'Arxiu Històric Cuitat de Barcelona, l'Arxiu Comarcal de Balaguer i l'Arxiu de Lleida. En el mateix sentit és de molt agrair l'amabilitat i les facilitats per consultar l'arxiu privat de Montserrat Massanès (cal Massanès) de Vilanova de Meià, ja que conté molta informació dels segles XVI-XVII i XVIII de la família dels seus avantpassats, els Cerdà i Rocaspana i els Massanès, que ens ha servit per complementar molts punts de la nostra recerca. Per a obtenir informació recent del municipi de Vilanova de Meià vull expressar el meu agraïment per les les facilitats donades, en primer lloc a l'alcalde, però sobretot a les funcionàries municipals, alhora de consultar l'Arxiu Municipal, les dades del cens, el cadastre i el registre civil.

Pel que fa a la Universitat de Lleida és molt d'agrair el suport que hem tingut de les persones que formen l'equip del Servei Científicotècnic de Cartografia i Sistemes d'Informació Geogràfica, alhora d'elaborar els diversos mapes temàtics històrics sobre el priorat de Meià. Gràcies a la seva precisa cartografia el nostre treball guanya en qualitat i precisió.

Ha estat per a mi d'una ajuda inestimable, recolzament constant i una crítica constructiva durant el redactat del treball, la del meu tutor i director de la tesi, el doctor Enric Vicedo i Rius. Gràcies als seus consells i indicacions he pogut tirar endavant el treball amb noves i interessants aportacions a partir de material que disposava i arrodonint la recerca amb nova bibliografia. Gràcies a la seva direcció tutorial he pogut recuperar l'esperit científic i de recerca que tenia molt rovellat d'ençà la tesina de llicenciatura quan vaig acabar la carrera d'Història ja fa molts anys i del treball absorbent del dia a dia a l'institut.

Finalment volia fer un agraïment especial a la meva família. Al meu pare, al cel sigui, a la meva mare, que amb el seu exemple m'han ajudat a conèixer, estimar i respectar el nostre petit país, la Coma de Meià. També a la meva filla i especialment a la meva parella, que han hagut d'aguantar durant dies i setmanes l'absència, no precisament física, mentre tenia el cap en altres històries. Especialment vull agrair l'ajut i el suport de la M. Pilar que sempre m'ha acompanyat en les visites als diversos arxius i m'ha ajudat qui sap lo en el buidat de documents i fonts i en les mil i una correccions dels capítols redactats. Aquest treball, també és una mica seu.

A tots vosaltres us dedico el treball. Moltes gràcies.

PRIMERA PART

SITUACIÓ DEL PRIORAT DE MEIÀ EN L'ESPAI (marc geogràfic) I EN EL TEMPS (marc històric)

En aquest apartat col·loquem els capítols 1, 2 i 3 en que estudiem la situació del priorat de Meià en l'espai i en el temps.

En el capítol 1 situem el priorat de Meià en l'espai, fent una breu ressenya geològica i de les terres on estava situat, i també geogràfica, tant del relleu, la hidrografia, el clima i la vegetació. Han estat un complement bàsic per a la bona conclusió d'aquest capítol els mapes elaborats pel Servei de Cartografia de la UdL.

En el 2n capítol fem un estudi sobre la demografia als pobles que formaven part del priorat de Meià. Comencem amb les primeres dades de la població al segle XIV (el fogatge de 1378) fins a la desaparició del Priorat i també fins arribar a l'actualitat i on podrem comprovar les diverses davallades demogràfiques que ha sofert aquest territori, essent sens dubte la més greu la que s'està patint en l'actualitat.

En el 3r. capítol fem una breu ressenya sobre els orígens històrics de la Coma de Meià des del segle XI quan la família dels Meià reben el castell termenat de Meià de mans del comte d'Urgell i funden l'abadia de Santa Maria de Meià. De quan l'alta senyoria de Meià passa a la família dels Cervera (finals segle XII) fins que a principis del segle XIV passa a la corona. També hem fet una breu ressenya històrica del priorat de Meià des del segle XI fins al segle XIX en que desapareix. Acabem aquest primer apartat fent una breu ressenya històrica sobre la vila de Santa Maria de Meià, com a cap i casal del priorat.

CAPÍTOL 1

1.El marc geogràfic del priorat de Meià

Mapes 1.1. Localització del priorat de Meià dintre del Principat de Catalunya en l'actual comarca de la Noguera i una petita part al Pallars Jussà.

1.1. La geologia del priorat de Meià. La serra del Montsec

El Montsec és una àmplia serralada prepirinenca de quasi 44 km de llargada, formada per un gran mantell de corriment que s'estén d'oest a est de forma paral·lela al Pirineu, repartida entre les comarques de la Baixa Ribagorça, el Pallars Jussà i la Noguera. Separa dues grans depressions: la Conca de Tremp, al nord, i la Vall d'Àger i la Coma de Meià, al sud. Per conèixer més de prop la serra del Montsec de Meià cal tenir present la cartografia que hem consultat: El *Mapa Topogràfic, escala 1/50000*⁷⁸, del Instituto Geogràfic y Catastral; el *Mapa Comarcal de Catalunya, escala 1/50000*⁷⁹ de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, i el *Mapa topogràfic escala 1/40000 del Montsec*⁸⁰, de l'editorial Alpina.

Aquesta serralada està dividida en tres massissos diferents: a l'oest, el Montsec de l'Estall o de Montgai, a l'Aragó, fins al congost de Montrebei, on la travessa de nord a sud la Noguera Ribagorçana. La part central, el Montsec d'Ares, que arriba fins al congost de Tarradets, per on discorre la Noguera Pallaresa. La part més oriental és el Montsec de Meià (Montsec de Rúbies en els mapes oficials), que arriba fins al congost del Pas Nou per on discorre el riu Boix que drena la Coma de Meià. En aquest indret estava situat la major part del territori que formava el priorat de Meià

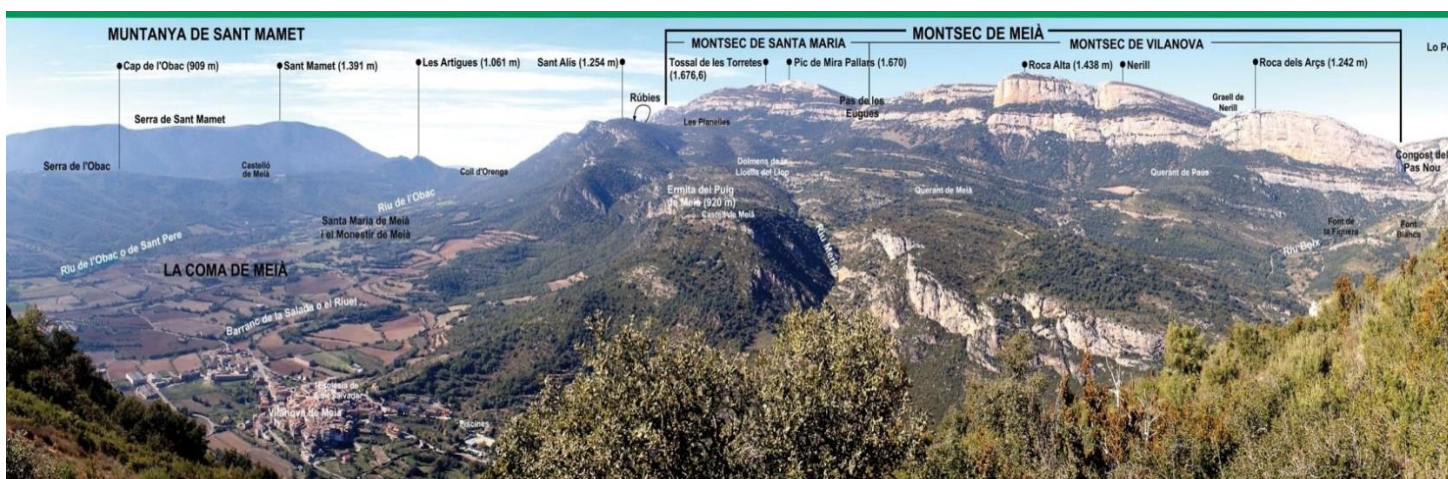
⁷⁸ Dirección General del Instituto Geográfico y Catastral. *Mapa Topográfico. Escala 1: 50 000*. Full 290: ISONA. Full 326: ARTESA DE SEGRE.

⁷⁹ Institut Cartogràfic de Catalunya. *Mapa Comarcal de Catalunya 1: 50 000. Noguera - 23*. Barcelona 1994.

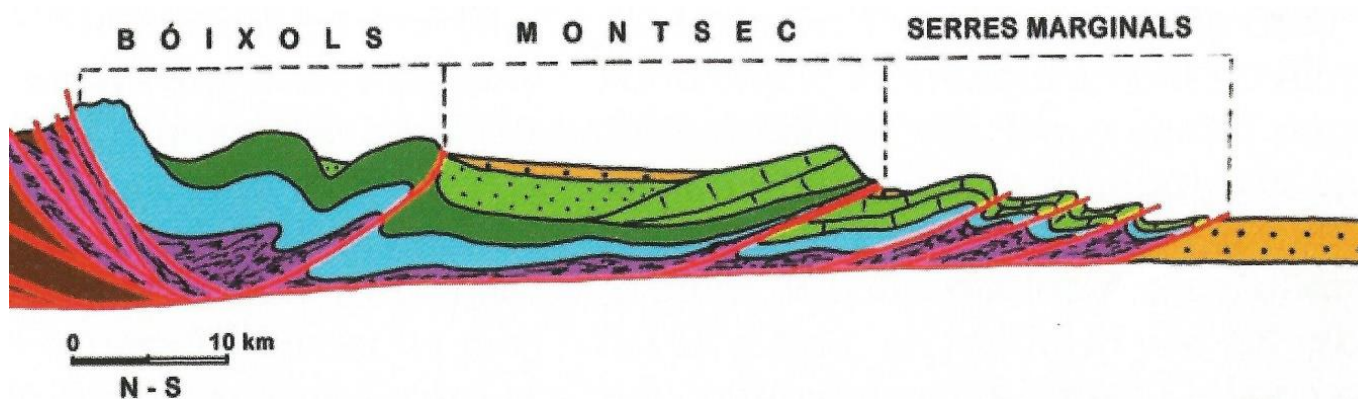
⁸⁰ Edicions Cartogràfiques, S. L. Granollers. *Prepirineu Català. EL MONTSEC. Montsec d'Ares, Montsec de Rúbies, Montsec d'Estall, Serra de Montclús i Sant Mamet, Montrebei-Terradets-Vilanova de Meià*. Mapa topogràfic escala 1: 40000..

L'etimologia de Montsec prové del llatí *montem sectum*, amb el sentit de muntanya seccionada o tallada, fent referència a la verticalitat de les seves cingleres calcàries que trobem als tres congostos i, sobretot, al vessat meridional de la serralada, com podem comprovar en la imatge on tenim una visió sencera de Montsec de Meià i de la Coma de Meià, el territori central del priorat de Meià.

Fotografia 1.1. El Montsec de Meià i la Coma de Meià des del cim del Cogulló (foto, Eduard Porta⁸¹. Tex i localització d'indrets representats, Ramon Bernaus)

Gràfic 1.1. Secció dels mantells de corriment del Prepirineu Central. Es pot apreciar el mantell del Montsec a la part central. (Joan Rosell⁸²).

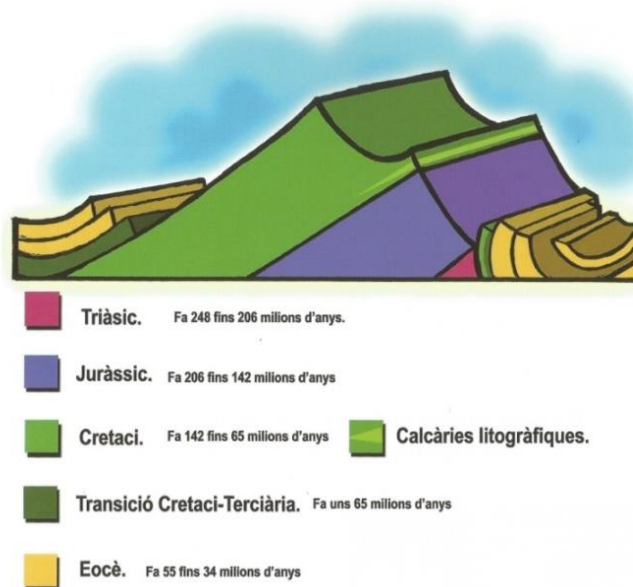

⁸¹ Eduard Porta (fotografies i muntatge) i Ramon Bernaus (text), van dissenyar el 2012 un recorregut de 14 km per la Coma de Meià, acompanyat de vuit cartells explicatius als indrets més emblemàtics. Comença a Vilanova de Meià, arriba fins a la font de l'Hedra, passant pel marge esquerra del riu Boix; puja després fins al Cogulló des del Túnel, passat per la cova del Castejón i la cova del Pansot (aquesta fotografia està feta des del cim del Cogulló 1002 m). Des d'aquí s'arriba fins al dolmen del Cogulló. Baixa cap al coll de Cabesses, i pel camí vell arriba de nou a la carretera a l'altura de la Mina del Rojos. Travessa el riu Boix pel pont la Gata i puja al dret fins al puig de Meià. Des d'allí es tanca el recorregut baixant de nou a Vilanova pel camí vell de Meià. Aquest és el mapa de situació que està emplaçat a l'cim de Cogulló.

⁸² ROSELL SANUY. Joan. *Gestació i naixement de la serra del Montsec*. Garniseu Edicions. Tremp, 2014. És el llibre més important, però molt didàctic, per conèixer a fons la formació i l'estructura de la serra del Montsec. A la p. 47 tenim l'esquema del mantells de corriment del Montsec.

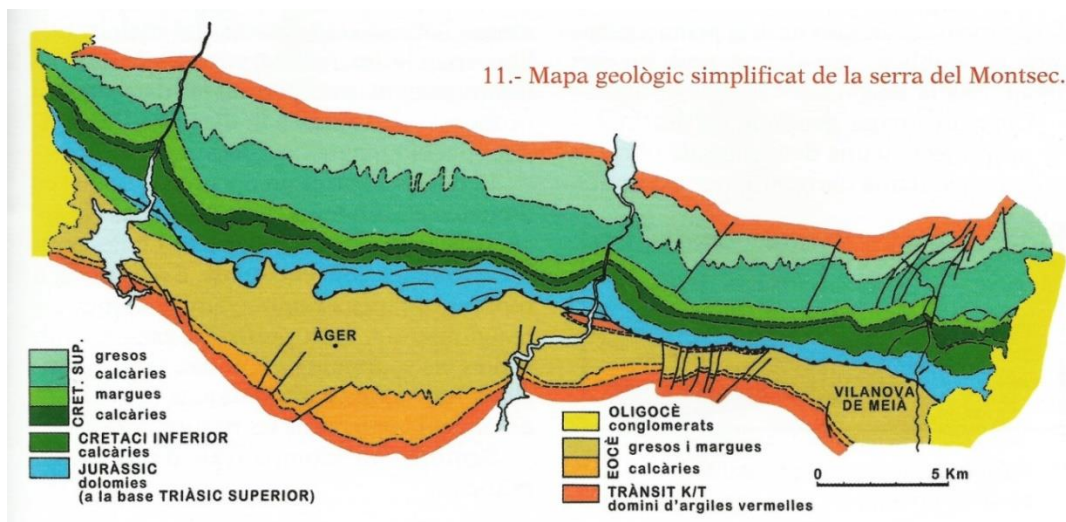
Els terrenys que integren la serra del Montsec, estan formats per tot un ventall de materials geològics que abasten des del Triàsic (248 milions d'anys), fins a l'Eocè (34 milions d'anys). Observem-ho de forma resumida en aquest esquema dibuixat pel paleontòleg Antoni Lacasa.

Gràfic 1.2. Bolc-diagrama de síntesi del Montsec (segons Antoni Lacasa⁸³).

La major part del territori que ocupava el priorat de Meià estava situat a la part oriental de la serra del Montsec, ocupant bàsicament el vesant sud de la serra del Montsec de Meià. Per aquesta raó creiem que és important donar aquesta pinzellada bàsica de la composició geològica de tota la serralada.

Mapa 1.2. Mapa geològic simplificat de la serra del Montsec (Joan Rosell⁸⁴)

⁸³ LACASA, Antoni i LOZANO, Javier. SORGIT DEL MAR. *Història geològica del Montsec i rodalies*. Edita IEI. Lleida, 2010. Bloc-diagrama de la p. 15.

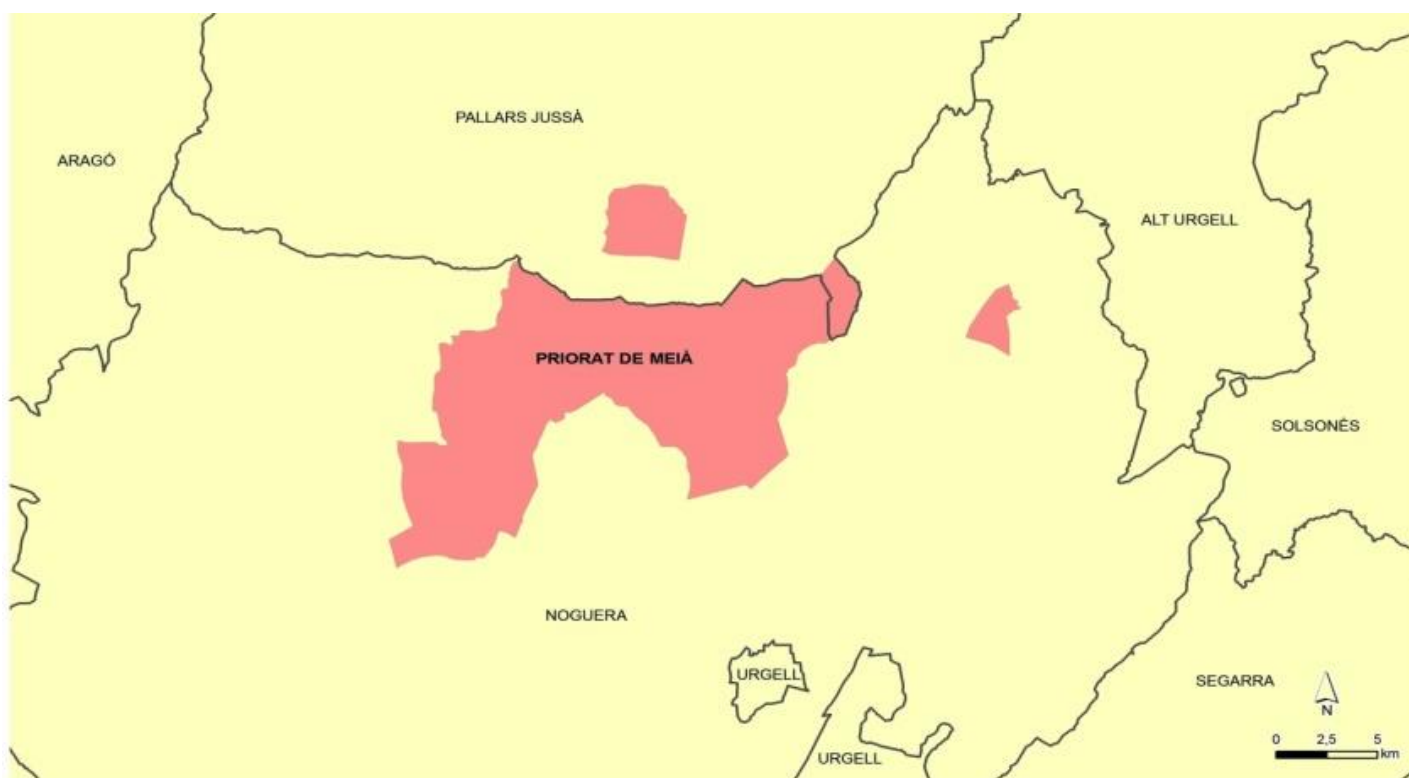
-LACASA i RUIZ, Antoni. DE LA LITOGRAFIA A LA PALEONTOLOGIA. *Història del jaciment paleontològic La Pedrera de Meià a la serra del Montsec* (Lleida). Edita IEI. Lleida, 2016.

⁸⁴ ROSELL SANUY, Joan. *Gestació i naixement de la serra del Montsec*. Op. cit. p. 27.

1.2. Situació i límits del priorat de Meià

Per realitzar l'estudi geogràfic del priorat de Meià i la localització dels diversos indrets ens basarem sobretot en el *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*⁸⁵ i també en els diferents mapes elaborats pel SCT de Cartografia i SIG de la UdL, a partir de la informació que hem anat recopilant.

Mapa 1.3. Situació del priorat de Santa Maria de Meià entre la comarca de la Noguera i la del Pallars Jussà, a la banda del migdia de la serra del Montsec de Meià.

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

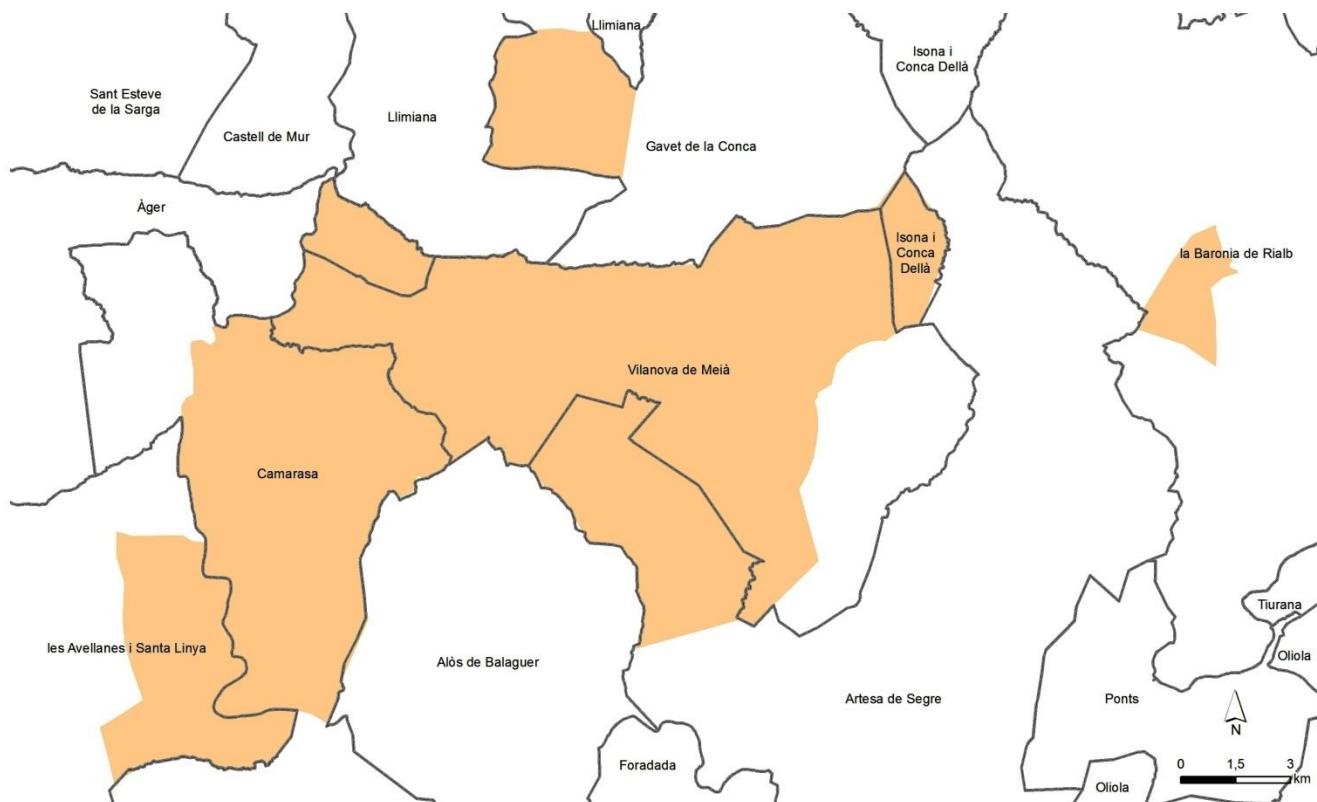
Aquest llibre manuscrit sobre el priorat de Meià el va començar a redactar el prior Josep de Jalpí i Julià després de prendre possessió del priorat mitjançant un procurador el dia 15 d'agost de 1633 i de forma directa i presencial el dia 15 de gener de 1634. Per complementar tot allò que apareix en el manuscrit citat, també utilitzarem el llibre sobre

⁸⁵ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. Llibre en lo qual se han escrites y continuades totes les coses tocants y pertanyents al Priorat de Santa Maria de Meià, de ningun bisbat: És de quiscun vila, lloch, terme o parròquia de aquell, tant de les coses tocants a la jurisdicció espiritual quasi episcopal, com en la jurisdicció temporal y secular: Començat en temps del Iltre. y molt Rt. Sr. Fra Joseph de Jalpí i Julià per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Prior de dit Priorat, del Ordre de St. Benet, en la província de Tarragona a la Sta. Romana Isglèsia immediatament Subjecte. Any 1637 a 1728. Aquest document de moment ens servirà per conèixer les viles, llocs, termes i quadres, però també les parròquies que formaven part del priorat de Santa Maria de Meià cap al 1637, els primers anys que exercia de prior Josep de Jalpí.

el priorat de Meià que va publicar el 1668 el frare mínim, Joan Gaspar Roig i Jalpí⁸⁶, per ordre del prior Jalpí, el seu cosí.

Situarem les viles, llocs, termes, quadres i parròquies que formaven part del priorat tant pel que fa a la seva jurisdicció espiritual com temporal, especificant-les en cada cas, per tenir una idea més exacta de les autèntiques dimensions d'aquest territori. També donarem una pinzellada del país parlant del relleu, la hidrografia, el clima, la vegetació i l'evolució de la població des del segle XIV fins a l'actualitat.

Mapa 1.4. Situació dels territoris del priorat de Meià en els municipis actuals

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

El priorat de Meià s'estenia de ponent a llevant al vessant sud de la serra del Montsec de Meià i del massís del Pelat, des del riu Noguera Pallaresa fins a Fabregada i Montadó. Per la part del migdia limitava amb els termes d'Alòs, Baldomar (avui municipi d'Artesa de Segre) i la Baronia de la Vansa (avui municipi de Vilanova de Meià). Per la part de ponent tenia enclavaments al marge dret de la Noguera Pallaresa dins l'actual terme municipal de Les Avellanes - Santa Linya (el terme de Mont-roig i les quadres de Queralt i Aguilar). A llevant tenia l'enclavament de la parròquia de Palau de Meià, al municipi de la Baronia de Rialb. També a llevant, més enllà de Fabregada, es trobava l'enclavament del terme de Montadó i la quadra de Vallfigueres (actual municipi

⁸⁶ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. Editat a Girona el 1668 i reeditat per la Impremta Mariana de Lleida el 1881. A les pàgines 97 i 98 parla de les confrontacions del priorat de Meià el 1668. Aquest llibre és un complement necessari de l'anterior ja que va ser imprès el trenta-quatre anys després de prendre possessió el prior Jalpí i apareixen algunes parròquies com Montadó que originàriament no sortien.

d'Isona i la Conca d'Allà), on el prior tenia la jurisdicció eclesiàstica. Al nord de la serra del Montsec de Meià el prior tenia la jurisdicció temporal, però no eclesiàstica, dels pobles de la Vall de Barcedana (coneguda aleshores com la Vall del Priorat de Meià): Sant Miquel de la Vall (Sant Miquel de Castell Jussà), Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana, que actualment es troben al municipi de Gavet de la Conca.

Per tant el gruix de les terres del Priorat es trobaven als actuals municipis de Vilanova de Meià, Camarasa i Artesa de Segre, però amb petits enclavaments als municipis veïns. Al municipi de Vilanova de Meià es troba la vila de Santa Maria de Meià, cap del Priorat i de la baronia senyorial del prior, amb els termes despoblats de Sant Esteve de Montsec i de la Coscollera; el lloc i terme de Peralba amb les quadres de Solanelles i Rocaspana; la parròquia i terme de Cabrera i el terme d'Orenga. Es troben després la vila i terme de Vilanova de Meià amb la seua parròquia de sant Salvador i el terme despoblat de Fabregada. A la part meridional es troba el lloc de Gàrzola i la parròquia d'Argentera.

Al municipi actual de Camarasa es troben el lloc, terme i parròquia de Rúbies, la vila i parròquia de Figuerola de Meià amb les quadres de Corniola i Munnà; el lloc de Sant Oïme amb la seva parròquia, la parròquia de la Massana i la parròquia de Fontllonga.

Al municipi actual d'Artesa de Segre es troba la parròquia de Sant Bartomeu d'Ariet (Vall d'Ariet de Baix), el terme i parròquia de Castelló de Meià (Vall d'Iriet de d'Alt) i el lloc i la parròquia de Clua de Meià.

La resta de territoris del priorat de Meià eren enclavaments situats a altres municipis veïns: Les Avellanes - Santa Linya (el terme i la parròquia de Mont-roig, amb les quadres de Queralt i Aguilar); Baronia de Rialb (la parròquia de Palau de Meià); Isona i Conca d'Allà (la parròquia de Montadó i la quadra de Vallfigueres) i Gavet de la Conca (els termes de Sant Cristòfol de la Vall, Sant Miquel de Castell Jussà i Sant Martí de Barcedana)

En total el prior de Meià tenia la jurisdicció espiritual sobre 29 viles, llocs, termes, parròquies i quadres, amb un total de 55 esglésies i capelles. Però també tenia la jurisdicció temporal, i per tant era al baró de 17 d'aquests llocs i termes.

1.2.1. Confrontacions històriques del Priorat

En el Llibre General del Priorat⁸⁷, el prior Jalpí deixa escrites les afrontacions dels territoris sota la seva jurisdicció:

10. Item tot lo dit Priorat quant als llocs de la jurisdicció espiritual afronta ab quatre front prelats ço és jurisdiccions espirituals que són lo bisbe de Urgell, lo arxipreste de Àger, lo abat de les Avellanes i lo paborde de Mur [...]

11. Item, dit Priorat eo dits llocs afronten (exceptuat Mont-roig del qual avant se dirà) a sol ixent ab lo bisbat de Urgell, a migdia ab dit bisbat, a ponent ab lo dit arxiprestat i part ab dita pabordia de Mur, i a tramuntana ab dit bisbat. I en quant a Mont-roig afronta a sol ixent ab lo present priorat que és lo terme de la Massana, a migdia ab lo bisbat de Urgell i a sol ponent i tramuntana ab lo abadiat predit de les Avellanes.

Quan Roig i Jalpí⁸⁸ va redactar el tractat sobre el priorat de Meià el 1668, concreta encara més aquestes afrontacions amb els noms dels senyors que posseïen cada territori, i escriu textualment: “[..] Confrontan con el priorato, los señores y barones eclesiásticos y seglares que aquí se siguen. El obispo de Urgel, el cabildo de aquella

⁸⁷(ACA). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op cit. El prior Jalpí cita en els ítems 10 i 11 les afrontacions del priorat.

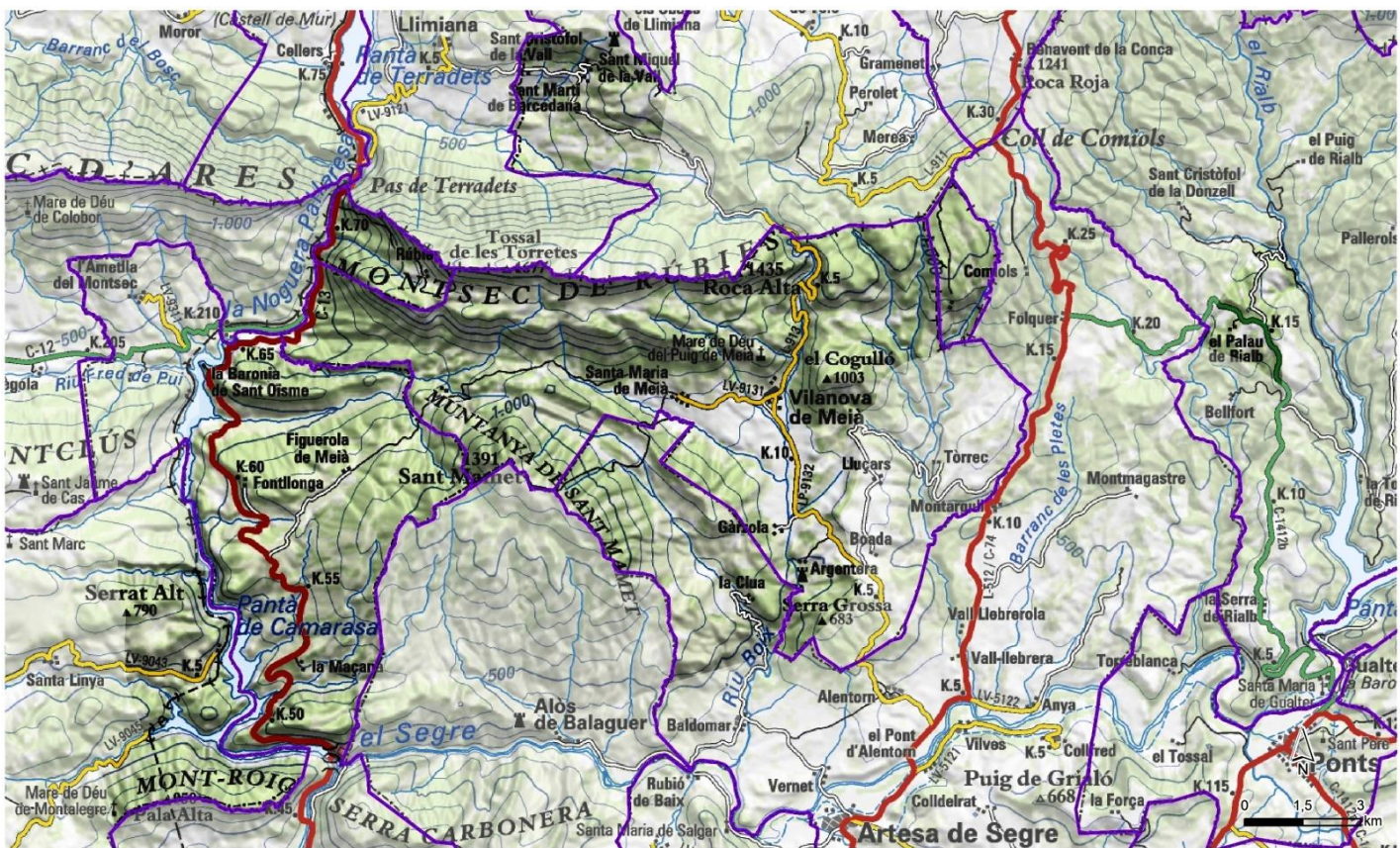
⁸⁸ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. op. cit. A les pàgines 97 i 98 parla de les confrontacions del priorat de Meià el 1668.

santa catedral iglesia, el arcipreste de Àger, el abad de las Avellanas, el paborde de Mur, el rey nuestro señor, el duque de Cardona, el conde de Erill, los paheres de Santa Liña, Gerónimo de Cornet, Francisco de Gay, don Miguel Gelabert y don Manuel de Villalba.”

En el mateix punt indica el pare Roig les institucions o senyors que tenien la jurisdicció civil o seglar en alguns dels territoris que estaven situats dintre del priorat de Meià. El capítol de canonges de la Seu d’Urgell tenien la jurisdicció civil i criminal de Vilanova de Meià, Fabregada, la Vall d’Ariet, el Castelló de Meià i la Massana. El marquès de Camarasa tenia la jurisdicció civil i criminal de Fontllonga i Orença. Salvador Serra Isanta tenia la jurisdicció civil i criminal de Clua de Meià. El doctor Rafael Vilosa, del consell de sa majestat el rei, tenia la jurisdicció temporal de Gàrzoia. La senyora Maria Pons i Esquerrer tenia la jurisdicció sobre Argentera. La senyora Maria de Pinós i Rocabertí tenia la jurisdicció a Palau de Meià; mentre que Jeroni de Cornet tenia la jurisdicció de Montadó.

1.3. El relleu

Mapa 1.5. Mapa topo físic dels territoris on estava ubicat el priorat de Meià.

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

La serra del *Montsec de Meià* (al mapa topo físic consta com Montsec de Rúbies) situada al nord del priorat de Meià, és l'accident geogràfic més important i d'aquí li ve el nom històric, el qual creiem que hem de recuperar de nou. Aquesta zona del Montsec

s'estén des del congost dels Tarradets fins al congost del Pas Nou (veure fotografia 1.1.). És divideix en dues grans parts ben diferenciades: *El Montsec de Vilanova*, a la part de llevant, que va des del congost del Pas Nou fins al graell la Merla, essent les seus cims més importants la Roca dels Arç (1235 m.), Nerill i la Roca Alta (1435 m.). La part de ponent és coneguda com el *Montsec de Santa Maria* i comença al graell la Merla i el pas de les Eugues i segueix fins a l'indret del terme de Rúbies. Aquí es troben els cims més importants de la serralada que són el puig del Camí Ramader (1619 m), el pic de Mira Pallars (1168 m) i el tossal de les Torretes (1676 m.) que és el més alt de tota la serra del Montsec. Més a ponent queda la part del Montsec que pertany al terme de Rúbies que baixa fins al congost de Tarradets i la Noguera Pallaresa, essent la Portella Blanca un dels indrets més notables. A la banda nord de la serra del Montsec de Meià es troba la Vall de Barcedana, coneguda també des del segle XVII com la Vall del Priorat de Meià, travessada de llevant a ponent pel riu Barcedana que li dona el nom.

A l'est del Montsec, més enllà del congost del Pas Nou, es troba el massís del Pelat que té alçades de 1148 m. sobre de l'Escala del Pas Nou i de 1102 a Tamany.

Als contraforts de la cara sud del Montsec de Meià, conegut com les Serretes, trobem cims tan notables com el Reguer (1336 m.), Sant Alís (1253 m.), el Puig de Meià (916 m.) i a llevant el Cogulló (1002 m.) .

A la part oest i sud-oest tancava el Priorat la Noguera Pallaresa, la serra de Mont-roig a l'altre costat del riu i la serra de Sant Mamet (1391 m). Al seu davant es troba la serra de l'Obac (904 m) i entre ambdues serralades es troben, el terme de Coll d'Orega, el Castelló de Meià, la Vall d'Ariet i el terme de Clua de Meià. Tancaven el priorat pel sud i per ponent la serra Grossa d'Argentera (683 m), Comallonga, els Rams de Lluçars i Penya-Rúbies, encara a la Coma de Meià. Mentre que a l'indret de l'antic terme de Fabregada trobem, la Serra la Llosa, Tartera i Roca Roja que de nou enllaça amb el Pelat per Tamany i Coma d'Espinal.

Entremig d'aquestes formacions muntanyoses i la serra del Montsec es troba la vall de Meià coneguda com la Coma de Meià, centre espiritual i administratiu del priorat on estan situades les viles de Santa Maria de Meià i Vilanova de Meià i el lloc de Gàrzola. A l'oest de Santa Maria es troba el coll d'Orenga, antic camí històric que comunica la Coma de Meià amb Peralba, Figuerola de Meià, Fontllonga, la Noguera Pallaresa i la vall d'Àger. Al sud del massís del Pelat es troba la petita coma de Fabregada. A sobre de les cingleres de Roca Roja està situat el terme de Montadó.

1.3.1. Per què Montsec de Meià?

La serra del Montsec s'allarga de ponent a llevant i està dividida en tres parts molt diferenciades. El Montsec de l'Estall tot ell dintre de l'Aragó que arriba fins a la Noguera Ribagorçana i el congost de Montrebei. La part central o Montsec d'Ares, també conegut com Montsec d'Àger, que va des de la Noguera Ribagorçana fins a la Noguera Pallaresa al congost de Tarradets. Mentre que la part oriental és el Montsec de Meià que agafa des de Tarradets fins al congost del Pas Nou i el Pelat. Aquest tros és el que se l'ha batejat oficialment des de fa un temps amb el nom de Montsec de Rúbies, perquè a la part més occidental es troba el terme de l'antic poble de Rúbies. La causa més que probable d'aquest canvi de nom és que des del mes d'abril de 1938 quan el front de la Guerra Civil va entrar a Catalunya, l'exèrcit franquista va ocupar aquesta zona occidental del Montsec de Meià fins a les obagues de la Roca Alta en forma de cap de pont a l'altre costat del Noguera Pallaresa i tenia com a centre el llogarret de Rúbies. L'exèrcit vencedor de la guerra va cartografiar de nou la zona amb el nom de Montsec de Rúbies i així ha quedat fins avui i ningú fins ara havia discutit el nom. Per aquesta raó apareix amb aquest nom en el mapa topogràfic del *Instituto Geogràfico y*

Catastral escala 1/50.000, edició de 1952 per a l'exèrcit. També apareix, ja en català, en el mapa topogràfic escala 1/40.000 de l'editorial Alpina de l'any 1993; i també en el mapa topogràfic escala 1/50.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, edicions de 1994 i 1995. Cal deixar constància, però, que en un antic mapa topogràfic militar editat pel govern de la República ja en plena Guerra Civil només es citada de forma genèrica com *Sierra de Montsech*.⁸⁹

El nom de Montsec de Meià cal cercar-lo com a mínim als primers anys del segle XI quan tota aquesta serra estava integrada dintre les terres del castell termenat de Meià i pertanyia a la noble família dels Meià, vassalls directes del comte d'Urgell. A mitjans d'aquest segle fou quan es va fundar el monestir de Meià a Santa Maria, i els abats i, més tard, els priors tenien aquesta part oriental de la serra del Montsec dintre de la seva jurisdicció eclesiàstica, però en alguns indrets també tenien la jurisdicció senyorial, fins i tot d'alguns pobles situats a la cara nord de la serra. Potser el lloc més significatiu és mateix poble de Rúbies, que avui serveix per donar nom a aquesta part del Montsec, era fins a les desamortitzacions del segle XIX una parròquia del priorat de Meià, del que el mateix prior de Meià en tenia la jurisdicció civil i criminal i per tant era el seu senyor natural i baró i en nomenava el batlle per al seu govern. Per tant oficialment, aquesta població i el seu terme era anomenat Rúbies de Meià en tota la documentació que hem treballat sobre el Priorat.

Per corroborar aquestes afirmacions citem textualment alguns fragments del llibre dedicat al priorat de Meià que va escriure el 1668 el pare Roig i Jalpí⁹⁰, que són la referència més antiga que coneixem on apareix explícitament el nom de Montsec de Meià: *“De los montes admirables y prodigiosos de Cataluña uno es el que se llama Montsech, en aquellas partes de Urgel [...]. Divídese este monte en dos. Al uno llaman Montsech de Áger; porque corresponde a la villa de Áger. Al otro llaman **Montsech de Meyá**, así llamado por estar en el priorato de Meyá. La división de este monte hace un río caudaloso llamado Noguera Pallaresa, el cual pasa entre las partes de dicho monte, por un paso muy estrecho y de profundidad excesiva, quedando Montsech de Áger a la parte de poniente, y **Montsech de Meyá** a la parte de levante, discurriendo hasta el Paso Nuevo llega más allá de Villanueva de Meyá, donde se encuentra con un hermoso y espacioso llano, que no es Urgel ni Sagarra ni Conca de Orcau, sino un territorio de por sí llamado Conca de Meyá, que compone el Priorato [...].*

Recuperar el topònim de Montsec de Meià al que actualment s'anomena oficialment Montsec de Rúbies, pensem que seria una acte de restitució històrica que serviria per visualitzar en la moderna cartografia l'antic territori del priorat de Meià.

1.4. La hidrografia

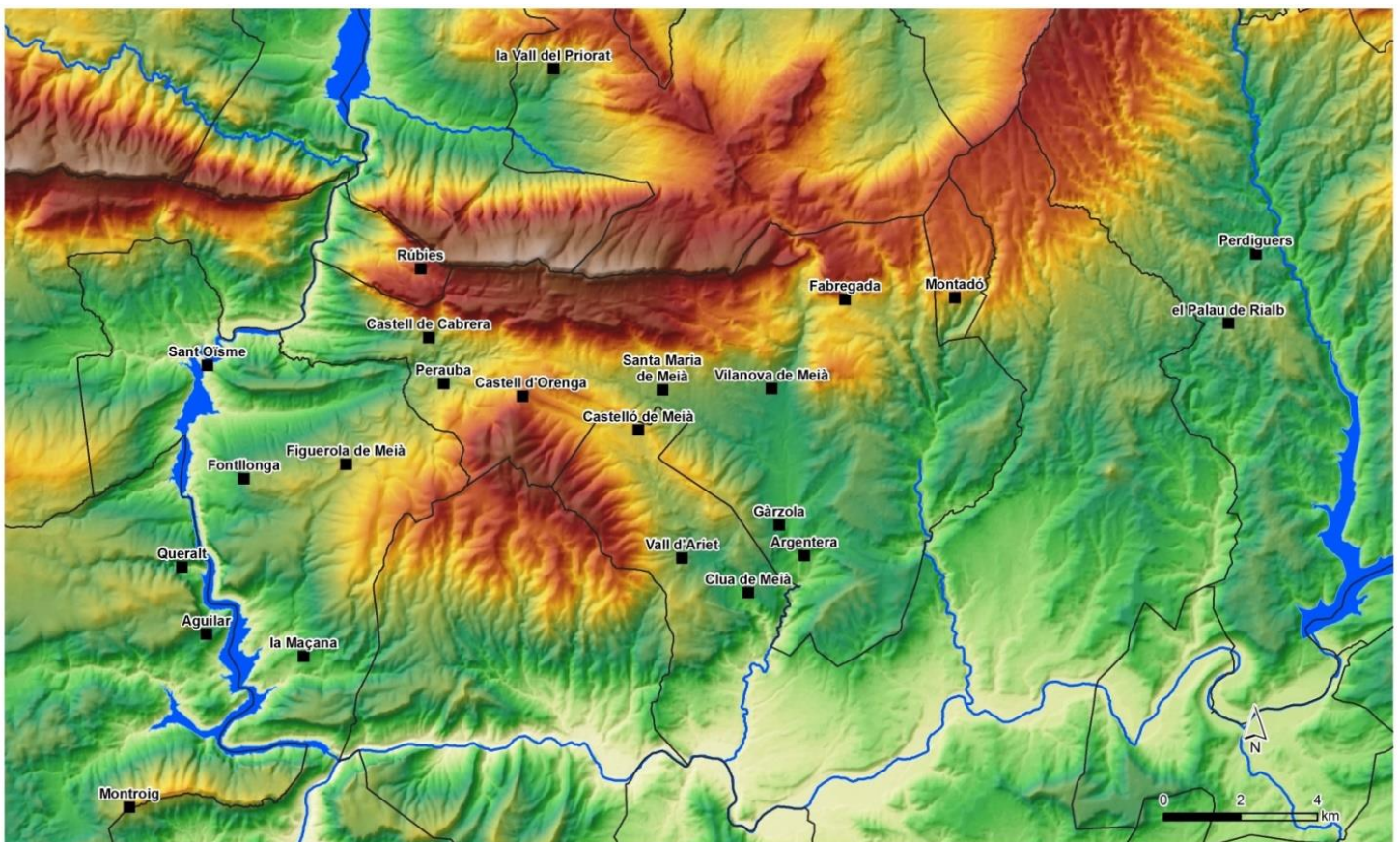
El priorat de Meià és drenat per la seva part occidental pel riu Noguera Pallaresa que travessa la serra del Montsec pel congost de Tarradets. Per la part central de la Coma de Meià discorre el riu Boix que neix a les obagues de la Roca Alta, travessa la serra del Montsec de Meià pel Pas Nou i baixa cap a la Coma on rep pel seu marge dret el riu de Sant Jordi que baixa del Montsec pels Escallisos, i, sobretot, el riu de l'Obac o de Sant Pere que provinent del coll d'Orenga i Santa Maria, discorre al peu de la serra de l'Obac fins a prop de Gàrzola on s'ajunta amb el Boix.

⁸⁹ Instituto Geográfico y Catastral. Edición Militar, 1952 *Mapa topográfico, escala 1/50.000*. Full 220 ISONA.

⁹⁰ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. op. cit., capítol XI, pàgs. 96-97.

El barranc de Clua, provinent de la Vall d'Iriet, drena aquesta vall fins a juntar-se amb el Boix, aigües avall d'Argentera, passat el Pont del Diable. El barranc de Cuba i el de Fabregada, juntament amb el barranc de Roca Roja i Tartera, a llevant, drenen el terme de Fabregada i desguassen al riu de les Segues, a prop de Tòrrec, que porta l'aigua fins al Segre. Per les obagues situades al nord de la serra del Montsec, el riu de Barcedana drena aquesta vall (la Vall del Priorat) des de l'Hostal Roig i Mata-Solana fins a desguassar a la Noguera Pallaresa. Com ja deia Roig i Jalpí, el nom de Montsec no li ve de ser un muntanya amb un clima molt sec i d'escassa pluviometria, sinó més aviat per ser una serra molt seccionada o molt tallada especialment per la seva vessant sud. Per això en tota la coma de Meià i en general a tot el priorat es troben una gran quantitat de fonts, comptant-ne més de cinquanta, que solen brollar la majoria gran part de l'any per poc que acompanyi l'anyada de neus i pluges. Dissortadament els últims anys amb moltes temporades de sequera, moltes d'aquestes deus d'aigua afluïxen o s'assequen del tot, quedant només les més importants i cabaloses com la font del Reguer al Montsec de Santa Maria de Meià, que abasteix d'aigua aquesta població; la font de la Figuera que abasteix Vilanova de Meià; la font Blanca, la font de l'Hedra, la font de Gàrzola i la font d'Argentera.

Mapa 1.6. Viles, pobles i termes que es trobaven sota la jurisdicció del prior de Santa Maria de Meià al segle XVII (situats sobre un mapa físic)

Base cartogràfica: ICGC
 Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

1.5. Clima, flora i fauna

1.5.1. El clima⁹¹

Pel que fa a la pluviometria, la major part de les terres del priorat de Meià es troben situades dintre de la isohieta dels 700 mm de precipitacions anuals de mitjana. En quant a les temperatures el Priorat es troba dintre de les isoterms 12-14 °C de mitjana anual. Aquestes dades situen el territori de forma global dintre un *clima mediterrani de muntanya mitjana*, just al límit del clima mediterrani de tendència continental. Les serralades del Montsec i de Sant Mamet estan a la línia divisòria i són les causants d'aquesta varietat climàtica.

Això fa que els estius siguin calorosos, però no tan extremats com a la baixa Noguera. El mesos de juliol i agost tenen les temperatures més altes però no arriben als 25 °C de mitjana ja que per la nit refresca notablement a les zones muntanyoses. Els hiverns són freds i secs però mai baixen dels +5°C de mitjana els mesos més gelats (desembre-gener). Les nevades són escasses i generalment es donen a les parts més altes de la serra del Montsec i de la de Sant Mamet, pocs anys la neu arriba a la vall. Durant els períodes anticiclònics hivernals es produeix la inversió tèrmica per culpa de la broma plana (la boira) que cobreix la Coma i les fondalades fins als 700-800 metres, mentre que el sol llueix a les parts més altes de les muntanyes.

1.5.2. La flora⁹² i la fauna

L'alçada i la orientació de la serralada del Montsec de Meià i els seus contraforts meridionals han determinat la formació de diferents hàbitats naturals amb una gran riquesa de flora i fauna, ocupant les següents estatges:

⁹¹ ALBENTOSA i SÁNCHEZ, Lluís Miquel. M. (1973): *Los climas de Cataluña. Estudio de climatología dinámica* (tesi de doctorat), Departament de Geografia, Universitat de Barcelona. Resum publicat per la Universitat de Barcelona, sec. de Publicacions, 1975.

- "III. El clima. Divisió climàtica de Catalunya" *Gran geografia comarcal de Catalunya*. vol. 17. Edita Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1983. pp. 85-91. Tenint en compte on estan situats els termes que formaven el priorat de Meià, diu textualment el clima que s'hi dona: "gaudeixen d'un clima de *muntanya mitjana*. Caracteritza els sectors compresos entre els 500-600 m i els 1500 m, però degut a la gran amplitud de territori que abasta, la zona de Montsec de Meià forma part del *subtipus de muntanya mitjana pirinenca*, que correspon a un estadi intermedi entre els climes d'alta muntanya i els de l'interior. Sovint aquest tipus de clima queda sota la influència dels fluxos procedents dels alts cims, la qual cosa es manifesta en un descens tèrmic; i es beneficien de l'efecte d'agreujament dinàmic que exerceix la serralada sobre els fluxos de component sud que origina un increment pluviomètric.

Les temperatures mitjanes anuals superen normalment els 10°C fins i tot a 1000 m d'altura, com a resultat d'uns hiverns i uns estius relativament càlids. També baixen els totals pluviomètrics anuals, els quals oscil·len entre els 600-650 i una mica més dels 1000 m als sectors elevats, exposats als corrents mediterranis.

- AGELET, Antoni; CASTELLÀ Xavier i altres. *Viu la Noguera. Fauna*. Balaguer: Museu Comarcal de la Noguera, 1998.

- MARTÍN VIDE, J. (1992): "El Clima". Geografia General dels Països Catalans. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

- OBIOLS, Josep M. "El clima i la hidrografia a Catalunya". pp 35-40. *GEC vol 7*. Edita Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1990.

⁹² DE BOLÒS I CAPDEVILA, Oriol. "La vegetació a Catalunya" *Gran geografia comarcal de Catalunya*. vol. 17. pp. 210-248.

- PUJADES I RÚBIES, Romà i ALDIMÀ I BUIXADÉ, Ignasi. *LA NOGUERA. Heterogeneïtat territorial i expectatives de redreçament socio-econòmic*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1991.

a) **El bosc de ribera.** Es troba a l'entorn dels corrents d'aigua (la Noguera Pallaresa, el Boix, l'Obac...). Les espècies vegetals predominants són els pollancre, els xops, els salzes, oms, saïcs, freixes, sargueres, lledoners, avellaners ...

b) **El bosc mediterrani.** Puja des del bosc de ribera fins al 1200 m d'altitud, especialment al vessant sud de les muntanyes. Hi abunda l'alziner, el roure de fulla petita, el pi blanc, el coscoll o garric, la sabina, el ginebre, el boix, el marfull, el romer, l'argelaga, l'espígol i moltes varietats de bolets, els anys que plou a la tardor.

Les principals espècies faunístiques pel que fa als mamífers són: el conill, la llebre, les porcs senglar, la guineu, el teixó, la fagina, l'esquirol, l'eriçó, la musaranya,... Els ocells més abundants són: el tudó, la tórtora, la gralla, el gralló, la garsa, la perdiu, la guatlla, el xoriguer, l'aligot... Entre els rèptils i amfibis hi ha diverses varietats de serps, l'escurçó, el llangardaix, la sargantilla comuna, la salamandra, el gripaus, diverses varietats de granotes...

c) **El bosc caducifoli.** El trobem entre les 1200-1500 metres al vessant nord de la serra del Montsec. Hi abunda el roure de fulla grossa, el faig, el til·ler, el bedoll, l'auró blanc, l'avellaner i el coscoll grèvol.

e) **El prat.** Apareix al cim de les muntanyes, cap als 1500 metres, és el que anomenem el Ras del Montsec. Aquest prat és causat per la carstificació del terreny. La humitat és molt escassa i el sòl és molt pobre, per això només hi poden arrelar petites plantes com el boix, la boixerola, la sabina, l'argelaga marina, el safrà bord, la corona de rei,...

d) **Les cingleres de la cara sud.** És un estatge molt especial on apareixen espècies vegetals adaptades a aquestes difícils condicions ambientals, com és ara, el té de roca, la sajolida, el polioli, la ruda, algunes sables... Aquí trobem ocells com el voltor, l'àliga negra, l'àliga blanca, el falcó, el pardal roques, els auronets...

1.6. Les jurisdiccions del prior de Meià (quadre complementari per altres capítols del treball)

Com a resum i complement d'aquest capítol posarem un quadre en que de forma resumida apareixen tots els pobles i termes que es trobaven sota la jurisdicció del prior. Aquest quadre està relacionat amb la informació que hem trobat en el *Llibre General de Priorat* i també en la que dona Roig i Jalpí, la qual està reflectida en els mapes que apareixen en el present capítol, però que també ens els que aniran apareixent en el capítol sobre la jurisdicció eclesiàstica (amb totes les esglésies i capelles) i en els que estudiarem de la jurisdicció temporal.

En la primera columna del quadre situem els municipis actuals en que es trobaven les jurisdiccions del prior de Meià: Vilanova de Meià, Artesa de Segre, Camarasa, les Avellanes Santa Linya, Isona i Conca Della, Baronia de Rialb i Gavet de la Conca. En la segona columna trobarem els pobles i termes que el prior tenia la jurisdicció (eclesiàstica i temporal) repartits als respectius municipis. En la tercera columna trobem les esglésies i capelles que hi havia a cadascun d'aquests pobles i termes indicant si eren o antigament havien estat parroquials. A la quarta columna situem els pobles i termes que es trobaven sota la jurisdicció eclesiàstica del prior, agrupats dintre de la població important corresponent. Per últim, a la cinquena columna situem els pobles i termes en que el prior hi tenia la jurisdicció temporal, n'era el baró i els governava mitjançant cinc batllies, que al seu moment estudiarem.

Aquest quadre ha estat la base per a confeccionar els mapes que han elaborat el Servei Científicotècnic de Cartografia i Sistemes d'Informació Geogràfica de la Universitat de Lleida, que apareixen en aquest capítol i que aniran sortint quan sigui necessari.

Quadre 1.1. Les jurisdiccions del prior de Meià al segle XVII.

1.Municipi actual	2.Poble i terme	3. Esglésies i capelles	4.Jurisdicció eclesiàstica	5.Jurisdicció temporal	
Vilanova de Meià	Santa Maria de Meià	1. Col·legiata de Santa Maria (p) 2. Sant Esteve del Montsec (p) 3. Sant Alís 4. Sant Sebastià de la Coscollera 5. Sant Benet de Santa Maria	1. Vila de Santa Maria de Meià. 2. Terme de Sant Esteve del Montsec 3. Quadra de la Coscollera 4. Quadra de Solanelles 5. Lloc de Peralba	1. Santa Maria de Meià. Cap de la baronia 2. Terme de Sant Esteve del Montsec 3. Quadra de la Coscollera 4. Quadra de Solanelles	
	Peralba	6. Sant Serni del Castell de Peralba 7. Santa Magdalena (p)	6. Quadra de Rocaspana	5. Lloc de Peralba 7. Quadra de Rocaspana	
	Cabrera	8. Sant Pere Apòstol (p) 9. Sant Miquel	7. Parròquia de Cabrera.	8. Terme de Cabrera	
	Orenga	10. Sant Nicolau (p) 11. Santa Tecla 12. Sant Baudili	8. Terme d'Orenga		
	Vilanova de Meià		13. Sant Salvador de Vilanova (p) 14. Sant Cristòfol de Meià (p) 15. Sant Miquel de Meià 16. Sant Ponç (p) 17. Mare de Déu de la plaça 18. Sant Ramon de Ratera 19. Sant Jordi 20. Sant Pere de l'Obac 21. Sant Jaume 22. Sant Julià 23. La Santa Creu 24. Mare de Déu del Roser dels Prats	9. Vilanova de Meià	
		Fabregada	25. Sant Serni de Fabregada (p) 26. Santa Cecília.		
		Argentera	27. La Santa Creu d'Argentera (p) 28. Verge del Roser del castell d'Argentera 29. Sant Climent	12. Parròquia d'Argentera	
		Gàrzola	30. Verge del Roser de Gàrzola	13. Parròquia de Gàrzola	
	Artesa de Segre	Vall d'Iriet	31. Sant Bartomeu (p) 32. Sant Salvador de Paneres	14. Parròquia d'Iriet	
Castelló de Meià		33. Sant Martí del Castelló de Meià (p) 34. Santa Maria del Castelló de Meià	15. Terme de Castelló de Meià		

	Clua de Meià	35. Sant Julià de Clua (p)	16.Parròquia de Clua.	
Camarasa	Rúbies	36. Santa Maria de Rúbies (p) 37. Sant Julià de la Portella 38. Sant Quirze de la Grallera	17.Terne de Rúbies.	9.Vila de Figuerola de Meià 10.Quadra de Corniola 11.Lloc de Rúbies
	Figuerola de Meià	39. Sant Eulàlia de Figuerola (p) 40. Sant Joan apòstol de Corniola 41. Santa Margarida de Munnar	18.Vila de Figuerola de Meià 19.Quadra de Corniola 20. Quadra de Munnar	
	La Massana	42. Santa Maria de la Massana (p) 43. Sant Llobí d'Algar	21.Parròquia de la Massana	
	Sant Oïsmè	44. Sant Barteomeu 45. Santa Eufèmia	21.Lloc de Sant Oïsmè	
	Fontllonga	46. Sant Miquel Arcàngel (p) 47.Sant Miquel del castell 48. Sant Bernabé de Miralpeix	23.Lloc de Fontllonga	
Les Avellanes Santa Linya	Montroig	49. Santa Maria de Montroig (p)	24.Terne de Montroig	12.Terne de Montroig 13.Quadra de Queralt 14.Quadra d'Aguilar
	Queralt	50. Sant Pere de Queralt	25.Quadra de Queralt	
	Aguilar	51. Sant Martí d'Aguilar	26.Quadra d'Aguilar	
Isona i Conca dellà	Montadó	52. Santa Anna de Montadó	27.Terne de Montadó 28.Quadra de Vallfigueres	
Baronia de Rialb	Palau	53. Mare de Déu de Palau de Meià (p)	29.Parròquia de Palau de Meià	
	Perdigués	54. Sant Joan Baptista de Perdigués		
Gavet de la Conca	La Vall de Barcedana			15. Sant Miquel Jussà 16. Sant Cristòfol de la Vall 17. Sant Martí de Barcedana

1.7. Conclusions

En aquest capítol hem situat geogràficament les terres que formaven part del priorat de Meià. En primer lloc hem localitzat el seu emplaçament a cavall de la serra del Montsec de Meià i hem donat unes breus pinzellades de la formació i de la composició geologia de la serralada i de la Coma de Meià, ja que considerem que conèixer l'estructura del sol és molt important quan estudiem l'agricultura i els conreus de la zona. Considerem importants les reflexions que introduïm per reivindicar i recuperar el nom històric de

Montsec de Meià, que com a mínim data del segle XVII, ja que tot aquest territori havia format part del castell termenat de Meià i també del priorat de Santa Maria de Meià des del segle XI; però que en l'actualitat als mapes topogràfics només apareix la denominació oficial de Montsec de Rúbies, un petit llogarret actualment abandonat, però que també ho havia estat al segle XVI, del qual el prior de Meià en tenia la jurisdicció eclesiàstica, però també n'era el senyor jurisdiccional. Hem treballat breument els aspectes físics com el relleu, la hidrografia i el clima, associat tot plegat amb la flora i la fauna. La hidrografia ens serà molt útil alhora d'estudiar els assentament de població i la ubicació del monestir de Meià, la qual utilitzaven com a aigua de boca i d'ús personal. Aquests recursos hídrics, més aviat escassos, serviran també per l'assentament dels molins fariners a prop de les seves lleres, i també ens servirà a l'hora que farem una breu estudi de la localització dels regs tradicionals, molt importants en l'agricultura del segles XVI i XVII, i també fins fa molts pocs anys. Cal també tenir present els corrents d'aigua i les grans fonts que trobem el vesant sud del Montsec, per la importància que tenien en les abeurades dels ramats de bestiar, tant els de la gent dels pobles de Meià com els transhumants que pujaven i baixaven per les cabaneres que travessaven la serra del Montsec, com per aquells que es quedaven a passar l'hivern a la Coma de Meià. El relleu i el clima determinaran especialment els tipus de cultius que es donaven als nostres pobles (vinya, oliveres i terra camp de cereals), essent molt important també les plantes d'oliveres ubicades en una gran quantitat de petites terrasses de pedra seca que ocupaven els pendents, fins a altures de 700/800 metres, de les serres i turons que envolten la Coma. Fins i tot la fauna associada als diferents estatges naturals, ens donarà una idea dels diversos animals que es podien caçar en aquesta zona. Per últim hem confeccionat el quadre-resum on apareixen classificats i situats sobre els municipis actuals els pobles i termes en que el prior tenia les jurisdiccions temporal i espiritual amb totes les esglésies i capelles. Aquesta informació sistematitzada ha servit per poder elaborar els diferents mapes que ens els propers capítols apareixen i considerem que són una de les aportacions més importants que fem en el treball.

CAPÍTOL 2

2. La demografia als pobles del priorat de Meià

2.1. Introducció

En posar-nos a elaborar el treball ens hem adonat que durant els segles XVI i XVII els priors de Meià, però també alguns altres senyors que tenien la jurisdicció de poblacions situades dins el Priorat, declaraven que tenien pobles i termes amb molt pocs habitants o despoblats del tot, i que en aquesta època tornaven a repoblar de forma incipient, a vegades sense massa èxit. Hem pogut constatar que els mateixos priors, per treure una mica més de rendiments d'aquests termes despoblats o amb molt pocs habitants, acensaven els seus comunals a la universitat de Santa Maria de Meià, el cap de la seva baronia, perquè aquesta pogués arrendar les herbes i les garrigues a pastors que baixaven temporalment del Pirineu, i tots hi sortien guanyant. Alguns termes rònecs fins i tot els arrendava directament el mateix prior mitjançant el seu batlle. Cal tenir present que en el llibre imprescindible per conèixer el priorat de Meià al segle XVII del pare Joan Gaspar Roig i Jalpí⁹³, es fa ressò del despoblament que en aquell moment patien els pobles del Priorat donant dades, suposem que no massa contrastades, de la gran davallada demogràfica que el territori havia patit des del segle XIV. Aquestes dades que en aquest capítol desenvoluparem, ens han motivat per intentar donar una aproximació a l'evolució demogràfica dels pobles de Meià des del segle XIV, que és quan trobem les primeres dades certes i contrastades de la població, fins a l'exclaustració i la desaparició del Priorat al segle XIX, però també volem arribar fins a l'actualitat, per comprovar com es troben avui demogràficament els pobles de la Coma i el Montsec de Meià i, si és possible, veure les causes i les conseqüències d'aquest fet. Procurarem contrastar, sempre que sigui possible, les dades demogràfiques dels pobles del priorat de Meià, amb altres poblacions de referència properes a nosaltres que per la seva proximitat geogràfica i històrica considerem importants i significatives. En primer lloc posarem les poblacions d'Agramunt, cap de vegueria fins al segle XVIII, i alcaldia major fins a la fi de l'Antic Règim; Artesa de Segre, nus important de comunicacions a partir de la segona meitat del segle XIX, i Ponts, també important nus de comunicacions comarcal. Tots tres són en l'actualitat els pobles més importants i de referència d'aquestes contrades. Per altra banda també agafarem Camarasa com a cap del Marquesat que portava el seu nom, ja que Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià, Fontllonga i altres poblacions del priorat de Meià n'havien format part. Per conèixer a fons diversos aspectes del Marquesat de Camarasa cal tenir present la tesi doctoral que sobre el mateix ha fet Dolors Domingo⁹⁴, i per constatar els problemes de despoblació que van patir alguns pobles del Priorat que depenien dels marquesos de Camarasa, és important el treball de Mª Carmen Álvarez sobre les cartes de poblament de Fontllonga i Orenga⁹⁵

⁹³ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. op. cit. capítol X, pàgs. 88-89

⁹⁴ DOMINGO RÚBIAS, Dolors. *La privatització del patrimoni reial i el deute públic: la Terra del Marquesat (1330-1496)*. Tesi doctoral Dirigida per Flocel Sabaté. Universitat de Lleida, 2016. Dialnet.

⁹⁵ ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Mª Carmen. Universidad de Sevilla. *Las cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)*. Dialnet. p.1. Com que en els pobles de Fontllonga i Orenga eren del priorat de Meià pel que fa a la jurisdicció espiritual, però formaven part del Marquesat de Camarasa, en quan a la jurisdicció temporal, l'autora els cita en aquests termes: "En 1330 son mencionados formando parte del Marquesado de Camarasa –al ser concedido por Alfonso el Benigno a su hijo Fernando--, que extendia su

2.2. La població al segle XIV

2.2.1. Els pobles del priorat de Meià a principis del segle XIV. El sínode del prior Bernat d'Esquerrer (1310)

La primera dada indirecta que tenim de moment de la població del priorat de Meià data del maig de 1310, quan el prior Bernat d'Esquerrer convoca el primer sínode de Meià⁹⁶. El prior convoca els capellans de tots els pobles de la seva *prelatura nullius* i d'aquesta manera ens permet conèixer les poblacions que tenien parròquia i capellà assignat, cosa que vol dir que tenien un nombre considerable d'habitants, tot i que no en sabem el nombre. En alguns d'aquests pobles mai més hi trobem capellà que sigui cridat al sínode, la qual cosa vol dir que va quedar del tot despoblat (Mont-Roig) o es va quedar amb tan poca població que els serveis religiosos es donàvem directament quan calia per part d'un canonge del priorat (La Vall d'Ariet o Rúbies). No sabem amb aquestes dades el nombre d'habitants que tenia cadascun, però indirectament ens dóna una idea del volum demogràfic dels pobles del Priorat i com amb el pas del temps van anar minvant.

Aquests pobles són:

. **Santa Maria de Meià**, (quatre canonges són cridats al sínode). Era el cap del Priorat i el cap de la baronia del prior. Tot i el que diuen el prior Jalpí i el pare Roig i Jalpí, que la vila es va edificar de nova planta el 1396, amb tota seguretat ja existia des del segle XII, com més endavant demostrarem. Algunes vegades trobem dades demogràfiques que la relacionen amb el Castelló de Meià i en altres es dóna a entendre que són la mateixa entitat que la Cosocollera.

. **Vilanova de Meià** (un con-rector és cridat al sínode). A començament del segle XIV la jurisdicció temporal de Vilanova era de Dolça de Cervera; però el 1312, després de la seva mort, passaria al seu fill, Pere d'Ayerbe, la qual la passaria a la corona en una permuta que féu amb el rei Jaume II. És a partir d'aquell moment que la vila experimentarà un fort creixement demogràfic, social i econòmic, després de la carta de poblament⁹⁷ que aquell mateix any el rei els va concedir. Sembla que l'eficàcia d'aquesta carta de poblament va ser notable, produint-se una aflluència massiva de persones forasteres que hi van anar a viure, no quedant dins del recinte murallat cap solar apte per edificar cases noves, fins al punt que les autoritats municipals fan una petició al monarca perquè nomeni alguna persona idònia que s'encarregui de cercar nous terrenys edificables i també que concedís els auxilis que s'acostumava a donar als nous pobladors. El 18 d'octubre de 1314, Jaume II ordena al Batlle General de

jurisdicción por las estribaciones del Montsech oriental, entre el Segre y el Noguera Pallaresa, y al que pertenecian los lugares siguientes: Camarasa, Cubells, Torre de Fluvià, Montgai, Butènit, Foradada, Montsonís, Artesa de Segre, Marcovau, Vilves, Vernet, Alòs, Baldomar, Sant Llorenç de Montgai (después agrado a Camarasa), Privà (Vilanova de les Avellanes o de la Sal), Santa Linya, Sant Oïsmè, Oroners, Fontllonga, Coll d'Orenga, Santa Maria de Meià, Vilanova de Meià, Fonsagrada, Llimiana o Lamyana."

El marquesat de Camarasa fou concedit per Alfons II, el 1330, al seu fill Ferran, a la mort del qual (1363) revertí a la corona; el 1368 Pere III el lliurà al seu fill Martí, que el 1392, ja rei, el cedí a la seva muller Maria de Luna, la qual el vengué a la ciutat de Lleida el 1396; el marquesat tornà a la corona el 1414. Adquirida la senyoria per Francesc d'Avinyó, secretari d'Alfons IV, el 1428 la cedí a Joan II de Navarra, futur rei de Catalunya-Aragó, a canvi de la meitat de Calaceit. El 1458 fou venut a Lluís de Coscon, i per matrimoni passà als Luna, senyors de Ricla. El marquesat fou concedit de nou el 1543 a Diego de los Cobos i a la seva muller Francisca Luisa de Luna, senyora de Camarasa i de Ricla. .

⁹⁶ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118*. Informació extreta de les actes del sínode convocat pel prior Bernat d'Esquerrer a l'església prioral i parroquial Santa Maria de Meià el dia 1 de maig de 1310.

⁹⁷ FONT I RIUS, Josep M. *Cartas de población y franquicia de de Cataluña, 2 vols*. CSIC Madrid-Barcelona 1969-1983. Aquesta carta es troba al Vol. 1r. pàg. 548, document núm. 369.

Catalunya que nomeni aquesta persona, el qual regularia l'establiment de nous pobladors, als quals concedís patis per construir-se les seves cases. Els censos que els nous pobladors havien de pagar pels patis, els havien de donar als marmessors del comte d'Urgell (Ermengol X) o a qui aquests volguessin⁹⁸. Arran d'aquest creixement demogràfic i en una data indeterminada anterior al 1328 és té notícia de la creació d'una organització municipal a Vilanova, la Universitat, la qual és citada en aquesta data quan el rei Alfons III notifica al seu secretari que els jurats i les universitats dels llocs de Meià havien de pagar la seva part de la compra que en Jaume de Cervera havia fet d'un cert lloc⁹⁹. També és una mostra de la puixança econòmica i del creixement demogràfic de la vila nova, l'edificació de la nova església parroquial de Sant Salvador, a cavall dels segles XIII i XIV, a la que el 1327¹⁰⁰ hi van construir la porta principal, gòtica (porta Baix), amb el grup escultòric de Mare de Déu i el Nen i els relleus de gran qualitat de l'arc d'ingrés i dels frisos dels dos brancals.

. **Argentera i Gàrzola** (el rector). Argentera és un terme de població dispersa en masies i Gàrzola un poblet concentrat. La parròquia de Gàrzola era sufragània de la d'Argentera i així va ser fins a la desaparició del Priorat.

. **Santa Maria de Palau de Meià** (el rector). Tot i que la parròquia rural pertanyia al priorat de Meià des de finals del segle XI i és una de les que sempre i sense cap interrupció apareix als sínodes fins al segle XIX (mai va quedar despoblada), no hem trobat dades demogràfiques específiques d'aquest territori. Sempre les trobem de forma general de la Baronia de Rialb que comprenia els nuclis de la Torre, Palau, Pallerols, el Puig, la Guàrdia, Sant Martí, l'Oliva i el Cerdanyès.

. **Ariet i Clua**. (el rector) La Vall d'Ariet, o Ariet, també era un terme de masies disperses que tenia com a centre parroquial l'església de Sant Bartomeu; mentre que Clua de Meià era un poblet concentrat. El rector de Clua atenia en aquesta època les dues parròquies.

. **Figuerola i la Massana** (el rector). El rector de Figuerola de Meià atenia també la parròquia de la Massana i més endavant veurem que també atenia la de Sant Oïsmè, que ara no és citat.

. **Fontllonga** (el rector). Fontllonga de Meià va ser una de les poblacions que va perdre del tot la població al segle XV, i que després de tornar-la a repoblar els marquesos de Camarasa al segle XVI, el prior de Meià i el bisbe d'Urgell es van disputar la propietat de la parròquia durant el segle XVIII.

. **Mont-Roig** (el rector). El terme i poble de Mont-Roig de Meià està situat al marge dret de la Noguera Pallaresa, tocant al terme de Santalinya. És una de les parròquies que mai més torna a sortir als sínodes i que ja al segle XVII estava despoblada.

. **Cabrera, Rúbies i Peralba** (el rector). Aquestes tres poblacions juntament amb el terme de Solanelles formaven al segle XVII la batllia de Peralba, aleshores amb molt poca població i sense rector nomenat. En aquell moment els tres pobles compartien el rector, que tenia la rectoria a Peralba.

. **Castelló de Meià i la Coscollera** (el clergue que tenia el benefici de Santa Susanna de l'església prioral). El Castelló de Meià, també conegut com la Vileta, i la Coscollera,

⁹⁸ FONT i RIUS, Josep M. *Cartas de población y franquicia (...)*. op. cit. Vol. 1r. pàg. 550, document núm. 361.

. BENET i CLARÀ, Albert. Article "Vila fortificada de Vilanova de Meià". *Catalunya Romànica Vol. XVII La Noguera*, p. 51

⁹⁹ BENET i CLARÀ, Albert. Article "Vila fortificada de Vilanova de Meià" (...) op. cit. p.51.

¹⁰⁰ BERNAUS i SANTACREU, Ramon. *L'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià*. Amb la presentació de Joan-Enric Vives i Sicília, Arquebisbe d'Urgell. Edita Ajuntament de Vilanova de Meià i l'IEI de la Diputació de Lleida. 2016. p.p. 96-96.

són dues petites poblacions a les que mai més trobarem citades als sínodes, perquè van quedar despoblades a finals del segle XIV.

2.2.2. La demografia als pobles del priorat de Meià, segons el Fogatjament General de Catalunya de 1378¹⁰¹ (veure *quadre 2.1.*)

Els fogatjaments, segons Esther Redondo, no és altra cosa que un recompte de focs elaborat exclusivament amb finalitat fiscal. A través d'aquests recomptes de focs o cases es procedia al repartiment del donatiu atorgat per les Corts, encara que també es podia emprar per a repartir altres tipus de càrregues com *coronatges*, *maridatges* o redempcions de l'*usatge* "Prínceps namque", càrregues relacionades en l'àmbit de la fiscalitat reial. A Catalunya, entre mitjans del segle XIV i començaments del segle XVI es van fer fins a quatre fogatjaments, essent el més important el de 1378 que va estar vigent l'últim terç del segle XIV i tot el XV (prop de 120 anys), el qual s'anava adaptant i posant al dia cada vegada que s'havia de fer un nou repartiment. Les Corts de

¹⁰¹ REDONDO GARCIA, Esther. *El Fogatjament General de Catalunya de 1478*. Edita, Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), Institut Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals. Barcelona, 2002.

Posem tos els pobles del priorat de Meià que apareixen en el fogatjament de 1378, indicant la demarcació on estava assignat (vegueria i bisbat), el municipi actual, el nombre de focs, els habitants segons el coeficient 4,5, i qui en tenia la jurisdicció:

- **Argentera**. Vegueria de Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Vilanova de Meià. 4 focs nobles (18 habitants) (Ramon d'Espens, cavaller).
- **Castellnou (Sant Miquel), Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana**. Llocs de la vegueria de Pallars; municipi de Gavet de la Conca. Contribuïen junts i sumaven 18 focs eclesiàstics (81 habitants) (prior del monestir de Santa Maria de Meià).
- **Castell Sobirà de Meià** (antic poble de Meià). Lloc del marquesat de Camarasa; vegueria del Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Vilanova de Meià. 6 focs, nobles (27 habitants) (Ferrer de Perves).
- **Clua de Meià**. Lloc del Marquesat de Camarasa; vegueria del Pallars; bisbat d'Urgell; municipi d'Artesa de Segre. 10 focs nobles (45 habitants) (Berenguer d'Anglesola).
- **Figuerola de Meià amb Cabrera, Curulla i Rúbies**. Lloc de la vegueria del Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Camarasa. 13 focs eclesiàstics (58 habitants) (prior del monestir de Santa Maria de Meià).
- **Fontllonga**. Lloc de la vegueria de Lleida; bisbat d'Urgell; municipi de Camarasa. 22 focs reials (99 habitants). Al segle XIV formava part del Marquesat de Camarasa.
- **Gàrzola**. Lloc del Marquesat de Camarasa; vegueria de Pallars; municipi de Vilanova de Meià. 4 focs nobles (18 habitants) (Jaume Brescó).
- **Mont-roig**. Mas de Mont-roig (*Munt-roig*). Vegueria de Lleida; bisbat de Lleida; municipi de les Avellanès i Santalinya. 12 focs ciutadans (54 habitants) (Antoni de Maçanet). En la còpia B del fogatjament apareix amb 16 focs (72 habitants).
- **Peralba**. Lloc de la vegueria de Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Vilanova de Meià. 4 focs nobles (18 habitants) (Arnau d'Orcau).
- **Rocaspana i Carreu**. Lloc de la vegueria de Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Vilanova de Meià. Contribuïen junts i sumaven 2 focs nobles (9 habitants) (Bort de Talarn). És l'únic cop que hem trobat aquest terme habitat.
- **Santa Maria de Meià (Castelló de Mayà)**. Lloc del marquesat de Camarasa; vegueria de Lleida; municipi de Vilanova de Meià. 10 focs reial i 11 focs eclesiàstics. Total, 21 focs (94 habitants) (prior del monestir de Santa Maria de Meià).
- **Sant Oïsmè**. Lloc de la vegueria de Pallars; bisbat d'Urgell; municipi de Camarasa. 2 focs nobles (9 habitants) (Gispert d'Alsamora, donzell).
- **Vall d'Ariet**. Lloc de la vegueria de Lleida; bisbat d'Urgell; municipi d'Artesa de Segre. 7 focs reials (31 habitants).
- **Vilanova de Meià**. Lloc del marquesat de Camarasa; vegueria de Lleida; bisbat d'Urgell; municipi de Vilanova de Meià. 99 focs reials (445 habitants).

Barcelona celebrades a l'agost de 1378 van concedir a Pere el Cerimoniós un donatiu de 110.000 lliures per finançar la guerra contra el duc d'Anjou, de les quals 30.000 s'obtidrien via fogatjament. La Diputació del General va designar els comissaris encarregats d'elaborar el fogatjament i de controlar tot el procés de recompte de focs i de recaptació del donatiu. Els pobles del priorat de Meià van quedar enquadrats dintre dels bisbats de Lleida i d'Urgell i les vegueries de Pallars i Lleida.

Com que els fogatjaments tenien una finalitat fiscal i no demogràfica, interessava comptar les cases o focs, però no les persones que les habitaven. Convertir focs en habitants és una mica arriscat ja que hi ha estudis generals que parlen de diversos coeficients, però és el de 4,5 persones per foc el més acceptat; per això sempre que fem el traspàs foc-habitant no tenim unes dades reals, sinó unes dades relatives. També s'ha de tenir en compte que en ser el foc una unitat impositiva, sovint comportava un intent d'ocultació per evitar el pagament dels impostos.

Posem tot seguit els pobles del priorat de Meià que apareixen en el fogatjament de 1378, amb el nombre de focs i l'estimació dels habitants segons el coeficient 4,5 habitants per foc.

Quadre 2.1. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià segons el fogatjament de 1378.

	Fogatjament de 1378	
	-----	-----
- Argentera	4 focs	18 habitants
- Castellnou de Sant Miquel (amb St. Cristòfol i St. Martí)	18 “	81 “
- Castell Sobirà de Meià	6 “	27 “
- Clua de Meià	10 “	45 “
- Figuerola de Meià (amb Cabrera, Curulla i Rúbies)	13 “	58 “
- Fontllonga	22 “	99 “
- Gàrzola	4 “	18 “
- Mont-roig	12 “	54 “
- Peralba	4 “	18 “
- Rocaspana i Carreu	2 “	9 “
- Santa Maria de Meià (<i>Castelló de Mayà</i>)	21 “	94 “
- Sant Oïsmo	2 “	9 “
- Vall d'Ariet	7 “	31 “
- Vilanova de Meià	99 “	445 “
	-----	-----
Totals.....	228 focs	1026 habitants

En comentar alguns pobles en particular, cal fer notar que en el sínode de 1310 ja no és cridat el rector ni cap capellà de la parròquia de Sant Cerni de Fabregada, segurament perquè ja tenia molt poca població i era assistida, quan calia, per un canonge del Santa Maria que hi enviava el mateix prior, com feien encara al segle XVII, mentre que en el fogatjament de 1378 tampoc hi apareix, ja que ara estaria despoblada del tot. L'única parròquia del priorat de Meià que no apareix en el fogatjament com a tal és Palau de Rialb, i amb tota seguretat hi hauria habitants ja que és una de les parròquies on el rector

sempre és convocat en els sínodes fins el 1832. En aquest fogatjament només coneixem de forma general el lloc i batllia de la Baronia de Rialb, amb 11 focs nobles en els que tenia la jurisdicció Gispert de Ribelles i creiem que dins d'aquesta baronia es trobava la parròquia de Palau.

En total, als pobles del priorat de Meià que surten al fogatjament el 1378, hi havia 228 focs que aplicant el coeficient de 4.5 per foc, equivalia a uns 1026 habitants. La població més important de tot el Priorat era Vilanova de Meià amb 99 focs (445 habitants), que aglutinava el 47% de la població de tot el territori. En les dades que apareixen pensem que ja s'ha produït una davallada important de la població respecte a començaments del mateix segle, ja que el Principat va patir una gran davallada demogràfica per culpa de les pestes i epidèmies i les seves conseqüències negatives: 1333 “lo mal any primer” males collites i fam; 1347 i 1351 gran mortaldat per culpa de la pesta. La pesta rebrota cíclicament el 1362-63, el 1381, el 1396 i el 1397. Aquest ritme cíclic de pestilència es va mantenir amb alts i baixos fins a la segona meitat del segle XVII. De moment no hem trobat documentació directa sobre aquesta davallada demogràfica als pobles de la Coma de Meià, però sí clars indicis, com després anirem comentant.

Les poblacions de referència (veure quadre 2.2.)

Quadre 2.2. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons el fogatjament de 1378.

Agramunt:	67 focs	301 habitants
Artesa de Segre:	19 “	85 “
Ponts:	65 “	292 “
Camarasa:	73 “	328 “

Quan estudiem els focs i l'estimació del nombre de persones de cada poble, agafarem com a referència les poblacions importants de les nostres contrades i així tindrem una visió comparativa de la importància demogràfica dels pobles del priorat de Meià (quadre 2.2.) Adonem-nos que al segle XIV la població més important del priorat de Meià era Vilanova de Meià amb 99 focs (445 habitants), i també era demogràficament la més important de totes les que agafem com a referència. En general, a l'últim terç del segle XIV, tot i les crisis demogràfiques que va patir el país, el priorat de Meià, es pot considerar encara un territori relativament força poblat.

2.3. La demografia als pobles del priorat de Meià durant els segles XV i XVI

2.3.1. Dades del repoblament d'alguns pobles del priorat de Meià

Del segle XV, de moment, no disposem de dades directes i contrastades de la demografia de tots els pobles del priorat de Meià. Sí que podem donar dades indirectes que ens parlen del despoblament que havien patit aquests pobles durant aquestes centúries i de diverses iniciatives dels priors per repoblar-los de nou, quan eren de la seva jurisdicció temporal, però també quan ho eren d'altres senyors jurisdiccionals com els marquesos de Camarasa.

a) El repoblament de Fontllonga i Orenga. El poble de Fontllonga havia quedat deshabitat i rònec, perdent del tot la seva població el 1458, tal i com consta en un informe que fa la Cúria Eclesiàstica del Priorat de Meià sobre la parròquia de Fontllonga¹⁰². De tota manera la guerra de 1458 de què es parla i que va provocar el despoblament, de moment no la tenim documentada ja que la Guerra Civil contra Joan II va començar dos anys més tard. Pel que fa a Orenga, no tenim constància en quina data va quedar despoblat, però possiblement sigui la mateixa. La jurisdicció senyorial d'aquests dos territoris era dels marquesos de Camarasa, mentre que la jurisdicció eclesiàstica era del prior de Meià. La repoblació d'aquests llocs es estudiada per M^a del Carmen Álvarez¹⁰³ a partir de les cartes de població que els van atorgar els marquesos de Camarasa el 1556. Els marquesos, Diego de los Cobos i Francisca Luisa de Luna, fan un establiment d'emfiteusi a 13 noves famílies perquè construïxin les respectives cases al poble de Fontllonga i se'ls adjudica unes parcel·les de terra per posar-les novament en cultiu i uns patis al poble per aixecar-hi de nou les cases. A Orenga estableixen 3 famílies els quals han de reconstruir les respectives masies i posar de nou les terres en cultiu.

b) El repoblament de Rúbies de Meià. En el *Llibre General del Priorat de Meià*¹⁰⁴ trobem informació de la demografia de Rúbies de Meià. El dia 28 d'octubre de 1634,

¹⁰² Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADU). EXEMPTS MEIÀ, núm. 20. Informe fet per la Cúria Eclesiàstica del Priorat de Meyá en que es prova de forma molt documentada que l'església parroquial de Fontllonga està dins el Priorat de Meià i el prior és el rector de la dita església i per aquesta raó te dret a nomenar el vicari. En la pàg. 4 diu textualment: "*Y habiendo acontecido después en el año 1458, con ocasión de las guerras de aquellos tiempos una total devastación y ruina del pueblo de Fontllonga, Guillen Rossell, presbítero que en aquel año regia la cura de almas de aquella iglesia, no pudiéndose mantener en ella por haber quedado inhabitado el pueblo i incultas las tierras, renunció el expresado Rossell al vicariato de ella en mano de Pedro primero, Prior que en aquel tiempo era del Monasterio de Santa María de Meyá, como de su renuncia consta por auto que para en el proceso de la causa que se siguió en la Curia Romana y de ello se encuentran notas en el Archivo del Monasterio y Cabildo del mismo cuyo auto pasó por ante Antonio Buniol, presbítero y Escribano de la iglesia parroquial de Santa María de Meyá a 8 del mes de setiembre de 1458*".

¹⁰³ ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Mª Carmen. *Las cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)*. Universidad de Sevilla. Dialnet. op. cit.

Aquesta historiadora fa un estudi en profunditat sobre les cartes de poblament de Fontllonga i Orenga, poblacions del Priorat de Meià que formaven part del Marquesat de Camarasa i que es conserven a l'Archivo Ducal de Medinaceli de Sevilla. Les cartes de poblament són concedides pels Marquesos de Camarasa, Diego de los Cobos i Francisca Luisa de Luna, per poblar de nou i posar en explotació els termes de Fontllonga i Orenga que durant el segle XIV havien quedat despoblats, tal i com queda explicitat en el document que comentem. Diu l'autora textualment: "*Aparentemente, la iniciativa de la concesión partió de los titulares del dominio, es decir, Diego de los Cobos y Francisca Luisa de Luna, con una finalidad claramente expresada, como era la de incentivar el poblamiento y puesta en explotación de la zona y remediar la situación de indigencia y depresión en que se hallaba. No se trataba de fundación de nuevas villas, sino de reconstruir un núcleo local, más o menos desarrollado, preexistente, como se pone de relieve cuando en ambos documentos se dice expresamente "poblen de nou". A Fontllonga s'hi van establir com a enfiteutes 13 famílies i a Orenga 3.*

¹⁰⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op. cit. En la p 27 parla de Rúbies de Meià i diu textualment:

"I constituït personalment davant lo fora que és a modo de una placeta seua del Castellot eo Torre de Rúbies de Meià, i assentant-me en un banc de fusta ras, los demás en pedrissos de pedra; intimí al Notari les Butlles i elegí'l en subjecutor i així ell per mi requerí a Benet Baulies i a Pere Baulies son fill ja de edat de vint i dos anys; que en dit terme no hi ha altra casa aleshores sinó la de dit Baulies, tenint aquella i heretat i dita Torre i un molí fariner ja derruït en virtut de l'establiment als llurs predecessors

quan el prior Josep de Jalpí, puja fins a Rúbies a prendre possessió com a senyor jurisdiccional, indica que només hi viuen Benet Baulies i el seu fill Pere Baulies i que les seves propietats les havia acensat el prior Bernat de Jossa als seus predecessors, però no n'indica la data. Que el poble havia estat abandonat també ho prova el fet que parla de l'església parroquial (el capellot) i es trobava en ruïnes, mentre que els Baulies havien adaptat l'antiga torre de defensa del castell com a habitatge.

Cap al 1640, el prior Jalpí deixa escrit en una acta que fa de la població i els seus privilegis, on indica que després que el terme del castell de Rúbies fou derruït (tampoc saben quan va ser), el 2 de maig de 1567, quan era prior Lluís Merlés va fer l'acensament a Ramon Llorens i a Joan Llorens, pare i fill. I el 21 de maig de 1590, el prior Rafel de Sampsó, va fer confirmació d'aquest establiment. Adonem-nos que aquets acensaments coincideixen en el temps, aproximadament amb el repoblament de Camarasa i Orença. Finalment Jalpí deixa escrit en una acta del 7 de setembre de 1640 que al terme de Rúbies hi havia dos vassalls: Benet Baulies i Antoni Soler.

c) El repoblament de Peralba de Meià. El poble de Peralba de Meià també havia estat abandonat, segurament a la mateixa època que Fontllonga i al *Llibre General del Priorat*¹⁰⁵ trobem informació del seu repoblament: l'1 de gener de 1567, el prior Bernat de Josa fa establiment a Bernat Clana, Hierònim Foix, Pere Fàbrega i Joan Fàbrega. El 19 de maig de 1587, el prior Rafel de Sampsó fa dos nous establiments, a Joan Soler i a Bernat Soler. En aquell moment a Peralba hi havia sis vassalls. També aquests acensaments coincideixen en el temps amb la repoblació de Fontllonga i Orença. Finalment en l'acta que fa el prior Josep de Jalpí el 2 de setembre de 1640 sobre el poble de Peralba i les seves jurisdiccions, deixa escrit que habitaven sis vassalls els noms dels quals deixem transcrits a la nota¹⁰⁶.

per lo Il·lustre i Reverent Senyor Don Bernat de Jossa, nostre predecessor; per a que me prestassen los homenatges etc.”

En la p. 66 parla de Rúbies de Meià diu textualment:

“1. Primerament és de saber que après que el terme del Castell de Rúbies de Meià fonc derruït, (lo Magnífic Senyor Romeu de Vilanova com a General Procurador del Il·lustre i Molt Reverent Senyor Lluís Merles i de Malla, Prior de Meià, als 2 de maig 1567 en poder de mossèn Antoni Rúbies prevere, vicari i Notari de Santa Maria de Meià, feu acensada i establiment de les coses baix escrites del terme de Rúbies de Meià a Ramon Llorens i a Joan Llorens pare i fill igualment ab dos. I après lo Il·lustre i Molt Reverent Rafel de Sampsó, Prior de Meià predecessor nostre, feu confirmació i ratificació del sobre dit establiment en poder de mossèn Benet Cardona, prevere, vicari i Notari de Santa Maria de Meià, a 21 de maig de 1590 [...]”

¹⁰⁵ (ACA). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. op. cit. A la pàgina 80 es dona informació dels acensaments de nous pagesos al terme de Peralba:

“Lo any 1567 al primer de gener, en poder de mossèn Antoni Carbonell prevere i Notari apostòlic i del lltre. Prior de Meià [...] feu establiment del terme de Peralba de Meià, ço és de les terres, devesa, patis, forns, abeurades, aigües, pedres, corrals, etc, a Bernat Clana de la parròquia de la Duix de la parròquia de Solsona; a Hierònim Foix dela parròquia dels Torrents; a Pere Fàbrega de la parròquia de Castellar, i a Joan Fàbrega de la parròquia de Santa Martí de la Dors. [...] I en après lo any 1587 a 19 de maig lo lltre. i Molt Reverent Sr. Rafel de Sampsó, Prior de Meià, tornà de nou a establir dit terme de Peralba ab les predites coses del primer establiment contingudes, i ab los mateixos pactes i ab los mateixos senyors, i pagos de 6 lliures i 4 gallines a Joan Soler i a Jaume Soler, pagesos los dos germans eixits de la parròquia de Sant Miquel de Pinell”.

¹⁰⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. op. cit. p. 78:

“1. Primerament los vassalls que avui (2 de setembre de 1640) són en lo terme de Peralba de Meià són los següents.

1. Joan Soler i avui Toni Mogues
2. Jaume Camarasa, i avui Lluç Camarasa

*d) El repoblament de Cabrera de Meià*¹⁰⁷. El terme de Cabrera de Meià també havia quedat despoblat. Trobem que el 14 de desembre de 1595, el prior Rafel de Sampsó va establir dos heretats del terme a Francesc Estrada de Figuerola de Meià, amb la condició que edificués una casa i se n'hi anés a viure amb la família. El 10 de gener de 1628, el mateix prior, reparteix aquestes dues heretats entre els fills de Francesc Estrada: Pere Estrada, Joan Estrada i Domingo Jordà, marit de Margarida Estrada, els quals prometen fer-hi casa i anar-hi a viure amb les seves famílies en un termini de vuit anys. El 16 de gener del mateix any dóna als tres germans Estrada les tres torres de defensa que hi havia al terme de Cabrera perquè les puguin habilitar com a habitatges.

De totes maneres aquest repoblament no va tenir l'èxit esperat ja que quan el prior Josep de Jalpí aixeca acta el 2 de setembre de 1640, indica que a Cabrera sols hi ha una casa, i per consegüent un vassall, que és Joan Estrada.

2.3.2. La demografia al segle XVI. Els fogatge de 1515 i de 1553 (veure *quadre 2.3.*)

Durant el segle XVI tenim constància de dos fogatges que es van realitzar a Catalunya i que han estat estudiats per Josep Iglésies: els de 1515 i el de 1553.

Nosaltres utilitzarem en primer lloc les dades del primer fogatge (1515¹⁰⁸) per estudiar la demografia dels pobles de Meià, ja que han passat 137 anys des del fogatge de 1378. Amb les dades demogràfiques d'aquest fogatge no podem assegurar que donem el nombre exacte de focs que tenia el Priorat a començament del segle XVI, però sí una aproximació força objectiva. En aquest primer recompte registrem 138 focs el que suposa una davallada del 40% respecte a les dades que consten al fogatge del segle XIV (228 focs) i confirmaria les dades del despoblament tan gran que va patir la comarca durant l'últim terç del segle XIV i tot el XV. Aquí apareixen els pobles més importants del Priorat i els trobem classificats segons els actuals municipis. Podem comprovar que no apareixen algunes poblacions que ja hem de considerar deshabitats com són: Castell Sobirà de Meià, Fontllonga, Mont-roig, Rocaspana, Rúbies, Cabrera i Peralba. En falten altres, que no sabem si havien quedat despoblats o bé estan inclosos el seus focs en el recompte d'un altre poble, cosa que no queda especificat, com: Clua de Meià, Sant Oïme i la Vall d'Ariet. Aquesta gran davallada demogràfica creiem que s'apropa força a la realitat, essent Vilanova de Meià amb 80 focs, la població més important i que concentra el 58% del total de la demografia del Priorat.

3. Família Arriasol

4. Jaume Arriasol

5. Pere Joan Viladrich

6. Jaume Mogues.

¹⁰⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. op. cit. p.p 85 i 86, Cita els establiments fets al terme de Cabrera de Meià en aquests termes::

“19. Ítem, lo lltre. i Molt Reverent Sr. Rafel de Sampsó, Prior de Meià, en poder de Benet Cardona, vicari i Notari de Santa Maria als 14 de desembre any 1595, establí dos heretats en lo terme de Cabrera, a Francesc Estrada, pagès habitant en Figuerola de Meià ab sos drets i pertinences [...] ab pacte que dit Estrada hage de fer foc i estada ab sa família en dites heretats de Cabrera.

20. Ítem, com apar en acte rebut en poder de Pere Serradell Notari Real i Públic de Vilanova de Meià, al 10 de gener de 1628, un Procurador General de dit Prior Sampsó los dividí i fità les sobre dites dues heretats ab intervenció de experts per part del Senyor i per part de Pere Estrada, Joan Estrada, germans i Domingo Jordà, marit de Margarida germana de dits Estrades, i hereus tots tres germans per iguals parts de lo sobre dit Francesc Estrada llur pare.

21. Ítem, ab dit acte de 16 de gener de 1628 se donà a dits Estrades de les tres torres que són en dit terme de Cabrera los dues perquè en elles pugan fer cases [...]”

¹⁰⁸ IGLÉSIES, Josep, “El fogatge de 1515 (a cura de Gaspar Feliu)”. Editat en el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (Institut d'Estudis Catalans)*, IX (1998) p.p. 23-85.

Troblem després les dades del fogatge de 1553¹⁰⁹; han transcorregut 38 anys de l'últim recompte i surten 160 focs, amb una estimació de 720 habitants, i s'ha produït un creixement de 22 focs. En aquest segon recompte apareix de nou Clua de Meià amb 6 focs i Sant Oïsmè amb 1 foc (el baró que viu al castell), però encara no surt Fontllonga ja que ara estava en procés de repoblació. Vilanova de Meià continua essent la població més important del Priorat, augmenta en 12 focs i passa dels 80 als 92 (414 hab.), mentre que Santa Maria continua essent la segona població, augmenta 1 foc i passa dels 17 als 18 (81 hab.). Ens aquest anys que separen els dos fogatges trobem un creixement demogràfic general del 16%. Cal no oblidar que a la segona meitat del segle XVI es repoblen de nou també Fontllonga, Orença, Rúbies, Cabrera i Peralba

Posem de forma resumida els focs que tenia cada poble que apareixen als dos recomptes i l'estimació en habitants, segons els barems 4,5.

Quadre 2.3. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià segons els fogatges de 1515 i de 1553.

	Fogatge 1515		Fogatge 1553	
	-----		-----	
- Argentera	2 focs	9 hab.	5 focs	22 hab.
- Castellnou de St. Miquel	13 “	58 “	4 “	18 “
- Sant Martí de Barcedana	5 “	22 “	8 “	36 “
- Sant Cristòfol de la Vall	2 “	9 “	8 “	36 “
- Clua de Meià	--	--	6 “	27 “
- Figuerola de Meià	10 “	45 “	9 “	40 “
- Sant Oïsmè	--	--	1 “	4 “
- Gàrzola	9 “	40 “	9 “	40 “
- Santa Maria de Meià	17 “	76 “	18 “	81 “
- Vilanova de Meià	80 “	360 “	92 “	414 “
	-----		-----	
TOTALS	138 focs	621 hab.	160 focs	720 hab.

Les poblacions de referència (veure quadre 2.4.)

Podem comprovar que, mentre Camarasa mantenia una demografia semblant a la del segle XIV però amb un creixement sostingut; Artesa de Segre dobla la població i continua creixent, però les dues poblacions estan encara per sota de les dades demogràfiques de Vilanova de Meià. Mentre que ara comencen a despuntar Agramunt que multiplica per tres la seva demografia respecte al segle XIV i Ponts que la multiplica per dos. En la seqüència dels 38 anys que separen els dos fogatges del segle XVI, trobem que les poblacions més importants (Ponts i Agramunt) mantenen la

¹⁰⁹ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Reial Patrimoni. Mestre Racional. Volums, Sèrie General, 2595. Portal digital PARES. *Llibre del Fogatge general de Catalunya realitzat per mandat de les Corts de Monsó el 1552. Col·lectes de Balaguer, Pallars, Castellbó i Agramunt (data 1553).*

A la Col·lecta de Balaguer trobem: Clua: 6 focs laics; Argentera: 4 focs laics i 1 de militar; Gàrzola: 9 focs laics; Santa Maria de Meià: 14 focs laics, 3 de capellans i 1 de militar; Figuerola de Fontllonga: 9 focs laics; Sant Oïsmè: 1 foc militar; Vilanova de Meià: 82 focs laics; 7 de capellans i 3 de militars.

A la Col·lecta de Pallars trobem: Castellnou: 4 focs laics; Sant Cristòfol: 8 focs laics; Sant Martí: 8 focs laics.

demografia estancada, mentre el pobles més petits com Artesa i Camarasa comencen de nou a créixer tal com es donava a Vilanova i en general a tot el priorat de Meià

Quadre 2.4. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons els fogatges de 1515 i de 1553.

	Fogatge de 1515		Fogatge de 1553	

Agramunt:	208 focs	936 hab.	205 focs	922 hab.
Artesa de Segre:	45 “	202 “	65 “	292 “
Ponts:	138 “	621 “	139 “	625 “
Camarasa:	75 “	337 “	87 “	391 “

2.4. La demografia als pobles del priorat de Meià durant els segles XVII i XVIII

2.4.1. La demografia durant el segle XVII

En estudiar la demografia del segles XVI-XVII és de molt interès el treball de Jordi Nadal i Emili Giralt¹¹⁰, on fan una anàlisi de l’evolució demogràfica de Catalunya des de la meitat del segle XVI, fins ala segona dècada del segle XVIII just acabada la Guerra de Successió, un període molt llarg sense censos oficials globals de població. Assenyalen els factors adversos que influirien en l’evolució negativa de la demografia com són:

Les pestes. Ja que des del 1333 havien delmat la població catalana i que es tornen a repetir amb virulència els anys 1591, 1629, 1652 i 1694. Aquestes epidèmies són negatives demogràficament no solament per la mort dels contagiats, sinó també pel cercle catastròfic que arrossegava amb l’augment del preus pel descens en l’oferta d’aliments i la malnutrició per manca d’aliments, lo qual comportava una gran mortalitat infantil i també en les capes socials baixes.

L’allotjament obligatori dels terços castellans. Ja que des del 1640 que comença la Guerra dels Segadors del Principat en contra de la Monarquia Espanyola, i després quan fan les paus el 1652, però, continua la guerra contra França fins al 1659 amb la Pau dels Pirineus. Els pobles de les nostres comarques van patir tota mena de saquejos, violacions i exaccions fiscals que feia insuportable la vida i molta la gent emigrava a les ciutats, però també cap als pobles veïns d’Aragó. De manera indirecta hem trobat notícies d’allotjaments de tropes castellaness als pobles del priorat de Meià, concretament a Vilanova. Quan el 25 de juny de 1659 el prior Jalpí celebra el tercer sínode del seu mandat a l’església parroquial de la vila, signen les actes com a testimonis sinodals Salvador Serra Isanta, baró de Clua de Meià i Juan de Belmar, capità militar del nostre rei catòlic, de la província de la Mancha, regne de Castella¹¹¹. Com a mínim a Vilanova hi havia allotjada una companyia del terços castellans. No

¹¹⁰ NADAL, Jordi, GIRALT, Emili. “Ensayo metodológico para el estudio de la población catalana de 1553 a 1717”. *Estudios Historia Moderna Vol III*, p. 268.

¹¹¹ Arxiu de la Corona d’Aragó (ACA). Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano nº 118*. Synodos celebrats en lo Priorat de Meyá. Hoc est Registrum Synodorum in Dei nomine celebratarum in Prioratus Beata Mariae de Meyá nullius diòcesis. Provinciae Tarrachonae.

hem d'oblidar que el prior Jalpí, com després veurem, en aquestes guerres era partidari del bàndol castellà que va resultar vencedor, la qual cosa el va afavorir.

El bandolerisme. Un altre factor negatiu per la demografia era la inestabilitat política de les nostres comarques degudes als enfrontaments del bandolers i les forces d'ordre, que afavoria que moltes persones marxessin per la poca seguretat de les seves vides i hisendes. Cal no oblidar que per aquesta zona campava, entre altres bandolers, l'anomenat Batlle d'Alòs i la seva quadrilla. De l'actuació de quadrilles de bandolers al priorat de Meià en tenim una mostra molt clara quan el 23 de gener de 1630, Miquel Descó, procurador general del Capítol d'Urgell a Vilanova de Meià, on tenien tota la jurisdicció temporal, fa acudir a declarar quatre persones del poble en el procés instruït en contra del bandoler Jaume Codó, àlies lo Nasses, acusat d'assassinar i robar, a l'indret conegut com Font d'Horta, a un comerciant francès de safrà quan pujava d'Alentorn a Vilanova¹¹². El bandoler el tenien engarjolat a les presons del Monestir de Santa Maria de Meià.

No hem localitzat un recompte general dels pobles del priorat de Meià en una data concreta del segle XVII, ja que, segons Marcel·lí Pedrós¹¹³ no hi ha cap cens oficial de Catalunya entre el 1553 i 1717. En el nostre treball utilitzem com a font principal *El Llibre General del Priorat*, on trobem els vassalls que el prior tenia en el pobles de la seva jurisdicció temporal en el moment en que en pren possessió, però també en el treball de Montserrat Villas, el capbreu de 1627-1637, i en el treball de Marcel·lí Pedrós. Entre tots ens complementen la informació de la majoria dels pobles del Priorat, però no de tots. Cal deixar constància que les dades de població que posarem són totes del segle XVII, recomptades en dates diferents. Passem-los a comentar.

a) La demografia segons El Llibre General del Priorat, Montserrat Villas i el Capbreu de 1627-1637.

Les dades demogràfiques que donarem són de les cases o focs que hi havia a cada poble en que el prior tenia la jurisdicció temporal, estan datades en 1634, en 1640 i en 1673 (veure *quadre 2.5*).

Santa Maria de Meià¹¹⁴. Era la primera universitat del priorat de Meià, cap de la baronia del Priorat i alhora cap de la batllia que formava juntament amb els termes despoblats de Sant Esteve de Montsec i de la Coscollera. És la primera població de la que trobem totes les cases amb els noms i cognoms dels amos. En data 7 de setembre de 1640 hi havia 52 cases (234 hab.). Aquest registre de població és el més alt que hem trobat de Santa Maria.

Figuerola de Meià¹¹⁵. Era la segona universitat del priorat de Meià i formava també la segona batllia del Priorat amb les quadres despoblades de Munnà i de Corniola. En data 7 de setembre de 1640 hi havia 28 cases (126 hab.).

La Vall del Priorat. Era la tercera universitat del priorat de Meià i formava també la tercera batllia del Priorat. Agafava tres poblacions situades a la banda nord del Montsec

¹¹² Arxiu Capitular d'Urgell (ACU). Lligall Gros. *Procés contra Jaume Codó, àlies "lo Nasses"*.

¹¹³ PEDRÓS I PUIGARNAU, Marcel·lí. "Evolució de la població d'Artesa de Segre i comarca". *Fulls del Montsec. Artesa de Segre. Informatiu Cultural Comarcal. Núm. 5* (setembre de 1986).

¹¹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. p. 57-58. Ítem 59, on apareixen les cases de la vila de Santa Maria de Meià amb els noms i cognoms dels seus amos, en data 7 de setembre de 1640. En total 52 cases, essent les 12 primeres classificades com a cases "fundamentals".

¹¹⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. p. 91, ítem 8, on consten les 28 cases de Figuerola de Meià amb els respectius caps de casa que tenien dret a assistir a les reunions del consell general.

de Meià en la que el prior només tenia la jurisdicció temporal: Sant Miquel de Castell Jussà (Castellnou de Sant Miquel), Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana. En el moment de fer les actes dels pobles del Priorat, Josep de Jalpí no en dóna cap informació. És Montserrat Villas¹¹⁶ en el seu treball sobre les cases i persones de la baronia de la Vall del Priorat de Meià del 1673, en que ens assabentem de les cases d'aquests pobles: Sant Miquel de Castell Jussà, 19 cases (85 hab.); Sant Cristòfol de la Vall, 17 cases (76 hab.), i Sant Martí de Barcedana 8 cases (36 hab.). Entre les tres poblacions sumaven 44 cases (198 hab.).

La batllia de Peralba de Meià¹¹⁷. Quan el prior Jalpí pren possessió de la batllia a 18 de gener de 1634, estava formada pels pobles i termes de Peralba de Meià, Solanelles de Meià (despoblat), Rúbies de Meià i Cabrera de Meià. Però no es podien constituir en universitat perquè tenien pocs habitants: Peralba 6 cases (27 habitants); Rúbies de Meià, 2 cases (9 habitants), i Cabrera de Meià, 1 casa (4 habitants). Entre els tres pobles que formaven la batllia de Peralba sumen 9 cases (40 habitants)*, que en el *quadre 2.5.* apareixen comptats conjuntament els tres pobles.

La batllia de Mont-roig de Meià (despoblada). Estava formada pels termes de Mont-roig, Aguilar i Queralt. Quan el prior Jalpí en pren possessió de la jurisdicció temporal el 4 de novembre de 1634, fa constar a l'acta que els tres termes estaven despoblats. Però en la vista pastoral que fa a les seves esglésies el 10 de gener de 1641, deixa escrit a l'acta que antigament (no diu les dates) al terme hi havia 22 cases, tal i com constava en escriptures antigues de l'Arxiu del Priorat¹¹⁸. Segurament que les dades eren certes ja que en el fogatge de 1378, constaven 16 focs.

La Vall d'Ariet. Les dades demogràfiques de la Vall d'Ariet les traiem del Capbreu de 1627-1637¹¹⁹, que van fer elaborar els priors Rafel de Sampsó i Josep de Jalpí de les terres i rendes que tenien als termes de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet, que es trobaven sota la jurisdicció temporal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. El 1637 que és quan fan les declaracions els veïns de la Vall d'Ariet, consten en el document 4 cases (18 hab.).

b) La demografia segons Marcel·lí Pedrós¹²⁰.

En el *Llibre General del Priorat* només hem trobat dades demogràfiques dels pobles que eren de la jurisdicció temporal del prior de Meià, però no surten les dades de la població d'aquells llocs en que només tenia la jurisdicció espiritual. Per completar la visió general de la demografia del pobles del Priorat en el segle XVII, agafarem les dades del treball de Marcel·lí Pedrós que ha fet a partir d'un cens elaborat per un militar, Ambrosio de Borsano, l'any 1673. En ser un cens amb finalitat militar fa també una descripció dels camins més importants de Catalunya, els pobles i les ciutats i els conreus que hi ha al seu voltant. També identifiquem cases amb focs. Posem només les dades, sempre que sigui possible, dels pobles que no surten en l'apartat anterior: Clua

¹¹⁶ VILLAS I CHALAMANACH, Montserrat. *Memorial de les cases i les persones que abonen quèsties i censos a la baronia de la Vall del Priorat de Meià en 1673*. ACA. En aquest treball apareixen les 44 cases amb els seus amos, repartits en els pobles respectius.

¹¹⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià*. p. 4.

¹¹⁸ ACA. Diversos Meià, vol 77. *Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià feta per mi lo prior Jalpí i Julià [...]*. p. 15: "Trobes que en dit terme de Mont-roig antigament hi havia més de 22 cases com apar ab escriptures velles i antigues del Priorat en los quals termes de Mont-roig, Queralt i Aguilar ad aquell adjacents dit Sr. Prior de Meià té tota jurisdicció civil i criminal mer i mix imperi, delmes i primícies de tots los fruits i així mateix les herbes, aigües i pastures [...]"

¹¹⁹ ACA, Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Veure la Taula 10.3.

¹²⁰ PEDRÓS I PUIGARNAU, Marcel·lí. "Evolució de la població d'Artesa de Segre i comarca [...]" op. cit.

de Meià, 5 cases (22 hab.), i Vilanova de Meià, 74 cases (333 hab.). Adonem-nos que no hem trobat dades de la població d'Argentera, Fontllonga, Gàrzola i Sant Oïsmè. Mentre que les dades de Peralba* són la suma dels pobles que formaven la seva batllia. Les dades demogràfiques d'aquests pobles es troben resumides en el *quadre 2.5*.

Posem de forma resumida les dades demogràfiques del segle XVII:

Quadre 2.5. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià al segle XVII, segons diverses fonts.

- Argentera	-- focs	-- habitants
- Castellnou de Sant Miquel (1673)	19	85 “
- Sant Martí de Barcedana (1673)	8 “	36 ”
- Sant Cristòfol de la Vall (1673)	17 “	76 “
- Clua de Meià (1673)	5 “	22 “
- Figuerola de Meià (1640)	28 “	126 “
- Fontllonga	-- “	-- “
- Gàrzola	-- “	-- “
- Peralba* (1634)	9 “	40 “
- Santa Maria de Meià (1640)	52 “	234 “
- Sant Oïsmè	-- “	-- “
- Vall d'Ariet (1637)	4 “	18 “
- Vilanova de Meià (1673)	74 “	333 “
	-----	-----
TOTALS	216 focs	972 habitants

Tot i les crisis que va viure el territori, comprovem que durant el segle XVII es tornen a repoblar alguns pobles i augmenta de nou la població del priorat de Meià. Tot i això, no té massa dita ja que ens falten dades de quatre poblacions i les dades demogràfiques que tenim són d'anys diferents. Potser es pot deduir que ara que es torna a remuntar la demografia, Vilanova de Meià només representa el 34% del total de la població del Priorat. Per últim veiem que Santa Maria de Meià és la segona població del priorat amb 52 cases (234 hab.), dades del tot certes ja que Jalpí ens dóna els noms i cognoms dels caps de cada casa. Ara és quan es dóna de nou el registre demogràfic més important de la població fins a la desaparició del Priorat.

Les poblacions de referència (veure *quadre 2.6*.)

Quadre 2.6. La demografia de les poblacions comarcals de referència al segle XVII, segons diverses fonts.

Agramunt (1673):	166 focs	474 habitants
Artesa de Segre (1673):	57 “	256 “
Ponts (1673):	118 “	531 “
Camarasa:	--	--

En les poblacions de referència hem trobat dades demogràfiques de 1673 i comprovem que de forma generalitzada s'ha produït un descens de població en els últims 120 anys: Agramunt ha perdut 9 focs, Artesa de Segre n'ha perdut 8 i Ponts n'ha perdut 21, tot i això les dues primeres continuen mantenint una demografia molt per sobre de Vilanova de Meià, la població més important de Priorat. Cal fer notar, però, que durant aquest segle Santa Maria de Meià amb 52 focs, s'apropa molt al registre d'Artesa de Segre (57 focs). En general es pot comprovar que mentre augmenta la demografia als pobles del priorat de Meià, als pobles de referència s'estanca i va a la baixa. Possiblement els pobles d'aquest racó del Montsec no van viure de forma tan virulenta les convulsions socials i la Guerra dels Segadors amb les seves seqüeles que van afectar la resta del país.

c) El despoblament del priorat de Meià segons Roig i Jalpí¹²¹

El problema del despoblament que ara anem constatant que patien els pobles del priorat de Meià a la segona meitat del segle XVII i les seves causes era una cosa que venia de lluny i el frare mínim Joan Gaspar Roig i Jalpí així ho reflectia en el seu llibre sobre diversos aspectes de Meià que anem citant. La tesi més repetida per l'historiador és la invasió del comtat d'Urgell per part del comte Mateu de Foix l'any 1396¹²². Segons les estimacions de Roig, abans d'aquesta invasió hi havia al priorat de Meià unes 1.000 cases habitades o focs; si apliquem el barem 4,5 habitants de mitjana per foc ens donaria una població a tot el Priorat d'un 4.500 persones a finals del segle XIV. Però quan redacta el llibre a la segona meitat del segle XVII (1668), ja només quedaven unes 500 cases o focs que serien unes 2.250 persones. Aquestes xifres, que segons l'autor s'havien reduït a la meitat, creiem que eren agafades a ull, massa optimistes i gens contrastades amb la realitat per part seva, tant les del segle XIV (les dades del fogatjament de 1378 ens parlen de 228 focs i unes 1026 persones), com les del segle XVII (216 focs i unes 972 persones, com anirem comprovant), i res tenien a veure amb la demografia real. El que sí és cert, és la davallada general de la població que s'havia produït des del segle XIV.

Creiem que no tota la culpa d'aquesta davallada de la població va ser deguda exclusivament al comte de Foix, ja que al segle XIV comença la gran davallada

¹²¹ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. op. cit. capítol X, pàgs. 88-89: "Reconociendo por menudo todo el territorio del Priorato, se hallan muchos castillos y torres muy derruidos, a lo menos la mayor parte, y junto a dichos castillos se hallan los vestigios de los lugares y villas que antiguamente estaban pobladas, y según lo que mejor se puede averiguar por los cimientos, eran muchas las casas y se juzgaria serian más de mil; pero hoy seran poco menos de quinientas las que aun se conocen. Comunmente se atribuye esta gran ruina a la invasión del conde de Foix con sus gascones [...]"

¹²² El 18 de maig de 1386 moria sense descendència masculina el comte-rei Joan I el caçador. La filla gran, Joana, era casada amb el comte Mateu de Foix. Per aquesta raó ell es creia amb drets a la corona catalanoaragonesa i molt en particular al comtat d'Urgell també lligat al casal de Barcelona. Per aquesta raó, amb un poderós exèrcit de gascons envai el comtat d'Urgell destruint tots els llocs que li posaven resistència. Va passar per Organyà, Isona, Àger, Artesa de Segre, Cubells, Camarasa i Alòs i va entrar a l'Aragó. Es fortificà a Castelló de Farfanya fins al 1398 en que el comte Pere d'Urgell, lloctinent de Catalunya el va perseguir, sense plantejar cap batalla oberta fins que se'n tornà la País de Foix per Navarra. Segons contaven a Roig i Jalpí, el priorat de Meià fou un dels indrets més castigats, ja que el comte de Foix va posar setge a la vila vella i castell de Meià, on s'havien refugiat molta població. Van organitzar una resistència a vida o mort i foren vençuts el dia 11 de novembre de 1386. Els gascons van destruir tot el poble, cases, castell i muralles; solament es va salvar l'església parroquial de Sant Cristòfol. També foren destruïts Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià, Sant Esteve de Montsec, el poble de la Coscollera i el Castelló de Meià. Alguns d'aquests pobles no es van tornar a reconstruir.

demogràfica de Catalunya per culpa de les epidèmies i pestes el 1333 “lo mal any primer” i aquest ritme cíclic de pestilència es va mantenir amb alts i baixos fins a la segona meitat del segle XVII. Això ens fa pensar que la destrucció de Mateu de Foix només va agreujar una situació molt dolenta que estava vivint el priorat de Meià i tot el Principat. La vila vella de Meià o Castell Sobirà, Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià, Sant Esteve de Montsec, la Coscollera, el Castelló de Meià, van ser destruïdes segons Roig en aquesta guerra. Alguns pobles com Fabregada ja no tenien població el 1378. Altres, diu l'autor citat, no es van tornar a refer com és el cas del Castell Sobirà de Meià, Sant Esteve de Montsec, la Coscollera i el Castelló de Meià. La gent es va concentrar a les poblacions closes amb muralles com Vilanova de Meià i Santa Maria de Meià, que també s'hagueren de reconstruir en part, però on viurien més segurs.

2.4.2. La demografia durant el segle XVIII. El cens del comte de Floridablanca (1787) (veure quadre 2.7.)

Durant el segle XVIII es fan diversos recomptes de població: el primer és el de Josep Aparici (1708), un cens particular a Catalunya, on no sols recompta les cases de cada poble, sinó que fa una mínima descripció dels mateixos. El segon és el cadastre de 1716, el primer cens global on es quantifica no sols la població sinó també tots els aspectes econòmics com la producció agrària i ramadera, els tipus de conreus, els serveis... El tercer, de 1717, és el primer cens oficial a nivell de tot Catalunya i d'Espanya, mentre que el 1719 se'n fa un altre de força important. Però el cens més important i complert del segle XVIII és de el de l'any 1787, conegut com “El cens del comte de Floridablanca”¹²³.

En la introducció Josep Iglésies compara aquest cens amb el que s'havia fet el 1719, poc després de la Nova Planta i en aquests anys a nivell de Catalunya es passa de 406.280 a 875.400 habitants amb un creixement global del 115,4%. En aquest cens les poblacions apareixen classificades segons els seus corregiments i es donen dades reals d'habitants que són classificats entre homes i dones; solters, casats i vidus i a més agrupats amb intervals d'edats, on es pot apreciar fàcilment, com en les piràmides de població que posa Iglésies, quins són els grups d'edat més nombrosos i els més deficitaris. Al final de cada poble també posa la classificació segons l'ocupació de les persones. A partir d'aquest cens la quantificació de la població serà ja sempre per habitants i no per focs, realitzat amb una base científica i s'aniran repetint periòdicament.

Nosaltres al *quadre 2.7.* hem posat de forma resumida la demografia dels pobles del priorat de Meià segons el cens de 1787. Trobem a faltar les dades demogràfiques de Peralba, Rúbies i la Vall d'Ariet, però segurament estan incloses en una altra població. Les dues primeres podrien estar comptades juntament amb Figuerola, mentre que la tercera podria formar part de Santa Maria o Clua.

En aquest cens trobem les dades demogràfiques més elevades del pobles del Meià des del segle XIV (1192 ha.) Comprovem que Vilanova de Meià ha doblat la població en l'últim segle, però com que tots els pobles han crescut, només representa el 33% de tot el Priorat. Pel que fa a Santa Maria trobem una davallada del 38% respecte a les dades de 1640. Un altra dada molt important a tenir en compte és el rejuveniment de la població a nivell del Priorat, ja que les franges d'edat de 0-25 anys (població jove),

¹²³ IGLÉSIES, Josep. *El cens del comte de Floridablanca. 1787 (part de Catalunya) Volums I i II*. Fundació Vives Casajuana. Barcelona, 1969. Segons l'autor, aquest augment demogràfic que es dona a la segona meitat del segle té molt a veure amb algunes mesures econòmiques com la supressió de les duanes espanyoles interiors que contribuïa a encarar l'economia catalana cap a la Península; la prohibició d'entrada de teles de cotó que ajuda a fer sorgir la indústria cotonera, i sobre tot l'establiment oficial del lliure comerç amb les Índies.

suposen el 51% del total, a causa de l'augment de la natalitat degut a les bones perspectives econòmiques que hem comentat. La població central en què la gent té més varietats d'oficis i oferia més serveis és Vilanova on trobem: 11 clergues, 1 noble, 1 advocat, 3 notaris, 3 estudiants, 2 comerciants, 19 artesans, 50 pagesos, 119 jornalers i 12 criats.

Quadre 2.7. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià segons el cens de Floridablanca (1787).

		Cens de Floridablanca 1787	

- Argentera		20	habitants
- Castellnou de Sant Miquel + St. Martí de Barcedana	109	“	
- St. Cristòfol de la Vall.....	72	“	
- Clua de Meià	16	“	
- Figuerola de Meià	31	“	
- Fontllonga	178	“	
- Gàrzola	24	“	
- Peralba	--	“	
- Santa Maria de Meià	90	“	
- Sant Oïsmè	29	“	
- Vall d'Ariet	--	“	
- Vilanova de Meià	623	“	

Totals.....		1192	habitants

Les poblacions de referència

Quadre 2.8. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons el cens de Floridablanca (1787).

Agramunt:	1881	habitants
Artesa de Segre:	100	“
Ponts:	692	“
Camarasa:	824	“

Troblem a les poblacions de referència un augment notable de població especialment a Agramunt que amb 1881 habitants supera de molt la suma de tots els pobles del Priorat. Ponts i Camarasa també creixen però de forma moderada, tot plegat està d'acord amb l'augment generalitzat de la demografia a tot el país i també als pobles del priorat de Meià. Artesa de Segre amb 100 habitants, és l'única població que reula respecte als registres que tenim del segle XVII, també és l'única població que manté la demografia per sota de Vilanova de Meià que es manté com la més poblada del Priorat (veure quadres 2.7. i 2.8.).

2.5. La demografia als pobles del priorat de Meià del segle XIX

Acabarem donant dades demogràfiques d'aquest segle que és quan desapareix el priorat de Santa Maria de Meià. Al començament de segle es va viure una greu crisi social, política i econòmica provocada per la Guerra del Francès (1808-1814) que va afectar tot el país i en especial el priorat de Meià, ja que el mateix prior (Antonio de Valparda)¹²⁴ fou perseguit pels francesos que el van declarar “agent de rebel·lió i reo de mort” i durant quatre anys va viure amagat. Ens diu Marcel·lí Pedrós que quan Catalunya fou integrada a l'imperi francès, el priorat de Meià estava ubicat dins del departament de les Boques de l'Ebre en el cantó d'Àger i assenyala la població que tenia Santa Maria de Meià (160 hab.) i Vilanova de Meià (900 hab.). Ni l'economia ni la política no es van pas arreglar amb la fi de la guerra ja que el 1814 va retornar l'absolutisme de Ferran VII fins el 1833, amb un breu període 1820-1823 (Trienni Liberal). Amb la mort del rei el 1833 i l'enfrontament dinàstic per la seva successió va començar la Guerra dels Set Anys (1833-1840), coneguda com la Primera Guerra Carlina, en la que el Montsec de Meià i els pobles del Priorat, especialment Vilanova, van patir els estralls de les partides carlines que actuaven a la zona.

2.5.1. La demografia segons Pascual Madoz¹²⁵ (1840). La desaparició de fet del priorat de Meià (veure quadre 2.9.)

Madoz en el seu *Diccionario* incorpora els darrers avenços que en estadística s'havien fet a França i a Bèlgica i recopila tota classe de dades estadístiques existents a Espanya que aleshores es trobava en procés d'assimilació d'aquesta nova ciència. Nosaltres comentarem les dades de la demografia que dona de cada poble del priorat de Meià que descriu, i segons diu Antoni Pladevall al pròleg, segueixen l'estadística cadastral de 1842. Madoz en descriure la demografia parla de *vecinos*, que serien les cases de cada població i de *almas*, que serien els habitants.

Quadre 2.9. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià segons el *Diccionario de Pascual Madoz (1842)*.

	Pascual Madoz 1842	

- Argentera	60	habitants
- Castellnou de Sant Miquel + St. Martí de Barcedana + St. Cristòfol de la Vall.....	227	“
- Clua de Meià	33	“
- Figuerola de Meià	76	“
- Fontllonga	81	“
- Gàrzola	22	“
- Santa Maria de Meià + Peralba	88	“
- Sant Oïsmo	24	“
- Vall d'Ariet	20	“
- Vilanova de Meià	325	“

Totals.....	956	habitants

¹²⁴ BARRAQUER Y ROVIRALTA, C. *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX*, I (Barcelona 1906). “Priorato de Santa Maria de Meià”. p. 146-149.

¹²⁵ MADOZ, Pascual. *Diccionario Geografico – estadístico – histórico de Espanya y sus posesiones de ultramar*. Madrid, 1848. Edició en facsímil a càrrec d'Antoni Pladevall dels articles relatius a Catalunya. Edita Curial . Barcelona 1985.

Aquestes dades demogràfiques corresponen en el temps, pràcticament amb la desaparició de fet del priorat de Meià ja que Vicente de Antonio, l'últim prior, va morir el 1842 i la seva vacant no va ser mai més ocupada, alhora que l'estat es va apoderar de totes les propietats del Priorat amb les desamortitzacions. Madoz basa per primer cop aquest treball en la nova divisió territorial implantada pels liberals que abolia les jurisdiccions senyoriales, que va ser posada en marxa a partir del decret del 21 d'abril de 1834, i dividia el territori en municipis, partits judicials i províncies. Aquesta nova divisió va suposar el total desmembrament i la dispersió dels pobles que històricament durant vuit segles havien format el priorat de Meià. Vilanova de Meià es converteix en municipi en solitari; Santa Maria de Meià forma un municipi amb Peralba i Orenga; Figuerola de Meià forma districte municipal amb la Massana i Sant Oïsmè; Fontllonga el forma amb Rúbies; la Vall d'Ariet i Clua de Meià els integren al municipi de Baldomar; Argentera i Gàrzola en un principi formen municipi per separat, però al cap de poc temps els integren a la Baronia de la Vansa; mentre que Sant Miquel, Sant Cristòfol i Sant Martí el formen conjuntament.

En els 50 anys que separen el cens de Floridablanca i aquest de Madoz, trobem una important disminució de la demografia del Priorat (20%); és especialment greu el cas de Vilanova de Meià (liberal) que va patir moltes destrosses durant la guerra, especialment en els fets que van ocórrer el 18 de maig de 1837 en que va ser devastada per la partida carlina del Borges. Madoz explica que van saquejar i incendiar 200 cases i van assassinar 31 persones, per això no es estrany que sigui la població més afectada per la davallada demogràfica, ja que perd el 52% dels seus habitants.

Quadre 2.10. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons el *Diccionario de Pascual Madoz* (1842).

Agramunt:	2525	habitants
Artesa de Segre:	442	“
Ponts:	740	“
Camarasa:	405	“

En les poblacions de referència ens trobem que en aquest mig segle, fa una baixada demogràfica molt important de Camarasa, que també com Vilanova va patir els greus efectes de la Guerra Carlina. Agramunt, tot i les adversitats, guanya 644 habitants, es converteix de molt en el poble més gran que ens ha servit de referència, però no va aconseguir mantenir ser cap comarcal amb el partit judicial, que se'l va emportar Balaguer. Ponts guanya població de forma moderada, mentre que Artesa de Segre comença a guanyar-ne i per primera vegada la seva demografia supera la de Vilanova (*quadre 2.10.*).

2.6. La demografia dels pobles que formaven l'antic priorat de Meià fins a l'actualitat

Amb les últimes dades de població (1840), pràcticament podríem donar per acabat l'estudi demogràfic dels pobles que formaven el priorat de Meià, però hem volgut fer un breu seguiment de la demografia d'aquests pobles fins a l'actualitat pensant que ens pot ajudar a comprendre una mica més el país que estudiem.

2.6.1. La demografia del 1900, segon Ceferí Rocafort¹²⁶ (veure quadre 2.11.)

Ceferí Rocafort en els dos volums de la *Geografia General de Catalunya* dedicats a la província de Lleida, recull informació estadística de molts dels aspectes geogràfics, històrics, socials i econòmics de tots els municipis i els seus pobles respectius, agrupats per partits judicials. Pel que fa a la població utilitza les dades dels cens de 1900 i hem pogut trobar dades demogràfiques de gairebé tots els pobles que havien format part de l'antic priorat de Meià.

Quadre 2.11. La demografia als pobles de l'antic priorat de Santa Maria de Meià el 1900, segons Ceferí Rocafort.

Ceferí Rocafort 1900	

- Argentera	45 habitants
- Castellnou de Sant Miquel	99 “
- St. Martí de Barcedana	46 “
- St. Cristòfol de la Vall.....	59 “
- Clua de Meià	70 “
- Figuerola de Meià	154 “
- Fontllonga	209 “
- Gàrzola	109 “
- Peralba	55 “
- Santa Maria de Meià.....	305 “
- Sant Oïsmè	72 “
- Vall d'Ariet	175 “
- Vilanova de Meià	814 “

Totals.....	2212 habitants

Quadre 2.12. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons Ceferí Rocafort (1900).

Agramunt:	2453 habitants
Artesa de Segre:	1485 “
Ponts:	1829 “
Camarasa:	1402

El priorat de Meià havia desaparegut oficialment el 1875, integrat al bisbat d'Urgell, però la demografia als pobles que l'havien format havia crescut de forma ininterrompuda des de mitjans del segle XIX i ara tenia les dades més elevades (2212 hab.) des que en coneixem registres. Vilanova de Meià (814 hab.) continuava essent la població més important però s'allunyava definitivament de les poblacions de referència. La segueix Santa Maria de Meià (305 hab.) i Fontllonga (209 hab.). Tots les poblacions registren les dades demogràfiques més elevades, fins i tot coneixem la demografia d'alguns d'aquests pobles que en els censos anteriors havien quedat integrats en una

¹²⁶ ROCAFORT, Ceferí. *Geografia General de Catalunya, volum VIII. Lleida I i II*, dirigida per F Carreras i Candi. Editat en facsímil per la Gran Enciclopèdia Basca, 1972.

altra entitat i en desconeixem els habitants com és el cas de Rúbies (44 hab.) i La Massana (72 hab.). Aquest creixement demogràfic que es dona a la majoria de pobles de la Coma de Meià, produeix un excedent de població jove, ja que els mitjans per guanyar-se la vida amb l'agricultura de secà i sense mecanització són molt limitats. Per aquesta raó es produeix una important emigració d'homes joves cap a Sud-Amèrica, especialment cap a l'Argentina i moltes dones joves marxen a Barcelona a fer de criades a les cases de la burgesia industrial. En aquestes dates la demografia dels pobles de la Coma de Meià toca sostre. A partir d'aquest moment només farà que recular fins a l'actualitat. Influxa el fet que les noves carreteres que ara es construeixen i que travessen la serra del Montsec comunicant el pla amb la muntanya pugen per un costat pel port de Comiols i per l'altre per Àger i el congost dels Tarradets, deixant de banda la Coma de Meià i el congost del Pas Nou, que sempre havia estat un dels camins antics més transitats. Aquest fet ha estat determinant en l'evolució econòmica i demogràfica de la zona.

Aquest creixement demogràfic també es dona sense cap excepció a tots els pobles que ens serveixen de referència, però volem assenyalar el cas especial d'Artesa de Segre, que en construir-se les noves carreteres la converteixen en un important nus de comunicació ja que hi conflueixen la carretera de Lleida a la Seu d'Urgell i la de Tàrraga a Tremp i La Pobla. D'aquesta manera Artesa es converteix en la població central no solament dels pobles del Mig Segre, sinó també dels de la Coma de Meià. Aquesta importància demogràfica d'Artesa queda confirmada al Real Decreto de 28 de desembre de 1886 on es crea per primera vegada notaria a la població, mentre que el 1877 es suprimeixen les notaries d'Àger, Cubells i Vilanova de Meià¹²⁷.

2.6.2. Evolució demogràfica dels pobles de l'antic priorat de Meià fins a l'actualitat

a) Els pobles de l'antic priorat des de la seva desaparició

A partir del moment que es creen els municipis moderns i durant tot el segle XX, cada vegada queden més dispersos i despoblats els pobles que formaven el Priorat. Repassem com a anat la seva evolució: Argentera i Gàrzola que havien format municipis per separats, a la dècada de 1850 s'integren al municipi de la Baronia de la Vansa, amb Lluçars, Boada i Tòrrec. El 1926 la Baronia de la Vansa l'ajunten al municipi de Vilanova de Meià. Santa Maria de Meià, que formava municipi amb Peralba, el 1926 també s'ajunta a Vilanova com a entitat menor descentralitzada. Ara, el nou municipi (Vilanova de Meià) recull el nucli central dels pobles de l'antic priorat de Meià. Els pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel, Sant Martí i Sant Cristòfol) formen el municipi d'Aransís, fins que al 1970 s'integren tots plegats al municipi de Gavet de la Conca, on avui encara es troben i on si agrupen fins 12 petites poblacions. Els pobles que formaven el municipi de Fontllonga, amb Rúbies, Figuerola de Meià, la Massana i Sant Oïsmè, s'integren el 1970 al municipi de Camarasa. La Vall d'Ariet i Clua de Meià que formaven part del municipi de Baldomar, el 1970 s'integren al municipi d'Artesa de Segre on avui es troben juntament amb 22 poblacions. El Palau de Rialb, és l'única entitat de població de priorat de Meià que no hem pogut trobar dades demogràfiques per separat i poder-ne fer el seguiment fins avui. Actualment el Palau de Rialb (11 hab.), forma part del municipi de la baronia de Rialb amb onze petites poblacions que tenen com a capital Gualter. Per últim, Mont-roig de Meià que només hem trobat que tenia població el 1378, avui és un despoblat integrat al municipi de les Avellanès-Santalinya. Dissortadament els pobles que formaven part del priorat de Meià, durant la segona meitat del segle XX han patit una gran davallada demogràfica de la que difícilment es

¹²⁷ DURAN CAÑAMERAS A. "El Notariado en Lérida y sus comarcas". *ILERDA Vol. XIX*

recuperaran. Del nostre record (1960) hem pogut veure com uns quants d'aquests pobles han quedat despoblats i abandonats del tot, convertint-se el Montsec de Meià en un veritable desert, és el cas de Rúbies, Peralba, la Massana, Coll d'Orenga i la Vall d'Ariet. El creixement de la industrialització i la demanda de mà d'obra en general, unit amb l'arribada de la societat del benestar que va començar a manifestar-se a la dècada dels 60 del segle XX, va propiciar aquest èxode massiu de la gent dels pobles de la Coma de Meià.

b) Les dades actuals de població¹²⁸. Els últims comentaris (veure quadre 2.13)

Els pobles que formaven el priorat de Meià, pateixen durant les últimes dècades del segle XX i les dues primers del segle XXI la davallada demogràfica més important des de que n'hem trobat registres i totes les poblacions sens cap excepció perden habitants. Actualment (2018) entre totes les poblacions sumen només 436 habitants, que suposa el 20% de la població que hi havia el 1900; Santa Maria de Meià, que havia estat el cap del Priorat s'ha quedat en 78 habitants (el 25%), i Vilanova de Meià, només 216 habitants (el 26%).

Quadre 2.13. La demografia als pobles de l'antic priorat de Santa Maria de Meià actualment (2018).

	Demografia actual 2018	

- Argentera	4	habitants
- Castellnou de Sant Miquel	27	“
- St. Martí de Barcedana	18	“
- St. Cristòfol de la Vall.....	14	“
- Clua de Meià	17	“
- Figuerola de Meià	4	“
- Fontllonga	15	“
- Gàrzola	38	“
- Peralba	0	“
- Santa Maria de Meià.....	78	“
- Sant Oïsmè	5	“
- Vall d'Ariet	0	“
- Vilanova de Meià	216	“

Totals.....	436	habitants

Amb les dades demogràfiques actuals i la tendència que es constata des de l'últim mig segle, podem comprovar que les terres que formaven el priorat de Meià, com tota la serra del Montsec de Meià tant pel vessant nord com sud, és un dels territoris catalans en què la població disminueix dia a dia i de forma alarmant, produint-se un despoblament que a hores d'ara ja sembla irreversible i molt difícil de remuntar. Aquest territori ha quedat completament marginat de les grans vies de comunicació que puguen des de la plana cap al Pirineu (carretera del Doll, carretera d'Àger, congost dels Tarradets, port de Comiols), i també dels centres econòmics. Avui aquesta petita

¹²⁸ Les dades demogràfiques del segle XXI estan extretes de: IDESCAT i Foro-ciudad.com

comarca és una gran bossa sense sortida, una mena de cul de sac on, per manca de perspectives econòmiques, el jovent no s'hi queda a viure i no es produeix el relleu generacional desitjable.

La manca de bones comunicacions agreuja el problema. L'única carretera decent i fa poc condicionada és la que comunica Santa Maria Meià, Vilanova de Meià, Alentorn fins a la carretera d'Artesa. Les altres vies de comunicació fan pena de descriure-les ja que no són pròpies d'un país occidental que es vol tenir per desenvolupat: la carretera que des de Vilanova de Meià puja pel congost del Pas Nou i que comunica amb els pobles de la Vall de Barcedana, Llimiana i cap a Tremp, és un camí asfaltat i extremadament estret que en molts indrets no arriba als tres metres d'amplada, i molt perillós, especialment quan creua el congost. El camí que baixa des del cap de la carretera cap a Currolda, Toló i Sant Salvador de Toló és una pista forestal sense asfaltar d'uns 3 km, construïda durant la Guerra Civil i durant moltes temporades és impracticable. El camí que va des de Santa Maria de Meià fins a la carretera del Doll, passant per Peralba, és una estreta pista sense asfaltar fins a Figuerola de Meià. Per últim, el camí que comunica Vilanova de Meià amb Lluçars, Tòrrec i la carretera de Comiols a prop de Montargull, és un camí asfaltat que pel seu traçat no té la condició de carretera.

Per acabar el comentari cal deixar constància que les quatre poblacions que ens han servit de referència han mantingut el creixement demogràfic sostingut fins a l'actualitat ja que totes estan o bé en un nus de comunicacions o al costat d'una carretera comarcal. L'excepció és Camarasa que va viure un augment demogràfic espectacular les primers dècades del segle XX quan es construïa l'embassament i la central hidroelèctrica, però amb la fi de les obres i l'automatització de la central ha patit una gran davallada tot i estar situada al costat de la carretera del Doll.

2.7. Conclusions

En primer lloc, per apropar-nos a la demografia general del priorat de Meià de principis del segle XIV, hem agafat el llistat de les parròquies que apareixen citades al primer sínode de Meià que el 1310 convoca el prior Bernat d'Esquerrer. D'aquesta manera coneixem tots aquells pobles que tenien rector i servei religiós i que per tant tenien un nombre notable d'habitants. No són dades directes de demografia, però sí de pobles habitats i n'hem comptat fins a setze, alguns dels quals com Mont-roig, Castelló de Meià i la Coscollera mai més tornen a sortir en els censos posteriors al segle XIV. Hi ha altres pobles que han mantingut població fins a èpoques recents o que encara en tenen en l'actualitat, però ha esta impossible fer-ne un seguiment individual, com és el cas de Palau de Meià (de Rialb), la Massana i Rúbies. Per últim comprovem que no apareixen en el sínode els pobles que formaven la Vall del Priorat (Castellnou de Sant Miquel, St. Cristòfol i St. Martí), ja que en aquesta època encara no formaven part del priorat de Meià, ja que foren donats en testament al Monestir pel cavaller Arnau de Llordà el 1348. Per això a partir d'aleshores el prior només hi tenia la jurisdicció temporal, però no l'espiritual. La parròquia de Fabregada ja no és citada en aquest sínode i no torna a sortir el poble en cap més registre de població, ja que segurament estava deshabitada.

De tota manera les primeres dades demogràfiques reals que tenim dels pobles de Meià ens vénen donades al fogatjament de 1378 en el que apareixen directament o indirectament fins a 20 poblacions amb 228 focs, amb una estimació d'uns 1026 habitants. Tot i que ja havia començat la davallada demogràfica associada a mortalitats catastròfiques, és el registre més alt de població dels pobles del priorat de Meià fins a la seva desaparició al segle XIX. Aleshores la població més important del Priorat era

Vilanova de Meià (99 focs i uns 445 habitants) que estava demogràficament per sobre de les poblacions més importants de la comarca que hem agafat com a referència. En aquesta època els pobles de Meià estaven encara relativament ben poblats.

Del segle XV no tenim dades directes de població, però sí d'indirectes on es constata el despoblament molt generalitzat que havien patit alguns pobles com Fontllonga, Orença, Rúbies, Peralba i Cabrera. Alguns a partir d'una guerra de 1458 i altres potser també per culpa de la guerra anterior contra el comte Mateu de Foix (1396). Durant el segle XVI es produeix la repoblació d'alguns d'aquests pobles per part dels seus senyors jurisdiccional, els mateixos priors i els marquesos de Camarasa, respectivament .

Durant el segle XVI es van realitzar dos fogatges, el de 1515 i el de 1553 i nosaltres els hem estudiat. Hem pogut comprovar que en el primer no apareixen dades demogràfiques de sis poblacions que el 1378 en tenien (Castell Sobirà de Meià, Fontllonga, Mont-roig, Rocaspana, Rúbies, Cabrera i Peralba), senyal de la greu davallada demogràfica que va patir el país. Algunes ja no es van tornar a repoblar (Castell Sobirà de Meià, Mont-roig i Rocaspana), mentre que les altres són els que hem anat comentant. En total la davallada demogràfica respecte al segle XIV és d'un 60%, essent Santa Maria, però sobretot Vilanova on es va concentrant el gruix de la població del Priorat. De les poblacions de referència comencen a destacar Agramunt i Ponts, mentre que Camarasa i Artesa de Segre es troben demogràficament encara per sota de Vilanova. Cal fer notar que a la segona meitat del XVI, en general, comença a remuntar de nou la demografia.

Del segle XVII no hem trobat cap fogatge ni recompte de població on apareixen junts tots els pobles del priorat de Meià, però treballant diverses fonts hem localitzat dades demogràfiques de la majoria de les poblacions però d'anys diferents. La població en general es manté estancada, tirant a la baixa, com és el cas de Vilanova, mentre que a Santa Maria amb 52 cases habitades (uns 234 hab el 1640) és dona el registre més alt de població de tot el període estudiat. Les poblacions de referència també tenen la demografia estancada, tirant a la baixa. Cal no oblidar que a partir de 1640 i fins el 1659 es va patir primer la guerra contra Castella i després contra França.

Del segle XVIII coneixem la demografia que hi havia a la majoria del pobles de Meià durant l'últim terç a partir del cens de Floridablanca de 1787, el qual ja ve donat en habitants i no en focs. Veiem que a nivell de Catalunya es dobla la població respecte al 1719 gràcies a la millor conjuntura econòmica; pel que fa a dades dels pobles del priorat de Meià s'arriba a un total de 1192 habitants, el registre més alt des del segle XIV, i continua essent Vilanova de Meià amb 623 habitants la vila més poblada del Priorat amb el registre demogràfic més alt fins aquell moment. Fem notar però, que Santa Maria de Meià amb 99 habitants, perd més de la meitat de la població respecte a les dades de 1640 (234 h.), mentre que Figuerola de Meià amb 31 habitants es queda amb la quarta part (126 h.) que en tenia en la mateixa data.

Durant la primera meitat del segle XIX s'atura el creixement demogràfic en general i també als pobles del Priorat especialment a causa de les guerres i revoltes que va patir el país, començant per la Guerra del Francès, continuant amb el convuls regnat de Ferran VII amb el primer període absolutista, el Trienni Liberal que acaba amb la invasió d'un altre exèrcit francès, el segon període absolutista i la guerra civil dinàstica per la seva successió amb greus afectacions als pobles del Priorat. Molt a prop de la fi d'aquesta guerra coneixem amb detall les dades de població del cens de 1842 que publica Madoz al seu Diccionari i que corresponen pràcticament al període que desapareix de fet el priorat de Meià, amb l'abolició de les senyories jurisdiccional, l'exclaustració i l'embarcament dels bens de l'Església per part de l'estat. La baixada demogràfica general a tot el Priorat (956 h.) és la conseqüència del daltabaix polític, social i

econòmic que es dona durant la primera meitat del segle, essent el cas més significatiu Vilanova de Meià (325 h.) que en 55 anys ha perdut pràcticament la meitat de la població de resultes de la greu devastació que va patir durant la Primera Guerra Carlina, que feia ben poc que s'havia acabat. Aquestes són els últims registres demogràfics dels pobles que formaven el priorat de Meià abans de la seva desaparició.

Nosaltres hem volgut donar unes breus pinzellades de l'evolució de la demografia fins a l'actualitat i així poder conèixer una mica més el territori que estudiem. En primer lloc hem pogut comprovar el gran creixement demogràfic que ens apareix registrat al cens de 1900 i que afecta a tots els pobles que venim estudiant. Amb un total de 2212 habitants, és el registre demogràfic més alt de tots els que hem trobat des del segle XIV, essent els llocs demogràficament més poblats: Vilanova de Meià (814 hab.), Santa Maria de Meià (305 hab.) i Fontllonga (209 hab.). Entrat el segle XX podem veure que a la segona meitat del segle es produeix una gran davallada demogràfica general i també l'abandonament de molts pobles, ja que la gent buscava unes perspectives econòmiques i de serveis més bones a les gran ciutats de les que es donaven i es donen en aquests llocs allunyats de les principals vies de comunicació i dels centres econòmics del país. Si comparem la demografia del 1900 (2212 h.) amb que hem trobat l'any 2000 (509 h.), suposa una disminució del 77% i dissortadament les perspectives actuals no van en camí de redreçar-se ja que en el padró municipal del 2018 la població s'ha reduït fins a 436 habitants, el registre més baix des del segle XIV.

Taula 2. 1. Evolució demogràfica dels pobles del priorat de Meià

	1378 Focs (1)	1515 Focs (2)	1553 Focs (3)	S. XVII Focs (4)	1787 Hab. (5)	1842 Hab. (6)	1900 Hab. (7)	1970 Hab. (8)	2000 Hab. (9)	2006 Hab. (9)	2018 Hab. (9)
Argentera	4 (18h)	2 (9h)	5 (22h)	?	20	60	45	37	6	7	4
Castellnou de St. Miquel	18* (81h) els 3 pobles	13 (58h)	4 (18h)	19 (85h)	109*amb St. Martí	227* Els 3 pobles	99	41	41	35	27
Sant Martí	*	5 (22h)	8 (36h)	8 (36h)	*	*	46		25	30	18
Sant Cristòfol	*	2 (9h)	8 (36h)	17 (76h)	72	*	59	27	21	15	14
Castell Sobirà de Meià	6 (27h)	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Clua de Meià	10 (45h)	--	6 (27h)	5 (22h)	16	33	70	9	19	20	17
Figuerola de Meià	13 (58h)	10 (45h)	9 (40h)	28 (126h)	31	76	154	33	9	5	4
Fontllonga	22 (99h)	--	--	?	178	81	209	11	15	17	15
Gàrzola	4 (18h)	9 (40h)	9 (40h)	?	24	22	109	114	51	47	38
Mont-roig	16 (72h)	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Peralba	4 (18h)	--	--	9* (40h)	--	--	55	43	0	0	0
Rocaspana	2 (9h)	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Sta Maria de Meià	21 (94)	17 (76h)	18 (81h)	52 (234h)	90	88*	305	193	83	82	78
Sant Oïsmè	2 (9h)	--	1 (4h)	?	29	24	72	11	10	11	5
Vall d'Ariet	7 (31h)	--	--	4 (18h)	--	20	175		0	0	0
Vilanova de Meià	99 (445h)	80 (360h)	92 (414h)	74 (333h)	623	325	814	691	229	235	216
TOTALS	228 (1026h)	138 (621h)	160 (720h)	216 (972h)	1192	956	2212	?	509	504	436

(1) Fogatge de 1378. (2) Fogatge de 1515. (3) fogatge 1553. (4) Dades s. XVII. (5) Cens de Floridablanca. (6) Diccionario Madoz. (7) Ceferí Rocafort. (8) IDESCAT. (9) IDESCAT. Padró municipal, foro-ciudad.com.

Poblacions de referència

	1378 Focs	1515 Focs	1553 Focs	S. XVII Focs	1787 Hab.	1842 Hab.	1900 Hab.	1970 Hab.	2018 Hab.
Agramunt	67 (301h)	208 (936h)	205 (922h)	166 (747h)	1881	2525	2453	4428	5173
Ponts	65 (292h)	138 (621h)	139 (625h)	118 (531h)	692	740	1829	2045	2659
Artesa de Segre	19 (85h)	45 (202h)	65 (292)	57 (256h)	100	442	1485	3541	2986
Camarasa	73 (328h)	75 (337h)	87 (391)	?	824	405	1402	1233	671

CAPÍTOL 3

3. Marc històric del priorat de Meià

3.1. Introducció. Context històric

Quan al segle XI es va fundar l'abadia de Meià, es trobava dintre dels dominis dels senyors de Meià (Guillem I i després Guitart I) i la major part de les seves jurisdiccions espirituals i temporals estaven situades dins els confins del castell termenat de Meià, que formava part del comtat d'Urgell. El castell estava ubicat al puig de Meià juntament amb el poble de Meià, que al segle XIV era conegut com a Castell Sobirà de Meià¹²⁹. La major part del territori del priorat de Meià estava situat al sud de la serra del Montsec de Meià i a principis del segle XI encara era un territori de marca o frontera amb Al-Andalus, com ho demostren les fortificacions frontereres del castell de Meià, el Castelló de Meià, el castell d'Orenga, el de Rocaspana o el de Cabrera. Precisament la fundació de l'abadia de Santa Maria Meià (segle XI) per part de Guillem I de Meià, al nord-oest de la coma, forma part de l'estratègia d'ocupació i colonització d'un territori deslliurat dels musulmans per atraure nous pobladors. Seguint la mateixa estratègia colonitzadora, Ramon de Meià, nét de Guillem I, funda Vilanova de Meià entre finals del segle XI i començament del XII. L'any 1140 el monestir de Meià, que arrossegava una llarga crisi deixa de ser un monestir familiar, adopta la regla de Sant Benet i es converteix en un priorat depenent de l'abadia de Santa Maria de Ripoll. Quan la família Cervera hereta les possessions dels Meià a finals del segle XII, els seus membres, especialment Jaume de Cervera, es converteixen en protectors i benefactors del priorat de Meià, fent-los grans donacions i fent-se enterrar en el mateix cenobi. En temps del prior Guillem de Tous (1261-1298) és secularitzat el monestir i s'establí col·legi de canonges a l'església prioral regits per la regla canonical presidida pel prior. El 1317, essent prior Bernat de Camps, es va aconseguir que el priorat estigués immediatament subjecte a la Santa Seu de Roma. En temps del prior Rafael de Sampsó (1576-1629), després de lluitar perquè no fos suprimit el priorat, es va ratificar la seva subjecció a la Santa Seu, davant de les intromissions de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense. Fins el 1773 els priors són escollits directament per la Santa Seu, però a partir d'aquesta data el priorat passa a ser de patronat reial i són els monarques Borbons el que trien el prior. Vicente de Antonio viu les desamortitzacions dels béns eclesiàstics i és l'últim prior de Meià fins a la seva mort el 1842. De tota manera el priorat continua com a seu vacant i regit per un canonge com a vicari general fins el 1874 que s'integra definitivament a la diòcesi d'Urgell.

3.2. Orígens històrics. Els Meià

3.2.1. La fundació del monestir: patrimoni de la família Meià

L'origen històric del Priorat de Santa Maria de Meià, s'ha de buscar en la fundació que en féu el primer senyor conegut del castell de Meià, Guillem de Meià, en una data

¹²⁹ REDONDO GARCÍA, Esther. El fogatjament General de Catalunya 1378. Op. cit.

incerta entre el 1010 i el 1039¹³⁰. Sabem que el 1003 el castell de Meià fou devastat per l'exèrcit d'Ab-al-Malik. El 1010, ja torna a estar en poder dels cristians, mentre que la primera notícia del monestir de Meià data del 1039, quan Company, carlà de Meià, i la seva muller Guilla, donen a la dita comunitat els delmes que tenen a la Coma de Torres, a Peralba, a Figuerola i al Coll d'Orenga. Signa aquesta escriptura Guillem, abat, el primer del què es té notícia certa¹³¹.

La intenció de Guillem de Meià devia ser la de crear un monestir independent de tota subjecció eclesiàstica i lligat a la seva família. Possiblement que les esglésies que en depenien eren propietat de la família Meià, senyors de tot el territori. Fins al 1095 no coneixem el llistat d'aquestes esglésies. En aquesta data, el nét de Guillem de Meià, Ermengol Guitart, ardiaca de Barcelona, i citat com a prelat de Santa Maria de Meià, fa solemne donació al monestir de totes les esglésies que havia heretat del seu pare. L'església de Meià i totes les que li estaven subjectes, que devien ser: Sant Cristòfol a Meià, Sant Salvador a la Vilanova, Santa Creu, Sant Aleix, Sant Miquel, i possiblement Sant Esteve del Montsec i Sant Sebastià de Vallferines. Totes aquestes esglésies es trobaven dins el terme de Sant Cristòfol que era la parroquial del terme del castell de Meià. També formen part de la donació: l'església parroquial de Sant Julià de Clua, la de Sant Bartomeu a la Vall d'Iriet, les de Sant Martí i Santa Maria del Castelló de Meià, Sant Nicolau/Sant Miquel d'Orenga, les dues esglésies de Peralba (Santa Magdalena i Sant Serni), les de Fontllonga (Sant Miquel i Santa Maria), la de Mont-Roig, les de la Baronia de Sant Oïme (Santa Eufèmia i Sant Bartomeu), la de Cabrera, les de Rúbies i Santa Maria de Palau al Rialp. Llevat d'aquesta última que fou donada al Monestir per Garsenda, muller de Guillem de Meià i àvia d'Ermengol, l'any 1068, la resta degueren formar part de la dotació inicial en el moment de la seva fundació¹³².

¹³⁰. BENET I CLARÀ, Albert. Article: "Santa Maria de Meià". *Catalunya Romànica vol. XVII*. op. cit. p. 462-469.

¹³¹. Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*. ABAD I LASIERRA, Manuel. Treball inèdit, realitzat en facsímil per J. MORA en 1995.

Manuel Abad era prior de Meià a la dècada de 1770 i volia fer un recull d'història sobre el Priorat, del que es conserven els manuscrits. Cal assenyalar que en alguns apartats còpia directament el llibre del pare Roig i Jalpí.

¹³². BENET I CLARÀ, Albert. *Catalunya Romànica vol. XVII*. op. cit pp 466-467

. ABAD I LASIERRA, Manuel. En els seus *Apuntamientos [...]* copiats directament de l'Arxiu del monestir de Santa Maria de Meià, els quals transcrivim donat que són l'origen del priorat, diu textualment:

. 1091. *A seis de los idus de enero de este año, don Guitardo Guillermo, señor de Meyá, junto con su mujer doña Guilla, hallándose en el Monasterio de Meyá, a ruegos de su hijo Armengol, cumplen la promesa que le habian hecho delante del Prelado Bernardo, en tiempo del abat Raimundo, quando era niño, de darle el Monasterio de Meyá y las iglesias de su honor. Esta escritura fue solemnísima en su sentido y su forma y en su expresión, pues los señores del territorio disponen de todas las iglesias a favor de su hijo Ermengau, para que las posea en nombre de sus padres mientras vivan, y después las haga suyas, en cumplimiento de la promesa que le tenian hecha. Lo qual le otorgaron delante de Berenguer, su hijo, de Pedro Bernardo i de Ramon Sinfredo, testificante.*

Tres dias después volvieron los mismos señores al Monasterio de Meyá y a presencia de los antecedentes, los monges, clérigos, militares y número considerable de personas distinguidas, renovaron la misma donación y entrega de las iglesias a su hijo Ermengol, encargando al hermano mayor Raimundo, y los demás hermanos, que respecto de ser Ermengol clérigo indefenso, cuidasen de sostenerle en sus derechos: Esta es la Escritura Cardinal de la Diócesis de Meyá, de los derechos del Patronato en aquella iglesia, del origen de los Piores y sus prerrogativas (...).

. 1095. *A treinta de enero 2 kalendas de febrero) de este año, noticioso don Armengol de la muerte y testamento de su padre, por el que quedaba dueño de las iglesias de su honor. Al día siguiente de la publicación del testamento, unió todas las referidas iglesias que especifica al Monasterio de Meyá, erigiéndolo en Primera Sede i matriz de todas las otras, formando la Diócesis y territorio exempto, con*

Possiblement, en un primer moment el monestir de Meià no es regia per la regla de Sant Benet. Mentre que Guillem de Meià i la seva descendència el consideraven de la seva propietat i es reservaven el dret de patronat alhora d'escollir els abats.

El Monestir de Meià sembla que entrà en una greu decadència a ran d'una incursió sarraïna ocorreguda abans del 1069, promoguda per Artau I del Pallars Sobirà, en la guerra que mantenia contra el comte d'Urgell Ermengol IV. Guitart Guillem de Meià descriu l'any 1080 l'estat de ruïna i desolació en que es trobava el Monestir: "[...] havia estat destruït pels sarraïns, i pels llops i per la sequera i per la desídia i la indolència de l'abat Pere, així que gairebé està desolat i ningú hi ha tornat, perquè l'església està solitària i enderrocada i les cases destruïdes, els predis i els alous, sense cap cultivador, romanen erms i incults". En vistes d'aquesta situació, el fill del fundador, Guitart Guillem de Meià, com a propietari del monestir, decidí incorporar-lo a l'abadia de Sant Serni de Tavèrnoles l'any 1080, introduint-hi la regla benedictina i que l'abat de Sant Serni hi posés monjos i un prior responsable, tots sotmesos a la família Meià. L'obstacle fou que l'abat Pere no volgué acceptar la regla de Sant Benet. Finalment el conflicte fou jutjat a la vila de Lasquarri (Ribagorça) el 1082, davant dels veïns, de l'abat Ramon de Sant Serni, del senyor de Meià, Guitart Guillem i de la seva muller i fills. L'abat Pere no ho va acceptar i finalment cedí l'església i el monestir a favor del seu senyor, Guitart Guillem de Meià, la seva muller i els seus fills, i els pregà de tenir-la mentre ell visqués. Per tant no fou incorporat a Sant Serni ni es va introduir la regla benedictina.

Guitart Guillem de Meià i la seva muller van cedir al seu fill *Ermengol Guitart*, quan encara era infant, el monestir de Santa Maria i totes les seves esglésies i possessions. Ermengol entrà a la vida religiosa arribant a ser ardiaca de la catedral de Barcelona, sobre el 1095. En aquesta data dona sense cap retenció totes les esglésies esmentades a l'abadia de Meià, que eren les mateixes que havia rebut del seu pare i segurament les mateixes que el seu avi, Guillem de Meià, havia donat al monestir en l'acta de la seva fundació, que no es conserva. Ermengol al referir-se al seu pare, Guitart Guillem, el cita com fill del gran monarca de Meià (*Medianensis Guitardi Magnissimi Monarchae filius*), i ell mateix es fa dir Gran Prelat de Meià.

Ermengol Guitart, com a senyor del Monestir i també abat, continuà fent-li deixes patrimonials: el 1110 li deixava el castell de Mont-roig, els drets que tenia al castell de Peralba, els que tenia al castell de Sant Oisme, la quadra de Figuerola i l'església de Sant Miquel de Balaguer. El mateix any Ermengol fa testament ratificant totes aquestes donacions i deixant al seu nebot, *Bernat Amat*, el cenobi de Santa Maria de Meià amb totes les seves esglésies, el qual, un cop mort, havia de passar-ho tot al monestir de Ripoll. D'aquesta manera es trencaven definitivament els lligams amb la família Meià i s'introduïa la reforma benedictina al monestir. Bernat Amat actuà com a prelat de Santa Maria de Meià a partir del 1121, i així és citat en diversos documents.

a) Els senyors de Meià. Donat que la noble família dels Meià, senyors del castell termenat de Meià, són els fundadors del monestir de Santa Maria de Meià i també els benefactors del cenobi, donem breument la seva genealogia. Veiem el fundador de la dinastia i fundador del monestir Guillem I. Trobem després Guitart I, gran monarca de Meià, i el seu fill Ermengol que era abat del Monestir (prelat de Meià) a finals del segle XI i començament del segle XII. A finals del segle XII els Cervera succeeixen els Meià en la senyoria del castell i terme, per manca de descendència masculina i també es

la jurisdicción eclesiástica conforme al estilo de aquellos tiempos, quedando el mismo Ermengaud, Señor, Patrono y Prelado de todas ellas, y Prespósito del Monasterio de Meyá.

converteixen en protectors del monestir, especialment Jaume de Cervera que es va fer sepultar al cenobi tal com veurem en parlar del temple i de la Casa Prioral.

Quadre 3.1. Els senyors de Meià fins a la seva incorporació a la corona

ELS SENYORS DEL CASTELL DE MEIÀ			
FINS A LA SEVA INCORPORACIÓ A LA CORONA (segles XI-XIV) 133			
		Ermemir	
Borrell de Tarabau		Guillem I = Garsenda	
(+ d. 1022)		(+d. 1023)	
sr. de Meià		sr. de Meià	
		Guitart I = Guilla	
		(+ v. 1094)	
		sr. de Meià	
Guillem	Pere	Ramon I = Adelaida	Ermengol Rialinda
		(+ d. 1124)	(+ d. 1109)
		sr. de Meià	prelat de Meià
Berenguer	Pere	Guillem II = Estefania	Ramon
		(+ v. 1164)	(+ d. 1125)
		sr. de Meià	canonge d'Urgell
		Guillem III	Ermessenda = Guillem
		(+ v. 1193)	(+ d. 1193) de Cervera
		sr. de Meià	sra. de Meià
		Ramon de Cervera = Miracle d'Urgell	
		(+ v. 1227)	
		sr. de Meià	
	Guerau	Jaume de Cervera = Guerauda de Montcada	
		(+ v. 1276)	
		sr. de Meià	
		Dolça de Cervera = Pere d'Ayerbe	
		(+ v. 1311)	
		sra. de Meià	
		Pere d'Ayerbe	
		sr. de Meià	
		(1312 permuta amb el rei)	
		Jaume II comte - rei	
		sr. de Meià a partir del 1312	

3.3. El priorat de Meià fins al prior Josep de Jalpí

En aquest apartat posarem informació sobre els principals priors de Meià des del segle XII fins al segle XVIII en que es nomenat Josep de Jalpí i Julià. No vol ser un llistat exhaustiu de tots els prelats de Meià, que ja són citats al catàleg, però sí que posarem els que considerem més importants i que tenen una relació més o menys directa amb el nostre relat

3.3.1. El monestir de Meià i la dependència de Ripoll¹³⁴

133. Genealogia dels senyors de Meià segons A. Benet i Clarà, complementada per les notícies de Josep Mora i Tufet i documentació complementària a la que hem pogut accedir.

¹³⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]* op. cit. El prior Jalpí en la pàg. 8, ítems 20 i 21 demostra que a finals del segle XVI i principis del segle XVII el prior de Meià i el seu priorat

a) Introducció

Com veurem tot seguit, l'abat de Meià, Bernat Amat, de la família dels Meià fundadors del cenobi, fa donació de l'abadia de Santa Maria de Meià al monestir benedictí de Santa Maria de Ripoll i a partir d'aquell moment Meià adopta la regla benedictina i l'abat de Ripoll nomena quan cal un prior perquè governi la comunitat de monjos i els seus béns. A partir d'aquest moment el nostre cenobi és conegut com priorat de Meià. Amb l'arribada dels priors comendataris el nomenament dels priors de Meià passa a mans de la Santa Seu. Tot i això l'abat de Ripoll exercia, amb certes intromissions papals, el dret de patronat sobre el priorat de Meià fins al 1576. Aquest any el papa Gregori XIII, nomenà prior Rafael de Sampsó, alhora que derogava el patronat que exercia el monestir de Ripoll, posant el Priorat de Santa Maria de Meià sota la seva directa tutela. En les disputes que durant els segles XVII i XVIII tenia la Santa Seu i els reis de la monarquia hispana per exercir el patronat sobre Meià i escollir els seus priors, sovint encara apareix l'abat de Ripoll reclamant també els seus drets de patronat. Finalment quan el 1773 és el rei Carles III qui nomena per primer cop el prior de Meià, Manuel Abad i Lasierra, D'aquesta manera el priorat de Meià passa definitivament a ser de patronat reial. A partir d'ara poc es torna a parlar del possible patronat de Ripoll sobre Meià.

Per conèixer de primera mà els prelatos de Meià posarem el “*Catàleg dels priors de Meià*” des del segle XII (1102) fins al segle XVII (1637) que el prior Josep de Jalpí deixa escrit en el *Llibre General del Priorat* el 1637 (ANNEX núm. 1). Jalpí redacta el Catàleg en llengua llatina, al·legant que queda més elegant que en llengua vulgar i aquest llistat és una de les aportacions originals que fem en aquest treball¹³⁵. Aquest catàleg d'abats i priors de Meià editat en pergami i en català poc més tard de l'any 1633, és el que reproduceix en facsímil Antoni Parramon a la revista *ILERDA*¹³⁶.

no tenien cap dependència ni de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense, ni de l'abat i monestir de Ripoll, sinó que estan subjectes només a la Santa Seu.

Més endavant, a les pp. 10, 11 i 12, ítem 30, deixa escrit el *Catàleg dels priors de Meià* des del segle XII (1102) fins al segle XVII (1637) quan arriba ell, redacta aquest document i l'escriu en llatí (que tal com deixa escrit, quedava més elegant que en llengua vulgar). Aquest catàleg creiem que, amb poques variants, és el que citem d'Antoni Parramon i Albert Benet i Clarà i el mateix que apareix al llibre del pare Roig i Jalpí que segurament el va agafar com a base i el va posar al dia. Aquest catàleg dels priors de Meià apareix íntegrament a l'ANNEX núm. 1.

. ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. “Catálogo de los preladados de Santa Maria de Meyá (593-1842)”. Publicat a la revista de ciències històrico-eclesiàstiques *ANALECTA SACRA TARRACONENSIA*, núm. 60 (1987), pp. 281-290. Aquest catàleg, com el que aquí hem transcrit del prior Jalpí, diu Zaragoza que és inèdit i el va trobar a l'arxiu de l'antiga Congregació de San Benito de Valladolid, existent al monestir de Santo Domingo de Silos (Burgos). De totes maneres dedueix que havia estat elaborat pel prior de Meià Manuel Abad y La Sierra. Nosaltres, de moment ens servirà per concretar detalls en aquesta part del treball i per donar notícia, si cal, d'algun prior o d'alguns fet importants que no quedaven concretats.

¹³⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit. En la p. 10 diu textualment: [...] *Ab tot per la diciturnitat del temps i olvit de nostres predecessors que no han escrit ni continuat (saltim que ens consta) havem fet lo possible i perquè no deixessin de posar-los en escrit ne he feta una taula de pergami i escrita per altri a on consten los noms de dits priors mos predecessors ab la major brevetat (que) és estat possible, i per que és cosa que en llatí estava més elegant que no en llengua vulgar ab lo capítol eo ítem següent la escriuré copiada així com està en dita taula; ab la qual taula està pintat ab ses colors lo escut de Nos Armes. I com de dits Priors no es sap bé (eo dels demás) en quin any entraren a prendre possessió del Priorat ni quin any se n'anaven o morien, per ço no ho assento sinó en esta forma que havent en lo Arxiu o altrament trobats Priors assentats i tret lo Catálogo i nombre de ells los he anat agrauant per llurs anys i noms que de ells he trobat escrits.*

¹³⁶ PARRAMON I DOLL, Antonio M. Article “SANTA MARIA DE MEIÀ”. *ILERDA* núm. 33, any 1972. Op cit. En aquest treball hi ha reproduït en facsímil el *CATALOGO DELS MOLT IL·LUSTRES Y MOLT REVERENTS*

b) Meià i Ripoll

. **Bernat Amat**, el 1140, complint la voluntat del seu oncle, **Ermengol Guitart**, va fer donació del monestir de Santa Maria de Meià a l'abat de Ripoll. A partir d'aquesta data a Santa Maria només apareixeran priors, nomenats per l'abat de Ripoll, i els seus monjos observaran la regla de Sant Benet. A partir d'aquest moment el monestir de Santa Maria de Meià es converteix en priorat.

. **Arnau Pere** és el primer prior documentat, sobre el 1152, successor de l'abat Bernat Amat. Segons Albert Benet¹³⁷, arran de la incorporació de l'abadia de Meià al monestir de Ripoll, segurament que es redactà un capbreu per tenir un bon inventari dels béns i pertinences que tenia Meià i ara assumeix Ripoll. Aquest capbreu es considera que es va fer sobre l'any 1137. El 1167 el papa Alexandre III confirma, en una butlla, el monestir de Ripoll com a propietari del monestir i del priorat de Santa Maria de Meià, amb totes les esglésies subjectes, amb els delmes i primícies i tots els castells i bens que posseïa monestir de Meià. El 1183 Guillem III de Meià, de la família dels fundadors de l'abadia, reconeix a Ripoll com a restaurador del monestir de Santa Maria de Meià, indicant que ni ell ni ningú de la seva família pot tenir potestat per posar o depositar cap prior i els béns que té el monestir siguin de Ripoll per sempre en franc alou.

A partir d'aquest moment, i fins a la primera meitat del segle XIV, el priorat de Santa Maria de Meià entra en una etapa d'estabilitat interna. Els priors eren nomenats per l'abat de Ripoll i els antics senyors fundadors del monestir, primer els Meià i després els Cervera ja no n'exercien el patronat.

D'aquest període en citem més detalladament alguns priors per la seva rellevància i notorietat¹³⁸:

. **Ramon**, que era prior el 1210. Fou el que va manar construir l'església romànica a la que hi traslladà la imatge de la Mare de Déu. *El Catàleg* diu textualment: *Ramon I, ere abat en lo any 1210. Trobas escrit en una pedra de les quatre columnes que sostenen lo simbori del campanar, y feu la iglesia que vuy es vella, y se traslladà en ella la Santa Imatge de Nostra Senyora de Meyà, de la iglesieta o capella antiquissima*. Cal fer notar que al catàleg l'anomenen abat, quan en realitat era prior.

. **Bertran**, que era prior el 1244. Aquest any Jaume de Cervera, senyor de Meià, donà al prior Bertran i als seus monjos, l'església de l'antic monestir benedictí de monges de Sant Pere, situat al terme del castell de Meià, al lloc conegut com Sant Pere de l'Obac, amb tots els delmes i possessions. L'única condició era que el prior havia de fer cantar dos misses per setmana a l'església de Sant Pere, per la seva ànima i les dels seus avantpassats¹³⁹.

SENYORS ABATS PRIORS DE MEYA, DEL ORDRE DE SANT BENET, DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA (...), el qual arriba fins l'any 1633 en que pren possessió el prior Josep de Jalpí i Julià.

¹³⁷ BENET I CLARÀ, Albert. Article: "Santa Maria de Meià". op. cit. pp 462-469.

¹³⁸ PARRAMON I DOLL, Antonio M. "SANTA MARIA DE MEIÀ", op. cit. En aquest treball hi ha reproduït en facsímil el CATALOGO DELS MOLT IL·LUSTRES Y MOLT REVERENTS SENYORS ABATS PRIORS DE MEYA, DEL ORDRE DE SANT BENET, DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA (...).

Tot i que nosaltres seguirem el llistat d'Albert Benet, intercalarem notícies paregudes en aquest Catàleg del segle XVII. Cal assenyalar, però, que en aquest últim apareixen amb el títol d'abat fins al 1321 (Guillem de Puigpardines), essent citat com a primer prior Hug de Turillen (1347-1351). Es pot anar comprovant que la majoria dels prior coincideixen també amb els que dóna Josep de Jalpí en el catàleg que hem transcrit.

. ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. "Catálogo de los preladados de Santa Maria de Meyá (593-1842) [...]" op. cit.

¹³⁹ MORA i TUFET, Josep. *Santa Maria de Meià*. 1990. Treball inèdit

. **Guillem de Tous**, va ser prior entre el 1261 fins el 1298. Està indicat amb els núm. 23 en el catàleg del prelat de Santa Maria de Meià elaborat per Ernest Zaragoza. Aquest prior no apareix ni al catàleg de Roig i Jalpí, ni al del prior Josep de Jalpí, ni en el d'Antoni Parramon. Pensem que és important la informació que dona Zaragoza, ja que indica que en el seu temps es va establir un col·legi de canonges a l'església prioral de Meià presidida pel prior i regits per la regla canònica¹⁴⁰.

. **Bernat d'Escarrer**, fill dels senyors del castell d'Argentera de Meià, era prior entre el 1310 i el 1314. Va convocar el dia 1 de maig de 1310 el primer sínode de tots els clergues del priorat de Meià, a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià. En estudiar en el capítol 4 aquest primer sínode de Meià, ens adonem que fan constar en la convocatòria que el priorat de Meià era una *prelatura nullius* i que ja estava subjecte a la Santa Seu de Roma en la data de la convocatòria¹⁴¹. Aquest fet contradiria el que consta al Catàleg en parlar del prior Bernat de Camps i fins i tot l'afirmació d'Ernest Zaragoza que situa aquesta unió l'any 1317. De fet avança uns quants anys la unió del nostre priorat a la Santa Seu.

. **Bernat de Camps**, prior entre el 1314 i el 1320. Segons el catàleg en facsímil publicat per Antoni Parramon: *alcansà molts privilegis de la Santa Seu Apostòlica, y entre altres estar los Prelats de Meyá immediats subjectes a dita Santa Seu*. Aquest fet, també apareix al catàleg elaborat per Ernest Zaragoza¹⁴².

Tot i la normalitat que va viure el monestir de Santa Maria aquests anys, Albert Benet¹⁴³ ens diu en el seu article a la Catalunya Romànica que quan, el 1315, el visitador de

¹⁴⁰ ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. "Catálogo de los preladados de Santa Maria de Meyá (593-1842) [...]" op. cit. Diu textualment: "23. Ven. Fr. Guillelmus IV a Tovis, ecclesiae ac totius diócesis Meynen. prior ab an. 1261 ad an. 1298, cuius tempore canonicorum collegium iterum in ecclesia priorali fuit in perpetuum stabilitum sub regula canónica."

Canónica. Era una comunitat de clergues que es regien per una regla o cànon, per això també se'ls coneix com canonges. Moltes canòniques catalanes es regien per una norma que s'aprovà al concili d'Aquisgrà (816) i així s'organitzaren les canòniques de moltes catedrals catalanes des del segle IX (Urgell, Elna, Girona, Barcelona...) i moltes no catedrals des del segle X i XI (Solsona, Besalú, Cardona, Àger i alguns nuclis monàstics d'Urgell). Algunes, com Àger, adoptaren la reforma augustiniana. Com sigui que el priorat de Santa Maria de Meià tenia un caràcter ambigu amb una comunitat de canonges al cap de la qual hi havia un prior que era monjo benedictí, no va ser secularitzada el 1592 quan el rei Felip II i el papa Climent VIII van secularitzar les canòniques augustinianes catalanes. A demés, com ja hem dit, uns anys abans el mateix papa (1575) es va atorgar el patronat directe del priorat de Meià.

¹⁴¹ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118* Hoc est Registrum Synodorum in Dei nomine celebratarum in Prioratus Beatae Mariae de Meyá nullius diócesis. Provinciae Tarrachonae. Registre dels SÍNODES del Priorat de Meià (1310-1832).

El notari de Vilanova de Meià i de la cúria eclesiàstica del monestir de Meià, Josep Serradell i de Gualdo, transcriu el document de la convocatòria del primer sínode del priorat de Meià que es conservava a l'arxiu de la cúria del monestir. Signen com a testimonis de l'autenticitat de la transcripció els con-rectors de Vilanova de Meià, Jaume Llinàs i Francesc Bonet i el mateix notari, el dia 30 de gener de 1724.

. Actes del sínode convocat pel prior Bernat d'Esquerrer a l'església prioral i parroquial Santa Maria de Meià el dia 1 de maig de 1310. Posem el document transcrit de la convocatòria d'aquest primer sínode de Meià l'any 1310: "*In nomine sanctae et individuae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Chalendis maii anno Dni. Millessimo tercentesimo decimo. At domini reverendus Bernardus de Esquerrer Dei gratia Prior Beatae Mariae de Mediano, nullis diocessis ad Sanctam Romanam Ecclesiam sine medio subjectas [...]*"

¹⁴² Idem: "26. Ven. Fr. Bernardus III a Campis, huius ecc. colleg. prior ab an. 1314 ad an. 1320, qui secularem eam effici ac immediate Sedi Apostolicae subici curasse videtur an. 1317."

¹⁴³ BENET I CLARÀ, Albert. *Catalunya Romànica vol. XVII*. op. cit p 466-467.

l'arquebisbe de Tarragona l'inspecciona, deixa escrit: *Si bé l'església estava ben parada, el monestir es trobava destruït; el seu prior era fra Berenguer (?) de Camps, que depenia de Ripoll, l'abat del qual s'havia apropiat de moltes de les rendes del Priorat. La comunitat era formada per clergues, monjos i conversos. La situació moral era molt negativa: el prior tenia públicament una concubina, com també en tenien tres canonges més, mentre que un altre canonge era acusat de sodomia.*

3.3.2.El monestir de Meià “in encomendam” (1347-1576)¹⁴⁴

a) *Les rendes del monestir de Santa Maria de Meià*

No sabem del cert les rendes que tenia el priorat de Meià, però si hem de fer cas al pare Gaspar Roig i Jalpí¹⁴⁵ (1668), que va consultar l'arxiu prioral per redactar el seu llibre; quan ens parla de la importància que tenia aquesta abadia, afirma que antigament fins al segle XIV, era igual d'important o més que monestir de Montserrat ho era durant el segle XVII. La desgràcia era que els antics abats i priors no van saber mantenir les rendes i poc a poc es va anar empobrint el monestir. Ens diu que a l'arxiu de Meià es conservaven més de 300 escriptures i documents antics de les donacions que des del segle XI fins al segle XIV diverses persones havien fet al monestir de Meià. El pare Roig en resumeix fins a 32 d'aquests documents més importants. En citarem alguns dels que encara tenien força transcendència en el segle XVII i fins a la fi del priorat:

Comença el 1039 amb una donació que fa al monestir el carlà de Meià (Company) d'uns delmes que percebia a Peralba, Figuerola de Meià i Coll d'Orenga.

És molt important el document de 1068 en que Garcenda, muller de Guillem I de Meià, fa donació al monestir de Santa Maria de Meià del castell d'Arqueta al terme de Rialb amb tots els censos que en percebia; també els dona l'església i monestir de Santa Maria de Palau de Rialb, amb tots el seus alous i els seus monjos, la qual a partir d'ara quedarà unida a l'abadia de Santa Maria de Meià com una parròquia fins a la seva desaparició.

És molt important el document de les 2 calendes de febrer de 1095 en que Ermengol Guitart, ardiaca de Barcelona, fill de Guitart I de Meià, fa donació al monestir de Santa Maria de Meià de totes les esglésies amb tots el seus drets, pertinences i totes les jurisdiccions, que el seu pare li havia donat en vida i que serien l'origen de la prelatura de Meià¹⁴⁶.

També és important el testament que el mateix Ermengol Guitart fa als 4 idus de març de l'any 1109, el qual deixa al monestir de Meià el castell de Mont-roig amb tots els

¹⁴⁴ Veure el Catàleg del prior Jalpí que apareix a l'ANNEX 1, a partir del prior Hug de Turillen, que també tenia el títol de cardenal.

¹⁴⁵ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades [...] op. cit.* Capítol VII, p 60. En el capítol VII diu textualment: *“Y encendiose tanto en los corazones de los católicos la devoción, que en breve tiempo fue aquel santo monasterio (Meià) uno de los más frecuentados de la cristiandad, como lo es ahora el de Montserrat. Puedo asegurar que lo que visto en innumerable instrumentos antiguos, que no hay en nuestros tiempos tanta devoción en la casa de Montserrat, como había en los antiguos en la de Meyá. Porqué si la devoción se exprime y declara en las dádivas, ofrendas y oblaciones que se hacen [...] que si los abades y antiguos priores hubieran tenido cuidado en la conservación de todas aquellas rentas, villas, lugares, castillos, tierras y otras cosas, no hay ninguno en toda Cataluña de cuanto monasterios en ella se hallan fundados que se tan rico como lo sería aquel [...]”*.

¹⁴⁶ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar [...] op. cit. Aquestes esglésies, que serien l'origen la prelatura de Meià i són les que apareixen en el document resumit del pare Roig: *“ Primero, de todas las Iglesias de Meyá; segundo, de la Clua; tercero, la de Iriet; cuarto, la de Castelló; quinto, la de Orenga; sexto, la de Peralba; septimo, la de Fontllonga; octavo, la de Mont-roig; noveno, la de Santa Hismia (Sant Oïsmè), décimo, la de Cabrera; undécimo, la de Rúbies, y duodécimo, la de Rialp, que hoy es Palau.”*

seus termes drets i pertinences; tots els drets que tenia al castell de Peralba de Meià i la quadra de Figuerola de Meià amb tots els termes adjacents.

L'últim document important que citem data del 31 d'agost de 1348, és el testament d'Arnau de Llordà, donzell, senyor i baró dels termes de la Vall de Barcedana, del castell de Sant Miquel Jussà i de Sant Cristòfol. Possiblement que aquest noble era de la família dels Meià i com que no tenia fills, institueix com a hereu universal i perpetu el monestir de Santa Maria de Meià i al prior que en aquell moment regia el cenobi *in encomendam* era el cardenal Hug de Turillen.

Seguidament diu el pare Roig que a l'arxiu de Meià hi havia un pergami de mig pam d'ample i molt llarg, escrit de forma manuscrita per les dues cares, en el que constaven totes les rendes, drets i emoluments que percebia el monestir de Santa Maria de Meià l'any 1141. Possiblement aquest llistat fa referència al capbreu de 1137 que cita Albert Benet, de quan l'abadia de Meià va passar a dependre de Ripoll i es feia l'inventari de tots els béns del priorat. Posem el llistat del pare Roig a les notes per adonar-nos de la importància econòmica del monestir de Santa Maria de Meià al segle XII¹⁴⁷. Cal fer

¹⁴⁷ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar [...] op cit. Capítol VIII, p. 72-75. En el pergami citat de l'any 1141, consten les següents possessions:

“1. En el condado de Ribagorza, en el castillo de Ciscar, un mas.

2. Item, en el castillo de Entensa tiene un mas, en el cual tiene la décima y otros derechos.

3. Item, en el castillo de Casserres, una posesión de tierra.

4. Item, en el castillo de Peñavera, una viña y un molino.

5. Item, en el castillo de Estopañá, un linar i otras posesiones.

6. Item, en el condado de Urgel, en el castillo de Tartareu, un mas.

7. Item, en el castillo de Tosca, una cuarta parte y una coromiana.

8. Item, en el castillo de Portiá, una coromina.

9. Item, en el castillo de las Avellanas, muchas décimas y censos.

10. Item, en el castillo de Cercolar, la tercera parte y unas Corominas.

11. Item, en el castillo de Mont-roig, muchos y diversos censos.

12. Item, en el castillo de Miralpeix, cinco masos y hombres propios, que hacen muchos censos, y otros derechos, la mitad de las décimas, las primicias y otros derechos y la iglesia.

13. Item, en el castillo de Queralt, muchos i diversos censos, derechos y la iglesia.

14. Item, en el castillo de Fontllonga las décimas y censos y la iglesia.

15. Item, en el castillo de Figuerola, los diezmos, muchos i diversos censos y la iglesia.

16. Item, en el castillo de Peralba, la décima y toda la dominicultura i las iglesias.

17. Item, en el castillo de Orensa, el mas de Menrix, la iglesia y la cuarta parte de la décima.

18. Item, en la torre de San Cristóbal y castillo de San Miguel, censos, décimas i jurisdicción.

19. Item, en el castillo de San Esteban de Montsech, todos los censos, diezmos y otros derechos y la iglesia.

20. Item, en el castillo de Castelló, la tercera parte de las primicias, la décima y las iglesias.

21. Item, en el molino de Torcida, muchos censos y derechos.

22. Item, en el castillo de Iriet, muchos censos y derechos, la jurisdicción, las iglesias y la mitad del molino.

23. Item, en el castillo de Clua, muchas tierras y olivares y la tercera parte del término.

24. Item, en el castillo de Alòs, una casa, muchos derechos y censos, y la décima del horno de pan.

25. Item, en el castillo de Argentera, unos molinos y huertos y otros derechos y la iglesia.

26. Item, en el castillo de Rubió, un mas y otros censos.

27. Item, en el castillo de Butsènit, la mitad de la décima y toda la jurisdicción que tenia Guillermo de Meià y unos molinos y masos.

28. Item, en el castillo de Asentiu, toda la décima y dominicultura que poseía Pedro de Meyá, un horno y una casa.

29. Item, en el castillo de Cubells, un mas y la jurisdicción, con otros derechos.

30. Item, en el castillo de Alentorn, un mas y otros derechos.

31. Item, en el castillo de Rialp, muchos censos, diezmos y otros derechos, masos y la iglesia.”

notar que en aquest llistat de béns i possessions del priorat de Meià del segle XII, encara no hi consta cap possessió ni al castell de Meià, ni a Vilanova de Meià, que és on el priorat en el segle XVII tenia més propietats i que estudiarem més detalladament en els dos capbreus que hem trobat.

Acaba el pare Roig aquest capítol sobre les rendes del priorat de Meià, que en el segle XVII pel que diu eren molt minses, donant tota la culpa de la seva pèrdua i disminució als molts anys que el priorat fou donat "*in encomendam*", i els priors que el posseïen no vivien al monestir, no vetllaven personalment pel manteniment de les rendes i no les invertien a l'església i priorat de Meià, sinó que se les gastaven lluny de la seva prelatura i per interessos propis¹⁴⁸.

b) Els priors comandataris

Creiem que la comanda del priorat de Meià estava relacionada amb el fet que el prior Bernat de Camps, per treure's de sobre el jou del monestir de Ripoll i també dels senyors locals, en un principi els Meià, després els Cervera i ara a principis del segle XIV del batlle reial, ja que Vilanova i tot el castell de Meià passen a la corona; va aconseguir lligar el priorat de Meià directament la Santa Seu i després aquesta nomenava el prior, el qual esdevenia vassall directe de Roma i en percebia les rendes. Equivalia a una infeudació. Tot i que el monestir de Ripoll manté d'alguna manera el dret de patronat, molts dels priors de Meià són elegits directament per la Santa Seu "*in encomendam*". Aquests prior comandataris ja no són monjos benedictins, com havien de ser obligatòriament tots els priors de Meià, i alguns dels quals ni tan sols vénen a prendre possessió personalment del priorat. Nomenen un vicari general que governa el cenobi en nom seu i es limiten a cobrar i gastar les rendes de Meià en altres indrets i per propis interessos, ja que ostenten càrrecs molt més importants i molt millor remunerats que aquesta prelatura rural. Eren ben encertats els raonaments que feia el pare Roig.

Citarem alguns d'aquests priors que considerem més notables:

• **Hug de Turillen** (1347-1351), és el primer prior comandatari, i alhora era cardenal de la Santa Església Romana de Sant Llorenç in Damasso. Segons el catàleg: *Deixà el títol de Abat y prengué lo de Prior, y secularitzà lo Monestir, y de monjos que eren, foren fets canonges y altres títols*. Aquesta afirmació de prendre el títol de prior, no concorda amb la realitat, ja que després de l'abat Bernat Amat, el monestir de Meià va ser governat per un prior nomenat per l'abat de Ripoll (1152). Aquest primer prior comandatari apareix amb el núm. 16 del catàleg del prior Jalpí i amb el núm. 29 d'Ernest Zaragoza. Amb aquest últim no lliguen ni les dates del seu mandat, a més

32. Item, en la villa de Santa María, todos los censos, diezmos y otros derechos y la dominatura.

¹⁴⁸ . ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar [...] op cit. Capítol VIII, p. 74-75. Transcrivim una part d'aquest text del pare Roig, on deixa ben clar que s'havien perdut moltes rendes per culpa dels prior comandataris:

"[...] Hanse perdido estas rentas y llegado a tanta disminución por haberse dado el priorato muchos años en encomienda (que es la polilla más perniciosa que experimentan las dignidades eclesiásticas) que si los señores patronos supieran el daño tan grave que con esto hacen a la iglesia y a sus propias conciencias y a las de los que las poseen, a buen seguro se guardarían muy bien de presentarlas a tales personas; que no fue el intento de los fundadores hacer esta instituciones, para que el que posee la dignidad eclesiástica esté gastando en partes lejanas y remotas de su iglesia, aquellas rentas, encomendando a otro las obligaciones que por ella tiene, sino para que sirva y asista él en aquella iglesia donde está fundada. Si esto se hubiera hecho en Meyá, hoy aquella santa imagen sería más venerada, la iglesia más frecuentada de devotos, más rica, y más asistida de sacerdotes, el monasterio estaría en el grave estado de aquellos antiguos tiempos, y las restas de la dignidad abacial no se habrían deteriorado."

indica que durant la seva prelatura va administrar el priorat Joan de Forges, canonge de la catedral de Lleida¹⁴⁹.

. **Berenguer d'Erill** (1370-1371) prior comendatari de Santa Maria de Meià. Era monjo de Montserrat, abat de Santa Maria de Gerri; bisbe de Barcelona entre 1369-1370; bisbe de la Seu d'Urgell entre el 1370-1379; elegit cardenal el 1379 fins al 1388 que va morir.

. **Berenguer de Rajadell** (1391-1399) prior de Meià. Abans havia estat prior de Montserrat; després abat de Sant Cugat del Vallès (1399-1409), i finalment abat de Ripoll (1409-1410). Aquest prior fou, segons el pare Roig i Jalpí, el que va manar edificar de nova planta la vila de Santa Maria de Meià, amb les dotze cases "fundamentals", després de la destrucció del poble pel comte Mateu de Foix.

. **Ferrer Joan de Marimon** (1445-1454), va convocar el 2n sínode del priorat de Meià, a les V calendes de maig (27 d'abril) de 1454, a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià.

. **Pere de Vilanova** (1458-1476) prior de Meià. Era fill de la casa dels Vilanova, carlans de Vilanova de Meià; els quals, segons explica el prior Jalpí, tenien una sepultura monumental a l'atri de la porta principal de l'església de Santa Maria de Meià.

. **Berenguer de Sos** (1486-1501), prior comendatari de Meià; arquebisbe de Torres i Sassari a Sardenya des del 1481. Va morir el 1501 i estava enterrat en una sepultura de guix molt ben pintada al claustre de la col·legiata de Santa Maria de Meià. Segons explica el prior Jalpí, la va fer obrir i va posar al seu interior unes imatges antigues i molt desgastades perquè no estiguessin a la vista de la gent (una d'elles era de l'ermita de Sant Jaume del cap de l'Obac).

. **Lluís de Borja** (1501-1505), prior comendatari de Meià. Era nebot del Sant Pare valencià Alexandre VI (Roderic de Borja) i germà de l'arquebisbe de València, Joan de Borja. A la seva mort, el 1500, el nostre prior va ser nomenat arquebisbe de València pel seu oncle, i el mateix any el va nomenar cardenal diaca amb el títol de Santa Maria in Via Lata. Després fou cardenal prevere i penitenciari major amb el títol de Sant Marcel. Va morir a Nàpols el 1511. Aquest prior segur que no es va deixar veure mai per Meià.

. **Guillem Ramon de Boïl**, prior de Meià el 1515. Va ser elegit bisbe de Girona el 1508. El 1519 fou segrestat durant sis mesos a Marsella per uns pirates francesos quan tornava d'un viatge Roma, fins que en van pagar el rescat. Va morir a Girona el 1532

. **Joan de Cardona** (1545-1546), prior de Meià. Bisbe de Barcelona (1531-1546). Era conseller d'Aragó i va estar casat. En enviudar va ser nomenat prior de Meià i bisbe de Barcelona conjuntament. Durant el seu govern, ens diu el prior Jalpí, que va fer edificar una part del Casa Prioral. Era prior l'any que els marquesos de Camarasa van fer elaborar el mapa amb tots el pobles del Marquesat, entre es quals apareix Santa Maria de Meià, on consta com a prior i bisbe de Barcelona.

. **Bernat de Josa i de Cardona**, nét de Joan de Cardona, va néixer a la casa Prioral de Meià, fill d'una filla legítima de Joan de Cardona que estava casada amb Guillem de Josa. Fou dues vegades prior de Meià (primer de 1566 a 1569, i per segona vegada el 1575). Abat de Sant Salvador de Breda (1569-1573), abat de Sant Miquel de Cuixà (1573-1574) i bisbe de Vic (1574-1575). Durant el seu mandat va fer redactar el *Capbreu vell de Meià*, en el que consten les terres i les rendes que el priorat tenia al terme de Vilanova de Meià

¹⁴⁹ . ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. "Catálogo de los prelados de Santa Maria de Meyá (593-1842) [...]" op. cit. Diu textualment: "29. *Emus.ac Rmus.D.D.Hugo S.R.E.presbiter cardin.de Turillen, huius coll.ac. sec.Meyanens.ecc.prior comendatarius ab an. 1346 ab an. 1360, ab eius vic.gen.et off.in spiritualibus et temporalibus Johanne a Forgiis, canonico llerdensi administratae.*"

. **Lluís Merlés i de Malla** (1569-1574), va convocar el 3r sínode del priorat de Meià el dia 1 de maig de 1570 a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià.

3.3.3.El priorat de Meià sota la tutela papal. Els priors

. **Rafael de Sampsó** (1576-1629). L'abat de Ripoll exercí, amb certes intromissions papals, el dret de patronat sobre el priorat de Meià fins al 1576. Aquest any el papa Gregori XIII, nomenà prior Rafael de Sampsó, alhora que derogava el patronat que exercia el monestir de Ripoll, posant el Priorat de Santa Maria de Meià sota la seva directa tutela.

Durant el seu mandat, a finals del segle XVI, hi ha l'intent de supressió del priorat de Santa Maria de Meià¹⁵⁰. El rei Felip I (II) i el papa Climent VIII acorden secularitzar les canòniques agustinianes catalanes. El caràcter ambigu del priorat de Meià fa que el papa mostrés interès en secularitzar-lo l'any 1592, publicant dues butlles en les que es creava una vicaria permanent a Santa Maria de Meià, mentre s'unia el priorat a la mensa conventual de l'abadia de Santa Maria de Serrateix. Tot i les disposicions papals, Santa Maria de Meià continuà com a priorat benedictí, sense que li afectessin aquestes normes, tal com queda explicat pel prior Jalpí al *Llibre General del Priorat*.

El prior Jalpí en el catàleg que transcrivim, dona bastant informació del seu antecessor, Rafel de Sampsó. Fou aquest prior el que inicià el capbreu de les terres que el priorat tenia al terme de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet, l'agost de 1627. Segons J. Mora, concedí permís per poder demanar almoines dins el priorat de Meià, per a la construcció del santuari de la Mare de Déu del Miracle de Riner. Durant el seu mandat (1615) el Capítol de la Seu d'Urgell féu gestions davant el rei, Felip II (III), per aconseguir la unió del priorat de Meià al bisbat d'Urgell, el qual es valorava en 350 escuts anuals. Al·legaven que, per manca de recursos econòmics, no s'oferien els serveis religiosos mínims¹⁵¹. L'intent no va reeixir.

El prior Sampsó va convocar el 4t. sínode del priorat de Meià, el 2 de juliol de 1580, a l'església de Santa Maria de Meià, i el 5è sínode, el 20 d'abril de 1599, a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià. Rafael de Sampsó, que va ocupar el priorat de Meià durant 53 anys, el podem considerar com el prior que va fer renéixer de nou el priorat posant-lo sota la protecció de la Santa Seu, el va defensar positivament dues vegades de la seva desaparició, va començar a convocar els sínodes de forma regular seguint les directrius del concili de Trento i va posar al dia l'aspecte econòmic de la mensa prioral iniciant el capbreu de les terres que tenia al terme de Vilanova de Meià. La seva empremta va donar nova vida al priorat de Meià durant dos segles, fins a l'exclaustració i les desamortitzacions dels béns eclesiàstics.

¹⁵⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit. En l'ítem 22 de la pàg. 8 el prior Jalpí deixa escrit: 22. *Item, en temps del Papa Clement octau de bona memòria, a petició de la S.C.R.M. del Rei Phelip Segon en Aragó, quant en aquella ocasió se feu una notable unió de varios priorats i dignitats en Catalunya unint-ho a diverses altes dignitats; és de saber que se uní est Priorat ab la abadia de Serrateix de la mateixa Religió. Però no pot tenir efecte no ni en nengun temps esdevenidor per algunes raons, i entre altres que com lo Pontífice concedí eixes unions eren de les que en son temps tingueren efecte i no altrament. I après lo Pontífice Paulo Quint i Gregori Quinzè ho han revocat i més en particular Urbano Octau vui regnant. I també que vagà est Priorat per mort Sampsó últim prior del mes de març 1629 fins en lo últim de l'any 1632 que es concedí la gràcia a mi dit Jalpí ab que en eix temps hi hagué un intrús e il·legítim possessor que es deia Rafel de Belloch de Girona com a par en la declaració se feu per lo oficial del bisbe de Girona a 6 de maig any 1633.*

¹⁵¹. Arxiu Capitular d'Urgell (ACU). Vilanova de Meià. Lligall Gros, documentació diversa. Carta del rei Felip II (III) al Capítol de la Seu d'Urgell, tractant el tema de la possible unió del priorat de Meià al bisbat d'Urgell.

. **Josep de Jalpí i Julià**¹⁵²(1633-1678). La informació més notable de la biografia d'aquest prior ens la dóna Josep M. Pons i Guri¹⁵³, però afegirem aportacions noves a partir de la documentació que estem treballant. Tot plegat ho estudiem amb detall en el capítol 4 que està dedicat a l'obra del prior Jalpí.

Per deixar constància dels priors de Meià a partir de Josep de Jalpí i poder concretar més el marc històric, ens basarem en el catàleg ja comentat d'Ernest Zaragoza i també en el que apareix en la reedició del llibre sobre el priorat de Meià del pare Joan Gaspar Roig i Jalpí, que va fer la impremta Mariana de Lleida el 1881. Algunes informacions sobre els priors que sortiran en aquest apartat també apareixen en els documents que estem treballant.

. **Dídac Mates i Nadal** (1678-1698). En aquesta època comencen les intromissions de la corona castellana, que posen traves a la publicació de les butlles papals en el nomenament dels priors, ja que consideraven que era de patronat reial i que aquest dret corresponia a la monarquia nomenar-ne el prelat. El prior Mates ja va patir aquests problemes en el moment de ser nomenat. Va convocar el 9è sínode del priorat de Meià el dia 1 d'octubre de 1687 a l'església de Santa Maria de Meià.

. **Josep de Salvador** (1698-1738). Hagué de defensar davant la Cambra de Castella que el priorat de Meià no era de patronat reial. Aconseguí fer valer els seus drets i el priorat continuà sota la tutela papal. Josep de Salvador va assistir, com a prior de Santa Maria, formant part del braç eclesiàstic, a les últimes Corts del Principat de Catalunya convocades per l'Arxiduc Carles (Carles III) (1705-1706). Va viure també la desfeta catalana davant Felip V en la Guerra de Successió i el Decret de la Nova Planta, en que Catalunya deixava de ser un estat independent i es convertia en una colònia de Castella. Aquest prior va viure un dels molts conflictes jurisdiccionals amb el bisbe d'Urgell dels que se'n té notícia. El 1716 quan el bisbe, Simeón de Guinda, va anar a Vilanova de Meià per administrar la confirmació sense el permís del prior i aquest no ho va permetre de cap de les maneres. Va prohibir que s'obrissin les esglésies i que li donessin els sants olis. Finalment el bisbe acabà administrant la confirmació a la plaça major, fent-se portar els sants olis de Lluçars, que era parròquia del bisbat d'Urgell.

El prior Josep de Salvador va publicar el 15 d'agost de 1735 *el Cartell de Pregons i Públiques Crides*, que comportarà el litigi que estem estudiant en aquest treball, amb enfrontaments entre el poder prioral com a baró de la vila i el poder municipal de la Universitat de Santa Maria de Meià.

. **Rafael de Subirà i de Portolà (1738-1771)**¹⁵⁴. De la família de Rafael de Subirà, Governador de la Val d'Aran. Va arribar al priorat de Meià com a coadjutor del prior Josep de Salvador, ja vell i malalt, tot i la disputa per obtenir-ne les butlles corresponents per al seu nomenament, ja que en reclamava el patronat el rei Felip V. A

¹⁵² ROIG I JALPÍ, J. Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades [...]* op. cit. Al capítol XIII apareix el catàleg dels abats i priors de Meià.

. MORA J. *Abades y prioros de Meyá*, 1992. Treball inèdit.

¹⁵³ PONS GURI, Josep M. "Roig i Jalpí y el prior de de Meyá. Història d'una falsedat erudita". *Recull d'estudis d'història jurídica catalana. Vol. III* Barcelona 1989.

¹⁵⁴ CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio (Universitat d'Alacant). "Las intervenciones reales en los pleitos del Real Patronato". *REVISTA DE LA HISTORIA MODERNA* Nº 16 (1997) (pp. 289-330). L'autor fa un acurat estudi del procés de la corona hispana per fer-se valdre els seus drets de patronat per nomenar el prior de Meià. En el nostre cas comencen els intents d'intromissió a finals del segle XVII amb l'últim rei Àustria (Carles II), que no ho aconsegueix, i continuen al segle XVIII amb els Borbons que no l'aconsegueixen del tot fins a la mort del prior Rafael de Subirà

la mort de Josep de Salvador el rei encara no va poder exercir el patronat reial sobre el nomenament del prior de Meià, ja que l'article 37 del Concordat amb la Santa Seu de l'any 1737 li ho van impedir, per això encara fou nomenat directament pel Sant Pare¹⁵⁵. A partir del 7 de gener de 1671, va mantenir un plet molt llarg amb el bisbe d'Urgell per la propietat de la parròquia de Fontllonga.

3.3.4. El priorat de Meià de patronat reial. Els priors

. **Manuel Abad i Lasierra**¹⁵⁶(1770-1783) (Meià sota patronat reial). Va néixer a Estadilla (Huesca) el 1724 i va morir a Saragossa el 1806. Un germà seu, Iñigo Abad, va ser bisbe de Barbastro. Manuel Abad va estudiar a la Universitat de Huesca. Es va ordenar sacerdot i al cap de poc temps es va fer monjo benedictí al monestir de San Juan de la Peña. Va ser nomenat prior de Meià el 1770, el primer de patronat reial proposat per Carles III¹⁵⁷. Segons el seu biògraf, el priorat de Meià era un petit territori més aviat àrid i afectat per l'emigració, que en aquella època tenia uns set pobles amb 200 habitants, i amb la col·legiata que es trobava en un estat lamentable. Durant el seu mandat (1775) va tenir un notable enfrontament amb la Universitat de Vilanova de Meià i el Capítol de la Seu, per problemes sobre jurisdicció civil i eclesiàstica, quan les autoritats de Vilanova van organitzar, sense el seu permís, unes pregàries davant de la imatge del miraculós Sant Crist per demanar la pluja.

Manuel Abad destacà en aquesta època per les seves investigacions en diversos arxius històrics, que va fer que al 1773 fos nomenat membre de la Real Academia de la Historia, que presidia Pedro Ramon de Campomanes, fiscal del Consejo de Castilla, il·lustrat i persona molt influent a la Cort, i que sempre l'afavorí. El 1782 el nostre prior es traslladà a la Cort i mentre era a Madrid (1783) va ser nomenat com a primer bisbe de la nova diòcesi d'Eivissa, on va arribar el febrer de 1784. Amb aquest bisbe entrà la llengua castellana en els documents de l'Església eivissenca que fins aleshores havia fet servir el català. També exercí de governador interí de les Illes Pitiüses i aconseguí que el Consejo de Castilla creés una Societat Econòmica d'Amics del País, per ajudar a desenvolupar el territori. El 1787 va ser nomenat bisbe d'Astorga. El 1791 ocupà el càrrec purament honorífic d'arquebisbe de Selimbria. El 1792 dirigí per un breu període de temps els *Reales Estudios de San Isidro*. El 1793 va ser nomenat Inquisidor General d'Espanya. Era un reformista gal·licanista que intentava abolir l'organisme que presidia. Fou destituït del càrrec el 1794 quan els exèrcits revolucionaris francesos ocuparen Catalunya i el País Basc. El seu successor intentà de processar-lo, però sense èxit, tot i que va estar reclòs al monestir de Sopetrán (Guadalajara) entre el 1794 i 1797. Retornà al seu poble natal, Estadilla, i morí a Saragossa el 1806.

Preparà alguns treballs històrics, encara inèdits, sobre diversos monestirs catalans del Pallars i la Ribagorça. Pel nostre treball són molt interessants els estudis que preparava sobre el priorat de Meià. El 1782, Manuel Abad va encomanar al Dr. Jaume Pasqual, canonge premostratenc del Real Monestir de Bellpuig de les Avellanes el "*Discurso histórico y conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas del priorato de Santa*

¹⁵⁵ CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio. Universidad de Alicante. "Las intervenciones reales en los pleitos de real patronato". op. cit. p. 293.

¹⁵⁶ Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera, versió digital. Entrada: "Abad y Lasierra, Manuel". Editada pel Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

. DEMERSON, Jorge. *Ibiza y su primer obispo: D. Manuel Abad y Lasierra*. Edita, Fundación Universitaria Española, 1980.

¹⁵⁷ CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio. "Las intervenciones reales en los pleitos de Real Patronato". op. cit. p. 294.

maria de Meyá”¹⁵⁸ que volia utilitzar per escriure una història sobre el priorat de Meià. També es conserven a la Biblioteca de la Real Academia de la Historia uns apunts manuscrits de Manuel Abad amb diverses cal·ligrafies “*Apuntamientos cronológico-históricos para el tratado de Meyá*”, que ja hem citat. On entre moltes coses apareixen els llistats dels abats i priors de Meyá fins al segle XVII, les rendes del priorat, les esglésies i capelles del priorat, la descripció de l’església col·legiata de Santa Maria de Meià... Algunes d’aquestes llistes i descripcions estan copiades al peu de la lletra del llibre de Joan Gaspar Roig i Jalpi, en que descriu el priorat de Meià i que anem citant en el nostre treball.

En el Catàleg dels prelats del Monestir de Meià d’Ernest Zaragoza¹⁵⁹, el nostre prior consta literalment d’aquesta manera: *57. Perill D.D. Fr. Emmanuel de Abbad et Lasierra, aragonensia, huius coll. ac sec. eccl. prior, cui eam contulit munificentissime Carolus III Hixp. Rex, jure patronatus uti, literatum amatori ac cultori sapientissimo prid. kal. sept. an. 1733.*

Tot i que va ser acadèmic honorari de la Real Academia de la Historia, director de los Reales Estudios de San Isidro, i a la seva època era considerat un intel·lectual il·lustrat, alguns estudis historiogràfics més recents, però, no el tenen en gaire bona consideració.

. **Francesc Llobet i Mas**¹⁶⁰ (1783-1803). Nascut a Barcelona (1732) fill d’una família de juristes i militars, va prendre l’hàbit benedictí al monestir de Gerri de la Sal però va professar a Sant Pau del Camp de Barcelona, el 13 de desembre de 1750. Era doctor en dret canònic per la Universitat de Cervera. En l’abadia de Gerri exercí diversos càrrecs: infermer, cambrer, prior de Soler, almoïner, vicari general i oficial; secretari de la Congregació Benedictina (1781-1784). La corona, exercint el seu dret de patronat, el va nomenar prior *nullius* de Meià el 7 d’octubre de 1784, va obtenir les butlles papals i el rei li va concedir l’executòria de les mateixes el 17 de març de 1785 i en va prendre possessió el dia 12 de juliol del mateix any fins a la seva mort, el 13 d’abril de 1803. Fou membre de la Societat d’Amics del País de Tàrraga, honorari de les RR. AA. d’Història Natural i Física de Barcelona, de Cànon i Litúrgia de Madrid i de la Història, en premi als nombrosos treballs històrics i diplomàtics sobre el monestir de Gerri i el comtat de Pallars¹⁶¹. Va deixar diverses cartes pastorals dirigides als fidels del

¹⁵⁸ PASQUAL, Jaume. *Discurso histórico o conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas de el Priorato de Santa Maria de Meyá. Carta que a sollicitación del M. Iltre. Sr. Dn. Manuel Abad y Lasierra, dignísimo Prior de dicho Priorato (...). Año de 1782.* Biblioteca de la Real Academia de la Historia. Madrid. Signatura 9/5606.

¹⁵⁹ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. Article “Llobet Mas i Navarro, Francesc”. *HISTÒRIA DE LA CONGREGACIÓ BENEDICTINA CAUSTRAL TARRACONENSE (1215-1835)*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2004. P. 383-384.

. ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. “CATÁLOGO DE LOS PRELADOS DEL MONASTERIO DE SANTA MARIA DE MEYÁ (593-1842)”. *Analecta Sacra Tarraconensia (revista de ciències històrico eclesiàstiques)* Núm. 60 (1987) pp. 281-290.

¹⁶⁰BARRAQUER Y ROVIRALTA, C. *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX, I* (Barcelona 1906). “Priorato de Santa Maria de Meià”. p. 146-149.

. CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio. “Las intervenciones reales en los pleitos de Real Patronato”. op. cit. p. 295.

. MORA J. *Monasterio y iglesias de Santa Maria de Meyá*. Sense data. Treball inèdit.

¹⁶¹ MOLINE i COLL, Enric. Article “Francesc Llobet Mas i Navarro, prior de Meià i historiador del Pallars (1732-1803)”. *Anuari de la Societat d’Estudis d’Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*. 1997, p. 29.81.

. Article “Francisco Llobet Mas-Navarro” *Benedictinos españoles académicos de la Real de la Historia, Boletín de la Academia de la Historia, tomo CLCCCVI*, p.49. Número 1, año 1990.

priorat de Meià entre elles: *Carta pastoral del M.I. Sr. Prior de Meyà sobre los contrabandos* (1789); Carta exhortant al servei personal i pecuniari dels sometents durant la Guerra amb França (1794) i d'altres des del 1787 fins a 1794. També va escriure sobre el nostre monestir *Índice cronológico de pergaminos del archivo de Meyà* (Biblioteca de Catalunya). Segons J. Mora, al Museu Morera de Lleida hi ha un retrat seu, pintat a l'oli.

. **Antonio Valparda y de Pascoli**¹⁶² (1804-1828). Va ser presentat com a prior de Meià el 10 d'octubre de 1803 quan era paborde del Penedès (dignitat del monestir de Sant Cugat del Vallès) i secretari de la Congregació Claustral Tarraconense. Fou una presentació problemàtica ja que hi havia un plet pendent entre l'abat de Ripoll i el fiscal del rei perquè l'abat reclamava encara el dret de nomenar el prior de Meià. Era una persona molt respectada i que tenia la confiança dels seus superiors de la Congregació ja que el 1817 el van enviar a Madrid en qualitat de síndic.

Era prior de Santa Maria de Meià en temps de la Guerra del Francès i es va implicar molt en la defensa del país. Acabada la guerra, passà el visitador de la Congregació per Santa Maria els dies 14 i 15 de maig del 1815, essent rebut pel prior, tres canonges i dos beneficiats. En l'acta de la visita s'explica que els francesos el van declarar en diversos decrets "agent de rebel·lió i reo de mort". Per aquesta raó va estar quatre anys il·localitzable, vivint pròfug de poble en poble i amagant-se si s'esqueia a les muntanyes. Ell mateix va salvar les robes i joies sagrades així com l'Arxiu del Priorat, fent-lo traslladar de cova en cova perquè no caigués en poder de l'enemic. L'informe també diu que el prior havia fet restaurar l'església i la Casa Prioral, que aleshores es treballava en el cor i que havia fet arranjar els altars de Sant Antoni i Sant Sebastià. Es diu que s'han gastat en les reparacions més de 100.000 rals i que en va fer servir 100.000 més en préstecs i subministres a favor dels defensors de la religió i el rei, els anys de la guerra.

El 1817, Antonio de Valparda, en fer efectiu el Tall de Religió, comunica al president de la Congregació que les rentes líquides del priorat de Meià eren d'un 15.000 lliures catalanes, que equivalia a 800 duros, anualment.

. **Vicente de Antonio Eva**¹⁶³ (1828-1842). L'últim prior de Meià. Era aragonès (de Graus), doctor en Teologia per la Universitat de Cervera i professor de San Victorián de Asán. En morir el prior Valparda havien sol·licitat el priorat de Meià Fr. Josep Borrell i Bufalà (7 de juliol de 1828) i Fr. Vicente de Antonio (2 d'agost de 1828), finalment li van donar a ell. Va ser presentat com a prior de Meià el 24 de novembre de 1828.

Fou l'últim prior de Santa Maria de Meià. Tot i que no va patir persecucions ni saquejos va viure l'any 1837 la desamortització dels béns eclesiàstics i també la Primera Guerra Carlina.

Per la llei de desamortització, l'estat liberal va expropiar i es va vendre en pública subhasta tots els béns, tant del priorat com de la comunitat. Com a exemple assenyalarem que la quadra que tenien a Mont-roig es va treure a subhasta pel preu de 270.000 rals.

¹⁶² ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. "CATÁLOGO DE LOS PRELADOS DEL MONASTERIO DE SANTA MARIA DE MEYÁ (593-1842)". *Analecta Sacra Tarraconensis* op. cit. Pàg 289.

. BARRAQUER Y ROVIRALTA, C. *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX*, l. Op. cit pàg. 149.

¹⁶³ BARRAQUER Y ROVIRALTA, C. *Las casas de religiosos en Catalunya...* op. cit. pàg. 149.

. ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. *Analecta Sacra Tarraconensis* núm. 60..., op. cit. Pàg 290.

Un molí d'oli que tenien a Sant Martí de Barcedana es va capitalitzar per 2.880 rals i taxar en 8363 rals.

En morir el prior de Antonio (1842), va regir l'església de Santa Maria de Meià com a seu vacant un canonge anomenat Coscollera que era el vicari general i no es tornà a nomenar cap més prior. Amb la mort d'aquest prior desapareix de fet el priorat de Meià.

3.4. El priorat de Meià fins a la seva desaparició definitiva

Amb la mort de Vicente de Antonio el priorat de Meià desapareix de fet, però no de dret. De totes maneres la Santa Seu no va nomenar cap més prior i va continuar com a seu vacant i regit per un canonge com a vicari general fins el 1874. Va ser el canonge Josep Terrer l'últim que el va regir fins que es va integrar definitivament al bisbat d'Urgell amb totes les seves parròquies. Hem trobat les últimes actuacions de la cúria eclesiàstica del priorat de Meià abans de la seva desaparició.

3.4.1. Les últimes notícies sobre el priorat de Meià¹⁶⁴

Les últimes notícies sobre el priorat de Santa Maria de Meià les trobem a l'Arxiu Episcopal d'Urgell en el lligall d'Exempts, on apareixen les disputes que tingueren els bisbes d'Urgell amb els diversos territoris eclesiàstics exempts, un dels quals el priorat de Meià, del que n'estudiem algunes d'aquestes controvèrsies. Ara, però, ens interessen tres dels documents en que acaba el lligall:

a) Març de 1867. El primer document és un paper segellat de l'any 1867 en que Josep Terrer, canonge de la col·legiata i parroquial església de Santa Maria de Meià i vicari general del priorat de Meià, seu vacant; signa les amonestacions i autoritza el matrimoni entre Josep Minoves, de la parròquia d'Organyà i Josepa Rocaspana de Gàrzola, sufragània de la parròquia d'Argentera. El document és redactat a la cúria eclesiàstica de Meià a 21 de març de 1867. És signat per Josep Terrer, Vicari General. Transcrivim uns fragments del document en que queda constància que la cúria eclesiàstica i el priorat de Meià com a tal encara eren vigents i encara tenien la potestat d'autoritzar els matrimonis entre feligresos de les seves parròquies:

“Nos D. José Terrer Presbítero Canónigo Curado de la Colegiata y Parrochial Iglesia de Santa Maria de Meyá, nombrada Vicario General del Priorato de Meyá, Sede Vacante.

Amado en Cristo Regente de la Parrochia de Argentera de Meyá de dicho Priorato. Salud en el Señor [...] “ [...] en cuanto a Nos toca, damos el competente permiso quedando en daros aviso para suspenderle , si entre tanto se presenta impedimentos en nuestra Cúria. Dadas y selladas en Santa Maria de Meyá a veinte y uno de marzo del año de mil ochocientos sesenta y siete”.

Signat : José Terrer Vicario General

b) Febrer de 1868. El segon document també és un paper segellat de l'any 1868. En aquest, Antoni Vilardosa, rector de la parròquia de Ceró, bisbat d'Urgell i arxipreste del districte d'Agramunt; autoritza, per la part que li toca, el matrimoni entre Antoni Tarragona i Palafolls, de Ceró i Josepa Vilanova i Saumench, veïna de Gàrzola, parròquia d'Argentera. Demana al prior de Meià o a qui li toqui, que autoritzi, si s'escau, el casament de la feligresa de Gàrzola. El document està datat a Ceró a 3 de febrer de 1868. És curiosa la fórmula en que s'encapçala el document ja que no tenia gens clar quina autoritat eclesiàstica hi havia a Meià:

¹⁶⁴ Arxiu Episcopal de la Seu d'Urgell (AESU). Lligall d'EXEMPTS. Priorat de Meià

“Al Muy Ilustre Señor Prior de Santa Maria de Meyá o a cualquier otro superior a quien lo infrascrito toque, salut en Jesucristo [...]”

A la part del darrere del mateix full es troba la resposta del vicari general de Meià, Josep Terrer, que en aquesta data encara mantenia el càrrec intacte, tot i que no ho sabia el rector de Ceró:

“Santa Maria de Meyá 4 de febrero de 1868.

Como el contrayente està ya publicado en su parroquia y examinado y aprobado en la Doctrina Cristiana, y no ha resultado de su publicación impedimento alguno, si por parte de la contrayenta resulta lo mismo, efectuese dicho matrimonio por el Reverendo cura de la contrayente si que esté también prevenida.

José Terrer. Vicario General de Meyá”

c) Setembre de 1868. El tercer document que comentem també és un document segellat de l'any 1868, i és una altra autorització de matrimoni, en aquest cas entre Pere Rosell i Antònia Ariet, els dos de Gàrzola. Porta la data de 27 de setembre de 1868 i el canonge Josep Terrer ja no s'anomena vicari general, sinó arxipreste nomenat pel bisbe d'Urgell i delegat administrador apostòlic del priorat de Meià, seu vacant. És ja el bisbe d'Urgell el qui delega en Josep Terrer i aquest ja no té el títol de vicari general:

“Nos Don José Terrer Canónigo Curado de la Iglesia Parroquial y Colegita de Santa Maria de Meyá. Nombrado Arcipreste por el Ilustrísimo y Reverendísimo Señor obispo de Urgel, delegado Administrador Apostólico de este Priorato, Sede Vacante [...]”

Al final de l'autorització ja no es parla de la cúria del priorat, i la signatura i el peu de pàgina del document també és força significatiu del canvi que s'ha produït al priorat de Meià. Entre el 4 de febrer i el 27 de setembre de 1868, el bisbe d'Urgell sembla que ha assumit les competències eclesiàstiques que li quedaven a la cúria del priorat. El canonge Josep Terrer que el dia 4 de febrer encara autoritzava un casament des de la cúria de Meià com a vicari general de priorat, seu vacant; el 27 de setembre del mateix any s'ha convertit en arxipreste i autoritza el casament per ordre i mandat del bisbe, Ramon Llobet.

Aquest document és la prova de la desaparició definitiva del priorat de Meià diluït, amb el seu arxipreste i últim vicari general, Josep Terrer, dintre del bisbat d'Urgell. I ja no és la cúria de Meià qui autoritza el casament, sinó la cúria del bisbat d'Urgell:

“[...] Dadas en Santa Maria de Meyá a los veinte y siete de setembre del año de mil ochocientos sesenta y ocho.

José Terrer, Arzipestre

Por orden y mandato de S.I^a el Obispo de Urgel Ramon Llobet pbr. Protonotario Eglesiástico.”

Al marge esquerra del full: *“Ha satisfecho los derechos. Llobet.”* I el segell del priorat.

d) La fi del priorat de Meià (24 de juliol de 1874). Tal i com descriu Jesús Burgueño¹⁶⁵, durant la segona meitat del segle XIX al bisbat d'Urgell hi havia nombroses

¹⁶⁵ BURGUEÑO, Jesús, GRAS M Mercè. *ATLES DE LA CATALUNYA SENYORIAL. ELS ENS LOCALS EN EL CANVI DE RÈGIM (1800-1860)*. Col·lecció “Cartoteca”, núm. 2. EDITA: ICGC Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya - Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya – Departament de Governació i Relacions Institucionals de la GdC – Rafael Dalmau Editors. Barcelona 2014. P. 195-195, on es descriu la diòcesi d'Urgell des de començament del segle XIX fins al segle XX. Aquí es descriu la integració de les antigues jurisdiccions autònomes que hi havia dins el bisbat l'any 1874, entre elles el priorat de Meià. Aquestes jurisdiccions autònomes indica que van ser estudiades per Enric Moliné (1991) i en especial la de Gerri (1993).

jurisdiccions exemptes enclavades dins els límits de la diòcesi: l'abadiat de Gerri, la pabordia de Mur, el priorat de Meià, les diverses parròquies inconnexes que pertanyien a l'ordre de Sant Joan de Jerusalem i la jurisdicció de Bonrepòs. Aquestes jurisdiccions autònomes es van integrar al bisbat d'Urgell el dia 19 de març de 1874 i va ser publicada la seva integració en el *Boletín* de 24 de juliol de 1876.

La prova més fefaent de la desaparició definitiva del priorat de Meià la trobem en el *Llibre de les confraries de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià*¹⁶⁶ que es conserva a l'arxiu Diocesà d'Urgell. Aquest llibre comença de nou l'any 1878, quan la parròquia estava ja integrada al bisbat d'Urgell i només han passat deu anys dels documents que comentàvem i quatre de la oficial integració. Fins aquest moment el llibre de les confraries estaria lligat al priorat de Meià, però de moment no l'hem trobat. Comença el llibre amb el registre de la confraria del Sant Crist amb els comptes de 1878, presentats pels majorals Armenter Bernaus i Anton Santacreu, als quals dona el vistiplau el rector Bonaventura Arró. En la visita pastoral feta a la parròquia el 30 d'octubre de 1886, el bisbe d'Urgell, Salvador Casañas, dona el vistiplau als assentaments fins aquesta data. Es repeteixen els mateixos protocols i amb les mateixes dates a la confraria del Roser. A la confraria de Nostra Senyora de Meià, els majorals Josep Salut i Joaquim Triginer presenten els comptes detallats a partir del 1873 fins el 1879, en que hi dona el vistiplau el rector i el bisbe, en la visita pastoral de 1886. La confraria de Sant Antoni abat, comença el 1878 i també hi dona el vistiplau el bisbe, en la visita pastoral de 1886. Mentre que la confraria de Sant Isidre comença el 1880 i el bisbe hi dona el vistiplau el 1886.

La data més antiga que ens apropa a la desaparició del priorat de Meià és la de 1873 quan comencen a comptar la confraria de la Mare de Déu de Meià, i oficialment encara eren del priorat, i és el 1886 quan el bisbe d'Urgell, Salvador Casañas, realitza la primera visita pastoral a la parròquia.

En aquestes dates (entre 1873 i 1879, concretament a partir de 1876) seria quan l'església col·legiata de Santa Maria de Meià es va convertir en parroquial del bisbat d'Urgell, essent rector el prevere Pere Vilalta. El Monestir o Casa Prioral, es va convertir en la rectoria. Avui aquest gran casal és una casa de colònies del bisbat d'Urgell.

La propera referència de la ja parroquial de Santa Maria de Meià ens la dona Carreras i Candí en aquest text d'una excursió realitzada el 1897¹⁶⁷: *A Santa Maria, i davant del que fou priorat benedictí, existeix altra complerta creu de terme, hermós exemplar del renaixement. En les cares del fust poligonal hi figura una inscripció, per nosaltres enigmàtica, que es referirà a l'època de la seva construcció. Diu: 1661 EL/Cano/CE/Mo. La gran església del priorat és avui parròquia del poble de Santa Maria, en canvi l'antiga Iglesia parroquial, petita i pobra, fa de Cases Consistorial (es refereix a la capella de Sant Benet de la placeta). És aquella església poc notable baix lo punt de*

¹⁶⁶ Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADSU). VILANOVA DE MEIÀ, Noguera VI. 14 651. Confraries 1887-1936.

Malauradament encara no hem localitzat cap llibre ni registre de la parròquia de Sant Salvador de Vilanova de Meià de quan estava integrada en el priorat de Meià, possiblement que en els documents sense inventariar que hi ha a l'ACA, Diversos MEIÀ, es trobin referències d'aquesta parròquia, com segurament també n'hi deu haver de la fi del priorat. De la parròquia de Vilanova integrada al bisbat d'Urgell tampoc es conserva gran cosa, essent la excepció aquest llibre de les confraries.

¹⁶⁷ CARRERAS I CANDÍ Francesc. "Excursió a Isona, Mur y Meyà". *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* núm. 34. any 1897. p. 285- 296.

vista artístic: se tracta d'una construcció del segle XVI (en realitat és del segle XVII) avui en estat ruïnós. Té orgue ab pintures del segle XVII i un petit cor al mig. A l'entrar a mà dreta s'hi conserva ben aconduït un retaule gòtic [...].

3.5. La vila de Santa Maria de Meià, cap i casal del Priorat

La vila Santa Maria de Meià és la capital espiritual dels pobles de la coma de Meià com a cap del priorat de Meià. Des de l'època medieval fins al Decret de Nova Planta havia format part de la vegueria de Lleida. A partir del 1716 quedà integrada en el seu corregiment. Des del 21 d'abril del 1834, data en que s'aboliren les jurisdiccions senyoriales i es feu la moderna divisió administrativa en províncies i partits judicials, formava un municipi propi amb el poble de Peralba. El dia 1 de juliol de 1926 van ésser agregats al municipi de Vilanova de Meià, a petició pròpia, juntament amb la Baronia de la Vansa. El 22 de març de 1957, es va constituir en entitat menor municipal.

És situada al vessant meridional del Montsec de Meià, sota la serra de Sant Alís, a 700 metres sobre el nivell del mar. Dista 2 km. de Vilanova de Meià, 17 km d'Artesa de Segre, 40 Km. de Balaguer i 46 km. de Tàrrega. Actualment, si s'arreglés i s'asfaltés la pista de terra que puja cap al coll d'Orenga, Peralba, Figuerola de Meià i la carreta del Doll, millorarien notablement les comunicacions. Dins el seu terme es troba el despoblat de Peralba, les antigues quadres de Coscollera, Vallferines i Rocaspana, i els termes dels castells d'Orenga, Sant Esteve del Montsec i Cabrera. Al cens de 2014, Santa Maria tenia un total de 67 cases, 29 d'habitades i 38 de deshabitades. La població censada era de 81 persones.

3.5.1.Descripció de la vila

Antiga vila closa nascuda a llevant del Monestir de Santa Maria de Meià, d'on agafà el nom. El primer recinte emmurallat va néixer a l'entorn de la plaça del Planell, des d'on per un carreró obert recentment cap al nord, que passa pel centre d'una antiga torre circular, comunica a l'exterior. Successius eixamplaments medievals amb el carrer del Forn, carrer de la Font i carrer de Sols, configuraren la vila, tancada per dos portals: el portal de Sols o de Vilanova, cap a llevant, del que encara es conserva l'arcada de mig punt feta de grans dovelles, i el que es trobava a ponent al final del carrer de la Font, avui desaparegut.

A la placeta, on comença el carrer de la Font, el prior Josep de Jalpí i Julià feu edificar el 1641 una església dedicada a Sant Benet¹⁶⁸, de la que en queda clars vestigis i es conserva la làpida on es recorda el fet, amb data 4 de febrer.

Al 7 de setembre de 1640 la vila de Santa Maria de Meià tenia 52 cases habitades o focs (estimats en unes 235 persones), segons consta al *Llibre General del Priorat*¹⁶⁹. Per al govern de la universitat disposava de Consell General¹⁷⁰ format per tots els cap de casa, llevat dels francesos i dels fadrins. Els membres del Consell General elegien per votació directa les persones que formaven la terna per ocupar el càrrec de batlle que cada tres anys nomenava el prior. També elegien cada any, mitjançant votació directa, els càrrecs de paer primer, paer segon i mostassaf, pel bon govern de la vila. La Casa de la Vila era situada a la plaça del Planell, on a la planta baixa hi havia el forn de pa municipal, i a la

¹⁶⁸ ROIG I JALPÍ, J. Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades (...)* op. cit. capítol IX.

¹⁶⁹ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]* op. cit. p.p. 57-58.

¹⁷⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]* op. cit. p.p. 54-55.

primera planta hi havia un magatzem per guardar el gra que arplegava la vila dels comunals, i una sala més gran on es reunia el Consell General. La vila de Santa Maria de Meià disposava de forn de pa, fleca, taverna i carnisseria, serveis que arrendaven periòdicament en subhasta pública. També disposava la vila d'un molí fariner situat a la Plana del Terror, a prop del riu de l'Obac. D'aquest serveis municipals la universitat de Santa Maria n'havia de pagar anualment els censos al prior.

Recorden encara ara la gent gran que dins la vila closa hi havia les 12 cases que, segons la tradició, tenen la porta de d'entrada feta amb un arc de mig punt amb grans dovelles de pedra picada, i son les "12 cases fundamentals" de Santa Maria, fetes construir pel prior després de la destrucció de la vila per part de Mateu de Foix a finals del segle XIV. En l'actualitat només s'han pogut localitzar 11 d'aquestes cases, alguna de les quals es troba en ruïnes, mentre que altres han desaparegut totalment: *cal Fuster*, *cal Batalla*, *cal Manel*, *cal Xarau*, *cal Flequer*, *cal Coscollera*, *cal Pelegrí Vell*, *cal Camats*, *cal Solé i el Casalot*

3.5.2. Comentaris sobre l'origen del poble de Santa Maria de Meià

a) *Les 12 cases "fundamentals"*. Segons el pare Roig i Jalpí ¹⁷¹, l'antiga població de Santa Maria estava situada a la Coscollera, on a finals del segle XVII encara es podia veure restes dels fonaments i de les parets de les cases i una torre rodona alta i molt forta de pedra picada. Actualment no queda res d'aquestes construccions llevat d'alguns panys de paret en mig dels roures i alzineres. És tradició popular que aquestes pedres foren reutilitzades en l'ampliació de l'església del Monestir a la segona meitat del segle XVII, la qual cosa explicaria que restin pocs vestigis d'aquells habitatges. El 1395 el comtat d'Urgell fou envaït pel comte Mateu de Foix que aspirava a la corona catalano-aragonesa a la mort del rei Joan I. Com sigui que els habitants del Priorat de Meià oposaren resistència a aquesta ocupació, el comte de Foix destruï moltes poblacions, amb pitjors conseqüències que quan les ràtzies musulmanes del segle XI. Dóna notícia que la vila vella o castell Sobirà de Meià fou arrasada, llevat de l'església de Sant Cristòfol i també ho fou la població de la Coscollera. El prior de Meià, Berenguer de Rajadell, va manar que no es reconstruís el poble de la Coscollera i ordenà edificar una vila de nova planta a 300 passes a llevant del Monestir, la qual prengué el nom de Santa Maria de Meià. Sembla que aquesta fundació es degué al compliment d'una promesa feta a la Verge de Meià en tant difícils circumstàncies.

En la fundació de la nova vila s'edificaren només dotze cases, en record dels dotze apòstols. En memòria d'aquesta fundació, el Dijous Sant es feia una cerimònia en la que a dotze nois, representant a cada una d'aquestes cases, el prior o el seu vicari general els rentaven els peus, com féu Crist amb els apòstols el dia de la seva passió. Després els donava un pa de quatre lliures, una escudella de faves i un vas de vi a cadascun.

¹⁷¹ ROIG I JALPÍ, J. Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades (...)* op. cit. capítol IX "De las iglesias i capillas del Priorato (...)" . En descriure amb el núm. 1 l'església col·legial i parroquial de Santa Maria de Meià, explica la fundació de la vila a 300 passes del Monestir l'any 1395: "[...] Después de aquella desolación gascona, el prior, que entonces era Berengario de Rajadell, dio facultad o mando que no se volviese a edificar la villa en la Coscollera, sino que fundasen i edificasen en el lugar donde hoy está, y tomando el nombre del monasterio, fue llamada aquella nueva población: Villa de Santa Maria de Meyá. En su fundación en el lugar donde hoy está solo edificaron doce cases, en memoria de las cuales se hace cierta ceremonia el Jueves Santo , de doce muchachos que representan los doce apóstoles, señalando cada una de aquellas cases uno, a quien el prior o su Vicario general, después de haber cantado el diácono el evangelio, los lava los pies, y da una torta de pan, de peso de cuatro libras, una escudilla de habas i un vaso de vino [...]"

El prior Josep de Jalpí, en descriure la vila de Santa Maria de Meià el dia 7 de setembre de 1640 enumera les 52 cases o focs de la vila amb els noms dels seus amos, i ressalta, posant-les en primer lloc, les *12 cases fundamentals*¹⁷², i a continuació enumera la resta de les cases. Alguna cosa hi hauria de cert en aquesta tradició ja que és el mateix prior que ho deixa per escrit en el *Llibre General de Priorat de Meià*, i a més posa els noms dels caps de casa que les habitaven en aquell moment, si es donava el cas, també dels més antics.

b) Santa Maria de Meià, però, era bastant més antiga. Tot i ser versemblant aquest relat del pare Roig i el del prior Jalpí, l'origen de la vila de Santa Maria sembla molt més antic i en el mateix llibre sobre el priorat de Meià, Roig contradiu la seva afirmació. En el capítol VIII explica que a l'Arxiu del Monestir es conservava un pergami de mig pam d'ample i molt llarg en el que estaven consignades les rentes, drets i emoluments que l'any 1141 tenia el cenobi. En l'enumeració de dites rendes i drets i amb el núm. 33 diu textualment : "*Item en el villa de Santa Maria todos los censos, diezmos, derechos y la dominicatura*". I està parlant de mitjans del segle XII.

Albert Benet¹⁷³ afirma que en un capbreu atribuït a l'any 1137, es fa constar que el Monestir tenia tots els drets, els censos i la dominicatura de la vila de Santa Maria de Meià, mentre que a la Coscollera, lloc del terme del castell de Sant Esteve del Montsec, només hi tenien dues cases. Possiblement fa referència la mateix document que hem citat al paràgraf anterior.

El prior de Meià, Guillem de Camps, tenia dificultat per exercir la jurisdicció sobre Santa Maria de Meià, per això el 1294 el rei Jaume II mana als seus oficials que defensin l'honor del prior i del Monestir de Santa Maria, d'avant d'algunes persones que impedièn l'exercici de la seva legítima jurisdicció sobre la vila. Això vol dir que la vila ja existia a finals del segle XIII i en tenia la jurisdicció temporal el prior.

¹⁷²ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal* [...]. op. cit. pàgs. 57, 58. Les 52 cases de Santa Maria de Meià amb els noms dels seus amos en data de 7 de setembre de 1640: ***Les 12 cases fundamentals***

1. Mateu Terrer, 2. Bernat Maluquer, 3. Francesc Serradell, 4. Pere Molner, 5. Giralte Rossell, olim Baretge, **6. Miquel Espinal**, olim Serradell, **7. Perer Ferriol**, i abans Serradell, **8. Montserrat Santacreu**, olim Nicolau Oromir, **9. Pere Serentill**, abans Llobera i abans Carbonell, **10. Blasi Rossell**, abans Terrer i abans Serra, **11. Andreu Serradell**, olim Martí, **12. Antoni Joan Pujol**, abans Camarasa i antigament Rossell

Les restants cases

13. Francesc Terrer i Serra, 14. Lluís Vilanova, abans Vidal, **15. Mateu Terrer i Serra, 16. Jaume Joan Belloch, 17. Lluís Pujol**, olim Rossell i Camarasa, **18. Pere Camarasa**, olim Rossell, **19. Pere Joan Mogas**, olim Baget, **20. Miquel Rossell, 21. Miquel Calbet** i abans Martí i antigament Caseta, **22. Francesc Vidal**, abans Rossell, **23. Miquel Cardenyés**, abans Rossell, **24. Antoni Batalla**, bans Balasch, **25. Francesc Gispert**, abans Grioles, **26. Lluís Rocaspana**, abans Bertran, **27. Jacinto Forn** i abans Gassol i olim Carrera, **28. Simon Camarasa** i abans Blanch, **29. Joan Forn**, àlies Bescarri, abans Nicolau, **30. Joan Lucan**, abans Llobera, **31. Joan Terrer**, abans Nicolau, **32. Joan Serradell, 33. Pere Joan Camarasa**, abans Vilanova i Vidal, **34. Ramon Garier**, abans Vilanova i Vidal, **35. Jaume Maluquer, 36. Joan Forn, 37. Pere Mir**, olim Oromir, senyor de Celada, **38. Miquel Camats**, olim Ferriol i Serradell, **39. Pere Joan Gili**, abans Espinal i Serradell, **40. Jaume Brescó**, abans Serradell, **41. Joan Camarasa, 42. Joan Llobera**, olim Rossell, àlies Teridor, **43. Guillem Torrebons**, olim Rosell i Teridor, **44. Simón Domènech**, abans Malaplata, **45. Bartomeu Arriassol**, abans Muntelo i antigament Borols, **46. Caterina Peralba**, olim Ferrer, **47. Pere Joan Pocurull**, olim Peralba i Ferrer, **48. Jaume Ferrer**, abans Pocurull i olim Nicolau, **49. Ramon Pocurull**, olim Nicolau, **50. Ramon Cubas**, olim Serra, **51. Joan Rossell**, abans Terrer i Serra **52. Antoni París**, abans Terrer.

¹⁷³. BENET I CLARÀ, Albert. *Catalunya Romànica Vol. XVII* op. cit. p. 52.

. MORA I TUFET, Josep. *Sant Maria de Meià*. 1990. Treball inèdit. En aquest treball també dóna aquesta notícia.

El 1326 torna a aparèixer el nom de Santa Maria quan el rei Jaume II notifica als marmessors del comte d'Urgell la petició que havien fet els homes de la vila de Santa Maria de Meià i els de Castelló de Meià, que tenien honors al terme de Vilanova de Meià i de Castelló de Meià, i se'ls volia fer pagar talles, la qual cosa anava en contra d'un privilegi que anteriorment havia concedit Jaume de Cervera als homes de la Vileta (Castelló de Meià) i als de la Coscollera (Santa Maria). Aquests demanaven que se'ls respectés l'exempció de l'impost de la talla. La confirmació definitiva de l'existència de la vila de Santa Maria de Meià la trobem en el treball d' Esther Redondo¹⁷⁴ sobre el Fogatjament de 1378.

Tota aquesta documentació ens demostra que la població de Santa Maria de Meià ja existia amb anterioritat a aquesta suposada fundació de finals del segle XIV. Possiblement que aquesta tradició té quelcom de versemblant i només va ser una refundació de la població, o una part de la població, en quedar la vila molt malmesa per la guerra contra el comte de Foix, com ho havia quedat el poble de Meià i la mateixa Vilanova. Si aquestes dotze cases haguessin estat les dotze primeres de la nova població, estarien juntes o situades relativament a prop, però es troben repartides per totes les parts de l'antiga vila closa, des de la plaça del Planell, la part més antiga de la vila, fins als eixamples més moderns (carrer de les Bores, carrer de la Font, carrer del Forn i carrer de Sols), ja que encara avui es poden identificar algunes d'elles i estan en la memòria de la gent més gran¹⁷⁵.

3.6. Conclusions

El priorat de Meià trobem que va començar al segle XI com una badia fundada per la família Meià amb la intenció de colonitzar i repoblar la coma de Meià quan van ser expulsats els musulmans i la frontera amb Al-Andalus es va desplaçar fins al confins de Balaguer. A finals del segle XI l'abadia de Meià havia entrat en un greu període de decadència i els mateixos fundadors van intentar, sense èxit, unir-la a l'abadia benedictina de Sant Serni de Tabèrnoles. No va ser, però, fins cap a meitat del segle XII, que l'últim abat familiar, Bernat Amat, la va unir al monestir de Ripoll i els monjos de Meià van adoptar la regla de Sant Benet. A partir d'ara era l'abat de Ripoll el que hi nomenava un prior perquè la governés Meià, per aquesta raó l'abadia es coneix des d'aleshores com el priorat de Meià. En aquests primers segles deduïm que el priorat tenia molta riquesa i influència i el pare Roig l'arriba a comparar amb el monestir de Montserrat. Segons el pare Roig, el Priorat de Meià va quedar arruïnat especialment per culpa dels priors comendataris que no venien a Santa Maria de Meià per exercir la seva prelatura i no es preocupaven personalment de la bona governança de l'abadia ni des del

¹⁷⁴ REDONDO GARCIA, Esther. *El Fogatjament General de Catalunya de 1478*. Editorial Catalonia, 2003. Op. cit. En aquest treball apareix la població de molts dels pobles del priorat de Meià. El 1378 quan es va fer aquest fogatjament s'atribueix a Santa Maria un total de 21 focs: 10 de reials i 11 d'eclesiàstics propietat del prior de Meià. Potser aquets 11 focs eclesiàstics tenen alguna relació amb les 12 cases que va manar construir de nou el prior, Berenguer de Rajadell, el 1395 després de la desfeta del comte de Foix.

¹⁷⁵ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. Op. cit. p.p. 359-364. En descriure la vila actual de Santa Maria de Meià, vam buscar amb el nostre informant aquestes 12 cases fundacionals. Només en vam localitzar 11 d'aquestes cases, alguna de les quals es troba en ruïnes, mentre que altres han desaparegut totalment i a més estan repartides per tot el casc antic de la població: **cal Fuster i cal Batalla** (plaça del Planell), **cal Manel** (carrer de les Bores), **cal Xarau i cal Flequer** (carrer de la Font), **cal Camats, cal Solé i el Casalot** (Carrer del Forn), **cal Coscollera i cal Pelegrí Vell** (carrer de Sols).

punt de vista espiritual ni des del punt de vista senyorial i per tant econòmic. Potser cal fer un incís per apuntar una altra causa que va accentuar la decadència de Meià i que anirem veient ens els propers capítols, va ser el greu despoblament que va patir el país entre el segle XIV i XV, com anirem comprovant en els termes i pobles del priorat que havien quedat deshabitats o amb molt poca gent. Més endavant, durant el segle XVI, els priors tornaven a fer assentaments de població, sense massa èxit, en els llocs que havien quedat deshabitats. El monestir és va secularitzar al segle XIV, els clergues deixen de ser monjos i es reconverteixen amb canonges, tot i això el prior sempre havia de ser un monjo benedictí, com hem pogut comprovar en la presa de possessió del prior Jalpí que abans de prendre possessió va haver d'aconseguir l'hàbit de Sant Benet. És a principis del segle XIV, en temps del prior Bernat d'Esquerrer (1310) quan per primer cop trobem documentat en el primer sínodo la *prelatura nullius* de Meià, com un territori diferenciat del bisbat d'Urgell, i així continuarà fins a la seva definitiva desaparició el 1876. El priorat de Meià va estar a punt de desaparèixer a finals del segle XVI, en temps del prior Rafael de Sampsó, però no sols no desapareix sinó que es reforça, trenca definitivament els lligams amb Ripoll i és la Santa Seu qui en pren la tutela n'exerceix el patronat, fent el nomenament dels priors fins a finals dels segle XVIII. El mateix prior Sampsó i el prior Josep de Jalpí, recuperen el prestigi del priorat de Meià tant des del punt de vista econòmic, recuperant moltes de les antigues rendes, i també des del punt de vista espiritual. La construcció de la nova església col·legiata barroca durant la segona meitat del segle XVII, és el símbol més clar on el prior fa una demostració pública del seu poder espiritual, però també temporal. Després de més d'un segle de disputes, la monarquia hispana aconsegueix que el priorat de Meià sigui de patronat reial, i a partir de 1770 n'escullen els priors. El priorat de Meià, amb tots els daltabaixos del segle XIX (Guerra del Francès, aixecament absolutistes durant el trienni liberal...), perdura fins l'any 1834 en que es produeix l'exclaustració i la desamortització dels béns eclesiàstics. De tota manera l'últim prior, Vicente de Antonio, manté el títol i la jurisdicció espiritual fins a la seva mort el 1842, però l'estat li havia confiscat totes les rendes senyorials i abolit les jurisdiccions temporals. Tot i això el priorat de Meià es manté com a seu vacant amb la seva cúria eclesiàstica i regit per un canonge com a vicari general. D'aquesta manera es manté com un territori diferenciat de la diòcesi d'Urgell fins el 1876 en que de forma oficial s'integra el priorat de Meià i totes les seves parròquies al bisbat, i així s'acaben més de vuit segles d'història de la prelatura exempta de Meià.

Els comentaris sobre la vila de Santa Maria de Meià ens han servit per fer una descripció de la vila closa medieval, però també per desmentir de manera documental les afirmacions repetides per alguns autors moderns (el pare Roig i el mateix prior Josep de Jalpí) i no desmentides per ningú. Aquests asseguruen que va ser fundada el 1395 pel prior Berenguer de Rajadell, després que el comte Mateu de Foix destruís el poble de la Cosocollera. Però la població ja existia al menys al segle XII, i el 1378, disset anys abans d'aquesta destrucció ja tenia 21 focs. Per tantensem que a finals del segle XIV, només van reconstruir una part de les cases de la població destruïda per la guerra.

A l'ANNEX 1 d'aquest capítol trobarem:

- El CATÀLEG DELS PRIORS DE MEIÀ, elaborat pel prior Josep de Jalpí i Julià el 1637.

SEGONA PART

EL PRIORAT DE MEIÀ COM A INSTITUCIÓ ECLESIASTICA. LA QUASI DIÒCESI O *PRELATURA NULLIUS* DE MEIÀ

En aquest apartat agrupem els capítols 4 i 5, en els que entrem més a fons en el priorat de Meià com a institució eclesiàstica.

En el capítol 4 ens apropem al priorat de Meià com a institució eclesiàstica, centrant-nos molt en el segle XVII, l'època del prior Josep de Jalpí i Julià del que hem treballat molta documentació. Estudiem la *prelatura nullius* de Meià des del seu origen com una abadia familiar dels Meià, fins a convertir-se en un priorat benedictí de Ripoll, i més tard en la quasi diòcesi de Meià amb totes les seves jurisdiccions eclesiàstiques. Hem localitzat les viles, pobles, termes i quadres, amb les seves respectives parròquies i esglésies que es trobaven sota la jurisdicció quasi episcopal del prior. Són un complement bàsic per al nostre estudi els mapes temàtics elaborats pel Servei de Cartografia de la UdL. També hem estudiat la importància del prior de Meià dins de les institucions religioses del Principat (la Congregació Benedictina, Claustre de Tarragonense, el Concili Provincial a Tarragona i el bisbat d'Urgell), així com en les institucions de govern del Principat de Catalunya (La Junta de Braços, les Corts Generals i la Diputació del General). Hem treballat a fons la presa de possessió del prior Jalpí amb un breu resum del protocol, per veure moltes institucions i reglaments del priorat de Meià i el seu funcionament, centrant-nos finalment en la cort i escrivania eclesiàstica de Meià i els seus ministres en l'època del prior Jalpí.

En el capítol 5 realitzem un estudi general dels dotze sínodes del priorat de Meià des del segle XIV fins al segle XIX que, com a mínim, ens ha permès conèixer totes les parròquies que formaven part del Priorat i els amplis poders legislatius i executius que tenia el prior. Hem estudiat a fons com funcionava un sínode a Meià a partir de tot el protocol del sínode celebrat el 1796, però també les conclusions d'un d'aquests sínodes a partir d'entrar més a fons a les constitucions sinodals del 1687 elaborades en el sínode convocat pel prior Diego de Mates. En conservar-se d'aquest sínode les constitucions sinodals, podem aprofundir en l'ampli poder legislatiu i executiu des del punt de vista eclesiàstic dels sínodes de Meià i en particular del seu prior.

CAPÍTOL 4

4. El priorat de Meià com a institució eclesiàstica durant el segle XVII

4.1. Context històric

El segle XVII pel priorat de Meià té dos noms propis: el prior Rafel de Sampsó i el prior Josep de Jalpí i Julià.

Rafael de Sampsó (1576-1629), va ocupar la prelatura de Meià durant 53 anys i és durant el seu mandat que el priorat comença de nou a remuntar ja que el priorat es posat sota tutela papal, derogant el patronat que n'exercia Ripoll. També va superar l'intent de supressió del priorat per part del papa Climent VIII (1592). Va tornar a posar en cultiu algun dels termes despoblats del priorat, confirmant l'assentament de 2 nous vassalls a Peralba (1587); també en va confirmar 2 més al terme de Rúbies (1590), i 3 al terme de Cabrera de Meià (1628). Comença el capbreu de les possessions que el priorat tenia a Vilanova de Meià i la Vall d'Iriet. En l'aspecte espiritual va convocar dos sínodes dels clergues del priorat.

Va tenir com a primer successor Rafael de Bell-lloc¹⁷⁶ que va ocupar la prelatura de Meià de forma irregular des de 1629 fins el 1633, però no va obtenir les butlles papals pel seu nomenament.

Josep de Jalpí (1633-1678), és el successor del prior Sampsó, i continua com el seu antecessor la política de recuperar les rendes i el prestigi del priorat, acabant el capbreu que havia començat el seu antecessor (1637); va fer l'assentament emfitèutic, el 1634, dels termes despoblats del priorat (Rúbies, Peralba, Cabrera i Solanelles) a la universitat de Santa Maria de Meià, perquè els arrendés com a pastures. També és ell qui en el *Llibre General de Priorat* fa el recull de tots els drets que tenia com a senyor a Santa Maria de Meià i a tots i cadascun dels pobles que estaven sota la seva jurisdicció senyorial. Però on de veritat obtenia prestigi el prior era fer-se valdre i respectar la seva *prelatura nullius*, quasi episcopal, dels feligresos de les seves parròquies per això veurem com fa visites pastorals des de bon començament visitant personalment no solament les parròquies, sinó també les petites església, capelles i ermites, encara que algunes fes molts anys que estaven abandonades i sense culte. Els tres sínodes que Jalpí va convocar durant la seva llarga prelatura amb la publicació impresa de dos d'ells, estan en aquesta línia de prestigiar el prior i el priorat. També són mostra d'aquest prestigi la preocupació pel rigorós protocol, tant en el vestir com en les seves aparicions públiques eclesiàstiques, però també en les senyorial. Va contribuir a donar rellevància al priorat les llargues estades que feia a Santa Maria de Meià portant personalment els afers més importants, sense descuidar mai, però, els assumptes familiars. L'esclat de la Guerra dels segadors (1640) al cap de set anys que exercia el càrrec de prior i la seva militància política manifestada a favor de la monarquia hispànica, primer li va causar molts problemes, però finalment va ser la causa de la seva ascensió personal dintre de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i l'església catalana en general.

4.1.1. *El Llibre General del Priorat de Meià*¹⁷⁷

¹⁷⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 121. *Procés i sentència contra lo senyor Rafel de Bell-lloc amovent-lo de prior del Priorat de Santa Maria de Meià (1633-04-04 / 1633-06-28)*.

Per aprofundir en el coneixement del priorat de Santa Maria de Meià durant el segle XVII des del punt de vista de la jurisdicció eclesiàstica, ens centrarem com a font principal ja citada, en la informació molt detallada que conté el *Llibre General del Priorat de Meià [...]*, que va iniciar i continuar el prior Josep de Jalpí. Tal i com s'explica en la presentació, es va començar a redactar el 1637 en temps del prior Josep de Jalpí i Julià quan feia tot just quatre anys que havia pres possessió del priorat. En alguns capítols del llibre s'afegeixen altres informacions i documents amb cal·ligrafia diferent i data més tardana.

En aquest capítol del nostre treball ens centrarem sobretot en la informació que es dona de la jurisdicció espiritual, quasi episcopal, del prior de Meià.

Pels comentaris que Jalpí fa en primera persona, sembla ser que a l'Arxiu de la cúria eclesiàstica de Meià no existia cap normativa ni document explicatiu de com s'havien de fer tots els rituals i els actes administratius de forma correcta i ajustats al dret canònic; però sembla que tampoc hi havia cap document on constessin juntes i ben explicitades les parròquies, els pobles, les esglésies i les capelles que estaven sota la jurisdicció de Meià. Aquest llibre havia de ser com un manual imprescindible per als priors successius perquè poguessin fer correctament tots els rituals i els actes administratius del priorat conforme al dret canònic i es poguessin enfrontar amb seguretat jurídica, si es produeix cap controvèrsia, amb el bisbat d'Urgell, amb la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i, si s'esqueia, amb la mateixa corona. Cal recordar que el rei es disputava jurídicament el dret de patronat del priorat de Meià amb la Santa Seu i amb l'abat de Ripoll. Dóna la sensació que el prior es trobava al mig d'aquestes disputes i segurament era la part més feble i havia de tenir molt clar de quina manera havia d'actuar davant qualsevol contingència. Sembla que pel prior Jalpí era aquesta la missió d'aquest llibre.

Aquest llibre serà la base d'aquesta part del treball, però quan calgui s'ampliarà amb informacions aparegudes en altres fonts i documents i també en altres treballs publicats que anirem citant oportunament. Cal deixar constància que una part important de la informació sobre el priorat de Meià, especialment des del punt de vista espiritual, va ser recollida el 1668, pel cosí del prior Josep de Jalpí, l'historiador i frare mínim de Girona, Joan Gaspar Roig i Jalpí¹⁷⁷, en el llibre que anem citant i que en gran part agafa com a base del seu llibre sobre el priorat aquest document que treballem. En alguns apartats el pare Roig entra més a fons ens els temes, segurament perquè pot consultar i contrastar informació original que existia a l'Arxiu de Meià i que en el moment de redactar aquest llibre estava dispersa i poc actualitzada.

Com que aquesta part del treball està molt basada en l'obra del prior Jalpí, creiem convenient posar una aproximació a la seva biografia, per conèixer una mica més la persona que va marcar en molts aspectes un punt i a part en la vida del priorat de Meià en el segle XVII.

¹⁷⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. És un notable document manuscrit de 114 pàgines i redactat en llengua catalana, en paper mida foli, relligat en forma de llibre i cobertes de pergamí. A la coberta porta escrit en lletres majúscules el títol enunciat, i a la primera pàgina hi ha l'explicació resumida del seu contingut. Tot seguit apareix un llarg índex per temes, i a continuació comencen les pàgines numerades manuscrites i redactades pel davant i el darrere, fins a la 114. Tot i això en alguns apartats hi han quedat pàgines en blanc per si hi hagués més necessitat de donar més explicacions, que a vegades apareixen amb una cal·ligrafia diferent; mentre que en algun dels capítols només apareix el títol del tema corresponent amb la pàgina en blanc i sense redactar; és una llàstima, ja que havien de ser capítols molt interessants.

¹⁷⁸ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá[...]*. op. cit.

4.2. Biografia breu del prior Josep de Jalpí i Julià (1633-1678)

Josep M Pons i Guri¹⁷⁹, en el treball que va fer sobre Joan Gaspar Roig i Jalpí, cosí del prior Jalpí, ens dóna una biografia força documentada del prior, sobre tot a partir de la documentació familiar que ell va consultar i estudiar i que en alguns punts transcriu literalment. La completem nosaltres amb aportacions sobre la seva vida i obra al priorat de Meià, a partir de la documentació que hem estudiat.

Josep de Jalpí i Julià (1604-1678), era fill de Pere-Miquel Jalpí i March, de Tordera i de Peronella Julià, de Sant Celoni. Va néixer a Sant Celoni el 8 de setembre de 1604¹⁸⁰ i era el més petit de set germans. Quan Josep de Jalpí tenia 11 mesos va morir el seu pare, i amb la seva mare com a tutora del germà gran, fan estades entre Sant Celoni, Tordera i Blanes. La família dels pares del Josep de Jalpí, era una noble família amb moltes possessions en terres i també com a senyors jurisdiccionals; la família tenia el patronat de diversos beneficis eclesiàstics amb dret a presentació. Per tal de poder ser nomenat a aquests beneficis, Josep de Jalpí va rebre la tonsura eclesiàstica el dia 1 d'octubre de 1621, i al juliol de 1625 obtenia un benefici a Sant Celoni. La condició de clergue només tonsurat fa que Josep de Jalpí, que pertanyia a l'estament militar de Catalunya, va cenyir per primera vegada l'espasa el gener de de 1626 i a les seves memòries ho deixa escrit: *en 2 de febrer de 1628 comensí a eixir en festes militars com un verdader cavaller secular de capa i espasa*. El dia 7 d'abril de 1626 (amb només 22 anys) va ser habilitat per assistir a les Corts de Catalunya com a membre de l'estament militar. Corts que es van suspendre quan el rei Felip III (IV) les va abandonar el dia 4 de maig. En aquests anys el jove Josep de Jalpí es dedica a administrar el patrimoni dels Julià i a l'exercici de la jurisdicció de la batllia de Sant Celoni. El 15 d'abril de 1632 torna a assistir a la continuació de les Corts a Barcelona, presidides ara per l'Infant-cardenal en nom de rei.

Però en aquests moments estava a punt de canviar la vida del Josep de Jalpí, ja que va quedar vacant la prelatura de Santa Maria de Meià el 1629, en morir el prior Rafael de Sampsó, i al prior intrús que hi havia (Rafael de Bell-lloc) no va obtenir les butlles papals pel seu definitiu nomenament. El fet que el priorat de Meià fos una *prelatura nullius* i quasi-diòcesi que no depenia de cap bisbat, i que com a priorat benedictí tampoc depenia de cap abat ni de cap congregació, i que tenia jurisdicció civil sobre unes quantes poblacions, i jurisdicció eclesiàstica sobre unes 11 parròquies i 55 esglésies menors, on podia actuar gairebé com un bisbe, el va fer decidir a presentar-se per ocupar la vacant. El 24 de juliol de 1632 el bisbe de Barcelona el declara habilitat per obtenir qualsevol dignitat, benefici o prebenda eclesiàstica. Aquí comença una ràpida i brillant carrera eclesiàstica.

¹⁷⁹ PONS GURI, Josep M. Article "Roig i Jalpí y el prior de de Meyá. Història d'una falsedat erudita" *Recull d'estudis d'història jurídica catalana. Vol. III*. Barcelona 1989.

¹⁸⁰ PONS GURI, Josep M. "Roig i Jalpí y el prior de de Meià". Op. cit. El mateix Jalpí ho deixa escrit: *Jo el dit Joseph de Jalpí y Julià, fill quint, y setè y últim de la dita senyora Petronilla Julià, y del dit senyor Pere Miquel de Jalpi, nasqui en St. Celoni, en la cambra major de la casa de Julià, en lo quarto nou que és vers la Plaça, y fa cantonada vers sol ixent al costat de la casa de Mossèn Fexes notari, dimecres a 8 de setembre, dia de la Nativitat de Maria Santíssima senyora nostra del any 1604, entre sinc y sis hores del matí, de poc mes o menos a punta de sol, y fui batejat lo mateix dia en la Parroquial de St. Martí de Partegàs de dita Vila de St. Celoni, y me posaren noms Joseph-Francesch-Diego-Joachim-Enrrich, y fui escrit en dos llibres, és a saber lo darrer full del llibre vell y lo primer del llibre nou, essent Rector de St. Celoni lo Dr. en Theologia Pere Pau Puig, y Bisbe de Barcelona Don Alonso Coloma y Papa Clement Octau, y Rei de Espanya Don Phelip, segon en Catalunya, tercer en Castella.*

En primer lloc es trasllada a Roma, on el 4 de desembre de 1632, prèvia oposició i lliçó magistral, obté el doctorat en Dret Civil i Canònic. El papa Urbà VIII nomena el nou doctor Josep de Jalpí i Julia, prior de Santa Maria de Meià, amb butlles del 31 de gener de 1633. Com sigui que el nou prior només era un simple tonsurat i ni tan sols era monjo, el Papa comissiona als bisbes de Girona, Solsona i Vic, perquè qualsevol dels tres l'imposi l'hàbit de Sant Benet i, un cop hagi fet el noviciat al monestir de Sant Salvador de Breda, sigui nomenat monjo benedictí. Per poder exercir de ple dret com a prior de Meià havia de ser monjo benedictí. Abans de marxar cap al noviciat i com a comiat de la vida seglar, es fa fer un retrat de mig cos, armat i com a secular (6 de maig 1633). El 9 de maig de 1633, a la catedral de Girona, rep l'hàbit de Sant Benet i ingressa al monestir de Breda on comença el noviciat. Tot i que la regla de Sant Benet i els cànons del Concili de Trento, manaven que el noviciat durés un any sencer, el papa Urbà VIII, en un breu datat el 28 de juny de 1633, el dispensa de complir l'any sencer de noviciat. Ho justifica tenint en compte els seus mèrits: el cel per la religió, la vida honesta, els bons costums i altres virtuts que tenia Josep de Jalpí i Julià, i sobretot pel bé de l'església ja que és molt necessari en el govern de la seva prelatura (priorat de Meià). El dia 7 d'agost de 1633 emet els seus vots religiosos a la catedral de Girona.

El dia 15 d'agost, ja convertit en monjo benedictí, pren possessió oficialment del priorat de Santa Maria de Meià per mitjà d'un procurador, Bernat Famades. A partir d'aleshores i encara amb molta més rapidesa, va rebent les diferents ordres sagrades fins a arribar al presbiterat. Ell mateix ho deixa escrit a les seves memòries que transcriu Pons Gurí:

Los quatre menors en Vic a 3 de desembre de 1633. Ítem lo subdiaconat en Vic, diumenge a 4 de desembre de 1633. ítem lo diaconat en Vic die de la Conseptió de Ntra. Sra. a 8 de desembre de de 1633. La reseptió del sagrat orde del Presbiterat de mi lo Prior Joseph de Jalpí y Julià, pres en Vich lo diumenge terser de Advent y segon del mes de dezembre, dia de St. Damaso Papa, als 11 de desembre de 1633, per lo Rm. Sr. don Pedro de Magarola, Bisbe de aquella ciutat y elet de Lleyda.

Un cop és ja prevere, però encara no ha celebrat la primera missa, es desplaça personalment fins a Santa Maria de Meià, i el 15 de gener de 1634 pren possessió personalment del priorat de Meià. En dies successius pren possessió com a baró i senyor dels pobles on tenia també la jurisdicció temporal: 17 de gener, Santa Maria de Meià; 18 de gener, Figuerola de Meià i Peralba; 19 i 20 de gener, els pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol i Sant Martí de Barcedana). A la tardor va acabar les preses de possessió temporal: 28 d'octubre, Rúbies, Cabrera i Solanelles, i el 4 de novembre del mateix any, Mont-Roig de Meià.

Va celebrar la seva primera missa el dia 2 de març de 1634 a l'església del convent de caputxins de Sant Celoni i va escoltar les primeres confessions el dia 1 d'abril d'aquell any. Cal tenir present que dos mesos abans de dir la primera missa, i amb només 29 anys, havia pres possessió del priorat de Santa Maria de Meià.

Josep de Jalpí i Julià suposem que no era un cas excepcional, però des del 24 de juliol de 1632 en que el bisbe de Barcelona l'habilita per ocupar qualsevol càrrec eclesiàstic, fins al dia 2 de març de 1634 que com a prevere celebra la primera missa, només han passat un any i vuit mesos. Però entre mig obté a Roma el doctorat en Dret Civil i Canònic (4 desembre de 1632, amb 28 anys); és nomenat prior de Meià (31 de gener de 1633, amb 28 anys); és monjo de Sant Benet (7 d'agost de 1633, amb 28 anys); pren possessió del priorat de Meià per mitjà d'un apoderat (15 d'agost de 1633, amb 28 anys); rep l'ordre del presbiterat (11 de desembre de 1633, amb 29 anys); pren possessió personal com a prior de Meià (15 de gener de 1634, amb 29 anys), i celebra la primera missa (2 de març de 1634, amb 29 anys).

El 18 d'abril de 1634, trobant-se al monestir de Meià, realitzà l'establiment d'emfiteusi dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de la Universitat de Santa Maria de Meià, que també estem estudiant en aquest treball.

El 1636 mor la seva mare i ell alterna les estades a Santa Maria de Meià, Sant Celoni i Barcelona, vetllant sempre pel seu germà gran i en general per la seva família. El 1637 va fer acabar el capbreu sobre les possessions que tenia el Priorat al terme de Vilanova de Meià, que havia iniciat el seu antecessor.

El 28 de desembre de 1637 instituï i dotà la vicaria perpètua de la parròquia de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola, la qual tenia unida les esglésies de la Massana, Sant Oïsmè i Munnà.

El dia 2 de març de 1638 fou infeudat i investit per part del Batlle General de Catalunya, de les jurisdiccions civil i criminal, alta i baixa, mer i mixt imperi, dels castells i els termes de Sant Miquel de castell Jussà i Sant Cristòfol de la Vall, que ja eren propietat del priorat de Meià des del segle XIV.

Diu a les seves memòries que el dia de Corpus de 1640 en que comença la revolta dels Segadors, era a Barcelona i va haver de fugir per por de que no el matessin. Es va retirar al priorat de Santa Maria de Meià, on explica que no va consentir cap amotinament, tot i que hi havia grups de sediciosos que ho van intentar, i n'hi va haver molts als pobles veïns. Al setembre de 1640 es va reunir una Junta General de Braços i hi va assistir a contracor i per força, però tan aviat com va poder va marxar cap al seu priorat i no va voler acceptar cap càrrec de la Generalitat.

Durant la Guerra de Catalunya contra la monarquia hispànica de Felip IV, Jalpí en un principi va ser bastant neutral, però després es va decantar a favor del rei castellà i això li va suposar persecucions per part de les autoritats franceses i catalanes. Aquesta actitud li va permetre després gaudir d'una gran influència i l'amistat amb Joan Josep d'Àustria, virrei de Catalunya i germanastre del futur rei espanyol, Carles II. Durant els anys de la guerra va passar moltes temporades al priorat de Meià i va ser profitós ja que, entre altres coses, va realitzar obres a Santa Maria de Meià, on va manar erigir la capella de Sant Benet, a la Placeta, el dia 4 de febrer de 1641; va realitzar una Visita General a totes les parròquies del priorat (1640-1641). Ell mateix escriu a les seves memòries que les autoritats franceses (i catalanes) li van oferir dignitats, càrrecs i pensions, que mai va voler acceptar *“estimando más la pobreza por conservar su fidelidad, que aceptar puestos a costa de su crédito y a la fineza de su sangre y obligaciones que debía a su Rey y Senyor natural [...], como también en haber conducido por las partes del Priorato a muchas personas que llevaban cartas de Catalunya a Aragón y de Aragón a Catalunya, anteponiendo el Real Servicio de Su Magestad a los riesgos y peligros de su vida”*. Es va significar tant a favor dels castellans que va haver d'abandonar el priorat de Meià a corre cuita i també va marxar de la seva casa de Barcelona per no caure en poder de les autoritats catalanes. Va acabar vivint amagat i refugiat a Tordera, a casa del seu germà. Però el 10 d'agost de 1650 el van descobrir i va haver de marxar també a corre cuita de casa saltant per una finestra molt alta en el moment que l'anaven a detenir. Aleshores es va haver d'amagar als boscos, on va viure més de dos anys. Al setembre de 1652 va marxar cap a Barcelona, quan la ciutat estava assetjada per les tropes castellanes, i es va presentar als assetjadors, posant-se al servei del virrei, el Marqués de Morata, i va fer gran amistat amb Joan Josep d'Àustria. Quan el 13 d'octubre de 1652 Barcelona va caure en poder dels castellans, el virrei el va nomenar canceller, primer nomenament importants d'un eclesiàstic català fet després de la guerra a Catalunya. Però Jalpí aspirava a recompenses més grans, i va presentar un memorial al

rei Felip IV, al qual li va fer arribar el seu fillastre i amic del prior, Joan Josep d'Àustria, escrit en aquests termes¹⁸¹:

«Señor. El doctor Joseph de Jalpi y Julià, Prior de Sta. Maria de Meyà de la orden claustral de San Benito en la Provincia de Tarragona, se ha conservado siempre, según estoy informado, muy afecto al servicio de V. Magestad, sin haver querido admitir ningunas conbeniencias por mano de los ministros de Francia, y por la suya han tenido los ministros de V. Magestad muchas noticias de lo que se ofrecía en esta Provincia y, últimamente, en el sitio que se puso a esta Ciudad, donde assistió parte del y salió con el Marqués de Mortara a la reducción de los lugares de la costa, como más particularment lo refiere en el memorial incluso. Por todo lo qual, y por ser sujeto graduado de muchas letras y virtud, juzgo será de la grandeza de V. Magestad hacerle merced de las pretensiones que tiene.

Dios guarde la Cathólica Real persona de V. Magestad como deseo y hemos menester. Barcelona a 15 de Febrero de 1653. —Don Juan».

Al dors: *«Copia de la carta que a 15 de febrer 1653, escrigué lo Sereníssim Sr. don Joan de Àustria a la Mgd. Del Rey son pare, en favor de mi lo Prior Jalpi y Julià».*

No sabem del cert els beneficis que li va suposar aquesta fidelitat al rei castellà, però ens diu Josep M. Pons i Guri que el prior Jalpi fou oïdor del General de Catalunya, canceller del Principat, tercer del Tribunal de Contencions, president de la Congregació Claustral Tarraconense de l'ordre de Sant Benet (que en un principi ni tan sols volia que el priorat de Meià s'hi integrés) i fins i tot va se escollit abat electe de Sant Miquel Cuixà, càrrec que mai va ocupar ja que aquest territori va passar a França després de la Pau dels Pirineus.

Passada la guerra i de retorn a Santa Maria de Meià realitzà importants obres. El 1656 féu remodelar la font que es troba, junt amb els safareigs, a la plaça que porta el seu nom molt a prop del portal de ponent de la vila. Féu obres d'ampliació de la Casa Prioral. La més important de totes les obres fou que va manar construir l'actual església barroca, desfent l'antic temple romànic, les obres de la qual s'estaven realitzant el 1668, quan el pare Roig escrivia el seu llibre. Sembla ser que l'antic temple romànic era de reduïdes dimensions i ni tan sols permetia, segons el prior, celebrar amb comoditat i solemnitat els sínodes del Priorat.

Quan el 1662 van morir el seu germà gran i la seva esposa, Josep de Jalpi es va fer càrrec com a tutor dels seus nebots, i va tornar a administrar els béns que la família tenia a Arenys, Pineda, Tordera i Sant Celoni. Va exercir de nou el càrrec de batlle i mostassaf a Sant Celoni i també de batlle natural als termes d'Arenys de Mar i Arenys de Munt. Els últims anys de la seva vida encara es va haver de fer càrrec de més problemes amb la hisenda familiar com a tutor d'una neboda. Cap al 1673, el prior Jalpi és ja un home gran i malalt, ja no assisteix a les bodes, bateigs i altres festes familiars i fixa la seva residència a Barcelona a la casa de la seva propietat que tenia al carrer dels Banyes Nous, a prop de l'església del Pi. Els últims anys de la seva vida, poques vegades s'arriba fins al priorat de Santa Maria de Meià. El prior Josep de Jalpi i Julià va morir a la seva casa de Barcelona el dia 6 d'abril de 1678, a l'edat de 73 anys.

Durant la seva prelatura de quaranta-cinc anys, Jalpi va convocar tres sínodes del priorat de Meià: el dia 11 d'abril de 1639, a l'església de Santa Maria de Meià; el 4 d'abril de 1647, a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià, i el 22 de juny de 1659, també a l'església de Vilanova de Meià.

¹⁸¹ Arxiu Històric d'Arenys de Mar. *Batllia*, lligall III

Josep de Jalpí va publicar les *Constitucions Sinodals del Priorat de Meià* dels sínodes de 1647 i 1659. Compilà les *Constitucions Noves de la Congregació Claustral tarraconense*. També va escriure llibres de devoció religiosa, entre ells un dedicat a Sant Jordi. Manà al seu parent, fra Joan Gaspar Roig i Jalpí, de l'ordre dels mínims de Sant Francesc de Paula de Girona, que escrivís el llibre sobre el priorat de Meià (1668), que anem citant.

Com a conclusió d'aquest prior hem de dir que el nostre treball té com a font, sobretot la documentació que es va generar al Monestir de Santa Maria de Meià durant la seva llarga prelatura de quaranta-cinc anys. Si el prior Sampsó va salvar el priorat de la seva desaparició i va aconseguir que el seu càrrec depengués directament de la Santa Seu; el prior Jalpí va consolidar aquestes importants fites i va donar nova empenta i prestigi a Meià que li va permetre arribar sense massa entrebancs fins al segle XIX. Hem pogut comprovar com prenia possessió de totes i cadascuna de les parròquies que formaven la seva prelatura, deixant escrites totes les rendes i mitjans econòmics i materials de cadascuna, en les dues visites pastorals que hem estudiat. La mostra més evident d'aquesta consolidació és la redacció, segurament la major part amb la seva pròpia cal·ligrafia, del *Llibre General del Priorat de Meià*, que és la font més important per una gran part del nostre treball. Cal tampoc no oblidar que durant el seu mandat va convocar tres sínodes de tots els clergues del priorat.

Veiem també que el prior Jalpí consolida el seu poder temporal i espiritual sobre els pobles del priorat, fent l'inventari de tots els béns i drets que tenia a les viles i pobles en que n'era el baró i senyor jurisdiccional. D'aquesta manera no solament consolida el seu prestigi com a senyor jurisdiccional, sinó que també aconsegueix sanejar la migrada economia del Meià amb l'establiment de 1634 en que cedia els termes més despoblats i que en treia molts pocs ingressos, a la universitat de Santa Maria de Meià per treure'n unes rendes fixes, i també acabava el capbreu de les possessions que el Priorat tenia a Vilanova de Meià, on pensem que era la font d'ingressos més important.

Als que ens agrada l'art i sobretot el romànic, li hem de fer al prior Jalpí un crítica molt important, ja que per qüestió de prestigi i per fer una demostració de poder espiritual i temporal, va fer enderrocar l'antiga col·legiata romànica de Santa Maria de Meià i el seu claustre, i al seu lloc manà construir l'actual temple barroc de desmesurades dimensions. Va ser una llàstima.

4.3. El prior de Meià era prelat *quasi episcopus o prelatura nullius*¹⁸²

4.3.1. La prelatura nullius de Meià.

a) L'origen de la prelatura nullius.

Segons Antoni Parramon¹⁸³, el priorat de Meià era el que en dret canònic es coneix com una *prelatura nullius*. Un territori autònom, com un bisbat, la seva creació, modificació i supressió era competència exclusiva de la Santa Seu de Roma. Els priors de Meià no depenien de cap bisbat i formaven un territori exempt amb clergat i poble.

¹⁸² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*, op. cit., pàgs. 2 i 3, ítems 6,7 i 8.

. ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades [...]* op. cit, capítol X.

¹⁸³ . PARRAMON, Antonio M. "Santa Maria de Meyá". *ILERDA* núm. 33. Op. Cit.

No coneixem del cert l'origen d'aquest territori exempt dins el bisbat d'Urgell, però si fem cas del que diu el prior de Meià i historiador Manuel Abad i Lasierra¹⁸⁴, aquest territori eclesiàstic exempt comença a finals del segle XI quan el segon senyor de Meià, Guitart Guillem, als 6 dels idus de gener del 1091 fa donació al seu fill Ermengol, que era clergue, del monestir de Santa Maria de Meià i de totes les esglésies que tenia de la seva propietat. Diu Manuel Abad que tres dies després els senyors de Meià van tornar al Monestir de Meià, i davant dels clergues, monjos, militars i altres persones distingides renoven la mateixa donació i lliuren les esglésies al seu fill Ermengol, encarregant al fill gran i hereu, Ramon, i als altres germans, que com que Ermengol és un clergue indefens s'encarreguin de defensar els seus drets. Segons Abad, aquesta escriptura és el document fundacional de la diòcesi de Meià, dels drets de patronat que els Meià tenien sobre aquella església i de l'origen dels abats i les seves prerrogatives¹⁸⁵. En morir Guitart Guillem de Meià (30 gener 1095), el seu fill Ermengol va quedar com a amo i senyor de totes les esglésies de Meià. L'endemà de publicar-se el testament del seu pare, Ermengol va unir totes aquestes esglésies al Monestir de Meià, erigint-lo com a primera seu i matriu, formant la diòcesi i territori exempt, amb jurisdicció eclesiàstica, quedant el mateix Ermengol com a senyor, patró i prelat de totes elles i prepòsit del Monestir de Meià¹⁸⁶. En aquesta època Ermengol era ardiaca de la catedral de Barcelona.

b) La jurisdicció eclesiàstica, quasi episcopal, del prior de Meià.

El prior Jalpí deixa constància, com veurem una mica més endavant, de la seva jurisdicció eclesiàstica i les seves atribucions, però queda molt més explicat en el llibre que citem del pare Roig i Jalpí¹⁸⁷. De tota manera és mossèn Antoni Parramon¹⁸⁸ el que

¹⁸⁴ABAD I LASIERRA, Manuel. *Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*. Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. op. cit. :

. 1091. *A seis de los idus de enero de este año, don Guitardo Guillermo, señor de Meyá, junto con su mujer doña Guilia, hallándose en el Monasterio de Meyá, a ruegos de su hijo Armengol, cumplen la promesa que le habian hecho delante del Prelado Bernardo, en tiempo del abat Raimundo, quando era niño, de darle el Monasterio de Meyá y las iglesias de su honor. Esta escritura fue solemnísima en su sentido y su forma y en su expresión, pues los señores del territorio disponen de todas las iglesias a favor de su hijo Ermengau, para que las posea en nombre de sus padres mientras vivan, y después las haga suyas (...)*

¹⁸⁵ Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos (...)* op. cit. : (...) *Tres días después volvieron los mismos señores al Monasterio de Meyá y a presencia de los antecedentes, los monges, clérigos, militares y número considerable de personas distinguidas, renovaron la misma donación y entrega de las iglesias a su hijo Ermengol, encargando al hermano mayor Raimundo, y los demás hermanos, que respecto de ser Ermengol clérigo indefenso, cuidasen de sostenerle en sus derechos: Esta es la Escritura Cardinal de la Diócesis de Meyá, de los derechos del Patronato en aquella iglesia, del origen de los Priores y sus prerrogativas (...)*.

¹⁸⁶Biblioteca de la Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos (...)* op. cit. :

. 1095. *A treinta de enero (2 kalendas de febrero) de este año, noticioso don Armengol de la muerte y testamento de su padre, por el que quedaba dueño de las iglesias de su honor. Al día siguiente de la publicación del testamento, unió todas las referidas iglesias que especifica al Monasterio de Meyá, erigiéndolo en Primera Sede i matriz de todas las otras, formando la Diócesis y territorio exempto, con la jurisdicción eclesiástica conforme al estilo de aquellos tiempos, quedando el mismo Ermengau, Señor, Patrono y Prelado de todas ellas, y Prespósito del Monasterio de Meyá.*

¹⁸⁷ ROIG i JALPÍ, Joan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades [...]* op. capítol V p. 38, 39: "Es el prior de Meyá en todo su priorato y territorio exento de toda jurisdicción eclesiástica y sujeto a la Sede Apostólica Romana. Su territorio y priorato no está separado de todo obispado y no está circuido de ninguno, y puede el prior entrar en él por el obispado de Urgel, arcepestrazgo de Àger, abadiado de las Avellanas y pavordia de Mur, con los cuatro confronta dicho priorato. Por tener su territorio separado, hace una casi diócesis, en la cual es único prelado y superior ordinario eclesiástico, ejerciendo toda

sintetitza millor aquest apartat: *Els priors, dins el seu territori, tenien els mateixos poders amb els drets i deures que un bisbe ordinari: Podien donar totes les benediccions reservades al bisbes, llevat la pontifical. Consagraven calzes, patenes, altars i esglésies. Podien concedir cent dies d'indulgència i conferir la primera tonsura i els ordres menors. Podia reunir sínodes, convocar concursos per cobrir les rectories i els beneficiats. Visitava les esglésies de la seva jurisdicció i donava llicències per celebrar matrimonis, predicar i confessar. Podia també excomunicar, absoldre i donar dispenses. Publicava edictes, pastoral i mandats. Era nomenat en el Cànon de la Missa i en la conclusió. Si algun bisbe que passava pel priorat volia confirmar, ho podria fer només amb l'expressa llicència del prior o del seu vicari general (cas conflictiu explicat del 1716 amb el bisbe de Guinda).*

Els priors tenien capítol, cúria i vicari general. Gaudien dintre del seu priorat de les ensenyas pontificals com tron i baldaquí i també de la facultat de celebrar els oficis amb ritu pontifical. Fora del seu territori podien portar creu pectoral, anell amb pedra preciosa i solideu morat. Usaven escut d'armes sota capell amb cordons i borles i tenien el tractament episcopal. Els prior tenien el seu segell curial, Arxiu, Notaria, Escrivania i Cort, on nomenava i creava escrivans, secretari, fiscal i notari, que, amb la seva autoritat, signaven i autenticaven les escriptures i documents públics.

c) La prelatura nullius en el Llibre General del Priorat de Meià¹⁸⁹

Creiem que són molt importants les coses que es diuen a l'Ítem núm. 19 del *Llibre General del Priorat de Meià*, on queda dibuixada la *prelatura nullius* de Meià segons Josep de Jalpí:

1) En primer lloc es diu que el Molt Il·lustre Prior de Meià, és prelat, cap i pastor de la seva comunitat, però també és *sponsus ecclesit*, segons consta en la provisió apostòlica que la Santa Seu li va fer a Josep de Jalpí quan va obtenir el priorat.

2) En segon lloc es diu que tots el títols i honors que tingui no són en honor i glòria de la seva persona sinó com honra de la seva dignitat prioral, quasi episcopal: [...] *totes i sengles prerrogatives, senyories, llibertats, franqueses, immunitats i autoritats, en tot i en part, en comú en general eo també particular o singular, ho deu fer dit Prior, complir i observar i fer-lo i manar-lo en tot cas i efecte tenir complir i observar sens que en poc ni en molt no es perdia de son estat i respecte, sens rastre emperò de supèrbia ni altivez, sinó mantenint lo punt i estat en honra d'esta dignitat Prioral quasi episcopal i a major glòria de Déu Nostre Senyor i exaltació de l'Església i d'esta com a Cap Patrona i Senyora la Puríssima Verge Maria mare de Jesucrist, sots títol de Meià. I per tant és més de advertir que ipso facto que sie proveït lo tal Prior eo tinga possessió, luego se deu tractar tenir i reputar com bé pertany a son càrrec, i presa possessió despedir los edictes eo Cartells Pastorals [...].*

3) En tercer lloc especifica que el prior de Meià no està subjecte a cap bisbe, sinó directament al Sant Pare i al seu nunci que té a Espanya: [...] *i així dit Prior ja és luego de nengun bisbat i per consegüent no està subjecte a nengun bisbe en poc ni molt, sinó immediatament al Sumo Pontífice Romà. I per dit Il·lustríssim Papa al Il·lustríssim Senyor Nuncio eo Legat en Espanya.*

4) Per últim assenyala que el prior que no es faci respectar el seus drets, seria poc home i tindria perpètua infàmia per ell i els seus successors: [...] *en quant lo Prior fos tant poc home que se deixàs gravar de sos drets i accions, tindria una perpètua infàmia per si i*

jurisdicción civil y criminal, eclesiástica en las villas, lugares y parroquias que abajo se irán, tanto en las personas seglares como eclesiásticas [...].

¹⁸⁸ PARRAMON, Antonio M. "Santa Maria de Meyá". *ILERDA* núm. 33.. op. cit.

¹⁸⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit., pàgs. 9,10.

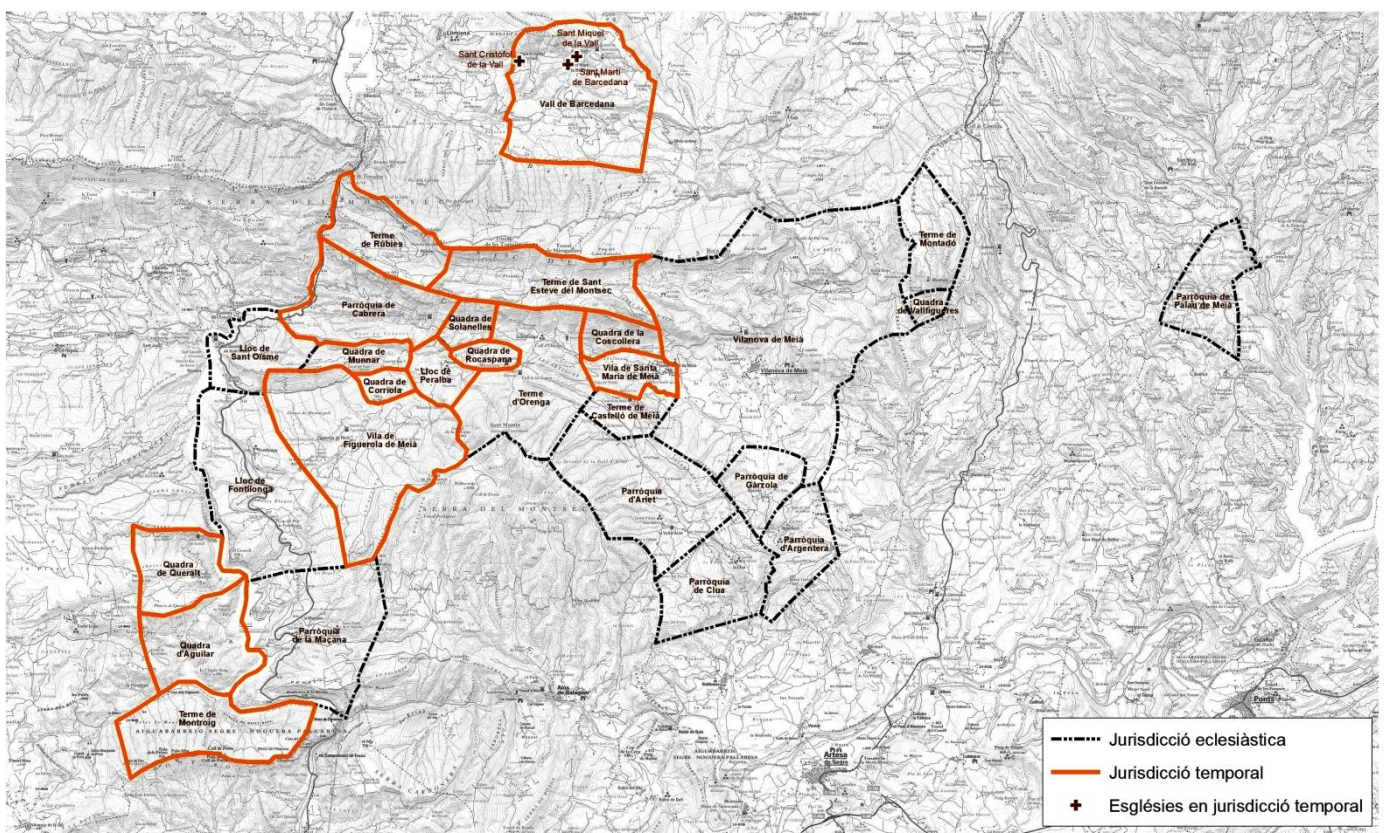
en la memòria dels successors. Advertint més avant que les provisions seues no es pot apel·lar sinó al Il·lustríssim o a son Nuncio.

Aquesta afirmació segurament que era l'objectiu que el prior Jalpí cercava en aquest llibre, ja que deixava resumides totes les prerrogatives i privilegis que tenia el priorat de Meià i d'aquesta manera seria més fàcil de trobar-los i fer-los respectar.

d) Les viles, els pobles i llocs sota la jurisdicció espiritual del prior

Antigament era vint-i-quatre les viles, pobles i termes que estaven sota la jurisdicció espiritual del prior de Meià, però, per culpa del despoblament, alguns dels llocs havien quedat rònecs i sense habitants, tot i que en mantenia la jurisdicció espiritual sobre el territori i les seves esglésies i capelles. Aquests eren el següents: (1) Santa Maria, (2) la

Mapa 4.1. Les viles, pobles i quadres que es trobaven sota la jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià. (A la Vall del Priorat només hi tenia la jurisdicció temporal)

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

Coscollera, (3) Sant Esteve en Montsec, (4) Vilanova (5) Figuerola, (6) Argentera, (7) Gartzola, (8) Fontllonga, (9) Palau en Rialp, (10) Clua, (11) Iriet, (12) Castelló en Iriet, (13) Peralba, (14) Coll d'Orenga, (15) Solanelles, (16) Cabrera, (17) Rúbies, (18) Munnà, (19) Sant Oïme, (20) Fabregada, (21) la Massana, (22) Mont-Roig, (23) Aguilar i (24) Queralt.

Detallem els dinou llocs que estaven habitats sobre els quals exercia la jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià a l'any 1637:

1. Santa Maria
2. Vilanova
3. Figuerola
4. Argentera

5. Gàrzola
6. Fontllonga
7. Palau, en Rialp
8. Clua
9. Iriet
10. Peralba
11. Coll d'Orenga
12. Solanelles
13. Cabrera
14. Rúbies
15. Munnà
16. Sant Oïisme
17. Fabregada
18. La Massana
19. Mont-Roig

Cal fer notar que el pare Roig i Jalpí en el seu llibre sobre el priorat, cita vint-i-nou indrets on el prior tenia la jurisdicció espiritual, alguns d'ells, però, només eren quadres despoblades i que ara estaven integrades en un altre terme com són el cas de:

- . Santa Maria de Meià: el terme de Sant Esteve de Montsec i les quadres de Coscollera i Vallferines.
- . Peralba: la quadra de Rocaspana
- . Terme de Montroig: les quadres de Queralt i Aguilar
- . Parròquia d'Iriet: terme de Castelló de Meià

e) El cas de la parròquia de Santa Anna de Montodó

Cal fer notar que a les constitucions sinodals que va fer imprimir el prior Josep de Jalpí l'any 1659 apareix una nova parròquia que no havia sortit en cap llistat anterior i a la que no va visitar en les Visites Generals de 1634-1635 ni en la de 1640-1641. Parlem de la parròquia de Montodó.

En el "*CATALOGUS VILLARUM, LOCORUM, PAROCHiarUM, Terminorum, & Quadrarum jurisdictionis spiritualis, quasi Episcopalis, Prioratus Meyanensis, nullis Diocessis*".

Al final d'aquest llistat apareix:

- 28 Montodo, parochia cum unitae.
- 29 Vall Figueres, quadra.

En el llibre de Roig i Jalpí de l'any 1668, hi apareix aquest el llistat escrit en castellà però en els mateixos termes i també apareix la parròquia de Montodó.

Montodó és un terme de masies, avui despoblat, situat al nord-est del terme Fabregada. Segurament que en el termini de vint-i-dos anys que separen les dues llistes (1637-1659), s'havia integrat sota la jurisdicció espiritual del prior de Meià, però desconeixem de quina manera. De moment no en tenim cap constància escrita llevat d'aquesta nou llistat del pare Roig. Però Montodó surt també a les constitucions sinodals que va fer imprimir el prior Josep de Jalpí l'any 1659. En aquestes constitucions sinodals s'imprimeix el:

"*CATALOGVS ECCLESiarUVM veteram & modernarum, quae in ambitu, & territorio Prioratus Meyanensis, constructe existunt*".

Al final del llistat apareix:

- 56. B.M. de Monte Carmelo, parrochialis de Montodó. *Olim S. Anna*

f) Com utilitzar el topònim de Meià, segons el prior Jalpí.

Tots aquests llocs que es trobaven dins de la jurisdicció espiritual del prior de Meià, segons fa constar Jalpí en el seu llibre, s'han de dir sempre *de Meià* i no de cap altra manera. Des de la cúria eclesiàstica s'amenaça amb censures i excomunicació a aquells que de forma oficial ho redactin i escriguin deliberadament de manera no correcta (*en lo espiritual estan fulminades, y ab cartells publicades censures eo excomunicació contra lo qui eo los qui diran, anomenaran y escriuran, tant en actes, cartes, com de qualsevol manera que així se observa*). Per tant aquests pobles i termes s'han de dir correctament com: *Santa Maria de Meià, Vilanova de Meià, Figuerola de Meià, Clua de Meià*, i així tots els demés; de tal manera que darrere el nom del lloc sempre s'hi ha d'afegir *de Meià*.

Aquesta forma tan taxativa d'actuar es posava perquè, segons Jalpí, alguns, ignorants i altres de forma maliciosa, anomenaven algunes poblacions de manera diferent i podia ser interpretat que el prior de Meià no hi tenia la jurisdicció, això es donava tant en l'aspecte espiritual, com també en el temporal. Alguns sembla que anomenaven Figuerola de Fontllonga quan de fet era Figuerola de Meià, mentre que també era Fontllonga de Meià¹⁹⁰. Cal tenir en compte que després de la repoblació duta a terme per part del marquesos de Camarasa del terme ròneg i despoblat de Fontllonga l'any 1556, el nou poble se'l coneixia també com Vilanova de Fontllonga. La propietat de la nova parròquia de Fontllonga entrà en un llarg plet entre el prior de Meià i el bisbe d'Urgell, que es disputaven la seva jurisdicció espiritual¹⁹¹. En el mateix sentit, però des del punt de vista de senyor temporal, posen com a exemple els tres pobles de la Vall de Barcedana (Sant Miquel, Sant Cristòfol i Sant Martí) que algú els anomenava maliciosament llocs de la Vall de Llimiana (exemple, Sant Cristòfol de la Vall de Llimiana) quan es realitat han de ser llocs de la Vall del Priorat (exemple, Sant Miquel de la Vall del Priorat, etc...).

4.3.2. Les afrontacions del priorat de Meià¹⁹²

En l'estudi geogràfic ja hem parlat dels límits i afrontacions del priorat de Meià, però aquí ens interessem més per la jurisdicció espiritual ja que el priorat limitava amb tres prelats diferents i això pel que sembla podia tenir conseqüències jurídiques: l'arxipreste d'Àger, l'abat de les Avellanes i el paborde de Mur. També limitava amb el bisbe d'Urgell el seu gran competidor. Quedava entès que cadascun d'aquests prelats en el seu territori no estaven dintre de cap bisbat ni subjectes a cap bisbe i tenien tota la jurisdicció espiritual als llocs de la seva terra. Tot i que les afrontacions més gran que tenia Meià eren amb el bisbe d'Urgell, es podia entrar i sortir del priorat sense tocar amb el bisbat, i pel que sembla aquest detall era un concepte jurídic i canònic molt important, ja que el bisbe d'Urgell no podia dir que el priorat de Meià fos de son bisbat ni estigués dintre d'ell (*infra terminis*), sinó que el priorat era una *nullius diocesis*. Aquest concepte *infra terminis* l'utilitzava el bisbe de Guinda que considerava que el priorat estava dintre del bisbat i per això no li calia demanar permís ni territori per impartir la confirmació a Vilanova de Meià el 1716 al prior Josep de Salvador¹⁹³. En la

¹⁹⁰ ÁLVAREZ MÁRQUEZ, Mª Carmen. *Las cartas pueblas de Fontllonga y Orença (año 1556)*, op. cit.

¹⁹¹ Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADSU). Volum d' EXEMPTS, signatura núm.16. Lligalls de documents classificats sobre els diversos territoris exempts que hi havia al bisbat d'Urgell. Meià, núms.20, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 32. Aquest plet que apareix en tot aquests documents, és estudiat amb més profunditat en un altre capítol d'aquest treball.

¹⁹² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàg. 3, ítems 10. 11.

¹⁹³ Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADSU), Volum d'Exempts signatura núm. 16. Lligalls de documents classificats sobre els diversos territoris exempts que hi havia al bisbat d'Urgell. Meià. Document guardat

resposta de Pere Serradell, oficial del prior, fa servir els mateixos termes i argument del Llibre General del Priorat. Així es dirigia el bisbe al prior:

“[...] los Sres. priores que han sido del priorato de Santa María de Meyá y el que al presente es, hayan tenido y tengan territorio distinto y separado del obispado de Urgel por hallarse dicho priorato situado dentro de los límites y territorio del dicho obispado como es público y notorio y que dicho priorato se ha nombrado y nombra de Santa María de Meyá Infra límites Urgelens, en cuya consecuencia y de los dispuesto por sagrados cánones y el Concilio de Trento, toca de derecho a su Ilma. como obispo de Urgel administrar el santo sacramento de la confirmación a todos los feligreses del dicho priorato de Santa María de Meyá y las demás parroquias que le pertenecieren sin necesidad de permiso y licencia de dicho Sr. prior quien no puede conceder territorio porque Nemo dat quod non habet [...].

Per aquesta raó Pere Serradell, en nom del prior, rebatia els arguments del bisbe en aquests termes, que semblen trets del llibre que estudiem:

“[...] por tanto el dicho Dr. Pedro Serradell, conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial de dicho prior de Meyá, junto con todos y cada uno de los demás conrectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales pertenecientes a dicho priorato de Santa María de Meyá, dicen de nulidad del mandato de V.S.I. omitidas varias razones que se podían alegar por solo que extra territorium ius dicendi non paretur impune. Y como ya está dicho que V.S.I. hallándose en el priorato de Meyá reside fuera de su territorio, sígase que son inútiles, vanas y nulas todas la penas así temporales como espirituales que V.S.I. intenta fulminar.”

4.3.3. Les esglésies i capelles sota la jurisdicció del prior¹⁹⁴

En el priorat de Meià hi havia esglésies parroquials, esglésies sufragànies i capelles que es trobaven sota la jurisdicció espiritual del prior de Meià. En total, segons Jalpí, eren en aquell moment cinquanta-cinc entre bones, mig derruïdes i derruïdes del tot. D'aquestes cinquanta-cinc, vint antigament havien estat parroquials, de les quals al 1637 només en quedava deu, i d'aquestes parroquials, vuit havien estat consagrades. Podem veure la seva situació en el mapa que adjuntem.

Les esglésies i capelles del priorat de les quals el prior és el seu prelat i pastor, són:

1. Santa Maria. Prioral, parroquial, cap i senyora de les demés de tot lo Priorat de Meià ----- (1)
2. Sant Esteve protomàrtir, en Montsec, olim parroquial ----- (2)
3. Sant Aleix confessor, en Montsec
4. Sant Sebastià màrtir, en la Coscollera
5. Sant Benet abat i patró, en la Plaça
6. Sant Nicolau bisbe i confessor, en Coll d'Orenga, olim parroquial -----(3)
7. Santa Tecla Verge i màrtir
8. Sant Baldiri
9. Sant Sadurní bisbe i màrtir en Fabregada, olim parroquial. Consagrada (+)(4)
10. Santa Cecília verge i màrtir.

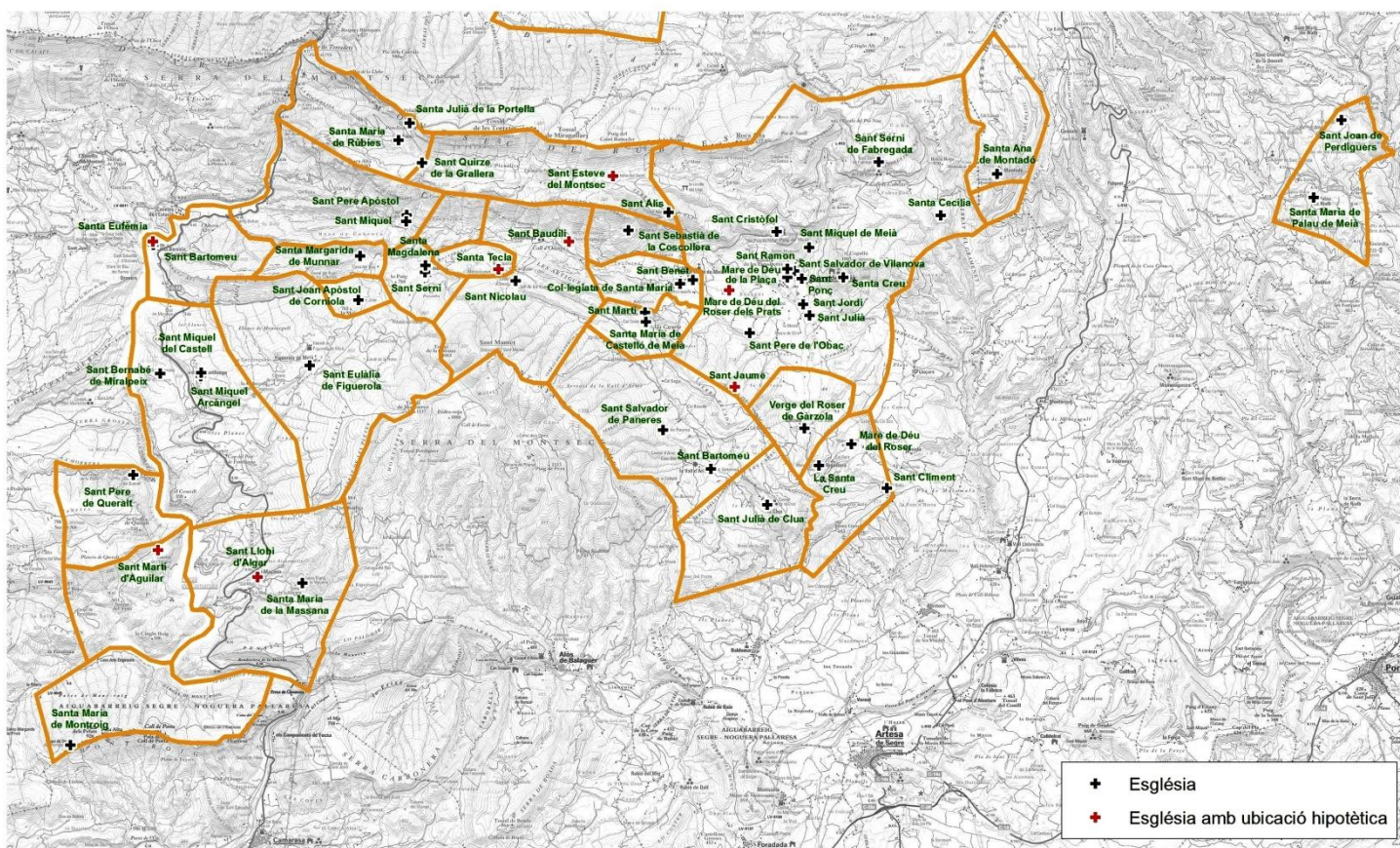
sense signatura. Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.

¹⁹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. Llibre General del Priorat de Meià (...) op. cit., pàgs. 4, 5 i 6, ítems 14. 15 i 16.

. ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. Tratado de las excelencias y antigüedades [...] op. cit, capítol IX.

11. Sant Sadurní bisbe i màrtir, en Peralba, parroquial -----(5)
 12. Santa Magdalena
 13. Nostra Senyora de Rúbies, olim parroquial -----(6)
 14. Sant Julià, màrtir
 15. Sant Quirze, màrtir
 16. Sant Pere apòstol en Cabrera, olim parroquial. Consagrada (+) -----(7)
 17. Sant Miquel Arcàngel
-
18. Nostra Senyora en Mont-roig, parroquial -----(8)
 19. Sant Pere apòstol en Queralt
 20. Sant Martí bisbe i confessor en Queralt

Mapa 4.2. Les esglésies i capelles que estaven sota la jurisdicció espiritual del prior de Mejà.

Base cartogràfica: ICGC
 Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

-
21. Sant Bartomeu apòstol en Iriet, parroquial. Consagrada (+) -----(9)
 22. Sant Salvador
 23. Sant Martí bisbe i confessor, en Castelló
 24. Nostra Senyora en Castelló, olim parroquial -----(10)
-
25. Santa Eulàlia de Mèrida verge i màrtir, en Figuerola, parroquial -----(11)

- 26. Sant Joan apòstol i evangelista, en Corniola
- 27. Santa Margarida verge i màrtir en Munnà
- 28. Nostra Senyora en la Massana, olim parroquial. Consagrada (+) -----(12)
- 29. Sant Llubí, bisbe
- 30. Sant Bartomeu apòstol en Sant Oïme, olim parroquial -----(13)
- 31. Santa Eufèmia, olim monestir de monges de Sant Benet

-
- 32. Sant Julià bisbe i confessor en Clua, parroquial. Consagrada (+)-----(14)
 - 33. Santa Creu

-
- 34. Sant Salvador en Vilanova de Meià, parroquial. Consagrada (+) ----(15)
 - 35. Sant Cristòfol màrtir a Meià, olim parroquial -----(16)
 - 36. Sant Pons màrtir, olim parroquial de Vilanova-----(17)
 - 37. Nostra Senyora a la plaça Major de Vilanova
 - 38. Sant Ramon confessor, al carrer de Ratera
 - 39. Sant Miquel Arcàngel
 - 40. Sant Jordi màrtir
 - 41. Sant Blasi bisbe i màrtir
 - 42. Sant Pere apòstol, olim monestir de monges de Sant Benet
 - 43. Sant Jaume, apòstol
 - 44. Sant Julià, màrtir
 - 45. Santa Creu, al Cogulló.
 - 46. Nostra Senyora del Roser

-
- 47. Sant Miquel arcàngel en Fontllonga, parroquial -----(18)
 - 48. Sant Miquel, al castell vell
 - 49. Sant Bernabé, apòstol

-
- 50. Nostra Senyora en Palau en Rialp, parroquial, olim monestir de monges de Sant Benet. Consagrada (+)-----(19)
 - 51. Sant Joan Baptista (Nostra)

-
- 52. Nostra Senyora en Argentera, parroquial -----(20)
 - 53. Nostra Senyora del Roser, al castell
 - 54. Sant Climent papa i màrtir
 - 55. Nostra senyora del Roser en Gàrzola, sufragània

NOTA: entre () aquelles esglésies que eren o havien estat parroquials, i (+) aquelles esglésies que havien estat consagrades.

El mateix prior Jalpí deixa escrit que de la capella de Sant Joan Baptista (núm. 52), n'havia donat la llicència per construir-la el 1634 a l'indret conegut com Perdigués, al terme de Palau de Meià a Rialb. També havia autoritzat la construcció de la capella de Sant Benet (núm. 5) a la plaça de Santa Maria de Meià el dia 4 de febrer de 1641. Tal i com ja hem anotat, als pobles i termes que eren jurisdicció espiritual del prior de Meià, el pare Roig hi afegeix el terme de Montadó; i a aquest terme també hi posa la seva església parroquial:

- 56. Nostra Senyora del Carme, olim Santa Anna de Montadó, parroquial --(21)

a) *Les esglésies que podien guardar el santíssim sacrament.* De les cinquanta-sis esglésies i capelles enumerades, només en sis, i amb mandat i llicència del prior, podien guardar en el seu sagrari el santíssim sacrament, eren:

1. Santa Maria
2. Figuerola
3. Vilanova
4. Fontllonga
5. Palau en Rialp
6. Argentera

4.3.4. Dels títols que havia d'utilitzar el prior de Meià i de quina manera¹⁹⁵

El títol que generalment ha d'utilitzar el prior en els seus documents és: “*Lo Molt Il·lustre i Molt Reverend Senyor* (.....nom del prior...), *per la gràcia de Déu i de la Santa Sede Apostòlica Prior de Meià, de l'ordre de Sant Benet, de ningun bisbat, en la província de Tarragona, a la Santa Església romana immediatament subjecte*”.

Aquest títol i formulari escrit d'aquesta manera l'havien de fer servir sempre els priors, a demés quan s'escrivia un document oficial en primera persona, sempre s'ha d'usar *Nos*, precedint el nom del prior.

Quan ha de signar algun document de la cort eclesiàstica, només s'ha de posar la inicial del nom propi del prior corresponent i *Prior Meyanense*; exemple: *J. Prior Meyanense*.

Quan s'ha de signar algun document de la cort secular, si aquest és en llatí, el prior ha de fer servir la fórmula anterior. Si el document és redactat en català ha de signar-lo com *Lo Prior de Meià*.

És com a mínim curiosa l'última recomanació que fa Jalpí: *quan firmi per los negocios propis faseu com vulle, eo com acostuma*.

Posarem l'exemple pràctic d'un document oficial emanat de la cúria eclesiàstica del priorat, en aquest cas un manament. El va fer redactar el prior Josep de Salvador per ser lliurat a la comunitat de con-rectors de Vilanova de Meià el 19 de juny de 1716¹⁹⁶, on els ordenava, amenaçant-los amb penes pecuniàries i d'excomunicació, que no reconeguessin el bisbe de Guinda com el seu prelat i no el deixessin entrar ni a la parròquia ni a les altres esglésies del poble. Han passat 79 anys de les recomanacions del prior Jalpí i la seva fórmula és vigent del tot:

Nos fra Dn. Joseph de Salvador, prevere, en Dret Dr., per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Prior de Meyá, de ningun bisbat, de la província de Tarragona, a la Santa Sede Apostòlica immediatament subjecte. Als reverends conrectors de la iglesia parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meyá, de nostro Priorat. Salut en lo Señor. En virtud de les presents us diem y manam que en pena de vint y cinc lliures y en subsidi de excomunió major, no obehesquen ni regoneguen a altre prelat o superior en vostra parròquia y iglesias, si no a nos, ans be tancareu aquellas y no deixareu entrar a ningú sens llicència nostra, guardant las claus en vostro poder. Donat en lo Monestir de Meyá als 19 de juny de 1716.

Fra Don Joseph Prior de Meyá

¹⁹⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* (...) op. cit., pp. 6,7, ítems 17,18, 19.

¹⁹⁶ ADU, Volum d'Exempts. Lligalls de documents classificats sobre els diversos territoris exempts que hi havia al bisbat d'Urgell. Meià. *Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá*. Aquest és el quart document del volum i porta com signatura el núm. 16.

4.3.5. El prior de Meià i la seva relació amb la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense

Segons Ernest Zaragoza¹⁹⁷, el prior de Meià era l'únic monjo benedictí que hi havia al monestir de Santa Maria, presidia una comunitat de canonges que actuaven com un capítol de catedral i celebraven sínodes com els bisbats. Des de la seva unió a l'abadia de Ripoll (1153), el monestir de Meià va pertànyer sempre a la Congregació Claustral fins al 1835. El prior d'aquest monestir benedictí, tot i que no era abadia, tenia dret a assistir als capítols generals.

Aquestes afirmacions tan categòriques de Zaragoza, semblen contradir les afirmacions que fa el prior Jalpí al seu llibre *General del Priorat*¹⁹⁸ el 1637. Deixa escrit molt clarament que, encara que el priorat de Meià fos benedictí i el prior havia de professar obligatòriament com a monjo benedictí per obtenir les butlles per al seu nomenament; no estava subjecte gens ni mica (*en cosa xica ni gran*) a la Congregació Benedictina sinó que depenia directament del Sant Pare de Roma. Els presidents de la Congregació no podien visitar el priorat ni el prior, i aquest no entrava en el Capítol Provincial que es reunia cada tres anys. Ens diu també que es va intentar sotmetre el priorat a la Congregació quan era president l'abat de Sant Cugat del Vallès, Francesc d'Erill, que era una persona molt poderosa i també conseller de Catalunya. Tingueren Junta i Capítol amb altres abats i monjos i pretenien que el prior Rafael de Sampsó, anterior a Jalpí, quedés lligat a la seva autoritat, fent-li manament i amenaçant-lo amb penes i censures. No se'n van sortir, ja que el prior apel·là com a exempt a la Santa Seu i li van donar la raó.

Zaragoza ens diu en el mateix treball, (pàg. 183) que en la junta de la Congregació Benedictina, celebrada el 7 de maig de 1650, el prior Josep de Jalpí i Julià incorporà el seu monestir *nullius* de Santa Maria de Meià a la Congregació. Suposem que durant els tretze anys que separen el Llibre i aquest fet, Josep de Jalpí havia tingut temps suficient per canviar de parer, més tenint en compte que encara estaven en plena Guerra dels Segadors i el prior era partidari de la causa castellana. Josep M Pons i Guri¹⁹⁹, biògraf de Josep Jalpí i Julià, encara va més enllà i ens diu que el 1652 (any del Tractat dels Pirineus), va ser nomenat canceller de Catalunya i president de la Congregació Claustral Tarraconense i entre els llibres que va publicar, cita *Constitucions noves de la Congregació*. Ens trobem al començament del seu mandat que el prior Jalpí defensa la no subjecció de Meià a la Congregació Claustral (1637), després acaba per integrar-se a la mateixa (1650) i finalment acaba exercint com a president.

Seguin el discurs del prior Jalpí al seu Llibre, explica que de manera semblant a la Congregació Benedictina actuava l'abat de Ripoll, ja que durant una època el priorat de Meià va adoptar la regla benedictina i era un priorat de l'abadia de Ripoll. En aquesta època i fins al segle XVIII l'abat de Ripoll reclamava aquest lligam i intentava sense èxit exercir el patronat en el nomenament del prior. Però aquesta dependència, segons Jalpí, ja no existia, perquè la provisió del prior era prerrogativa del Sant Pare i en el priorat de Meià ara no hi havia monjos subjectes al prior, com sí que n'hi havia hagut en altres temps, sinó capellans seculars (canonges) amb el títol de vicaris amovibles.

4.3.6. L' intent de supressió del priorat de Meià

¹⁹⁷ ZARAGOZA I PASCUAL, Ernest. *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense (1215-1835)*. Edita Publicacions de l'Abadia de Montserrat (2004). pàg. 332.

¹⁹⁸ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàg. 8, ítems 20, 21

¹⁹⁹ PONS GURI, José M. "Roig i Jalpí y el prior de de Meyá". op cit.

Estudia Ernest Zaragoza²⁰⁰ la gran reforma de les abadies i priorats benedictins de Catalunya durant la segona meitat del segle XVI. Segons aquest estudi, als monestirs benedictins catalans es seguia molt poc la regla de Sant Benet i alguns monjos portaven una vida poc edificant i deshonest amb gran escàndol públic. Una comissió apostòlica fa una visita al monestirs benedictins el 1557, informant de cadascuna de les mancances i les irregularitats que s'hi donaven. No es conserva l'acta de la visita al priorat de Meià, per tant no sabem exactament les mancances i irregularitats que s'hi donaven. Quan el rei Felip II va conèixer el resultat de la visita apostòlica, va manar al bisbe de la Seu d'Urgell que abans d'enviar l'informe a Roma anés personalment a assabentar-ne el nunci apostòlic de Madrid, cosa que es va produir l'1 de febrer de 1588. Es van reunir a la nunciatura de Madrid el bisbe d'Urgell, el president del Consell d'Aragó i alguns ministres reials i van acordar que l'abat de Bagà anés a Roma a lliurar el memorial de la visita apostòlica a la comissió formada per deu cardenals, nomenada per Sixte V, i a sol·licitar la butlla necessària per a executar la vista i implantar la reforma a tots els monestirs benedictins catalans. També van resoldre secularitzar alguns monestirs benedictins i de canonges regulars. Els visitadors apostòlics van proposar, entre moltes altres coses, la desaparició d'una colla de monestirs benedictins, entre els quals es trobava el monestir de Santa Maria de Meià, el qual desapareixia com a tal i s'unia a l'abadia de Serrateix. Va ser el pontífex Climent VIII, que havia format part de la comissió cardenalícia, el que va començar a expedir les butlles de la reforma, essent l'expedida el dia 17 de novembre de 1597, sota el títol genèric *De statu ecclesiarum*, la que unia diversos priorats, entre ells el priorat de Santa Maria de Meià a l'abadia de Serrateix. Una altra butlla amb el títol de *Circa pastoralis officii*, convertia en vicaries perpètuas aquests priorats, entre ells el de Santa Maria de Meià, atorgant-li una renda anual de 100 lliures barceloneses.

Semblava que amb aquestes dues butlles pontifícies, l'any 1597 desapareixia definitivament el monestir i el priorat de Santa Maria de Meià.

Aquest episodi que hem comentat breument, també l'explica el prior Jalpí en el seu *Llibre General de Priorat*. Diu que en temps del papa Climent VIII es va produir la petició del rei Felip I (II) d'Aragó, d'unir diversos priorats i altres dignitats eclesiàstiques en Catalunya²⁰¹; un dels que ha via de desaparèixer era el priorat de Meià, el qual va ser unit a l'abadia benedictina de Serrateix. Però, per raons que es desconeixem i que Jalpí no explica de forma clara, aquesta unió no va tenir efecte i uns anys després els sants pares Pau V i Gregori XV la van revocar i la van deixar sense efecte, per això el priorat de Meià no va desaparèixer. El sant pare regnant en aquell moment, Urbà VIII, va ser l'últim que havia revocat de forma definitiva la unió del priorat de Meià a Serrateix. Jalpí ho deixa escrit amb aquestes paraules:

Item, en temps del Papa Clement octau de bona memòria, a petició de la S.C.R.M. del Rei Phelip Segon en Aragó, quant en aquella ocasió se feu una notable unió de varios priorats i dignitats en Catalunya unint-ho a diverses altes dignitats; és de saber que se uní est Priorat ab la abadia de Serrateix de la mateixa Religió. Però no pot tenir efecte no ni en nengun temps esdevenidor per algunes raons, i entre altres que com lo Pontífice concedí eixes unions eren de les que en son temps tingueren efecte i no altrament. I après lo Pontífice Paulo Quint i Gregori Quinzè ho han revocat i més en particular Urbano Octau vui regnant.

²⁰⁰ ZARAGOZA I PASCUAL, Ernest. "Història de la Congregació Benedictina [...]". op. cit. p. 120-145.

²⁰¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pà8, ítem 22

4.3.7. Altres institucions en que era present el prior de Meià

a) *El Concili Provincial a Tarragona*²⁰²

Quan es convocava Concili Provincial a Tarragona per l'arquebisbe metropolità, el prior de Meià havia de ser citat, entrar i habilitar-se, de la mateixa manera que es feia amb l'arxipreste d'Àger. Per aquesta raó quan en un document es cita la dignitat del prior, sempre es posa en la província de Tarragona, i no subjecte a una altra dignitat eclesiàstica com podria ser el bisbat d'Urgell. Adverteix Jalpí que si el bisbe d'Urgell estava citat com a bisbe, no hi havia d'acudir el prior, però ha de contradir i expressar la seva protesta perquè obeint es faria perjudici al prior i es donaria al bisbe una autoritat que ara no té. Aclareix Jalpí que en el Concili Provincial celebrat el 1640 ell hi va entrar en la forma que ha quedat explicada (no queda gaire clara l'explicació).

b) *La Junta de Braços*²⁰³

Quan a Barcelona es reuneix els Braços i les Juntes de Braços per los molt Il·lustres Srs. Diputats de Catalunya (reunió dels tres braços de les Corts, però sense el rei), el prior de Meià hi tenia lloc com a diputat del braç eclesiàstic i s'asseia consecutivament després dels senyors abats.

c) *Les Corts Generals de Catalunya*²⁰⁴

Quan es reuneixen les Corts Generals de Catalunya convocades pel rei (cosa que va passar només dues vegades al segle XVII), el prior de Meià, encara que no ho sigui, havia de ser habilitat per poder-hi assistir ja que reuneix tots els requisits que mana la llei²⁰⁵, que són: no tenir superior a Catalunya i ser senyor de vassalls. Com que el prior reunia les dues condicions, havia de ser habilitat per assistir a Corts Generals: no tenia superior a Catalunya, perquè depenia directament del sant pare de Roma, i a més el prior era senyor temporal de vassalls, perquè era el senyor jurisdiccional d'unes poblacions que després estudiarem amb més detall: la vila de Santa Maria de Meià, el poble de Peralba, les quadres de Solanelles i Rocaspana, la parròquia de Cabrera, la vila de Figuerola de Meià, el poble de Rúbies, el terme de Mont-Roig i els pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel Jussà, Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana)²⁰⁶.

²⁰² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàg. 9, ítem 25 : "Quant se te Provincià eo Concili Provincial deu esser citat i entrar i habilitar-se com se fa ab lo arxipreste de Àger, citat emperò per lo arquebisbe com a metropolità per lo qui té e presideix en dit Concili, i per això se diu ésser esta dignitat en la província de Tarragona, i no en quant subjugació alguno així com és la de Àger. Advertint en tot cas que si lo bisbe de Urgell estava com a bisbe de Urgell no te de acudir lo Prior, antes bé té de contradir i protestar perquè obeint se faria lo Prior perjudici i quissa del tal bisbat lo que ara no és. I en lo Concili Provincial celebrat 1640 som jo entrat en la forma predita, etc".

²⁰³ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàg. 9, ítem 23: "Té lloc lo Prior en Barcelona tot hora i quant se tenen Brassos per los molt lltres. Srs. Diputats de Catalunya, assentant-se après dels Srs. Abats consecutivament".

²⁰⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàg. 9, ítem 24: "Sempre que se tingan Corts Generals en Catalunya per lo Rei Nostre Senyor se deu citar lo Prior i encara que no ho sie deu ser habilitat i a demés per tenir tots los requisits que mana la llei. I com ara últimament lo any 1632 se estampa llibre del Sr. Don Luís de Peguera Dr. del Real Consell sots títol del "Estil i pràctica de celebrar Corts Generals en Catalunya". I diu lo capítol que han de ser admesos aquells priors qui en Catalunya no hi tenen superior i tenen jurisdicció temporal de vassalls. I així est Priorat te per senyor lo Papa i té los vassalls dels llocs atràs escrits en lo Item tercer; com de fet per eixes semblants calitats entren los Priors de Catalunya de Sant Joan; lo d'Escala Dei de cartuxos, etc."

²⁰⁵ DE PEGUERA, Lluís. *Estil i pràctica de celebrar Corts Generals a Catalunya*, estampat l'any 1632. Diu el llibre que han de ser admesos a les Corts Generals aquells priors que en Catalunya no tenen superior i tenen jurisdicció temporal de vassalls.

²⁰⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., p, 3,4, ítems 12,13

***d) La Diputació del General*²⁰⁷**

Per últim, la dignitat de prior de Meià ja era habilitat i tenia lloc a la Diputació del General de Catalunya (l'actual Generalitat) i podia ser insaculat com a Diputat del General. Això ens ve a dir que hauria pogut arribar a ser nomenat president de la Generalitat, com ho va ser en aquesta època Pau Claris, canonge de la Seu d'Urgell.

4.4. El prior Josep de Jalpí a Meià

4.4.1. Detalls sobre el protocol de la vestimenta del prior i dels rituals que han de seguir-se a l'església

Dintre de les atribucions quasi episcopals que tenia prior de Meià, donaven una gran rellevància la manera de vestir. És per això que el prior Jalpí deixa escrit encara amb més detalls algunes coses i actuacions pròpies de la seva dignitat prioral.

Indica que quan el prior porti hàbit benedictí, ha de ser de roba negra i no de seda; d'aquesta roba més noble només el folre ho pot ser. El seu hàbit és semblant al que porten el bisbes o els canonges, amb la diferència que el seu ha de ser obert pel davant i no té mànigues, i a sota porta roquet de bona tela i bones puntes. La cogulleta és separada i la pot portar amb el folre de setí o tafetà negre, però no de pells com la dels canonges, o de setí carmesí com la dels bisbes. Quan el prior vagi vestit amb aquest hàbit, li ha de portar la falda un patge vestit amb sobrepellís.

Anant o venint de l'església l'han d'acompanyar els capellans, el batlle i els paers de Santa Maria, de dos en dos al davant seu per ordre de dignitat, i els criats han d'anar al seu darrera.

El prior ha de tenir al cor de l'església una estrada (faristol) davant de la seva cadira, i quan es celebra ofici religiós, ha de tenir un missal obert a sobre de l'estrada. Diu Jalpí que el prior sempre ha de tenir a l'església, cadira, coixins, catifa i draps de seda, i si algun prior no en té, que se'n compri que és la seva obligació.

Treballant aquest llibre i aquests apartats, tota l'estona sembla que el prior Jalpí està retraient als priors predecessors que s'havien deixat perdre aquests rituals amb tots aquets detall o que no hi donaven massa importància. Té molt clar que és precisament en tots aquests rituals i la manera com es realitzen on es visualitza la seva dignitat quasi episcopal. Ara tot això ho deixa per escrit perquè els seus successors en prenguin bona nota i ho portin a la pràctica.

4.4.2. De la presa de possessió del prior

En el Llibre General del Priorat²⁰⁸, el prior Jalpí deixa per escrit de forma genèrica de com ha de prendre possessió el nou prior, com a prelat, quan arriba a Santa Maria de Meià. Després queda escrita i sencera, tota la cerimònia de la presa de possessió sense la seva presència, que es va fer per mitjà d'un procurador (Bernat Famades, notari reial de Girona) el 15 d'agost de 1633. Però la més important és la presa de possessió que va fer personalment el dia 15 de gener de 1634, i ens ha de servir de model al nostre treball. Finalment hi ha la presa de possessió del prior a la parròquia de Vilanova de Meià, el 17 de gener de 1634, on hi havia la comunitat de con-rectors més important de tot el priorat.

²⁰⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., p. 9, Ítem 26: "Esta dignitat té lloc a la Diputació i pot ésser insaculat a Diputat del General de Catalunya, i per ser Priorat de la Religió Benedictina etc i per ço és ja habilitat lo lloc".

²⁰⁸ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàgs. 14, 15, 16, 17,

a) Presa de de possessió de Bernat Famades (apoderat de Josep de Jalpí)

Posem el ritual sencer de la cerimònia de la presa de possessió del prior que l'havia fet Bernat Famades, el seu apoderat, el 15 d'agost de 1633, ja que després quan es va fer en presència del prior Jalpí, la major part del ritual no es repeteix, perquè donen per bo l'anterior, i aleshores sobretot celebren les cerimònies religioses més simbòliques i de cara al públic. Expliquem breument els diversos moments:

1. Elecció del canonge Joan Garier en subjector que li dona possessió: “[...] davant lo portal major de la Parroquial i Prioral Església de Santa Maria de Meyà, cridà i requerí a mossèn Joan Garier prevere, altre dels vicaris residents dins en aquella que a virtut de les Provisions Apostòliques a dit Prior concedides en forma digna i graciosa ab cordons de seda carmesina i groga i en virtut del monitori i procés fulminat, i en virtut de la Procura a dit Famades feta, elegia dit Garier en subjector i que li donés possessió en dit nom de Procurador meu (Josep de Jalpí). I vist per dit Garier i per altres allà presents e per dit Notari Serradell los dits Poders i Procuracions digué dit Garier estava prompte a tot lo que fos menester “. Veiem que mossèn Joan Garier, subjector, serà la persona encarregada de donar possessió al nou prior no solament quan ho fa a la prioral de Santa Maria, sinó també quan va a Vilanova de Meià, a prendre possessió de l'església parroquial de Sant Salvador.

2. Presa de possessió de l'església de Santa Maria de Meià

- En primer lloc de les portes del temple: “Així prenent dit Garier per la mà dreta a dit Famades entraren a la Esglesia i li donà les claus i ell dit Famades obrí i tancà les portes i tragué fora dit Garier”.

- De l'altar major: “Anaren a l'Altar Major que és sots invocació de la Verge Maria, essent aquell dia dilluns i la Festa Major i principal de dita Església i Priorat i vila de Santa Maria, que és la Assumpció, i descobrí i cobrí dit altar, i de allí per ocular visió rebé possessió de tota la església, capelles i coses dins d'ella, i protestant que prenent-la de la Mare Cap i Senyora de totes les del Priorat de Meià que és dita Església, la prenia de totes les altres generalment”.

- Del cor i la cadira prioral: “Item, anaren los dos al Cor se assentà dit Famades en dit nom a la Cadira Prioral, prenent possessió d'ella”. La cadira prioral era el setial més important del temple i estava situada al cor. Era el símbol que demostrava que el prior era el prelat de l'església prioral de Santa Maria de Meià, matriu de les demés esglésies i parròquies del priorat.

- Del sagrari i de les demés coses de l'església: “Anaren al Sagrari i prengué la clau d'ell la qual dit Famades encomanà al vicari que aquella setmana era setmaner eo regia la cura. Item obrint los calaixos i demés coses prengué possessió de totes les robes i coses són i deuen ser de dita Església, dels llibres i demés coses”.

- De les rendes del priorat: “Item rebé diners en senyal de les distribucions que lo Prior té en la entrada de totes les rendes”.

- De les fonts baptismals i de les campanes: “Item anaren a les Fonts Baptismals i obrint i tancant aquelles ne prengué possessió i encomanà dit Famades la clau a dit Vicari Setmaner. Item prengué possessió de les campanes prenent les cordes a les mans i tocant alguna batallada de la una de les campanes”.

3. Confirmació dels preveres que formaven la comunitat. “Item revocà i tragué de vicaris a tots los que estaven que eren, mossèn Benet Terrer, mossèn Miquel Espinal, lo dit Joan Garier i Francesc Novau, preveres així que los demandàs. I poc après los conduí a tots en vicaris de dita Església i rogats per dit Prior la cura de les ànimes deixant empero la mera voluntat sua. Item los dits vicaris i preveres tant per si com per

les parts i esdevenidores (estant dit Famades assentat ab la cadira) li prestaren la canònica obediència que tenen i han de tenir al Prior com a llur Prelat”.

4. Presa de possessió del segell i de l'Arxiu del priorat.

- És el segell amb que es segellen les lletres i provisions tant de la cort eclesiàstica com de la cort secular. Sempre ha d'estar en la Casa Prioral i en particular en poder del vicari general, el canonge més antic de la comunitat, formada en aquell moment per quatre canonges, amb el títol de vicaris. En dit segell estava esculpida la imatge de la Mare de Déu amb el Nen Jesús als braços i als seus peus un capell amb els seus cordons, per raó de la dignitat quasi episcopal del prior. A l'entorn d'aquestes imatges hi ha escrita la llegenda: *Sigilum Prioratus Meyanen*. Aquest segell el va fer fondre de nou el prior Jalpí l'any 1635, era de llautó fi i portava un cordó de seda carmesí per tenir-lo penjat en el seu lloc.

Consta així la presa de possessió: *“Item lo dit Garier aportà lo sello eo segell dels curials i ans dit Famades ne prengué possessió i lo encomanà a dit Terrer en nom de Vicari General”.*

- Un dels indrets més importants del priorat és l'Arxiu, on es guardaven les escriptures i tota la documentació que generava tant la cúria eclesiàstica com la cúria secular. Quan el nou prior pren possessió de l'Arxiu, encomana les claus al vicari general i si no hi és, a aquell que li sembla millor del tres canonges que formen la comunitat.

5. L'elecció dels diversos càrrecs del priorat i de la cúria eclesiàstica: Seguidament Bernat Famades, en nom del prior Josep de Jalpí, absent, nomenà els següents càrrecs:

- Benet Terrer: vicari general, oficial eclesiàstic i visitador general per tot el priorat.

- Francesc Artús, con-rector en Vilanova de Meià: oficial eclesiàstic, auditor de la taula dels testaments i causes pies i procurador de les ànimes.

- Pere Serradell, notari reial públic de Vilanova de Meià: notari i escrivà de les corts eclesiàstica i secular de tot el priorat.

- Joan Ros i Joan Sarri: foren elegits com a fiscs, fiscals, nuncis i corredors de les corts eclesiàstica i secular.

Després de les preses de possessió i dels nomenaments fets per Bernat Famades, apoderat del prior; Josep de Jalpí i Julià, es convertia en prelat *quasi episcopus*, i el veritable senyor i rector de Santa Maria de Meià i de les seves esglésies parroquials i capelles annexes i unides a l'església matriu, que en aquell moment eren 32. Per aquesta raó quan el prior visitava per primer cop qualsevol de dites esglésies n'havia de rebre la possessió com a rector curat principal i prelat.

6. Elecció dels vicaris perpetus de Figuerola i Clua. Es donava el cas que a les esglésies parroquials de Figuerola de Meià i Clua de Meià, hi havia nomenat un prevere amb el títol de vicari perpetu, perquè el títol de rector de les mateixes requeria sempre en la persona del prior.

Privilegis del prior en aquestes parròquies:

-Com a senyal d'aquesta superioritat, el prior tenia dret a Figuerola a rebre dues col·lectes a l'any de les que es feien a l'església durant la missa major: la del dia de la sincogessimo i la del dia de la Festa Major (Santa Eulàlia, 10 de desembre). A més rebia un sou per cada persona que es moria a la Massana, Sant Oïsmo i Munnà (esglésies unides a la de Figuerola), si el difunt tenia l'edat de fer testament.

-A Clua es donava un fet semblant i el prior rebia les col·lectes de la missa major del dia de la Festa Major (Sant Julià, 7 de gener) i del dia de Pasqua de Resurrecció.

Pel que fa a la cerimònia de presa de possessió de les esglésies del priorat, el prior tenia la llibertat de fer-ho; però Jalpí aconsellava que de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià en pregués possessió oficialment, com tenia obligació de fer-ho a la de Santa Maria, ja que aquella era la més important de tot el priorat després de l'església prioral.

Ara, només faltava la presa de possessió presencial del prior Jalpí de l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, que va tenir lloc el 15 de gener de 1634.

4.4.3. Cerimònia de la presa de possessió presencial del prior Josep de Jalpí i Julià

El prior Josep de Jalpí va arribar al priorat de Meià i a la seva Casa Prioral el dissabte 14 de gener de 1634, amb els seus criats, i acompanyat d'alguns senyors, parents i amics; amb la intenció de l'endemà prendre personalment possessió del priorat.

a) Cerimònia de la presa de possessió a l'església prioral de Santa Maria de Meià

Diumenge dia 15 de gener de 1634, Sant Maür, abat. Havien de parar una taula al davant del portal de llevant de la muralla de Santa Maria (conegut com portal de Vilanova), perquè les autoritats donessin la benvinguda oficial al prior. Josep de Jalpí, però, no ho va voler fer perquè *feia fred y estava lo camí bastant desemodo per pluja (que) havia feta[...]*. Va fer parar la taula al fossar de l'església del monestir, al peu de la creu de pedra situada al camí que va a Santa Maria. Van posar-hi un sobretaula i al damunt un missal obert en el cànion on hi havia gravada la imatge de Crucifix.

A quarts de tres el prior, Josep de Jalpí, va sortir de la Casa Prioral acompanyat dels capellans del seu seguici particular i de les persones forasteres que l'acompanyaven. Anava vestit amb cota de domàs i a sobre un manteu i barret gran. Es va apropar fins a la tauleta que hi havia al peu de la creu. Mentrestant a dins del temple hi havia congregats tots els capellans del priorat i tot el poble, i ja havien cantat les vespres i ara estaven ventant totes les campanes, quan el prior va arribar a la creu. En arribar, el prior es va treure el manteu i la cota i es va vestir amb el sòlit de cor i la seva falda que era portada per un patge, i al cap es posà un barret de corns. Van sortir a rebre'l els preveres del priorat vestits amb sobrepellís, acompanyats dels diaques, al capdavant de tots anava el vicari general, el canonge Benet Terror, que vestia amb capa pluvial i sostenia la Veracreu amb una tovallola de tafetà. Al seu darrera van sortir els escolans amb lluminària, el batlle i tot el poble congregat a l'església, cantant *l'himne Ave Maria Stella*. En arribar a la creu, tots dempeus i sense barrets al cap, van fer una profunda reverència davant del prior. El prior feu acatament de la Veracreu que portava Benet Terror i adorà la imatge del Crist crucificat que hi havia al missal obert de la tauleta. Després d'entonar tots junts els himnes *Ana sacerdos e virtutem opiser* i el *Veni creator spiritus* (en el primer vers tots es van agenollar) entrà el prior a l'església a la dreta del canonge Terror, portant ell el barret posat i els demés amb el cap descobert. Al llindà de la porta hi havia una altra tauleta amb dos canelobres encesos i un coixí per poder-se agenollar. Després de tornar a adorar la Veracreu que van deixar al damunt de la taula, el prior va prendre l'encenser i per tres vegades va encensar la Veracreu. El canonge Terror va encensar tres vegades el prior i després li va donar el salpasser amb aigua beneïda i en llençà tres vegades sobre el poble mentre resava *l'Asperges me*. Després va fer cridar al canonge mossèn Joan Garier, notari i escrivà de les corts eclesiàstica i secular de tot el priorat, i li va donar les Butlles Apostòliques del seu nomenament en presència del notari reial de Vilanova de Meià, Pere Serradell. Mossèn Garier li va lliurar les claus de la porta de l'església, van sortir tots, les va tancar i les va tornar a obrir el prior, i van entrar tots al temple en processó, seguint el mateix ordre i cantant l'himne *Te Deum Laudeamus*, fins arribar al presbiteri de l'altar major. Aquest estava

molt ben il·luminat i ben parat, com corresponia a la solemnitat de l'acte, i mossèn Terrer va deixar la Veracreu a sobre de l'altar, mentre que el prior es va quedar en un estrada situada a la part de l'evangeli amb la cadira prioral i coixins, agenollat fent oració. Continua la narració del solemne acte en primera persona per part del prior Jalpí: “[...] estant tots agenollats me alsí i atansí al altar i adorí aquell al mig, i luego en senyal de possessió toquí les estovalles i un calze i fui obert un missal i tenint-lo bé un ministre, agenollat i lo cap mig girat al poble, estant de peus, ab clara veu llegí lo *Evangelí de Esperit Sant*, sols estes paraules “*In illo tempore dixit Jesus discipulis suis diligit me sermonem meum servatietc*”, i clos lo missal prenguí la Veracreu i doní la *Benedicció al poble amb ella en una Santa Creu*”.

Després, mentre guardaven la Veracreu a la sagristia, el notari Serradell va donar per bona la presa de possessió que el passat 15 d'agost havia fet el seu apoderat Bernat Famades. Amb aquesta aprovació s'estalviaven repetir la major part del ritual que van fer aquell dia. Tot seguit el prior es va asseure a la seva cadira i tots els preveres del priorat, encapçalats per Benet Terrer li van passar a besar la mà i li van prestar la deguda i canònica obediència. Després van passar a besar-li la mà tota la gent congregada a l'església i van donar per acabat l'acte: “*I així vingueren tots los del poble, grans i petits que allí se trobaven presents i me basaren la mà. I me alsí après i ab molt acompanyament me n'aní a la Casa Prioral per la porteta (que) entra a dita Església i me n'entrí al meu aposento a descansar, despedint a tots*”.

No van tornar a repetir els rituals de presa de possessió dels diversos indrets del temple i de la Casa Prioral que el seu procurador, Bernat Famades, havia ja realitzat el 15 d'agost passat.

b) Cerimònia de la presa de possessió a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià per part del prior Josep de Jalpí

Josep de Jalpí i Julià, posant en pràctica els seus propis consells, després de ser nomenat prior de Meià, va prendre possessió de l'església parroquial i prioral de Santa Maria de Meià el dia 15 de gener de 1634 i al cap de dos dies, el dimarts 17 de gener, es va desplaçar amb el seu seguici fins a Vilanova per prendre possessió de l'església parroquial de Sant Salvador. En el *Llibre General del Priorat*²⁰⁹ deixa explicada, en primera persona i amb tota mena de detalls, aquesta cerimònia que relatem resumida. Jalpí li donava molta importància i d'aquesta manera per poder visualitzar el respecte que tenia a la segona parròquia del priorat:

Dilluns 16 de gener, les autoritats civils i religioses de Vilanova de Meià havien fet arribar al prior Jalpí dues ambaixades, una de part de la Comunitat de Con-rectors de la parròquia i altra de part de la Universitat i el Comú de la vila, demanant-li si els faria la mercè d'anar al poble a prendre possessió de l'església.

La contesta fou ràpida i els digué que vindria l'endemà, *dimarts 17 de gener dia de Sant Antoni Abat, que entenia era festa de precepte en aquella vila i que se feia tots anys molta festa i professó per haver-hi capella y confraria en la Església i que entre les vuit i les nou hores del matí seria allà i que se'm celebràs davant mi lo ofici*.

El matí del 17 de gener, el prior va sortir de Santa Maria amb el seu seguici de capellans i acompanyants, fent una part del viatge a peu i una altra part a cavall, [...] *aní a Vilanova i veient-me venir començaren a tocar totes les campanes i junt a la Creu de*

²⁰⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit., pàgs. 18,19.

Pedra fora la vila baix lo Portal de Solsdevila, estava parada la tauleta ab lo missal, i així estant venint la professó me lleví la capa, cota i sombrero i me vestí lo hàbit de cos i barret de corns. I així, ab la mateixa forma, modo i manera que fiu lo diumenge a Santa Maria se feu a Vilanova, anant per los carrers estant tots molt ben netejats i la Església ben ornada. Aquell dia deuria fer més bon temps, i li havien parat la taula amb el missal davant del portal d’Ajòs o de Solsdevila, el més important de la població.

I a la porta de la Església que estava lo altaret, après de feta la cerimònia fiu a mostrar les Butlles i en senyal de possessió de ser senyor de dita Església fiu que dit mossèn Joan Garier fes la cerimònia de donar-me la possessió com a la Prioral ho feu. I entrats i fets tot lo que atràs he dit, també fiu la benedicció al poble ab la Veracreu, i en senyal de possessió descobrí i cobrí lo Altar Major que és a invocació de la Gloriosa Transfiguració de Jesucrist i llegí ab la forma sobre dita en un missal les paraules següents dient: “In illo tempore: Nuptie facte sunt in Cana Galilee, et erat mater Iesu Christi, etc”.

Repetit el ritual que ja havia celebrat a Santa Maria, el prior es va asseure en una cadira prominent situada en una estrada a la part de l’evangeli de l’altar major. Al seu davant va celebrar la missa major el seu oficial i con-rector de Vilanova, Francesc Artús, acompanyat de diaques. En tot i per tot es va seguir l’ordre tal com està manat en el Pontifical i Cerimonial Romà de com es celebra la missa davant del seu prelat. Tota la cerimònia va ser acompanyada a cant d’orgue.

L’aspecte protocol·lari i simbòlic el tenia molt clar el prior, i així ho deixava escrit perquè els seus successors poguessin seguir-ho al peu de la lletra, si ho consideraven convenient:

Item, darrera ma cadira estaven dempeus dos capellans que eren dit Garier i mossèn Pere Rosell vicari de Figuerola de Meià, sens barrets sinó a les mans. I jo estava ab lo missal davant i sobre lo estrado conforme se deu fer. Lo dit Terrer com a Vicari General meu estava baix lo presbiteri ab barret de corn, al cap de l’escó a la mà dreta del Batlle i Paers de Vilanova, vestits ab ses gramalles, lo qual Terrer anava ab manteu, i en la professó tras lo falder etc, al costat del Batlle a la mà dreta.

Després de l’ofici religiós el prior va entrar a la sagristia, es va asseure en una cadira de repòs, i tots els preveres, con-rectors i beneficiats de la comunitat de Vilanova es van agenollar un per un davant seu, li van besar la mà i li van prestar jurament de canònica obediència. No consta que passessin després totes les persones del poble assistents a l’ofici a besar-li la mà, com sí que havien fet a Santa Maria.

En acabar aquest acte els con-rectors van demanar al prior que confirmés i jurés les Constitucions i Ordinacions que tenien en la seva comunitat. *I jo ho fiu de molt bona gana.*

La cerimònia a Vilanova de Meià, conclou d’aquesta manera:

I eixint de la Esglesia tots los preveres, Batlle, Paers i los del poble i vila, me acompanyaren fins fora la vila, al Portal de Santa Maria (portal de Ratera), a on pugí a cavall i ab los que eren vinguts ab mi me’n torní en nom de Déu a ma casa.

d) Recomanacions als seus successors en el priorat

Acaba la narració del prior Jalpí, redactat en primera persona, de la cerimònia de presa de possessió de Vilanova de Meià. Demana als priors successors seus que abans de fer aquestes cerimònies, ells i la resta de capellans del priorat es llegeixin aquest Llibre i ho facin tot correctament. Entenia que una part molt important de la seva jurisdicció quasi episcopal consistia en mantenir i no deixar perdre aquests rituals: *Item, de altres possessions i cerimònies fetes per mi i a mi com a Prior en altres diades no és bé allargar-se a més del predit, que ab assò se deixarà entendre lo que deuen fer en tals*

actes i ocasions los Priors de Meià esdevenidors, i així antes de fer-ho serà bé posen los ulls a est Llibre per assentar-ho i los capellans i demás del Priorat a qui bé pertany que en sàpien i tingan molt cuidado. I també lo Prior saber lo que està en lo Pontifical i Cerimonial i en dit llibre quint, i en los actes de les visites generals de les esglésies per mi fets i fetes, etc.

Per Josep de Jalpí i Julià, el *Llibre General de Priorat de Meyá* era el manual quasi obligatòria de tots els rituals que s'havien de seguir en les actuacions del prior tant en l'aspecte eclesiàstic com secular, per això s'expliquen amb tota mena de detalls les cerimònies. És una sort poder-lo tenir a l'abast i consultar-lo.

4. 5. Sobre la cort eclesiàstica del priorat de Meià²¹⁰

4.5.1. La cort i escrivania eclesiàstica

El prior de Meià crea i elegeix al notari que ell vol, i si li sembla, pot arrendar la cort eclesiàstica amb tots els drets i pertinences i amb els pactes que ell vulgui. I els notaris i escrivans han de cloure tots els actes, després de posar-hi l'autoritat real o l'apostòlica corresponent, amb autoritat del Il·lustre i Molt Reverent Prior de Meià. Tots els actes i escrits són i deuen ser guardats a l'Armari o Arxiu de la cort eclesiàstica.

El prior sempre ha de tenir les corts tant secular com eclesiàstica amb tots els oficials aptes per a les seves tasques i si es produeix una baixa, l'ha de cobrir tot seguit. Ha de procurar el prior, i si s'escau el seu procurador general i el seu vicari general, que no es facin abusos ni coses mal fetes, i que les esmentades corts, notaris i escrivans siguin acreditats. Si en alguna escriptura es fes una falsedat, s'ha de castigar el culpable amb el màxim rigor que ho permet la justícia.

4.5.2. Els ministres eclesiàstics del priorat de Meià el 1643

El prior Josep de Jalpí, deixa escrit en el *Llibre General del Priorat* aquells clergues que exercien els càrrecs eclesiàstics generals i més importants del priorat, que ell anomena ministres eclesiàstics. Llevat del vicari general que és canonge de Santa Maria de Meià, la resta de càrrecs són de Vilanova de Meià:

- *Oficial eclesiàstic, Visitador general i Vicari general*: mossèn Benet Terrer, prevere i vicari de Santa Maria de Meià.
- *Oficial eclesiàstic, auditor de la taula dels Testament i Causes Pies i procurador de les Ànimes de tot el priorat*: mossèn Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià.
- *Segrestador eclesiàstic dels beneficis i altres rendes*: mossèn Marc Montany, prevere i con-rector de Vilanova de Meià.
- *Notari públic i escrivà de les notaries i escrivanies eclesiàstiques, vicariat, dels testaments, de la visita, etc, i persona de confiança del prior*: el doctor Pere Serradell, notari real i públic de Vilanova de Meià.
- *Els dos fiscals o porters*: són Joan Ros i Joan Sarri, tots dos de Vilanova de Meià.

4.6. Conclusions

²¹⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. op. cit. p. 32, 33, 34,35.

Com que hem volgut donar una visió del priorat de Meià com a institució eclesiàstica durant el segle XVII, hem començat per contextualitzar el priorat durant aquest segle a partir d'alguns fets rellevants protagonitzats per dos dels priors més importants que van ocupar la prelatura de Meià durant aquesta centúria, en referim al prior Rafael de Sampsó i al prior Josep de Jalpí. Concretament del segon hem agafat el seu Llibre General del Priorat que ens serveix com a font principal per estudiar els diversos aspectes del priorat.

Considerem que el prior Josep de Jalpí i Julià és el prelat de Meià més important d'aquest segle i els seus escrits la font més rica del nostre estudi, per això hem considerat convenient posar una aproximació a la seva biografia, a partir dels estudis que sobre ell ha realitzat Josep M Pons i Gurí, i també d'altres fonts que nosaltres hem anat trobant.

Hem definit i explicat la *prelatura nullius* de Meià i les seves atribucions quasi episcopals, des dels seus orígens al segle XI fins al segle XVII. Ens han servit com a font els escrits de l'historiador i prior de Meià, Manuel Abat i Lasierra i també el llibre que sobre el priorat va escriure durant la segona meitat del segle XVII el pare Joan Roig. De tota manera la síntesi més clara i entenedora sobre la quasi diòcesi de Meià ens la dóna l'historiador mossèn Antoni Parramon. Finalment hem resumit les atribucions d'aquest *prelatura nullius* a partir de les explicacions que el mateix Jalpí ens deixa escrites en el Llibre General del Priorat. Dins del mateix context hem documentat els vint pobles, termes i quadres en que el prior de Meià exercia la jurisdicció espiritual i quasi episcopal. També hem documentat que quan es parlava en documents oficials d'aquests pobles, sempre havien de portar que eren "de Meià". Hem documentat les cinquanta-dues esglésies parroquials, esglésies sufragànies i capelles que es trobaven sota la jurisdicció espiritual del prior, en aquests termes. Les afrontacions del priorat de Meià amb el bisbat d'Urgell i altres prelatures com l'arxiprestat d'Àger, l'abadia de les Avellanès i la pabordia de Mur, serveixen per corroborar encara més que la *prelatura nullius* de Meià estava fora de qualsevol bisbat, davant de les ingerències que sovint feia el bisbe d'Urgell. Finalment i dintre d'aquest context, també hem documentat els títols i el formulari que havia d'utilitzar el prior de Meià, en els documents oficials de la seva cort eclesiàstica i de la cort secular.

Hem estudiat la relació que durant el segle XVII el prior de Meià Josep de Jalpí tenia amb la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense, que va des de quedar-ne al marge de la mateixa al principi del seu mandat, fins arribar-la a presidir al final de la seva prelatura.

Hem pogut documentar de la mà d'Ernest Zaragoza i del mateix prior Jalpí l'intent de supressió que va patir el priorat de Meià a finals del segle XVI (1597), però que per raons que de moment desconeixem no sols no va reeixir, sinó que el priorat i la figura del prior en van sortir reforçats, quedant sota la directa tutela de la Santa Seu.

També hem estudiat i documentat la presència del prior de Meià a les institucions eclesiàstiques i civils de Catalunya com són: el Concili provincial de Tarragona, la Junta de Braços, les Corts Generals de Catalunya i la Diputació del General o Generalitat.

Hem pogut constatar la importància que el prior Josep de Jalpí donava al protocol sobre la vestimenta del prior en actes públics i els rituals que s'havien de seguir quan estava dins l'església en actes litúrgics. Aquesta importància l'hem pogut estudiar a partir de la presa de possessió que com a prior de Meià va fer el seu apoderat (Bernat Famades) el 15 d'agost de 1633 i que Josep de Jalpí va repetir personalment el 15 de gener de 1634 a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, i el 17 de gener a la

parroquial de Vilanova de Meià. Aquesta anada a Vilanova de Meià és la mostra més clara de la importància que el prior donava a la segona parròquia del priorat. Finalment hem documentat les atribucions que tenia la cort i l'escrivania eclesiàstica del priorat de Meià, així com els ministres o càrrecs eclesiàstics que hi havia al priorat l'any 1643.

CAPÍTOL 5

5. Els sínodes diocesans del priorat de Meià²¹¹.

5.1. Introducció

El sínode diocesà, segons explica Antoni Pladevall²¹² i Francisco López Illana, és la reunió del bisbe amb els sacerdots de la seva diòcesi per tal d'estudiar els problemes de la vida espiritual, donar vigor a les normes eclesiàstiques, extirpar abusos, promoure la vida cristiana, fomentar el culte diví i la pràctica religiosa. En fer una mica d'història ens indica que per a trobar la celebració normal de sínodes, primer cada any i més tard cada tres anys o amb periodicitat més irregular, cal esperar el 1229, quan el legat papal Jean Helgrin d'Abbeville, en el concili de Lleida, obligà a complir les disposicions del concili IV del Laterà (1215), que manaven la celebració anual d'un sínode, sota pena de privació d'ofici i benefici al bisbe si no ho complia. Segons els cànons 1 i 2 del concili de Lleida, s'havia de celebrar cada any un concili provincial a la Tarraconense la tercera dominica de Pasqua i un sínode diocesà el dia de Sant Lluç, el 18 d'octubre, de cada any. La norma fou normalment seguida per totes les diòcesis catalanes, que iniciaren les sèries de sínodes coneguts aquests anys: Lleida (1240), Barcelona (1241), Girona (1245), Mallorca (1250), Vic (1251), Elna (1250), València (1255), Urgell (1266), Tortosa (1274) i nosaltres hem trobat el primer del priorat de Meià (1310). A totes les diòcesis catalanes se celebraren sínodes amb força regularitat fins a mitjan s. XIV; després començaren a espaiar-se. La institució decaigué molt al s. XV, i tornà a revifar-se a partir del concili de Trento, on en la sessió 24 es va manar que fos obligatòria la celebració de sínodes. Tornaren a escassejar els sínodes a la segona meitat del s. XVII, a causa de la major centralització del govern de l'Església, de l'oposició del capítol i persones exemptes i del regalisme, fins al punt que una cèdula reial del 1786 prohibí que es publicuessin a tot l'Estat espanyol constitucions sinodals sense el permís del Consell de Castella.

Les constitucions sinodals són una font important per conèixer les inquietuds, els problemes i la vida religiosa de les diòcesis catalanes, en el nostre cas el priorat de Meià.

És de molta utilitat per conèixer els aspectes jurídics d'un sínode diocesà, des de la seva convocatòria, el seu desenvolupament, els decrets i declaracions o constitucions sinodals, l'article de Francisco López Illana²¹³ a *Salamanticensis*, sobre les qüestions

²¹¹ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118*. Synodos celebrats en lo Priorat de Meyá. Hoc est Registrum Synodorum in Dei nomine celebratarum in Prioratus Beata Mariae de Meyá nullius diòcesis. Provinciae Tarrachonae. Registre dels SÍNODES del Priorat de Meià (1310-1832).

²¹² PLADEVALL i FONT, Antoni. Article "Sínode diocesà". En aquest article l'autor dóna una definició molt exacta de sínode, però també ens apropa a la història de les convocatòries dels sínodes diocesans als diversos bisbat de la Corona d'Aragó, des del segle XII fins al segle XVIII. Aquesta informació surt publicada a la *GEC*, vol 13.

²¹³ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas sobre la celebración de sínodos diocesanos". *Salamanticensis*. 1959, vol 6. p. 619-651. Universidad Pontificia de Salamanca. Segons Javier M. Esparza, monsenyor Francisco López va néixer a Manzanal del Barco (Zamora). El 1958 es va traslladar a Roma per ampliar estudis en Dret Canònic i hi va residir fins a la seva mort. El 1961 va començar a treballar en el Tribunal de la Rota Romana i el 1967 a la Congregació del Clero. El 1993 va ser nomenat prelat auditor de la Rota Romana fins a la seva jubilació. L'últim destí fins a la seva mort (2016), va ser la de canonge a la basílica Santa Maria la Major. És autor de sis llibres i més de 50 articles.

jurídiques a l'hora de convocar i celebrar sínode diocesà. En la mateixa línia sobre la normativa de la celebració de sínodes diocesans, es troba l'article *Instrucción sobre los sínodos diocesano*, de la pàgina web del Vaticà²¹⁴. Com a complement d'aquests documents sobre la celebració de sínode diocesà, tot i que toca altres aspectes, és l'article de J. Francisco Serrano Oceja, publicat a REDC²¹⁵. Més proper a nosaltres trobem el treball d'Alfred Agustí i Farreny²¹⁶, sobre la diòcesi de Lleida durant el segle XVI al XVIII, que bàsicament estudia el mateix període històric que nosaltres, tot i que en aquest cas s'estudia des del punt de vista lingüístic molts altres aspectes del bisbat de Lleida, però també les constitucions sinodals redactades pels bisbes que van ocupar la diòcesi en aquest període de temps.

5.2. Els sínodes de Meià

Francisco López²¹⁷ indica en el seu article que es podien distingir tres classes de prelats, essent la primera classe i el que ens interessa al nostre estudi, els anomenats “*propie et vere Nullius*”, els quals prelats poden fer de tot, menys el que fa referència a allò que poden fer els bisbes, ja que la seva quasi diòcesi era completament independent de qualsevol bisbe i tenen jurisdicció activa sobre el clero i el poble de la seva prelatura. Està parlant de les quasi diòcesi com la del priorat de Meià. També diu que aquesta classe de *prelatura nullius*, segons les declaracions de la Sagrada Congregació del Concili de Trento, no podien convocar el sínode pel sol fet de tenir territori independent del bisbat, sinó que havien de tenir privilegi de la Santa Seu i alhora que ja haguessin gaudit d'aquest privilegi amb anterioritat al concili, fet que es donava a Meià.

La prova més clara de que el priorat de Santa Maria de Meià era una *prelatura nullius* o quasi diòcesi de la primera classe (“*propie et vere Nullius*”), directament subjecte a la Santa Seu i de la qual tenien el privilegi per convocar sínodes, és la convocatòria periòdica que fan els priors des de començament del segle XIV de tots els clergues sota la seva jurisdicció per celebrar concilis o sínodes, els quals ja gaudien d'aquest privilegi molt temps abans del Concili de Trento. Podien fer-ho de la mateixa manera que ho

²¹⁴ www.vatican.va/roman_curia/congregations. CONGREGACIÓN PARA LOS OBISPOS. CONGREGACIÓN PARA LA EVANGELIZACIÓN DE LOS PUEBLOS. *INSTRUCCIÓN SOBRE LOS SÍNODOS DIOCESANOS*.

²¹⁵ SERRANO OCEJA, J. Francisco. “Doctrina y legislación de los sínodos diocesanos españoles de 1851 a 1914 sobre prensa e imprenta”. *REDC* 54 (1997) p. 263-282.

²¹⁶ AGUSTÍ I FARRENY, Alfred. *Llengua i església a la Lleida del segle XVI al XVIII. Edicions de la Universitat de Lleida*, 1995. A les pàgines 34 i 35 quan cita les constitucions sinodals diu textualment: “Ressenyem les constitucions del bisbe Virgili de 1618, conservades a l'ACL; les del bisbe Santiago de 1645 i les del bisbe Molina de 1691; ambdues es troben al LA (IEI); de les constitucions del bisbe Olaso de 1714, n'hem trobat dos exemplars i tots dos relligats amb les del bisbe Macias: l'un al LA (IEI) i, l'altre, a l'ABL; pel que fa a les constitucions del bisbat de Lleida del darrer sínode que s'hi hi va celebrar, convocat pel bisbe Macias en 1761, se'n conserven dues edicions, l'una relligada a les del bisbe Olaso i l'altra edició solta, que es troba també al LA (IEI)”.

²¹⁷ LÓPEZ ILLANA, Francisco. “Algunas cuestiones jurídicas sobre la celebración de sínodos diocesano”. Op cit. p.622-623. “Se pueden distinguir tres clases de prelados:

a) Prelados llamados “*propie et vere Nullius*”; los cuales pueden hacer todo, menos lo que se refiere a lo que pueden hacer los obispos “*retione Ordinis Episcopalis*”, ya que su cuasi diócesis se halla plenamente independiente de la de otro obispo y tienen jurisdicción activa en el clero y pueblo de donde son prelados [...].

La primera classe, apoyándonos en declaraciones de la S. Congregación del Concilio, no podían convocar el sínodo por el mero hecho de tener territorio independiente de otro obispo, sinó que se requería tener privilegio de la Santa Sede para convocar sínodos y, a la vez, que se haya disfrutado de tal privilegio anteriormente”.

havien de fer els bisbes diocesans en la seva respectiva diòcesi. Tot i ser Meià una quasi diòcesi, es compleixen amb escreix els objectius d'aquestes reunions de sínodes, especialment en els que tenim les constitucions sinodals, ja que aquí s'estudien els problemes de la vida espiritual, es dóna vigor a les normes eclesiàstiques, també serveixen per extirpar abusos, promouen la vida cristiana i especialment serveixen per fomentar el culte diví i la pràctica religiosa.

A la primera convocatòria de sínode (1310) el prior de Meià, Bernat d'Equerrer ja deixa constància de la *prelatura nullius* de Meià i que aquesta està directament subjecta a la Santa Seu: [...] *reverendus Bernardus de Esquerrer Dei gratia Prior Beatae Mariae de Mediano, nullis diocesis ad Sanctam Romanam Ecclesiam sine medio subjectas [...]*²¹⁸.

Ni el prior ni cap dels seus clergues no ens consta que acudissin a cap convocatòria sinodal del bisbe d'Urgell, perquè es trobaven fora del seu territori i de la seva jurisdicció espiritual. El primer sínode del priorat de Meià del que ens ha arribat notícia és convocat l'any 1310 i es van convocant periòdicament fins l'any 1832, quan en pocs anys, amb el procés de secularització dels convents i monestirs i la desamortització dels seus béns, s'anirà extingint el priorat i serà integrat al bisbat d'Urgell. Tot i això es reuneixen ininterrompudament sínodes durant més de cinc-cents anys, i són dotze els registrats que es celebren al priorat de Meià.

Ens hem trobat que dels tres primers sínodes de Meià només s'ha conservat l'edict de la convocatòria transcrit a partir del document original al *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano* pel notari, o copiat directament al registre de sínodes²¹⁹. Estem parlant dels sínodes convocats pels priors Bernat d'Esquerrer (1310), Ferrer Joan de Marimon (1454) i Lluís Merlés i de Malla (1570). Cal deixar constància que entre el primer i el segon sínode han passat 144 anys i entre aquest el tercer sínode han passat també 116 anys.

Pel que fa al lloc on es celebren els sínodes, ens diu Francisco López que el prelat, en el nostre cas el prior de Meià, pot convocar el sínode a qualsevol lloc de la seva diòcesi²²⁰. Els dotze sínodes de Meià sempre han estat convocats i celebrats en una església del priorat: vuit a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, l'església matriu de la quasi diòcesi, i quatre a l'església parroquial de Santa Salvador de Vilanova de Meià. Un article directament relacionat amb els sínodes de Meià és el d'Enric Moliné²²¹, on fa un estudi resumit de l'arxiprestat d'Àger i del priorat de Meià, donant notícies dels sínodes celebrats en aquestes dues quasi diòcesis. Pel que fa a Meià posa la compilació

²¹⁸ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118*.

²¹⁹ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum [...]* op. cit. El notari de Vilanova de Meià i de la cúria eclesiàstica del monestir de Meià, Josep Serradell i de Gualdo, transcriu el document de la convocatòria del primer sínode del priorat de Meià que es conservava a l'arxiu de la cúria del monestir de Santa Maria de Meià. Signen com a testimonis de l'autenticitat de la transcripció els con-rectors de Vilanova de Meià, Jaume Llinàs i Francesc Bonet i el mateix notari, el dia 30 de gener de 1724. Semblantment fa amb els altres sínodes dels que només ens ha arribat la convocatòria: 1454, prior, Ferrer Joan de Marimon, i 1570, prior, Lluís Merlés i de Malla.

²²⁰ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.626. "El obispo puede convocar el sínodo en cualquier lugar de su diócesis [...]. El obispo tiene jurisdicción ordinaria en toda la diócesis, por tanto, puede libremente, por sí o por otro, en cualquier parte de la diócesis practicar todo lo que se refiere a su oficio [...]. Antiguamente, siempre se celebraba en la Iglesia, como se encuentra claramente expresado en las actas ya de concilios Generales ya de los provinciales [...]. (La Iglesia) Es el lugar que parece mas propio de todas reuniones [...]"

²²¹ MOLINÉ i COLL, Enric. "Les constitucions sinodals d'Àger i Meià". *PEDRALBES. Revista d'Història Moderna*.1993, p 163-169. Fa un estudi de les compilacions de les constitucions sinodals de l'arxiprestat d'Àger de 1648 i 1665 i de la del priorat de Meià de 1659. El treball sobre Meià està a les p. 168-169.

de les constitucions del sínode que el prior Josep de Jalpí va celebrar a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el 1659 (el tercer celebrat durant la seva prelatura) i que el mateix prior va fer editar en impremta.

5.2.1. Els sínodes anteriors al Concili de Trento

Com ja hem comentat, la celebració de sínodes diocesans comencen a celebrar-se en els bisbats catalans a partir de 1240 a Lleida. De tota manera al priorat de Meià trobem registrat el primer el 1310, coincidint amb la prelatura d'un prior fill de Vilanova de Meià, i segurament quan el priorat passa a dependre directament de la Santa Seu i per aquesta raó es convoca i potser perquè quedi clar que està totalment deslligat del bisbat d'Urgell. En l'encapçalament de la convocatòria del sínode, queda clara la dependència de la Santa Seu. De tota manera si hem de fer cas al Catàleg dels priors de Meià i a Ernest Zaragoza²²², aquesta dependència directa de la Santa Seu no s'aconsegueix fins el 1317, essent prior Bernat de Camps. De moment no aprofundirem ens aquests comentaris i ens quedem en l'encapçalament del primer sínode de Meià on queda constància d'aquesta dependència el 1310.

*a) El primer sínode del priorat de Meià (prior, Bernat d'Esquerrer, 1 de maig de 1310)*²²³

Aquest primer sínode de Meià es produeix quaranta-quatre anys més tard que el bisbe d'Urgell celebrés el primer a la seva diòcesi. Va ser convocat pel prior Bernat d'Esquerrer²²⁴ (1310-1314) el dia 1 de maig de 1310 a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià. Els primers anys del segle XIV la coma de Meià i especialment Vilanova de Meià, viuen una època de prosperitat i de canvis²²⁵ ja que era senyora de Meià, Dolça de Cervera, filla de Jaume de Cervera, la sepultura del qual estava ubicada

²²² PARRAMON, Antonio M. "Santa María de Meyá". *LERDA* núm. 33. Op cit. En aquest treball hi ha reproduït en facsímil el *CATALOGO DELS MOLT IL·LUSTRES Y MOLT REVERENTS SENYORS ABATS PRIORS DE MEYA, DEL ORDRE DE SANT BENET, DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA [...]*

. ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. "Catálogo de los preladados de Santa Maria de Meyá (593-1842)". Publicat a la revista de ciències històrico-eclésiàstiques *ANALECTA SACRA TARRACONENSIA*, núm. 60 (1987), pp. 281-290.

²²³ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano* nº 118.

²²⁴ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano* nº 118 [...], op.cit. Actes del sínode convocat pel prior Bernat d'Esquerrer a l'església prioral i parroquial Santa Maria de Meià el dia 1 de maig de 1310. Posem el document transcrit de la convocatòria d'aquest primer sínode de Meià l'any 1310:

"In nomine sanctae et individuae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Chalendis maii anno Dni. Millessimo tercentesimo decimo. At domini reverendus Bernardus de Esquerrer Dei gratia Prior Beatae Mariae de Mediano, nullis diocesis ad Sanctam Romanam Ecclesiam sine medio subjectas una cum (en dis...?) Petro Maensa, Hernaldo Oromir, Guillermo Remeret, Bartholomeo Batro, canonicis Monasterii Meyanensis, Bertrando Gasol rectore Sti. Salvatoris Villae de Meyá, Ludovico Boat rectore Beatae Mariae de Argentera et Garsola, Antonio Santesmasses rectore Beatae Mariae de Palatio, Guillermo Novau rectore Sti. Bartholomei de Iriet et de Clua, Bernardo Alius rectore Sta. Eulalia et Sanctae Mariae de Figuerola et Massana, Laurentio Novell rectore Sti. Michaelis Fontis Longi, Paulo Mora rectore Beatae Mariae de Monte Rubeo, Antonio Nuvarii rectore Sti. Petri de Capraria, Rubies et Peralba et aliis curatis beneficiatis et cleriicis dicti Prioratus congregatis in Domino in Ecclesiae Beatae Mariae Monasterii Meyanensis celebraverit Santum Sinodum laudabiles constitutiones faciendo ad lautem Dei et reformationem clericorum dicti Prioratus quae fuerunt sirvare mandatae Sho pena excommunicationis. Hec scripsit Petrus Serra sacerdos beneficiatus Stae. Susannae dictae Ecclesiae et curatus de Castilione et de la Coscollera dicti Prioratus. [...]"

²²⁵ BERNAUS SANTACREU, Ramon i SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. Op. cit. pp 119-120.

al monestir de Meià. El fill de Dolça, Pere de Ayerbe, cedeix al rei Jaume II tot el territori de Meià el 1312, i tota l'antiga propietat dels Meià-Cervera passa a ser un territori reial i el monarca concedeix el 12 de juliol d'aquest any una carta de població a Vilanova per fomentar l'arribada de nous pobladors. Tot aquest enrenou s'esdevé els anys de la prelatura de Bernat d'Esquerrer a Meià i molt poc temps després de convocar el primer sínode.

Tornant al sínode, el notari de Vilanova de Meià i de la cúria eclesiàstica del monestir de Meià, Josep Serradell i de Gualdo, transcriu el document de la convocatòria del primer sínode del priorat de Meià que es conservava a l'arxiu de la cúria del monestir, el dia 30 de gener de 1724. No estan transcrites cap constitució sinodal ni cap dels acords que es van prendre, segurament perquè no s'havien conservat.

Cal remarcar que el prior Bernat d'Esquerrer era fill d'una noble família de Vilanova de Meià, els Esquerrer, que tenien la casa a la plaça major i que eren els senyors jurisdiccional i barons d'Argentera de Meià, i així ho van ser fins al segle XVII. Aquest és el primer prior originari de la Coma de Meià i és durant el primer any del seu mandat que convoca el sínode dels capellans del priorat a l'església col·legiata de Santa Maria de Meià. Aquesta primera celebració de Sínode del priorat de Meià és la prova que el priorat ja estava reconegut com una quasi diòcesi i no estava subjecte ni dintre de cap bisbat, sinó directament lligat a la Santa Seu de Roma tal i com el prior fa constar en l'edicte de la convocatòria i tenia el permís de Roma per a la celebració del sínode.

1. El llistat de parròquies més antic de Meià

Aquesta convocatòria, i les demás que aniran sortint, ens servirà per conèixer els pobles del priorat de Meià que tenien parròquia amb un capellà adscrit a començament del segle XIV, la qual cosa implicava un nombre important d'habitants, abans de la davallada de població que van patir els pobles del priorat. En aquesta convocatòria el prior Esquerrer convoca a 4 canonges de *Santa Maria de Meià*, un con-rector de *Vilanova de Meià*, el rector *d'Argentera i Gàrzola*, el rector de *Santa Maria de Palau de Meià*, el rector *d'Iriet i Clua*, el rector de *Figuerola i la Massana*, el rector de *Fontllonga*, el rector de *Mont-Roig*, el rector de *Cabrera, Rúbies i Peralba* i el clergue beneficiat de Santa Susana de Santa Maria de Meià, que era el capellà encarregat de *Castelló de Meià i la Coscollera*. En total 13 preveres assisteixen al primer sínode.

En donem un comentari més extens d'aquest sínode perquè és la referència cronològica més antiga (1310) que de moment tenim de les parròquies i esglésies que formaven el priorat de Meià. Cal remarcar la importància de la prioral de Santa Maria Meià que envia al sínode quatre canonges i un beneficiat, mentre que la resta de parròquies només hi envien el seu rector, inclosa la de Vilanova de Meià que amb el temps tindria una comunitat religiosa més extensa que la de Santa Maria i amb més preveres assistents als sínodes. També podem comprovar que a més de Santa Maria i Vilanova, les parròquies d'Argentera-Gàrzola, Santa Maria de Palau i Figuerola de Meià, són les úniques que aniran apareixent a totes les dotze convocatòries dels sínodes fins el 1832. La coma de Meià, com a tot el Principat de Catalunya, va patir una gran despoblació durant el segle XIV, però a principis d'aquest segle encara trobem el rector de Sant Bartomeu d'Iriet i Clua de Meià, que amb el temps només es quedaria a Clua, ja que la parròquia de Sant Bartomeu passaria a dependre directament del prior. Encara hi havia rector a Figuerola que es feia càrrec de la Massana. Fontllonga encara tenia rector, ja que durant el segle XV va quedar del tot despoblat. A Santa Maria de Mont-Roig (avui santuari de Montalegre) encara hi havia rector amb feligresos i mai més n'hi hem trobat. Encara hi havia el rector de Cabrera – Rúbies – Peralba, que al segle XVII restava quasi despoblat i les parròquies depenien directament del prior. Troben encara citat el capellà que regentava les parròquies de Castelló de Meià i de la Coscollera, les quals mai més

trobarem poblades i amb un prevere assignat a la seva església. De totes maneres, tot i ser a principis del segle XIV, ja no es cita per a res la parròquia de Sant Esteve al Montsec, segurament que ja estava deshabitada i amb el temps se'n faria càrrec directament el prior, mentre que el terme s'ajuntaria al de Santa Maria de Meià. El rector de la parròquia de Sant Sadurn de Fabregada (coneguda encara com Sant Serni) tampoc apareix entre els que són convocats al primer sínode; suposem que en aquesta data tan primerenca ja havia quedat el terme despoblat del tot i més tard l'església va passar a dependre directament del prior.

b) El segon sínode diocesà de Meià (prior, Ferrer Joan de Marimon, 23 d'abril de 1454)

El convoca el prior Ferrer Joan de Marimon²²⁶ (1445-1454), a les V calendes de maig (27 d'abril) de 1454, a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià. D'aquest sínode només es conserva la convocatòria i també està autenticada la còpia pel notari de Vilanova, Josep Serradell i de Gualdo.

Des del primer al segon sínode han passat 144 anys, però no sabem del cert si entremig n'hi va haver algun altre i s'haguessin perdut les convocatòries. Crida l'atenció que ha disminuït el nombre de parròquies ja que no convoquen el rector de Sant Bartomeu d'Iriet i Clua, ni el de Santa Maria de Mont-Roig, ni el de Cabrera, Rúbies i Peralba, i tampoc es parla de cap capellà a Castelló de Meià i la Coscollera. Segurament que és la constatació de la greu crisi demogràfica que van patir els pobles del priorat de Meià durant els segles XIV i XV. Aquesta manca de població als nostres parròquies encara s'arrossegava al segle XVII en època del prior Jalpí, on moltes d'aquestes parròquies continuaven deshabitades, es feien nous assentaments de població (Rúbies, Cabrera, Peralba...) i la majoria de les esglésies i capelles estaven abandonades i en un lamentable estat de conservació, com fa costar a les visites pastorals. D'aquest segon sínode també només se'n conserva la convocatòria.

L'explicació més lògica de la convocatòria de només dos sínodes durant els segles XIV i XV, segurament que té una relació directa amb el llarg període en que el priorat de Meià fou ocupat per priors comendataris els quals molt poc temps passaven al priorat i alguns fins i tot no venien ni a prendre possessió personalment, mentre que ocupaven càrrecs eclesiàstics de més categoria i aquí era el vicari general el que exercia les seves funcions. Aquesta llarga llista comença amb el prior Hug de Turillen (1347-1351) i acaba amb el prior Bernat de Josa i de Cardona (1566-1569 i 1575).

En un apèndix al final del capítol deixarem els llistats dels preveres convocats en aquests sínodes, ja que tot i no saber-ne de moment gran cosa més, quedaran com a testimonis de l'any de la seva celebració.

5.2.2. Els sínodes posteriors al concili de Trento

El concili de Trento es va celebrar en aquesta ciutat italiana entre el 1545 i el 1563, repartit en 25 sessions i amb tres interrupcions. Aquest concili, que va reformar l'Església de Roma després de l'aparició del protestantisme, va promoure la celebració dels sínodes diocesans en la sessió 24, a raó d'un cada any, però el codi del dret canònic en va espaiar la celebració cada deu anys. En descriure i explicar aquests sínodes farem una doble divisió:

- a) els celebrats els segles XVI i XVII.
- b) el celebrats els segles XVIII i XIX.

²²⁶ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Ferrer Joan de Marimon a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, el dia 24 d'abril de 1454.

a) Els sínodes celebrats els segles XVI i XVII

1. El sínode del prior Merles. El primer sínode d'aquesta nova tongada i el 3r del priorat de Meià, el convoca el prior Lluís Merles i de Malla²²⁷ (1569-1574), el dia 1 de maig de 1570 a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià. És el primer que es celebra després del concili de Trento i on s'han d'aplicar les seves ordenances. També és el primer que es celebra a l'església parroquial de Vilanova de Meià i enceta una sèrie de sínodes que s'aniran celebrant més o menys a intervals de deu anys.

Aquest és el primer sínode en que són nomenats quatre *examinadors sinodals*²²⁸ (dos canonges de Santa Maria i dos con-rectors de Vilanova). Són un dels oficis que ha de nomenar el sínode (l'altre són els jutges sinodals), i que han de servir per examinar els sacerdots aspirants que vulguin ocupar parròquies del priorat de Meià per concurs i així donar-les a aquells que creguin més dignes i aptes, tal com manava el concili de Trento (Sessió XXIV, cap. 18). El prelat havia de presentar al menys sis de les persones que podien exercir d'examinadors. Més endavant es va declarar que no se'n podien presentar més de vint. Fins i tot es podien presentar per al càrrec aquelles persones que no tenien graus ni en Teologia ni dret Canònic. Les persones proposades pel prelat els havia d'aprovar el sínode per majoria de vots. En un principi els examinadors tenien un mandat d'un any, fins al proper sínode, Més endavant es va aprovar que no cessaven al cap d'un any, sinó als deu anys del seu nomenament, o bé abans si es celebrava un altre sínode. També podien ser reelegits.

En aquest sínode del priorat de Meià, no deixen escrites les constitucions sinodals, si és que en van aprovar.

Permet introduir de nou els comentaris sobre les poblacions del priorat a partir dels rectors o vicaris de les respectives parròquies que són convocats al sínode i que ens parlen de la realitat humana del país. Cal assenyalar que no tornen a aparèixer cap de les parròquies que només havien sortit a la primera convocatòria, això vol dir que la despoblació continuava i encara havia augmentat, per això en aquesta es convoca de forma genèrica el vicari de Figuerola i Fontllonga. Cal recordar que fins el 1556 Fontllonga era un terme rònc i despoblat, i que aquell any el marquesos de Camarasa, senyors jurisdiccional de Fontllonga, havien concedit una carta de poblament per

²²⁷ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano nº 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Lluís Merlés i de Malla a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el dia 4 d'abril de 1647.

²²⁸ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.645-647. "2) Los examinadores sinodales. Fueron establecidos por el Concilio Tridentino para que examinasen a los sacerdotes que desearan ocupar parroquias por concurso, a fin de otorgarlas al que creyesen más digno y apto. Debían ser elegidos en el sínodo. Para ello el Obispo debía presentar al menos seis de los que creyese capaces de poder desempeñar tal oficio. Sin embargo, el número máximo no se había prefijado; después ya se declaró que no podían ser más de veinte. Se permite el Obispo poder proponer para tales cargos a los que no tienen grados ni en Teología ni Derecho canónico, aunque el Tridentino desea que los tengan. Una vez propuestos, deben ser aprobados por el sínodo, es decir, por mayoría de votos de aquéllos que intervienen en el sínodo, pudiendo haber esta aceptación ya por votos públicos, ya por secretos. Los así elegidos desempeñarían su oficio por espacio de un año, siguiendo lo mandado por el Tridentino de celebrar el sínodo todos los años en el que se propondrían otros para ser elegidos [...]. Según la mente del Tridentino 76, los examinadores antes de nombrarles curas de almas, deben tener en cuenta no sólo la ciencia, sino también la edad, prudencia del sujeto y cualidades que reúne. No tengan afición humana los examinadores, como se lo manda el Tridentino y de ese modo podrán mejor darles a cada uno lo que es suyo. Para esto hacían juramento en el mismo sínodo, sí asistían a él y si no lo emitirían delante del Obispo, o del Vicario General de la diócesis. Deben evitar todo aquello que pudiera engendrar alguna sospecha de simonía, cuidándose de percibir nada con ocasión de los exámenes"

assentar 13 noves famílies a la població, concedint-los terres per cultivar i patis per construir-se una casa. Tot just fa quatre anys d'aquesta carta de poblament i encara no hi havia un rector nomenat a la nova població i l'encarregat de la parròquia era el vicari de Figuerola de Meià. En aquesta època comencen les disputes del prior de Meià amb el bisbe d'Urgell per la propietat de la parròquia de Fontllonga, com en un altre capítol estudiarem.

2. Els dos sínodes del prior Rafael de Sampsó. El prior Rafael de Sampsó²²⁹ (1578-1629), convoca *el primer sínode* del seu mandat i 4rt. del priorat de Meià, el dia 2 de juliol de 1580, a l'església prioral de Santa Maria de Meià. Aquí es compleix en mandat de Trento i han passat 10 anys justos de l'anterior reunió. La convocatòria del sínode va precedida d'una retòrica molt en la línia de la necessitat de reforma i posada al dia de l'Església acordada en aquell concili: “[...] *ad maiorem laudem et gloriam Dei omnipotentis et ad utilitatem reformationum dicte actionemi ac sacram et cinceram educationem status clericalis in Sancta Priorali ecclesia Meianensi convocatis clericis tam curatis quam aliis dicti Prioratus [...]*”.

El mateix prior convoca *el segon sínode* del seu mandat i 5è del priorat de Meià, el dia 20 d'abril de 1599²³⁰. Aquesta vegada han passat 19 anys de l'anterior convocatòria i es celebra a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià. La novetat és que les actes estan escrites en català i a més dels canonges i rectors convocats a la reunió, també escolliren com a examinadors sinodals algunes persones que ja no són preveres del priorat. En aquesta acta queda explicat amb tota claredat com es cobria la vacant d'una rectoria, vicaria perpètua o benefici del priorat i com actuaven els examinadors sinodals, seguint la normativa del concili de Trento: “[...] *dit Sr. Prior Sampsó elegia sis examinadors sinodals, los quals són lo senyor mossèn Gregori Melcior, oficial; lo senyor Prior de Salgar; lo senyor mossèn Benet Cardona; lo senyor rector de Gàrzola; lo senyor rector de Palau, i mossèn Novell Costa, los quals vagant tant Benefici com Rectoria dins lo dit Priorat, sien examinadors sinodals dels oposants en dits Benefici i Rectoria i que la pose primer en un Cartell a la porta de la isglesia conforme lo Concili, i que dins deu dies se hayen de oposar i despues fer lo examen i donar dit benefici o rector al més idóneo suficient a coneguda de dits Examinadors Sinodals etc [...]*”.

3. Els tres sínodes del prior Josep de Jalpí.

El prior Josep de Jalpí i Julià²³¹ (1633-1678), convoca *el primer sínode* del seu mandat i el 6è del priorat de Meià, a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 11 d'abril de 1639, sis anys després de fer-se càrrec del priorat. Són convocats un total de vuit rectors i vicaris perpetus del priorat.

²²⁹ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Rafael de Sampsó a l'església parroquial i prioral de Santa Maria de Meià el dia 2 de juliol de 1580.

²³⁰ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Rafel Sampsó a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el dia 20 d'abril de 1599.

²³¹ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Josep de Jalpí i Julià a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 11 d'abril de 1639.

En aquesta reunió són designats dos *jutges sinodals*²³², i és la primera vegada que aquets càrrecs apareixen a les actes dels sínodes de Meià. Els jutges sinodals és un dels oficis que designava el sínode, eren aquelles persones que tenien facultat per decidir les causes que s'havien de portar a la Santa Seu i que aquesta, per raons diverses, tenia dificultats per a la instrucció del procés i la presentació de proves. Aquests jutges s'havien de designar en els sínodes diocesans i si se'n moria algun, el bisbe (en el nostre cas el prior), amb el vistiplau del capítol, en podia nomenar un de nou fins a la celebració de l'altre sínode. Aquests jutges els presentava el prelat al sínode i no calia que fossin votats, sinó només que fossin presentats al sínode. El càrrec durava d'un sínode fins a la reunió de l'altre. Havien de ser escollits homes d'honestedat provada, pèrits en dret canònic, i el seu nombre no podia superar els dotze.

En aquest sínode també són elegits cinc examinadors sinodals, dels quals només tres són presents a la reunió.

Són aprovats en l'acta de la reunió d'aquest primer sínode del prior Jalpí, sis decrets, amb ordres i manaments molt concrets relatius a la vida religiosa de les parròquies i dels preveres del priorat. Quan signen els dos testimonis que donen fe de la reunió, crida l'atenció que un d'ells sigui un professor de Gramàtica de la vila d'Olot.

És *el segon sínode* convocat pel prior Josep de Jalpí²³³ el dia 24 d'abril de 1647 a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià i el 7è de priorat de Meià. Hi assisteixen set preveres de les diverses parròquies del priorat. Nomenen 10 examinadors sinodals, dels que només quatre són present a la reunió, ja que són preveres del priorat. Entre els examinadors absents crida l'atenció que hi hagi un jesuïta, un frare dominic i el provincial de l'ordre dels mínims de Sant Francesc de Paula, i tots tres són qualificadors del Sant Ofici. Actuen com a testimonis signant les actes, el mateix Pere

²³² LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.644-645. "1) Los jueces sinodales.

En el Derecho de las Decretales ya se habla de ellos; se les designaba a aquellas personas idóneas, además del Obispo, a quienes la S. Sede o los Legados de ésta les daban facultad para decidir las causas, que debían ser llevadas a la Sede Apostólica y que ésta, por alguna dificultad, podría hacerlo, v. gr., por la distancia que llevaba consigo, dificultades para la instrucción del proceso y presentación de pruebas. En el Concilio Tridentino ya nos encontramos, con un verdadero resumen de esta doctrina. Manda que se designen éstos en los sínodos diocesanos o en los Concilios Provinciales. Si alguno de éstos muere, el Obispo, contando con el Cabildo, pondrá otros en su lugar hasta que se celebre de nuevo otro sínodo, de tal modo que tengan todas las diócesis al menos cuatro de éstas personas. Tenemos, pues, instituidos los jueces sinodales y los prosinodales. Era ésta elección uno de los principales asuntos que habían de ser solucionados en el sínodo; no era necesario que el sínodo consintiera o eligiera aquéllos que habían sido presentados por el Obispo, ya que el Tridentino, como nota Fagnanus, no exige que sean designados por el Sínodo, sino en el Sínodo, Celebrado el sínodo, los nombres de los elegidos inmediatamente se le mandarían a la Santa Sede; lo que no se deba hacer con los elegidos por el Obispo con el consejo del Cabildo, o sea, los llamados prosinodales [...].El cargo dura de uno a otro sínodo. Esta era la razón porque antes del Código era anuales, en conformidad con lo establecido por el Concilio Tridentino acerca del tiempo que debía tardarse en celebrar el sínodo.

De esta materia trata el Código de Derecho Canónico en el canon 1574. Según este canon en todas las diócesis, cuando se celebra el sínodo, deben ser elegidos los denominados jueces sinodales, hombres de probada honestidad y peritos en Derecho canónico. Su número no debe exceder al de doce. Cesan en el cargo a los diez años, o antes si es que antes se celebra en el sínodo diocesano. Si en este medio tiempo les sustituyen otros, solamente persistirá en ese oficio durante el tiempo que le restara de permanecer a quienes sustituyen."

²³³ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano nº 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Josep de Jalpí i Julià a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el dia 4 d'abril de 1647.

Serradell, notari de Vilanova i el mestre de gramàtica de Vilanova de Meià, Bartomeu Guimet. No és casualitat que el prior Jalpí convoqués aquest sínode a l'església de Vilanova de Meià, ja que era i encara és un edifici molt espaiós, de notable arquitectura romànic-gòtica dels segles XIII-XIV, que actualment està declarat bé d'interès cultural d'àmbit nacional. Per contra en aquella època, l'església prioral de Santa Maria de Meià era un petit i recollit temple de notable arquitectura romànica del segle XII, que al prior Jalpí li devia semblar de poca categoria, ja que el va manar enderrocar i va fer construir al seu lloc l'actual església d'estil barroc català, molt més espaiosa. És possible que en el moment de convocar-se aquest sínode a Santa Maria ja tinguessin l'església en obres. L'any 1648 (dos anys després de la reunió), el prior Jalpí va fer imprimir les *Constitucions Sinodals*²³⁴ d'aquest sínode a l'impressor de Barcelona, Antoni Lacavalleria. Són 28 dobles pàgines impreses mida quartilla. Comença amb la presentació feta pel prior. Tot seguit apareix el *Catàleg dels priors de Meià*²³⁵ des de principis del segle XII (1105), fins arribar al prior Jalpí. A continuació comença al foli 1, *DE CELEBRATIONE SYNODE*, amb els acords presos sobre els diversos temes tractats i les constitucions corresponents. És la primera reunió sinodal on legislen sobre moltes de les matèries relatives a la jurisdicció eclesiàstica del prior i on queda demostrat clarament del poder legislatiu i també executiu d'aquest tipus de concilis del priorat. Nosaltres posarem l'exemple de les constitucions sinodals de 1687, que tenen moltes semblances amb aquestes.

El 3r. sínode convocat pel prior Jalpí²³⁶, i el 8è del priorat, és convocat el dia 25 de juny de 1659 a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià, en el vint-i-sisè any del seu mandat com a prior i és l'últim sínode que convoca. Aquest tercer sínode del prior Jalpí és estudiat de forma molt resumida per Enric Moliné²³⁷ en l'article *Les constitucions sinodals d'Àger i Meià*, a partir de les constitucions sinodals que va fer publicar el prior Jalpí i que citem nosaltres en la nota 29 d'aquest apartat del capítol.

Segurament que el torna a convocar a l'església de Vilanova de Meià perquè la col·legiata de Santa Maria de Meià continuava en obres ja que el prior va fer enderrocar l'antiga església romànica i va fer construir al seu lloc l'actual temple de gran dimensions. Encara està en la memòria de la gent gran de Santa Maria, que havien fet construir l'actual església molt gran, perquè la vella era molt petita i no hi cabien quan feien reunions dels capellans del priorat (sínodes), i es veien obligats a celebrar-los a l'església de Vilanova. Van assistir a la reunió set preveres de les diverses parròquies de

²³⁴ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit. Un cop han acabat les actes dels sínodes, manuscrites, apareixen impreses les Constitucions Sinodals en quartilla i enquadernades a part. A la portada hi ha un gravat en forma de retaule clàssic on a banda i banda apareixen la Mare de Déu i el Nen i sant Benet; a l'àtic, l'acrònim de Jesucrist, a la predel·la l'escut heràldic del prior Josep de Jalpí. El centre del retaule és el títol del llibret: **CONSTITVTIONES SINODALES PRIORATUS DE MEYANO. Recolecta ex Synodo celebrata per Adm. Illm. Et Dm. D. Josephum de Jalpí et Julià Sub anno 1647**, amb 28 dobles pàgines impreses mida quartilla. Imprès a Barcelona per Antoni Lacavalleria el 1648.

²³⁵ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum [...]*, op.cit **CONSTITVTIONES SINODALES PRIORATUS DE MEYANO. Recolecta ex Synodo [...]** *Sub anno 1647. PRIORUM DE MEYANO nomina suntn qui sequuntur*. És el mateix llistat dels priors que apareix manuscrit al Llibre General de Priorat

²³⁶ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit. Actes del sínode convocat pel prior Josep de Jalpí i Julià a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el dia 22 de juny de 1659.

²³⁷ MOLINÉ, Enric. "Les constitucions sinodal d'Àger i Meià" op. cit. Fa un estudi de les compilacions de les constitucions sinodals de l'arxiprestat d'Àger de 1648 i 1665 i de la del priorat de Meià de 1659. El treball sobre Meià està a les p. 168-169.

priorat. Van escollir fins a 14 examinadors sinodals, dels que només quatre eren presents a la reunió perquè eren canonges, con-rectors o en general preveres del priorat. Un dels escollits, i que no era present a la reunió, és el pare *Joan Roig*²³⁸, provincial de l'ordre dels mínims de Sant Francesc de Paula, historiador que va escriure el llibre sobre el priorat de Meià que anem citant. També són escollits com a jutges sinodals sis clergues que consten com a doctors en dret. Creiem que cal fer un esment quan parlem dels testimonis sinodals perquè un és el magnífic Salvador Serra Isanta, baró de Clua, natural de Figuerola d'Orcau, i l'altre, Juan de Belmar, capità militar del nostre rei catòlic, de la província de la Mancha, regne de Castella. Que hi hagués un capità de l'exèrcit castellà del rei a Vilanova de Meià ens ve a dir que, com a mínim, la vila allotjava una companyia de soldats, els terços castellans, amb totes les conseqüències negatives per a la població que això implicava. Cal tenir present que el prior Jalpí era partidari de la causa castellana en la Guerra dels Segadors i en sortir vencedora la seva opció en va resultar afavorit. Fins a la Pau dels Pirineus (7 de novembre de 1659)²³⁹ eren allotjats els terços castellans en molt pobles de Catalunya, mentre continuava la guerra amb França. Aquest és l'únic indici que tenim a la coma de Meià d'aquets fets bèl·lics que van acabar desmembrant Catalunya.

El prior Jalpí va fer també imprimir les *Constitucions Sinodals*²⁴⁰ del seu tercer sínode a l'impressor barceloní, Antoni Lacavalleria. Consta de 46 pàgines impreses mida quartilla que comença amb una portada ocupada per l'escut heràldic del prior Josep de Jalpí; continua amb la presentació del prior i el *Catàleg de les viles, llocs, parròquies, termes i quadres, sota la jurisdicció espiritual del prior de Meià*²⁴¹. Tot seguit apareix imprès el *Catàleg de les esglésies antigues i modernes que hi ha al priorat de Meià*²⁴². A continuació apareixen impreses les constitucions sinodals.

²³⁸ Amb tota seguretat estan parlant del pare fra Joan Gaspar Roig i Jalpí, cosí del prior Josep de Jalpí i historiador. Autor del llibre sobre el priorat de Meià que segurament en aquesta època estava redactant: *"Tratado sobre las excelencias y antigüedades del Priorato de Santa Maria de Meyá"*.

²³⁹ Cal tenir present que amb la Pau de Westfalia de 1648 havia acabat la Guerra dels 30 anys, però la Monarquia Hispana i França van continuar la lluita fins al 1659, en que el dia 7 de novembre es va signar la Pau dels Pirineus entre les dues monarquies i Felip IV cedia a Lluís XIV la Catalunya del Nord (el Rosselló, el Vallespir, el Conflent, el Capcir i la meitat de la Cerdanya, i encara ho tenen.)

²⁴⁰ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano nº 118 [...]*, op.cit. Un cop han acabat les actes dels sínodes, manuscrites, apareixen impreses les Constitucions Sinodals en quartilla i enquadernades a part. A la portada hi ha un gravat a tota plana amb l'escut heràldic del prior Josep de Jalpí. El centre del retaule és el títol del llibret: **CONSTITVTIONES SINODALES PRIORATVS DE MEYANEN. RECOLLECTAE EX TERTIA SYNODO celebrata per Admodum Illustrem D. D. Josephum a Jalpí et Julià Priorum, Sub anno 1659. Barcin. Ex officina Antonii Lavalleria.** , Consta de 46 pàgines impreses mida quartilla.

²⁴¹ **CATALOGUS VILLARUM, LOCORUM, PAROCHIARVM , Terminorum, & Quadrarum jurisdictionis spiritualis, quasi Episcopalis, Prioratus Meyanensis, vullius Diocessis.** Apareixen 18 viles, pobles i parròquies, amb un total de 29 territoris o quadres, entre territoris poblats i despoblats. És el mateix llistat del Llibre General del Priorat, amb l'afegit en el núm 18 de la parròquia de Montodó amb la quadra de Vallfigueres.

²⁴² **CATALOGUS ECLESIAARUM, ET CAPELLARUM veterum, & modernarum, quae in ambitu, & territorio Prioratus Meyanensis, constructe existunt.** Aquest catàleg que apareix a les constitucions sinodals de 1659, és el mateix que està escrit al Llibre General del Priorat, amb l'afegit de:

56. B.M. de Monte Carmelo. Parochialis de Montodó. Olim S. Anna.

La parroquial de Montodó també apareix al llistat del pare Roig. I, tot i que de moment no en tenim cap constància escrita, deuria ser duran el govern del prior Josep de Jalpí aqueta parròquia i el seu terme van entrar a formar part del priorat de Meià.

4. El sínode del prior Diego Mates i Nadal. És l'últim sínode del segle XVII i 9è del priorat de Meià. El va convocar el prior Diego Mates (1678-1698) el dia 1 d'octubre de 1687, a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, i a partir d'ara tots es celebraran en aquest temple. No entrarem en més detalls d'aquest sínode ja que aquest ens ha servit de model per descriure i explicar unes constitucions sinodals de Meià i la seva importància. Cal deixar constància que en aquesta reunió va ser designat com un dels jutges sinodal *Josep de Salvador*, canonge de la catedral d'Urgell, que després seria el successor del prior Mates en la prelatua del priorat de Meià.

b) Els sínodes celebrats els segles XVIII i XIX

Des del dia 1 d'octubre de 1687 fins al 15 de febrer de 1796 (109 anys) no s'havia convocat cap més sínode al priorat de Meià, perquè ni el prior Josep de Salvador (1698-1738), ni Rafael de Subirà (1738-1771), ni Manuel Abad i Lasierra (1770-1783) en van celebrar cap. De forma general, durant la segona meitat del segle XVII van començar a escassejar la convocatòria de sínodes a causa de la centralització en el govern de l'església, de l'oposició dels capítols diocesans i persones exemptes, però especialment a causa del regalisme, fins al punt que mitjançant una cèdula reial del 1786 es va prohibir que es publicuessin a tot el territori de la monarquia espanyola constitucions sinodals sense el permís del Consell de Castella. A Catalunya també hi va influir en aquesta no convocatòria de sínodes les guerres de final del segle XVII i especialment la Guerra de Successió i el Decret de Nova Planta, en que el Principat és integrat a Castella, perdent qualsevol autonomia. A Meià, priorat exempt del bisbat d'Urgell, els bisbes pressionen als priors per prendre'ls part del privilegis de que gaudien, com veurem en el capítol corresponent del nostre treball. A més cal no oblidar la disputa que durava des del segle XVII perquè els reis volien aconseguir el patronat reial per poder nomenar els priors. No és fins el 1770 que el rei Carles III, per primera vegada nomena el prior de Meià, Manuel Abad i Lasierra.

1.El sínode del prior Llobet. El successor de Manuel Abad en el priorat, Francisco Llobet Mas i Navarro (1785-1803), convoca el 10è sínode de Meià el dia 15 de febrer de 1796 a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià. D'aquest sínode no en posem cap més comentari ja que s'explica amb més detall en l'apartat on es descriu el protocol de la celebració de sínodes a Meià. A partir d'aquesta reunió, el sínode de Meià sembla que només es convoca per escollir els jutges i els examinadors sinodals ja que les constitucions que fins aleshores s'aproven i que regien la vida religiosa del priorat es prenen de forma centralitzada i més uniforme des de la Tarraconense o en algun estament superior i aquí s'havien de limitar a complir les normatives superiors.

2. El sínode del prior Anton de Valparda. El prior Anton de Valparda i de Pascali²⁴³ (1804-1828) convoca l'11è sínode de Meià a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 24 de maig de 1805. És el primer i únic sínode convocat pel prior Anton de Valparda, el segon any del seu mandat i nou anys després del l'últim que havia convocat el prior Llobet. Són presents a la reunió disset preveres. Després dels protocols i pregàries adients, són nomenats 22 examinadors sinodals, dels quals 10 són preveres del priorat, mentre que els altres són de parròquies i monestirs llunyans de Meià. Mai ens ha quedat clara la finalitat que tenia nomenar tants eclesiàstics

²⁴³ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior Anton de Valparda i de Pascoli (1804-1828) a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 21 de maig de 1805.

examinadors i la majoria de tan lluny, si a l'hora de la veritat segurament que només actuarien els que eren al mateix priorat o en parròquies o monestirs relativament properes. També són designats quatre jutges sinodals.

Aquest prior era un monjo benedictí força notable²⁴⁴ ja que quan va ser presentat com a prior de Meià (el 10 d'octubre de 1803) era paborde del Penedès (dignitat del monestir de Sant Cugat del Vallès) i secretari de la Congregació Claustral Tarraconense. Era prior de Santa Maria en temps de la Guerra del Francès i es va implicar molt en la defensa del país. En l'acta de la visita de la Congregació Tarraconense a Santa Maria de Meià (1815) s'explica que els francesos el van declarar en diversos decrets "agent de rebel·lió i reo de mort". Per aquesta raó va estar quatre anys il·localitzable, vivint pròfug de poble en poble i amagant-se si s'esqueia a les muntanyes. Ell mateix va salvar les robes i joies sagrades així com l'Arxiu del Priorat, fent-lo traslladar de cova en cova perquè no caigués en poder de l'enemic.

3. El sínode del prior Vicente de Antonio. Últim sínode de Meià. El prior Vicente de Antonio²⁴⁵ (1828-1842) fa la convocatòria del 12è i últim sínode del priorat de Meià a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià (ara anomenada de forma pomposa com a Real i Insigne Col·legiata) el dia 12 de setembre de 1832. És el primer sínode convocat pel prior de Antonio, el quart any del seu mandat, vint-i-set anys després del l'últim que havia convocat el prior Valparda. També és l'últim sínode del priorat de Santa Maria de Meià abans de la seva integració al bisbat d'Urgell. És l'únic sínode en que totes les actes i documents estan escrits en castellà. Assisteixen 13 preveres del priorat i l'única finalitat és el nomenament de dotze examinadors i quatre jutges sinodals.

La PASTORAL del prior Vicente de Antonio (21 de novembre de 1829)

Fora del sínode, però escrita a continuació de les actes, està transcrita íntegrament una pastoral, també en castellà, del prior Vicente de Antonio, el qual per ordre del rei (Ferran VII), commina els feligresos del priorat a complir amb l'obligació de pagar el delme i les primícies a l'Església, ja que per les explicacions que es donen a la introducció, molta gent no les volia pagar. Durant sis pàgines, el prior exhorta amb exemples bíblics i cites dels pares de l'església, l'obligació de pagar els delmes i les primícies als eclesiàstics. Perquè tothom tingui coneixement d'aquesta pastoral, els rectors del priorat l'han de publicar a les seves parròquies, en primer lloc durant l'ofertori de la missa major del proper dia festiu en que la reben, i també en el següent dia festiu, durant la missa major han d'explicar la pastoral als feligresos i fer-los entendre en llengua catalana el seu contingut. La pastoral va ser signada pel prior i referendada pel seu secretari, al palau prioral de Santa Maria de Meià, el dia 21 de novembre de 1829.

Aquesta tema de l'obligació de pagar sense frau les primícies i el delmes al prior i als preveres corresponents, era un tema recurrent en les constitucions sinodals que es conserven dels segles XVI i XVII, com queda reflectit en el sínode celebrat pel prior Diego de Mates el 1687: En el títol, *de aliis diversis ad cultum Dei ad Bonum*

²⁴⁴ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. "CATÁLOGO DE LOS PRELADOS [...]". *Analecta Sacra Tarraconensia* op. cit. Pàg 289.

. BARRAQUER Y ROVIRALTA, C. *Las casas de religiosos en Catalunya durante el primer tercio del siglo XIX*, op. cit pàg. 149.

²⁴⁵ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit . Actes del sínode convocat pel prior a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià Vicente de Antonio (1828-1842) a la Real i Insigne Col·legiata de Santa Maria de el dia 12 de setembre de 1832

Ecclesiasticum Regimen Spectantibus, apareix aprovada la constitució 11 que ja tractava d'aquests temes: *Dels delmes i primícies*. Com que el prior de Meià, a més de prelat i cap eclesiàstic també era el baró i senyor jurisdiccional d'una colla de pobles, pensem que sempre tenien problemes els seus rectors i vicaris i també els seus batlles, per cobrar puntualment i sense cap protesta ni frau les primícies de les diferents parròquies, però també els delmes que li havien de pagar com a baró. És per això que en la 11a constitució es mana a tots els rectors del priorat, que cada anys en una de les tres festes de la Pentecosta quan hi hagi tot el poble reunit a la missa major, llegeixin en veu alta i intel·ligent les constitucions tarraconenses contra els que no paguen bé i degudament els delmes i les primícies.

Com que en l'època del prior de Antonio en els sínodes no s'aprovaven constitucions, possiblement que aquesta pastoral havia de fer les mateixes funcions que les constitucions sinodals que s'aprovaven en el seu moment.

5.3. El protocol de la celebració de sínodes a Meià

Era habitual als sínodes celebrats al priorat de Meià seguir un protocol estricte i sempre el mateix, com també s'explica en l'article que citem de Francisco López. Primer en la convocatòria per part del prior, i el lliurament d'aquesta als preveres interessats; després seguia també uns passos molt estrictes pel que fa al desenvolupament de la reunió, des de la trobada dels assistents de bon matí, i amb la celebració de la missa de l'Esperit Sant, sempre abans d'esmorzar. Després d'esmorzar començava pròpiament el concili de Meià, on l'assemblea escollia el secretari sinodal i el prior solia llegir una carta pastoral als assistents. Seguidament a proposta del prior s'elegien els examinadors sinodals, que havien d'actuar quan es produïa una vacant en una rectoria, vicaria o benefici del priorat, i els jutges sinodals. Finalment s'aprovaven les constitucions sinodals.

A partir de la documentació íntegra que es conserva del sínode celebrat pel prior Francesc Llobet Mas i Navarro el dia 15 de febrer de 1796²⁴⁶ (el 10è celebrat al priorat de Meià), podem comentar breument el protocol amb els diversos passos que es seguien en la convocatòria i celebració. Hem pogut constatar que a les actes dels diversos sínodes sempre apareixen aquests mateixos apartats pel que fa al protocol, per això creiem que explicant-ne un a fons queden ben reflectides aquestes reunions de sínodes o concilis diocesans. L'única cosa que no hem trobat en aquest sínode són les constitucions sinodals que després del concili de Trento s'anaven apuntant sempre durant els segles XVI i XVII. Aquí, i a partir d'ara, l'únic objectiu dels sínodes de Meià era nomenar els examinadors i els jutges sinodals que servien per escollir correctament els diversos càrrecs eclesiàstics del priorat, quan es produïa una vacant, i per jutjar alguna causa de dret canònic, si es donava el cas.

5.3.1. Decret de convocatòria

Segons Francisco López²⁴⁷, era el bisbe, i en el nostre cas el prior, la persona que pot convocar el sínode, sense el consentiment de ningú més, mitjançant un edicte. Per això

²⁴⁶ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit. Actes del sínode convocat pel prior Francesc Llobet Mas i Navarro (1785-1803) a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 15 de febrer de 1796.

²⁴⁷ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.620: " *El Obispo de la diócesis es el llamado únicamente a hacer la convocatoria del sínodo; ni para ello necesita consentimiento de*

el prior Francesc Llobet fa la convocatòria del sínode en un edicte dirigit a tots els rectors, con-rectors, vicaris perpetus, ecònom i demés clergues del Real Priorat amb aquestes paraules: [...] *Trobant-nos en la indispensable urgència de crear o anomenar nous Examinadors i Jutges Sinodals, havem resolt celebrar Sínode en lo primer dilluns de la primera Quaresma, dia quinze del corrent mes i any* (15 de febrer). *Per tant en lo dit dia, tots los parrocos de nostre Real Priorat, a las sis hores i mitja del matí, vos trobareu dejuns ab hàbits corals en nostra Esglesia Prioral [...].* Signa el decret el prior Francisco el dia 7 de febrer de 1796.

5.3.2. Lliurament del decret als interessats

Aquest edicte va ser publicat a la Real Col·legiata Insigne, Parroquial i Prioral de Santa Maria de Meià i es va fixar a les seves portes el diumenge 7 de febrer de 1796. Entre el 8 i el 14 de febrer, el nunci de la cúria eclesiàstica del priorat lliura la convocatòria als preveres interessats.

Francesc Espaser, con-rector de Vilanova de Meià, el 8 de febrer de 1796

Bonaventura Guimet, rector d'Argentera, el 9 de febrer de 1796

Anton Olives, vicari perpetu de Clua, el 10 de febrer de 1796

Manuel Barbosa, vicari perpetu de Peralba, el 12 de febrer de 1796

Miquel Brescó, vicari perpetu de Figuerola, el 14 de febrer 1796

Es dóna el cas que no es conserva el rebut del lliurament al prevere de Santa Maria de Palau de Meià a Rialb, el qual assistirà a la reunió i a més actuarà com a secretari.

També ens serveis per conèixer les cinc rectories que tenia el priorat de Meià l'any 1796, a més de la de Santa Maria de Meià. En aquest sínode tampoc és convocat el rector de Fontllonga, i és la primera vegada que es dóna aquets cas. Durant el segle XVIII és van produir unes agres disputes judicials per la possessió d'aquesta parròquia entre el prior de Meià i bisbe d'Urgell, que també es troben en aquest treball. Tot i que no tenim el desenllaç definitiu en la documentació que estudiem, la parròquia de Fontllonga és segregada del priorat de Meià i passa a dependre del bisbat, essent aquesta no convocatòria la prova que ens faltava.

5.3.3. Desenvolupament del sínode

Explica Francisco López²⁴⁸ el desenvolupament del sínode, que és pràcticament la mateixa que se segueix en la reunió del priorat de Meià.

Tenint en compte que una part molt important de la jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià, i de l'Església en general, queda reflectida en el ritual litúrgic que sempre es segueix i les cerimònies que això comporta, pensem que encara que sigui breument en deixarem constància. Hem pogut comprovar que el prior Josep de Jalpí també li donava molta importància i ho deixava escrit en *Llibre General de Priorat de Meià*, a partir de 1637, quan tot just feia quatre anys de la presa de possessió de la seva prelatura.

a) La trobada

cualquier otro, v. gr., del Arzobispo [...]. Uno de los medios más aptos para hacer bien la convocatoria del sínodo, es, sin duda, el valerse de un edicto, el cual se publicará en el «Boletín del Obispado», sin que sea necesario que se fije, como se hacía antes, a las puertas de la iglesia. En dicho edicto se debe expresar el día de la reunión y el lugar donde haya de celebrarse”.

²⁴⁸ LÓPEZ ILLANA, Francisco. “Algunas cuestiones jurídicas [...]”. Op cit. p.628: “[...] Este precepto que impone el código parece referirse solamente a las sesiones solemnes que generalmente se reducen a tres: a) La de apertura, celebrando el Obispo la misa del Espíritu Santo. b) Se celebrará una misa solemne que la dirá un canónigo y a la cual asistirá el Obispo de la diócesis. c) En la que se dan los decretos que antes se han preparado en otras sesiones, celebrando también otro canónigo la Misa.”

A dos quarts de set del matí del diumenge 15 de febrer, congregats en l'Esperit Sant, dejuns i vestits amb hàbits corals, són presents a l'església de Santa Maria de Meià els eclesiàstics del priorat: 6 vicaris de l'església parroquial de Santa Maria de Meià, essent un d'ells l'organista; 5 con-rectors de l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià (dos més no hi assisteixen i justifiquen l'absència); el rector d'Argentera i Gàrzola; el vicari perpetu de Figuerola de Meià; el vicari perpetu de Peralba de Meià; l'ecònom de la parròquia de Clua de Meià, i l'ecònom de la parròquia de Santa Maria de Palau de Meià a Rialb. Es reuneixen un total de setze preveres i el prior.

b) Celebració de la missa de l'Esperit Sant

El prior, Francisco Llobet, celebra la missa de l'Esperit Sant, per demanar-li que els il·lumini a l'hora de la presa de decisions. Després de donar la comunió a tots els clergues presents, el prior es retira a la Casa Prioral cap a les vuit del matí.

c) Obertura del sínode

Després, suposem després d'haver esmorzat, tot el clero de la Reial Col·legiata i tots els demés rectors i vicaris enumerats que assisteixen al sínode, vestits amb hàbits corals i creu alta, passen a buscar el prior a la Casa Prioral i l'acompanyen processionalment fins a l'església prioral, donant la volta per la creu de davant de la porta del cementiri. El prior, revestit amb roquet, capa magna, pectoral i anell pastoral, s'asseu a la seva cadira pontifical i dóna per obert el Sínode Diocesà del Priorat de Meià.

1. Elecció del secretari sinodal. En primer lloc el prior proposa com a secretari del Sínode, Pere Gambander, ecònom de la parròquia de Santa Maria de Palau de Meià a Rialb, el qual també regia la capellania de Nostra Senyora del Roser fundada en la capella de la parroquial i prioral de Santa Maria de Meià. La seva proposta és aprovada per tots els assistents.

2. Ritual previ a l'inici del sínode. Té la seva importància des del punt de vista simbòlic que en l'acta del sínode quedi constància dels diversos càntics, és allò que comentàvem del ritual.

Tot seguit entonen l'antífona *Exaudinos Domine* i canten el psalm *Salvum me fac Deus*. Repetida l'antífona digué l'Il·lustre Senyor prior l'oració *Ad sumus Domine Sancte Spiritus &*, i van cantar les lletanies majors, estant tots los presents agenollats. Van acabar amb l'oració *Da, que sumus Ecclesiae tua*. Tot seguit el canonge Josep Terrer i Planisoles llegí l'evangeli *Convocatis Jesus*, i agenollats, tots van cantar l'himne *Veni Creator Spiritus*. Finalment el senyor prior, segut en la seva cadira pontifical, feu en llatí una breu exhortació als congregats.

3. Lectura d'una pastoral. El secretari del Sínode, Pere Gambander, va pujar a la trona i va llegir en veu alta la pastoral del prior en presència de tot el clero congregat, i molta gent de Santa Maria de Meià i altres persones de parròquies veïnes. La lectura de la pastoral, de nou pàgines, va servir per suplir el sermó que sempre solia pronunciar el prior en començar les deliberacions en les altres sessions dels sínodes que hem estudiat.

4. Proposta d'examinadors sinodals i jutges sinodals del priorat. De fet aquest era l'únic objectiu d'aquest sínode i també era l'única cosa que queda reflectida a l'acta notarial. Nosaltres aquests nomenaments d'examinadors i jutges sinodals els posarem en un apèndix al final del capítol, on també hi constaran tots els que van ser nomenats en els respectius sínodes i que consten a les actes corresponents.

El prior, després de rebre el jurament de fidelitat del secretari, va fer la proposta de vint preveres com examinadors sinodals del Priorat de Meià. Es dóna el cas que només tres són de Meià (un canonge de Santa Maria, el rector d'Argentera i un con-rector de Vilanova); la resta d'examinadors són preveres o monjos d'esglésies i monestirs molt

llunyans per desplaçar-se fins a Santa Maria per formar part d'un tribunal per triar un rector, un vicari perpetu o un beneficiat. Només cal tenir en compte que entre els nomenats hi ha el paborde del monestir de Sant Pere de Roda.

El prior també fa la proposta per elegir jutges sinodals del territori i quasi diòcesi de Meià les persones de: Francisco Ferrer i Boneu, el doctor Pere Bonifaci, el doctor Francisco Bonifaci i el doctor Pere Ribera.

Els examinadors i jutges sinodals proposats pel prior foren aprovats pel Sínode.

A continuació, aquells que eren presents en la reunió van fer la professió de fe i van prestar en mans de l'Il·lustre prior els juraments pel seu nou càrrec. De fet només hi eren tres a fer el jurament: Francisco Ferrer i Boneu, canonge de Santa Maria; Bonaventura Guimet, rector d'Argentera, i Anton Pitxot, con-rector de Vilanova.

El prior va pronunciar l'exhortació continguda en el Pontifical Romà de Climent Octau, títol *Ordo ad Synodum Fratres dilectissimi, et sacerdotes Domini*. Tot seguit ell mateix va entonar l'oració *Nulla est Domine*, i el canonge degà va recitar *Recedamus in Pace*.

En acabar aquests càntics, el prior va anunciar solemnement que cessaven des d'aquella hora dels seus càrrecs els examinadors antics. Amb aquest anunci es donava per acabat el sínode.

Finalment en solemne seguici, es retirà tot el clero acompanyant al seu prelat, l'Il·lustre prior, fins a la Casa Prioral, pel mateix camí i amb el mateix ordre amb que l'havien acompanyat fins a l'església.

De tot el que s'ha relatat, en dóna fe i testimoni i en signa l'acta el secretari sinodal, Pere Gambander, per ordre del prior, en el Palau Prioral el setze de febrer de mil set-cents noranta- sis. Al final del document hi ha el segell del priorat i les signatures del prior i del secretari.

5.4. Les conclusions d'un sínode. Les constitucions sinodals

Per entendre una mica més la importància que tenia la convocatòria de sínodes al priorat de Meià, posarem de forma resumida les conclusions del sínode celebrat el 1687, sota la presidència del prior Diego de Mates i Nadal, on queda demostrat que el concili de Meià tenia moltes atribucions i pràcticament podien legislar i redactar normes per a tots els estaments i institucions religioses que tenien la seu en les parròquies i esglésies del priorat. Aquest és l'últim sínode celebrat abans de l'adveniment dels reis Borbons i del Decret de Nova Planta i no se'n tornarà a convocar cap més fins al cap de cent divuit anys. Aquest sínode es troba en la línia dels tres que havia celebrat el prior Josep de Jalpí durant el seu mandat, amb la diferència que ell, dels dos últims, va fer publicar en impremta les constitucions sinodals i d'aquest se'n conserva la còpia manuscrita al final de l'acta notarial de la reunió. Seguint el discurs de Francisco López²⁴⁹, sembla que era només el bisbe (en el nostre cas el prior) l'únic que tenia poder legislatiu a l'hora de redactar les constitucions del sínode, mentre que els canonges i altres preveres assistents solament els corresponia el vot consultiu sobre les constitucions presentades pel prior.

Prior de Meià, Diego de Mates i Nadal (1678-1698). Sínode celebrat a l'església prioral de Santa Maria de Meià el dia 1 d'octubre de 1687, és el novè sínode del priorat de Meià. En el moment de la convocatòria del sínode, el prior Mates tenia les butlles

²⁴⁹ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.642-643: "[...] Por tanto, se puede concluir; el Obispo no está obligado a aconsejarse del Cabildo catedral separadamente de los demás que cumpliendo con su obligación, han tomado parte en el sínodo. Es, pues, el Obispo el único competente para poder legislar, y a los otros solamente le corresponde él voto consultivo (cf., cap. 362). Lo expuesto se refiere únicamente a la parte legislativa y lo relacionado con ésta [...]."

papals en que el nomenaven prior retingudes al Consell d'Aragó per manament reial i ostentava el càrrec de forma interina. Actua com a notari del sínode els discret Josep Francesc Serradell, notari públic i reial de Vilanova de Meià. El prior Diego de Mates és el successor en el priorat de Josep de Jalpí i Julià i aquest és el seu primer sínode que convoca nou anys després de la mort del seu antecessor. Aquest prior, però, no fa imprimir les constitucions d'aquest sínode, com havia fet fer Jalpí en els dos anteriors, però en el Llibre de Registres Sinodals en queda tota la documentació escrita i signada pel notari. Aquest sínode ja es celebra a l'església prioral de Santa Maria de Meià, ja que segurament l'obra del nou temple ja devia estar acabada en els seus elements arquitectònics essencials i no va caldre convocar la reunió d'aquest concili a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià, com havia fet el prior Jalpí en els dos sínodes anteriors. Aquest sínode és l'únic que convoca el prior Diego de Matas i no se'n torna a convocar cap més fins a l'any 1796, cent nou anys després. Entre els examinadors sinodals elegits trobem el canonge de la Seu d'Urgell Josep de Salvador, que el 1687 serà el successor en la prelatura de Meià del prior de Mates. També és aquest sínode l'últim en que s'aproven un conjunt important de constitucions en les que el prior i l'assemblea tenen autonomia i autoritat per legislar i posar normes en gairebé tot els aspectes de la vida religiosa del priorat. En el sínode 1795, convocat per l'aleshores prior Francesc Llobet Mas i Navarro i en els què es convoquen després fins el 1833, ja només serveixen per elegir els jutges i els examinadors sinodals del priorat.

5.4.1. Advertiment preliminar

De part de la molt Il·lustre i Reverent Senyoria, el prior, el notari anuncia als que estan presents que les demés congregacions o reunions del present sínode es faran en aquest mateix lloc com és costum (l'església prioral de Santa Maria de Meià) i tots els que voldran proposar alguna cosa concernent a la utilitat pública del present Priorat ho puguin fer lliurement i ho puguin advertir a sa Senyoria. I es mana a tots els que vénen amb poders com són procuradors o sindicats, que presentin la documentació al secretari del sínode. Per últim ordena que ningú marxi del present districte de Santa Maria de Meià abans d'acabar-se dita celebració.

5.4.2. Les constitucions sinodals

Francisco López²⁵⁰ ens diu en el seu article que la constitució sinodal és un conjunt de decrets o normes establertes pel bisbe (en el nostre cas el prior), en el sínode diocesà per al bon govern i aprofitament espiritual del poble i del clergat de la seva diòcesi. Per això aprofundirem en les constitucions aprovades en aquest sínode.

Les tres primeres constitucions són més protocol·làries ja que estan relacionades amb la professió de fe, els nomenaments de jutges i examinadors sinodals i l'elecció dels promotors sinodals. Les constitucions veritablement executives les trobarem associades al títol corresponent que vindran a continuació.

1ª constitució *de fidei professione*: apunten íntegre el Credo (Crec en un Déu), com a símbol de la fe cristiana que els uneix i com a reconeixement de l'autoritat de la Santa Seu Apostòlica de Roma.

2ª constitució. Elecció dels jutges sinodals i els examinadors sinodals i jurament dels càrrecs corresponents, dels que en deixarem constància en l'apèndix corresponent.

²⁵⁰ LÓPEZ ILLANA, Francisco. "Algunas cuestiones jurídicas [...]". Op cit. p.642-643: " [...]En nuestro caso, Constitución Sinodal es el conjunto de decretos o normas establecidas por el Obispo en el sínodo diocesano para el buen gobierno y aprovechamiento espiritual del pueblo cristiano y clero de su diócesis. Le agregamos la palabra Sinodal, porque si buscamos su etimología» viene del latín «sinodalis», y es algo que pertenece al sínodo."

3ª constitució. Elecció i nominació dels promotors sinodals en les persones del doctor Pere Serradell, prevere i con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià i a Pere Terrer i Molner, prevere i canonge del monestir de Meià.

Després s'escriu en català i en forma d'edecte el següent manament:

“Tots els clergues que han d'exercir algun càrrec eclesiàstic en el priorat de Meià han de prestar la professió de fe conforme a la butlla del sant pare Pius IV, sots pena de 25 lliures i excomunicació major”.

5.4.3. Els diversos títols i les constitucions aprovades en el sínode

Aquestes són les veritables constitucions aprovades en el sínode les quals les comentarem de forma resumida lligades al títol en que són redactades. El sínode era presidit pel prior, i tenia el poder legislatiu per redactar aquestes constitucions, però també tenia amplis poders executius perquè cada una de les constitucions portava aparellada la sanció corresponent per aquelles persones que la negligien. Posarem l'exemple d'algunes d'aquestes sancions en les primeres constitucions, i més endavant només en citarem les que siguin molt significatives.

a) Títol, de celebratione sínodi

Una sola constitució serveix per reglamentar aquest apartat i en ella es mana a tots els canonges, rectors, vicaris perpetus, con-rectors, beneficiats i qualsevol persona eclesiàstica del Priorat que han de conèixer i observar totes les constitucions sinodals del priorat, amb pena de 5 lliures per cadascuna que no executin.

b) Títol, de sacramento Eucharistiae

Una sola constitució serveix per reglamentar allò relatiu al sagrament de l'eucaristia. La constitució núm.1 és més tècnica i reglamentista ja que mana que dintre del sagrari no més hi pot haver les hòsties consagrades i la Veracreu. També mana que els sants olis o crismes i les relíquies han d'estar guardades en un armariet, un calaix o en un lloc diferent i decent. Al prevere que no observi aquesta constitució se'l pena amb 3 lliures i excomunicació per cada vegada que faci el contrari.

c) Títol, de sacramento penitentiae

En aquest títol referit a la confessió apareixen tres constitucions d'obligat compliment per aquells preveres que tenien cura d'ànimes. La 1a, està relacionada amb la gran mortaldat que es produïa entre les dones prenyades en el moment del part. Els sacerdots del priorat han de procurar que totes les dones prenyades es confessin abans de parir i, si és possible, rebre la sagrada comunió, pel gran perill que hi havia de perdre la vida.

La 2a i la 3a, obliga els confessors a estar ben informats d'aquelles persones a les que no poden donar l'absolució dels seus pecats; posen el cas d'aquells que han comés un robatori que no els podran absoldre si no restitueixen el furt, i aquells que han aixecat fals testimoni, si no restitueixen la bona fama a la persona difamada.

d) Títol, de sacramento extremauntionis

Aquest títol només té una sola constitució en la que es prohibeix administrar el sagrament de l'extremunció a les persones condemnades a mort per un jutge.

e) Títol, de sacramento ordinis

Dues constitucions desenvolupa aquest títol. El prior no podia administrar el sagrament de l'ordre, ja que era exclusiu dels bisbes, però segons la 1a constitució aprovada en el sínode, quan un súbdit del priorat que ha de rebre el sagrament de l'ordre, primer de tot

s'ha de presentar davant del prior o el seu vicari general, per demanar les dimissòries i per valorar si compleix els requisits per rebre el sagrament. En la 2a constitució, es mana que després de ser ordenat pel bisbe, el nou prevere havia de celebrar les quatre primeres misses davant del prelat, però no podria exercir al priorat de Meià si no celebrava la cinquena missa davant del prior, i aquest li donava el vistiplau.

f) Títol, de sacramento matrimony

Cinc constitucions reglamenten a Meià aquelles coses relacionades amb el matrimoni:

Sobre els dubtes de si les persones estan casades. La constitució 1a, ordena als sacerdots del priorat que han de denegar l'entrada a l'església a aquelles persones que no se sàpiga del cert que estan casats. Posa com a exemple aquelles persones que no són del poble, com: passavolants, gitanos, peregrins, cistellers, els pobres de l'hospital, i altres semblants, gent que va divagant per lo món de lloc en lloc.

Sobre el casament de persones forasteres. Pel que fa després d'aquestes constitucions sobre el matrimoni, hi devia haver parelles o persones particulars que feien trapes pel que fa contraure matrimoni, per aquesta raó es promulguen aquestes constitucions. En la 2a, els clergues del priorat no podran casar persones forasteres, tan homes com dones, sense la llicència del prior o del seu vicari general. La sanció per als capellans és molt grossa, de 25 lliures. La 3a i 4a constitució van també per aquesta línia ja que pel que sembla hi havia persones que s'anaven a casar a fora del priorat i així poder amagar algunes incompatibilitats. En tornar al poble, el sacerdot no els podia admetre a l'església sense la llicència i el vistiplau del prior o del vicari general, i tenien deu dies per presentar-se davant seu per descobrir les causes i raons del matrimoni.

-Sobre el divorci. La 5a constitució legisla el divorci. Es prohibeix qualsevol divorci entre persones casades. Tot i això, si es produeix un divorci per causes justes (no diuen quines són), els interessats s'han de presentar davant el prior o el seu vicari general i complir la sentència que aquests donaran al litigi.

g) Títol, de celebratione missarum

La celebració de la missa queda legislada amb dotze constitucions que resumim breument:

Dels horaris de les misses i els tocs de campana. La 1a constitució reglamenta els horaris de celebració de les misses a tot el priorat en aquets termes:

- Missa major de diumenge i festes de precepte: a les 10 hores, des de la Santa Creu de maig fins a Sant Miquel de setembre. A les 9 hores, des de Sant Miquel fins a la Santa Creu de maig. Les misses molt solemnes com festes anyals, els patrons, etc. tot l'any s'han de celebrar a les 10 hores i amb molta solemnitat. Les misses matinals no es poden celebrar abans de la sortida del sol.

La 2a, reglamenta els tocs de campana per cridar a missa. La 3a constitució ordena que els diumenges i dies de precepte, no es pot celebrar cap més missa baixa després d'haver tocat a missa major, i fins que s'haja fet l'ofertori i predicat en la dita missa.

De la primacia del prior de Meià. Quatre de les constitucions d'aquest títol legislen sobre la primacia del prior. En la 4a i 5a constitució s'obliga els sacerdots a dir les misses segons els rituals del priorat de Meià i amb el missal corresponent segons la celebració. En la 6a s'ordena que cap prevere podrà celebrar la primera missa al priorat sense l'examen, aprovació i llicència del prior o el seu vicari general. Aquesta constitució està relacionada directament amb la 2a constitució del sagrament de l'ordre. La constitució 9a està directament relacionada amb l'autoritat quasi episcopal del prior; ja que tots el preveres de Meià tenen l'obligació en el cànon de la missa de dir el nom

del sant pare de Roma que regni en aquell moment i el nom propi del prior de Meià com a prelat superior.

De la primacia de l'església prioral de Santa Maria. L'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, com a matriu i cap de tot el priorat, gaudia d'alguns privilegis que queden reflectits en la 7a constitució, on es reglamenta aquells sacerdots que diuen missa al altar major de Santa Maria i els privilegis que això comportava. La 10a, reglamenta les misses funerals que s'han de celebrar a Santa Maria de Meià i a Vilanova de Meià quan es produeixi la mort d'un prior. I l'11a institueix a tot el priorat que sigui festa de precepte el dia 15 d'agost, festa de l'Assumpció, patrona de la parroquial i prioral església de Santa Maria de Meià.

Finalment queden un parell de constitucions relatives a la missa que són difícils d'encasellar en una temàtica explícita. Es tracta de la 8a, que prohibeix es facin col·loquis, xerrameques i altres coses indecents dintre de l'església quan es diu la missa. I de la 12a constitució i última, la qual ordena que si durant la Setmana Santa s'esdevé alguna festa solemne com l'Anunciació de Nostra Senyora, no es facin oficis aquell dia, però s'han de celebrar el dilluns o el dimarts després del diumenge de Pasqua.

h) Títol, de vita et honestae clericorum

En aquest títol només es van aprovar tres constitucions molt diferents entre elles:

De la jurisdicció espiritual. En la 1a es fa prevaldre la jurisdicció eclesiàstica del prior sobre els seus clergues, per això s'ordena a tots els preveres del priorat que si han de fer de testimonis o jurar tant pel civil com pel criminal, no ho poden fer davant de cap jutge, ni secular ni eclesiàstic, sinó solament davant del prior o el seu vicari general, o bé amb la seva llicència. De la mateixa manera tampoc poden comparèixer davant cap jutge secular per causes civils ni criminals, ni obeir cap mandat de jutge, si no són els de la cort eclesiàstica de Meià.

Sobre els malfactors. En la 2a constitució es vol evitar que des del priorat de Meià es doni cobertura legal als lladres, però també a qualsevol grup armat irregular com els miquelets (nom modern dels antics almogàvers) que a part de ser una milícia voluntària creada per les autoritats catalanes per defensar el país en temps de guerra, en ocasions es dedicaven al pillatge. Per això diu la constitució que cap prevere del priorat de Meià podrà acollir a casa seva, ni donar cap favor, consell o ajuda als lladres, avui anomenats miquelets, ni altra gent facinerosa. Amb pena de 25 ducats de plata (30 lliures catalanes!), les quals es repartiran de la següent manera: una part pel prior, l'altra pel vicari general i la tercera part per la persona acusadora (el delator).

Sobre la immunitat eclesiàstica. La 3a constitució legisla sobre les persones que s'acullen a la immunitat de l'església. Diu textualment que si alguna persona s'ha de guardar i valer-se de la immunitat de l'església, se l'adverteix que no visqui en ella de forma llicenciosa o escandalosa, ni tingui amb ell muller ni altres dones. Per això s'ordena en aquesta constitució a tots el preveres del priorat que, si es dóna el cas, facin complir aquests manament.

i) Títol, de rectoribus

Aquest títol conté onze constitucions i es legisla sobre la manera de fer i actuar dels rectors, vicaris i clergues en general, dependents del prior de Meià en molts diversos aspectes.

Sobre els mandats de la cort eclesiàstica. En la 1a constitució, es mana als rectors i vicaris de les parròquies que en rebre una carta o mandat de la cort eclesiàstica de Meià, tenen l'obligació de publicar-la en la primera festa de precepte o diumenge després de rebre-la, i executar els mandats que s'hi facin.

Sobre les rectories vacants. En la 2a constitució es legisla sobre la superioritat del prior sobre el bisbe dins el priorat, fins i tot en els nomenaments per cobrir vacants de rectories o vicaries perpètuas. La importància d'aquesta constitució la podem valorar amb la sanció que s'aplica als infractors. Per això s'ordena a qualsevol prevere que hagi d'ocupar una rectoria o vicaria guanyada en concurs del priorat de Meià, abans d'exercir com a tal i administra-la, ha d'examinar-se de nou davant del prior o del vicari general i dels seu examiners sinodals. Amb pena d'excomunicació major i 50 lliures.

Sobre el llibre de cerimònies religioses. La 3a constitució és d'ordre intern i s'ordena a tots els rectors i vicaris del priorat i en especial a la Comunitat de Con-rectors de Vilanova de Meià, que han de tenir un llibre manuscrit en el qual han d'assenyar totes les cerimònies, pràctiques, usos, costums i observances de cada església, en el transcurs de tot l'any, perquè serveixi de guia i ús en l'esdevenidor.

Sobre els testaments. Les dues constitucions següents legislen perquè els preveres de Meià vetllin pels testaments i la seva execució, sobretot dels eclesiàstics però també dels seglars. En aquestes constitucions s'ordena directament que els clergues deixin els seus béns a l'església en comptes dels familiars. Per això en la 1a i 4a constitució s'exhorta i amonesta a tots els preveres i eclesiàstics del priorat que quan facin testament deixin tots els seus béns a l'església i no als germans, nebots i altres parents. També se'ls demana que facin alguna deixa a l'església prioral de Santa Maria de Meià, com a matriu i cap del tot el priorat. En la 5a constitució s'ordena als rectors, vicaris, con-rectors, beneficats i en general a tots els preveres del priorat que quan hi hagi algun d'ells que estigui malalt, l'assisteixin i l'ajudin tant en l'aspecte del seu treball com per consolació, i si es mor, que tinguin ben controlats els béns, joies i mobles de casa seva perquè els parents interessats del difunt i altres persones no facin malbé les coses. Al final també es mana als rectors que visitin i consolïn els malalts de la seva parròquia procurant ensenyar-los el camí de la salvació.

Sobre la prevenció de tempestes. En la 6a constitució i en virtut de santa obediència, es mana a tots els preveres del priorat que no marxïn de les seves esglésies i parròquies des de la Santa Creu de maig fins a Sant Miquel de setembre, per si en aquest temps de les collites han d'exorcitzar els temporals, perquè Déu Nostre Senyor sigui servit de conservar i augmentar els fruits de la terra. Si s'han d'absentar, que sigui el més breu possible, deixant sempre un altre sacerdot en la seva absència.

Les constitucions 7a i 8a legislen sobre coses internes: com passar el salpàs per Setmana Santa i sobre com recollir els sants olis a l'església de Santa Maria.

Sobre el Llibre d'ànimes. En la 9a constitució s'ordena a tots els preveres del priorat que durant la primera setmana de Quaresma escriguin en el Llibre corresponent (Llibre d'ànimes) els noms i cognoms de tots els feligresos i habitants de la parròquia respectiva que estiguin en edat de rebre la comunió, controlant després que s'han confessat i han combregat al menys un cop a l'any, seguint el precepte de la Santa Mare Església.

Sobre les deixes. En la 10a constitució s'ordena als sacerdots del priorat que rebïn ofertes i deixes tant en diners com en espècies (vi, pa, candeles o altres espècies de coses), com que aquestes pertanyen a la parròquia i comunitat corresponent, tenen l'obligació d'entregar-ho als rectors per la seva administració. Si la deixa és per alguna imatge en concret, com la de Nostra Senyora de Meià, totes les coses que siguin ofertes a la respectiva imatge (diners, plata, or, tela, cera, vi...) cap sacerdot les pot utilitzar per ús propi i tot ha de ser en utilitat de la dita imatge.

Sobre els emoluments que tenen dret a rebre els sacerdots de Meià. En la 11a i última constitució d'aquest títol, s'ordena que a partir d'aquesta data es doni de caritat a tots els sacerdots la següent recompensa (preu per dir una missa):

- 12 sous per missa cantada

- 4 sous per missa resada

j) Títol, de censuris

En aquest títol i en forma de set constitucions es legisla sobre coses molt diverses:

Sobre l'excomunicació per robatori. En la 1a constitució es modifica la segona constitució del títol *de censuris* del sínode celebrat pel prior Jalpí l'any 1647 i a partir d'ara es consideraran excomunicats aquells que hagin furtat més de 60 sous, que correspon a 3 lliures (abans era a partir de 10 lliures o 200 sous).

Sobre denúncies d'irregularitats. En la 2a constitució s'ordena a tots els eclesiàstics i a qualsevol seglar del priorat que vulguin denunciar al prior o al seu vicari general, irregularitats en qualsevol benefici, persones i altres títols eclesiàstics del priorat, tant les que són per disposició prioral i les de patronat laica; que es faci la denúncia dintre dels deu dies després de publicar-se aquestes constitucions.

Sobre vacants de beneficis. En la 3a constitució, i seguint la mateixa línia de la 2a del títol *de rectoribus*, es legisla sobre la superioritat del prior dins el seu territori, ja que seguint la legislació romana del papa Pius V, declara el prior que quan quedin vacants qualsevol benefici o capellania del priorat, quedi a la seva disposició donar i conferir aquests beneficis i altres títols.

Sobre la venda de béns eclesiàstics. En la 4a constitució s'ordena, sots penes d'excomunicació major, lata sentència i altres penes al prior ben vistes, que cap eclesiàstic del priorat pugui vendre ni permutar amb altres persones cap cens ni altres coses, mobles i immobles, que siguin del seu benefici o rectoria, sense les solemnitats i escriptures que són de dret.

Sobre els que difamen. Devia ser un costum molt estès denunciar de forma anònima, ni que sigui difamant, a aquells que es consideraven els teus enemics, com es fa actualment en política. Per això en la 5a constitució diu el prior: "*No sols nos reservam lo cas contra aquells que temeràriament posaran libellos infamatoris contra qualsevol persones eclesiàstiques o seculars, però encara contra lo qui ho consentiran*". Això ve a dir que es reservava posar el càstig que millor cregués als que fan aquestes pràctiques.

Sobre l'excomunicació. Com que en aquestes constitucions i en els cartells de visita a les parròquies del priorat, qualsevol manament del prior era castigat amb excomunicació, creiem que hi devia haver moltes persones excomunicades en tot el priorat, per això són redactades aquestes tres constitucions. La 6a constitució és un manament que només afecta les esglésies de Vilanova de Meià i Santa Maria de Meià, en la què es mana als sacerdots d'aquestes esglésies que de tres en tres anys publiquin la butlla *In Coena Domini*²⁵¹ el Dijous Sant a l'ofertori de la missa major, relacionada directament amb l'excomunicació. En la 7a constitució es mana a tots els preveres del priorat que tinguin molt compte en expulsar de les esglésies les persones que han estat excomunicades. Però en la 8a ho volen deixar més suau i que ningú per aquesta causa s'acabi condemnant, ja que al final sembla que també ho arreglaven amb diners. Per

²⁵¹ Josep M Pons Gurí ens diu en el seu article, que aquesta butlla és atribuïda a Bonifaci VIII i era una recopilació que hom llegia solemnement a les esglésies el dijous sant, on es recollien les principals disposicions conciliars i pontificies contra abusos i crims i per la qual cosa eren excomunicats els heretges, pirates, falsificadors de lletres apostòliques, etc. Aquesta publicació era molt mal rebuda pels reis i altres autoritats civils sobre tot en l'època del despotisme il·lustrat. Aquí havia rebut queixes de l'Audiència de Catalunya el 1522, perquè contenia clàusules contràries a la jurisdicció reial; de Felip II, que la va prohibir el 1572; de Carles II, que la va tornar a prohibir el 1694; de Felip V, que ho va fer el 1745, i de Carles III, que la va prohibir de nou el 1788. Malgrat això la butlla continuava sent inserida en el rituals de moltes diòcesis, com era el cas del priorat de Meià l'any 1687. Climent XIV en va suspendre la publicació anual el 1770, però sense derogar-ne la vigència. (GEC vol. 8).

això es diu que com que l'Església es tan pietosa mare, i no vol que els seus fills es condemnin a l'infern si moren excomunicats i a més no poden ser enterrats en terra sagrada; per això s'ordena als preveres del priorat que procurin que els excomunicats no es morin sense rebre l'absolució per l'excomunicació i que puguin ser absolts amb la promesa de la paga acostumada.

k) Títol, de testamentis ac piis dispositionibus

En aquest títol, i en forma de set constitucions, es legisla sobre els temes següents:

Sobre els testaments dels eclesiàstics. Seguint allò que s'havia redactat en les constitucions 4 i 5 del títol *de rectoribus*, s'ordena a tots els preveres del priorat en la 1a constitució, que quan un clergue faci testament, han de posar sempre com a un dels marmessors un eclesiàstic, ja que aquest vetllarà molt més pel compliment de la voluntat del difunt que un marmessor secular, encara que sigui parent seu. Cal recordar que el rector de la parròquia corresponent i alguns con-rectors de la comunitat de Vilanova eren habilitats pel prior per exercir com a notari en la seva demarcació i poder rebre testaments. Totes aquestes constitucions que estudiem, explicarien la gran quantitat de propietats i altres rèdits que periòdicament anava rebent l'Església.

Sobre l'elecció de sagristans, majorals i altres càrrecs. En la 2a constitució d'aquest títol s'ordena que totes les parròquies, viles i llocs del priorat han d'elegir cada any els sagristans per les seves esglésies respectives, així com els majorals i les majorales de les confraries i altres càrrecs de l'administració eclesiàstica, si s'escau. Aquests càrrecs tenen l'obligació de posar la comptabilitat de la seva administració en un llibre i han de donar comptes cada any i deixar-los clars per al nous administradors. En la 4a constitució s'ordena que a totes les parròquies del priorat hi ha d'haver una persona destinada a captar pel Basí de les Ànimes del Purgatori. Ha d'assentar els ingressos i despeses en el llibre corresponent i els diners arreplegats només poden servir per misses, aniversaris i sufragis per les ànimes del Purgatori.

Sobre els enterraments i exèquies de difunts. Les següents constitucions legislen sobre com han d'actuar els clergues davant aquests fets:

En la 4a constitució se'ls ordena que cap difunt sigui enterrat sense que se li celebri una missa. En la 5a, que les exèquies de difunts no es poden fer en diumenge i dies de festa. En la 6a es mana que en les exèquies, novenes i enterraments, si hi ha prèdica s'ha de fer a la mateixa església i sense alabances exagerades per al difunt. Finalment en la 7a s'ordena a tots els rectors de parròquies, que cada any durant el mes de gener han de fer una llista de totes les persones mortes en la seva parròquia l'any anterior (de les dones més grans de 12 anys i dels homes de 14). Aquesta llista s'ha de trametre a l'auditor de la causa dels testaments per controlar que es compleixen correctament les disposicions que pertoquen.

l) Títol, de aliis diversis ad cultum Dei ad Bonum Ecclesiasticum Regimen Spectantibus.

Aquest últim títol és una calaix de sastre amb 13 constitucions on es legisla sobre temes molt diversos que pel que sembla no cabien en cap altre títol o potser s'havien descuidat d'apuntar-los.

Sobre els censals. Les dos primeres constitucions fan referència als censals que tenien com a beneficiari alguna rectoria, benefici, capellania, confraria o altra institució religiosa de les diverses parròquies del priorat. En la 1a es mana que cap esmerçor de censals (inversió) de qualsevol benefici o altres títols eclesiàstics del priorat, siguin fets sense l'expressa decretació en les actes del censal. En la 2a constitució s'ordena que quan hi hagi alguna redempció de censal que pertany a causes pies (beneficis, con-

rectoria, rectoria, canonicat, vicaria perpètua...), els diners estiguin dipositats durant 7 anys en la cort eclesiàstica o en mà del dipositari escollit pel prior.

Sobre els documents notarials i altres títols. Tres constitucions legislen sobre aquests temes. La 3a té un abast més general, però també afecta als censals, ja es mana que tots els actes i contractes que tenen relació amb coses eclesiàstiques del priorat i també tots els títols eclesiàstics, s'han de fer i rebre amb els notaris públics del priorat. La raó exhibida és perquè sigui fàcil de trobar les escriptures, ja que si es fan servir notaris forans costen molt de localitzar-les en els arxius diversos i allunyats. La 4a constitució també està relacionada amb la documentació notarial ja que es mana que de totes les dotalies, fundacions de beneficis, capellanies, vicaries, canonicats, causes pies, i altres títols eclesiàstics de qualsevol església, capella, hospital, viles llocs i termes del priorat, durant els dos mesos següents després de la seva fundació, se n'ha de portar còpia autèntica a la cort eclesiàstica a efecte de registrar i copiar els actes en el llibre anomenat *Liber dotalium*, destinat a aquesta fi. La 6a constitució ordena que qualsevol beneficiat i altres titulars majors i menors del priorat han de tenir ben guardats i custodiats els títols, actes i altres escriptures públiques i privades del seus beneficis i títols, perquè no es puguin perdre les rendes eclesiàstiques. La pena és de 50 lliures i excomunicació per aquell que no ho tingui ben guardat i custodiat, ja que per culpa de perdre les escriptures i documents originals s'havien perdut també moltes rendes que pertocaven a l'església.

Dels seients al temple. La 5a constitució prohibeix que cap persona de qualsevol condició social i econòmica no pot tenir escó, cadira, banc ni seient en cap església i capella del priorat sense expressa llicència del prior, amb pena de 25 lliures i excomunicació major.

De les imatges i relíquies. La 7a constitució prohibeix que a les esglésies, les cases particulars i altres llocs del priorat es tinguin imatges sagrades (de Crist, la Mare de Déu, els àngels i els sants) amb vestidures profanes i indecents. En la 8a es prohibeix adorar i venerar relíquies en les esglésies i capelles del priorat, sense l'aprovació del prior o del seu vicari general.

Sobre els pecadors. En la 9a constitució es mana a tots els eclesiàstics del priorat que estiguin atents per corregir-los i que fins i tot denunciïn al prior, totes aquelles persones sacrílegues, blasfemes, juradores i renegadores de qualsevol estament social.

Sobre metges i pacients. La 10a constitució és molt explícita i no demostra gens ni mica dels valors propis del bon cristià, ja que s'ordena als doctors en medicina que exhortin i amonestin les persones malaltes perquè confessin i combreguin. Si a partir de la tercera vista no ho han fet i no compleixen amb els manaments religiosos, els manen que no els tornin a visitar. Sense cap més comentari.

Dels delmes i primícies. Com que el prior de Meià, a més de prelat i cap eclesiàstic també era el baró i senyor jurisdiccional d'una colla de pobles, pensem que sempre tenien problemes els seus rectors i vicaris i també els seus batlles, per cobrar puntualment i sense cap protesta les primícies de les diferents parròquies, però també els delmes que li havien de pagar com a baró. Cal recordar que, com veurem més endavant, als pobles en que el prior era també el senyor jurisdiccional, els delmes i les primícies es cobraven mesclats. És per això que en la 11a constitució es mana a tots els rectors del priorat, que cada any en una de les tres festes de la Pentecosta quan hi hagi tot el poble reunit a missa major, llegeixin en veu alta i intel·ligent les constitucions tarraconenses contra els que no paguen bé i degudament els delmes i les primícies.

Sobre els ecònoms estafadors. La 12a constitució està dedicada íntegrament als religiosos que de forma interina ocupaven una rectoria o una vicaria perpètua vacant, mentre es resolva el concurs corresponent. Per aquesta raó s'institueix en aquest sínode

que d'ara en endavant, sempre que quedi vacant en el priorat una rectoria, vicaria perpètua o altre títol de cura d'ànimes, en els què s'hi haja de posar un vicari o ecònom, mentre arriba el nomenament del nou titular; aquests ecònoms han de portar bé i lleialment els comptes de tot allò que s'ha aportat a la seva església durant el temps que l'han regit. I no sols han de passar els comptes al rector o vicari perpetu nomenat en el moment que en prendrà possessió, sinó també al vicari general del prior, per evitar tota mena de frau, que, tal i com està redactada la disposició, sembla que acostumaven a fer els tals ecònoms de manera generalitzada. De tot allò que cobrarà l'ecònom quan ocupi interinament una parròquia vacant, se n'ha de fer cinc parts iguals i una (la quinta part), s'ha de destinar a l'obra de l'església de Santa Maria de Meià. Si algun ecònom fa frau, se li aplica la pena d'excomunicació major i 50 ducats de multa, dels quals la meitat es destinaran a l'obra de l'església de Santa Maria i de l'altra meitat en faran dues parts: una pel vicari general i l'altra meitat per l'acusador.

De les festes o dies feriat del priorat. En la 13a i última constitució d'aquest títol, s'aproven el llistat de totes les festes de precepte o dies feriat, tant de la cort eclesiàstica com de la cort secular del prior de Meià, per a totes els pobles del Priorat en que els fidels cristians s'han d'abstenir de treballar i han d'oïr missa complerta, en pena de pecat mortal. De fet es fa constar que és la renovació del manament aprovat en el sínode de 1647 celebrat pel prior Josep de Jalpí i Julià.

En l'*apèndix 1* posem els dies feriat amb les festes fixes i mòbils per tot el priorat de Meià aprovades en aquest sínode.

Signa l'acta del present sínode Josep Francesc Serradell, notari de Vilanova de Meià i secretari del sínode. Signen com a testimonis Jeroni Clariana, clergue de Ponts; Andreu Espluga, agricultor de Santalinya, i Pau Marçal, estudiant de la família del prior.

5.5. Algunes conclusions

5.5.1. Del priorat i sínodes en general

La convocatòria de sínodes a Santa Maria de Meià des del 1310 fins el 1832, és la prova indiscutible que el priorat funcionava com una *prelatura nullius* o quasi diòcesi directament subjecta a la Santa Seu de Roma i fora de qualsevol bisbat. Ja ho deixava escrit el prior Bernat d'Esquerrer en la convocatòria de 1310 [...] *reverendus Bernardus de Esquerrer Dei gratia Prior Beatae Mariae de Mediano, nullis diocesis ad Sanctam Romanam Ecclesiam sine medio subjectas [...]*, i també ho deixava clar el prior Sampsó en la reunió de 1599 [...] *acceptat mossèn Novell per a tenir sínodo a us i pràctica de qualsevol bisbat; en lo qual sínodo tots los que tenien cura de ànimes donaren compte dels confessors en ses parròquies etc i se notificà a tots los sobredits preveres com de aquella hora en avant dit Sr. Prior Sampsó elegia sis examinadors sinodals [...]*. Es reuneixen dotze sínodes a Meià de forma ininterrompuda durant més de cinc-cents anys.

Ens hem trobat que dels quatre primers sínodes només s'ha conservat l'edicte de la convocatòria transcrit al *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano*, al segle XVIII. Estem parlant dels sínodes convocats pels priors Bernat d'Esquerrer (1310), Ferrer Joan de Marimon (1454), Lluís Merlés i de Malla (1570). Cal deixar constància que entre el primer i el segon sínode han passat 144 anys i entre aquest el tercer sínode han passat també 116 anys.

Amb els manaments emanats del Concili de Trento, les convocatòries es fan més sovint i queden transcrites les constitucions i els acords presos en els sínodes i fins i tot per

dues vegades són portades a la impremta: Rafael de Sampsó (1580), tot just han passat 10 anys de l'última reunió; Rafael Sampsó (1599), han passat 19 anys, s'escriu l'edicta en català, però encara només consten a l'acta, a més dels assistents, els examinadors sinodals i els dos testimonis. El prior Josep de Jalpí celebra tres sínodes durant el seu mandat (1639, 1647 i 1659), amb una periodicitat aproximada de deu anys. En el primer, a més dels examinadors i dels jutges sinodals, es transcriuen sis decrets per ser complets pels clergues del priorat. El segon i tercer sínode del prior Jalpí són molt complets, i en fa imprimir les constitucions sinodals perquè en tinguin coneixement més directe tots el clergues del priorat, ja que es de suposar que en va fer arribar una còpia a totes les parròquies. El prior Dídac de Matas convoca el novè sínode del priorat (1687) divuit anys després de l'últim convocat; aquest no fa imprimir les constitucions sinodals, però queda per escrit amb tot els acords que es van prendre, amb un format similar als dos últims sínodes de Jalpí. Aquestes constitucions ens han servit com a exemple de la importància dels sínodes.

A partir del sínode de 1687, no se'n torna a convocar cap més fins el 1796, quan ho fa el prior Francisco Llobet. Passen 109 anys sense cap sínode, essent la primera causa d'aquesta tardança en primer la Guerra de Successió i el Decret de Nova Planta, però això només ho explicaria fins el 1716. Amb l'adveniment dels reis Borbons, l'Església, igual que ho fan amb l'estat, es centralitza i la normativa més general que arribava al priorat ja sortia de les reunions dels sínodes provincials de la Tarraconense. També s'aguditza la disputa pel patronat del priorat de Meià i el nomenament dels priors, que finalment passa a dependre de la corona amb el nomenament del prior Manuel Abat. Finalment hem estudiat en aquest mateix treball disputes jurisdiccionals del prior amb el bisbe d'Urgell, essent l'enfrontament per la parròquia de Fontllonga i la seva propietat la més rellevant, que finalment passa al bisbat. El primer sínode convocat pel prior Francisco Llobet data del 1796, això vol dir que ni el prior Josep de Salvador (1698-1738), ni Rafael de Subirà (1738-1771), ni Manuel Abad i Lasierra (1770-1783) en van celebrar cap. Ara que el priorat és ja de patronat reial, Llobet parla en les seves actes de Reial Priorat de Meià, també parla de Real e Insigne Col·legiata quan es refereix a l'església de Santa Maria de Meià i la Casa Prioral de tota la vida (el Monestir), s'ha convertit ara en Palau Prioral. Tot i el llenguatge més fastuós, a partir d'ara sembla que l'únic objectiu dels sínodes celebrats a Santa Maria de Meià era el d'escollir els examinadors i jutges sinodals, a més de celebrar una reunió de tot el clergat del priorat, però sense deixar constància de cap més acord escrit en les actes. A partir d'ara trobem el sínode convocat pel prior Anton de Valparada el 1805, nou anys després del convocat pel prior Llobet, i l'últim el convocat pel prior Vicente de Antònio el 1832. Han passat 27 anys de l'anterior convocatòria però entre mig s'ha patit la Guerra del Francès (1808-18014), la restauració de l'absolutisme, el Trienni Liberal, de nou l'absolutisme.... Poc a poc l'Antic Règim i la situació privilegiada de l'Església es va acabant i el priorat de Meià viu els últims anys de la seva existència.

Una clara demostració del que exposem és la pastoral que el prior Vicente de Antonio publica el 1829, escrita al darrera de les actes del seu sínode, on queda clar que aquells pagesos que li menen les terres tant a Santa Maria de Meià, a Vilanova de Meià, a la Vall del Priorat... es neguen a pagar-li els delmes que li han de satisfer com a senyor i amo de la terra, i ara ja no el volen reconèixer com a tal; però tampoc el reconeixen com a prelat i cap del priorat ja que tampoc volen pagar-li les primícies pel manteniment del culte. Un territori eclesiàstic tan petit sense l'arribada periòdica dels diners de les primícies, però també dels delmes, estava condemnat a la seva desaparició, ja que també es discutia l'existència del beneficis i les seves rendes als diversos clergues del priorat.

5.5.2. Dels clergues i les seves parròquies

Ens ha servit també l'estudi dels sínodes per conèixer els diversos priors de Meià, però també els clergues (canonges, rectors, con-rectors, vicaris, i en general tots els altres preveres...) i les parròquies i les diverses esglésies que tenien assignades. Això ens parla indirectament de la demografia de les viles i pobles que formaven el priorat, que estava directament lligada a la seva comunitat eclesiàstica. Podem constatar la importància que tenia la col·legiata de Santa Maria de Meià, amb els canonges, els beneficiats i l'organista, que en general com a màxim implica en la millor època (segles XVIII i XIX) una comunitat religiosa secular d'uns sis clergues. També hem pogut constatar que dintre del priorat de Meià la comunitat més important era la de con-rectors de la parròquia de Sant Salvador de Vilanova de Meià, que al segle XVII en l'època del prior Jalpí hi havia instituït 13 beneficis i eren cridats als sínodes entre 6 i 8 con-rectos a les últimes convocatòries. Hem trobat parròquies que durant els cinc segles s'han mantingut sempre amb rector o vicari perpetu: Argentera i Gàrzola, Figuerola de Meià, Clua de Meià i Santa Maria de Palau al Rialb, a demés de les de Santa Maria i Vilanova. A la primera convocatòria de 1310 trobem rector a la parròquia de Mont-roig; també en trobem a la de Cabrera, Rúbies, Peralba; i fins i tot encara hi havia un beneficiat de Santa Maria que tenia cura de Castelló de Meià i de la Coscollera. Mont-roig, Cabrera, Rúbies, Castelló de Meià i la Coscollera, no tornen a sortir cap més vegada en les celebracions de sínode, això vol dir que no hi havia rector perquè estava despoblat del tot o amb poca gent. La parròquia de Santa Maria Magdalena de Peralba torna a aparèixer amb un vicari perpetu en el sínode de 1786 i en el de 1805 parla també de la seva sufragània de Rúbies i així fins a la fi del priorat. Per tant entre els segles XVIII i XIX Peralba i Rúbies tornen a tenir població, cosa que no passa amb el terme de Cabrera de Meià. En general podem constatar que durant els segles XVIII i XIX al territori de Meià tornava a remuntar una mica la població.

Sant Miquel de Fontllonga és una parròquia especial ja que apareix a les reunions de sínodes des de la primera convocatòria (1310) fins a la novena (1687), i després no torna a sortir més. Durant el segle XVIII hi va haver una agra disputa per aquesta parròquia entre el prior Rafel de Subirà i el bisbe d'Urgell que acaba als tribunals, els quals donarien la raó al bisbe ja que Fontllonga ja no es convocada al sínode del prior Llobet el 1796 ni als altres dos que encara es celebraran.

Algunes vagades al citar la parròquia de Figuerola de Meià surten també la Massana i Sant Oïsmè, que eren sufragànies i depenien del seu vicari perpetu, però això s'acaba amb els sínodes del segle XVII. Per últim cal deixar constància que en les constitucions sinodals de 1659, en posar el llistat de les parròquies del priorat, enumera l'església de Santa Maria del Carmel, parroquial de Montadó, antigament coneguda com Santa Anna, però no s'hi assigna cap clergue per tenir-ne cura, i no torna a sortir cap vegada més. Cap prevere que la tingui al seu càrrec és convocat a la resta de les reunions sinodals. Deixem constància d'aquests clergues i les seves parròquies en l'apèndix corresponent del present capítol.

5.5.3. Dels examinadors i jutges sinodals

Després del concili de Trento, comencen a sortir a les actes els nomenaments d'examinadors i jutges sinodals, que han de formar els tribunals que han d'escollir el clergue que ha d'ocupar la capellania (rector, con-rector, vicari perpetu, beneficiat) quan es produeix una vacant al Priorat. Pel que fa a les constitucions sinodals a partir de 1639 és curiós constatar la gran quantitat d'examinadors i jutges sinodals que arriben a ser nomenats en algunes reunions (alguns cops fins a 20). La major part dels escollits no

són presents a les sessions del sínode i alguns són d'indrets força allunyats que creiem que seria inviable o molt complicada la seva assistència a uns tribunals per cobrir una capellania vacant a Meià: Tremp, Agramunt, Montfalcó, Cervera, Tàrrega, Ponts, Montclar, Alòs, Aransis, Àger, Santalinya, Gualter, Folquer, Montargull, Vall-Ilebrera, Alentorn, Lluçars, Castelló de Farfanya, Barcelona, Lleida, Solsona, Amer, monestir de Salgar, monestir de les Avellanes, prior de Bonrepòs, monestir de Sant Pere de Rodes, Sant Cugat del Vallès, prior de San Juste, rector de Volturina (Barbastro)...

També és important anotar alguns càrrecs una mica diferents d'aquests examinadors i jutges sinodals com és ara: lector de Teologia de Sant Francisco, catedràtic de Canons de Cervera, comensal i fiscal d'Àger, prior de Salgar, prior de Bonrepòs, ardiaca de la Seu d'Urgell, ardiaca de Lleida, abat de Santa Maria d'Amer, abat de Sant Cugat del Vallès, ministre del convent de la Mercè d'Agramunt, guardià del convent de Sant Francesc d'Agramunt, provincial de l'ordre del mínims de Girona, un frare jesuïta i un de dominic, qualificadors del Sant Ofici; canonge de la catedral de Barcelona, doctor en Teologia i Filosofia... Com a testimonis sinodals, trobem un mestre de Gramàtica de Vilanova de Meià, un professor de Gramàtica d'Olot, un notari de Vilanova de Meià, un capità militar del regne de Castella i el baró de Clua.

Deixem constància dels examinadors, jutges sinodals i testimonis en l'apèndix del present capítol.

5.5.4. Del protocol en la celebració de sínodes

Les celebracions de qualsevol acte religiós té sempre un protocol i un ritual molt especial, la convocatòria i celebracions de sínodes a Meià també, amb aspectes i canons que de forma general s'aplicaven a qualsevol prelatia eclesiàstica, molts dels quals emanats directament de Trento o de la Santa Seu, però segurament que alguns altres estaven relacionats amb les especificitats pròpies del priorat de Meià. La litúrgia catòlica bàsicament és ritus i protocol i nosaltres hem pogut comprovar que a partir de 1580 amb el sínode del prior Sampsó, fins al 1832 amb l'últim sínode convocat per prior de Antonio, sempre se segueix el mateix protocol en la celebració d'aquests concilis de Meià. Hem agafat com a exemple el sínode de 1796 convocat pel prior Llobet per aprofundir una mica més en aquests apartats.

Primer de tot trobem sempre el decret de convocatòria del prior dirigit a tots els rectors, con-rectors, vicaris perpetus, ecònom i demés clergues del priorat. Aquest decret és penjat públicament a les portes de la col·legiata de Santa Maria de Meià i el nunci de la cúria eclesiàstica en fa arribar una còpia a tots els interessats amb un rebut signat per cadascú conforme els la lliurat.

La trobada del dia del sínode comença a 2/4 de 7 del matí amb tots els congregats en l'Esperit Sant a l'església prioral, dejuns i vestits amb hàbits corals. El prior celebra la missa de l'Esperit Sant per demanar-li que els il·lumini en la presa de decisions. Després de la comunió el prior es retira a la Casa Prioral. Després d'haver esmorzat, tots els congregats, vestits amb hàbits corals i creu alta, passen a buscar el prior a la Casa Prioral (en aquest sínode, Palau Prioral) i l'acompanyen processionalment fins a l'església prioral, donant la volta per la creu de davant de la porta del cementiri. El prior, revestit amb roquet, capa magna, pectoral i anell pastoral, s'asseu a la seva cadira pontifical i dona per obert el Sínode Diocesà del Priorat de Meià.

Primer de tot elegeixen com a secretari del sínode a un dels preveres assistents. Es canten fins a cinc cànctics i acaba el prior fent una breu exhortació als congregats. Després el secretari puja a la trona i llegeix una pastoral escrita pel prior que en aquest cas supleix el sermó previ que sempre solia fer el prior. Sempre el prior fa la proposta dels llistats dels examinadors i jutges sinodals que són aprovats pel concili. Acaben

sempre amb les deliberacions i l'aprovació per l'assemblea de les diverses constitucions d'obligat compliment. Aquesta assemblea es podia allargar tota la jornada en els sínodes en que s'aprovaven moltes constitucions i fins i tot es possible que les deliberacions duressin més d'un dia, cosa que no queda reflectit a les actes. En els últims tres sínodes (1796, 1805 i 1832), com que només s'ha d'aprovar els nomenaments d'examinadors i jutges sinodals, la reunió es podia concloure en un sol matí i segurament es passàvem més estona amb la missa, el sermó i els càntics que en l'assemblea pròpiament dita. La jornada acabava sempre quan en solemne seguici, es retirava tot el clero acompanyant al seu prelat fins al Palau Prioral, pel mateix camí i amb el mateix ordre amb que l'havien acompanyat fins a l'església.

5.5.5. De les constitucions sinodals

Per adonar-nos de la rellevància que tenien les celebracions de sínodes o concilis del priorat de Meià, cal veure els objectius pels que es convocaven: eren reunions del prelat (aquí el prior) amb els sacerdots de la seva diòcesi per tal d'estudiar els problemes de la vida espiritual, donar vigor a les normes eclesiàstiques, extirpar abusos, promoure la vida cristiana, fomentar el culte diví i la pràctica religiosa. Tot això s'acompleix amb escriure en els sínodes de Meià a partir de la normativa emanada del concili de Trento ja que és a partir d'aleshores que comencem a trobar les constitucions sinodals amb el nomenament d'examinadors sinodals per cobrir les capellanies vacants a Meià en el sínode convocat pel prior Lluís Merlés (1570). En els dos sínodes del prior Rafel de Sampsó (1580 i 1599), només trobem a les actes les constitucions on es nomenen els examinadors sinodals. No és fins al primer sínode del prior Josep de Jalpí (1639), on en les actes apareixen les constitucions de nomenament d'examinadors i jutges sinodals a més de sis decrets i on ja es regula alguns aspectes relatius a la vida religiosa dels preveres i de les parròquies del priorat. No és, però, fins als dos últims sínodes del prior Jalpí (1647 i 1659) on a més d'aquests nomenaments, apareixen una colla de títols amb les seves corresponents constitucions, on queda clar que el sínode o concili de Meià tenia poder legislatiu en quasi tots els aspectes de la vida espiritual del priorat, i les lleis i normes aprovades donaven al prior el poder executiu d'aplicar-les i sancionar els que no les complien. Per donar més rellevància a aquestes constitucions Jalpí va fer-les imprimir en impremta de Barcelona i sortosament en tenim una còpia de cada un d'aquests sínodes.

De cara al nostre estudi hem utilitzat les actes del sínode que el prior Diego Mates i Nadal va realitzar el 1678, el qual es desenvolupa seguint la mateixa estructura i protocol que els dos sínodes impresos de Jalpí. Les constitucions d'aquest sínode no les van portar a l'impremta però es conserven a les actes manuscrites autenticades pel notari de la cúria eclesiàstica de Meià, Josep Francesc Sarradell. Per adonar-nos una mica d'aquesta importància legislativa posarem breument els diversos títols tractats en el sínode i les constitucions o normes legislatives que els desenvolupaven.

En el títol *de celebratione synodi*, una sola constitució obliga a tots els clergues del priorat a conèixer i observar totes les constitucions del sínode. En el títol *de sacramento Eucharistiae*, una sola constitució reglamenta coses relatives a aquest sacrament. En el títol *de sacramento penitentiae*, tres constitucions reglamenten l'actuació dels sacerdots amb cura d'ànimes sobre les seves obligacions pel que fa a la confessió i sobretot a donar l'absolució. En el títol *de sacramento extremauntionis*, una sola constitució prohibeix administrar l'extremunció a les persones condemnades a mort per un jutge. En el títol *de sacramento ordinis*, dues constitucions el desenvolupen, tot i que aquest sacrament era potestat exclusiva del bisbe, s'aprova una normativa pròpia de Meià en la què el prior sempre té l'última paraula sobre els preveres ordenats que han

d'exercir el seu sacerdoci a Meià. En el títol *de sacramento matrimony*, cinc constitucions legislen sobre els casaments de persones forasteres o els que es casen fora del priorat i també sobre el divorci. En el títol *de celebratione missarum*, dotze constitucions legislen sobre la celebració de la missa a les parròquies del priorat, especialment a les de Santa Maria de Meià i a Vilanova de Meià on hi havia les dues comunitats religioses més importants. Aquest llarg reglament demostra la importància que es donava a la celebració de la missa en el priorat després del concili de Trento. En el títol *de vita et honestae clericorum*, tres constitucions molt diferents legislen sobre la preeminència de la jurisdicció espiritual del prior sobre tots el clergues del priorat; sobre la prohibició dels clergues de donar ajuda i suport als lladres i malfactors (els miquelets), i sobre quan una persona s'acollia a la immunitat eclesiàstica en una església de Meià. En el títol *de rectoribus*, onze constitucions legislen sobre la manera de fer i actuar dels rectors, vicaris i clergues en general, dependents del prior de Meià en molts diversos aspectes: sobre els manaments de la cort eclesiàstica; sobre les rectories vacants; sobre els llibres de les cerimònies religioses; sobre els testaments dels eclesiàstics; sobre com han d'actuar en la prevenció de tempestes; sobre el llibre d'ànimes; sobre les donacions als sacerdots i a les imatges, i sobre els emoluments estipulats als sacerdots per dir misses. En el títol *de censuris*, set constitucions legislen sobre temes molt diversos: com han d'actuar els sacerdots en cas d'un excomunicat; sobre la denúncia al prior d'irregularitats en qualsevol benefici, persones i altres títols eclesiàstics del priorat; sobre com cobrir la vacant d'un benefici; sobre la venda de béns eclesiàstics, i sobre com han d'actuar els sacerdots davant d'aquells que penen pamflets difamatoris. En el títol *de testamentis ac piis dispositionibus*, set constitucions legislen sobre els testaments de persones eclesiàstiques; sobre l'elecció cada any dels sagristans a les seves esglésies respectives, els majorals i les majorales de les confraries i altres càrrecs de l'administració eclesiàstica, i sobre els enterraments i exèquies dels difunts. Per últim, en el títol *de aliis diversis ad cultum Dei ad Bonum Ecclesiasticum Regimen Spectantibus*, és una mena de calaix de sastre amb tretze constitucions on es legisla sobre temes molt diversos que pel que sembla no cabien en cap altre títol o potser s'havien descuidat d'apuntar-los: sobre els censals que beneficiaven alguna rectoria, benefici, capellania, confraria o altra institució religiosa; sobre la redacció i custòdia de documents notariais i altres títols de propietat per part dels eclesiàstics; sobre el poder tenir seient privat a les esglésies; sobre les relíquies i imatges religioses; sobre els sacrílegs i blasfems; sobre com han d'actuar els metges amb el seus pacients; sobre els cobrament dels delmes i les primícies; sobre els ecònoms que estafaven quan ocupaven interinament una parròquia. En la tretzena i última constitució d'aquesta títol s'aprova el llistat de totes les festes de precepte o dies feriat, tant per la cúria eclesiàstica com per la cúria civil, que s'ha d'aplicar a totes els pobles del priorat, en que els fidels cristians s'han d'abstenir de treballar i han d'oïr missa complerta, en pena de pecat mortal.

Un total de 66 constitucions o lleis privatives del priorat, demostren l'autonomia legislativa de que gaudia el sínode de Meià, que abastava tots els aspectes de la vida religiosa tant dels clergues supeditats al prior, com dels fidels cristians de les respectives parròquies. Associat a aquest poder autònom legislatiu, s'ha de veure també el poder executiu del prior i la seva cort eclesiàstica per aplicar tota aquesta normativa elaborada. Aquesta forma tan autònoma de funcionar el priorat de Meià, només la trobem en els sínodes celebrats durant la segona meitat del segle XVI i tot el segle XVII. Durant el segle XVIII, amb l'arribada dels Borbons i la centralització política, però també religiosa, es perden aquests amplis poders del sínode de Meià a favor

d'instàncies eclesiàstiques superiors que legislen de manera més general, quedant només la potestat al concili de Meià d'escollir els jutges i els examinadors sinodals.

A l'ANNEX 2, corresponent a aquest capítol trobarem:

- a) Calendari del dies feriatos o festius, fixos i movibles, que s'observaven en la cort eclesiàstica de Meià, aprovats en el sínodo de 1687.
- b) Calendari dels dies feriatos o festius fixos i movibles de la cort secular de Meià, aprovats en el sínodo de 1687.
- c) Llistat dels clergues assistents als dotze sínodes diocesans del priorat de Meià, així com els examinadors i jutges sinodals nomenats als sínodes corresponents.

TERCERA PART

EL PRIOR DE MEIÀ COM A BARÓ I SENYOR JURISDICCIONAL

En aquest apartat incloem els capítols 6, 7, 8, 9 i 10, on estudiem el prior de Meià com a baró i senyor jurisdiccional de les poblacions que estaven sota el seu domini.

En el capítol 6 parlem de forma més teòrica de la jurisdicció temporal del prior, amb la seva cort i escrivania secular i les deu viles, pobles i termes on tenia la jurisdicció temporal. Finalment fem el treball general sobre la presa de possessió del diversos pobles en que era el baró, a partir de l'exemple més aprofundit de Santa Maria de Meià, cap de la baronia. Finalment hem estudiat el cas d'un vassall de Rúbies de Meià que en principi no va voler prestar l'homenatge com a vassall al prior, i les conseqüències que li va suposar.

En el capítol 7, estudiem els drets i rendes que percebia el prior com a senyor dels pobles en que ell era el baró: rendes proporcionals (delmes i primícies) i rendes fixes (la quístia i els censos), els impostos de transmissions patrimonials (terços, lluïsmes), el dret de castellatge de les ramades i les prestacions de treball personal (les joves). Totes aquestes rendes i drets els hem hagut de treballar de forma teòrica i més genèrica a partir de la informació que ens deixa el prior Jalpí. Finalment hem estudiat de forma pràctica les rendes que rebia el prior de Meià de les terres que tenia a Vilanova de Meià, on ell no en tenia la senyoria, a partir de dos capbreus fets entre el segle XVI i XVII. En el capítol 8 hem estudiat els béns de les universitats del pobles i dels particulars del priorat de Meià: les propietats comunals com les terres comunals, les aigües i abeurades del bestiar, les pletes i passatges de bestiar, la dula, el vedat de cada poble, les roques fustes i llenya i fins i tot els fems dels carrers. També hem estudiat els serveis que tenien acensats algunes poblacions com el molí d'oli, el molí fariner, els forns de calç i ges, la teulera, el forn de pa, la fleca, la taberna o la carnisseria. També dels diversos recs que hi havia tant a Santa Maria de Meià com a Vilanova de Meià. Finalment hem estudiat els drets i propietats particulars que tenien els vassalls de cada poble del Priorat i les propietats i drets que es reservava el prior.

En el capítol 9 estudiem les institucions de govern local que tenien els pobles del priorat de Meià, a partir de les poblacions que estaven organitzats en universitat i tenien consell general amb paers per al govern local (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat) i amb el batlle nomenat pel prior a partir d'una terna presentada per cada poble. Però també aquells pobles i termes amb molt poca població o del tot despoblats (Peralba, Rúbies, Cabrera, Solanelles i Mont-roig), que no podien tenir universitat ni consell general amb paers i amb el batlle escollit directament pel prior.

En el capítol 10 estudiem els grups socials que trobem als diferents pobles dels que el prior tenia la jurisdicció temporal (nobles, pagesos, comerciants i negociants, gent d'ofici, eclesiàstics, francesos), a partir de la informació que troben en el Llibre General del Priorat, començat a redactar en l'època del prior Jalpí. Però també els grups socials que hi havia a Vilanova de Meià a partir de les persones que surten en els dos capbreus estudiats (1557 i 1627-1637).

CAPÍTOL 6

6. La jurisdicció temporal del prior de Meià

6.1. Introducció

Per conèixer de forma més general el període que estem treballant de la jurisdicció temporal del prior de Meià i les seves repercussions econòmiques, relatiu a finals de la dècada de 1630 i començament de 1640, hem de conèixer l'obra de Pierre Vilar *Catalunya dins l'Espanya moderna*²⁵²: en primer lloc en l'apartat B, és quan fa l'estudi del segle XVI (1492-1598), que situa Catalunya dins l'impuls imperial espanyol, especialment la Catalunya agrària del segle XVI i l'estructura agrària i l'augment demogràfic en aquesta època, on conclou que l'economia catalana ha reconstruït les seves bases agràries i gràcies a això pot escapar a les causes més greus de la gran decadència espanyola d'aquests segles. Ens apropa més a la Catalunya de la primera meitat del segle XVII l'apartat C²⁵³, especialment quan entra a fons en el període comprès entre 1598-1640, en que s'estudia la crisi industrial i comercial amb l'ascensió de les forces rurals. Ens interessa més per al nostre relat l'apartat on s'explica la prosperitat agrària durant la primera meitat del segle XVII, on constata la recuperació demogràfica i agrària com a motor de la represa econòmica. També ens és imprescindible per apropar-nos al nostre relat històric de Meià en tots els aspectes, l'obra de Núria Sales, *Història de Catalunya. Els segles de la decadència*²⁵⁴, en que ens apropa a les relacions dels senyors i vassalls durant el segle XVII i també una visió més generals de les grans crisis que es van viure en aquest segle.

Pel nostre relat en aquest capítol, seguirem el discurs de Manuel Ardit²⁵⁵, en el que exposa que durant l'Edat Moderna la senyoria, que havia nascut a l'Edat Mitjana, va ser un element essencial de la societat rural tant a Catalunya com a tots els Països Catalans.

²⁵² VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol 2, El medi històric*. Apartat B. El segle XVI: 1492-1598. Catalunya dins l'impuls imperial espanyol. P. 225-307. En primer lloc "La Catalunya agrària del segle XVI: estabilització i prosperitat, o persistència de la crisi?" p. 294-298. I també "Estructura agrària i augment demogràfic", p. 304-307.

²⁵³ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol 2. op. cit. p. 309-356*. En l'apart C, conclou a la pàgina 346, en parlar de la prosperitat agrària i l'augment demogràfic de Catalunya amb aquestes afirmacions: "La nova classe benestant de les grans masies, els recaptadors dels delmes i dels altres drets senyorial, el beneficiaris de les exportacions de fruita, de vins, d'oli i de blats, aquests són els elements capaços de sostenir la moneda, de donar a la lliura catalana un contingut que els tècnics barcelonins, no gosaven esperar [...]. Així a Catalunya, les dificultats urbanes són compensades, entre 1600 i 1640, per una vitalitat més gran del camp".

²⁵⁴ SALES, Núria. *Història de Catalunya, vol. IV. Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII..* Aquest llibre és important en general pel nostre treball sobre Meià, però en particular és de molt interès per al capítol que redactem, el capítol II, "Senyors i vassalls a la Catalunya dels segles VI-XVIII". Dins d'aquest capítol, són un complement important: l'apartat que tracta de la persistència dels lligams de vassallatge (p. 129-152); també el que tracta sobre la justícia senyorial i reial (p.153-178); el que estudia la persistència de servituds i càrregues senyorials (p. 180-200); el que parla d'una "pagesia" molt diferenciada (p. 202-210), i la que estudia l'església i el mas (p. 211-216).

²⁵⁵ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". P 485-509. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008.

A Catalunya, després de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), els senyors van perdre alguns drets d'importància secundària, tot mantenint les prerrogatives essencials, ja que com diu Eva Serra²⁵⁶, les reivindicacions de la pagesia remença radical, que qüestionava el règim senyorial, no van ser ateses, i la Sentència es va limitar a l'abolició de la servitud, el dret de maltractar, els mals usos i tot un bigarrat conjunt de petits drets consuetudinaris de contingut més simbòlic que no pas efectiu, però va servir també per confirmar i refermar els drets feudals dels senyors com les jurisdiccions, homenatge i els drets derivats de la senyoria directa.

Indica Manuel Ardit que el règim senyorial implicava l'existència d'un grup de privilegiats (els senyors laics o eclesiàstics), que gaudien de tot un conjunt de drets i preeminències sobre la resta de població dels seus estats senyorials privatis, essent el privilegi fonamental l'administració de la jurisdicció que veurem en aquest capítol. Però aquest dret jurisdiccional dels senyors, també implicava un conjunt de prerrogatives que s'han de considerar annexes a aquest dret, com el domini del territori, regulat mitjançant la institució de l'emfiteusi, que veurem en el proper capítol.

Aquest dret a la justícia i la senyoria territorial proporcionava als seus titulars un conjunt de prerrogatives i rendes que els permetia portar un estil de vida característic de la noblesa, molt per damunt de la resta de la societat, que eren els seus vassalls.

L'exercici de la justícia en els seus estats senyorials, era l'element essencial de poder que gaudien els senyors a Catalunya. Els senyors podien exercir dos tipus de jurisdicció: a) El *mer i mixt imperi*, o jurisdicció plena, que atorgava als senyors la facultat de jutjar qualsevol tipus de causes, tant civils com criminals, fins i tot aquelles que podien comportar la pena de mutilació de membres i la mort de l'encausat. Pocs delictes escapaven a la jurisdicció senyorial com els delictes de lesa majestat o els delictes contra la fe, aquests últims reservats al tribunal de la Inquisició.

b) El *mixt imperi* o justícia civil i criminal privada de la facultat d'imposar penes de mutilació i mort, era una categoria inferior de justícia que generalment posseïen membres de la noblesa menor.

Les corts senyorials actuaven com un tribunal de darrera instància ja que portar una causa davant d'un tribunal reial superior era mot difícil. De tota manera durant la segona meitat del segle XVII i sobretot en el XVIII les Audiències cada vegada van anar admetent més recursos de tribunals senyorials. Això implicava una disminució del poder dels senyors, sobretot quan el 1716 amb el decret de Felip V van perdre la facultat d'aplicar la pena de mort. Segons Núria Sales²⁵⁷ les darreres condemnes a mort del senyor a Catalunya daten dels anys quaranta del segle XVII, època que estem estudiant del priorat de Meià, però al País Valencià hi ha documentades execucions molt posteriors.

Malgrat això, els senyors justiciers continuaven exhibint fins a principis del segle XIX, les forques en llocs destacats dels seus dominis, encara que fos amb un caràcter simbòlic.

L'exercici de la justícia i el govern dels seus estats implicava que els senyors tinguessin a les seves senyories petites corts o cúries baronials, com la que estudiarem al priorat

²⁵⁶SERRA, Eva. "El règim feudal català abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe", *Recerques*, 10. (Barcelona 1980) p. 17-32. De forma raonada amb exemples, explica que: "El rei va aprofitar la sentència per afermar els drets del pagès, però també per confirmar els drets feudals dels senyors: jurisdiccions, homenatge, drets derivats de la senyoria directa [...]. La lectura detallada de la sentència arbitral de Guadalupe confirma tant la liquidació dels mals usos com la consolidació del règim feudal català, i hom té necessitat de refermar-lo o redefinir-lo perquè aquest s'ha sentit amenaçat."

²⁵⁷ SALES, Núria, "Fins quan els senyors justiciers pogueren condemnar a mort?", *L'Avenç*, 79 (1985), p. 20.27.

de Meià. A vegades, les baronies petites eren molt limitades i les corts seculares podien constar tan sols del batlle o governador senyorial i un escrivà que normalment era un dels notaris del poble. En alguns cassos a Catalunya, el governador de la senyoria i el batlle que exercia la justícia, podien ser càrrecs diferents, però a més hi havia tot un conjunt de procuradors, advocats, administradors, escrivans etc. que conformaven una mena d'administració estatal en miniatura²⁵⁸.

6. 2. La cort secular del priorat de Meià²⁵⁹

En aquest apartat del *Llibre General del Priorat de Meià*, s'explica com era i com funcionava la cort secular del priorat i els diversos càrrecs que hi havia i les persones que els ocupaven l'any 1643.

6.2.1. La cort i escrivania secular

El prior de Meià elegeix, nomena, crea i dona autoritat, autentifica i si vol, pot arrendar la cort i escrivania secular.

Els registres, llibres i altres escriptures d'aquesta cort secular, tant de la jurisdicció civil com criminal, s'han de guardar a l'Armari o Arxiu Secular.

El prior elegeix, arrenda i crea notari públic amb la seva notaria al priorat, i aquest ha de cloure i autentificar tots els actes per autoritat de l'Il·lustre i Molt Reverend Senyor Prior de Meià. Tots els manuals, esborranys, notes i altres escrits que genera aquest notari, s'han de guardar al seu Armari o Arxiu per això destinat. En tot el Priorat i als pobles i indrets a on el prior té la jurisdicció secular i temporal, no hi pot haver altre notari sinó aquell que el prior voldrà.

6.2.2. Els vicaris habilitats com a notaris

a) Els canonges de Santa Maria de Meià. A tots els vicaris (canonges) que el prior té a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, els acostuma a donar autoritat com a notaris per rebre, treure, i cloure actes en els termes de Santa Maria de Meià, Peralba, Cabrera, Solanelles i Rúbies. Tota la documentació (actes, escriptures...) que generin s'han d'arxivar a l'Armari o Arxiu del priorat de Santa Maria de Meià. Sempre que al prior li sembla convenient, pot privar a algun d'aquests preveres de rebre actes i d'exercir com a notari en el seu nom.

b) Els vicaris perpetus de Figuerola de Meià i Clua de Meià. Els vicaris perpetus de Figuerola i Clua tenen llicència i facultat de rebre als seus termes i parròquies solament, tota classe d'actes i altres escriptures i han de cloure-les i autentificar-les, per l'autoritat de l'Il·lustre i Molt Reverend Prior de Meià, com a senyor i propietari de totes les notaries i escrivanies dels seus termes i jurisdiccions respectives. Quan alguna d'aquestes vicaries perpètuas resta vacant per mort, o permuta, l'ecònom o el vicari sortint han de portar tots els esborranys, manuals, notes i altres actes a l'Arxiu i Notaria Pública de Santa Maria de Meià.

6.2.3. Els ministres seculares per les jurisdiccions temporals del priorat de Meià i la seva cúria eren

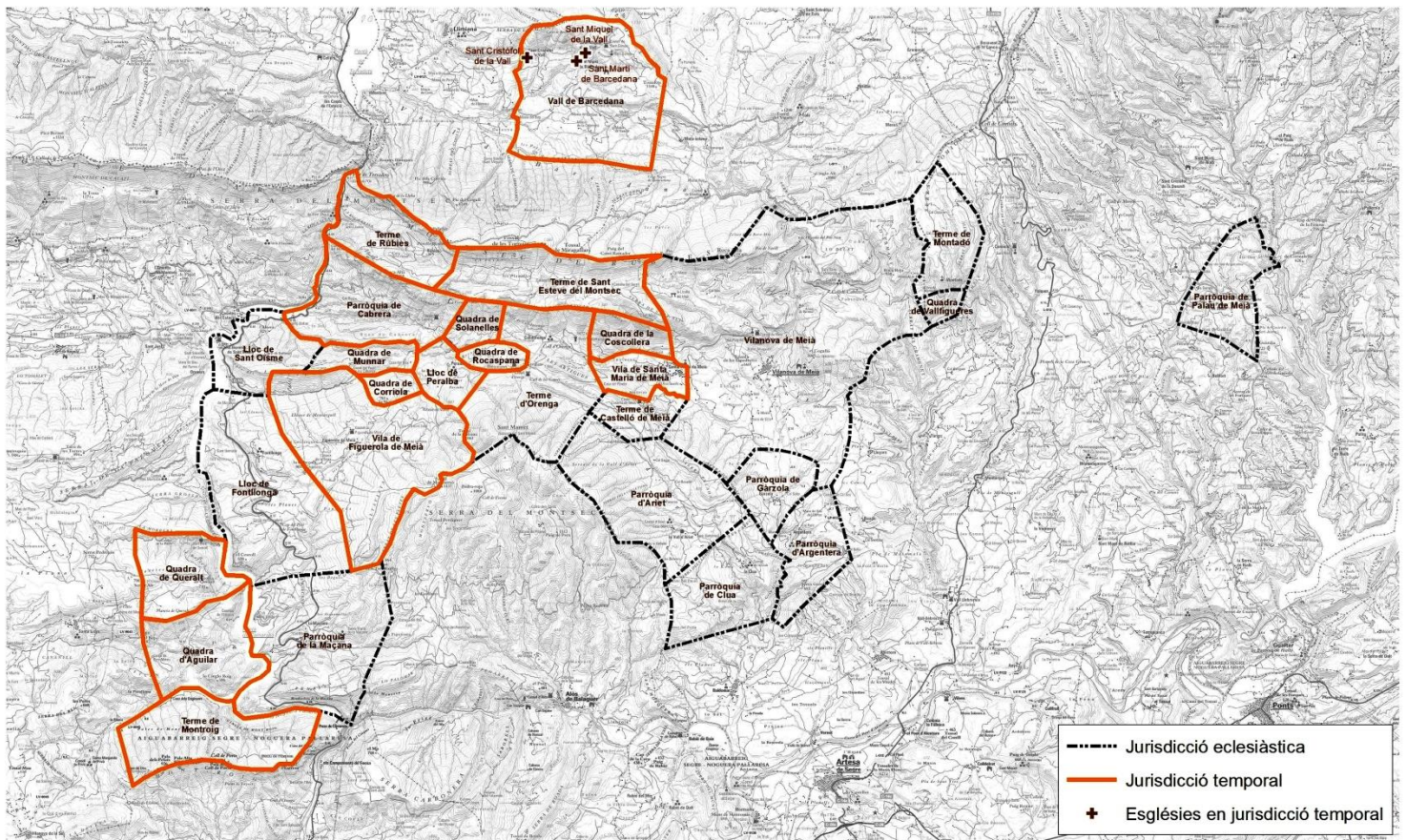
²⁵⁸ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III.* (...) op. cit. p.p. 485-488.

²⁵⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. p.p. 32, 33, 34,35.

- **Procurador general**, també dit Governador: era don Jacinto Çacosta i Espical, senyor d'Alentorn.
- **Jutge o assessor**: era el Doctor Jaume Mitats, domiciliat en Agramunt.
- **Comissari de comptes per tot el priorat**: era Jaume Vilanova, de Santa Maria de Meià.
- **Segrestador i dipositari per los dipòsits de diners seculars de tot el priorat**: era Pere Munner, de Santa Maria de Meià.
- **Escrivà i notari públic**: era el doctor Pere Serradell, notari de Vilanova de Meià.
- **Missatgers, porters o nuncis jurats**: eren Joan Ros i Joan Sarri, de Vilanova de Meià.

6.3. Les viles, parròquies, llocs i termes en que el prior té la jurisdicció temporal

Mapa 6.1. Les jurisdiccions espirituals i temporals del prior de Meià. En aquest cas cal fixar-nos ens el territoris de la jurisdicció temporal.

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

Començarem a treballar aquest apartat a partir de la informació molt detallada que conté el *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*²⁶⁰. Aquest llibre es va començar a redactar el 1637 en temps del prior Josep de Jalpí i en molts punts està redactat en primera persona.

²⁶⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. p. 1-2, ítems 2,3,4,5.

Ens explica Jalpí que el prior de Meià és senyor absolut e indubtable amb tota la jurisdicció, alta i baixa, civil i criminal, mer i mixt imperi; de deu viles, parròquies llocs i termes, si bé antigament eren catorze els termes, però en el moment de la redacció alguns no tenien població i formaven part del terme del poble amb habitants. Es posa en primer lloc l'exemple del terme de Santa Maria de Meià al qual estan units la Coscollera i Sant Esteve de Montsec, per això només s'anomena el principal el qual és una batllia i una parroquial. L'altre cas és el de Mont-Roig, que és el terme principal amb batllia i parroquial, el qual té units els termes d'Aguilar i Queralt. De totes maneres ens aquests anys Mont-Roig ja estava deshabitat.

Perquè en quedi constància i per si alguna vegada hi havia algun problema o qüestió respecte a aquests termes, el prior Josep de Jalpí deixa anotats els catorze pobles i termes per separat: (1) Santa Maria, (2) la Coscollera, (3) Sant Esteve en Montsec, (4) Figuerola, (5) Solanelles, (6) Cabrera, (7) Peralba, (8) Rúbies, (9) Sant Miquel de Castell Jussà, (10) Sant Martí de Barcedana, (11) Sant Cristòfol de la Vall, (12) Mont-Roig, (13) Aguilar i (14) Queralt.

Les deu viles, llocs i termes, on el prior de Meià tenia la jurisdicció temporal o secular l'any 1637 eren:

1. Santa Maria de Meià
2. Figuerola de Meià
3. Solanelles
4. Cabrera
5. Peralba
6. Rúbies
7. Sant Miquel de Castell Jussà
8. Sant Martí de Barcedana
9. Sant Cristòfol de la Vall
10. Mont-Roig

Segons Jalpí tots aquests llocs són de la vegueria ampla de Meià (vegueria de Lleida); llevat dels llocs de la Vall de Barcedana que són Sant Miquel, Sant Martí i Sant Cristòfol, els quals són de dita vegueria ampla, però són de la sotsvegueria de Pallars que estan dins la Conca de Orcau, i el sotsveguer en la vila de Talarn (també vegueria de Lleida).

6.4. El prior Jalpí pren possessió dels territoris de la jurisdicció temporal del priorat

Aquestes preses de possessió per part del prior Josep de Jalpí, ens donen molta informació del poder jurisdiccional i temporal que tenia a tot el priorat en general i cada un dels pobles en particular. Com diu Jordi Olivares²⁶¹ en els actes de possessió del senyoriu, els vassalls havien de retre homenatge seguint la teatralitat feudal, però al seu torn, el senyor jurava respectar els privilegis i lleis privatives de cada universitat i donava una amnistia general. La simultaneïtat d'ambdós actes servia de protocol dels pactes escriturats o acords que sancionaven l'equilibri de forces entre senyor i vassall. Això ho podrem veure amb tota mena de detalls quan el prior Jalpí pren possessió personalment de les poblacions que es troben sota la seva jurisdicció temporal.

²⁶¹ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivita social i litigació a la Reial Audència (1591-1662)*. Pagès Editors S.L. Lleida, 2000. Capítol 10, p. 333-363 "Contra la governació baronial". En aquest capítol s'estudien els enfrontaments de les universitats contra el seu senyor per causes diverses.

Com ja hem vist en el capítol 3²⁶², Josep de Jalpí i Julià va ser nomenat prior de Santa Maria de Meià pel papa Urbà VIII, amb butlles datades el 31 de gener de 1633. Però en rebre el nomenament, Jalpí només era un simple tonsurat i ni tan sols era monjo benedictí, condició imprescindible per poder-se fer càrrec del priorat. Ingressa per fer el noviciat al monestir de Sant Salvador de Breda el dia 9 de maig de 1633. Tot i que els canons del Concili de Trento manaven que el noviciat durés un any sencer, Urbà VIII el dispensa de complir l'any sencer de noviciat, entre altres coses, perquè era molt necessari en el govern de la seva prelatua, i el dia 7 d'agost emet els seus vots religiosos a la catedral de Girona. A partir d'aquest moment ja era monjo benedictí i ja podia prendre possessió del priorat de Meià. Però no hi va personalment, sinó que hi envia el seu apoderat, el notari de Girona, Bernat Famades, i serà ell qui pren possessió temporal de Santa Maria de Meià i de forma simbòlica de les poblacions que són dintre de la seva jurisdicció baronial del priorat, en nom de Josep de Jalpí. Durant quatre mesos Jalpí es dedica en cos i ànima a l'obtenció dels ordres sagrats, rebent finalment l'ordre del presbiterat el dia 11 de desembre de desembre de 1633 a la catedral de Girona de mà del bisbe, Pere de Magarola, quan tot just tenia 29 anys²⁶³. Jalpí no prendrà personalment possessió de la jurisdicció senyorial de Santa Maria fins el dia 17 de gener de 1634 per la tarda.

6.4.1. Bernat Famades, com a procurador i en nom de Josep de Jalpí, pren possessió com a senyor jurisdiccional del priorat de Meià (15 d'agost 1633)²⁶⁴.

Aquesta cerimònia es realitza el dia 15 d'agost de 1633 davant del notari Pere Serradell després de que hagués pres possessió de l'església prioral. Tota la cerimònia es desenvolupa a la Casa Prioral, com a símbol del poder jurisdiccional de tot el priorat.

a) De la Casa Prioral. Li donava possessió el canonge de Santa Maria mossèn Joan Garier, elegit subjector. En primer lloc pren possessió de la *Casa Prioral*, i amb les claus que li lliura el canonge Garier va entrar dins el portal, i va obrir i tancar les portes com a senyal de presa de possessió de la casa. Després es repetí el ritual i van anar a les quadres, sales, cambres i demás dependències, obrint i tancant les portes i prenent possessió d'aquesta manera de tota la casa i de totes les coses que hi havia i que havien estat propietat dels priors precedents.

Si hagués estat un senyor laic, aquest ritual l'hauria fet al castell o palau de la baronia. De tota manera quan el prior Jalpí es desplaça personalment a cada poble en que en té la jurisdicció, celebra actes semblants a les torres de defensa que són el castell de la població, fins i tot si aquestes ja estan mig derruïdes.

b) De les presons. Tenint en compte que el prior de Meià era el senyor absolut e indubtable amb tota la jurisdicció, alta i baixa, civil i criminal, mer i mixt imperi de deu viles, llocs i termes del priorat de Meià, mossèn Garier entregà les claus de les presons i ceps que hi havia a la Casa Prioral, i Bernat Famades prenent-les i tocant uns grillons, cadena i cordes dels turments etc, encomanà dites claus a mossèn Benet Terrer prevere, altre de dits vicaris i ja creat de nou oficial i vicari general, perquè servissin per a l'ús de la Justícia tant Eclesiàstica com Secular que té lo Prior en son Priorat.

Aquesta presa de possessió de les presons amb els grillons, cadenes i cordes dels turments, és una demostració del poder que tenia el prior de Meià com a senyor alt

²⁶² PONS GURI, Josep M. "Roig i Jalpí i el prior de de Meià". Op. cit

²⁶³ PONS i GURI, Josep M. "Roig i Jalpí y el prior de de Meià". Op. cit.

²⁶⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. pàgs. 20,21 ítem 38,

justicier. Cal adonar-nos que lliura les claus al vicari general del priorat ja que les presons també hauran de servir per a delictes de tipus eclesiàstic.

c) De totes les terres del priorat. Després anaren al Perxe Gran, que és una sala des d'on es divisava una part molt important del terme de Santa Maria de Meià. Des d'allí Bernat Famades per ocular visió va prendre possessió de tot el terme de la vila i de totes les terres que són del priorat, tant de les que posseeix com a propietat particular del prior, com d'aquelles que en té la jurisdicció. Dient i protestant que no sols entenia rebre i prendre possessió del que veia personalment, sinó també de tots los llocs i de tot allò que li pertocava al prior en la resta del priorat. Així es feu, el notari n'aixecà acta i ningú ho va contradir.

El prior Josep de Jalpí, passarà poble per poble a prendre possessió personalment de les terres, el gener de 1634, escenificant al davant del portal major de cada poble aquesta presa de possessió i serà la demostració del domini que tenia sobre tot el territori del priorat.

d) De les rendes i altres drets senyorials. Després van anar a la sala gran del Monestir, i davant de Bernat Famades van acudir els dos paers de Santa Maria de Meià, Benet Maluquer i Giralt Rossell, els quals li van donar la possessió dels delmes, primícies, censos, quísties i tots fruits i drets que rebés i degué rebre el prior.

Quan al gener de 1634 passa poble per poble el prior Jalpí, sempre escenifica la presa de possessió de les rendes senyorials amb el plat amb blat, grans i una moneda de plata. Aquestes rendes amb més detall s'estudiaran al capítol 6.

e) Nomenament dels batlles. Tot seguit van acudir davant de Bernat Famades, Mateu Terrer, batlle de Santa Maria de Meià; Bartomeu Serra, batlle de Figuerola de Meià, i Jaume Mullol, batlle de la Vall del Priorat. Un cop presents els tres, els llevà els bastons de comandament que portaven i va revocar el nomenament de batlles, sense però cap nota de infàmia sinó de manera simbòlica. Poc després els creà de nou batlles, donant-los els bastons o vares de comandament. Aleshores els tres, agenollant-se, prestaren a l'apoderat Famades, en nom del prior, el sagrament i homenatge. El procurador els va donar a cadascú tots i sengles poders necessaris com i de la manera que tenien permesos los tals batlles i batllies per los priors predecessors tant en la justícia civil com en la criminal.

El prior exercia la seva jurisdicció temporal a cada població mitjançant la persona que nomenava com a batlle i que també presidia les reunions dels consells municipals. El nomenament dels batlles de cada batllia la torna a escenificar el prior Jalpí a la plaça Major de cada poble i al davant de tota la gent.

f) L'ecònom del priorat. Finalment s'explica que l'ecònom i segrestador del priorat de Meià, des del nomenament de Jalpí per part del sant pare i mentre no prengué possessió personalment, era el reverent Jaume Folguerols, prior i sagristà del monestir de Sant Salvador de Breda, abadia on havia fet Jalpí el noviciat com a monjo benedictí. L'ecònom va fer procura al vicari general, mossèn Terrer, perquè en tot i per tot, tanqués qualsevol afer del priorat i el seu procurador ho acceptés per transferir-ho després al prior Jalpí, cloent d'aquesta manera la interinitat que com a ecònom del priorat de Meià havia fet el reverent Jaume Folguerols.

Aquesta és la presa de possessió oficial de Josep de Jalpí com a senyor jurisdiccional dels pobles del priorat. Per això l'apoderat pren possessió de la Casa Prioral, de les

seves presons, i de forma simbòlica de tots els termes de la seva jurisdicció, com a senyal del seu poder senyorial. Els dos paers de Santa Maria li van donar la possessió en nom de la Universitat dels delmes, primícies, censos, quísties i tots fruits i drets que pertanyien al prior. Com a senyal del seu poder fa acudir els batlles que exercien el càrrec a les tres batllies del priorat, i l'apoderat, en nom de Jalpí, els confirma en els càrrecs i els dóna els poders necessaris per exercir tant la justícia civil com criminal en els seus respectius districtes. Finalment l'ecònom que exercia interinament com a segrestador del priorat des del nomenament de Jalpí, fins a aquesta presa de possessió oficial, traspasa el seus poders al nou vicari general, ara que oficialment Josep de Jalpí és el prior de Meià. Les actes escrites d'aquesta presa de possessió van ser rebudes pel discret Pere Serradell, notari públic i reial de Vilanova de Meià i notari de la cúria del priorat.

6.4.2.El prior Josep de Jalpí, pren possessió personalment com a senyor jurisdiccional del priorat de Meià²⁶⁵. L'escenificació de teatralitat feudal.

El prior Josep de Jalpí va arribar a Santa Maria de Meià per prendre possessió personalment del priorat el dissabte 14 de gener de 1634 acompanyat dels seus criats i en companyia d'alguns senyors, parents i amics. Va voler prendre possessió del priorat com a prelat l'endemà, 15 de gener, sis mesos justos després de que ho havia fet el seu procurador Bernat Famades.

Pel que fa a la jurisdicció temporal, les preses de possessió les va realitzar personalment a cada poble i en una cerimònia pública a la plaça Major on hi havia congregada tota la gent. Van començar el dia 17 de gener a Santa Maria de Meià; el 18 de gener va prendre possessió de Figuerola de Meià a la plaça del poble i també van acudir a fer-li el jurament de fidelitat els habitants de Peralba, que no tenien Consell Municipal; i els dies 19 i 20 de gener es van desplaçar fins als pobles de la Vall del Priorat, a la banda nord de la serra del Montsec de Meià (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol i Sant Martí de Barcedana). Aquestes eren les tres batllies importants del priorat i on hi havia més gent i on a cada poble tenia el seu consell general i universitat, escollien els dos paers amb mandat per un any (un paer només a la Vall del Priorat) i el prior hi nomenava el batlle.

Josep de Jalpí tenia pressa per deixar enllestida la feina més important com més aviat millor, ja que havia de marxar de nou cap a terres gironines per acabar de completar totes les obligacions litúrgiques que tenia després de rebre l'ordre del presbiterat i que no havia fet en el moment de rebre el sagrament: el dia 2 de març de 1634 celebrava solemnement la seva primera missa a l'església de Nostra Senyora de Bellver, al convent dels caputxins de Sant Celoni, i el dia 1 d'abril va escoltar les primeres confessions.

Va concloure a la tardor les preses de possessió de les dues batllies de Meià que estaven despoblades o tenien molts pocs habitants i en les quals no hi havia universitat, ni consell general, ni paers i els problemes els resolva personalment el prior mitjançant el seu respectiu batlle. Estem parlant de Rúbies, Cabrera i Solanelles, el 28 d'octubre de 1634, i de Mont-Roig de Meià el dia 4 de novembre de 1634.

Totes les preses de possessió del senyoriu tenien una teatralitat feudal, tal com diu Jordi Olivares²⁶⁶, en que els vassalls havien de retre homenatge al senyor i seguien un format

²⁶⁵ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op.cit. pàgs. 20- 31.

similar on sempre es volia escenificar el poder temporal que el prior tenia en cada una de les batllies i les respectives poblacions, però el senyor sempre acabava jurant les lleis i privilegis de cada població. Aquestes escenificacions a la plaça major al davant de tota la gent de cada poble, eren més un acte simbòlic que de veritable poder, però el ritual també era poder, com passava en la litúrgia religiosa. L'única veritable demostració de poder la relatem quan el prior Jalpí s'ha d'enfrontar amb Benet Baulies de Rúbies, un vassall rebel que no el vol reconèixer com a senyor. Estudem tot el procés de presa de possessió:

a)Preparatius de la presa de possessió:

1. Reunió del consell general. La vigília o el mateix dia de la presa de possessió, el batlle del prior reunia el consell general de la població i els comunicava el dia i hora de la presa de possessió.

2. Crida en pena de vida. Després el prior manava al batlle que fes fer una “criada en pena de vida” perquè tots els habitants del poble i de la seva batllia acudissin a la plaça Major el dia i hora ordenats.

3. Toc a sometent general. Quan s'apropava l'hora manada, feien repicar les campanes tocant a sometent general perquè la gent anessin cap a la plaça.

4. El solemne seguici. Quan ja tenien tothom reunits a la plaça, el batlle, els paers i els prohoms del poble anaven a buscar el prior a la casa on es trobava allotjat (a la Casa Prioral si era a Santa Maria o a la casa del batlle si era en un altra població). El solemne seguici format pel prior, el vicari general i altres capellans i criats, a més de les autoritats del poble, es desplaçaven fins a la plaça.

5. La plaça Major. Tenien sempre preparada una taula o bufet amb un sobretaula i una sola cadira al darrere per seure el prior. A l'esquerra del prior i assegut en un banquet s'asseia el notari que aixecaria acta de la cerimònia. A la seva dreta en un banc amb respall i apartats de la taula, s'asseien el batlle, els paers i altres prohoms de la població corresponent. A l'esquerra i en un banc separat de la taula s'asseien els capellans i els convidats. La gent del poble estaven dempeus al davant de la taula del prior amb el cap descobert.

6. Les butlles papals i els símbols del seu poder temporal. El prior ordenava a tots els presents que ja es podien cobrir, i feia que traguessin les Butlles Apostòliques del seu nomenament papal i les desplegava al damunt de la taula o bufet. També manava posar sempre a sobre de la taula uns guants (símbol de la seva jurisdicció del mixt imperi), un plat amb blat i altres grans i un ral de quatre de plata (com símbol de les rendes i altres drets senyorial que tenia dret a percebre). Al darrera del prior sempre es situava el seu criat, Joan Poll, amb una espasa embeïnada (símbol de la seva jurisdicció del mer imperi criminal).

b)La presa de possessió:

1. El notari. Abans de començar els diversos juraments, el prior demanava al notari que en veu alta expliqués breument i de forma entenedora el perquè estaven reunits. En totes aquestes cerimònies sempre l'acompanyava i exercia com a notari de la seva cúria, Pere Serradell, que també era notari públic i reial de Vilanova de Meià. Hi havia una sola excepció i era quan va fer la cerimònia a Santa Maria de Meià, cap del priorat, que l'acompanyava el notari públic de Ponts, Ciprià Cardenyas, i no es dona cap explicació d'aquest fet. A continuació el prior elegia el notari present com a subjector o persona que tenia la potestat de donar-li la possessió, igual com havia fet en la cerimònia

²⁶⁶ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audència (1591-1662)* op. cit. capítol X, p. 336.

religiosa. El nomenament de subjector només es feia la primera vegada si era el mateix notari, però aquí es va celebrar dues vegades, una per cada notari diferent. Tot seguit començava el ritual:

2. El jurament de fidelitat. Es posaven dempeus el batlle i els paers, i parlant amb el cap descobert, deien en veu alta al prior que li prestarien els homenatges i li donarien possessió de tot allò que li pertocava i expectava com a llur senyor natural i ells li serien fidels i lleials vassalls com a prior de Meià, i en dit nom, senyor del poble on feien la cerimònia.

Els prior els contestava solemnement amb aquestes paraules rituals que anava repetint a cada població:

-- *No menos havia de creure de tant bons vassalls (que) sou vosaltres i sempre vostres passats son estats a mos predecessors los Priors de Meià i espero resteu així en avant.*

3. Del batlle i els paers. El batlle de la respectiva població li lliurava aleshores el bastó de comandament i el prior revocava el seu nomenament com a batlle. Però tot seguit li tornava a donar el bastó (*al cap de un credo le hi torní*) i el creava de nou batlle i li atorgava altra vegada tots els poders, igual com els havia tingut abans. Tot seguit el batlle, agenollant-se al seu davant, li prestava el sagrament i homenatge.

Aquest ritual de destituir el batlle de cada poble i tornar-lo a nomenar de nou amb tots els poders, hem vist que el procurador del prior, Bernat Famades, ja ho havia fet el passat 15 d'agost de 1633.

Ara el ritual s'allargava una mica més i el prior li tornava a prendre el bastó al batlle, i tenint-lo ell a les mans, el batlle es tornava a agenollar davant del seu senyor com a persona particular [...] *em va prestar lo jurament i homenatge de fidelitat, lleialtat i vassallatge, segons les Constitucions de Catalunya, Usatges de Barcelona i lleis municipals de nostra Pàtria*". Cal tenir present que tot el document el redacta el prior en primera persona. De la mateixa manera que ho havia fet el batlle, tot seguit repetien un a un aquest ritual els paers i li van prestar al prior els mateixos juraments i homenatges de fidelitat, lleialtat i vassallatge com a autoritats municipals i com a particulars.

Amb aquesta cerimònia Josep de Jalpí va confirmar com a batlle de Santa Maria de Meià i la seva batllia (els termes despoblats de Sant Esteve de Montsec i la Coscollera), Pere Munner. També va confirmar com a batlle de Figuerola de Meià i la seva batllia (les quadres de Munnà i de Corniola), Pere Rossell. En la cerimònia celebrada a Figuerola de Meià va crear el batlle de Peralba, en la persona de Pere Munner, que ja ho era de Santa Maria, el qual li va prestar el jurament a la mateixa plaça.

La batllia de Peralba incloïa també els termes de Solanelles, Cabrera i Rúbies. Com que Pere Munner també era batlle de Santa Maria, no podia fer us d'aquest títol ni la seva jurisdicció quan actuava a Peralba i a la seva batllia.

Va confirmar com a batlle dels pobles de la Vall del Priorat, Joan Claverol, major. El terme despoblat de Mont-Roig de Meià, amb les quadres d'Aguilar i Qeralt, també formava una batllia del priorat i Josep de Jalpí el mateix dia que es va desplaçar fins a Mont-Roig per prendre'n possessió, en va elegir batlle Joan Vilanova, de Santa Maria de Meià.

4. Dels vassalls de cada poble. Tot seguit repetien la mateixa cerimònia de jurament i homenatge de fidelitat, lleialtat i vassallatge, tota la gent del poble congregada a la plaça. Passaven un per un, agenollant-se davant del prior amb el cap descobert i tornant-se'n cadascú al seu lloc. Aquí el jove prior Jalpí deixa escrit un comentari sobre el

protocol en el jurament fet a Santa Maria de Meià, que mereix posar-lo de forma íntegra, perquè ens adonem de la importància que aquest detall protocol·laris tenien en aquell moment: [...] *i de un en un tots los del poble* (vingueren) *i tornant-se'n a llurs puestos i venint agenollant-se descoberts, i jo sempre cobert perquè en tal acte deu lo Senyor fer com que no coneix a ningú, que és la possessió i rep de la potestat (que) te sobre los vassalls etc. I estaria molt mal que volgués en tal cas fer lo contrari lo tal Senyor, que les cortesies ni dissimulacions serien baixeses en si.*

El mateix dia que es va desplaçar a Figuerola de Meià, havia ordenat als sis vassalls de Peralba que es desplaçessin fins a Figuerola i quan va acabar de prendre el jurament dels vassalls del poble, va continuar amb els de Peralba.

Per fer-nos una idea exacta d'aquests juraments de fidelitat dels vassalls, cal recordar que en aquesta època entre totes les poblacions del priorat en què el prior exercia la jurisdicció temporal hi havia 133 focs o cases habitades, que suposava uns 598 habitants. Estaven repartits de la següent manera: Santa Maria de Meià, 52 focs; Figuerola de Meià, 28 focs; Cabrera de Meià, 1 foc; Peralba de Meià, 6 focs; Rúbies de Meià, 2 focs, i el tres pobles de la Vall del Priorat, 44 focs. Això vol dir que a les tres poblacions cap de batllia que tenien més habitants, aquesta cerimònia durava molta estona.

Aquests juraments de fidelitat que li presten al prior (en cas d'un capbreu, al seu apoderat) les autoritats dels diversos pobles (batlles i paers), però també tots i cada un dels seus vassalls de forma pública a la plaça del poble corresponent i al davant de la resta de la gent; estan en la mateixa línia dels rituals encara feudals que els barons feien escriure en les declaracions dels seus vassalls en un capbreu, on a més de reconèixer que la terra o casa que declaraven que tenien en emfiteusi, era propietat del senyor i li havien de pagar els impostos i servituds corresponents per mantenir-ne la propietat útil; també li prestaven els sagraments i homenatges com a vassalls, de la mateixa manera que ho fan els vassalls del prior de Meià de forma pública. Nosaltres, de moment, no hem localitzat cap capbreu dels vassalls que el prior tenia a Santa Maria, Figuerola, Peralba, Cabrera, Rúbies i els dels tres pobles de la Vall del Priorat, en que constarien aquests jurament de fidelitat i vassallatge. L'únic capbreu que hem trobat del prior de Meià, es de les terres que tenia als termes de Vilanova de Meià i a la Vall d'Ariet, els quals estaven sota la jurisdicció del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, i on els pagesos que menaven les finques del prior sols eren els seus emfiteutes d'aquestes terres i no tenien cap relació de vassallatge respecte al prior de Meià, que allí no era el seu baró i senyor jurisdiccional. Podria ser que aquest jurament de fidelitat i vassallatge que consten en aquests actes públics de presa de possessió tinguessin el mateix valor jurídic que una declaració feta en un capbreu. Per constatar que aquests tipus de declaracions de reconeixement de la senyoria i fidelitat al senyor, eren habituals en els capbreus que es redactaven al priorat de Meià, posarem l'exemple de la declaració que el pagès d'Argentera Pere Joan Fontanet, va fer el dia 24 de maig de 1737 en les declaracions del capbreu que va fer elaborar el baró del terme, Ignacio Capachi²⁶⁷.

²⁶⁷ Arxiu Històric Comarcal de Balaguer (AHCB). Fons Notarial de Vilanova de Meià. *Capbreu d'Argentera 1732-1734*.

. BERNAUS SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732-1734*. Tesina de llicenciatura, 1989. Apèndix documental p. 238-242. Apareix la declaració del pagès Pere Joan Fontanet, en aquests termes: "*Pedro Juan Fontanet, labrador y vecino del lugar de Argentera, priorato de Meyá, corregimiento de Lérida [...]. Las cuales casa y piezas de tierra sobredesignadas y especificadas, confiesa y manifiesta el denunciante que las tiene y posee por el dicho noble señor Ignacio Capachi y baxo su alodio y señoría directa y campal de dicho lugar y termino*

5. De la presa de possessió de la jurisdicció criminal i civil. Com ja hem comentat al començament recordarem allò que s'entenia en les jurisdiccions senyorials de l'Antic Règim com mer i mixt imperi, referit a la facultat que el senyor tenia d'administrar justícia amb facultats no solament per a declarar el dret, sinó també per a portar a execució les sentències donades. Segons Josep Maria Pons i Guri era anomenat *mer imperi* aquella facultat de la justícia del senyor que portava aparellada sentència de pena de mort, pèrdua o mutilació de membres, el bandejament o expulsar algú del seu territori, i altres sentències de gravetat. S'anomenava *mixt imperi* la facultat que tenia el senyor de decidir en causes civils, en causes contencioses governatives i en les causes criminals que portaven aparellades penes lleus. Quan la jurisdicció senyorial era completa, com és el cas del prior de Meià, era anomenada mer i mixt imperi.

A cada poble continuava el mateix ritual explicat pel propi Jalpí, de com prenia possessió de la jurisdicció del mer imperi desembeinant l'espasa que li donava el seu criat i donant uns cops enlaire als quatre vents o punts cardinals, en senyal de la jurisdicció alta, major i mer imperi criminal: [...] *me alsí i donant-me la espasa embeinada, tirí aquella i llencí cops ab ella a quatre parts en senyal de la jurisdicció alta, major i mer imperi criminal que tinc en los termes sobredits, i tornada a embeinar entreguí a un de mos criats.*

Tot seguit explica el ritual de la presa de possessió de la jurisdicció del mixt imperi, posant-se els guants que tenia a sobre de la taula: [...] *me torní a assentar i en senyal de la jurisdicció baixa, menor, mixt imperi civil que tinc també en los dits llocs, me calcí uns guants.*

6. De la presa de possessió de les rendes i altres drets senyorials. Continuava l'acte quan, aixecant-se els paers del poble i en nom de tots els vassalls que ells representaven, li oferien el plat que contenia el blat, altres grans i el ral de plata: [...] *i en açò me donaren possessió dels delmes, primícies, censos, quèsties, joves, servituds, batudes, alocs, terços, lluïsmes, rendes, feus, tragins i altres qualsevols drets etc, que tingués i degués tenir, i ells dits vassalls me deguessin fer prestar i acudir en tots temps i ocasions (que) fos menester de totes i sengles coses a que fossen obligats, i jo a rebre així i com serà acostumat.*

Cal deixar constància que en prendre possessió de les rendes i altres drets senyorials a Sant Cristòfol de la Vall del Priorat, el prior prenia possessió dels delmes i tots els demás drets, però no de les primícies, perquè d'aquests pobles el prior només n'era el senyor temporal, mentre que la jurisdicció eclesiàstica era del bisbe d'Urgell que hi nomenava el rector o prevere corresponent. A les altres poblacions en que tenia la jurisdicció temporal i espiritual, es realitzava tal i com ell mateix ens ho ha descrit.

De tots aquests drets senyorials en parlarem més a fons el capítol 6 d'aquest treball.

7.Senyor de la vila i els seus portals. A totes les poblacions continuava l'acte prenent possessió de la vila, personificada amb les claus dels seus portals i el ritual que explicarem de presa de possessió de tot el seu terme.

de Argentera, y que en ellas no proclamarà otro señor directo que al dicho señor de Capachi y a sus herederos y successores en dicha señoría, y que por ésta le prestarà por razón de dichas cosas no solo los censos, quístias, diezmos, servitudes y demás prestaciones referidas sinó también los sacramentos y homenajes que como a emphiteuta y vassallo de dicho noble señor de Capachi està tenido y obligado según Constituciones del presente Principado, prácticas e inveterades costumbres y consuetudes de aquel, por tantas cuantas veces querrá dicho noble señor Capachi y sus successores, con promesa de esserle bueno y fidel vassallo y de portarse como a tal en la conservación y aumento de dichas cosas [...].

El prior, acompanyat de totes les autoritats i tota la gent presents a la plaça, sortien de la vila pel portal que tenien més a prop. A Santa Maria baixaren pel carrer de Sols i sortiren a fora del portal de Llevant o de Vilanova, dit així perquè en sortia el camí que menava fins al poble de Vilanova de Meià. A Figuerola de Meià i a Sant Cristòfol de la Vall del Priorat, en ser poblacions més petites, la plaça on es celebrava aquesta cerimònia estava tocant a l'únic portal del poble. Tots els presents a l'acte sortien fora del portal i només tornaven a entrar a dintre del poble el prior amb els paers i aquests li lliuraven les claus de tots els portals i quan ja les tenia: [...] *jo diguí que isquessen fora i fiu com qui tanca i obre les portes; i entreguí a dits Paers les claus dient-los que me les guarda-se'n en bona custodia junt ab los portals i vila per mi i en mon nom com a mia i mies, i que en tot temps i ocasions los demés me'n donassen raó i compte.*

8. Senyor de tot el terme. Tornaven a sortir el prior i els paers a fora del portal i allí el prior prenia possessió simbòlica de tot el terme, espargint terra de camí, llençant unes pedres tretes d'una paret, llençant un càntir d'aigua, prenent uns brots trencats d'un arbre... D'aquesta manera ho explica en primera persona: [...] *tornat eixir fora, prenguí terra del camí i la espargí per totes parts, i unes pedres de una paret llencí, i un cànter de aigua llencí, i de un arbre trenquí uns brots etc. I en totes estes coses rebí possessió de la vila, i per ocular visió de tots los dits termes, de les terres, pedres, roques, heretats, pastures, garrigues, llenyes, arbres, fustes, plantes, aigües, caces, pesques, abeurades, fonts, rius i torrents, muntanyes i parts, terres cultes i ermes, i demés coses de que degué i pogué prendre i rebre possessió.*

9. Senyor de la Casa Prioral i del castell de cada poble. En la presa de possessió del prior com a senyor de la vila o poble corresponent i per tant del seu castell, trobem que a cada població ho fa de manera diferent. A Santa Maria ho havia fet el procurador Bernat Famades el 15 d'agost de 1633, prenent possessió de la Casa Prioral i de les presons i el prior ho dóna per bo i no ho torna a repetir. A Figuerola de Meià ho fa personalment el prior prenent possessió de la torre o castell en aquests termes: [...] *En tornar a la plaça va prendre possessió de la Torre amb les presons que hi ha dintre i el batlle que tenia les claus, les hi va donar i ell va obrir i tancar la porta, i va encomanar de nou les claus al batlle com a castellar i escarceller.* Finalment a Sant Miquel de Castell Jussà també va prendre possessió del castell en aquests termes: [...] *qui muntar a cavall volgué anàrem al lloc de Sant Miquel i apeat prenguí possessió del Castell pujant a ell i entrant en una cisterna vella que hi havia i de les presons i grillons de ferro, de tot rebí la possessió.* De forma més senzilla també va prendre possessió dels castells de Rúbies de Meià, Cabrera de Meià i Mont-roig de Meià, tot i que aquests castells ja estaven en mal estat i alguns com el de Mont-Roig, completament derruït.

10. El prior senyor alt justicier o senyor de les forques. Com que el prior de Meià tenia la jurisdicció del mer imperi, aquella facultat de la justícia del senyor que portava aparellada sentència d'esquarterament i pena de mort; aquest ho personificava a cada poble que prenia possessió, fent plantar unes forques de fusta pel seu nunci, Joan Ros, en un bancal a fora del portal de la població. Després li manava que hi pengés una rama d'un arbre, com a prova de la seva potestat de poder condemnar a mort i esquarterar. Així ho explica de Santa Maria: [...] *fiu en dit canto de la dita Coromina, plantar unes forques de fusta i per dit Joan Ros maní penjar-hi una rama de un arbre.* A Figuerola: [...] *les forques se plantaren en un tros de terra fora lo Portal de la Vila qui és a sol ponent, anomenat lo Colomer de Hierònim Rossell sobre la paret de la Bassa.* A Sant Cristòfol de la Vall del Priorat: [...] *les forques maní plantar fora lo Portal Major en lo*

tros de terra, era de Mateu Bonifaci. A Rúbies les va fer plantar a prop de l'església que el prior anomena el "capellot", ja que estava mig enderrocada: [...] *i après seria de dit capellot un poc més amunt, feu plantar unes forques de fusta i en elles penjar una rama de un arbre.*

-Les forques de Cabrera de Meià. Mereix un comentari especial quan parla de les forques de Cabrera de Meià, ja que són les forques permanents de tot el Priorat com a símbol de senyor altjusticier. Tot i que en aquell moment era un terme amb un sol vassall que hi residia, tenien instal·lades unes forques de pedra comunes a tot el priorat i era on havien de venir a penjar i esquarterar qualsevol condemnat a mort dels pobles de la jurisdicció del prior. Estaven situades en un turonet conegut com el Puig Alegre (Déu n'hi do el nom). Així ho explica en primera persona el prior: [...] *finalment en les forques de pedra que són en dit terme en lo lloc eo muntanyeta (que) és al mig que es diu lo Puig Alegre, maní penjar-hi una rama de un arbre, les quals forques són les comunes a on se deuen aportat los sentenciats aprés que són penjats eo escorterats en qualsevol part del Priorat; així que són les forques comunes de aquell.*

-La Breu Apostòlica del prior de Meià per poder executar sentències de justícia criminal o mer imperi. Tot i la presa de possessió del mer imperi per part del prior Josep de Jalpí i el ritual de plantar les forques a cada poble com a senyal que la seva cort secular podia condemnar persones a mort; sembla que aquest punt, en el moment de prendre possessió l'any 1634, no el tenien resolt del tot. Per això ell mateix explica que era obligatori que com a senyor jurisdiccional de vassalls, tingués Breu Apostòlica perquè, sense incórrer en cap irregularitat, pogués fer i executar qualsevol procés i justícia amb sentència criminal amb pena de mort i mutació de membres. Aquesta Breu Apostòlica²⁶⁸ la va aconseguir el prior Josep de Jalpí el dia 20 d'abril de 1640, del papa Urbà VIII, sis anys després que havia pres possessió del priorat. De moment no tenim constància de cap judici al priorat que suposes la condemna d'esquarterament o mort de l'encausat.

11. Fi da la cerimònia: la confirmació de privilegis, la remissió general i les Crides.

Acabada la cerimònia de plantar les forques, el prior, les autoritats civils i religioses i tot el poble, tornaven de nou a la plaça Major ocupant el mateix lloc d'ordre de quan havia començat l'acte. Un cop allí es donaven de forma consecutiva aquest tres fets:

- Demanda de confirmació de privilegis i remissió general. En primer lloc intervenien els paers de la població per suplicar al seu senyor, el prior, dues gràcies.

- Que els confirmés els privilegis de la universitat

- Que els fes una remissió general a tots els veïns del poble. Dit de forma més col·loquial, una amnistia general.

Aquestes dues súpliques només es podien donar a les tres poblacions que tenien consell general i paers: Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat.

-Discurs de confirmació de privilegis i de redempció de penes. A continuació el prior, Josep de Jalpí, pronunciava sempre un discurs, que el notari deixava escrit a les actes i s'expressava en termes similars a cada població, on confirmava els privilegis de cada poble i concedia una remissió o absolució general dels delictes que havien estat jutjats i condemnats per la cort del prior fins al dia present²⁶⁹.

²⁶⁸ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. pàg. 35.

²⁷⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 26. Posem com a exemple el que va pronunciar a Santa Maria de Meià: "Jo lloo aprovo i confirmo totes les coses en este acte de possessió fetes i també lo que is del mes de agost passat feu Bernat Famades mon Procurador, volent en

En acabar el discurs, el notari aixecava acta de tot allò que s'havia fet i dit. Era aleshores quan tots els presents a la plaça de forma espontània van cridar i van dir per tres vegades amb notable "contento":

- *Visca per molts anys lo Il·lustre i molt Reverent Senyor Josep de Jalpí i Julià, nostre Prior de Meià i Senyor Natura!*"

Un cop fetes aquestes "expressions espontànies d'alegria" per part de la gent, suposadament assajades unes quantes vegades; els van fer callar i van demanar silenci. I ningú, per la gràcia de Déu, va contradir res de tots els actes que s'havien realitzat aquella tarda.

Finalment el prior va manar publicar unes Crides amb els escrits llegits pel notari i les va fer públiques el nunci de cúria del priorat, Joan Ros.

6.4. El cas del vassall rebel: Benet Baulies, de Rúbies de Meià²⁷⁰

Cada vegada que el prior acabava de prendre possessió d'una població sense que ningú fes cap manifestació en contra, el notari repetia la fórmula: "I ningú, per la gràcia de Déu, va contradir res de tots els actes que s'havien realitzat aquella tarda". L'excepció es va donar a Rúbies quan un dels dos vassalls que hi habitaven (Benet Baulies i el seu fill Pere) es van negar a reconèixer-lo com a senyor.

6.4.1.L'enfrontament amb el prior

El dia 28 d'octubre de 1634 el prior, Josep de Jalpí, tornava a ser al priorat i de bon matí, després de dir la missa i esmorzar, van pujar al Montsec fins al terme i parròquia de Rúbies de Meià per prendre possessió de la seva jurisdicció temporal. L'acompanyaven el notari, Pere Serradell; el vicari general, Benet Terror, i Pere Munner, batlle de Peralba i dels termes units a la mateixa batllia, Rúbies, Cabrera i Solanelles. També formaven part de la comitiva dos criats i alguns vassalls. Pel dematí va prendre possessió de Rúbies i en baixar a la tarda ho va fer de Cabrera i Solanelles. Van pujar fins a Rúbies i allí van començar la jornada. Com que només hi vivien dues famílies al poble, la de Benet Baulies i la d'Antoni Soler, de forma més lleugera van anar celebrant tot el protocol i cerimonial que hem anat explicant sense cap entrebanc ni protesta.

El problema va sorgir quan el notari va fer cridar a Benet Baulies i al seu fill, Pere Baulies de 22 anys, que havien rehabilitat com a casa la torre del castell on vivien, i cultivaven una propietat que els hi havia establert i donat en emfiteusi el prior Bernat de Jossa. El notari els va demanar que com a vassalls del prior li prestessin els homenatges com era el seu deure. Ells li van contestar que:

tot temps tenir-ho per ben fet i accepto tot lo que se m'és donat i per avant se'm dega donar, fer i prestar generalment. I en quant a la confirmació (que) me demanau, juro i fermo i en quant menester sia, de nou concedesch tots los Privilegis tant particulars com generals concedits, donats i decretats, tant al Cos i Comú d'esta Vila com a quiscun dels particulars d'ella, antes emperò aquells i aquelles coses que estigan a us i observança i no altrament, i fins a la mort de Il·lustre Prior Sampsó mon predecessor de bona memòria, que és fins a 24 de març de l'any 1629 que ell morí. I també vos absolc i remeto generalment a tots i a quiscun de vosaltres fins la hora present inclusive de tots cosos que jo dega i puga remetre entesos empero aquells que no hi haja instància de part ab los quals no entenc fer perjudici a ningú agraviat i pretensor. Així que és ma voluntat que en lo civil i criminal se imposi silenci pertpeuo fins ara del present lo Fiscal de ma Cort. I per ço ordenam i manam a vos mossèn Notari, lleveu acte públic de totes estes coses tant en particular com en general".

²⁷⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...].op.cit. p. 27, 28i 29.

- No volem fer ni prestar cap dret ni homenatge perquè estem a la Cort del Senyor Rei.

No sabem si aquesta actitud formava part d'un pla premeditat i estudiat per la família de Benet Baulies en complicitat amb altres vassalls rebels o simplement va ser una rauxa que se li va ocórrer en aquell moment, propi d'una persona sense gaires llums com després al final justifica el prior en perdonar-lo.

El prior Jalpí va replicar que els ho manaria amb penes, si a les bones no ho feien. Els Baulies es van negar de nou a prestar-li cap dret ni homenatge i el prior els va manar que amb pena de 50 ducats, dins tres dies anessin a la Casa Prioral de Santa Maria de Meià a prestar-li els homenatges que com a vassalls els pertocava fer. Segur que no hi van anar, de moment.

Tot i l'entrebanc, va continuar la cerimònia fins al final, estant presents el pare i fill Baulies i en res van contradir de tot allò que feien. Fins i tot van acabar cridant en veu alta juntament amb la demés gent i fins a tres vegades:

- Visca lo Senyor Prior de Meià, Senyor del castell, lloc i terme de Rúbies!

I tant els Baulies com tots los demés allí presents que eren molts digueren:

- Amen, amen, amen.

Allò que crida més l'atenció d'aquesta acta, és quan al final el prior fa el discurs de presa de possessió: en primer lloc perquè l'apunten íntegre (cosa que només van fer als tres pobles que tenien consell general), mentre que als demés pobles petits només el citen de passada i de forma genèrica; i en segon lloc i més important és el seu contingut, on apunta detalladament les seves jurisdiccions civil i criminal que té a Rúbies i recorda als seus vassalls que li han de pagar els delmes i primícies de tota classe de grans i que han de contribuir amb totes les servituds que els pertoca²⁷¹. Transcrivim el discurs sencer a les notes perquè sense cap mena de dubte Josep de Jalpí el dedica als Baulies i als possibles vassalls de Rúbies que no vulguin reconèixer el prior com a senyor natural. Perquè serveixi d'escarment s'haurà de mostrar dur a l'hora d'aplicar la preceptiva sanció. Aquest discurs que només el dedicava als dos vassalls de Rúbies queda escrit íntegre a l'acta notarial de la presa de possessió i és la manera oficial que té el senyor davant dels seus vassalls, però també a davant de totes les persones presents a l'acte, de reafirmar-se en els seus drets com a senyor temporal del poble. A les altres poblacions no fa tal cosa però sovint al final de l'acte es fa constar que: "gràcies a Déu no s'ha produït cap protesta de ningú".

Com que no acceptar aquest vassallatge implicava també la no acceptació de pagar-li els delmes ,els censos, la quístia i altres drets senyorials, creiem que aquest cas

²⁷¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 27, 28i 29. El discurs íntegre diu així: [...] *ab alta i intel·ligent veu diguí: "Com a Senyor del present terme de Rúbies de Meià, vull orden i man que d'esta hora en avant me tingan reconegan i obeescan com a Senyor natural ab tota jurisdicció alta i baixa, civil i criminal, mer i mixt imperi i açò com a Prior del present Priorat de Santa Maria de Meià. I així vull se fasse ab tots i qualsevols successors meus en dit Priorat Priors, i conforme ho son estat los Il·lustres Priors precedents meus de bona memòria. I per tant vull sie notori als presents i per los ausents i esdevenidors en tots temps vassalls, homes i dones de qualsevol edat i condició, sent tant majors com menors. I que els dits vassalls i terratinents me hagen da pagar de tots fruits i coses que Déu Nostre Senyor los donarà en llurs terres i heretats i cases, lo delme i primícia, si i conforme ho han rebut i cobrat los dits Senyors Priors mos predecessors i arrendadors i procuradors en llur nom de dits Senyors, tant de tot generos de gra de aresta i sens aresta i llegums, cànems, lluis, raïms, anyells, cabrits, porcells, gallines, pollastres, formatges, olives, llanes i així de tot genero de bestiar i coses que jo hagués rebudes degué i pogués rebre tocar i cobrar. Item, que me hagen de correspondre, pagar i servir, fer i prestar dits vassalls, terratinents i conreants, totes i sengles coses que sien obligats, és a saber: traginos, (delmes i primícies del blat en garba), joves, batudes, servituds, censos, quísties, alocs, terços, lluísmes, foriscapis, rendes, feus, etc."*

s'emmarcaria del tot en els supòsits del treball de Jordi Olivares²⁷², ja que es dona els anys anteriors a la Guerra dels Segadors, l'única cosa és que aquest conflicte no va acabar a l'Audiència ja que els Baulies com a particulars no ho podrien fer i al poble de Rúbies, amb només dos vassalls, no tenien universitat que pogués defensar el seus drets.

6.4.2. Resolució del cas de Benet Baulies de Rúbies (7 de novembre de 1634)²⁷³

Pel que es dedueix de l'acta, Benet i Pere Baulies no es van presentar a la Casa Prioral en el termini de tres dies que els havia ordenat el prior per fer els corresponents juraments de fidelitat i vassallatge. Per tant, i davant d'aquest acte de rebel·lia, el prior activa la seva cúria i fa executar la pena de 50 ducats (60 lliures) i 10 anys a galeres contra Benet Baulies, el vassall rebel. Tal com està redactat el document, sembla que aquesta dura sanció només va fer-la executar contra el pare.

Havia de donar exemple perquè ningú més es plantegés rebel·lar-se contra la seva autoritat, per això deixa escrit a l'acta: *[...]aprs que haguí fet executar a l'atràs escrit Benet Baulies pagès de Rúbies vassall meu per la dita pena de 60 lliures; i més avant haver duplicades les penes de deu anys de Galera i fetes varies provisions que ací vos las escric que llargament consten [...].* Amb la condemna de 60 lliures i deu anys a galeres, no solament es devien, espantar Benet i Pere Baulies sinó tots els vassalls de Santa Maria i del priorat sencer.

De tota manera la decisió per aplicar aquesta condemna tan forta, el prior i la seva cúria la devien prendre a cop calent el dia que es complia el termini que havien de baixar a la Casa Prioral a fer el jurament de vassallatge i no van baixar. Aleshores, seria quan el batlle, potser els mateixos canonges i altres persones influents de Santa Maria van anar a parlar amb el prior a suplicar clemència i perdó pels Baulies: *[...] Però, aprs que per varies persones me fou una i moltes vegades pregat i suplicat que perdonàs i relaxàs de les penes i mandats i execucions a dits pare i fill Baulies. I verdaderament vehent llur incapacitat i proseir més de falta de saber que no de malícia[...].*

Amb l'execució de les penes imposades a cop calent, el prior havia d'expulsar un vassall del priorat i a una de les dues famílies que habitaven el poble de Rúbies, a més d'arruïnar-los i enviar el pare a galeres. Per més greuge, queda escrit a l'acta que la família de Benet Baulies eren pobres com una rata i carregat de fills: tenia muller, el fill gran (Joan), vuit filles donzelles i un altre fill més petit. Potser sí que aquesta rebel·lia era més per ignorància i inconsciència que per veritable malícia, com diu el prior. Si executava la sentència i enviava el pare 10 anys a galeres podria suposar la perdició d'una família i ofenia amb aquesta actuació a Déu Nostre Senyor. Per això diu:

[...]Me moguí a misericòrdia i maní que se li tornàs tot i que sols pagàs los gastos (que) eren fets que sumaren 6 lliures i donassen deu lliures, dic 10 lliures, a dit Terrer mon Vicari General a fi i efecte de convertir aquelles en obres de la Casa Prioral de Meià i així tot

²⁷² OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivita social i litigació a la Reial Audència (1591-1662)*. Pagès Editors S.L. Lleida, 2000. Capítol 10, p. 197 i següents. Assenyalat que: "els camperols coneixien perfectament les exigències del seu snyor directe. Tenien mot clars els deures amb el rector parroquial i amb el senyor del delme. Per transmissió entre generacions, no ignoraben cap de les obligacions escrites en els establiments i capbreus antics. Eren també sabedors dels privilegis i de les concòrdies acordades pel seus avantpassats (...). Per aquesta raó no s'entén gaire l'actitud de rebelia dels Baulies, ja que per endavant sabien que tenien les de perdre ja que difícilment podrien acudir com a particulars davant de l'Audiència. Molt diferent hauria estat que aquesta rebel·lia hagués estat liderada per la universitat del poble, però a Rúbies amb només dos vassalls no tenien universitat i estaven per tot sotmesos al batlle del senyor.

²⁷³ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p. 30, 31, 32.

se feu i complí. I maní més avant que vinguessin assegurats davant mi i me prestasen los homenatges. Resumint, només els va imposar una sanció de 10 lliures i que paguessin les despeses generades per tot el procés a la seva cúria (6 lliures). Tot i això, 16 lliures per un pobre vassall que no tenia res, ja devia ser molt car i difícil de pagar. Quedava finalment l'acte simbòlic d'humiliació dels Baulies davant el seu senyor i davant tota la gent que hi va fer acudir, per escarment i com a símbol real del seu poder

a) El dia de l'homenatge i la humiliació del vassall

El dia 7 de novembre de 1634 a les 9 del matí, van acudir a la Casa Prioral, Benet Baulies i el seu fill Pere. El prior els va rebre en una quadra assegut en una cadira al costat d'una taula on hi havia el notari per aixecar-ne acta. També va fer vindre molts altres vassalls de Santa Maria perquè fossin testimonis de la decisió del prior i escarmentessin. Durant l'estona que va durar els juraments i humiliacions dels Baulies van restar tots dempeus i descoberts:

[...] diguí que diguessen a dits Baulies que entrassen, i entrats que foren se agenollaren davant mi i jo sens fer moviment ni llevar-me lo sombrero los doní la mà que em besaren i en continent me demanaren perdó i que estaven promptes en fer i complir lo mandato i tot lo que els volgués manà, i així estigueren agenollats i descoberts sens permetre se alça-se'n ni cobrissin ni haguessen una sola paraula de mi, en senyal de la rebel·lia me havien volgut usar, i com a penitencians estigueren fent demostració en mi de misericòrdia (que deu fer un Senyor per càstig i escarment i a que en lo demás que podia fer havia usada tanta benignitat com dit és).

A continuació, el prior va manar al notari:

-Llevau acta com los perdono fins lo dia present i que els confirmo llurs privilegis en la forma he acostumat i no altrament i que ells me presten los homenatges i me donen possessió d'un plat de blat i grans i alguns demás de tots mons drets, que ja està atràs dit en la possessió de Rúbies.

Benet i Pere Baulies van contestar:

- Senyor tot ho farem i li besam les mans de tantes mercès com nos ha fetes i fa.

El notari va escriure a l'acta que ells li van prestar els homenatges i li van donar un plat amb blat i grans i sis diners.

Fet tot això el prior els digué:

-Alçau-vos i partiu me davant.

Els Baulies es van aixecar i van marxar, i al seu darrere els van seguir tota la gent de Santa Maria que eren presents a l'acte.

Amb aquesta acta en la què els Baulies s'humilien davant el prior i els vassalls de Santa Maria, mentre que Josep de Jalpí, en un acte de magnanimitat i benevolència, els acaba perdonat, s'acaben les preses de possessió del prior com a prelat amb jurisdicció espiritual, però també com a senyor jurisdiccional dels pobles i termes del priorat.

6.5. De les armes, municions i fortificacions en el priorat de Meià²⁷⁴

Apareixen en el *Llibre General del Priorat* escrits una colla d'ítems, amb normes i obligacions per part del prior respecte als seus vassalls, que només es poden entendre en el context de la Guerra dels Segadors en que estava immers el Principat de Catalunya, ja que aquesta part del *Llibre* està redactada cap a l'any 1643. Com hem vist en la seva biografia, el prior Jalpí en esclatar la guerra va marxar de Barcelona on vivia i se'n va anar a viure al Monestir de Santa Maria Meià, on a més de prior era el senyor

²⁷⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. op. cit. p. 35, 36. Ítems 48, 49, 50.

jurisdiccional de les viles i pobles que anem citant. Ell mateix diu que no va permetre cap motí ni rebel·lió en els indrets en que era el baró. Aquestes normes i obligacions que apunta Jalpí, sembla que estan pensades pel perill que hi havia d'entrar en la guerra, ja que el prior com a senyor jurisdiccional era també el cap militar dels sometents dels diversos pobles i havia de tenir preparats militarment i ben controlats i armats, tant els vassalls en particular, com les universitats i el comú de les diverses poblacions en que n'era el senyor i n'exercia la jurisdicció per mitjà del seu batlle.

6.5.1. De com havien d'actuar els seus vassalls del Priorat

a) Els particulars

En primer lloc deixa com a norma i obligació que tots els seus vassalls tinguin armes i municions i si no en tenen que en comprin, castigant els inobedients. No cal fer cap comentari ja que diu textualment:

Deu lo Prior fer que tots los vassalls tingan armes i municions, i los que no en tingan ne comprin. I per en açò deu fer ressenya general a cada lloc i donar un termini suficient per fer-ne provisió los que no en tenen, i après de dos en dos anys o quan lo Prior vol, fer ressenya eo fer-la fer per lo Procurador o Jutge, i mirant lo Llibre de Cort i trobant algú o alguns que no hagen obeït, fer-ho fer ab execucions i altres penes que sien menester [...].

b) Les universitats o comú

També ordena que a la Casa de la Vila dels pobles de la seva jurisdicció temporal, han de tenir pólvora, bales, metxa i altres municions, perquè en qualsevol ocasió puguin emparar i defensar el prior, el seu senyor natural i el seu pare protector. I si no en tenen, que amb els seus diners en comprin.

c) Del prior i la Casa Prioral

En el context d'aquesta guerra suposem que perillaven o eren discutides algunes preeminències, prerrogatives, drets, rendes i jurisdiccions del prior, més tenint en compte que simpatitzava amb la causa castellana, i al final es va haver d'amagar a casa del seu germà. Per això deixa escrit:

Sobre manera deu lo Prior estar molt atent a la conservació de les preeminències, prerrogatives, drets, rendes i jurisdiccions. I per lo que està també deu tenir en sa Casa Prioral tots los instruments que sien menester.

d) Encoratjament per entrar en combat

Aquest fragment del document estudiat, sembla l'arenga que fa el cap militar als seus soldats abans d'entrar en combat. Ordena que a la Casa Prioral ha de tenir moltes armes, tant de les de foc com de les altres i gran quantitat de municions. Demana als que estan amb ell que no deuen tenir ni un sol punt de covardia ni temor als contraris i enemics ja que amb el favor de Déu Nostre Senyor i Maria Santíssima, la seva mare, tot els anirà bé.

e) Sobre les torres, castells i fortificacions

En l'últim ítem ordena que cap vassall ni altra persona del priorat pugui edificar torres, ni castells, ni portals llevadissos, ni altres fortificacions notables. De la mateixa manera que tampoc ho poden fer cap vila ni lloc dels que ell és el senyor jurisdiccional, sense tenir permís i privilegi per escrit del prior. Per als que no compleixen aquest mandat els imposa una pena de cent ducats d'or que aniran als cofres del prior, i si s'escau penes més grans aplicadores per la cort secular. Potser tenia por d'una rebel·lia interna d'algun dels pobles del priorat en contra de la seva autoritat.

6.6. Conclusions

En aquest capítol hem volgut donar una visió global i general de les atribucions que tenia el prior de Meià com a senyor jurisdiccional de les 10 viles i pobles que estaven sota la seva senyoria, basant-nos bàsicament en la informació que el mateix prior Jalpí ens deixa escrit amb la seva pròpia lletra en *el Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*, i complementat amb la bibliografia d'altres autors que també han estudiat aquests temes. Potser una de les coses que més ens ha cridat l'atenció ha estat la descripció de tot el protocol i el ritual minuciosos en cada una de les cerimònies, que segurament no té un valor jurídic especial, però per ell és la visualització del seu poder i la seva jurisdicció sobre el territori i sobretot sobre les persones que l'habiten.

En parlar de la cort secular del prior de Meià el 1643, hem pogut constatar que el prior elegeix, nomena, crea i dóna autoritat, i si vol podia arrendar la cort i escrivania secular. Per això elegeix, arrenda i crea notari públic amb la seva notaria al priorat i aquest ha de cloure i autenticar tots els actes per autoritat del prior. Tota la documentació que genera la cort secular s'ha de guardar al armari o arxiu per aquest afer destinat. Als pobles i indrets on el prior té la jurisdicció temporal i secular, no hi pot haver altre notari sinó aquell que ell voldrà. Per aquesta raó hem vist com podia habilitar com a notaris als canonges de Santa Maria de Meià i als vicaris perpetus de Figuerola de Meià i de Clua de Meià, els quals podien atendre els documents notariais de tots els pobles sota la seva jurisdicció.

Hem pogut comprovar que els ministres de la cort secular de Meià i la seva cúria era formada per: el procurador general, també dit governador (Jacinto Çacosta, senyor d'Alentorn); el jutge o assessor (doctor Jaume Mitats, domiciliat a Agramunt); el comissari de comptes per a tot el priorat (Jaume Vilanova de Santa Maria de Meià); el segrestador o dipositari dels diners seculars del priorat (Pere Munner, de Santa Maria de Meià); l'escrivà i notari públic (el notari de Vilanova de Meià, Pere Serradell), i dos missatgers o nuncis jurats (Joan Ros i Joan Sarri de Vilanova de Meià).

En el següent apartat el prior Jalpí deixa constància escrita de les deu viles, llocs i termes habitats el 1637, en els quals tenia la jurisdicció temporal i secular: 1. Santa Maria; 2. Figuerola; 3. Solanelles; 4. Cabrera; 5. Peralba; 6. Rúbies; 7. Sant Miquel de Castell Jussà; 8. Sant Martí de Barcedana; 9. Sant Cristòfol de la Vall, i 10. Mont-roig.

En el següent apartat es pot seguir tot el procés de presa de possessió de prior Jalpí, dels pobles i termes en que tenia la jurisdicció temporal. Josep de Jalpí va ser nomenat prior de Meià el 31 de gener de 1633, però en aquesta data només era un simple tonsurat i ni tan sols era monjo benedictí, condició inexcusable per obtenir el priorat de Meià. El 7 d'agost de 1633, després d'haver fet el noviciat, emet els vots com a monjo benedictí i ja pot prendre possessió del priorat. Però es queda a Girona dedicant-se a obtenir l'ordre presbiteral, que no la obtindrà fins al 11 de desembre d'aquell any. Mentre tant nomena apoderat el notari de Girona, Bernat Famades, el qual es desplaça fins a Santa Maria de Meià, on el dia 15 d'agost de 1633 pren possessió del priorat en nom de Josep de Jalpí. Famades, pren possessió de la jurisdicció temporal al Monestir de Meià o Casa Prioral. En primer lloc pren possessió de la Casa Prioral, de les presons, de les terres del priorat, de les rendes i altres drets senyorials. Nomena els batlles de Santa Maria de Meià, de Figuerola de Meià i de la Vall del Priorat.

La presa de possessió presencial del priorat de Meià la fa Josep de Jalpí a partir del 14 de gener de 1634, i ara ja s'ha desplaçat personalment fins a Santa Maria de Meià amb tot un seguici d'amics, familiars i criats. El mateix dia 14 de gener pren possessió de la Casa Prioral, després de ser nomenat oficialment prior de Meià. Tot seguit comença el

periple per tots els pobles per prendre'n possessió com a senyor personalment: dia 17 de gener a Santa Maria de Meià; el 18 de gener va prendre possessió de Figuerola de Meià a la plaça del poble i també van acudir a fer-li el jurament de fidelitat els habitants de Peralba, que no tenien Consell Municipal; i els dies 19 i 20 de gener es van desplaçar fins als pobles de la Vall del Priorat, a la banda nord de la serra del Montsec de Meià (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol i Sant Martí de Barcedana). Finalment, el 28 d'octubre de 1634, pren possessió de Rúbies, Cabrera i Solanelles, i de Mont-Roig de Meià el dia 4 de novembre de 1634.

A continuació hem pogut seguir tot el ritual de les preses de possessió com a senyor jurisdiccional de cada poble: *preparació de la presa de possessió* (reunió del Consell General, crida en pena de vida, toc de sometent general, reunió a la plaça major de tot el poble i llegir per par del notari públicament les butlles papals, símbol del seu poder senyorial). De *la presa de possessió* pròpiament dita: jurament de fidelitat del batlle i paers; jurament de fidelitat dels vassalls de cada poble, un a un i davant seu; ritual de la presa de possessió de la jurisdicció civil (posant-se els guants) i criminal (brandant l'espasa) mer imperi i mixt imperi; de les rendes i altres drets senyorial; de la vila i dels seus portals; com a senyor de tot el terme; de les forques de cada poble com a senyor altjusticier. En aquest apartat de les forques hem comprovat que les forques permanent de tot el priorat el trobaven a Cabrera de Meià (irònicament estaven situades al Puig Alegre) i era on havien de venir a penjar i esquarterar qualsevol condemnat a mort dels pobles de la jurisdicció del prior. Finalment, relatiu al mer imperi, Josep de Jalpí mostra la Breu Apostòlica que l'habilitava a que pogués dur a terme i executar qualsevol procés i justícia amb sentència criminal amb pena de mort i mutació de membres. Les preses de possessió del prior acaben sempre amb la confirmació dels privilegis de cada poble i una redempció general de penes.

Hem dedicat un apartat al cas del vassall rebel de Rúbies de Meià, Benet Baulies, que en el moment que el notari li va demanar que com a vassall del prior li prestés els homenatges, aquest no ho va voler fer, al·legant que estava a la cort de Rei. El prior Jalpí es va enfadar molt davant aquesta rebel·lia i li va posar un càstig exemplar per mitjà de la seva cúria: 60 lliures de sanció i 10 anys a galeres. Sentència que havia de servir per espantar qualsevol vassall que es mostrés rebel. Finalment, com a bon pastor i clergue, i després d'haver escoltat les raons de persones importants del poble (segurament el batlle, els paers o alguna família noble), li va commutar les penes i solament li va imposar una sanció de 6 lliures per cobrir les despeses del judici, i 10 lliures pròpiament de multa; amb la condició que Benet Baules baixés personalment al Monestir per prestar-li els homenatges que com a vassall li havia de fer. Aquest ritual, de perdó de la greu pena imposada i d'escarment i humiliació del vassall rebel es va fer públicament davant de molta gent de Santa Maria de Meià.

Finalment hem treballat un apartat que tracta de les armes i municions que segons el prior havien de tenir els vassalls de cada poble i si no en tenien que en compressin. També ordena a les universitats dels pobles que estaven sota la seva jurisdicció temporal, que havien de tenir a la Casa de la Vila, pólvora, bales, metxa i altres municions, perquè poguessin defensar el prior, el seu senyor natural i el seu pare protector. Com que tenia por de perdre drets, rendes i jurisdiccions, en aquest estat de guerra que sembla que es troba el país i el Priorat; ordena que a la Casa Prioral, estiguin ben guardats els instruments que demostren aquests drets. Ordena també als seus vassalls que ningú pugui edificar sense el seu permís, torres, castells i altres fortificacions. Finalment hi ha un apartat que sembla una veritable arenga militar encoratjant els soldats a entrar en combat, ordenant que a la casa Prioral han de tenir moltes armes tant de foc com de les altres i gran quantitat de municions i els diu que

tots que estaran amb ell no deuen tenir ni un punt de covardia ni temor als enemics, ja que amb l'ajuda de Déu Nostre Senyor i Maria Santíssima, la seva mare, tot anirà bé. Creiem que totes aquestes normes, que no porten data, es donen els dies de la revolta de la Guerra dels Segadors a partir del 7 de juny de 1640.

CAPÍTOL 7

7. Els drets senyorials i rendes que percebia el prior de Meià

Nosaltres en aquest apartat del treball hem seguit el discurs de Manuel Ardit²⁷⁵. Segons l'autor, el dret jurisdiccional per excel·lència era la justícia, però el senyor també tenia una colla de drets econòmics sobre els vassalls del seu estat privatiu que li suposaven un valor econòmic molt important. En la majoria dels casos l'element jurisdiccional i el territorial estaven indistrictablement units ja que s'havien alienat junts en el moment de fer la senyoria.

El senyor tenia el domini del territori, però aquest no era total. Normalment havia de respectar alguns drets de la comunitat pagesa sobre boscos, pastures, comunals, aigües, etc. D'altra banda, les cases i les terres de conreu no eren propietat plena del senyor, sinó que generalment aquest tan sols en tenia el domini directe, però el domini útil estava en mans del vassall (emfiteuta). Els senyors solament tenien amb ple domini a les seves senyories algunes cases (palaus o castells, els edificis de les regalies) i algunes terres. La resta era repartit en emfiteusi entre els seus vassalls. En reconeixement del domini directe senyorial el vassall havia de satisfer tot una sèrie de pagaments en diners i/o en espècies (censos), tant fixos com proporcionals a la collita. A Catalunya hi predominaven els pagaments fixos, però també n'hi havia de proporcionals com el delme o la tasca (equivalia en general a una onzena part de la collita), el braçatge (a la Catalunya Vella era l'onzena part de la collita. A la Catalunya Nova (terres de Lleida), segons Enric Vicedo²⁷⁶, es pagava parts del fruits de tota mena, essent el vintè poc freqüent, ja que en general era més elevat (l'onzè, el quinzè i altres). Per tant, a ponent són les parts de fruit emfiteutiques, els censos i les llicències de cultiu, les rendes senyorials més freqüents. En aquest capítol descriurem de forma general les rendes proporcionals i fixes que els pagesos pagaven al prior de Meià com a senyor jurisdiccional d'aquelles poblacions en que en tenia la jurisdicció senyorial. Però també les rendes que li proporcionaven les propietats que tenia en el terme de Vilanova de Meià en que la jurisdicció senyorial pertanyia al Capítol de Canonges d'Urgell. L'estudi d'aquets drets senyorials i econòmics, serà l'objectiu principal d'aquesta recerca.

7.1. Introducció

El document que ens serveix de base i font per aquest capítol també és el *Llibre General del Priorat*²⁷⁷. Aquest llibre el va fer redactar el prior Josep de Jalpí i Julià, a

²⁷⁵ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". p 485-509. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...) op. cit.

²⁷⁶ VICEDO RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció propietat i renda*. Barcelona, editorial Crítica, 1991. p 156-211, Capítol 3. El règim senyorial a les terres de Lleida.

²⁷⁷ ACA Diversos Meià, vol. 50. *Llibre general del Priorat de Meià [...]*.op cit. En la primera pàgina diu textualment: "Llibre en lo qual seran escrites i continuades totes les coses tocants i pertanyents al Priorat de Santa Maria de Meya de ningun bisbat: Es de quiscuna vila, lloch, terme o parrochia de aquell, tant coses tocans a la jurisdicció speiritual quasi episcopal; com en la jurisdicció temporal del lltre. i molt Reverend Sr. Ioseph de Jalpí i Julia per la gràcia de Déu i de la Sta. Sede Apostòlica Prior de dit Priorat, de l'ordre de St. Benet, en la provintia de Tarragona a la Sta. Romana Església immediatament subjecte. Any 1637 a 1728". A les pàgines 1 i 2. Ítem 3. Deixa escrits les 10 viles, pobles i termes que estaven sota la jurisdicció temporal del prior i que són descrits en el text: "3. Item. Los llochs i viles son del Priorat avuy quant a dita jurisdicció temporal eo secular son los següents: 1. Santa Maria; 2. Figuerola; 3. Solanelles; 4. Cabrera; 5. Peralba; 6. Rúbies; 7. Sant Miquel de Castell Jussà; 8. Sant Martí de Barcedana; 9. Sant Cristòfol de la Vall; 10. Montriog"

partir del 1637. En molts apartats està escrit en primera persona i possiblement de la seva pròpia mà, just tres anys després de prendre possessió del priorat. En aquesta època l'economia i la política seguien el seu curs normal, amb un període de prosperitat al camp català, previ a l'esclat de la Guerra dels Segadors i el daltabaix que va suposar, tal i com assenyala Pierre Vilar²⁷⁸.

Abans d'entrar a estudiar les relacions del prior de Meià amb els vassalls de les poblacions en què era el seu senyor jurisdiccional, especialment les rendes que cobrava a cada població, és necessari esbrinar la situació jurídica del contracte d'emfiteusi que lligava el senyor amb els pagesos del respectius pobles i termes. Sabem que el prior de Meià, Josep de Jalpí i Julià, era el baró i senyor jurisdiccional temporal o secular de les poblacions de Santa Maria de Meià, Rúbies de Meià, Peralba de Meià, Cabrera de Meià, Figuerola de Meià, Solanelles de Meià, Mont-Roig de Meià i els pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall).

És important per conèixer l'origen i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), l'article d'Eva Serra²⁷⁹, que cita estudis realitzats tant pels historiadors en general, com per historiadors del dret, en el que conclou amb els tres eixos que s'han de tenir en compte en relació amb l'origen i evolució de l'emfiteusi, els quals desenvoluparem quan parlem del capbreu (apartat 6.2.6.).

A Meià podrem comprovar que els contractes d'emfiteusi amb els drets i els deures que les persones tenien com a vassalls del prior, es donava només pels pagesos que habitaven als termes o pobles que eren propietat particular del prior; mentre que aquelles persones que tenien la casa en un altre poble i tenien terres establertes en aquests termes (és el cas de Solanelles i Cabrera), sembla que el seu contracte amb el prior s'assemblava més a un contracte d'arrendament, sense les connotacions de vassallatge. Quan estudiem els dos capbreus de les terres que el prior de Meià tenia a Vilanova de Meià, en les declaracions tampoc hi ha cap connotació de vassallatge amb les persones que les tenen en propietat, tot i que alguns paguen censos per l'assentament de la finca. Encara no hem pogut comprovar del tot amb la documentació que fins ara tenim, que tots els contractes d'emfiteusi que els realitzava el prior de Meià només el feia amb pagesos; però es pot deduir fàcilment en els documents que treballem que no era així, perquè a partir de l'establiment dels seus monopolis o banalitats: els molins d'oli o fariners a les universitats (Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià), però també a altres particulars, com era el cas dels molins d'oli de Vilanova de Meià i de Sant Miquel de Castell Jussà, queda ben clar que els beneficiaris eren els respectius governs municipals, o els particulars corresponents.

El prior de Meià tenia sobre els pagesos que poblaven aquests termes el domini directe i els drets feudals des de l'època de la reconquesta i colonització de la Coma de Meià al segle XI, quan el comte d'Urgell infeuda els pobles i termes que formaven el castell termenat de Meià a Guillem de Meià. Aquest alt senyor, en aquesta mateixa època, també va fundar l'abadia familiar de Santa Maria de Meià, origen de l'actual priorat benedictí, per atreure i assentar nova població al territori. Els drets senyorial més onerosos havien estat abolits per la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486). Per Vicens

²⁷⁸ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol 2, El medi històric*. Edicions 62, Barcelona 1986. p. 325-328.

²⁷⁹ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya". *Història agrària* núm. 7.

Vives²⁸⁰, amb aquesta sentència es va consolidar la llibertat de la pagesia catalana i es van posar les bases per la prosperitat agrària d'aquest país. No tots els autors pensen igual: Pierre Vilar²⁸¹ subratlla que en la Sentència es produeix la continuïtat dels trets essencials de la senyoria catalana i atribueix els avantatges principals de la victòria jurídica als estrats benestants de la població rural. Mentre que per Eva Serra²⁸² la “victòria” de Gaudalpe, no fou una victòria parcial, sinó que ni tan sols va ser una victòria, com ja hem comentat més extensament en el capítol 5, i en l'article que anem citant.

Per tant, ara al segle XVII al prior, com a senyor jurisdiccional, li quedava, a més de la justícia, el domini directe sobre les terres, cases i altres possessions, que les cedia mitjançant un establiment d'emfiteusi als pobladors i vassalls dels diversos termes i pobles i alguns també a les universitats i a alguns particulars. Aquests, mitjançant el cànon corresponent (les rendes senyorials), tenien la quasi propietat d'aquests béns, dels que en gaudien l'usdefruit. Aquest reconeixement de vassallatge l'hem descrit al capítol 5 en les preses de possessió del prior Jalpí que va fer a cada poble, on el batlle i els paers, com a persones individuals, i tota la gent particular dels pobles, agenollant-se davant seu d'un a un [...] *em va prestar lo jurament i homenatge de fidelitat, lleialtat i vassallatge, segons les Constitucions de Catalunya, Usatges de Barcelona i lleis municipals de nostra Pàtria*”. No tenim les declaracions fetes per cada persona en particular en un capbreu, però aquests reconeixements pensem que ho supleix. Seria molt interessant, si és que existeixen, trobar els capbreus i els llevadors de delmes i censos de cada un dels pobles i termes en què el prior n'era el senyor jurisdiccional. Hem trobat, però, dos capbreus de les terres que el prior tenia al terme de Vilanova de Meià (1557 i 1627-1637) i un llevador dels delmes de l'últim capbreu, i hem pogut aprofundir una mica en els delmes, les primícies i els censos que li pagaven, que no devien ser massa diferents dels que havien de pagar a les poblacions en què el prior n'era el baró; però aquí no es fa cap jurament de fidelitat, lleialtat ni de vassallatge, ja que en aquest terme era el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell els senyors jurisdiccionals.

7.2. Els drets senyorials habituals a Catalunya

Per entendre com funcionaven les rendes senyorials sobre la pagesia i el camp català durant l'Antic Règim, especialment quan parlem de les terres de Lleida, és molt

²⁸⁰ VICENS VIVES, Jaime. *Historia de los remensas (en el siglo XV)*. Barcelona (Vivens Vives) 1978, p 165-166. A l'Apèndix II tenim el text de la Sentència Arbitral de Guadalupe del 21-04-1486. A l'article VII diu textualment: “Item sentenciam arbitram e declaram que los dits pagesos hagen de prestar sacrament e homenatge de propietat a sos senyors tantes vegades quantes aquells voldran, regoneixent que tenen les masies e cases, ab ses terres, honors e possessions, per los dits senyors e senyores, però sense càrrec de remença personal e dels altres cinc mals usos (...) e que los dits pagesos e successors llurs, no obstant lo dit sacrament e homenatge, pugan renunciar, deixar e desamparar los dits masos e cases ab les propietats, terres, honors e possessions, quan volran, e que se'n puguen anar llibrement a on volran ab sos bens mobles”.

En aquesta part de la sentència s'està definint el dret de capbreu que li va quedar al senyor i que en el fons és la base de l'estudi sobre les rendes senyorials que estudiarem.

²⁸¹ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol. 2, El medi històric*. Edicions 62, Barcelona 1986. P. 211-212.

²⁸² SERRA, Eva. “El règim feudal català abans i després de la sentència arbitral de Guadalupe” *Recerques*, 10. (Barcelona 1980), p 17-32.

. SERRA, Eva, *Pagesos i senyor a la Catalunya del segle XVII: baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Ed Crítica. Barcelona, 1988. p. 25-59.

important conèixer els estudis realitzats per Enric Vicedo²⁸³, sobretot el període que abasta bona part del segle XVIII i les primers dècades del segle XIX, especialment el capítol 3 quan estudia el règim senyorial a les terres de Lleida i que citem més abastament a la nota. Ens són de gran interès per conèixer els drets senyorials i les rendes que això suposava, l'article de Montserrat Caminal, Esteban Canales, Àngels Solà i Jaume Torras²⁸⁴ ja que estudien els arrendaments del duc de Medinaceli, tenint en compte que, tal com diuen els autors, aquest era el principal senyor de Catalunya. Referent als ingressos per rendes senyorials també cal tenir molt presents els treballs de Pierre Vilar²⁸⁵, Núria Sales²⁸⁶ i Eva Serra²⁸⁷, especialment aquesta última quan estudia

²⁸³ VICEDO RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció propietat i renda*. Barcelona, editorial Crítica, 1991. P. 156-211, Capítol 3. El règim senyorial a les terres de Lleida. Op. cit.

Vicedo, en les poblacions que estudia de les terres de Lleida, agrupa els drets senyorials en cinc apartats diferents:

- a) Les càrregues proporcionals a la producció agrària: *delme i primícia* que paguen totes les poblacions i en algunes a més paguen al senyor parts de fruits tipus tasques, agraris i altres.
- b) Càrregues fixes en diners o en espècies sobre la terra. Bàsicament es parla dels *censos*.
- c) Les prestacions personals, especialment *les joves*, o en alguns casos prestacions monetàries substitutòries, per treballar les terres pròpies del senyor.
- d) Els monopolis senyorials ("banalitats"): molins, fariners i molins d'oli, premses.
- e) Altres drets: *lliuses*, quan es venia una propietat del senyor; *les quísties*, i també el dret de *mesada* (dret de vendre vi durant un mes), la *lleuda* sobre la venda d'alguns productes, els *passatges* dels ramats...

.VICEDO RIUS, Enric. "Emfiteutes, arrendataris, parcers i cultivadors amb llicència. La contractació agrària a les planes occidentals catalanes, 1760-1860". *Estudis d'Història agrària núm. 11*. Universitat de Lleida.

²⁸⁴ CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban, SOLÀ, Àngels i TORRAS, Jaume. "Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835). Els arrendaments de la casa de Medinaceli". *Recerques: història, economia, cultura. Núm. 8, 1978*, p. 51-66. En la p. 54 ens diuen que l'objecte dels arrendaments que feien els ducs de Medinaceli eren conjunts de drets diversos, tant per la fonamentació (senyoria jurisdiccional, domini directe), com per la matèria imposable i per la forma d'exigir-los. Partint dels determinats pel seu valor monetari, aquest drets els autors els classifiquen en cinc categories, que bàsicament són les mateixes que posa Enric Vicedo:

- a) Càrregues proporcionals a la producció agro-pecuària. Aquesta categoria, econòmicament, és la principal, i els drets senyorial més importants són *els delmes* de les collites, del bestiar, del peix, al que solien afegir-se altres parts de fruits (onzè, tasques, braçatges i parts d'espletes). La quota del delme variava segons les localitats i els productes, i a vegades la totalitat de les càrregues d'aquesta mena suposava un cinquè de la collita del pagès.
- b) Càrregues fixes, en diners o en fruits, sobre la terra. El gruix dels ingressos senyorials procedents d'aquesta segona categoria de drets el generava la munió de *censos emfiteútics* que com a senyors directes rebien els Medinaceli.
- c) Càrregues personals, proporcionals en principi a la població. Aquests drets, les *quísties* i *fogatges*, que pagaven els vassalls d'alguns dels territoris dels Medinaceli, es consideren secundaris des del punt de vista econòmic.
- d) Drets sobre la circulació de mercaderies. Eren les càrregues sobre les transaccions fetes en alguns mercats i fires comarcals (*lleudes*), els aranzels imposats a les extraccions de grans, peix, corall i altres gèneres del comtat d'Empúries i alguns drets de trànsit. Segons els autors, aquets drets tenien, comparativament, poca importància econòmica.
- e) Els monopolis senyorials. En aquest últim grup, segons els autors, apareixen els *molins fariners i d'oli i trulls*, i segons diuen haurien d'anar al primer grup ja que tenien un rendiment proporcional a la collita. Però dins d'aquests monopolis també hi havia **el forn de pa, la fleca, la carnisseria, la taverna...**

²⁸⁵ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol. 3*. op. cit, pp 481-550.

els ingressos senyorials a la baronia de Sentmenat. Cal conèixer la tesi doctoral de Jacinto Bonales²⁸⁸, que estudia la comunitat rural als pobles de la Conca de Tremp en els segles XVIII i XIX, especialment en el nostre cas el capítol 4 que explica les rendes feudals en els diversos pobles estudiats, ja que alguns d'ells són molt propers al priorat de Meià i a demés els pobles de la Vall de Priorat (Sant Miquel de Castell Jusà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol), tot i que geogràficament es troben a la Conca de Tremp, en tenia la senyoria i la jurisdicció temporal el prior de Meià.

7.2.1. Les rendes o càrregues a la producció agrària

Formen part del primer grup de les càrregues senyorials proporcionals a la producció agro-pecuària que descriuen en el seu article Montserrat Caminal i altres²⁸⁹ i Enric Vicedo²⁹⁰. Aquestes càrregues proporcionals a les collites eren els ingressos més importants que tenien els senyors en les seves baronies.

a) El delme. Era el tribut proporcional que consistia en pagar la desena part de la collita o altres productes que tenia el pagès emfiteuta i que es donava com a tribut a l'església o al senyor²⁹¹. A Catalunya, en la majoria dels casos, el delme estava infeudat i el cobraven els senyors jurisdiccionals, tant si eren laics com eclesiàstics, com és en el nostre cas el prior de Santa Maria de Meià. El dret que tenien els senyors de cobrar el delme eclesiàstic sencer tenia un valor econòmic molt important i era segurament l'ingrés més important que tenien els senyors jurisdiccionals dels seus petits estats. Ens diu E. Vicedo²⁹² que a la majoria dels pobles que ha estudiat del pla de Lleida la quota era a l'onzena o a la dotzena, i en alguns casos, com passava també en el priorat de Meià, eren diferents les quotes segons els productes.

b) La primícia. Es tracta d'una renda senyorial especial, un impost proporcional propi de les relacions d'emfiteusi que els pagesos pagaven a l'Església. Històricament, era el dret als primers fruits i variava d'una contrada a una altra segons el costum i podia arribar a representar d'una vintena a una seixantena part dels fruits. A les terres de Lleida, segons E. Vicedo²⁹³, les taxes de les primícies foren molt sovint la trenta-quatrena i la trenta-setena part, tot i això, eren menors que al conjunt de la Corona d'Aragó. En el nostre cas, al priorat de Meià, la taxa de la primícia era a la trenta-quatrena i es pagava al rector o comunitat de religiosa de la parròquia, que en alguns casos corresponia al

²⁸⁶ SALES, Núria. "Senyors i vassalls a la Catalunya dels segles XVI-XVII. Persistència de servituds i càrregues senyorials", p. 180-201. *HISTÒRIA DE CATALUNYA*, dirigida per Pierre Vilar, vol. 4. Edicions 62, Barcelona (1989). p. 279-292. "Els ingressos senyorials".

²⁸⁷ SERRA i PUIG, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat 1590-1729*. Barcelona, editorial Crítica, 1988.

. SERRA i PUIG, Eva, "Evolució d'un patrimoni nobiliari català durant els segles XVII i XVIII. El patrimoni dels Sentmenat". *Recerques 5*, Barcelona (1975).

²⁸⁸ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX). Cambio económico y éxodo rural*, Tesi doctoral, Universitat de Lleida (UdL) 2003. pp 333-340. En l'apartat 4.4.1. exposa : a) La participació en el delme i la primícia; b) Les prestacions personals: jova i tragí; c) Quístia, talla i fogatge.

²⁸⁹ CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban i altres . "Moviment de l'ingrés senyorial a Catalunya (1770-1835). Els arrendaments de la casa de Medinaceli". Op cit. p. 54.

²⁹⁰ VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció propietat i renda*. Op.cit, pp 156-211.

²⁹¹ Vilar, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. op cit, Vol 3, pp. 488-489:" El delme és l'impost de l'Església, però en la immensa majoria dels casos a Catalunya està infeudat, i cobrat pels senyors jurisdiccionals, tant si són laics com eclesiàstics [...]"

²⁹² VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents* Op.cit, pp 162-163.

²⁹³ VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Op.cit, pp 166-167.

mateix prior com a únic rector de les parròquies del priorat. Per aquesta raó veurem que les primícies les comptaven sempre barrejades juntament amb el delme, de cara als pagesos, amb l'excepció dels tres pobles de la Vall del Priorat en que el prior només era el senyor jurisdiccional, però la jurisdicció espiritual era del bisbe d'Urgell i no hi tenia les primícies. Una cosa semblant passava amb les terres que el prior tenia a Vilanova de Meià.

7.2.2. Les rendes o càrregues pròpies del domini directe del senyor

a) *La quístia*. Era un tribut fixe en moneda o en espècies que el senyor tenia dret a cobrar dels seus vassalls com a reconeixement de la seva senyoria. En el nostre cas només l'hem trobat citat explícitament en una població del priorat de Meià. Segons l'article de Montserrat Caminal i altres²⁹⁴, les quísties i també els fogatges, tot i ser rendes fixes, eren càrregues personals proporcionals a la població del lloc, però també diuen que amb el temps s'havien reduït a una quantitat fixa i independent del nombre d'habitants i la importància econòmica que suposava pel senyor era molt minsa. Segons Jacinto Bonales²⁹⁵, a la Conca de Tremp s'identifiquen la quístia amb el fogatge com la mateixa renda amb noms diferents, i potser al priorat de Meià també passava quelcom de semblant.

b) *Els censos*. Eren el dret real que els vassalls emfiteutes havien de pagar al seu senyor directe, sobre els fruits dels béns immobles a canvi del seu domini²⁹⁶. Seria com el tribut fixe que es pagava al senyor pel contracte d'emfiteusi²⁹⁷. Segons l'article de M. Caminal²⁹⁸ que anem citant, eren càrregues fixes, en diners o en fruits, sobre la terra i formaven part del segon grup d'ingressos senyorials els quals tenien més rellevància econòmica perquè tendien a créixer ja que durant el segle XVIII la superfície conreada pels emfiteutes donava origen a nous establiments amb l'augment dels censos.

7.2.3. Impostos per les vendes i transmissions patrimonials.

a) *Els lluïsmes*. El vassall emfiteuta tenia llibertat per disposar de la propietat útil dels béns senyorials, ja que els podia cedir en compravenda, donació o per via testamentària. Però en reconeixement del domini directe, havia de demanar permís al senyor abans de fer qualsevol transmissió, tot pagant una quantitat que al País València, però també al nostre priorat de Meià, i en general a Catalunya, s'anomenava lluïsmes, que en l'emfiteusi amb domini, el senyor directe tenia el dret a percebre per cada transmissió de la finca.²⁹⁹ Eva Serra³⁰⁰ assenyala que els historiadors del dret consideren el lluïsmes

²⁹⁴ CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban i altres . op. cit. p. 54-55

²⁹⁵ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX). Cambio económico y éxodo rural*. op. cit. En la p. 344, diu textualment: "En la Conca de Tremp, talla y quístia es la misma figura, pagada en todos los términos excepto en los dominios de la Corona, y que se confunde, en cuanto al concepto, con el fogatge. La conversión de la quístia en pago fijo por foc en el condado de Pallars en los siglos XIV-XV provocará, en los siglos XVII y XVIII la identificación de la quístia con el fogatge [...]."

²⁹⁶ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Edita Edicions 62 Barcelona 1986. Vol 4, pàg. 489: "Els censos són una marca típica de la propietat de la terra per part del senyor. Sovint en els establiments emfiteutics recents es cobrava en espècies [...]"

²⁹⁷ *Compilació del Dret Civil a Catalunya. Reformat per llei del Parlament d Catalunya 13/1984 de 20 de març*. Edita Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona 1985. En l'article 316 del Capítol II del Títol Quart, descriu el dret de capbreuació. En el Capítol II, articles 303 i 304, s'especifica com es cobren els censos.

²⁹⁸ CAMINAL, Montserrat, CANALES, Esteban i altres . op. cit. p. 54-55

²⁹⁹ *Compilació del Dret Civil a Catalunya op. cit.* En el capítol 2: Drets i obligacions del senyor directe; en els articles del 305 al 311, ambdós inclosos, parla dels lluïsmes. El lluïsmes, segons l'article 309, estava

al terç com a propi del feu i no de l'emfiteusi, i que a l'establiment de Sentmenat el lluïisme és al terç del preu de la venda.

Segons Manuel Ardit, a Catalunya el nom d'aquest impost de transmissions patrimonials es deia *foriscapis*³⁰¹, i era aquell dret que tenia el senyor a cobrar de l'emfiteuta a canvi del seu consentiment perquè aquest es pogués vendre la finca. Era un impost molt semblat o igual als lluïsmes i consistia en una tercera part del valor de la finca. Si el senyor exercia el dret de fadiga, no tenia el foriscapi. Tot i que no els anomena l'autor, en el nostre cas, al priorat de Meià, també s'esmenten *els terços*, que era un impost semblant als lluïsmes que l'emfiteuta havia de pagar al senyor directe cada vegada que venia o alienava una finca que tenien en emfiteusi. Possiblement fa referència allò que diu Eva Serra del lluïisme assimilat al feu i que equivalia al terç del preu de la venda i que directament a Meià és citat com a terços. Segons E. Vicedo³⁰², els lluïsmes a les terres de Lleida, oscil·laven en general des d'un terç del valor de la terra alienada fins a la cinquantesima part.

El senyor directe tenia el *dret de fadiga*, o dret de tempteig a comprar la casa, la terra, o algun altre dret que l'emfiteuta volia vendre pel mateix preu de la venda. Eva Serra considera el lluïisme-fadiga com a factors que integren l'emfiteusi, i assenyala que ben poca cosa se'n sap de com els senyors usaven aquest dret, assenyalant que a la baronia de Sentmenat el baró compra, el 1727, un mas de la baronia, i a pesar de no dir-ho explícitament, se suposa que fa ús de la fadiga³⁰³. Generalment els senyors a Catalunya, segons Manuel Ardit, rarament utilitzaven aquest dret.

7.2.4. Les prestacions personals o jornades de jova

Les joves eren jornades de treball gratuïtes que havien de fer obligatòriament els vassalls per cultivar les terres i heretats pròpies del senyor i quan s'havien d'arreglar els fruits dels delmes i primícies. Les havien de fer amb animal de treball per llaurar, emprar, portar garbes o batre i algunes només amb home. Les organitzava el batlle del prior a cada batllia. Les jornades de treball a jova no es repartien proporcionalment a la terra que cada emfiteuta tenia establida, sinó que generalment tots contribuïen per igual. Segons E. Vicedo³⁰⁴, a les terres de Lleida, durant el segle XVIII, les joves continuaven prestant-se, encara que en ocasions havien estat substituïdes per prestacions monetàries, i en els pobles que s'estudia, la manera de prestar-les s'assemblen molt a la manera que tenien de prestar-les al priorat de Meià. També els comanadors dels pobles del Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem, havien de donar als jovatiers i als animals de

regulat en les disposicions del títol de constitució de l'emfiteusi, i en el seu defecte, el tipus era del 2%. També diu aquesta article que només es pagava el lluïisme en cas de venda, però no en les expropiacions forçoses ni en les transmissions a títol hereditari.

. VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Op cit, Vol 3, pàg. 490: "Els lluïsmes representen com els censos, el veritable reconeixement de la propietat eminent, són un dret de successió que poden arribar fins al terç del valor de la terra o de la casa [...]"

³⁰⁰ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya" *Història agrària* núm. 7, op. cit, p. 133: [...] *Els historiadors del dret consideren el lluïisme al terç com a propi del feu i no de l'emfiteusi. Hi ha hagut molt serioses batalles jurídiques i constitucionals sobre aquest tema (1285-1310) per la pretensió de l'Església, però també de la noblesa laica, d'assimilar feu i emfiteusi en matèria de lluïisme. L'establiment de Sentmenat diu que el lluïisme és al terç del preu; novament, doncs, ens trobem amb la simbiosi feu-emfiteusi.*

³⁰¹ En la *Compilació del Dret Civil a Catalunya* cap referència als foriscapis ni als terços.

³⁰² VICEDO RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Op.cit, pp 173-175.

³⁰³ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya", op. cit, p. 133

³⁰⁴ VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Op.cit, pp 169-173.

treball que participaven a les diverses jornades de jova, l'aliment diari, de la mateixa manera que veurem com queda estipulat a les diverses batllies del priorat de Meià. Segon l'autor, les joves i altres prestacions similars continuaven essent, en moltes poblacions de les terres de Lleida, una forma directa d'apropiar-se del treball d'altri.

7.2.5. Els monopolis o regalies (banalitats).

Segons explica Manuel Ardit³⁰⁵, els monopolis o regalies de què gaudia el senyor en el seu estat privatiu, sovint es considera que tenien un origen jurisdiccional, per tal com eren preeminència del monarca que havien estat alienades (per això es diuen regalies), o usurpades. En virtut d'aquests monopolis el senyor era l'únic que podia establir i explotar tot un conjunt de negocis com:

a) **Indústries rurals**: els molins (de farina, d'oli), trulls, premses per a la verema.

b) **Serveis**: Forns de pa, forns de guix i calç, fleques, botigues, carnisseries, tavernes, hostals, etc.

c) **Drets de circulació**: duanes, pontatges, barcatges, dret de passatge de les ramades o castelletge, etc.

El dret de cobrar el delme eclesiàstic sencer suposaven molts ingressos pel senyor, però sovint eren superats pels ingressos que rebia dels monopolis o regalies. Normalment els ingressos més alts eren els que li proporcionaven els molins ja que es tractava de la indústria fonamental en l'economia rural tradicional. Els vassalls estaven obligats a usar els molins senyorials i eren multats si acudien a un poble veí a moldre el blat, xafar les olives i fer oli o a premsar la verema.

7.2.6. El capbreu³⁰⁶.

És important per conèixer l'origen i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486), l'article d'Eva Serra sobre tema a Catalunya³⁰⁷. L'autora fa un documentat estudi sobre l'origen i l'evolució de l'establiment emfitèutic a Catalunya, abans, però sobretot també després de la Sentència Arbitral comentant les aportacions dels principals historiadors que han tractat el tema, tant des del punt de vista jurídic, com pròpiament històric, des de Carreres Candí, Vicens Vives, Anguera de Sojo, Pons Gurí, Font i Rius, fins a Montserrat Ricou, Torras i Ribé i amb les aportacions de la mateixa autora que va comprovar en el seu treball sobre la baronia de Sentmenat. Conclou finalment que l'establiment d'emfiteusi després de Guadalupe, en primer lloc representa el reforçament feudal ja que va servir per reestructurar el camp català després de les guerres pageses del segle XV. En segon lloc creu que l'emfiteusi és una eina útil plena de contradiccions, ja que per un costat

³⁰⁵ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna* III. Op. cit. p. 487-488.

³⁰⁶ ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA" (...) op cit. p.489.

³⁰⁷ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya" op. cit. Conclou l'article exposant els aspectes que s'han de tenir en compte pel que fa amb l'emfiteusi:

"Històricament, es podrien tenir en compte tres eixos en relació amb l'emfiteusi:

a) L'eix del reforçament feudal en la mesura que és el bastidor de la reestructuració del camp català després de les guerres pageses del segle XV, si no abans.

b) L'eix de la dinàmica de l'útil, amb totes les seves contradiccions amb el sistema feudal, d'una banda, i amb la formació de la burgesia rural de l'altra. Però també l'eina d'una no proletarització, però sí d'una divisió social interna al camp. En aquesta dinàmica de l'útil caldria observar tant els establiments a rabassa com els establiments d'urbanització i les parceries i masoveries.

c) Finalment, l'eix del traspàs de funcions públiques i monopolis de mans feudals a mans particulars o públiques (universitats, parròquies) o a mans de classes mitjanes pageses —així les escrivanies— amb cultura jurídica, o també determinades batllies."

enforteix el sistema feudal, però per l'altre contribueix decisivament a la formació d'una burgesia rural, però també creu que és una eina de no proletarització, però sí d'una divisió social interna del camp català. En tercer lloc conclou que els establiments d'emfiteusi també van servir, d'ençà del segle XIII-XIV, com un instrument per anar substituïnt els vells monopolis feudals o banalitats, els quals d'aquesta manera passaven a mans particulars o públiques, com universitats i parròquies, o a mans de classes mitjanes pageses amb cultura jurídica, com són les escriptures, o a algunes batllies. Després d'aquesta introducció, tornem de nou al discurs de Manuel Ardit en que s'indica que en virtut del seu domini directe i tal com es desprèn de la Sentència Arbitral de Guadalupe, el senyor jurisdiccional podia obligar periòdicament els seus vassalls que confessessin les terres i cases que tenien en domini útil (a vegades també les franques), cosa que s'havia de fer davant d'un jutge, el procurador del senyor i el notari que alçava acta o escriptura, anomenada *capbreu*. Aquests capbreus servien per actualitzar la situació de les senyories i permetre'n una gestió més eficaç. Si el vassall incomplia les condicions amb les que li havia estat establerta la propietat, el senyor podia exercir el dret de comís o embargament. Generalment això només es feia quan el vassall abandonava el conreu de les terres durant un període de temps perllongat. No hem trobat encara cap capbreu en què haguessin de comparèixer els vassalls del prior de Meià dels diversos pobles que es trobaven sota la seva jurisdicció temporal, però sí que hem pogut estudiar els dos capbreus que van fer elaborar el prior de Meià de les terres que tenia al terme de Vilanova de Meià (1577 i 1627-1637), on exercia la jurisdicció i la senyoria el Capítol de canonges d'Urgell. També hem pogut estudiar el capbreu d'Argentera de Meià, terme situat dins el priorat de Meià, que va ser redactat entre 1732-1734, en què el senyor, Ignacio Capachi, fa acudir a capbrevar els seus vassalls davant del jutge, el procurador del senyor i el notari que n'aixecava l'escriptura pública³⁰⁸.

7.3. Els drets senyorials del prior de Meià

7.3.1. El delme³⁰⁹.

³⁰⁸ ACB. Fons Notarial de Vilanova de Meià. *Capbreu d'Argentera (26 de febrer de 1733 – 11 de gener de 1734)*. Aquest capbreu fou la font principal del treball de BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732 y 1734* Tesina de llicenciatura U.N.E.D. 1989, inèdita. En la pàgina núm. 1 de l'apèndix documental, l'apoderat, Magí Ramón, comença donant les raons per realitzar el capbreu, i nomena també el jutge i el notari del mateix. Diu textualment:

“Magnífico señor Bayle de Villanueva de Meyá.

Magín Ramón, vecino de la presente villa de Villanueva de Meyá, como apoderada del muy ilustre señor don Ignacio Capachi, gobernador de la plaza y Castillo de Àger y señor directo, campal, con toda plenitud de jurisdicción del castillo, lugar y termino de Argentera [...]. Digo que para la conservación y tuhición del dominio directo del recitado lugar y termino y para la assecución de los laudemios, tercios, censos, y otros diferentes réditos pertenecientes a la señoría directa de dicho mi principal y al derecho de barón del mismo, se necessita de nueva recognición de los reddituarios del termino y juridicción prerreferidos a la prestación devida de dichos derechos per el medio de capbrevación hacedera de la qual, y de todos sus dependientes y adherentes. Se halla nombrada juez el magnífico señor Antonio Serra, en ambos derechos doctor, ciudadano honrado de Barcelona, en dicha villa domiciliado. [...] y de su escribano Isidro Santacreu y Albert, de la mesma villa, también nombrado por el mesmo efecto de dichas causas y capbrevación en el mesmo aucto de nominción de juez”.

³⁰⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. pàgs. 47, 48, 49

En el seu origen, el delme era una caritat que defensaven els pares de l'església, ja que els feligresos havien d'ajudar els capellans de les seves parròquies. Però amb el Règim Senyorial se n'apropien les jerarquies eclesiàstiques, o es dóna com a pagament de funcions a senyors laics o eclesiàstics. A partir d'aquestes apropiacions és quan els capellans de poble rebran la primícia com a caritat pel manteniment del culte. Als pobles del priorat de Meià en que el prior tenia la jurisdicció senyorial, ell tenia dret a pecebre el delme, el qual es comptava de la següent manera, segons es desprèn de les mateixes actes:

a) Delme a l'onzena. Els vassalls de Santa Maria de Meià, Rúbies de Meià, Peralba de Meià, Cabrera de Meià, Figuerola de Meià, Mont-Roig de Meià i el pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall) i tots els que habiten en dits termes conreen, cullen, sembren, tenen bestiar propi, a mitges, a conlloc o de qualsevol manera, deuen pagar el delme al prior com a senyor jurisdiccional, comptat d'aquesta manera: *deu franques per al pagès i una per al delme.*

	Rendes o càrreges a la producció agrària							Rendes de domini			
	DELME + LA PRIMÍCIA										
	DELME A L'ONZENA						DELME A LA DOTZENA				
	Grans en garba	Grans en gra	Verema	Corders i cabrits	Llana	Porcells	Safrà	Olives	Pollastres	Quístia	Censos
Santa Maria de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Figuerola de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rúbies de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Solanelles de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Peralba de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Cabrera de Meià	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
La Vall del Priorat	NO TENIM CONSTÀNCIA D'AQUESTES RENDES										

Quadre 7.1. Les rendes proporcionals i les rendes de domini al priorat de Meià.

Per a donar una visió més ampla d'aquests drets senyorials, els anirem comparant amb els que es percebien en altres termes del priorat de Meià on també han estat estudiats, en els quals el prior solament tenia la jurisdicció eclesiàstica, però no la temporal ni el domini directe i per tant no n'era el seu senyor jurisdiccional.

Delmaven de la mateixa manera els diversos carlans i senyors que tenien terres en emfiteusi a Vilanova de Meià, inclòs el mateix prior, com es desprèn del capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors

jurisdiccionals de Vilanova, el 1677³¹⁰. L'única cosa que diferenciava Vilanova de Meià amb els pobles del priorat era que a Vilanova no pagaven cap tipus de delme: el bestiar menut (corders i cabrits), la llana de les ovelles i els porcells, cosa que sí havien de pagar els de Santa Maria de Meià i els altres pobles que estaven sota la jurisdicció temporal del prior.

El senyor jurisdiccional d'Argentera de Meià, Ignacio Capachi, també rebia els delmes en la mateixa proporció que el prior de Meià, tal i com consta en el capbreu que vam estudiar del 1734³¹¹. A Argentera, però, el delme de l'oli era l'onzena i en lloc es parla del safrà.

Aquesta comparativa ens ajudarà a fer-nos una idea més exacta de la Coma de Meià i del priorat, ja que tant Argentera com Vilanova formaven part del priorat de Meià des del punt de vist espiritual.

7.3.2. Les primícies

Era aquella caritat que els pagesos emfiteutes havien de pagar a l'església pel manteniment del culte, a més del delme al senyor. Als pobles sota la jurisdicció temporal del prior de Meià, les primícies les cobrava el prior com a cap espiritual de tot el priorat i les passava al rector, vicari o prevere de la parròquia on les havia cobrat. Es comptava de la següent manera: *cada tres del delme en pren una la primícia*. E. Vicedo³¹² ens diu que “les primícies són rebudes pels rectors sufragànies d'una altra rectoria—o bé correspon el seu cobrament a un monestir o institució eclesiàstica, les primícies són rebudes pel perceptor a qui correspon, els quals pagaran un sacerdot per realitzar la tasca que li és pròpia en el poble”. Aquest cas es donava al priorat de Meià en poblacions que no tenien rectoria i el prior havia de nomenar un sacerdot del Monestir pels respectius oficis religiosos, quan calia, com era Rúbies de Meià, Cabrera de Meià, Peralba de Meià, Solanelles, la Vall d'Ariet, Fabregada i Montodó. També diu E. Vicedo que “les quotes més freqüents de les primícies representen la trenta-quatre o trenta-setena part de la producció. En ocasions l'oli no en paga”.

³¹⁰ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. Col·lecció Viles i ciutats, 28. Edita IEI i Ajuntament de Vilanova de Meià, 1999. p. 133-137. *Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Arxiu Capitular d'Urgell (ACU) signatura 521. En aquest treball apareix resumit aquest capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors jurisdiccionals de Vilanova de Meià. En ell queda constància, entre moltes altres coses, dels rèdits o impostos senyorials que havia de pagar la vila al Capítol, però també els dels particulars a cada senyor que tenia terres al seu terme, entre els quals també es trobava el prior de Santa Maria de Meià, que tenia moltes terres de la seva propietat a Vilanova. El delme es comptava d'aquesta manera:

- **Delme a la onzena**, és a dir, deu franques per al pagès i una pel delme. Havien de fer delme “*los grans de tot gènere de blat, mastall, llegums, cebes, faves, cànem y lli*”. La verema també delmava d'aquesta manera.

- **Delme a la dotzena**, és adir, onze franques pel pagès i una pel delme. Delmaven d'aquesta forma les olives i el safrà.

- **De pollastres en delmaven un per casa i any**, si en criaven.

- **No pagaven cap mena de delme**: el bestiar (corders i cabrits), els porcells, la llana, la llavor de cànem, les fruites en general i les hortalisses.

³¹¹ BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío de Argentera (Lleida)*, según la cabrevación realitzada entre 1732 y 1734. Tesina de llicenciatura U.N.E.D. 1989, inèdita. Op. cit.

A Argentera els emfiteutes també pagaven el **delme a l'onzena** (deu franques per al pagès i una pel delme), dels fruits i productes següents: blat, sègol, ordi, civada, espelta, llegums, oli, llana, corders i cabrits. Les ramades que a l'estiu pujaven a la muntanya pagaven la meitat del delme de les cries (corders i cabrits) al senyor Capachi i l'altra meitat a la muntanya on passaven l'estiu.

³¹² VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Op.cit, pp 162-163

a) **El delme més les primícies.** Com que a Santa Maria de Meià i als altres pobles de la jurisdicció temporal del prior, tant el delme com la primícia tenia dret a cobrar-les el prior, ja que era alhora senyor jurisdiccional i cap espiritual, es comptava conjuntament de la següent manera tal i com consta en les actes corresponents:

De trenta-quatre quarteres, trenta pel pagès i les altres quatre entre el delme i la primícia per al prior. O també dit d'una altra manera: *De trenta-quatre mesures xicas o grans que sien, quatre, que ve a ser a raó de vuit i mitja, una.*

Dels pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall), el prior només percebia el delme com a senyor jurisdiccional, ja que la primícia era pel rector o prevere que nomenava el bisbe d'Urgell.

A Vilanova de Meià l'any 1677³¹³ les primícies també es comptaven de manera similar tot i que el prior no n'era el senyor jurisdiccional.

1. Productes que pagaven delme a l'onzena:

- **Els cereals:** Els grans d'aresta i sense aresta que delmaven *en garba*: el forment, mestall, ordi, civada, mill, panís i melca.
- **Els llegums:** delmaven en la mateixa proporció, però *en gra*: pèsols, cigrons, guixes o cairetes, llenties, garlendons, moxens, essos, erc i llubins.
- **Alls i cebes:** Les cebes i els alls delmaven *per forcs o per cabeces*, que venia a ser el mateix com si fos en gra.
- **Les fibres tèxtils:** el cànem i el lli no delmava en gra, sinó *en menats*. No pagaven delme ni primícia la llavor del cànem i la llavor del lli.
- **La verema.** El raïm per elaborar el vi, tot i que no ho deixa especificat, també delmava a l'onzena (igual que ho feia a Vilanova de Meià) i *delmaven per càrregues*.

En temps de la collita quan s'han de segar els grans que delmen en garba, cap pagès podia treure cap garba dels bancals segats que no hagués passat el batlle del prior a comptar-les i delmar, marcant amb un senyal les garberes i els sells que pertanyien al delme i les que són franques pel pagès. Un cop feta la destria, el pagès ja podia portar les seves garbes a l'era per a batre-les, mentre que les del prior es quedaven al bancal esperant el torn de batre organitzat pel batlle del prior.

2. El delme del bestiar menut (ovelles, cabres, porcells):

- Quan el ramat pujava a passar l'estiu a la muntanya:

El bestiar menut de llana o pèl, en delmaven les cries: corders i cabrits. Els ramats que pujaven a la muntanya per la Santa Creu de maig a passar l'estiu, havien de delmar en aquesta data, i pagaven *mig delme al prior* i l'altre *mig a la muntanya*, amb aquesta proporció: *de vint-i-dos, un, que són vint-i-una per l'amo i una al senyor*.

- Quan el ramat no pujava a la muntanya:

³¹³ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià(...)* op cit. LES PRIMÍCIES. Tenia dret a cobrar-les la Comunitat de con-rectors de l'església de Vilanova. Es resquitava a partir del delme. Feien primícies:

- Tota classe de grans i la verema, i es comptaven de la següent manera: *cada tres del delme en pren una la primícia, que correspon a quatre de cada trenta-quatre.*

- Les olives feien primícia, *quatre de cada trenta-set.*

- El safrà feia primícia, *quatre de cada quaranta-vuit.*

Aquells ramats que no pujaven a la muntanya pagaven el delme sencer de cabrits i corders a *portell*: Consistia a fer-los passar un a un per un portell i prenent del bo i del dolent per igual sense frau al senyor ni a l'amo del bestiar. Aquests delmaven l'endemà de Sant Joan de juny.

- El delme de la llana:

La llana de les ovelles delmava en tossa o velló, en el temps de xollar-les. Si el ramat pujava a la muntanya, pagava mig delme al prior. Aquest mig delme també podia ser pagat en diners, si abans es posaven d'acord en el seu valor el batlle del prior i l'amo del ramat.

- El delme de les ramades de pas o que arrendaven terres comunals que eren de la universitat de Santa Maria:

Les ramades que anaven de pas o arrendaven les terres comunals dels termes del priorat de Meià, havien de pagar *delme de corders i llana* en qualsevol temps, en proporció amb els dies que haurien pasturat al terme de Santa Maria i als altres termes del priorat.

- Delme dels porcells:

Els porcells delmaven també a l'onzena.

3. El delme i la primícia a la dotzena

La proporció d'aquest delme més la primícia es comptava de la següent manera:

De trenta-set, quatre; és a dir, trenta-tres franques per l'amo i les quatre per al prior.

Només afectava a aquests productes:

-Delme de les olives i el safrà.

El delme de les olives implicava els molins d'oli de Santa Maria de Meià, de Vilanova de Meià i el de la Vall del Priorat a Sant Miquel de Castell Jussà, els quals eren propietat i monopoli del prior.

-Les olives, *delmaven en mesures d'olives*, i no en oli.

-El safra, *delmava a pes el bri*, i no per cabeces.

-L'excepció del molí d'oli de Figuerola de Meià. Aquest molí era l'excepció respecte als altres que hi havia al priorat, ja que era propietat de la vila o comú, perquè el prior l'havia establert a la universitat de Figuerola de Meià, al qual havien de pagar anualment de censos 3 quartans d'oli.

Al molí d'oli de Figuerola el delme de les olives era *a la setzena*, és a dir, *quinze franques a l'amo i una part al prior*. També s'havia de pagar al moliner o a la vila pel dret de la moltura *la setzena*.

4. Delme de pollastres

Cada casa que posava lloques i criava pollets, havia de pagar anualment *un pollastre* al prior, el qual havia de ser bo, gras i rebedor. Aquest delme no era proporcional i es pagava de forma independent de la quantitat de pollastres que es tenia.

5. El redelme com a batlle de sac

El redelme com a batlle de sac tenien dret a cobrar-lo els batlles de les respectives batllies, i consistia en cobrar un segon delme d'uns productes ja delmats. Aquest redelme no afectava directament als vassalls del priorat, ja que el cobraven els batlles resquitant-lo del delme que percebia el prior d'alguns productes que ells s'encarregaven de portar el control.

Els batlles de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià, Peralba de Meià (amb Rúbies, Cabrera i Solanelles) i el de la Vall del Priorat; pels treballs que tenien per raó de la seva

feina, tenien dret a rebre el redelme com a batlle de sac, però només dels grans que delmaven en garba

-El redelme com a batlle de sac, consistia: *de tot allò que toca al senyor, el batlle en rep com a redelme l'onzena, és a dir, deu franques pel senyor i una pel batlle*. Aquest redelme només tenien dret a rebre'l pels grans que delmaven en garba (el forment, mestall, ordi, civada, mill, panís i melca).

- Els batlles no tenien dret a rebre redelme com a batlle de sac: dels llegums que delmen en gra (cigrons, faves, pèsols, cairetes o guixes, garlendons, llenties, etc.); ni de les olives, oli, safrà, bestiar, porcells, llanes, pollastres, etc. Diu l'acta textualment que encara que ells (els batlles) ho demanin, no hi tenen cap dret, sinó que en raó del seu ofici ho deuen fer pel senyor.-

- El cas de Figuerola de Meià. El batlle de Figuerola, a més de tenir dret a cobrar el redelme dels grans que delmaven en garba, tenia dret a cobrar el *redelme de les olives i oli com a batlle de sac*. En ser el molí d'oli de la vila, el batlle era l'encarregat de vetllar perquè el delme funcionés correctament. Als altres tres molins d'oli que el prior tenia en monopoli, s'encarregava de delmar directament el mateix moliner en nom del prior.

7.3.3. La quístia

Era el tribut fixe en moneda o en espècies que el senyor tenia dret a cobrar dels seus vassalls com a reconeixement de la seva senyoria.

No ha quedat constància en aquestes actes que el prior de Meià rebés cap tipus de quístia en reconeixement de la seva senyoria quan es descriuen els impostos i càrregues senyorials de cada poble del priorat de Meià. Tampoc es va escriure en cap acta que el prior Jalpí rebés o tingués dret a percebre la quístia quan va prendre possessió com a senyor jurisdiccional dels pobles que formaven les batllies de: Santa Maria de Meià, Peralba de Meià, Mont-Roig de Meià i la dels pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall). La excepció era Figuerola de Meià i Rúbies de Meià³¹⁴.

Tot i això hi havia dos termes en que el prior de Meià tenia dret a rebre la quístia:

a) La vila de Figuerola de Meià, pagava cada any el dia de Nadal 19 lliures de quístia: 15 de Figuerola i 4 per la quadra de Corniola. Pels seus treballs relacionats amb la quístia, els paers de Figuerola rebien *una gallina* de les que pagava la vila de censos.

b) Rúbies de Meià. En el redactat que es fa de Rúbies sobre el pagament dels impostos s'ha d'entendre que estan parlant de *la quístia* tot i que directament no l'anomenen. Es diu: "*al prior, una gallina de servitud i vassallatge, el dia de Nadal*". De tal manera que tantes cases com es facin en dit terme, han de pagar aquest dret. En el moment d'aquest recull hi havia dues cases habitades, per tant pagaven 2 gallines. Potser, més que una quístia, aquesta gallina era una mena de cens o fogatge, tot i que no ho especifiquen.

La quístia, com a reconeixement de senyoria, la rebien el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell de la universitat de Vilanova de Meià³¹⁵, i també la rebia Ignacio Capachi dels seus vassalls d'Argentera³¹⁶.

³¹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op. cit. p 91- 99.

³¹⁵BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià [...]. Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Op. cit. . **LA QUÍSTIA**. Era un tribut en diners que els senyors jurisdicionals de Vilanova de Meià, el Capítol d'Urgell, tenien dret a cobrar com a reconeixement de la

7.3.4. Els censos

Eren el dret real que els emfiteutes havien de pagar al seu senyor directe, sobre els fruits dels béns immobles a canvi del seu domini. Seria com el tribut fixe que es pagava al senyor pel contracte d'emfiteusi. En el priorat de Meià no parlem dels vassalls de cada poble, ja que el prior havia establert a les diverses universitats algunes de les indústries i serveis que ell tenia el monopoli i a canvi els cobrava un cens anual. Farem una doble distinció:

a) Les poblacions que tenien universitat o comú municipal

1. Santa Maria de Meià

La Universitat de Santa Maria tenia en propietat una colla de serveis municipals que els hi havia establert el prior, dels què li n'havia de pagar censos:

. Pel **forn de pa**: *9 rals (18 sous) de censos anuals.*

. Pel **molí fariner**: *20 sous (1 lliura) de censos* cada any el dia de Nadal.

. Per l'**acensament de 1634**: fet pel prior Jalpí a la vila de Santa Maria dels termes de Rúbies, Cabrera, Solanelles i Peralba, havien de pagar *25 lliures de censos* tots els anys el dia 17 de gener, Sant Antoni. D'aquest acensament en parlarem amb més detall en exposar els béns de les universitats i també en la sentència arbitral que la universitat de Santa Maria va guanyar al prior.

2. Figuerola de Meià

. Totes les cases del terme i vila de Figuerola de Meià, presten al prior per *dret de fogatge i cens anual*, cada any el dia de Nadal, *una gallina* bona, grossa i rebedora. En aquell moment hi havia 27 cases habitades, per tant havien de pagar 27 gallines de censos.

. La vila de Figuerola tenia establerta la quadra de Corniola, per la que pagaven cada any el dia de Nadal *4 lliures de censos.*

A Figuerola de Meià hi havia un particular que el prior li havia fet un acensament al marge i després de l'acensament general fet a la vila:

. Sebastià Camarasa, tenia establertes unes cases i finques de les que pagava de censos *8 fanques de blat forment*, bo, net i rebedor, el dia 15 d'agost.

3. Els pobles de la Vall del Priorat

També tenien universitat o comú municipal els tres pobles que formaven la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall), però no apareixen les dades de les rendes del prior en el Llibre General del Priorat.

b) Les poblacions que no tenien universitat o comú municipal

seva senyoria. La vila els pagava anualment 35 lliures i alguns sous i eren recaptats pel collidor de les Terres del Marquesat .

³¹⁶ BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío [...] op. cit.* A Argentera el pagaven tots els emfiteutes en metàl·lic un cop a l'any, el dia de sant Martí (11 de novembre) i no guardava cap relació directa amb l'extensió de les finques que tenien establertes entre els vuit emfiteutes que la pagaven. Un exemple és el que posem: Miquel Artigues tenia acensada una finca de 28 jornals i 1 porca: pagava de quístia 1 lliura i 6 sous. Serafina Canes tenia acensada una finca de de 3,5 jornals i 2,5 porques: pagava de quístia 1 lliura i 16 sous.

La batllia de Peralba de Meià (Peralba, Rúbies, Cabrera i Solanelles), no tenia consell o comú municipal i era el batlle del prior que imposava a cada particular les càrregues i impostos senyoriais que constaven a l'establiment d'emfiteusi. La batllia de Mont-Roig en trobar-se completament deshabitada no apareix en el *Llibre General del Priorat* quan s'expliquen els impostos i drets senyoriais sobre els vassalls.

1. Peralba de Meià

Vivien sis famílies al poble de Peralba el dia 7 de setembre de 1640, quan es redacten aquestes actes. Aquestes famílies van ser assentades al poble quan estava abandonat, en els dos nous establiments de població que el prior Bernat de Jossa (1567) i el prior Rafael de Sampsó (1587) havien fet per tal de tornar a repoblar el terme. Tot i això, no disposaven de consell general i en tot depenien directament del batlle del prior. La població donava nom però, a la batllia de Peralba, ja que era el lloc que tenia més habitants.

Els veïns de Peralba pagaven tots junts com a poble de *censos* anuals al prior *6 lliures amb diner i 4 gallines*, repartides de la següent manera: per Nadal, 4 gallines i 3 lliures. Per Sant Joan de juny les restants 3 lliures.

Censos totals: 6 lliures i 4 gallines

Censos de particulars:

. Joan Soler, pagava de *censos 1 gallina* per Nadal tots els anys, per les terres que té acensades a Rocaspana.

. La família Arriasol, pagava *1 sou* més de *censos*, per la llicència d'eixamplar la seva casa.

2. Rúbies de Meià

Al poble de Rúbies a data de 7 de setembre de 1640, només hi vivien dues famílies, les quals havien de pagar al prior *de censos* i de forma conjunta *30 rals* cada any, repartits d'aquesta manera: 1 lliura i 10 sous per Nadal, i 1 lliura i 10 sous per Sant Joan de juny.

Censos: 30 rals

3. Cabrera de Meià

Al terme de Cabrera el prior Sampsó havia establert un emfiteuta (Josep Estrada) el 1595. El 1628 el mateix prior va repartir de nou la mateixa propietat entres els tres fills de l'emfiteuta. De tota manera el 7 de setembre de 1640, quan es redacten aquestes actes, només hi vivia un dels tres fills:

. Joan Estrada, l'únic vassall de Cabrera pagava cada any de censos per Nadal: *3 lliures i 2 gallines*. L'única condició que li van posar al seu pare en fer l'acensament era que durant 8 anys s'hi havia d'edificar una casa i habitar-la amb la seva família.

Censos: 3 lliures i 2 gallines

Censos de persones que no vivien al terme de Cabrera:

. Antoni Rossell, pagès de Figuerola de Meià, pagava de *censos: 2 sous* cada any per Nadal, i *mitja quartera de forment*, bo, net i rebedor, el dia 15 d'agost, per un tros de terra anomenat les Vinyasses.

. Jaume Doll, pagès de Figuerola de Meià, pagava de *censos: 2 sous* cada any per Nadal, per un tros de terra campa a les Vinyasses, d'un jornal i mig.

4. Solanelles de Meià

Solanelles, sí que apareix en el *Llibre General del Priorat*, però com que no hi ha cap emfiteuta que hi visqui com a vassall del prior, no parlen dels censos.

En el capbreu jurisdiccional de Vilanova de Meià (1677)³¹⁷ que anem comparant, ens trobem que els censos eren pagats pel comú de la vila per diversos monopolis que el Capítol d'Urgell els hi havia establert, de la mateixa manera que passava a Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià respecte al prior.

A Argentera de Meià també rebia el senyor Ignacio Capachi els censos dels seus vassalls, tal i com consta en el capbreu de 1734³¹⁸. Els set emfiteutes els havien de pagar en espècies el dia de Nadal.

7.4. Un cas pràctic. Les rendes que el prior de Meià rebia a Vilanova de Meià a partir dels capbreus de 1557 i 1627-2637.

Fins aquí hem vist de forma general com es repartien les rendes als pobles del priorat de Meià en els què el prior n'era el senyor, però fins ara no hem localitzat cap capbreu o el corresponent llevador de delmes i censos d'aquestes poblacions. Però en aquest apartat veurem un cas pràctic de repartiment de rendes de les propietats que el prior tenia al terme de Vilanova de Meià a partir de dos capbreus.

En el **capítol 11** hem elaborat un treball sobre les propietats, rendes i altres drets que el prior de Santa Maria de Meià tenia al terme municipal de Vilanova de Meià del qual tenia la senyoria i totes les jurisdiccions el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Per aquest treball hem estudiat: el Capbreu Vell de Meià (1557)³¹⁹, el capbreu elaborat entre 1627-1637³²⁰, el Llevador dels delmes i censos de 1638³²¹ i la Concòrdia i permuta feta

³¹⁷BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià [...]. Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Op. cit. ELS CENSOS. Eren també pagats pel comú de la vila per diversos serveis que el Capítol d'Urgell havia establert a la vila:

- 17 sous anuals per la Plaça (dret a Mercat).
- 6 sous anuals per les taules de la Carnisseria.
- 15 sous anuals per "lo Pes" (pesos i mesures de la vila).

Els censos eren recaptats, en nom del Capítol, pel collidor del Marquesat.

³¹⁸BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío [...]*. op. cit. Entre els set emfiteutes li pagaven de censos el dia de Nadal al senyor Ignacio Capachi: 16 gallines, 3 conills, 5 perdius, 7 càrregues de llenya, 3 pollastres i mig, 1 tord i 5 diners. Fins i tot un vassall, Pau Bertran, li havia de donar un vas d'aigua. El vas d'aigua no tenia cap valor material però servia per demostrar que el senyor Capachi era el senyor directe d'una de les seves finques i d'aquesta manera no en perdia la possessió, ja que si no fes el ritual del vas d'aigua passaria directament al emfiteuta, de la que ja en gaudia l'usdefruit.

³¹⁹ACU. Lligall petit (1). *CAPBREU VELL DE MEIÀ. capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557)*. Document relligat en 22 fulls de paper mida mig foli allargat i escrit en lletra gòtica cursiva.

. ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Al davant d'aquest capbreu es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el Capbreu Vell de Meià de 1557, ocupant les 13 primeres pàgines escrites en lletra humanística cursiva.

³²⁰ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Document original que es conservava a l'Arxiu del Priorat de Meià amb les signatures i l'autenticació del notari públic de Vilanova de Meià, Pere Serradell. En el mateix document, primerament es transcriu íntegrament en una còpia simple el Capbreu Vell de Meià de 1557 a les 13 primeres pàgines. Tot seguit apareix el capbreu original amb les declaracions dels 53 emfiteutes de Vilanova de Meià, fins a la p. 25. A partir de la p. 26 comencen les citacions i el cartell per la continuació del capbreu amb els emfiteutes de Santa Maria de Meià i la Vall d'Ariet, les quals acaben a la p. 44.

entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià de 1640³²². Especialment el treball sobre els dos capbreus ens permet estudiar les rendes i altres drets que el prior tenia a Vilanova de Meià i què ben poc podien diferir dels que tenia a Santa Maria de Meià i a les altres poblacions en que ell era el senyor jurisdiccional. Amb aquest apartat donem una visió més general del territori, la Coma de Meià.

7.4.1. El Capbreu Vell de Meià (1557)³²³

(Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **Taula 11.2.** del capítol 11).

És el primer capbreu de les terres i rendes que té el prior del Monestir de Santa Maria de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Les capbrevacions acaben l'11 de maig de 1557 en temps del prior de Meià, Bernat de Josa. Fa d'apoderat i procurador del prior en Pere Joan Sarradell, batlle de Santa Maria de Meià, que és l'encarregat de rebre les declaracions dels emfiteutes. Actua com a notari elegit de les capbrevacions en Francesc Mir, prevere. Al capbreu surten fins a 51 emfiteutes de Vilanova de Meià, inclòs el mateix carlà de Vilanova, amb un total de 122 finques declarades; mentre que només es comptabilitzen 6 emfiteutes de Santa Maria de Meià amb un total d'11 finques.

a) *Les rendes*

1. **El delme.** Al terme de Vilanova de Meià el delme, en general era a l'onzena, però depenia del producte que delmava (a la dotzena les olives i el safrà), i això queda explicitat en el capbreu jurisdiccional que van fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell el 1667³²⁴, com a senyors jurisdiccional de Vilanova, tot i que aquest capbreu és fet més d'un segle després, pensem que no havia variat la manera de delmar.

. ACU. Signatura 521. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià*. Còpia simple del segon capbreu (16 d'agost de 1627 – 21 de gener de 1637) que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, ja que els canonges eren els senyors jurisdiccional, en nom del rei, de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.

³²¹ ACA. Diversos, Meià, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del seu capbreu original [...]*.

³²² ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit 2. *Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo lltre. Sr. Prior de Meià Dn. Fra Josep de Jalpi i Julià, en i sobre moltes i diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova, de les quals unes pagaven lo delme a dit Prior de Meià i altre pagaven lo delme a dit Sr. Belloch. Així que ab tota igualtat de les dos parts s'és feta dita canviació i per llevar los molts fraus que se feien quiscun any a dit Belloch i també a dit Prior, com llargament se conté en dit acte. Fou fet a 9 de setembre de 1640*. Aquest document va ser redactat pel notari de la cúria del priorat de Meià, Pere Serradell. La còpia que tenim consta de trenta folis manuscrits i està redactada i autenticada el 1793 per Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià.

³²³ ACU. Lligall petit (1). *CAPBREU VELL DE MEIÀ. capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557)*, op. cit.

. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Al davant d'aquest capbreu es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el Capbreu Vell de Meià de 1557, op. cit.

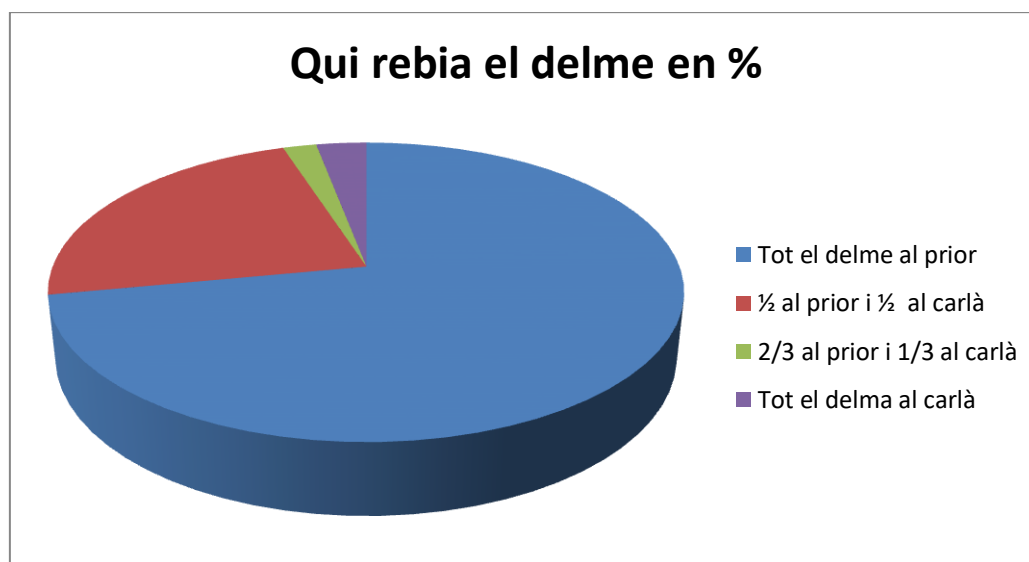
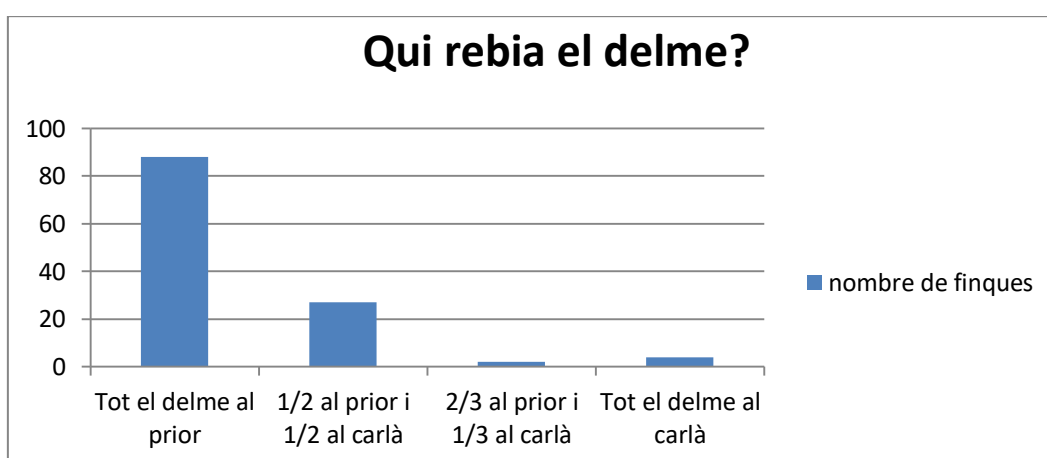
³²⁴ ACU. signatura 521. *Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Op. cit. En ell queda constància, entre moltes altres coses, de les rendes o impostos senyorials que havia de pagar la vila al Capítol, però també els dels particulars a cada senyor que tenia terres al seu terme, entre els quals també es trobava el prior de Santa Maria de Meià, que tenia moltes terres de la seva propietat a Vilanova.

Veient la importància que tenien la terra campà (44% de la terra cultivada) i les vinyes (33% de la terra cultivada), era important tenir en compte el delme a l'onzena que afectava tota classe de grans i la verema.

Quadre 7.2. Qui rebia el delme al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1557?
(amb gràfics)

Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Tot el delme al prior	88	72
1/2 al prior i 1/2 al carlà	27	23
2/3 al prior i 1/3 al carlà	2	2
Tot el delma al carlà	4	3

Total finques121

Cada emfiteuta delmava per cada finca per separat, tenint en compte el conreu que hi cultivava. De les 121 finques que apareixen al capbreu, 88 pagaven tot el delme al prior de Meià (72%); 27 pagaven la meitat del delme al prior i l'altra meitat al carlà de Vilanova de Meià (23%); 2 finques paguen 2/3 del delme al prior i els 1/3 al carlà (2%); 4 finques pagaven tot el delme al carlà (3%). Aquests repartiments del delme entre el prior i el carlà suposem que devia ser problemàtic de destriar-lo quan els seus respectius

batlles es presentaven a delmar a les finques afectades i segurament els amos intentaven defraudar a uns i altres. Creiem que la conseqüència d'aquest repartiment tan irregular del delme, serà la concòrdia i permuta que van fer el prior de Santa Maria i el carlà de Vilanova que estudiarem al capítol 10.

En elaborar aquest treball ens semblava complicat els cobraments del delme en aquestes proporcions que indiquem al terme de Vilanova de Meià per part carlà de Vilanova i pel prior de Meià, però podem comprovar, tal i com assenyala Enric Vicedo³²⁵, que en algunes poblacions relativament properes a nosaltres el delme era gaudit per més d'un perceptor, resultat de divisions en el cobrament dels delmes, gestades al llarg dels segles, essent un cas límit i significatiu la baronia d'Oliola en que els delmes es troben repartits entre set perceptors. S'indica també que gran part dels delmes de les poblacions que estudia, anaven a mans de senyors que no residien a les terres de Lleida, cosa que no passava en els delmadors de Vilanova de Meià en el segle XVI-XVII.

2. Les primícies. Al terme de Vilanova de Meià, les primícies tenia dret a cobrar-les la Comunitat de Con-rectors de l'església parroquial de Sant Salvador. Resultaven poc carregoses pel pagès, puix es resquitava a partir del delme, tal i com veiem en la nota³²⁶. Segons explica E. Vicedo, en els capbreus que estudia de la segona meitat del segle XVIII³²⁷, "les primícies són rebudes pels rectors de les poblacions, i en cas que aquestes no tenen rectoria ja que són sufragànies d'una altra rectoria, o bé correspon el seu cobrament a un monestir o institució eclesiàstica, les primícies són rebudes pels perceptors a qui correspon, els quals pagaran un sacerdot per realitzar la tasca que li és pròpia en el poble".

En aquest capbreu es dona per entès que les primícies les cobraven els capellans o la Comunitat de Con-rectors de Vilanova, i només queda constància de les excepcions que passem a explicar. De tota manera no queda massa clar perquè hi havia set finques del terme de Vilanova on es repartien la primícia entre el prior i la Comunitat del poble, i molt menys les sis finques en que la primícia era tota del prior.

Quadre 7.3. Qui rebia les primícies al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1557? (amb gràfics)

³²⁵ VICEDO I RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció, propietat i renda*. Editorial Crítica. Barcelona, 1991. P 161-166. "Les càrregues proporcionals a la producció agrària". Tot i que les dades provenen de capbreus a la segona meitat del segle XVIII, pensem que no serien massa diferents d'allò que passava a Meià. En la nota 16 queda explicat el cas de la baronia d'Oliola, formada per Oliola, Claret, Malavella, la Canosa i alguns masos. En aquesta baronia els delmers són set: el duc de Cardona, el carlà de Claret, el carlà d'Oliola, el senyor de Roca Martí (Rocavertí de Sant Salvador), el rector d'Oliola, el carlà d'Olivella i el beneficiat de Sant Joan Baptista d'Agramunt. Si a Vilanova de Meià tenien complicat repartir-se el delme entre dos perceptors i van acabar fent una concòrdia per aclarir-ho; a la baronia d'Oliola tot plegat devia ser encara més complicat.

³²⁶ ACU. "Capbreu de Vilanova de Meià. 1677". Signatura 521. Les primícies resultaven poc carregoses pel pagès, puix es resquitaven a partir del delme i al terme de Vilanova de Meià es comptaven de la manera següent. Feien primícies:

- Tota classe de grans i la verema, i es comptaven de la següent manera: *cada tres del delme en pren una la primícia, que correspon a quatre de cada trenta-quatre.*

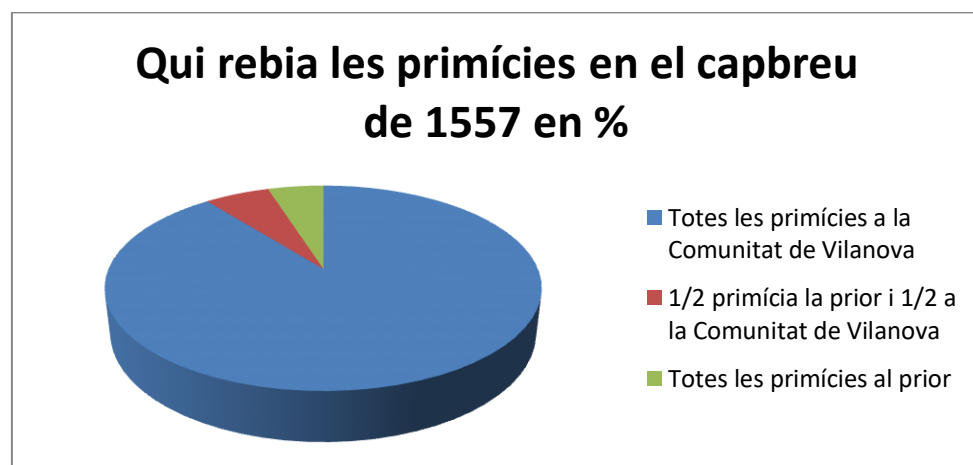
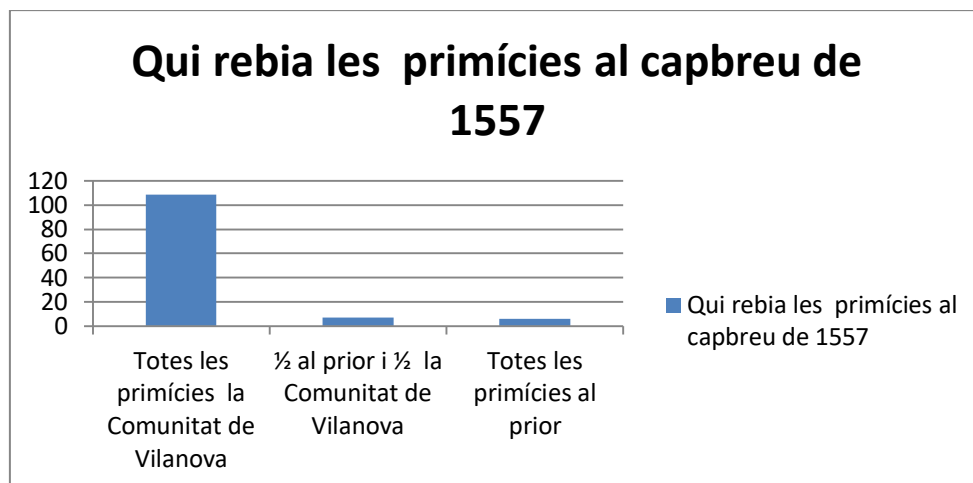
- Les olives feien primícia, *quatre de cada trenta-set.*

- El safrà feia primícia, *quatre de cada quaranta-vuit.*

³²⁷ VICEDO I RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents (...)* op. cit. p 163.

Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Totes les primícies la Comunitat de Vilanova	108	89
½ al prior i ½ la Comunitat de Vilanova	7	6
Totes les primícies el prior	6	5

Total de finques 121

De les 122 finques que el prior tenia a Vilanova, només 6 pagaven la primícia de forma íntegra al prior: Pere Olives, l'Albaneda; Jaume Oromir, el Ciscar; Pau Costa, les Coromines; Perot Costa, les Fanecades; Joanot Bertran, les Coromines; Miquel Terrer, lo Prat, i Jaume Serradell, l'Era. De la resta de les finques, 7 pagaven ½ de la primícia al prior i l'altra ½ als con-rectors de Vilanova: Pere Olives, les Tàpies; Pere Brescó, les Tàpies; Blasi Carles, les Troïdes; na Esperança, el Ciscar; Joan Girart, la Tàpia i les Tàpies, i Macià Serradell, les Tàpies.

b) Conclusions

Com a conclusió pel que fa a aquest primer capbreu podem recordar que aquest és el primer que el prior de Santa Maria de Meià fa elaborar de les terres que té a Vilanova de Meià, que són un total de 122 finques la gran majoria de les quals (111) són cultivades per pagesos de Vilanova de Meià (51) i solament 11 ho són per pagesos de Santa Maria de Meià. Hem constatat que la majoria d'aquestes finques pagaven tot el delme al prior (Verge Maria de Meià al capbreu), una porció considerable el pagaven a mitges al prior i al carlà de Vilanova, mentre que molt poques el pagaven íntegrament al carlà. Les primícies, la majoria les rebia la Comunitat de con-rectors de Vilanova de Meià i una

quantitat molt reduïda les percebia el prior a mitges i el prior tot sol. Pel que fa a altres rendes, aquest capbreu és molt curt i no dóna cap més explicació.

7.4.2. El Capbreu de 1627-1637³²⁸

(Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **Taula 11.3.** del capítol 11)

Capbreu de les terres i rendes que té el prior del Monestir de Santa Maria de Meià als termes de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet, que es troben sota la jurisdicció temporal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Aquest capbreu es va començar el 16 d'agost de 1627 quan era prior Rafael de Sampsó (1576-1629). La redacció, però, s'allarga fins el 21 de gener de 1637 quan aleshores ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Actua com a notari de les capbrevacions el discret Pere Serradell, notari públic de Vilanova de Meià, i com apoderat en nom del prior, el reverend Benet Terrer, prevere i canonge del Monestir de Meià i vicari general del priorat, que és l'encarregat de rebre les declaracions dels emfiteutes.

En total el prior de Meià, el 1627, tenia als termes de Vilanova de Meià i al de la Vall d'Ariet, 121 finques (115 a Vilanova i 6 a la Vall d'Ariet). De les quals 93 d'aquestes finques eren propietat de persones de Vilanova, 43 de persones de Santa Maria i 6 de persones de la Vall d'Ariet. En total declaren com a emfiteutes del prior 83 persones (53 de Vilanova, 26 de Santa Maria i 4 de la Vall d'Ariet).

a) Les rendes

1. **El delme.** Al terme de Vilanova de Meià el delme, en general era a l'onzena, però depenia del producte que delmava, i això queda explicat en el capbreu jurisdiccional que van fer elaborar el Capítol de Canonges de Seu d'Urgell el 1667³²⁹, com a senyors de Vilanova, que anem citant. Veient la importància que tenien les vinyes i les plantes d'oliveres que ara ocupaven el 76% de la terra cultivada, era important tenir en compte el delme a l'onzena que afectava la vinya i tota classe de grans, però també el delme a la dotzena en què delmaven les olives.

Cada emfiteuta delmava per cada finca per separat, tenint en compte el conreu que hi tenia. De les 115 finques que apareixen al capbreu, 71 pagaven tot el delme al prior de Meià (61%); 41 pagaven la meitat del delme al prior i l'altra meitat a la carlana de Vilanova de Meià (36%); 1 finca paga 1/3 del delme al prior i els 2/3 a la carlana (1%); 1 finca pagava 1/3 del delme al prior, l'altre 1/3 a la carlana i l'altre 1/3 com a lleuda al

³²⁸ ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Op. cit.

. ACU. Signatura 521. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià*. Còpia simple del segon capbreu (16 d'agost de 1627 – 21 de gener de 1637) que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, ja que els canonges eren els senyor jurisdiccional, en nom del rei, de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet. Op. cit.

Aquesta segona versió del capbreu va ser treballat per Ramon Bernaus i Santacreu, i publicat un resum del mateix al llibre *El municipi de Vilanova de Meià* (1999). A les p. 130-133, apareixen les declaracions i les conclusions sobre els emfiteutes de Vilanova de Meià, i a les p. 305-306 apareixen les declaracions i les conclusions sobre els emfiteutes de Santa Maria de Meià i de la Vall d'Ariet.

La segona versió d'aquest capbreu, treballada en termes semblants, però desenvolupats més extensament, també apareix al curs de doctorat 1999/2000 de M del Mar Durich Massanès, *Pagesos i senyors al segle XVII a Vilanova de Meià i la seva coma*, p. 109-113.

³²⁹ ACU. Signatura 521. *Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. op. cit. En ell queda constància, entre moltes altres coses, de les rendes o impostos senyorials que havia de pagar la vila al Capítol, però també els dels particulars a cada senyor que tenia terres al seu terme, entre els quals també es trobava el prior de Santa Maria de Meià, que tenia moltes terres de la seva propietat a Vilanova.

Capítol d'Urgell (1%), i per últim, 1 finca pagava la ½ del delme al prior i l'altra ½ com a lleuda al Capítol d'Urgell (1%).

Quadre 7.4. Qui rebia el delme al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)

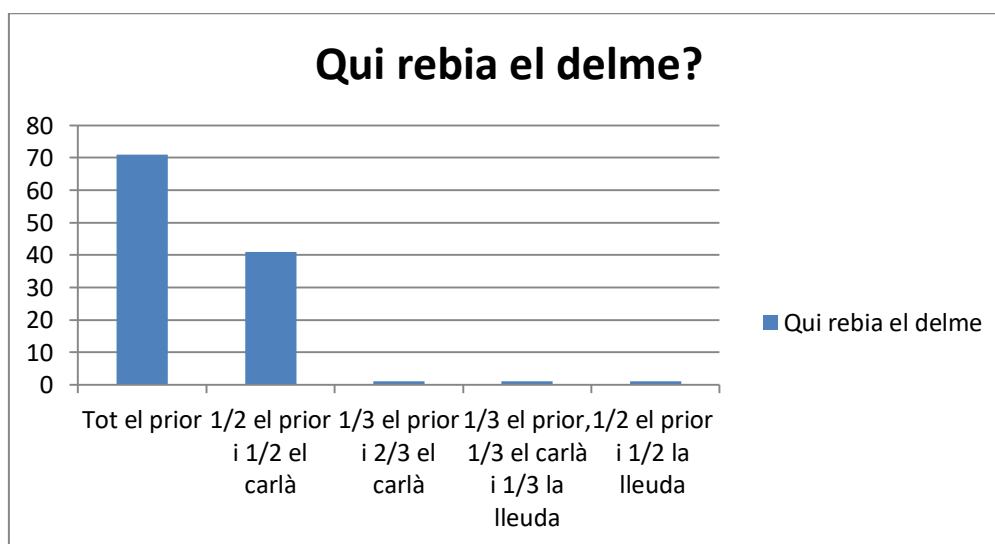
Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Tot el delme al prior	71	61
½ al prior i ½ a la carlana	41	36
1/3 al prior i 2/3 a la carlana	1	1
1/3 al prior, 1/3 la carlana i 1/3 la lleuda del Capítol	1	1
½ al prior i ½ la lleuda del Capítol de la Seu	1	1

Total de finques 115

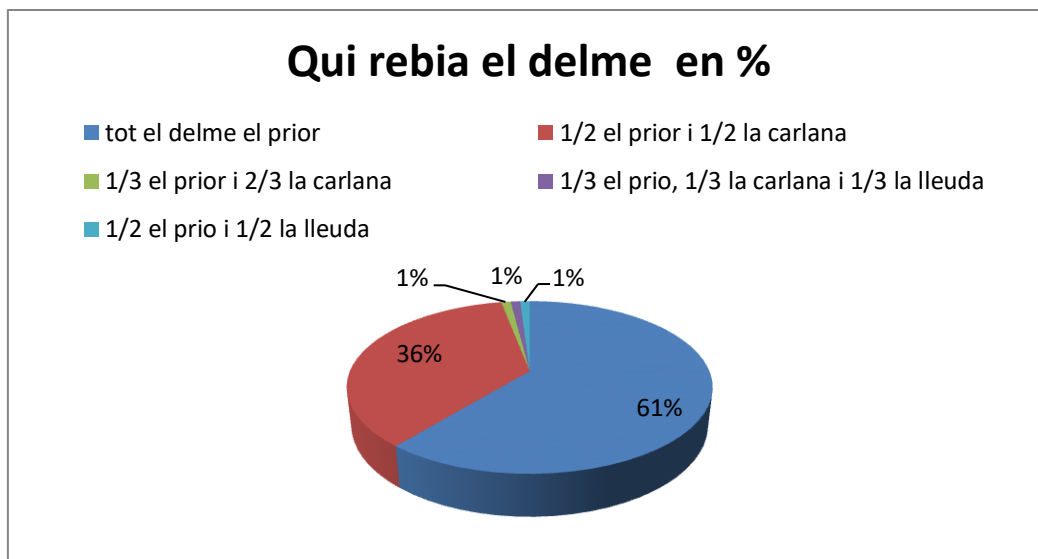
Una de les rendes que apareixen en les declaracions de dos emfiteutes de Vilanova de Meià d'aquest capbreu i que aparentment no té res a veure amb el delme, és la *lleuda*, un impost fix que gravava l'entrada de mercaderies a la vila per a ser venudes al mercat o a les fires. A Vilanova pagaven lleuda els forasters, però la gent del poble no en pagaven³³⁰. De fet era un aranzel per protegir els productes locals. No queda massa clar el perquè dos emfiteutes de Vilanova havien de donar una part del delme com a lleuda d'una finca al Capítol de Canonges de la Seu. Els emfiteutes de Vilanova que pagaven lleuda eren:

40. Elisabet Mongay de Vilanova de Meià, ha de donar la ½ del delme del bancal del Ciscar, com a *lleuda* al Capítol de Canonges d'Urgell.

43. Geroni Horomir de Vilanova de Meià, ha de donar 1/3 del delme del tros del Prat, com a *lleuda* al Capítol de Canonges d'Urgell.

³³⁰ ACU. *Capbreu de Vilanova de Meià. 1677*. Signatura 521. Op. Cit.

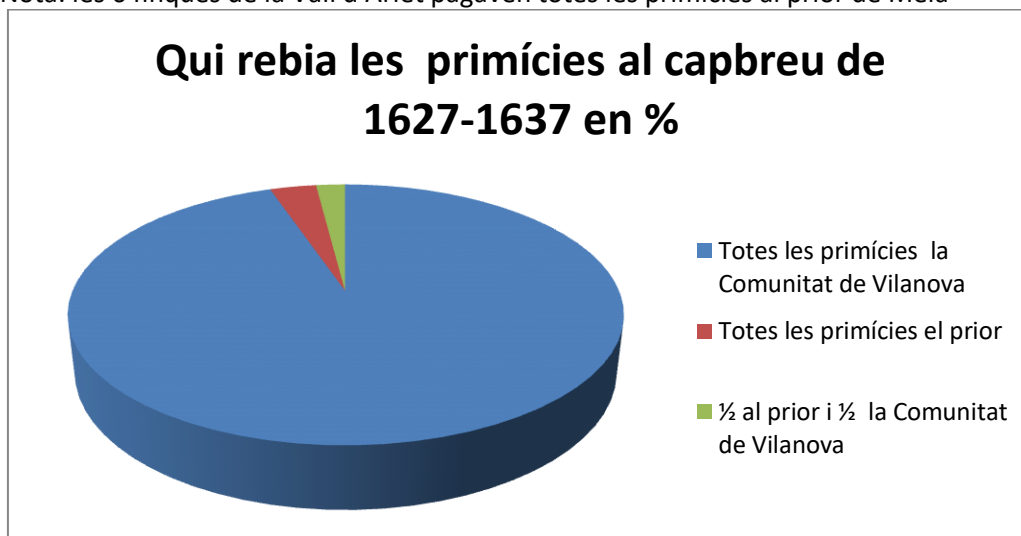
2. **Les primícies.** Al terme de Vilanova de Meià, les primícies tenia dret a cobrar-les la Comunitat de con-rectors de l'església parroquial de Sant Salvador. Resultaven poc carregoses pel pagès, puix es resquitava a partir del delme³³¹. En aquest capbreu es dóna per entès que les primícies les cobraven els capellans de Vilanova, i només queda constància de les excepcions que passem a explicar:

Quadre 7.5. Qui rebia les primícies al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)

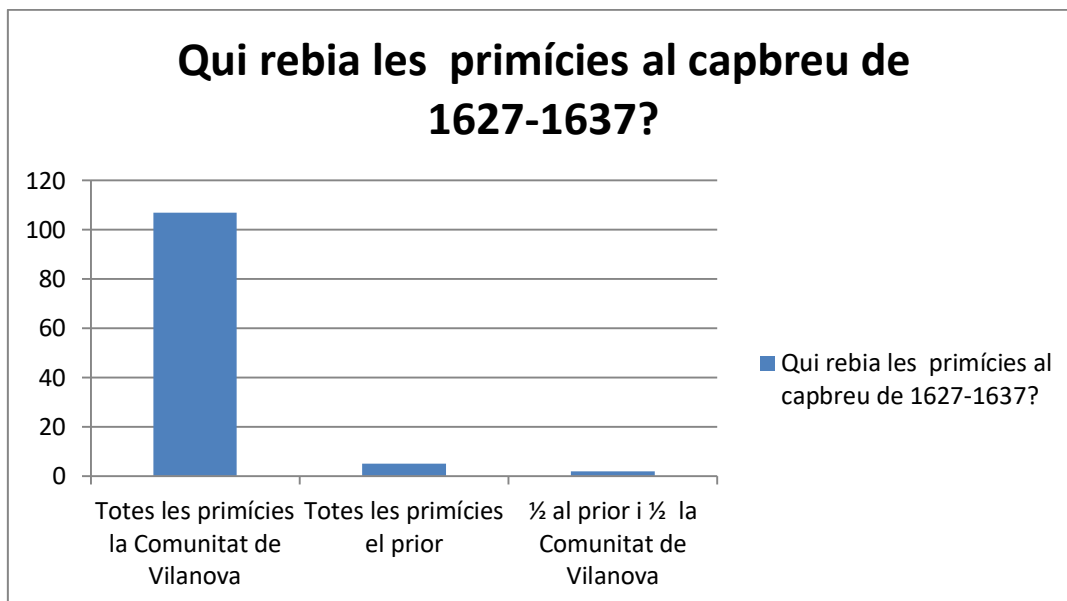
Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Totes les primícies la Comunitat de Vilanova	108	94
½ al prior i ½ la Comunitat de Vilanova	2	2
Totes les primícies el prior	5	4

Total de finques 115

Nota: les 6 finques de la Vall d'Ariet pagaven totes les primícies al prior de Meià

³³¹ ACU. "Capbreu de Vilanova de Meià. 1677". Signatura 521. Op. Cit. : " (...) en cas que aquestes (poblacions) no tenen rectoria ja que són sufragànies d'una altra rectoria, o bé correspon el seu cobrament a un monestir o institució eclesiàstica, les primícies són rebudes pels perceptors a qui correspon, els quals pagaran un sacerdot per realitzar la tasca que li és pròpia en el poble".

De les 115 finques que el prior tenia de Vilanova, només 5 pagaven les primícies de forma íntegra al prior: Joan Gassol, Riu de Sant Pere; Francesc Cairol, Riu de Sant Pere; Jaume J. Bertran, la Plana d'en Sec; Pere Olives, les Albanedes, i Francesc Terrer, el Grau. Mentre que 2 finques més pagaven la ½ de les primícies al prior i l'altra ½ als capellans de Vilanova: Antoni J. Garriga, camí del Molí, i Pere Costa, les Coromines. Són un cas a part els quatre emfiteutes de la Vall d'Ariet, ja que la parròquia de Sant Bartomeu depenia directament del prior de Meià i ell hi enviava al vicari corresponent per a fer els oficis religiosos quan tocava, doncs en aquesta època no hi havia rector. Per tant les primícies de les 6 finques de la Vall d'Ariet, les percebia íntegrament el prior com a rector de la parròquia, el qual designava el sacerdot (vicari) per realitzar les tasques que li eren pròpies³³².

b) Conclusions sobre els dos capbreus

La primera constatació en comparar els dos capbreus, és que en estar elaborats en un interval de temps de més o menys uns vuitanta anys, ens és molt difícil de poder comparar les persones que tenien la possessió de la terra en un i altre i molt menys les finques declarades, ja que és del tot impossible trobar-hi semblances. No hem sabut reconèixer ni una sola família que, sense canviar els cognoms, mantingués un bloc semblant de finques en una i altra declaració. En el capbreu del segle XVI surten fins a 51 persones de Vilanova de Meià, inclòs el mateix carlà amb un total de 122 finques declarades; mentre que només surten 6 persones de Santa Maria de Meià amb un total d'11 finques. En el capbreu del segle XVII sembla que al prior de Meià li han pervingut moltes més terres al terme de Vilanova i per això ha pogut realitzar nous acensaments, tot i que en aquests moments no ho podem assegurar perquè no disposem de la documentació necessària. Ara apareixen en les declaracions un total de 136 finques, repartides entre 53 emfiteutes de Vilanova (93 finques) i 26 emfiteutes de Santa Maria (46 finques). El nombre total de finques ha augmentat en 14, el nombre d'emfiteutes de Vilanova ha crescut en 2, però els emfiteutes de Santa Maria han crescut en 20 i el

³³² VICEDO I RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents (...)* op. cit. p 163. Parla de les percepcions de les primícies.

nombre de finques cultivades per ells ha crescut en 32. Per això creiem que als priors de Meià en aquest llarg període de temps els havien pervingut un nombre important de finques al terme de Vilanova, especialment a la partida dels Escubellers, que en el primer capbreu només hi tenien una finca, i ara n'hi tenen 13. A més ara aquestes finques estan acensades a persones de Santa Maria de Meià, ja que aquesta partida, com la dels Prats, és a tocar del terme de Santa Maria.

Pel que fa als drets senyorials ens adonem que el pagament del delme en el capbreu del segle XVI, el 72% de les finques el pagaven íntegrament al prior, mentre que en el del segle XVII havia baixat al 61%. En el primer capbreu el 3% de les finques pagaven tot el delme al carlà de Vilanova, mentre que en el segon no en surt cap. En el primer capbreu pagaven ½ delme al prior i ½ al carlà de Vilanova el 23% de les finques, mentre que en el segon aquest percentatge havia pujat fins al 36%. Proporcions més complicades del repartiment del delme entre el prior i el carlà, afectaven en el primer el 2% de les finques en el primer capbreu i el 3% en el segon. En el segon capbreu veiem que en dues finques la ½ i el 1/3 respectivament del delme l'havien de donar als senyors de Vilanova (el Capítol d'Urgell) com a lleuda. Desconeixem fins ara quina relació tenien aquestes finques amb la lleuda o aranzel per poder vendre mercaderies al mercat i fires de Vilanova de Meià.

Pel que fa a les primícies, en estar ubicades totes les finques al terme de Vilanova de Meià, en un principi tenia dret a rebre-les la Comunitat de con-rectors de la parròquia, llevat de molt poques excepcions, tant en un com en l'altre capbreu, que la rebia sencera el prior, ho bé la partien amb els con-rectors. Hem pogut comprovar que les finques de la Vall d'Ariet que es trobaven dintre de la parròquia de Sant Bartomeu, la qual no tenia rector i depenia directament del prior, les primícies les percebia senceres aquest.

Hem comprovat en el segon capbreu que hi havia un total de quatre emfiteutes que per una de les seves finques, a més del delme i la primícia, havia de pagar censos al prior, tres a Vilanova de Meià i un a la Vall d'Ariet. D'aquestes finques el prior en tenia el domini directe i a canvi del cens cedia la finca a l'emfiteuta. Un d'aquests emfiteutes, el cens l'havia de pagar en diners, mentre que els altres tres el pagaven en espècies. Hem vist que en el Llevador de 1638, a més de deixar constància dels quatre emfiteutes que sortien al capbreu i havien de pagar censos, n'apareixen tres de nous, que deuen ser nous acensaments que el prior va fer després de tancat el capbreu.

7.5. Els impostos de les transmissions patrimonials al priorat de Meià

Els vassalls que tenien terres, cases i altres drets acensats als pobles del priorat de Meià, tenien llibertat per disposar de la propietat útil dels béns senyorials i els podien cedir en compravenda, donació o per via testamentària. Però en reconeixement del domini directe senyorial, havien de demanar-li permís abans de fer qualsevol transmissió, tot pagant els impostos corresponents: terços, lluïsmes i foriscapis.

7.5.1. Exempció d'aquests drets senyorials

En les actes que estem estudiant veiem que els vassalls de Santa Maria de Meià i la seva batllia (Sant Esteve de Montsec i la Coscollera); Figuerola de Meià i la seva batllia (la Massana i Munnà), Peralba de Meià amb la seva batllia (Rúbies de Meià, Cabrera de Meià, Solanelles de Meià), *no han de pagar lluïsmes, terços ni foriscapis al senyor* de les seves propietats que es venen, empenyoren, donen, succeeixin, tant si són acensades com si són comunals.

Només hi havia l'excepció de Peralba que, quan un vassall alienava o venia una propietat, havia de donar el *dret de fadiga* al senyor, el qual tenia deu dies per fadigar a favor de qui volgués.

Suposem que els pobles que formaven la batllia de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall), i la batllia deshabitada de Mont-Roig de Meià, també gaudien d'aquesta exempció d'impostos senyorials, però no apareixen les dades en el Llibre General del Priorat.

Pel que fa a Vilanova de Meià³³³, tal i com consta en el capbreu jurisdiccional de 1677 estaven exempts d'aquests impostos. Mentre que a Argentera de Meià³³⁴, els set emfiteutes que consten en el capbreu de 1732-1734, han de pagar terços, però no esmenta ni els lluïsmes ni els foriscapis.

7.6. Els passatges de les ramades al priorat de Meià

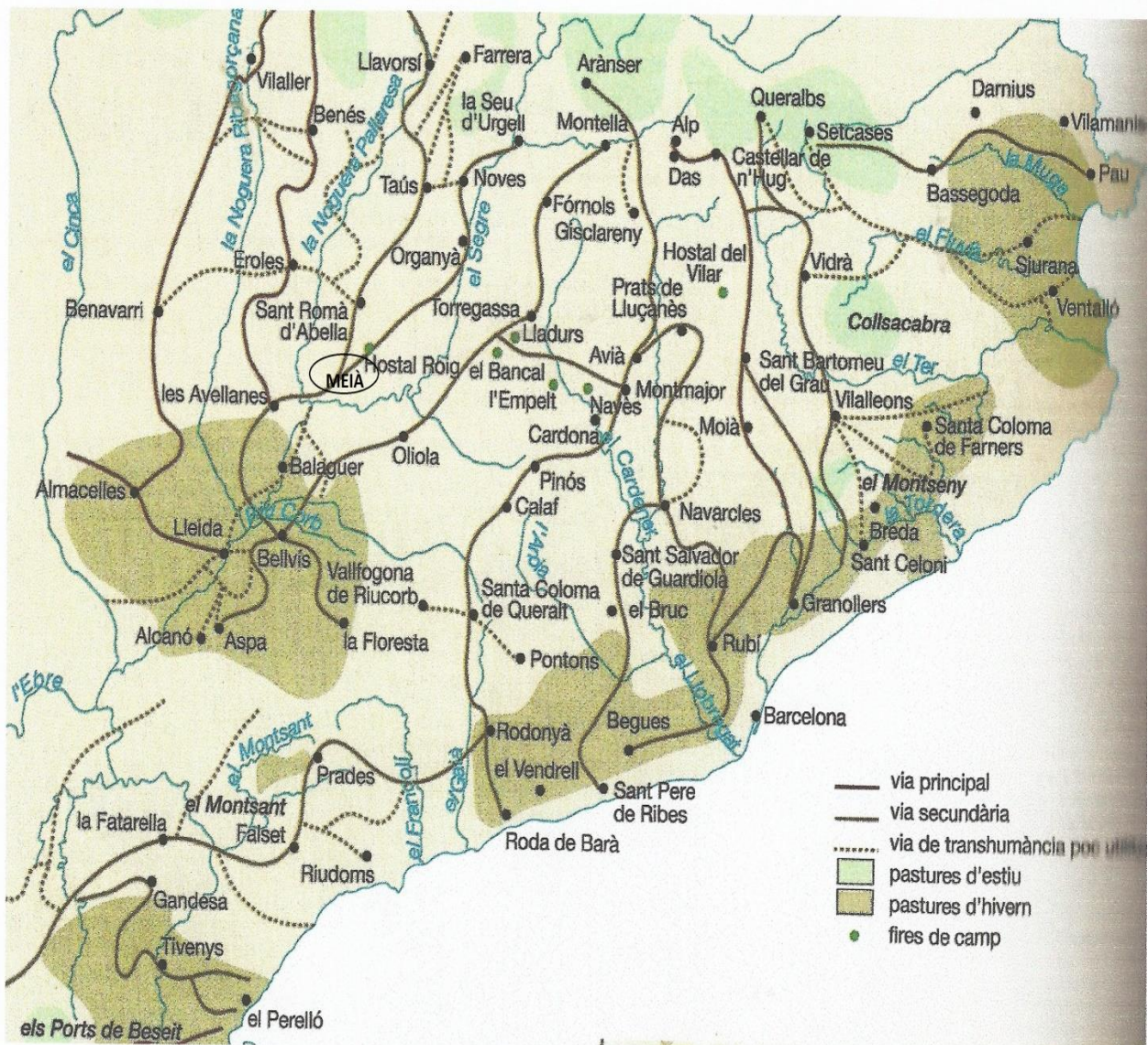
7.6.1. Les cabaneres o vies de transhumància

Les terres del priorat de Meià, situades estratègicament a banda i banda de la serra del Montsec de Meià, han estat des de sempre indret de cabaneres, camins ramaders que seguien les grans ramades d'ovelles que baixaven de la muntanya a passar l'hivern a les planes i viceversa. Durant el mes de maig, encara no fa gaires anys, grans ramades d'ovelles pujaven per la Coma de Meià per travessar la serra del Montsec de Meià pel congost del Pas Nou. A finals de setembre es tornava a repetir la transhumància, però ara baixant de la muntanya. A l'Hostal Roig, situat a la vessant nord del Montsec i molt a prop del congost del Pas Nou, el dia de Sant Miquel (29 de setembre), es celebrava tradicionalment una gran fira ramadera de camp aprofitant la baixada d'aquestes ramades que es desplaçaven a les terres planes de l'Urgell per passar l'hivern. El pas de ramades pel congost del Pas Nou i el terme de Vilanova de Meià no afectava als drets de passatge o castellatge del prior de Meià, ja que estaven fora de la seva jurisdicció temporal.

Però la serra del Montsec de Vilanova i del Montsec de Santa Maria, també tenien passos ramaders que tot i que últimament no s'utilitzaven gaire, encara mantenen els topònims que expliquen aquesta antiga utilitat pecuària: avui es coneix com el Pas de les Eugues, el graell que travessa la serra del Montsec de Meià a prop de les trencades dels termes de Vilanova de Meià i de Santa Maria de Meià. A la banda del Montsec de Santa Maria es troba el Pas del Camí Ramader i el Puig del Camí Ramader, indret on havien passat les grans ramades d'ovelles en temps de la transhumància. Més a ponent i a sobre mateix del poble abandonat de Rúbies, es troba la Portella Blanca, que potser no era utilitzada pel pas de grans ramades, però sí per les ramades locals que pujaven a pasturar durant l'estiu a les obagues del Montsec. Els dos últims passos ramaders (el Pas del Camí Ramader i la Portella Blanca) es trobaven dintre del territori on el prior de Meià hi tenia la seva jurisdicció civil, i com a senyor jurisdiccional tenia el dret de cobrar-ne el dret de passatge o castellatge.

³³³ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià (...). Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. op. cit. ELS TERÇOS O LLUÏSMES. Eren impostos que al terme de Vilanova no es pagaven

³³⁴ BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realitzada entre 1732 y 1734*. op. cit. Els terços el havien de pagar tant els vassalls d'Argentera com els veïns d'altres pobles que hi tenien finques acensades al terme. Els lluïsmes sols apareix que els tenia de pagar un emfiteuta (Pau Bertran); Igual que els foriscapis que sols els havia de pagar Miquel Artigues.

Mapa 7.1. Les vies de la transhumància o cabaneres a Catalunya en el segle XIX.
(Atlas d'Història de Catalunya p. 202)

 = MEIÀ

El Pas del Camí Ramader que travessa el Montsec de Santa Maria de Meià va ser molt utilitzat fins al segle XIX per les ramades que seguien una cabanera que baixava des d'Andorra, la Seu d'Urgell, Noves, Organyà, l'Hostal Roig i travessava el Montsec. Aquí se li ajuntava una cabanera que baixava del Pirineu per l'esquerra de la Noguera Pallaresa i seguia fins a travessar el riu cap a les Avellanes, on s'ajuntava a la gran cabanera que baixava del Pallars per la dreta de la Noguera Pallaresa i continuava cap a les planes d'Urgell i Lleida³³⁵.

Durant el segle XIX encara es mantenien les vies de transhumància tradicionals que travessaven tot Catalunya. Aquestes cabaneres permetien el trasllat dels ramats d'ovelles i cabres cap a les pastures estacionals, tant les d'estiu a alta muntanya com les

³³⁵HURTADO, Víctor, MESTRE, Jesús i MISERACHS, Toni. Comentari i mapa de les "Vies de transhumància i fires de camp, segle XIX". *Atlas d'Història de Catalunya*. Edicions 62, Barcelona 1995. p. 202.

d'hivern a les planes més càlides. Prop d'aquestes vies s'establiren les fires ramaderes i agrícoles on es traficava amb el bestiar, com era el cas de la Fira de Sant Miquel a l'Hostal Roig, que ja hem comentat.

La vessant sud del Montsec de Meià des del Pas de les Eugues fins a la Noguera Pallaresa eren territoris sota la jurisdicció del prior, i algunes serres i boscos d'aquests termes (Sant Esteve de Montsec, Rúbies de Meià, Cabrera, Solanelles) els tenien acensats la universitat de Santa Maria i els arrendaven cada any a pastors que baixaven de la muntanya. Aquestes grans ramades, durant l'estiu, havien d'anar a abeurar al riu i havien de travessar alguns d'aquests termes fins a baixar a la Noguera Pallaresa.

Les obagues de la serra del Montsec de Meià, que actualment es troben repartides entre el terme municipal de Llimiana a l'oest i el terme municipal de Gavet de la Conca a l'est, era un indret on pujaven a passar l'estiu les ramades d'ovelles per pasturar els seus prats. Encara es conserva una construcció que recorda aquestes èpoques, una petita cabana de pedra seca coneguda com la Cabana dels Pastors, situada a prop de la pista forestal que passa a prop de la cova del Gel i fins la Portella Blanca. En aquesta cabana s'aixoplugaven els pastors i rabadans que vigilaven les ramades en l'època estival.

Explica Albert Pujalt en el seu llibre sobre la ramaderia andorrana i les rutes de transhumància³³⁶ des del Pirineu fins les terres planes de Lleida, que un cop eren a la conca de Tremp, les ramades arribaven fins a l'Hostal Roi (Hostal Roig), que era el gran nus de cabaneres que anaven des de la Conca d'Allà cap al Montsec de Meià. Des d'allí podien baixar cap a la coma de Meià pel Pas Nou, pel pas del Camí Ramader i també podien seguir per l'obaga del Montsec cap a la Cabana dels Pastors, per sobre de la cova del Gel, fins a la Portella Blanca per baixar cap a Rúbies. D'aquesta manera accedien a la coma de Meià. Com es pot comprovar al mapa adjunt, al territori del priorat de Meià s'ajuntaven dues vies de transhumància que baixaven de la Conca de Tremp, després continuaven pel coll d'Orenga cap a Peralba, Figuerola i Fontllonga, i juntes creuaven el riu Noguera Pallaresa pel pont de Montclús. El destí podia ser Santa Linya, Vilanova de la Sal i termes del monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanès. Per aquesta zona baixava la gran cabanera que des del Pallars arribava a les planes de Raimat. Explica també que si els ramats andorrans volien anar directament cap al sud, quan eren a la coma de Meià, continuaven per la Vall d'Iriet, Alòs de Balaguer i Camarasa. Per completar aquest apartat que tractem sobre la transhumància del bestiar de llana i de pèl, són de gran interès les apotacions que fa Jacinto Bonales en la comunicació "*El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX*"³³⁷, en la què

³³⁶ PUJALT TRULLÀ, Albert. *HISTÒRIA DE LES PASTURES D'HIVERN. De les planes de l'Urgell a les campanyes de França*. Pagès Editors, Lleida 2015. pp 92-98. Explica les rutes de transhumància que seguien els ramats andorrans que baixaven des del Pirineu al pla, en l'apartat j) Pas per la vall de Meià, Comiols i la Baronia de Rialb.

³³⁷ BONALES, Jacinto (Universitat de Lleida). "El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX". Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius. En la comunicació es planteja com a principal objectiu donar a conèixer les relacions comercials entre el Pirineu occidental català (Vall d'Aran, Pallars Sobirà, Pallars Jussà i Alt Urgell) amb els territoris veïns de les dues bandes del Pirineu a mitjans del segle XIX, quan ja s'havia consolidat l'estat liberal, després de la guerra civil carlina. En el punt 2, tracta de la ramaderia com a eix vertebrador dels comerç pirinenc on estudia el transport i comercialització de mules, cavalls, vaques i ases entre França i les comarques transpirinenques de Catalunya i Aragó, al seu pas per la duana de Bossost (1841). Després, la circul·lació d'aquest bestiar de càrrega (mules i matxos) des de les fires on es compraven fins a la seva destinació. Per al nostre treball són importants les conclusions fets a partir de la taula núm. 4 i la núm. 5, en que

es planteja com a principal objectiu donar a conèixer les relacions comercials entre el Pirineu occidental català (Vall d'Aran, Pallars Sobirà, Pallars Jussà i Alt Urgell) amb els territoris veïns de les dues bandes del Pirineu a mitjans del segle XIX, quan ja s'havia consolidat l'estat liberal, després de la guerra civil carlina. Per al nostre treball són de molt interès les conclusions que treu a partir de la taula núm. 4, on estan documentats el total de ramaders d'ovelles, cabres, vaques, mules i asses que des del Segrià pugen a passar l'estiu a la Vall de Cardós l'any 1855. Ens interessa esmentar els sis propietaris de l'Alta Noguera (Anyà, Rialb, Vilanova de Meià i Artesa de Segre), que hi havien pujat 1452 ovelles i 12 cabres. També s'han de tenir en compte les més de 3000 ovelles i més de 240 cabres que pujaven i baixaven del Pirineu al pla, practicant la transhumància, moltes de les quals passaven pels camins ramaders (cabaneres) del Montsec de Meià. També tenen molt interès les aportacions fetes a la taula núm. 5, on desglossa la circulació ramadera d'ovelles i cabres per la duana interna de la Seu d'Urgell, de gener a setembre de 1841. Aquí trobem la ramaderia andorrana que baixava cap a la Noguera (577 ovelles i 21 cabres), cap al Pla d'Urgell (140 ovelles) i cap a la Segarra (100 ovelles). Aquestes últimes informacions estan en la mateixa línia del treball d'Albert Pujalt.

Com a complement de les cabaneres i camins ramaders que travessaven el Montsec de Meià, és important conèixer el treball de Jacinto Bonales i Miquel Bailach, *Els camins històrics del Pallars Jussà*³³⁸. En aquest treball documenten i donen molta informació sobre els eixos viaris històrics de la comarca, però molt especialment dels que la unien amb la terra plana travessant la serra del Montsec de Meià per diversos indrets. Entre els antics camins comarcals, està documentat i descrit *el camí del Pas Nou (o drecera del Pas Nou)*, però també *el camí de Rúbies*, passant per la Portella Blanca. L'un i l'altre d'aquest antics camins, en molts trossos, especialment quan atravesaven la serra del Montsec, eren utilitzats coma a cabaneres de transhumància, tal i com ja hem anat constatant.

7.6.2. El dret de passatge o castellatge

Segons Albert Pujalt³³⁹, el dret de pastura a la coma de Meià per part dels ramats provinents d'Andorra, a l'empara del priorat de Santa Maria de Meià, ja està documentat a començament del segle XIV. Cap a mitjans del segle XVII, que és el centre del nostre treball, la normativa relacionada amb els ramats de bestiar menut és una de les coses que està més documentada en el Llibre General del Priorat.

s'estudia el moviment transhumant d'ovelles i cabres entre les planes de Lleida i algunes zones de l'Alt Pirineu.

³³⁸ BONALES i CORTÉS, Jacinto i BAILACH i BONALES, Miquel. *Els camins històrics del Pallars Jussà*. Garsineu edicions. Tremp, 2015.

³³⁹ PUJALT TRULLÀ, Albert. *HISTÒRIA DE LES PASTURES D'HIVERN*. Op.cit. pp 92-93. Dóna la notícia del dret de pastura a la coma de Meià a començament del segle XIV, a l'empara del priorat de Santa Maria de Meià. En un escrit donat a Barcelona el 15 de març de 1326, el rei Jaume II demana als marmessors testamentaris del difunt comte d'Urgell que intercedeixin la qüestió que atén el procurador comtal del lloc de Meià per un costat, i el prior de Santa Maria de Meià per l'altre, "sobre el passatge del bestiar andorrà i sobre els emprius de terme dels homes de Santa Maria de Meià, així com el domini que el senyor de Meià té sobre els homes del predit priorat, i a nosaltres en agradaria que dit procurador vostre, procedeixi amb les premisses justes. Per conseqüent, a vos diem i manem que fins aquí maneu al vostre procurador que sobre tots aquests i altres negocis, tant civils com criminals, d'aquí en endavant es comporti seguint els usos del senyor de Meià i dels seus procuradors que en temps anteriors hagin existit".

El batlle del prior, als termes de la seva batllia, havia de cobrar el dret de passatge o castelatge dels ramats que la travessaven, i ho comptaven de la forma següent: *per cada cent caps de bestiar de llana o pèl* que travessa el terme, el pastor havia de donar de passatge *deu diners* pel prior (deu per cent).

Però, com que algunes ramades l'havien de travessar sovint a l'estiu per baixar a abeurar a la Noguera Pallaresa, el prior els feia la gràcia o cortesia a aquests pastors o ramaders, que si havien de tornar a passar una segona vegada, els perdonava el dret de passatge o castelatge.

7.6.3. Dret de batlle o guardianatge

La persona que en nom del prior s'encarregava de vigilar les ramades que passaven i comptar-ne els caps de bestiar per cobrar-los el dret de passatge, eren els batlles de cada batllia i aquests també tenien dret a cobrar per la seva feina. Era el *dret de batlle o guardianatge*, els quals tenia dret a cobrar *un ral per cada ramada* que passava, tant si era gran com petita.

7.7. Les prestacions personals o treballar de franc pel senyor

7.7.1. Les joves

Un dels drets que tenien els senyors i que per a ells suposava un estalvi en jornal i per tant una renda important, era treballar de franc per part dels vassalls a les propietats particulars del senyor, generalment en èpoques de molta feina: eren les jornades de jova. Les joves eren reminiscències de les “corvées” (treball obligatori gratuït). Aquestes jornades de joves de franc per part del vassall, suposava un important ingrés en treball pel senyor, ja que no li calia llogar jornalers. Tal i com diu E. Vicedo, “les joves i altres prestacions similars continuaven essent una forma directa d'apropiació del treball d'altri”.

El batlle del senyor era l'encarregat d'organitzar els torns de jornals a jova i els pagesos emfiteutes no s'hi podien negar, i havien d'abandonar la seva feina per urgent que fos, per acudir a complir amb les jornades de jova a les heretats del senyor. Les jornades de jova es concentraven en les èpoques que hi havia més feina al camp, que solien ser: joves per sembrar les finques del senyor, per cavar les seves vinyes, per tragar les seves garbes a l'era i per batre-les. Aquesta jornada de jova, depenent del tipus de feina, podia fer-se amb un home i un animal de càrrega, un home i un parell de mules o bous, o simplement un home sol. Com podem comprovar al quadre 6.6., aquestes jornades de jova obligatòria per als pagesos, només apareixen en aquelles poblacions en què el prior de Meià tenia senyoria o jurisdicció temporal (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià, Rúbies de Meià, Solanelles de Meià, Peralba de Meià i Cabrera de Meià). Suposen que als pobles de la Vall del Priorat també eren vigents aquestes jornades de jova, però de moment no tenim cap document que ho acrediti. A Argentera de Meià, el senyor Capachi, també gaudia d'aquest privilegi. Mentre que els pagesos que treballaven les terres del prior al terme de Vilanova de Meià, que no era de la seva jurisdicció temporal, no contribuïen amb joves.

Finalment cal deixar constància que, fins fa relativament poc temps, als pobles de pagès de la Coma de Meià encara s'utilitzaven els treballs fets a jova per realitzar obres d'utilitat pública promogudes per l'ajuntament, una comunitat de regants... Es va fer servir molt aquest sistema de treball en els anys més durs de la postguerra. D'aquesta manera s'arranjaven camins, es pavimentaven carrers, es netejaven les sèquies de reg, es portaven els difunts al cementiri, es construïen les piscines, etc. Quan es feien els

repartiments de jornades de jova per les cases del poble per dur a terme una obra o un servei; si en una casa no hi havia homes per fer els jornals que els tocava en el repartiment, o no els volien fer, tenien l'obligació de buscar-se un jornal·ler que les fes al seu compte, o valorar els preu dels jornals i pagar-los en metàl·lic a la corporació municipal corresponent perquè aquesta trobés la persona adequada per fer el treball. Aquestes joves modernes, tot i portar el mateix nom, no són cap càrrega ni obligació de tipus senyorial, sinó que són un pacte entre els vïns per dur a terme treball en benefici de la comunitat.

JOVES o jornades de treball pel prior				
	TRAGINAR GARBES	BATRE	SEMBRAR	CAVAR LA VINYA
	1 jornal home + animal (1 dia)	1 jornal home + animal (1 dia) i 2 dies, si no tenien animal	1 jornal home + parell (1 dia) i 1 dia d'home, si no tenien parell	1 jornal d'home (1 dia)
Santa Maria de Meià	X	X	X	X
Figuerola de Meià	X	X	X	X
Rúbies de Meià	X	X	X	X
Solanelles de Meià	No hi ha vassalls i les 2 finques acensades són de pagesos de Santa Maria de Meià i no consten les joves			
Peralba de Meià	X	X	X	X
Cabrera de Meià	X	X	X	X
La Vall del Priorat	No queda constància d'aquestes jornades de treball a jova			

Quadre 7. 6. Les jornades de jova als pobles del priorat de Meià

7.7.2. Les jornades de jova als pobles del priorat de Meià³⁴⁰

Les jornades de jova obligaven tots els vassalls del prior a les respectives batllies de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i Peralba de Meià, però la població on estaven més regulades era a Santa Maria de Meià, on el prior tenia la majoria de les seves finques, també l'era per batre, els magatzems per guardar els delmes, així com el grup més nombrós de vassalls emfiteutes per organitzar els torns. La segona població pel que fa a les jornades de jova era Figuerola de Meià, on el prior també tenia finques de la seva propietat i una era per batre. A la resta de poblacions sempre s'esmenta l'obligació de les jornades de jova però no s'entra en tants detalls com en Santa Maria i Figuerola. Com que dels pobles que formaven la batllia de la Vall de Priorat no en van apuntar al llibre cap d'aquestes informacions, desconeixem com s'organitzaven les joves, perquè segur que hi eren, pensem que deurien de ser d'una manera similar a Santa Maria, Figuerola i els altres pobles. De totes maneres aquí només podem donar les dades de

³⁴⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...] op. cit.*. Les joves apareixen descrites quan es parla per separat de cadascuna de les poblacions.

forma general ja que per poder-les concretar ens faltarien els llistats dels batlles a l'hora de complir les respectives joves o unes capbreuacions en que cada emfiteuta ho fes constar com feien els vassalls d'Argentera de Meià. Les prestacions personals amb jornades de treball a jova són estudiades per E. Vicedo³⁴¹, i tenen molts punts en comú allò que es feia a les terres del pla de Lleida i el que es practicava al priorat de Meià; tot i això va poder comprovar que en alguns pobles es valorava en diners la jornada de jova i el pagesos en pagaven el seu valor, cosa que no passava a Meià, i sí passava, no n'ha quedat constància. Les feines que utilitzaven joves al priorat de Meià eren:

a) Traginar les garbes. Havien de fer *un jornal de jova amb un home i un animal* (1 dia), per tragar les garbes del delme i les primícies del prior fins a l'era. No es parla que havien de fer aquells pagesos que no tinguessin animal de càrrega.

b) Batre. *Un jornal amb home i animal* (1 dia), per batre les garbes del delme i les primícies del prior.

Aquells pagesos que no tinguessin animal, havien de fer *dos jornals de jova d'un home* (dos dies), amb les feines que el batlle els pogués manar com: netejar l'era, batre, ventar, fer nets els grans, fer pallers, etc.

c) Cavar les vinyes. Per a cavar les vinyes de l'heretat particular del Priorat, havien de fer *un jornal de jova* (1 dia), un home de cada casa de Santa Maria de Meià, que segurament devia ser el terme on tenia les seves vinyes, ja que en les altres poblacions no s'esmenta.

d) Sembrar. Quan arribava el temps de sembrar les heretats del prior, havien de fer totes les cases *un jornal de jova amb home i parell de mules o bous* (i dia), organitzats els torns de jova pel batlle i sense causar greuges comparatius amb ningú.

Si les cases no tenien animals *havien de fer el jornal de jova amb un home* (1 dia), per fer les feines que el batlle li pogués manar com: cavar ribes, fangar, esterrossar...

e) La despesa de persones i animals que van a les joves. Els dies que els pagesos acudien a les jornades de jova, el senyor tenia les següents obligacions:

- Havia de donar bé i honradament de menjar i beure a les persones que treballaven en les joves, però sense passar-se (*sense fer locuras ni excessos*).
- Pel que fa als animals: als parells de mules, en temps de sembrar se'ls havia de donar a cada parell, *mitja faneca de civada*. A les joves de batre, *dos almuds de civada i la palla* per cada animal que feia la jova.

Pel que fa a la comparativa de les joves a Vilanova de Meià, no queda constància que la gent haguessin d'acudir a fer jornades de jova, ja que la senyoria i la jurisdicció era del Capítol de Canonges de la Seu i aquests tenien molt poques finques de la seva propietat, les tenien acensades i no consten les joves. Els pagesos que treballaven les finques que el prior tenia a Vilanova, tampoc consta, ni als capbreus ni als llevadors, l'obligació de prestar cap jornada de jova. Pel que fa a Argentera de Meià, el senyor Ignacio Capachi³⁴², feia acudir els seus emfiteutes a complir les jornades de jova amb unes

³⁴¹ VICEDO RIUS, Enric *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Op.cit, p. 169-170.

³⁴² BERNAUS, SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del Señorío de Argentera [...]*. op. cit. A les jornades de jova només hi tenien obligació de fer-les els set veïns vassalls d'Argentera, però no aquells pagesos que hi tenien terres, però vivien en un altre poble. També tenia el senyor Capachi l'obligació de fer-los la despesa del menjar el dia que acudien per complir la jova. Hi havia l'excepció de les joves que feia l'emfiteuta Miquel Artigues, que també era l'únic regidor del poble que no feia el jornal d'home per segar, ni el jornal d'home i mula per batre. Les jornades de jova de cada vassall, com en el priorat de Meià, no guardaven cap relació amb l'extensió de les finques establertes i tothom havia de fer les mateixes. Aquestes jornades eren les següents: 7 jornals amb home i parell de mules per

condicions semblades a les del priorat de Meià, llevat que a Argentera havien de fer cada emfiteuta 1 jornada d'home i parell per emprar; 1 jornada d'home i parell per sembrar; 1 jornada d'home i animal per tragar garbes; 1 jornada d'home i animal per batre; 1 jornada d'home per a segar i 1 jornada d'home per cavar les vinyes del senyor. A Argentera els anys 1732-1734 hi havia 7 vassalls i contribuïen tots per igual en les jornades de joves, llevat de Miquel Artigues (únic regidor del poble), que no feia les joves de segar, batre i cavar la vinya.

7.8. Conclusions

En aquest capítol hem procurat posar de forma resumida i comentada els drets senyorials que el prior de Meià rebia dels pobles que es trobaven sota la seva jurisdicció temporal, comparant-ho amb les semblances que podien tenir amb altres territoris del priorat de Meià que pertanyien a un altre senyor jurisdiccional i també les rendes i altres drets que tenia a les seves finques del terme de Vilanova de Meià. Abans d'endinsar-nos en els temes propis del priorat de Meià, ens hem apropiat al tema a partir de la bibliografia que ha aprofundit sobre el règim senyorial, des dels que ho tracten de forma més general com Pierre Vilar, Jaume Vicens Vives, Núria Sales o Manuel Ardit; com els que hi aprofundeixen més amb estudis monogràfics com Eva Serra, Enric Vicedo, Manuel Ardit, Esteban Canales o Jacinto Bonales.

Seguint aquests autors hem documentat els drets senyorials més habituals que es donaven a Catalunya durant l'Antic Règim a partir de la classificació que hem trobat a la bibliografia: a) Les càrregues proporcionals a la producció agrària (el delme i la primícia); b) Les rendes o càrregues fixes (la quístia i els censos); c) els impostos de transmissions patrimonials (lluïmes, foriscapis, terços); d) Les prestacions personals o jornades de treball a jova, i e) els monopolis o regalies (molins, trulls, forns, fleques, carnisseries, hostals, tavernes), i els drets de circulació (duanes, pontatges, barcatges, castelletges). Finalment hem fet una breu semblança del capbreu, que és el document notarial que utilitzava el senyor perquè quedés constància de la majoria d'aquests drets senyorials sobre els seus vassalls i emfiteutes.

Seguint aquesta classificació hem entrat a fons en els drets senyorials del prior de Meià. Entre les càrregues proporcionals hem trobat el delme a l'onzena (cereals com forment, mestall, ordi, civada, mill, panís i melca, i a més delmaven en garba; els llegums, els alls i cebes, el cànem, el lli, la verema i el bestiar menut) i el delme a la dotzena (olives i safrà). La primícia per als rectos o vicaris de les respectives parròquies. A Meià, com que el senyor era el prior, un clergue, comptaven i cobraven els delmes i les primícies de forma conjunta. En treballar més a fons els dos capbreus (1557 i 1627-2637) de les terres que el prior tenia al terme de Vilanova de Meià, a més de les persones que les tenien en propietat i dels cultius que sortiran al capítol 10, hem pogut comprovar com es pagaven els delmes i les primícies i quines persones o institucions tenien dret a cobrar-les i de la manera que evolucionava el seu pagament en els vuitanta anys que els separen.

Hem pogut constatar la importància que tenia al priorat de Meià la ramaderia extensiva de bestiar menut de llana i pèl, amb el delme dels cabrits, corders i la llana. A més es pot documentar la transhumància de molts d'aquests ramats que pagaven la meitat del

emprar les terres deixades de guaret (aquesta no es feia al priorat); 7 jornals amb home i parell de mules per sembrar; 7 jornals amb home i un animal per portar les garbes a l'era; 6 jornals amb home i un animal per a batre; 6 jornals d'home per a segar, i 6 jornals amb home per a cavar les vinyes.

delme al priorat i l'altra meitat a la muntanya on passaven l'estiu. També hem documentat el redelme com a batlle de sac que percebien els batlles de les respectives batllies com a paga de la seva feina de delmar només sobre els grans que delmaven en garba.

Entre les rendes o càrregues fixes que rebia el prior, hem trobat els censos que cobrava anualment de les poblacions que tenien universitat o comú municipal a les que havia acensat alguns serveis: Santa Maria de Meià (el forn de pa i el molí fariner), on a més havia fet l'acensament de 1634, de les pastures dels termes mig despoblats de Rúbies, Cabrera, Solanelles i Peralba; Figuerola de Meià (una gallina per cada casa de fogatge i cens anual i quatre lliures per la quadra de Corniola); pel que fa als pobles de la Vall del Priorat, que també tenien universitat, no tenim documentat els censos que li pagaven.

Hem trobat també el cas de les poblacions que o bé no tenien habitants (Solanelles i Mont-roig) o en tenien molt pocs (Peralba, Rúbies i Cabrera). Aquestes pagaven de censos anuals algunes aportacions fixes com a poble, però també es parla de censos a particulars per algunes finques o algun pati de casa acensat posteriorment i de forma particular.

Hem documentat els impostos que havien de pagar al senyor els emfiteutes si venien, empenyoraven, donaven o transmetien per mitjà de testament qualsevol de les propietats que tenien acensades. Però hem constatat que els vassalls que habitaven els pobles del priorat de Meià estaven exempts de pagar lluïsmes, terços i foriscapis al senyor. Només al poble de Peralba, el prior tenia el dret de fadiga quan un vassall venia una propietat.

De la importància que tenia el priorat de Meià pel que fa a la ramaderia menuda, i a més era un indret estratègic per on passaven algunes de les grans cabaneres que anaven del Pirineu cap al pla d'Urgell i de Lleida, és el dret de passatge o castellatge que cobrava el batlle de prior pels caps de bestiar que passaven pel seu terme. També el batlle particularment cobrava el guardianatge o dret de batlle per comptar i cobrar el passatge de les ramades. En aquest aspecte ens ha estat de gran utilitat el treball d'Albert Pujalt que fa un estudi molt acurat de la història dels ramats transhumants del principat d'Andorra.

Pel que fa a les prestacions personals hem documentat els jornals de jova a què estaven obligats els vassalls dels diversos pobles del priorat: 1 jornal d'home i animal per tragar garbes; 1 jornal d'home i animal per batre; i jornal d'home i parell d'animals per sembrar, i 1 jornal d'home per cavar la vinya. Dissortadament tampoc no hem pogut documentar aquestes prestacions personals als tres pobles que formaven la Vall del Priorat.

Com que hem tingut a l'abast i hem estudiat capbreus d'altres pobles del priorat de Meià d'aquest període que treballem, i que no estaven sota la jurisdicció temporal del prior (Vilanova de Meià, 1677, Vilanova de Meià, 1557 i 1627-1637, i Argentera de Meià, 1732-1734); hem pogut constatar que no hi havia massa diferències en les càrregues senyorials que percebia el prior als pobles què en tenia la senyoria. A Vilanova de Meià que no la tenia, i era del Capítol de Canonges de la Seu, i a Argentera on la senyoria directa era del senyor Ignacio Capachi. L'estudi d'aquests capbreus de pobles i territoris en què el prior de Meià no hi tenia la senyoria, ens permet tenir una visió més general i global del territoris de la Coma de Meià i en general del Montsec de Meià.

EL PRIOR DE MEIÀ Senyor jurisdiccional

Batlies amb universitat i consell general

- SANTA MARIA DE MEIÀ

- FIGUEROLA DE MEIÀ

- POBLES DE LA VALL DEL PRIORAT

Batlies sense universitat ni consell general

- BATLLIA DE PERALBA: Peralba, Rúbies, Cabrera

- BATLLIA DE MONT-ROIG

RENDES PROPORCIONALS:

Delme: a) a l'onzena (cereals, llegums, alls, cebes, fibres tèxtils, verema, ovelles, cabres i porcells)

b) a la dotzena (oli i safrà)

Primícies: pels rectors o vicaris de les parròquies

RENDES FIXES:

Quèstia

Censos: a) Universitats, pels monopolis, regalies o altres drets acensats

b) Particulars, per finques acensades

RENDES PER TRANSMISSIONS PATRIMONIALS:

Lluïsmes, terços i foriscapis

PRESTACIONS DE TREBALL PERSONAL:

Joves

MONOPOLIS O REGALIES (banalitats):

Indústries: molins (fariners / d'oli), trulls i premses per a la verema

Serveis: forns (de pa, guix, calç), fleca, taverna hostal, carnisseria

Drets de circulació: passatge de les ramades o castelletge

Quadre 7.7. Esquema-resum de la senyoria del prior de Meià i les seves rendes

CAPÍTOL 8

8. Els béns de les universitats dels pobles i dels particulars del priorat de Meià.

Quan estudiem l'economia de la societat rural durant l'Antic Règim el primer que sempre trobem són els ingressos provinents del cultiu de la terra de forma directa pel pagès amb tot tipus de grans (cereals, llegums, etc.), les oliveres, la vinya, el bestiar menut (ovelles i cabres), els porcs, l'aviram, etc., pagant sempre al senyor corresponent el delme i els altres impostos, segons estava estipulat a cada territori. Aquests estudis els podem realitzar sobretot a partir dels acensaments en emfiteusi i especialment els estudis dels capbreus. Però una font d'ingressos molt important tant pels particulars, les universitats i també el respectius barons, fa referència a tots els ingressos provinents d'aquelles parts dels termes municipals coneguts com a comunals, terres de propietat col·lectiva dels quals se'n podia obtenir molts productes bàsics per l'economia de la societat rural preindustrial, com la fusta, la llenya, el carbó vegetal, la terra per les teuleres, la calç i el ges. També se'n podia aprofitar els prats i garrigues amb les herbes i les abeurades on pasturaven tant els ramats particulars dels pagesos del poble, com els ramats col·lectius (dula), o bé les ramades forasteres que arrendaven anualment aquests comunals per passar-hi les hivernades.

8.1. Els comunals

8.1.1. Introducció

Els sistemes d'explotació col·lectius i les pràctiques comunals sobre els recursos naturals d'un territori estaven estesos per Catalunya i la resta dels Països Catalans i segons diuen Josep M. Bringué i M. Àngels Sanllehy³⁴³, hi havia unes estructures agràries força generalitzades en tots els territoris que incloïen la ramaderia i l'explotació dels recursos naturals en unes formes no molt diferents, incloent-hi unes formes de propietat i explotació col·lectives, uns béns comunals que són presents arreu. Per poder entrar més a fons sobre el tema dels comunals cal tenir en comptet la tesi doctoral de Josep M Bringué i Portella sobre les comunitats i els béns comunals al Pallars Sobirà³⁴⁴. També la tesi doctoral de M. Àngels Sanllehy sobre la Vall d'Aran³⁴⁵. Sobre els béns comunals al Pallars Sobirà entre els segles XV i XVIII, cal conèixer l'article de Josep M. Bringué al Seminari "Què en farem dels comunals?"³⁴⁶. En la mateixa línia que els

³⁴³ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. "Les muntanyes i el homes: una aproximació a la societat, l'economia i la història". *ESTUDIS D'HISTÒRIA AGRÀRIA*, 18 (2005) pp 16-46. A p. 18 diuen: "En conclusió, tenim al davant unes estructures agràries força generalitzades que inclouen la ramaderia i l'explotació de recursos naturals en unes formes no pas molt diferents, sigui des del Rosselló fins al País Valencià o des de les Valls d'Aran i Àneu a les illes Balears. Pel que sabem a hores d'ara, hi podem afegir el predomini d'uniques formes de propietat i/o explotació col·lectives, uns béns comunals que, en termes generals, també són presents a tot arreu".

³⁴⁴ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. *Comunitats i béns comunals al Pallars Sobirà, segles XV-XVIII*, Tesi doctoral dirigida per Eva Serra i Puig. Universitat Pompeu Fabra, 1995.

³⁴⁵ SANLLEHY i SABI, Maria Àngels. *Comunitats, veïns i arrendataris a la Val d'Aran (S. XVII-XVIII): dels usos comunals a la dependència econòmica*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona (UB), 1996.

³⁴⁶ BRINGUÉ, Josep M. (2003). "Els béns comunals al Pallars Sobirà en el seu context històric". Dins: *Els béns comunals i la gestió del territori al Pirineu català*. Actes del Seminari "Què en farem dels

dos autors anteriors es troba l'article de Tünde Mikes³⁴⁷ sobre la Vall de Ribes en els segles XVII-XVIII. Creiem del màxim interès per tenir una visió general, però també d'exemples particulars, sobre els comunals, el llibre *Bens comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània*³⁴⁸. Aquesta publicació és el fruit de les vint-i-cinc ponències que es van presentar i debatre en el primer Col·loqui dedicat a l'estudi dels Sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, amb la temàtica dels béns comunals. Les jornades es van celebrar a Lleida, el febrer de 1996 i estaven coordinades per Joan J. Buqueta i Riu i Enric Vicedo i Rius.

El nostre discurs segueix el raonament que Josep M. Brigué i M. Àngels Sanllehy fan al seu article de la Història Agrària del Països Catalans³⁴⁹, on assenyalen que no hi havia una uniformitat sinó una gran diversitat de situacions pel que feia als comunals i al seu aprofitament, ja que no era el mateix que les comunitats tinguessin la titularitat de tots els drets sobre boscos, pastures i altres aprofitaments, o que únicament en poguessin fer ús per satisfer les pròpies necessitats, però no per comercialitzar-ho (l'empriu). Dintre del marc feudal que encara era vigent al segle XVII a Catalunya, es podien distingir diverses situacions: a les valls pirinenques (la Vall d'Aran, el Pallars o Andorra), es van mantenir unes comunitats molt fortes que van continuar disposant de la titularitat completa sobre les muntanyes i el conjunt del territori. A la resta de la Catalunya Vella l'usatge *Stratae*³⁵⁰ regulava la possessió i explotació dels prats, les pastures, les selves, els boscos i les garrigues segons la figura de l'empriu. A la Catalunya Nova i als nous regnes de Mallorca i València, els furs i les cartes de poblament reials o senyoriales van anar definint un nou accés legal als recursos comunals. Aquest usatge ha estat motiu de debat historiogràfic sobre si la potestat dels comunals era del sobirà o dels senyors feudals. Diversos autors (Eva Serra, M. Brigué o M.À. Sanllehy) afirmen que aquest usatge estava destinat a enfortir l'autoritat i la sobirania del comte-rei i que era una mena de carta general dels drets territorials de les comunitats catalanes.

Segons els autors que seguim, a l'època moderna Càncer (segle XVII), fa una interpretació més restrictiva sobre els comunals i el seu aprofitament, ja que parteix de la premissa que les pastures públiques són de les comunitats i les jurisdiccions dels senyors. Accepta que les terres vacants (pastures i boscos) són dins els termes dels

comunals?" Sort, maig de 2002. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient, Departament de Cultura, AHC de Sort, Lo Pi Negre, p. 21-59.

³⁴⁷ Mikes, Tünde "Comunitats i cases a la Vall de Ribes en els segles XVII-XVIII." *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* 23 (2003), pp. 567-578.

³⁴⁸ *Bens comunals als Països Catalans i a l'Europa contemporània. Sistemes agraris, organització social i poder local als països catalans*. Edició a cura de Joan J. Busuqueta i Enric Vicedo. Editat per l'Institut d'Estudis Il·lerdencs. Lleida 1996. El llibre recull les vint-i-cinc ponències que es van presentar i debatre en el primer Col·loqui dedicat a l'estudi dels Sistemes agraris, organització social i poder local als Països Catalans, amb la temàtica dels bens comunals. Hi van participar grans especialistes del país sobre aquets tema, des de J.M. Font i Rius, X. Eritja i Ciuró, R. Congost, M. Bosch, J.M. Bringué i Portella, J. Olivares i Periu, M.A. Sanllehy i Sabi, J. Bonales Cortés; fins a especialistes estrangers com J.M. Neeso, Gabriella Corona i Jen-Luc Mayaud.

³⁴⁹ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", p. 171- 233 *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...) op. cit.

³⁵⁰ *Constitucions y altres drets de Cathalunya, compilats en virtut de capítol de cort LXXXII de les Corts per la S.C. y R. Majestat del Rey Don Philip IV nostre senyor, celebrades en la ciutat de Barcelona, any MDCCII*. Barcelona (Joan Pau Martí i Joseph Llopis), 1704. Barcelona (Departament de Justícia), 1995: reproducció en facsímil.

castells i per tant, dedueix que hi ha presumpció de domini del senyor del castell. Dóna fe de la pràctica dels senyors feudals de cedir en emfiteusi els terrenys vacants amb l'arbitri, el coneixement i acceptació dels pagesos, i acaba deduint que aquells cauen sota el domini del senyor. Aquest fet serà el que estudiarem a Santa Maria de Meià.

El resultat d'aquesta evolució va ser que a Catalunya, a la pràctica, hi havia una forta diversificació en l'accés i en l'explotació del recursos naturals, essent la forma més general la consideració dels *emprius com a dret d'ús exclusiu per a l'autoconsum*.

Diuen Bringué i Sanllehy que en algunes comunitats pirinenques, com el marquesat de Pallars i el vescomtat de Castellbò, en les capbreuacions de finals dels segles XVI i XVII, busquen una figura jurídica on recolzar els antics usos i costums sobre les llibertats i propietats de les muntanyes i boscos, i la troben en la quístia: les herbes eren pròpies perquè pagaven la quístia. A altres territoris com a Maldà, a finals del segle XVI el nou senyor qüestiona els drets sobre les aigües, els boscos, les pedres, la cacera, les pastures i les herbes i el dret de ban i comporta que els béns comunals siguin considerats un mer empriu³⁵¹.

Aquestes dues figures pel que fa als terrenys comunals, de domini ple de la comunitat i del dret d'empriu com a autoconsum, creiem que les dues són vigents simultàniament als diversos termes que conformaven la baronia del priorat de Meià, i per aquesta raó hem volgut entrar explicant aquests conceptes, el seu origen i la seva posterior evolució.

8.1.2. Les propietats comunals de les universitats i dels pobles al priorat de Meià³⁵²

Als pobles que formaven la senyoria del priorat de Meià hem de fer una doble divisió segons les cases habitades o vassalls del prior que hi ha a cadascú i que pensem que això comporta els diversos drets comunitaris:

-Poblacions amb consell municipal amb paers. Gaudeixen d'una colla de propietats i drets comunals, i tenen un nombre considerable de focs habitats amb vassalls del prior de Meià:

- Santa Maria de Meià: 52 focs
- Figuerola de Meià: 28 focs
- Pobles del Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol i Sant Martí): 44 focs

De fet només ens haurem de centrar en Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià, ja que dels pobles de la Vall del Priorat, no en va quedar constància escrita en el Llibre General del Priorat i de moment ben poca informació hem trobat.

-Pobles i termes que no tenen i no poden tenir consell municipal. Tenen molt poca població, i de forma comunitària no gaudeixen de gaires drets:

- Rúbies de Meià: 2 focs
- Solanelles de Meià: 0 focs
- Peralba de Meià: 6 focs
- Cabrera de Meià: 1 foc
- Mont-Roig de Meià: 0 focs

³⁵¹ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", (...) op cit. p 171, 172, 173. En el cas del marquesat de Pallars i del vescomtat de Castellbó, es cita a ell mateix. BRINGUÉ, *Comunitats i béns comunals al Pallars Sobirà, segles XV-XVIII*. Pel que fa a Maldà, cita E. SERRA I PUIG, "Maldà, un procés d'aigua, de forêts et de pâturages au XVIème siècle".

³⁵² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p 47 - 113.

Quadre 8. 1. Propietats de les universitats de les viles i dels altres pobles del priorat de Meià

	Focs	Terres comunals	Aigües i abeurades	Pletes i passatges	Dula i duler	Devesa o vedat	Roques fustes llenya	Fems dels carrers
Santa Maria de Meià	52	Sta. Maria de Meià La Coscollera St. Esteve de Montsec	X Font del Reguer	X	X		X	X
Figuerola de Meià	28	Figuerola Corniola Munnà	X	X	X		X	X
Rúbies de Meià	2	(Són de Santa Maria)	(Són de Santa Maria)	(Són de Santa Maria)		X	X	
Solanelles de Meià	0	(Són de Santa Maria)	(Són de Santa Maria)	(Són de Santa Maria)				
Peralba de Meià	6	(Són de Santa Maria)	X	X	X	X	X	
Cabrera de Meià	1	(Són de Santa Maria)	(Són de St Maria)	(Són de St Maria)		X	X	
La Vall del Priorat	44	NO CONSTA						
Mont-Roig de Meià	0	NO CONSTA						

Quadre 8. 2. : Serveis propietat de les universitats de les viles i dels altres pobles del priorat de Meià

	Molí d'oli	Molí fariner	Forn de calç/ges	Teulera	Forn de pa	Fleca	Taverna	Carnisseria
Santa Maria de Meià	Només el prior	X	X	X	X	X	X	X
Figuerola de Meià	X	Només el prior	X Si en volen	No, sense permís del prior	X			
Rúbies de Meià	Només el prior	X derruït	X Si en volen	No, sense permís del prior	X			
Solanelles de Meià	Només el prior	Només el prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior
Peralba de Meià	Només el prior	Només el prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	X	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior
Cabrera de Meià	Només el prior	Només el prior	X Si en volen	No, sense permís del prior	X Si en volen	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior	No, sense permís del prior
La Vall del Priorat	X		NO CONSTA					
Mont-Roig de Meià		X derruït	NO CONSTA					

a) Els béns comunals de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià. La vila de Santa Maria de Meià, com a cap de la baronia del priorat, i la de Figuerola de Meià, eren les dues úniques poblacions que tenien consell municipal i formaven les respectives batllies que encara mantenien alguns del privilegis originals com ser les mestresses dels seus respectius comunals, i en molts aspectes encara havien aguantat força bé el ple domini davant els intents dels senyors d'apropiar-se els seus drets. La llàstima és que no tinguem un document semblant sobre el pobles de la Vall del Priorat, que també eren jurisdicció del prior de Meià, però que geogràficament estaven situades a la vall de Barcedana, a la banda nord del Montsec de Meià, i es trobaven dins del comtat de Pallars. Els pobles de Sant Miquel, Sant Cristòfol i Sant Martí, havien estat propietat del cavaller Arnau de Llordà, el qual el 1348, els deixà en testament al priorat de Meià.

1. Les terres comunals. La vila de Santa Maria de Meià (amb els termes units i despoblats de la Coscollera i Sant Esteve de Montsec) i la vila de Figuerola de Meià (amb els termes units i despoblats de Corniola i Munnà), eren mestresses i senyores de totes les terres d'aquests termes, segons quedaven establerts en els respectius acensaments. Per tant, totes aquestes terres com que eren propietat de la Vila, eren comunals. També s'especifica que, tot i trobar-se als termes de les respectives viles, les finques i propietats que estaven establides i que paguen censos al prior no eren comunals de la vila, sinó propietat exclusiva dels respectius particulars. Per això en cada descripció d'un terme, la primera cosa que posen sempre són els afrontaments, ja que per qualsevol aprofitament comunal havia de quedar molt clar fins a on arribaven les trencades amb les corresponents fites, i si no quedaven ben destriades sempre era motiu de conflicte entre els particulars i les respectives comunitats. Expliquen Josep M. Bringué i M. Àngels Sanllehy³⁵³ que els conflictes per delimitacions de termes i d'usos degenerava moltes vegades en enfrontaments violents i habitualment es destaca l'estat perpetu de guerra en què vivien les comunitats ramadero-forestal, per les quals el control del territori era essencial. Posem a les notes les afrontacions del terme de Figuerola de Meià³⁵⁴, per adonar-nos de la importància que tenien aquestes i amb la

³⁵³ BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", (...) op. cit. p 179.

³⁵⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. p 99-100. 56. Ítem, lo terme de Figuerola afronta ab los quatre vents com ací se segueix: " Primerament a solixent a una pedra al Prat de Pedrafita que hi ha tres creus esculpides, que hi afronten tres que és Figuerola, Peralba i Munnà i puia a una fita que hi ha al Roure del Llamp en la colladeta sobre lo camí que va de Santa Maria a Figuerola, i de aquí puia a la font dels Fontanals i a la fita que és al cap de la pleta o tros que era de Pere Serra i puia al tros de Blasi Domingo i de damunt de dit ros hi ha un cussol a sis passes del camí i tot camí enllà va al cussol de Tres Batlles que són los termes de Figuerola, Alòs i Coll de Orença.

A migdia comença de dit cussol tota serra avall fins a una fita que es diu la Pedra Roia i de aquí torna serra amunt fins a un cussol que es diu lo Tossal de Montservo i de aquí baixa serra avall fins a una fita que hi ha en la solana entre los termes de Figuerola i Alòs que hi ha creu en ella al cap de la Coma dels Jueus, i de aquí passa al coll de Corniola al cap del cinglo que hi ha una creu i baixa tota roca o cinglo avall dret al camí que va de Alòs a Figuerola que hi ha una creu en una roca sobre lo camí, i baixa collada avall fins a la vista del tossal de Puigmalús i puia collada amunt al cap del tossal que hi ha altre cussol i fita que es diu també de Puigmalús, i baixa collada avall a un cussol que hi afronten tres termes que són Figuerola, la Massana i Alòs, i torna tot pla que hi ha un cussol sobre lo corral del Clot dels Feixants en la colladeta.

A sol ponent de dita colladeta baixa tot serrat avall a un cussol que hi ha de part del Comellar en vista de la Massana i Noguera i torna tot pla a una creu que hi ha entre lo terme de Figuerola, la Massana i

minuciositat amb que es descriuen les fites, cussols, i qualsevol barranc, cinglo, pedra, riba o arbre que es troba a la trencada. Si quedaven ben clares i destriades les delimitacions, en cas de conflicte era més fàcil arribar a un acord o dictar una sentència justa.

2. Prohibició de treure artigues als comunals. Segons J.M. Bringué i M. A. Santllehy³⁵⁵, l'explotació forestal dels boscos comunals i la desforestació del país és una constant al llarg dels segles i està documentat des de l'època medieval. Un punt culminant de l'explotació forestal, per part del rei i també dels particulars, es dona a la segona meitat del segle XVI i les primeres dècades del segle XVII. La fusta a l'engròs a les nostres contrades es talava a les comarques pirinenques i era baixada en forma de rais pel riu Segre i pel Noguera Pallaresa cap a Balaguer, Lleida i Tortosa i acabava a les drassanes per construir naus. Desconeixem si a les terres del priorat de Meià hi havia hagut boscos de pins o altre tipus d'arbre que tenien aquesta utilitat, si així hagués estat hauria estat força fàcil el transport ja que la Noguera Pallaresa limita amb terres del priorat per ponent (Rúbies de Meià i Cabrera de Meià) i fins i tot tenia el priorat el terme de Mont-Roig que estava situat a l'altre costat, al marge dret del riu. Allò que sí que està documentat és la gran quantitat d'alzines, roures i pins que es gastaven com a combustible de les cases (cargues de llenya), però també com a usos industrials del bosc ja que els forns de pa, els forns de teules (teuleres), els forns de ges i els de calç, cremaven gran quantitat de llenya³⁵⁶; sense comptar els arbres que s'utilitzaven com a

Fontllonga que es en vista de Noguera, Tarres i la Massana, i de aquí torna tot camí ençà fins a una fita que hi ha en la Faubarda, entre lo terme de Figuerola i Fontllonga que és sobre lo carreró, i de aquí tot camí seguit a un camí que hi ha en vista del Toll Rodon, i de aqueixa tot camí a l'atra fita que hi ha al Comellar del Olmers sobre lo camí o carreró, i de aquí a una fita que hi ha desús la bassa camí seguit i de aquí baixa dret a una colladeta que hi ha, dita de Vallobà que hi ha creu i cussol, i baixa més avall partint del clot de Vallobà, i de aquí puia tota solana amunt fins a la collada de Perdigués que hi ha creu i cussol, i de aquí baixa i après puia al corral de Trilla lo qual és en lo terme de Figuerola que hi ha una fita ab creu al costat de dit corral, i de aquí tot pla travessa entre lo tros de Hierònim Rossell dins lo terme de Figuerola i lo tros de Pere Camarasa que és del terme de Fontllonga que hi ha un mitjanet hi ha fita entre dits dos trossos per divisió, i de aquí puia entre lo tros de Domingo Jordà de Figuerola i lo tros de Antoni Rossell de Fontllonga i puia a una fita que hi ha al tossalet de Entreguan, i torna tota riba ençà fins a una vinya que té Bartomeu Domingo que és al cantó de la plana d'en Belich, i de aquí puia a un oliver gros en terme de Figuerola i puia dret al tossalet de la Serra, i de aquí baixa per avall a un cantó que hi té Blasi Porta de Fontllonga, i baixa a un tros que hi té Bartomeu Domingo en terme de Figuerola, i baixa tota collada avall fins a un tros de Bartomeu Castells i de Joan Esplugu dins dit terme de Figuerola i baixa per dita collada fins al camí del molí de Oroners.

A tramuntana de dit camí va planeiant fins a un cussol i creu que està a la part de damunt lo camí, lo qual cussol divideix los termes de Figuerola i Sant Oísme, i de aquí al tossalet de la Ruda que hi ha creu i cussol, i de aquí baixant camí planeiant en lo llener hi ha altra creu i cussol, i va més avall fins a altra creu i cussol que hi ha al cap de l'Horta de Vinyoles a la part del llener, i passat lo barranc puja fins a un cussol i creu que hi ha en la colladeta del Solà, i de aquí puia collada amunt a una creu i cussol que hi ha al peu del Solà, i puia al cap de la serra en vista del bosc del baró de Sant Oísme i lo terme de Cabrera que hi ha creu i cussol, i tot pla per cap de roca dels fiexants del Solà, dret al pas d'en Doll, i de aquí baixa tot cinglo per avall dret al camí que va a dit bosc del baró i torna camí dret a una fita que hi ha en la riba de la collada de Cabanes sobre dit camí, i baixa tota solana avall dret al tros de la Mateta que és de Joan Esplugu, que hi ha una fita en un tossalet, i de aquí baixa al torrent de la garganta de Comajoana i de aquí va tot llener enllà i amunt dret a la primer afrontació de Pedrafita, etc."

(Afrontació redactada en la variant del català pallarès)

³⁵⁵ BRIBGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", (...) op cit. p 205-209.

³⁵⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p 90, ítem 4, diu que els de Figuerola tenen "forn de pinya eo de distret i en ell van a coure lo pa quiscun de la Vila i paguen lo dret

fusta en la construcció de nous edificis o en el manteniment dels més vells. Els boscos no donaven a l'abast en la seva regeneració i com a agreujant d'aquesta situació els paers de les viles donaven llicència als pagesos per arrancar noves artigues als comunals i posar terres en cultiu en detriment del bosc. Per aquesta raó, tant a Santa Maria com a Figuerola, apareix aquesta prohibició de part de prior: "No és lícit ni permès en dit terme fer-hi ni traure ni cremar artigues, ni los Paers ni Batlle no poden donar llicència a ninguna persona de fer tals artigues en ningunes terres tant comunals com altres, sots pena de deu lliures a quiscun que faci lo contrari. Atenent la notable destrucció i dany que causen lo haver permès lo fer tals artigues". A Figuerola hi havia una excepció a l'hora de donar permís per deixar fer artigues: podien donar permís a la gent més pobra perquè tinguessin un sustento, tot i el risc de destruir el terme. Aquesta prohibició era una mostra de la preocupació que hi havia al país per la conservació del bosc, però també de les garrigues i zones de pastura dels ramats.

3. Les terres comunals ja cultivades. A alguns indrets dels comunals, els paers de la vila o el mateix batlle del senyor havien donat en altre temps permís a alguns pagesos per desermar bancals o artigues a canvi dels arrendaments corresponents, cosa que en l'actualitat no es podia fer. Als termes de Figuerola i Santa Maria "es declaren ser terres comunals aquelles que haurà tres anys que vaguen sens ser estades sembrades. Si dites terres són de pubills han de passar quatre anys vagants a Figuerola i sis anys a Santa Maria". Quan qualsevol persona que demani permís als paers, al batlle o al mateix prior per cultivar de nou aquestes terres vagants, les hi han de donar, però l'antic cultivador té dret a dos mesos de fadiga per si les vol recuperar. Si els paers donen permís al nou cultivador sense respectar aquests requisits, es faria una injustícia i el senyor els imposa una pena de 30 lliures i altres càstigs més severos però sense concretar.

b) Drets ramaders sobre les herbes i abeurades

Tal com queda redactat el document que estudiem, veiem que les respectives viles tenien la possessió íntegra d'aquestes terres comunals de la mateixa manera que ho podien tenir les comunitats de les valls pirinenques ja que diu: "La Vila és senyora de totes les herbes, terres, comunals, abeurades, pletes, jagudes i passatges de dit terme i quadres, així i de tal manera que ella dita Vila s'ho atura o arrenda per lo preu que vol i a qui vol, junt o en particular, i los profits que de dites coses reben i cobren, o de qualsevol d'elles so aturan per lo Comú de la Vila".

Com es desprèn del text, les viles tenien en propietat les abeurades del bestiar, essent la més notable la que s'explica fins i tot la seva regulació: eren les abeurades a la font del Reguer del Montsec, propietat de la vila de Santa Maria. El text diu així: "Les abeurades al terme de Santa Maria són propietat de la vila, també les de la Font del Reguer del Montsec. Però el batlle ha de vetllar que, sots pena de 10 lliures, a la Font del Reguer un any conreïn i sembrin d'una banda de dita font i l'altre any a l'altra banda, així sempre queda una part erma al costat dels abeuradors per passar el bestiar sense fer cap dany als sembrats".

acostumat". També diu en l'ítem 5 que en llur terme poden fer "forns de ges, de calç, i de teules així com a dita Vila apara". En la p 55 Ítem 52, Són molt més explícits quan ho diuen de Santa Maria de Meià "té la Vila una Teulera i forn per fer obra cuita [...] així mateix pot en dit terme de Santa Maria fer forns de calç en nom de la Vila [...]per raó de dita calç i Teulera tallen la llenya que menester és per coure les fornades com no sie llenya bona per a fusta, que esta no es bé serveixa per cremar i seria dany del Comú i particulars. [...], tenen los de Santa Maria facultat de fer forn o forns en dita vila per a coure pa a llur llibertat".

També forma part d'aquestes abeurades l'empriu que tenien els ramaders de Figuerola durant els mesos de juliol i agost per baixar a abeurar i també pasturar els ramats a la Noguera Pallaresa, que passava pel terme de Cabrera, però tornant cada dia al terme de Figuerola a apletar. El bestiar boví de Figuerola no sols tenia dret a aquests dos mesos a baixar a abeurar a la Noguera, sinó que li assenyalaven amb cussols a la vora del riu un tros de terreny (vedat) on hi podien entrar i sortir lliurement i quedar-s'hi a jaure per les nits.

També tenien les viles la propietat de fer corrals i pletes per fer ajagudes el bestiar i també els passatges de les ramades. Aquest últim punt dels passatges es contradiu amb el dret de passatge o castellatge que diu que tenia el prior sobre tots el ramats de llana o pèl que travessaven el terme del priorat als quals el seu batlle els havia de cobrar 10 diners per cada cap de bestiar.

c) La dula i el duler

A demés de Santa Maria i Figuerola, una tercera població, Peralba de Meià, també tenia el dret de dula i duler. L'organització comunitària de la ramaderia implicava la formació de ramats comuns (la dula) que reunien tots els caps de bestiar d'un poble, tant els menuts (ovelles i cabres), com els bous i els animals de càrrega, en una plaça, coneguda sovint com la plaça de la Dula. Tenien un pastor comú (el duler), per anar junts tots els animals a pasturar i empriuar no fent mal en sembrats ni plantes, amb pena de pagar al prior el ban (multa) a ell ben vist per part dels veïns, i pagar els danys que hagin fet a l'amo del tros sembrat o planta per part del pastor o duler. Els dulers o pastors els llogaven els particulars de la vila i els pagaven al seu gust, sense estipulació de preu.

d) Els corrals i els fems

Els que hem nascut a pagès i vam viure de petits l'època prèvia a la mecanització del camp, encara vam conèixer algunes de les coses que aquí s'expliquen. Com diuen J.M. Bringué i M. A. Santllehy³⁵⁷, tenir ramats de bestiar a la finca era el millor sistema per gaudir dels fems en una època que no abundaven els adobs, però la presència de bestiar resultava negativa pels conreus ja que un descuit del pastor podia malmetre sembrats, plantes de vinyes i oliveres i hortes. La competència entre ramaderia i agricultura va ser una constant al llarg de la història. L'alteració de la relació entre cultiu, guaret, pastures i boscos comportava uns desequilibris agropecuaris i forestals notables. L'increment de la superfície conreada feia disminuir la de pastures i de boscos, i amb aquesta reducció disminuïa el nombre de bestiar, que era imprescindible per a l'adobament de la creixent superfície agrícola. De forma general, entre els segles XVI i XVII a Catalunya la ramaderia prevalia per damunt de l'agricultura, i en segle XVIII fou al revés. A les zones de transhumància el benefici que el senyor o propietari de les pastures en treia era doble, d'una banda pel pagament de l'arrendament de les herbes, i de l'altra pels fems que s'aprofitaven per adobar les terres.

1. Els corrals de la vila. A Figuerola i Santa Maria hem estudiat que les universitats tenien al seu terme corrals propis per a bestiar menut (ovelles i cabres) i també pel boví. Els fems d'aquests corrals servien per adobar les boïgues comunals, i dels fruits que en treien, la vila en podia fer el que volgués.

2. Els fems dels carrers del poble. Els fems per adobar les terres, sobretot els horts de regadiu, tenia tant valor que hi ha un ítem especial en la normativa que estudiem on queda regulada la seva propietat: "La vila (Santa Maria i Figuerola) era mestressa de

³⁵⁷BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", (...) op cit. p 202-204.

tots el fems que es feien a les places i portals de la vila i aquells que són fora al camí públic i vora la muralla. Els paers els arrenden i en cobren allò que acorden, amb la condició que les entrades, carrers i places estiguin netes”. De fet la vila en treia un doble benefici, l’arrendament a la persona que els arreplegava i la higiene i neteja dels carrers, places i portals.

e) L’empriu de llenya, fusta i carbó

A tots els termes del priorat de Meià, al contrari del que passava a les comunitats pirinenques, la propietat de la llenya, la fusta i el carbó era del prior, però els vassalls que tenien terres acensades als respectius termes en gaudien de l’usdefruit o empriu per a ús propi, però no per vendre-la ni comercialitzar-la. Diu textualment la norma: “Tenen los de la vila (Santa Maria i Figuerola) facultat de fer llenya i fusta i carbó en dit terme. Entès emperò que esta facultat és sols per a ells i per propi ús i no de ninguna manera per vendre de dites coses ni donar-ne a ningunes persones tant del Priorat com de fora d’ell, sinó sols per si mateixos i no més”. Segons expliquen diversos autors, es calcula un consum anual de 12 càrregues de llenya per casa a la Serra de Prades-Montblanc³⁵⁸ en el segle XVIII, mentre que al Pallars eren d’unes 16 càrregues de llenya per veí. Al nostre priorat suposem que el consum s’assemblava més al de Prades, tot i així els boscos comunals tenien una forta pressió i estaven en perill, com es dedueix de la normativa de la prohibició de treure més artigues.

En aquesta normativa quedava clara la propietat que el prior tenia sobre aquests béns comunals i que en podia fer el que li semblés millor: “I en quant a la facultat de llenya, fusta o carbó per sí, lo Prior eo per qui ell volrà, etiam que no sien vassalls, be pot donar llenya a qui li apar a dit Prior”.

f) L’establiment general dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera (1634)³⁵⁹ a la Universitat de SANTA MARIA DE MEIÀ. L’arrendament de les herbes

El treball més general de les coses tractades en aquest establiment l’estudiem en el conflicte que la universitat de Santa Maria va tenir amb el prior Josep de Salvador i que es va solucionar en la sentència arbitral de 1728. Però aquest establiment i les seves conseqüències formen part d’aquest capítol del treball. Passem a explicar breument els fets i a comentar-ne les coses que ens afecten.

Quan el prior Josep de Jalpí va arribar al priorat de Meià es va trobar amb tres poblacions amb un nombre considerable de vassalls i que tenien consell municipal (Santa Maria, Figuerola i la Vall del Priorat), on els seus habitants cultivaven les terres acensades en els termes respectius en benefici propi i del senyor i també n’aprofitaven els comunals, com hem anat explicant. Però hi havia cinc termes més que el senyor en treia molt poc profit ja que, o bé estaven deshabitats (Montsec, integrat a Santa Maria, i Solanelles), o tenien molt poca població (Rúbies, 2 vassalls; Cabrera, 1, i Peralba, 7). Aquests termes tan deshabitats i tan poc profitosos econòmicament pel prior, els va establir en emfiteusi a la universitat de Santa Maria de Meià perquè n’aprofitessin les herbes, pastures, garrigues i abeurades. També els va fer la concessió en empriu de fer

³⁵⁸ GRAU i PUJOL, J.M.T. i PUIG,R. *L’aprofitament del bosc a l’època moderna: la Conca de Barberà*, s. XVIII. Edita Rafael Dalmau, Barcelona 1990.

. BRIBGUÉ i PORTELLA, Josep M. *Comunitats i béns comunals al Pallars Sobirà*, s. XVI-XVIII. Op. cit.

³⁵⁹ Arxiu Històric Ciutat de Barcelona (AHCB). Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral 1728*. Litigi de la universitat de Santa Maria de Meià contra el prior Josep de Salvador perquè, entre altres coses, aquest no volia respectar aquest establiment d’emfiteusi.

llenya, carbó i fusta dels cinc termes, per a ús propi de la Universitat i particulars de Santa Maria. En l'establiment s'especificava que la Universitat pagaria al Monestir (Priorat) i als seus priors la quantitat anual de 25 lliures: 20 en raó de censos i 5 de quístia. El prior es reservava tots els delmes, primícies i demás prestacions anuals com els censos i terratges que ja cobrava de diferents particulars terratinents i emfiteutes dels esmentats cinc termes, a més d'altres privilegis concedits a pobles i particulars atorgats amb anterioritat a aquest acensament. L'acta d'aquest establiment va ser redactada davant el notari de Vilanova de Meià, Pere Serradell, el dia 18 d'abril de 1634³⁶⁰.

En les declaracions que els regidors de Santa Maria de Meià, Miquel Joan Verné i Mateu Sala³⁶¹, van fer durant la instrucció de la causa a la Real Audiència en contra del prior, el dia 3 de novembre de 1728, queda explicada més extensament el que diem i que ens servirà per fer algunes consideracions.

Primerament veiem que van acensar a la vila de Santa Maria totes les herbes i garrigues dels cinc termes, però només l'empriu i facultat de tallar llenya i fustes i fer carbó per a ús propi de la universitat i els seus particulars, però no de poder-ho vendre i comercialitzar. També ens adonem que la universitat de Santa Maria ha de pagar cada

³⁶⁰ Tot i els molts detall que coneixem d'aquest acensament, de moment, encara no hem pogut localitzar el document notarial contemporani on quedava reflectit, ja que la documentació inèdita del Diversos Meià de l'ACA, en no estar digitalitzat, és difícil i laboriós la seva localització. Les dades que donem provenen del *Llibre General de Priorat*, que anem treballant i del *Compromís i sentència arbitral 1728*, que és la base per estudiar un dels conflictes que posem al final del treball.

³⁶¹ AHCB. Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: Declaracions dels regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià

1. Primerament posa que al divuit d'abril, any de mil sis-cents trenta-quatre, lo molt il·lustre senyor fra don Joseph Jalpí i Julià, per causes de utilitat i evident conveniència de son Monestir de Meià de ahon se trobava Prior i Prelat, establí i en emphiteusi donà, concedí i atorgà a esta part de dita Universitat, primerament totes les herbes i garrigues del terme i territoris de Montsech, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera, juntament ab les terres dels dits dos termes de Rúbies i Montsech i lo empriu i facultat de allenyar i tallar fustes i fer carbó per al propi us, servei i comoditat de la dita Universitat en los dits cinc termes, com se justificarà i es ver.

2. Posa que per rahó de l'explicat acensament i emphiteutucació se obliga esta part de dita Universitat anualment pagar i satisfer al dit Monestir de Meià vint lliures de cens i cinc més de quístia, juntament amb un parell de capons que al sobrecalendat temps de dit contracte de acensament donà una vegada tant solament per entrada de aquell, com així mateix se justificarà i és ver.

3. Posa que en lo contracte del prop mencionat acensament i emphiteutucació reservarà dit sr. Prior Jalpí a favor de dit Monestir totes les dècimes i primícies junt amb les demás annues prestacions aixís en fruits com en diners per rahó de censos i terratges que aleshores percibia i cobrava dit son Monestir de diferents particulars terratinents i emfiteutes dels dits cinc termes, com apareix i és ver.

4. Posa que qualifica no menos dit acensament ab altra reserva dels passatges de les ramades dels bestiaris que transiten per los dits térmens ab los camins i carrerades competents per la transitació de aquells, junt ab la reserva també de les lenyes, roques i fustes dels dits cinc térmens de les quals sols té la concessió esta Universitat per al propi us i comoditat de aquella i sos particulars, com se ha declarat i se fa constar i es ver.

7. Posa que igualment és reservat i no comprés en dit acensament lo que dit Monestir i sos molt il·lustres Priors pugua tenir, ara sia propi, com a mitges o a conlloch cinquanta caps de bestiar menut més en los referits cinc térmens i territoris que qualsevol altre particular així de Santa Maria com de dits térmens, ab la facultat de poder fer servir i apletar aquell en dits térmens, com se farà constar i és ver

8. Posa que també és reservada en dit acensament la facultat de poder dits senyors Priors de Meià donar llicència per treure i cultivar les terres de dits dos térmens de Montsech i Rúbies als particulars i persones que la demanaven en lo cas tan solament que los Regidors i dita esta Universitat la hajan volguda negar i no concedir per mera precautió dels delmes i primícies i tuició de aquelles expressant (com se ha ponderat) al dit Monestir de Meià i és ver.

any al prior 20 lliures de censos i 5 de quístia. El prior es reservava el cobrament dels passatges de les ramades de bestiar que transitaven pels camins i carrerades dels termes acensats. Es reservava el Monestir poder tenir 50 caps de bestiar menut més que qualsevol altre vassall en els cinc termes. També es reservava la propietat de les llenyes, roques i fustes, i el dret a donar llicències a particulars que vulguin cultivar terres d'aquests termes mig deshabitats.

1 L'arrendament de les herbes i garrigues, com a zones d'hivernada. La universitat de Santa Maria de Meià, per tal de treure profit de les herbes i garrigues dels termes acensats pel prior Jalpí el 1634 (Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera), acaben arrendant-los, cada any que troben arrendador, a pastors d'ovelles del Pirineu que baixen a passar la hivernada a territoris que no faci tant fred. Aquests termes del Montsec de Meià, situats a la solana, que oscil·len en altura sobre el nivell del mar entre els 500 i els 1200 metres, on hi neva poc i a on abundaven les garrigues i pastures, eren aprofitats per alguns pastors transhumants que baixaven d'hivernada i ja no els calia arribar a les terres planes de l'Urgell a passar l'època de més fred. Bringué i Sanllehy³⁶² estudien els arrendaments de pastures i boscos als ramats transhumants, explicant que el mecanisme d'arrendaments va produir greus interferències en les pràctiques del propi us dels veïns i canvis en la titularitat dels béns comunals. Aprofundeixen en aquests estudis autors com G. Feliu i Montfort, Enric Vicedo i Eva Serra³⁶³. De moment en el priorat de Meià ens hem trobat que és el mateix senyor, el prior (1634), el qui estableix aquests termes mig erms, no directament als pastors transhumants sinó a la Universitat de Santa Maria, perquè siguin ells els que els puguin arrendar i treure'n profit, mentre que el prior només es quedava el dret de passatge o castelatge de les ramades que travessaven els cinc termes pels camins i carrerades.

Com que el prior ja tenia alguns vassalls establerts en aquests termes i tenia intenció d'establir-ne més, marcava a cada terme un territori, que en diuen *vedat*, on hi podien anar als habitants dels pobles respectius amb el seu ramat i on no hi podien entrar els ramats que tenien arrendats els termes a la universitat de Santa Maria. També es reservava el donar permís als particulars de Figuerola de Meià que durant els mesos de juliol i agost poguessin anar a abeurar el seu bestiar al Noguera Pallaresa passant per aquests termes amb els seus ramats³⁶⁴.

³⁶² BRINGUÉ i PORTELLA, Josep M. i SANLLEHY i SABI, M. Àngels. Capítol "BOSCOS, PASTURES I RAMADERIA", (...) op cit. p 193-195.

³⁶³ FELIU MONTFORT, G, *El funcionament del règim senyorial a l'Edat Moderna: l'exemple del Pla d'Urgell*. Edita IEI Lleida, 1990.

. VICEDO, Enric, *Les terres de Lleida i el desenvolupament català dels Set-cents: producció propietat i renda*. Ed Crítica Barcelona, 1991.

. Eva. "Maldà: un procés d'eaux, de forêts (...)" op. cit.

³⁶⁴ AHCB. Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: Declaracions dels regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià.

5. Posa que semblantment se reserva i no ve comprés al dit acensament los vedats i demás terres de dits cinc térmens que al temps del contracte de aquell tenien acensades i aquistiades diferents particulars i en especials la acensada de Benet Baulies de Rúbies junt ab los censos i ànnues prestacions de aquells, com se manifestarà i és ver.

6. Posa que de la mateixa conformitat és reservat de dit acensament la llicència i facultat de poder dit senyor Prior Jalpí i sos successors per mercè i gràcia de la Universitat i particulars de Figuerola de Meià, de poder, en los mesos de juliol i agost, anar a fer abeurades al riu Noguera Pallaresa passant per dits térmens i poder en aquells apletar solament ab la boveria i no ab altres bestiaris, com se justificarà i és ver.

Gràcies a la sentència arbitral de 1728 que ens serveix de base, sabem que la universitat de Santa Maria solia percebre d'arrendament d'aquests termes un promig de 35 lliures cada any i que algunes anyades no trobaven arrendador³⁶⁵. D'aquest problema n'era conscient el mateix prior ja que, en general, prohibia a totes les universitats del priorat que poguessin posar talles ni gitades entre els seus particulars, sense la seva llicència; però donava permís als paers de Santa Maria de poder posar talles entre les persones de la vila que tinguin bestiar de pèl, llana o bestiar gros, de sis caps per amunt, perquè cada anys puguin pagar al senyor les 25 lliures entre censos i quístia, si es donava el cas que no trobaven arrendadors pels cinc termes³⁶⁶. Gràcies a aquestes declaracions dels regidors coneixem els arrendadors i el preu que van pagar per les garrigues els dos últims anys³⁶⁷.

- 1727. Arrendatari, Anton Farré del lloc d'Aret. Preu: 32 lliures.

- 1728. Arrendatari, Sot Barri del lloc de Sas. Preu: 39 lliures.

Llàstima que s'hagin perdut els llibres de l'Arxiu de la Universitat de Santa Maria on diuen els regidors que estaven apuntats els arrendaments que la vila havia cobrat durant els noranta-sis anys que tenia l'acensament dels cinc termes, a partir dels quals havien pogut extreure les 35 lliures de promig que cada any en cobraven.

Segurament que les crides i additament de crides fetes pel prior Josep de Salvador i la sentència arbitral de 1728, era l'intent del senyor de recuperar, entre altres coses, la propietat total dels cinc termes acensats i poder-los arrendar directament als pastors transhumants, per treure'n més profit. Per això els regidors justifiquen, aportant testimonis verídics, que cada any el monestir en treu d'aquests cinc termes unes 500 lliures, a més del cens i quístia que en paguen la Universitat, i que el vigent contracte d'emfiteusi no és perjudicial ni enganyós i sí útil i convenient pel Monestir³⁶⁸. La

³⁶⁵ AHCB. Monacals VII (...) op.cit. Declaracions dels regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià.

11. Perquè diu i posa que lo annual rèdit de dit acensament que aquesta Universitat acostuma i ha acostumat de aquell percebir, és solament de trenta a trenta-cinc lliures per medi de arrendament de les Garrigues de dits cinc térmens computant uns anys ab altres o los anys que trau més ab los que en trau menos i queda sens trobar arrendatari ni haver-ne res de arrendament ni utilitat com diran i afirmaran ab rahó de ciència los testimonis ministradors i és ver, públic i notori.

³⁶⁶ ACA Diversos Meià. *Llibre general del Priorat [...] (1637-1647)* vol. 50, op cit. Referent a Santa Maria de Meià, p 56, ítem 58: Tothora i quan la Vila no puga vendre la Garriga eo herbes dels dits cinc termes que és llur, com dit és en lo Ítem 34, i així que la Vila ha de pagar los censos que són vint-i-cinc lliures tots anys a Sant Antoni, a 17 de gener. És i ha ordenat en lo dit acte de Acensada que es fasse un tall (que alguns abusivament diuen gitada) entre les persones que tindran bestiar menut llana o pel, i del bestiar gros tant de avaria com bovia de sis caps en amunt. I així les tals persones a més i a menys segons lo bestiar que tindran han de pagar a la Vila i qui no té bestiar paga per los qui tenen bestiar que es mengen la criba de la qual paguen dita quístia al Senyor. I esta gitada o tall, lo Batlle, Paers i elegits per la major part del Consell la han de fer a juramentats justes ses conseqüències, etc.

³⁶⁷ (AHCB). Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: Declaracions dels regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià. 12. Posa que per més qualificació del deducit en lo precedent article (*testibus legatur*) explicaran dits testimonis ministradors que en lo propassat any de milt set-cents vint-i-set arrendaren dites Garrigues a Anton Farré del lloc de Aret, per lo preu de trenta-dos lliures, com i lo corrent any a Sot Barri del lloc de Sas per lo preu de trenta-nou lliures, com diran i afirmaran los testimonis ministradors i altrament és públic, ver i notori.

³⁶⁸ (AHCB). Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: Declaracions dels regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià, on justifiquen que el prior no tenia la raó en voler anular el contracte d'emfiteusi:

" 16. Posa que sens lo proximament explicat útil de dites reserves i anuals percepcions, queda altre de més principal a favor de dit Monestir que consisteix en el domini directe de les coses compreses en dit acensament, per la qual causa deu disminuir-se la computatio del just valor de les coses de dit

sentència dóna la raó a la Universitat de Santa Maria ja que consideren que té plena vigència l'establiment d'emfiteusi i podran continuar arrendant les herbes dels cinc termes, sense cap interferència del prior Salvador.

g) El cas del terme de Mont-Roig de Meià.

El terme de Mont-roig de Meià estava deshabitat, però podem deduir que el prior arrendava directament per mitjà del seu batlle les herbes i pastures d'aquest terme, sense especificar res més. Aquesta informació l'hem trobada en primer lloc en el document que detalla la presa de possessió que el prior Josep de Jalpí va fer del terme el dia 4 de novembre de 1634³⁶⁹. El document també detalla molt breument la disputa que el prior tenia sobre les herbes de Mont-Roig amb la universitat de Santalinya i el seu carnisser, per trencar els emprius que sobre aquest terme tenien pel que fa a les pastures. La llàstima és que només en tenim aquesta curta referència ja que després, tal i com també passa amb els pobles de la Vall del Priorat, deixen el full en blanc sense especificar-ne els diversos drets que el prior tenia en aquests pobles i termes. La segona informació ens la dóna el dia 10 de gener de 1641 quan el prior Jalpí torna a Mont-Roig per visitar les esglésies de Santa Maria de Mont-Roig, Sant Pere de Queralt i Sant Martí, totes abandonades i derruïdes. Però ara en l'acta de la visita³⁷⁰ deixa constància que en escriptures antigues conservades a l'Arxiu de Meià, al terme de Mont-Roig hi havia hagut 22 cases habitades i que ell tenia tota la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi, els delmes i primícies de tots els fruits i també les herbes, aigües i pastures, que aquell any tenia arrendades per 50 lliures.

acensament en la tercera part de manera que essent lo just valor de aquell en nou, per rahó de dit domini directe no deu contar-se sinó sis, i és ver.

17. Posa que lo just valor de les dites Garrigues i demás coses acensades i designades en lo article primer (*testibus legatur*) a comuna i prudent estimació i avaluació són de valor de cinc-centes lliures, fetes primerament les detraccions de les reservations aixís de dit domini directe com de més sobreespecificades que com a càrregues de dit acensament minoren en dret lo preu de aquelles i lo mateix valor tindrien al sobrecaendat temps de dit acensament per no constar ni aparèixer-se de notable immutació de dites coses acensades, i és ver.

18. Posa que del fins així ponderat se manifesta ab claretat la subsistència de les dites causes de utilitat i evident benefici i conveniència que reporta dit Monestir i reporta del contracte de dit acensament i que aquest en ninguna manera si fou leziu, enganyós, ni perjudicial, sinó útil i convenient, i és ver.”

³⁶⁹ ACA Diversos Meià. *LLIBRE GENERAL DEL PRIORAT (1637-1647)* vol. 50. Op. cit. P. 29-30. En la presa de possessió que el prior Jalpí va fer del terme de Mont-Roig de Meià dóna notícia de l'arrendament de les herbes i pastures: “Item, aní a la collada de la Alzina Grossa qui mira a dit castell i lo riu de Noguera i allí me assentí en una pedra i per allà hi havia més de vint persones forasteres de les ramades de bestiar que guardaven als quals tenia jo arrendades les herbes i pastures; i així prenguí possessió de tot lo demás com havia a 28 del passat mes de octubre en Rúbies de Meià”. Un poc més avall també parla molt en general del conflicte amb la universitat i el carnisser de Santalinya: “Item, fiu fer unes exempcions dels bestiar (que) es trobí en dit terme i execució de Band contra los de la Vila i carnisser de Santa Linya per trencar-me los emprius i judicis en les penes no sols per a mi ara de nou imposades sinó per nos passat”.

³⁷⁰ ACA Diversos Meià, Vol 77. *Visita General 1640-1641*. Diu textualment a l'acta de la visita pastoral en parlar del terme de Mont-Roig: “ (...). Trobes que en dit terme de Montroig antigament hi havia més de 22 cases com apar ab escriptures velles i antigues del Priorat en los quals termes de Montroig, Queralt i Aguilar ad aquell adjacents dit Sr. Prior de Meià té tota jurisdicció civil i criminal mer i mix imperi, delmes i primícies de tots los fruits i així mateix les herbes, aigües i pastures les quals per al present se arrenden en 50 lliures “

8.2. Les indústries rurals³⁷¹

L'activitat industrial a l'edat moderna a les zones rurals catalanes es pot destriar en diversos àmbits.

a) *En primer lloc les indústries agropecuàries*, que estaven relacionades amb les feines de pagès i que estaven destinades a la transformació de les collites obtingudes, dels aprofitaments de la ramaderia o del bosc, i servien per elaborar la farina, l'oli, el vi i la carn de la carnisseria de la universitat i altres subministres. Aquests tipus d'indústries, estan documentades des de l'època romana i van perdurar amb poques transformacions fins a la revolució industrial. Estem parlant de la indústria tèxtil casolana amb filadores i talers manuals que servien per elaborar la roba més basta però també la més utilitzada a pagès, filant i teixint el cànem, el lli i sobretot la llana de les ovelles. D'aquest tipus no en tenim constància al priorat de Meià. Els molins de cereals per obtenir la farina i fabricar el pa, element bàsic en l'alimentació, amb els forns de pa, i els molins d'olives per obtenir l'oli. Aquests sí que els tenim documentats.

b) *Les indústries relacionades amb la construcció*, com podien ser els forns per obtenir la calç i el guix, i les teuleres per obtenir teules i maons, sense oblidar els paletes que eren els que aixecaven les cases i magatzems i feien reparacions als edificis. Associada a aquest tipus d'indústries hi trobem la propietat de les pedres i roques i l'obtenció de fusta al bosc, però també la llenya per fer funcionar els forns.

c) *Altres tipus d'indústries relacionades amb el món rural*, podrien ser les fargues, per a l'obtenció del ferro, els molins drapers. D'aquests no en tenim constància al priorat. Però sí que queda constància dels carboners directament relacionats amb l'explotació del bosc.

Troblem molta informació sobre el món rural i les indústries relacionades amb la pagesia al llibre on es publiquen els vint-i-sis articles, entre ponències i comunicacions, presentats al VIII Congrés sobre la pagesia i la indústria al món rural, coordinat per Enric Vicedo³⁷², l'any 2013. És important per al nostre treball la comunicació d'Elisa Ros, sobre els aprofitaments hidràulics a la Val d'Aran, especialment quan estudia els molins fariners i el seu funcionament.

8.2.1. Les indústries agropecuàries

a) *Els molins d'oli*³⁷³

El cultiu de les oliveres era un dels conreus bàsics de la trilogia mediterrània (juntament amb el blat i la vinya) i era poc o molt present arreu del territori i en algunes contrades s'hi havien especialitzat. Al priorat de Meià el cultiu de les oliveres, soles o acompanyades de la vinya era molt important al segle XVII-XVIII com podem comprovar quan estudiem els capbreus, per aquesta raó hem pogut documentar fins a cinc molins d'oli a les terres del Priorat. La notícia més antiga d'un molí d'oli al priorat de Meià data de 1261, quan el senyor del castell, vila i terme de Vilanova de Meià,

³⁷¹ PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals: la molineria de cereals, les almàsseres, el sucre". p.p 235-261. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008.

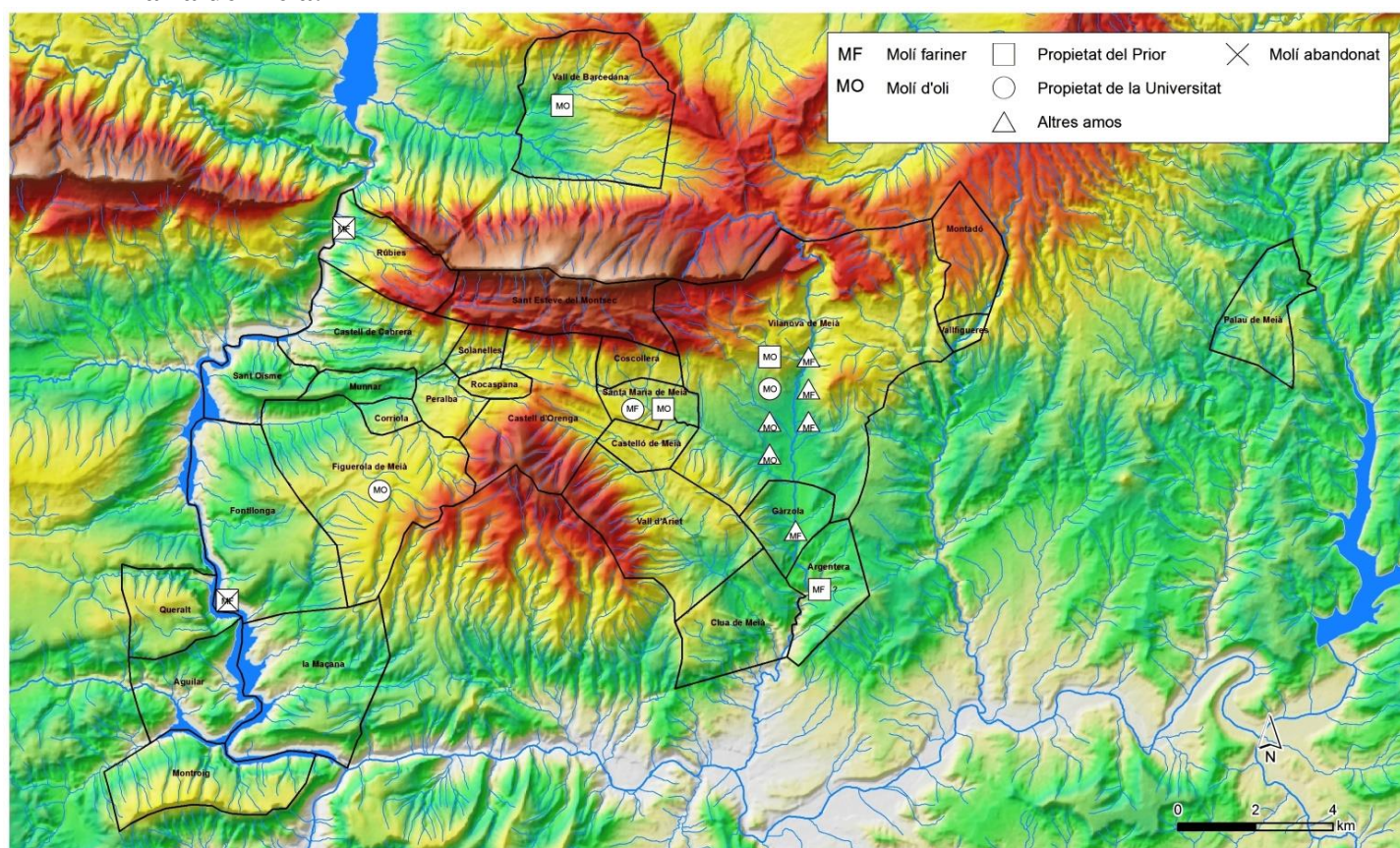
³⁷² ROS BARBOSA, Elisa. Comunicació "Els aprofitaments hidràulics a la Val d'Aran", al llibre *Pagesia, indústria i món rural. VIII Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local*. Edició a cura d'Enric Vicedo. Edita Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1a edició febrer de 2016.

³⁷³ PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals [...] Op. cit. p. 250-252.

Jaume de Cervera, concedeix el monopoli d'un molí d'oli a Vilanova a favor de Guillem de Coves, prior de Meià³⁷⁴.

Els molins d'oli, coneguts també com almàsseres o trulls es trobaven entre els monopolis que tenien els senyors i que algunes vegades podien establir a canvi d'un cens a les universitats. Moltes vegades eren explotats directament pel mateix senyor i els cedia en arrendament a un moliner. Els veïns dels pobles on estava situat el molí havien d'acudir al molí del senyor. Algunes cases riques dels pobles podien tenir molí d'oli, però només per al propi ús ja que si molien olives d'altra gent el senyor els hi podia prendre i punir-los.

Mapa 8.1. Els molins d'oli i els molins fariners que hi havia al priorat de Santa Maria de Meià.

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

Els dos processos en l'elaboració de l'oli eren la mòlta i la premsada. La mòlta es feia al molí pròpiament dit que bàsicament es componia de dues pedres conegudes com la mola, la qual constava de la sota mola o solera, una gran pedra de molí circular plana de fins a tres metres de diàmetre, a sobre de la qual girava una mola perpendicular agafada a l'eix central. La major part de les moles giraven amb tracció animal, amb una mula conduïda per un home, i les olives es posaven en una tremuja o guansa situada a l'eix. Aquí s'obtenia la pasta de les olives i començava el segon procés, la premsada. La pasta obtinguda es posava en esportins, que eren uns sarrionets d'espart rodons i molt plans amb un forat central per apilar-los l'un damunt de l'altre al plat de la premsa, formant

³⁷⁴ BENET, A. Article "Vilanova de Meià". *Catalunya Romànica Vol. XVII* p. 51.

un peu o pila ben alineada que tot seguit era premsada. Les premses podien ser de biga o lliura o bé de barra. La premsa de biga era una palanca de segon gènere amb una gran biga o seixantera que sovint depassava els deu metres de llargària. En un cap hi tenia el caragol de fusta d'on penjava una pedra cilíndrica grossa, la lliura; a l'altre cap hi havia el punt de suport i al davant al peu amb els esportins per fer la premsada. Girant el cargol es feia pujar i baixar la lliura i el seu pes era el que servia per premsar la pasta de les olives i treure'n l'oli. L'altra premsa, la de barra, era més senzilla i no tenia tant embalum; estava formada per dos pilars drets i collats a un gros travesser superior, al mig del qual hi havia el caragol de fusta amb l'extrem interior quadrat, que premia el peu o pila d'esportins. El caragol era accionat manualment mitjançant una barra i d'aquí ve el seu nom

L'oli que sortia de la primera premsada era el més fi, l'oli verge, que per extreure'l la pasta encara no havia estat escaldada. Després es removien els esportins i s'escaldaven amb aigua bullent per fer desprendre l'oli de la pasta i es repetia l'operació varies vegades i cada nova premsada l'oli que en sortia era de menor qualitat. Aquest oli es destriava de l'aigua passant-lo en dues o tres piques per decantació. La darrera premsada, el més dolent, era destinat a la fabricació de sabó o bé per cremar als llums d'oli casolans i a les llànties i llumeners dels temples. També s'aprofitaven per fer sabó les morques, que eren els residus d'oli barrejats amb aigua. Als esportins hi quedava els rullols o pinyola que servia per cremar a les estufes. Per conèixer la situació dels molins d'oli a la Conca de Tremp és important la tesi doctoral de Jacinto Bonales³⁷⁵, on s'estudien tots els municipis amb el seus molins d'oli i la situació que es trobaven a cada localitat, depenent del seu senyor.

1. El molí d'oli de Figuerola de Meià. Al priorat de Meià, era el prior el que tenia el monopoli dels molins d'oli i era l'únic que en podia construir o donar-los a canvi d'un cens a una universitat o a un particular. Només la vila de Figuerola de Meià³⁷⁶ tenia molí d'oli en propietat, cedit a canvi d'un cens pel prior. Aquest cens consistia en pagar-li cada any tres quartans d'oli bo, net i rebedor que venia a ser dotze lliures de pes. En aquest molí, el prior no tenia cap privilegi i havia d'esperar el torn de molta a l'hora de moldre o xafar les olives del delme i de les primícies, mentre al molí estaven treballant pels altres particulars, i quan havien acabat aquests, el batlle tenia l'obligació de moldre les seves olives i recaptar-ne l'oli. Per aquesta raó el batlle de Figuerola tenia dret a percebre el redelme del delme de les olives del senyor. El prior havia de pagar el dret de moltura com els altres particulars de Figuerola, i aquest era a la setzena³⁷⁷, la mateixa proporció que pagaven de moltura a Verdú³⁷⁸.

³⁷⁵ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX). Cambio económico y éxodo rural*. Tesi doctoral. Op. cit. a la p. 356, il·lustració 4.8. surten els molins d'oli de tots els pobles indicant en quines condicions es trobaven: 1, molins establerts a la universitat pel senyor; 2, molins controlats directament pel senyor; 3, molins establerts pel senyor a particulars; 4, concessions d'aigua del Real Patrimonio a favor de particulars des de temps immemorial; 5, molins de les universitats en franc alou o en possessió immemorial.

³⁷⁶ Veure quadre núm. 1. Propietats de les universitats de les viles, i dels altres pobles del priorat

³⁷⁷ AC). Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p 90, ítem 7, diu: són senyors los de Figuerola del molí de l'oli de llur Vila i només, del qual quiscun any ne paguen al Senyor de censos tres cortans de oli en espècia, bo, net i rebedor, que ve a ser dotze lliures de pes. p. 94-94, Ítem 31: té obligació lo Batlle de Figuerola de tenir molt compte e que bé i lleialment i sense frau ni engany se paga lo delme de les olives i oli que toca al Senyor, i les olives que li aspecten de les primícies que té en les coromines com dit està en lo Ítem 20, així que se posen dites olives del delme i primícia que expecta al Senyor en la part del molí que millor sia, i après quan los particulars de la vila de Figuerola hauran ja molt eo desfet eb continent té obligació dit Batlle de fer moldre les olives del Senyor

2. El molí d'oli de de Sant Miquel Jussà. Als pobles de la Vall del Priorat hi havia un únic molí que era propietat directa del prior de Meià. El divendres dia 20 de gener de 1634, el prior Josep de Jalpí puja fins als pobles de la Vall del Priorat per prendre'n possessió com a senyor jurisdiccional. Després de totes les cerimònies que ja hem descrit en general, a la tarda puja a cavall fins al poble de Sant Miquel Jussà on diu que pren possessió del castell i del molí d'oli que és de la seva propietat³⁷⁹, però no especifica res més ni dóna cap detall. Quan després en un altre apartat del Llibre parla de tots els pobles en particular i n'especifica els drets i els privilegis, els de la Vall del Priorat deixen en blanc la pàgina i no n'explica res més. Jacinto Bonales³⁸⁰ en la seva tesi sobre la Conca de Tremp, situa els pobles de la Vall del priorat de Meià dins el terme de Llimiana, però no és així actualment, ni ho era al segle XVII. Pensem que per aquesta raó no descriu la situació en què es trobava el molí d'oli de Sant Miquel de Castell Jussà, ara conegut com Sant Miquel de la Vall, que aleshores era propietat del prior de Meià i així va continuar fins a les desamortitzacions. D'aquesta assimilació dels pobles de la Vall del Priorat amb Llimiana ja se'n queixava de forma enutjada el prior Josep de Jalpí el 1634³⁸¹.

3. El molí d'oli de Vilanova de Meià. La població més important i que actuava com a vila central de tot el priorat era Vilanova de Meià, però aquí el prior solament tenia la jurisdicció eclesiàstica, perquè la jurisdicció temporal havia estat del rei des de 1313 i ara la tenien el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, empenyorada pel rei Alfons el Magnànim el 18 de juliol de 1426³⁸². De totes maneres el prior tenia al terme de

i recaptar dit oli que no es perdi ni faci malbé que si ho feia no seria justícia ni raó. I és de saber que lo delme que avui se paga de olives és a la setzena, ço és de setze, les quinze franques al amo i una part al Prior. I així a dita raó rep lo Batlle lo redelme de dit oli o olives per sos drets de Batlle de sac. I també se deu pagar la moltura o dret de ella com se acostuma que és a la setzena, al moliner o Vila sens frau ni engany de uns ni altres, pena de prou malaventura i càstig.

³⁷⁸ PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals: la molinaria de cereals, les almàsseres, el sucre" (...) op. cit. p 250.

³⁷⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p 25-26 quan descriu la presa de possessió del poble de Sant Miquel Jussà diu textualment: "Item, obrint i tancant i prenent les claus preguí possessió del Molí de l'oli que tinc en dita vila sota dit castell de Sant Miquel ab tots los aparells i eines per fer oli; així que es distiu que sols lo Prior n'hi pot tenir i nengun altre no n'hi pot fer de dits molins".

³⁸⁰ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX)*. Op. cit. a la p. 113 diu textualment: "Finalmente hay otra área en la Conca de Baix en la que sus vecinos se distinguen de la misma señalando que se encuentran en la Vall de Llimiana. Estaba compuesta por tres poblaciones (Sant Miquel de la Vall, Sant Martí de Barcedana y Sant Cristòfol de la Vall) sin termino propio, que radicaban, al igual que la población de Sant Serni, en el termino de Llimiana. La denominación de valle en esta ocasión refleja una realidad física al estar situados en el pequeño valle del barranco o río de Barcedana".

³⁸¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. A la p. 3, ítem 9, diu textualment el prior Jalpí: "És de saber que abusivament i sent perquè alguns ignorants o maliciosos han moltes vegades anomenat als llocs de la Vall del Priorat, havent dit alguns la Vall de Llimiana, eo Sant Cristòfol de la Vall de Llimiana; ara se diu i es te de dir Sant Cristòfol de la Vall del Priorat, etc, i així se diu i se diga dels demés".

³⁸² ACU. Vilanova de Meià. Lligall Gros. Documentació diversa. Inventari sobre el calaix de Vilanova de Meià. L'inventari està redactat en una data indeterminada del segle XVII i diu textualment: "Vilanova de Meyá".

Vilanova de Meià moltes terres, que estudiarem amb més detall quan treballem els capbreus que el prior en va manar redactar. El que sí que tenia el prior a Vilanova era la propietat del molí d'oli que datava de 1261³⁸³. Aquest molí, segons la descripció que en fa el mateix Jalpí quan en pren possessió, era molt important: l'edifici estava situat a la Costa Codina, a la part del migdia del vall de la muralla, a sota mateix on estava situada la Casa de la Vila. Tenien un rec d'aigua per al seu ús particular que baixava de la sèquia del rec de la Vila. Tenien dues moles per xafar les olives que giraven amb tracció animal, dues premses de biga o lliura per extreure'n l'oli i dos perols o calders per fer bullir l'aigua per escaldar els esportins³⁸⁴. Al 23 de gener de 1634 el moliner era Joan Vilanova de Santa Maria de Meià, escollit directament pel prior. Aquest, després de prendre'n possessió, li va donar vuit rals al moliner i als mossos que l'ajudaven, ja que estaven en plena campanya de moltura, en recompensa dels bons serveis. Llàstima que aquesta és l'única informació que hem aconseguit, de moment, del molí d'oli de Vilanova.

4. Altres molins d'oli de Vilanova de Meià. Tot i el monopoli del prior, a Vilanova on ell no hi tenia la jurisdicció senyorial, hi havia hagut tres molins més d'oli, els quals van estar funcionant fins a les primeres dècades del segle XX:

Lo Rei Dn. Alfonso, als 18 de juliol de 1426 en lo onzè any de son regnat, vené al molt il·lustre Capítol de Canonges prelats de la santa església de la Seu d'Urgell, libre i franch de alou, los castells, vila y llochs de Vilanova de Meyà, Castelló de Meyà, de Ariet y de Fabregada, en lo Principat de Catalunya, Bisbat de Urgell, cituats ab sos termes, territoris y edificis, ab los dominis directes y emprius, drets de commis, y ab los termes i territoris, nobles, cavallers, feus, feudataris, vassalls, masos, bordas, quadras y poblacions, y demás feus y los directes dominis, homes, dones, de qualsevol llei, estat o condició, ab tota jurisdicció, mer y mixt imperi y altra qualsevol jurisdicció alta y baixa, civil y criminal y ab exercici de aquells y altre qualsevol dret a dit Senyor Rei y a los successors pertanents i espectants en dits castells vila i llochs, és a saber de Gàrçola, Santa Maria de Meyà, de Coscollera y de Argentera, per lo preu de deu mil florins, com a par del privilegi o drets de vendició, en dit any 1426, en lo calaix de Vilanova de Meyà de núm. 1.

Així mateix consta del dret de possessió en poder de Ramon Miralles, notari del Senyor Rei, als 28 de octubre de 1426, presa per Ramon Margarit habitant de la vila de Camarasa com a procurador del dit Senyor Rei a Galceran de Gósol, síndic del Capítol, consta tot en un pergami que és al calaix de Vilanova de Meyà núm. 2."

Aquest document és un resum de l'escriptura de la venda de Vilanova de Meià, Castelló de Meià, Fabregada i Iriet als canonges de la Seu, amb tots els seus drets i jurisdiccions. També hi consta que el Capítol adquirí la jurisdicció civil i criminal sobre la resta dels pobles de la Coma de Meià, tot i que no en tenia la senyoria eminent (Santa Maria de Meià, Gàrçola i Argentera). Pel que fa a Santa Maria de Meià i la Coscollera, aquest document sembla contradir allò que anem explicant sobre la jurisdicció del prior de Meià.

³⁸³ BENET, A. "Vilanova de Meià" op. cit. A la p. 51 diu que en una escriptura de 1261 Jaume de Cervera senyor de Vilanova de Meià, fa la concessió d'un molí d'oli a Vilanova a favor de Guillem de Coves, prior de Meià, i de Domènec de Vall-Llebrera, fent constar que no es podrà construir en dita vila cap més molí d'oli sense el seu permís. El 1266, Domènec de Vall-Llebrera dóna la seva meitat del molí d'oli al prior de Meià. Finalment, a 15 de les calendes de novembre de 1267, Jaume de Cervera dóna en franc alou al prior de Meià un tros de terra al terme de Vilanova, al lloc conegut com la Codina, per la construcció d'un molí d'oli, fent constar, però, que en dit molí, qualsevol senyor futur de Vilanova de Meià ni els seus representats legals, podran entrar en dit molí per exercir-hi cap mena de justícia ni hi tindran cap mena de jurisdicció.

³⁸⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op. cit. En la p 27 descriu la presa de possessió del molí d'oli de Vilanova de Meià, on diu textualment: "Item, dilluns a 23 de dit mes de gener aní de matí ab dit Terrer i altres a Vilanova de Meià, i me apeí davant los molins de l'oli, essent dita vila fora de aquella, ab son rec de aigua per lo us i servei del dit molí, dos rodes eo rodets, dos premses, dos perols eo calders i altres eines, tot est constituït dins lo casal de dit molí"

El molí del Txen. L'un era de la vila i era conegut com *el molí del Txen*³⁸⁵, situat a la sortida del poble pel camí dels Horts. A una part de les dependències on hi havia hagut el molí, l'ajuntament hi va instal·lar durant molts anys l'escorxador municipal, fins que els van centralitzar a Balaguer. Ara hi funciona un obrador de formatges artesanals. La mola cilíndrica del molí, als anys seixanta del segle XX es va portar a la font de l'Hedra on es col·locà a mode de taula.

El molí de cal Massanès. Aquest era propietat particular d'un terratinent important (cal Massanes) i era per al seu propi ús. Els Massanès són els descendents dels senyors Cerdà i Rocaspana, carlans de Clua de Meià al segle XVII i que anteriorment també havien tingut una carlania a Vilanova. El molí està situat al carrer de l'Església en un cobert tocant a casa seva i conserva encara alguns dels elements de la maquinària original.

El molí d'oli del Castejón. L'últim molí d'oli, aquest ja modern, que va funcionar a Vilanova fins a la dècada dels 60 del segle XX, es trobava dintre de les dependències del molí de Mig, propietat de Joan Castejón, l'última família de notaris de Vilanova.

5. El molí d'oli de Santa Maria de Meià. A Santa Maria de Meià, sembla que també hi havia molí d'oli propietat del prior, tot i que no consta que en prenguéssin possessió, ni se'n informa directament del mateix com es fa a Vilanova de Meià o a la Vall del Priorat. Però en parlar dels delmes de Santa Maria de Meià³⁸⁶ diu que els de les olives no els recull el batlle, sinó que cada particular quan porta les seves olives al molí d'oli del senyor, el moliner nomenat pel prior es reserva el delme i la primícia que equival a trenta-set, quatre (trenta-tres franques per l'amo i quatre pel senyor), i no es paga en oli, sinó en mesures d'olives. Com podem veure, amb aquestes afirmacions queda explicat que hi havia un molí d'oli a Santa Maria i era propietat del prior.

6. Els molins d'oli als altres pobles del priorat. A la resta de pobles i termes que configuraven el priorat de Meià (Rúbies de Meià, Solanelles de Meià, Peralba de Meià i Cabrera de Meià), sempre es deixa constància que cap persona particular ni el poble, en general, poden construir ni edificar molins d'oli ja que solament ho pot fer el prior. Deixem constància del que es diu del poble de Rúbies³⁸⁷, que és gairebé el mateix que es diu a Santa Maria i als altres pobles.

³⁸⁵ Encara avui es coneix la frase feta per fer broma quan algú porta unes ulleres molt aparatoses: "Semblen les ulleres del matxo del Txen", en referència a les "ulleres" que tapaven els ulls del matxo del molí d'oli del Txen, quan donava voltes fent girar la mola.

³⁸⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. En la p. 49, ítem 15, parla del molí d'oli del prior a Santa Maria de Meià: "Quant al dret i delme de les olives no ho acostuma de cuidar-se'n ni delmar-ho dit Batlle. Perquè cada amo aporta **al molí de l'oli del senyor** les olives, i **lo moliner del senyor** se reserva per dit senyor lo delme i primícia, que és de trenta-set, quatre, com dit està en lo ítem 6".

En la p. 59, ítem 67, parla del monopoli del molí d'oli a Santa Maria per part del prior: "Ítem, la Vila ni ninguna persona no pot fer construir, edificar, ni tenir molí, ni molins de oli i de olives en tot lo terme de Santa Maria. Sols esta facultat la té el Senyor com és de veure en los actes i títols (que) té dit Senyor dels Molins de Vilanova".

³⁸⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p. 68-69, ítem 28, parla del molí d'oli a Rúbies: "ningun vassall de Rúbies, ni junts no poden fer edificar ni tenir molí ni molins de oli ni de olives, sinó sols lo Prior, que de estes i altres coses pot fer i tenir sempre que i quant vulle, sens més ni menys ni poder-li contradir"

b) Els molins fariners³⁸⁸. El pa continuava essent al segle XVII l'aliment comú i més bàsic i el que resultava més assequible a la població rural. Per aquesta raó era tan important la transformació dels cereals panificables en farina. La industrialització de la mòlta mitjançant el molí hidràulic provenia del període medieval i era molt vigent en aquest moment. La construcció d'un molí hidràulic requeria un corrent d'aigua poc o molt abundant i el dret de fer-ne ús.

Segons Ramon Planes, els juristes del segle XVI-XVII feien la distinció entre aigües públiques i privades. Eren aigües públiques les que permetien la navegació d'una barca, pertanyien al rei, i sense obtenir una llicència o establiment hom no se'n podia servir. Eren aigües privades les que fluïen en terres privades i no eren perennes. La pràctica del moment era que qui volia edificar un molí acudís a la Batllia General de Catalunya a fi d'obtenir un establiment del qual pagava l'entrada i una pensió anual i disposava de l'aigua necessària. La regalia dels corrents d'aigua perennes podia haver estat concedida a un senyor, que, al seu torn, podia fer-ne concessió a la universitat del seu territori o a particulars. Als pobles del priorat de Meià, el prior tenia el dret de l'aigua i la propietat dels molins fariners, que en algunes ocasions havia establert a la universitat del poble a canvi d'un cens.

Construir un molí hidràulic representava una inversió econòmica considerable, com també ho era el seu manteniment, per la freqüència de les reparacions; però la seva explotació reportava uns guanys elevats que rebia el senyor si en mantenia l'explotació directa, i els consells municipals o particulars, si el tenien en arrendament.

Elisa Ros Barbosa³⁸⁹, ens dóna una informació molt acurada del funcionament dels molins fariners moguts per l'energia hidràulica, en la comunicació que presenta sobre "Els aprofitaments hidràulics d'època moderna i contemporània a la Val d'Aran", en el VIII Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local. A més dels sistemes d'arrendament i com es cobraven les moltures, és de gran interès per al nostre relat quan descriu amb tota mena de detalls la tipologia del molí fariner. Aquest molí aranès, bàsicament és el mateix que es feia servir al priorat de Meià. Hem tingut la sort que una part d'aquesta infraestructura i maquinària preindustrial s'ha conservat in situ al Molí de Mig (molí del Castejon) de Vilanova de Meià.

El funcionament d'un molí hidràulic necessitava una resclosa o peixera per aturar el corrent d'aigua del riu i desviar-lo mitjançant una sèquia cap a una gran bassa situada tocant a l'edifici del molí, que servia per emmagatzemar-la i regular-la. Des de la bassa es deixava sortir l'aigua de manera controlada per una canal de fusta a fi de moure la roda hidràulica que imprimia a les moles el moviment de rotació. La roda hidràulica podia ser, en els indrets on hi havia un gran corrent d'aigua vertical, o bé horitzontal en els llocs amb més poc cabal. Aquest últim tipus de molí amb les rodes hidràuliques horitzontals (rodets) era el que més abundava als Països Catalans i a les nostres contrades, com diuen molts autors, entre ells M Garganté³⁹⁰ i com es pot veure en les descripcions d'Elisa Ros. Quan es volia moldre, l'aigua de la bassa es deixava córrer per la canal de fusta i es feia caure a pressió a sobre del rodet (roda hidràulica) situat a la part soterrània del molí i coneguda com el carcabà (cacauet al molí del Castejon). A l'eix central del rodet hi havia un tronc de fusta ferrat (l'arbre) i plantat de forma

³⁸⁸ PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals: la molinaria de cereals, les almàsseres, el sucre" (...) op. cit. p. 239-250.

³⁸⁹ ROS BARBOSA, Elisa. "Els aprofitaments hidràulics d'època moderna i contemporània a la Val d'Aran". Dins el llibre *Pagesia, indústria i món rural. VIII Congrés sobre sistemes agraris, organització social i poder local*. op. cit. p.p. 261-295.

³⁹⁰ GARGANTÉ, M. "La construcció de molins al segle XVIII: fonts i documents", dins *L'arquitectura dels oficis*. Ed. Pagès Lleida 2003. P. 53-70.

vertical que girava i pujava al força hidràulica fins al pis superior on hi havia les moles de pedra. Travessava per l'ull de les moles i encaixava amb metall en la mola volant o superior que era la que girava i fregava sobre la mola fixa o jussana. Sobre les moles hi havia la tremuja o guansa per tirar-hi el gra i a sota la farinera o dipòsit on s'acumulava la farina. L'aprofitament de l'energia hidràulica era adreçat a aconseguir el frec de les moles del molí, mitjançant el qual es produïa la mòlta. Després de moure el rodet, l'aigua corria de nou per la sèquia de sortida i un tros més avall podia ser utilitzada per un altre molí, era aprofitada com a aigua per a regar o simplement es retornava al riu. Al terme de Vilanova de Meià i situats al marge dret del riu Boix estaven situats tres molins fariners molt propers l'un de l'altre, amb sèquia d'aigua pròpia (el Molí de Caps, el Molí de Mig i el Molí de Sols), els quals es passaven l'aigua de l'un a l'altre, fins que el tercer la retornava al riu.

1. El molí fariner d'Argentera de Meià. La notícia més antiga d'un molí fariner al priorat de Meià data de 1119³⁹¹ en que Ramon Guitard (de Meià) i la seva muller Sanxa, fan donació al monestir de Santa Maria de Meià d'un molí situat al terme de castell de Meià, al lloc d'Argentera. També diu el mateix pare Roig que en un pergami datat l'any 1141 on constaven les rendes i els drets del monestir de Santa Maria de Meià, diu textualment: "*Ítem. En el Castillo de Argentera, unos molinos y huertos y otros derechos y la Iglesia*". Aquest molí fariner d'Argentera prenia l'aigua del riu Boix pel seu marge esquerra, a prop del Bufador, a sota de l'abadia d'Argentera. Una sèquia la transportava un 150 metres fins arribar a una gran bassa per emmagatzemar-la i a sota mateix es trobava l'edifici del molí.

Aquest molí fariner propietat del Monestir de Meià no el cita enlloc Josep de Jalpí en els documents del segle XVII que estem estudiant. Potser és perquè a Argentera el prior només tenia la jurisdicció espiritual; però aquest fet no seria cap obstacle ja que a Vilanova de Meià es donava la mateixa situació i el prior tenia en propietat el molí d'oli i va venir a prendre possessió personalment. El que sí que podem assegurar és que la propietat de la concessió d'aigua i el molí d'Argentera van arribar fins a la desaparició del priorat de Meià (1874). Aleshores la titularitat del mateix va passar al bisbat d'Urgell i encara la conserva. Això queda demostrat quan el 1925 les 12 cases del poble de Gàrzola, de forma comunitària, van constituir la societat "*La Electra de Argentera*"³⁹² per construir una petita central hidroelèctrica aprofitant la concessió de l'aigua i la infraestructura hidràulica de l'antic molí d'Argentera, posant la turbina i la dinamo a dins el mateix edifici. Per poder realitzar l'obra va ser necessària l'autorització del bisbat d'Urgell, que havia heretat els drets del priorat de Meià. Actualment tota aquesta infraestructura està completament abandonada i en bona part destruïda per la riuada de 1982 i posteriors.

³⁹¹ ROIG I JALPÍ, J Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del Priorato de Santa Maria de Meyá (...)* op. cit. capítol VIII.

³⁹² BERNAUS i SANTACREU, Ramon i SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià* op. cit. p 430-433. En parlar del poble de Gàrzola s'explica la primera portada del corrent elèctric per mitjà d'una petita central hidroelèctrica feta a càrrec del veïns, "*La Electra d Argentera*", que va funcionar des de 1925 fins al 1938. Va ser destruïda durant la Guerra Civil, i es va tornar a refer com a "*Electra de Gàrzola*". Aquesta segona inauguració va ser presidida pel mateix bisbe d'Urgell, Ramon Iglesias Navarri, que els donava l'aigua, el 24 d'abril de 1944, i va continuar funcionant amb molta precarietat fins el 1969.

2. El molí fariner de Santa Maria de Meià³⁹³. Aquest molí fariner era propietat de la vila de Santa Maria i en pagava anualment al prior 1 lliura de censos el dia de Nadal. Estava ubicat a la partida de la Plana d'en Terrer i agafava les aigües que baixaven des del Coll d'Orenga pel riu de l'Obac i també les que baixaven del Montsec pel barranc de la Cabroa. En tenir la vila la propietat del molí, el podia arrendar a un moliner i quedar-se els guanys que en pogués treure. Tot i que segurament en el segle XVII plovia més que en l'actualitat, el riu de l'Obac o de Sant Pere, és un rierol amb molt poc cabal, especialment a l'estiu i que difícilment tingués la suficient aigua per fer funcionar el molí la major part de l'any. Avui en desconeixem la seva ubicació. Més endavant trobem el privilegi pactat entre el prior i la vila de Santa Maria³⁹⁴, que si el senyor o els de la Casa Prioral van a moldre al molí, tenen el dret de passar al davant a qualsevol altra persona que estigui molent, només han d'esperar-se que la tremuja estigui buida i ja passen ells.

3. Els altres molins fariners del Priorat. Els pobles i termes que formaven el priorat de Meià i en els quals el prior era el senyor jurisdiccional, limitaven per la part de ponent amb la Noguera Pallaresa, riu que tenia el suficient cabal d'aigua per poder fer funcionar un molí fariner en totes les estacions de l'any. Estem parlant de Rúbies de Meià, el terme del qual arriba fins a la Noguera a l'altura del Forat de l'Or i de la font de les Bagasses; més al sud es troba el terme de Cabrera de Meià que també limita amb el Noguera, més avall a la banda dreta del riu es trobava el terme de Mont-Roig de Meià. A Rúbies i a Mont-roig hi havia hagut un molí fariner a cada poble, els quals ara (segle XVII) estaven abandonats. El problema de tots aquests pobles és que en un moment indeterminat entre els segles XIV-XV, posterior a 1310³⁹⁵ quan es celebra el primer sínode del priorat de Meià, però també posterior al 1378³⁹⁶ quan es realitza el

³⁹³ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p. 51, ítem 29 diu: "té la Vila un molí fariner construït en dit terme en la partida dita la Plana d'en Terrer ab les aigües que discorren des del Coll de Orenga i baixen de Montsec; del qual fan i presten a dit Prior vint sous, diem 1 lliura, de censos lo dia de Nadal tots anys.

³⁹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p. 59, ítem 66 diu textualment: "com dit és foleo 51 ítem 29, que el Molí és de la Vila, però hi ha pacte que pot lo Senyor i los de la Casa Prioral sempre (que) vulle o vullen molre, sent anticipats als altres quiscun ell sien, així que en arribant i ser la tremuja buida en continent deuen i poden molre dit Senyor, o quiscun estiga en dita Prioral Casa, etc."

³⁹⁵ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*, op.cit. Actes del sínode convocat pel prior Bernat d'Esquerrer a l'església prioral i parroquial santa Maria de Meià el dia 1 de maig de 1310. En la convocatòria dels diversos rectors de les parròquies que hi havia en aquell moment podem veure que tant Rúbies de Meià com Mont-roig de Meià tenien rector, la qual cosa vol dir que hi havia un nombre considerable de cases i amb tota seguretat a un lloc i altre funcionaven els molins fariners: "*In nomine sanctae et individuae Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Chalendis maii anno Dni. Millessimo tercentesimo decimo. At domini reverendus Bernardus de Esquerrer Dei gratia Prior Beatae Mariae de Mediano, nullis diocesis ad Sanctam Romanam Ecclesiam sine medio subjectas una cum (en dis...?) Petro Maensa, Hernaldo Oromir, Guillermo Remeret, Bartholomeo Batro, canonicis Monasterii Meyanensis, Bertrando Gasol rectore Sti. Salvatoris Villae de Meja, Ludovico Boat rectore Beatae Mariae de Argentera et Garsola, Antonio Santesmasses rectore Beatae Mariae de Palatio, Guillermo Novau rectore Sti. Bartholomei de Iriet et de Clua, Bernardo Alius rectore Sta. Eulalia et Sanctae Mariae de Figuerola et Massana, Laurentio Novell rectore Sti. Michaelis Fontis Longi, Paulo Mora rectore Beatae Mariae de Monte Rubeo, Antonio Nuvarii rectore Sti. Petri de Capraria, Rubies et Peralba et aliis curatis beneficiatis et clericiis dicti Prioratus [...]*

³⁹⁶ REDONDO GARCÍA, Esther. *El fogatjament general de Catalunya de 1378*. Consell Superior d'Investigacions Científiques. Barcelona, 2002. p. 124: "**Mont-roig (mas de Munt-roig, Munt-roig)**. Focs: 12 ciutadans. 16 focs segons la còpia B".

Fogatjament General de Catalunya (Mont-roig tenia 12 focs, mentre que Rúbies, amb Cabrera, Curulla i Figuerola de Meià, en tenien 13), van quedar-se sense població i van romandre rònecs i abandonats i els molins van patir el mateix efecte i en aquesta època no s'havien tornat a refer, tot i la important concessió d'aigua de la Noguera Pallaresa de que gaudien.

- **Rúbies de Meià**³⁹⁷ era un poble que havia quedat completament abandonat i deshabitat, i no es va començar a repoblar de nou fins l'any 1567 en temps del prior Lluís Merlés i de Malla. Aquest va establir de nou a dos vassalls, que van ser ratificats el 1590 pel prior Rafael de Sampsó. Quan el 1634 pren possessió com a senyor del poble el prior Josep de Jalpí, diu que en tot el terme només hi havia la casa de Benet Baulies que tenia establerta la seva finca, la torre on vivia (l'antic castell) i un molí fariner derruït³⁹⁸, fins i tot l'església estava mig derruïda. Quan es parla de les propietats dels habitants de Rúbies diu que són senyors del molí i de les aigües que van a dit molí³⁹⁹, el qual antigament molia, però ara està derruït i espatllat. L'únic indret on podia estar situat aquest molí, seria tocant a la Noguera Pallaresa, a l'esplanada de la font de les Bagasses que és terme de Rúbies. Com que els vassalls de Rúbies tenien la concessió del molí fariner, sempre que vulguessin el podien tornar a refer i posar-lo en funcionament. Aquest molí de Rúbies ja no existia i suposem que els pocs vassalls que hi residien, tot i tenir-ne l'establiment i la propietat de forma comunal, no disposaven dels diners per poder-lo refer i posar en funcionament.

- **Mont-Roig de Meià**, com hem explicat en l'apartat de l'arrendament de les herbes, estava situat al marge dret de la Noguera Pallaresa i estava format per tres termes (Mont-Roig, Queralt i Aguilar), tots deshabitats al segle XVII. El dia 4 de novembre de 1634 quan el prior Jalpí es desplaça a Mont-Roig amb el vicari general, el notari i dos criats per prendre'n possessió com a senyor jurisdiccional, deixa constància de l'antic molí fariner, tocant al riu, que ja estava derruït⁴⁰⁰. Actualment les restes d'aquest molí no existeixen ja que estan colgades per l'aigua de l'embassament de Camarasa.

La resta dels pobles i termes del priorat de Meià, no podien tenir molí fariner, ja que aquesta potestat era exclusiva del senyor i la podia cedir a qui ell volgués. Això es

P. 158: "**Rúbies** (Focs: ? eclesiàstics, priorat de Santa Maria de Meià). A les notes posa: Cabrera, Curulla, Figuerola de Meià i Rúbies contribuïen junts i sumaven 13 focs eclesiàstics".

³⁹⁷ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. op. cit. En la p. 66, s'explica amb detall com estava el poble de Rúbies: "Primerament és de saber que après que el terme del Castell de Rúbies de Meià fonc derruït, (lo) Magnific Senyor Romeu de Vilanova com a General Procurador del Il·lustre i Molt Reverent Senyor Lluís Merles i de Malla, Prior de Meià, als 2 de maig 1567 en poder de mossèn Antoni Rúbies prevere, vicari i Notari de Santa Maria de Meià, feu acensada i establiment de les coses baix escrites del terme de Rúbies de Meià a Ramon Llorens i a Joan Llorens pare i fill igualment ab dos".

³⁹⁸ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. op. cit. En la p. 27, descriu la possessió del prior Jalpí en aquest termes: "(...) jaixí ell per mi requerí a Benet Baulies i a Pere Baulies son fill ja de edat de vint i dos anys; que en dit terme no hi ha altra casa aleshores sinó la de dit Baulies, tenint aquella heretat i dita Torre i un molí fariner ja derruït en virtut de l'establiment als llurs predecessors per lo Il·lustre i Reverent Senyor Don Bernat de Jossa, nostre predecessor(...)"

³⁹⁹ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. op. cit. En la p. 66, quan parla de les propietats dels habitants de Rúbies, esmenta el molí: "Ítem, són senyors del molí i de les aigües que van a dit molí fariner, si bé antigament molia, més ara està derruït i espatllat. I sempre (que) vullen tornar-lo està en llur llibertat i fer-ne lo que volen".

⁴⁰⁰ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit. En les p 29-30 diu textualment: "(...) me n'aní en lo terme de Mont-Roig de Meià passat lo riu de Noguera Pallaresa, baix seria del molí fariner antic, i per ço en continent per venir-me més a mà me apéi i prenguí possessió de dit molí derruït etc."

recorda als redactats de cada poble: Figuerola de Meià, Solanelles de Meià, Peralba de Meià, Cabrera de Meià. Posem l'exemple del redactat de Figuerola, que és comú a tots el demés: "Ítem, no poden fer molí ni molins de farina los de Figuerola, sinó lo Prior o qui ell dóna llicència."

4. Altres molins fariners a Meià, fora de la jurisdicció del prior

- A *Vilanova de Meià*⁴⁰¹, on el prior només hi tenia la jurisdicció espiritual, hi havia tres molins fariners al marge dret del riu Boix, emplaçats a molt poca distància l'un a continuació de l'altre, que utilitzaven la força hidràulica de l'aigua la qual els arribava mitjançant una sèquia de rec que també passava pel rentador públic, coneguda encara ara com la Secla del Rentador. Els molins havien estat d'amos diferents:

. *El molí de Caps*: Era el primer dels tres molins, situat al marge dret del riu Boix a la partida de la Planeta. Només era un molí fariner, que feia anar les moles amb la força hidràulica de la bassa que s'omplia amb la Secla del Rentador o del Molí. Va funcionar fins a la Guerra Civil, avui està en ruïnes. L'últim propietari va ser Josep Vila Cuñer, de Vilanova de Meià.

. *El molí de Mig*: Situat riu avall a poca distància de l'anterior. Molien la farina amb la força hidràulica d'una bassa que omplien amb l'aigua sobrera del Molí de Caps (la secla del Rentador o del Molí), i més tard van tenir peixera pròpia. També tenien un molí d'oli més modern que ja funcionava amb energia elèctrica i premsaven els esportins amb una bomba hidràulica d'alta compressió. És avui conegut també com el Molí del Castejón ja que és propietat d'aquesta família, els últims notaris de Vilanova, dençà del s XIX. Va funcionar com a molí d'oli i de blat fins a la dècada dels 60 del segle XX, essent els últims moliners, José López Medel, antic miner de les mines del Reguer del Montsec i Joan Torruella i Vinyals.

. *El molí de Sols*: Situat aigües avall del Molí de Mig, al marge dret del riu Boix, a la casa coneguda com cal Bisbe o Molí del Bisbe. Era només molí de farina i feien anar les moles amb l'aigua sobrant del Molí de Mig, que després agafa directament el rec de les Aspessades o Passades. Feia anys que havia deixat de funcionar, i la casa es trobava en estat ruïnós. L'any 1997 es va tirar a terra el gran casal i les dependències del molí, quedant només com a record la bassa on emmagatzemaven l'aigua.

En el capbreu de les possessions que el prior de Meià tenia a Vilanova del 1627⁴⁰², tenim notícies de dos d'aquests molins: l'un era propietat del magnífic Sr. Francesc Boixadós, doncell, i sembla que s'estan referint a l'actual molí de Caps; mentre que el molí del Garriga, situat a continuació d'aquest, fa referència a l'actual molí de Mig. No tenim cap referència sobre el Molí de Sols, però tenint en compte el topònim amb que es coneixia la casa i el molí (Molí del Bisbe) i encara es coneix en l'actualitat la bassa i la finca que l'envoltava, no és descabellada la hipòtesi que hauria estat propietat del

⁴⁰¹BERNAUS i SANTACREU, Ramon i SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià* op. cit. p 307-308.

⁴⁰² ACU. *Capbreu de les possessions que el Prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgel (1627)*. Signatura 521. En dues de les declaracions parlen dels molins de Vilanova:

Antoni Joan Garriga en la seva capbreu diu : " *Item un tros de terra campa al Molí, dit lo Tros de la Era (...). Item un bancal de terra campa ques entre lo camí y la Sicla del Molí al cap de la vasa, que afronte ab lo Molí del Sr. Boixadors (...). Item lo hort del cànem entre la vasa del Molí y lo Riu (...)* " .

El Magnífic Sr. Francesc Boixadors "domicellus" i la seva esposa Anna de Pallas, diuen en la seva capbreu: " *Primo manifesten y capbreven que tenen y poseheixen en lo terme de la present Vila a la partida del Riu, junt al Molí Fariner, un hort que afronte ab la vasa del Molí y ab la sicla del Molí del Garriga (...). Item lo hort sota la sicla que va la aigua al Molí Fariner (...)*".

Capítol de Canonges de la Seu, senyors de Vilanova, fins a l'abolició de les jurisdiccions senyorial i les desamortitzacions.

- *El molí de Gàrzola*. Al poble de Gàrzola també hi havia un molí fariner amb la seva bassa d'aigua que ha arribat fins al nostres dies, però no tenim notícia del seu propietari, segurament els diferents senyors jurisdiccional del poble. Actualment no funciona, però la bassa i les seves dependències són propietat de la família Gabaldon (cal Rossell)

8.3. Les sèquies per al reg

8.3.1. Els regs i la climatologia

Com ha quedat dit en el primer capítol sobre el marc geogràfic, on es troben situats els termes que formaven el priorat de Meià, gaudeixen en general d'un clima de *mntanya mitjana*, que caracteritza els sectors compresos entre els 500-600 m i els 1500 m, però degut a la gran amplitud de territori que abasta, la zona de Montsec de Meià forma part del *subtipus de mntanya mitjana pirinenca*⁴⁰³.

Apropant-mos més al territori, i tal com diuen Anton Agelet i Xavier Castellà⁴⁰⁴, pel que fa a la pluviometria, la major part de les terres del priorat de Meià es troben situades dintre de la isohieta dels 700 mm de precipitacions anuals de mitjana, però amb llargues sequeres estivals. En quant a les temperatures el Priorat es troba dintre de les isoterms 12-14 °C de mitjana anual. Aquestes dades situen el territori de forma global dintre un *clima mediterrani de mntanya mitjana*, just al límit del clima mediterrani de tendència continental. Les serralades del Montsec i de Sant Mamet estan a la línia divisòria i són les causants d'aquesta varietat climàtica.

Això fa que els estius siguin calorosos, però no tan extremats com a la baixa Noguera. El mesos de juliol i agost tenen les temperatures més altes però no arriben als 25 °C de mitjana ja que per la nit refresca notablement a les zones muntanyoses. Els hiverns són freds i secs però mai baixen dels +5°C de mitjana els mesos més gelats (desembre-gener). Les nevades són escasses i generalment es donen a les parts més altes de la serra del Montsec i de la de Sant Mamet; pocs anys la neu arriba a la vall. Durant els períodes anticiclònics hivernals es produeix la inversió tèrmica per culpa de la broa plana (la boira) que cobreix la Coma i les fondalades fins als 700-800 metres, mentre que el sol llueix a les parts més altes de les muntanyes.

⁴⁰³ ALBENTOSA I SÀNCHEZ, Lluís Miquel. "La disvisió climàtica a Catalunya". *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. vol. 17. Edita Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1983. Capítol 3, pp. 85-91 ens indica que on són situats els termes del priorat de Meià: "gaudeixen d'un clima de *mntanya mitjana*. Caracteritza els sectors compresos entre els 500-600 m i els 1500 m, però degut a la gran amplitud de territori que abasta, la zona de Montsec de Meià forma part del *subtipus de mntanya mitjana pirinenca*, que corespon a un estadi intermedi entre els climes d'alta mntanya i els de l'interior. Sovint aquest tipus de clima queda sota la influència dels fluxs procedents dels alts cims, la qual cosa es manifesta eb un descens tèrmic; i es beneficien de l'efecte d'agreujament dinàmic que exerceix la serralada sobre els fluxs de component sud que origina un increment pluviomètric.

Les pemperatures mitjanes anuals superen normalment els 10°C fins i tot a 1000 m d'altura, com a resultat d'uns hiverns i uns estius relativament càlids. També baixen els totals pluviomètrics anuals, els quals oscil·len entre els 600-650 i una mica més dels 1000 mmals sectros elevats, exposats als corrents mediterranis.

En relació als índex d'evapotransportació potencial aparecía un excès d'aigua comprés entre els 200 i 300 m. Aquestes caràcterístiques permeten classificar aquest domini climàtic com mesotèrmic i humit".

⁴⁰⁴ AGELET, Antoni; CASTELLÀ Xavier i altres. *Viu la Noguera. Fauna*. Balaguer: Museu Comarcal de la Noguera, 1998.

Aquest tipus de clima, juntament amb els terrenys càrstics propis del Montsec de Meià, fa que els corrents d'aigua superficials aprofitables per al regadiu siguin escassos i amb poc cabal, especialment a les temporades d'estiu que és quan més falta fa. Deixant de banda la Noguera Pallaresa, que en poc afecta pel que fa als regadius, a la Coma de Meià trobem el riu Boix que travessa el Montsec pel congost del Pas Nou, s'alimenta de les fonts que apareixen a prop de la seva llera (font de la Figuera, font Blanca, Font de l'Hedra...) i discorre per la Coma de Meià fins a Argentera i el Pont del Diable, per endinsar-se al terme de Baldomar. Era el riu més important pel que fa a fer funcionar els molins fariners de Vilanova de Meià, Gàrzola i Argentera, i a més era aprofitat sobretot pel regadiu. Però, en ser un riu de règim pluvial, a l'estiu baixa molt el cabal pel fort estiatge, la qual cosa feia que l'aigua s'hagués de menar per un regador per aprofitar-la millor. D'uns anys a aquesta part, amb el més que possible canvi climàtic que estem patint, els cabals del Boix són tan minsos en l'estació estival i gran part de l'any, que ja no donarien per fer funcionar els molins fariners i tampoc per regar els terrenys que antigament eren de regadius. L'altre corrent d'aigua fixe de la Coma de Meià és el riu de l'Obac o de Sant Pere, que baixa del coll d'Orenga i discorre als peus de la serra de l'Obac fins aprop de Gàrzola on desguassa al Boix. Passa molt a prop de Santa Maria de Meià i el Monestir, i era el que feia anar el molí fariner de Santa Maria i el que més terrenys regava d'aquesta població. Tot el que s'ha dit del riu Boix pel que fa al seu cabal i als regadius serveix també pel riu de l'Obac. Fora de la Coma de Meià, només el barranc de Fabregada (al terme de Fabregada), i el barranc de Barcedana (al terme de la Vall del Priorat), a la banda nord del Montsec, serveixen per regar horts i petites parcel·les a prop de les seves lleres.

Com que els terrenys del priorat de Meià són (eren) molt rics en fonts o surgències d'aigua subterrània, sovint a prop d'aquestes fonts, a més de servir com abeurador dels ramats, mitjançant la construcció de petites basses es posaven de regadiu petites parcel·les; això passava a la font del Reguer de Montsec (que actualment abasteix d'aigua Santa Maria de Meià); la font del Monestir amb el viver, per abastir el cenobi i posar alguns horts de regadiu a prop de Santa Maria; la font de la Figuera, que a més de fer funcionar antigament el rec de Barmó, també abasteix d'aigua Vilanova de Meià; la font Blanca que feia de regadiu la partida del Paradís; i una cosa semblant passava amb les fonts de Gàrzola i Argentera.

Els regadius als pobles de la Coma de Meià bàsicament servien per mantenir l'hort familiar, que en una economia de subsistència era una de les fonts d'aliments més important de la població, especialment la més desafavorida. Aquest tipus de economia, en general, va durar fins entrat el segle XX, amb l'agreujant de les dècades del 40 i 50, en plena post-guerra. Solament en alguns bancals una mica més grans del rec de Barmó; del rec de la Vila (a les partides de Sant Ponç, Santa Llúcia o la Planeta); al rec de les Aspessades i al rec del Siscar; a més de l'hort corresponent, es sembraven patates, blat de moro i fesols, que es regaven tot l'estiu, per recollir-los a principis de tardor. Fins i tot hi havia algú més valent que en un bancalet de regadiu hi feia dues collites: ordi, fins al juny, i després hi sembrava fesols. Un fet semblant es donava a Santa Maria de Meià, als recs situats vora el riu de l'Obac; al rec de Sant Pere de Vilanova, i als bancals de regadiu de Gàrzola, que agafaven l'aigua del riu de l'Obac i també del Boix. Aquest regadius, tot i no ser res de l'altre món, ja existien al segle XVII i convertien el Priorat, i en general la Coma de Meià, en un indret privilegiat des del punt de vista agrícola, això

no s'estava de ressaltar-ho el pare Roig el 1668, en el seu llibre sobre el Priorat, on fins i tot explica els cultius que s'hi donaven⁴⁰⁵.

Al priorat de Meià, tal i com anem explicant, no hi havia corrents d'aigua amb suficient cabal que permetés posar en regadiu gran extensions de terreny. Però al riu Boix i al de l'Obac es feien peixeres (rescloses) que permetien convertir de regadiu alguns bancalets i horts propers a banda i banda de la seva llera, com anirem explicant tot seguit. També s'apofitaven, i molt, a tot el Priorat algunes fonts una mica cabaloses, a la vora de les quals es feien petites basses per poder regar horts i poca cosa més. En el Llibre General del Priorat que anem estudiant, només es parla d'una sola font (la font del Reguer al Montsec) dins dels territoris en què tenia la jurisdicció temporal el prior, però aquesta no s'utilitzava per regar horts ni bancals sinó exclusivament per les abeurades del bestiar, ja que el terme de Sant Esteve de Montsec es dedicava sobretot per a pastures. Aquesta font tenia una normativa pròpia que ja hem comentat en parlar de les abeurades. De la resta de zones de regadiu que hi havia als pobles del Priorat només hem trobat la normativa que regula la utilització de l'aigua del rec del Viver i la font del Monestir en la sentència arbitral de 1728.

Per situar sobre el terreny aquest regadius, cal veure el *mapa 7.2*. on estan situats els recs que a continuació descriurem.

8.3.2. Els recs de Santa Maria de Meià⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ ROIG I JALPÍ, Juan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá*. op. cit. capítol XI, p. 97. Fa una descripció de la Coma de Meià en aquests termes: “[...] quedando el Montsech de Àger a la parte de poniente i el Montsech de Meyá a la de Levante, discurriendo hasta el Paso Nuevo llega más allá de Villanueva de Meyá, donde se encuentra con un ermoso y espacioso llano, que no es Urgel ni Segarra ni Conca de Orccau, sinó un territorio de por sí llamado Conca de Meyá, que compone el Priorato; el cual, aunque està cercano a la montaña, es tierra templada, cuyos aires no son sobrado fríos, sí, emperò, muy saludables. Su suelo es amenísimo, que produce trigo y toda classe de granos sin escacés, morales, almendros, olivos y otros árboles fructíferos y provechosos. De suerte que coje pan, vino, aceite, miel, cera, almendras y otras frutas y cosas de muy gran provecho, con la abundancia que basta para sustentar y regalar a sus moradores y a los circunvecinos del Priorato. [...] y como hay tanta abundancia de fuentes i ríos, és mucha la tierra que se riega, y toda ella se podria regar con poca industria que para ello aplicasen los naturales”.

⁴⁰⁶ AHCB. Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: En el capítol 46 de la sentència, es dóna una normativa per l'aprofitament de les aigües del Viver i fonts del Monestir en aquests termes:

“Que lo capítol quaranta-sis de dites crides i lo que en ell disposa a cerca de la aigua del Viver i fonts de dit Monestir, se entenga ab la condició que expressa dit capítol de necessitat (de) dit Monestir per lo rec de ses terres de dita aigua i per lo us, servei i comoditat de aquell; però esta causa cessant, això és que dit Monestir no la haja menester ni tinga per lo rec de dites terres, com per lo servei, us i comoditat de aquell haver-la menester, en tal cas se declara que dita Universitat i particulars de Santa Maria pogan usar i servir-se de dita aigua aixís per a rec dels horts i terres de aquells com per les demás urgències i necessitats que tingan dita Universitat i particulars. Ben entés sempre i declarat que lo propi servei, us i comoditat de dita aigua dega sempre preferir com a duenyo de aquella lo dit Monestir, però no los particulars, sian qui sian encara que fossen persones eclesiàstiques que de llicència de dit Monestir faran verdures, hortalícies i altres qualsevols coses en les terres de dit Monestir, pues estos deuran arreglar-se a sa tanda conforme los demás particulars de la dita Universitat en lo rec de dita aigua, sens que pogan pretendrer per esta circumstància prerrogativa alguna de prioritat o antel·lació, no perjudicant ab això lo dret que tingan i pogan tenir los reverents canonges antics i regint la cura i demás residents de la iglésia de dit Monestir lo reg per sos horts de dites aigües. Per la conducció del reg de les quals se declara que pogan los particulars de dita Universitat passar per vora la cèquia per les terres de dit Monestir sense donar dany algun ni fer mal en aquelles, i finalment se declara que per llevar tota ambigüitat que si un any o altro se esterilitza-se i desseca-se dita aigua del Viver, de manera que no

a) El rec del Viver del Monestir (1)

L'emplaçament del Monestir de Santa Maria de Meià al seu lloc actual data des del segle XI, i segurament van triar aquest indret per la font que brolla a sota mateix de l'edifici monàstic. El 1728 el Monestir equivalia a la casa prioral i les seves dependències annexes, coneguda a finals del segle de forma més pomposa com a palau prioral. Aquí hi vivia el prior i la comunitat religiosa formada per quatre canonges. A la part nord del Monestir estava situada l'església prioral i parroquial (la col·legiata) amb el seu fossar. En mig dels dos edificis es trobava l'espai que antigament havia ocupat el claustre, el qual havia desaparegut en cotruir-se el nou temple a la segona meitat del segle XVII.

Normativa del rec del Viver del Monestir. Amb l'aigua d'aquesta font s'abastia el cenobi, no solament per a usos domèstics, sinó també per regar l'hort que sota mateix tenia la comunitat. La font devia ser més cabalosa que en l'actualitat i per emmagatzemar l'aigua i disposar-ne de més quantitat i durant més temps, especialment als estius i períodes de més sequera, hi construïren el viver o bassa que encara existeix. El propietari de l'aigua de la font del viver era el Monestir, i sempre tenien la prioritat en el seu ús. Quan en sobrava la donaven a la vila de Santa Maria perquè en poguessin regar els particulars que tenien horts en aquella zona. Creiem que al segle XVIII la normativa d'ús d'aquella aigua no estava ben regulada i sovint devia produir disputes entre el Monestir i la resta de regants particulars, per això, aprofitant les crides i la consegüent sentència arbitral es va fixar una normativa escrita perquè tothom la conegués i no pogués al·legar ignorància si no la complia. És una de les poques normatives que els àrbitres van mantenir intacta en la sentència arbitral.

a) Normativa del rec del Viver del Monestir:

- 1) En primer lloc es deixa molt clar que l'aigua del Viver i fonts del Monestir és per a regar les terres del Monestir i per a ús, servei i comoditat del mateix.
- 2) En segon lloc, si és que sobra aigua, aquesta és per la universitat i particulars de Santa Maria, que la podran fer servir tant per a regar dels seus horts i terres, com per les demés urgències.
- 3) En tercer lloc queda ben entès que l'amo de dita aigua és el Monestir, que sempre té la preferència en lo seu ús, en totes les ocasions per davant de cap particular, ni que aquests siguin preveres o canonges que amb llicència del Monestir fan horts amb verdures i hortalisses en terres cedides pel Monestir. En aquest cas també han de ser considerats com a particulars i s'hauran de posar a la tanda de rec com la resta de persones de Santa Maria. Segurament que molts religiosos, aprofitant-se de la seva condició, regaven fora de torn i quan no els tocava, creant desavinences i mals entesos amb les persones de la vila.
- 4) En quart lloc s'autoritza als particulars de Santa Maria que, per menar l'aigua del rec, puguin passar per la vora de la secla (el caixer de la secla) que travessa les terres del Monestir sense causar cap dany.
- 5) En cinquè i últim lloc es fa constar que si afluïxa l'aigua i s'asseca el viver (que pel que sembla també passava), i l'aigua només dóna per regar les terres del Monestir i pels seus serveis, aleshores es suspèn el dret que té la Universitat i particulars de Santa Maria sobre aquesta aigua fins que es tornin a avenar les fonts i aquesta sigui de nou suficient per abastir el Monestir, la Universitat i els particulars.

abastàs sinó per los serveis del Monestir i per lo reg de ses terres i que lo continuar en usar de aquella fos en detriment de faltar dita aigua al dit Monestir, dega aleshores cesar i suspendrer dita Universitat i particulars de la servitat, us i serveis de dita aigua fins que este torne a sa pristina fecunditat i a ésser suficienta per a dit Monestir, Universitat i particulars."

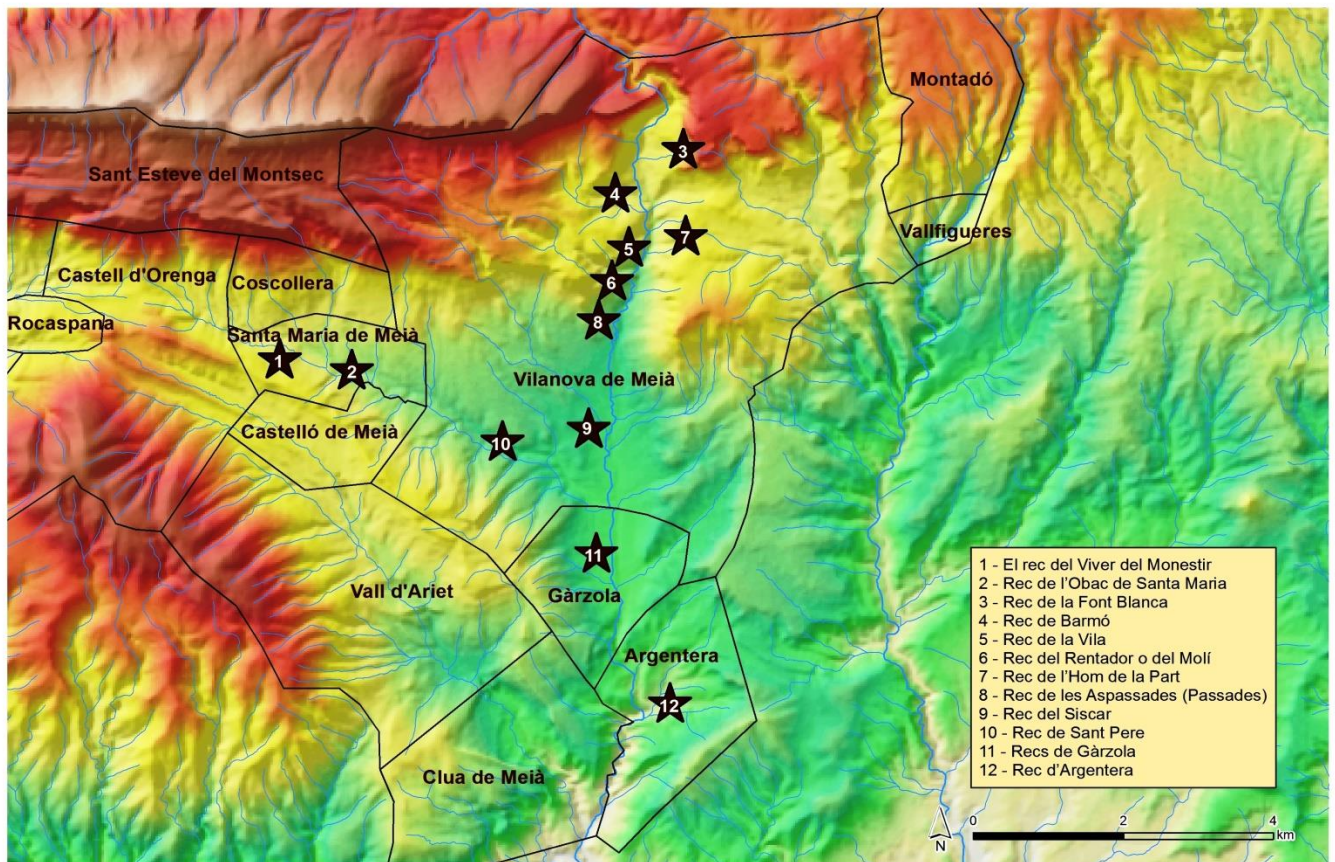
b) Els recs de l'Obac de Santa Maria (2)

Al marge esquerra, però també al marge dret del riu de l'Obac, més a vall del Monestir i de la vila, es troben els bancals de regadiu de Santa Maria de Meià, les sèquies dels quals tenen les peixera en aquets riu.

c) Altres fonts d'utilitat pública de Santa Maria de Meià

La vila de Santa Maria de Meià esta situada a tres-centes passes a llevant del Monestir i emplaçada estratègicament en mig de dues fonts, que poc servien per a regar, però que donaven un servei públic d'aigua, tant per les persones com pels animals. A ponent, davant del portal de la vila, es troba *la font de la plaça Jalpí*, que donava aigua de boca per les persones i també per abeurar els animals, a més hi ha el rentador públic. A la banda de solixent de Santa Maria i al peu del camí, una mica més enllà del portal de llevant o de Vilanova, és troba la *Fontanella*, per aigua de boca, però també per abeurar els animals en unes piques situades al costat. Ja hem comentat la font del Reguer situada a l'antic terme de Sant Esteve de Montsec, que en el segle XVII servia per fer les abeurades dels ramats de bestiar i que actualment abasteix Santa Maria d'aigua de boca.

Mapa 8.2. Situació dels diferents recs al priorat de Meià. Riu de l'Obac o de Sant Pere: 1, 2 i 10. Riu Boix: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11 i 12)

Base cartogràfica: ICGC
Elaboració: SCT de Cartografia i SIG, UdL

8.3.3. Altres recs antics de Meià, fora de la jurisdicció senyorial del prior

a) Els recs de Vilanova de Meià

A Vilanova de Meià⁴⁰⁷, el prior només hi tenia la jurisdicció espiritual, però també formava part del priorat de Meià. Al passar pel seu terme el riu Boix hi havia organitzats des de l'època medieval uns quants regs, a banda i banda del riu: al marge esquerre, el de l'Hom de la part; al marge dret, el rec de Barmó, el rec de la Vila, el rec del Rentador o del Molí, el rec de les Aspessades i el rec del Siscar. Comentem-los breument:

1. *Rec de la Font Blanca (3)*. Emmagatzemava l'aigua d'aquesta Font bastant cabalosa en dues basses: per la banda dreta, on la bassa ha desaparegut, regava sol Cardona i fins als bancals propers al riu Boix. Per l'altre costat, on la bassa encara existeix, regava la partida del Paradís. Aquest rec s'ha perdut del tot.

2. *Rec de Barmó (4)*. Agafava l'aigua per dues sèquies diferents i estava repartit en dos: Barmó de Dalt que agafava l'aigua directament de la font de la Figuera, i Barmó de Baix que l'agafava d'una peixera situada a sota la font del Boix. Aquest rec pràcticament s'ha perdut.

3. *Rec de la Vila (5)*. La població de Vilanova de Meià no està emplaçada al costat de cap font, alhora que es troba bastant lluny del riu Boix; per això creiem que la portada de l'aigua fins als peus de la muralla de la vila (el rec de la Vila) és tan antiga com la fundació del nou poble. L'aigua s'agafava, i s'agafa encara, en una peixera sota la font de l'Hedra; baixa pel marge esquerre del riu fins a l'indret conegut com la Canal. Aquí la sèquia passa per damunt del Boix formant un petit aqüeducte, antigament una canal que ha donat nom a l'indret. Continua a cel obert seguint el nivell del terreny fins a la planta del Gramenet, on la sèquia es posa a dintre d'una mina excavada al terraplè. La mina segueix aproximadament per sota la carretera i el camí de les piscines fins a la planta del Duro; continua per sota de la plaça de la Creu i entra al dipòsit de la font de Caps. Des d'aquí l'aigua es portava mitjançant canonades de plom fins a unes fonts repartides estratègicament pel poble i així a tot arreu la tenien avinent: la font de Caps, la font de la Plaça, la font del portal d'Ajós, la font del Guerra i la font, avui desapareguda, que estava situada al carrer de l'Església on comença el dels Teixidors. Totes les fonts, menys l'última, tenien grans piques per abeurar els animals, un servei imprescindible en el temps en què l'agricultura no estava mecanitzada.

La secla que hem descrit servia també per regar els horts del marge dret del riu Boix, amb dues entrades a la mina per poder fer sortir l'aigua: una era situada a l'hort de cal Taig i era coneguda com la Pedra Foradada, mentre que l'altra és situada al peu del camí, sota la planta del Duro i avui és coneguda encara com la Mina. Mitjançant un tampanell, que es troba a la plaça de la Creu, es pot entrar al dipòsit de la Font de Caps. Als anys 50 del segle XX es va encimentar la secla del rec de la Vila, traient-la de la Mina i fent un recorregut a cel obert paral·lel a aquesta.

Del capbreu que citem de 1627⁴⁰⁸ transcriurem dues declaracions on es dona notícia del rec de la Vila :

⁴⁰⁷ BERNAUS i SANTACREU, Ramon i SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià* op. cit. p 305-306. "Els regadius i l'aigua de la vila". En aquest capítol es descriuen els diversos recs que hi havia a prop de Vilanova, alguns dels quals ja han desaparegut del tot i alguns altres serveixen de ben poc, bé perquè la gent no cultiva els horts, o bé perquè a l'estiu el riu Boix s'estronca gairebé cada any.

⁴⁰⁸ ACU. *Capbreu de les possessions que el Prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell (1627)*. op cit.

El notari Pere Serradell capbreva : " *que té y poseheix en lo terme de la present vila a la partida de la Pedra Foradada un tros de terra campa oliveres plantada dita la Planta del Germà (...), afronta a migdia ab la Sicla que va la aigua a la Vila (...)*" .

Pere Costa capbreva:" *se tenere et possidere quodam bancale sive hortum terre in termino dicte Ville in partida del Claverol sota la Sicla que va la aigua a la Vila, que afronte (...) a tremuntana ab la dita Sicla (...)*" .

4. *Rec del Rentador o del Molí (6)*. És un altre dels antics recs del terme que pren l'aigua al riu Boix en una peixera situada a la font de la Sarguera. Baixa pel seu marge dret i serveix per donar aigua als Rentadors Públics, per això aquesta sèquia també es coneix com a la *Secla del Rentador*. Aquests són situats a la partida de Santa Llúcia, sota el camí que porta a la partida de Sant Ponç. L'aigua d'aquest rec també servia per omplir les basses del molí de Caps, del molí de Mig i també la del molí de Sols.

5. *Rec de l'Hom de la Part (7)*. És també conegut com *el Rec de la Canal*, puix la peixera agafa l'aigua del riu a l'altura de la Font de la Canal. Rega tot de petits bancals i horts al marge esquerra del riu Boix fins a la Troïda.

6. *Rec de les Aspassades (Passades) (8)*. Agafa l'aigua mitjançant una peixera situada passat el pont del Molí de Mig, al marge dret del riu Boix. Alimentava primer la bassa del Molí de Sols i després porta l'aigua a la *Bassa Gran*, des de la que es pot regar la partida de les Aspassades (les Passades) fins a la Masia. Actualment el poc cabal del riu Boix a l'estiu fa inviable aquest rec.

7. *Rec del Siscar (9)*. Pren l'aigua per la dreta del riu Boix a prop d'on s'ajunta amb el Riuet de Sant Jordi, a sota el camí de Gàrzola i rega bancals pel marge dret del riu. Actualment el poc cabal del riu Boix a l'estiu fa inviable aquest rec.

8. *Rec de Sant Pere o de l'Obac (10)*. Agafa l'aigua del riu de l'Obac per una peixera situada prop del Saltant, i rega bancals pel marge esquerre, però també del dret, del riu a la vora de l'antic monestir de Sant Pere.

b) A Gàrzola i a Argentera. En aquests pobles el prior de Meià només hi tenia la jurisdicció espiritual, com a Vilanova. El terme de Gàrzola, es troba situat a l'aiguabarreig del riu de l'Obac o de Sant Pere i el Boix, i té de regadiu terres amb sèquies que surten d'amdòs corrents d'aigua [(11) *Recs de Gàrzola*]. A Argentera situada al sud-est de Gàrzola, a sota mateix de l'Abadia (l'antiga església i rectoria), una sèquia treia l'aigua del Boix pel seu marge esquerra i feia funcionar un molí fariner, i fins a meitat del segle XX una minicentral hidroelèctrica de Gàrzola. També servia per regar uns bancals situats més ensota [(12) *Rec d'Argentera*].

A més, cal tenir en compte que als termes de Vilanova, Santa Maria, Gàrzola i Argentera, però també als de les altres poblacions, hi brollen moltes fonts, l'aigua de les quals es posava en petites basses que servien per regar horts i bancals no massa grans. La major part d'aquets petits recs pràcticament han deparagut, ja que les fonts que els alimentaven, ho bé s'han assecat del tot, o bé passen moltes temporades seques.

8.4. Els serveis municipals: forn de pa, fleca, taverna i carnisseria

Forn de pa i fleca: Associat als cereals panificables i a la moltura de la farina, es troba directament lligat el privilegi de poder tenir forn per coure el pa i la fleca o botiga per a poder-lo vendre.

La taverna, o dret a la venda de vi en petites quantitats, al detall, esta directament relacionada a l'oci.

La carnisseria. Associat a la tinença de ramats de bestiar, activitat molt important a Santa Maria i en general al Priorat, està directament unida l'existència de carnisseria als pobles.

Aquests serveis, tal com veiem al Priorat, en general eren municipals, propietat de les universitats, que les tenien acensades pel seu senyor a canvi del pagament d'un cens anual, per això només dos pobles del priorat (Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià) gaudien d'aquests serveis, perquè eren els pobles que tenien més habitants i universitat amb consell general. Els pobles de la Vall del Priorat (Sant Miquel de Castell Jussà, Sant Cristòfol de la Vall i Sant Martí de Barcedana) també tenien universitat amb consell general, però, de moment, no en tenim informació.

Jacinto Bonales estudia a les poblacions del Pallars aquests serveis col·lectius que donaven les universitats de les diferents poblacions i és un document important i bàsic per conèixer-los ja que tenien moltes semblances amb allò que es donava a Meià. Només cal recordar que la Vall del Priorat es trobava a la Conca de Tremp, dins el territori que en fa els estudis. Segons Bonales⁴⁰⁹, igual com passava a la resta de Catalunya, les universitats havien aconseguit el control durant el segle XVII d'aquests serveis: l'hostal, el forn de pa i la fleca, els pesos i mesures, la carnisseria, la taverna, la botiga, i en alguns casos també els ponts, un conjunt de bens i serveis gestionats, controlats i arrendats per les comunitats rurals al marge del senyor.

8.4.1. Santa Maria de Meià

És l'únic poble del priorat que tenia universitat i consell general i gaudia de tots aquests serveis: podien tenir *forn o forns de pa* a la seva llibertat, però en el moment de redactar l'acta solament n'hi havia un que era el Forn de la Vila i s'obligava a tota la gent del poble de portar-hi el pa a coure. La vila podia arrendar el servei de forn a qui li semblava millor. Anualment havien de pagar 10 sous de censos al prior. El forn es trobava als baixos de la Casa de la Vila on es reunia el Consell General i estava situat a la plaça del Planell.

La *fleca*, la *taverna* i la *carnisseria*, també eren propietat de la Vila i els podien arrendar per separat cobrant el preu que creien convenient. L'única obligació que tenien els arrendataris de cada servei és que sempre havien de tenir a casa seva pa (la fleca), vi (la taverna) i carn (la carnisseria), i l'havien de vendre tant a l'engròs com al detall. L'arrendament de la carnisseria sempre es feia a alguna família que tenien ramat d'ovelles i cabres i sovint l'arrendatari tenia permís de la universitat per pasturar als comunals i emprius de la vila, a Santa Maria no queda especificat aquest fet.

8.4.2. Figuerola de Meià

És l'altre poble que tenia universitat i consell municipal, però en ser una població més petita només gaudia del privilegi de tenir *forn de pa*. El forn era de la vila, en pagaven al prior els drets acostumats, que no diuen quins són; el podien arrendar a qui volguessin i els guanys de l'arrendament eren a profit del comú. De fleca, taverna i carnisseria, no consta que en tinguessin, però tampoc se'ls nega la potestat de tenir-ne.

⁴⁰⁹ BONALES CORTÉS, Jacinto. *Comunidad rural y economía de mercado en la Conca de Tremp (siglos XVIII-XIX)*. Op. cit. A la p. 358 on parla dels serveis i dels control de la circulació de mercaderies i persones diu textualment, diu textualment: "Al igual que ocurre en el resto de Catalunya, las universidades del Prepirineo Occidental catalán se habían hecho en siglos anteriores con el control de los Servicios colectivos (cita a Jordi Olivares): mesón, panadería, medidas, carnicería, taberna (con derecho de venta de vino al menor con privativa), tienda (o derecho de venta de productos con privativa), y en algunos casos puentes (palancas) constituían un conjunto de bienes y servicios gestionados, controlados y arrendados por las comunidades rurales al margen del señor".

8.4.3. Els altres pobles del Priorat

Les poblacions que no tenien consell municipal (Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera) consta específicament a les actes que no podien tenir servei de *fleca, taverna i carnisseria* sense el permís del senyor, possiblement perquè no hi havia possibilitat de negoci, com ja passava també una mica a Figuerola. Pel que fa al *forn de pa*, les poblacions en què hi havia cases habitades amb famílies (Rúbies, Peralba i Cabrera), podien tenir-ne, si volien, sense demanar permís al senyor. Els pobles de la Vall del Priorat que tenien universitat i consell municipal, segurament que gaudien també de tots aquests serveis, però no quedava explicitat en cap document dels que fins ara hem consultat.

8.5. La indústria del vi

Tenint en compte el percentatge tan gran de vinya que hi havia plantada a les terres del priorat de Meià, tal i com podem veure al capítol 11, per força hi hauria als pobles del Priorat una indústria artesanal relacionada amb la verema i el vi, però de moment no en tenim constància. Del procés de la verema per a l'obtenció del vi se'n parla molt poc en la documentació que estem treballant, ja que a les universitats no se'ls dona cap atribució en general, i els piadors, les premses, els trulls de fermentació i els respectius cellers serien propietat dels particulars que tenien vinyes i també del mateix prior que també en tenia.

Trobem a l'acta de Santa Maria i a les de la resta de pobles, que els vassalls han de pagar el delme a l'onzena de la verema i d'anar a fer una jornada de jova cada any per cavar les vinyes del senyor. D'això es dedueix que el qui tenia organitzat un gran celler amb totes les dependències per fer la verema era el prior i podem deduir que estava ubicat al mateix Monestir. En l'acta de Santa Maria de Meià, quan es parla de les obligacions del batlle del prior, es descriu tota la instal·lació que el prior té a la Casa Prioral i les diferents feines de la verema⁴¹⁰: el batlle ha de tenir els trulls i el celler nets bans de començar a veremar; ha de fer piar els raïms al piador quan la gent portin les càrregues de verema del delme o pròpies; ha de fer elaborar el vi com millor es pugui, ha de fer netejar les botes i fustes abans de trascolar el vi, i ha d'avisar al prior quan es poden començar a fer aquestes operacions. Finalment posa que els vassalls de Santa

⁴¹⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En la p 49 , ítem 19, es descriuen les obligacions del batlle de Santa Maria pel que fa a la verema: "(...) I així mateix en temps del veremar los raïms deu tenir cuidado en que lo trull i trulls estigan nets i a punt i lo celler així mateix, i quan la gent veremi posen les càrregues a dins al picdor eo broscat i dit Batlle té obligació de piar eo xafar los raïms i se fasse lo vi com millor se pugua fer. I après abans del trascolar té de netajar i posar a son bon punt les botes i fustes i avisar al Prior i eo a sos arrendadors si los apar que sie hora de embotar lo vi i així si lo Prior eo dits arrendadors diuen ja és hora, lo dit Batlle té de fer-lo treure del trull eo cup i posar-lo dins dites botes i tapar-les quan convinga."

p.61, ítem 71: " Los de Santa Maria tenen obligació quiscun any de aportar la verema que especta al delme del Senyor; ço és al piador del trull de la Casa Prioral a on fa dit Senyor lo vi. I així dit Senyor eo sos arrendataris tenen civada ab un cabàs en lo dit piador de la qual los animals eo averias que aporten dites càrregues de verema ne menjan entre tant descarreguen i entretant buiden al piador dita verema, i entretant que tornen a carregar les portadores eo sebals sobre lo tal animal i no més, tot excès emperò cessant etc. I més avant quiscun any quan se ve lo Dijous Sant de l'any següent demana dit Senyor eo sos arrendataris o quiscun, quantes càrregues de verema han aportades al delme i donant-se'ls a quiscun un pa per càrrega dels de la caritat ço és si pesa sis onces, i si pesa una lliura no és sinó mig pa, de manera que per cada càrrega de verema que havien aportada se'ls dona un pa de sis onces que són com los de la caritat. "

Maria tenen l'obligació de portar la verema del delme del senyor al piador del trull de la Casa Prioral, i el senyor o el seu arrendatari ha de donar civada als animals que porten les càrregues de verema. Portar la verema del delme al celler del Monestir, donava dret als vassalls de Santa Maria a rebre pel Dijous Sant, de part del senyor, un pa de sis onces per cada càrrega de raïms que havien aportat al temps de la verema.

8.6. Les indústries relacionades amb la construcció

Com explica Ramon Planes⁴¹¹, a la pagesia rural tenia molta importància les indústries relacionades amb la construcció, sigui de les cases del pagès, els magatzems per guardar les collites, els corrals i pletes per tancar el bestiar, però també els marges i ribes. Associat a aquesta activitat es troben les construccions de parets de pedra seca als marges de les feixes per aprofitar al màxim les parcel·les situades en els pendents d'una muntanya, tot plegat molt abundant a la serra del Montsec de Meià; també els tancaments dels bancals amb murs de pedra seca al costat de camins i carrerades perquè el bestiar no pogués entrar per malmetre les collites; la construcció de corrals i pletes per tancar el bestiar, i la construcció i manteniment de la casa del pagès amb els estables, cellers i magatzem per a guardar-hi les collites. Per aquesta raó trobem que en totes les actes dels pobles del priorat de Meià que de forma comunitària es diu que la vila o els vassalls, si és un poble més petit, tenen la propietat de les pedres, roques, fustes, i llenyes del seu terme per a ús propi o empriu. Sense aquestes propietats i emprius no podrien tenir la pròpia casa, ni les dependències agrícoles i ramaderes necessàries. Posem l'exemple de Figuerola, Cabrera, Peralba i Rúbies⁴¹².

Les indústries relacionades directament en la construcció serien les teuleres per fer teules, maons i en general obra cuita, els forns de calç i de ges per fer l'argamassa de les obres i els enguixats i acabats interiors de les cases, i també la llenya per fer funcionar els respectius forns.

8.6.1 Els forns de calç i guix⁴¹³

La fabricació de calç és una tècnica que s'ha practicat des de l'antiguitat fins a la dècada dels anys 60 del segle XX, sense que s'hagin produït grans canvis en el procés. Els forns es construïen en llocs on hi havia abundància de llenya i de pedra calcària, per evitar-ne el transport. S'escollien indrets propers als camins, per facilitar-ne l'accés dels materials. El forn era una mena de pou excavat al terra amb una boca de dos o tres metres, i uns dos o tres metres de fondària. La vida d'un forn de calç era limitada, ja que en ser construït amb la mateixa pedra calcària, quan es feia la cuita també es produïa un desgast de les parets del forn d'uns dos centímetres. Per aquest motiu, sovint, es

⁴¹¹ PLANES I ALBETS, Ramon. CAPÍTOL "Indústries rurals (...)" op. cit. p. 237.

⁴¹² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. El la p. 67 ítem 13, es parla dels drets dels vassalls de Rúbies: "Dits de Rúbies són senyors dels patis i pedres que són en dit lloc, ço és de la Torre del Castell que avui és de Benet Baulies i tots los altres, exemptat la església i cementiri". En la p. 79 ítem 14, es parla dels drets dels de Peralba de Meià: "Són senyors los de Peralba dels patis i pedres (que) són en dit lloc per a edificar cases a llur voluntat."

En la p. 84, ítem 8, parla dels drets del de Cabrera: "Poden los de Cabrera fer corrals i pletes per llurs bestiar en ses terres, però també n'hi pot fer lo Senyor de dites coses així com i a on voldrà".

En la p 91, ítem 2, parla dels drets de la vila de Figuerola de Meià: "és senyora la Vila de les pedres, roques, fustes i llenyes de llur terme i no de altres termes sens llicència i permissió del Senyor de ninguna manera."

⁴¹³ <http://www.xtec.cat/~jgirabal/materialsgeolo/fornscalç.pdf>

. Quadern forn de calç – Camps d'Aprenentatge de les Illes Balears

construïen els forns amb pedra i morter de calç, però es revestia el seu interior de pedra sorrenca o sauló, que no s'altera amb el foc. A la part inferior del forn, i per dins, s'elaborava una volta semblant a la de les barraques de pedra seca que funcionava com a suport de la càrrega de pedra. Així doncs, per l'obertura superior s'introduïen les pedres, de més grans a més petites, fins arribar a omplir-lo. Era fonamental deixar espais entre les pedres perquè hi passessin les flames i que, aquestes, es col·loquessin de manera que l'escalfor del foc s'estengués de manera uniforme entre totes. La part superior del forn es tapava una mena de volta o capell amb forats a ran de terra perquè sortís el fum però no la calor. Per la boca del forn, situada sota la volta, s'alimentava el foc amb feixos de llenya. Quan s'iniciava la combustió, el forn assolia temperatures entre uns 800° i 1000°C. Després d'uns quinze dies s'obtenia la calç. Abans de buidar el forn, s'havia de deixar-lo refredar un parell de dies.

La calç obtinguda era calç viva, que s'emprava sobretot com a desinfectant. La mateixa calç, quan entra en contacte amb aigua es converteix en calç morta, que s'utilitzava sobretot per emblanquinar les parets i com a conglomerat de l'argamassa en la construcció (morter de calç i arena).

Hi havia dos tipus de forns: efímers i permanents. Els forns efímers eren els que es fabricaven prop de la muntanya on abundava llenya i pedra calcària, molt abundant al Montsec. Aquests forns la gent els tenia per poder elaborar la seva pròpia calç. A prop de Vilanova de Meià al costat de la carretera que puja cap al Pas Nou (i també de l'antic camí de bast anterior a la carretera), se'n pot localitzar fins a tres d'aquests forns de calç, un dels quals va funcionar fins ben entrat del segle XX. Els forns permanents són forns més industrials, fixos i construïts per ser utilitzats molts anys en aquell mateix lloc on s'han fabricat; a més estaven situats a llocs on abundava aquest tipus de pedra.

Els forns de guix o ges, són molt semblats als de calç, com també ho és el seu funcionament. El problema que hi havia al priorat de Meià és la poca abundància de canteres de guix, tot el contrari que passa amb la pedra calcària. El guix cuit era molt utilitzat per obrar a l'interior dels edificis que no està exposat a la intempèrie i també pels enguixats de murs interiors de les cases. Als pobles de Meià s'utilitzava molt els ges de Clua de Meià, indret on hi havia canteres d'aquest mineral i on tenien forns per a la seva obtenció.

8.6.2. Les teuleres o bòbiles

Al món rurral, a més de les pedres, el guix i la calç per a la construcció, feien falta també els maons, les teules i les rajoles, tot plegat elaborat amb argila cuita. Les teuleres o bòbiles consten d'un forn per a coure l'obra que generalment es construïen a prop d'un terral, d'on es fàcil extreure'n les terres (argiles) com a primera matèria. L'argila s'havia de xafar i fer pols, mesclar-la amb aigua i deixar-la reposar perquè quedessin al fons de la bassa els materials més grollers. L'aigua rubinosa amb el llim es passava a una altra bassa i de nou es deixava reposar molt lentament perquè al fang no hi quedés impureses, ja que un simple granet de pedra calcària esclatava amb l'escalfor del forn i trencava el maó. Un cop l'aigua s'aclaria es treia de la bassa i l'argila ben neta es quedava al fons. Amb l'argila ben neta i sense impureses ja es podia començar a treballar manualment per obtenir-ne mitjançant motlles, les teules, els maons massissos i les rajoles. Feta l'obra d'argila, es deixava assecar a l'ombra i després, quan estava ben seca, es posava al forn per la cuita, en uns forns semblats als de guix i la calç. Com passava amb els altres forns, les teuleres necessitaven molta llenya per mantenir el forn encès mentre es realitzava la cuita. Precisament el nom de teulera li venia perquè les teules eren els materials de construcció que més elaboraven i que a totes les cases i masos sempre en tenien una colla de reserva per repassar periòdicament les teulades.

8.6.3. El cas dels pobles del Priorat

Als pobles del priorat de Meià sempre fem la doble distinció, si la població era gran i tenia consell municipal, o si era petita i no en podia tenir.

a) Per exemple a Santa Maria de Meià⁴¹⁴, la vila tenia de la seva propietat una *teulera i el forn per fer obra cuita*, de la qual obra no n'havia de donar cap delme al prior i la podia vendre lliurement. Pel que feia a *forns de calç*, la vila també podia en podia construir i la calç obtinguda fer-ne el que volguessin de forma lliure. Per fer funcionar aquest forns podien tallar la llenya que fos menester amb la condició que no fos bona per fusta. Pel que fa a la calç i a la llenya per coure-la, el senyor en podia fer pel seu empriu. A Figuerola de Meià⁴¹⁵ l'acta s'expressa en termes semblants a Santa Maria, però aquí es parla també de forns de guix ja que en el seu terme hi hauria alguna cantera d'aquest mineral. A Figuerola, sembla deduir-se que la vila no tenia cap forn funcionant, però podien construir-ne lliurement, com els de Santa Maria.

b) Als pobles que no tenien consell municipal on hi vivien pocs vassalls es donaven dues situacions diferents: pel que feia al forn de calç: mentre a Rúbies i Cabrera⁴¹⁶ es diu que en poden fer si volen els veïns; a Solanelles i Peralba no en poden fer sense el permís exprés del senyor. Pel que fa a la teulera o bòbila, a cap d'aquests pobles en poden construir sense el permís del senyor.

8.7. Els drets dels vassalls de cada poble

8.7.1. Drets relacionats amb la ramaderia

Pel que fa a la ramaderia, els vassalls de tots el pobles, inclòs Solanelles de Meià si n'hi arriba a haver algun, gaudien dels següents drets pel que fa a les propietats dels emprius:

a) Cada vassall de cada poble podia tenir *fins a 150 caps de bestiar menut* (pèl o llana), 10 més o 10 menys, essent sempre el bestiar propi o a mitges, però mai poden tenir bestiar forester a conlloc.

b) Els vassalls tenien el *dret de pasturar, fer corrals i pletes* a les terres de la seva propietat al respectiu terme.

c) Els vassalls de cada poble tenien *empriu de pasturar* amb els seus ramats respectius als termes dels pobles que limitavem amb el seu 49, amb la condició que solament hi poden anar a pasturar els ramats, però no podien apletar en aquests termes i havien de

⁴¹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. El la p. 56 ítem 52, parla de les teuleres i els forns de calç a Santa Maria: “ Té la Vila una Teulera i forn per fer obra cuita de la qual obra no en té de donar lo delme al Senyor, sinó que dita Vila ne fa a son gust i llibertat. I així mateix pot en dit terme de Santa Maria fer forns de calç en nom de la Vila i no altrament, i dita calç venen o fan lo que en volen, i per raó de dita calç i Teulera tallen la llenya que menester és per coure les fornades com no sie llenya bona per a fusta, que esta no es bé serveixa per cremar i seria dany del Comú i particulars. Més emperò lo Senyor bé pot fer son empriu fer forns de calç i tallar de dites llenyes per coure la tal calç. “

⁴¹⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. El la p. 91 ítem 5, parla d'aquestes indústries a Figuerola: “Los de Figuerola en llur terme de Figuerola poden fer corrals, forns de ges, de calç, i de teules així com a dita Vila apara, i als particulars d'ella quiscun de dits corrals en ses terres i heretats.”

⁴¹⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. El la p. 67 ítem 14, de Rúbies: “si volen fer calç poden fer forn i tallar la llenya que és menester per ell, sols no sie bona per fusta, sots graves penes si ho feien i açò per llur empriu i no altrament.”

P. 85, ítem 12, de Cabrera: “Poden los de Cabrera fer forns de coure pa i ges i de calç, emperò sols per si com fos cosa que seria danyar el terme per la devastació de les llenyes i boscos sens emperò llicència del Prior.”

tornar cada dia a apletar o jeure als seus corrals i pletes. Els termes on tenien l'empriu els diferents vassalls eren els següents:

Santa Maria de Meià (52 vassalls), tenien empriu de pastures als termes de: Vilanova de Meià, Iriet, Coll d'Orenga, Solanelles, Rúbies de Meià, la Vall del Priorat i Sant Salvador de Toló.

Figuerola de Meià (28 vassalls), tenien empriu de pastures als termes de: Corniola, Peralba, La Massana, Coll d'Orenga, Font Llonga, Sant Oïsmo, Munnà, Cabrera (pastures i abeurades a l'agost a la Noguera Pallaresa).

Rúbies de Meià (2 vassalls), tenien empriu de pastures als termes de: Sant Esteve de Montsec, Cabrera, Llimiana i La Vall del Priorat.

Solanelles de Meià (si hi hagués vassalls) tenien empriu de pastures als termes de: Sant Esteve de Montsec, Cabrera, Peralba, Coll d'Orenga.

Peralba de Meià (6 vassalls), tenien empriu de pastures als termes de: Coll d'Orenga, Figuerola, Munnà, Solanelles.

Cabrera de Meià (1 vassall), tenien empriu de pastures als termes de: Rúbies, Sant Esteve de Montsec, Solanelles, Munnà, Sant Oïsmo.

La Vall del Priorat (44 vassalls): no consten els termes en què tenen emprius de pastures. Però amb tota seguretat els tindrien amb aquells que limitaven: Rúbies, Llimiana, Aransís i Mata-Solana.

Mont-Roig de Meià (si hi hagués vassalls): no consten els termes en què tenen emprius de pastures. Aquí és una mica més difícil actualment d'esbrinar els termes dels pobles amb que limitava Mont-Roig, però hem vist que el prior en prendre possessió de la senyoria fa constar que tenen problemes amb l'empriu que el carnisser de Santalinya té a Mont-Roig. Per tant, com a mínim si hi hagués hagut vassalls, tindrien l'empriu de pastures al terme de Santalinya.

8.7.2. Altres propietats i drets

a) Les cases i les terres

Els vassalls que el prior té a cada poble sota la seva jurisdicció temporal, eren propietaris de totes les cases i terres que tenien establertes i acensades, de les quals pagaven els censos i altres drets al senyor. Les terres que tenien acensades també eren de cada emfiteuta, i no eren ni de la vila ni eren terres comunals⁴¹⁷.

b) La caça i la pesca

1. Poblacions lliures. A les poblacions de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i Peralba de Meià, no hi ha apuntada a l'acta cap normativa que prohibeixi la caça i la pesca (en aquest últim cas perquè no limitaven amb la Noguera Pallaresa), ni que en

⁴¹⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. El la p. 66, ítem 2, es parla de les propietats dels vassalls de Rúbies: "Los habitants de Rúbies són senyors i amos de totes les terres que són en tot lo terme tant cultes com incultes. Així que sols ells poden traure i conrear en lo terme i no altres de ninguna manera si ja no fos ab llicència i permisió llur."

En la p. 78, ítem 2, es parla de les propietats dels vassalls de Peralba: "Són senyors los de Peralba de totes les terres que són en lo terme; i quiscun per avui ja té assenyaldes i designades les terres de conreu i altres que són de llus heretats com apar ab acte rebut en poder de Pere Serradell Notari de Vilanova de Meià a 2 de setembre 1640. Les demás teres són comunals." Ítem 3: "totes les terres que no estan expressades en dit acte de 2 de setembre 1640 constituïdes dins dit terme són comunals entre los estans i habitants de Peralba tant solament així que altres vassalls no hi poden treure ni conrear sinó los dits de Peralba (si ells no hi consentissen); i en quan al demanar llicència ha de ser al Senyor o a sos Batlle". En la p 92, ítem 12, l'acta parla dels vassalls de Figuerola: " És senyora la Vila de les terres comunals però no de les establides i acensades, i aquestes tals són quiscuna de son amo."

reguli el seu ús. Per això hem d'entendre que els vassalls d'aquests pobles podien caçar sense permís del prior als seus termes respectius, respectant les vedes i les normatives generals que ho regulaven. En la sentència de 1728, es reconeix aquest dret a la gent de Santa Maria⁴¹⁸ i suposem que també el tenien els vassalls de Figuerola i Peralba, tot i que no formaven part de la sentència.

Quadre 8.3. Propietats i drets dels particulars de cada poble del priorat de Meià

	Vassalls	150 ovelles o cabres pròpies o a mitges	No bestiar a conlloc	Emprius de pastures als termes veïns, sense apletar als termes de:
Santa Maria de Meià	52	X	X	Vilanova de Meià / Iriet Coll d'Orenga / Solanelles Rúbies de Meià La Vall del Priorat Sant Salvador de Toló
Figuerola de Meià	28	X	X	Corniola / Peralba La Massana / Coll d'Orenga Font Llonga / Sant Oïsmè Munnà / Cabrera, pastures i abeurades a l'agost (Noguera)
Rúbies de Meià	2	X	X	Sant Esteve de Montsec Cabrera / Llimiana La Vall del Priorat
Solanelles de Meià	0	Si hi hagués vassalls	Si hi hagués vassalls	Sant Esteve de Montsec Cabrera / Peralba Coll d'Orenga
Peralba de Meià	6	X	X	Coll d'Orenga / Figuerola Munnà / Solanelles
Cabrera de Meià	1	X	X	Rúbies / St Esteve de Montsec Solanelles / Munnà Sant Oïsmè
La Vall del Priorat	44	No consta	No consta	No consta
Mont-Roig de Meià	0	No consta	No consta	No consta

⁴¹⁸ AHCB. Monacals VII. *Compromís i sentència arbitral de 1728*. Annex documental: En els capítol 32,33 i 34 de la sentència es reglamenta sobre la caça i la pesca als pobles del priorat, i lliga bastant amb la normativa que estudiem al Llibre General del Priorat, ja que la universitat de Santa Maria queda exempta de la norma i Figuerola i Peralba no formen part de la sentència:

(32) Que en quant a la prohibició de caçar en los mesos de març, abril, maig, juny i juliol en lo capítol trenta-dos (reformada) mencionada, se dega estar a la disposició de les ordres reals que sobre això tots los anys reben del Corregidor del partit i se publiquen en dita vila de Santa Maria, no perjudicant lo dret de dit Monestir, que de poder fer tals prohibicions puga tenir i competir-li en los termes i territoris de ses jurisdiccions i dominis, exceptuat en lo de Santa Maria en lo qual dega practicar-se com està en lo present capítol declarat i fins assí de confessió de dites parts se és observat.

(33) Que la disposició del capítol trenta-tres de dites Crides sobre la prohibició de pescar en los termes de Cabrera, Rúbies i Montriog, dega entendre-se i en quan menester sia, corregir-se, de manera que no sia dita prohibició en detriment ni perjudici del sobreexpressat acensament de dita Universitat i particulars de Santa Maria.

(34) Que la ordinació del capítol 34 acerca de haver de donar una perna de cada senglar que se caçarà o matarà en los termes de les jurisdiccions del Monestir al molt il·lustre senyor Prior o a son Batlle, no se entenga en lo terme propi de Santa Maria de les roques del Montsech en avall, ni tampoc perjudicial ni detractiu al dit acensament.

2.Poblacions amb llicència del senyor. Els altres pobles i termes del Priorat (Rúbies de Meià, Cabrera de Meià i Mont-Roig de Meià), tenien prohibit caçar, pescar i fer canards (caçar ànecs a la Noguera Pallaresa), sense llicència del senyor, sots pena de 3 lliures. A més, quan caçaven amb el permís del senyor, si mataven algun porc senglar, gros o petit, n'havien de donar una cuixa (una perna) al senyor o al seu batlle, sots pena també de tres lliures. Tot i que en l'acta de Llibre General aquesta norma només queda reflectida per escrit en l'acta de Rúbies⁴¹⁹, però no en les dels altres pobles; creiem que estaria vigent a la resta de poblacions, ja que així queda recollit en la sentència arbitral de 1728.

Quadre 8. 4. Propietats i drets dels particulars de cada poble del priorat de Meià

	Fer pletes i corralles a les seves terres	Cases i finques acensades	No fer artigues als comunals	Caçar i pescar a la Noguera
Santa Maria de Meià	X	X	X	X
Figuerola de Meià	X	X	X	X
Rúbies de Meià	X	X	X	No, sense llicència del prior
Solanelles de Meià	X	X	X	No, sense llicència del prior
Peralba de Meià	X	X	X	X
Cabrera de Meià	X	X	X	No, sense llicència del prior
La Vall del Priorat	No consta	No consta	No consta	No consta
Mont-Roig de Meià	No consta	No consta	No consta	No, sense llicència del prior

8.8. Les propietats i drets que es reservava el prior en cada poble

Per acabar aquest apartat posarem de forma resumida totes aquells drets de què gaudia el senyor en general i, si s'escau, a cada poble en particular. Algunes d'aquests drets ja han anat sortint en els respectius apartats i altres encara no han estat tractades:

8.8.1. Drets sobre la tinença de bestiar menut

- Podia el senyor (el prior o els seus arrendadors) tenir bestiar de llana o pèl, propi o a mitges, però no a conlloc, igual com estava establert per a la resta de vassalls.

⁴¹⁹ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. El la p. 69, ítem 29, es parla de la caça i de la pesca dels vassalls de Rúbies: "No poden caçar ningunes lleis de caces, ni pescar ni fer canars sens llicència del Senyor, sots pena de tres lliures. I quan cacen algun sanglar gros o xic que sie ço és dita pena, han de donar-ne una perna al Senyor i si no hi és lo Senyor al Procurador General si és en lo Priorat, i si no és en lo Priorat hagen dita perna de donar al Batlle."

- El prior o els seus arrendadors, podien tenir 50 caps de bestiar de llana o pèl més que qualsevol dels seus vassalls en els pobles respectius. Exemple: si un pagès de Santa Maria en tenia 150 caps, el senyor en pot tenir 200, i així a la resta de pobles i termes.
- El prior o els seus arrendadors, tenien dret als mateixos emprius de pastures i abeurades que els vassalls de cada poble.
- El prior es reservava a tots els termes el dret de passatge o castellet de les ramades, que les havia d'anar a cobrar el seu batlle respectiu de cada poble.
- En l'acensament de 1634, Santa Maria tenia el dret a arrendar a qui volgués les herbes i pastures dels termes acensats, però el prior es reservava el dret d'arrendar-les ell, si els paers de Santa Maria eren negligents en fer-ho⁴²⁰. Pensem que aquest dret el prior no el devia fer servir mai, doncs després d'estudiar la sentència arbitral de 1726, comprovem que la universitat de Santa Maria no es queixa de què això hagués passat i els regidors no en parlen en les seves declaracions.

8.8.2. Drets sobre les indústries i els serveis municipals

a) Sobre els forns de calç a Santa Maria

Tot i que la vila de Santa Maria podia fer forns de calç en el seu terme i tallar la llenya que fos necessària per coure-la. El prior es reservava l'empriu de fer forns de calç i tallar la llenya necessària per coure-la al terme de Santa Maria. Però també tenia aquest dret als termes de la resta de pobles que tenia sota la seva jurisció temporal.

b) Sobre els molins fariners i els molins d'oli

El prior es reservava la facultat de poder tenir molins d'oli i fariners a tot el Priorat. Solament hi havia dues excepcions: els molins d'oli de Figuerola de Meià i Sant Miquel de castell Jussà, que els l'havia establert a canvi d'un cens. L'altra excepció era el molí fariner de Santa Maria de Meià que també l'havia establert i acensat a la universitat.

c) Sobre la teulera, fleca, taverna i carnisseria

Consta a l'acta que cap poble podia tenir teulera, fleca, taverna i carnisseria sense permís del prior. Aquests serveis, però, el prior els havia establert a la universitat de Santa Maria de Meià a canvi d'un cens.

d) Sobre la llenya, fusta i carbó

Els vassalls de cada poble del Priorat, només tenien l'empriu de fer fusta, llenya i carbó als respectius termes. Els habitants de Santa Maria de Meià, a més d'aquest empriu general al seu terme, també el tenir als cinc termes acensats el 1634, entenent com empriu que la llenya, fusta i carbó, només podien ser pel propi ús, però no per vendre i comercialitzar-la. Però el prior es reserva la facultat de fer llenya, fusta i carbó a tots els termes, no solament pel seu empriu, sinó per vendre-la o donar-la a qui li sembla, encara que no sigui vassall del Priorat⁴²¹.

⁴²⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. p. 50, ítem 35: "Tenen facultat i llibertat los Paers de Santa Maria de donar llicència i facultat de concord los dits comuns de dit terme de Santa Maria, la Coscollera i Sant Esteve de Montsec a qui ben vist los serà. Però sempre que ells no ho volguessin fer o fossen negligents, lo Senyor o son Batlle de Santa Maria té en tal cas esta facultat de donar dites llicències."

⁴²¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià (...)* op. cit. En la p 52 ítem 33, posem la norma que afectava a Santa Maria de Meià i que era comuna a tots els pobles del Priorat: "Tenen los de Santa Maria facultat de fer llenya i fusta i carbó en dit terme de Santa Maria ab sos dos units, i en los termes de Rúbies, Cabrera, Peralba i Solanelles, que són cinc termes. Entès emperò que esta facultat és sols per a ells i per propi us i no de ninguna manera per vendre de dites coses ni donar-ne a ningunes persones tant del Priorat com de fora d'ell, sinó sols per los de Santa Maria i per si mateixos i no més. I en quant a la facultat de llenya, fusta o carbó per sí, lo Prior eo per qui ell volrà etiam que no sien vassalls be pot donar llenya a qui le apar a dit Prior."

8.8.3. Altres drets i propietats reservats

a) Sobre les mines

Totes les mines que hi havia a qualsevol poble del Priorat, sense cap excepció, eren propietat del senyor i ningú podia excavar-ne ni prendre'n el mineral sense llicència del prior. Tenim notícia de les següents mines: Rúbies de Meià⁴²², tenia mines de boliormini; Figuerola de Meià, no es diu el tipus de mina, i Mont-Roig de Meià, tenia salines.

b) Sobre l'era de Figuerola

El prior tenia en propietat a Figuerola de Meià una era on el seu batlle o els seus arrendadors hi feien batre totes les garbes que s'arreplegaven dels delmes i les primícies. Quan havien acabat de batre les garbes del senyor, també hi podien batre les seves pròpies, Pere Estrada, Francesc Benseny i Bartomeu Castells. De fet aquests vassalls menaven terres que havien estat de Sebastià Camarasa, en altre temps notari del Priorat, i per això tenien aquest privilegi.

8.9. Conclusions

En aquest capítol hem fet una síntesi dels béns i serveis que tenien en propietat cada universitat dels pobles del priorat de Meià i de quina manera en podien disposar, però també d'aquells béns que tenien en empriu els particulars d'aquests pobles i els que es reservava per a ús propi el mateix prior. Hem continuat amb els serveis o indústries rurals com els molins (d'oli i fariners), els recs, els serveis municipals (forns, fleques i tavernes), les indústries artesanals relacionades amb el vi i amb la construcció. Hem acabat posant de forma resumida els drets i propietats que tenien els vassalls de cada poble pel que feia al bestiar, les cases i finques acensades, els comunals i la caça i la pesca, i també els drets i propietats que el prior es reservava a cada població.

Hem estudiat en primer lloc les propietats comunals i drets comunals de les universitats i dels pobles del Priorat, fent sempre la doble distinció: a) poblacions amb consell municipal (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i pobles de la Vall del Priorat). b) Pobles que no tenien consell municipal (Rúbies de Meià, Solanelles de Meià, Peralba de Meià, Cabrera de Meià i Mont-roig de Meià), que en el fons eren els pobles que tenien un cert nombre de cases habitades i aquells que en tenien molt poques o cap. Dels pobles que tenien consell municipal no hem trobat informació sobre aquestes matèries dels tres pobles que formaven la Vall del Priorat.

Els pobles del primer grup disposaven de terrenys comunals per pastures i altres usos, les aigües i les abeurades del bestiar, podien fer pletes, tenien dula, eren amos pel seu empriu de les roques, fustes i llenya i dels fems dels carrers. Mentre que els que no tenien consell municipal no tenien terres comunals, que eren propietat de Santa Maria, tampoc disposaven lliurement de les aigües i abeurades pel bestiar (llevat de Peralba), ja que també eren propietat de Santa Maria, i tampoc podien fer pletes i passatges per les ramades al seu terme perquè el prior les havia també acensat a la universitat de Santa Maria de Meià. A aquests pobles el senyor els assenyalava un vedat per que hi

⁴²² ACA. Diversos Meià, vol. 50, p 67, ítem 22. En l'acta de Rúbies, també es parla de la resta de pobles que tinguin alguna mina al seu terme: " Les mines (que) són en dit terme són del Senyor, així que sots les penes al Senyor ben vistes, ningú ne pot traure ni cavar com de fet per avui hi és la mina del boliarmini, i així diem que ni los de Rúbies ni de tot lo Priorat ni fora d'ell, no poden traure, cavar ni prendre de dit bliarmini ni altres minerals sens llicència del senyor."

poguessin anar amb els seus ramats, en el qual no podien entrar els ramats que Santa Maria tenia als seus comunals. Aquest pobles tampoc podien fer dula, a excepció de Peralba; però sí que podien disposar per al seu propi empriu de les roques per la construcció, les fustes i la llenya.

Estudiant els altres serveis de què disposaven les diverses poblacions, es dona un cas semblat a l'anterior, ja que només Santa Maria de Meià podia disposar de quasi tots els serveis (molí fariner, forns de calç i ges, teulera, forn de pa, fleca, taverna i carnisseria), només el molí d'oli era del prior. Figuerola de Meià tenia molí d'oli (com també el tenien a la Vall del Priorat), tenia forn de pa i forn de calç i ges, però no disposaven de molí fariner, ni fleca ni taverna ni carnisseria. Les restants poblacions més petites, només podien tenir forn de pa i algunes (Rúbies i Cabrera) forn de calç i ges.

Hem estudiat a fons les condicions dels béns comunals de què disposaven Santa Maria i Figuerola amb les normes i restriccions que els regien, els drets ramaders sobre les herbes i abeurades del bestiar, la normativa que regia el dret de dula i duler, i la importància que es donava als fems del bestiar com a únic adob dels camps. Hem constatat que, a diferència d'allò que passava a les comunitats pirinenques que eren amos de tots el seus comunals, als termes del priorat de Meià la llenya, la fusta i el carbó era propietat del prior, però els vassalls que tenien terres acensades als respectius termes gaudien de l'usdefruit o empriu per a ús propi, però no per vendre-la ni comercialitzar-la. Només el prior en podia disposar lliurement. Hem donat més importància a l'establiment que el prior Josep de Jalpí va fer a la universitat de Santa Maria de Meià dels termes mig despoblats de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera, l'any 1634, perquè en poguessin arrendar les herbes i garrigues a pastors de la muntanya, i a més els donava l'empriu a la universitat i als particulars de poder fer llenya, fusta i carbó als cinc termes acensats. Santa Maria havia de pagar anualment al prior 20 lliures de censos i 5 lliures de quístia, mentre que aquest es reservava el cobrament del passatge de les ramades pels cinc termes i el dret a tenir 50 caps de bestiar menut més que qualsevol vassall en els cinc termes. Molts detalls d'aquest acensament, que encara no hem localitzat, els hem pogut treure de la sentència arbitral de 1728, en què s'obligava al a l'aleshores prior, Josep de Salvador, a mantenir la vigència d'aquell acensament amb les mateixes condicions de quan es va fer 94 anys abans, en temps del prior Jalpí. Finalment hem estudiat el cas del terme de Mont-Roig de Meià, ara també despoblat, del què el mateix prior n'arrendava anualment les herbes, garrigues i pastures per 50 lliures anuals a diversos pastors.

En l'apartat de les indústries rurals, ens hem centrat en primer lloc a les relacionades amb l'agricultura com eren els molins d'oli, dels què el prior en tenia el monopoli a tot el priorat i n'havia donat en establiment un a la universitat de Figuerola, però en mantenia la propietat directa a Sant Miquel de Castell Jussà i Santa Maria de Meià. Hem trobat el cas de Vilanova de Meià en què el prior no tenia la jurisdicció temporal, però tenia el molí d'oli de la seva propietat i en exclusiva. Hem pogut comprovar com al segle XVII, a tots els pobles en què el prior n'era el baró i en tenia la senyoria, només hi havia un molí fariner en funcionament i el tenia acensat a la universitat de Santa Maria de Meià. Hem comprovat que antigament a Rúbies i Mont-Roig hi havia hagut un molí fariner al costat de la Noguera Pallaresa, però en aquesta època tots dos estaven abandonats i en ruïnes.

Hem fet un apartat estudiant un dels únics recs que surt a la documentació que estem treballant, el rec del Viver del Monestir, del què fins i tot n'hem trobat la normativa per al seu ús. També hem pogut constatar la importància que es donava a les fonts, tant per a ús domèstic (aigua de boca, higiene i neteja) com especialment per a abeurades de les ramades i dels animals, especialment la font del Reguer de Montsec. Dins del priorat de

Meià, però fora de la jurisdicció temporal del prior, hem estudiat els diferents recs que hi havia en aquesta època als marges del riu Boix a Vilanova de Meià i Gàrzola, i als marges del riu de l'Obac a Santa Maria i a Gàrzola. El llibre del pare Roig que anem citant ens parla de la importància del clima, de la terra i dels recs en general a les terres del priorat de Meià.

En el següent apartat hem estudiat els serveis municipals de forn, fleca, taverna i carnisseria que tenia acensats la universitat de Santa Maria, i hem pogut constatar que només els tenia tots aquesta població; mentre que els altres pobles, segurament per manca de persones que els habitaven, no tenien cap d'aquests serveis o algun d'escadusser. Només el forn de pa era comú a tots. Una cosa semblant passava amb la indústria d'elaboració del vi, ja que no surt explícitament citada a les actes, tal com passa amb els forns, però d'alguns comentaris i aclariments que se'n fan es veu la seva existència i importància. Només tenia totes les instal·lacions muntades i ben descrites sobre la verema el Monestir, que recollia la vinya de la seva propietat i també la dels delmes i primícies de la resta de vassalls del Priorat. No tenim notícia, a partir de la documentació que treballem, que cap universitat ni cap particular disposés de piadors, trulls i cellers per a la verema.

Un apartat molt important són les indústries rurals relacionades amb la construcció, activitat imprescindible a les poblacions. L'existència de forns de calç a l'abast de totes les poblacions del Priorat, demostra la utilitat d'aquesta matèria (calç viva), com a desinfectant, però també i molt la calç morta com a pintura i com a element per fer el morter de calç i arena que s'utilitzava en la construcció. L'abundància de forns de calç també s'explica perquè el Montsec és un massís calcari i aquesta pedra és molt abundant per tot arreu. El guix i els forns per obtenir-lo també són molt importants en la construcció, especialment per als acabats interiors. El problema que tenien els pobles del priorat de Meià és que les canteres de guix o ges són molt poc abundants en aquest territori i només a la banda de Clua de Meià i a la de Figuerola de Meià se'n trobava. Una altra indústria molt important pel que fa a la construcció són les teuleres o bòbiles, que servien per fer rajoles, maons i teules, a partir de l'argila amassada i cuita. Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià, eren els únics pobles que tenien teulera i si en volien, podien construir-se forns de calç. En general a les altres poblacions feia falta el permís del senyor per construir-se aquest tipus d'indústries.

En el següent apartat hem posat de forma resumida aquells drets i privilegis de que gaudien els vassalls dels pobles del priorat de Meià. En primer lloc aquells drets relacionats amb l'activitat ramadera, tan important al Priorat: el nombre màxim de caps de bestiar que podien tenir, el dret de pasturar, fer corrals i pletes i els emprius de pasturar als termes veïns. Pel que fa a les altres drets dels vassalls, en primer lloc eren amos de les cases i terres acensades. Un activitat molt important a pagès era la caça i la pesca i hem pogut comprovar com els pobles que tenien més habitants (Santa Maria, Figuerola i Peralba) la tenien lliure, fins i tot reconeguda en la sentència arbitral de 1726. Mentre que els altres pobles que tenien molts pocs habitants (Rúbies de Meià, Cabrera de Meià i Mont-Roig de Meià), no podien caçar ni pescar sense la llicència del prior, amb l'agreujant que si caçaven un porc senglar n'havien de donar una cuixa al prior.

L'últim apartat d'aquest capítol l'hem dedicat a posar de forma resumida els drets que el prior es reservava a cada poble pel que feia al bestiar (50 caps més que cap particular, els mateixos emprius de pastures i abeurades que els vassalls de cada poble i el dret de passatge o castelatge de les ramades); el dret a la llenya, fusta i carbó a tots els pobles; els forns de calç a Santa Maria; els molins fariners i d'oli a tot el priorat; la taverna,

fleca i carnisseria a tots els pobles llevat de Santa Maria; les mines (salines i boliormini) a tot el Priorat, i l'era de Figuerola.

CAPÍTOL 9

9. Les institucions de govern local en els pobles del priorat de Meià. Les batllies. Les universitats i el consells generals

9.1. Introducció

Les universitats, juntament amb les parròquies, eren les institucions a través de les quals s'organitzava la vida col·lectiva i social al món rural durant l'edat moderna i sovint les competències i atribucions d'una i altra institució s'entremesclaven com no podia ser d'altra manera en l'àmbit rural, i encara més en els pobles. Un dels treballs més complerts sobre els municipis catalans durant l'Antic Règim, és el de Josep M. Torras i Ribé⁴²³, que agafa des d'abans del segle XV, fins a la primera dècada del segle XIX. Estudia l'evolució del municipi català medieval, amb la introducció del sistema electoral dels càrrecs municipals per insaculació que es continua utilitzant en l'època dels Àustries i que arriba fins a la Guerra de Successió; la introducció de la Nava Planta municipal i la introducció de l'ajuntament de regidors a l'estil castellà que amb les successives remodelacions arribarà fins a la fi de l'Antic Règim. Segons l'autor, el règim municipal català té més semblances amb el model municipal europeu que amb el castellà, i molt particularment s'assembla a l'organització municipal de les ciutats italianes. De fet és l'organització del municipi consular, comú a tota l'àrea mediterrània, la que va servir de model als municipis catalans. A les terres de ponent és Rafael Gras de Esteva⁴²⁴, arxiver municipal de Lleida a principis del segle passat, el primer que fa un estudi de la Paeria de Lleida, en el què presenta una anàlisi de la història i el funcionament de la institució municipal des de la seva creació l'any 1150 fins a principis del segle XX. Les aportacions més importants que es fan sobre el funcionament de la Paeria de Lleida, però, són les d'Antoni Passola i Tejedor⁴²⁵. L'autor estudia des de la formació del sistema municipal consular, les seva representació al Consell General amb les aportacions del sistema d'insaculació, fins a l'oligarquia que va dominar el govern de la Paeria fins a la Nova Planta. Aquests estudis sobre el govern municipal de Lleida durant l'Antic Règim, ens seran de molta utilitat quan parlarem dels governs municipals al priorat de Meià.

Segons Joaquim M. Puigvert⁴²⁶ les universitats pageses es van organitzar com a entitats permanents seguin un procés molt llarg que no va culminar fins al segle XVI. A mesura que s'organitzaven com a entitats permanents, les universitats es dotaven d'una organització representativa i política dels seus habitants, seguint el model de les ciutats i les viles més grans que ja tenien els consells de població que representaven l'assemblea de caps de casa d'una població. Els consells generals de les poblacions amb pocs habitants com era el cas dels tres pobles del Priorat (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat), formaven part del consell tots els caps de casa

⁴²³ TORRAS i RIBÉ, Josep M. *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808). (Porcediments electorals, òrgans de poder i grups dominants)*. CURIAL. Documents de cultura. Barcelona, 1983. p 59. En l'apartat "El sistema de representació del municipi català fins al crisi del segle XV", és on s'estudien les semblances de representació municipal a Catalunya amb altres territoris mediterranis.

GRAS DE ESTEVA, Rafael. *La Paeria de Lérida. Organización municipal 1149-1707*. Lleida: Imprenta y litografía Sol y Benet, 1909 (reedició en català 1988).

⁴²⁵ PASSOLA I TEJEDOR, Antoni. *Oligarquia i poder a Lleida dels Àustries. Una elit municipal catalana en la formació de l'estat modern*. Pagès editors, Lleida 1997. .

⁴²⁶ PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. Capítol "LES UNIVERSITATS I LES PARRÒQUIES RURALS", p. 585-606. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...) op. cit.

de la població, seguint la norma vigent des de l'època medieval, essent aquesta representació una forma molt democràtica de govern municipal. Però en les poblacions més grans entraven al consell general persones escollides de forma proporcional segons les tres mans en què s'agrupava la població i com que això propiciava molts problemes entre les diverses mans, Ferran el Catòlic introduí el sistema d'insaculació per escollir els representants de cada mà als consells generals.

Aquests consells municipals es reunien periòdicament per elegir els seus representants que governaven la població en nom del consell i la universitat durant un any. Aquests representants municipals rebien noms diversos segons els territoris: cònsols, jurats i, en el nostre cas, paers, com veurem en parlar de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i la Vall del Priorat. Les eleccions d'aquests càrrecs municipals es duïen a terme en una reunió extraordinària del consell un dia assenyalat de cada any, i en el nostre cas en votació directa i secreta de viva veu davant el notari; en poblacions més grans es feien mitjançant el sistema d'insaculació entre les tres mans que estaven representades en el consell general⁴²⁷. Era al consell general també on eren elegits els càrrecs eclesiàstics de la parròquia que eren regentats per un seglar i administraven algunes institucions menors parroquials com eren els sagristans, obrers que administraven algunes seccions de la parròquia, aplegadors dels bací de les ànimes, els majorals i majoraleses de les confraries, administradors dels hospitals... Tots aquests càrrecs de caire més o menys religiós eren anuals, com també ho eren els estrictament municipals, i les persones que els ocupaven eren de les famílies benestants i més influents de la comunitat.

Els consells generals o municipals era el lloc on es deliberava com fer front a pagaments immediats de la universitat, tant ordinaris (pagar el salari al mestre de minyons, la conducta del metge o del cirurgià), com extraordinaris (allotjaments de soldats, impostos de guerra, construcció de nous temples parroquials, o retaules pels temples). Posem com a exemple d'aquest últim cas quan el dia 14 de setembre del 1700, la universitat de Vilanova de Meià fa arribar a Pau Vilana i Perles, degà dels canonges d'Urgell, senyors de la vila, la petició per renovar el retaule de l'altar major de l'església parroquial de Sant Salvador, imposant-se un vintè durant dos anys⁴²⁸. Per dur a terme obres de molta envergadura com una església nova o una reforma molt important de la ja existent, els consells municipals imposaven als seus veïns jornades de treball gratuït, tragines o joves, proporcionals a la seva capacitat econòmica. A la majoria de les poblacions, una manera de finançar obres extraordinàries als temples era rebre contribucions particulars a tall de mecenatge a canvi de privilegis i compensacions honorífiques i simbòliques, tant de les famílies nobles com de les de pagesos benestants, com és ara disposar de sepultures familiars a dintre del temple, tenir bancs preferents durant els oficis religiosos, o fer esculpir l'escut familiar en la pedra d'un retaule que havien pagat. Uns clars exemples del que diem els podem trobar en les vuit sepultures monumentals que hi havia a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià, la

⁴²⁷ PASSOLA I TEJEDOR, Antoni. *Oligarquia i poder a Lleida dels Àustries.[...]*. op. cit. Veure el capítol 2n: "L'accès al poder municipal. L'oligarquia i la insaculació".

⁴²⁸ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Gros, documentació diversa. Document sense classificar en que el síndic de la universitat de Vilanova demana permís al Capítol de la Seu per posar-se un vintè per renovar el retaule de l'altar major: " *Molt Il·lustre Senyor. La Universitat de Vilanova de Meyà presenta a V. S. que en la iglésia de dita vila se necessita de renovar lo retaule de l'altar major, per lo que desitjaria imposar-se un vintè per lo espay de dos anys, per la fàbrica de dit retaule. Per ço, lo Síndic de dita Universitat, en nom de ella, suplica a V.S. sia servit posar a dita imposició son decret y autoritat. Lo que suplica amb expressa protesta de no perjudicar al Molt Il·lustre Capítol en cosa alguna, ni menos a dita Universitat, ans si bé és al major culto divino. Lo que espera de la sempre pia y noble mà de V. S. Lo Síndic de la Universitat de Vilanova de Meyà ."*

majoria de famílies nobles, mecenes que havien fet grans donacions al Priorat; però també les nou sepultures que hi havia dintre del temple parroquial de Vilanova de Meià l'any 1641, essent les de les famílies més notables les situades més a prop del presbiteri o directament dintre d'una capella (la comunitat de con-rectors, la família Cerdà i Rocaspana, la família Esquerrer o els Vilanova, carlans de la vila). Es donava el cas que els Vilanova tenien seient preferencial a sobre de la llosa funerària dels seus avantpassats⁴²⁹.

També era funció dels consells de població regular l'ús dels comunals, com ja hem vist en el capítol 7 quan la universitat de Santa Maria de Meià, posava normes de com cultivar les terres comunals i n'arrendava les herbes i pastures a benefici de la universitat.

Les universitats es dotaven sovint d'ordinacions, amb el vistiplau del baró quan la població estava sota la jurisdicció baronial, en què es compilava el conjunt de normes i de reglamentacions orientades a donar bona endreça a la vida col·lectiva i comunitària i a perfeccionar el bon govern polític i econòmic dels pobles. De moment no hem trobat les ordinacions ni de Santa Marian, ni de Figuerola, ni de la Vall del Priorat, però sabem que existien. Aquesta confirmació de privilegis per part del baró és la mostra de la seva existència, i la podem veure quan el prior Josep de Jalpí pren possessió com a senyor de Santa Maria de Meià el 17 de gener de 1641, de Figuerola de Meià el dia 18, i dels pobles de la Vall del Priorat el 19. En els tres casos el senyor jura mantenir tots els privilegis de les esmentades universitats⁴³⁰.

Explica Puigvert que sovint les universitats no tenien espais comunitaris per celebrar les reunions del consell municipal i aquests es solien celebrar a les esglésies, fossars o a altres dependències parroquials. No és fins els segles XVI i XVII quan les universitats es construeixen una Casa de la Vila separada de la parròquia. Pot ser l'exemple del que diem, la Casa de la Vila de Vilanova de Meià que data del 1595, tal i com consta a la clau de l'arc de la porta principal⁴³¹; mentre que tant a Santa Maria de Meià com a Figuerola de Meià, sabem que ja tenien Casa de la Vila el 1637 quan es va redactar el *Llibre General del Priorat [...]*.

Com que les universitats tenien la potestat de nomenar els càrrecs menors que administraven les diverses institucions eclesiàstiques de les parròquies com són: obrers, sagristans, majorsals i majoralesses, col·lectors del bací de les ànimes, etc. En èpoques

⁴²⁹ ACA Diversos Meià, vol 77. *VISITA PASTORAL DEL PRIOR JOSEP DE JALPÍ I JULIÀ (12 D'AGOST 1640-5 D'ABRIL DE 1641)*. En aixecar acta de les nou sepultures que hi havia dintre de l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià son citades per aquest ordre les més preferents: la de la Reverend Comunitat de preveres, la de la casa dels Cerdans, la de la casa dels Esquerrer, la de la casa dels Vilanova, la de la casa de Romeu Vilanova, senyor de Gàrzola i la de la casa dels Pallàs. Concretament quan descriu la sepultura dels Vilanova, diu textualment: "*Altra sepultura en la Capella de Sant Antoni de la casa dels Vilanoves, carlans, amb una gran llosa o pedra a on se assenten los senyors i senyores de la casa dels carlans i no altres*".

⁴³⁰ ACA Diversos Meià. vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]* op. cit. p. 23. Els paers de la vila al final de la cerimònia de presa de possessió li han demanat al prior dues gràcies: una, que els confirmés els privilegis i l'altra que fes una remissió general per tots els del poble. En el discurs, quan parla de la confirmació de privilegis diu el següent: "(...) *I en quant a la confirmació (que) me demanau, juro i fermo i en quant menester sia, de nou concedesch tots los Privilegis tant particulars com generals concedits, donats i decretats, tant al Cos i Comú d'esta Vila com a quiscun dels particulars d'ella, antes empero aquells i aquelles coses que estigan a us i observança i no altrament, i fins a la mort de Il·lustre Prior Sampsó mon predecessor de bona memòria que és fins a 24 de març de l'any 1629 que ell morí.*" En termes semblants s'expressa a Figuerola de Meià i el dia que va a Sant Cristòfol de la Vall del Priorat.

⁴³¹ A la clau de l'arc de mig punt de la casa de la Vila de Vilanova de Meià diu textualment: *CASA DE LA VILA FETA LO ANY 1595.*

de penúries econòmiques aquestes institucions religioses que disposaven de diners, els prestaven a les universitats, i això queda palès clarament en la visita pastoral que el 1640 el prior Jalpí fa a la parroquial de Santa Maria de Meià, on en el punt núm. 5 del cartell de la visita es mana als paers de Santa Maria que no agafin diners de l'església per a coses de la vila, amb pena de 25 lliures i excomunicació major, i el punt núm. 10 es mana als paers que paguin als sagristans, majoralesses i obrers els diners que els deuen⁴³².

Les relacions que tenien la parròquia i la universitat del poble o vila eren tan estretes que quan es produïa la visita pastoral del prior de Meià, sempre hi havien de ser presents el batlle i els paers de la universitat ja que ells es feien càrrec d'alguns serveis que la parròquia donava a la comunitat com podrien ser els fossars o cementiris, els hospitals, el manteniment d'algunes capelles... Lògicament també hi havien de ser els preveres que formaven part de la comunitat visitada i els obrers de la parròquia (sagristans, majorals...). Posem l'exemple de la visita pastoral del prior Jalpí a la parròquia de Vilanova de Meià el 13 de gener de 1641 en què hi eren presents el batlle, els tres paers d'aquell any i els administradors de l'hospital⁴³³. En el cartell de la

⁴³² ACA, Diversos Meià, vol. 77. VISITA PASTORAL DEL PRIOR JOSEP DE JALPÍ I JULIÀ [...]. En el cartell de la visita a la parroquial i prioral de Santa Maria, en el punt núm. 5 diu textualment: "*En pena de 25 lliures de béns propis exigidora i en subsidi de excomunicació major lata sentència, se mana als Paers de nostra vila de Santa Maria com ja en lo acte de dita visita de l'any 1637 en lo ítem sisè se'ls fou manat, que en ningun temps se prenguen diners de cosa de la Isglesia per obs de coses " Ítem, se mana als Paers de nostra vila de Santa Maria en pena de tres lliures i en subsidi de excomunicació major, que dins deu dies al mes paguen als dos obrers eo sagristans la suma de deu lliures que tenen en caposates en nom de la Vila, ço és 2 lliures 1 sou de les majoralesses de Nostra Senyora del Roser, 7 lliures 16 sous de la obra, i fetes dites rebudes, dits obrers ho assentaran en son llibre."*

⁴³³ ACA Diversos Meià, vol 77. VISITA PASTORAL [...]. p. 17, queda constància de les autoritats presents a la visita pastoral: "[...]dictis die et anno in mei Petri Serradell auctoritate apostòlica et regia, notarius publicus Villenove de Meyà et dicte visite scribe et presentibus honorabilis Petro Rocaspanan, bajulo; Gabriel Fornés, Joanne Castells, et Joanne Ferrer, patiari anno currenti dicte Villenova de Meyà"

En quan a l'hospital diu:

"[...]continuando dictos lltis domino Priori et Visitator visitavit domus Hospitali dicta villa construido satis procea ecclesia parrochialis dicta villa in gradicado sub dictu hospitale deambulando per dicta domus ecclselula pauperu et vocatis honorabilibus **Gabriel Fornes, Joanne Castells et Joanne Terrer, Patiaris dicta Villa et Joanne Gispert et Michaele Brescó, administratoribus dicta domus Hospitalis** a dictos Patiaris et Consilio dicta Villa et nominatos mandavit opido sequenta que dins tres mesos en pena de tres lliures i de excomunicació facen adobar lo trebol i la porta forana de dit Hospital i la antosta i fassen fer una finestra ab una reixa a la cambra de entrant a dit Hospital per a pendre claror ab una porteta que es pusca tancar per la banda de dins".

En els ítems del cementiri diu:

- "Se mana als paers que dintre dos mesos fassen traure una pedra grossa o roca que és en lo fossar davant lo portal major de dita Isgesia i així mateix les pedres que són al fossar les fassen arrimar a una part que no fassen embargo".

- "Vist lo abús que es fa de fer immundícies en lo fossar de la Església Parroquial de dita vila i lo poc arobo? i reverència que es te a les esglésies i cementiris, volem donar remei a semblants abusos i desacatos, manam en pena de excomunicació major i de deu sous moneda barcelonesa aplicadors, la meitat a la obra de la església y la altra meitat a la bossa comuna de la Comunitat de dita església, que de vui avant no hi haja persona alguna de qualsevol grau y condició que sia que gose fer ninguna immundícia en lo fossar de dita Isglésia i en particular a la part de sol ixent encarregant als dits preveres ne tinguen particular cuydado en fer executar dites penes contra los inobedients i que los Senyors Paers dins deu dies fassen netejar i treure dites immundícies".

- " Se mana a Jaume Morell, teixidor, que dins quinze dies en pena de 3 lliures i de excomunicació major, tanqui a pedra i calç la finestra que dóna sobre la Hereta (el cementiri) i fassa o que en aquella hi fassa

mateixa visita hi apareixen tres ítems amb manaments i penes pecuniàries que obliguen els paers a mantenir net i decent el cementiri i un altre ítem que es mana als administradors de l'hospital que hi facin obres. Tot i això, diuen els administradors que l'Hospital no té cap renda assignada i la roba dels llits l'arrepleguen en captes que fan per la vila.

En resum, que les parròquies i les universitats dels pobles del priorat de Meià estaven també molt interrelacionades i en general confirmen els estudis que sobre el tema exposa Joaquim M. Puigvert.

Pel que fa a les relacions sovint conflictives entre els consells generals i el baró, i tot el procés que es va viure durant el segle XVII de mantenir els privilegis aquests consell, així com sobre l'elecció dels paers i altres càrrecs municipals, cal tenir molt presents els estudis de Jordi Olivares⁴³⁴ sobre la legitimitat i el procés d'oligarquització dels consells i les disputes pel sistema d'elecció del comú. En les comunitats rurals amb consell general, diu que havien conservat operatiu el caràcter de consell obert, com és el cas que veurem de Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià i quan escollien la terna de batlle, els paers i el mostassaf ho feien "a veus", votant cadascun dels caps de casa, semblant als *concejo abierto* dels municipis de Castella. D'altra banda, en poblacions més grans en què el consell general era suplantat per un organisme més reduït de prohoms o consell ordinari d'una trentena o vint-i-quatrena, malgrat que això implicava una oligarquització, no significava per força que uns quants notables poguessin actuar deslligats dels interessos de la col·lectivitat. Aquest no és pas el cas ni de Santa Maria ni de Figuerola, però ens queda el dubte si això és donava a Vilanova de Meià, que estava fora de la jurisdicció temporal del prior, ja que no hem tingut a l'abast el reglament, com els d'aquestes viles que estem estudiant.

Entrem ara en detalls parlant només de les universitats dels pobles en què el prior de Meià era el baró i hi tenia la jurisdicció temporal.

9.2. Les batllies del priorat de Meià

El prior com a baró i senyor jurisdiccional d'un territori tenia la potestat de crear un batlle perquè el governés i l'administrés en el seu nom. Els batlles els nomenava el prior a partir d'una terna escollida pel consell general de les poblacions que tenien universitat, el seu mandat era per tres anys i havien de presidir les reunions del consell general. A les poblacions on no hi havia universitat, els batlles els escollia directament el prior i la seva durada era a la seva voluntat. Els batlles, generalment tenien jurisdicció sobre la població principal del seu territori però també sobre altres poblacions més petites, termes i quadres associades a la població principal, per això parlem de les batllies.

Les poblacions i termes en què el prior de Meià tenia la jurisdicció temporal, estaven agrupats en cinc batllies⁴³⁵, tal i com diu el prior Josep de Jalpí, per poder-les governar adequadament:

fer un reixat de ferro que no se puga entrar ni eixir per dita finestra, deixant a la deliberació i determinació dels Senyors Paers de dita Vila si lo tal amo de dita finestra no haurà complert al que los Paers hauran determinat".

⁴³⁴ OLIVARES, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels àustries. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*. Pagès Editors. Lleida 2000. P. 230-240.

⁴³⁵ ACA Diversos Meià. vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. p. 3 i 4, ítems 12 i 13. Diu Josep de Jalpí en l'ítem 12: "Les batllies són subjectes al Prior eo los batlles que a par que convé fase eo cree són cinc, i no més ni menos, perquè si ne fa menos no es pot ben acudir al govern com bé pertany, i si en feia més de batlles a par seria excés i abús sens haver-hi necessitat [...] ab tot al present nos ha aparegut fos lo batlle de Montroig home que estiga en Santa Maria i també lo batlle de Peralba, perquè com són des de

1. Batllia de Santa Maria de Meià, amb els termes despoblats de la Coscollera i Sant Esteve en Montsec.
2. Batllia de Figuerola de Meià, amb les quadres despoblades de Munnà i de Corniola.
3. Batllia de la Vall del Priorat, formada pels pobles de Santa Miquel de Castell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall.
4. Batllia de Peralba de Meià, amb els pobles i termes de Peralba de Meià, Solanelles de Meià (despoblat), Rúbies de Meià i Cabrera de Meià.
5. Batllia de Mont-roig de Meià (despoblada), amb els termes d'Aguilar i Queralt.

A les batllies de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i la Vall del Priorat, les més poblades i que les respectives universitats estaven organitzades amb consell municipal, els batlles es mudaven cada tres anys a partir d'una terna proposada pel consell i el prior no els podia canviar sense una causa ben justificada. A les batllies de Peralba i Mont-roig, que tenien molt poca població o bé estaven despoblades, els batlles els escollia lliurement el prior i els podia canviar quan a ell li semblés oportú.

9.3. Les universitats del priorat de Meià

Les poblacions que estaven situades dintre d'una baronia o jurisdicció senyorial, si tenien prou habitants, estaven organitzades en universitats, de les què en formaven part totes les famílies o cases de la població, llevat d'algunes excepcions com era el cas de Santa Maria de Meià en que en quedaven exclosos les famílies de francesos (occitans). En la universitat (vila) residia el veritable poder popular en front del senyor, i com a comunitat tenien una sèrie de drets i deures i podien administrar una colla de serveis moltes vegades cedits pel senyor a canvi d'un cens. La universitat de la vila tenia com a mitjà de govern municipal el consell general del que formaven part tots els caps de casa de la població i era obligatòriament presidit pel batlle; es reunien periòdicament a la Casa de la Vila, escollia els paers i el mostassaf cada any pel govern municipal i proposaven cada trienni al prior la terna de batlle. A les tres poblacions que estudiem del priorat de Meià, com que tenien poca població, sembla que es mantenia el consell obert o consell general de veïns que havia existit en general fins al segle XIV, abans que la societat municipal s'organitzés en mans, segons la seva categoria social⁴³⁶. Eren aquests consells generals que prenién les principals decisions sobre l'administració municipal.

Al priorat de Meià només tenien universitat les tres batllies amb més població:

- Santa Maria de Meià (52 cases o focs).
- Figuerola de Meià (28 cases o focs).
- La Vall del Priorat (44 cases o focs).

Només tenim informació de les universitats i del funcionament dels consells generals de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià. Dissortadament quan en el *Llibre General del Priorat* apareix a la pàgina 108 La Vall del Priorat, surten cinc pàgines en blanc sense cap anotació. Només de forma escadussera podrem deduir alguna cosa pel que fa al govern municipal d'aquests tres pobles, quan apareix citat en altres documents que estem treballant com són la presa de possessió on consten les autoritats municipals presents a l'acte, i poca cosa més.

ací los tinga més a la mà per les ocasions, com també per no haver-hi gaire coses en dits llocs per haver-ne de crear d'allà [...]"

⁴³⁶ TORRAS i RIBÉ, Josep M. *Els municipis catalans de l'Antic Règim [...]* op. cit. p. 60-61.

9.3.1. La universitat de Santa Maria de Meià⁴³⁷

Quan el prior Jalpí descriu en el *Llibre General del Priorat (1637-1647)* (...) ⁴³⁸ la forma de govern als diversos pobles, els impostos que han de pagar i els drets i deures que tenen a cada un en particular, posa èmfasis en que és la vila de Santa Maria de Meià el cap del priorat i tot el que deixa escrit ha de quedar molt clar sabent el senyor allò que és seu i sabent els vassalls allò que és d'ells, d'aquesta manera no hi pot haver qüestions entre uns i altres i és més fàcil administrar justícia. A més, tot el que és diu de Santa Maria després ha de servir de model als altres pobles del Priorat. També deixa escrit que tota la normativa de drets i deures en tots els pobles del Priorat anterior a aquest llibre, està recollit en el *Llibre Major de les coses de la Església de Santa Maria*, nombrat amb el número 5.

a) La Casa de la Vila. La universitat i particulars de la vila de Santa Maria de Meià tenia ja l'any 1637 una Casa de la Vila situada a la plaça del Planell. A la planta baixa hi havia el forn de pa comunal propietat de la vila. Al primer pis hi havia una estança que servia de magatzem per guardar el blat i els grans que fa la vila o cull dels comuns. En el mateix pis hi havia una altra estança més gran on es reunia el Consell de la Vila.

Pel que feia a les claus dels dos portals que tancaven les muralles de Santa Maria ⁴³⁹, en prenia la possessió el prior i seguidament les encomanava als paers perquè tinguessin bona guarda de la vila i dels seus habitants. Els paers rebien del prior les claus dels dos portals i les encomanaven a dues persones diferents amb la missió d'obrir-los i tancar-los sempre que fos menester.

b) El Consell General de la Vila. Quan s'havia de tenir reunió del consell general, formaven part del mateix tots els caps de casa de Santa Maria, amb l'excepció de les cases de francesos, fes els temps que fes que vivien a la vila, i els d'aquelles cases en què l'home encara és fadrí (menor d'edat), encara que fos fill de la vila ⁴⁴⁰. En data 7 de setembre de 1640 a Santa Maria de Meià hi havia 52 cases de les què en deixem constància a la nota ⁴⁴¹ dels noms i cognoms dels amos de cada casa, tot i que de

⁴³⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. op. cit. p. 47-55.

⁴³⁸ ACA. Diversos Meià. vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. p. 47, ítem 1: "Essent cap de tot lo Priorat de Meià, la vila e lloc de Santa Maria és bé per menut configuren les cases que són d'ella. I per ço deuen los Priors que seran advertit molt que allí servint que los servirà de llum i guia per no errar ni atropellar-se ni empenyar-se en fer lo que no és bé i així sabent lo senyor lo que és seu i sabent los vassalls lo que és llur, nunca hi pot haver debat ni qüestió entre uns i altres i la justícia és fàcil (que) vaja ben administrada [...]"

⁴³⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] p. 54, ítem 43: "Les claus de la vila de Santa Maria ço és dels portals que per avui són dos, lo Prior ne rep possessió i li entreguen les claus per mans de dits Paers, i ell dit Prior les ho encomane ab acte, a fi i efecte que tingan dits Paers en bona guarda la Vila i persones de aquella i per dit Prior llur Senyor natural. I dits Paers algunes vegades encomanen les claus sots de cada portal a un home diferent que satisfet de sos treballs que els paga dita Vila, tanca i obre tan i com és menester".

⁴⁴⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] p. 54, ítem 45: "Tothora i quan se hage de tenir Consell, fan cridar tots los caps de cases de dita Vila de Santa Maria, exemptats emperò los francesos, ni fadrins, etc, encara que sien fills de vídua dits fadrins i dits estrangers hagués qualsevol temps que estiguessin a la Vila. I si feia Ban les penes a mata del Senyor. I així bé en dits Consells assisteix lo Batlle tenint sempre la presidència, i los Paers que lo en Cap proposa, i lo Notari après, i après arreu com se venen se assenten i voten".

⁴⁴¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] p. 57-58, ítem 59 on apareixen les cases de la vila amb els noms i cognoms del seus amos: "Los noms i cognoms de les cases i amos de les de la vila de Santa Maria de Meià són avui a 7 de setembre 1640 los següents.

Les 12 cases fundamentals

1. Mateu Terrer

moment és impossible destriar quines cases eren de francesos. Cal tenir present que les dotze primeres cases que surten en el llistat són citades com “cases fundamentals” que segons Jalpí van ser les dotze primeres cases de la nova vila de Santa Maria de Meià

2. Bernat Maluquer
3. Francesc Serradell
4. Pere Molner
5. Giralt Rossell, olim Baretge
6. Miquel Espinal, oilm Serradell
7. Perer Ferriol, i abans Serradell
8. Montserrat Santacreu, olim Nicolau Oromir
9. Pere Serentill, abans Llobera i abans Carbonell
10. Blasi Rossell, abans Terrer i abans Serra
11. Andreu Serradell, olim Martí
12. Antoni Joan Pujol, abans Camarasa i antigament Rossell

Les cases restants

13. Francesc Terrer i Serra
14. Lluís Vilanova, abans Vidal
15. Mateu Terrer i Serra
16. Jaume Joan Belloch
17. Lluís Pujol, olim Rossell i Camarasa
18. Pere Camarasa, olim Rossell
19. Pere Joan Mogas, olim Baget
20. Miquel Rossell
21. Miquel Calbet i abans Martí i antigament Caseta
22. Francesc Vidal, abans Rossell
23. Miquel Cardenyés, abans Rossell
24. Antoni Batalla, bans Balasch
25. Francesc Gispert, abans Grioles
26. Lluís Rocaspana, abans Bertran
27. Jacinto Forn i abans Gassol i olim Carrera
28. Simon Camarasa i abans Blanch
29. Joan Forn, àlies Bescarri, abans Nicolau
30. Joan Lucan, abans Llobera
31. Joan Terrer, abans Nicolau
32. Joan Serradell
33. Pere Joan Camarasa, abans Vilanova i Vidal
34. Ramon Garier, abans Vilanova i Vidal
35. Jaume Maluquer
36. Joan Forn
37. Pere Mir, olim Oromir, senyor de Celada
38. Miquel Camats, olim Ferriol i Serradell
39. Pere Joan Gili, abans Espinal i Serradell
40. Jaume Brescó, abans Serradell
41. Joan Camarasa
42. Joan Llobera, olim Rossell, àlies Teridor
43. Guillem Torrebons, olim Rosell i Teridor
44. Simón Domènech, abans Malaplata
45. Bartomeu Arriassol, abans Muntelo i antigament Borols
46. Caterina Peralba, olim Ferrer
47. Pere Joan Pocurull, olim Peralba i Ferrer
48. Jaume Ferrer, abans Pocurull i olim Nicolau
49. Ramon Pocurull, olim Nicolau
50. Ramon Cubas, olim Serra
51. Joan Rossell, abans Terrer i Serra
52. Antoni París, Abans Terrer

que el prior Berenguer de Rajadell va fer construir després de la destrucció de la Cosollera per part del comte Mateu de Foix el 1395. Aquest mateix episodi també l'explica el pare Roig⁴⁴². De fet, s'ahurien de dir: les dotze cases fundacionls.

Segons fa constar el prior en el mateix ítem comentat, si el consell feia ban, les penes que imposés són a lliure arbitri del senyor. Quan hi ha reunió de consell general, sempre hi ha de ser present el batlle del senyor que ostenta la presidència. Després s'asseuen per ordre de preferència: el paer primer, el paer segon, el notari, mentre que la resta de membres del consell s'asseuen a mesura que van arribant.

Jordi Olivares també estudia l'existència d'estrangers ("*fills d'estrangers del regne de Francha*"⁴⁴³) que no podien formar part dels consells generals de les universitats posant alguns exemples com Llúvia (1603); Prada de Conflent (1632), o el cas de Tuïr (1623), que no podien ocupar càrrecs en el govern de la vila fins a la quarta generació. Aquest comentari també serveix quan parlarem de Figuerola de Meià ja que es repeteixen les mateixes instruccions. Mereix un comentari l'existència a Santa Maria d'algunes cases (no sabem quantes) habitades per famílies franceses als que consideraven estrangers i no tenien dret a formar part del consell general. Tal com explica Manuel Ardit⁴⁴⁴, es va produir una gran emigració de població francesa que habitava a la meitat meridional d'Occitània i que afectà pràcticament tot el territori català. Els estudis més importants sobre aquesta emigració són fets per J. Nadal i E. Giralt.⁴⁴⁵ El desplaçament de francesos cap al Principat fou massiu durant el segle XVI i els primers decennis del XVII, fins el 1620 aproximadament. Com que eren de parla occitana va facilitar la seva integració amb la població local de parla catalana. Segons aquests autors la sortida massiva de població del regne de França era causada per la superpoblació d'aquesta regió, però també degut a la inestabilitat provocada per les guerres de religió. Durant la conjuntura econòmica expansiva del segle XVI l'oportunitat de trobar feina en territori català era elevada i això atreia la població emigrada. A partir del tercer decenni del segle XVII les dificultats de l'economia catalana van dificultar aquest moviment i van crear recels en vers els nouvinguts que eren vistos com a competidors. La majoria dels immigrants treballaven com assalariats al camp, però també en els diversos oficis, manufactures, especialment en el sector de la fusta, de la construcció o a activitats mercantils. De les 52 cases que formaven la vila de Santa Maria de Meià en aquesta època, no tenim cap forma per deduir aquelles que eren habitades per francesos i que no podien formar part del consell general.

Els paers no poden convocar consell general sense primer demanar llicència per convocar-lo al batlle o al prior. Si es reuneix el consell sense la llicència del senyor, poden ser castigats els paers, la vila i el consell, a arbitri del prior.

⁴⁴² ROIG I JALPÍ, J. Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades (...)* op. cit. capítol IX "De las iglesias i capillas del Priorato (...)" . En descriure amb el núm. 1 l'església col·legial i parroquial de Santa Maria de Meià, explica la fundació de la vila a 300 passes del Monestir l'any 1395: "[...] Después de aquella desolación gascona, el prior, que entonces era Berengario de Rajadell, dio facultad o mando que no se volviese a edificar la villa en la Coscollera, sino que fundasen i edificasen en el lugar donde hoy está, y tomando el nombre del monasterio, fue llamada aquella nueva población: Villa de Santa Maria de Meyá.

⁴⁴³ OLIVARES, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels àustries [...]*. op cit p 240-241.

⁴⁴⁴ ARDIT, Manuel. Capítol "LA POBLACIÓ". P 469-484. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Op. cit.

⁴⁴⁵ NADAL, J. I GIRALT E. "La population catalane de 1553 à 1717". *L'immigration française et les autres facteurs de son développement*. París (SEVPEN), 1960.

1. Elecció del batlle⁴⁴⁶. El mandat del batlle del prior a Santa Maria era de tres anys. El *dia 1 de desembre* del tercer any, es reunia el consell de la vila. El batlle sortint prenia jurament a tots el membres assistents que faran bona elecció segons els dictarà el seu enteniment i consciència. A continuació el notari, mitjançant escrutini secret, anava prenent un a un els vots a cada conseller de viva veu. Un cop finalitzada la votació, el notari feia recompte de les persones votades i aquelles tres que més vots havien obtingut serien les persones que formaran la terna per a batlle.

Quan el prior era al Priorat, anaven els paers fins al Monestir a presentar-li les persones que formaven la terna escollida, i després el senyor elegeix el seu batlle. Quan el prior no era al Priorat, li enviaven una carta amb la terna que ha sortir escollida, en nom dels paers i Consell, per mitjà d'un correu propi. El senyor elegia el batlle de les persones que formaven la terna i escrivia una altra carta als *batlle, paers i Consell de Nostra vila de Santa Maria de Meià*, notificant-los la persona elegida. En arribar la carta a Santa Maria s'ajuntaven els paers i el consell de la vila i al seu davant s'obria i era llegida la carta del prior, on s'enunciava la persona elegida com a batlle pel proper trienni. Finalment el *dia 21 de desembre*, Sant Tomàs apòstol, s'ajuntava de nou el consell de la vila i el batlle sortint prenia jurament al nou batlle i el notari n'aixecava acta, que es guardava en el Llibre o Registre de la cort secular. Si el prior era a Santa Maria de Meià el nou batlle i els dos paers anaven fins al Monestir a besar la mà al prior i el batlle a prestar-li l'obediència deguda. Pel que fa al jurament, sagrament i homenatge, el nou batlle els podia prestar davant del procurador general del prior o del batlle sortint.

2. L'elecció dels dos paers i el mostassaf⁴⁴⁷. Cada any el dia de Sant Tomàs apòstol, *21 de desembre*, els dos paers que acabaven el seu mandat anual, reunien consell general. El paer en cap proposava l'elecció dels dos nous paers i del mostassaf. El batlle prenia jurament a tots els assistents i després passaven a fer la votació davant del notari a viva veu però secreta. Era escollit paer en cap aquell que treia més vots (més veus) i paer segon al qui li seguia en l'escrutini. Els dos nous paers prestaven jurament davant del batlle i ocupaven el lloc preferent a la sala.

Els dos nous paers proposaven l'elecció del nou mostassaf⁴⁴⁸ i es posava a votació la proposta. Es repetia la votació davant del notari, i la persona que treia més vots era elegida mostassaf. Aquest jurava davant del batlle realitzar lleialment el seu ofici. Acabades les eleccions anaven tots a l'església a fer oració donant gràcies a Déu i a Maria Santíssima. Si el prior és al priorat, en sortir de l'església anaven al Monestir a besar-li la mà i prestar-li la deguda obediència. En tots aquests actes els nous elegits, eren acompanyats pels dos paers antics i el mostassaf sortint.

Si és moria un paer o el mostassaf abans d'acabar l'any de mandat, i la mort es produïa quan faltaven tres o quatre mesos per acabar-lo, no es feia cap altra elecció. Si la defunció es produïa quatre mesos abans d'acabar el seu any de mandat; durant la

⁴⁴⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op. cit. p. 54, ítem 46.

⁴⁴⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*. op. cit. p. 55, ítems 47-48.

⁴⁴⁸ El mostassaf era un oficial municipal propi d'algunes poblacions de la Corona d'Aragó que ja trobem documentat a València el segle XIII i a Catalunya a la primera meitat del segle XIV. La seva funció estava molt vinculada a la comprovació dels pesos i les mesures que servien per a la venda del pa, del vi, de l'oli i de les robes i sancionar els infractors. També exercia la vigilància dels carrers, els mercats, els oficis artesans i vetllava per la qualitat de les transaccions. Vetllava també per les obres que feien els particulars a les seves cases. El càrrec de mostassaf va ser suprimit pel decret de Nova Planta a començament el 1716.

primera festa de precepte que hi hagués durant els propers vuit dies després de la mort, es reunia de nou consell general i es repetia la votació davant del notari per elegir el càrrec que ocupava el difunt (paer o mostassaf), i el nou elegit ocupava el càrrec el temps que faltava per acabar el mandat.

Incompatibilitats dels càrrecs electes. Les persones escollides com a paers o mostassaf, no podien concórrer a ser de nou elegits per aquests càrrecs que no haguessin passat dos anys des del dia que van cessar, que són tres anys des del dia en què varen sortir elegits. Però si no es podia trobar cap més persona per ser escollida, al menys havia d'haver passat un any des del dia que havia cessat en el càrrec.

A Santa Maria aquests càrrecs de govern municipal no tenien assignada una remuneració econòmica, però la vila acostumava a donar cada any als dos paers una capa de drap vint-i-dosè o com vulgui, per raó dels treballs i salari.

3. L'elecció dels altres càrrecs públics eclesiàstics

*Els sagristans, tallers, majorals i majoralesses*⁴⁴⁹. El dilluns de Pasqua de Resurrecció, els paers reunien el consell general i elegien els sagristans, tallers, majorals i majoralesses, càrrecs que tindrien també la durada d'un any, fins al dilluns de Pasqua de l'any següent. Fan constar que *sigui a fi i efecte que los càrrecs de la Església vagen sobre tot i ab tot efecte ben administrats i regits al servei de Deu Nostre Senyor i utilitat de la Santa Església i seguretat de ses ànimes i consciències; procurant en posar persones honrades, devotes i de consciència i temers del Altíssim, en particular han de fer-ho molt los tres (sagristà, taller i majoral) que és les obres de la obra, de la lluminària i de les ànimes.* Pel que fa a les majoralesses han d'escollir una dona casada i una de donzella. La casada pot ser filla de la vila o forastera, però la donzella ha de ser filla de la vila i de bona fama.

Quan el dia 15 d'agost de 1634 Josep de Jalpí Julià pren possessió del priorat de Meià per mitjà del seu apoderat, Bernat Famades, era batlle de Santa Maria de Meià, Mateu Terrer, i eren els dos paers per aquell any Benet Maluquer i Giralt Rossell. Cinc mesos després quan el dia 17 de gener de 1635 el prior Jalpí pren possessió personalment de la vila de Santa Maria de Meià, ja s'han canviat del tot les autoritats municipals: confirma com a batlle a Pere Munner, i són nous paers des del 21 de desembre de 1634, Mateu Terrer (l'antic batlle) i Joan Terrer.

Com a resum podem concloure que el consell general de la universitat de Santa Maria de Meià era format pels caps de casa de la vila (52, però desconeixem els que eren francesos i aquelles cases en què l'home era menor d'edat), tenia la potestat d'escollir la terna per escrutini general, de la que el prior triava el seu batlle amb un mandat de tres anys, i escollien directament els dos paers que tenien un any de govern. Podem fer breument la comparativa amb la universitat de Vilanova de Meià⁴⁵⁰, de la que coneixem la seva constitució l'any 1677.

⁴⁴⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat [...]*. op. cit. p. 55, ítem 49.

⁴⁵⁰ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. [...]op cit. p. 133-137. *Capbreu de Vilanova de Meià, 1677*. Arxiu Capitular d'Urgell (ACU) signatura 521. En aquest treball apareix resumit aquest capbreu jurisdiccional que va fer elaborar el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, senyors jurisdiccional de Vilanova de Meià i apareixen les autoritats municipals de Vilanova de Meià l'any 1677, que serveix per fer la comparació amb el consell general de Santa Maria de Meià:

Els paers de Vilanova per l'any 1677 són els honorables: Isidre Rocaspana, Joan Ferrant i Geroni Rocaspana.

. **L'edil** és Pere Olives.

c) La gestió dels béns municipals

- La universitat de Santa Maria, tenia en propietat i gestionaven totes les terres dels termes de Santa Maria, la Coscollera i Sant Esteve de Montsec, amb el ben entès que són els terrenys comunals. També gestionava propietats i serveis acensats pel prior.

- *En l'Establiment General* fet pel prior Josep de Jalpí el 18 d'abril de 1634 a la Universitat de Santa Maria de Meià, els va donar les abeurades, la llenya, la fusta, el carbó, les herbes i les pastures dels següents termes: Peralba, Rúbies, Cabrera i Solanelles, pels que havien de pagar anualment 25 lliures de censos.

- Gestionaven també les *abeurades* al terme de Santa Maria, que eren de la vila, també ho eren les de la *Font del Reguer del Montsec*, que es regulaven amb un reglament particular.

La Universitat de Santa Maria tenia acensat i per tant també gestionava:

- El forn de pa i tallar llenya per coure'l.
- La fleca, la taverna i la carnisseria.
- El molí fariner.
- La teulera i el forn de calç i tallar la llenya per coure.
- La dula i duler.
- Els fems dels carrers de la vila.

9.3.2. La universitat de Figuerola de Meià⁴⁵¹

Com que el prior Josep de Jalpí ja ens advertia que agafava tot allò escrit quan parla de Santa Maria de Meià i l'utilitza com a model a seguir, ens trobem que en parlar de la universitat de Figuerola de Meià i les seves institucions de govern, es repeteixen moltes de les coses dites a Santa Maria, però amb les variants que obligava les peculiaritat de la població, que serà allò que ressaltem.

a) La Casa de la Vila. La vila de Figuerola de Meià tenia 28 focs o cases habitades, però la seva universitat també disposava de Casa de la Vila pròpia, que estava situada a l'única plaça que hi havia al poble. Com passava a Santa Maria, als baixos de l'edifici també hi havia l'únic forn de pa del poble. Al primer pis hi havia també una habitació que servia com a magatzem i la sala més gran on es reunia el Consell General.

Figuerola tenia només un sol portal, i quan el prior prenia possessió de les claus, les encomanava als dos paers, perquè en tinguessin bona guarda per la vila, per les persones que hi viuen i pel prior, el seu senyor natural.

b) El Consell General de la Vila. Per tenir reunió de consell general, els paers fan cridar a tots els caps de casa de Figuerola, que al 7 de setembre de 1640 eren 28, al que només hi podia assistir un per casa, i que a més a de ser l'amo. Com passava a Santa Maria de Meià, tampoc podien assistir al consell els francesos i els caps de casa fadrins o menors d'edat⁴⁵². Quan es reunia el consell general, sempre havia de ser present el

. **Declaren com a homes del Consell General de Vilanova:** Francesc Bàgils, Joan Garcia, Francesc Roig, Jaume Barri, Joan Gispert, Garpar Serra, Miquel Brescó, Pere Sisquella, Joan Casals, Miquel Oromir, Pere Antoni Villega, Joan Marc Castells i Pau Riart.

⁴⁵¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 95, 96, 97.

⁴⁵² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 91, ítem 8, on consten les 28 cases de Figuerola de Meià amb els respectius caps de casa que tenien dret a assistir a les reunions del consell general, però tampoc podem saber quines d'aquestes cases eren habitades per francesos: "Les cases de Figuerola són les següents:

1. Pere Jacinto Doll

batlle, que n'ostenta la presidència, i els dos paers. El paer en cap era l'encarregat de fer les propostes que es posaven a votació i després el notari, que solia ser el vicari perpetu de la parròquia, feia els assentaments a les corresponents actes⁴⁵³. Els paers no podien convocar consell general sense primer demanar llicència per convocar-lo al batlle o al prior. Si es reunia el consell sense la llicència del senyor, podien ser castigats els paers, la vila i el consell, a arbitri del prior.

1. L'elecció del batlle⁴⁵⁴. Cada tres anys, el dia primer de desembre es feia l'elecció de la terna de batlle. És reunia el consell general i el batlle sortint prenia jurament a tots els assistents de que farienn una bona elecció, segons el que els dictés el seu enteniment i consciència. Secretament i de viva veu els dos paers aanaven prenent els vots de cadascú. Després els mateixos paers feien el recompte. Les tres persones més votades serien les que formarien la terna per al càrrec de batlle. Els paers porten la terna escollida al prior, i aquest, elegeix com a batlle al qui li sembla millor, per ocupar el càrrec els tres propers anys. Si el prior no era al priorat, igual que feien a Santa Maria, li feien arribar la terna per un correu particular, i la resposta amb el nou batlle era llegida pels paers en un consell general reunit expressament. El batlle sortint prenia jurament al nou batlle i el notari n'aixecava acta que guardava al Llibre o Registre de la cort secular. Quan el prior era a Santa Maria de Meià, el nou batlle anava al Monestir a besar-li la mà

-
2. Antoni Rossell
 3. Pere Camarasa
 4. Francesc Sabater
 5. Boneta, vidua
 6. Francesc Castells
 7. Joan Sabater
 8. Mateu Agustí
 9. Jaume Rossell
 10. Bartomeu Domingo
 11. Guillem Rossell
 12. Cristòfol Pons
 13. Pere Estrada
 14. Bartomeu Castells
 15. Francesc Benseny
 16. Francesc Mateu
 17. Montserrat Llorens
 18. Domingo Jordà
 19. Pere Serra
 20. Hierònim Rossell
 21. Pere Alzina
 22. Caterina Domingo, vídua
 23. Joan Pere Vilar
 24. Joan Espluga
 25. Antoni Sabater
 26. Elizabet Serra, vídua
 27. Miquel Bonet
 28. Miquel Camarasa

⁴⁵³ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p. 95, ítem 38: "tothora i quan se hage de tenir Consell són cridats tots los caps de casa de dita vila de Figuerola, exemptats emperò los francesos ni fadrins etc, encara que sien fills de Vila dits fadrins, i dits estrangers hagués qualsevol temps que estiguessin en la vila. I si es feia van les penes a albitre del Senyor. I així bé en dits Consells assisteix lo Batlle tenint sempre la presidència, i los Paers que lo en cap proposa i après se assenta lo altre Paer, i après los altres particulars casats o viudos arreu, ço és tot cap de casa només que de una casa no hi pot entrar sinó un i est deu ser lo qui és l'amo, etc."

⁴⁵⁴ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. p. 96, ítem 39.

i aprestar-li l'obediència deguda. En aquest punt el prior Jalpí prohibeix expressament que la reunió de consell general per dur a terme tots aquests tràmits, es realitzi el dia de Nadal i els amenaça amb fortes penes. Això és senyal que tenien costum de fer-ho: *Però és de saber que si dits Paers se atreviren lo dia de Nadal per estes coses ajuntar Consell, ni en tal solemníssim dia prenen ni fan prendre lo tal jurament que ells i lo Batlle seran castigats que se'n meravellaran com sie cosa molt ja decent que se hagen de ocupar en semblants embarassos.*

2. L'elecció dels dos paers i el mostassaf⁴⁵⁵. Cada any el dia de Sant Miquel (29 de setembre), els paers reunien consell general. El paer en cap proposava l'elecció dels dos nous paers i del mostassaf. El batlle prenia jurament a tots els assistents i després passaven a fer la votació davant del vicari de la parròquia que actuava com a notari. Era escollit paer en cap aquell que treia més vots i paer segon al qui li segueix en l'escrutini. Els dos nous paers prestaven jurament al batlle i ocupaven el lloc preferent a la sala.

Els dos nous paers proposaven l'elecció del nou mostassaf i es posava a votació. La persona que treia més vots era elegida mostassaf, el qual jurava davant del batlle realitzar lleialment el seu ofici. Acabades les eleccions, els dos paers i el mostassaf anaven a l'església acompanyats dels altres càrrecs sortints a fer oració donant gràcies a Déu Nostre Senyor. Si el prior era al priorat, l'endemà anaven fins al Monestir de Santa Maria a besar-li la mà i prestar-li la deguda obediència.

Si moria un paer o el mostassaf abans d'acabar l'any del seu mandat, es seguien els mateixos terminis que a Santa Maria. Pel que fa a la incompatibilitat dels càrrecs, també es seguien el mateixos terminis.

3. L'elecció d'altres càrrecs públics eclesiàstics

*Els sagristans, tallers, i altres càrrecs*⁴⁵⁶. Cada any després de prendre possessió els nous paers, aquests elegeixen els sagristans, tallers, i altres càrrecs per a la bona administració de l'església, procurant posar persones devotes, honrades, de consciència i temorosos de Déu. Els càrrecs sortints tenien l'obligació de donar comptes als càrrecs entrants quinze dies després de Sant Miquel davant del vicari perpetu i es feia constar en els llibres parroquials. Dos o tres dies abans dels Carnestoltes les dues *majoralesses de Nostra Senyora del Roser*, es reunien i cridaven als paers i al vicari perpetu i elles mateixes elegien dues majoralesses per al proper any. La casada, podia ser filla de Figuerola o forastera, però la soltera havia de ser obligatòriament filla de la vila, *i les dues han de ser de bon nom, vida i fama*. Les majoralesses sortints havienn de donar comptes a les noves durant quinze dies i davant del vicari, i després deixar-ho escrit en els llibres parroquials.

Quan el dia 15 d'agost de 1634 Josep de Jalpí Julià pren possessió del priorat de Meià per mitjà del seu apoderat, Bernat Famades, era batlle de Figuerola de Meià, Bartomeu Serra. Cinc mesos després quan el dia 18 de gener de 1635 el prior Jalpí pren possessió personalment de la vila de Figuerola de Meià és ratificat com a batlle el mateix Bartomeu Serra i eren paers des del dia de Sant Miquel de l'any anterior, Pere Alsina i Pere Camarasa.

c) La gestió dels béns municipals

- La vila de Figuerola tenia acensat pel prior i gestionava totes les herbes, terres, comunals, abeurades, pletes, passatges i jagudes del terme de Figuerola i de les quadres de Corniola i Munnà.

⁴⁵⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. p. 96, ítem 39.

⁴⁵⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat [...]*. p. 97, ítems 42,43.

- També tenia acensades les pedres, roques, fustes i llenyes del seu terme.
- Tenien acensats en propietat la universitat de Figuerola i per tant gestionaven:
 - . El forn de pa, on van a coure'l la gent de la vila.
 - . El molí d'oli de la vila (l'únic de tot el Priorat que no era propietat directa del prior).
 - . Els forns de ges, de calç i les teuleres.
 - . La dula i duler.
 - . Els fems que es fan a la vila i el seu entorn.

9.3.3. La universitat de la Vall del Priorat

La tercera universitat que funcionava amb govern propi municipal era la baronia de Vall del Priorat de Meià (44 cases), i abastava tres petites poblacions situades a la banda nord del Montsec de Meià: Sant Miquel de Castell Jussà (19 cases), Sant Cristòfol de la Vall (17 cases) i Sant Martí de Barcedana (8 cases). Segur que tenien consell municipal format pels caps de casa, però desconeixem quines persones en formaven part i en quin lloc i indret tenien la Casa de la Vila. Sabem que el prior hi nomenava batlle, segurament escollit en una terna votada pel consell general, com a Santa Maria, i tindria un mandat de tres anys. Pel que fa als pers, el consell general només n'escollia un i tenia un mandat de només un any. Això que diem es dedueix d'alguns dels documents que hem treballat. El dia 15 d'agost de 1633, quan el prior Jalpí pren possessió com a senyor jurisdiccional de tot el priorat⁴⁵⁷, per mitjà del seu procurador, assisteix a la cerimònia l'aleshores batlle de la Vall del Priorat, **Jaume Mullol**, que és ratificat en el càrrec. El dia 19 de gener de 1634, quan el prior Josep de Jalpí i el seu seguici pugen fins als pobles de la Vall del Priorat de Meià per prendre'n possessió personalment com a senyor, s'arriben fins a Sant Cristòfol on el esperen el batlle, **Joan Claverol**, major, i l'únic paer de la universitat, **Bartomeu Riba** i van passar la nit a casa del batlle. Com havia fet a Santa Maria el prior ja havia nomenat un nou batlle, no sabem si perquè ja havia complert els tres anys de mandat l'anterior, o perquè l'antic ja no era de la seva confiança.

En el treball de Montserrat Villas i Chalamanch⁴⁵⁸ sobre les cases i les persones que habitaven als tres pobles de la baronia de la Vall del Priorat de Meià l'any 1673 (quaranta anys després d'aquestes preses de possessió), dissortadament no parla de la universitat ni del consell general i tampoc de les autoritats locals (batlle, paer, mostassaf...), però dóna el llistat de tots els cap de casa dels tres pobles de la Vall. Al final fa l'estudi dels cognoms de les persones dels tres pobles i, de forma molt documentada, n'assenyala dinou que segons ella podrien ser de procedència francesa o occitana. Si fossin certs aquest númer, voldria dir que el 43 % de les cases dels pobles de la Vall del Priorat eren d'origen francès. No sabem si els francesos també estaven vetats per formar part del consell general que governava la universitat, però hem comprovat que els dos batlles i el paer que hem documentat no formaven part de les suposades famílies d'origen francès que assenyala Montserrat Villas. Hi ha però un indicatiu que ens indica que els francesos no formaven part del consell general; és que amb 44 cases habitades, només tenien dret a escollir un sol paer, perquè les cases catalanes només serien 25. Hem vist que a Figuerola amb 28 cases representades al consell i Santa Maria amb 56, tenien dret a escollir dos paers anualment.

⁴⁵⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 21, 22, 23, 24

⁴⁵⁸ VILLAS I CHALAMANACH, Montserrat. *Memorial de les cases i les persones que abonen quèsties i censos a la baronia de la Vall del Priorat de Meià en 1673*. op. cit. Trobat a l'ACA, Fons Notarial del Priorat de Santa Maria de Meià. Fulls solts sense inventariar.

9.3.4. Grau d'autonomia de les universitats del priorat de Meià

Les universitats de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià, i suposem que també la Vall del Priorat, com hem anat explicant, gaudien d'una certa autonomia respecte al prior de Meià, el seu senyor natural. En primer lloc tenien consell municipal en el què estaven representats tots els caps de casa del poble. El consell tenia la facultat de poder escollir en votació secreta la terna dels tres homes que el prior podia triar-ne un com a batlle amb una durada de tres anys. Cada consell municipal escollia anualment de forma directa i secreta els dos paers (un a la Vall) i el mostassaf, que havien de governar la població durant un any. També podien escollir de la mateixa forma aquells càrrecs de persones seglars que administraven institucions i rendes eclesiàstiques com sagristans, obrers en general, aplegador del bací de les ànimes, majorsals i majoralesses de confraries...

Tot i això les universitats no podien convocar consell general sense el permís del prior i sempre havien de comptar amb la presència del seu batlle que presidia les reunions. Sinó respectaven aquest precepte el prior podia sancionar la vila, els paers i el consell. En aquesta mateixa línia només el prior podia posar bans, penes i mandats de la manera que volgués i sense cap excepció. El senyor només estava limitat en les seves atribucions pels privilegis que tenia cada vila i que jurava respectar-los en prendre possessió de la senyoria. De moment encara no hem trobat quins eren aquets privilegis en cap de les poblacions estudiades.

Tenien prohibit les universitats posar talls, vintens, ni altres drets i servituds als seus habitants, i molt menys emprar diners a censal i violari, sense llicència i decret del prior, dels seu procurador general o del seu jutge, si no hi era present el prior. Per fer aquesta mena de tràmits (vendre o empenyorar cap propietat de la vila) no servia l'autorització del batlle, ja que ho podria fer per causa de parentiu o amistat. Era una bona manera de vetllar perquè no es donessin casos de corrupció, i si tot i les prohibicions encara es produïa alguns d'aquests actes, serien considerats nuls i els seus responsables castigats a arbitri del prior.

9.4. Les batllies de Meià que no tenien universitat

Dins dels territoris que formaven el priorat de Meià hi havia cinc pobles i termes agrupats en dos batllies que per raó del seu despoblament no podien constituir-se en universitat i tampoc podien tenir consell municipal per governar-se de forma autònoma. Ens estem referint a la **batllia de Peralba de Meià** (Peralba de Meià, 6 cases; Rúbies de Meià, 2 cases; Cabrera de Meià, 1 casa, i Solanelles de Meià, despoblat), i a la **batllia de Mont-roig de Meià** (Mont-roig de Meià, despoblat; Aguilar, despoblat i Queralt, despoblat). Aquestes poblacions eren governades directament pel prior i pel seu corresponent batlle i les persones que habitaven els pobles no tenien ni vot ni veu en les seves decisions i havien d'acatar totes les decisions del senyor. A les tres batllies estudiades, els batlles tenien un mandat de tres anys, mentre que a la de Peralba de Meià i Mont-roig de Meià, el prior podia canviar el batlle quan li semblés i la durada també era la seva disposició⁴⁵⁹.

⁴⁵⁹ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 4. Ítem 13, diu: "Les batllies que són al Priorat són estes: 1. Santa Maria, 2. Figuerola, 3. La Vall, 4. Peralba i 5. Mont-roig. i dites batllies totes són a llibertat i disposició del Prior, si bé les tres són triennals que de tres en tres anys se muden com són la de Santa Maria, la de Figuerola i la de la Vall i deestes no es poden mudar los batlles sens causa. Però les altres dues que és Peralba i Montroig sempre i quant vulla dit senyor per molt o poc temps li aparega".

9.4.1. La batllia de Peralba de Meià

Quan el 18 de gener de 1634 es prior Josep de Jalpí es desplaça fins a Figuerola de Meià per prendre'n possessió com a senyor temporal, en passar pel poble de Peralba de Meià que li venia de camí i del què també n'era el senyor, va ordenar als sis vassalls que anessin fins a Figuerola i que farien la cerimònia de prendre possessió conjunta a continuació de l'altra. Quan van acabar totes les cerimònies, el prior va crear el batlle de Peralba, en la persona de **Pere Munner** de Santa Maria, el qual li va prestar el jurament a la plaça de Figuerola. Com que Pere Munner també era batlle de Santa Maria, no podia fer ús d'aquest títol ni la seva jurisdicció quan actuava a Peralba i a la seva batllia⁴⁶⁰ ja que eren dues jurisdiccions diferents.

El 28 d'octubre de 1634 Josep de Jalpí pren possessió dels altres pobles de la batllia (Rúbies de Meià, Cabrera de Meià i Solanelles de Meià) i sempre era present el batlle Pere Munner, on a cada poble li feia repetir el sagrament i homenatge de fidelitat, lleialtat i vassallatge.

a) Prohibició de tenir universitat i consell municipal. Després quan es descriu poble a poble explicant les atribucions que tenen cadascun, de Rúbies de Meià⁴⁶¹, de Peralba de Meià i de Cabrera de Meià diu que, segons consta en el Registre de la cúria secular, no es poden ajuntar en consell general, encara que els ho demanessin els de Santa Maria o els de Figuerola. Tampoc poden escollir terna per elegir el batlle, ni poden fer elecció de paers ni mostassaf, sense privilegis signat pel senyor, sots pena de 100 lliures moneda barcelonesa i de ser tinguts i castigats per traïdors.

b) La gestió dels béns. Es donava el cas que els sis vassalls de Peralba de Meià, cap de la batllia, tot i no tenir universitat, tenien acensats pel prior i es podien administrar alguns serveis, igual com ho podien fer els de Santa Maria:

- Les respectives finques i terres acensades, mentre que la resta eren comunals.
- Les aigües i abeurades del bestiar .
- El forn de pa, en condicions iguals que els de Santa Maria.
- La teulera i els forns de calç i guix.
- La dula i el duler.
- Els patis i pedres per edificar cases a la seva voluntat.

9.4.2. La batllia de Mont-Roig de Meià

La primera notícia que tenim sobre Mont-roig de Meià ens la dóna el prior Josep de Jalpí quan el dia 4 de novembre de 1634 va fins al castell derruït de Mont-roig per prendre'n possessió i fa constar que estava despoblat i no hi tenia vassalls i el prior tenia

⁴⁶⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. p. 25 diu: "És de advertir que creí Batlle sots títol de Batlle de Peralba a Pere Munner de Santa Maria, al qual doní un bastó i li prenguí lo jurament i ell me prestà en dit nom lo homenatge agenollat a plaça de Figuerola de Meià. I açò durant empero ma libera i mera voluntat. Volent i manant que dit Munner encara que al present era Batlle de Santa Maria, ab tot això fos Batlle de Peralba i ab lo lloc i Batllia de Peralba uní los termes de Solanelles, Cabrera i Rúbies, que són ab tots quatre, volent que es digués Batlle de Peralba i que quant se trobàs en dits quatre termes i en quiscun d'ells no es digués ni usàs com a Batlle de Santa Maria, sino Batlle de Peralba com dit és".

⁴⁶¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. p. 67. Ítem 16, explica el que no poden fer els de Rúbies, que es repeteix en termes similars als altres pobles de la batllia: "Ja apar en lo Registre Curial Secular que se'ls és manat ara i per qualsevol temps esdevenidor que no es poden ajuntar a Consell encara que els hi cridassen o demanassen en Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià ni en altre lloc. I així mateix no poden fer terna de Batlle, fer elcció de Paer ni Paers, ni Mostassaf, ni altra cosa alguna sens tenir privilegis del Senyor en escrits i firmats i jurat per ell, sots les penes de cent lliures moneda barcelonesa al dit Prior aplicadores i de ser tinguts i castigats per traïdors, a llibertat del Prior".

arrendades les herbes i pastures a diversos pastors. El que de veritat ens interessa d'aquesta presa de possessió és que al final elegeix com a *batlle de Mont-roig* a *Joan Vilanova* de Santa Maria de Meià. Sembla que missió primordial del batlle era arrendar les herbes i pastures del terme de les que l'any 1641 en rebien 50 lliures.

En la visita pastoral que el prior Josep de Jalpí i Julià va realitzar al terme de Mont-roig de Meià el dia 10 de gener de 1641, el qual estava del tot despoblat i les esglésies abandonades (Nostra Senyora del castell de Mont-roig, Sant Pere i Sant Martí de Queralt); deixa constància que en el terme de Mont-roig antigament hi havia més de 22 cases, com constava en escriptures velles i antigues que conservaven en l'Arxiu del Priorat i que el prior de Meià, tenia tota la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi, delmes i primícies de tost els fruits, així com les herbes, aigües i pastures⁴⁶².

Aquestes són de moment les úniques notícies que tenim de la batllia de Mont-roig de Meià, el qual avui està unit al terme de Vilanova de la Sal i l'antiga església parroquial dedicada a la Mare de Déu i situada al castell, avui és coneguda com l'ermita de Montalegre.

9.5. Conclusions

A les dues batllies en que tenim documentada la l'existència de universitat per al govern municipal (Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià), hem comprovat que aquests dos pobles tenien universitat i podien reunir consell general en el que tenien escó els caps de casa i entre altres actuacions autònomes podien escollir la terna perquè el prior elegís el batlle amb un mandat de tres anys i també escollien cada any dos paers per administrar el govern de la vila i els obrers (sagristans, aplegador del bací de les ànimes...) i els majorals i les majoralesses que administraven les confraries de la parròquia. La tercera batllia (la Vall del Priorat) que també tenien universitat i per tant consell general, no la tenim documentada i solament hem pogut trobar el batlle elegit pel prior i un sol paer per administrar-la cada any. Aquestes tres universitats tenien una certa autonomia respecte el senyor, però no podien convocar consell general sense la seva autorització i la presència del seu batlle que obligatòriament havia de presidir les reunions. Tampoc podien endeutar-se ni empenyorar-se en forma de censals i violaris sens l'autorització del senyor i ni tan sols ho podia autoritzar el batlle, ja que hauria pogut beneficiar algun parent o amic. Hem vist també que tenien autonomia per administrar una colla de serveis municipals cedits pel senyor en un acensament d'emfiteusi. La cosa comuna a les tres batllies és que no podien formar part del consell general els caps de família que eren d'origen francès i pel que sembla devien ser bastants, especialment als pobles de la Vall del Priorat ja que amb 44 cases habitades només podien escollir un sol paer, quan Figuerola amb 26 n'escollia 2.

En segon lloc hem pogut comprovar que les altres dues batllies que tenien molt poca població o bé estaven despoblades del tot (Peralba de Meià i Mont-roig de Meià), el prior podia escollir els seus batlles a lliure disposició i sense que els habitants d'aquests pobles poguessin dir res ni escollir-ne la terna i la durada del seu mandat era a lliure arbitri del senyor. Aquests pobles que tenien poca població no podien constituir-se en universitat amb consell general, ni escollir paer per governar-se, tampoc podien ajuntar-

⁴⁶² ACA. Diversos Meià, vol 77. *Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià feta per mi lo prior Jalpí i Julià, començada diumenge als 12 del mes de agost 1640 y finida als 5 del mes de abril 1641 [...].* p. 15, en la descripció de la vista a l'església del castell de Mont-roig, diu textualment: "Trobos que en dit terme de Mont-roig antigament hi havia més de 22 cases com apar ab escriptures velles i antigues del Priorat, en los quals termes de Mont-roig, Queralt i Aguilar ab aquell adjacents dit Sr. Prior de Meià té tota jurisdicció civil i criminal mer i mix imperi, delmes i primícies de tots los fruits i així mateix les herbes, aigües i pastures les quals per al present se arrenden en 50 lliures"

se al consell general de Figuerola de Meià o Santa Maria de Meià amb l'amenaça del prior d'aplicar-los-hi fortes sancions i ser considerats traïdors al senyor, en resum que no tenien ni veu ni vot i estaven en tot i per tot a mercè del prior. L'excepció era Peralba de Meià que amb sis cases se'ls permetien administrar-se alguns serveis municipals de la mateixa manera que ho podien fer els de Santa Maria de Meià.

CAPÍTOL 10

10. Les persones i els grups socials al priorat de Meià

10.1. Introducció

A l'hora de parlar dels diferents grups socials que formaven la societat rural a l'antic règim, tal com diu Rosa Congost⁴⁶³, ens trobem que a vegades les paraules que trobem definides en els documents estudiats, no coincideixen amb les categories analítiques proposades pels científics socials. Però per altra banda, les categories analítiques utilitzades per definir els diversos col·lectius socials (noblesa, burgesia, pagesia, classe treballadora...) sovint responen a uns models ideals de societat que a l'hora de la veritat no són tan rígids i són més canviants. Quan parlem d'una societat feudal sempre pensem en una societat de senyors i pagesos, i quan parlem d'una societat capitalista sempre pensem de forma genèrica en una societat de burgesos i obrers. Durant l'antic règim (segles XVII-XVIII) la cosa és més complexa i de vegades la classificació dels individus en col·lectius socials no ajuda gaire a definir històricament la societat en la què viuen.

Una visió general sobre la societat i l'evolució del règim senyorial durant l'Antic Règim al llibre que va coordinar Ramon Garrabou⁴⁶⁴. Els historiadors van aprofundir en la problemàtica de l'estructura social rural, en l'àmbit del Paísos Catalans. Són de molt interès pel nostre treball les aportacions de Núria Sales i Eva Serra que també hem comentat en altres apartats, en què subratllen la fortalesa del règim feudal després de Guadalupe estudiant diverses variables (demografia, endeutament, establiments, transformació dels cultius i noves categories socials), on queda ben clar que durant aquest període el component polític va permetre al senyor exercir el domini sobre els camperols que es mantindrà fins a l'abolició del règim senyorial. La conflictitat entre senyors i camperols, va ser constant i nosaltres n'estudiarem alguns exemples en els capítols 11 i 13 d'aquest treball.

Les classes dominants. Seguin l'esquema clàssic, la societat de l'antic règim es classificava en nobles i plebeus; identificant **la noblesa** com un estament social superior amb uns privilegis estamentals i vivint d'una renda de tipus feudal, com si encara no

⁴⁶³ CONGOST, Rosa. Capítol: "Una societat rural dinàmica i canviant al segle XVIII", p. 559-583. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...) op. cit.

⁴⁶⁴ DIVERSOS AUTORS. *TERRA, TREBALL I PROPIETAT. Classes agràries i règim senyorial als Paísos Catalans*. Barcelona, Crítica, 1986. Aquest llibre reuneix les tretze ponències presentades al Centre de Treball i Documentació de Barcelona, sota la coordinació de Ramon Garrabou. Els historiadors van aprofundir en la problemàtica de l'estructura social rural, en l'àmbit del Paísos Catalans. Hi van presentar, 7 ponències sobre Catalunya, 2 sobre Mallorca i 4 sobre el País Valencià. Sobre la situació de Catalunya escriuen Núria Sales, Montserrat Duran, Eva Serra, Rosa Congost, Enric Vicedo, Enric Tello i Llorenç Ferrer. Són de molt interès pel nostre treball les aportacions de Núria Sales i Eva Serra, en que subratllen la fortalesa del règim feudal després de Guadalupe estudiant diverses variables (demografia, endeutament, establiments, transformació dels cultius i noves categories socials). La cessió de terres a les terres de Lleida durant el segle XVIII, estudiades per Enric Vicedo i les usurpacions de terres comunals observades per Núria Sales al Rosselló, són entre altres, exemples de la rendibilització dels senyors jurisdiccionalis.

haguéssim evolucionat de l'edat mitjana. Però en aquest període històric la seva evolució era ja molt gran i a vegades aquesta noblesa ja no controlava, com havia fet en altres temps, els ressorts de poder tan importants com el municipal i el local on ja existien les universitats on hi eren representades totes les cases de la vila o població corresponent. En aquest període comencen a aparèixer també plebeus rics i poderosos que trencava aquesta societat estamental i començava a dibuixar-se una societat de classes, que s'estratificava més per la riquesa que pels privilegis i el seu comportament social. La noblesa poc es diferenciava de la classe plebea enriquida que després es coneixerà com burgesia. També havien sorgit un seguit de títols de noblesa menor que d'alguna manera diluïa encara més aquest antic estament feudal: ciutadans honrats, familiars del Sant Ofici, *hidalgos*, burgesos honrats.

D'altra banda, qualsevol plebeu enriquit podia aconseguir fàcilment un títol nobiliari, que li significava privilegis, però rarament implicava relacions de tipus feudal. El comportament social i econòmic dels nous nobles es diferenciava ben poc del col·lectiu de plebeus enriquits que no havien tingut la necessitat d'ennobrir-se per exercir com a classe dominant.

Els pagesos. Fins fa pocs anys un món de pagesos volia dir un món d'explotacions agràries de caràcter familiar i autosuficient, és a dir que amb el treball familiar es satisfien les necessitats bàsiques de la casa. Però tots els "pagesos" no eren iguals, per exemple a la Catalunya dels masos (Catalunya Vella), a l'època moderna, la paraula pagès servia per designar als habitants dels masos, tant si eren propietaris (pagesos propietaris) com si eren masovers. També cal pensar que no era el mateix el pagès propietari de la seva explotació agrària, que un pagès emfitèutic que tenia el domini útil de les finques que treballava o bé el pagès jornal·ler que sovint tampoc es corresponia a un simple assalariat. Cal recordar que cap a la segona meitat del segle XVIII a la regió de Girona, tal i com explica Rosa Congost⁴⁶⁵, el col·lectiu de pagesos benestants (burgesia rural), s'autodenominen hisendats i es troben en l'esglau social de la classe dominant.

Dins de la pagesia hi el concepte de ***jornaler***. De forma genèrica quan es pensa en un jornal·ler agrari sempre ens imaginem una persona que es lloga per rebre un jornal a canvi del seu treball, allò més assembletat a un proletari durant la revolució industrial. Però els estudis realitzats amb dades cadastrals revela que molts dels jornal·lers eren propietaris de cases i terres i la condició de jornal·ler en el camp català de l'antic règim, la major part de les vegades no es corresponia a la d'un simple assalariat. Aquí ser jornal·ler no era incompatible amb que el pagès que es llogava a jornal, pogués tenir arrendades petites explotacions o fins i tot podria ser un petit propietari o emfiteuta. Moltes vegades un petit propietari, un emfiteuta o un arrendatari de terres, gaudia d'uns ingressos migrats que completava llogant-se com a jornal·ler en una explotació agrària més gran, moltes temporades de l'any. També es donava el cas que sovint molts jornal·lers eren homes joves i solters que havien estat treballant a jornal unes bones temporades, fins i tot alguns anys, fins que reunien un capital suficient per a l'adquisició d'una casa i unes peces de terra (en arrendament, en emfiteusi, en propietat o artigues comunals) que li permetia casar-se i establir-se com a petit propietari.

Els comerciants i la gent d'ofici. En aquesta època es produeix l'evolució d'una agricultura de subsistència cap a l'agricultura de mercat, amb tots els canvis socials i

⁴⁶⁵ CONGOST, Rosa, "De pagesos a hisendats: Reflexions sobre l'anàlisi dels grups socials dominants. La Regió de Girona (1780-1840)", *Recerques*, 35, p 51-72 .

econòmics que aquest fet suposa. Segons descriu Belén Moreno Claverías⁴⁶⁶, s'entén com a conreus de subsistència aquells que són destinats al consum alimentari bàsic, i conreus comercials quan són destinats a la venda. Durant els segles XVII i XVIII l'economia catalana va viure una transformació extraordinària que va tenir un dels seus principals motors en el desenvolupament del mercat i dels intercanvis comercials tant interiors com exteriors. L'agricultura d'auto subsistència que predominava durant el segle XVI i bona part del XVII, anava donant lloc a una agricultura especialitzada en que la finalitat bàsica ja no era l'autoconsum sinó la comercialització i que es va consolidar en el darrer quart del segle XVIII. Aquesta recuperació econòmica es basava en una progressiva especialització agrícola com es demostra cap al 1780 en què l'economia catalana es caracteritzava per un dinamisme lligat a la intensificació del paper del mercat i a la proliferació dels intercanvis. J. Caresmar⁴⁶⁷ enumerava la gran diversitat de fruits produïts a Catalunya, entre els quals destacava el vi. En aquest treball es descriu la situació productiva a cada partit (corregimiento) i s'hi constaten les especialitzacions respectives, els productes excedentaris i aquells deficitaris per a cada zona, així com els intercanvis necessaris per compensar aquestes diferències en quant al proveïment. Al partit o corregiment de Lleida, el nostre, els cereals sobrants del Pla d'Urgell i de les riberes del Segre i del Noguera, es concentraven a Lleida i Tàrraga i eren distribuïts cap a Barcelona i els mercats del Camp de Tarragona. L'oli, que abundava a Lleida, part de l'Urgell, les Garrigues i les falques del Montsec (Meià), es venia a Barcelona i a Vic. El vi generalment era suficient, però les zones deficitàries es proveïen del sobrant de Lleida, Verdú i Vilanova de Bellpuig. Productes industrials com el cànem, servia per proveir les fàbriques de Vic, Cardona, Cervera... Tots aquests intercanvis comercials necessitaven de bones places de mercats i fires i sobretot d'una xarxa de comerciants i traguers que transportessin els productes agrícoles d'un lloc a un altre. Perquè funcionés aquesta incipient economia comercial feia falta també una colla de gent d'ofici i professions liberals que fessin funcionar les petites indústries locals com els molins, teuleres, forns de calç, forns de ges, forns de pa..., però també la gent d'ofici que abastia la comunitat com ferrers, fusters, teixidors, sabaters, basters, espadenyers, mestres d'obra...

En estudiar el comerç, especialment en terres properes al priorat de Meià, té molt interès per a la nostra recerca la comunicació de Jacinto Bonales⁴⁶⁸, ja que a més d'estudiar els moviments transhumans del bestiar de llana (ovelles) i pèl (cabres), des de les planes de Lleida i l'Alt Pirineu, que ja hem comentat; en aquest capítol intrudirem les seves aportacions en què es demostra sobre la importància de la ramaderia com a eix vertebrador del comerç pirinenc, amb intercanvis de bestiar a les principals fires ramaderes del país. Sense menystenir el comerç realitzat amb el ferro, la fusta i productes alimentaris escassos a la muntanya.

Per conèixer nous aspectes de la societat pirinenca, bastant propera al priorat de Meià, també cal tenir present les aportacions d'Enric Vicedo⁴⁶⁹ quan estudia l'organització de

⁴⁶⁶ MORENO CLAVERIAS, Belén, "LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA I EL MERCAT: CONREUS DE SUBSISTÈNCIA I CONREUS COMERCIALS." p. 263-294. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra (...) op. cit.

⁴⁶⁷ CARESMAR, Jaime. *Discurso sobre la agricultura, el comercio e industria del Principado de Cataluña*. Edició a cura d'E. LLUCH. Barcelona (Alta Fulla). 1997.

⁴⁶⁸ BONALES, Jacinto (Universitat de Lleida). "El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX". Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius. Op. cit.

⁴⁶⁹ VICEDO I RIUS, Enric. "Noves recerques sobre els Pirineus Centrals a l'edat moderna: el cas català". *II Congrés Internacional Història dels Pirineus*. Girona, 1988.

les comunitats pirinenques, la producció i el procés de treball, els mecanismes de diferenciació social, el paper de les relacions senyoriales, la impotència que tenien els intercanvis comercials i els nivells de consum d'aquesta societat.

10.2. Les classes dominants al priorat de Meià

10.2.1. La noblesa de Santa Maria de Meià

Quan en el Llibre General del priorat de Meià acaba la descripció dels drets i deures dels particulars i la universitat de Santa Maria de Meià, apareix el primer llistat de les famílies nobles que hi havia als pobles, viles i llocs del priorat l'any 1647⁴⁷⁰ i que estaven sota la jurisdicció temporal del prior. La presentació del llistat de nobles és ben explícita, tal com queda reflectit a la nota. El llistat de les cinc famílies nobles i la seva descripció és del 1647, però es torna a repetir en uns termes semblants l'any 1674 i el 1693, la qual cosa permet conèixer fins a quatre generacions diferents de les famílies nobles del priorat de Meià. Aquestes famílies de la noblesa del priorat de Meià, que vivien o tenien terres en les batllies del prior, tot i ser segurament les que més propietats tenien, estaven exemptes de qualsevol impost senyorial i de la resta de càrregues i serveis que gravaven els ingressos i la vida dels seus vassalls i de la gent plebea. Comentem-les una a una:

1. Miquel Llobera (Figuerola de Meià, 1647); Ramon Llobera (Vilanova de Meià, 1674); Guillem Llobera (1693).

⁴⁷⁰ ACA. Diversos Meià, vol. 50, p. 63. Apareix a continuació de la descripció dels drets i deures de la universitat i particulars de Santa Maria de Meià, un nou document escrit amb una cal·ligrafia de lletra humanística cursiva molt acurada, però utilitzant molts castellanismes, que deixa constància de les famílies nobles que habitaven al Priorat l'any 1647. S'expressa en aquests termes:

Any 1647

En aquest territori de Meià i en tots los pobles, viles i llocs que conté la Jurisdicció estan exemptos per sa distinguida noblesa de totes les càrregues, tributos i serveis personals que és costum exigir a la gent plebea per los senyors temporals que són los Priors de Meià i que ejercen totes dos Jurisdiccions. Los seqüents:

1. Miquel Llobera, natural de Figuerola, fill de Joan Llobera oriundo de aquest territori i noble com los demás de son llinatge i exemptos de tots los tributs que paguen la gent plebea en tot aquest territori i Jurisdicció de Meià.
2. Francesc Terrer, fill de Bernat Terrer, oriundo de aquest territori i noble com los demás de son llinatge en tot aquest territori i Jurisdicció de Meià.
3. Jaume de Oromí, fonc nat en lo lloc de Talladell de aquest Principat de Catalunya, fill de Joan de Oromí oriundo de aquest territori i jurisdicció del llinatge de Oromí, conquistadors i senyors del territori de Celada donde han tingut su casal solariego con sus armes gravades que són les mateixes que les que hi ha en el sepulcro propi d'esta família en la Col·legiata. Han estat sempre reconeguts los de esta família en la Classe de Noblesa xenerosa o de Infanzones i com a tals se le han guardat i deben guardar en abans estos de son llinatge per los Senyors Temporals de tots los pobles, viles i llocs que conté el territori i jurisdicció de Meià, los privilegis preeminenciats, exempcions, libertades, franquicis i otros que per sa distinguida noblesa le pertanyen i que han tingut sus ascendents de temps immemorial.
4. Pere Calbet, fill de Lluís Calbet, oriundo de aquest territori, noble com los demás de son llinatge en tot aquest territori i Jurisdicció de Meià.
5. Simó Nicolau, olim Serra, fill de Antoni Serra i Clau, oriundo de aquest territori i noble com tots los demás de son llinatge i en tot aquest territori i Jurisdicció de Meià.

Aquesta família era originària de Figuerola de Meià, ja que Miquel Llobera havia nascut en aquesta població i era fill de Joan Llobera. L'any 1640 quan apareix el llistat dels caps de casa de Figuerola ja no apareix el nom d'aquesta família, però apareix un tal Joan Llobera, olim Rossell, àlies Teridor, com a cap de casa número 42 de Santa Maria de Meià. Això vol dir que en un principi s'havien instal·lat a Santa Maria de Meià. Aquesta família, tal i com es diu a l'informe, més tard se n'havia anat a viure a Vilanova de Meià, ja que el 1674 apareix Ramon Llobera nascut a Vilanova i fill de Joan Llobera. Guillem Llobera (1693), l'últim d'aquesta nissaga, suposem que encara continuaven residint a Vilanova de Meià, és la quarta generació d'aquesta noble família que estudiem, però no en tenim cap més informació.

2. Francesc Terrer (1647); Bartomeu Terrer (Argentera, 1674); Pere Terrer (1693).

Francesc Terrer (1647), era fill de Bernat Terrer, però no diu del poble on havia nascut. L'any 1640 trobem que el cap de casa número 13 de Santa Maria de Meià és Francesc Terrer i Serra, i suposem que és la mateixa persona. L'any 1674 trobem el seu fill, Bartomeu Terrer del lloc d'Argentera, i l'any 1693, trobem Bernat Terrer, de la quarta generació d'aquesta noble família de Meià. Possiblement que el canonge de Meià i vicari general del prior Josep de Jalpí, Benet Terrer, formava part d'aquesta noble família originaris d'Argentera.

3. Jaume de Oromir (Talladell, 1647, originari de Meià); Josep de Oromir (Talladell, 1674); Ramon de Oromir (1693).

Jaume de Oromir (1647) nascut al lloc del Talladell, era fill de Joan de Oromir, originari de Meià, conqueridors i senyors del territori de Celada, on havien tingut el seu casal nobiliari amb les seves armes gravades. Les mateixes armes que hi havia al sepulcre familiar que tenien a la col·legiata de Santa Maria de Meià. Diu l'informe que aquesta família sempre han estat reconeguts en la classe de noblesa generosa o d'infançó. Segons Armand de Fluvià, l'infançó era el membre de l'estament militar inferior al Regne d'Aragó, en grau de ric-home que equivalia a l'*hidalgo* castellà i al noble català. Desconeixem perquè a Meià, Principat de Catalunya, els Oromir tenien aquest títol nobiliari aragonès. Tal i com són descrits serien infançons de sang, tramés de pares a fills des de l'època del que avui coneixem com la reconquesta i estaven exempts del pagament de contribucions. L'informe nostre diu textualment: "I com a tals (infançons) se li han guardat i deuen guardar a tots els de son llinatge per los senyors temporals de tots els pobles, viles i llocs que conté el territori i jurisdicció de Meià, els privilegis, preeminències, exempcions, llibertats, franquícies i altres, que per sa distingida noblesa li pertanyen i que han tingut els seus ascendents de temps immemorial".

Són també d'aquesta noble família, Josep de Oromir (1674), nascut al Talladell, i Ramon de Oromir (1693). No hem trobat cap cognom d'aquesta nissaga ni a les 52 cases de Santa Maria de Meià, ni a les 28 de Figuerola de Meià. De tota manera al llistat de cases de Santa Maria de Meià del 7 de setembre de 1640, apareix la casa núm. 37 on hi consta com a cap de casa Pere Mir, olim Oromir, senyor de Celada (quadre núm. 1). Aquesta és l'única notícia en què apareix al poble l'antiga casa dels Oromir, senyors de Celada, ara ja propietat de Pere Mir. Possiblement que el con-rector de l'església parroquial de Santa Salvador de Vilanova de Meià en la visita pastoral de 1641, Miquel Oromir, estava emparentat amb aquesta noble família, alguna branca de la qual es va instal·lar a Vilanova. En l'actualitat a Vilanova de Meià existeix encara ca l'Oromir i mantenen el cognom original.

4. Pere Calbet (1647); Andreu Calbet (1674); Diego Calbet (1693).

Pere Calbet (1647), ens diu que era fill de Lluís Calbet, originaris d'aquest territori i reconeguts per nobles i exempts de càrregues, tributs i serveis personals en tot el territori i jurisdicció de Meià. Coneixem el seu fill, Andreu Calbet (1674) i el seu nét, Diego Calbet (1693). D'aquesta família no tenim cap informació d'on vivien, i no hem trobat cap home de la nissaga ni a les cases de Santa Maria de Meià, ni a les de Figuerola de Meià.

5. Simó Nicolau, olim Serra (1647); Mateu Serra (1674); Andreu Serra (1693).

Simó Nicolau (1647), en altre temps Serra, era el fill d'Antoni Serra. El seu fill era Mateu Serra (1674), i el seu nét, Andreu Serra (1693). D'aquesta família no tenim cap informació d'on vivien, i no hem trobat cap home de la nissaga ni a les cases de Santa Maria de Meià, ni a les de Figuerola de Meià.

En el capbreu elaborat entre el 17 d'agost de 1627 i l'1 de juny de 1636⁴⁷¹, en el què apareixen 26 persones de Santa Maria de Meià que tenen terres en emfiteusi al terme de Vilanova de Meià de les que en té la propietat el prior de Meià; cap d'aquestes persones són de les cinc famílies nobles que hem citat. Potser, com que estaven exempts dels delmes que havien de pagar al prior, ja no han d'acudir a capbrevar, tot i que les famílies nobles de Vilanova que també tenen terres del prior, acudeixen a capbrevar i declaren que li paguen el delme.

Només amb aquestes dades no podem deduir si alguna d'aquestes famílies nobles, eren pagesos benestants enriquits o persones riques de ciutat que havien aconseguit el títol nobiliari. Només la família dels Oromir queda explicat que són noblesa de sang com a mínim des del segle XI quan els comtes d'Urgell conquerien i colonitzaven el territori del castell de Meià. De moment ens quedem amb la declaració que són nobles i no han de pagar cap contribució, ni servei personal al prior.

A partir de les dades d'aquest capbreu que hem citat, coneixem els noms de tres famílies nobles de Vilanova de Meià, però que tot i tenir terres en emfiteusi propietat del priorat, estaven fora de la seva jurisdicció temporal, perquè Vilanova tenia com a senyor jurisdiccional el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. A més aquestes tres famílies nobles no estaven exemptes de pagar els delmes al prior de Meià, com sí que ho estaven les que es trobaven dintre de la seva jurisdicció temporal. Les famílies nobles de Vilanova són tractades en el capbreu com a *domicellus*, i eren: Simeó de Cerdà i Rocaspana, Felip d'Esquerrer i Gasol i Francesc Boixadós⁴⁷². Només hem trobat una constatació que aquesta noblesa de Vilanova també és dedicava als negocis i ha estat quan en el capbreu de 1627 apareix l'honorable Pere Rocaspana (emparentat amb els Cerdà) com a negociant⁴⁷³. Al final d'aquest capítol dedicarem l'apartat 10.7., especial a Vilanova de Meià d'on hem pogut fer un treball més en profunditat del grups socials a partir de les dades que apareixen en el capbreu de 1557 i en el de 1627-1637.

10.3. Els pagesos de Meià

⁴⁷¹ Arxiu Capitular d'Urgell (ACU). Signatura 721. *Capbreu de les possessions que el prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció civil i criminal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell (1627).*

⁴⁷² Ídem.

⁴⁷³ Ídem.

La classe social més abundant a la jurisdicció del prior de Meià eren els pagesos, però la informació de la que disposem no ens permet aprofundir gaire més en el seu estatus social, de si era un pagès benestant que tenia terres pròpies o en emfiteusi, o bé si era un pagès més humil, potser antic jornalero, que es va anar creant la seva pròpia hisenda, adquirint terres en emfiteusi, deserrant terres comunals amb el permís del batlle corresponent o del mateix prior, o si aquest pagès tenia també el seu ramat d'ovelles o cabres (a Santa Maria podien arribar a tenir cada particular fins a cent caps) i deduïm que la ramaderia era un complement molt important a l'economia familiar. A partir de les poques dades objectives que tenim, ens apropiarem a aquest món del pagès de Meià mirant una mica poble per poble i serà a Vilanova de Meià on hem pogut treure més dades objectives.

10.3.1. Els pagesos de Santa Maria de Meià

a) Els pagesos en general

La notícia més antiga de persones que consten com a pagesos a Santa Maria de Meià la trobem al Capbreu Vell de Meià (1557)⁴⁷⁴ (Veure la **Taula 11.2.** del capítol 11), on de les sis persones d'aquesta població que tenen terres acensades al terme de Vilanova, cinc consten com a pagesos i són: Pere Blanch, Lluís Vilanova, Lluís Maluquer, Miquel Terror i Jaume Sarradell.

La data més clara i objectiva que disposem sobre Santa Maria de Meià és del 7 de setembre de l'any 1640, on tenim el llistat de les 52 cases de la vila amb el nom i cognom dels seus amos⁴⁷⁵ (Quadre 9.1), però no ens diuen res més. Hem pogut crear aquestes dades amb les del capbreu que van fer elaborar els priors Rafael Sampsó i Josep de Jalpí de les terres que el priorat tenia al terme de Vilanova de Meià, entre el 1627 i el 1637⁴⁷⁶ (Veure la **Taula 11.3.** del capítol 11). En el capbreu, la gent de Santa Maria fan la seva declaració a l'abril de 1636, hi apareixen 26 famílies que tenen terres en emfiteusi al terme de Vilanova, les quals en té el domini directe o propietat eminent el prior de Meià i al que li han de pagar el delme i a vegades també la primícia. En crear les dades dels amos de les cases de la vila amb els que apareixen al capbreu, trobem 21 persones que surten als dos llistats, la qual cosa representa que el 40% de les cases de Santa Maria tenen finques en emfiteusi propietat del prior al terme de Vilanova. De les 21 persones que apareixen al capbreu, 19 són esmentats com a pagesos, és a dir el 90%, i només 2 declaren tenir un altre ofici o treball liberal (6. Miquel Espinal, prevere i 30. Joan Lucan, teixidor de lli). Si aquest percentatge de pagesos l'extrapolem a totes les cases de Santa Maria ens trobaríem que unes 47 cases serien pagesos (90%), i suposem que aquest percentatge no devia allunyar-se gaire de la realitat, tot i que ens és impossible de demostrar-ho.

b) Els pagesos benestants

És difícil poder esbrinar quines d'aquestes 19 cases que es declaren pagesos, podrien ser considerats pagesos benestants. Farem una aproximació als mateixos a partir de tres

⁴⁷⁴ ACU. Lligall petit (1). *CAPBREU VELL DE MEIÀ*. op. cit.

. ACA, Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Al davant d'aquest capbreu es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el Capbreu Vell de Meià de 1557, op. cit.

⁴⁷⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. pàgs. 57, 58.

⁴⁷⁶ ACU. Signatura 721. *Capbreu de les possessions que el prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià*. op. cit.

supòsits que pensem que s'apropen bastant a la realitat: els majors terratinents, els que ostenten càrrecs del govern municipal i també les famoses dotze cases fundacionals (“fundamentals”) de Santa Maria de Meià.

1. Els majors terratinents. Per fer l'estudi de veritat hauríem de conèixer els jornals de terra que cada família conreava també al terme de Santa Maria de Meià, al de Vilanova o als altres termes propers. Com que de moment no ho hem trobat, desenvoluparem la hipòtesi a partir dels jornals de terra que declara cadascuna al terme de Vilanova, i creiem que ens servirà per fer-nos una aproximació a la realitat de la pagesia més benestant:

Montserrat Santacreu:..... 11 jornals

Miquel Camats: 9 jornals

Joan Forn, àlies Bescarri:..... 8 jornals

Cristòfol Bescó:6 jornals

<p><u>Les 12 cases “fundamentals”:</u></p> <p>1. Mateu Terrer (pagès)</p> <p>2. Bernat Maluquer (pagès)</p> <p>3. Francesc Serradell (pagès)</p> <p>4. Pere Munner</p> <p>5. Giralt Rossell, olim Baretge</p> <p>6. Miquel Espinal, olim Serradell (prevere)</p> <p>7. Perer Ferriol, i abans Serradell (pagès)</p> <p>8. Montserrat Santacreu, olim Nicolau Oromir (pagès)</p> <p>9. Pere Serentill, abans Llobera i abans Carbonell</p> <p>10. Blasi Rossell, abans Terrer i abans Serra</p> <p>11. Andreu Serradell, olim Martí (pagès)</p> <p>12. Antoni Joan Pujol, abans Camarasa i antigament Rossell (pagès a Solanelles)</p> <p><u>Les cases restants:</u></p> <p>13. Francesc Terrer i Serra (pagès)</p> <p>14. Lluís Vilanova, abans Vidal (pagès)</p> <p>15. Mateu Terrer i Serra (pagès)</p> <p>16. Jaume Joan Belloch</p> <p>17. Lluís Pujol, olim Rossell i Camarasa</p> <p>18. Pere Camarasa, olim Rossell (pagès a Solanelles)</p> <p>19. Pere Joan Mogas, olim Baget (pagès)</p> <p>20. Miquel Rossell</p> <p>21. Miquel Calbet i abans Martí i antigament Caseta</p> <p>22. Francesc Vidal, abans Rossell (pagès)</p> <p>23. Miquel Cardenyés, abans Rossell</p> <p>24. Antoni Batalla, abans Balasch</p> <p>25. Francesc Gispert, abans Grioles</p> <p>26. Lluís Rocaspana, abans Bertran (pagès)</p>	<p>27. Jacinto Forn i abans Gassol i olim Carrera (pagès)</p> <p>28. Simon Camarasa i abans Blanch</p> <p>29. Joan Forn, àlies Bescarri, abans Nicolau (pagès)</p> <p>30. Joan Lucan, abans Llobera (teixidor de lí)</p> <p>31. Joan Terrer, abans Nicolau (pagès)</p> <p>32. Joan Serradell</p> <p>33. Pere Joan Camarasa, abans Vilanova i Vidal (pagès)</p> <p>34. Ramon Garier, abans Vilanova i Vidal</p> <p>35. Jaume Maluquer</p> <p>36. Joan Forn</p> <p>37. Pere Mir, olim Oromir, senyor de Celada</p> <p>38. Miquel Camats, olim Ferriol i Serradell (pagès)</p> <p>39. Pere Joan Gili, abans Espinal i Serradell (pagès)</p> <p>40. Jaume Bescó, abans Serradell</p> <p>41. Joan Camarasa (pagès)</p> <p>42. Joan Llobera, olim Rossell, àlies Teridor</p> <p>43. Guillem Torrebons, olim Rosell i Teridor</p> <p>44. Simón Domènech, abans Malaplata</p> <p>45. Bartomeu Arriassol, abans Muntelo i antigament Borols</p> <p>46. Caterina Peralba, olim Ferrer</p> <p>47. Pere Joan Pocurull, olim Peralba i Ferrer</p> <p>48. Jaume Ferrer, abans Pocurull i olim Nicolau</p> <p>49. Ramon Pocurull, olim Nicolau</p> <p>50. Ramon Cubas, olim Serra</p> <p>51. Joan Rossell, abans Terrer i Serra</p> <p>52. Antoni París, abans Terrer</p>
---	--

Quadre 10.1. Les 52 cases amb el nom i el cognom dels seus amos, que hi havia a Santa Maria de Meià el 1640. Ressaltades les 21 que apareixen al capbreu (1637), amb l'ofici que declaren i els dos pagesos de Santa Maria que tenien terres acensades a Solanelles.

2.Els càrrecs electes per exercir el govern municipal i de l'església. Una altra manera d'esbrinar les famílies dels pagesos benestants de Santa Maria de Meià, es veure aquells que ostenten càrrecs públics de govern com és ara batlle del prior, paers, mostassaf, fins i tot els càrrecs seglars de la parròquia, elegits per la universitat (sagristans, majorals, tallers...), ja que aquests càrrecs que elegia el consell general, generalment requieien en pagesos benestants.

Els càrrecs al govern municipal de Santa Maria de Meià:

Els batlles de Santa Maria de Meià:

15 d'agost de 1633: *Mateu Terrer*

17 de gener de 1634: *Pere Munner*

Els paers de Santa Maria de Meià:

15 d'agost de 1633: *Bernat Maluquer* i *Giralt Rossell*

17 de gener de 1634: *Mateu Terrer* i *Joan Terrer*

Batlle de Peralba:

18 de gener de 1634: *Pere Munner*, de Santa Maria de Meià.

Batlle de Mont-roig de Meià:

4 de novembre de 1634: *Joan Vilanova*, de Santa Maria de Meià.

Els càrrecs dels seglars a l'església parroquial de Santa Maria de Meià(1640)

Obrer de l'obra de l'església: *Lluís Pujol*

Sagristà de la lluminària: *Mateu Terrer*.

Taller i encenedor per les obres: *Mateu Terrer* i *Serra*.

Sagristà de les Ànimes del Purgatori: *Blasi Rossell*.

Majorals dels fadrins: *Andreu Bictio* i *Ramon Garier*.

Majoralesses de Nostra Senyora del Roser: *Caterina Munner*, *Anna Terrera* (donzella) i *Magdalena Terrera* muller de *Joan Terrer* (aplegadora de les dones).

Fem una breu semblança de tots ells:

Mateu Terrer. És el batlle de Santa Maria de Meià el 1633 nomenat encara pel prior Samsó i paer primer de la universitat el 1634 en cessar com a batlle, segurament perquè havia acabat els tres anys de mandat. Apareix amb el núm. 1 al llistat de cases de Santa Maria i forma part de les dotze cases fundacionals ("fundamentals") de la vila. Surt també en el capbreu com a pagès i primer declarant, que té en propietat 4 jornals de terra al terme de Vilanova de Meià. Finalment és també el sagristà de la lluminària de l'església prioral i parroquial de Santa Maria l'any 1640.

Pere Munner o Mugner. És el primer batlle de Santa Maria de Meià nomenat pel prior Jalpí (1634). En crear el prior Josep de Jalpí la batllia de Peralba (Peralba, Rúbies, Cabrera i Solanelles), el nomena també com a batlle de Peralba. Apareix amb el núm. 4 al llistat de cases de Santa Maria de Meià, i també forma part de les dotze cases "fundamentals" de la vila. No surt al capbreu.

Bernat Maluquer. Era paer primer de Santa Maria de Meià l'any 1633. Apareix amb el núm. 2 al llistat de cases de Santa Maria i forma part de les dotze cases "fundamentals" de la vila. Surt en el capbreu com a pagès i tercer declarant que té en propietat 3 jornals de terra al terme de Vilanova de Meià.

Giralt Rossell. Era paer segon de Santa Maria de Meià el 1633. Apareix amb núm. 5 al llistat de cases de Santa Maria i la seva casa forma part de les dotze "fundamentals" de la vila. No surt al capbreu.

Joan Terrer. Era paer segon de Santa Maria de Meià el 1634. Apareix amb el núm. 31 al llistat de cases de Santa Maria de Meià. Surt en el capbreu com a pagès que té 3 jornals de terra a Vilanova de Meià.

Joan Vilanova, de Santa Maria de Meià. Nomenat pel prior Jalpí batlle de Mont-roig el 1634. No apareix com a cap de casa de Santa Maria, però segurament era de la casa de Lluís Vilanova (núm. 14 del llistat) que també surt al capbreu com a pagès que declara tenir 4 jornals de terra a Vilanova de Meià.

Lluís Pujol. Tenia el càrrec d'obrer de l'obra de l'església el 1640. Apareix amb el núm. 17 en el llistat de cases de Santa Maria de Meià. No surt al capbreu.

Mateu Terrer i Serra. Tenia el càrrec de taller i encenedor per les obres de l'església el 1640. Apareix amb el núm. 15 en el llistat de cases de Santa Maria de Meià. Surt en el capbreu com a pagès i 15è declarant, que té en propietat 1 jornal de terra al terme de Vilanova de Meià.

Blasi Rossell. Tenia el càrrec de sagristà de les ànimes del Purgatori de l'església el 1640. Apareix amb el núm. 20 en el llistat de cases de Santa Maria de Meià. No surt al capbreu.

Andreu Bictio i Ramon Garier. Tenien el càrrec de majorals dels fadrins el 1640. El segon apareix amb el núm. 34 en el llistat de cases de Santa Maria de Meià. No surt al capbreu. El primer no surt al llistat i no en trobem cap més referència. Potser era d'una casa de francesos que no tenien dret a estar representats al consell general.

Les majoralesses de Nostra Senyora del Roser eren el 1640: **Caterina Munner, Anna Terrera** (donzella) i **Magdalena Terrera** muller de Joan Terrer (aplegadora de les dones). La primera és la muller de Pere Munner, ja citat com a batlle. Mentre que la segona i la tercera majoralessa són, respectivament, la filla i la muller de Joan Terrer que hem citat com a paer segon de Santa Maria.

En els càrrecs públics hem pogut comprovar com algunes famílies de cases importants, les fundacionals de la vila, com la de Joan Terrer, Bernat Maluquer, Pere Munner, Mateu Terrer... i les seves famílies, repeteixen sovint en els càrrecs electes municipals.

3. Les dotze cases “fundamentals” o fundacionals. També és una manera d'apropar-nos als pagesos benestants de Santa Maria de Meià, a partir de les 12 cases “fundamentals” o fundacionals de la vila. Com hem explicat al capítol 3, quan el 1395 el comte Mateu de Foix va destruir els pobles del priorat de Meià, entre ells el de la Coscollera, el prior Berenguer de Rajadell, va manar que no es reconstruís el poble de la Coscollera i ordenà edificar una vila de nova planta a 300 passes a llevant del Monestir, la qual prengué el nom de Santa Maria de Meià (els fets històrics sembla que no coincideixen del tot amb aquesta versió mig llegendària). En la fundació de la nova vila s'edificaren només dotze cases, en record dels dotze apòstols. En memòria d'aquesta fundació, el Dijous Sant es feia una cerimònia en la què a dotze nois, representant a cada una d'aquestes cases, el prior o el seu vicari general els rentaven els peus, com féu Crist amb els apòstols el dia de la seva passió. Després els donava un pa de quatre lliures, una escudella de faves i un vas de vi a cadascun. El prior Josep de Jalpí, en descriure la vila de Santa Maria de Meià el dia 7 de setembre de 1640 enumera les 52 cases o focs de la vila amb els noms dels seus amos, i ressalta, posant-les en primer lloc, les 12 cases “fundamentals”⁴⁷⁷, que veiem en el quadre núm.1. Avui encara és ben viva aquesta tradició i la gent de Santa Maria encara ens mostren algunes d'aquestes dotze cases que tenen en comú una gran portalada amb arc de mig punt format per grans dovelles. Aquestes 12 cases, el 1640, segurament que eren de pagesos o famílies

⁴⁷⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit. p. 57, 58.

benestants i hem trobat molts dels seus amos ocupant càrrecs públics municipals i eclesiàstics.

c) Els pagesos més humils i els jornalers

Una part important de les cases de la vila de Santa Maria de Meià, segurament eren de pagesos més humils o simplement jornalers, però és molt difícil de destriar-les. Segurament que aquells pagesos que es conformaven a cultivar terres molt allunyades del seu poble, o tenien boigues desermades als comunals, podrien trobar-se en aquest grup que estudiem.

Hem trobat notícia de dos pagesos de Santa Maria de Meià que tenien terres acensades al terme de Solanelles⁴⁷⁸ i el prior els demana que per poder gaudir dels privilegis dels vassall (que no n'hi havia cap), s'hi haurien de construir una casa i viure de manera fixa al terme. Suposem que són pagesos més modestos que acceptaven cultivar terres molt allunyades del poble, però no volien perdre els avantatges de viure a Santa Maria. Eren **Antoni Joan Pujol** (cap de casa núm. 12) i **Pere Camarasa** (cap de casa núm. 18).

També es pot deduir l'existència d'aquesta pagesia més humil quan el prior posa normes sobre els comunals de Santa Maria, ja que si una parcel·la era cultivada per un pubill (jove sense terres pròpies), havien de passar sis anys sense cultivar (quatre en circumstàncies normals) per tornar a ser declarada de nou comunal i donar-la a un altre pagès; tot i això, el pubill encara tenia dos mesos de dret de fadiga. De moment, amb la documentació que treballem, no hem trobat notícia d'aquest tipus de pagesos.

10.3.2. Els pagesos de Figuerola de Meià

La data més clara i objectiva que disposem sobre Figuerola de Meià és del 7 de setembre de l'any 1640, on tenim el llistat de les 28 cases de la vila amb el nom i cognom dels seus amos⁴⁷⁹, però no ens diuen res més (veure el quadre núm.2). Aquí no hem pogut creuar aquestes dades amb les de cap capbreu, i a l'hora d'identificar les famílies pageses, encara ens és més difícil deduir si són pagesos benestants o més humils.

a) Els pagesos benestants

L'única manera de conèixer aquest tipus de pagès benestant, és apropar-nos a aquelles persones que ostenten càrrecs públics de govern a la universitat de la vila, com és ara batlle del prior, paers i mostassaf. També els càrrecs seglars de la parròquia, elegits per la universitat, ja que aquests càrrecs els escollia el consell general i generalment requeien en les famílies dels pagesos benestants. Repetim el raonament que hem realitzat quan parlàvem de Santa Maria de Meià.

1. Càrrecs electes en el govern municipal i de l'església. El dia 15 d'agost de 1633, quan pren possessió com a prior Josep de Jalpí i Julià, per mitjà del seu apoderat, era batlle de Figuerola **Bartomeu Serra**. Quan el 18 de gener de 1634 el prior Jalpí va personalment a Figuerola per prendre'n possessió era nou batlle **Antoni Rossell** i eren paers de la universitat: **Pere Alzina** i **Pere Camarasa**.

1. Pere Jacinto Doll	15. Francesc Benseny
2. Antoni Rossell	16. Francesc Mateu
3. Pere Camarasa	17. Montserrat Llorens

⁴⁷⁸ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p. 73, 74, 75.

⁴⁷⁹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 91-103

4. Francesc Sabater	18. <i>Domingo Jordà</i>
5. Boneta, vidua	19. Pere Serra
6. Francesc Castells	20. <i>Hierònim Rossell</i>
7. Joan Sabater	21. <i>Pere Alzina</i>
8. Mateu Agustí	22. Caterina Domingo, vídua
9. Jaume Rossell	23. <i>Joan Pere Vilar</i>
10. <i>Bartomeu Domingo</i>	24. Joan Espluga
11. Guillem Rossell	25. Antoni Sabater
12. Cristòfol Pons	26. <i>Elisabet Serra</i> , vídua
13. <i>Pere Estrada</i>	27. Miquel Bonet
14. Bartomeu Castells	28. <i>Miquel Camarasa</i>

Quadre 10 2. Les 28 cases amb el nom i el cognom dels seus amos, que hi havia a Figuerola de Meià el 1640. Ressaltats aquells que tenien algun càrrec municipal i els seglars amb càrrecs eclesiàstics.

En la vista pastoral que el prior Josep de Jalpí i Julià realitza a la parròquia de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola de Meià el dia 7 de gener de 1641⁴⁸⁰, són presents les següents autoritats municipals i també els càrrecs seglars nomenats per la universitat de l'església parroquial: *Pere Camarasa* i *Hierònim Rossell*, paers de la vila; *Pere Vilar* i *Miquel Camarasa*, sagristans; *Pere Vilar*, també és l'aplegador del bací de les ànimes; *Pere Estrada*, obrer i aplegador per la lluminària de Santíssim Sagrament. *Francesc Mateu* i *Francesc Benseny*, majorals de la confraria de Sant Joan Evangelista. Majoralesses de la confraria de Nostra Senyora del Roser, *Joana Domingo*, muller de Bartomeu Domingo i *Hierònima Jordà* (donzella), filla de Domingo Jordà.

Bartomeu Serra. És el batlle de Figuerola de Meià el 1633, nomenat encara pel prior Sampsó. Com que després no continua com a batlle ni paer i directament el seu nom no surt en el llistat de les cases, deduïm que el 1640 havia mort i apareix la seva vídua, Elisabet Serra, amb el núm. 26.

Antoni Rossell. És el batlle de Figuerola de Meià el 1634. Apareix al llistat dels caps de casa amb el núm. 2.

Pere Alzina. És el paer primer de Figuerola el 1634 i surt al llistat dels caps de casa amb el núm. 21.

Pere Camarasa. És el paer segon de Figuerola el 1634, torna a sortir com a paer primer de la universitat l'any 1641. Surt a la llista dels caps de casa amb el núm. 3.

Hierònim Rossell. És el paer segon de Figuerola l'any 1641 i surt al llistat dels caps de casa amb el núm. 20.

Pere Vilar. És un dels sagristans de la parròquia i també l'aplegador del bací de les ànimes l'any 1641. Surt al llistat dels cap de casa amb el núm. 23.

Pere Estrada. És l'obrer i aplegador per la lluminària del Santíssim Sagrament l'any 1641, i apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 13.

Miquel Camarasa. És l'altre sagristà de la parròquia l'any 1641 i apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 28.

Francesc Mateu. És majoral de la confraria de Sant Joan Evangelista l'any 1641 i apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 16.

⁴⁸⁰ ACA. Diversos. Meià, vol. 77. *Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià (1640 1641)* [...] op. cit. pàg. 10-11.

Francesc Benseny. És majoral de la confraria de Sant Joan Evangelista l'any 1641 i apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 15.

Les majoralesses de la confraria de Nostra Senyora del Roser el 1641 són: **Joana Domingo**, muller de Bartomeu Domingo, que apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 10, i **Hierònima Jordà** (donzella), filla de Domingo Jordà, que apareix al llistat dels cap de casa amb el núm. 18.

Com que els càrrecs públics tant municipals com eclesiàstics tenien una durada de només un any i segons el reglament de les batllies del priorat, havien de passar-ne dos des del final del mandat per poder tornar a ser escollit pel consell general; suposem que a Figuerola de Meià tenien dificultats per cobrir correctament aquests càrrecs i creiem que més d'una vegada anaven a caure en persones de famílies pageses més humils, especialment els càrrecs eclesiàstics de la parròquia ocupats per seglars.

b) Pagesos que tenen terres a un altre terme. A Figuerola tenim el cas de tres pagesos que el prior de Meià els hi estableix finques al terme de Cabrera⁴⁸¹, sense construir-s'hi la casa, i adquirir la condició de vassall i els seus avantatges, ja que al terme només hi residia un vassall i devia estar bastant erm i abandonat. En referim a **Antoni Rossell** al que el prior Sampsó l'any 1628 li va establir un tros de terra a la partida de les Vinyasses, amb un corral per al bestiar. Al seu fill i hereu, **Jaume Rossell** (casa núm. 9), el prior Jalpí li confirma l'acensada feta al seu pare amb les mateixes condicions l'any 1656. **Jaume Doll**, és el tercer pagès de Figuerola, segurament el pare de Pere Jacinto Doll (casa núm.1), al que també l'any 1628 el prior Sampsó li va establir un tros de terra camp d'1,5 jornals de tinguda a la partida de les Vinyasses. Els tres continuaven vivint a Figuerola i només anaven a Cabrera a cultivar la terra. Cap dels tres els hem trobat ocupant càrrecs municipals o eclesiàstics. Possiblement fossin pagesos més humils que completaven la seva hisenda amb finques acensades lluny del poble.

c) Pagesos de l'era del prior. A Figuerola el prior hi tenia una era on es feien les batudes dels seus grans obtinguts dels delmes i altres drets. Gràcies a aquesta era coneixem tres dels pagesos de Figuerola, segurament de condició més humil, dos dels quals ja n'hem parlat.

A l'era que el prior tenia Figuerola solament hi poden batre els pagesos **Pere Estrada** (cap de casa núm. 13 i aplegador per la lluminària del Santíssim), **Francesc Benseny** (cap de casa núm. 15 i majoral de la confraria de Sant Joan Evangelista) i **Bartomeu Castell** (cap de casa núm. 14). Aquests pagesos eren els successors dels béns de Sebastià Camarasa, que en altre temps havia estat notari del prior i per aquesta raó tenien el privilegi de batre a la seva era. Els tres havien de tenir l'era preparada per a batre, i podien batre les seves collites quan s'hagués batut les del senyor o quan a aquest no li faci perjudici.

d) Jornalers i pagesos més pobres

A Figuerola de Meià, com a Santa Maria, també hi havia pagesos més pobres amb poques terres i possiblement que també havien d'anar a jornal algunes temporades per poder sobreviure mínimament. Quan es parla de les terres comunals, diuen que és declaren terres comunals aquelles que fa tres anys que vaguen sense estar sembrades. Si dits comunals són de pubills, ha de fer quatre anys que estiguin vacants i encara han de donar dos mesos de fadiga a l'antic pubill conreador.

⁴⁸¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] . pàgs. 84 – 88.

On apareix més clarament la mà del prior i de la universitat per afavorir els pagesos més pobres, és en la normativa que afectava a tots els pobles del priorat referent a no poder desermar noves artigues: no poden els de Figuerola fer artigues o cremar bosc per artigues, i ni els paers ni ningú els pot donar permís per fer-ne, ni en terres comunals ni en les particulars, sots pena de 10 lliures per cadascú que faci el contrari. Només els és permès fer-hi boigons o formigons. Només hi ha una excepció en poder fer artigues i afecta a la **gent pobra** perquè es pugui sustentar, però sense que al fer-les hi hagi risc de destruir el terme. No coneixem el nom de cap d'aquestes famílies pageses.

10.3.3. Els pagesos dels pobles de la Baronia de la Vall del Priorat de Meià

Com hem vist en el capítol 8, aquesta batllia la formaven els pobles de Sant Miquel de Castell Jussà (19 cases), Sant Cristòfol de la Vall (17 cases) i Sant Martí de Barcedana (8 cases) amb un total de 44 cases l'any 1673. Aquesta batllia tenia universitat i consell general que escollia la terna perquè el prior tries el batlle i també escollia pel seu govern un sol paer cada any.

Aquest batlle i el paer és l'única notícia certa que ens donen idea de cases de **pagesos acomodats** que ocuparien càrrecs de govern. Quan el 15 d'agost de 1633 el prior Jalpí pren possessió com a senyor jurisdiccional de tot el priorat⁴⁸², per mitjà del seu procurador, assisteix a la cerimònia l'aleshores batlle de la Vall del Priorat, **Jaume Mullol**, que és ratificat en el càrrec. El dia 19 de gener de 1634, quan el prior Josep de Jalpí i el seu seguici puguen fins als pobles de la Vall del Priorat de Meià per prendre'n possessió personalment com a senyor; s'arriben fins a Sant Cristòfol on els esperen el batlle, **Joan Claverol**, major, i l'únic paer de la universitat, **Bartomeu Riba**. Els tres càrrecs municipals els hem de considerar pagesos acomodats i sembla que habitaven al poble de Sant Cristòfol de la Vall.

Coneixem els noms dels cap de casa de les 44 cases dels pobles de la Vall del Priorat l'any 1673, a partir del treball de Montserrat Villas i Chalamach⁴⁸³. En aquest treball trobem primer el llistat dels amos de les cases i després continua amb un altre llistat de les persones que abonen quísties i censos al prior. Amb aquests llistats sols, no tenim manera de deduir ni tan sols les famílies que són pagesos ja que quísties i censos en pagaven totes les persones que tenien algun acensament per part del prior (podien ser terres o cases), la qual cosa no ens permet fer cap deducció. Per acabar-ho d'adobar el llistat de les persones dels pobles de la Vall del Priorat data del 1673, quaranta anys després dels únics noms de persones que ens permeten una aproximació a la pagesia benestant. De tota manera a la població de Sant Cristòfol de la Vall, quaranta anys després, encara trobem els cognoms d'aquelles famílies que havien tingut el càrrec de batlle i de paer, però com a mínim aquestes persones deuen ser els fills dels que hem comentat i curiosament aquests cognoms només apareixen al poble de Sant Cristòfol:

Jaume Mullol, batlle el 1633: Jaume Mullol, cap de casa núm. 8 de Sant Cristòfol de la Vall (1673).

Joan Claverol, batlle el 1634: Jaume Claverol i Josep Claverol, caps de casa nús. 14 i 16 de Sant Cristòfol de la Vall (1674).

⁴⁸² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] p. 21, 22, 23, 24.

⁴⁸³ VILLAS I CHALAMANACH, Montserrat. *Memorial de les cases i les persones que abonen quèsties i censos a la Baronia de la Vall del Priorat de Meià en 1673*. Trobat a l'ACA, Fons Notarial del Priorat de Santa Maria de Meià. Fulls solts sense inventariar.

⁴⁸³ VILLAS I CHALAMANACH, Montserrat. *Memorial de les cases i les persones que abonen quèsties i censos a la Baronia de la Vall del Priorat de Meià en 1673*. Trobat a l'ACA, Fons Notarial del Priorat de Santa Maria de Meià. Fulls solts sense inventariar.

Bartomeu Riba, paer el 1634: Joan Riba, cap de casa núm. 5 de Sant Cristòfol de la Vall (1674).

10.3.4. Notícia d'altres pagesos del priorat de Meià

Coneixem els noms dels pagesos de la batllia de Peralba l'any 1640 i en aquest cas quasibé tots serien famílies de petits pagesos que immigrants, havien estat portats fins aquests pobles rònecs i abandonats des d'altres indrets de Catalunya per repoblar-los i tornar-los a posar de nou en cultiu:

a) Peralba de Meià⁴⁸⁴

El dia 1 de gener de 1567 el prior Bernat de Jossa, feu establiment del terme de Peralba, amb les seves terres, devesa, patis, forns, abeurades, aigües, pedres, corrals, etc. als següents emfiteutes:

- . *Bernat Clana*, de la parròquia de Solsona
- . *Hierònim Foix*, de la parròquia dels Torrents
- . *Pere Fàbrega*, de la parròquia de Castellar
- . *Joan Fàbrega*, de la parròquia de Santa Maria de la Dors

El 19 de maig de 1587, el prior Rafael de Sampsó, va tornar a establir el terme de Peralba amb les mateixes coses contingudes al primer establiment, els mateixos pactes i els mateixos censos, als quatre pagesos anteriors i als dos de nous que ara s'hi van afegir:

- . *Joan Soler*
- . *Jaume Soler*

Eren germans i pagesos de la parròquia de Sant Miquel de Pinell, avantpassats dels actuals Soler.

L'any 1640 els vassalls del prior de Meià, que tenien casa i vivien al terme de Peralba eren els següents:

1. *Joan Soler* i avui Toni Mogues
2. *Jaume Camarasa*, i avui Lluç Camarasa
3. **Família Arriasol**
4. *Jaume Arriasol*
5. *Pere Joan Viladrich*
6. *Jaume Mogues*.

Tots eren petits pagesos i feia relativament pocs anys que alguns dels seus antecessors havien estat assentats de nou al poble de Peralba. No podien formar universitat ni ajuntar-se a cap consell general dels pobles veïns que en tenien (Figuerola i Santa Maria)

b) Cabrera de Meià⁴⁸⁵

El terme de Cabrera estava rònec i del tot abandonat a finals del segle XVI i és en aquest període quan es fan els primers acensaments:

El 14 de desembre de 1595, el prior Rafael Sampsó establí dos heretats en el terme de Cabrera a:

. **Francesc Estrada**, pagès habitant de Figuerola de Meià. Ell i la seva família havien de fer foc (casa) i estada en les heretats de Cabrera.

El 10 de gener de 1628, el procurador del prior Rafael de Sampsó dividí i fità de nou aquelles dues heretats en tres parts iguals per als fills i hereus de Josep Estrada:

- . *Pere Estrada*

⁴⁸⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] op. cit. p. 78- 84.

⁴⁸⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...]. p. 84 – 88.

. Joan Estrada

. Domingo Jordà, marit de Margarida Estrada

Amb les mateixes condicions que les havia acensat al seu pare. *Prometen fer-hi habitació de dia i de nit ells i llurs famílies i bestiar etc, i prometeren dins 8 anys fer-hi cases i habitació [...]*

De fet aquest nou establiment no va prosperar i el 1640 solament quedava Joan Estrada i la seva família com a únics habitants de Cabrera. També eren petits pagesos.

c) **Rúbies de Meià**⁴⁸⁶

El terme del castell de Rúbies de Meià estava despoblat i sense cap vassall a mitjans del segle XVI. El dia 2 de maig de 1567, Romeu de Vilanova, procurador general del prior de Meià, Lluís Merles i de Malla, va fer l'acensada i l'establiment de tot allò que pertoca al terme de Rúbies a *Ramon Llorens* i a *Joan Llorens*, pare i fill per igual, com a vassalls del prior de Meià. El 21 de mig de 1590, el prior Rafael de Sampsó va confirmar i ratificar dit establiment.

Cinquanta anys després aquestes dues famílies havien desaparegut de Rúbies, ja que el dia 7 de setembre de 1640 en el terme de Rúbies hi havia aquests dos vassalls del prior Josep de Jalpí i Julià:

1. *Benet Baulies*

2. *Antoni Soler*

Les dues famílies de Rúbies també eren petits pagesos, especialment la de Benet Baulies que devien ser molt pobres. Ho sabem per explicació del mateix prior, ja que en l'enfrontament que hi va tenir quan no va voler jurar-li fidelitat com a vassall; aquest el condemna en un principi a penes molt elevades per fer un escarment i després acaba perdonant-lo, donant aquestes explicacions⁴⁸⁷: *I après que per vàries persones me fou una i moltes vegades pregat i suplicat que perdonàs i relaxàs de les penes i mandats i execucions a dits pare i fill Baulies. I verdaderament vehent llur incapacitat i proseir més de falta de saber que no de malícia, i vehent havia de treure i perdre a un vassall de dit Priorat i que estava pobre i carregat de muller i vuit filles i totes donzelles entre xiques i grans, i un altre fill petit i que era posar en major a risc de una perdició i ofensa a Déu Nostre Senyor. Me moguí a misericòrdia i maní que se li tornàs tot i que sols pagàs los gastos (que) eren fets que sumaren 6 lliures [...].* De fet, Benet Baulies i la seva família, és l'únic petit pagès del priorat que en podem confirmar la seva existència.

10.4. Els comerciants, la gent d'ofici i els professionals liberals al priorat de Meià (Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià)

10.4.1. Els comerciants i negociants

A Santa Maria de Meià, i segurament a Figuerola de Meià, hi devia haver alguna de les famílies que apareixen als llistats de les cases del poble que es dedicaven al comerç, és a dir a la compra i venda de productes agrícoles excedentaris: blat i cereals, oli i vi, cànem i lli, que cultivaven com a fibres tèxtils en alguns hort de regadiu. Per força hi havia d'haver algun arramassador que comprés especialment corders, cabrits, llana, però també ovelles i cabres, ja que aquest tipus de ramaderia devia ser força abundant al priorat, tenint en compte la normativa que regia i hem estudiat a cada poble.

⁴⁸⁶ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]* pàg. 66, 67, 68, 69, 70.

⁴⁸⁷ ACA Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]* p. 31

Dissortadament no queda constància de cap persona que tingués aquest ofici, en els documents als que de moment hem tingut a l'abast.

En el capbreu redactat entre 1627 i 1636 en què estan descrites les possessions que el priorat de Meià tenia al terme de Vilanova de Meià i la Vall d'Iriet⁴⁸⁸, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu, consta que en total tenien 303,5 jornals i 8 porques de terra, 18 horts i 3 horts de cànem. D'aquestes finques, el 24% era terra campa pel cultiu de cereals; el 45% era terra plantada de vinya; el 25% terra plantada amb vinya i oliveres, mentre que el 5% de la terra era solament plantada d'oliveres. D'aquests percentatges es dedueix que el 75% de la terra de cultiu era vinya i oliveres, per separat o conjuntament⁴⁸⁹. Que tres de cada quatre jornals de terra fossin plantats de vinya o vinya associada amb oliveres, vol dir que aquests cultius, de cap manera podien servir només per l'autoconsum del pagès, sinó que ja estava directament pensat per poder-se comercialitzar el vi i l'oli que es collia. Llàstima de no tenir constància de cap negociant o comerciant a la vila de Santa Maria de Meià; però en el mateix capbreu trobem una persona de Vilanova de Meià que està registrat com a negociant. És el declarant número 25 que al marge consta com a casa de mossèn Pere Rocaspana i quan fa la declaració diu textualment: "*Honorabilis Petrus Rocaspana negociator Villenovae de Meya [...]*", parent directe de la noble família de Simeó de Cerdà i Rocaspana. Un negociant, a més de trulls, botes i magatzems per guardar les collites que comprava, per força havia de ser també traginer i tenir animals de càrrega (mules, matxos i asses) per transportar aquests productes a les poblacions més grans per comercialitzar-los.

El 24% de terra campa ens indica que un de cada quatre jornals de terra cultivada era dedicada als cereals, però tenint en compte que pràcticament la meitat d'aquesta terra s'havia de deixar en guaret, i tant el blat, l'ordi, el sègol... i en general els cereals, produïen molt poc (entre un 5 i 6% de la llavor sembrada), aquests cultius sí que s'han de considerar com d'autoconsum de la unitat familiar i que generaven molt pocs excedents. En general el negoci amb els excedents de cereals devien ser poc rellevants i fins i tot és possible que els anys de males collites els comerciants n'haguessin de portar de fora.

Ni a Santa Maria de Meià ni a Figuerola de Meià no ens queda ressenyada l'existència de cap dia de mercat setmanal, ni de cap fira anual on els pagesos podien vendre aquests excedents, que forçosament havien de tenir.

En l'aspecte comercial tenim constància que era Vilanova de Meià la població que tenia una funció central i possiblement una part important d'allò que es recollia als pobles dels priorats es comercialitzava des d'aquí, ja que al segle XIV es celebraven dues fires anuals. Tot plegat ho veurem més ampliat en l'apartat dedicat a Vilanova de Meià.

10.4.2. La gent d'ofici

Aquestes petites comunitats del priorat de Meià on la majoria de les famílies eren pageses, necessàriament havien de tenir persones que exercissin un ofici per donar-los els serveis indispensables i complementaris a la pagesia. En el capbreu de 1627 que anem citant, trobem a Santa Maria dues persones d'ofici: el declarant número 23, Pere Oller, que consta com a *espartenyer*, i el declarant número 25, Joan Luca, que consta

⁴⁸⁸ ACU. Signatura 721. *Capbreu de les possessions que el prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià [...]*.

⁴⁸⁹ BERNAUS, SANTACREU, Ramon, SANCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. op. cit. p. 130-133. *Capbreu de les possessions que el prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià, 1627*. Arxiu Capitular d'Urgell (ACU) signatura 521. Treball resumit sobre aquest capbreu on apareixen totes les finques cultivades i els cultius de cadascuna d'elles. I on demostrem que la vinya i l'olivera eren la uns cultius de tipus comercial a les terres del priorat de Meià.

com a *teixidor de lli*. Trobem a Santa Maria l'ofici de *moliner*, al molí d'oli que el prior té a Vilanova de Meià⁴⁹⁰, i que exerceix Joan Vilanova de Santa Maria de Meià, i també al molí fariner que la universitat tenia al mateix poble, però no en coneixem el nom. Tant a Santa Maria de Meià⁴⁹¹ com a Figuerola de Meià sabem que hi havia també altres oficis, però en desconeixem les persones que els exercien: *forner de pa, flequer, taverner, carnisser, forner de calç i ges, teuler, duler...*

La gent d'ofici la trobem registrada sobretot a Vilanova de Meià, tal i com veurem en l'apartat corresponent.

10.5. Els eclesiàstics

Les persones dedicades al servei del culte eren un col·lectiu força important al priorat de Meià i els podem conèixer tots a partir de la visita general que el prior Josep de Jalpí i Julià va realitzar a totes les parròquies del priorat de Meià entre el 12 d'agost de 1640 i el 5 d'abril de 1641⁴⁹²:

Església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià (12-09-1640). 6 clergues:

Prior: Josep de Jalpí i Julià

Canonges: Benet Terrer, Miquel Espinal i Joan Garier.

Altres preveres de Santa Maria: Benet Santacreu (benefici de Nostra Senyor del Roser) i Pere Joan Munner o Mugner (benefici de Santa Susanna).

Església parroquial d'Argentera de Meià i Gàrzola (16-09-1640). 1 clergue:

Rector: Climent Balagueró.

Església parroquial de Figuerola de Meià (07-01-1641). 1 clergue:

Vicari perpetu: Pere Rossell.

Església parroquial de Fontllonga de Meià (09-01-1641). 1 clergue:

Rector: Antoni Andreu.

Església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià (13-01-1641). 10 clergues (els exposarem en l'apartat 10.7. dedicat a Vilanova de Meià).

Església parroquial de Clua de Meià (06-02-1641). 1 clergue:

Vicari perpetu: Francesc Novau.

Església parroquial de Santa Maria de Palau de Meià en Rialb (21.03-1641). 1 clergue:

L'ecònom de la parròquia: Bernat Janer.

En totes les poblacions que tenien la parròquia sota la jurisdicció del prior de Meià, hi havia un total de 21 eclesiàstics, essent la parròquia de Vilanova de Meià amb 10, la que més en tenia, seguida de la prioral i parroquial de Santa Maria de Meià amb 6. La resta de les parròquies només en tenien 1, que era el rector o bé el vicari perpetu.

10.6. Altres col·lectius

Podem donar notícia d'un col·lectiu de població que sembla que devia ser força important als pobles que estaven sota ja jurisdicció temporal del prior de Meià, ens referim als *francesos*. Ja que quan s'ha de reunir el consell general de les universitats de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià, es diu en el reglament que els paers fan

⁴⁹⁰ ACA Diversos Meià, vol 50 p. 27.

⁴⁹¹ ACA Diversos Meià, vol 50 p. 51 i p. 91

⁴⁹² ACA. Diversos MEIÀ, vol. 77. *Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià feta per mi lo prior Jalpí i Julià, començada diumenge 12 de agost 1640 i finida als 5 del mes de abril 1641, [...]*

cridar a tots els caps de casa de la vila amb l'excepció dels francesos, faci el temps que faci que viuen al poble. El problema és que ens és impossible de deduir les cases de francesos (occitans) que apareixen als llistats dels 128 caps de casa dels pobles Santa Maria de Meià, Figuerol de Meià i la Vall del Priorat. Segons diu Manuel Ardit⁴⁹³, la majoria d'aquests emigrants es van desplaçar massivament des d'Occitània durant el segle XVI i els dos primers decennis del XVII, a causa de la superpoblació d'aquesta regió del regne de França, però també a causa de la inestabilitat política provocada per les guerres de religió. La majoria d'aquests emigrants treballaven com assalariats al camp, però també en els diversos oficis manufacturadors, especialment en el sector de la fusta i de la construcció, però també en activitats mercantils. Això ens voldria dir que possiblement alguna d'aquestes persones d'ofici que han anat sortint, podrien ser francesos. L'altra referència sobre els emigrants francesos al priorat de Meià ens la dona Montserrat Villas⁴⁹⁴, quan al final del seu treball fa un estudi força documentat dels cognoms de les persones dels tres pobles que formaven la Vall del Priorat de Meià l'any 1673 i n'assenyala dinou que, segons ella, podrien ser de procedència francesa o occitana, i que si fos cert, representaria pràcticament el 43% de les cases d'aquests pobles.

10.7. El cas de Vilanova de Meià

En el capítol 11 del nostre treball hem estudiat dos capbreus que els priors de Meià van fer elaborar de les terres i propietats que tenien a Vilanova de Meià, en que els priors només tenien la jurisdicció espiritual, ja que la jurisdicció temporal era del capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. El primer capbreu el va fer elaborar el prior Bernat de Jossa el 1557 i es conegut com el Capbreu Vell de Meià (veure **taula 11.2.**). El segon capbreu el van fer elaborar els priors Rafael de Sampsó i Josep de Jalpí i Julià entre 1627 i 1637 (veure **taula 11.3.**). En aquests dos capbreus trobem informació sobre algunes famílies nobles, els pagesos, els menestrals i gent d'ofici i els preveres de Vilanova de Meià, que tenien terres que eren propietat del prior. Aquesta visió dels grups socials a Vilanova de Meià ens donarà una imatge més general del priorat però també de tota la Coma de Meià. En sortir a cada capbreu un llistat força gran de persones que cultivaven terres del prior amb el seu ofici (52 i 53 respectivament), ens permet fer un estudi més acurat i més real dels grups socials en aquesta població i que en general es deuria apropar força a la totalitat del priorat, amb la diferencia, com veurem, que Vilanova tenia un paper de població central del Priorat en l'aspecte econòmic i social i això la diferenciava de la resta de poblacions. Si tenim en compte que a Vilanova de Meià hi havia censats 92 focs el 1553 i en el capbreu de 1557 surten registrades 52 persones que menen terres del prior, implica que els percentatges que surten dels diversos grups socials afecten al 57% de la població i ens fa una instantània bastant aproximada de la realitat. Però on encara ens hi podem atansar més a la realitat social del poble és en el capbreu de 1627-1637 on surten registrades 53 persones, mentre que la data més propera de la què coneixem la població total és el 1673 amb 74 focs. Si fossin certes

⁴⁹³ ARDIT, Manuel. Capítol "LA POBLACIÓ". P 469-484. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Op. cit.

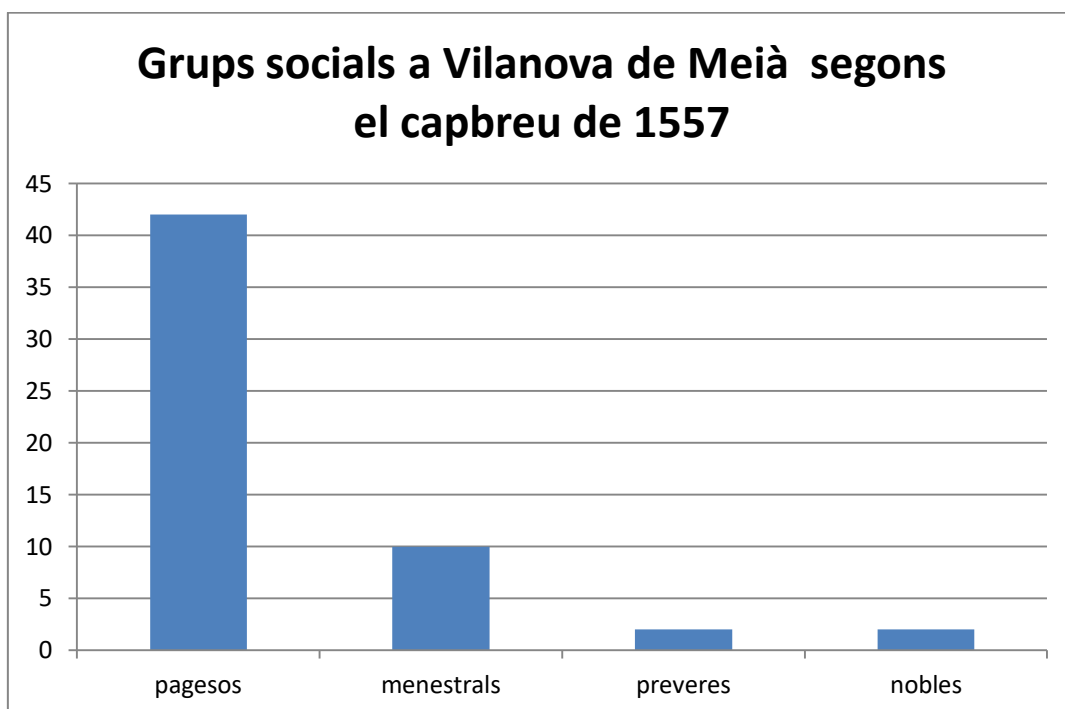
⁴⁹⁴ VILLAS I CHALAMANACH, Montserrat. *Memorial de les cases i les persones que abonen quèsties i censos a la baronia de la Vall del Priorat de Meià en 167.3* op. cit.

Els 19 cognoms de les persones dels tres pobles que segons Montserrat Villa podrien indicar persones de procedència francesa o occitana, són els següents: **Alà, Alzina, Caubet, Codó, Gassol, Jaufre, Llemosí, Mullol, Roca, Sabater, Sagalar, Serra, Tenat, Uguet, Vila, Vilar, Vives, Xalamanach, Xuriguera o Xuriguera.**

aquestes dades estariem parlant del 72% de la població, però han passat trenta-set anys i entremig hi ha hagut la greu crisi de la Guerra dels Segadors.

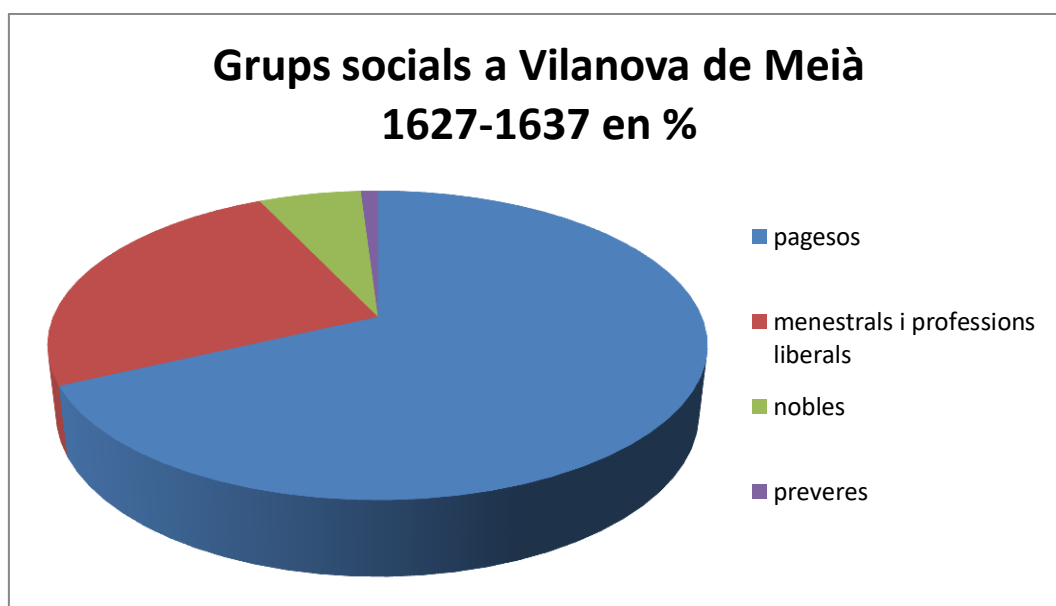
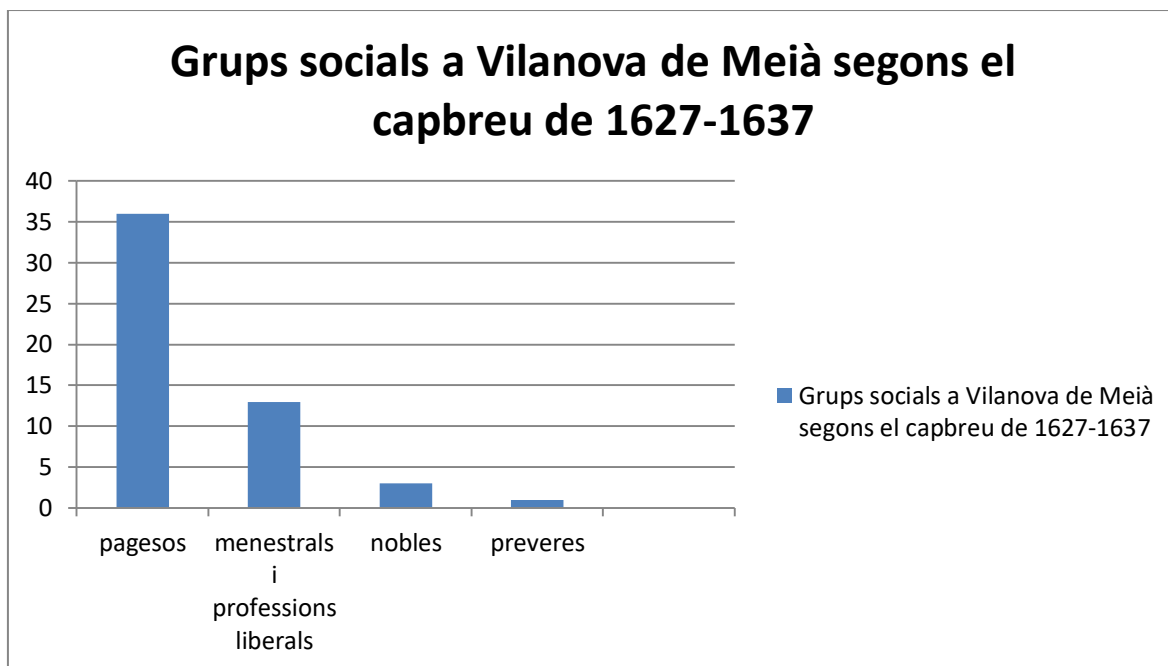
Quadre 10.3. Grups socials a Vilanova de Meià segons el capbreu de 1577 (amb gràfics)

1557	pagesos	menestrals i professions liberals	preveres	nobles
51 persones	42	5	2	2
100%	82%	10%	4%	4%

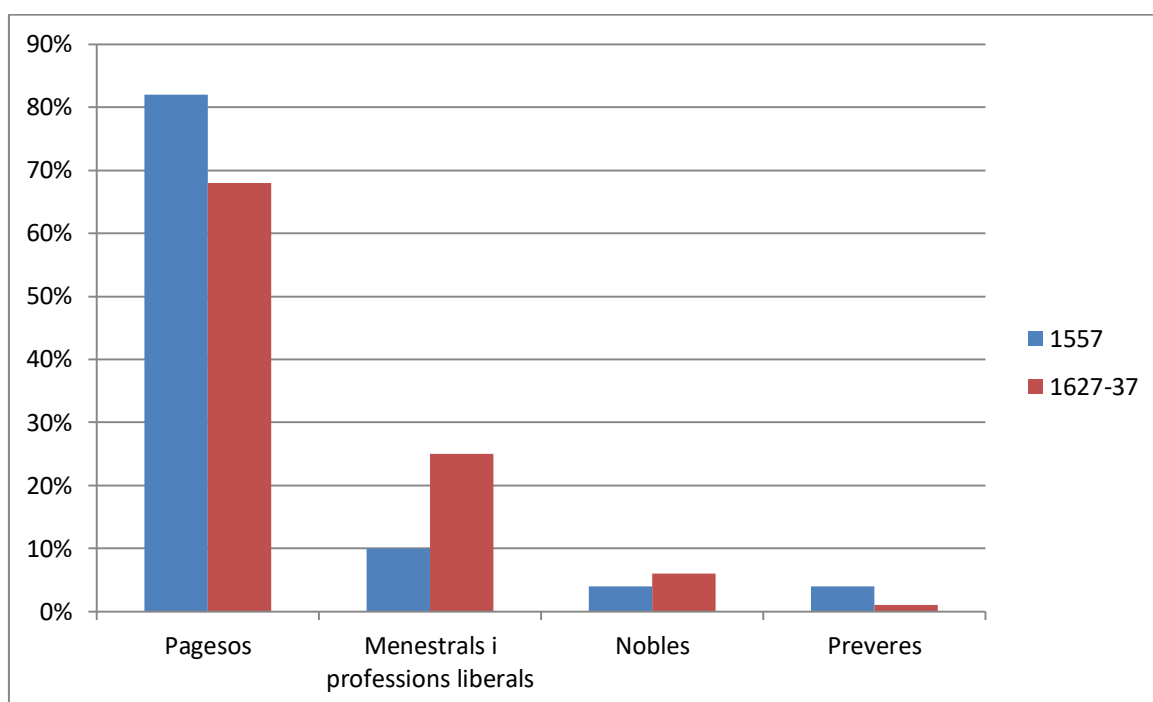
Quadre 10.4. Grups socials a Vilanova de Meià segons el capbreu de 1627-1637
(amb gràfics)

1627-1637	pagesos	menestrals i professions liberals	nobles	preveres
53 persones	36	13	3	1
%	68%	25%	6%	1%

Quadre 10.5. Evolució dels grups socials a Vilanova de Meià entre el 1557 i el 1627/1637 (amb gràfic de barres)

Pagesos		Menestrals i professions liberals		Nobles		Preveres									
1557	1627-37	1557	1627/37	1557	1627/37	1557	1627/37								
42	82%	36	68%	5	10%	13	25%	2	4%	3	6%	2	4%	1	1%

10.7.1. Famílies nobles de Vilanova de Meià

En el Capbreu Vell de Meià de 1557⁴⁹⁵ (Veure la **taula 11.2.** del capítol 11) apareixen 51 persones de Vilanova de Meià que tenen terres acensades que són propietat del prior. Dues d'aquestes persones són tractades com a nobles: el núm. 30, mossèn *Francesc Rocaspana*, que té dues peces de terra campa situades als Prats de les que paga tot el delme al prior. La segona persona noble que apareix en aquest capbreu és el núm. 34, mossèn *Lluís Jerònim Vilanova*, carlà de Vilanova de Meià, que posseeix una peça de terra a les Vilamores plantada de vinya i una altra al Serradell de terra campa, de les quals paga tot el delme al prior de Meià.

En el segon capbreu (1627-1637) ja citat⁴⁹⁶ (Veure **taula 11.3.** del capítol 11), apareixen 53 persones de Vilanova que tenen terres acensades que són propietat del prior al qual han de pagar el delme. Tres d'aquestes persones tenen la condició de nobles: el núm. 5, el magnífic *senyor Felip d'Esquerre i Gassol*, senyor d'Argentera de Meià, que té una finca de 2 jornals plantada de vinya a les Troïdes, de la que paga tot el delme al prior. La segona persona és *el senyor Simeó de Cerdà i Rocaspana, donzell*, senyor de Clua de

⁴⁹⁵ ACU. Lligall petit (1). *Capbreu Vell de Meià. Capbreu de les terres i rendes que el prior de Meià (Bernat de Jossa), té al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557).*

⁴⁹⁶ ACU. Signatura 721. *Capbreu de les possessions que el prior de Santa Maria de Meià té al terme de Vilanova de Meià(...) op. cit.*

Meià, que té 2 finques de 3 jornals plantades de vinya als Prats, de les que paga tot el delme al prior. La tercera persona és *el senyor Francesc Boixadós, donzell*, que té 2 horts junt al molí fariner dels que paga el delme al prior.

10.7.2. Els pagesos de Vilanova de Meià

En el capítol 11 hem estudiat dos capbreus que els priors de Meià van fer elaborar de les terres i propietats que tenien a Vilanova de Meià. El primer capbreu és de 1557 i es conegut com el Capbreu Vell de Meià. El segon capbreu el van fer elaborar entre 1627 i 1637. En aquests dos capbreus trobem informació sobre algunes famílies pageses de Vilanova de Meià que breument passem a comentar. Posarem aquí el resums dels grups socials que trobem a Vilanova de Meià a partir d'aquests capbreus tenint en compte que els pagesos eren el més nombrós.

*a) Segons el capbreu Vell de Meià de 1557*⁴⁹⁷. En aquest capbreu apareixen 51 persones de Vilanova de Meià que tenen terres acensades que el prior en tenia el domini directe (veure la **taula 11.2.** i la taula i gràfics 10.3.), de les quals 42 no s'especifica el seu ofici o altra ocupació, i per tant els hem de considerar com a pagesos. Si aquest percentatge l'extrapolem a la població en general, això suposa que el 82% de la població de la vila eren pagesos. Suposem que a la resta de pobles del Priorat en els que el prior tenia la jurisdicció temporal, de pagesos aquest percentatge encara pujaria una mica més, ja que Vilanova de Meià era la població central del Priorat que tenia més serveis i indústria, mentre que la resta de pobles serien bàsicament rurals.

*b) Segons el capbreu de 1627-1637*⁴⁹⁸ (veure **taula 11.3.** i taula i gràfics 10.4.). Una manera més objectiva per tenir una visió de la pagesia al priorat de Meià cap a la tercera i quarta dècada segle XVII, es pot fer a partir de les declaracions del capbreu que van manar elaborar els priors de Meià entre el 1627-1637 de les terres que tenien al terme de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet. Aquestes 73 declaracions són fetes per persones de Vilanova de Meià, de Santa Maria de Meià i també de la Vall d'Ariet, la qual cosa, ni que sigui un univers bastant reduït, ja ens permet tenir una visió global de tot el Priorat. Aquestes mateixes declaracions també ens han servit per apropar-nos a les persones que es dedicaven al comerç, que tenien oficis artesanals i els que exercien una professió liberal a Vilanova de Meià i però també una mica a Santa Maria de Meià. Però com que tots els que declaren al capbreu denuncien posseir terres, també els hem de considerar pagesos.

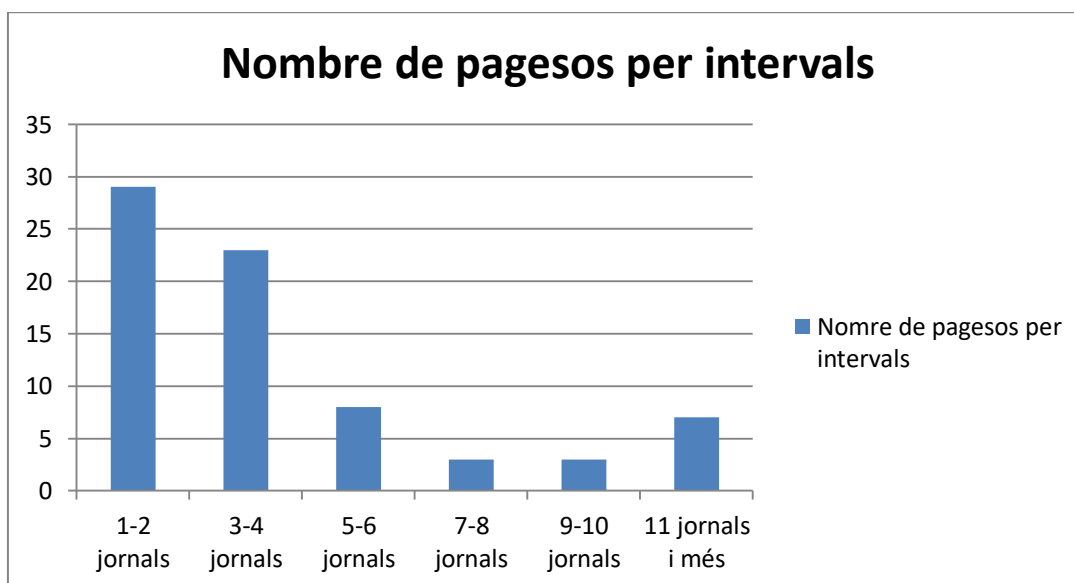
A partir de les dades de la taula 11.3. hem agrupat els pagesos pel nombre de jornals de terra que declaren i de forma fàcil apreciarem aquells que posseïen finques molt petites (intervalls 1-2 i 3-4 jornals), que són el 71%. Amb aquestes finques una família era impossible o molt difícil poder-se'n viure si de veritat no tenien cap més ingrés (jornalers i petits pagesos). Hem continuat fins aquells pagesos que tenien finques mitjanes (intervalls 5-6, 7-8 i 9-10 jornals); i hem acabat amb aquells que tenien finques força grans (interval més d'11 jornals) que ja es podrien classificar com a pagesos benestants. Veiem el quadre amb els gràfic corresponent.

⁴⁹⁷ ACU. Lligall petit (1). *Capbreu Vell de Meià. Capbreu de les terres i rendes que el prior de Meià (Bernat de Jossa), té al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557).*

⁴⁹⁸ ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21).* Op. cit.

Quadre 10.6. Els pagesos al priorat de Meià agrupats segon l'extensió de les finques en el capbreu de 1627-1637 (amb gràfics)

Extensió de les finques en intervals	Nombre de pagesos i %
1 – 2 jornals	29 – 40 %
3 – 4 jornals	23 – 31,5 %
5 – 6 jornals	8 – 11 %
7 - 8 jornals	3 – 4 %
9 – 10 jornals	3 – 4 %
Més d'11 jornals	7 – 9,5 %

1. Els jornalers i els petits pagesos. En aquest grup hi situaríem en primer lloc els pagesos que posseïen entre 1 i 2 jornals de terra i que és el més nombrós de tots ja hi apareixen 29 persones, el 40% dels que declaren al capbreu. Aquest grup de pagesos era del tot impossible que només amb aquest poca terra poguessin mantenir la família.

També es veritat que alguns d'ells, a més d'aquesta terra de conreu, quatre declaren tenir un hort, bàsic per collir-se recapte; tot i així no podrien pas tirar endavant una casa amb unes mínimes condicions. Dins d'aquest grup hem localitzat, però, persones que tenien un ofici: un sastre, un sabater i un fuster, a Vilanova; a més d'un espartenyer i un teixidor de lli a Santa Maria de Meià. Mereix un comentari a part el pagès de Vilanova, Antoni Garriga, que té 2,5 jornals de vinya, i un hort de cànem, que en ser una fibra tèxtil apta pel comerç, supliria la seva manca de terra. Suposem que la majoria d'aquestes cinc persones que tenien tan poca terra, serien els cabalers d'algun petit pagès que deixava el gros del patrimoni a l'hereu, i per poder sobreviure ja havien après un ofici. Si realment només tenien aquesta terra, la majoria d'aquestes persones havien de ser per força jornalers per poder-se guanyar un sou a les temporades de més feina a la mateixa Coma de Meià o bé a fora, com ara formar part de les quadrilles de segadors que començaven la campanya de la sega pels plans del Segrià i l'Urgell i feien cap a Meià un mes i mig més tard quan aquí ja havien madurat els cereals, tot i que no n'hi havia gaires.

Un comentari semblant es podia fer del segon grup de pagesos, aquells que declaren posseir entre tres i quatre jornals de terra, que eren 23 declarants i suposa el 31,5% del total. Però en aquest grup hem detectat que 12 del pagesos de Vilanova declaren tenir vinya, alguns associada amb oliveres; però també es dona el mateix cas amb 7 dels que declaren a Santa Maria i a 1 de la Vall d'Ariet. Es dir, 20 dels 23 pagesos d'aquest grup tenen vinya plantada, mentre que tots els de Santa Maria i alguns de Vilanova la tenen associada amb oliveres. El cultiu de la vinya, però també el de l'olivera, tan importants a la Coma de Meià l'hem de considerar una agricultura més intensiva dedicada bàsicament al comerç i era més que probable que amb aquests pocs jornals de terra poguessin tirar endavant les famílies, més si tenim en compte que aquests cultius no ocupen de bon tros tot l'any i deixen llargues temporades, especialment durant la recol·lecció del cereal, i a l'hivern, que permetia anar a jornal. En el mateix grup, hem detectat a Vilanova que hi havia persones d'ofici en que la terra era una feina a temps parcial: un sabater, un fuster, un boter i un ferrer. En aquest grup de declarants que tenen poca terra, mereixen un comentari especial, fora de l'estricta pagesia, el negociant Pere Rocaspana que posseeix 4 jornals de terra campa i un hort, i el noble Simeó de Cerdà i Rocaspana, senyor de Clua, que declara tres jornals de vinya. Ni l'un ni l'altre es cultivaven personalment aquestes terres, ja que tenien jornalers o petits pagesos que amb alguna mena de tracte d'arrendament els ho feien. Mentre que el primer tenia els ingressos del seu negoci (que desconeixement quin era) i l'altre vivia de renda de la seva carllania i de les terres pròpies que tindria arrendades.

Dintre també del grup que anomenem petits pagesos podem agrupar dos segments dels declarants al capbreu: els 8 que declaren entre 5 i 6 jornals de terra (11% del total) , però també els 3 que posseeixen entre 7 i 8 jornals (4% del total). Del primer grup, 6 dels declarants només tenen plantada vinya, mentre que 2 més tenen la vinya associada amb l'olivera; mentre que als 3 del segon grup es dona el mateix cas: un només té plantada vinya, mentre que els altres dos tenen vinya i oliveres. Creiem que aquesta fragmentació de la propietat a la Coma de Meià està molt relacionada amb el cultiu intensiu de la vinya, però també de l'olivera, ja que s'aprofitava per plantar-la, no solament a les terres planes de la Coma, sinó sobretot els vessants de les muntanyes que envoten la vall fins aproximadament el 800 metres sobre el nivell del mar. En aquests pendents aplanaven petites terrasses allargades que s'aguantaven amb parets de pedra seca, i feien feixetes de dos o tres metres d'amplada on podien tenir oliveres amb ceps al cap de les parets i ribes, mentre que quedava un espai allargat al darrera que

s'aprofitava per la sembra de blat, ordi o sègol per l'autoconsum, que no quedaria reflectit en el capbreu.

2. Els pagesos benestants. A partir dels 9-10 jornals de terra, un petit pagès, sobretot si podia tenir molta vinya i oliveres, ja es podia començar a considerar una mica benestant. En aquest primer segment hi hem localitzat tres declarants: Elisabet Mongay (vídua) de Vilanova, que declara tenir 9 jornals de vinya, i Miquel Camats de Santa Maria que declaren 9 jornals de vinya i oliveres. Mereix un punt i a part en aquest segment, perquè no era precisament pagès, Josep Mir, notari públic de Vilanova de Meià (professió liberal de prestigi), que declara tenir 5 jornals de vinya, 4 de terra campa i un hort de cànem a la partida del Riu.

Dins de la mateixa pagesia benestant però ja en un segment superior amb més d'onze jornals de terra, trobem set declarants. Cinc de Vilanova: Marc Terrer (8 jornals de vinya, 4 de terra campa i un hort), Jaume Ferràs (12 jornals de vinya i un hort), Magdalena Moxet, vídua, (6 jornals de vinya i 6 de terra campa), Pere Costa (20 jornals de terra campa i un hort) i Geroni Horomir (8 jornals de vinya, 8 d'oliveres i terra campa i 4 de terra campa i un hort). Un declarant de Santa Maria (11 jornals de vinya i oliveres). I per últim un pagès de la Vall d'Ariet (16 jornals de vinya, oliveres i terra campa, i 4 jornals de vinya). A aquestes finques més grans veiem que a pràcticament a totes no hi falten les plantacions de vinya sola, o associada amb oliveres, però a la majoria hi apareixen declarats bancals de terra campa destinats bàsicament una part al guaret pel bestiar i l'altra al cultiu dels cereals. Només un d'aquests pagesos, Pere Costa, declara que té tota la finca de terra campa (20 jornals), la més important de tot el capbreu.

Com a conclusió de tot plegat podem assenyalar el nombre tan elevat de pagesos que declaren tenir fins a 4 jornals de terra (un 71% del total) als quals els seria molt difícil viure's només de la terra i per això n'hem trobat una part molt important que també tenien un ofici, on potser la pagesia la practicaven a temps parcial a les temporades de més feina. Hem de suposar que uns altres que només tenien poques terres, es dedicaven a treballar a jornal unes temporades de l'any o que tenien arrendades finques de pagesos benestants, o sinó hauria fet difícil la seva supervivència. L'existència de moltes petites parcel·les amb molts pagesos creiem que era possible a Meià pel cultiu intensiu de la vinya que en solitari ocupava el 45% de la terra cultivada; associada amb les oliveres el 26,3% i si es compta de forma global amb els cultius de les oliveres, era el 76,7%. Aquest cultiu intensiu de la vinya i també de l'olivera, permetia que més de la quarta part dels pagesos poguessin anar tirant i guanyar-se la vida cultivant tan poca terra. També hem pogut comprovar que un segment més petit dels que es declaren pagesos (17,5%) tenien finques a partir dels 7-8 jornals i en tots els casos es va demostrant la importància tan gran que tenia en les seves finques les vinyes i també les oliveres que ens apropava a una agricultura més de tipus comercial. Només alguns dels que declaraven més jornals de terra, en tenien una part o tota sencera com a terra campa, més pròpia d'un pagès benestant que en sembrava una part i l'altra la deixava descansar en guaret per arrendar-la a un ramat de bestiar o potser el mateix pagès tenia ramat propi. De totes maneres en aquests capbreus no hem detectat cap finca molt gran i molt menys tipus latifundi i hem comprovat la gran petita parcel·lació de les finques del Priorat, destacant que les finques més petites eren les que posseïen més quantitat de persones, sobretot plantades de vinya; i a mesura que augmentava l'extensió de les finques, disminuïa proporcionalment el nombre de propietaris i apareixia més sovint la terra campa.

10.7.3. Els comerciants, la gent d'ofici i els professionals liberals a Vilanova de Meià

a) El comerç

Tal i com assenyala Josep Forn⁴⁹⁹, la societat rural no era merament agrícola, sinó que l'activitat quotidiana estava vinculada també a la ramaderia i a la compra-venda dels productes del camp que eren excedentaris, però també d'aquelles matèries manufacturades elaborades en els diversos oficis artesanals que existien a les poblacions, ja sigui per al consum domèstic o com a primeres matèries per a ser transformades. D'altra banda la necessitat de diner efectiu per al pagament de tributs feia que els pagesos i ramaders haguessin de destinar a la venda una part més ho menys important de la seva producció agrícola i ramadera.

Moltes vegades aquestes activitats comercials es podien realitzar dintre de la mateixa població, però una part important de les transaccions s'havien de realitzar a ciutats i poblacions properes o bé als caps de demarcació. La concurrència de traginers i l'amplitud del radi d'incidència d'aquestes poblacions principals, donava prestigi als seus mercats i fires.

Podem deduir del nostre treball que les poblacions que estaven situades dintre de les cinc batllies del prior de Meià, llevat de la vila de Santa Maria, no hi tenia massa importància ni la indústria artesanal local, ni tampoc les activitats comercials. Provarem de demostrar que l'única població del Priorat on sí que existia aquesta indústria artesanal i es donava una important activitat comercial i de serveis era Vilanova de Meià.

Per apropar-nos als comerciants i al comerç dels pobles del priorat de Meià, especialment a Vilanova, pensem que ens és de molta utilitat el llibre de Josep Forn⁵⁰⁰, que estudia Almenar i la seva àrea des del segle XV al XIX. De tot el treball és de gran interès per complementar la nostra recerca el capítol 5, en que tracta de l'activitat comercial i ramadera en un conjunt de poblacions a l'entorn d'Almenar. Es fan importants aportacions sobre el comerç l'any 1664 en les poblacions d'Almenar, Alguaire, Alfarràs, Bevanent de Segrià i Balaguer a partir de l'import dels productes d'entrades i sortides de la taula General d'aquestes poblacions. Tot i que geogràficament ens queden una mica allunyades, assenyallem els quatre principals productes que entraven i sortien del total del comerç l'any 1664 en algunes d'aquestes poblacions a partir de les anotacions a les taules de cada població que deixem apuntades a la nota⁵⁰¹. En aquestes mateixes dates trobem informacions relacionades directament amb el comerç de Vilanova de Meià provinents de la taula de Balaguer. En la figura 17 (mapa, p. 211) apareixen les arribades a la ciutat de mercaderies i bestiar procedents

⁴⁹⁹FORNS I BARDAJÍ, Josep. *Economia i societat en els regs històrics occidentals catalans: Almenar (Segrià) i la seva àrea, segles XV-XIX*. Edita, Ajuntament d'Almenar i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004. Capítol 5. Activitat comercial i ramadera al sector nord de la demarcació de Lleida: els intercanvis de crilla i de mitjana distància entre Catalunya i Aragó. La dinàmica local amb la resta de Catalunya. p.p. 180-249.

⁵⁰⁰ FORNS I BARDAJÍ, Josep. *Economia i societat en els regs històrics occidentals catalans: Almenar (...)* op. cit. Capítol 5.

⁵⁰¹ FORNS I BARDAJÍ, Josep. *Economia i societat en els regs històrics occidentals (...)* op. cit. Capítol 5, p. 191-211. Principals entrades i eixides el 1664.

Taula d'Almenar. Entrades: sal, formatge, oli i bacallà. Sortides: cànem, perdigons, blat i mel

Taula d'Alguaire. Entrades: llana bruta, mitges de llana, cordellat i bots, botes i sabó.

Taula de Balaguer. Entrades: sal, mitges de llana, rubielos d'Aragó i rosaris i gargantilles. Sortides: ordi, blat, sola i cànem en borra.

Taula de Castelló de Farfanya: Sortides: llana, cànem en borra, cànem pentinat i cànem en llavor.

d'altres taules de Catalunya (finals 1663 i 1664), on ens assabentem de l'arribada de bestiar de pèl (cabres), procedents de la taula de Vilanova, però no ens indiquen la quantitat. Tot seguit també queden registrats els animals de càrrega (“matxos”, mules, mulates, rossins - denominats com “avaria grossa”) un total de 371 caps, que des de Balaguer surten en direcció a fires d'algunes poblacions, entre elles Verdú, Bellpuig i Vilanova de Meià. Aquesta informació ens confirma la importància del comerç del bestiar, tant menut com de càrrega que tenia el seu origen o la seva destinació a Vilanova de Meià i les seves fires.

En estudiar el comerç, especialment en terres properes al priorat de Meià, té també interès per a la nostra recerca la comunicació de Jacinto Bonales⁵⁰² sobre el comerç pirinenc a mitjans del segle XIX, que a més d'estudiar els moviments tramshumans del bestiar de llana (ovelles) i pèl (cabres), des de les planes de Lleida i l'Alt Pirineu, que ja hem comentat; també fa importants aportacions en què es demostra la importància de la ramaderia com a eix vertebrador del comerç pirinenc, tal i com podem veure en el treball de Josep Forns, amb intercanvis de bestiar a les principals fires ramaderes del país, tot i que en els llistats que exposa Bonales no apareixen els pobles de la Coma de Meià.

Seguint el discurs de J. Forns, es constata que l'activitat comercial que practicaven els petits traginers, potenciava un sector de la societat que basava la seva activitat econòmica en la compra-venda dels excedents, i a totes les poblacions hi havia persones que amb més o menys capacitat econòmica es dedicaven al comerç. A les ciutats, aquest procés comercial adquiria dimensions més àmplies i es formaren grans companyies de negocis. En l'àmbit rural l'activitat d'aquests negociants no passava de l'arrendament de monopolis locals (forns, fleques, tavernes, carniceries...). Altres vegades els negociants eren delmers o col·lectors dels béns de la vila o practicaven oficis innovadors. Conclou que sota la denominació de negociant hi havia una gran diversitat de situacions econòmiques personals, que tenien com a principal ocupació, però, l'activitat econòmica amb afany de lucre.

En el capbreu de 1627-1637 trobem una sola persona de Vilanova de Meià que està registrada com a negociant. És el declarant número 25 que al marge consta com a casa de mossèn Pere Rocaspana i quan fa la declaració diu textualment: “*Honorabilis Petrus Rocaspana negociator Villenovae de Meya [...]*”. Era parent directe de la noble família de Simeó de Cerdà i Rocaspana.

Tenint en compte que quan hem estat buidant els diversos conreus que es donaven al terme de Vilanova de Meià en el segon capbreu (1627-1637), tenia una importància cabdal la vinya i l'olivera que de forma conjunta ocupava el 76,6% de la terra cultivada (233 jornals)⁵⁰³. Per força havia de generar un gran excedent de vi i els seus derivats i també d'oli. Aquests dos productes haurien de ser molt importants per a la indústria artesanal transformadora local (molins, premses, trulls) i també en les transaccions comercials, però de moment només hem trobat referències de molins d'oli. Però en aquest segon capbreu trobem tres horts de cànem a Vilanova que no existien setanta anys abans quan es feu el primer dels capbreus. El cànem com a fibra tètil, a part de generar una indústria artesanal local, també hauria d'entrar en aquest circuit comercial, bé sigui com a primera matèria o bé com a producte semielaborat o elaborat del tot, com hem pogut veure en parlar de la taula d'Alguaire. El negoci de la llana de les ovelles

⁵⁰² BONALES, Jacinto (Universitat de Lleida). “El comercio pirenaico en la Cataluña occidental a mediados del siglo XIX”. Comunicació que forma part del *projecte d'investigació X0077 de la Universitat de Lleida* subvencionada per l'Ajuntament de Lleida, La Paeria. Dirigida pel doctor Enric Vicedo i Rius. Op. cit.

⁵⁰³ Veure quadre 10.2. i gràfic de *Finques i tipus de cultius al terme de Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1627-1637*. Tema 10, apartat 10.3.2.

dels ramats dels pobles del Priorat, però també d'aquells ramats que baixaven a passar l'hivernada a les muntanyes i garrigues de Santa Maria de Meià, havia de ser força important, tot i que de moment no en tenim constància.

b) La gent d'ofici i professions liberals a Vilanova de Meià

Comparant les dades dels dos capbreus que anem comentant (veure **quadre 10.5.** Evolució dels grups socials), comprovem que a Vilanova de Meià el 1557 constaven un total de 5 persones com a comerciants i gent d'ofici que suposava un 10% de la població. Mentre que al 1627-37 apareixen 13 persones en aquest grup social, la qual cosa suposava el 25% de la població. En l'interval de setanta anys constatem que han augmentat vuit persones d'aquests sectors de la població que implica un creixement del 15%. També podem constatar que en el primer capbreu els que es declaraven pagesos suposaven el 82% (42 persones) del total dels declarants, mentre que en el segon capbreu ha baixat al 68% (36 persones), amb un descens del 14%. Podem veure un trasbassament de població del sector primari cap al secundari i terciari, la qual cosa ens demostra que Vilanova de Meià agafava el rol de població central del Priorat amb molta gent d'ofici que no solament donava servei a la pròpia vila sinó també a les altres poblacions de la jurisdicció. A més també comprovem la consolidació d'un grup de persones que es dedicaven als negocis i que comerciaven amb els productes de l'agricultura, la ramaderia i de la indústria artesanal. Abans de continuar amb aquest raonament hem de deixar constància que a Vilanova, tot i que de moment no ho hem pogut registrar, hi hauria hagut un importat grup d'artesans teixidors de llana i segurament també de cànem i de lli, ja que encara existeix el nom d'un carreró conegut des de sempre com carrer dels Teixidors.

Confirmen aquestes dades del creixement de la població dedicada al sector secundari i terciari a Vilanova de Meià entre 1557 i 1627 amb el buidatge que hem fet dels dos capbreus al tema 11 i que passem a comentar amb més detall.

1. La gent d'ofici. En el primer capbreu detectem 3 satres, 1 sabater, 1 ferrer i 1 teixidor (aquest de Santa Maria de Meià)⁵⁰⁴. En el segon capbreu redactat setanta anys després, entre les persones que declaren tenir terres del prior trobem: 3 satres, 2 sabaters, 2 fusters, 1 boter, 1 ferrer, 2 notaris, 1 comerciant i 1 mestre de cases, que són les 13 persones que hem posat al quadre 10.5. d'aquest capítol. Però si a més tenim en compte aquelles persones que signen com a testimonis al final de les declaracions, encara surten cinc més que tenen oficis artesanals i també un negociant: 2 teixidors de lli, 1 espartenyer, 1 sastre, 1 sabater i 1 botiguer⁵⁰⁵. En total a Vilanova de Meià

⁵⁰⁴ Veure l'apartat 10.2.1. on consten la gent d'ofici a Vilanova i també a Santa Maria, que tenien terres del prior segons el capbreu de 1557 (5 de Vilanova i 1 de Santa Maria):

Sastres (3): mestre Francesc Lleonart, mestre Gilabert i mestre Joan Sarradell.

Sabater (1): mestre Marc Grau.

Ferrer (1): mestre Jaume Vilanova.

Teixidor (1): Joan Rossell de Santa Maria de Meià.

⁵⁰⁵ Veure l'apartat 10.3.1. del tema 10. *a) Les persones de Vilanova de Meià (13)*

Sastres (3 famílies): Llorenç Cases, Francesc Roig i Joan Bosch.

Sabaters (2 famílies): Joan Castells i Francesc Cairol.

Fusters (2 famílies): Pere Cases i Miquel Bàgils.

Notaris (2 famílies): Pere Serradell i Josep Mir

Comerciant (1 família): Pere Rocaspana

Mestre de cases (1 família): Josep Bàgils

Boter (1 família): Martí Ferran

Ferrer (1 família): Francesc Artús

detectem 18 persones relacionades amb els sectors secundari i terciari i que donaven a la vila un caire de població central que donava serveis amb les seves indústries artesanals i els seus comerciants.

2. Professions liberals. En tot el capbreu que anem citant, trobem poques persones que consten que exerceixen una professió liberal: 2 *notaris* a Vilanova de Meià (Pere Serradell i Josep Mir), i 1 *estudiant de dret* (Francesc Trepà de Clua) que fa de testimoni i que va en camí d'exercir-la. Tenim notícia d'una altra persona que exercia una professió liberal a Vilanova de Meià el 1647, ens referim a Bartomeu Guimet, *mestre de gramàtica*, que apareix a l'acta com a testimoni del sínode celebrat el 24 d'abril de 1647 a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià⁵⁰⁶.

c) Les fires i mercats de Vilanova de Meià

En l'aspecte comercial tenim constància que era Vilanova de Meià la població que tenia una funció central i possiblement una part important d'allò que es recollia als pobles dels Priorat es comercialitzava des d'aquí, tal com es demostra en l'augment d'aquest segment de la població, i hem pogut constatar amb els intercanvis de bestiar amb Balaguer el 1664. De tota manera el rol de població central de Priorat i la Coma de Meià com a mínim el tenia des de l'últim terç del segle XIV quan tenim constància que es celebraven dues fires anuals.

1. La fira de Sant Martí⁵⁰⁷. L'any 1374 el rei Pere III el Cerimoniós va concedir als paers i als prohoms de Vilanova de Meià el privilegi que pugessin celebrar una fira el dia de Sant Martí (11 de novembre), deu dies abans i deu dies després, de la mateixa manera com solien celebrar l'altra fira el dia de Santa Llúcia (*Fira de Santa Llúcia*), de la que de moment no en tenim cap més referència.

La *Fira de Sant Martí*, mai s'ha perdut del tot i encara es celebra actualment, ara coneguda amb el nom de *Fira de la perdiu* i es fa escaure sempre en el segon diumenge de novembre. Lligat al privilegi d'aquesta fira, el rei concedia als de Vilanova l'exempció de pagar per travessar el riu Segre amb la barca de Vernet.

Aquesta posició central de Vilanova de Meià és manté i s'amplia al segle XVI quan el rei Felip I (II), concedeix als habitants de Vilanova el privilegi de celebrar mercat els dissabte de cada setmana⁵⁰⁸. Actualment, però, ja no es celebra el mercat setmanal i ningú es recorda de la seva celebració. Un vestigi de la importància de la Fira de Sant Martí de Vilanova de Meià sobre alguns productes que es comercialitzaven als pobles del priorat, i que va arribar fins a la dècada de 1930 del segle XX, fa referència al mercat de la perdiu que es celebrava dintre de la fira i que ara li dóna nom. La gent dels pobles de la Vall del Priorat, especialment les dones, durant l'estiu caçaven perdiuetes que voltaven en llocades pels restolls. Les alimentaven i les feien fer grosses i fins i tot les portaven a pasturar. Al novembre les baixaven a vendre a Vilanova al mercat de la perdiu que es celebrava dins de la Fira de Sant Martí. Recorda aquesta antiga tradició el

Testimonis de les declaracions del capbreu de Vilanova de Meià (6)

Teixidor de Ili (2 famílies): Pere Joan Cera i Joan Toldrà.

Espardenyer (1 família): Francesc Cairol.

Botiguer (1 família): Tomàs Mir.

Sastre (1 família): Pere Balagueró

Sabater (1 família): Francesc Roig

⁵⁰⁶ ACA. Diversos MEIÀ, Vol 120. *Registrum Sinodorum Prioratus de Mediano n° 118 [...]*. Actes del sínode convocat pel prior Josep de Jalpí i Julià a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià el dia 4 d'abril de 1647.

⁵⁰⁷ ACA. Documentació de la Cancelleria, signatura 4707, foli 190: *Fira als veïns de Vilanova de Meià*.

⁵⁰⁸ ACA. Documentació de la Cancelleria, signatura 4707[...] op. cit.

“Monument a la dona perdiuaira” que se li va dedicar a prop de la plaça de la Creu on es celebrava antigament el mercat de les perdius.

Conta la gent gran que durant les tres primeres dècades del segle XX la fira de Sant Martí mantenia el caràter de fira tradicional i ocupava molts carrers de la vila on es mercadejaven productes diferents a cada lloc: els venedors de porcs es situaven al carrer del Coll del Castell i a l'actual carrer de les Escoles. Els que venien ametlles i nous es posaven al camí dels Estiradors. El mercat de perdius es feia a la plaça de la Creu. Els marxants feien les seves parades al portal d'Ajós. El nombre de persones que visitaven Vilanova aquests dies era molt gran, els mitjans de comunicació lents i precaris, per això totes les cases del poble tenien gent allotjada els dos dies que durava la fira.

10.7.4. Els eclesiàstics

Les persones dedicades al servei del culte eren un col·lectiu força important al priorat de Meià i els podem conèixer tots a partir de la visita general que el prior Josep de Jalpí i Julià va realitzar a totes les parròquies del priorat de Meià entre el 12 d'agost de 1640 i el 5 d'abril de 1641⁵⁰⁹. A tot el priorat de Meià hi havia dues grans esglésies amb comunitat religiosa, l'una era l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià que ja hem citat amb sis clergues, i l'altra era:

l'Església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià amb 10 clergues i que fou visitada el 13 de gener de 1641:

Con-rectors de la comunitat: Francesc Artús, Miquel Horomir, Cristòfol Ferran, Pere Boniol, Francesc Cairol i Josep Mir.

Altres preveres de Vilanova de Meià: Lluís d'Esquerrer i Cadell (benefici de Santa Anna i Santa Magdalena); Francesc Garier (benefici de Sant Simó i Sant Judes Tadeu); Marià Mir (benefici de Sant Ambrosi i Sant Nicolau de Santa Maria de Meià), i Isidre Capella (benefici de Sant Pere Màrtir de Santa Maria de Meià).

10.8. Conclusions

En primer lloc hem trobat les cinc famílies nobles que es trobaven dins la jurisdicció temporal del prior de Meià, on estaven exempts de tota classe de tributs i càrregues senyorials, essent els Oromir aquells de més categoria social, segons els comentaris que se'ls fa, tot i que ja no residien al priorat. De tota manera no podem deduir amb les dades que disposem si alguna d'aquestes famílies provenien de plebeus enriquits o si també es dedicaven a altres activitats lucratives i comercials, a més de viure de renda i dels seus privilegis de classe. Hem trobat tres famílies nobles a Vilanova de Meià, però com que tenien en emfiteusi terres del priorat, i no estaven dins de la seva jurisdicció temporal, no gaudien de cap privilegi ni exempció i suposadament li havien de pagar els mateixos delmes que un emfiteuta quasevol.

Al priorat de Meià, la major part de les cases eren pagesos, però quan hem volgut destriar aquells pagesos més rics i benestants ens ha estat molt difícil de fer-ho i ho hem deduït a partir d'aquells que tenien més terres en emfiteusi al capbreu del prior; d'aquelles famílies que estaven representades i ostentaven càrrecs públics als consells generals de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat i també relacionat amb les conegudes dotze cases fundacionals de Santa Maria de Meià. Un dels possibles factors que trencaria aquesta regla el trobem a Figuerola de Meià i

⁵⁰⁹ ACA. Diversos MEIÀ, vol. 77. *Procés original de la visita general de tot lo priorat de Santa Maria de Meià feta per mi lo prior Jalpí i Julià [...]*

segurament també a la Vall del Priorat, ja que en haver-hi poques cases i a més alguna d'elles eren francesos o fadrins que no podien formar part del consell general, els càrrecs electes anuals segurament que de tant en tant acabaven recaient en pagesos més petits ja que els més benestants els era impossible ocupar els càrrecs per les incompatibilitats que tenien.

Pel que fa a l'existència de petits pagesos i potser pagesos jornalers ho hem intentat deduir a partir d'algunes normes que apareixen en els reglaments del prior sobre els terrenys comunals i la possibilitat d'arrencar i artigar nous terrenys. També ens ha ajudat a identificar alguns d'aquests pagesos més petits, a partir dels nous establiments d'emfiteutes que durant els segles XVI i XVII van fer els priors de Meià als termes i pobles que havien quedat rònecs i deshabitats com Peralba de Meià, Cabrera de Meià, Rúbies de Meià i Solanelles de Meià.

On ens hem pogut apropar més a la realitat de la població pel que fa al nombre i percentatge de famílies que es dedicaven a la pagesia ha estat a Vilanova de Meià, a partir de les dades que apareixen en els dos capbreus estudiats i que ens proporcionen uns percentatges del 82% el 1557 i un 68% el 1627-37, amb una baixada molt significativa del 14% de la gent que es dedicava a la pagesia en aquesta vila. A partir d'un estudi sobre la propietat en què hem agrupat els pagesos del segon capbreu de Vilanova, segons la quantitat de terres que posseïen i els cultius que hi tenien; hem comprovat com la major part dels declarants eren petits pagesos, i que si podien tirar endavant la família amb la poca terra que tenien, era a causa de que la teien plantada de vinya i d'olivera, els principals cultius al Priorat i a tota la Coma de Meià als segles XVII i XVIII. Hem deduït que aquesta agricultura ja no era pròpiament de subsistència, sinó pensada per a la comercialització, amb una estructura comercial al seu darrera que encara no hem pogut localitzar. També hem trobat en el segon capbreu que tres pagesos tenien un hort de cànem, producte que implicava una important infraestructura menestral que anava des del pentinat, filat i teixit de la fibra tèxtil. Aquesta estructura agrària creiem que va lligada amb l'augment de la menestralia i la petita indústria artesanal que hem pogut comprovar. Això que diem implica que aquest tipus de cultius mediterranis no formaven part d'una simple agricultura de subsistència, amb alguns anys amb excedents per poder-los comercialitzar, sinó que era més aviat una agricultura de tipus comercial perquè tant el vi i com l'oli amb relativament poca quantitat s'abasteix una família i la major part de la producció era destinada al comerç. Això dóna a entendre que als pobles de Meià hi havia d'haver una xarxa ben organitzada de negociants i transportistes (traginers) per poder comercialitzar i donar sortida a aquests productes. No hem pogut trobar ni a Santa Maria de Meià, ni a Figuerola de Meià i molt menys als pobles de la Vall del Priorat l'existència de mercat setmanal i fires anuals per poder comercialitzar aquests productes excedents de l'agricultura; però sí que els hem trobat a Vilanova de Meià, que era al segle XVII la població central des del punt de vista del comerç de tot el priorat.

Quan hem buscat les persones que tenien un ofici i professions liberals, ens ha passat quelcom del mateix, ja que no n'hem pogut trobar moltes a Santa Maria de Meià i Figuerola de Meià, però sí a Vilanova de Meià, que oferia molts serveis i variats, no solament per a la seva població, sinó també per a la resta dels pobles del priorat.

Un segment important de la població del priorat de Meià eren els eclesiàstics que desenvolupaven els seus càrrecs a les diverses parròquies. Aquests càrrecs sovint requereien en persones provinents dels fills cabalers de la noblesa local, però també de les famílies pageses benestants, els únics que es podien permetre donar uns estudis als seus fills. La importància de les comunitats religioses a cada poble dóna idea de la

importància de la respectiva població, per això, dels vint-i-un clergues que hi havia a tot el priorat, deu estaven adscrits a la parròquia de Vilanova de Meià i sis a la de Santa Maria de Meià.

Per últim hem trobat indicis en treballar els documents, de l'existència d'una comunitat més o menys important de persones estrangeres als pobles del priorat, aquells que són qualificats com a francesos i que no podien formar part dels consells generals de les respectives universitats i que aparentment en un principi quedaven una mica marginats dintre de la seva comunitat. Només amb els llistats dels caps de casa de cada poble ens és impossible destriar-los, però ens ajuda una mica, els estudis que sobre la matèria s'han fet als pobles de la Vall del Priorat, especialment quan es donen els dinou cognoms de les persones que hi habitaven, els quals es podrien considerar d'origen francès. Tot i així, aquestes dades s'han de mirar amb precaució i intentar contrastar-les d'alguna manera, ja que els percentatges que surten són molt elevats i costa una mica de creure que estiguin relacionats amb la societat dels pobles del priorat de Meià de l'últim terç del segle XVII.

QUARTA PART

LES PROPIETATS, LES RENDES I ALTRES DRETS QUE EL PRIOR DE MEIÀ TENIA AL TERME DE VILANOVA DE MEIÀ

En aquest apartat incloem tot el capítol 11, en el que estudiem el cas especial de les propietats alodials, rendes i altres drets que el prior de Santa Maria de Meià, posseïa al terme de Vilanova de Meià, durant el segle XVI i XVII. En aquesta vila el prior només tenia la jurisdicció espiritual, però la senyoria i la jurisdicció temporal era del Capítol de canonges de la Seu d'Urgell.

1. Introducció general: la senyoria, les jurisdiccions i les altres possessions que Capítol d'Urgell tenia a Vilanova de Meià

Com que de manera recurrent parlem d'aquest tema, abans de començar el capítol XI, donarem notícia i concretarem una mica alguns aspectes sobre la senyoria i les jurisdiccions que el Capítol de Canonges d'Urgell tenien al terme de Vilanova de Meià i de quina manera li havien pervingut; així com de les dues carlanies o feus que havien comprat durant el segle XVII, i finalment les propietats alodials rústiques i urbanes que tenien acensades a diferents persones de Vilanova i de Santa Maria. Aquestes concrecions pensem que serveixen per tenir una idea més exacta del terme de Vilanova de Meià on el prior de Santa Maria de Meià hi tenia moltes possessions i que estudiem en aquest capítol.

L'adquisició per part del Capítol d'Urgell de la senyoria de Vilanova de Meià data del 18 de juliol de 1426. Consta en un inventari dels documents que es guarden a l'Arxiu del Capítol d'Urgell, fet en una data indeterminada del segle XVII, que es trobaven al calaix de Vilanova de Meià⁵¹⁰. Aquest document que posem a la nota és un resum de l'escriptura de la venda de Vilanova de Meià, Castelló de Meià, Fabregada i Ariet als canonges de la Seu, amb tots els seus drets i jurisdiccions. També hi consta en el mateix document que el Capítol adquirí la jurisdicció civil i criminal sobre la resta dels pobles de la Coma de Meià, tot i que, com a mínim a mitjans del segle XVII (1643) en temps

⁵¹⁰ ACU. Vilanova de Meià, Lligall Gros. Documentació diversa. "Inventari sobre el calaix de Vilanova de Meià". En parlar d'aquest calaix diu textualment:

" *Vilanova de Meià* .

Lo Rei Dn. Alfonso, als 18 de juliol de 1426 en lo onzè any de son regnat, vené al molt il·lustre Capítol de Canonges prelats de la santa església de la Seu d'Urgell, libre y franch de alou, los castells, vila y llochs de Vilanova de Meyà, Castelló de Meyà, de Ariet y de Fabregada, en lo Principat de Catalunya, Bisbat de Urgell, situats ab sos termes, territoris y edificis, ab los dominis directes y emprius drets de comis, y ab los termes i territoris, nobles, cavallers, feus, feudataris, vassalls, masos, bordes, quadres y poblacions, y demés feus y los directes dominis, homes, dones, de qualsevol llei, estat o condició, ab tota jurisdicció, mer y mixt imperi y altra qualsevol jurisdicció alta y baixa, civil y criminal y ab exercici de aquells y altre qualsevol dret a dit Senyor Rei y a los successors pertanyents y expectants en dits castells vila y llochs, és a saber de Gàrzola, Santa Maria de Meyà, de Coscollera y de Argentera, per lo preu de deu mil florins, com a par del privilegi o drets de vendició, en dit any 1426, en lo calaix de Vilanova de Meyà de núm. 1.

Així mateix consta del dret de possessió en poder de Ramon Miralles, notari del Senyor Rei, als 28 de octubre de 1426, presa per Ramon Margarit habitant de la vila de Camarasa com a procurador del dit Senyor Rei a Galceran de Gósol, síndic del Capítol, consta tot en un pergami que és al calaix de Vilanova de Meyà núm. 2."

del prior Josep de Jalpí, tal i com estudiem en el capítol 6 del nostre treball, a Santa Maria de Meià ja no en tenien la jurisdicció civil ni criminal, les quals pertanyien de nou al prior. La venda per part del rei, Alfons el Magnànim, de Vilanova de Meià i els llocs de Castelló de Meià, Ariet i Fabregada, al Capítol d'Urgell es va fer a carta de gràcia (empenyament), pel preu de 10.000 florins d'or d'Aragó, que equivalien a 5.500 lliures barceloneses⁵¹¹.

En el capbreu de jurisdicció de Vilanova de Meià del 1677 que el Capítol d'Urgell va manar redactar, els paers i prohoms del Consell General de la vila responen sota jurament a aquestes preguntes que posem a la nota⁵¹² i on queda clar que els canonges posseïen la senyoria i les jurisdiccions civil i criminal de Vilanova, no obstant la vila no podia ser separada de la corona i mantenia els antics privilegis reials.

Dins el terme de Vilanova de Meià hi havia tres carlanies o feus⁵¹³: la carlania de Vilanova de Meià, de Francesc Vilanova, la més important de totes, ara coneguda com la carlania de Belloch; la carlania de Pere Melssior i la carlania dels senyors Cerdà i Rocaspana. Aquesta última (la carlania dels Cerdà i Rocaspana) en aquestes dates (1677) ja era propietat de la Comunitat de con-rectors de Vilanova, sense que de moment en coneguem més detalls. Les altres dues, el 1677, també eren propietat del

⁵¹¹ ACU. Vilanova de Meià, Lligall Gros. Documentació diversa. Com que la compra va ser feta amb penyora; l'any 1803 (377 anys després), el fiscal reial, en nom del rei Carles IV, redimeix la penyora dels 10.000 florins i ordena al Capítol que retorni Vilanova i els altres pobles a la corona. Aquesta decisió reial suposa un llarg plet entre el Capítol d'Urgell i el monarca. Entre la documentació aportada per ambdues parts per refermar els seus arguments, transcrivim literalment un fragment del document que parla de la venda a carta de gràcia de 1426:

"El fiscal Dn. Tadeo Gómez en la mejor forma en derecho, dice que el Señor Rey Dn. Alfonso IV de Aragón concedió en empeño, o venta a carta de gracia, al venerable Deán i Cavildo de la iglesia de Urgel, la villa de Villanueva de Meyá y los lugares de Castellón de Meyá, Iriet y Fabregada con la jurisdicción señorío y vasallaje y demás derechos y pertenencias que se expresan el documento otorgado en su razón en 18 de julio de 1426, inserto en la certificación que acompaña, dado por el Archivero General de la Corona de Aragón (...), en precio todo de diez mil florines de oro de Aragón, equivalentes a cinco mil quinientas libras barcelonesas, con la expresa reserva de poder el mismo Señor Rey o qualquiera de sus sucesores redimir y recobrar todo el empeñado o vendido, devolviendo al Cavildo o sus sucesores el referido precio (...)"

⁵¹² ACU. Capbreu de Vilanova de Meyà de 1677. Signatura 520. Els paers i prohoms del Consell General de la vila responen, sota jurament, a aquestes preguntes:

"Et primo fuerunt interrogati per dictum il.lustris dominum comissarium. La vila de Vilanova de Meyà y terme de aquella de qui és y qui la posseheix ?

Et dixerunt ques del il.lustre y molt reverent Capítol d'Urgell y és veritat que han entés a dir que està en penyora y diuen les cartes que no poden ser separats de la Corona Real.

Interrogati, la jurisdicció alta y baixa, civil y criminal, mer i mixt imperi e exercici de aquella e tota altra jurisdicció y senyoria de dita vila de Vilanova de Meyà y terme de aquella, e la creació de batlle i altres ofissials, de qui és y a qui pertany?

E digueren que de dit molt il.lustre i reverent Capítol, conforme la tenia aquell qui la empenyorà."

⁵¹³ ACU. Capbreu de Vilanova de Meyà de 1677. Signatura 520, op. cit. Els paers i prohoms del Consell General de la vila continuen responent a les preguntes del capbreu:

"Interrogati, si dins de les dites afrontacions (del terme de Vilanova de Meià) hi ha algunes carlanies y feus.

E digueren que hi ha una carlania que és del Molt Il.lustre Capítol d'Urgell, que ans era de mossèn Francesc Vilanova, dita la carlania de Belloch, y dit Capítol la te per compra; y també hi ha altra carlania que vui la posseheix dit Il.lustre Capítol per compra ne té feta, que ans era de Pere Melssior y altra carlania que vui és de la Reverent Comunitat de la present vila de Vilanova de Meyà, que ans era dels senyors Cerdans i Rocaspana".

Capítol d'Urgell per compra, però d'aquestes en coneixem més detalls ⁵¹⁴. La carlania de Pere Melssior, dita d'Arnau de les olives, la van comprar els canonges d'Urgell el 1633 per 1250 lliures. La carlania d'Àngela de Vilanova també la van comprar els canonges d'Urgell el 1645, durant el daltabaix econòmic i social provocat per la Guerra dels Segadors.

Pel capbreu jurisdiccional de 1677, que ja hem esmentat, ens assabentem de les propietats alodials que el Capítol de canonges de la Seu posseïen a Vilanova de Meià, a demés de la senyoria i les jurisdiccions i que tenien establertes en emfiteusi a nou persones (6 de Vilanova de Meià i 3 de Santa Maria de Meià). Els canonges d'Urgell, tenien a Vilanova nou figures rústiques, un hort i dos coberts de casa dintre del clos de la vila (un al carrer de la Secla i un altre al carrer de Ratera). D'aquestes propietats, les persones que les cultivaven i posseïen els n'havien de pagar els corresponents delmes dels seus fruits però també els censos, si s'esqueia, de cada una ⁵¹⁵.

⁵¹⁴ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit, documentació diversa, document sense data però redactat a bans de 1645: "*Fa per la compra de la Carlania de Vilanova de Meià pel Capítol d'Urgell*". Aquest document diu textualment: "*Dona Àngela de Vilanova i Macip, carlana de Vilanova de Meià, vendrà la carlania te y posseïx en dita vila de Vilanova de Meyà al Molt Il·lustre Capítol d'Urgell, atès que dit Molt Il·lustre Capítol te ja en dita vila la jurisdicció y dita venda farà dita dona Àngela per pagar i satisfer los crèdits següents:*

1r. 218 lliures de censal (11 lliures de pensió), concedit per la Comunitat de Con-rectors de Vilanova.

2n. 200 lliures, d'un altre censal (10 lliures de pensió), fet per Albina Pons.

3r. 2.300 lliures per un censal (115 lliures de pensió), que li havia fet Àngela Spiga.

4t. 500 lliures a Àngela Spiga per les pensions caigudes sobre dit censal.

5è. 700 lliures a Hierònima Belloch, la seva nora, muller de Joan Pau de Belloch y de Vilanova, que se li deuen pagar per la mort de Joan Pau de Belloch sense fills (...).

6è. Que el diner que restarà del preu de la carlania serviria per quitar un terso que va empenyar Joan Pau de Belloch a Francesch Bru per 3600 lliures (...)"

Finalment en un altre document sense datar, però anterior a 1645, el canonge d'Urgell Pau Claris, des de Barcelona, ordena al Capítol de la Seu que concedeixin un censal de 2.000 lliures a dona Àngela de Vilanova i Macip, que ha de servir com a dot per poder casar la seva filla, Maria Gràcia, amb el senyor Diego de Belloch. Precisament la Carlania de Vilanova són les possessions que posen com a penyora d'aquest censal. La venda efectiva de la carlania de Vilanova de Meià al capítol de canonges de la Seu d'Urgell es realitza el dia 9 de maig de 1645, i són els canonges els que cobreixin tots aquests deutes, però no es diu la quantitat exacta que en van pagar.

En un document similar es dóna notícia de la venda de la carlania dita d'en Melssior: *El dia 2 de juliol de 1633, Pere Melssior, el seu fill i la seva muller Helena, venen la carlania de la seva propietat al Capítol d'Urgell pel preu de 1250 lliures.*

⁵¹⁵ ACU *Capbreu de Vilanova de Meyà de 1677*. Signatura 520. op. cit. En una de les respostes que donen els paers i prohoms de Vilanova assenyalen que quan els representants del Capítol venien a Vilanova posaven a casa de Perot Melssior (al que havien comprat la carlania i segurament la casa), la qual era habitada aleshores per Pere Tarrats. Al final del document, i com si fos un capbreu convencional, fan acudir a declarar les nou persones (6 de Vilanova de Meià i 3 de Santa Maria de Meià) que tenien acensades propietats alodials dels canonges de la Seu al terme de Vilanova de Meià i que posem de forma resumida:

. **Lluís Costa**, de Vilanova de Meià, pagava 13 sous i 2 gallines de cens, per una finca plantada de vinya i oliveres que tenia a la partida dels Solans.

. **Elisabet Terrer**, de Santa Maria de Meià, pagava una gallina de cens per un hort.

. **Pere Joan Pejoan**, de Vilanova de Meià, pagava dues gallines de cens, per una finca plantada de vinya que tenia a la partida de Sant Pere de l'Obac.

. **Jacint Ramon**, de Vilanova de Meià, tenia un cobert de casa al carrer de Ratera (actual carrer de Ponent), pel que en pagava anualment una gallina de cens.

. **Pere Ferrer** tenia un pati de casa al carrer de la Secla (actual carrer de la Font), pel que en pagava de cens 1/2 gallina.

Per realitzar aquest treball sobre les propietats que tenia el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, hem utilitzat quatre documents: el Capbreu Vell de Meià (1557), el Capbreu elaborat entre 1627-1637, el Llevador dels delmes i censos de 1638 i la Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià de 1640. Una part de la informació que hem treballat en aquests capítol ha servit per completar altres capítols del nostre treball. Aquestes propietats, rendes i altres dret que el prior tenia en un terme que no era de la seva jurisdicció temporal, però sí de l'espiritual, ens permet entrar una mica més a fons en les persones que habitaven els nostres pobles i els seus oficis; els cultius que predominaven a la Coma de Meià i la seva evolució en vuitanta anys; les rendes que rebia el prior (delmes, quísties, censos), i l'acord que va acabar fent amb el carlà de Vilanova de Meià alhora de repartir-se íntegrament de forma proporcional els delmes de moltes finques.

. **Francesc Bàgils**, de Vilanova de Meià, pagava delme per un finca de dos jornals de terra platada de vinya i oliveres que tenia a la partida dels Prats.

. **Miquel Terrer**, de Santa Maria de Meià, pagava delme per una finca plantada de vinya que tenia a la partida de la Coma.

. **Josep Bons**, teixidor de lli de Santa Maria de Meià, pagava 4 sous de cens per una finca de terra campa que tenia a la partida de les Planes.

. **Miquel Oromir**, de Vilanova de Meià, pagava 1 sou de cens, per una finca que tenia a la partida de les Planes.

. **Miquel Brescó**, de Vilanova de Meià, pagava delme i 29 sous de cens, per tres finques que tenia respectivament a les partides dels Solans, el Reguer i les Planes.

CAPÍTOL 11.

11. Les propietats, rendes i altres drets que el prior de Meià tenia a Vilanova de Meià als segles XVI i XVII

11.1. Introducció

Quatre són els documents que ens serveixen com a base per estudiar les propietats, les rendes i els altres drets que el prior de Santa Maria de Meià tenia al terme municipal de Vilanova de Meià del qual tenia totes les jurisdiccions el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell: el Capbreu Vell de Meià (1557)⁵¹⁶, el Capbreu elaborat entre 1627-1637⁵¹⁷, el Llevador dels delmes i censos de 1638⁵¹⁸ i la Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià de 1640⁵¹⁹.

Ens hauria agradat poder estudiar les propietats, les rendes i altres drets que tenia el prior de Meià en les poblacions que estaven sota la seva directa senyoria i jurisdicció

⁵¹⁶ ACU. Lligall petit (1). *CAPBREU VELL DE MEIÀ. capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557)*. Document relligat en 22 fulls de paper mida mig foli allargat i escrit en lletra gòtica cursiva.

. ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Al davant d'aquest capbreu es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el Capbreu Vell de Meià de 1557, ocupant les 13 primeres pàgines escrites en lletra humanística cursiva.

⁵¹⁷ ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Document original que es conservava a l'Arxiu del Priorat de Meià amb les signatures i l'autenticació del notari públic de Vilanova de Meià, Pere Serradell. En el mateix document, primerament es transcriu íntegrament en una còpia simple el Capbreu Vell de Meià de 1557 a les 13 primeres pàgines. Tot seguit apareix el capbreu original amb les declaracions dels 53 emfiteutes de Vilanova de Meià, fins a la p. 25. A partir de la p. 26 comencen les citacions i el cartell per la continuació del capbreu amb els emfiteutes de Santa Maria de Meià i la Vall d'Ariet, les quals acaben a la p. 44.

. ACU. Signatura 521. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià*. Còpia simple del segon capbreu (16 d'agost de 1627 – 21 de gener de 1637) que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, ja que els canonges eren els senyor jurisdiccionals, en nom del rei, de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet.

⁵¹⁸ ACA. Diversos, Meià, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Eriet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del seu (capbreu?) original del modo i forma següents*.

Acaba el Llevador amb la declaració d'Antoni Farrer de la Vall d'Ariet i amb aquesta nota final: *Finis del present Llevador. Essent prior lo lltre. i Molt Reverend Sr. Fra Josep de Jalpí i Julià del Priorat de Santa Maria de Meià. Jo Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, he escrit i traslladat lo present sobre dit Llevador tret i escrit de l'original Capbreu i ab tota fidelitat copiat avui als 26 d'abril, any 1638.*

Són amb tots: 83 persones, que són 141 ítems.

⁵¹⁹ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit 2. *Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo lltre. Sr. Prior de Meià Dn. Fra Josep de Jalpí i Julià, en i sobre moltes i diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova, de les quals unes pagaven lo delme a dit Prior de Meià i altre pagaven lo delme a dit Sr. Belloch. Així que ab tota igualtat de les dos parts s'és feta dita canviació i per llevar los molts fraus que se feien quiscun any a dit Belloch i també a dit Prior, com llargament se conté en dit acte. Fou fet a 9 de setembre de 1640*. Aquest document va ser redactat pel notari de cúria del priorat de Meià, Pere Serradell. La còpia que tenim consta de trenta folis manuscrits i està redactada i autenticada el 1793 per Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià.

temporal, com Santa Mara de Meià, Figuerola, Peralba, Cabrera, Rúbies i els pobles de la Vall del Priorat (San Miquel de Casell Jussà, Sant Martí de Barcedana i Sant Cristòfol de la Vall). De moment, però, no hem trobat ni els capbreus ni els llevadors de delmes d'aquests pobles i ens hem de conformar amb la informació que hem estudiat de forma més general als capítols 5,6 i 7 d'aquest treball. Però sí que hem trobat els dos capbreus que els priors de Santa Maria de Meià van fer elaborar el 1557 i el 1627-1637, sobre les terres que posseïen al terme de Vilanova de Meià, el qual estava sota la senyoria i la jurisdicció temporal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Un complement molt important del segon capbreu és el Llevador de delmes i censos de 1638, que està relacionat directament amb les declaracions d'aquest capbreu i en la gran majoria dels casos repeteix fil per randa el que allí es conté. Finalment hem pogut localitzar un quart document també directament relacionat amb el segon capbreu, és la Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià l'any 1640, ja que ambdós senyors es queixen que molts emfiteutes, tant de Vilanova de Meià com de Santa Maria de Meià cometien frau a l'hora de pagar els delmes, ja que el prior i el carlà se'ls repartien d'algunes finques en diverses proporcions i això propiciava el frau. A part del document íntegre que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, al capbreu de 1627-1637, a les declaracions dels emfiteutes de Vilanova de Meià, consten en una nota marginal aquelles finques que estaven afectades per la concòrdia i permuta, el delme de les quals passava tot sencer al carlà de Vilanova.

Per estudiar de forma general aquest període històric de Catalunya que abasta des de la segona meitat del segle XVI (1557), fins a la Guerra dels Segadors (1640) i les seves repercussions econòmiques, és important conèixer l'obra de Pierre Vilar⁵²⁰. També és important per al nostre relat de Meià, conèixer l'obra de Núria Sales,⁵²¹ on ens apropa a les relacions dels senyors i vassalls durant el segle XVII i també una visió més general de les grans crisis que es van viure en aquest segle. En la mateixa línia general del nostre relat podem seguir el discurs de Manuel Ardit⁵²², en el què explica que durant l'Edat Moderna la senyoria, que havia nascut a l'Edat Mitjana, va ser un element essencial de la societat rural tant a Catalunya com a tots els Països Catalans. On queda definit clarament el dret de la capbreuació per part dels senyors és a l'obra de Vicens Vives⁵²³ on parla dels remences i de la Sentència Arbitral de Guadalupe. Per conèixer

⁵²⁰ VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna. Vol 2, El medi històric*. Apartat B. El segle XVI: 1492-1598. Catalunya dins l'impuls imperial espanyol. P. 225-307. En primer lloc "La Catalunya agrària del segle XVI: estabilització i prosperitat, o persistència de la crisi?" p. 294-298. I també "Estructura agrària i augment demogràfic", p. 304-307.

⁵²¹ SALES, Núria. *Història de Catalunya, vol. IV. Els segles de la decadència. Segles XVI-XVIII*. Aquest llibre és important en general pel nostre treball sobre Meià, però en particular és de molt interès per al capítol que redactem, el capítol II, "Senyors i vassalls a la Catalunya dels segles VI-XVIII". Dins d'aquest capítol, són un complement important: l'apartat que tracta de la persistència dels lligams de vassallatge (p. 129-152); també el que estudia la persistència de servituds i càrregues senyorials (p. 180-200); el que parla d'una "pagesia" molt diferenciada (p. 202-210).

⁵²² ARDIT, Manuel. Capítol "LA SENYORIA". P 485-509. *HISTÒRIA AGRÀRIA DELS PAÏSOS CATALANS. Edat Moderna III*. Coordinat per Eva Serra. Edita Fundació catalana per a la recerca i innovació, Universitat de Barcelona, 2008.

⁵²³ VICENS VIVES, Jaime. *Historia de los remensas (en el siglo XV)*. Barcelona (Vivens Vives) 1978, p 165-166. A l'Apèndix II tenim el text de la Sentència Arbitral de Guadalupe del 21-04-1486. A l'article VII diu textualment: "Item sentenciam arbitram e declaram que los dits pagesos hagen de prestar sacrament e homenatge de propietat a sos senyors tantes vegades quantes aquells voldran, regoneixent que tenen les masies e cases, ab ses terres, honors e possessions, per los dits senyors e senyores, però sense càrrec de remença personal e dels altres cinc mals usos (...) e que los dits pagesos e successors llurs, no obstant

de forma general l'origen i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya abans i després de la Sentència Arbitral de Guadalupe, és important l'article d'Eva Serra⁵²⁴ que cita estudis realitzats tant pels historiadors en general, com per historiadors del dret. De la mateixa autora cal tenir molt en compte sobre aquest tema de l'evolució de la senyoria a Catalunya el 2n. capítol de la primera part del seu llibre sobre la baronia de Sentmenat⁵²⁵. Per apropar-nos més al treball que realitzem sobre els dos capbreus del prior de Meià, ens ajuda força el treball d'Eva Serra sobre la baronia de Sentmenat⁵²⁶, i també el treball d'Enric Vicedo sobre les terres de Lleida i el desenvolupament català del segle XVIII⁵²⁷, que tot i estudiar el segle XVIII té molts aspectes en comú amb el nostre treball. També creiem que és important per apropar-nos al període previ a la Guerra del Segadors en què està basat el nostre treball, l'estudi que fa l'Enric Vicedo sobre els latifundis a les planes de Lleida⁵²⁸. Per nosaltres és important el capítol "1630-1730/1750. De la crisi a l'inici de la recuperació del Set-cents", en què s'estudien les possessions que el Capítol de canonges de Lleida tenien en diversos termes propers a la ciutat. Per contextualitzar l'economia i la societat a Catalunya durant la segona meitat del segle XVII, cal conèixer l'article de Jaume Dantí⁵²⁹ on estudia el redreç econòmic que es va viure en el darrer quart del segle i la revolta oberta al camp, la dels Barretines, que juntament amb les guerres amb França, van fer possible que l'austracisme arrelés en diversos sectors socials i es fes present en la Guerra de Successió. Passem a estudiar un per un aquests quatre documents .

lo dit sagrament e homenatge, pugan renunciar, deixar e desemparar los dits masos e cases ab les propietats, terres, honors e possessions, quan volran, e que se'n pugen anar llibrement a on volran ab sos bens mobles".

En aquesta part de la sentència s'està definint el dret de capbreu que li va quedar al senyor i que en el fons és la base de l'estudi sobre les rendes senyoriales que estudiarem.

⁵²⁴ SERRA i PUIG, Eva. "Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya" *Història agrària* núm. 7.

⁵²⁵ SERRA i PUIG, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Editorial Crítica, Barcelona 1988. En el capítol 2 de la primera part, en primer lloc fa un breu balanç historiogràfic sobre el règim senyorial català després del plet remença (p 40-49); tot seguit apareix l'apartat de la legislació feudal després de 1486 (p. 49-57), i finalment l'apartat de les constitucions inavabades de 1626 i 1632 (p. 57-59).

⁵²⁶ SERRA, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII*. [...] op. cit. Ens interessa per complementar el nostre relat, l'estudi sobre la capbreuació i l'atorgament d'establiments emfitèutics (p. 87-104). També són del nostre interès quan s'explica la forma de delmar de la parròquia de Sentmenat i la de Caldes (p. 113), el qual és repartia entre el baró i el rector i, per la complexitat, recorda el repartiment del delme entre el prior de Meià i el carlà de Vilanova de Meià, però a Sentmenat van arribar a un plet i a Vilanova a una concòrdia. En aquest mateix apartat hem comprovat la importància que tenien els llevadors a l'hora de concretar els diversos aspectes del capbreu (p. 112-115). Per poder comparar els cultius que es donaven a cada territori és important veure l'apartat 1: *Conreus, tècniques i eines en el segle XVII al camp català*, especialment quan es parla del delme i els diferents conreus (p 155-176)

⁵²⁷ VICEDO I RIUS, Enric. *LES TERRES DE LLEIDA I EL DESENVOLUPAMENT CATALÀ DEL SET-CENTS. Producció, propietat i renda*. Editorial Crítica, Barcelona 1991.

⁵²⁸ VICEDO RIUS, Enric. *Pagesia, accés a la terra i desenvolupament històric. Els latifundis eclesiàstics a la Catalunya occidental plana (segles XVII-XX)*. Pagès Editors. Lleida, 2015. p. 45-78, en el capítol "1630-1730/1750. De la crisi a l'inici de la recuperació del Set-cents", apareixen alguns dels aspectes que nosaltres treballem com poden ser els tipus de cultius que es donaven en aquests latifundis, pagaments delmes i primícies, especialment en relació al període previ a la Guerra dels Segadors.

⁵²⁹ DANTÍ i RIU, Jaume. "Catalunya entre el redreç i la revolta: afebliment institucional i diferenciació social". p. 55-76. *Manuscrit. Revista d'Història Moderna* 30.

11.2. El Capbreu Vell de Meià (1557)⁵³⁰

(Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **Taula 11.2.** d'aquest capítol).

És el primer capbreu de les terres i rendes que posseeix el prior del Monestir de Santa Maria de Meià al terme de Vilanova de Meià, el qual estava sota la senyoria i jurisdicció temporal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Les capbreuacions són fetes en temps del prior de Meià Bernat de Josa i fa d'apoderat i procurador del prior en Pere Joan Sarradell, batlle de Santa Maria de Meià, que és l'encarregat de rebre les declaracions dels emfiteutes. Actua com a notari elegit de les capbreuacions en Francesc Mir, prevere. Acaben les confessions dels diversos emfiteutes el dia 11 de maig de 1557.

El prior Bernat de Josa i de Cardona⁵³¹ va néixer a la Casa Prioral de Meià. La seva mare era filla lilegítima del prior Joan de Cardona. Joan de Cardona era conseller d'Aragó, però en quedar vidu va ser nomenat prior de Meià i bisbe de Barcelona conjuntament. Durant el seu mandat va fer edificar una part de la Casa Prioral de Santa Maria. La seva filla es va casar amb Guillem de Josa, per això el futur prior havia nascut al Monestir. Bernat de Josa fou dues vegades prior de Meià (primer de 1566 a 1569, i per segona vegada el 1575). També fou abat de Sant Salvador de Breda (1569-1573), abat de Sant Miquel de Cuixà (1573-1574) i bisbe de Vic (1574-1575). Durant el seu mandat va fer redactar el *Capbreu vell de Meià*, que ara estudiem.

Tant la versió d'aquest capbreu que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, com el que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, estan molt resumits i donen molt poca informació complementària ja que ni tan sols es diu el dia que comencen les declaracions dels emfiteutes i es limiten a deixar constància del dia en que acaben, però tampoc donen gaire informació de les terres declarades, ja que ni tan sols es diu l'extensió de les finques. Es limiten a dir-ne la partida del terme on estan situades, els cultius que s'hi dona a cadascuna, les afrontacions amb els diversos veïns i a qui paguen el delme (el prior de Meià o el carlà de Vilanova) i en alguna ocasió també apareix a les declaracions a qui han de pagar la primícia.

11.2.1. Els propietaris

Del terme de Vilanova de Meià en posseïa la senyoria i totes les jurisdiccions en nom del rei, el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell des del 1426, quedant clarament

⁵³⁰ ACU. Lligall petit (1). *CAPBREU VELL DE MEIÀ. capbreu de les terres i rendes que té el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià (11-05-1557)*, op. cit.

. ACA, Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Al davant d'aquest capbreu es troba transcrit íntegrament en una còpia simple, el Capbreu Vell de Meià de 1557, op. cit.

⁵³¹ . ZARAGOZA PASQUAL, Ernest. *Catàlogo de los prelados de Santa Maria de Meyá (593-1842) [...] op. cit.* Diu textualment: "50. *Illmus ac Rmus D D Fr Bernardus V de Josa, Illmi D D Johannis de Cardona ex matre nepos, primum huius coll ac sec ecc Meyan et Gualteriensis prior, ab an 1566 ad an 1569, quo fuit creatus abbas Sancti Salvatoris de Breda, postea Sancto Michaelis Coxensis, ac demum episcopus Vicensis et iterum huius ecc Meyanen prior commendatarius an 1575*". A la nota 23 aclareix que Bernat de Josa fou abat de Breda des del 30 d'agost de 1569 fins al 9 de novembre de 1573, que va ser elegit abat de Sant Miquel de Cuixà (1573-74). Més tard va ser bisbe de Vic des del 15 d'octubre de 1574 fins al 12 de setembre de 1575 quan va morir.

explicada aquesta jurisdicció en el capbreu jurisdiccional de Vilanova de Meià de 1677⁵³² i en la introducció del present capítol.

Declaren en la capbreuació que estem estudiant, un total de 57 persones (51 són veïns de Vilanova de Meià i 6 de Santa Maria de Meià). Per la capbreuació només coneixem l'ofici o ocupació de nou dels declarants ja que es diu explícitament a què es dediquen:

Sastres: mestre Francesc Lleonart, mestre Gilabert i mestre Joan Sarradell.

Sabater: mestre Marc Grau.

Ferrer: mestre Jaume Vilanova.

Teixidor: Joan Rossell de Santa Maria de Meià.

Preveres: mossèn Francesc Mir i mossèn Antoni Rocaspana.

Carlà de Vilanova de Meià: mossèn Lluís Jerònim Vilanova.

Cal tenir en compte que els emfiteutes que tenen un ofici són tractats com a mestres, llevat del teixidor de lli. També podem veure que el carlà de Vilanova, que té dret a cobrar una part o a vegades tot el delme de moltes de les finques declarades, també es propietari d'una peça de terra a les Vilamores, plantada de vinya, de la qual paga tot el delme al prior. Els restants 48 conreadors dels que no s'especifica el seu ofici o ocupació, pensem que han de considerar-se com a pagesos.

Vídues: Na Gassola, Na Barbera, Na Cases, Na Esperança i Na Margarida Serra.

Una dada si més no curiosa que es dedueix d'aquesta capbreuació és el nombre tan elevat de vídues (5) que suposa el 9% de les persones que declaren.

Un estudi més aprofundit sobre els grups socials d'aquest capbreu els trobarem al capítol 10, Els grups socials; apartat 10.7. El cas de Vilanova de Meià.

11.2.2. Finques i tipus de cultius

El prior de Santa Maria de Meià tenia la propietat alodial i donava en emfiteusi un total de 127 finques al terme de Vilanova de Meià l'any 1557, però en el capbreu no es declara l'extensió de cada una d'elles. L'única cosa que declaren els emfiteutes és el tipus de cultiu que s'hi donava:

Quadre 11.1. Finques i tipus de cultius al terme de Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1557 (amb gràfics)

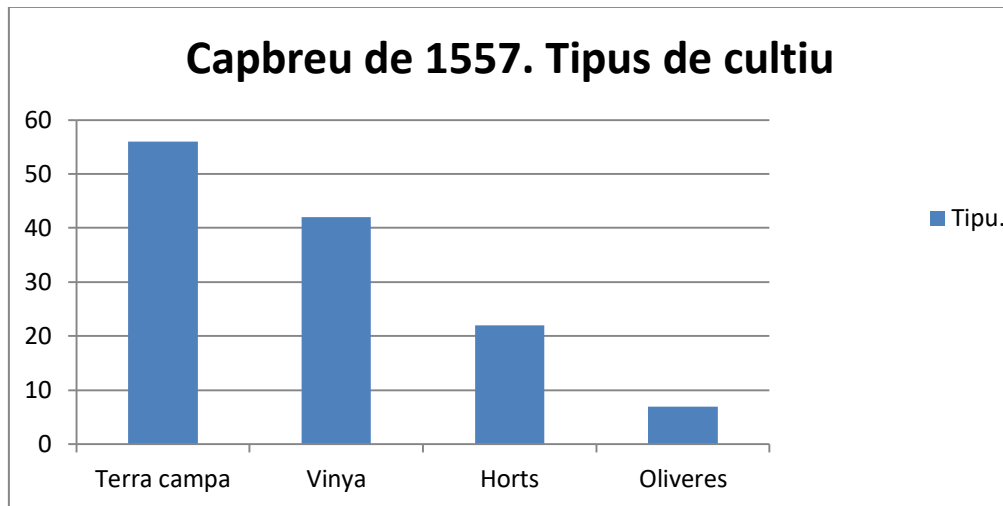
Terme de Vilanova de Meià	Terra campa	Vinya	Horts	Oliveres
Nombre de finques	56	42	22	7
%	44%	33%	17%	6%

En les declaracions d'aquest capbreu no podem deduir el nombre de jornals a que es dedicava cada tipus de conreu, perquè no s'especifica, però sí que podem veure quins

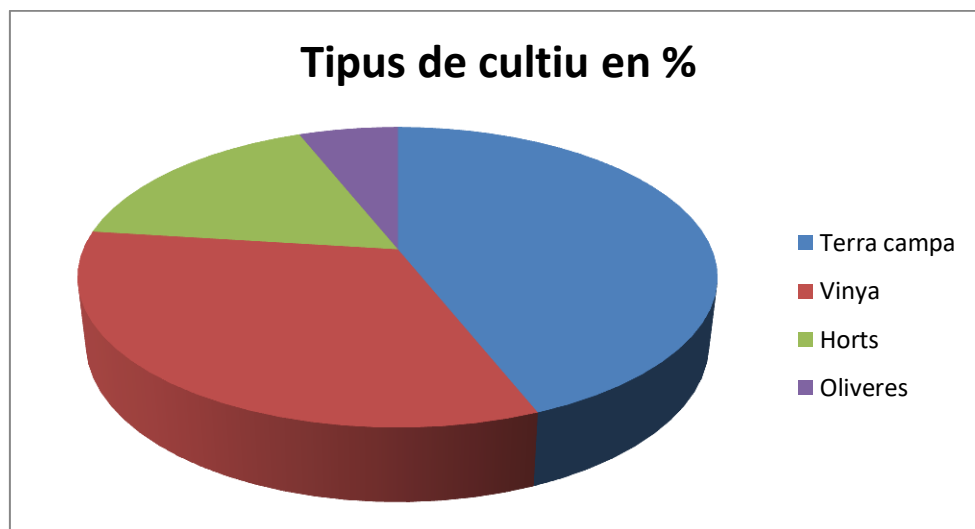
⁵³² ACU. Vilanova de Meià. Lligall Gros. Documentació diversa, *Inventari sobre el calaix de Vilanova de Meià*. op. cit. És un resum de l'escriptura de la venda de Vilanova de Meià, Castelló de Meià, Fabregada i Ariet als canonges de la Seu, amb tots els seus drets i jurisdiccions.

. ACU. *Capbreu de Vilanova de Meià. 1677*. Signatura 520. op. Cit. En aquest capbreu jurisdiccional els tres paers, l'edil i els tretze prohoms que formen part del Consell General de la Universitat de Vilanova de Meià diuen que el propietari de Vilanova de Meià és el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, però que aquesta propietat és en penyora. Queda molt clar que els canonges de la Seu posseïen Vilanova en penyora i que en tenien la senyoria i tota la jurisdicció, no obstant la vila no podia ser separada de la corona i mantenia els antics privilegis de quan era del rei.

eren els cultius més abundants al terme de Vilanova de Meià en les terres que eren propietat del prior de Santa Maria de Meià. A mitjans del segle XVI la majoria de les finques eren de *terra campa* (56 finques, el 44% del total), destinades bàsicament al cultiu de cereals. Era l'extensió més gran de les terres cultivades la qual cosa demostra la importància que tenien en aquesta època en l'economia rural els cereals, bàsicament el blat, destinat sobretot a la farina panificable, doncs el pa era l'aliment bàsic de la població. Cal no oblidar que de la terra campa, una part important (gairebé la meitat) s'havia de deixar anualment en guaret sense sembrar ja que amb la poca quantitat d'adobs que s'utilitzaven (el boïcs o formiguers i el fems del bestiar) la terra s'empobria molt i la producció de gra era molt minsa si no es deixava en guaret per descansar.

El segon cultiu en importància era *la vinya* (42 finques, el 33% del total). El cultiu de la vinya en aquesta època a la Coma de Meià ja no era per a l'autoconsum i amb tota seguretat hi havia força excedents, la qual cosa havia de fer possible un negoci de venda de vi i altres productes derivats força notable, amb uns canals comercials importants, que de moment no en tenim constància.

La trilogia de cultius mediterranis acabava a la Coma de Meià amb *l'olivera* (7 finques, el 6% del total). Considerem que el cultiu de l'olivera en el moment del capbreu estava molt poc desenvolupat ja que s'hi dedicava un nombre molt petit de finques i pensem

que poc tenia a veure amb els molins d'oli que hem estudiat que hi havia al priorat a la tercera dècada del segle XVII.

Els horts. Les 19 parcel·les de regadiu dedicades a horts mereixen un comentari a part ja que totes les cases del poble, sense excepció, tenien un hort on es collia una part important d'allò que diàriament es consumia, que era tota classe d'hortalisses, llegums, verdures i en general recapte. Aquests horts es trobaven als indrets regats pel Rec de la Vila o el Rec del Molí. Les partides on es trobaven eren:

6 horts: la Insolia o les Planetes.

4 horts: el Molí d'oli.

2 horts: la Codina i el Claverol.

1 hort: Solsona, els Estiradors, el Riu Boix, el molí de mossèn Pallàs i l'Era vella.

11.2.3. Situació de les finques: les partides del terme

Posarem les partides del terme on es trobaven les finques capbrevades i les posem ordenades de major a menor, així ens permetrà localitzar més fàcilment en quins indrets del terme el prior de Santa Maria tenia més terres en propietat:

16 finques: les Coromines.

12 finques: els Prats.

10 finques: Insolia o Planetes, Les Tàpies.

7 finques: Sant Pere o Riu de Sant Pere.

5 finques: l'Albaneda, i el Ciscar,

4 finques: Comadúdula, els Solans i la Troïda.

3 finques: les Vilamores.

2 finques: el Molí, les Planes, lo Forat, els Vilars, les Fanecades i lo Serradell.

1 finca: els Callissos, el Pla, la Creu de la Celada, la Torre, la Capçada, la Creu del Pradet, lo Caodal, la Vilella, el Comellar, lo Reguer, les Fanecades, la Cubera, la Cortada, el Francesquet, la Passada, l'Escubeller, l'Era, Gramenet i la Sort.

11.2.4. Les rendes

L'estudi en profunditat del delme que el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova percebien de les terres que el prior tenia al terme de Vilanova de Meià, però també de les primícies que tenien dret a cobrar la Comunitat de Con-rectors de Vilanova i el mateix prior, segons el capbreu de 1557; estan estudiades en profunditat al capítol 7, a l'apartat 7.4.1. a). El Capbreu Vell de Meià (1557).

11.2.5. Conclusions

Com a conclusió podem recordar que aquest és el primer capbreu que el prior de Santa Maria de Meià fa elaborar de les terres alodials que posseïa al terme de Vilanova de Meià el 1557, que són un total de 122 finques la gran majoria de les quals (111) són cedides en emfiteusi i cultivades per pagesos i persones de Vilanova de Meià (51) i solament 11 ho són per pagesos i persones de Santa Maria de Meià. Hem constatat que la majoria d'aquestes finques pagaven tot el delme al prior (Verge Maria de Meià al capbreu), una porció considerable el pagaven a mitges al prior i al carlà de Vilanova, mentre que molt poques el pagaven íntegrament al carlà. Pel que fa als cultius que es donaven, encapçalava el nombre de finques la terra campa destinada al cultiu de cereals i en segon lloc la vinya. Les oliveres tenien aquest any molt poca importància en el total de la terra cultivada i pensem que en aquest moment no estava gaire desenvolupada la indústria d'obtenció de l'oli amb els respectius molins. Mereix un comentari especial les 19 parcel·les dedicades a horts, situats a les partides regades pel rec del Molí i pel rec de la Vila, bàsics en una economia d'autoconsum.

11.3. El Capbreu de 1627-1637⁵³³

(Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **Taula 11.3.** d'aquest capítol)

Capbreu de les terres i rendes que té el prior del Monestir de Santa Maria de Meià als termes de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet, que es troben sota la jurisdicció temporal del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Aquest capbreu es va començar el 16 d'agost de 1627 quan era prior Rafael de Sampsó (1576-1629). La redacció, però, s'allarga fins el 21 de gener de 1637 quan aleshores ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Actua com a notari de les capbrevacions el discret Pere Serradell, notari públic de Vilanova de Meià i com apoderat en nom del prior, el reverend Benet Terrer, prevere i canonge del Monestir de Meià i vicari general del priorat, que és l'encarregat de rebre les declaracions dels emfiteutes.

Recuperar i deixar clares les terres i les rendes que el priorat de Meià tenia al terme de Vilanova de Meià formava part de les actuacions del prior Rafael de Sampsó per donar nova vida a la quasi diòcesis de Meià, que va aconseguir durant el seu mandat, posant-lo sota la tutela directa de la Santa Seu. N'evità la seva desaparició per dos cops; la primera i més important fou quan el rei Felip II i el papa Climent octau van unir el priorat a l'abadia de Serrateix, però no es va aplicar la resolució (1529); mentre que la segona va ser el Capítol de la Seu d'Urgell qui féu gestions davant el rei, Felip III, per aconseguir la unió del priorat de Meià al bisbat d'Urgell, el qual es valorava en 350 escuts anuals i al·legaven que, per manca de recursos econòmics, no s'oferien els serveis religiosos mínims. Ara (1627) estava en procés de recuperar-ne les rendes mitjançant aquest capbreu⁵³⁴ que estem treballant.

La convocatòria del capbreu és llegida públicament pel prevere Miquel Horomir, conector de Vilanova de Meià, a la missa major del dia 16 d'agost de 1627 a l'església

⁵³³ ACA. Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià (1627-08-17 / 1637-01-21)*. Op. cit.

. ACU. Signatura 521. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià*. Còpia simple del segon capbreu (16 d'agost de 1627 – 21 de gener de 1637) que es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell, ja que els canonges eren els senyor jurisdiccionals, en nom del rei, de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet. op. cit.

Aquesta segona versió del capbreu va ser treballat per Ramon Bernaus i Santacreu, i publicat un resum del mateix al llibre *El municipi de Vilanova de Meià* (1999). A les p. 130-133, apareixen les declaracions i les conclusions sobre les persones de Vilanova de Meià, i a les p. 305-306 apareixen les declaracions i les conclusions sobre les persones de Santa Maria de Meià i de la Vall d'Ariet.

La segona versió d'aquest capbreu, treballada en termes semblants, però desenvolupats més extensament, també apareix al curs de doctorat 1999/2000 de M del Mar Durich Massanès, *Pagesos i senyors al segle XVII a Vilanova de Meià i la seva coma*, p. 109-113.

⁵³⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit. En l'ítem 22 de la pàg. 8 el prior Jalpí deixa escrit alguns d'aquests fets que estem relatant en parlar d'aquest capbreu: 22. *Item, en temps del Papa Clement octau de bona memòria, a petició de la S.C.R.M. del Rei Phelip Segon en Aragó, quant en aquella ocasió se feu una notable unió de varios priorats i dignitats en Catalunya unint-ho a diverses altes dignitats; és de saber que se uní est Priorat ab la abadia de Serrateix de la mateixa Religió. Però no pot tenir efecte no ni en nengun temps esdevenidor per algunes raons, i entre altres que com lo Pontífice concedí eixes unions eren de les que en son temps tingueren efecte i no altrament. I après lo Pontífice Paulo Quint i Gregori Quinzè ho han revocat i més en particular Urbano Octau vui regnant. I també que vagà est Priorat per mort Sampsó últim prior del mes de març 1629 fins en lo últim de l'any 1632 que es concedí la gràcia a mi dit Jalpí ab que en eix temps hi hagué un intrús e il·legítim possessor que es deia Rafel de Belloch de Girona com a par en la declaració se feu per lo oficial del bisbe de Girona a 6 de maig any 1633.*

parroquial de Sant Salvador. No acudir a declarar suposava per a les persones que posseïen terres la pena d'excomunicació. Les capbrevacions es fan davant del notari, Pere Serradell, a la seva casa de la plaça Major de Vilanova de Meià, i comencen l'endemà, el dia 17 d'agost.

En total el prior de Meià tenia als termes de Vilanova i de de la Vall d'Ariet 142 finques acensades (136 a Vilanova i 6 a la Vall d'Ariet), amb 83 persones que les cultivaven. D'aquests emfiteutes, 53 eren de Vilanova de Meià (amb 94 finques); 26 eren de Santa Maria de Meià (amb 43 finques), i 4 eren de la Vall d'Ariet (amb 6 finques).

11.3.1. Les persones que cultiven les terres del prior

a) Les persones de Vilanova de Meià. El terme de Vilanova de Meià en tenia la senyoria i en posseïen totes les jurisdiccions en nom del rei, el Capítol de Canonges de a Seu d'Urgell, tal i com quedava explicitat en el capbreu jurisdiccional de 1677⁵³⁵.

Les 53 persones de Vilanova de Meià comencen les declaracions el dia 16 d'agost de 1627, essent el primer Gabriel Fornés, i en la primera tongada arriben fins a Elisabet Feixes (núm. 48) el dia 3 d'octubre de 1627. Les cinc últimes declaracions de la gent de Vilanova no es realitzen fins cinc anys després, el 3 de novembre de 1632. Havien començat amb el prior Rafael de Sampsó (1576-1629), el qual va morir el 1629. Entre el 1629 i el 1633 havia ocupat el priorat de Meià de forma irregular Rafael de Bell·lloch, que és qualificat com a intrús al catàleg dels priors de Meià i també al Llibre General del Priorat que anem citant. El prior Josep de Jalpí i Julià va prendre possessió del priorat el 15 d'agost de 1633. Possiblement que per problemes de salut del prior Sampsó, que devia ser una persona d'edat avançada, el qual va estar al front del priorat de Meià durant 53 anys, van aturar les declaracions dels emfiteutes del capbreu, les quals es van tornar a reprendre en aquest període d'interinitat prioral només amb les persones que faltaven de Vilanova, però no es va acabar el capbreu; ja que les declaracions dels emfiteutes de Santa Maria no començaran fins al cap de tres anys (1636) quan ja ocupava el priorat Josep de Jalpí.

Donarem els noms de les persones de Vilanova de Meià que menaven les terres del prior i l'ofici i categoria social que tenien, ja que ens ajudarà a conèixer una mica més la gent del Priorat. Cada persona citada, no ho és com a particular sinó com a cap de casa, això ens indica un mínim de 53 cases habitades a Vilanova, puix pensem que les altres famílies (74 focs el 1673) no posseïen terres del prior:

Pagesos, 36 famílies; nobles (domicellus), 3 famílies; sastres, 3 famílies; sabaters, fusters i notaris, 2 famílies de cada ofici; comerciants, mestres de cases, boters, ferrers i preveres, una família de cada ofici⁵³⁶. Apareixen també al document aquelles persones

⁵³⁵ ACU. *Capbreu de Vilanova de Meià. 1677*. Signatura 520, op. cit.

⁵³⁶ **Persones de Vilanova de Meià:**

Pagesos (36 famílies): Joan Arriasol, Jaume Bertran, Jaume Joan Bertran, Joan Bertran, Vicent Bertran, Jaume Bonet, Jaume Brescó, Pere Brescó, Pere Costa, Climent Espinal, Miquel Espaser, Jaume Farràs, Pere Ferrer, Gabriel Fornés, Joan Freixes, Salvador Garí, Antoni Garriga, Joan Gassol, Antoni Horomir, Jeroni Horomir, Jaume Horomir, Miquel Oromir, Pere Melsior, Andreu Moixet, Francesc Moixet, Lluís Mongay, Mateu Mora, Montserrat Nicolau, Pere Riba, Germà Segon, Jaume Simó, Jacint Sisquella, Miquel Sisquella, Marc Terrer, Melcior Terrer, Montserrat Terrer.

Nobles (domicellus) (3 famílies): Simeó de Cerdà i Rocaspana, Felip d'Esquerrer i Gassol, Francesc de Boixadós.

Sastres (3 famílies): Llorenç Cases, Francesc Roig i Joan Bosch.

Sabaters (2 famílies): Joan Castells i Francesc Cairol.

Fusters (2 famílies): Pere Cases i Miquel Bàgils.

Notaris (2 famílies): Pere Serradell i Josep Mir

Comerciant (1 família): Pere Rocaspana

que signen les capbrevacions com a testimonis, però que per raons d'espai no hem posat a la taula-resum. Tot sovint són les persones que declaren a continuació del que apareix a l'acta, però alguna vegada són persones diferents, gent d'ofici que estaven treballant a casa i que els cridaven a cal notari com a testimonis. Aquest fet ens permet conèixer altra gent de Vilanova de Meià i també el seu ofici: un teixidor de lli, un espartenyer, un botiguer, un altre sastre, un altre sabater i un prevere, sense comptar la resta de testimonis que són pagesos⁵³⁷.

Un estudi més aprofundit sobre els grups socials d'aquest capbreu el trobarem al capítol 10, Els grups socials; apartat 10.7. El cas de Vilanova de Meià.

b) Les persones de Santa Maria de Meià. De les 136 finques (303,5 jornals i 8 porques, 18 horts i 3 horts de cànem) que el prior de Meià tenia acensades al terme de Vilanova de Meià; 84 d'aquestes finques les cultivaven persones de Santa Maria de Meià, per això són cridades a capbrevar mitjançant el cartell que descrivim i que ve a ser en realitat com una nova capbrevació.

*La continuació del capbreu*⁵³⁸. Les persones de Santa Maria de Meià i la Vall d'Ariet, són convocades amb aquest cartell per Benet Terrer, apoderat en nom del prior Jalpí en el capbreu i vicari general del priorat, per anar a declarar en la continuació del capbreu que havia quedat aturat el 3 de novembre de 1632 amb les declaracions dels emfiteutes de Vilanova de Meià. S'ordena a la gent de Santa Maria que vagin a capbrevar tots aquells que tinguin terres, honors, propietat, masos, bordes, etc. per les quals paguen delmes, censos, primícies i qualsevol altre dret i servitud al prior de Santa Maria de Meià. Els obliguen a declarar perquè no es faci frau i no es perdi la memòria. Han d'anar a declarar tota classe de persones de qualsevol condició social, presentant els títols de propietat que tenen sobre les terres dels termes de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet. Són citats per a fer les declaracions a la casa del notari, Pere Serradell, que té a la plaça Major de Vilanova de Meià. La no compareixença a capbrevar es amenaçada

Mestre de cases(1 família): Josep Bàgils

Boter (1 família): Martí Ferran

Ferrer (1 família): Francesc Artús

Prevere: Pere Olives

⁵³⁷ . Testimonis de les declaracions dels emfiteutes de Vilanova de Meià.

Teixidor de lli : Pere Joan Cera i Joan Toldrà.

Espardenyer: Francesc Cairol .

Botiguer: Tomàs Mir.

Sastre : Pere Balagueró

Prevere: Cristòfol Terrer

Sabater: Francesc Roig

⁵³⁸ ACA, Diversos. Meià, vol 110. *Capbreu de les rendes i drets que rep lo prior de Meià en Vilanova de Meià i en Ariet de Meià.* pp 21-23 està transcrit el cartell de convocatòria de la continuació del capbreu, el qual s'expressa en aquests termes: (...) *Com moltes e diverses persones així naturals com habitants de la vila de Santa Maria de Meià i en lo terme de la Vall de Ariet del dit nostre Priorat de Meià, tingan i possehescan en lo terme de Vilanova de Meià i en lo dit terme de Ariet terres, honors, propietats i possessions, masos, bordes i altres qualsevol propietats per les quals fan i presten (...) delmes, censos, primícies, i altres qualsevol drets i servituds, així reals com personals al dit lltre. Sr. Prior de Santa Maria de Meià, los quals delmes, censos, primícies i altres drets per la diüturnitat del temps se tem de defraudar-se i eixir de memòria. (...) i perquè de aquells sia eterna memòria. Diem i manam a totes i sengles persones, així homes com dones de qualsevol grau i condició sien, que tinguen i per qualsevol títol possehescan dins del dit terme de Vilanova de Meià i dins dit terme de Ariet qualsevol terres, honors i propietats (...) que dins trenta dies de la última publicació del present cartell en avant contadors, denuncien, manifesten i capbreven en mà i poder del notari i escriba elegit per lo dit lltre. Prior i per nos per dita capibrevació (...).*

amb una sanció de 10 lliures i excomunicació. El cartell de la convocatòria del capbreu està datat el 17 de desembre de 1635. Aquest cartell és llegit a la missa major de l'església prioral i parroquial de Santa Maria el dia 6 d'abril de 1636. La primera declaració de la continuació del capbreu la fa l'honorable Mateu Terrer, pagès de Santa Maria de Meià el dia 23 d'abril de 1636 i l'última, la número 26, Pere Mugner, pagès de la mateixa vila, el dia 24 d'abril del mateix any. Ara sembla que van per feina ja que en només dos dies declaren les 24 persones de Santa Maria, que tenien els següents oficis⁵³⁹: 21 pagesos, 1 espardenyer, 1 teixidor de lli i 1 prevere.

c) Les persones de la Vall d'Ariet. Els termes de la Vall d'Ariet, Castelló de Meià, Fabregada i Vilanova de Meià eren propietat del capítol de Canonges de la Seu d'Urgell sobre els que tenien la senyoria directa i totes les jurisdiccions⁵⁴⁰.

Quatre són els pagesos de la Vall d'Ariet que cultiven terres que el prior té en aquest terme, que també es troba sota la jurisdicció temporal i la senyoria dels canonges de la Seu d'Urgell. Fan les declaracions entre el 18 de maig i el dia 1 de juny de 1636:

. *Francesc Ferriol*: pagès, veí de la Vall d'Ariet que habitava al mas de Carbonell, dit en altre temps de la Sentiu. Les terres cultivades són de terra campa, dins la quadra d'aquest mas, sense especificar-ne l'extensió.

. *Miquel Aran i Joan Nauder*: veïns de la Vall d'Ariet, també cultiven terres del mas de Carbonell. En total 6 jornals de vinya, situada a la partida de la Vinyeta.

. *Jaume Novau*: pagès, veí de la Vall d'Ariet que habitava al mas de les Baranes. Declara una peça de terra plantada de vinya i oliveres, de 16 jornals, dins la quadra de les Baranes, i una altra peça de terra de 3 jornals, plantats de vinya a la partida de la Sort de l'Església.

. *Antoni Ferrer*: pagès, veí de Vilanova de Meià que habitava a la Vall d'Ariet. Declara que posseeix 4,5 jornals de terra campa i plantada d'oliveres, a la partida de l'Església de Sant Bartomeu.

11.3.2. Extensió de les finques i tipus de cultius

El prior de Santa Maria de Meià tenia al terme de Vilanova 136 finques, amb un total de 303,5 jornals i 8 porques de terra, 18 horts i 3 horts de cànem, on es cultivaven els següents productes :

Quadre 11.2. Finques i tipus de cultius al terme de Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1627-1637 (amb gràfics)

Vilanova de Meià	Terra campa	Vinya	Oliveres	Vinya-oliveres	Terra erma
Jornals	70,5	137	16	80	1
%	23%	45%	5%	26%	0,3%

Total vinya i olivera: 233 jornals (77 %)

⁵³⁹ . **Emfiteutes de Santa Maria de Meià:**

Pagesos (21 famílies): *Joan Bescarri, Cristòfol Bescó, Joan Bescó, Joan Camarasa, Lluís Camarasa, Miquel Camats, Pere Ferriol, Jacint del Forn, Mateu Garier, Pere Joan Gili, Bernat Maluquer, Pere Mugner, Lluís Rocaspana, Francesc Serradell, Mateu Terrer, Mateu Terrer, Francesc Terrer, Pere Terrer, Joan Terrer, Lluís Vilanova i Francesc Vidal.*

Prevere (1 família): *Miquel Espinal.*

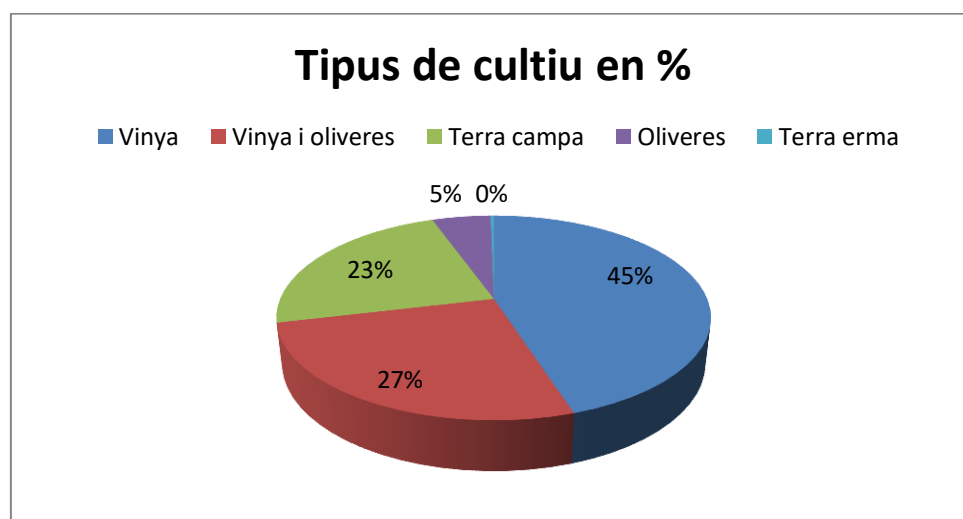
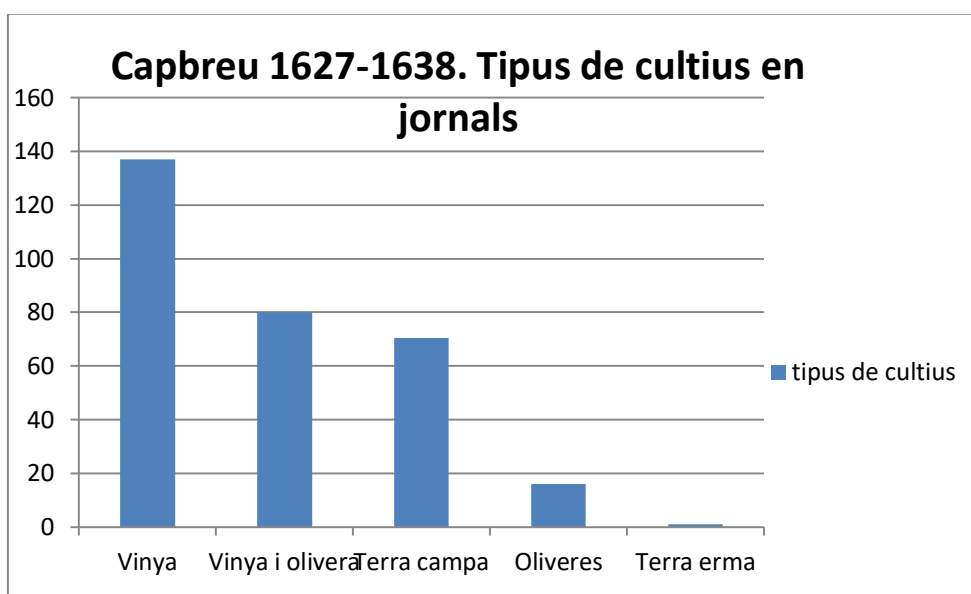
Espardenyer (1 família): *Pere Oller.*

Teixidor de lli (1 família): *Joan Lluch.*

⁵⁴⁰ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Gros (2). Documentació diversa, *Inventari sobre el calaix de Vilanova de Meià*. op. cit. És un resum de l'escriptura de la venda de Vilanova de Meià, Castelló de Meià, Fabregada i Ariet als canonges de la Seu, amb tots els seus drets i jurisdiccions.

Com es pot comprovar els cultius que més abundaven al terme de Vilanova de Meià eren la vinya, amb 137 jornals; la vinya i l'olivera juntes, amb 80 jornals; la terra campa dedicada a cereals i pastures, 70,5 jornals, i finalment les plantes d'oliveres, amb 16 jornals. La vinya i l'olivera, junts o per separat, eren els conreus més importants amb 77 % de la terra cultivada.

Tot i que aquí només parlem de la terra del prior, suposem que els percentatges d'aquests cultius es repetien a la resta de les terres del terme de Vilanova, tant de les carlanies com dels particulars. Comparat als nostres dies, pensem en l'evolució tan gran del paisatge agrari on les vinyes han desaparegut completament i ara no en queda ni una, les plantes d'oliveres que es cultiven són residuals, essent actualment la major part de cultius terra campa per a cereals. No hem d'oblidar una part molt important de petits bancalets i feixes (terrasses) que antigament aprofitaven els pendents de les muntanyes que envolten els pobles de la Coma de Meià per plantar-hi vinya i oliveres i que ara estan abandonades en no poder-hi entrar a treballar-los amb la moderna maquinària agrícola.

Enric Vicedo en el treball citat⁵⁴¹, fa un estudi sobre les llicències de cultiu que el Capítol de la Seu de Lleida dóna al terme de Gatén abans de la guerra civil de 1640, que es correspon de forma general amb el període del nostre capbreu. Comencen les llicències de cultiu el 10-04-1630 i acaba el 3-03-1653; ens adonem que la major part de les llicències de conreu (127 jornals) són de terra campa i cereals, li segueixen en importància les llicències per al cultiu de la vinya (32,5 jornals) i tenen molt poca rellevància les malloles d'oliveres (7 jornals). Podem comprovar el contrast dels cultius que predominaven al priorat de Meià on el 45% eren de vinya, el 27% era vinya associada amb l'olivera i un 5% malloles d'oliveres, mentre que la terra campa era només el 23%. Cal tenir en compte però que mentre que les planes de secà on es troba el terme de Gatén, (el Mascançà), abans de l'arribada del canal d'Urgell era una zona àrida i estepària amb un clima mediterrani de tendència continental extremat; mentre que la coma de Meià és una petita vall envoltada de muntanyes relativament altes, situada al migdia de la serra del Montsec de Meià, amb un clima mediterrani de muntanya mitjana, que fa que el terreny sigui més frescal, sense grans bancals pel cultiu de cereals i sí petits bancals amb terrasses per aprofitar els pendents del terreny als vessants de les muntanyes on era més fàcil i productiu cultivar oliveres i vinya que cereals. Un altre treball d'Enric Vicedo⁵⁴² ens permet fer una altra comparació dels tipus de cultius que es donaven en algunes poblacions més properes a nosaltres, fins i tot hi apareix Fontllonga que formava part del priorat de Meià. És desvirtua una mica la

⁵⁴¹ VICEDO RIUS, Enric. *Pagesia, accés a la terra i desenvolupament històric. Els latifundis eclesiàstics a la Catalunya occidental plana (segles XVII-XX)*. op. cit. En el capítol "1630-1730/1750. De la crisi a l'inici de la recuperació del Set-cents", p. 55-58. trobem el quadre núm. 7. *Les llicències de cultiu a Gatén abans de la guerra civil de 1640*. Entre 1630 i 1653 trobem 26 pagesos que els arrenden terres d'aquest terme.

⁵⁴² VICEDO RIUS, Enric. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció, propietat i renda*. op cit. p. 56- 70. "La terra cultivada: extensió i fragmentació". Trobem els quadres de les 48 poblacions que van respondre el 1716 on hi ha els totals i els % de terra campa de sembradura, els de vinya i els d'olivera, de cada població. Si que és veritat que entre el capbreu de Vilanova de Meià de 1627-1638 i aquestes respostes de 1716, han passat un mínim de 78 anys i entre mig hi havia hagut la greu crisi de la Guerra dels Segadors i la crisi potser encara pitjor de la Guerra de Successió, però ens podem fer una idea dels tipus de cultius que s'hi donaven. Agafarem l'exemple de 5 poblacions relativament properes al priorat de Meià tant per la seva geografia prepirinenca així com pel seu clima. Llàstima que no tinguem de moment les respostes dels pobles del priorat de Meià, que encara ens ajudaria una mica més en al comparativa:

*Terres cultivades segons les "Respostes" de 1716 (exemple de 5 poblacions).
QUADRE núm. 10 p. 60,61 i 62*

Poblacions (1716)	% Terra campa de sembradura	% Vinya	% Oliveres
Fontllonga	94 %	6 %	--
Artesa de Segre	78,8 %	19,7 %	0,12 %
Tudela de Segre	89,6 %	8,3 %	2 %
Baronia d'Oliola	96,4 %	2,8 %	0,57 %
Tiurana	91,3 %	6,5 %	1,9 %
Vilanova de Meià (1638)	23 %	45%	5 %

NOTA: Cal ressaltar que el 1638 a Vilanova de Meià la vinya + les oliveres suposava el 27 % de la terra cultivada i per tant la vinya i les oliveres suposaven el 76,7 % del total de la terra cultivada. Com podem comprovar aquest fet no es donava de bon tros en aquestes poblacions. Fins i tot a Fontllonga que estava dintre del priorat de Meià però només des del punt de vista espiritual, tampoc es donaven aquests percentatges.

comparació els 78 anys que separen unes dades i les altres. Les dades agràries que apareixen són sobre quaranta-vuit pobles de les terres de Lleida, segons les “Respostes Generals” de 1716, quan tot just havia passat la Guerra de Successió i començava a aplicar-se la Nova Planta. Nosaltres hem escollit cinc d’aquestes poblacions relativament properes a les terres del priorat de Meià i amb un paisatge i un clima semblant al nostre (Fontllonga, Artesa de Segre, Tudela de Segre, Baronia d’Oliola i Tiurana). Constatem que en totes aquestes poblacions predominava la terra campa de sembradura amb percentatges que oscil·laven del 78’8 % a Artesa de Segre, fins al 96,4 % a la Baronia d’Oliola; quan a Vilanova de Meià només representava el 23 %. La vinya com a monocultiu oscil·lava des del 2,8 % a la Baronia d’Oliola, fins al 19, % a Artesa de Segre, mentre que a Vilanova de Meià representava el 45 % de la terra cultivada. Finalment podem comprovar que les malloles d’oliveres com a monocultiu eren quasibé residuals i oscil·laven d’un 0,12 % a Artesa de Segre, fins al 2 % de Tudela de Segre. A Fontllonga, que formava part del priorat de Meià, el 94% dels cultius era terra campa, només el 6% era de vinya i cap jornal declarat com d’oliveres. Sembla que estem parlant d’un territori diferent. Les plantes d’oliveres com a monocultiu a Vilanova de Meià suposaven el 5 % de la terra cultivada, més del doble que qualsevol de les altres cinc poblacions, i associada amb la vinya representaven el 27% de les terres cultivades a Meià. Tot i que han passat més de 78 anys entre el capbreu i les “Respostes”, amb les greus crisis generades per la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió, pensem que els cultius a Meià no havien canviat massa, la qual cosa suposaria un contrast força notable amb les terres relativament properes a les nostres contrades.

Confirma el que diem les conclusions a què vam arribar en la nostra tesina de llicenciatura quan vam estudiar un capbreu de la baronia d’Argentera de Meià realitzat entre el 1732-1734⁵⁴³. Veiem en les conclusions del treball, que a Argentera la terra

⁵⁴³ BERNAUS I SANTACREU, Ramon. *Una interpretació històrica del señorío de Argentera (Lleida), según la cabrevación realizada entre 1732-1734*. Tesina de llicenciatura.1989. Inèdit.

Posem el quadre a). **Els emfiteutes i la terra cultivada a Argentera de Meià (1732-1734)**

EMFITEUTES	vinya jornals	oliveres jornals	vinya i oliveres	terra campa	terra inculta	bosc jornals	TOTAL jornals	% del total
1. Pau Bertan (Argentera)	3	11	3	6	4	-	27	19
2. Fèlix Segur (Argentera)	-	5	7	2	-	-	14	9
3. Serafina Canes (Argentera)	1	3	-	-	-	-	4	2
4. Arcàngela Iriet (Argentera)	3	7	-	10	2	-	22	15
5. Pere Fontanet (Argentera)	-	-	6	1	-	-	7	5
6. Antoni Bertran (Argentera)	2	-	2	5	2	-	11	8
7 Miquel Artigues (Argentera)	6	3	13	1	6	-	29	19
8 Catarina Vern (Gàrzola)	?	-	-	-	?	-	?	?
9. Pere Farré (Gàrzola)	-	-	-	-	-	20	20	14
10. Jaume Novau (Rector Argentera)	5	-	2	-	6	-	13	9
TOTALS	20	29	33	25	20	20	147	100

Total de terra cultivada a Argentera: 107 jornals.

Vinya: 20 jornals (19%)

Oliveres: 29 jornals (27%)

Vinya i oliveres: 33 jornals (31%)

Terra campa: 25 jornals (23%)

Total entre vinya i oliveres: 82 jornals (77%)

campa de sembradura i guaret representava només el 23%, mentre que el total de terra dedicada al cultiu de vinya i oliveres era el 77%, i això ens apropa molt a les dades que tenim de Vilanova de Meià de noranta anys abans. A Argentera, la vinya com a monocultiu representava però el 19%, i les plantes només d'oliveres el 27%, també era molt important la vinya associada amb l'olivera amb el 31%. La diferència més gran en percentatges és l'extensió de les plantes d'oliveres com a monocultiu ja que a Argentera representa el 27% del total.

Aquesta especialització amb els cultius de vinya i també d'olivera que hem detectat al priorat de Meià a la tercera dècada del segle XVII i que va tenir continuïtat al segle XVIII, pensem que havia creat una dinàmica agrària des de feia uns anys, per això en estudiar la pagesia als pobles de la Coma, especialment a Vilanova de Meià, ens adonem de la gran quantitat de petits pagesos que tenien finques amb molt pocs jornals de cultiu plantats amb vinya i també olivera, que aparentment amb cultius convencionals de secà, no haurien estat viables econòmicament i amb la vinya i l'olivera hi subsistien més de seixanta famílies. Noranta anys després a Argentera encara era ben viva aquesta dinàmica de cultius.

a)Els horts

Al segle XVII, i com fins fa ben poc, tenien molta importància els horts en l'economia agrària de subsistència. Les famílies en treien una gran part del recapte de cada dia. Els emfiteutes del prior declaren 21 horts, dels quals 3 són citats com a "HORTS DE CÀNEM". D'aquests horts no en diuen l'extensió i si d'alguns s'especifica, ve donada en porques. En general aquests horts, com avui, eren prop de la vila, tocant els murs de migjorn, a llevant, a la Costa Codina, al Molí fariner..., on es troben el Reg de la Vila i el Reg del Molí. Pensem que alguns d'ells, per la situació i afrontacions que s'indiquen, avui encara es cultiven i no seria gaire difícil de localitzar. Indiquem les partides on estaven situats aquests horts:

3 horts: el Carreró dels horts i el Torrent del Claverol (1 de cànem).

2 horts: Solsona, junt al Molí i els Estiradors.

1 hort: les Ansolies (hort de cànem), el Riu, la Codina, prop del Molí d'oli, Gramenet i els Escubellers.

11.3.3. Situació de les finques: les partides del terme

numerem les partides del terme on es trobaven aquestes finques i ens adonarem que la majoria d'elles ja sortien en el capbreu de 1557, i encara avui conserven el nom i si ja no està al nostre record, segurament ho estaria en el dels nostres padrins. Les partides on tenia el prior de Meià més finques en propietat, ordenades de major a menor, eren:

13 finques: Els Prats i els Escubellers.

9 finques: les Coromines.

8 finques: les Tàpies

7 finques: les Costades

5 finques: El Ciscar i els Solans

4 finques: les Passades, Riu de l'Obac o de Sant Pere, les Albanedes, del Molí fariner.

3 finques: les Vilamores, Carreró dels Horts, Torrent del Claverol, els Estiradors, els Arners.

2 finques: la Troïda, les Ansolies, tocant a mur de la vila, els Callissos, la Coma, Comadúdula, Torrent dels Forats, Gramenet i el Puig.

1 finca: la Creu dels Prats, del Riu Boix, la Torre, la Pedra Foradada, el Reguer, Lledea, Solsona, la Plana d'en Sec, la Codina, les Planes, els Vilars, la Selada, les Tosquelles, les Cuberes, l'Era, Tros del serrat, la Coma d'en Gravat, Collada del Senant i el Grau.

Comprovem que ara la partida del terme on hi havia més finques del prior eren els Prats, quan en el capbreu de 1557, ocupava el segon lloc. Cal assenyalar que a la partida dels Escubellers que ara també ocupa el primer lloc en quant al nombre de finques, a l'altre capbreu només n'hi havia una. Si tenim en compte que la majoria de les finques d'aquesta partida són de persones de Santa Maria de Meià, això ens vindrà a indicar que en aquesta partida es van produir un total de dotze nous acensaments a persones d'aquesta vila. La partida de les Tàpies continuen ocupant el tercer lloc pel que fa a finques del prior. Cal remarcar que a la partida del Riu de l'Obac o de Sant Pere continua havent-hi 4 finques i abans 7, segurament que aquestes estaven directament relacionades amb les possessions de l'antic monestir benedictí de monges que durant el segle XIII va ser integrat al monestir de Santa Maria de Meià i això ho podem comprovar quan en citar els límits i afrontacions dels diversos bancals, molts d'ells toquen a l'antic monestir i a la capella de Sant Pere i quasi sempre fan referència a aquest antic cenobi. Posarem com a exemple d'aquesta afirmació la declaració que fa Joan Gassol⁵⁴⁴, de Vilanova de Meià, el 18 de setembre de 1627, en que la finca de 6 jornals plantada de vinya i oliveres queden molt clares aquetes afirmacions.

11.3.4. Els censos

Era el dret que tenia el senyor com a tal, a rebre una pensió anual en diners o en espècies, per raó d'una finca rústica o urbana de la què en tenia el domini directe, com a conseqüència d'un contracte emfitèutic o acensament. Tot i el caràcter feudal de l'emfiteusi i aquest pagament de censos, aquests acensaments serien com un contracte agrari entre el senyor alodial de la terra i el pagès, que dóna una quasi-propietat a l'emfiteuta, especialment quan aquests contractes són a perpetuïtat, com pensem que passava al terme de Vilanova. Al terme de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet només consten 4 finques que havien de pagar al prior de Santa Maria els censos que especifiquem:

4. Joan Gassol de Vilanova de Meià, paga al prior de *censos* pel tros del Riu de Sant Pere: 8 diners o ½ gallina; i 16 diners el dia de Nadal.

24. Francesc Roig de Vilanova de Meià, paga al prior de *censos* pel tros de les Passades: 1 sou el dia de Nadal.

48. Elisabet Freixes de Vilanova de Meià, paga al prior de *censos* pel tros de les Coromines: 1 faneca de blat, el dia 15 d'agost.

3. Jaume Novau d'Ariet, paga al prior de *censos* per la quadra de les Baranes: 2 faneques de forment, 3 faneques d'ordi i 3 faneques de civada, el dia 15 d'agost.

Els nous censos que consten en el Llevador de delmes i censos de 1638⁵⁴⁵. (Veure la **Taula 11.4.** del capítol 11).

⁵⁴⁴ ACA Diversos Meià, vol 110. En la declaració feta per Joan Gassol el 18 de setembre de 1627, en la pàgina 4 del capbreu diu textualment: *Joannes Gassol agricola eiusdem Villanovae de Meia (...). Primo denuncia manifesta i capbreva que te i posseix un tros de terra vinya ab alguns olivers i altres arbres fruiters plantada en lo terme de la present vila a la partida del Riu de Sant Pere, tinguda de alguns sis jornals poch més o menos. Afronta a solixent ab les coromines de Joan Bertran i del pubill Feixes, migdia ab terres de Hieronim Terrer i ab la església de Sant Pere, olim monestir de monges de Sant Pere, a ponent ab lo riu de Sant Pere, ço és ab la sicla que va la aigua al Molí de la Vila, i a tramuntana ab lo pubill Canter i ab terres de Miquel Segon. Per la qual peça de terra diu lo denunciand fa lo delme de tots fruits al Sr. Prior i Priorat de Santa Maria de Meià.*

⁵⁴⁵ ACA. DIVERSOS, MEIÀ, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del capbreu original del modo i forma següents.*

En el moment que el prior Josep de Jalpí va donar per acabat el capbreu, el dia 20 de juny de 1636, hi constaven les rendes i drets que en un principi ja han estat transcrits íntegrament al llevador de 1638 que ja hem comentat en l'apartat 10.4. Però un cop acabat aquest llevador indica que van trobar tres actes més a l'Arxiu del Priorat on consten més censos que havia de rebre el prior, els quals són ara apuntats en un full a part al final del llevador. S'indica que es conservaven en el Llibre de l'Arxiu, al calaix de Vilanova, foli 86, en els números 23, 24 i 25.

Les persones que havien de pagar aquests censos són:

1. Hierònim Terrer de Vilanova de Meià. Per un tros de terra de la que no s'indica el tipus de cultiu, ni l'extensió, situada en la partida anomenada la Ansolia o les Planetes. Ha de pagar de censos el dia de Nadal: tretze sous i cinc diners (13 sous i 5 diners).
2. Pere Melchior de Vilanova de Meià. Per una peça de terra de la que no s'indica la seva situació, ni el tipus de cultiu, ni l'extensió. Ha de pagar de censos tots els anys, sense indicar-ne la data: una gallina (1 gallina).
3. Mossèn Pere Rocaspana de Vilanova de Meià. Per un hort del que no s'indica ni l'extensió ni la situació. Ha de pagar tots els anys de censos, sense indicar-ne la data: mitja faneca de blat tercenc .

Cap d'aquestes tres persones de Vilanova de Meià apareixen en el capbreu ni en el llevador associat que estem estudiant a l'apartat 10.4. Segurament això vol dir que fa referència a tres nous acensaments que el prior de Meià havia fet de les terres que entenia el domini directe al terme de Vilanova, dels que només consten els censos que han de donar al prior, però no consta ni el delme ni tampoc la primícia.

11.3.5. Les rendes (delmes i primícies)

L'estudi en profunditat dels delmes que el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova percebien de les terres que el prior tenia al terme de Vilanova de Meià però també de les primícies que tenien dret a cobrar la Comunitat de con-rectors de Vilanova i el mateix prior, segons el capbreu de 1627-1637; estan estudiades en profunditat al capítol 7, a l'apartat 7.4.2. *b) . El Capbreu de 1627-1637.*

11.3.6. Conclusions

La primera constatació en comparar els dos capbreus, és que en estar elaborats en un interval de temps de més o menys uns vuitanta anys, ens és molt difícil de poder comparar els emfiteutes que tenien la possessió de la terra en un i altre i molt menys les finques declarades, ja que és del tot impossible trobar-hi semblances, docns no hi ha continuïtat entre un i altre capbreu i el segon sembla fet de nou. No he pogut reconèixer ni una sola família que, sense canviar els cognoms, mantingués un bloc semblant de finques en una i altra declaració. En el capbreu del segle XVI surten fins a 51 persones de Vilanova de Meià, inclòs el mateix carlà amb un total de 122 finques declarades; mentre que només surten 6 persones de Santa Maria de Meià amb un total d'11 finques. En el capbreu del segle XVII apareixen en les declaracions un total de 136 finques,

En la pàgina següent on acaben les declaracions del llevador, apareix apuntada una nota manuscrita en la que consten els censos que han de pagar tres persones més que no sortien ni en capbreu ni en el llevador. La nota s'expressa en aquets termes:

Nota que après que a 20 de juny 1636 haguí jo lo prior Jalpí i Julià fet acabar lo capbreu de tots los partits que fins a dita jornada havem poguts trobar: és ver i cert que en lo any 1638 se són trobats tres actes, lo primer de 13 sous 6 diners de cens; lo altre de una gallina; i lo altre de mitja faneca de blat tercenc; tot de censos per lo Prior. Los quals tres actes estan calendats en lo Llibre de l'Arxiu al calaix de Vilanova, foli 86, en los números 23,24,25.

repartides entre 53 emfiteutes de Vilanova (93 finques) i 26 emfiteutes de Santa Maria (46 finques). El nombre total de finques ha augmentat en 14, el nombre d'emfiteutes de Vilanova ha crescut en 2, però els emfiteutes de Santa Maria han crescut en 20 i el nombre de finques cultivades per ells ha crescut en 32. Per això, tot i que de moment no en tenim cap constància, podria ser que els priors de Meià en aquest llarg període de temps els hagués pervingut, no sabem de quina manera, un nombre important de finques al terme de Vilanova, especialment a les partides dels Escubellers, que en el primer capbreu només hi tenien una finca, i ara n'hi tenen 13. Un fet semblant però sense tant percentatge també es dona a les partides dels Prats o els Solans. Aquestes partides estan situades a ponent del terme de Vilanova de Meià, a tocar del de Santa Maria de Meià; per això aquestes noves finques estan acensades a persones de Santa Maria de Meià. Constatem que de les 46 finques que menen les persones de Santa Maria de Meià, 35 paguen la $\frac{1}{2}$ del delme al prior i l'altra $\frac{1}{2}$ al carlà de Vilanova de Meià. Hem comprovat que els carlans de Vilanova de Meià entre finals del segle XVI i la primera meitat del XVII, van patir greus problemes econòmics i s'havien hagut d'endeutar, lo qual els va obligar finalment a vendre's la carlania als canonges de la Seu. No és gens estrany pensar que el carlà de Vilanova, per cobrir alguns préstecs o censals donats des del Priorat, acabés cedint-los-hi la meitat del delme de finques de la seva propietat alodial que tenia tocant del terme de Santa Maria. Aquestes afirmacions tot i ser versemblants, no passen de ser una hipòtesi que s'hauria de confirmar i que de moment amb la documentació que hem pogut consultar no ho podem fer.

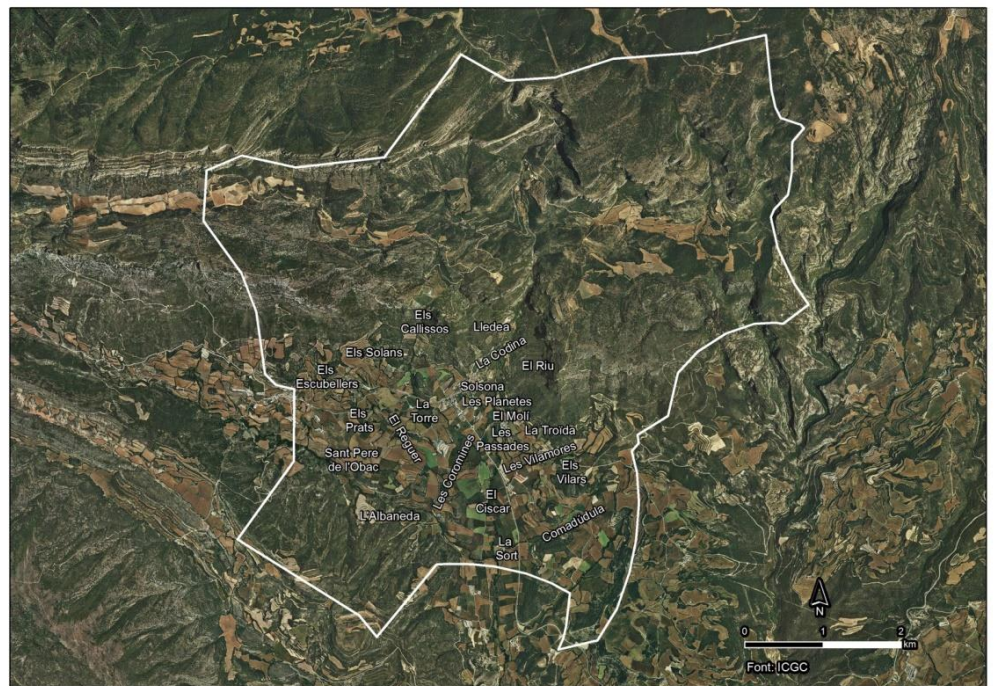
No podem fer tampoc una comparativa massa bona pel que fa als cultius que es donen al terme de Vilanova al cap de vuitanta anys, ja que en el primer capbreu només diuen el tipus de cultiu que es dona a cada finca, però no n'especifiquen l'extensió; cosa que sí que fan en el segon. Tot i això ens adonem del creixement tan important que tenen els cultius de vinya i oliveres per separat i de forma conjunta. En les capbreuacions del segle XVI, la vinya ocupava el 33% de les finques i l'olivera només el 6%. En el capbreu del segle XVII, la vinya ocupa el 45% de les terres cultivades, l'olivera el 5%, però les finques plantades de vinya i olivera de forma conjunta ara ocupen el 26%. En total, la vinya i l'olivera ocupen el 76 % de la terra cultivada (233 jornals), mentre que en el capbreu del segle XVI només ocupaven el 39% de les finques. En la tercera dècada del segle XVII, previ a la crisi de la Guerra dels Segadors (1640), aquests cultius, més industrialitzats i menys de subsistència, havien crescut de forma espectacular no sols al terme de Vilanova de Meià, sinó que creiem que també o feien a tot el Priorat i això estaria directament relacionat amb els molins d'oli que trobem en els estudis realitzats a les diferents poblacions (Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i Sant Miquel de Castell Jussà). Aquest augment dels cultius més industrialitzats és sens dubte en detriment de la terra campa destinada al cultiu de cereals ja que al segle XVI ocupava el 44% de les finques i en el segle XVII havia baixat fins al 23%. El nombre d'horts que surten en els dos capbreus és similar: 17 al segle XVI i 21 al segle XVII, perquè les hortalisses eren bàsiques per cobrir les necessitats alimentàries de la població. La diferència més gran està en el segon capbreu en que tres d'aquests horts són citats coma "horts de cànem". El cànem és una fibra tèxtil que trobem documentada que es treballava a Vilanova de Meià fins a dates molt recents, ja que viem en els capbreus que alguna de les parcel·les estan situades o limiten amb els Estiradors (estiradors de cànem); unes piques d'aigua que hi havia fins fa poc a la vora del portal d'Ajós i que servien per posar-hi les mates de cànem a estovar, pas previ a gramar-lo, pentinar-lo i treure'n els fils, amb els quals teixien unes peces de roba una mica bastes com llençols i sobre tot borrasas.

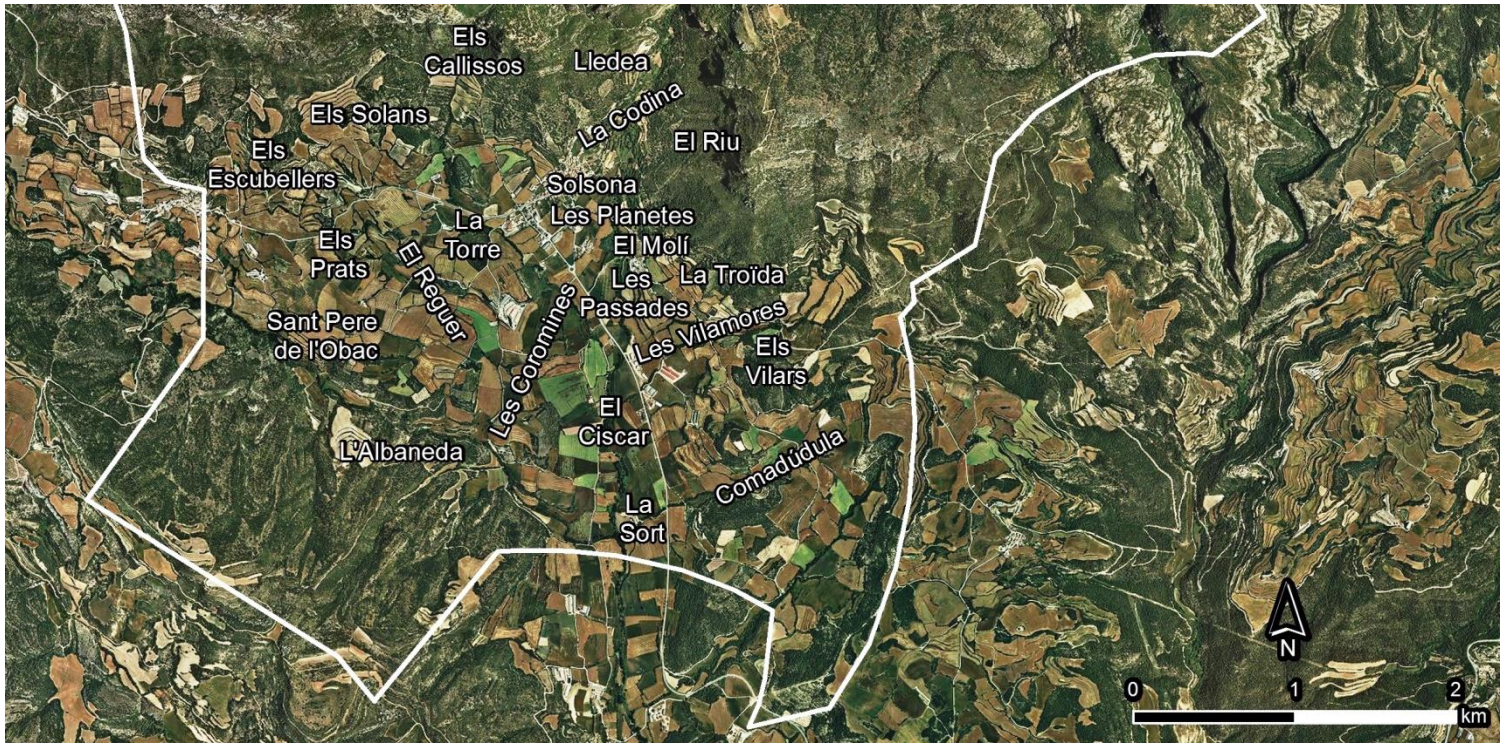
En el segon capbreu trobem que el prior de Meià tenia quatre emfiteutes nous al terme de la Vall d'Ariet i que no sortien al segle XVI, els quals cultivaven un total de 6 finques, una d'elles força important (la quadra de les Baranes amb 16 jornals). Aquí també podem veure la importància que tenia el cultiu de la vinya i les oliveres.

La recuperació econòmica que es produeix en aquesta època en general a tot el Principat i que estudien els diversos autors citats, creiem que la podem endevinar en aquest treball, a partir d'aquests nous establiments de terres que fa el prior de Meià i amb l'augment d'aquests cultius més de caire comercial i industrial i menys de subsistència. Sense oblidar que en estudiar els diversos pobles del priorat de Meià hem constatat, entre els segles XVI i XVII, l'arribada i establiment de nous pobladors a pobles i termes gairebé despoblats i ròncs (Fontllonga de Meià, Coll d'Orenga, Rúbies de Meià, Cabrera de Meià i Peralba de Meià).

Pel que fa a les rendes senyoriales estan treballats al capítol 7 a l'apartat 7.4.2. b) . *El Capbreu de 1627-1637.*

Mapa 11.1. Situació de les partides on tenia les propietats el prior al terme de Vilanova de Meià.

Mapa 11.2. Situació de les partides on tenia les propietats el prior a prop de Vilanova de Meià.

11.4. Llevador dels delmes i censos (26 d'abril de 1638) (veure Taula 11.4.)

Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **Taula 10.4.** del present capítol

Llevador dels delmes i censos que fan los de Vilanova de Meià i los de la Vall d'Ariet cada any al senyor prior de Meià. Essent prior Josep de Jalpí i Julià. Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, treu el *Llevador dels delmes i censos* del capbreu original el dia 26 d'abril de 1638⁵⁴⁶. Els llevadors senyorials contenen una relació anual del que cobrava realment el senyor de cada pagès. Segons Eva Serra⁵⁴⁷ la confrontació de dades dels establiments amb els llevadors permet situar la distància entre la visió estàtica de l'establiment i la visió dinàmica del llevador.

Per aquesta raó, en fer el buidatge del *Llevador del delmes i censos*, hem pogut comprovar que en general i amb molt poques excepcions, les declaracions que hi consten estan copiades íntegrament del *Capbreu de 1627-1638*: les 53 declaracions dels veïns de Vilanova de Meià que tenen terres en emfiteusi en el seu terme municipal propietat del prior de Santa Maria de Meià, les 26 declaracions dels veïns de Santa Maria que tenen terres a Vilanova, i finalment les declaracions dels 4 veïns de la Vall d'Ariet que tenen finques al seu terme que, com el de Vilanova de Meià, també està sota la jurisdicció temporal del Capítol de canonges de la Seu d'Urgell.

Com sigui que es produeixen molt poques variacions d'allò que ja consta en el capbreu, passem a comentar de forma breu allò que hem trobat al llevador respecte al capbreu fent un breu resum de les variacions de les persones de cada poble que tenen terres del prior de Meià. Els comentaris més extensos els posarem a **l'apèndix 11. 1.** al final del capítol.

11.4.1. Les variacions que es donen en les persones que declaren a cada poble

a) Les persones de Vilanova de Meià. Cal tenir present que les declaracions en el capbreu que serveix com a base del llevador dels emfiteutes de Vilanova de Meià fa més de 10 anys que s'havien realitzat (18-08-1627, el capbreu / 26-04-1638, el llevador) i segurament que durant aquest llarg període de temps es podien haver produït canvis en les mateixes persones que acudien a declarar o bé en les mateixes finques i els productes que s'hi cultivaven i que ara es declaren de nou. Creiem que en aquest cas el llevador també serveix, si cal, per posar al dia les capbreuacions originals. En total són en les declaracions d'11 persones on es produeixen variacions respecte al capbreu. En quatre declaracions es concreta l'extensió real de les finques que sortien en el capbreu; en tres declaracions es concreta, i en alguna es canvia, el tipus de cultiu que es donava en alguna de les finques; en dues declaracions es fa concrecions en els pagaments del delme i de la primícia; en una declaració, l'amo de la finca apareix amb un altre ofici (primer boter i després pagès), i finalment apareix un nou emfiteuta (el fuster Pere

⁵⁴⁶ ACA. DIVERSOS, MEIÀ, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Eriet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del seu capbreu original del modo i forma següents.*

Acaba el Llevador amb la declaració d'Antoni Farrer de la Vall d'Ariet i amb aquesta nota final: *Finis del present Llevador. Essent prior lo lltre. i Molt Reverend Sr. Fra Josep de Jalpí i Julià del Priorat de Santa Maria de Meià. Jo Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, he escrit i traslladat lo present sobre dit Llevador tret i escrit de l'original Capbreu i ab tota fidelitat copiat avui als 26 d'abril, any 1638.*

Són amb tots: 83 persones, que són 141 ítems.

⁵⁴⁷ SERRA, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729.* op. cit. p. 112.

Bàgils de Vilanova de Meià) que no havia sortit al capbreu, tot i que pensem que era germà de Miquel Bàgils, també fuster que sí que apareix al capbreu i ja posseïa unes finques a la partida dels Prats.

b) Les persones de Santa Maria de Meià. Les capbrevacions de les 26 persones de Santa Maria de Meià que menaven terres al terme de Vilanova de Meià propietat del prior de Meià, es produeixen totes juntes durant el mes d'abril de 1636 i les declaracions apuntades al *Llevador dels delmes i censos* són copiades del capbreu i apuntades pel con-rector de Vilanova de Meià Francesc Artús, el 26 d'abril de 1638, exactament dos anys després que s'hagés fet aquest. En aquestes noves declaracions que ja ni tan sols intervenien els emfiteutes, solament en vuit es produeixen algunes concrecions com són l'extensió d'alguna finca, la partida on era situada o l'existència d'algun hort que en el capbreu no s'havia apuntat, possiblement perquè encara no s'havia acensat. Cal també deixar constància que els 26 emfiteutes de Santa Maria de Meià declaraven en el capbreu que de totes les finques que tenien, llevat d'una, pagaven la primícia als con-rectors de Vilanova de Meià, i ara en el llevador aquest fet ja es dona per suposat i no es tonen a apuntar, essent l'excepció Francesc Terrer, que la pagava íntegrament al prior.

c) Les persones de la Vall d'Ariet. Els quatre emfiteutes de la Vall d'Ariet que menaven finques propietat del prior de Meià, situades dintre del terme de la Vall d'Ariet del que eren senyors el Capítol de canonges de la Seu d'Urgell, havien fet la capbrevació entre el 18 de maig i el 5 de juny de 1636 quan ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Quan es redacta el *Llevador dels delmes i censos* el 26 d'abril de 1638, han passat tot just dos anys i es mantenen tots els paràmetres que apareixen en el capbreu (la partida, l'extensió, els cultius, a qui pagaven el delme i la primícia). Només és produeixen dues concrecions pel que fa a l'extensió de les finques en un dels emfiteutes.

11.4.2. Les variacions que es produeixen en les rendes

Tornen a sortir en el llevador les cinc persones o emfiteutes que ja sortien al capbreu i que ara, a més del delme i les primícies, també havien de pagar censos de les finques que el prior els havia establert en forma d'acensament emfitèutic, segurament a perpetuïtat. Creiem que la resta de persones de Vilanova, de Santa Maria i de la Vall d'Ariet que no havien de pagar censos al prior i només consten els delmes i les primícies, el seu contracte agrari s'assemblaria més a un arrendament i per això d'un capbreu a l'altre, en no ser un acensament a perpetuïtat, canviaven tant les famílies que les posseïen.

L'única novetat que apareix en aquest llevador és a la nota que hi ha al final de tot del document, on apareixen tres persones de Vilanova de Meià que no sortien ni al capbreu ni al llevador associat que estem estudiant. Tenen respectivament cadascuna una finca a les Planetes, una altra finca on no s'especifica la partida on està situada, i un hort, pels que han de pagar anualment al prior censos emfitèutics, un en forma de diners i els altres dos en espècies, però en lloc són esmentats els delmes i les primícies. Aquests censos els pagaven els emfiteutes com a reconeixement del domini directe que de les seves propietats en tenia el prior. Sembla que ens tornem a trobar de nou davant tres acensaments emfitèutics a perpetuïtat.

11.4.3. Conclusions

El llevador que estem estudiant està directament relacionat amb les declaracions fetes en el capbreu de 1627-1637, i el va treure del capbreu, el 26 d'abril de 1638, Francesc

Artús, con-rector de Vilanova, habilitat com a notari ordinari pel prior, per poder cobrar els drets senyorials de les finques corresponents. En general allò que s'apunta al llevador coincideix plenament amb les corresponents declaracions que fan els emfiteutes al capbreu, l'única cosa que varia en les finques d'alguns emfiteutes són les concrecions sobre l'extensió de la finca, el tipus de conreu que s'hi dona i si varia el pagament del delme i la primícia. Només hem trobat un emfiteuta que no sortia en el capbreu amb una finca acensada de nou. Com que formaven part del cobrament de drets senyorials, tornen a aparèixer els censos sense cap variació que havien de pagar tres emfiteutes de Vilanova de Meià i un de la Vall d'Ariet. Al final del llevador són apuntats tres emfiteutes de Vilanova de Meià que no estaven registrats al capbreu i que havien de pagar al prior els censos corresponents a tres finques de nou acensament. Les actes d'aquests tres nous acensaments les van trobar a l'Arxiu secular del priorat i les apunten al final del llevador per poder-ne fer efectius els cobraments.

11.5. Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià (1640)⁵⁴⁸. (Veure la **Taula 11.5.** del present capítol)

11.5.1. Introducció

Aquests comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la TAULA 10.5. Tal i com hem anat veient en estudiar els capbreus de 1557, el de 1627-1637 i també el *Llevador de delmes i censos* associat a aquest segon capbreu, podíem comprovar que moltes de les finques que tenien les persones de Vilanova de Meià i les de Santa Maria de Meià al terme de Vilanova de Meià i que eren propietat del prior de Santa Maria de Meià, quedava una mica complicat especialment a l'hora de destriar a qui havien de pagar el delme i en quines proporcions. Era especialment enrevessat quan aquest delme n'havien de pagar la meitat al carlà de Vilanova de Meià i l'altra meitat al prior de Meià, però a vegades encara les proporcions eren més complicades. Els batlles, tant del carlà com del prior, quan havien de passar per les finques en època de la collita per destriar-ne la proporció, del delme que tocava a cadascú, ho devien tenir força complicat i segurament facilitava la picaresca del pagès per estalviar-se de donar una part de la collita als delmadors i escatimar una mica a uns i altres.

En el capbreu de 1557 (capbreu vell de Meià), aquesta anomalia afectava a 23 finques dels emfiteutes de Vilanova de Meià i a 4 de les finques dels emfiteutes de Santa Maria de Meià en que pagaven la meitat del delme al prior o l'altra al carlà, però encara hi havia dues finques més en que la proporció del delme era 2/3 pel prior i 1/3 pel carlà. De tota manera aquest capbreu és molt difícil, per no dir impossible, d'associar amb la concòrdia i permuta de 1640, ja que han transcorregut 83 anys i és impossible de reconèixer els diversos emfiteutes i les finques, per aquesta raó no el comentarem.

⁵⁴⁸ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit 2. *Concòrdia i permuta feta entre lo Senyor Joan Pau de Belloch i Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat, i lo lltre. Sr. Prior de Meià Dn. Fra Josep de Jalpí i Julià, en i sobre moltes i diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova, de les quals unes pagaven lo delme a dit Prior de Meià i altre pagaven lo delme a dit Sr. Belloch. Així que ab tota igualtat de les dos parts s'és feta dita canviació i per llevar los molts fraus que se feien quiscun any a dit Belloch i també a dit Prior, com llargament se conté en dit acte. Fou fet a 9 de setembre de 1640.* Aquest document va ser redactat pel notari de cúria del priorat de Meià, Pere Serradell. La còpia que tenim consta de trenta folis manuscrits i està redactada i autenticada el 1793 per Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià.

En el capbreu de 1627-1637, la mateixa anomalia passava en 24 de les finques dels emfiteutes de Vilanova de Meià i en 35 de les finques dels emfiteutes de Santa Maria de Meià. Es complicava encara més quan d'una finca el delme en rebia 1/3 el prior i 2/3 el carlà; d'una altra en feien 3 parts, rebent-ne 1/3 el prior, 1/3 el carlà i l'altre 1/3 per la lleuda, i una que ½ delme era del prior i l'altre ½ per la lleuda.

Aquesta variada combinació que es realitzava a l'hora de cobrar els delmes de moltes finques, feia que alguns emfiteutes defraudessin tant al prior com al carlà, com reconeixen les dues parts en la introducció de l'acta de la concòrdia i permuta: *Així que ab tota igualtat de les dos parts s'és feta dita canviació i per llevar los molts frauds que se feien quiscun any a dit Belloch i també a dit Prior*. En el treball d'Eva Serra sobre la baronia de Sentmenat⁵⁴⁹, s'explica un fet similar en la forma de delmar a la parròquia de Sentmenat ja que es repartien el delme entre el baró i el rector, i quelcom similar es donava a la parròquia de Caldes entre el baró i el vicari. La diferència amb el que va succeir al priorat de Meià fou que a Sentmenat les disputes van acabar en un plet entre el baró i el rector, mentre que aquí van acabar en una concòrdia entre el prior i el carlà.

Com sigui que la carlania de Vilanova de Meià va ser comprada pel Capítol de canonges de la Seu d'Urgell el dia 9 de maig de 1645⁵⁵⁰, cinc anys després de la concòrdia i permuta que estudiem, i per aquesta raó trobem la còpia del document original de la concòrdia i permuta a l'Arxiu Capitulat d'Urgell, ja que són els canonges de la Seu, com a nous carlans de Vilanova, els que rebrien ben aviat les conseqüències més directes d'aquest tracte. Suposem que la crisi social i econòmica associada a la Guerra dels Segadors, i l'endeutament tan gran que tenia la carlana, va precipitar aquest canvi de titularitat en la carlania de Vilanova de Meià, però això ja és una altra història que de manera resumida hem comentat al començament d'aquest apartat.

11.5.2. Afectació de la concòrdia i permuta als emfiteutes de Vilanova de Meià

a) Qui rebia el delme a Vilanova de Meià al capbreu de 1627-1638?

Quadre 11.3. Qui rebia el delme a Vilanova de Meià al capbreu de 1627-1638? (amb gràfic)

Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Tot el delme al prior	68	73
½ al prior i ½ a la carlana	22	24
1/3 al prior i 2/3 a la carlana	1	1
1/3 al prior, 1/3 la carlana i 1/3 la lleuda del Capítol	1	1
½ al prior i ½ la lleuda del Capítol de la Seu	1	1
½ al prior i ½ al Melcior (no comptava)	1	
TOTAL FINQUES	93	

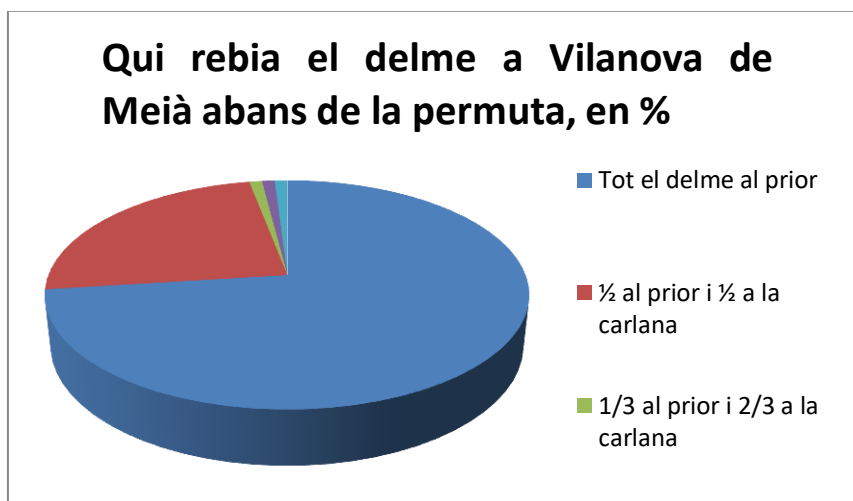
⁵⁴⁹ SERRA, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Op. cit. A la p. 113 s'explica la forma de delmar de la parròquia de Sentmenat i la de Caldes el qual és repartia el delme entre el baró i el rector i, per la complexitat, recorda el repartiment del delme entre el prior de Meià i el carlà de Vilanova de Meià.

Forma de delmar a la parròquia de Sentmenat: De cada 23 q ---- 3 q (2 q pel baró i 1 q pel rector).

Forma de delmar a la parròquia de Caldes: de cada 34 ---- 4 q (3 q pel baró i 1 q pel vicari).

A Sentmenat, però, aquestes disputes van arribar al plet de 1593 entre el rector i el baró de Sentmenat. A Vilanova de Meià, van acabar amb la concòrdia i permuta entre el prior de Meià i el carlà de Vilanova de Meià, que ara estudiem.

⁵⁵⁰ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit, 2. *Papers sense inventariar sobre la compra de la carlania de Vilanova de Meià pel Capítol d'Urgell*, op. cit.

En la permuta entre el prior i el carlà només hi apareixen 32 emfiteutes de Vilanova de Meià, 23 dels quals que ja apareixien en el capbreu i 3 són emfiteutes nous. 25 d'aquets emfiteutes cedeixen el delme de totes les seves finques (38) al carlà, mentre que 6 més només han de cedir el delme d'alguna finca (8) al carlà. Finalment queda el cas d'una finca que en el capbreu era de Joan Mir i ara en la concòrdia consta, per compra, de Geroni Horomir, la qual és l'única finca d'un emfiteuta de Vilanova que en la concòrdia passa el delme del carlà de Vilanova al prior de Meià. També ens adonem que totes les finques que tenien el delme repartir en diverses proporcions (un total de 25), són cedides en la concòrdia al carlà de Vilanova, el qual en rep el delme en la seva totalitat i d'aquesta manera solucionen el problema. Com podem comprovar en les taules adjuntes de la concòrdia, 24 finques de les què rebia tot el delme el prior, passen íntegrament tot el delme al carlà, suposadament per anivellar les permutes, especialment amb els emfiteutes de Santa Maria de Meià.

b) Canvis d'amos a les finques. Tenint en compte que des de les declaracions dels emfiteutes de Vilanova en el capbreu (1627) i la concòrdia i permuta (1640) han passat 13 anys, és normal que es produeixen alguns canvis de titular de les mateixes finques com és el cas de:

Núm. 4, de Marc Terrer, passen a Hierònim Terrer les quatre finques que declara, segurament és el seu fill (eren situades als Ciscars, les Ansolies i el Carreró).

Núm. 9, de Germà Segon, passa a Miquel Segon l'única finca que declara, segurament era el seu fill (situada a l'Obac).

Núm. 15, de Martí Ferran, passa a Joan Ferran l'única finca que declara, segurament era el seu fill (situada a les Tàpies).

Núm. 20, de Pere Riba, passa Pere Salutet l'única finca que declara, segurament per compra (situada als Arners a Comadúdula).

Núm. 24, De Joan Mir passa a Geroni Horomir per compra (tal com es diu en concòrdia) la finca situada a la Torre.

Núm. 25, de Jaume Brescó, passa a Francesc Brescó l'única finca que declara, segurament era el seu fill (situada a les Tàpies).

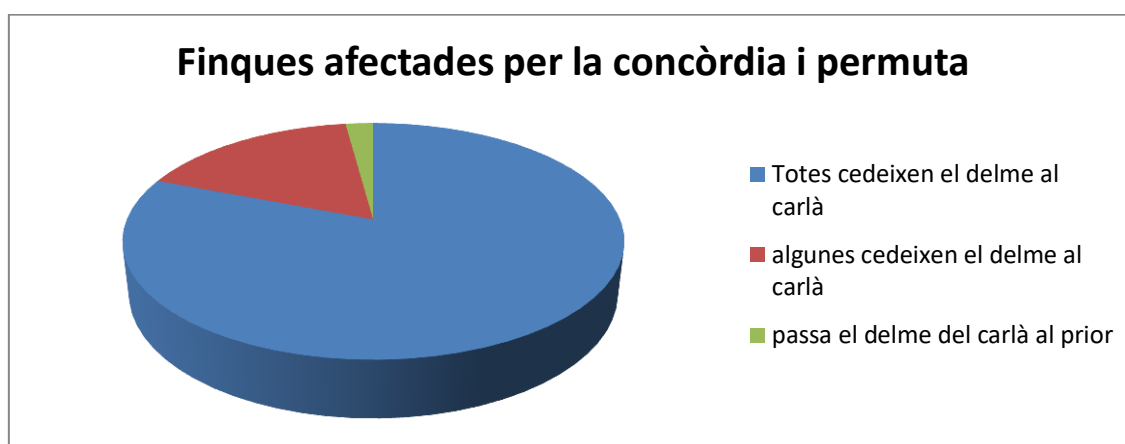
Núm. 26, de Magdalena Moixet, passen a Agustí Santacreu les tres finques afectades en la concòrdia, segurament per compra (situades als Arners, Comadúdula i les Tàpies).

c) *Nous emfiteutes*. Finalment en la concòrdia i permuta apareixen tres nous emfiteutes que no sortien en les declaracions del capbreu, segurament com a conseqüència d'uns nous acensaments fets pel prior, els quals cedien, però, tot el delme al carlà de Vilanova:

1. Margarida Brescó: 2 jornals de vinya a la partida de les Tàpies.
2. Francesc Toldrà: 1 jornal de vinya a la partida de les Passades.
3. Mossèn Miquel Horomir: un tros de terra campa situada a sota dels Estiradors.

Quadre 11.4. Finques afectades per la concòrdia i permuta (amb gràfic)

Terme de Vilanova de Meià	Emfiteutes	Finques	% de les finques
Totes les finques cedeixen el delme al carlà	25	38	81
Algunes finques cedeixen el delme al carlà	6	8	17
Passa el delme del carlà al prior	1	1	2
TOTALS	32	47	

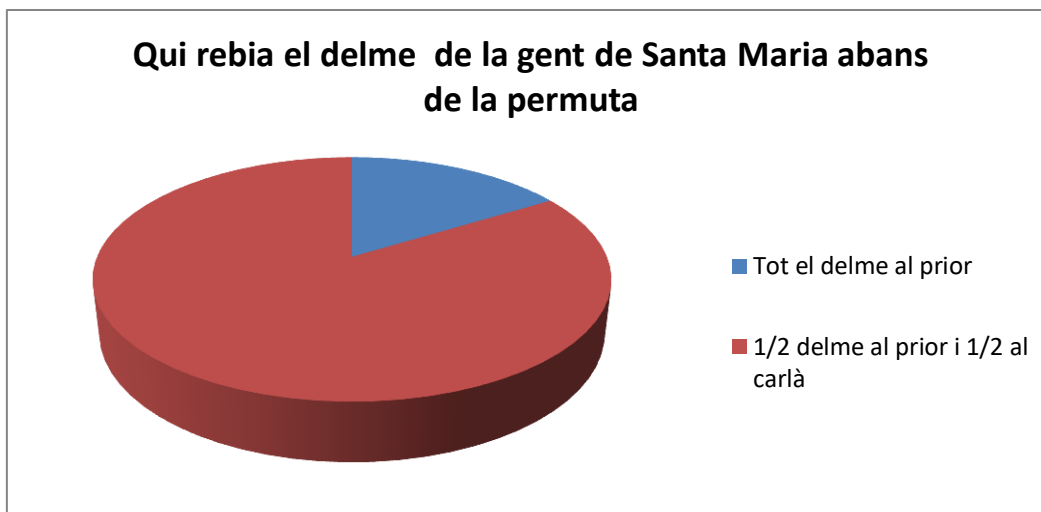
11.5.3. Afectació de la concòrdia i permuta als emfiteutes de Santa Maria de Meià

En el capbreu de 1627-1637 apareixen en les declaracions 26 emfiteutes de Santa Maria de Meià que entre tots cultiven 43 finques que són propietat alodial del prior i que paguen el delme de les quals en la següent proporció: 7 finques, tot el delme al prior (16%); 36 finques, $\frac{1}{2}$ del delme al prior i $\frac{1}{2}$ al carlà (84%).

a) *Qui rebia el delme de la gent de Santa Maria de Meià en el capbreu de 1627-1638?*

Quadre 11.5. Qui rebia el delme de la gent de Santa Maria de Meià en el capbreu de 1627-1638? (amb gràfic)

Terme de Vilanova de Meià	Nombre de finques	%
Tot el delme al prior	7	16
$\frac{1}{2}$ al prior i $\frac{1}{2}$ a la carlana	36	84
TOTAL	43	

Als emfiteutes de Santa Maria de Meià que cultivaven terres al terme de Vilanova de Meià queden molt marcades les finques afectades per la concòrdia i permuta ja que agafa exclusivament a aquells que pagaven la 1/2 del delme al prior i l'altra 1/2 al carlà, i no hi havia cap més proporció en el repartiment del delme.

b) Finques afectades per la concòrdia i permuta

Quadre 11.6. Finques afectades per la concòrdia i permuta (amb gràfics)

Terme de Vilanova de Meià	Emfiteutes	Finques	% de les finques
Ja rebia tot el delme el prior abans de la permuta	4	4	9
El prior rep tot el delme del carlà	24	39	91
TOTALS	28	43	

Com que els emfiteutes de Santa Maria de Meià havien fet la capbreuació el 1636 i la concòrdia i permuta es va fer el 1640, tot just havien passat quatre anys entre els dos documents, per aquesta raó els canvis són molt menors que en el emfiteutes de Vilanova, i a més només hi havia una proporció en el repartiment del delme. Ara són 28 el total d'emfiteutes, dels quals 4 no els afecta la concòrdia ja que de les 4 finques que

tenien (9%), totes pagaven el delme sencer al prior. Els altres 24 emfiteutes declaren 39 finques de les que abans tenia la ½ del delme el carlà i ara passa tot al prior (91%).

c) Canvis d'amos a les finques i nous emfiteutes. Tot i que havia passat poc temps del capbreu, ens adonem que hi ha tres canvis de titularitat en la concòrdia i permuta en tres emfiteutes i totes les seves finques:

Núm. 17, de Miquel Camats passen a Anton París les quatre finques que declara, segurament per compra (situades a la Cortada, els Escubellers, els Prats i el Puig).

Núm. 23, de Pere Oller passa a Pere Serentill l'única finca que declara, segurament per compra (situada a lo Gramenet).

Núm. 25, de Joan Lluch passa a Pere Mugner l'única finca que declara, segurament per compra (situada als Solans).

d) Nous emfiteutes. En la concòrdia i permuta apareixen dos nous emfiteutes que no sortien en les declaracions del capbreu, els quals paguen tot el delme al prior de Meià:

1. Francesc Vidal: 3 jornals de vinya i oliveres a la Plana d'en Sec.

2. Miquel Camats: 1 jornal de vinya als Callissos, i un jornal de vinya i oliveres al Tossal.

11.5.4. Conclusions

Podem concloure que la concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià va servir per clarificar de forma definitiva qui tenia dret de rebre el delme de les finques situades en el terme de Vilanova i van eliminar els mals entesos i la picaresca que alguns emfiteutes sembla que practicaven quan l'havien de repartir entre els dos senyors amb unes proporcions difícils de destriar. Hem comprovat que els emfiteutes de Vilanova que originàriament havien de pagar el delme en proporcions diverses, a partir d'ara el paguen tot sencer al carlà; però també hi ha un altre grup d'emfiteutes de Vilanova que pagaven tot el delme al prior i ara l'acabaven pagant tot al carlà, segurament per compensar les pèrdues de delme que el prior tenia amb els de Santa Maria de Meià. Els tres emfiteutes de Vilanova que no apareixien en les declaracions del capbreu ara paguen tot el delme al carlà de Vilanova.

Pel que fa als emfiteutes de Santa Maria de Meià veiem que la concòrdia i permuta només afecta a aquells emfiteutes que pagaven el delme la ½ al carlà i l'altra ½ al prior, els quals ara el paguen tot sencer al prior de Meià. També es dóna el cas dels dos nous emfiteutes que no sortien al capbreu, els quals ara acaben pagant tot el delme de les seves finques al prior de Meià.

Els autèntics beneficiaris d'aquesta concòrdia van ser a curt termini, però també a la llarga, el Capítol de canonges de la Seu d'Urgell que el 9 de maig de 1645 van comprar la carlania de Vilanova de Meià⁵⁵¹. Veiem que a finals del segle XVIII (1793) fan elaborar una còpia autenticada del document de la concòrdia i permuta pel notari de Vilanova de Meià, Bonaventura Macià i Santacreu. La qual cosa demostra que encara eren vigents els termes de la concòrdia i permuta que s'havia fet de les finques el 1640, tot i que els emfiteutes eren uns altres.

⁵⁵¹ ACU. Vilanova de Meià. Lligall Petit, documentació diversa, document sense data però redactat a bans de 1645: "*Fa per la compra de la Carlania de Vilanova de Meià pel Capítol d'Urgell*". op. cit. Aquest document diu textualment: "*Dona Àngela de Vilanova i Macip, carlana de Vilanova de Meià, vendrà la carlania te i posseïx en dita vila de Vilanova de Meià al Molt Il·lustre Capítol d'Urgell, atès que dit Molt Il·lustre Capítol te ja en dita vila la jurisdicció i dita venda farà dita dona Àngela per pagar i satisfer los crèdits següents (...).*"

VILANOVA DE MEIÀ

PRIOR DE SANTA MARIA DE MEIÀ

Jurisdicció espiritual

CAPBREU DE 1557:

Tenia 127 finques en franc alou

Percebia: **delme**, repartit amb el carlà de Vilanova
primícia, repartida amb la Comunitat de
con-rectors de Vilanova de Meià

CAPBREU DE 1627-1638

Tenia 115 finques en franc alou

Percebia: **delme**, repartit amb el carlà de Vilanova
primícia, repartida amb la Comunitat de
con-rectors de Vilanova de Meià

CAPÍTOL DE CANONGES D'URGELL

Senyors jurisdiccional

TENIEN 2 CARLANIES (1677):

- Carlania d'en Melssior
- Carlania dels Vilanova, ara de Belloch

TENIEN EN FRANC ALOU:

- 9 finques rústiques
 - 2 finques urbanes (cases)
- Amb 10 emfiteutes

Quadre 11.7. Resum de les jurisdiccions i possessions a Vilanova de Meià

11.6. Conclusions generals

En aquest capítol hem treballat de forma pràctica les propietats, rendes i altres drets que el prior de Meià tenia al terme de Vilanova de Meià, on ell només hi tenia la jurisdicció espiritual, formant part de la *prelatura nullius* o quasi diòcesi de Meià. En aquest treball anem una mica més enllà i sortim de les poblacions estrictes en què el prior tenia la senyoria, que ho hem treballat als capítols 6, 7 i 8 a partir de les dades apuntades al Llibre General del Priorat, i eixamplam la visió a tota la coma de Meià en general i en particular a Vilanova de Meià que era la població central de tot el Priorat.

Creiem que hi ha paràmetres que no podien variar massa d'unes poblacions a altres com és ara els tipus de cultius i l'evolució de l'extensió de cadascun, ja que tant al terme de Vilanova de Meià com als de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià, Peralba, Rúbies i Cabrera, no podien variar substancialment doncs geogràficament són molt propers i es

troben tots dintre de la Coma de Meià. Aquí estudiem els repartiments dels delmes, que en trobar-se en un terme en què hi havia altres senyors i feudataris (el carlà de Vilanova), moltes vegades se l'havien de repartir, en proporcions diferents i fins i tot arribar a concòrdies en cas de conflicte. Als termes que eren propietat alodial del prior, en principi, tot el delme havia de ser per ell. Una cosa semblant passava amb les primícies, ja que si al poble corresponent hi havia rector o vicari perpetu, la primícia era directament per ell, però si no hi havia rector i la parròquia estava a càrrec directe del priorat, la primícia era per al prior. Mentre que a Vilanova de Meià, la primícia era, en general, per a la Comunitat de con-rectors de la parròquia, molt més extensa en nombre que la mateixa comunitat de canonges de l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià. Fins i tot podem veure el fet que alguns emfiteutes havien de pagar censos al prior (en diners o en espècies), pel domini directe d'algunes finques acensades segurament a perpetuïtat pel prior al terme de Vilanova, i que als termes sota la seva senyoria directa, aquests acensaments per raó del domini directe, serien més generals i afectarien a la majoria dels emfiteutes, com passava a Peralba, Rúbies i Cabrera. Aquí, com que el prior no hi tenia la jurisdicció temporal, no trobarem cap reconeixement de quísties ni fogatges i tampoc cap reconeixement de prestació de treball personals en forma de joves per treballar les propietats del priorat.

La propietat o indústria més important que tenia el prior a Vilanova de Meià, a més de les finques i que no surt ara en aquest capítol, era el molí d'oli que datava de 1261⁵⁵², com ja hem vist en el capítol 7. Aquest molí, segons la descripció que en fa el mateix prior Jalpí estava situat a la Costa Codina, a la part del migdia del vall de la muralla, a sota mateix on estava situada la Casa de la Vila. Tenien un rec d'aigua per al seu ús particular que baixava de la sèquia del rec de la Vila. Tenien dues moles per xafar les olives que giraven amb tracció animal, dues premses de biga o lliura per extreure'n l'oli i dos perols o calders per fer bullir l'aigua per escaldar els esportins, i el moliner l'escollia personalment el prior⁵⁵³ i ell era l'encarregat de cobrar-ne el delme. No donem més informació sobre aquest molí perquè ja està treballat en el capítol indicat.

Centrant-nos només en els documents que en aquest capítol hem estudiat, hem pogut constatar que en el capbreu de 1557, la major part de les finques que el prior posseïa al terme de Vilanova les cultivaven els mateixos pagesos de Vilanova de Meià (51), mentre que eren només sis els pagesos de Santa Maria que menaven finques a Vilanova. En aquest any l'extensió més gran de terra acensada era dedicada a la terra campa per al cultiu de cereals, començava a abundar la superfície dedicada en monocultiu a la vinya, mentre el cultiu de l'olivera, tot i el molí d'oli que estàvem explicant, era gairebé testimonial. També es pot constatar en aquest primer capbreu la importància que tenien els horts de regadiu (19) a prop dels tres recs que hi havia, alguns dels quals propietat de famílies menestrals o d'alguna de les més importants de Vilanova (mestre Gilabert, sastre; mestre Marc Grau, sabater; mossèn Antoni Rocaspana o el notari Macià Serradell). Pel que fa al pagament del delme, la majoria el pagaven íntegre al prior, molt

⁵⁵² BENET, A. "Vilanova de Meià" *Catalunya Romànica Vol. XVII* p. 51, op. cit. Diu que en una escriptura de 1261 Jaume de Cervera senyor de Vilanova de Meià, fa la concessió d'un molí d'oli a Vilanova a favor de Guillem de Coves, prior de Meià, i de Domènech de Vall-Llebrera, fent constar que no es podrà construir en dita vila cap més molí d'oli sense el seu permís. El 1266, Domènech de Vall-Llebrera dóna la seva meitat del molí d'oli al prior de Meià. Finalment, a 15 de les calendes de novembre de 1267, Jaume de Cervera dóna en franc alou al prior de Meià un tros de terra al terme de Vilanova, al lloc conegut com la Codina, per la construcció d'un molí d'oli, fent constar, però, que en dit molí, qualsevol senyor futur de Vilanova de Meià ni els seus representats legals, podran entrar en dit molí per exercir-hi cap mena de justícia ni hi tindran cap mena de jurisdicció. Veure nota i explicació del capítol 7.

⁵⁵³ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...] op. cit.* En la p. 27 descriu la presa de possessió del molí d'oli de Vilanova de Meià per part del prior Jalpí.

pocs al carlà i una quantitat considerable en pagaven la meitat al prior i l'altra meitat al carlà. Crida l'atenció, com a cosa curiosa, que el mateix carlà de Vilanova (Lluís Jerònim Vilanova), té dues finques de les que ha de pagar el delme al prior.

Quan comparem aquestes dades amb el capbreu de 1627-1637, ens adonem que han passat gairebé vuitanta anys del primer capbreu i que ens ha estat impossible reconèixer famílies i propietats de les finques que sortien al primer. Hem pogut comprovar, però, que els emfiteutes de Vilanova gairebé són els mateixos en nombre (53), però que han augmentat molt els de Santa Maria (26), i lògicament també han augmentat el nombre de finques que tenien establertes, amb algunes partides com la dels Escubellers en què el prior hi té ara una gran extensió de terra i en fa fins a tretze nous establiments, gairebé tots a persones de Santa Maria. Pel que fa a l'evolució dels cultius hem constatat el gran creixement dels cultius de vinya i olivera per separat, però també de forma associada, que representen en total el 76% de la superfície cultivada. Aquest creixement tan gran de la vinya i l'olivera va en detriment de la terra campa dedicada al cultiu de cereals. Mentre que els horts és mantenen en nombre similar i molts continuen en propietat de les famílies menestrals i també nobles de Vilanova (Josep Bàgils, mestre de cases: Josep Mir, notari; Francesc Boixadós, donzell; Francesc Artús, prevere, o l'honorable Pere Rocaspana). Ens adonem que en el segon capbreu no hi queda cap finca que paga tot el delme al carlà de Vilanova, baixa fins a nou punts les que el pagaven íntegrament al prior i augmenten tretze punts aquelles finques que pagaven ½ delme al prior i l'altre ½ al carlà. Són molt poc significatives en nombre aquelles finques que pagaven proporcions diferents del delme al prior i al carlà. En aquest segon capbreu la major part de les primícies les percebia la Comunitat de con-rectors de Vilanova i amb molt poques excepcions se les repartien a mitges amb el prior. En aquest segon capbreu surten unes finques a la Vall d'Ariet, les quals totes pagaven la primícia al prior, com a rector que era de la parròquia. Finalment hem pogut comprovar en el segon capbreu que hi apareixen quatre emfiteutes que a demés havien de pagar també al prior censos pel domini directe d'algunes finques, creiem que serien aquelles que el prior les hauria donat en un establiment d'emfiteusi a perpetuïtat i que ara el pagès en tindria el domini útil i la quasi propietat de les mateixes. Aquest tipus d'establiments hem pogut comprovar en el seu moment que ja es donava a Peralba, Rúbies i Cabrera. La resta de persones que tenien terres a canvi del delme i les primícies, el seu contracte agrari era com una mena d'arrendament i per això en no ser un contracte emfiteutic a perpetuïtat, segurament per això, pràcticament no hem trobat cap família que mantingués la propietat de les finques durant els vuitanta anys que separen el primer i el segon capbreu.

Lligat a aquest segon capbreu hem trobat el Llevador de censos i delmes de 1638, que és una relació anual del que cobrava el prior a cada emfiteuta o pagès, extret directament de les declaracions del capbreu i en el què hi apareixen molt poques variacions amb tot allò que es declarava al capbreu i que ja hem comentat en el corresponent apartat. Al final d'aquest llevador surten fora dels llistats oficials tres nous acensaments de finques a pagesos de Vilanova de Meià que no sortien al capbreu de les quals havien de pagar al prior els corresponents censos.

Finalment, en la concòrdia i permuta de 1640 entre el prior Josep de Jalpí i el carlà de Vilanova de Meià, Joan Pau de Belloch, hem pogut constatar que serveix bàsicament per clarificar de forma definitiva els pagaments del delme de moltes finques que fins aquell moment es realitzava repartida en diverses proporcions entre els dos senyors i que donava lloc a frau per part del emfiteutes. En aquesta concòrdia tots els delmes es paguen íntegrament a un o altre senyor, permutant-se entre ells les finques que fossin necessàries perquè els repartiments fossin correctes i proporcionals. Pensem que els

veritables beneficiaris d'aquesta concòrdia van ser el Capítol de canonges de la Seu d'Urgell, que cinc anys després (1645) i en mig de la crisi de la Guerra dels Segadors, van acabar comprant a Joan Pau de Belloch la carlania de Vilanova de Meià.

CINQUENA PART

ALGUNS CONFLICTES EN EL PRIORAT DE MEIÀ

1. Introducció general

En aquest apartat que agafarà els capítols 12,13, 14 i 15, estudiem quatre conflictes diferents que va tenir el prior de Meià durant el segle XVIII: un com a baró i senyor jurisdiccional, i els altres tres són bàsicament sobre la seva jurisdicció espiritual.

En el capítol 12, estudiem un conflicte sobre la jurisdicció espiritual entre el prior de Meià i el bisbe d'Urgell. El prior en la seva quasi diòcesi o *prelatura nullius* tenia quasi les mateixes atribucions d'un bisbe ordinari, llevat que no podia administrar els sagraments de la confirmació ni l'ordre. Però si el bisbe d'Urgell volia administrar la confirmació en qualsevol parròquia del Priorat havia de tenir el permís del prior. El dia 20 de juny de 1716 és va presentar a la parròquia de Vilanova de Meià el bisbe d'Urgell amb la intenció de fer la vista pastoral (que no la podia fer, perquè era potestat del prior) i a impartir el sagrament de la confirmació, sense l'autorització del prior. El conflicte va ser de grans dimensions i es va allargar durant tres dies. La documentació que va generar és l'objecte del nostre treball.

En el capítol 13, estudiem el conflicte que va tenir el prior Josep de Salvador amb la universitat de Santa Maria de Meià, quan el 15 d'agost de 1725 va fer publicar el Cartell de Pregons i Públiques Crides, i sense cap mirament no respectava un acensament que el prior Jalpí havia fet a la universitat el 1633, i una colla de drets i privilegis de què gaudia la universitat i quan els priors prenen possessió de la senyoria juraven respectar-los. Tot plegat va acabar en un plet a l'Audiència i la corresponent sentència arbitral, que és l'objecte del nostre treball.

En el capítol 14 estudiem el conflicte més greu que afectava la jurisdicció espiritual del prior. Estem parlat de la disputa que mantenien el prior de Meià i el bisbe d'Urgell sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga. Fontllonga, històricament sempre havia format part del priorat de Meià, però inexplicablement una bona part del segle XVIII és el bisbe qui nomena els rectors, sense que el prior manifesti cap oposició. Però en morir el 1760 el rector de Fontllonga, el prior de Meià creu que és el moment de recuperar de nou la parròquia per la força i envia homes armats per ocupar l'església i poder-ne prendre possessió. Segurament l'aconsellen els seus experts que pot ser inviable i molt llarg iniciar un plet contra el bisbe d'Urgell i la manera més ràpida de recuperar la parròquia era per la via del fet i no del dret. El dia 7 de gener 1761 a la tarda es van presentar l'escamot armat per ocupar l'església i després va arribar el prior amb el seu seguici per prendre'n possessió, però les autoritats i la gent de Fontllonga s'hi van oposar, creant un gran avalot (*motín*) que va acabar amb tres persones detingudes pel tinent de batlle, denúncies al bisbe per part del capellà del poble i a la Audiència per part del bisbe, excomunicacions per part del prior. El conflicte estava servit.

Finalment en el capítol 15, estudiem el conflicte de jurisdicció espiritual, però també temporal, entre el prior de Meià i l'ajuntament de Vilanova de Meià, la primavera de l'any 1775. Cal tenir present que el prior de Meià a Vilanova de Meià només hi tenia la jurisdicció espiritual, ja que el senyor jurisdiccional de la vila era el capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. Aquella primavera hi havia una gran sequera i estava a punt de perdre's la collita de cereals. La universitat de Vilanova demana al batlle del Capítol per realitzar unes pregàries davant la miraculosa imatge del Sant Crist que es conservava a l'església parroquial. El batlle demana l'autorització al prior per iniciar les pregàries i

aquest no els autoritza. En vistes de l'actitud del prior i davant la disjuntiva de perdre's la collita, el batlle autoritza les pregàries i fins i tot presideix la processó. El conflicte està servit i de mal resoldre ja que la pèrdua de la collita no és precisament un mal menor per la gent treballadora.

En aquesta cinquena part en què estudiem alguns conflictes on va estar involucrat el prior de Meià, podem fer una doble distinció: el conflictes com a baró i senyor jurisdiccional que agafaria del tot el capítol 13 amb el compromís i la sentència arbitral de 1728; però també una part del capítol 15, sobre la disputa per les pregàries de 1775, en què el prior amb la seva jurisdicció eclesiàstica envaeix la jurisdicció secular que el Capítol de Canonges de la Seu exercien en Vilanova de Meià, mesclant-se les dues jurisdiccions. Son exclusivament conflictes de jurisdicció eclesiàstica el capítol 12 amb la disputa amb el bisbe de Guinda (1716) quan vol fer la visita pastoral i impartir la confirmació a Vilanova de Meià, i sobretot el capítol 14 amb el procés judicial que va mantenir el prior amb el bisbe per la possessió de la parròquia de Fontllonga.

En ser els conflictes l'objectiu més important d'aquesta part del nostre treball, els procurarem estudiar document a document i amb tot mena de detalls, recollint quan calgui, les versions enfrontades del mateix fet, per poder-ne tenir una idea, lo més objectiva possible. Com que d'aquests conflictes tenim la major part de la documentació que les dues parts en litigi van generar abans d'arribar al judici a l'Audiència o a la cúria corresponent, farem un estudi més detallat comentant document a document la qual cosa ens permetrà conèixer altres aspectes del priorat de Meià i que pensem que han de servir per donar una visió més àmplia del territori que estudiem i arrodonir d'aquesta manera el conjunt treball.

CAPÍTOL 12

12. conflicte sobre la jurisdicció espiritual. La visita pastoral del bisbe d'Urgell Simeón de Guinda a Vilanova de Meià (20-21-22 de juny de 1716)⁵⁵⁴

12.1. Introducció

Un dels problemes que sovint se'ls plantejaven als priors de Santa Maria de Meià era que en ser una *prelatura nullius* dins del bisbat d'Urgell, molts cops havien de fer-se valdre els seus privilegis i la seva jurisdicció espiritual davant del bisbe, davant de les autoritats civils d'algunes poblacions, davant de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i fins i tot davant del mateix rei quan en volia exercir el patronat. De tota manera els conflictes més grans sempre els van tenir amb els bisbes d'Urgell, ja que aquests eren reticents a cedir atribucions a prelats inferiors

En el primer volum d'Exempts de l'Arxiu Diocesà d'Urgell (ADU)⁵⁵⁵, on apareix tota la documentació relativa al priorat de Meià, a la primera pàgina on es presenta el contingut del volum, hi ha tota una declaració d'intencions sobre els territoris exempts o *prelatura nullius* signada pel bisbe Francisco Antonio de la Dueña y de Cisneros⁵⁵⁶. Si ens fixem en la transcripció íntegra del document ens podem adonar que pels bisbes, aquestes prelatures inferiors tampoc els resultaven gens fàcils de manejar i comprendre el seu funcionament i aquest recull de documents, havien de servir per tenir una

⁵⁵⁴ BERNAUS SANTACREU, Ramon i SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *El municipi de Vilanova de Meià*. op. cit. Es cita breument aquest fet a la p. 375 en parlar del prior Josep de Salvador.

. Diversos autors. Articles sobre "Vilanova de Meià". *Catalunya Romànica*, vol. XVII (*la Noguera*). Edita Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1994. Albert Benet i Clarà relata breument aquest fet a la p. 450, en parlar de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià. Encara de forma més breu cita aquest fet a la p. 469 quan està parlant del priorat de Santa Maria de Meià.

⁵⁵⁵ ADU. Volum d'Exempts. Lligalls de documents classificats sobre els diversos territoris exempts que hi havia al bisbat d'Urgell. ANNEX DOCUMENTAL, primer pàgina signada pel bisbe on s'explica el contingut del volum: "*Colección de documentos simples y auténticos, antiguos i modernos, de noticias curiosas, memorias de sucesos ocurridos, notas y asuntos, consultas, decisiones y declaraciones, concordias y varios particulares de todo genero de papeles, que dispersos por la escribanía en confusión y desorden de unos con otros, he recogido y recopilado con índices por el orden que me ha sido posible, pues aunque algunos estén maltratados por la injuria de los tiempos y parezcan inútiles, darán luz a lo menos a los casos, incidentes y sucesos que puedan ocurrir en la serie de los tiempos, y lo que respectivamente se busque y no se encuentre en este volumen, se hallará tal vez más auténticamente en otros registros y libros anteriores a mi pontificada. Todo este tomo comprende memorias de los exemptos o que se tienen por tales con respecto al obispado, a saber. Arciprestazgo de Àger que está en posesión de serlo y de 3ª clase; Monasterio de la O (Alaó), que lo es a medias; Monasterio de Belpuig de las Avellanas, que a medias lo es también; Pavordato de Tereni, que no lo es; Monasterio de Lavaix, que lo es a medias; y Priorato de Meyá, que no lo es por mas que por tal se tanga. Dios nos libre de caer en pleitos con estos Señores Prelados y con los demás que están escritos en los otros dos tomos de Pavordes, Piores y Abadesos*".

⁵⁵⁶ Francisco Antonio de la Dueña y Cisneros, va néixer a Villanueva de la Fuente (Ciudad Real) en una família castellana d'hidalgos rurals, el 17 de novembre de 1753 i va morir a Madrid el 8 de novembre de 1821. Va ser bisbe d'Urgell i Copríncep d'Andorra des del 29 d'octubre de 1797 al 23 de setembre de 1816. El 24 de febrer de 1816 va ser escollit diputat a les Corts de Cadis i president de les mateixes de l'1 al 30 d'abril de 1814. El 1816 va ser nomenat bisbe de Segorb i va restar al càrrec fins a la seva mort. Va donar suport a la Constitució espanyola de 1812 i a la política liberal de la supressió dels convents.

orientació quan es presentés un conflicte, i si és una sentència, tant d'una cúria civil com religiosa, que segurament creava jurisprudència, suposem que també els havia de servir com a model a seguir en cas de conflicte. Fixem-nos com considerava el bisbe aquestes prelatures inferiors dins del seu bisbat i la por que li feia d'enfrontar-s'hi: "(...) *Todo este tomo comprende memorias de los exemptos o que se tienen por tales con respecto al obispo, a saber: Arciprestazgo de Áger, que está en posesión de serlo y de 3ª clase; Monasterio de la O (Alaó), que lo es a medias; Monasterio de Bellpuig o de las Avellanas, que a medias lo es también; Pabordato de Tereni, que no lo es; Monasterio de Lavaix, que lo es a medias, y Priorato de Meyá que no lo es, por más que por tal se tenga. Dios nos libre de caer en pleitos con estos Señores Prelados y con los demás que están escritos en los otros dos tomos de pabordes, priores y abadesos*". En parlar del priorat de Meià, el bisbe d'Urgell tenia molt clar que no eren exempts que els priors no tenien cap mena de privilegi especial i formaven part del seu bisbat. Per això les seves disputes jurisdiccionals, sovint són molt agres, com la que aquí comentarem. Com que la disputa que aquí estudiarem és entre el bisbe, Simeón de Guinda, i el prior de Meià, Josep de Salvador, farem una breu semblança d'aquests personatges.

12.1.1.El prior Josep de Salvador (1699-1739)

La referència més llarga sobre aquest prior ens la dóna Ernesto Zaragoza en el *Catálogo de los preladados del monasterio de Santa María de Meyá (593-1842)*⁵⁵⁷. Aquest catàleg diu que el va redactar el prior Manuel Abad sobre el 1773 i es basa sobretot amb el que havia publicat Gaspar Roig i Jalpí el 1668, afegint-hi, però, els priors fins al seu moment. Està redactat en llatí i diu textualment: *55. Perill. D.D.Fr. Josephus de Salvador, primum canonicus et archidiaconus Urgellensis, dein.huius ecc.Meyan.ac Duorum Pontium prior, Caroli Secundi Hispa.Regis a capella; a quo benigne hanc dignitatem Meyanensem sibi antea a Pontifice concessam, demum patronatus regis agnitione suplici sanctam tectam, habuit a ban.1669 ad an.1739.*

Josep de Salvador, abans de ser nomenat prior de Meià havia estat canonge i ardiaca d'Urgell, i en el sínode de Meià que celebrà el prior Diego de Mates el dia 1 d'octubre de 1687, va ser designat com a jutge sinodal de Meià i després seria el successor del prior Mates en la prelatura del priorat. Per tant coneixia a fons els dos bàndols en conflicte i ara que era el prior de Meià podia preveure com aniria el conflicte i possiblement tenia coneixença entre els canonges d'Urgell que li podien fer arribar amb antelació les intencions del bisbe.

La personalitat del prior Salvador és complexa ja que durant els quaranta anys de la seva llarga prelatura va haver de defensar davant la Cambra de Castella que el priorat de Meià no era de patronat reial i aconseguí fer valer els seus drets, per això el priorat de Meià va continuar sota la tutela papal fins a l'últim terç del segle XVIII. Va assistir com a prior de Santa Maria, formant part del braç eclesiàstic, a les últimes Corts del Principat de Catalunya convocades per l'Arxiduc Carles (Carles III) (1705-1706). Va viure també la desfeta catalana davant Felip V en la Guerra de Successió i el Decret de la Nova Planta, en què Catalunya deixava de ser un estat. Va viure un dels conflictes jurisdiccionals més agres amb el bisbe d'Urgell dels que se'n té notícia, i que és l'objecte

⁵⁵⁷ ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. Article "CATÁLOGO DE LOS PRELADOS DEL MONASTERIO DE SANTA MARIA DE MEYÁ [...]" *op.cit.* p. 281-290. És el catàleg dels abats i prior de Meià que es troba a l'arxiu de l'antiga Congregación de San Benito de Valladolid, existent al monestir de Santo Domingo de Silos (Burgos), Sección de Documentación varia, vol. I, fols 89r-93v. Es un manuscrit en llatí escrit redactat pel prior de Meià Manuel Abad y Lasierra. Indica el sr. Zaragoza que segueix el catàleg de d'historiador Gaspar Roig i Jalpí que arriba fins l'any 1668. Manuel Abad afegeix els noms dels priors fins el 1773

del nostre treball: el 20 de juny de 1717, es va fer valdre la seva autoritat com a prior de Meià i la seva *prelatura nullius*, enfrontant-se al bisbe de la Seu d'Urgell, Simeón de Guinda i Apeztegui, que va anar a Vilanova de Meià per administrar la confirmació, i realitzar la visita pastoral, que no podia fer i el prior no ho va permetre. És el mateix prior que onze anys després es va enfrontar el 1728 a la Universitat de Santa Maria de Meià i que va donar lloc a la sentència arbitral que també estudiem en aquests capítols de conflictes.

12.1.2. Simeón de Guinda y Apeztegui, bisbe d'Urgell⁵⁵⁸

Simeón de Guinda Apeztegui va néixer a Esparza (Navarra) l'any 1659. Era el cinquè dels vuit fills de Joannes Guinda y María Apeztegui. Va estudiar al col·legi de Santa Cruz de Salamanca on es va doctorar en dret canònic i el 1687 fou ordenat sacerdot. Des de 1668 va ser nomenat canonge de Roncesvalles i va formar part de diverses comissions, entre elles la que el 1703 van formar les valls de Erro y Baztán, Valcarlos y Roncesvalles, per gestionar a París l'arranjament de les fronteres amb França. L'any 1706, en entrar des de França per Navarra el rei Borbó Felip V, després del fallit setge de Barcelona, el nostre bisbe el va rebre i hostatjar a la seva casa de Roncesvalles i durant la Guerra de Successió va ser partidari seu. Va ser abat de la col·legiata de San Isidoro de León, entre 1708 y 1714. El 1714 fou nomenat bisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra, on exerciria els càrrecs fins a la seva mort, el 1737 a Sant Julià de Lòria. Com a copríncep és molt recordat a Andorra el seu mandat per fer valdre la sobirania andorrana en front els conflictes polítics i econòmics que es van viure en aquesta època en el principat pirinenc. En l'aspecte eclesiàstic, l'any 1717 va aconseguir que no es tanqués el col·legi de la Companyia de Jesús de la Seu d'Urgell, per l'ordre del rei de suprimir totes les universitats i escoles de filosofia i teologia de Catalunya i concentrar-les a la nova universitat de Cervera. El 1722 va fundar a la Seu d'Urgell un col·legi de monges de la Companyia de Mare Nostra Senyora, d'origen francès, dedicat a l'ensenyament de les nenes. El 1727-1729 va fer publicar *El ritual eclesiàstic del bisbat d'Urgell*. El 1728 va fer publicar un *Breu Compendi de la doctrina cristiana*, que va servir de catecisme fins el 1912, després de múltiples reedicions. El 1736, va aconseguir que Sant Ermengol fos reconegut com a sant, per part de Roma, a tots els dominis del rei d'Espanya, més enllà del propi bisbat d'Urgell.

12.2. La vista pastoral

Després dels privilegis exposats en el capítol 3 i del que pensaven els bisbes respecte al priorat de Meià, que hem comentat a la introducció, només era qüestió de temps i trobar l'entorn polític i social adequat perquè esclatés el conflicte de jurisdicció eclesiàstica entre el bisbe d'Urgell i el prior. Això va succeir i de manera molt directa els dies 20, 21 i 22 de juny de 1716, poc més de quatre mesos després d'entrar en vigor el Decret de Nova Planta del Principat de Catalunya i que el bisbe de Guinda, gran defensor de la causa borbònica, sembla que també el volia aplicar des del punt de vista eclesiàstic al priorat de Santa Maria de Meià. Però no comptava amb fra Josep de Salvador, el prior.

⁵⁵⁸ POL i SOLÉ, Antoni. Article "Simeón de Guinda y Apeztegui". *El Periòdic d'Andorra, digital*. Data 17-01-2015.

12.2.1. Relat general de la visita pastoral del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a Vilanova de Meià, dia a dia.⁵⁵⁹

Aquest primer document, tot i que és només una mena d'esborrany, va ser redactat per un escrivà de la cúria del bisbe d'Urgell que acompanyava el bisbe els tres dies que van estar a Vilanova de Meià. En ell trobem la descripció comentada de tots i cadascun dels fets que es van esdevenir entre el bisbe i el prior. En no ser un document oficial, els comentaris són molt partidistes cap al bisbe i gens objectius, però el relat és general i molt exhaustiu dels fets, per això ens va molt bé per tenir una visió global del conflicte. Com que ens trobem immersos en un procés judicial, tot seguit anirem donant la versió dels fets a partir dels documents generats per la cort del prior de Meià, però també per la cort episcopal, fins al desenllaç final que no el coneixem, però es pot intuir a partir de la documentació comentada. Acabarem amb el document núm. 7è de l'ANNEX, on des de Roma contesten al bisbe com ha d'actuar en els territoris exempts, especialment a Meià⁵⁶⁰. Tots els documents que anirem comentant els posarem íntegrament transcrits a l'ANNEX corresponent.

Dijous dia 11 de juny de 1716.

Comunicació de la visita del bisbe al prior

El bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, es trobava el dia 11 de juny de 1716 de visita pastoral a la parròquia d'Isona on també va administrar la confirmació. Aquell dia va enviar una carta al prior de Santa Maria de Meià, Josep de Salvador, en la què li comunicava que el dia 20 de juny vindria fins a Vilanova de Meià, parròquia del seu priorat, per administrar el sagrament de la confirmació i que arribaria a les 9 del matí. No disposem d'aquesta carta. Segons l'escrit, feia més de seixanta anys que no s'havia administrat el sagrament i demanava al prior que aquell dia i els que seguien fes acudir fins a Vilanova els feligresos de totes les parròquies del priorat de Meià. En la carta hi fa constar que totes les parròquies del priorat de Meià es trobaven dintre dels límits i territori del bisbat d'Urgell. De Guinda justificava que els bisbes predecessors no havien baixat fins al priorat de Meià a confirmar perquè des d'Isona fins a Vilanova de Meià hi havia més de quatre hores de camí dolent (*fragoso*), ja que suposem travessaven la serra del Montsec de Meià i baixant pel camí del congost de l'Escala del Pas Nou.

Allò que no diu el document, però, és que Lluçars, Tòrrec i Boada, els pobles de la Baronia de la Vansa, també eren i són del bisbat d'Urgell i se suposa que els bisbes hi anaven de visita pastoral i a confirmar quan tocava com era la seva obligació. Aquests pobles i concretament el cap de la Baronia, Lluçars, es troba encara no a una hora de camí de Vilanova de Meià i els camins que els comuniquen no han de travessar la serra del Montsec i són molt millors i planers. Ens fa sospitar que si els bisbes d'Urgell havien estat tant de temps sense anar a confirmar al priorat de Meià, no era per culpa del

⁵⁵⁹ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Es el segon document de l'ANNEX i és l'esborrany, sense numerar, de l'informe redactat per un escrivà o secretari de la comitiva que acompanyava al bisbe de Guinda en la seva complicada visita pastoral a la parròquia de Sant Salvador de Vilanova de Meià, priorat de Meià, els dies 20, 21 i 22 de juny de 1716. L'autor del manuscrit segurament actuava com a notari de la cúria episcopal, per fer-ne després el redactat oficial dels fets. Aquest document serveix per tenir un relat exacte dels fets, sempre però de forma subjectiva i a vegades una mica esbiaixada, ja que algunes coses no corresponen amb els documents notariaus autenticats, tant els de la part del bisbe com els del prior de Meià.

⁵⁶⁰ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. ANNEX documental 7è document. Document manuscrit, mida foli, de 14 pàgines i guardat sense signatura al final del fulls on es relata aquest episodi de la visita pastoral a Vilanova de Meià. En la portada del qual hi consta "Quadern sobre Meyá", i a continuació hi posa el seu contingut: "Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda".

mal camí, sinó segurament per les disputes jurídiques que mantenien amb el prior i mai s'havien volgut complicar la vida amb un enfrontament directe i en tota regla com ara estava posant en pràctica el bisbe de Guinda. Potser l'altra causa, i també molt important, de que no haguessin vingut els bisbes al Priorat era que tot just s'havia acabat la Guerra de Successió i suposem que els últims anys poques visites pastorals i de confirmació havien fet. Començarem el relat amb la notificació del prior als conectors de Vilanova quan li ha arribat la notificació de la visita del bisbe, i l'acabarem .

Divendres dia 19 de juny de 1716.

Comunicació oficial de la visita pastoral a la comunitat de conectors de Vilanova.

No tenim constància del dia que la missiva del bisbe va arribar al prior Josep de Salvador, però l'enrabiada d'aquest devia ser molt gran, ja que el bisbe volia fer la visita pastoral a la parròquia de Vilanova de Meià, a més d'impartir el sagrament de la confirmació. Segons els privilegis de la *prelatura nullius* de Meià, el bisbe no podia fer la visita pastoral com a ordinari a aquesta parròquia ni a cap altra, perquè el priorat de Meià no estava dintre dels límits del bisbat d'Urgell i aquesta prerrogativa de fer la visita pastoral només pertocava al prior. Sí que podia fer la visita pastoral com a Delegat Apostòlic, amb la corresponent acreditació de la Santa Seu, que segurament no portava ja que mai la va ensenyar al prior. Pel que fa a la confirmació, sí que la podia administrar, però per fer-ho segons dret, li faltava el permís reglamentari del prior i que aquest li concedís territori per poder impartir el sagrament. El bisbe de Guinda tenia clar que aquests privilegis del prior eren paper mullat i per això ell es presentaria a Vilanova de Meià sense cap permís i exerciria la seva jurisdicció eclesiàstica, tot i l'oposició del prior. El conflicte estava servit.

Tampoc és cap casualitat que el bisbe triés per fer la visita pastoral al priorat de Meià la població de Vilanova de Meià i la seva església parroquial de Sant Salvador. La vila es trobava des de 1426 sota la jurisdicció temporal, en nom del rei, del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell i aquests exercien tota la jurisdicció, civil i criminal, mer i mixt imperi, mitjançant un batlle nomenat per exercir-la. Per tant, els habitants de Vilanova i tot el seu terme estaven sota la jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià, però eren vassalls del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell. A més a Vilanova residia el Batlle General del Capítol, que des d'aquí administrava les altres poblacions d'aquesta comarca que es trobaven sota la seva jurisdicció, com era Fabregada, el Castelló de Meià, la Vall d'Ariet, Alòs i Baldomar.

Creiem que el bisbe de Guinda ni tan sols es va plantejar fer aquest acte de força a la vila de Santa Maria de Meià, on hi havia el monestir i la col·legiata. Era la seu del priorat, i la vila es trobava sota la jurisdicció senyorial del prior i els seus feligresos eren allora també els seus vassalls.

El prior, en vista dels fets consumats del bisbe, com a doctor que era en dret i tenint molt clares les seves prerrogatives jurisdiccionals, va planificar la seva defensa legal davant d'aquesta greu intromissió. Per això va nomenar el doctor en dret Pere Serradell, prevere i conector de l'església de Vilanova, com a oficial eclesiàstic de la vila i de tot el priorat. La vigília de l'arribada del bisbe, el divendres dia 19 de juny, el prior va ordenar una reunió urgent de la comunitat de conectors de Vilanova de Meià i els va fer arribar el següent document⁵⁶¹, on els mana amb pena de 25 lliures i excomunicació

⁵⁶¹ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat amb la signatura núm. 16. Veure el 4t. document de l'ANNEX documental, un foli plegat en tríptic i escrit de forma apaïsada: "*Nos fra Dn. Joseph de Salvador, prevere, en Dret Dr, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Prior de Meyá, de ningun bisbat, de la província de Tarragona, a la Santa Sede Apostòlica immediatament subjecte. Als reverends conectors de la iglesia parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meyá, de nostro Priorat.*

major, que no obeeixin ni reconeguin cap altre prelat a la seva parròquia i esglésies, sinó al prior. També els ordena que tanquin les esglésies, guardin les claus i no deixin entrar a ningú (del bisbe i el seu seguici) sense el seu permís.

Amb aquesta ordre donada als con-rectors de Vilanova de Meià, el prior jugava a fons la carta de la seva autoritat quasi episcopal, exigint-los total obediència, amb l'amenaça d'excomunicació major i multa de cinc lliures. Més endavant veurem que aquesta sanció prioral era irrisòria comparada amb la que els volia imposar el bisbe si el desobeïen. També els manava que tanquessin totes les esglésies i no deixessin entrar a ningú. En aquests moments a Vilanova de Meià hi havia l'església parroquial de Sant Salvador, una petita capella coneguda com la Mare de Déu de la Plaça, a la plaça Major i una altra dedicada a Sant Ramon al carrer de Ratera, tot i que després també es parla d'una capella als afores que de moment no hem identificat, però que podria ser l'antiga parroquial dedicada a Sant Ponç situada a la partida que porta el seu nom a prop del riu Boix.

*Dissabte dia 20 de juny de 1716*⁵⁶²

Arribada del seguici episcopal.

Seguint el relat del document esmentat, quan el bisbe va arribar amb el seu seguici (*su familia*) al portal de la Font de Caps de Vilanova de Meià, que és on arriba el camí que baixa de la Conca de Tremp passant pel Pas Nou, només l'esperaven els set con-rectors de la parròquia encapçalats per l'oficial del prior, Pere Serradell. No hi havia cap autoritat civil esperant-lo, no havien organitzat cap benvinguda al prelat per part de la comunitat religiosa ni de la gent del poble, i ni tan sols havien fet ventar les campanes en senyal de festa, com era obligació de fer-ho en una visita pastoral del bisbe diocesà. Fins i tot havien fet treure les cordes dels batalls de les campanes perquè ningú les pogués tocar. Tota la comitiva episcopal va baixar fins a la plaça Major, on se suposa que hi havia més gent, tot i que no en queda constància escrita. Un cop a la plaça, el bisbe va preguntar als capellans, on li havien preparat la casa per poder fer estada ell i el seu seguici els dies que romandria a la vila. Era obligació de la comunitat religiosa preparar un habitatge digne amb la manutenció pel bisbe i el seu seguici el dies que visitava la parròquia (era el dret de visita i vitualla). Els con-rectors li van respondre que, per ordre del prior fra Josep de Salvador, no tenien cap hostel ni casa preparada per a rebre'ls, i també li van fer saber que per ordre seva no havien tocat les campanes ni li havien fet cap acte de benvinguda (*demonstración alguna de la menor urbanidad con la persona de su Ilma.*).

En trobar-se el bisbe i la seva comitiva sols al mig de la plaça, se suposa que es van començar a adonar on es ficaven i que no eren benvinguts al priorat de Meià i no els seria fàcil exercir la seva suposada jurisdicció eclesiàstica.

Salut en lo Señor. En virtud de les presents us diem y manam que en pena de vint y cinc lliures y en subsidi de excomunió major, no obehesquen ni regoneguen a altre prelat o superior en vostra parròquia y iglesias, si no a nos, ans be tancareu aquellas y no deixareu entrar a ningú sens llicència nostra, guardant las claus en vostro poder. Donat en lo Monestir de Meyá als 19 de juny de 1716.

Fra Don Joseph Prior de Meyá

De mandat del Molt Il·lustre Sr. Prior de Meyá

Francisco Pejoan, notari y secretari”.

⁵⁶² ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. *Villanueva de Meyá. Razon de lo acacido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.* 2n. document de l'ANNEX documental

Diu el cronista que el prelat va preguntar en veu alta si hi havia algun hostel a la vila on poguessin descansar, i en un principi ningú va contestar. Va ser aleshores quan va aparèixer un veí de la vila, Miquel Montany, i els va oferir la seva casa perquè hi poguessin fer estada els dies que estiguessin a Vilanova i així ho van fer. Miquel Montany era senyor de la baronia de Comiols i residia a Vilanova de Meià, tot i que desconeixem quina era la seva casa, però pel que diu el relat sembla que estava situada a la mateixa plaça Major. De tota manera devia ser una casa bastant gran per poder-hi hostatjar el bisbe i tot el seu seguici.

Intercanvi de documents i retrets.

Aquests documents de les respectives cúries que es van intercanviar, després els estudiarem amb més detall.

A les 10 del matí es va presentar a la casa del Sr. Miquel Montany, el prior de Santa Maria de Meià, Josep de Salvador, suposem que acompanyat pel seu oficial i potser fins i tot pel notari. Segons relata el cronista, Josep de Salvador s'intitulava prelat de totes les parròquies del seu priorat, entre elles la de Vilanova de Meià, on ara es trobaven. El bisbe el va rebre amb la urbanitat i la cortesia que es mereix un càrrec eclesiàstic, però se li va queixar de la manera tan poc educada i fora de tot protocol amb que l'havien rebut a Vilanova de Meià d'on era el seu bisbe diocesà. El prior li va contestar que no el reconeixia com a prelat superior en el seu territori perquè el seu priorat era exempt i immediatament subjecte a la Santa Seu de Roma, amb territori diferent i separat del bisbat d'Urgell. També s'explica que li va recordar que, si volia administrar el sagrament de la confirmació al priorat de la seva jurisdicció, ho havia de fer amb el seu permís i llicència ja que d'una altra manera no ho permetria. Relata que el bisbe li va respondre amb els arguments oficials que estan exposats al document notarial que després comentarem, i amb el to com està redactat s'ha de creure que li ho va dir amb aires de superioritat i prepotència, que encara devia fer enfadar més al prior. I sense més comentaris va marxar el prior a preparar la documentació amb el seu oficial i el notari per plantar cara jurídicament a la intromissió episcopal.

Una hora més tard, van fer cap a cal Montany el reverend Pere Serradell, con-rector de la parròquia de Vilanova de Meià i oficial nomenat pel prior d'aquesta parròquia i de totes les del priorat. L'acompanyava el notari Francesc Pejoan i dos testimonis i va lliurar al bisbe i al seu secretari el document notarial (el auto) que després comentarem⁵⁶³ i on es queixa oficialment i protesta de la voluntat del bisbe d'actuar fora de dret i amb fets consumats, en no voler demanar permís ni territori per impartir la confirmació i atemptar contra la pacífica possessió de la jurisdicció espiritual del prior Salvador al priorat.

El bisbe, que també portava el seu propi notari i secretari, va fer redactar la resposta a aquest document i la va fer lliurar al Dr. Serradell a la una del migdia. Més endavant es dona a entendre que el prior i la comunitat de con-rectors de Vilanova estaven units, potser a la rectoria, i era el reverend Pere Serradell i el notari Francesc Pejoan els que es comunicaven amb el bisbe i els seus lletrats. En aquesta resposta el bisbe notifica oficialment al prior que pot actuar així, sense cap permís, i sense perjudicar la jurisdicció ordinària espiritual del prior i amenaça al Dr. Serradell, i a tots els demés con-rectors, rectors, vicaris i beneficiats de totes les parròquies i esglésies del priorat de Meià amb una sanció de 500 lliures i excomunicació major si el molesten i no li deixen

⁵⁶³ ANNEX DOCUMENTAL. 6è. document. Document notarial manuscrit en paper mida foli de 7 pàgines. De fet és transcripció dels tres documents intercanviats entre el bisbe i el prior. El primer fa referència al fet que aquí relatem.

administrar la confirmació tant a l'església parroquial de Vilanova com a totes les altres del priorat. Amb aquest intercanvi de documents acaba la part més pacífica de la vista del bisbe. Ara comencen els actes jurisdiccionals que creen l'enfrontament.

Intent fallit d'entrar a l'església de Vilanova a realitzar la visita pastoral.

A les 4 de la tarda va sortir el bisbe de la casa de Miquel Montany acompanyat del seu seguici i de molta gent, tant de Vilanova de Meià com de les parròquies del priorat, que no se sap ben bé qui ho havia fet, però els havien avisat que aquell dia a la tarda el senyor bisbe confirmaria a Vilanova. Tots junts van pujar fins al davant de les portes de l'església parroquial de Sant Salvador, les quals estaven tancades amb clau per fora i apuntalades per dins (*trancadas de dentro*) i les vigilaven alguns eclesiàstics, entre ells el Dr. Serradell. El bisbe li va preguntar qui els havia manat tancar l'església i per quin motiu. Li va respondre el prevere que ell mateix les havia fet tancar i les guardava com a oficial del prior de Meià, el seu prelat principal, com constava en una ordre que li va ensenyar i que estava signada pel prior. Com sigui que sobre tots els capellans del priorat hi havia l'amenaça de sancions molt greus si no obeïen el bisbe, el prior va fer servir el sistema de document escrit signat per ell per comunicar-se amb el bisbe, perquè d'aquesta manera no poguessin imposar sancions ni molestar a cap dels seus capellans. El motiu del tancament de les portes del temple era que el bisbe no pogués fer la visita pastoral a la parròquia i també que no administrés dintre de l'església, ni a cap altra del priorat, el sagrament de la confirmació als feligresos del priorat sense la preceptiva llicència i permís del prior Josep. Evidentment el bisbe no va fer cap cas del que li deia en el document i, perdonant-li la vida, encara li va contestar que podria fer servir el seu dret d'ordenar arrencar les portes del temple i entrar a l'església per la força i d'aquesta manera administrar la confirmació. Si no ho feia, només era per no causar aldarulls i escàndols. Tota la conversa i les seves derivades expressades en l'escrit que comentem, es veu clarament que pujaven de to.

La confirmació a la plaça Major.

Va ser aleshores quan, "*viendo su Ilma. desconsolado el pueblo a vista de que no se abrían las puertas y volviéndose a él, preguntó si querían recibir la gracia de este santo sacramento*" Dóna entendre el relat que el bisbe va sobreactuar una mica davant de la gent perquè es manifestessin a favor seu i en contra del prior. El redactor del document (un escrivà del bisbe) parla també que hi havia davant de l'església més de dues mil persones. Creiem que es passa moltíssim amb el nombre (ara d'aquest tipus de mentides se'n diu post-veritat), ja que: primer de tot perquè de cap manera una generació així cabrien a la plaça de l'Ereta, i segon, perquè no arribaven ni a la meitat dels habitants si suméssim tots el feligresos que vivien als diversos pobles del priorat. De tota manera, totes les persones que hi havia congregades, de forma unànime van contestar:

-- *Si señor, queremos! a pesar del infierno. Pues hemos venido los más de nosotros de dos y tres leguas, abandonando nuestras casas.*

Aleshores sa Il·lustríssima els va dir:

-- *Venid hijos, yo os consolaré como padre. Venid a la plaza y en ella os administraré el santo sacramento de la confirmación, a vista de que los que se dicen vuestros superiores me han cerrado las puertas de la iglesia donde se debía administrar este santo sacramento.*

I van baixar tots cap a la plaça Major, que si de veritat hagessin estat dues mil persones com diuen no cabien ni a la plaça ni a tots els carrers que hi porten, de bon tros.

Tot i que no s'esmenta en el document, la plaça Major i en general els carrers i tot el poble i terme de Vilanova de Meià, estaven sota la jurisdicció civil del Capítol de

canonges de la Seu d'Urgell i per aquesta raó el bisbe anava a la segura i creia que no li feia cap falta el permís del prior i la concessió de territori, ja que no era seu i per descomptat ja tenia el permís implícit del batlle del Capítol.

Però la cosa no va acabar aquí. Suposem que els paers de Vilanova van fer aixecar a corre cuita una tarima amb l'altar, sota d'un cobert situat a la punta de la plaça on començava el carrer de Ratera. El bisbe es va vestir de pontifical, va pujar a la tarima i quan volia començar a confirmar es van adonar que no portaven els sants crismes. Va demanar-los al con-rectors de Vilanova, que, encapçalats pel Dr. Pere Serradell, els havien seguit fins a la plaça per assegurar-se d'allò que feien. Aquests, per ordre del prior, com no podia ser d'una altra manera, no els van voler donar. Al bisbe de Guinda no li va quedar cap més remei, si és que de veritat volia confirmar, que enviar a buscar els sants olis la parròquia de Lluçars, que sí que és del bisbat d'Urgell, i que, entre anar i tornar, hi havia dues hores de camí. Va haver de suspendre l'acte fins que li portessin els sants olis. De tota manera els missatgers van anar i tornar de Lluçars molt de pressa, ja que explica el cronista que a les sis de la tarda el bisbe ja estava confirmant a la plaça de Vilanova.

La protesta judicial del prior.

Feia poc que s'havien posat a confirmar quan va fer acte de presència a la tarima episcopal el Dr. Pere Serradell, el notari Francesc Pejoan i dos testimonis, per aixecar un acta notarial de protesta, de part del prior, per l'actuació del bisbe fora de dret, és a dir de confirmar sense el seu permís i sense tenir territori concedit⁵⁶⁴. Dóna a entendre el cronista que el bisbe, a part de l'enrabiada, ni es va immutar i encara, amb aires de superioritat moral, va demanar al Dr. Serradell per inscriure els confirmats al Llibre de Confirmacions de la parròquia. Aquest li va contestar que de cap manera.

Explica el cronista episcopal que sa Il·lustríssima, tot i els entrebancs, va estar impartint el sagrament de la confirmació a més de mil cinc-cents persones, de totes les edats, fins a les 8 del vespre. Deixa escrit que hi havia una persona de 95 anys, molts de 70, i molts més de 60, 50, 40 i 30. Com que no van poder-los confirmar a tots, a les 8 del vespre van plegar i continuarien l'endemà, diumenge. Les dades que dóna el cronista episcopal de 1500 persones confirmades són completament imaginàries ja que només amb dues hores, de 6 a 8 de la tarda, és materialment impossible que passessin tanta gent pel seu davant. Explica el relat episcopal que el dissabte per la nit, com que tenien les portes tancades de l'església, els con-rectors no van poder complir amb la seva obligació de cantar les completes i la salve.

Diumenge 21 de juny de 1716.

Sense misses de diumenge.

Continua el cronista episcopal relatant que el diumenge dia 21, festivitat de la Dedicació de l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià, no van fer tocar les campanes i van mantenir les portes tancades i vigilades, per por de que si les obrien hi pogués entrar el bisbe amb la seva comitiva. Perquè la gent poguessin oir missa i complir amb el precepte dominical, de bon dematí un con-rector va celebrar una missa resada, i no cantada com havia de ser, al davant de la porta, sense haver-la anunciada ni amb les campanes ni de cap manera. La missa major (*missa conventual*), tampoc va ser anunciada i també la va celebrar resada un altre con-rector al davant de la porta (*con la misma indecencia y faltando a la obligación que tienen los conrectores de cantarla con*

⁵⁶⁴ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Cinquè document, guardat amb la signatura núm. 14. Aquest és un autèntic document notarial amb paper segellat.

diácono y subdiácono y con la solemnidad que corresponde a la festividad de la Dedicación de la Iglesia). Tot plegat va fer que molts feligresos de la parròquia de Vilanova i de les altres parròquies del priorat que havien vingut aquell diumenge per ser confirmats, no van poder oir missa. Sort en van tenir que el mateix bisbe i els capellans que l'acompanyaven van habilitar un oratori a casa del Sr. Miquel Montany, segurament a l'entrada, i van poder dir moltes misses resades. Només van tenir un inconvenient i no precisament menor: no tenien prou roba litúrgica per a tots els preveres que havien de dir missa. La comunitat de con-rectors de Vilanova, seguint les ordres del prior, tampoc els la van voler deixar. El bisbe va haver d'enviar de nou missatgers fins a la parròquia de Sant Pere de Lluçars a buscar-ne.

Continua la confirmació a la plaça Major.

Diu la crònica que sa Il·lustríssima aquell diumenge va continuar confirmant a la plaça de Vilanova matí i tarda, més de mil persones més, fins que no en va quedar cap. Es lamenten des del seguici episcopal que durant els dos dies que el bisbe va fer estada al poble, cap con-rector de Vilanova de Meià l'anés a saludar ni l'acompanyés en els actes que va realitzar i també es lamenten que tampoc fes acte de presència cap rector ni vicari de la resta de parròquies del priorat. Expliquen, com a justificació de tal desaire al bisbe, que es comentava públicament a la vila que tots els capellans del priorat estaven tancats en una casa del poble per ordre rigorosa del prior i tenien prohibit de comparèixer en públic ni deixar-se veure. Per aquesta raó no havien pogut complir amb les seves obligacions amb el seu bisbe diocesà. També deixen escrit que el bisbe, tenia ganes de visitar com a Delegat Apostòlic, segons es disposa en el Concili de Trento, al prior de Meià i les demás parròquies del priorat, per posar remei, segons diuen, a la infinitat d'abusos que li consta que s'han produït durant la Guerra de Successió (*en tiempo de las turbulencias pasadas en este Principado*). Però se suposa que adonant-se de l'hostilitat amb que l'havien rebut a Vilanova, i segurament perquè no portava les acreditacions com a Delegat Apostòlic, no va usar del seu dret, tot preveient que si feia les visites a la resta de parròquies es podrien donar molts escàndols promoguts pel prior i els seus pretesos súbdits. Hem de creure que parlen sobretot de la vila de Santa Maria de Meià i la seva església col·legiata, ja que allí, com a Figuerola de Meià, Rúbies o Peralba, el prior a més de ser el seu cap espiritual també n'era el baró i senyor jurisdiccional.

Dilluns 22 de juny de 1716.

Marxa de Vilanova el seguici episcopal.

Explica lacònicament el relat que pel dematí del dia 22 de juny, el Sr. bisbe va marxar de Vilanova de Meià amb tot el seu seguici sense haver vist cap eclesiàstic del priorat de Meià i van sortit en direcció a la vila de Conques per continuar la visita pastoral a les parròquies del seu bisbat.

A partir d'aquí el document, tot i ser un esberrany, continua redactat en termes notarials, ja que segurament l'escrivia algun capellà del seguici del bisbe, que actuava com a secretari i notari i volia donar fe, potser una mica esbiaixada, de tot allò que havia passat. En transcrivim alguns fragments del mateix a les notes⁵⁶⁵.

⁵⁶⁵ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Cinquè document, guardat amb la signatura núm. 14. " (...) Doy fe y verídico testimonio de haber visto y de ser público y notorio, pública voz y fama en la dicha villa de Villanueva de Meyá, que des de las nueve horas de la mañana del día 20 de junio hasta el día 22 por la mañana y mientras su Ilma. el obispo mi señor se detuvo en dicha villa, estuvo con orden del referido prior cerrada y con guardia no solo la iglesia parroquial sino también otra capilla que hay fuera de ella y que de día ni de noche ni se oyeron ni se tocaron campanas, y siendo el día 21 que era domingo,

12.2.2. Versions oficials de la visita del bisbe de Guinda

Intentarem contrastar versions diferents dels mateixos fets a partir de documents oficials, sovint actes notariaus, redactats per les respectives cúries de les dues parts en litigi. D'aquesta manera ens podrem apropar més objectivament a allò que de veritat va succeir durant els dies de la fallida visita pastoral del bisbe a Vilanova de Meià.

a) Versió oficial de la cúria episcopal.

En el tercer document de l'annex documental es dóna una versió més curta i crítica del relat anterior⁵⁶⁶.

El document relligat en forma de dues quartilles sense segellar i escrites per les dues cares, és una certificació signada per dos testimonis, el Dr. Alexos Grandis, rector d'Orcau i el llicenciat Fèlix Casanovas, canonge de Tremp. Són de fet quatre certificacions i només la primera porta el nom dels testimonis i al final no hi ha la signatura de cap notari donant fe de les mateixes. Hi ha alguna anomalia com és ara que el document està encapçalat amb la data 20 de juny de 1716, però la quarta certificació relata fets del dia 21. Queda molt clar que explica els mateixos fets de l'esborrany que acabem de comentar, però sense mencionar algunes coses que queden reflectides a l'esborrany però que sí que consten en els documents notariaus autenticats.

- En la primera certificació relata que el bisbe d'Urgell va arribar el dia 20 de juny a Vilanova de Meià amb la bona intenció (*sano celo y ánimo*) d'administrar el sagrament de la confirmació, que feia, segons escriuen, 20 o 50 anys que no s'havia administrat. Pugen a l'església de Sant Salvador i troben les portes tancades amb clau, per ordre del prior de Santa Maria de Meià. No diu, però, que el bisbe tenia la intenció de fer la visita pastoral a l'església i com que no ho podia fer sense autorització del prior i no tenia cap intenció de demanar-li, per aquesta raó l'havien fet tancar.

- En la segona certificació, diu que el bisbe que veient la gran necessitat que hi havia a Vilanova de Meià i als demés llocs del priorat d'administrar el sagrament de la confirmació, i a petició de la gent (*a ruegos y clamores del pueblo*) va acabar confirmant a la plaça Major de Vilanova.

- La tercera certificació diu que, trobant-se el bisbe administrant la confirmació a la plaça, es va presentar el Dr. Pere Serradell, con-rector de la parròquia de Vilanova i oficial del prior de Meià, anul·lant l'acte de la confirmació i pertorbant l'atenció i devoció del Sr. bisbe i dels fidels. Comentarem amb detall l'acta notarial d'aquesta protesta del prior.

- La quarta i última certificació fa referència als fets ocorreguts el dia 21, que era diumenge. Com que el prior i els con-rectors tenien por que el bisbe volgués entrar i confirmar dins l'església, com així havia de ser, van tenir tancades les portes i solament

festividad de la Dedicación de la iglesia parroquial de dicha villa, y debiendo los conrectores de ella cantar completas y salve el sábado a la noche, no cumplieron con esta obligación por no abrir las puertas de la iglesia, recelando de que su Ilma. entrase en ella . (...) según pública voz y fama, dijeron muchos vecinos de la dicha villa de Villanueva de Meyá, que (el prior) expidió mandatos rigurosos a los demás rectores y vicarios de las parroquias que pertenecen al dicho priorato, cerrasen las puertas de las iglesias y que en efecto las tuvieron cerradas mientras su Ilma. se detuvo en la dicha villa de Villanueva de Meyá, recelándose de que su Ilma. pasaría alguna de ellas a visitarlas y administrar el santo sacramento de la confirmación. De que todos los seculares de dicha villa y fuera de ella quedaron escandalizados y deseoso de salir y salvarse de ser súbditos de un superior que ha usado y usa de procedimientos tan extraños con un príncipe de la iglesia i su obispo diocesano”.

⁵⁶⁶ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat amb la signatura núm. 13. No és pròpiament un esborrany, però només és una certificació sense valor legal.

van celebrar dues misses resades en un altar situat al davant, sense celebrar tots els rituals propis i obligatoris dels dies festius.

D'aquesta forma tan lacònica s'acaben les certificacions, sense parlar de res més i que en els altres documents que comentarem procurarem esbrinar el relat sencer i autèntic del fets.

b) Versió oficial de la cúria del priorat de Meià

1. En primer lloc comentem el document relligat als EXEMPTS. MEIÀ, amb la signatura núm. 14⁵⁶⁷. És un autèntic document notarial escrit en paper mida foli, segellat, datat el dia 20 de juny de 1716. En aquesta acta el notari Francesc Pejoan dóna fe verídica dels fets següents:

Que el Dr. Pere Serradell, prevere i con-rector de l'església parroquial de Vilanova de Meià i oficial eclesiàstic d'aquesta vila i de tot el priorat de Meià, nomenat pel prior Josep de Salvador, va trobar en una tarima situada sota un cobert al cap de la plaça Major de Vilanova de Meià, assegut en una cadira i vestit de pontifical, al bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, administrant el sagrament de la confirmació. Li va comunicar que protestava davant de sa Il·lustríssima l'acte que realitzava d'impartir la confirmació sense territori ni permís del prior de Meià, ja que Vilanova forma part del priorat de Meià on ell té la jurisdicció ordinària espiritual. Per aquesta raó no consentia aquest acte per mancar-li territori i el permís preceptiu del prior. Queda en el document ben entès que la nul·litat de l'acte no fa referència a la validesa del sagrament, sinó al perjudici que causava a la jurisdicció ordinària espiritual del prior. El Dr. Serradell va requerir al notari que aixequés acta notarial de dita protesta i van signar com a testimonis Josep Oriola i Areny, de Vilanova de Meià i Antoni Guimet, cirurgià de la mateixa vila.

Tot i que aquí no s'especifica, segons el relat original que ja hem comentat, aquesta acta notarial es va redactar a la plaça major de Vilanova de Meià el dissabte 21 de juny de 1716, a partir de les sis de la tarda. En aquesta hora el bisbe ja havia aconseguit els sants olis, els quals els hi havien anat a buscar a la parròquia de Sant Pere de Lluçars (baronia de la Vasa), que estava situada dintre del bisbat d'Urgell i havia començat a impartir la confirmació.

2. En segon lloc comentem el document relligat als EXEMPTS. MEIÀ, mida foli, escrit per les dues cares, amb un total de set pàgines i guardat sense signatura⁵⁶⁸. També és un autèntic document notarial, començat en data 20 de juny de 1716 i tancat el dia 21 del mateix mes. El notari Francesc Pejoan dóna fe verídica de tres documents transcrits l'un al darrera de l'altre: a) el primer, dels requeriments que el prior de Meià feia al bisbe d'Urgell; b) el segon, de la resposta bastant prepotent del bisbe; c) el tercer, la contrarèplica del prior. De fet són aquests documents i el cinquè de l'ANNEX, els que donen la versió exacta i més verídica del relat.

a) Primer document relligat. Requeriments que el prior de Meià feia al bisbe d'Urgell

Comença fent constar que es tracta d'una escriptura pública començada el dia 20 del mes de juny de 1716. Davant del Sr. bisbe d'Urgell que es trobava a la casa de Miquel Montany situada a Vilanova de Meià dintre del priorat de Meià. Eren més de les 10 del

⁵⁶⁷ ADU. Volum d'Exempts. MEYÀ. Document guardat amb la signatura núm. 14. Aquest és un autèntic document notarial amb paper segellat mida foli, ja citat al relat general.

⁵⁶⁸ ADU. Volum d'Exempts. MEYÀ. Document guardat sense signatura. Aquest és un autèntic document notarial amb paper segellat mida foli, ja citat al relat general, de 7 pàgines manuscrites. En realitat és la còpia de tres documents transcrit pel notari Francesc Pejon.

matí i aquesta acta es va redactar una estona després que el prior visités el bisbe. Va comparèixer el Dr. Pere Serradell, prevere i con-rector de l'església parroquial de Vilanova de Meià i oficial eclesiàstic d'aquesta vila i de tot el priorat de Meià, nomenat pel prior, Josep de Salvador. El qual va demanar al notari Francesc Pejoan, que l'acompanyava, i davant de dos testimonis, que presentés al Sr. bisbe la requisició i protesta en els termes que transcrivim a les notes⁵⁶⁹. Precisament el bisbe vol posar en pràctica actes jurisdiccionals (visita pastoral a la parròquia) i administrar el sagrament de la confirmació, sense tenir territori ni permís del prior. I li recorda el Dr. Serradell que sempre la confirmació l'havia administrat el bisbe amb el permís i a petició del prior, cosa que ara no feia, usurpant-li el Sr. bisbe aquest dret, i a més presumint (*jactándose*) que farà el mateix als demés pobles i parròquies que són de jurisdicció espiritual del prior. Fa constar l'oficial del prior que el senyor bisbe actua amb fets consumats i no d'acord amb el dret eclesiàstic. És per aqueta raó que Pere Serradell protesta, declara la nul·litat de tots els actes que el bisbe i el seus oficials intentin fer en contra la jurisdicció espiritual del prior, donant-ne compte el prior a Sa Santedat el Papa i a la Cúria Romana i finalment l'amenaça amb les penes i censures contra els usurpadors de les jurisdiccions i drets eclesiàstics⁵⁷⁰.

Aquesta acta de protesta va ser llegida al bisbe i li en van donar una còpia. Aquest els va replicar que ja els tornaria contesta per escrit. El Dr. Serradell va fer redactar aquesta acta notarial, essent presents per testimoni, el dr. Antoni Oriola i Francisco Montany, els dos de Vilanova de Meià.

b) Segon document. Resposta autoritària del bisbe a l'anterior document del prior

El mateix dia, segurament abans del migdia, el bisbe va fer arribar per escrit al notari i al Dr. Pere Serradell aquest segon document que és la resposta oficial a l'anterior, i que es resumeix en aquests termes: els diu el bisbe que allò que conté el document anterior no és veritat i que el priorat de Meià sempre ha estat dintre els límits del bisbat d'Urgell (*Infra limites Urgelens*) i per tant li toca al bisbe impartir el sagrament de la confirmació

⁵⁶⁹ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Vostra Il·lustríssima sap, i no pot ignorar que el reverend "Sr. Fra Don Joseph de Salvador, presbítero, en ambos derechos Dr., por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica prior de Meyá, de ningún obispado, de la provincia de Tarragona, a la Santa Sede Apostólica inmediatamente sujeto. Él y sus antecesores en dicho priorato de esta parte de diez, veinte, cuarenta, cincuenta y mas años, de tiempo inmemorial y de tanto tiempo que no hay memoria de hombres en contrario, han estado y está en la quieta y pacífica posesión seu quasi ejercer la jurisdicción espiritual en todo el dicho priorato de Meyá, teniendo territorio separado y con el ejercicio tocante y perteneciente a la dicha jurisdicción y dignidad quasi episcopal, habiéndoles obedecido y reconocido sus súbditos y feligreses de dicho priorato hasta el día presente como a tales preladados y superiores sin contradicción de persona alguna. No obstante no duda Vuestra Ilma. sin título ni razón perturbar y molestar al dicho Illre. Sr. prior en dicha su pacífica posesión (...).

⁵⁷⁰ (ADU), Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Pere Serradell protesta, declara la nul·litat de tots els actes que el bisbe i el seus oficials intentin fer en contra la jurisdicció espiritual del prior "con la debida reverencia a Vuestra Ilma. Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, requiere e interpela y protesta por una, dos, tres y mas veces, cuantas de derecho fueren necesarias, cese y se abstenga de semejantes molestias y perturbaciones contra la dicha posesión de la jurisdicción espiritual del dicho Muy Illre. Prior de Meyá en dicho su priorato". Declara la nul·litat de tots els actes que el bisbe i el seus oficials intentin fer en contra la jurisdicció espiritual del prior, donant-ne compte el prior a Sa Santedat el Papa i a la Cúria Romana, a més "Intimando a Vuestra Ilma. las censuras y penas contenidas en la bula **In cona Dominis**, contra los usurpadores de las jurisdicciones i derechos eclesiásticos con la debida protestación de todos los daños y gastos que se ocasionaren acerca lo susodicho".

sense necessitat de cap permís ni llicència del prior ja que no li pot concedir territori perquè *Nemo dat quod non habet*⁵⁷¹. Li justifica el bisbe que només a ell pertany el dret d'impartir els sagraments de la confirmació i l'ordre i per fer-ho no necessita cap permís del prior ni li toca la seva jurisdicció espiritual ordinària sobre els feligresos del priorat. Aquí reconeix oficialment el bisbe els anys de veritat que fa que no s'imparteix la confirmació al priorat de Meià: 24 anys (des de 1692), i no les barbaritats que feien constar en els documents anteriors de manera molt frívola. El bisbe també fa un requeriment al Dr. Serradell per una, dues, tres vegades i les que en dret facin falta perquè reconegui la seva autoritat tant ordinària com la delegada de la Santa Seu, sobre el priorat de Meià. De forma molt autoritària i prepotent li ordena a ell, a tots els conrectors de la parròquia i a tots i cadascun del demés rectors, vicaris, beneficiats i en general a tots els preveres de les esglésies del priorat de Meià que amb pena de cinc-cents lliures i excomunicació major no el pertorbin en els seus drets com a bisbe d'impartir el sagrament la confirmació i, si s'escau també el de l'ordre⁵⁷².

L'autoritat del bisbe sobre els preveres del priorat la vol fer acatar a base d'una sanció de 500 lliures o pena d'excomunicació major. La sanció de 25 lliures que posava al prior als preveres que no li prestessin obediència, fa riure amb les penes que vol posar el bisbe.

Tot i que no consta explícitament, el prior nomena el Dr. Pere Serradell com el seu oficial i és ell i no cap altre prevere el que actua davant de l'autoritat episcopal sempre acompanyat del notari i dos testimonis, perquè cap prevere del priorat tingui problemes amb el bisbe. El comentari del bisbe, queixant-se que durant els dies que ha estat a Vilanova de Meià cap prevere no l'ha anat a visitar, segurament té l'origen en aquestes greus sancions, ja que si l'anaven a veure i el desobeïen els podia costar 500 lliures i l'excomunicació. El més senzill per ells era no deixar-se veure i s'estalviaven problemes amb el prior i també amb el bisbe.

També protesta el bisbe de fer-se càrrec de tots els danys, escàndols i despeses que la seva actuació ocasioni, segons constava en l'acta del prior. Aquest document episcopal el signen com a testimonis el reverend Alexos de Grandis, rector del lloc d'Orcau i oficial de la vila de Tremp i el llicenciat Fèlix Casanoves, canonge de l'església col·legida de Tremp.

⁵⁷¹ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Aquest és el segon document:

*"(...) los Sres. priores que han sido del priorato de Santa María de Meyá y el que al presente es, hayan tenido y tengan territorio distinto y separado del obispado de Urgel por hallarse dicho priorato situado dentro de los límites y territorio del dicho obispado como es público y notorio y que dicho priorato se ha nombrado y nombra de Santa María de Meyá **Infra límites Urgelens**, en cuya consecuencia y de los dispuesto por sagrados cánones y el Concilio de Trento, toca de derecho a su Ilma. como obispo de Urgel administrar el santo sacramento de la confirmación a todos los feligreses del dicho priorato de Santa María de Meyá y las demás parroquias que le pertenecieren sin necesidad de permiso y licencia de dicho Sr. prior quien no puede conceder territorio porque **Nemo dat quod non habet** (...)"*

⁵⁷² ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Aquest és el segon document: *"Al Rvdo. Dr. Serradell, presbítero y conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial que se dice del dicho priorato de Meyá, requeriente; como a todos y a cada uno de los demás conrectores de dicha parroquial y a todos y cada uno de los demás rectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales que pertenecieren al dicho priorato de Santa María de Meyá, que pena de quinientas libras barcelonesas aplicadas a la manutención de la guerra contra el turco enemigo común de la Iglesia y en subsidio de excomunió mayor **lata sententia ipso facto incurrenda**, haciendo lo contrario no le perturben ni embaracen el ejercicio y administración del santo sacramento de la confirmación y de órdenes si se lo ofreciere así en la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá como en todas las demás que pertenecieren al dicho priorato (...)"*

c) Tercer document. Resposta del prior a l'anterior document episcopal

Després de llegir l'acta del bisbe, l'oficial del priorat, el Dr. Pere Serradell, es va presentar al davant de Sa Il·lustríssima amb el següent document, com a resposta de l'anterior⁵⁷³:

En primer lloc demostra que el priorat de Meià es fora dels límits del bisbat d'Urgell perquè aquest limita amb l'arxiprestat d'Àger i aquest amb el bisbat de Lleida. Quan li parla de temes jurídics, en parlar de la possessió immemorial del prior de Meià dels privilegis com a *prelatura nullius*, li fa avinent que això esta reconegut en el Concili de Trento com a mínim en un parell de resolucions (*Sess. 24, Cap. 3 de reform. y Sess. 25, Cap. 11 de regularibus*). Per la qual cosa, si el bisbe vol administrar els sacrament de l'ordre i la confirmació dins de qualsevol poble del priorat de Meià, ho ha de fer necessàriament amb l'autorització del prior. I com que el priorat no forma part del territori del bisbat d'Urgell, si el bisbe ha d'administrar aquests sacrament, prèviament li fa falta la concessió de territori per part del prior.

De tot això es desprèn que el bisbe no pot exercir dins el priorat de Meià cap acte jurídic amb potestat pròpia sinó subdelegada pel mateix Sant Pare o pel prior. Per tant conclou Pere Serradell⁵⁷⁴ que, com que el bisbe es troba dins el territori del priorat de Meià on no té cap jurisdicció pròpia, no té cap autoritat sobre ell ni la resta de preveres del priorat i per tant són nul·les totes les penes temporals i espirituals que els intenta posar si no l'obeeixen.

Totes aquestes al·legacions que també són lliurades al bisbe pel Dr. Serradell, n'aixeca acta el notari, la qual signen com a testimonis Josep Terrer i Molner, pagès de Santa Maria de Meià i Pere Artús, pagès de Vilanova.

Acaba aquesta recopilació de documents oficials escrita en paper segellat, amb la signatura del notari Francesc Pejoan, dels quals en dóna testimoni de veritat el dia 21 de juny de 1716.

⁵⁷³ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Aquest és el tercer document: En primer lloc demostra que el priorat de Meià es fora dels límits del bisbat d'Urgell en els termes següents: "(...) porque si se habla por computación matemática es notorio que dicho priorato de Meyá confina en parte con el archiprestado de Àger y como dicho archiprestado de Àger confina con el obispado de Lérida se sigue la continuación de dicho priorato con el obispado de Lérida. Y si se habla de computación jurídica también se colige lo contrario de la posesión inmemorial de dicho Sr. prior de Meyá tan expresamente favorecido por el Sagrado Concilio Tridentino en muchos lugares et signanter Sess. 24, Cap. 3 de reform. Y Sess. 25, Cap. 11 de regularibus. (...)".

⁵⁷⁴ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. Document guardat sense signatura. Aquest és el tercer document. Continua el Dr. Pere Serradell amb el seu raonament jurídic: "(...)vuestra Señoría no puede ejercer autho alguno con potestad propia sino subdelegada, la cual solamente puede Vuestra Señoría conseguir de Su Santidad o de dicho Sr. prior y no constando (como no consta) que Vuestra Señoría la tenga expresa de Su Santidad, se sigue que la ha de alcanzar de dicho Sr. prior". Acaba el document del prior: "(...)por tanto el dicho Dr. Pedro Serradell, conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial de dicho prior de Meyá, junto con todos y cada uno de los demás conrectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales pertenecientes a dicho priorato de Santa María de Meyá, dicen de nulidad del mandato de V.S.I. omitidas varias razones que se podían alegar por solo que extra territorium ius dicendi non paretur impune. Y como ya está dicho que V.S.I. hallándose en el priorato de Meyá reside fuera de su territorio, sígase que son inútiles, vanas y nulas todas la penas así temporales como espirituales que V.S.I. intenta fulminar."

Com hem pogut comprovar en el relat general, i sobretot en aquestes actes notariais, el bisbe va actuar fora de dret sense tenir en compte l'autoritat del prior els tres dies que va fer estada a Vilanova de Meià, actuant amb fets consumats i no segons el dret canònic. Mentre el bisbe confirmava i feia altres actes de jurisdicció eclesiàstica que no els podia fer, el prior en va fer aixecar acta notarial protestant de totes i cadascuna de les actuacions episcopals que perjudicaven la seva jurisdicció eclesiàstica ordinària.

12.3. De com havia d'actuar el bisbe en els territoris exempts que es trobaven dintre del bisbat d'Urgell

Amb aquesta documentació comentada, acaba oficialment l'afer de la visita pastoral a Vilanova de Meià, però encara sense un desenllaç. Però com que el bisbe no es va donar per satisfet, es va dirigir per escrit a la Santa Seu, demanant que li aclareixin d'una vegada per totes de quina manera havia d'actuar en els territoris exempts que hi havia dintre del bisbat d'Urgell. Això es desprèn, i pensem que és de molta rellevància per arrodonir el nostre treball, del document relligat al final dels EXEMPTS. MEIÀ,⁵⁷⁵ en la portada del qual hi consta “Quadern sobre Meyá”, i a continuació hi posa el seu contingut: “*Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda*”.

Aquest enunciat ens ve a dir que en realitat en el manuscrit relligat hi ha transcrits dos documents diferents:

- a) El primer document descriu els territoris exempts que hi ha dintre els límits del bisbat d'Urgell, i que hi ha controvèrsia jurisdiccional entre el seus respectius prelats i el bisbe diocesà, on es fa una especial menció del priorat de Meià, ja que suposem que era el desencadenant de tot l'enrenou.
- b) El segon document són les respostes que presumptament fa arribar la Sagrada Congregació del Concili al bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a partir de les set consultes que els havia formulat sobre problemes jurisdiccionals en aquests territoris exempts i de quina manera havia d'actuar. En aquestes respostes que li fa la Sagrada Congregació, i de forma molt diplomàtica, li diuen quina ha de ser la seva actuació en cada cas.

12.3.1. Parlem en primer lloc de “*Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel (...)*”

Aquí, en primer lloc es fa una descripció dels territoris exempts que es troben dintre del bisbat d'Urgell, donant molt protagonisme al priorat de Santa Maria de Meià, objecte primer de la consulta.

a) El priorat de Santa Maria de Meià.

⁵⁷⁵ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. ANNEX documental 7è document. Document manuscrit, mida foli, de 14 pàgines i guardat sense signatura al final del fulls on es relata aquest episodi de la visita pastoral a Vilanova de Meià. En la portada del qual hi consta: “Quadern sobre Meyá”, i a continuació hi posa el seu contingut: “*Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda*”. És un extens document sense data i sense ningú que el firmi i l'autentifiqui, tot i que en donar-me'l, l'arxiver d'Urgell hi va escriure: “Nota feta probablement a Roma pel que va presentar la relació (el bisbe Simeón de Guinda) en la visita *ad limina* de 1717 a la Sagrada Congregació del Concili o bé per persona aff”. Llegint-lo amb detall, sembla però, que aquest document era previ a la vista del bisbe de Guinda a Vilanova de Meià, ja que sempre sembla que quan vista el poble actua ja segons les directrius que en ell es donen.

El primer territori exempt que es descriu és el priorat de Santa Maria de Meià i ho fa en els termes que, per la seva importància històrica en el nostre treball, transcrivim breument:

“Entre los límites del obispado de Urgel se halla el priorato de Santa María de Meyá, que en tiempos antiguos fue monasterio de benitos y se redujo a priorato regular, que se ha presentado muchas veces por Su Santidad y últimamente por su Majestad como de su Real Patronato (això no era encara veritat, ja que no va formar part del Real Patronato fins el 1770 en que van nomenar prior Manuel Abad). El prior profesa la regla de San Benito en virtud de bulas apostólicas, y dentro del priorato tiene la iglesia parroquial de la villa con su párroco y algunos eclesiásticos con el nombre de canónigos y en la villa hay otra iglesia con una comunidad de beneficiados seculares (...)”.

En parlar de la primera vila, es refereix a Santa Maria de Meià amb el Monestir o palau prioral i la seva església, que a la vegada es col·legiata i parroquial i que és la seu de tot el priorat. Queda també clar que aquesta església parroquial té el seu propi rector y una comunitat eclesiàstica formada per alguns canonges, sense concretar quants, la qual és presidida pel prior. A continuació parla que *“en la villa”* hi ha una altra església amb una comunitat de beneficiats seculares. Creiem que aquest concepte està mal redactat i en realitat s'està parlant de l'església parroquial de Sant Salvador de la vila de Vilanova de Meià on hi havia una comunitat de preveres seculares coneguts com con-rectors, on almenys n'hi havia set, que són els presents a l'arribada del bisbe de Guinda el dissabte 19 de juny de 1716. Cap més parròquia del priorat de Meià tenia comunitat secular.

Continua la descripció explicant que des de fa temps els priors han celebrat sínodes com un bisbat, han nomenat examinadors sinodals per als concursos per cobrir les vacants a les seves parròquies, i que el prior, o el seu vicari general, en totes elles hi té la jurisdicció quasi episcopal. Tot això menys pel que fa al sagrament de l'ordre que es exclusiu del bisbe d'Urgell, el qual també dóna llicència per a dir les primers misses, administra el sagrament de la confirmació, distribueix els sants olis per totes les parròquies del priorat i dóna dispenses matrimonials als feligresos del priorat... sense que s'hagi dubtat que el priorat de Meià formava part del bisbat d'Urgell. Però des de temps immemorial el prior de Meià ha visitat (visita pastoral) la comunitat de con-rectors de Vilanova de Meià, inclosa al priorat, i les demés parròquies que hi estan unides, i no es té memòria que després del Concili de Trento les parròquies del priorat de Meià hagin estat visitades pel bisbe d'Urgell⁵⁷⁶.

Sembla que queda clara la jurisdicció quasi episcopal del prior de Meià dintre del seu priorat, llevat d'algunes accions que corresponen al bisbe d'Urgell, com són: administrar les ordres, donar llicència per la primera missa, repartir els sants olis a les

⁵⁷⁶ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. ANNEX documental 7è document. *“Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel (...): (...) De algún tiempo a esta parte los priores en su ingreso han celebrado sínodo y nombrado sinodales para los concursos de los curatos de algunas parroquias, que se suponen unidas al priorato, y en ellas ejerce el prior, por si o por su vicario general, jurisdicción quasi episcopal, menos en lo que mira a órdenes, que los da el obispo de Urgel, como ordinario, a todos los naturales de la villa y parroquias unidas sin parte ni concurso del prior, y da licencias para decir las primeras misas, administra el santo sacramento de la Confirmación, distribuye los santos óleos para todas las feligresías del priorato, que visa del ritual del obispado de Urgel, y las dispensas matrimoniales de dichas feligresías vienen dirigidas al oficial del obispo de Urgel como de su ordinario, sin que se haya dudado ser el dicho priorato del obispado de Urgel. Pero de tiempo inmemorial a esta parte el prior ha visitado la Comunidad de dicha Villa, parroquia incluida en el Priorato y las demás parroquias que suponen unidas, sin que haya memoria de que después del Concilio de Trento las hayan visitado los obispos de Urgel”*.

parròquies del priorat i impartir el sagrament de la confirmació. Però també fan constar que després del Concili de Trento (1545-1563) no es té memòria que cap bisbe d'Urgell hagi visitat la Comunitat de con-rectors de Vilanova de Meià ni les demés parròquies unides al priorat de Meià. Quan es redacta aquest document (1716) feia 153 anys que cap bisbe d'Urgell havia visitat les parròquies del priorat de Meià com a ordinari, i quan ho feia era a petició del prior per administrar el sagrament de la Confirmació. L'última vegada que es va administrar la confirmació al priorat va ser el 1692 (feia 24 anys) quan era prior Dídac Mates i Nadal, lo qual es dedueix del document 6è. de l'ANNEX, redactat a instàncies del bisbe.

b) Els altres territoris exempts

A continuació, el document descriu en termes semblants els altres territoris exempts dintre del bisbat d'Urgell, que només citarem:

- L'abadia benedictina de Gerri de la Sal.
- La pabordia de Mur.
- El priorat de Sant Pere del Burgal o d'Escaló, antigament monestir benedictí.

També tenien controvèrsia per la seva condició d'exemptes algunes esglésies parroquials situades dintre del bisbat d'Urgell, però unides a una altra prelatua eclesiàstica diferent del bisbe, com són:

- Les esglésies parroquials d'Ager i Ventolà a la Cerdanya, que estaven unides al monestir benedictí de Ripoll.
- L'església parroquial de Boldú, que estava unida al Capítol de la Santa Església Catedral de Solsona.
- Finalment hi ha dues parròquies que es diuen priorats i que, segons el document, antigament havien estat de templers (segurament comandes del temple). La primera, de la que no diu el nom, està unida a la Santa Església Catedral de Solsona. La segona, que tampoc diu el nom, està unida al priorat de Meià. Això fa que tingui interès per nosaltres i formi part del treball.

No recordàvem tenir notícia de cap església o parròquia del priorat de Santa Maria de Meià que antigament hagués estat una comanda o possessió de l'Ordre del Temple. Però en rellegir la relació de les esglésies i capelles del priorat de Meià enumerades pel pare Joan G. Roig i Jalpí ⁵⁷⁷ el 1668, en trobem una, amb el núm. 53, que s'adiu amb la descripció del document i que ben bé podria ser l'origen d'un altre fil d'investigació: 53. (+) *Nuestra Señora de Palau de Meyá, Baronía de Rialb, hoy es parroquial. Antiguamente fue monasterio de religiosos templarios (...).*

En totes aquestes esglésies i parròquies s'administren els sagraments, sense que tampoc hi hagi memòria que cap bisbe d'Urgell els hagi visitat de forma ordinària, tot i que els seus feligresos tenen la mateixa dependència del bisbat, llevat de les exempcions de la pabordia de Mur que de fet són les mateixes que s'han comentat per tot el priorat de Meià.

⁵⁷⁷ ROIG I JALPÍ, Joan Gaspar. "*Tratado de las excelencias y antigüedades [...] .op. cit. Capítol IX, pàgina 81. La cita una més extensa que fa és: " 53 + Nuestra Señora en Palau de Meyá, Baronía de Rialp, hoy es parroquial. Y antiguamente fue monasterio de religiosos templarios, los cuales perecieron, cuando universalmente aquella sagrada Religión fue lamentablemente extinguida a instancia de Felipe rey de Francia, cuya codicia y sed de bienes ajenos nunca se pudo ver extinguida. Ya sé que Pedro Miguel Carbonel les carga mucho la mano a aquellos religiosos, que el glorioso padre San Antonino de Florencia trata con mucha decencia, y les excusa y da por indemnes e inmunes de culpa merecedora de tan funesto y trágico castigo (...)"*

12.3.2. Comentem en segon lloc: “Respuesta a siete dudas propuestas por el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Guinda y Apeztegui, Obispo de Urgel. Sobre que jurisdicción le compete (por lo respecto a visita) en los Prioratos de Meyá, San Pedro del Burgal, Abadiato de Gerri, Pabordía de Mur y demás iglesias unidas i sujetas a dichos Prioratos y dignidades situadas dentro los límites de su obispado”.

Si en la primera part del document hem tingut informació de primera mà sobre el priorat de Meià a principis del segle XVIII, ara podem entrar a fons com ha de ser l'actuació del bisbe en visitar el priorat.

a) Clases de prelatures⁵⁷⁸

Abans de formular cap dels set dubtes amb les corresponents respostes, s'explica que hi ha tres espècies de prelatures on es podien enquadrar aquests territoris exempts que estan dintre del bisbat d'Urgell:

1. La primera classe de prelats, dita *inferior*, és la d'aquells abats o priors que solament tenen superioritat i jurisdicció sobre les persones del seus respectius monestirs o convents, i el seu territori no va més enllà dels seus monestirs i convents.

2. La segona classe de prelats, dita *mitjana*, és la d'aquells abats i priors que no solament tenen superioritat i jurisdicció en els seus respectius monestirs, sinó que també tenen poble i rector d'algun districte, però sense distinció de propi territori ni jurisdicció en el mencionat lloc, que queda dins la respectiva diòcesi. D'aquest tipus de prelatura es diu que tenen *jurisdicció quasi episcopal*. Són aquells abats o priors que a més de la jurisdicció sobre el seu monestir, en tenen també sobre els rectors i els feligresos d'algun poble o terme que els pertany, tot i que en alguns aspectes canònics, el bisbe conserva la seva jurisdicció per sobre del prelat inferior, per això es parla de *jurisdicció quasi episcopal*.

3. La tercera classe de prelats que es coneix com a *suprema*, són aquells abats o priors que tenen tota la jurisdicció en el seu territori i no depenen per a res del bisbe diocesà.

L'autor que redacta el document dóna al final directament la resposta que nosaltres estàvem esperant i conclou que els priorats de Meià i Sant Pere del Burgal, l'abadia de Gerri de la Sal i la pabordia de Mur s'han d'incloure en la segona classe de prelatures dites mitjanes ja que comparteixen jurisdiccions amb el bisbe corresponent.

⁵⁷⁸ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. ANNEX documental, 7è document. “Respuesta a siete dudas propuestas por el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Guinda y Apeztegui, Obispo de Urgel. (...)”. **Clases de prelaturas:**

- “**La primera especie de prelados, a que llama inferior** (...) es de aquellos abades y priores, que como a exentos por sus privilegios de la Ley Diocesana, solo tienen superioridad y jurisdicción en las personas de sus respectivos monasterios; sin que su territorio se extienda mas que quanto coge el ámbito de sus conventos y casas, y en esta especie universalmente vienen comprendidos los prelados de los monasterios.”

Són aquell tipus d'abats o priors que només tenen jurisdicció dintre del seu convent o monestir.

- “**La segunda especie de prelados, a que llama media:** es de aquellos abades y priores que no solamente tienen superioridad y jurisdicción en sus respectivos monasterios, sí también el pueblo y párroco de algún distrito; empero sin distinción de propio territorio ni jurisdicción en tal lugar, antes bien éste queda de diócesis. Y de esta especie de prelados se suele decir que tienen **jurisdicción cuasi episcopal**, porque como en fuerza de la exención que se hace, recaiga la cura de almas y jurisdicción espiritual en el prelado (...), aunque manca y mutilada porque es solo cerca algunos autos.”

- “**La tercera especie a que llaman suprema:** es de aquellos abades y priores, que en uno o muchos lugares tienen jurisdicción cuasi episcopal en el pueblo y párroco, con sólida jurisdicción y separación de territorio, (...)Y a este género de prelados da el derecho el nombre de ordinarios, porque en todo excluyen al diocesano”.

b) Els set dubtes del bisbe d'Urgell

A partir d'aquest moment es formula el primer dubte del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, i a continuació apareix la resposta molt raonada i documentada per part de la Sagrada Congregació, però que sovint acaba en contradiccions. Com que són preguntes i respostes curtes les posarem sempre que es pugui en el mateix llenguatge en què estan formulades. Ens centrarem només en les dubtes i les respostes que afecten directament al priorat de Meià.

1. Dubte primer.

“Si el obispo de Urgel puede o debe como delegado de la Santa Sede Apostólica en virtud de lo dispuesto por el Sagrado Concilio de Trento o como ordinario, visitar la iglesias parroquiales que se hallan dentro el abaciato de Gerri y priorato de Meyá, en lo que mira en la administración de los santos sacramentos que se administran por párroco secular y regular.”

Resposta:

No podrà el bisbe d'Urgell visitar com a ordinari, les esglésies que es troben dintre del priorat de Meià i l'abadia de Gerri, perquè de temps immemorial no les havia visitat cap bisbe d'Urgell; però sí que podrà el bisbe visitar aquestes esglésies com a Delegat Apostòlic, quan es donen algunes condicions que ho aconsellin⁵⁷⁹.

Afectació en la visita pastoral de Vilanova de Meià.

Aquestes condicions queden clares en el relat que va fer el bisbe de Guinda, la qual cosa vol dir que segurament ja seguia aquests consells : *“(...) Su Ilma. tenía ánimo de visitar como Delegado en virtud de lo dispuesto por el sagrado Concilio de Trento, al dicho prior y priorato de Santa María de Meyá y las demás parroquias, iglesias y lugares píos pertenecientes al dicho priorato, para remediar infinitos abusos que le constan se han introducido en el tiempo de las turbaciones pasadas de este Principado.”*

⁵⁷⁹ ADU. Volum d'Exempts. MEYÁ. ANNEX documental, 7è document. *“Respuesta a siete dudas propuestas por el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Guinda y Apeztegui, Obispo de Urgel. (...)”*:

1. Dubte primer.

“Si el obispo de Urgel [...] puede, visitar la iglesias parroquiales que se hallan dentro el abaciato de Gerri y priorato de Meyá.”

Resposta.

No podrà el bisbe d'Urgell visitar com a ordinari, les esglésies que es troben dintre del priorat de Meià i l'abadia de Gerri. Justifica les raons en aquests termes. *“(...)Fundase esta proposición en dos razones: la primera, porque considerando a dichos prior y abad en la segunda especie de prelación en que se abstrae al pueblo y párroco de la potestad ordinaria del sr. obispo recayendo en el prelado inferior. Parece que por la abstracción queda excluido del derecho de visita, como a propio de la potestad ordinaria. La segunda razón porque aún dado (no obstante la exención) que el sr. obispo quedara con jurisdicción ordinaria copulativa, que es lo mas a que se extienden los autores, tampoco podrá visitar dichas iglesias por quedar la referida jurisdicción ya prescrita, según se colige de la consulta, a ocasión de la inmemorial posesión en que están de visitar sin contradicción de los srs. obispos (...)”*.

Però sí que podrà el bisbe visitar aquestes esglésies com a Delegat Apostòlic, quan es donen algunes condicions que ho aconsellin: *“(...) la Santa Sede Apostólica, viendo que los prelados abusan de sus exenciones o privilegios y que las iglesias y sus feligreses quedan defraudados de aquel obsequio y pasto espiritual que se les debía; determinó encargar esta diligencia a los srs. obispos, para que en su nombre apostólico cuidasen de visitarlas y darles las mas saludables providencias, con la delegación de cuanta facultad para ello fuese menester (...)”*.

Cal deixar constància que el bisbe de Guinda quan vol entrar a l'església de Vilanova de Meià i vol administrar la confirmació, esgrimeix aquestes raons, tot i que no porta cap document que l'acrediti com a Delegat Apostòlic.

NOTA. El **dubte segon**, no surt en el text.

2. Dubtes tercer i quart. Respostes als dos dubtes

Els dubtes tercer i quart i les respectives respostes fan només referència a les esglésies parroquials unides a la pabordia de Mur i el priorat d'Escaló. Les respostes estan en la mateixa línia d'allò que es diu quan parlava del priorat de Meià.

3. Dubte cinquè

Aquesta pregunta, afecta només a una parròquia que formava part del priorat de Meià, de la què no es diu el nom. Tal com hem deduït, ja que es diu que havia estat de l'Ordre del Temple, fa referència a la parròquia de Santa Maia de Palau a la Baronia del Rialb.

“Si puede o debe como ordinario visitar las iglesias parroquiales y prioratos que se suponen unidos al monasterio de Ripoll, cabildo de la Santa Iglesia de Solsona y el que posee el prior de Meyá, en consecuencia de las mismas disposiciones del Concilio de Trento.”

Resposta:

“Que podrá como ordinario visitarlas, con que otro no esté en posesión inmemorial, y si alguno lo estuviere, podrá no obstante el señor obispo visitarlas como Delegado (...)”

De fet Santa Maria de Palau estava en les mateixes condicions que totes les parròquies i esglésies del priorat de Meià i des de temps immemorial no les havia visitat cap bisbe d'Urgell. Per la qual cosa no la podria visitar com a ordinari, però sí com a Delegat Apostòlic.

4. Dubte sisè

*“Si cuando pueda o deba visitar dichas parroquiales, pabordiato y prioratos, podrá exigir el **derecho de visita y vitualla**.”*

Aquí fa referència a que quan el bisbe fa una visita com a ordinari a una parròquia, tenia dret a que toquin les campanes i els preveres i els membres de la comunitat religiosa li fessin els honors corresponents. A més havien de donar-li a ell i a la seva comitiva menjar i allotjament o els diners perquè s'ho puguin pagar, cosa que van voler fer en la visita de Vilanova.

Resposta:

“Bien podrá el señor obispo exigir el derecho de procuración, sin embargo que nunca se haya exigida (...) la razón de lo primero es porque, como los visitantes trabajan en utilidad de la iglesia que visitan, quisieron los Sagrados Cánones que las iglesias diesen el sustento necesario a dichos ministros, para que de este modo y sin divertirse en busca que comer, mejor se lograra el fin que por ella se intenta (...) así parece que solo se podrá exigir el que den de comer a los visitantes, en caso no quisiesen dar su equivalente en dinero”

Afectació en la visita pastoral de Vilanova de Meià

Aquesta normativa sembla que també la sabia l'oficial del prior de Meià, el Dr. Serradell. Però com que el bisbe de Guinda va voler visitar el priorat com a ordinari i sense el permís del prior (no ho podia fer com a Delegat Apostòlic), li neguen els honors que li han de retre com a bisbe diocesà i també el menjar i l'hostal (*el dret de*

visita i vitualla), per aquesta raó els deixen plantats al mig de la plaça. Aquestes negatives queden explicitades en el relat general que ja hem comentat⁵⁸⁰.

5. Dubte setè

Com que el bisbe ja preveia que trobaria resistència dels corresponents prelats dels diversos territoris exempts, si volia fer la visita pastoral sense permís i sense el document que l'acreditava coma Delegat Apostòlic. Per això formula aquest dubte:

*“Si cuando llegare el visitador **hallase resistencia** en el abad de Gerri, prior de Meyá, pavorde de Mur y rectores y feligreses de las pavordeyas y prioratos que van referidos. Como podrá y deberá proceder el obispo de Urgel o su visitador contra cada uno de ellos”.*

Resposta:

La resposta és contundent i en alguns aspectes la va aplicar en la visita a Vilanova de Meià.

“Que podrá usar de las censuras contra dichos visitados, ahora sea en escrito o verbalmente, ahora con las moniciones acostumbradas, o sin ellas (...) y añaden los autores que no solo en caso de resistencia se podrá usar de las censuras, sí también romper las puertas de las iglesias (...).”

Afectació en la visita a Vilanova de Meià.

Pel que fa a la visita pastoral a Vilanova de Meià, el bisbe els amenaça d'imposar-los unes sancions fora de mida (500 lliures i excomunicació major), tant al Dr. Serradell com a tots els rectors i vicaris del priorat que gosin desobeir-lo, seguint aquests consells al peu de la lletra⁵⁸¹.

Per últim, quan no li volen obrir les portes de l'església parroquial de Vilanova de Meià, per ordre expressa del prior, es planteja el bisbe de fer-les esbotzar, però suposem que creu que seria pitjor el remei que el mal i no ho fa. Se'n va a confirmar a la plaça Major, en que tenien la jurisdicció civil els canonges de la Seu⁵⁸².

⁵⁸⁰ “(...)Y habiendo arribado su Ilma. dicho día y hora a la referida villa de Villanueva de Meyá, encontró a las puertas de ella siete presbíteros que se dicen conrectores de la parrochial de la misma villa, y entró con ellos hasta la plaza, sin que se hubieren tocado campanas, según se debe a la dignidad episcopal. Y preguntando donde tenían dispuesto el hospedaje para su persona, respondieron que no tenían casa alguna ni podían disponérsela porque el dicho Dr. Dn. Fra Joseph Salvador, que le reputan por su prelado, les había dado orden que no tocaran campanas ni hiciesen demostración alguna de la menor urbanidad con la persona de su Ilma ”.

⁵⁸¹ “(...) al Rvdo. Dr. Serradell, presbítero y conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial que se dice del dicho priorato de Meyá, requeriente; como a todos y a cada uno de los demás conrectores de dicha parroquial y a todos y cada uno de los demás rectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales que pertenecieren al dicho priorato de Santa María de Meyá, que pena de quinientas libras barcelonesas (...) y en subsidio de excomunió mayor lata sententia ipso facto incurrenda, haciendo lo contrario no le perturben ni embaracen el ejercicio y administración del santo sacramento de la confirmación y de órdenes si se lo ofreciere así en la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá como en todas las demás que pertenecieren al dicho priorato (...).”

⁵⁸² “(...) Y habiendo llegado a las puertas de la iglesia las encontró cerradas y trancadas de dentro y que las guardaban algunos eclesiásticos, y entre ellos el dicho Dr. Serradell, a quien preguntó su Ilma. quien les había mandado cerrar y porqué motivo. A que respondió, que él las había mandado cerrar y las guardaba como oficial que se decía del priorato de Meyá con orden expresa del dicho prior, su prelado y principal, como lo hizo constar de una orden firmada del mismo prior, y que el motivo era porqué su Ilma. no administrase en aquella iglesia ni en todo el territorio de dicho priorato el santo sacramento de la confirmación, ni ordenes, a los feligreses de dicho priorato, y a otros algunos sin expresa licencia y permiso del dicho prior. A que dijo su Ilma. el obispo, mi señor, que por excusar escándalos y puede ser

Aquest document acaba amb el resum de les respostes que més àmpliament hem comentat, però curiosament no hi apareix la primera resposta i contesta de forma molt resumida des de la segona fins a la setèima.

12.4. Algunes conclusions sobre la vista pastoral i la confirmació que el bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, va impartir a Vilanova de Meià els dies 19, 20 i 21 de juny de 1716

Dins del bisbat d'Urgell hi havia una colla de territoris que gaudien d'unes exempcions eclesiàstiques i que una part de la jurisdicció era exercida directament pel seu prelat particular (abat, prior, paborde), sovint en conflicte jurisdiccional amb el bisbe diocesà. Els territoris exempts i amb conflictes eren: el priorat de Santa Maria de Meià, l'abadia de Gerri de la Sal, la pabordia de Mur i el priorat de Sant Pere del Burgal o d'Escalò. També hi havia dintre del bisbat algunes esglésies parroquials que estaven lligades a una prelatura diferent del bisbe d'Urgell, com eren les esglésies parroquials d'Ager i de Ventolà (a la Cerdanya) que estaven unides al monestir de Ripoll. La parròquia del lloc de Boldú i una altra parròquia que es fa dir priorat, que havia estat templer, però no dona el nom, que estava unida al Capítol de Canonges de la Catedral de Solsona. Per últim quedava un altre priorat, que es diu que també havia estat templer, que estava unit el priorat de Santa Maria de Meià i que hem deduït que era la parròquia de Santa Maria de Palau, a la Baronia de Rialb.

Tots aquests territoris es consideraven *prelatura nullius o nullius diócesis* i els prelats particulars gaudien d'algunes jurisdiccions eclesiàstiques quasi episcopals, que les exercien sense la intromissió del bisbe, no solament al seu monestir i església, si no també en les parròquies i les comunitats de religiosos de les esglésies que hi estaven unides. En tots aquests monestirs i parròquies, des de temps immemorial, d'ençà el Concili de Trento (1563), per tant feia 153 anys, només eren visitades de forma ordinària pel seu prelat particular i mai ho havien estat pel bisbe d'Urgell. El bisbe era l'únic, però, que podia administrar el sagrament de l'ordre i donava llicències per dir les primeres misses, administrava els sants olis a totes les esglésies i era l'únic que podia administrar el sagrament de la confirmació. Segons la resposta de la Sagrada Congregació Apostòlica, aquestes prelatures eren considerades de segona classe en què els abats, els priors i els paborde, a més de la jurisdicció sobre el seu monestir, en tenien també sobre els rectors i els feligresos d'algun poble o terme que els pertanyien, tot i que en alguns aspectes canònics, el bisbe conserva la seva jurisdicció per sobre del prelat inferior, per això es parla de *jurisdicció quasi episcopal*.

El bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda y Apeztegui, era d'origen navarrès i un declarat partidari de Felip V de Borbó durant la Guerra de Successió. El 1706, en plena guerra, quan era canonge de Roncesvalles va rebre a casa seva el rei Felip V, quan tornava a entrar a Espanya per Navarra amb la cua entre cames, després que el seu exèrcit havia hagut d'aixecar el setge de la ciutat de Barcelona i fugir a corre-cuita de Catalunya. Simeón de Guinda va ser nomenat bisbe de la Seu d'Urgell el 1714, el mateix any que acabà oficialment la Guerra de Successió amb la conquesta definitiva de Barcelona i la victòria total dels Borbons. La seva fallida visita pastoral com a ordinari a l'església de

cosas de hecho que prudencialmente se podrían temer, no usaba de la fuerza que por derecho podía de mandar derribar las pertas de la iglesia para administrar en ella el santo sacramento de la confirmación."

Sant Salvador de Vilanova de Meià es va donar els dies 19, 20 i 21 de juny de 1716, tot just cinc mesos després d'aplicar-se el Decret de Nova Planta a Catalunya.

Com a mínim des que havia acabat el Concili de Trento (1563) i durant més d'un segle i mig, els bisbes d'Urgell havien respectat la jurisdicció ordinària dels priors de Meià i no tenim notícia que haguessin provat de realitzar cap visita pastoral ordinària al priorat i a les seves parròquies. Quan venien a administrar els sagraments de la confirmació i de l'ordre entre els feligresos de Meià, ho feien sempre demanant permís al prior i aquest els el donava i també els concedia territori per exercir la seva jurisdicció. L'últim cop s'havia donat feia 24 anys, és a dir el 1692, i si feia tants anys que no s'havia confirmat, suposem que era més aviat per culpa de la guerra i del daltabaix que va viure el país a començament del segle XVIII.

Amb l'actuació que hem estudiat del bisbe d'Urgell a Meià, sembla que volia forçar al màxim la normativa eclesiàstica emanada de Trento i d'aquesta manera, en aquests territoris exempts de segona categoria, els aplicava la seva particular "Nova Planta" episcopal, sense respectar la normativa eclesiàstica ni els costums consuetudinaris.

Com hem pogut comprovar en el relat general, el bisbe va actuar els tres dies que va fer estada a Vilanova de Meià sense tenir en compte l'autoritat del prior, actuant amb fets consumats i no segons el dret canònic. Mentre que el prior va fer aixecar acta notarial protestant de totes i cadascuna de les actuacions episcopals que perjudicaven la seva jurisdicció eclesiàstica ordinària. De fet el bisbe en els seus escrits sempre argumenta aquella excepció o aquella interpretació del dret canònic que el podia afavorir.

No tenim notícia que el bisbe d'Urgell realitzés cap més actuació de força com la que va fer a Vilanova de Meià, en cap altre dels territoris exempts del bisbat d'Urgell. Possiblement després d'aquesta visita pastoral tan accidentada al priorat de Meià, el bisbe va desistir i va actuar de manera més subtil i dialogada amb els prelats corresponents per fer-se valdre els seus drets.

Com a última consideració, comentem alguns aspectes de l'últim document en el que s'identifiquen els territoris exempts i les set preguntes on el bisbe demana a la Sagrada Congregació, com ha d'actuar quan els visiti. Segons Albert Benet, quan el bisbe de Guinda va fer la visita *ad limina apostolorum*, l'any 1717, va presentar al papa un escrit on informava sobre la seva conflictiva visita a la parròquia de Sant Salvador de Vilanova de Meià l'any anterior, i és aleshores quan també, en opinió de l'arxiu episcopal, li donen aquest informe sobre els exempts del bisbat d'Urgell, explicant-li com havia d'actuar quan els visitava. Però quan hem comentat la visita episcopal a Vilanova, tant en el relat general del bisbe, com en els documents notarians que emanen de la seva escripània, hem notat que fan servir els mateixos arguments (a vegades amb les mateixes paraules) i exempcions de dret que se li aconsella en aquest redactat. Això sembla donar a entendre que aquest informe, o bé un de semblant, ja el tenia el bisbe i l'estava aplicant al priorat de Meià, com a model per visitar els altres territoris exempts. No sabem, però, si aquesta visita del bisbe a l'església i parròquia de Santa Salvador de Vilanova de Meià, de veritat va ser feta sense dret i l'hagué de revocar; però que com a mínim des de la Santa Seu li van cridar l'atenció i li van manar que no ho tornés a repetir. Això ha de ser així, ja que fins que va desaparèixer el priorat de Meià (1874) no hem trobat documentat cap més incident com aquest, i vol dir que els bisbes es van guardar molt de tornar a voler fer una visita pastoral a una parròquia de Meià i sempre que van impartir el sagrament de la confirmació, no van tirar pel dret com havien fet ara, sinó que van demanar l'autorització del prior corresponent.

Segons Albert Benet, l'any 1633, en un conflicte menys virulent que el que hem explicat, el visitador del bisbe d'Urgell va haver de reconèixer que la visita a l'església de Fontllonga havia estat feta sense dret i la va haver de revocar. Però això és una altra

història, perquè sobre Fontllonga i el problema amb el bisbe d'Urgell en parlarem a fons en el 14è capítol del nostre treball.

A l'ANNEX 5, corresponent a aquest capítol trobarem:

- 6 documents sobre la visita del bisbe Simeón de Guinda a Vilanova de Meià (20-21-22 de juny de 1716).
- 2 documents aconsellant el bisbe com ha d'actuar en situacions com aquesta.

CAPÍTOL 13

13. Conflicte sobre la jurisdicció temporal. Plet entre el prior de Meià, com a baró i senyor jurisdiccional, i la Universitat de Santa Maria de Meià. El compromís i la sentència arbitral de 1728⁵⁸³.

13.1. Introducció

Pel que fa als conflictes sobre la jurisdicció temporal del prior de Meià, ja hem treballat un parell de conflictes d'aquesta classe que ara fem memòria, però en formar part d'un altre objectiu i no tenir una extensa documentació com tenim ara, no hi hem entrat en detalls. Fem-ne una curta ressenya: en el capítol 5, hem trobat el cas que es va produir quan el prior Josep de Jalpí, el 28 d'octubre de 1634, va anar a prendre possessió personalment com a baró del poble de Rúbies de Meià⁵⁸⁴. Quan el notari crida a Benet Baulies i el seu fill Pere, perquè com a vassalls del prior li presten els homenatges com era el seu deure, i que ja havia fet abans l'altre emfiteuta de Rúbies, ells li van contestar que *no volien fer ni prestar cap dret ni homenatge perquè estaven a la Cort del Senyor Rei*. El prior els va replicar que els ho manaria amb sancions, si per les bones no ho feien. Els Baulies es van negar de nou a prestar-li cap dret ni homenatge i el prior els va manar que amb pena de 50 ducats anessin a la Casa Prioral de Santa Maria a prestar-li els homenatges que com a vassalls els pertocava. Com que no acceptar aquest vassallatge implicava també la no acceptació de pagar-li els delmes el censos, la quístita i altres drets senyorials, creiem que aquest succés s'emmarcaria del tot en els casos que apareixen en el treball de Jordi Olivares⁵⁸⁵, ja que es dona els anys anteriors a la Guerra dels Segadors, l'única cosa és que el conflicte no va acabar a l'Audiència ja que era un cas particular i Rúbies, amb només dos emfiteutes, no tenia universitat que els pogués donar suport de forma col·lectiva, i els pobres vassalls es van quedar sols i indefensos

⁵⁸³ Arxiu Històric Ciutat de Barcelona (AHCB). Monacals VII. A la portada del document consta textualment:

COPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE.

Aquest és lo Compromís entre parts del Molt Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fr. Josef de Salvador i los vassalls de Santa Maria de Meià ab la adjunta Sentència Arbitral sobre diferents pretensions. Hi va insertat lo acte de la Declaració (que) feren després de la Sentència los Arbitres de que lo ban doble en las gallinas consistia en matar-las i aportar-se-las (a) dit Senyor.

⁵⁸⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià* [...] p. 27, 28 i 29. Veure també el capítol 5, apartat 5.4. El cas del vassall rebel: Benet Baulies de Rúbies de Meià.

⁵⁸⁵ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria*. [...] Op. cit. Capítol 10, p. 197 i següents. Assenyala que: "els camperols coneixien perfectament les exigències del seu snyor directe. Tenien mot clars els deures amb el rector parroquial i amb el senyor del delme. Per transmissió entre generalacions, no ignoraben cap de les obligacions escrites en els establiments i capbreus antics. Eren també sabedors dels privilegis i de les concòrdies acordades pel seus avantpassats (...)". Per aquesta raó no s'enten gaire l'actitud de rebeldia dels Baulies, ja que per endavant sabien que tenien les de perdre ja que difícilment podrien acudir com a particulars davant de l'Audiència i al final s'han d'humiliar davant del prior i aquesta humiliació ha de servir d'escarment per algun altre vassall que pensés com ells, però que no es va atrevir a manifestar-ho. Molt diferent hauria estat que aquestaa rebel·lia hagués estat liderada per la universitat del poble, però a Rúbies amb només dos vassalls no tenien universitat i estaven per tot sotmesos al batlle del senyor.

davant el senyor. Al cap de poc temps els vassalls rebels es van retractar, van demanar perdó al senyor i van prestar-li l'homenatge, i aquest els va treure unes sancions del tot ruïnoses econòmicament i exagerades, amb la pena de galeres que els havia imposat.

En el capítol 10 és la concòrdia-permuta, que estudiem, en què el prior de Meià, Josep de Jalpí, va fer amb el carlà de Vilanova de Meià el dia 9 de setembre de 1640, sobre els delmes que havien de cobrar al terme de Vilanova de Meià de moltes finques, el qual estava fraccionat entre un i altre senyor i els emfiteutes, si podien, enganyaven a un i l'altre. Aquest cas es dona en el mateix període del segle XVII que estudia Jordi Olivares. Però els dos senyors, per evitar el frau i no entrar en disputes judicials entre ells i potser també amb el pagesos defraudadors, acorden repartir-se de forma equilibrada les finques posant-hi a totes el delme sencer i així cap pagès els podria enganyar. Aquests conflictes jurisdiccionals pel cobrament de delmes l'estudia Eva Serra⁵⁸⁶ a les parròquies de Sentmenat i de Caldes, però allí les desavinences acabaven a l'Audiència i aquí acaba en una concòrdia entre els senyors.

Però el conflicte més greu que treballem i del que disposem de molta de la documentació que va generar, és entre el prior de Meià, Josep de Salvador, i la universitat de Santa Maria de Meià (1725). Tal com explicàvem en el capítol 5, quan el prior prenia possessió del senyoriu, en el nostre cas de Santa Maria de Meià, els vassalls li havien de retre homenatge seguint la teatralitat feudal, però com diu Jordi Olivares⁵⁸⁷, al seu torn el senyor havia de jurar les llibertats, els privilegis locals i les lleis generals de la terra. La simultaneïtat d'ambdós actes servia de protocol dels pactes escripturats o acords que sancionaven l'equilibri de forces entre el senyor i els vassalls. Aquí el prior Salvador amb el seu cartell de pregons i crides, no respecta els pactes anteriors (el capbreu de 1634) ni les consuetuds i lleis de la terra, i és la universitat de Santa Maria de Meià que s'enfronta al seu senyor i porta el cas a l'Audiència amb totes les conseqüències que estudiem en aquest capítol.

Aquest conflicte entre la universitat de Santa Maria de Meià i el seu senyor jurisdiccional, el prior de Meià, es pot situar directament en la línia d'investigació d'Albert Cots⁵⁸⁸ que estudia els conflictes entre les universitats i els senyors durant el segle XVIII (1751-1808), tant des del punt de vista jurisdiccional com econòmic. Tot i que el conflicte que estudiem és anterior en el temps a aquesta sèrie documentada, entraria de ple en el grup majoritari de conflictes que són les poblacions de jurisdicció senyorial. Pel que fa al tipus de conflicte, en el nostre cas es dona el doble vessant, per un costat les disputes de tipus jurisdiccional i d'intent d'usurpació de privilegis i drets municipals per part del senyor, i també la de tipus econòmic, ja que no respectar el capbreu de 1634 comportava per a la universitat de Santa Maria de Meià connotacions senyorials, però també econòmiques en el cobrament dels arrendaments a ramaders, dels termes que tenien establerts. Assenyala l'autor que en aquest període estudiat han estat identificats a Catalunya 354 pobles amb conflictes senyorials amb un ventall molt amplia que van des de plets de reincorporació a la corona de la jurisdicció i dels drets

⁵⁸⁶ SERRA, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Op. cit. A la p. 113 s'explica la forma de delmar de la parròquia de Sentmenat i la de Caldes el qual és repartia el delme entre el baró i el rector i, per la complexitat, recorda el repartiment del delme entre el prior de Meià i el carlà de Vilanova de Meià.

⁵⁸⁷ OLIVARES i PERIU, Jordi. *Viles pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. [...]*. Op. cit. p. 336-339, "En defensa de consuetuds, pactes i lleis de la terra".

⁵⁸⁸ COTS i CASTAÑÉ, Albert. "Aproximació a l'estudi dels conflictes senyorials a Catalunya (1751-1808)". *Estudis d'Història Agrària*. Barcelona, núm. 6 (1986), p. 241-268.

dominicals⁵⁸⁹, fins als plets aparentment més superficials com queixes per abusos en uns casos presentats pels senyors i en altres per les universitats o particulars, que seria el nostre cas. El tema dels litigis judicials a Catalunya estudiat amb més profunditat durant el segle XVIII i la primera meitat del XIX, també el tracta el mateix autor en la seva tesi doctoral⁵⁹⁰.

També ens serveix per contextualitzar aquest treball l'article d'Enric Vicedo⁵⁹¹ que estudia la conflictivitat a les terres de Lleida (les Garrigues, la Noguera plana, el Segrià i l'Urgell) en el segle XVIII. Tot i que s'estudia la conflictivitat a les terres del Pla de Lleida, la diferència amb el nostre cas ve del fet que aquest agafa part del segle XVIII i primeres dècades del XIX i mentre en el nostre agafa un fet puntual d'uns pregons i públiques crides del prior en contra de la universitat i vassalls de Santa Maria de Meià (1725). El treball d'E. Vicedo tracta conflictes més grans i diversos com els de senyors i camperols; entre la burgesia i els camperols, i el conflicte entre camperols i els ajuntaments aristocràtics, sempre en la conjuntura d'un creixement agrícola fonamentalment de tipus extensiu. Apareixen un conjunt de conflictes entorn a l'accés a la terra, i un altre conjunt de conflictes relatius a l'entorn de l'aigua i els regadius.

El document que treballem en aquest capítol és el compromís i la sentència arbitral acordada pel prior de Meià, Josep de Salvador, i la universitat i particulars de Santa Maria de Meià, vassalls del prior, després de més de tres anys de litigi judicial a l'Audiència de Catalunya. La causa és que el prior s'excedia en les seves jurisdiccions

⁵⁸⁹ Diu Cots a la nota núm. 30 que els pobles en que s'emprengué el camí del plet de reincorporació a la corona per a desfer-se del domini senyorial, es a dir, dels drets dominicals i/o del domini jurisdiccional, no foren molt nombrosos, ja que aquesta iniciativa comportava unes despeses molt elevades i l'exit no estava garantit. Indica que s'han trobat 31 localitats amb un litigi d'aquest tipus i només 14 van aconseguir el seu objectiu abans del 1808.

Un litigi de reincorporació a la corona duna vila es va produir a les terres del priorat de Meià. L'hem trobat a l'Arxiu Capitular d'Urgell (ACU). Vilanova de Meià. Lligall Petit. En una carta de l'11 de maig de 1803 que mana redactar el rei, Carles IV, i l'envia al "*Intendente General del Ejército de nuestro Principado de Catalunya*" on s'explica tot el procediment seguit sobre el retorn d'aquests pobles a la Corona i li ordena fer complir la sentència del seu Consell.

En aquesta carta el Fiscal del rei, Tadeo Gómez, informa que, en compliment del reial decret del 2 de febrer de 1803, ha fet expedir una certificació per l'Arxiver General de l'Arxiu de la Corona d'Aragó sobre l'empenyorament dels nostres pobles (Vilanova de Meià, Fabregada, Castelló de Meià i la Vall d'Iriet). Més endavant indica que han estat dipositades "*las expresadas cinco mil y quinientas libras barcelonesas en la Caja de Consolidación de Vales reales para que constituya en si mismo el depósito, en conformidad con el Real Decreto de dos de febrero de este año Pide el Fiscal que se sirva el Concejo acordar la incorporación a la Corona de la mencionada villa, lugares y demás comprendido en la Escritura, mandando que el Cavildo otorgue la correspondiente de retroventa a favor de la Corona y la Caja de Consolidación (...)*". Finalment ordena el rei "*al Deán y Cavildo de la Santa Iglesia de Urgel, estan juntos y congregados, o según costumbre, para que en el término de treinta dias primeros siguientes a el de la notoriedad, comparezcan ante los del propio Nuestro Concejo por medio del Prior, con poder suficiente a presentar la Escritura original de venta y demás títulos de pertenencia de la villa de Villanueva de Meyá y lugares de Castellón de Meyá, Iriet y Fabregada, citándolos y emplazándolos en forma para que dentro del mismo término acudan ante los del propio Nuestro Concejo a decir y alegar en el asunto lo que a su derecho convenga (...)*".

⁵⁹⁰ COTS i CASTAÑÉ, Albert. *Els Litigis judicials en la societat catalana del segle XVIII i primera meitat del XIX: una aproximació a partir dels processos civils de la Reial Audiència de Catalunya*. Tesi doctoral dirigida per Antoni Segura i Mas. Universitat de Barcelona, 1989.

⁵⁹¹ VICEDO I RIUS, Enric. Universitat de Lleida. "La conflictividad a les terres de Lleida en el siglo XVIII. La respuesta campesina la detracción señorial y la lucha por el acceso a los recursos". *AREAS. Revista de Ciencias Sociales*.

temporals com a senyor i baró de la vila de Santa Maria de Meià, alhora que tampoc respectava l'establiment atorgat a la Universitat i particulars de la vila pel prior Josep de Jalpí i Julià el 1634. El primer document de la sentència està datat el dia 3 de novembre de 1728 i l'últim està datat el dia 27 de desembre del mateix any.

13.2. Antecedents del conflicte

13.2.1. L'establiment d'emfiteusi dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de la Universitat de Santa Maria de Meià (1634)

Tal i com s'explica en el document que estudiem, el prior de Meià, Josep de Jalpí Julià, va establir en emfiteusi a la universitat i particulars de Santa Maria de Meià les herbes, pastures, garrigues i abeurades dels termes de Rúbies, Montsec, Peralba, Solanelles i Cabrera. També els va cedir les terres cultes i incultes dels termes de Montsec i Rúbies i la concessió de fer llenya, carbó i fusta dels cinc termes, per a ús propi de la Universitat i particulars de Santa Maria. En el tracte s'especificava que la Universitat pagaria al Monestir i als seus priors la quantitat anual de 25 lliures⁵⁹²: 20 en raó de censos i 5 de quístia. En el tracte el prior es reservava tots els delmes, primícies i demés prestacions anuals com els censos i terratges que ja cobrava de diferents particulars terratinents i emfiteutes dels esmentats cinc termes, a més d'altres privilegis concedits a pobles i particulars atorgats amb anterioritat a aquest acensament. El document d'aquesta emfiteuticació va ser redactat davant el notari de Vilanova de Meià, Pere Serradell, el dia 18 d'abril de 1634.

Aquest document és citat abastament amb tota mena de detalls en la sentència perquè és un dels aspectes més importants del conflicte. No obstant encara no l'hem trobat ja que a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Diversos Meià, en ser materials sense digitalitzar, de moment encara no l'hem pogut localitzar, tot i que és citat abastament en el Llibre General del Priorat i apareix diverses vegades en nostre treball dels capítols 6 i 7 com hem anat cosntatant. Dissortadament tampoc forma part dels documents annexos que acompanyen aquesta sentència que estem treballant.

Cal deixar constància que el priorat de Meià va viure un període bastant dolent, tant econòmicament com espiritualment, a finals del segle XVI i començaments del segle XVII. Havia estat donat *in encomendam* durant molts anys fins al 1576, els priors eren elegits directament pel Sant Pare i molts ni tan sols venien a prendre possessió del seu càrrec, delegant les seves funcions al vicari general, limitant-se a cobrar les rendes i a exercir, mentre tant, càrrecs més importants i també més lucratius. A finals del segle XVI, el rei Felip II i el papa fins i tot van intentar secularitzar-lo, quan es van suprimir les canòniques augustinianes. Però no solament es va evitar la seva desaparició, sinó que el mateix any 1576 el papa Gregori XIII posava el priorat de Meià sota la tutela de Roma i nomenava prior Rafael Sampsó (1576-1629). Aquest prior va intentar remuntar econòmicament el priorat iniciant el capbreu de les terres que el priorat tenia al terme de

⁵⁹² DALMAU CARLES, José. *Resumen de las lecciones de Aritmética*. Edita Dalmau, Carles, Pla. S.A. Girona - Madrid, 1938.

. LLADÓS i RIUS, Magín. *Sistema métrico-decimal. Evilalencias de todos los antiguos del Principado de Cataluña a 1781*. Barcelona.

Les monedes de l'Antic Règim a Catalunya. Eren monedes imaginàries i tenien aquestes equivalències i valor:

La lliura, valia 20 sous. *El sou*, valia 12 diners.

El ral equivalia a 24 diners (2 sous). La lliura equivalia a 10 rals i dos terços. 15 lliures = 8 duros (40 pessetes).

Vilanova⁵⁹³, per tornar a recuperar les rendes que havia tingut antigament i que ara en molts aspectes li eren discutides no solament pels emfiteutes, sinò per altres senyors com el carlà de Vilanova o la mateixa comunitat de conectors de Vilanova. Tot i això durant molts anys l'economia anava malament i també ho anava en l'aspecte religiós i espiritual, com ho demostra l'intent del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell d'unir el priorat de Meià al bisbat d'Urgell, l'any 1615. Al·legaven davant del rei Felip III que, per manca de sustentament econòmic, no s'oferien els serveis religiosos mínims. L'intent no va reeixir.

És en temps del prior Josep de Jalpí i Julià (1633-1678) que el priorat fa una notable revifada econòmica i espiritual. Un any després de prendre possessió (1634) i amb l'intent de fer més rendibles les seves possessions (ja que els pobles i termes acensats estaven despoblats o amb molts pocs habitants), és quan va fer aquest acensament d'emfiteusi amb el qual guanyava 25 lliures anuals sense renunciar a cap dels privilegis que tenia sobre els pobles i termes de la seva baronia i als contractes d'emfiteusi de les finques i altres drets amb els particulars d'aquests termes. Dins d'aquest intent de recuperar les rendes de les seves possessions, cal veure també la *Concòrdia-permuta*⁵⁹⁴ que va fer amb el carlà de Vilanova, Joan Pau de Belloch el dia 9 de setembre de 1640, sobre diverses terres que tenia al terme de Vilanova perquè els arrendataris els feien frau en el pagament de delmes i que hem estudiat al capítol 10.

Possiblement el prior Josep de Salvador, després de 91 anys (1725), considerava absolet el tracte de l'acensament de 1634 i el volia trencar de forma unilateral fent publicar el Cartell de Pregons i Públiques Crides.

13.2.2. El Cartell de Pregons i Públiques Crides del 15 d'agost de 1725⁵⁹⁵

El prior de Meià, en aquest cas Josep de Salvador, era el baró i senyor jurisdiccional de disset poblacions, termes i quadres. Allí exercia tota la jurisdicció temporal, alta i baixa, mer i mixt imperi, civil i criminal. Els habitants d'aquells pobles eren els seus vassalls i per governar-los creava i elegia el seu procurador general, assessor, jutges i cinc batlles. La vila de Santa Maria de Meià era el cap de la baronia i tenia universitat amb un govern municipal amb regidors i ajuntament propi, però el prior escollia el seu batlle d'una terna proposada pels habitants de la població, essent la durada del seu mandat tres anys, com hem vist amb més detalls al capítol 5.

L'origen del conflicte entre el prior en el seu exercici de senyor temporal i baró, i la Universitat de Santa Maria, són uns Cartells de Pregons i Públiques Crides que aquest va fer publicar el dia 15 d'agost de 1725, Festa Major de Santa Maria, a la plaça Major de la vila. Aquestes crides constaven de 51 capítols i 9 capítols més com Additament de Crides, en els quals el prior s'excedia en les seves atribucions baronials i jurisdiccionals

⁵⁹³ ACU. *Capbreu de les terres que tenia el prior de Meià al terme de Vilanova de Meià, sota la jurisdicció del Capítol de la Seu (1727-1637)*. Signatura 521 op.cit. Aquest capbreu el va iniciar el prior Rafael Sampsó el dia 16 d'agost de 1627 i la seva redacció es va allargar fins al 21 de gener de 1637 quan ja era prior Josep de Jalpí i Julià.

⁵⁹⁴ ACU. Lligall Petit. *Concòrdia Permuta feta entre lo Sr. Joan Pau de Belloch y Vilanova, donzell, en Vilanova de Meià domiciliat y lo Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fra. Joseph de Jalpí y Julià en y sobre moltes y diverses peces de terra situades en dit terme de Vilanova (...) per llevar los molts fraus que se feyan quiscun any a dit Belloch y també a dit Prior*. Op.cit.

⁵⁹⁵ *Pregons i crides*. Fa referència aquí a un document emanat per l'autoritat del prior de Meià, Josep de Salvador, com a senyor jurisdiccional de la vila de Santa Maria de Meià i dels termes aquí afectats de Rúbies, Montsec, Peralba, Solanelles i Cabrera. En aquests pregons, que fa públics el dia 15 d'agost de 1725, no respecta ni el contracte d'emfiteusi que estem parlant ni molts dels drets i privilegis que els habitants d'aquests termes tenien. Per aquesta raó comença la disputa judicial que estudiem.

que tenia sobre la vila de Santa Maria de Meià, i no respectava tampoc el contracte d'emfiteusi citat en l'apartat anterior.

La Universitat de la vila de Santa Maria de Meià va presentar apel·lació o recurs contra aquestes crides a la Reial Audiència Civil del Principat de Catalunya⁵⁹⁶, per considerar-les gravatòries, lesives i perjudicials per a la universitat i els seus particulars, demanant-ne per tant la seva total anul·lació.

El procés judicial va començar l'esmentat 15 d'agost de 1725 amb la publicació de les crides per part del prior i el consegüent recurs presentat a l'Audiència per part de la Universitat de Santa Maria. Fineix amb la sentència arbitral d'obligat compliment per ambdues parts, el dia 27 de desembre de 1728. Un total de tres anys, quatre mesos i dotze dies.

a) Descripció i comentari del document

El document que estudiem és una còpia manuscrita de quaranta dues pàgines, escrites en paper sense segellar, de la Sentència Arbitral i els documents annexos anteriors a la mateixa. Estan redactats la majoria en llengua catalana, mentre que alguns amb aspectes legals i els encapçalaments d'alguns altres ho fan en llengua llatina. Passem a comentar-los detalladament.

1. Declaració dels regidors de Santa Maria de Meià.

El primer document copiat comença amb vint línies en llatí i està datat a Santa Maria de Meià el dia 3 de novembre de 1728. Els senyors arbitres i arbitradors Jeroni Mestre i Francesc Camps, preveres i canonges missioners de l'església prioral i parroquial del Monestir de Santa Maria de Meià, i Pere Terrer i Trepà, prevere de Santa Maria, i Josep Terrer i de Subirà, també de Santa Maria; els quals han estat nomenats i acceptats conjuntament pel prior Josep de Salvador i per la Universitat de Santa Maria. Reben les declaracions que fan els regidors Joan Verné i Mateu Sala, en nom de l'ajuntament del batlle i regidors de la Universitat de Santa Maria. Actua com a notari ordinari el reverent Emmanuel Bonanat, prevere i canonge del Monestir de Santa Maria de Meià.

Declaren en forma de 29 articles per justificar les raons de la Universitat per oposar-se a les pretensions del prior.

A partir d'aquí el document és en català. Agrupem les declaracions dels regidors segons els diversos aspectes del conflicte

- El contracte d'emfiteusi

(1) En el primer article, declaren que el dia 18 d'abril de 1634, el prior de Meià, Josep de Jalpí i Julià, va donar en emfiteusi a la Universitat de Santa Maria totes les herbes i garrigues dels termes de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera. Tot això juntament amb les terres dels termes de Rúbies i Montsec i la facultat de fer llenya, tallar fustes i fer carbó per a ús de la Universitat i els seus particulars en els esmentats cinc termes.

(2) En l'article segon, declaren que la Universitat de Santa Maria es compromet a pagar 20 lliures de cens i 5 de quístia anualment al Monestir de Meià, juntament amb un parell de capons que es van lliurar només una vegada en redactar-se el contracte.

⁵⁹⁶ La Real Audiència, és l'organisme superior de govern del Principat de Catalunya i de cada un dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó, després del 1716 amb la Nova Planta de Felip V. Va durar fins a la fi de l'Antic Règim (1833). El govern de la nova "província" sotmesa s'organitzava sobre dos poders: capità general i audiència, essent aquesta el tribunal superior de justícia (sotmesa al Consell de Castella) i l'òrgan assessor del capità general.

- Reserves que no entren al nou contracte

(3) En l'article tercer, exposen que en el contracte d'emfiteusi esmentat, el prior Jalpí es reservava a favor del Monestir els delmes i primícies així com les demés ànnes prestacions, tant en fruits com en diners, per raó dels censos i terratges que aleshores ja percebia el Monestir de diferents particulars terratinents i emfiteutes en els referits cinc termes.

(4) En el quart article, indiquen que el prior es reservava també els passatges de les ramades de bestiar que transiten pels esmentats cinc termes, amb los camins i carrerades corresponents, juntament amb la reserva de llenyes, roques i fustes dels quals solament té la concessió la Universitat.

(5) Diuen en l'article cinquè, que també es reservava el prior i no entrava en el contracte d'emfiteusi, els vedats i les terres dels cinc termes que quan es va fer el contracte ja tenien acensades i adquirides diversos particulars, en especial Benet Baulies de Rúbies⁵⁹⁷ (aquets és l'emfiteuta que en prendre possessió el prior Japí com a senyor jurisdiccional de Rúbies de Meià, no el vol reconèixer com a tal).

(6) En el sisè article, hi fan constar la reserva que el prior de Meià donava a la Universitat i particulars de Figuerola de Meià de poder anar a fer abeurades al riu Noguera Pallaresa els mesos de juliol i agost, passant per aquests termes; així com la facultat de poder apletar⁵⁹⁸ en els dits termes només amb el bestiar boví.

(7) En l'article setè, declaren que és reservat i no està comprès en dit acensament que el Monestir pugui tenir com a propis, a mitges o a conlloc⁵⁹⁹, cinquanta caps de bestiar menut⁶⁰⁰ més que qualsevol altre particular de Santa Maria i dels cinc termes esmentats, amb la facultat de poder apletar en els termes.

(8) Declaren en l'article vuitè, que el prior es reserva la facultat de donar llicència per desermar terres en els termes de Montsec i Rúbies als particulars que ho demanin si la Universitat els ho vol negar per raó de delmes i primícies que han de pagar al Monestir.

- Beneficis del contracte d'emfiteusi per al Monestir i per a la Universitat de Santa Maria de Meià

(9-10) En els articles novè o desè, declaren que el requisit principal pel que es va fer dit -acensament d'emfiteusi és perquè el Monestir en treia uns bons rèdits i utilitats d'aquells cinc termes amb les 25 lliures anuals de cens i quístia a més de altres delmes, primícies, censos particulars que en treu de dits cinc termes.

(11) En l'article onzè, declaren que el rèdit anual que la Universitat de Santa Maria acostuma a treure de l'arrendament de les garrigues i herbes dels cinc termes és de 30 a 35 lliures. Sembla que el prior Salvador volia trencar aquest contracte d'emfiteusi justificant que en cobraven molt més dels arrendaments i que en els noranta-quatre anys des que s'havia fet el tracte, els preus havien quedat desfasats.

(12) En l'article dotzè, declaren que, tal i com ratificaran els testimonis, l'any 1727 es van arrendar les garrigues a Anton Farré d'Aret pel preu de 32 lliures, i el present any, 1728, ho té arrendat Sot Barri del lloc de Sas, per 39 lliures.

(13) En l'article tretzè, justifiquen que, tot i que anualment la Universitat paga de cens i quístia al dit Monestir per les mencionades garrigues 25 lliures, aquest en treu molt més

⁵⁹⁷ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. p. 27, 28 i 29.

⁵⁹⁸ Apletar, vol dir posar el bestiar en una pleta o tancat a l'aire lliure, en aquest cas fa referència a vaques i vedells

⁵⁹⁹ Conlloc, és un contracte en que el pastor pastura el ramat d'un ramader foraster durant un temps al terme del pastor, als seus comunals i amb les seves herbes. Com que era bestiar d'un ramader foraster, per això no en podien tenir a Santa Maria.

⁶⁰⁰ El bestiar menut fa referència a cabres i ovelles

de 35 amb les reserves que anteriorment s'han esmentat i que no estan incloses en el l'establiment d'emfiteusi.

(14) En l'article catorzè, afirmen que, deixant a part les 25 lliures de cens i quístia que cada any pagava la Universitat al dit Monestir, aquest en treu mes de 100 lliures anuals de les diferents quísties, censos, terratges, delmes, primícies i passatges que cobra per la seva part i es remetent a les declaracions dels testimonis que aportaran.

(15) En l'article quinzè, es ratifiquen els representants de la Universitat de Santa Maria de Meià que el producte de les reserves expressades en els articles anteriors, més les 25 lliures anuals de cens, sumen molt més de les 30 o 35 lliures que anualment cobren els de Santa Maria de l'arrendament de les herbes i garrigues.

(16) En l'article setzè, indiquen que, a part de les reserves i ànnues percepcions, el Monestir té el domini directe de totes les coses compreses en dit acensament, per la qual cosa s'ha de disminuir una tercera part la computació del just valor de les coses establertes.

(17-18) En els articles dissetè i divuitè, posa que, segons els testimonis, el just valor de les coses acensades és d'unes 500 lliures, que s'estima és el mateix valor que tindrien al moment de fer-se el tracte d'emfiteusi. Per tant l'arrendament anual (cens i quístia) de 25 lliures que la Universitat paga al Monestir no és ni lesiu, ni enganyós, ni perjudicial al dit prior, sinó útil i convenient.

- Renúncies voluntàries de la universitat i particulars de Santa Maria

(19) En l'article dinovè, posa que la universitat de Santa Maria de Meià, per demostrar que no vol perjudicar de cap manera al Monestir de Meià, renuncia voluntàriament a una sèrie de drets i costums que perjudicaven el Monestir.

Pensem que mereixen algun comentari especial per la seva raresa i ser poc habituals.

(20) En l'article vintè, la Universitat renúncia a favor del Monestir de tots els llençols de palla que sempre donaven als particulars que anaven a jova de carregar i batre les garbes dels delmes i les primícies del Monestir amb animals de càrrega, i que equivalia a un llençol de palla per cada animal i dia de jova ⁶⁰¹.

(21) En l'article vint-i-unè, es fa constar que els particulars de Santa Maria que participin en els dos dies de treball a jova amb cavalcadura o parell, aquells que en tinguin (un dia per portar les garbes i l'altre per batre aquelles garbes que eren del delme i de la primícia del terme de Santa Maria i del Montsec); es conformen a fer aquestes joves en dies separats o junts, tal i com millor li vagi al senyor prior, cosa que fins aquell moment devien fer per separat i segurament portava controvèrsia i discussions. L'única condició que posen és que siguin manats pel batlle del prior i alimentats amb carn los dies carnals i amb ous i bacallà si les joves es fan en la Quaresma.

Tal i com devien estar les condicions de vida de moltes de les famílies del país, els dies de jova pel Monestir, l'àpat suposava una petita festa ja que menjar carn no era una cosa habitual com passa avui. Sembla una condició fora de lloc menjar ous i bacallà per les joves que es feien en la Quaresma, ja que arregar les garbes i batre-les es sol fer entre els mesos de juliol i agost. Si de cas podria fer referència als divendres que, si es complia estrictament, també es podria aplicar l'abstinència de carn, o bé que els dos dies

⁶⁰¹ Les joves eren jornades de treball gratuït que havien de donar els vassalls (habitants de Santa Maria) per treballar les terres que eren propietat del senyor (prior de Meià), segons els costums del país i que quedava estipulat en el contracte que tenien. El llençol o barrassa de palla és la palla que es pot encabir en un llençol o barrassa lligat per les puntes i que aproximadament és el que menja un animal en un dia. Podríem dir que el Monestir havia de donar menjar al pagès i al seu animal el dia que feien jornal de jova.

de treball a jova amb cavalcadura o parell no fossin estrictament per segar i batre i aleshores sí que podrien coincidir amb la Quaresma.

(22) En l'article vint-i-dosè, queda constància d'un dret una mica insòlit que tenien la gent de Santa Maria de Meià des de temps immemorial i al qual renunciaven. Consistia aquest dret en que cada any per les diades de Nadal i Pasqua de Resurrecció, anaven al Monestir a beure vi vermell, tant els homes com les dones.

A canvi d'aquest dret tan molestós pel Monestir, demanen que el prior doni tots los anys a la Universitat vuit càntirs⁶⁰² de vi vermell, a canvi d'empoar lo pou de neu⁶⁰³ o per una altra cosa que vulgui el Monestir.

(23) En l'article vint-i-tresè, fan constar que el benefici i utilitats de totes les abolicions i renunciacions per part de la Universitat a favor del Monestir, tal i com justificaran els testimonis, equival cada any a més de 12 lliures.

(24-25-26-27-28-29) En els articles del vint-i-quatre fins al vint-i-nou, manifesten i justifiquen els regidors que no hi ha cap lesió econòmica per al Monestir, ans al contrari ja que encara té guanys. A més el contracte d'emfiteusi s'ha aplicat i complert des de fa més de vuitanta anys i ningú en té memòria des que va començar i (el que és més important) cap de les dues parts mai l'havia denunciat. Per tant aquest contracte d'emfiteusi és ferm i vigent i no pot ser suspès arbitràriament per part del prior.

Acaba el document que comentem amb la signatura dels dits regidors en nom de la universitat i particulars de Santa Maria de Meià.

2. Els notaris i la notificació al prior de la compareixença dels quatre testimonis que són acceptats per les dues parts

Els notaris. En data 3 de novembre de 1728, en un document redactat en llatí, els reverents senyors arbitres i arbitradors nomenen com a notari i escribà de la present causa el discret Pere Soler, per l'autoritat apostòlica i reial, notari públic de la vila d'Agramunt. El qual rep aquestes declaracions que han estat fetes davant del seu substitut, Josep Serradell i de Gualdo, notari públic de Vilanova de Meià.

Donen el vist i plau a aquestes declaracions els arbitres i arbitradors Jeroni Mestre (prevere i canonge), Francesc Camps (prevere i canonge), Pere Terrer i Trepà (prevere) i Josep Terrer i de Subirà. Ho signa també Pere Soler, notari d'Agramunt, que rep aquestes declaracions de part de Josep Serradell.

⁶⁰² DALMAU CARLES, José. *Resumen de las lecciones de Aritmética*. op. Cit.

El **càntir** equivalia a 12 **porrons**; el porró equivalia a 4 **patricons**. Pel que fa al sistema mètric decimal, un càntir de vi equivalia a 11,38 litres. Els 8 càntirs de vi vermell que cada any el Monestir havia de donar a la Universitat equivalen a 91.04 litres.

⁶⁰³ Pou de neu. Eren també coneguts com a **pou de gel** i eren unes construccions de pedra picada, cilíndriques i generalment cobertes amb una volta semiesfèrica, fetes sota terra en un indret obac on es guardava el gel que durant l'hivern es formava en unes piques o basses properes. A vegades també hi portaven càrregues de neu amb animals de les obagues de les muntanyes més properes. És possible que molts anys el pou del Monestir de Santa Maria de Meià l'omplissin amb la neu baixada directament de les obagues del Montsec o bé conservada en un indret que mantenia el gel molts dies (la cova del Gel). Dins del pou s'intercalaven successives capes de palla i de gel i d'aquesta manera es podia arribar a conservar fins a l'estiu. Al fons del pou es trobava una mina que servia de desguàs de l'aigua quan el glaç es desgelava. Aquest gel s'utilitzava a l'estiu per refrescar begudes, conservar aliments i, sobre tot, com a remei sanitari per al tractament de cops, febrades o infeccions. A Catalunya la gran època de consum de gel natural es dona des del segle XVII fins a finals del segle XIX, en que apareixen els sistemes mecànics de fabricar gel artificial. Desconeixem on està situat el pou de gel del Monestir de Santa Maria de Meià, però l'arqueologia podria ajudar a trobar-lo.

Els quatre testimonis. En un altre document escrit en llatí s'informa que els arbitres i arbitradors i en el seu nom el notari Josep Serradell, el mateix dia 3 de novembre a les onze hores, notifiquen al prior, Josep de Salvador, per mitjà del seu legítim procurador, que la Universitat de Santa Maria fa acudir a declarar com a testimonis quatre persones que, per la seva edat, la seva experiència i els seus coneixements sobre els afers tractats, són sabedors a fons del contingut de les declaracions que han fet els regidors. Per aquesta raó és acceptada i respectada la seva opinió per les dues parts, la qual serà decisiva en la resolució de molts dels aspectes de la sentència.

3. Declaracions dels testimonis per part de la Universitat de Santa Maria de Meià (*testibus legatur*)

Les declaracions dels testimonis que fa acudir a declarar la Universitat, tenen lloc el dia 3 de novembre del 1728 a la vila de Santa Maria de Meià. aquests testimonis són:

-Pere Arriasol

És el primer dels testimonis. Pagès del lloc de Peralba, de 67 anys d'edat complerts, el qual és citat i nomenat per Miquel Joan Verné i Mateu Sala, regidors de la Universitat de Santa Maria de Meià. Jura dir la veritat sobre allò que se li preguntarà posant la mà dreta sobre els quatre evangelis, en presència del notari de Vilanova de Meià, Josep Serradell, substituït de Pere Soler, d'Agramunt. Ell és un testimoni d'excepció ja que, com és després de la tercera declaració que fa, ha estat molts anys el *collidor*⁶⁰⁴ de les rendes de les terres del Monestir (quísties, censos, delmes, primícies, terratges i passatges de bestiar).

En primer lloc, és interrogat pel notari sobre l'article onzè (*11è*) i els anteriors de la declaració del regidors de la Universitat, que li han estat llegits en veu alta. En l'article onzè indicaven que la Universitat acostumava a percebre de rèdit per l'arrendament de les garrigues dels cinc termes esmentats, de 30 a 35 lliures per any.

Pere Arriasol assenyala que de cinquanta anys cap aquesta part que en té memòria, és veritat aquesta afirmació, per sentir-ho dir moltes vegades als paers de Santa Maria i fins i tot que alguns anys que no s'han pogut arrendar les garrigues, la Universitat ha hagut de fer una taxa de cabessatge⁶⁰⁵ i repartiment entre els particulars de Santa Maria per poder fer front al pagament de les 25 lliures anuals al prior.

És interrogat en segon lloc, sobre l'article dotzè (*12è*), també llegit al testimoni. En aquest article s'indicava que l'any 1727, la Universitat de Santa Maria va arrendar les garrigues dels cinc termes a Anton Farré del lloc d'Aret, per 32 lliures, i el present any de 1728 les té arrendades Sot Barri, del lloc de Sas, per 39 lliures. Assenyala que són veritat aquestes afirmacions.

En tercer lloc, és interrogat sobre l'article catorzè (*14è*), *testi lecto*. En aquest article posava que, a part del cens anual de 25 lliures que pagava la Universitat, el Monestir cobrava d'aquells termes per raó d'altres quísties, censos, terratges, delmes, primícies i passatges, més de 100 lliures.

Aquesta declaració és confirmada amb tota mena de detalls pel testimoni, el qual ho coneix de quaranta anys en aquesta part. Indica a més que el prior percebia dels termes

⁶⁰⁴ El *collidor* era l'encarregat de cobrar (collir) les rendes de les terres del Monestir i és per aquesta raó que coneixia tan a fons el valor de totes les coses que es citen en la documentació que estudiem.

⁶⁰⁵ El cabessatge és un impost que paga el pastor per cada cap de bestiar per poder pasturar el seu ramat per un terme durant una any. En el nostre cas el cabessatge era el repartiment que feia la universitat de Santa Maria entre els particulars de la vila per cobrir les 25 lliures anuals que s'havien de donar al prior els anys que no podien arrendar el terme.

de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera, 50 quarteres⁶⁰⁶ de segalós, a raó d'1 lliura i 8 sous per quartera; 34 quarteres de gra grosser, a 10 sous per quartera, tot això de delmes i primícies. Així mateix diu que també cobra 1 quartera de segalós de terratges dels dits cinc termes. Més endavant afirma que cobra també 5 o 6 lliures amb diners de passatges del bestiar que transita tots los anys per aquests termes. Finalment assenyala que el prior cobra 10 lliures i 13 sous amb diners de quísties i censos, els quals ell testimoni, per ordre de l'actual prior ha cobrat molts anys. Entre tot el que ha citat aporten al Monestir un rèdit anual de 103 lliures i 1 sou, encara més del que havien declarat.

Amb aquesta declaració queda molt clar que Pere Arriasol era l'encarregat de cobrar, en nom del prior, aquests arrendaments i impostos en quèstió. I és per això que se l'interroga com a testimoni de la Universitat. El que ja no sabem és si el prior a partir d'aquest any li continuarà encarregant el cobrament d'aquests impostos. Segurament canviarà de collidor.

En quart lloc, és interrogat sobre l'article dissetè (17è). En aquest article els regidors manifestaven que el valor de dites garrigues i les demás coses acensades i designades en l'article primer, tenen un valor de 500 lliures, fetes totes les reservacions expressades. El testimoni considera que, segons la pràctica que té en el seu ofici de pagès, és cert el valor de 500 lliures, que és el valor que se li va donar al fer el contracte d'acensament l'any 1634. Diu també que no reconeix immutació ni deteriorament d'aleshores ençà en les coses emfiteuticades. Per tant, com a mínim, continuaven mantenint el mateix valor.

En cinquè lloc, és interrogat sobre l'article vint-i-tresè (23è) i dels tres anteriors (20è, 21è i 22è). En aquests articles es fa referència a les renunciés que la Universitat i els particulars de Santa Maria feien respecte a alguns drets que de temps immemorial tenien:

. En l'article 20è renunciaven al llençol de palla per als animals de càrrega que portaven els particulars de Santa Maria que anaven a jova de carregar i batre les garbes dels delmes i les primícies del Monestir.

. En l'article 21è donaven al prior la potestat de complir les dues jornades de joves que havien de fer, de la manera que al Monestir li anés millor.

. En l'article 22è renunciaven a anar a beure vi vermell per Nadal i Pasqua de Resurrecció al Monestir.

. I en el 23è, que és el que està citat expressament, es posa un valor anual a aquestes renunciés de més de 12 lliures.

El testimoni, molt coneixedor del tema, els dóna la raó en tot, i fila encara més prim i precisa que el valor exacte de les renunciés de la gent de Santa Maria puja a 12 lliures i 10 sous de moneda barcelonesa per cada anualitat.

En sisè lloc, és interrogat sobre l'article vint-i-cinquè (25è). En aquest article s'indica que des de temps immemorial, ja que ningú viu se'n recorda, sempre la Universitat havia pagat al Monestir les 25 lliures anuals de quístia i censos per raó del tracte d'emfiteusi; que el Monestir també sempre havia cobrat els demás drets reservat en delmes, primícies, passatges i altres censos als seus emfiteutes i terratinents dels cinc termes esmentats, i que també la Universitat durant tot aquest temps sempre havia

⁶⁰⁶ DALMAU CARLES, José. *Resumen de las lecciones de Aritmética*. op. cit.

Les mesures de capacitat per als grans eren les següents a les terres de Lleida: *la quartera*, equivalia a 12 quartans; i el *quartà* a 8 *picotins*. La mesura de tres quartans equival a 18,34 litres.

arrendat i fet allò que cregués més convenient de les herbes de dites garrigues dels cinc termes i territoris.

El testimoni dóna també tota la raó a la universitat de Santa Maria, i diu que des de cinquanta anys que ell té plena memòria, sempre ha vist complir aquests tractes explicitats anteriorment.

En setè lloc, és interrogat sobre l'article vint-i-sisè (26è). En aquest article els regidors es ratificaven en què des de quaranta anys que ells tenen memòria sempre havien vist complir les clàusules del contracte d'emfiteusi del 1634 i mai havien vist fer el contrari per cap de les parts en litigi.

El testimoni, Pere Arriasol, es ratifica també en aquestes afirmacions i afegeix que el que allí consta, ho ha vist sempre fer així d'ençà cinquanta anys en que ell té memòria.

A continuació, i en llatí, és interrogat sobre l'article vint-i-novè i últim (29è). En aquest article s'acaba afirmant que són veritat totes les declaracions que s'havien fet en els articles anteriors.

Pere Arriasol també corrobora aquesta afirmació.

També en llatí, continua la seva declaració contestant un formulari redactat en aquestes termes:

. En primer lloc se li pregunta si ha estat instruït, corromput o subornat per presentar-se com a testimoni a fer aquestes declaracions. Contesta que no.

. En segon lloc se li pregunta si sent odi, amor, temor o rancor o alguna mala voluntat en vers alguna de les dues parts en litigi, per donar el seu testimoni. Contesta que no.

Acaba el testimoni de Pere Arriasol indicant que va ser citat per donar veritable testimoni el dia present, a petició dels regidors de la universitat de Santa Maria de Meià, i li va ser donada a l'interessat la citació per Domingo Martínez, nunci jurat de la Cúria del Priorat de Meià.

-Declaració dels altres tres testimonis i lliurament de les confessions al prior

Acaba el document informant que el mateix dia mes i any (3 de novembre de 1728), també van fer les seves declaracions seguint el mateix interrogatori els següents testimonis:

. *Domènec Riart*, ermità de l'ermita de la Verge del Puig de Meià, situada al terme de Vilanova de Meià.

. *Lluc Camarasa*, pagès del lloc de Peralba de Meià, del priorat de Meià

. *Josep Terrer Molner*, pagès de la vila de Santa Maria de Meià.

La declaració d'aquests tres testimonis no està transcrita i solament s'indica que van ser interrogats en tots i cadascun del articles que s'ha interrogat a Pere Arriasol, i es ratifiquen en totes i cadascuna de les seves afirmacions.

Els senyors arbitres i arbitradors lliuren les confessions o declaracions dels testimonis de la universitat de Santa Maria al prior Josep de Salvador, el qual les accepta i els demana que dictin sentència de la millor manera que en dret i justícia es pugui fer.

4. Nomenament de consultor i conseller legal

El dia 2 de desembre de 1728, els senyors àrbitres i arbitradors, un cop recollides totes les declaracions i tota la documentació annexa per poder dictar justa sentència, nomenen

al magnífic Sr. jutge Antoni Serra, ciutadà honrat de Barcelona, doctor en dret canònic i civil, domiciliat a Vilanova de Meià, com a consultor i conseller legal, per dictar el Compromís i la Sentència Arbitral. Aquest document és redactat pel notari Pere Soler i rep el vist-i-plau del jutge Antoni Serra. Aquest nomenament és comunicat el mateix dia als honorables regidors de Santa Maria de Meià per Domingo Martínez, nunci jurat de la cúria. Havent-ne fet la relació i notificació el notari substituït, Josep Serradell.

13.3. La sentència arbitral i la resolució del conflicte

És redactada en primera persona pels arbitres i arbitradors i amigables componedors Jeroni Mestres i Francesc Camps, preveres i canonges missionistes de l'església i monestir de Santa Maria de Meià; Pere Terrer, prevere i Josep Terrer i de Subirà, veí de Santa Maria. Tots quatre nomenats de comú acord entre Josep de Salvador, prior del Monestir i el batlle i regidors de la universitat de Santa Maria de Meià.

Abans de dictar ferma sentència enumeren els documents a què han tingut accés durant el procés judicial:

- En primer lloc han vist i estudiat el *Compromís* fet i firmat per les dues parts el dia 27 de desembre del 1728, i que és en poder de Manuel Bonanat, prevere i canonge de Santa Maria de Meià i notari ordinari de la cúria de la vila.

- En segon lloc han vist i estudiat els *Cartells de Pregons i Crides*, fetes publicar pels priors de Meià, Mates i Jalpí, i per l'actual prior, Salvador, amb lo *Novíssim Additament* afegit al peu d'aquelles i que va ser publicat a Santa Maria el 15 d'agost de 1725.

Va ser a causa de la publicació d'aquest additament que la Universitat va interposar recurs davant de la Real Audiència Civil de Catalunya, per considerar el seu contingut perjudicial per a la Universitat i per tant consideraven que s'havia de revocar i anular. Mentre que la part del prior, legítim baró i senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià, creuen tot el contrari i que es troba dins els seus drets baronils fer aquestes modificacions i imposar aquests bans⁶⁰⁷.

- En tercer lloc han vist i estudiat també els *articles de les declaracions* presentats pels regidors de la Universitat i els quatre testimonis de la seva part.

- En quart lloc han vist i estudiat l'*Instrument d'emfiteuticació dels termes i territoris de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera* a favor de la universitat de Santa Maria, concedit i atorgat pel prior, Josep de Jalpí, el dia 18 d'abril de 1634.

- I finalment vistes totes les demés coses i posats davant dels quatre Sants Evangelis adorats amb reverència i humilitat. De forma solemne pronuncien, sentencien i arbitren amb el consell del doctor en lleis, Antoni Serra, les següents resolucions:

13.3.1. Sentència sobre els Cartells de Pregons i Crides del 15 d'agost de 1725

- Primerament que dels *Pregons i Públiques Crides, dels capítols 8,10,11 i 12 fins al 34; del 37 fins al 40; del 42 fins al 46; del 48 fins al 51, i de l'1 fins al 9 del nou Additament. Consta que són lesius, perjudicials i gravatoris a la Universitat i particulars de Santa Maria* (paraules textuales de la sentència), no solament per les penes imposades que són immoderades i excessives, sinó també perquè contravenen costums i antigues observances aplicades des de temps immemorial. A més el prior,

⁶⁰⁷ El ban és un ordre que l'autoritat imposa directament a la població de forma executiva i amb les sancions corresponents si no es compleix. La publicació d'un ban es pot fer mitjançant un cartell o una crida. Als castells termenats de Catalunya els barons o els seus oficials (el prior com a baró de Santa Maria), tenien el dret de fer publicar bans i que les seves normes fossin obligatòries dins el seu terme, sempre que no anessin en contra del dret comú i les Constitucions de Catalunya.

com a baró i senyor jurisdiccional, no pot posar penes immoderades i excessives i tampoc revocar, sense causes justes, antigues observances dels seus súbdits per tenir aquestes la virtut de llei i per haver jurat respectar-les el dia que va assumir la seva jurisdicció temporal.

- Comprovat l'instrument d'emfiteuticació i el seu contingut: el prior, Josep de Jalpí i Julià, donà i concedí a la Universitat i particulars de Santa Maria de Meià el 18 d'abril de 1634, sobre les herbes, pastures, garrigues i abeurades dels cinc termes que anem citant, així com les terres cultes i incultes de Montsec i Rúbies, i la concessió de llenyes i fustes dels cinc termes, amb les reserves i jurisdiccions anteriors que es fan constar i amb la prestació per part de la Universitat de l'annual cens i quístia de 25 lliures.

- Tenint en compte que l'anterior instrument d'emfiteusi i les declaracions dels testimonis presentats per la Universitat, demostren que avui encara és d'evident utilitat pel Monestir la percepció de les 25 lliures de cens i quístia i les demés utilitats que entren de les reserves fetes a dits documents, tal i com ratifiquen els testimonis.

- Tenint en compte, per últim, segons declaren els testimonis, que el contracte d'emfiteuticació ha estat vigent més de noranta anys i s'ha observat durant tot aquest temps. A més afegint els oferiments i condonacions que fa la Universitat de Santa Maria de Meià al Monestir i als seus priors, segons els articles 20, 21 i 22 i que ja han estat acceptats pel prior.

“Per tant i altrament en primer lloc pronunciam, declaram, arbitram i sentenciam i al dit molt il·lustre senyor prior Josep de Salvador condemnam a moderar, corregir i reformar lo sobreexpressat Cartell de Pregons i Públiques Crides en lo preciat dia i any de quinze de agost de mil set-cents vint-i-cinc, en dita vila de Santa Maria de Meià publicades, i los especificats i sobre renunciats capítols de aquelles, conforme ab la present nostre sentència i declaració, corregim, moderam i reformam en lo modo i forma subsegüentment explicadora”:

(Pensem que és de molt interès posar íntegrament el començament del redactat de la sentència ja que no deixa cap mena de dubte sobre l'actuació incorrecta i fora de la llei del prior Josep de Salvador.)

Veurem també en un altre apartat algunes altres actuacions fora del corrent que fa aquest prior. La llàstima és que no tinguem tots els documents que acompanyaven a aquesta sentència, especialment el que és més conflictiu i corregit, com veurem en molts articles, els *Pregons i Crides Públiques* i el famós *Additament de Crides* que va desfermar tot l'enrenou. Però comentant punt per punt la sentència s'aclareixen molts dels aspectes que ens ajuden a apropar-nos a la realitat de la vida quotidiana i a les relacions no sempre correctes senyor/vassall a Santa Maria de Meià, però també deixen entreveure el conflicte latent més general de viure en un país ocupat, amb unes lleis i normes imposades arbitràriament en contra de la voluntat de la seva gent. De tota manera pensem que el que més clar queda en la sentència és que desautoritza jurídicament, però també moral i èticament la suposada autoritat del prior Salvador com a baró i senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià.

A partir d'aquest punt la sentència va enumerant aquells capítols dels pregons i crides i de l'additament que s'han de corregir i modificar indicant en molts casos quina era la causa perquè no s'ajusta en dret.

a) La Sentència Arbitral, capítol per capítol

- Es consideren vàlids els set primers capítols de les Crides i es fa constar que també ho són tots aquells que no siguin corregits per la sentència.

- (8) Queda anul·lada la prohibició del capítol 8è de les Crides de *condonació i associació de gent*, sempre i quan l'associació no pugui donar lloc a baralles, duels o a algun tipus de criminalitat.

- (10-11-12) En el capítol 10è, es prohibia *el crim d'alcaboteria*⁶⁰⁸ i pel que sembla es podien aplicar penes molt fortes i a molta gent. La sentència diu que només es poden castigar les persones que tinguin coneixement directe i complicitat (ciència i complicitat) amb el delictes i les penes aplicables seran les mateixes que aplica la justícia ordinària.

També anul·la els capítols 11è i 12è pel que fa a la correcció dels *crims de fornicacions i alcaboteria*, deixant les penes de la justícia ordinària i la prevenció dels mateixos amb els mitjans que siguin lícits i de dret.

- (13) En aquest capítol es prohibien els jocs en els dies festius i es modera la pena als infractors a una lliura de multa. No sabem del cert quins eren aquests jocs però segurament que no serien gaire diferents dels que s'expliquen a l'article de Jaume Clotet i Albert Garcia-Espuche⁶⁰⁹.

- (14-15) Revoca el capítol 14è, la *prohibició del joc lícit i honest* en dia de festa (tampoc saben quins són aquests jocs), i autoritza a les persones de Santa Maria a continuar freqüentant aquells jocs permesos i que s'han practicat fins ara. En el capítol 15 sembla que es prohibeix menjar i beure en tavernes i hostals, una cosa estranya ja que eren els llocs públics on es servia menjar i beure, però que no ho podem afirmar del tot en no tenir el document original de les crides.

- (16) No queda massa clara la prohibició del capítol 16è. Sembla *que es prohibia la denúncia dels furts i robatoris* (transcripció literal), possiblement perquè la gent denunciaven al batlle i oficials del prior robatoris i petits furts que possiblement entorpien el funcionament normal de la justícia; de tota manera no queda clar perquè no

⁶⁰⁸ Alcaboteria. Els alcavots i alcavotes eren aquelles persones que feien de mitjancers o encobridors de relacions sexuals considerades il·lícites.

⁶⁰⁹ CLOTET, Jaume i GARCIA-ESPUCHE, Albert. Article "Passió pel joc". *SÀPIENS* núm. 137.

. DIVERSOS AUTORS. "Jocs, triquets i jugadors. Barcelona 1700". MUHBA, Barcelona 2009.

Com a **jocs de taula** que es practicaven en espais públics (hostals i tavernes) i privats i quasi sempre estaven vinculats a les apostes econòmiques, es citen: *els daus i les cartes*. També eren coneguts i perseguits *el joc de les llistes*, on es confeccionaven llistes de persones candidates a carrecs gremials, governamentals o eclesiàstics i es feia apostes per les persones que serien escollides. *El joc de l'auca* també era molt popular i consistia en treure d'una bossa petites boles dintre de les que hi havia un nombre o una imatge, aquests nombre i imatges estaven impresos sobre un tauler on s'anaven col·locant els que sortien, els jugadors apostaven diners per veure quin nombre seria el següent a ser extret de la bossa.

L'altra categoria eren els **jocs físics** que es practicaven en espais establerts de fàcil control. Un dels més famosos i vinguts de França era *el joc de la pilota*, amb una regles quasi idèntiques al tennis actual i del que n'és el predecessor. *El joc de l'argolla* que consistia en donar cops amb un mallet a una bola per tal de fer-la passar per sota d'uns arquets i guanyava el que ho feia en el mínim de cops possibles. El golf i el criquet tenen el seu origen en aquest joc. A part de la destresa i l'esforç físic, tots aquests jocs servien per fer-hi fortes apostes. Un joc singular i estrofolari era *les pedrades* que s'havia de practicar als afores de les poblacions, que no era altra cosa que la pugna entre dos bàndols que es llençaven pedres per torns fins que un dels bàndols contendents abandonava el combat. Solia tenir molts espectadors, feien fortes apostes i sovint acabava amb ferits.

- A la Coma de Meià, el jocs de taula com *els daus i es cartes*, s'havien practicat sempre, i als hostals i tavernes segurament amb fortes apostes de diners. Pel que fa als jocs físics, segurament que el *saque o frontó* així com *les bitlles*, eren jocs que es practicaven asiduament i que han arribat fins als nostres dies. El problema que hi havia es que s'hi feia apostes de diners i alguns com les bitlles estaven prohibits. El joc de barallar-se a pedrades als afores del poble es practicava entre el jovent de Santa Maria de Meià i el de Vilanova de Meià, sovint acabava malament i creava una insana rivalitat entre amdues poblacions. Desconeixem si s'hi feia apostes.

disposem del document original de les crides. Anul·la aquesta prohibició i s'assenyala que solament afecti als furts greus i que, de dret, l'amo estigui obligat a denunciar-los.

-(17-18-19) En el capítol 17è, *es prohibia fer carbó, fustes i llenyes* a la universitat i particulars de la Universitat de Santa Maria tant en el seu terme com els termes de Montsec, Rúbies, Peralba, Cabrera i Solanelles. Aquest capítol i el 18è i el 19è, són anul·lats del tot ja que van en contra l'acensament d'emfiteusi signat el 1634 amb el prior Jalpí, el qual es manté vigent en la seva totalitat.

- (20) El capítol 20è, *prohibia als particulars i terratinents dels termes de Peralba, Rúbies i Cabrera d'ajuntar-se i congregar-se*. Desconeixent l'entorn social d'aquell moment, resulta curiosa aquesta prohibició i desconeixem quina finalitat tenia, i també que no s'estengués als de Santa Maria. De tota manera la sentència aixeca parcialment aquesta dràstica prohibició, només per quan aquesta gent tinguin necessitat d'ajuntar-se pel repartiment del Real Catastro⁶¹⁰ o per la solució de causes semblants; sempre, però, amb la llicència i assistència dels batlles ordinaris del prior. Molt possible que aquesta prohibició establa relacionada al fet que els pobles que formaven la batllia de Peralba (Peralba, Rúbies i Cabrera) no tenien universitat i tenien prohibit reunir-se en Consell General Municipal tal i com s'explica al Llibre General del Priorat, i els afers de govern anaven directament a càrrec del batlle del prior⁶¹¹. Aquest fet queda explicat més extensament al capítol 8 del nostre treball.

- (21) El capítol 21è, *anul·lava els decrets i altres normatives municipals (la Universitat) sobre les alienacions (venda), les agregacions (compra) i de més contractes*. Aquest capítol queda anul·lat del tot i es remet a allò que diu la llei ordinària, disposicions de drets i Reals Pragmàtiques.

- (22) Pel que fa al capítol 22è, *es disposava i ordenava sobre les llicències de tenir Consells Municipals o Ajuntaments*. La sentència indica que la vila (Santa Maria de Meià) els podrà tenir com abans (del 1716, la Nova Planta), quan cessin les disposicions de les Noves Reals Pragmàtiques, que pel que sembla deduir-se prohibien els ajuntaments i consells municipals⁶¹². La regulació dels òrgans de govern de la universitat de Santa Maria de Meià fins a la Nova Planta (Consell General, batlle,

⁶¹⁰ Real Catastro. Era un impost global i directe aplicat al Principat de Catalunya, a proposta de José Patiño, després del Decret de Nova Planta (1716). Fou previst un **cadastre reial** que gravava els béns immobles (terres i cases) i els seus elements hipotecaris com els censos. Distribuïa les terres en 32 categories segons la seva fertilitat; mentre que pel que fa a les cases pagaven un 10% de la xifra que es considerava que redituaven. També es va aplicar un **cadastre personal** que obligava a pagar-lo a l'estament popular, mentre que la noblesa i les persones que gaudien de privilegi militar n'estaven exemptes.

⁶¹¹ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de [...]*. op. cit, p. 67. Ítem 16, explica allò que no poden fer els de Rúbies, que es repeteix en termes similars als altres pobles de la batllia (Peralba i Cabrera): “*Ja apar en lo Registre Curial Secular que se'ls és manat ara i per qualsevol temps esdevenidor que no es poden ajuntar a Consell encara que els hi cridassen o demanassen en Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià ni en altre lloc. I així mateix no poden fer terna de Batlle, fer elcció de Paer ni Paers, ni Mostassaf, ni altra cosa alguna sens tenir privilegis del Senyor en escrits i firmats i jurat per ell, sots les penes de cent lliures moneda barcelonesa al dit Prior aplicadores i de ser tinguts i castigats per traïdors, a llibertat del Prior*”.

⁶¹² Nova Planta. També coneguts com Decret de Nova Planta del Principat de Catalunya, són un conjunt de disposicions que va manar dictar el rei borbó Felip V el 1716, per la qual s'abolia l'antiga organització constitucional de Catalunya i hi establia l'organització política pròpia de Castella. Catalunya fou dividida en corregiments i Santa Maria de Meià estava ubicada dins del de Lleida. L'ajuntament estava formada per regidors, la renovació dels quals era anual i era feta a proposta de l'Audiència i no de la universitat com passava fins ara.

paers, mostassaf), estan explicats en el capítol 8 del nostre treball a partir de les explicacions donades al Llibre General del Priorat⁶¹³.

- (23) Aquest capítol *modificava la normativa de qui havia de custodiar les claus dels portals de la vila de Santa Maria*; tot i que desconeixem el seu contingut exacte. Però a la sentència s'ordena que es deixi tal com havia estat fins aquell moment, que ja ho feien els regidors, tant d'obrir-los com de tancar-los segons les necessitats de cada moment. En el capítol 8 del nostre treball s'explica aquest apartat a partir del Llibre General del Priorat⁶¹⁴, i s'indica que de les claus dels dos portals que tancaven els portals de les muralles de Santa Maria de Meià, en prenia la possessió el prior i seguidament les encomanava als paers perquè tinguessin bona guarda de la vila i dels seus habitants. Els paers encomanaven les claus de cada portal a dues persones diferents amb la missió d'obrir-los i tancar-los sempre que fos necessari.

-(24) El capítol 24è, seguint la línia de l'anterior, *prohibia l'obertura de portes falses als murs de la vila així com fer-hi entrar i sortir les coses pertanyents al govern i a l'administració de la Universitat*. Aquesta prohibició es anul·lada i es deixa a la lliure disposició dels regidors de la Universitat la seva aplicació.

- (25) Aquest capítol *prohibia, sota fortes penes, no poder prendre terres que havien estat cultivades*. Suposem que feia referència a terres comunals que havien estat cultivades per un altre particular. Aquí continua la prohibició, però es modera la multa que es posava als contraventors de la norma, que era de tres lliures.

- (26) En aquest capítol *es prohibia fer forats i boteres que sortissin a la Coromina del Monestir i tirar-hi brutícies*. Es manté la prohibició, però es rebaixa la pena a 10 sous si les brutícies que s'hi tiren no són danyoses per la terra i els seus fruits.

- (27) Aquest capítol *imposava una sanció molt forta* (desconeixem el seu valor) *als batlles i regidors de Santa Maria si permetien l'acampada i reunió de gitanos a la vila, ja que solament era permès el seu trànsit*. Aquí es manté la prohibició, però en cas que el batlle i regidors no actuïn, es rebaixa la sanció a 3 lliures.

- (28) Aquest capítol expressava la *prohibició d'anar per les nits sense llum per les viles i llocs de la jurisdicció del Monestir* i imposava també sancions. Aquí la sentència eximia d'aquesta prohibició els pagesos i les demés persones que recollin els fruits de la terra i també aquelles altres que vagin sense llum per una causa justa.

- (29) En aquest capítol imposava l'*obligatorietat de donar assistència quan fos demanada per l'oficial del prior*, i es castigava amb 10 lliures si l'assistència era negada. En la sentència s'anul·la la pena de 10 lliures i es diu que el prior o el seu batlle puguin castigar els inobedients i reticents a donar-la, rebaixant les penes i deixant les mateixes que ordena la justícia ordinària.

- (30-31) En aquests dos capítols *es prohibia cridar VISCA LA VILA! o altres vociferacions semblants de commoció. També es prohibia "la contracció i convenció dels canvis vulgarment dits secs"* (?). Desconeixem del tot que vol dir la segona afirmació. La sentència manté les prohibicions però es treu la pena imposada pel prior i s'indica que per castigar aquests delictes, el batlle o el seu lloctinent, aplicaran aquelles penes que mana la justícia ordinària. Creiem que la prohibició de cridar Visca la vila!, ve a ser com cridar Visca la llibertat!, ja que la vila (Universitat de Santa Maria de Meià) era el símbol més clar de la llibertat i drets de tot el poble, incompatible del tot amb la Nova Planta vigent i, pel que sembla, també amb la manera de pensar del prior Salvador. La prohibició del capítol 31, segurament que fa referència a renecs i altre tipus de paraulotes mal vistes per l'autoritat religiosa.

⁶¹³ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p. 47-55.

⁶¹⁴ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. p. 47-55.

- (32) En aquest capítol, *el prior establia una veda als seus termes, prohibint caçar durant els mesos de març, abril, maig, juny i juliol*. Aquí la sentència corregeix aquest capítol i mana complir les ordres que sobre la caça fa arribar cada any el corregidor del partit. Aquí es fa l'excepció ja que als altres pobles i termes sota la directa jurisdicció del prior, aquest pot fer complir la normativa tal i com apareix al capítol. Mentre que a la vila de Santa Maria, que com a tal tenia més llibertats, s'ha d'aplicar la normativa general.
- (33) En aquest capítol *es prohibia la pesca als termes de Cabrera, Rúbies i Montriog* (propers al riu Noguera Pallaresa). Aquí la sentència ordena que la prohibició no afecti en res allò que diu el tracte d'emfiteusi que té el Monestir amb la Universitat i els particulars de Santa Maria.
- (34) En aquest capítol *s'ordenava donar una cuixa (una perna) per cada porc senglar que es caçava o es matava en els termes que eren jurisdicció del Monestir*. La sentència manté aquesta obligació a tots els termes propietat del Monestir, llevat del de Santa Maria de Meià, de les roques del Montsec en avall; sempre que no vagi en contra de l'esmentat acensament d'emfiteusi. La normativa sobre la caça i la pesca, i donar la cuixa del porc seglar caçat al Monestir (capítols 32,33,34) ja venia regulat al menys des de mitjans del segle XVII i afectava només ala batllia de Peralba de Meià (Peralba, Rúbies i Cabrera) i també a la de Mont-roig, quedant exemps els veïns de la batllia de Santa Maria de Meià. Aquesta normativa queda recollida al Llibre Genersl del Priorat⁶¹⁵ i l'hem estudiada al capítol 7 del nostre treball. Sembla que el prior Salvador volia estendre aquesta normativa també a Santa Maria.
- (37) Les Crides *prohibien en aquest capítol als pastors i majorals poder tenir dones a les pletes i barraques*. La sentència aquí fa l'aclariment que la prohibició s'ha d'entendre de dones males i profanes i no de les honrades i bones.
- (38) En aquest capítol *es prohibia als habitants dels pobles i termes de jurisdicció del Monestir de Meià poder utilitzar pels conflictes civils i criminals altres oficials que els de les corts i tribunals dels llocs i viles de jurisdicció del Monestir*. La sentència corregeix aquesta disposició i assenyala que, sempre que sigui lícit, es pot acudir a altres tribunals i altres cúries.
- (39) En aquest capítol *es prohibia desermar i cultivar terres dels termes de Montroig, Solanelles i Cabrera*. La sentència assenyala que la prohibició es correcta llevat de les dues pletes que la universitat de Santa Maria té en aquests termes, i si la Universitat vol cultivar aquelles terres només li fa falta el permís del prior.
- (40) Les Crides ordenaven en aquest capítol *l'obligació de pagar al Monestir anualment el delme, la primícia i els drets de terratge a la dotzena, de tots els fruits que es collien als termes de Cabrera, Mont-roig i Solanelles*. Aquí la sentència també fa una correcció i ordena que els drets de terratge no s'apliquin a les dues pletes que la universitat de Santa Maria té en aquells termes, ja que estan exemptes de dits drets.
- (42) En el capítol 42è *s'imposava una considerable sanció* (exorbitant i immoderada, diu el text), *a tots aquells que traguessin o recollissin les garbes dels trossos de les jurisdiccions del Monestir abans que els delmadors o batlles haguessin passat a recollir el delme*. Sembla que la sanció era molt exorbitada i la sentència la rebaixa a només 3 lliures (que ja era molt).

⁶¹⁵ ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià [...]*. op. cit. El la p. 69, ítem 29, es parla de de la caça i de la pesca dels vassalls de Rúbies: "No poden caçar ningunes lleis de caces, ni pescar ni fer canars sens llicència del Senyor, sots pena de tres lliures. I quan cacen algun sanglar gros o xic que sie ço és dita pena, han de donar-ne una perna al Senyor i si no hi és lo Senyor al Procurador General si és en lo Priorat, i si no és en lo Priorat hagen dita perna de donar al Batlle."

- (43) En aquest capítol s'imposava una multa de 10 lliures als batlles del prior que deixessin passar els ramats per les terres de la seva jurisdicció i no els cobressin el dret de passatge. En aquest cas la sentència també fa una correcció de la pena i indica que, si es troba culpable al batlle, ell ha de fer efectiu l'import del passatge del ramat; però si la culpabilitat és a més amb malícia, se l'ha de castigar conforme sigui manat al dret i justícia ordinària. Recordem que els batlles del prior tenien l'obligació de cobrar als ramats que passaven pel seu terme el dret de passatge o castelatge i pel territori del priorat passaven cabaners importants que ja hem comentat.

- (44) Sembla ser que els veïns de Santa Maria tenien el mal costum de *fermar els porcs perquè pasturessin a la Coromina del Monestir, juntament amb les gallines de l'amo del porc que també les treia a pasturar a la dita coromina*. En l'article 44è la pena per aquesta falta era que tant el porc com les gallines que trobaven a la Coromina se les quedava el Monestir i les perdien els respectius amos. En aquest cas també es fa una correcció de la sanció i se'ls imposa la pena de doble sanció (ban doble) del que s'acostuma a posar en aquests casos, a més d'esmenar els danys que han produït els animals al Monestir.

- (45) També sembla que els de Santa Maria tenien *el mal costum de passar per la Coromina i altres propietats del Monestir, a peu o amb animals, sortint-se del camins i sense respectar les collites que estaven sembrades en els esmentats bancals*. La sanció que s'imposava en aquest capítol era de 3 lliures, tant per persones com per bèsties. La sentència modera la sanció i la deixa com la del capítol anterior, pena doble del que s'acostumava a sancionar a més de pagar els danys fets a les collites. I si és un animal que s'ha escapat involuntàriament, el seu amo només haurà de pagar el dany que ha ocasionat.

- (46) *Les aigües i els recs del Monestir*. La sentència sobre el capítol 46è regula amb tota mena de detalls la utilització de l'aigua del viver i de les fonts del Monestir. Aquest és capítol de sentència més pràctic ja que deixa regulada la utilització de l'aigua del rec i del Viver del Monestir

1. Normativa del rec del Viver del Monestir

a) En primer lloc es deixa molt clar que l'aigua del Viver i fonts del Monestir és per a regar les terres del Monestir i per a us, servei i comoditat del mateix.

b) En segon lloc, si és que sobra aigua, aquesta és per la universitat i particulars de Santa Maria, que la podran fer servir com a rec dels seus horts i terres, així com com per les demés urgències.

c) En tercer lloc queda ben entès que l'amo de dita aigua és el Monestir, que sempre té la preferència en lo seu ús, en totes les ocasions per davant de cap particular, ni que aquests siguin preveres o canonges que amb llicència del Monestir fan horts amb verdures i hortalisses en terres cedides pel Monestir. En aquest cas també han de ser considerats com a particulars i s'hauran de posar a la tanda de rec com la resta de persones de Santa Maria. Segurament que molts religiosos, aprofitant-se de la seva condició, regaven fora de torn i quan no els tocava, creant desavinences i mals entesos amb les persones de la vila.

d) En quart lloc s'autoritza als particulars de Santa Maria que, per menar l'aigua del rec, puguin passar per la vora de la secla que travessa les terres del Monestir sense causar cap dany.

e) En cinquè i últim lloc es fa constar que si afluïxa l'aigua i s'asseca el viver (que pel que sembla també passava) i l'aigua només dóna per regar les terres del Monestir i pels seus serveis, aleshores es suspèn el dret que té la universitat i particulars de Santa Maria

sobre aquesta aigua fins que es tornin a avenar les fonts i aquesta sigui de nou suficient per abastir el Monestir, la Universitat i els particulars.

- (47) En aquest capítol s'ordenava que, per dret de fogatge, el Monestir havia de rebre cada any una gallina pel dia de Nadal, per les cases que es fabricaven noves als termes de Mont-roig, Peralba, Solanelles, Rúbies i Figuerola. La sentència corregeix l'article i ordena que aquesta obligació no afecti els particulars i la universitat de Santa Maria per les cases que en endavant construiran de nou a la vila de Santa Maria.

- (48) En aquest capítol es prohibia aixecar torres, muralles, castells, fosses i altres fortificacions, ja que això era prerrogativa reial (de l'estat). La sentència anul·la en part el capítol i diu que aquestes prohibicions no es tinguin en compte si s'han de construir cases, cabanes, i demés edificis que per la seva utilitat o per diversió o esbarjo construeixin els particulars de Santa Maria.

- (49) En el capítol 49è es prohibia matar coloms imposant als infractors una multa considerable de la què no es diu la quantitat. La sentència modifica també aquest capítol anul·lant les penes i ordenant que s'apliquin aquelles que es disposa per dret i Constitucions de Catalunya.

- (50) En aquest capítol sembla que el prior s'excedia pel que fa a posar bans (multes) en les terres de la seva jurisdicció, especialment en el terme de Santa Maria, on tenien la facultat de fer-ho els regidors de dita Universitat. La sentència modifica el capítol i desautoritza el prior ja que es reconeix als regidors de Santa Maria la prerrogativa de posar bans en les terres del seu terme municipal fins a la quantitat de 49 sous, i s'anul·len les possibles prerrogatives que sobre aquesta delicada matèria s'havia pres el prior.

- (51) En aquest últim capítol de les Crides es prohibia tenir bestiar a conlloc en les terres sota la jurisdicció del Monestir. La sentència també desautoritza el prior i anul·la la prohibició al terme de Santa Maria de Meià i als demés cinc termes que la Universitat de la vila té acensats en emfiteusi juntament amb les herbes i garrigues. En aquests termes, la prohibició de tenir bestiar a conlloc només la poden fer els regidors de la Universitat com a amos que són de les herbes i garrigues.

b) Sentència sobre l'Additament de Crides

A part dels 51 articles apareguts a les crides, dels quals 41 van ser canviats en part, corregits o anul·lats pels arbitres i arbitradors; el prior va manar redactar 9 articles més afegits com additament, els quals també queden corregits i en part anul·lats per la sentència arbitral.

- (1) En el primer capítol de l'additament es prohibien les paraules torpes, injurioses i deshonestes, i sembla que es castigava durament els infractors. La sentència anul·la el càstig i mana al prior i als seus batlles que ho castiguin conforme sia de dret i justícia.

- (2) En aquest segon capítol es reglamentava sobre els deures dels oficials i ministres del govern i administració política en rendir els seus comptes. La sentència anul·la aquest capítol i el reglament que contenia (que desconeixem) i ordena que només s'han de regir pel que sigui de dret i disposicions de la Real Pragmàtica que ja reglamenta aquests casos.

- (3-4) En aquests dos capítols també es reglamentaven de quina manera els batlles havien de fer les rondes de vigilància dels termes, viles i llocs de la jurisdicció del priorat. La sentència anul·la aquestes ordenacions posades pel prior i diu que els batlles han de complir les obligacions dels seus càrrecs només en allò que el dret i la justícia els obliga.

- (5-6) En aquests capítols *es prohibien i castigaven les cornualles i disfresses*. La sentència arbitral anul·la també el capítol especialment pel que fa a les prohibicions i càstigs i es fa constar expressament que els oficials de justícia podran corregir i castigar els excessos i delictes comesos, com sempre han fet, sense perjudicar els drets del baró.
- (7-8-9) En aquests tres últims capítols *es prohibia i castigava el fer pasturar animals en horts propis i aliens; embrutar els raïms dels ceps, així com trobar persones sospitoses per les nits en indrets o paratges que puguin donar danys als fruites pendents de recol·lectar*. La sentència anul·la en tots els casos les ordenacions dels tres capítols i es mana als batlles i als oficials de justícia de castigar aquests delictes conforme sigui en dret i justícia i no d'altra manera.

La sentència sobre els 51 articles del les Crides i els 9 articles restants de l'Additament de Crides, desautoritzen completament el prior ja que li retoquen, corregeixen o anul·len 41 dels articles de les Crides, i els 9 restants, és a dir la totalitat dels de l'Additament. La sentència continua pronunciant-se sobre el contracte d'emfiteusi:

c) Sentència sobre el contracte d'emfiteusi de 1634

“Sentenciam, arbitram i declaram, i al molt il·lustre Sr. Josep de Salvador, com a prior condemnam” a respectar el contracte d'emfiteuticació signat el 1634 tal i conforme l'havien observat fins aleshores els priors del Monestir de Santa Maria de Meià.

Igualment absolen la universitat i particulars de la vila de Santa Maria de Meià de les pretensions del prior de voler anul·lar el contracte, amb el ben entès que continuaran pagant al prior i al Monestir els censos, les quísties i demés drets dominicals que consten en dit document.

Així mateix la universitat i particulars de la vila de Santa Maria de Meià es comprometen a mantenir les remissions i condonacions de la palla, molèsties de beguda i drets de joves modificades i també acceptades pel prior.

Manen així mateix els àrbitres i arbitradors que els actes i papers per una i altra part lliurats, exhibits i mencionats, siguin cosits i inserits pel notari en els documents de compromís i arbitrament.

d) Altres aspectes de la Sentència Arbitral

Obligació d'acceptar la sentència i de pagar als àrbitres, al jutge i al notari.

Els àrbitres i arbitradors sentencien que les dues parts del present Compromís han d'aprovar i homologar la Sentència Arbitral sota la pena de 200 lliures, moneda barcelonesa, que pagarà la part que no accepti la sentència a la part obedient, tal i com consta en el Compromís que les dues parts van signar el dia 4 d'octubre de 1728 en posar-se d'acord per acceptar la Sentència Arbitral i d'aquesta manera començar els seus tràmits.

Per últim sentencien i condemnen a les dues parts a satisfer i pagar al jutge consultor i als quatre àrbitres per la sentència dictada segons sigui conforme per Constitucions de Catalunya. Al notari, Pere Soler, el salari acostumat.

Finalment manen que la present sentència sigui intimada i notificada a les dues parts.

Les signatures.

Signen el document en primer lloc els quatre àrbitres i arbitradors.

- . Francesc Camps, prevere i canonge del Monestir de Santa Maria de Meià
- . Pere Terrer, prevere.
- . Jeroni Mestres, prevere i canonge del Monestir de Santa Maria de Meià
- . Josep Terrer i de Subirà, veí de Santa Maria de Meià.

Signa finalment el jutge, doctor en lleis i consultor del present Compromís i Sentència Arbitral, Antoni Serra, veí de Vilanova de Meià

Lectura i notificació de la Sentència Arbitral

En un document redactat en llatí, es fa constar que la present Sentència Arbitral fou feta, llegida i promulgada pels reverents senyors àrbitres i arbitradors en el Monestir de Santa Maria de Meià, el dia 3 de desembre de 1728, davant del reverend Emmanuel Bonanat, prevere i canonge de l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià i notari ordinari de la cúria i com a tal substitut de Francesc Pejoan, notari públic de la vila de Castelló de Farfanya, i de Josep Serradell i de Gualdo, notari de Vilanova de Meià, i com a tal substitut del Pere Soler, notari de la vila d'Agramunt, encarregat de redactar la present Sentència i a notificar-la a les dues parts interessades: Josep de Salvador, prior de Meià, i als honorables Miquel Joan Verné i Mateu Sala, regidors de la Universitat de Santa Maria de Meià.

Són presents com a testimonis per donar fe de l'acte: Joan Camarasa, pagès de Figuerola de Meià, i Benet Terrer, veí de Santa Maria de Meià.

El mateix dia és notificada la Sentència a les dues parts en conflicte. Finalment, i després d'una colla de requisits legals, és acceptada per ambdues parts.

e) Documents annexos a la Sentència Arbitral

A continuació segueixen els dos documents annexos i complementaris al Compromís i Sentència Arbitral, que tal i com havia manat el notari han estat inserits i cosits com un complement a la mateixa:

1. És un document datat el dia 4 d'octubre de 1728, que és còpia de l'acord a que van arribar al prior del Monestir i la Universitat de Santa Maria, per començar el procés del Compromís i de la Sentència Arbitral.

S'escullen els àrbitres i arbitradors i es comprometen a acceptar la sentència que aquests dictin sota pena de 200 lliures barceloneses que aquella part que no l'accepti pagarà a l'obedient

La còpia íntegra d'aquest document es posa també al final de la transcripció dels documents estudiats.

2. Document amb data 6 de novembre de 1728. Certificat sobre els comptes de la Universitat de Santa Maria de Meià.

Emmanuel Bonanat, prevere i canonge del Priorat de Meià, notari ordinari de la seva cúria, fa una certificació del quadern dels comptes de la universitat de la vila de Santa Maria de Meià que estan tancats amb pany i clau a l'armari de la Casa de la Vila. Aquí hi fa constar els diners que la Universitat ha tret dels arrendaments de les garrigues del contracte d'emfiteusi en qüestió, des de l'any 1700 fins a l'any 1720. Un total de 489 lliures i 10 sous. Aquesta certificació la fa a requeriment de Miquel Joan Verné i Mateu Sala, regidors de Santa Maria, perquè la puguin presentar com a prova del judici. Aquí es demostra que de promig es treuen dels arrendaments de les garrigues 23,3 lliures anuals.

La còpia íntegra d'aquest document es posa també al final de la transcripció dels documents estudiats.

13.4. Conclusions

Per aprofundir més en la Sentència Arbitral que estem estudiant no hem pogut aconseguir l'annex documental més important que va provocar l'enfrontament entre la

vila de Santa Maria de Meià i el prior; parlem del *Cartell de Pregons i Públiques Crides* amb el redactat dels cinquanta-un capítols i l'*Additament de Crides* amb nou capítols més que va fer públic el prior de Meià, Josep de Salvador. Suposem que es va perdre i no es va guardar amb la còpia del *Compromissi et Arbitrale Sententiae*. De tota manera amb el material que tenen a l'ACA sobre el priorat de Meià sense inventariar, és possible que encara el puguem trobar. Aquest contratemps implica que en molts dels capítols no puguem saber del cert la magnitud de les obligacions i càstigs que imposava el prior Salvador als seus vassalls de Santa Maria de Meià i a la gent que estaven sota la seva jurisdicció temporal i ens hem de conformar amb les resolucions que sovint són massa resumides i ens remeten al document impugnat. Sempre queda clar, però, el greu revés i contratemps que va suposar per al prior la correcció i moltes vegades l'anul·lació dels redactats dels articles amb la pèrdua de prestigi i autoritat que això li va suposar. Tampoc hem trobat de moment i per les mateixes causes l'instrument d'emfiteusi, *el Capbreu de 1634*, que el prior Josep de Jalpí i Julià concedí a la universitat i particulars de Santa Maria de Meià i que ara el prior Salvador vulnera en els seus pregons i crides. No comptar amb aquest document no es tan greu ja que les seves clàusules i condicions queden molt clares gràcies al resum que els testimonis en fan i on també queda molt ben demostrada la seva vigència en el moment de redactar la sentència.

13.4.1. Coclusions sobre les persones que intervenen en el procés

Fem un breu resum de les persones més importants que intervenen en el procés i les relacions que tenen entre elles, ja que ens han d'ajudar a comprendre millor el document que comentem.

a) Els àrbitres i arbitradors.

Són quatre persones neutrals acceptades pel prior, Josep de Salvador, i per la Universitat de Santa Maria de Meià. Seran els encarregats de rebre les diverses declaracions dels testimonis i també seran els que al final emetran la sentència arbitral d'obligat compliment, tal i com queda constància en el document datat el 4 d'octubre de 1728. Si alguna de les parts no accepta la sentència que dictin, se'l penalitzarà amb 200 lliures barceloneses que seran lliurades a la part obedient. Els àrbitres són:

Francesc Camps. Prevera i canonge de l'església prioral parroquial del Monestir de Santa Maria de Meià.

Jeroni Mestre. Prevera i canonge de l'església prioral i parroquial del Monestir de Santa Maria de Meià.

Pere Terrer i Trepat. Prevere de Santa Maria de Meià.

Josep Terre i de Subirà. Pagès de Santa Maria de Meià.

b) El consultor i conseller legal i el nunci

Els àrbitres, després de recollir totes les declaracions i tota la documentació annexa, nomenen el dia 2 de desembre de 1728 al magnífic Sr. jutge ***Antoni Serra***, ciutadà honrat de Barcelona, doctor en dret canònic i civil, domiciliat a Vilanova de Meià. Serà l'encarregat de dictar justa sentència.

El nunci o agutzil de la cúria és ***Domingo Martínez*** i serà l'encarregat de fer arribar a totes les parts afectades la documentació i les citacions oficials que vagi generant el procés.

c) Els regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià.

En nom de l'ajuntament, del batlle i regidors de la Universitat de Santa Maria de Meià, intervenen els Srs. ***Joan Verné i Mateu Sala***. Declaren el dia 3 de novembre de 1728

mitjançant 29 articles on justifiquen les raons per oposar-se al Cartell de Pregons i Públiques Crides del prior, essent ells els que defensen els interessos de la vila de Santa Maria davant dels presumptes abusos de Josep de Salvador com a senyor jurisdiccional i baró. En el primer article defensen i justifiquen la vigència del contracte d'emfiteusi de 1634. Del tercer al vuitè exposen les reserves que tenia el prior i que no entren en el contracte d'emfiteusi. Del novè al divuitè expliquen els beneficis que suposa el contracte d'emfiteusi, tant per al Monestir com per a la Universitat i particulars de Santa Maria. Del dinovè fins al vint-i-novè expliquen les renunciacions voluntàries a una colla de drets ancestrals que tenien la Universitat i particulars de Santa Maria.

d) Els testimonis per part de la Universitat de Santa Maria de Meià.

La Universitat de Santa Maria fa comparèixer com a testimonis el dia 3 de novembre de 1728 a les persones següents:

Pere Arriasol, pagès de Peralba de 67 anys d'edat. És el testimoni més important de tots ja que havia estat durant molts anys el collidor de les rendes de les terres del Monestir. Com a recaptador dels impostos, la seva declaració és bàsica per donar la raó a la Universitat de Santa Maria i desmentir la majoria dels arguments que el prior exposava en els pregons i crides, especialment pel que fa a tot allò relacionat amb el contracte d'emfiteusi de 1634.

També declaren tres testimonis més, tot i que les seves respostes no consten al document, però s'indica que es ratifiquen en totes i cadascuna de les afirmacions que ha fet Pere Arriasol. Aquests són: ***Domènec Riart***, ermità del santuari de la Mare de Déu del Puig de Meià; ***Lluc Camarasa***, pagès de Peralba i ***Josep Terrer i Molner***, Pagès de Santa Maria de Meià.

e) Els notaris.

Els arbitres i arbitradors, per a rebre les declaracions, nomenen com a notari i escribà del procés, el discret ***Pere Soler***, notari públic d'Agramunt. De totes maners ell no es desplaça fins a Santa Maria de Meià per prendre nota de les declaracions de tots els implicats i nomena com a substitut el discret ***Josep Serradell i de Gualdo***, notari públic de Vilanova de Meià. També apareix citat com a notari en el document de 6 de novembre de 1728 i en la notificació de la Sentència Arbitral del 3 de desembre de 1728, el reverent ***Emmanuel Bonanat***, prevere i canonge del Priorat i notari ordinari de la cúria i com a tal, substitut de ***Francesc Pejoan***, notari de la vila de Castellò de Farfanya, que en aquesta època el trobem exercint de notari a Vilanova de Meià..

f) El prior, Josep de Salvador (1698-1738)

Josep de Salvador era el prior del Monestir Santa Maria de Meià que va viure i també va patir tot el procés judicial que aquí estudiem, com a resultat de la publicació el 15 d'agost de 1725 del Cartell de Pregons i Públiques Crides. Segurament va estar mal aconsellat pels seus assessors legals i això va fer que al final revés la Sentència Arbitral tan negativa per als seus interessos econòmics i jurisdiccionals i on va quedar en entredit la seva autoritat.

La personalitat del prior Salvador és complexa ja que durant els quaranta anys del seu priorat li va tocar viure esdeveniments cabdals en la història del Principat de Catalunya. Exposem-los breument tal i com consten al capítol 2 del nostre treball. Hagué de defensar davant la Cambra de Castella que el priorat de Meià no era de patronat reial i aconseguí fer valer els seus drets, per això el priorat de Meià va continuar sota la tutela papal fins a l'últim terç del segle XVIII. Josep de Salvador va assistir com a prior de Santa Maria, formant part del braç eclesiàstic, a les últimes Corts del Principat de

Catalunya convocades per l'Arxiduc Carles (Carles III) (1705-1706). Va viure també la desfeta catalana davant Felip V en la Guerra de Successió i el Decret de la Nova Planta, en què Catalunya deixava de ser un estat independent i es convertia en una colònia de Castella.

Aquest prior va viure un dels molts conflictes jurisdiccionals amb el bisbe d'Urgell dels que se'n té notícia. El 20 de juny de 1717, es va fer valdre la seva autoritat com a prior de Meià i la seva *prelatura nullius*, enfrontant-se al bisbe de la Seu d'Urgell, Simeón de Guinda i Apeztegui, que va anar a Vilanova de Meià per administrar la confirmació, i realitzar la visita pastoral, que no podia fer i el prior no ho va permetre. Va prohibir que s'obrissin les esglésies i que li donessin els sants olis. Finalment el bisbe acabà administrant la confirmació a la plaça major, fent-se portar els sants olis de Lluçars, que era parròquia del bisbat d'Urgell.

13.4.2. Conclusions i comentaris sobre el Cartell de Pregons i Públiques Crides

Per comentar la sentència agruparem els articles segons el seu contingut, que ens permetrà fer comentaris més globals, tot i que sempre parlarem d'un a un per tal d'apropar-nos més a la importància del document. Per no ser redundants en les conclusions de la sentència posarem a les notes els comentaris més extensos per cada grup d'articles

En primer lloc queden intactes en el seu redactat original (que no coneixem) els set primers capítols de les Crides i també tots aquells altres que no han estat corregits pels àrbitres. La resta els passem a comentar agrupats per temes.

a)Referent a les bones costums (capítols 10, 11, 12 i 37)⁶¹⁶

Tenint en compte que el senyor jurisdiccional de Santa Maria de Meià i les altres poblacions afectades era un eclesiàstic, el prior de Meià, l'observança de la moral i les bones costum serien molt importants en els llocs que estaven sota la seva jurisdicció temporal. Creiem, com creien els homes de Santa Maria, que el prior es passava en les seves atribucions i aquests abusos els patien els seus vassalls i també sembla que agafava atribucions que corresponien el rei i a la justícia ordinària. Per una cosa i l'altra queda més que justificada la Sentència Arbitral.

b)Referent al joc (capítols 13, 14 i 15)⁶¹⁷

⁶¹⁶ En el capítol 10, 11 i 12 el prohibia l'alcauoteria (la prostitució), els quals queden del tot modificats, deixant també per a la justícia ordinària la punició d'aquests delictes ja que depassen les jurisdiccions baronials del prior.

En un sentit semblant es troba el capítol 37 on es prohibia als pastors i majorals tenir dones a les pletes i barraques des d'on guardaven el bestiar. Aquí també li esmenen el capítol aclarint que la prohibició només afecta a les *dones males i profanes*, es a dir a les prostitutes, mentre que no afecta les dones honestes i honrades, és a dir, les dones dels pastors i majorals.

⁶¹⁷ En el capítol 13 es prohibien els jocs en dies festius (suposem que tota classe de jocs) i aquí els àrbitres rebaixen la pena als infractors a pagar una multa d'una lliura.

En el capítol 14 es prohibien els jocs lícits i honestos en dia de festa i, com és lògic, el tribunal l'anul·la, podent d'aquesta manera la gent de Santa Maria freqüentar pel seu divertiment qualsevol joc lícit i permès, com s'havia fet fins aleshores.

També és anul·lat del tot el capítol 15 on es prohibia menjar i beure en tavernes i hostals, que redactat així sembla una barbaritat ja que eren els establiments comercials on s'oferia beure i menjar.

A manca del document original, suposem que els jocs que en aquesta època es practicaven en hostals i tavernes segurament eren *el daus* i els diversos *jocs de cartes*, essent el problema per la seva prohibició que s'hi feia apostes de diners. Un altre tipus de joc-esport tradicional de les nostres comarques era el *joc de la pilota o frontó* i a moltes poblacions tenien una plaça amb un mur on poder fer rebotar la pilota. Dintre d'aquest tipus de jocs un de molt antic i tradicional i que encara es practica assíduament a la Coma de Meià són *les bitlles*. Tots aquests jocs i altres que desconeixem perquè no tenim les Crides i no són citats en la Sentència, són innocents i només són un divertiment i un esbarjo, mentre no es facin

Molt a prop de les bones costums i en la mateixa línia, es troba la sentència sobre la prohibició del joc i de les seves conseqüències, en general molt negativa en tots els articles pel prior.

c)Referent a l'ordre públic. (capítols 8, 16, 20, 27, 28, 29, 30 i 31)⁶¹⁸

apostes amb diners, que segurament era el problema i per això els prohibien tots, aplicant-los fortes sancions. Potser un passatemp no tant innocent i d'alt risc eren *les pedrades*, Es practicava fora vila on dos grups de joves s'enfrontaven a cops de roc fins que un dels bàndols es donava per vençut i fugia, generalment després que algun dels membres del grup hagués estat ferit d'una cantalada. És encara a la memòria de la gent més gran les disputes a pedrades entre el jovent de Vilanova de Meià i els de Santa Maria de Meià o fins i tot entre dos bàndols del jovent del mateix poble. Segurament que qualsevol aposta i el joc de les pedrades eren els més perseguits en el ban del prior de Meià.

⁶¹⁸ En el capítol 8, sembla que es prohibia i s'imposaven fortes sancions per fer reunions i agrupacions de persones. El tribunal anul·la la prohibició sempre que la reunió no pugui donar lloc a baralles, duels o algun altre delictes.

En la mateixa línia es troba el capítol 20, però aquí la prohibició d'ajuntar-se i congregar-se persones només afectava als particulars dels pobles de Peralba, Rúbies i Cabrera. La Sentència manté la prohibició general amb la sola excepció de quan els veïns d'aquests pobles s'haguessin de reunir per fer el repartiment del Real Catastro (impost general a Catalunya sobre tots els bens i guanys a partir de la Nova Planta) o coses semblants, però sempre s'han de reunir amb la llicència i assistència dels batlles ordinaris i si han de venir fins a Santa Maria no hi poden anar tots junts sinó un, dos o tres en representació de la resta dels propietaris. Segurament que el repartiment del cadastre creava problemes i malestar entre la població i moltes crítiques a l'estat i a les autoritats. Aquí el prior, com a baró i garant de l'ordre públic, s'ho volia estalviar. Aquestes prohibicions de no deixar ajuntar-se la gent llevat que sigui per pagar els impostos, potser està relacionada amb la por a la conspiració contra la monarquia borbònica i les seves autoritats territorials, en aquest cas el prior, que era el baró i senyor jurisdiccional, i es veia obligat a aplicar aquestes prohibicions. S'ha de veure la prohibició del capítol 27 també dintre del que anomenem ordre públic, però mirat des d'un altre punt de vista. A la vila de Santa Maria de Meià només estava permès el trànsit de caravanes de persones de raça gitana, però estava prohibida la seva parada i la reunió a la població. Aquí la sanció del prior recau sobre les autoritats de la vila, el batlle i els regidors, si és que ho permeten. Pel que sembla, la sanció havia de ser molt grossa ja que fins i tot després que els arbitres la rebaixen encara queda a 3 lliures.

A part de les connotacions d'ordre públic pels possibles delictes que poguessin cometre els gitanos, s'ha de veure en aquesta prohibició i sanció una gran dosi de racisme i de xenofòbia. El fet de no deixar entrar els gitanos als pobles també en tenim un altre exemple a la Coma de Meià, en aquest cas ens ha arribat per tradició oral des de Gàrzola on es troba la Cova dels Gitanos, l'únic indret allunyat del poble on els deixaven aturar.

L'article 16 de les Crides també tindria una relació amb l'ordre públic ja que dóna a entendre que els furtos considerats greus els ha de denunciar l'afectat i als demés se'ls aplica la legislació general. Aquesta és una resolució que no queda massa clara ja que en no tenir la Crida amb les prohibicions i sancions, costa d'endevinar allò que realment es prohibia i sancionava.

Des d'un altre punt de vista, però relacionat directament amb l'ordre públic s'ha de situar la prohibició del capítol 28 d'anar per les nits sense llum per les viles i llocs que estaven sota la jurisdicció de Priorat. Aquesta prohibició i el seu càstig es poden entendre de dues maneres: una, evitar la impunitat de la foscor per cometre delictes, i una segona potser també una mena de toc de queda obligant a la gent a quedar-se tancats a casa per les nits i només sortir, amb llum, en cas de molta necessitat. Aquí la sentència dels àrbitres modera la prohibició inicial i no afecta els pagesos ni les persones que han de recollir les collites ni tampoc a aquells que han de sortir de nit per necessitat.

El capítol 29 obligava als particulars a donar assistència al batlle i oficials dels prior, si aquests els ho demanaven. Sembla que la gent de Santa Maria no la solien posar gaire en pràctica perquè segurament estava mals vist col·laborar amb els oficials del prior i per aquesta raó la sanció tan gran (10 lliures) per aquells que es negaven a fer-ho. La sentència modera la sanció i la deixa en allò que estipulava la justícia ordinària, deixant en molt mal lloc l'autoritat baronial del prior.

Posem com a últim comentari d'aquest apartat d'ordre públic la prohibició dels capítols 30 i 31. En ells es prohibia cridar "*Visca la vila!*" o crits semblants i també es prohibia "*la contracció i convenció dels*

Cal tenir present que tot just havien passat 14 anys de la fi de la Guerra de Successió i 12 anys del Decret de Nova Planta, en que el Principat de Catalunya va ser ocupat militarment i sotmès a un règim dictatorial, per dir-ho de forma suau, amb l'objectiu d'assimilar-lo a Castella. En aquesta situació no era permesa cap crítica i qualsevol dissensió es perseguida i durament castigada i això podia anar des de prohibir sortir de nit sense llum, no permetre cap tipus de reunions fins a perseguir i castigar qualsevol crit subversiu o manifestació. Sembla que el prior en les seves Crides s'excedia de molt en les prohibicions i en les sancions corresponents com a senyor jurisdiccional, dona la sensació que era "més papista que el papa".

d)Referent al capbreu de 1634 (capítols 17, 18, 19, 39, 40 i 51)⁶¹⁹

Tots aquests capítols de les crides tenen en comú que afecten d'alguna manera el capbreu que el 1634 havien redactat el prior Jalpí i la universitat de Santa Maria de Meià i que la Sentència li dóna tota la vigència anul·lant o retallant les ordres i disposicions que el contravenien o que els àrbitres consideraven lesives i perjudicials per la vila i la seva gent.

e)Sobre la caça i la pesca (capítols 32, 33, 34 i 49)⁶²⁰

canvis dits vulgarment sechs". La sentència manté les prohibicions, però anul·la les sancions del prior i ordena que els batlles i els seus lloctinents apliquin les sancions de la justícia ordinària.

Aquestes prohibicions mostren que, fins i tot en un poble petit i aïllat, era molt viu el sentiment de llibertat i de pàtria que estava completament prohibit i reprimat per les pragmàtiques reals dels borbons, però segurament que també pel poder feudal i baronil del prior. El *Visca la vila!* té unes connotacions patriòtiques i de llibertat evidents que eren del tot prohibides per la seva connotació de *Visca la terra!*. Però també s'ha de veure la seva part de rebel·lió en contra del poder de prior ja que el *Visca la vila!* és un crit a favor de recuperar les antigues llibertats municipals catalanes que s'han perdut amb la Nova Planta, però també és un crit en contra de l'ofec social i econòmic a que la gent de Santa Maria era sotmesa pel prior com a senyor jurisdiccional. Aquest seria un crit de llibertat que es fa sentir a les nostres contrades molts anys abans del triomf de les idees revolucionàries i liberals i que aquí tenim documentat.

Pel que fa al segon crit, que tal i com està redactat avui no s'entén el seu significat, potser tenia una connotació més religiosa i de moral catòlica. Possiblement fa referència a parlar bé i no renegar tal i com passava també els anys posteriors a la Guerra Civil durant la dictadura franquista amb un poder molt important també de l'Església. Sigui com sigui, la sentència desautoritza el prior.

⁶¹⁹ S'anul·len els capítols 17, 18 i 19 que prohibien fer carbó fustes i llenya a la Universitat i particulars de Santa Maria de Meià als termes de Santa Maria, Montsec, Rúbies, Peralba i Solanelles. La causa és que va en contra d'allò que s'estableix en el capbreu.

També està en aquesta línia el capítol 39, on es prohibia desermar i cultivar terres en els termes de Mont-roig, Solanelles i Cabrera. Aquí pel que sembla la sentència és correcta però no afecta a dues pletes que la universitat de Santa Maria hi té.

El capítol 40 té la doble vessant de ser d'ordre jurisdiccional i alhora material que obligava a pagar al Monestir anualment el delme, la primícia i els drets de terratge a la dotzena de tots els fruits que es collien als termes de Cabrera, Mont-roig i Solanelles. Aquí la sentència manté l'obligació, amb l'excepció dels terratges de les dues pletes que la universitat de Santa Maria té en aquests dos termes ja que en són exemptes de pagar-los. Aquesta excepció està relacionada al contracte d'emfiteusi que anem citant. Per últim el capítol 51 prohibia tenir bestiar a conlloc a totes les terres del Monestir. Aquí la sentència anul·la la prohibició pel que fa al terme de Santa Maria i als cinc termes que estan inclosos en el capbreu de 1634, ja que poder donar l'autorització corresponia les autoritats municipals de Santa Maria com a beneficiaris del capbreu.

⁶²⁰ En el capítol 32 el prior establí un període de veda per a la caça per a tots els pobles i termes que es troben sota la seva jurisdicció, el qual començava el mes de març i acabava el mes de juliol. Aquí la sentència és selectiva i aquesta veda solament la pot aplicar als pobles i termes que es troben sota la seva directa jurisdicció i sense Universitat, però no és vàlida al terme de Santa Maria de Meià ja que és una vila amb consell municipal propi i aquí s'ha d'aplicar la normativa general sobre la veda que cada any envia el corregidor de Lleida.

Agrupem aquests capítols perquè tenen relació amb la caça i la pesca, però en ells també el prior envaeix altres jurisdiccions i competències que anirem comentant i el va modificant o anul·lant un a un.

f) De la higiene i els males costums (capítols 25, 26, 43, 44 i 45)⁶²¹

Aquests són uns capítols difícils de classificar, el tre primers tenen relació amb la Coromina del Monestir, és a dir, la planta d'oliveres que aquest tenia dessota la població de Santa Maria, en que la gent de Santa Maria abusava del seu us fent-la servir com a drecera i passaven pel mig a peu o amb els animals sense respectar les collites que hi havia. El capítol 25 sentència sobre les terres comunals comunals, mentre que el 43 castigava els batlles que es deixaven subornar pels pastors en cobrar el dret de passatge.

g) Sobre els conflictes jurisdiccionals (capítols 21, 22, 23, 24, 38, 42, 47, 48 i 50)⁶²²

Al capítol 33 es prohibia pescar als termes de Santa Maria, Cabrera, Rúbies i Mont-roig que toquen a la Noguera Pallaresa. La sentència indica que aquesta prohibició no afecta al terme de Santa Maria de Meià que està inclòs en els drets reconeguts en el capbreu de 1634 i que també s'hauria pogut posar en el seu apartat.

En el capítol 34 s'ordena donar una cuixa (perna) per cada porc senglar que es cacin al termes sota la jurisdicció de Monestir. La sentència diu que aquest gravamen no afecta al terme de Santa Maria de Meià pels drets reconeguts en el capbreu de 1634 i que també s'hauria pogut posar en el seu apartat.

Per últim en el capítol 49 es prohibia matar coloms, imposant als infractors una multa bastant gran, que desconeixem. Aquí la sentència anul·la les sancions i disposa que s'apliqui la normativa general que curiosament diu. "(...) les soles penes de dret i Constitucions de Catalunya que sobre això disposa". Possiblement només sigui una manera de parlar ja que tot l'ordenament jurídic de caràcter públic de Catalunya va ser anul·lat i abolit amb la Nova Planta de 1716.

⁶²¹ El capítol 25 prohibia poder prendre terres que havien estat cultivades i imposava una forta sanció als infractors. Suposem que no eren terres particulars ni donades en emfiteusi, sinó terres comunals. La sentència manté la prohibició però modera la sanció al qui ho faci i la deixa en tres lliures.

En el capítol 26 es prohibia fer forats i boteres (desguassos) que sortissin a la Coromina i no tirar-hi brutícia. La prohibició es manté, però es rebaixa la pena a 10 sous.

En el capítol 44 es prohibeix fermar porcs i aviar gallines a pasturar a la Coromina del Monestir. El prior n'estava tan cansat d'aquesta situació que imposava com a sanció que tant els porcs com les gallines les perdien els amos i se les quedava el Monestir. La sentència corregeix la sanció i assenyala que als infractors se'ls posi una multa doble (*doble ban*) de la que s'acostuma a posar per casos similars i l'amo haurà de pagar els danys que les bèsties hagin ocasionat.

Els veïns de Santa Maria també feien servir aquesta coromina com a drecera i passaven pel mig a peu o amb els animals sense respectar les collites que hi havia. En el capítol 45 el prior imposava als infractors una sanció de tres lliures tant per a les persones com per als animals. La sentència modera la sanció i la deixa en una doble multa com en el cas anterior i a més obliga a pagar els danys fets a les collites, i si l'animal s'ha escapat involuntàriament, el seu amo només haurà de pagar el dany que ha ocasionat.

El capítol 43 afecta als mateixos batlles del prior ja que aquest mal costum sembla que devia ser corrent, ja que segurament eren subornats pels amos i pastors de les ovelles que li devien donar una bona propina per fer els ulls grossos per deixar passar ramats per les terres del Monestir sense cobrar-los els drets de passatge o castelatge i aleshores el prior no rebia cap compensació. La sanció pels infractors era de 10 lliures, una veritable exageració, que és moderada en la sentència a que el culpable pagui el passatge corresponent i se li apliqui la sanció de la justícia ordinària per casos semblants.

⁶²² En el capítol 21 el prior anul·lava els decrets de la universitat de Santa Maria sobre les compres i les vendes i altres contractes. No podem dir exactament a que es refereix, però era una normativa municipal de la que pretenia apropiarse el prior, ja que la sentència anul·la del tot el capítol i remet a allò que diuen les disposicions de drets i Reals Pragmàtiques.

En una línia semblant es troba el capítol 22 on es dóna a entendre que el prior s'apropriava de la llicència de concedir a Santa Maria el poder de tenir Consell Municipal o Ajuntament. Aquí la sentència reconeix que en aquell moment Santa Maria de Meià no tenia Consell Municipal perquè hi havia les Reals Pragmàtiques que ho prohibien, però que quan aquestes deixessin de tenir vigència, no faria falta cap permís del prior perquè la vila pogués tenir de nou Consell Municipal.

Com és normal, on es produeixen més topades entre el prior i la gent de Santa Maria i dels pobles que estaven sota la seva directa jurisdicció, era en totes les normes que envaïen drets municipals i costums ancestrals. Sembla que el prior aprofitant les prohibicions governamentals derivades de la Nova Planta de 1716, es vol apropiari de drets i atribucions que abans eren dels consells generals i ara es troben en suspens. Aquestes sentències contradiuen i deixen sense efecte les aspiracions del prior tant respecte al Consell General de Santa Maria, com amb l'estat. Segurament van ser de les més difícils d'acceptar i on es posava més entredit la seva autoritat. Comentem-les una per una a la nota.

h) Sobre el Rec del Viver i les fonts del Monestir (capítol 46)

Hem deixat pel final el capítol 46 de les crides perquè, on no queda gens clar els punts en que el prior s'excedia en la seva autoritat i jurisdicció. La sentència deixa per escrit i de manera molt explícita la normativa per a l'aprofitament de les aigües de les fonts i del Viver del Monestir, tant per al us de regadiu com per als altres usos, sempre i preferentment per part del Monestir, però també, quan en sobra i hi ha excedents, per part del particulars de la vila de Santa Maria de Meià. Una normativa sobre l'aprofitament de l'aigua que data de 1728 creiem que mereix aquest apartat. Per no ser massa repetitius remetem als comentaris més extensos que es fan als cinc apartats d'aquest capítol en parlar de la Sentència i a l'annex documental.

En el capítol 23 el prior modificava la normativa de qui havia de custodiar les claus dels portals de la vila de Santa Maria i quan i com s'havien d'obrir i tancar. La sentència també és un altre revés per al prior ja que diu que aquesta potestat es deixa als regidors municipals, tal i com sempre s'havia fet.

El capítol 24 és una continuació de l'anterior ja que prohibia als regidors de Santa Maria poder obrir portes falses al murs de la vila i poder entrar i sortir per aquestes tot allò que creguessin oportú per al govern municipal. La sentència anul·la la prohibició i es deixa a la lliure disposició dels regidors de la Universitat la seva aplicació.

El capítol 38 és dels que considerem molt importants per a l'autoritat temporal del prior. Es prohibia a les persones de les viles, pobles i termes que es trobaven sota la jurisdicció civil i criminal de Monestir poder utilitzar en els conflictes altres tribunals que els de la cúria del prior. La sentència corregeix aquest capítol i deixa clar que, sempre que sigui lícit, la gent podrà acudir a altres tribunals i altres cúries.

El capítol 42 creiem que també es dels més importants, ja que el prior imposava unes sancions molt fortes (*exorbitant i immoderada, insòlita i inusitada a la vila de Santa Maria*, diu el text) a aquelles persones que traguessin o recollissin les garbes dels trossos de les jurisdiccions del Monestir abans que haguessin passat a recollir el delme els delmadors o batlles del Monestir. Cal tenir en compte que és greu emportar-se'n els fruits abans de delmar, cosa que segurament passava a Santa Maria, però sembla que la sanció era tan desmesurada que la sentència manté el capítol, però redueix la sanció a 3 lliures.

En el capítol 47 s'ordenava que es pagués cada any al Monestir una gallina el dia de Nadal com a dret de fogatge (autorització per construir una casa nova) de totes les cases noves que es construïen a Montroig, Solanelles, Rúbies, Peralba Figuerola i Santa Maria. La sentència corregeix l'article i diu que aquest impost no afecta els particulars ni la universitat de Santa Maria de Meià per les cases que es construeixen de nou en dita vila.

En el capítol 48 es prohibia aixecar torres, muralles, castells, fosses i altres fortificacions. La sentència anul·la aquest capítol ja que això es prerrogativa reial i diu que no es tingui en compte si s'han de construir cases, cabanes i altres edificis que per utilitat o esbarjo facin els particulars de Santa Maria. Pel que sembla el prior posava en el mateix sac els edificis propis de la defensa militar i les cases, cabanes i altres construccions civils.

En el capítol 50 el prior s'excedia en posar sancions (bans) al terme de Santa Maria, on tenien la facultat de fer-ho els regidors de la vila fins al topall de 49 sous. La sentència desautoritza el prior i reconeix aquesta facultat als regidors del municipi.

En resum, la sentència sobre els 51 capítols de les Crides deixen el prior, Josep de Salvador, desautoritzat completament ja que només 10 capítols queden intactes en el seu redactat original, dels quals no en tenim cap referència. Dels 41 capítols restants, 14 són completament anul·lats, mentre que els altres 27 són retocats i corregits en molts aspectes, com hem anat veient.

13.4.3. Conclusions sobre l'Additament de Crides

Sembla que els serveis jurídics i els assessors del prior de Meià, Josep de Salvador, van considerar que encara s'havien quedat curs amb les Crides i havien de regular alguns aspectes més de la vida dels seus súbdits i vassalls, per això van afegir nou capítols més en l'Additament de Crides. La sentència sobre tots i cadascun d'aquest capítols continua essent negativa per al prior i ni un de sol es salva de les esmenes i retallades⁶²³.

L'Additament de Crides és un gran revés per les aspiracions del prior ja que no queda vigent ni un sol dels nou capítols sobre els que volia legislar i fer-se valdre prerrogatives i jurisdiccions.

13.4.4. Conclusions sobre el Contracte d'Emfiteusi de 1634

Després de les declaracions dels regidors de la Universitat de Santa Maria de Meià i dels testimonis aportats sobre el contracte d'emfiteusi que la Universitat havia fet amb el prior Josep de Jalpí el 1634, la sentència dels àrbitres condemna al prior Josep de Salvador a respectar en la seva totalitat aquest contracte d'emfiteusi tal i com havien fet tots els seus antecessors.

De fet la sentència desfavorable al prior ja es veia venir perquè en cada uns dels capítols de les Crides en que apareixia algun aspecte relacionat amb el capbreu, sempre donaven la raó a la Universitat i anul·laven les pretensions del prior.

És un altre revés important a les expectatives del prior que volia anul·lar la vigència del capbreu ja que el considerava desfavorable als seus interessos tant des del punt de vista jurisdiccional com des del punt de vista econòmic.

13.4.5. Altres conclusions de la Sentència. Renúncies a drets anteriors

En les declaracions que fan els regidors de Santa Maria de Meià, Joan Verné i Mateu Sala, defensant la vigència del capbreu, apareixen uns beneficis que tenien dret la gent de la universitat de Santa Maria, als que renunciaven voluntàriament perquè al prior li

⁶²³ En el capítol 1 que prohibia i suposem que castigava durament les paraules "torpes", injurioses i deshonestes, queda anul·lat i mana al prior i als seus batlles a castigar els infractors conforme al dret i la justícia ordinària.

La sentència també anul·la el capítol 2 que reglamentava com els oficials i ministres del govern havien de donar comptes de les seves activitats administratives. El reglament és anul·lat i s'han de regir pel dret ordinari i la Real Pragmàtica.

En els capítols 3 i 4 el prior reglamentava com els batlles havien de fer les rondes de vigilància en els termes i llocs de la seva jurisdicció. La sentència anul·la també aquest reglament i diu que els batlles han de complir allò que en dret i justícia els obliga.

El capítol 5 i 6 que prohibia i castigava les cornualles i disfresses (festes del Carnaval), queda del tot anul·lat i es fa constar que els oficials de justícia puguin castigar els excessos com sempre han fet, sense perjudicar el dret del prior com a baró.

En el capítol 7 es prohibia i castigava el fer pasturar animals en horts propis i aliens. En el capítol 8 es reglamentava el embrutar els raïms del ceps per a fer vi. En el capítol 9 i últim, es reglamentava sobre les persones que per les nits es trobessin en indrets i paratges on poguessin furta els fruits. La sentència anul·la tots tres capítols i ordena als batlles i oficials de justícia castigar els delictes que aquí es volien reglamentar conforme en dret i justícia siguin punits i no d'altra manera.

sigui més favorable acceptar les condicions negatives de la sentència i per demostrar que de cap manera volen perjudicar els interessos del Monestir de Meià: dret al llençol de palla quan els de Santa Maria feien joves amb animals; que els prior trii els dies en que s'han de fer les joves; dret a anar beure vi al Monestir dos cops a l'any. Alguns d'aquests drets a que renunciien són curiosos i els expliquem més extensament a les notes⁶²⁴.

Com a comentari final creiem que ens sembla força greu per al prestigi i l'autoritat del prior, Josep de Salvador, el revés tan gran que per a ell suposa aquesta Sentència Arbitral que el desautoritza tant davant de les autoritats municipals de Santa Maria, com de les dels pobles on ell també era el senyor jurisdiccional. Però la cosa no acaba aquí ja que la seva autoritat i persona queda en entredit també davant dels seus vassalls en les poblacions on era el senyor jurisdiccional i baró però també davant del seus feligresos del priorat, molts dels quals alhora també eren els seus vassalls.

A l'ANNEX 4, corresponent a aquest capítol trobarem:

- Compromís i sentència arbitral de 1728. *CÒPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE*.

⁶²⁴ a) En l'article 20, la Universitat de Santa Maria renuncia a favor del Monestir del *llençol de palla* (borrassa plena de palla) que donaven a cada un dels animals de càrrega per cada dia de treball a jova que els particulars de la vila havien de donar al Monestir per arreplegar i batre les garbes dels delmes i les primícies.

b) En la mateixa línia es troba l'article 21 on consta que els particulars de Santa Maria havien de contribuir amb dos dies de treball a jova amb cavalcadura o parell. Es conformen que aquests *dos dies de jova els trií el prior segons les necessitats de la feina*. El curiós és la contrapartida que demanen i se'ls concedeix: que siguin alimentats amb carn els dies que se'n pot menjar, i amb ous i bacallà si els dies de la jova cauen en Quaresma. Poc probable que això passi ja que les jornades de jova són per arreplegar les garbes i per a batre, a la Coma de Meià aquestes feines començaven al mes de juny i la Quaresma queda molt lluny.

Segurament molta gent de Santa Maria esperaven els dos dies de la jova pel Monestir per fer un bon àpat de carn, que poc abundava en la dieta quotidiana de les classes baixes de la societat. Segurament que aquesta condició, tot i que no queda especificat, té una relació directa amb la renúncia de la palla per l'animal de càrrega.

c) En l'article 22 apareix un dret una mica insòlit que tenien la gent de Santa Maria en el capbreu de 1634: la major part del homes i dones de la vila anaven cada any per les festes de *Nadal i Pasqua i des de temps immemorial a veure vi vermell al Monestir*, amb l'enrenou que tot plegat devia suposar. Renunciem a aquest dret a canvi d'emprar lo pou de neu o alguna altra feina que els mani el prior, però com a compensació el Monestir donarà a la Universitat vuit càntrics de vi vermell (uns 91 litres de vi). Amb aquesta contrapartida ens assabentem que el Monestir disposava d'un pou de gel i que funcionava, tal i com s'explica. Actualment ni les persones més grans de Santa Maria han sentit parlar mai del pou de gel del Monestir i òbviament es desconeix la seva localització. Trobar-lo és el gran repte pendent.

CAPÍTOL 14

14. conflicte de jurisdicció espiritual entre el prior de Meià i el bisbe d'Urgell sobre propietat de la rectoria de Fontllonga (1761)

14.1. Introducció

Un dels enfrontaments més greus entre el bisbe d'Urgell i el prior de Meià es produeix per decidir de qui era la jurisdicció eclesiàstica de la parròquia de Fontllonga de Meià. Cal deixar constància abans de començar que la parròquia de Fontllonga històricament sempre havia estat ubicada dintre del priorat de Meià i no és fins al segle XVII i sobre tot en el XVIII quan s'inicien aquestes disputes jurisdiccionals. Tot comença a partir del 29 de desembre de 1760 en que va morir el rector de Fontllonga, el reverend Pere Camarasa i Terror, després de 42 anys exercint el càrrec. El bisbe d'Urgell, com que considera que la parroquial de Fontllonga és de la seva jurisdicció espiritual, nomena un ecònom i després convoca concurs per ocupar al parròquia. Quan el prior de Meià s'assabenta del nomenament de l'ecònom i de la convocatòria del concurs per ocupar la parròquia, com que creu que es troba dins el priorat de Meià i és de la seva jurisdicció nomenar el rector, intenta ocupar-la per la força i desencadena tots els esdeveniments que aquí estudiem. No se sap ben bé el perquè, però el prior, tot i creure's que està en el seu dret, no havia protestat ni impugnat cap decret ni altres documents oficials del bisbe en el moment de produir-se la vacant, i ara tira pel dret i es planteja ocupar l'església per la força i amb aquest acte comença tot l'enrenou i el consegüent procés judicial. De fet és un litigi de jurisdicció espiritual entre el bisbe d'Urgell i el prior de Meià per la propietat de la rectoria, però des del moment que es produeix l'aldarull que estudiarem i l'enfrontament entre les autoritats i la gent de Fontllonga i la comitiva del prior, també agafa un caire relatiu a la jurisdicció civil, ja que per un altre costat acaba a la Reial Audiència.

Per entendre tots els aspectes d'aquest enfrontament que acaba en el procés judicial, farem un detallat relat a partir del documents que es conserven, i que nosaltres posarem íntegres a l'ANNEX DOCUMENTAL, entrant, si cal, en l'exposició detallada de part d'alguns d'aquests documents a mesura que els anirem comentant. Pensem que l'objectiu d'aquest treball és conèixer a fons els conflictes i creiem que la manera més clara de fer-ho és estudiar amb detall els documents i confrontar-ne les declaracions oposades que tracten del mateix tema per tenir-ne una visió el màxim d'objectiva possible.

14.1.2. Les parts implicades

a) El bisbe d'Urgell, Francisco José Catalán de Ocon

Nascut a Torrox (Màlaga), Andalusia. Va exercir com a bisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra entre el 1757 i el 1762, en que va morir. La seva sepultura es troba a l'església de Santa Maria de Vall de Flors de Tremp.

*b) El prior de Meià, Rafael de Subirà i de Portolà (1738-1771)*⁶²⁵

⁶²⁵ CARRASCO RODRÍGUEZ, Antonio (Universitat d'Alacant). Article "Las intervenciones reales en los pleitos del Real Patronato". *REVISTA DE LA HISTORIA MODERNA* Nº 16 (1997) p. 289-330. L'autor fa un acurat estudi del procés de la corona hispana per fer-se valdre els seus drets de patronat per nomenar el

De la família de Rafael de Subirà, Governador de la Val d'Aran i que a mitjans del segle XVII va adquirir la Baronia d'Abella. Estava emparentat amb la família de Gaspar de Portolà els quals el 1660 van adquirir també la Baronia d'Abella de la Conca. Va arribar al priorat de Meià com a coadjutor del prior Josep de Salvador, ja vell i malalt, tot i la disputa per obtenir-ne les butlles corresponents per al seu nomenament, ja que en reclamava el patronat el rei Felip V. A la mort de Josep de Salvador el rei encara no va poder exercir el patronat reial sobre el nomenament del prior de Meià, ja que l'article 37 del Concordat amb la Santa Seu de l'any 1737 li ho van impedir, per això encara fou nomenat directament per la Santa Seu. De fet va ser l'últim prior en que el rei no va exercir el seu patronat. El seu successor Manuel Abad y Lasierra ja va ser nomenat pel rei Borbó, Carles III.

En el Catàleg dels prelatos del Monestir de Meià d'Ernest Zaragoza⁶²⁶, el nostre prior hi consta literalment d'aquesta manera: *Perill. D.D. Fr. Rafael I de Subirà et Portolà, huius ecc. col. ac sec. prior, quam a Pontifice collatam an. 1727 in coadjutoriam cum futura, regis Hispani munificentia ac sine eius patronatus prejuditio obtinuit an 1740 ad an. 1771, quo moritur octogenarius 27 junii.*

14.2. Inici del procés. Relat dels fets ocorreguts a Fontllonga el dia 7 de gener de 1761

Per tenir una idea el més objectiva possible del fets que van passar a Fontllonga la tarda del dia 7 de gener de 1761, quan el prior de Meià vol ocupar la parròquia per la força i que són l'origen del conflicte; exposarem la visió que en donen les parts implicades, que sovint no coincideixen del tot. Pensem que els mateixos fets relatats per més d'un actor ens pot apropar una mica més a la veritat objectiva,

El problema que hem trobat en analitzar els fets que comentem és que en el lligall d'*EXEMPS MEIÀ* de l'Arxiu Diocesà d'Urgell, els documents annexos referits a aquest succés estan numerats de forma correlativa des del número 21 fins al número 32, però a l'hora de la veritat no segueixen de forma correlativa les dates en què es van donar els successos relatats i sovint tenen l'ordre cronològic alterat, la qual cosa despista una mica i fa més difícil el seu seguiment. Cal deixar constància que només hi ha reflectida a fons la versió del bisbat, ja que aquests documents formaven part de l'expedient elaborat per la cúria episcopal de la causa judicial sobre la possessió de la parròquia de Fontllonga entre el prior de Meià i el bisbe d'Urgell. Dissortadament no hem aconseguit trobar encara l'expedient elaborat per la cúria del prior sobre aquest procés judicial i això fa que sempre tinguem la versió més partidista i poc objectiva dels fets des del punt de vista del bisbat. Tot i el llarg expedient que estudiem, al final no es conserva cap document o sentència que expliqui com va acabar el litigi.

14.2.1. Relat del prevere i nou rector de Fontllonga, Josep Camarasa, sobre els fets del 7 de gener de 1761⁶²⁷

prior de Meià. En el nostre cas comencen els intents d'intromissió a finals del segle XVII amb l'últim rei Àustria (Carles II), que no ho aconsegueix, i continuen al segle XVIII amb els Borbons que no l'aconsegueixen del tot fins a la mort del prior Rafael de Subirà. Precisament aquest treball ens dóna una mica d'informació del nostre prior i és l'única cosa que de moment hem trobat.

⁶²⁶ ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. "CATÁLOGO DE LOS PRELADOS DEL MONASTERIO DE SANTA MARIA DE MEYÁ [...]” *Analecta Sacra Tarraconensia*. núm. 60 (1987). p. 281-290.

⁶²⁷ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 21. Veure ANNEX núm. 1.

En primer lloc expliquem el relat fet per Josep Camarasa, prevere i rector nomenat pel bisbe d'Urgell de l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel de Fontllonga. El document és una declaració feta i signada on explica l'intent fallit del prior de Meià de prendre possessió de l'església de forma violenta. Aquest relat era segurament la carta que el rector va fer arribar al bisbe d'Urgell, quan es trobava de visita pastoral pels pobles del Pallars Jussà. Una part d'aquest document el bisbe el va enviar al Governador de Lleida, per que actués en conseqüència. Va ser redactat en una data incerta posterior als fets ja que algunes coses que explica van succeir bastants dies després.

a) Homes armats, per ordre del prior, ocupen les portes de l'església

Els fets relatats comencen el dia 29 de desembre de 1760 en què va morir el rector de Fontllonga, Pere Camarasa i Terror, després d'exercir el càrrec durant 42 anys. El dia 30 de desembre de 1760, el vicari de la parròquia de Fontllonga, el reverend Josep Camarasa, va ser elegit com ecònom pel doctor Prim, rector de Cubells, i oficial de l'Oficialat de Balaguer, fins que al cap de pocs dies el bisbe d'Urgell, Francisco José Catalán, en va confirmar el seu nomenament, mentre feia tots els protocols del concurs per escollir el rector definitiu de la parròquia. Fins aquí sembla tot normal, menys que històricament la parròquia de Fontllonga sempre havia format part del priorat de Meià.

El dia 6 de gener de 1761, una persona del poble de Fontllonga de la que no es diu el nom, li va comunicar al reverend Josep Camarasa, ecònom de la parròquia, que sabia del cert que el prior de Meià, Rafael de Subirà, es volia fer amo de la parròquia del poble, ara que s'havia mort l'antic rector. El vicari no en va fer gaire cas, tot i que la persona que el va advertir es diu que era molt seriosa i de seny, però ell assegura que mai havia sentit a dir que el prior de Meià tingués cap dret sobre l'església i la parròquia de Fontllonga. Tot i això, dóna la sensació que tant l'ecònom com algunes persones i autoritats municipals de Fontllonga estaven a l'aguait pel que pogués passar aquells dies, ja que quan fan tocar les campanes perquè han arribat els homes del prior, acut molta gent al davant de l'església i amb els ànims exaltats.

L'endemà, 7 de gener de 1761, el mossèn va dir la missa al matí com cada dia i en acabar-la va tancar les portes del temple. Aquella tarda, entre les dues i les quatre, algú va anar a buscar-lo de forma urgent a la Rectoria perquè les portes de l'església estaven custodiades per homes armats. En arribar, el vicari va trobar vuit homes que les guardaven, sis que anaven armats amb escopetes i dos que no en portaven. Cap d'ells es va voler apartar de les portes del temple, que continuaven tancades. El mossèn va anar a buscar el batlle del poble, i li va demanar la seva intervenció (de fet va ser el tinent de batlle). En arribar el batlle, va ordenar als homes armats que marxessin del davant de l'església, i aquests tampoc es van voler apartar. En vistes que no li feien cas, el batlle va ordenar a uns xiquets que pugessin al campanar per fer tocar les campanes (suposem que uns escolanets ja que l'informe del mossèn diu textualment: "*mas viendo esto los estudianticos subieron a las campanas repicando aquellas*"). En sentir tocar les campanes a deshora va començar a acudir la gent del poble. Les primeres persones que van arribar van ser les dones que cridaven.

-- "Via fora, lladres!"

Van començar a venir després els homes vells que hi havia a les cases, però també els homes més joves que treballaven als camps propers al poble. Per ordre del batlle, la gent de Fontllonga congregats al davant de l'església van detenir tres dels homes armats, els van prendre les escopetes i els van empresonar. Els altres cinc homes armats es van escapar com van poder.

b) Arriba el prior de Meià, però no aconsegueix el seu objectiu

Un quart d'hora després d'aquests fets, va arribar a l'església de Fontllonga la comitiva oficial que encapçalava el prior de Meià, Rafael de Subirà, amb la intenció d'entrar al temple parroquial i prendre'n possessió. L'acompanyaven tres sacerdots, un ferrer, un home amb una mula carregada de diversos material (relles, una barra de ferro, un martell i coses per menjar), un notari i un altre home. Explica el vicari que estaven tots molt alterats i diu textualment: *“demostrando el ánimo tan agresivo como si lo querían pasar todo a sangre y fuego”*.

Els capellans que acompanyaven el prior es van vestir amb la roba litúrgica per entrar a l'església, però en veure això, la gent de Fontllonga congregada va muntar un gran aldarull: *“(…) viendo semejante atrevimiento se amotinaron la gente del lugar, que fue un milagro como no sucedieron incidentes, sino que el Bayle con su prudencia y discurso procuró no sucediesen semejantes desgracias”*.

El prior i els seus acompanyants van intentar diverses vegades entrar al temple parroquial, però no ho van aconseguir davant la resistència de la gent del poble. En vistes de l'hostilitat i la violència desfermada, el prior i la seva comitiva van decidir marxar de Fontllonga i se'n van tornar a terres del priorat de Meià (potser fins al poble de Figuerola de Meià, situada molt a prop). Aquí no es parla de cap més incident.

c) Informació urgent al bisbe i altres esdeveniments

Un cop retirats el prior i la seva comitiva, l'ecònom de Fontllonga va fer arribar de forma urgent la notícia de l'intent d'ocupació de l'església al bisbe d'Urgell, que es trobava de visita pastoral pels pobles del Pallars Jussà propers a Tremp. El prelat li va contestar que si tornaven altra vegada els del priorat de Meià per ocupar l'església, que els empresonés a tots, ni que fos el mateix prior, i que els traslladessin fins a Tremp a la seva disposició.

Continua explicant el mossèn que el prior, després d'aquest incident tan greu, va excomunicar alguns feligresos de la parròquia de Fontllonga que havien gosat plantar-li cara. Però el bisbe va revocar després les excomunicacions.

El batlle de Fontllonga va fer arribar la notícia del succés al governador de Lleida i al capità general de Barcelona. El bisbe per la seva part també va fer el mateix.

El governador de Lleida va comunicar al batlle de Fontllonga que donés tot l'auxili que fes falta a l'ecònom per guardar la dita església i si calia li enviaria un piquet de soldats: *“ (...) el Ilmo. de Urgel acudió al Gobernador de Lérida, quién mandó al Bayle de Fontllonga darse todo auxilio al ecónomo de dicho lugar y que fuese bien guardada dicha iglesia de Fontllonga y que si convenía un piquete de soldados los remetería”*.

El bisbe d'Urgell, segons el rector de Fontllonga, també va fer les actuacions necessàries, però aquí no les explica amb detall ja que ell segurament no les coneixia: *“(…) El Ilmo. de Urgel acudió también al Capitán General de Barcelona quien escribió al Sr. Prior de Meyá corrigiéndole de semejantes excesos y tumultos y que daría parte a quién se hubiese de dar sino se abstenía.”*

14.2.2. Relat de l'escrivà de la cúria del bisbat d'Urgell sobre els fets del 7 de gener de 1761 a Fontllonga⁶²⁸

El document que comentem és un informe jurídic molt extens i detallat (17 fulls manuscrits mida foli) redactat per un escrivà de la cúria del bisbe d'Urgell. No porta

⁶²⁸ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 22, ANNEX núm. 4.

data, però es bastant posterior als fets de 7 de gener de 1761, ja que es dedica a rebatre de forma argumentada els fonaments jurídics del prior de Meià sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga. Al final cita les declaracions de nou testimonis sobre els fets en qüestió. Aquest document sembla la base jurídica que forma part del procés entre el bisbe i el prior per la propietat de l'esmentada parròquia i rectoria. De moment ens interessa la versió que es dona dels fets del 7 de gener de 1761.

a) Antecedents

Comença l'escrivà en aquests termes: " (...) *Pero pareciéndome indispensable el conocer un estrepitoso atentado cometido por el Illre. Prior de Meyá en la Parroquia de Fontllonga con que se evidencia su precipitado parecer, procuraré a describirlo brevemente*". Aquí relata l'inici del conflicte a la mort del rector de Fontllonga, quan el bisbe nomena primer un ecònom per substituir-lo temporalment. Després treu a concurs la rectoria, sense que ningú, ni el prior de Meià, posés cap objecció ni protesta a tota la documentació. Finalment el bisbe nomena el nou rector, que acaba essent el mateix ecònom.

b) Relat dels fets

A partir d'aquest punt comença el relat que fa referència a l'actuació del prior⁶²⁹. Aquí s'explica que l'autoritat local que va comparèixer era el tinent de batlle, i no el batlle com deia el mossèn, del que no diuen el nom; el qual estava conversant amb l'ecònom i amb Josep Graell. Per cert, aquests dos seglars (el tinent de batlle, Josep Graell i el regidor Josep Saumench) seran els qui el prior després excomunicarà. També s'explica com els homes armats vénen en nom del prior de Meià i no reconeixen l'autoritat del tinent de batlle.

S'explica el detall en què el tinent de batlle mana a un nen, que dona a entendre era poc entenimentat, perquè vagi a buscar la gent del poble i aquest, en comptes de fer això, s'enfila al campanar i es posa a tocar les campanes, que en el fons serà allò que produirà l'arribada de la gent esvalotada i el consegüent aldarull (*grande alboroto y gritería*).

Mentre passava tot aquest enrenou, va arribar el prior de Meià amb la seva comitiva⁶³⁰. Va ser aleshores, quan en demanar el prior les claus de l'església per prendre'n possessió i visitar-la, va començar tot l'aldarull (*motín*)⁶³¹. Va ser en aquell moment que

⁶²⁹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 22, ANNEX núm. 4. "*Cuando el Illre. Prior de Meyá recapacitando que ni con su imaginario título, ni con sus supuestas anteriores nominaciones jamás había podido conquistar dicha Rectoría, olvidando el recurso que siempre está abierto a los que se hallan gravados y cuantos caminos previene el derecho. Sin requerir, protestar ni hacer la menor oposición al nombramiento de ecónomo, publicación y fijación de edictos, concursos, colación de Rectoría y posesión del provisto. Trama y discurre el atentado de tomar gente, y esta armada, los dirige a Fontllonga sin más ni más, a donde el día siete de enero de mil setecientos sesenta y uno, llegaron a las cuatro horas de la tarde; unos dicen que eran ocho o diez hombres, otros seis, pero todos contestan que iban armados de escopetas y que se pusieron delante o cerca de las puertas de la Iglesia de Fontllonga, que estaban cerradas*".

⁶³⁰ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 22, ANNEX núm. 4. "*Entre tanto llega el Illre. Prior de Meyá acompañado de algunos capellanes (los que según dicen algunos testigos que los conocían, eran dos canónigos y un capellán), un escribano, y otros hombres, entre los cuales había un herrero*".

⁶³¹ Aquest episodi recorda una mica, però a l'inrevés, l'intent del bisbe Simeón de Guinda d'entrar a l'església parroquial de Vilanova de Meià per fer la visita pastoral i impartir la confirmació el 1716. En aquell cas la negativa va ser del prior de Meià, ja que considerava que el bisbe envaïa la seva jurisdicció eclesiàstica. Aleshores el bisbe no es va retirar i, desafiant l'autoritat prioral, va impartir la confirmació a la plaça Major, amb tot l'enrenou que allò va suposar. Aquí el prior, per no complicar encara més les coses, va decidir marxar.

el prior va demanar al seu escrivà que inculpés el tinent de batlle per la seva actuació i aquest va fer el mateix amb el prior. Segurament que aquests fets de la baralla entre el tinent de batlle, el regidor i els homes de la comitiva del prior, que estan poc explicats, són l'origen de l'excomunicació.

Segons aquest relat va ser en aquest moment quan el prior, en veure que no podia prendre possessió de l'església per la força, va decidir marxar de Fontllonga amb el seu seguici. El tinent de batlle va tenir un enfrontament pujat de to amb un canonge de la comitiva prioral, ja que aquest no els volia tornar una mula que els havien requisat, i forcejant amb el canonge, l'eclesiàstic va anar per terra. Entre les cavalleries que acompanyaven la comitiva del prior diuen els testimonis que una estava carregada amb instruments de ferro com relles, tenalles, martells i altres coses semblants, se suposa que per esbotzar les portes de l'església i després canviar-hi el pany.

Totes aquestes afirmacions les corroboren nou testimonis que van ser presents al moment dels successos i que van acudir als tocs de la campana: 5 pagesos de Fontllonga, el tinent de batlle i l'ecònom, Josep Camarasa. La vídua Catalina Rossell i el metge, Segimon Serradell, només ho van veure i donen testimoni de la part final de l'aldarull.

Tots els fets relatats consten en l'auto del procés redactat en nom del bisbe d'Urgell pel reverend Pere Martín Prim, rector de Cubells i oficial de Balaguer, intimat pel notari de Balaguer, Josep Pla i Pasqual. Juntament amb les declaracions judicials dels nou testimonis citats que van ser fetes els dies 19 i 20 de gener de 1761 a Fontllonga.

El document acaba expressant una colla de retrets al prior de Meià, com és ara voler fer-se valdre la seva jurisdicció eclesiàstica en Fontllonga per les armes i llençant excomunicacions contra el tinent de batlle i l'altra persona que era amb ell, les quals són invalidades immediatament pel bisbe, ja que el poble de Fontllonga no és de la seva jurisdicció.

Segons l'escrivà, aquests fets violents relatats desautoritzen el prior de Meià i el deixen sense cap dret sobre l'església i la rectoria de Fontllonga. Acaba el document donant per fet que el prior té perdut el plet sobre la rectoria de Fontllonga i que el bisbe d'Urgell el te guanyat: “(...) *permaneciendo la episcopal jurisdicción del Ilmo. y Rdo. Señor Obispo de Urgel con la asistencia del derecho, frondosa hasta la Rectoría y Parroquia de Fontllonga, con los verdes y triunfantes ramos de laurel y victoria que se promete*”.

14.2.3. Relat “Jurídica evidencia” de la cúria del bisbat d'Urgell, sobre els fets del 7 de gener de 1761⁶³²

El document manuscrit en castellà de vint-i-quatre pàgines mida foli, és un informe jurídic molt acurat, i sense data, redactat en la cúria del bisbe d'Urgell i on es rebutja una per una totes les argumentacions del prior de Meià sobre els drets que tenia sobre l'església i la parròquia de Fontllonga. Es dona també notícia de les actuacions, sempre legítimes, del bisbe i conforme a dret, i l'actuació quasi criminal del prior i el seu seguici, volent ocupar per la força l'església de Fontllonga. En ser un document judicial redactat per la part del bisbe, és força partidista i sempre ells són els bons i la part del prior els dolents. Pel nostre treball té la utilitat de contrastar diversos punts de vista del mateix fet.

D'aquest document, de moment, només ens interessa la part que fa referència als successos del dia 7 de gener de 1761 i té el valor que en ser ja un document oficial que

⁶³² ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 26. Veure ANNEX núm. 7.

forma part del procés judicial és molt més clar i s'expliquen alguns detalls que fins ara desconeixíem. Com que els fets ja ens són coneguts, anirem comentant fragments significatius que lliguen en el nostre relat.

Comença per explicar els fets, referint-se al document del prior de Meià que els justificava segons la seva manera d'entendre'ls, especialment quan fa l'informe que aquest envia al rei que en té el patronat del nomenament i del que de moment no en disposem. Aquí coneixem més detalls dels testimonis com el nom del tinent de batlle, Jaume Camarasa, o que Segimon Serradell era metge de Vilanova de Meià i resident a Fontllonga. Entre tots expliquen com van anar els fets que anem comentant⁶³³. Fins aquí pràcticament s'explica el mateix que en el document citat. Després s'explica en detall que el tinent de batlle havia detingut tres homes armats i els havia confiscat les escopetes. També s'explica l'incident del tinent de batlle amb un canonge, forcejant per la possessió d'una mula que els volia confiscar i que va acabar amb el canonge per terra però la mula en poder de la comitiva del prior. També surt en aquest document la mula carregada amb estris de ferro per consumir la possessió de l'església, tot i que una testimoni, Caterina Rossell ho desmenteix.

L'informe judicial del bisbe en culpa directament el prior i a la seva gent dels aldarulls que hi va haver al davant de l'església. En aquest informe també es justifica i s'aplaudeix l'actuació per pacificar els ànims del tinent de batlle, de l'econom i de Josep Grells, ja que després els dos seglars serien excomunicats pels prior. També es justifica l'enfrontament del tinent de batlle amb el canonge per la mula que els volia confiscar. Acaba com el document núm. 26 amb la recriminació al prior de Meià per aplicar la pena de l'excomunicació a les dues persones de Fontllonga que s'hi hi van enfrontar (el tinent de batlle i el regidor).

14.2.4. Relat sobre els fets del 7 de gener de 1761, donada de forma molt breu pel prior de Meià⁶³⁴

Per acabar d'arrodonir el nostre relat i poder tenir una visió més objectiva de tot plegat, ens faltava la versió del prior de Meià sobre allò que va passar a Fontllonga. La versió, força curta, la trobem en una carta manuscrita de dues pàgines en foli, a mode d'instància, escrita pel prior de Meià (Rafael de Subirà) al bisbe d'Urgell, on explica la seva actuació en Fontllonga i on li demana arranjar de forma amigable el litigi pel nomenament del rector del poble. Porta la data de 19 de gener de 1761.

⁶³³ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 26. Veure ANNEX núm. 7. *“Dijo dicho Teniente de Bayle, que hacían allí? (als homes armats), y respondieron que estaban por orden se su superior el Prior de Meyá, y diciéndoles que en dicho lugar no reconocían por inmediato superior eclesiástico, otro alguno que al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, les mandó a instancias del Reverendo Ecónomo, como los dos (...) que se saliesen de las puertas de dicha Iglesia (...)”* En el document oficial no es posa cap dubte que el tinent de batlle ordena a un xiquet que toqui les campanes per fer acudir a la gent, tot i l'aldarull que després van organitzar. *“ Y luego llegó el Señor Prior de Meyá acompañado de algunos capellanes (y como dicen algunos testigos que los conocían, de dos canónigos y un capellán), un escribano y otros hombres, entre los cuales había un herrero. Y pidiendo dicho Prior las llaves de la Iglesia, se le respondió que no las tenían y si quería entrar en dicha Iglesia o visitarla, había de traer orden o comisión del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, a quien reconocían habían siempre reconocido y no a otro por su legítimo superior eclesiástico(...).Després hi ha diverses reflexions de qui va tenir la culpa dels aldarulls: “(...) quien dio la causa de dicho tumultuoso, escandaloso y alborotoso suceso; si fue el Pueblo para defender la jurisdicción espiritual de su legítimo Prelado, como dice el señor Prior, o fue el mismo Prior enviando la gente armada para apoderarse de la Iglesia parroquial de dicho Pueblo, y usurpar la jurisdicción, como pretendía?”.*

⁶³⁴ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 27. Veure ANNEX núm. 8.

D'aquest curt document en podem treure la versió molt resumida dels fets de la tarda del 7 de gener de 1761 a Fontllonga, segons la visió del mateix prior, que en explicar-los al bisbe d'Urgell, encara en rebaixa una mica el to per no enfrontar-se tan directament amb el prelat. Després dona la seva versió molt curta i potser una mica ensucrada, comparada amb la del bisbe, on explica la intenció de visitar l'església de Fontllonga amb la seva comitiva, cosa que no va arribar a fer quan va veure l'aldarull organitzat entre els seus homes armats i la gent del poble⁶³⁵. Finalment reconeix al bisbe que va errar en la seva actuació: "*Confieso Ilmo. Señor y mi Dueño que impelido y pensando que me incumbía erré aquel paso (...)*".

Aquesta carta de submissió davant el bisbe, no fa cap bé als interessos del prior de Meià respecte a la parròquia de Fontllonga, ja que des de la cúria Episcopal, aprofiten aquesta "debilitat prioral" en reconèixer el seu error quan va intentar entrar a l'església de Fontllonga, per carregar-se de raó en tot el raonament jurídic en contra seva.

14.2.5. Conclusions dels relats dels fets del 7 de gener de 1761 a Fontllonga

Per fer-nos una idea objectiva i exacta dels fets relatats la tarda del dia 7 de gener de 1761 a Fontllonga, ens faria falta la versió oficial i sencera del prior de Meià i de la seva cúria del perquè van anar a ocupar i prendre posició per la força de l'església i parròquia de Fontllonga. En alguns dels documents del procediment judicial que de moment no hem trobat, segurament que es raonava amb pels i senyals tots els fets de la tarda del 7 de gener que justificaven l'actuació del prior, que segurament no era la d'un trinxeraire, tal i com volen donar a entendre des de la cúria del bisbat, la qual cosa els va molt bé per al seu relat.

Arribats en aquest punt potser caldria fer-nos algunes reflexions. Si de veritat el prior de Meià considerava que la parròquia i l'església de Fontllonga estaven sota la seva jurisdicció eclesiàstica des del segle XI; com és que no havien protestat el concurs a la parròquia per designar el rector presentat pel bisbe d'Urgell a la mort de l'últim rector el 1760? I, com pot ser que haguessin consentit els priors de Meià, des del 1707 fins al 1760, que el bisbe d'Urgell fes els nomenaments dels rectors de la parròquia sense protestar-ne cap? Segurament que la resposta és amagada entre els vint-i-cinc plec de documents de l'Arxiu del Priorat de Meià que es conserven encara sense digitalitzar a l'ACA. De moment ens hem de conformar amb la versió dels documents que es conserven a l'Arxiu Diocesà d'Urgell, a la secció d'Exempts, on de forma bastant inconnexa donen la versió més versemblant i favorable als interessos del bisbat. Si només ens limitem a comentar aquests documents, el prior de Meià, Rafael de Subirà, quedaria en molt mala situació jurídica i personal, que no sabríem si qualificar d'ingènua o directament de mal assessorat pels seus juristes. Mentre que en la manera d'actuar, tant ell com els assessors jurídics de la cúria de Meià, queden molt malament davant el bisbe Catalán i la seva cúria. En no poder disposar de la versió contrària sencera, no cal que repetim de nou una altra vegada els lamentables fets que van succeir

⁶³⁵ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 27. Veure ANNEX núm. 8. "*(...)Sobre la novedad del tránsito del Vicario o Rector de Fontllonga, siempre tuve prefijada en mi corazón la resolución inviolable, y en mi mente la idea de practicarla con la más cándida y estudiosa manera; persuadido pero (después de previa consulta) que debía yo luego sin demora hacer nominación de Vicario o Rector de aquella Iglesia, por los documentos que se hallan acá. Hice la nominación y pasé al Lugar con el fin de visitar la Iglesia y de representar a V.S. Ilma. el motivo y fundamento de este procedimiento.*" De fet explica en ben poques ratlles i sense donar detalls la fallida visita de l'església: "*Como yo con mi comitiva correspondiente al decoro de mi Persona y de mi Dignidad hallase la puerta cerrada y observase el alboroto del Pueblo y un procedimiento que será bien sabido sin más diligencia que la de haber hecho por medio de un Escribano una requisitoria a los Regidores, me retiré con la más tranquila y pacífica manera*".

a Fontllonga la tarda del dia 7 de gener de 1761 i que van desencadenar tot el conflicte que ara descrivim i intentarem treure'n l'entrellat.

14.3. Les primeres actuacions després de l'incident

Després de l'amotinament de la gent de Fontllonga la tarda del 7 de gener de 1761 en contra del prior de Meià i a favor del bisbe d'Urgell, les notícies van arribar de seguida a les autoritats tant civils com religioses, com ja es desprèn dels documents que anem comentant. A partir dels quatre documents que ara estudiarem veurem la seva actuació o com es van anar desenvolupant els fets.

14.3.1. Carta del Sr. governador de Lleida al batlle de Fontllonga (11 de gener de 1761)⁶³⁶

És un document manuscrit en un full de quartilla, amb data 11 de gener de 1761. És la còpia de la carta que el governador de Lleida envia al batlle de Fontllonga amb ordres concretes sobre com ha d'actuar respecte als incidents del passat dia 7 de gener.

Tot i l'aïllament que vivien respecte a les grans vies de comunicació i les poblacions més grans com Balaguer o Lleida; des de Fontllonga el tinent de batlle que hi tenien establert el Marquès de Camarasa, va fer arribar la notícia de l'incident al governador de la ciutat de Lleida, ja que el poble formava part del seu corregiment, se suposa demanant-li com havia d'actuar si es tornava a repetir algun fet semblant. No poseïm la notificació del batlle o del seu tinent, però sí que tenim la còpia de la carta que el governador de Lleida els fa arribar el dia 11 de gener de 1761, on en molt poques ratlles queden ben explícites les ordres del militar que ordena al tinent de batlle que si es torna a repetir un fet semblant, que empresoni a les persones seglars; pel que fa a les armes requisades, que les tingui ben custodiades, i per últim li ordena que li faci baixar un testimoni autèntic de tots els fets que van succeir.

14.3.2. Carta del bisbe d'Urgell al governador de Lleida (13 de gener de 1761)⁶³⁷

La carta del bisbe d'Urgell, Francisco Joseph Catalán, al Governador de Lleida, és un document manuscrit en castellà de dues pàgines de foli. Aquesta carta l'acompanyava amb una còpia de la carta que li havia fet arribar l'ecònom de Fontllonga, on informava el bisbe detalladament dels successos ocorreguts a la seva parròquia la tarda del dia 7 de gener de 1761. Malauradament aquesta carta del mossèn al bisbe no s'ha conservat, però segurament aniria en la línia del document núm. 21 dels Exempts Meià que es troba a l'annex núm. 1. La carta del bisbe està escrita des de la parròquia de Tendruy, on estava de visita pastoral, amb data del 13 de gener de 1761. Cal deixar constància

⁶³⁶ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 23. Veure ANNEX núm. 5.

"Copia de la carta orden del Sr. Gobernador al Baile de Fontllonga Sr. Bayle de Fontllonga.

Tengo entendido el atentado que han usado algunos sujetos del Priorato de Meyá, entrando con armas en ese lugar, para tomar posesión de su iglesia. No permita Vmd. semejantes atentados, y si sucediere otra vez, vea Vmd. de apoderarse de los seglares, y ponerlos presos, dándome luego cuenta. Y ordeno que Vmd. tenga guardadas las armas que tomó y me envíe un testimonio auténtico de todo lo sucedido, procurando de su parte evitar todo insulto, y si ocurre otra novedad me dará cuenta de todo.

Lérida y enero 11 de 1761.

Semanat"

⁶³⁷ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 24. Veure ANNEX núm. 6.

que el governador ja estava al cas de l'incident i feia dos dies (11 de gener de 1761) que havia enviat instruccions al batlle de Fontllonga.

14.3.3. Carta del prior de Meià al bisbe d'Urgell (19 de gener de 1761)⁶³⁸

La carta, que ja hem comentat en part a l'apartat 14.2.4., és un document manuscrit en castellà, de dues pàgines en foli amb format d'instància, escrita pel prior de Meià i dirigida al bisbe d'Urgell. Li explica la seva actuació en Fontllonga i li demana al bisbe arranjar de forma amigable el litigi pel nomenament del rector del poble. Porta la data de 19 de gener de 1761. D'aquesta carta ja hem comentat la versió que el prior donava dels fets de la tarda del 7 de gener de 1761 a Fontllonga. Comentarem a les notes alguns fragments de la mateixa per poder apreciar encara més l'actitud de submissió del prior, Rafael de Subirà, davant el bisbe d'Urgell, on reconeix la seva errada de voler ocupar per la força l'església de Fontllonga, i al final li demana arranjar el conflicte de forma amigable sense llargs litigis a la justícia.

Adonem-nos del to submís del prior que ja expressa en l'encapçalament de la missiva: "*Ilmo. Señor. Mi más respetuoso absoluto Dueño y muy Sr. Mío (...)*". Hem de creure que aquesta actitud del prior era de veres i confiava que el bisbe també abaixés el to del seu discurs i tots dos afluixarien sense arribar a un plet. Però el bisbe no ho va fer, sinó tot el contrari, ja que la cúria Episcopal fa servir aquesta carta com a mostra de debilitat del prior que reconeix els seus errors i li serveix per carregar-se encara més de raó en contra seva. Això es pot veure en la carta que el bisbe envia al prior cap al 25 de gener de 1761 i que comentarem tot seguit. Creiem que el prior, Rafael de Subirà, en conèixer la contesta tan irada del bisbe a la seva carta de perdó i submissió, decideix tirar pel dret i ordena als juristes de la seva cúria que comencin els tràmits per l'expedient judicial per la propietat de la parròquia de Fontllonga i també per l'excomunicació de Jaume Camarasa i Josep Saumench. Ho fa en data de 3 de febrer de 1761, només quinze dies després de la carta que estem comentant i pocs dies després de llegir la contesta episcopal.

14.3.4. Carta del bisbe d'Urgell al prior de Meià (25 de gener de 1761)⁶³⁹

⁶³⁸ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 27. Veure ANNEX núm. 8. "*Ilmo. Señor. Mi más respetuoso absoluto Dueño y muy Sr. mío, habiendo merecido a V.S. Ilma. tanta y la más apreciada correspondencia y deseado yo cultivarla con la más sincera y afectuosa atención*". Després seguint la mateixa tònica, rebaixa els fets de l'intent d'ocupar la parròquia de Fontllonga i finalment reconeix la seva errada: "*Confieso Ilmo. Señor y mi Dueño que impelido y pensando que me incumbía erré aquel paso(...)*". Al final el prior demana al bisbe arranjar el conflicte de forma amigable sense llargs litigis a la justícia: "*(...) y cuando se ofreciese algún motivo litigable se acordase y tomase el expediente de que se terminase y declarase en derecho y de a bien la dependencia por los primeros y más cabales hombres de la Provincia, para eximirnos de expensas y molestias y conseguir el mismo fin de la justicia*".

⁶³⁹ Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADU) EXEMPTS MEIÀ núm. 28. Veure ANNEX documental núm. 9. El bisbe en un to de superioritat moral li retreu que li vulgui confessar el seu error per evitar litigis judicials sobre Fontllonga, si no havia fet cap protesta ens els nomenaments d'ecònom i rector: "*sin haberme protestado ni reclamado judicial ni extrajudicialmente los ejercicios de mi jurisdicción y visitas en ella, ni mi constitución de Ecónomo que en su vacante la rige: y sin que haya memoria de haberlo practicado V. S. con mis inmediatos predecesores ni en la intercalación de sus vacantes*". Després li recorda que el prior amb la seva actuació havia menystingut la seva jurisdicció i també el seu propi honor en organitzar l'escàndol "*Yo me abstraigo de los intempestivos procedimientos de V. S.(...) sin embargo de haber atropellado los fueros de mi Sagrada Dignidad, contra toda legal y canónica disposición; contra el honor de V. S. mismo, ocasionando su escandaloso estrépito infaustas turbaciones en un Pueblo tranquilo y gustosamente sujeto a las disposiciones del que reconoce por su legítimo Pastor y Prelado*". A continuació el vol prevenir que l'església de Fontllonga ja és de real patronat. "*Me reduzco a prevenir únicamente a V. S. el fundado derecho del Rey Nuestro Señor a las respectivas provisiones de*

Aquest document que comentem és la còpia de la carta manuscrita en castellà, de quatre pàgines en foli, que va escriure el bisbe d'Urgell com a resposta a la carta del prior de Meià. En la missiva el prelat d'Urgell li recrimina la seva actuació en voler ocupar violentament l'església de Fontllonga sense respectar la jurisdicció episcopal. També li comunicava que la parròquia és a la llista de les de lliure disposició i en jurisdicció del rei, segons el concordat amb la Santa Seu. Porta la data de vint- i- cinc de gener de 1761. La carta es signada pel bisbe, Joseph Fco. Catalán, a la parròquia de Soterranya, on es trobava de visita pastoral.

En la carta, veiem que el to que empra el bisbe és distant i de superioritat moral i espiritual respecte al prior i ja dóna a entendre que acabaran en un plet i que el bisbe jugarà a fons les seves raons per la propietat de la parròquia de Fontllonga. En primer lloc li comunica que la parròquia de Fontllonga és lliure i no del prior i que el bisbe d'Urgell en té la jurisdicció i l'autoritat, amb coneixement dels priors de Meià i sense contradicció per la seva part, especialment ara que a la mort del rector, havia nomenat ecònom i després rector sense cap protesta per la seva part. En segon lloc li retreu al prior que tot i tenir-ne coneixement, va voler ocupar-la de forma violenta i no ho va aconseguir a causa de l'actuació de la gent del poble que ho van impedir⁶⁴⁰. En tercer lloc el bisbe, en un to de superioritat moral, li retreu que li vulgui confessar el seu error per evitar litigis judicials sobre Fontllonga. Després li recorda que el prior amb la seva actuació havia menystingut la seva jurisdicció i també el seu propi honor en organitzar l'escàndol amb els homes armats. A continuació el vol prevenir que l'església de Fontllonga ja és de real patronat i d'aquesta manera l'aparta definitivament de la jurisdicció del prior, i finalment li recorda la seva obligació com a bisbe de comunicar al rei que el prior tenia la parròquia de Fontllonga abandonada.

esta Iglesia por su real concordato con la Santa Sede Apostólica, según el cual estado de Libre en que se halla y que S. M. lo tiene ya reconocido por suyo en los Catálogos de la Iglesias de libre colación y regia provisión y presentación de este Obispado, que de su real orden se le remitieron el Pontificado precedente". Li recorda la seva obligació de comunicar al rei que tenia la parròquia de Fontllonga abandonada: (...) *que tenga a bien cumpla Yo mi indispensable obligación de dar cuenta a S. M. del abandono de su fundado derecho a la Parroquial de Fontllonga, sin omitir circunstancia de cuantas intervinieron en su acometida (...)"*.

⁶⁴⁰ Aquests fets s'assemblen molt, però a l'inrevés, al que va succeir el dia 20 de juny a les quatre de la tarda a Vilanova de Meià, quan el bisbe de Guinda vol entrar a l'església de Sant Salvador i l'oficial del prior de Meià li barra el pas. **Villanueva Meyá. Razón de lo acaecido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.** En el segon document de la visita del bisbe d'Urgell Simeón de Guinda diu textualment: " *A las cuatro horas de la tarde del mismo día 20 salió su Ilma. de la posada y fue en persona a la iglesia parroquial de dicha villa de Villanueva de Meyá acompañado con su familia y de numeroso público, así de ella como de las demás parroquias pertenecientes al dicho priorato. Y habiendo llegado a las puertas de la iglesia las encontró cerradas y trancadas de dentro y que las guardaban algunos eclesiásticos, y entre ellos el dicho Dr. Serradell, a quien preguntó su Ilma. quien les había mandado cerrar y porqué motivo. A que respondió, que él las había mandado cerrar y las guardaba como oficial que se decía del priorato de Meyá con orden expresa del dicho prior, su prelado y principal, como lo hizo constar de una orden firmada del mismo prior, y que el motivo era porqué su Ilma. no administrase en aquella iglesia ni en todo el territorio de dicho priorato el santo sacramento de la confirmación, ni ordenes, a los feligreses de dicho priorato, y a otros algunos sin expresa licencia y permiso del dicho prior. A que dijo su Ilma. el obispo, mi señor, que por excusar escándalos y puede ser cosas de hecho que prudencialmente se podrían temer, no usaba de la fuerza que por derecho podía de mandar derribar las pertas de la iglesia para administrar en ella el santo sacramento de la confirmación"* Aleshores és el bisbe el que diu que te dret a enfonsar les portes de l'església de Vilanova de Meià per prendre'n possessió i administrar la confirmació, però no ho fa per evitar un escàndol públic. 45 anys després és el prior de Meià que segurament no ho fa per les mateixes raons a Fontllonga, tot i que anaven preparats per poder-ho fer.

Pel tracte de superioritat moral i de menyspreu del bisbe respecte del prior, queda clar que aquesta carta es podria considerar una veritable declaració de guerra i que a partir d'ara només quedarà una resolució judicial, la qual el bisbe considera guanyada per endavant. Després de rebre aquesta carta, el dia 20 de febrer de 1761, el prior de Meià demana a la seva cúria que comencin els tràmits pel procés d'excomunicació sobre Jaume Camarasa, tinent de batlle i Jaume Saumench, regidor, els dos de Fontllonga.

14.4. El procés d'excomunicació a Jaume Camarasa i Josep Saumench, tinent de batlle i regidor, respectivament de Fontllonga

14.4.1. Inici del procés d'excomunicació a la cúria eclesiàstica del prior de Meià (20 de febrer de 1761)⁶⁴¹

És un document de tres pàgines manuscrites, en paper mida foli, redactat en català. Es tracta de la notificació feta pel canonge Anton Font, vicari general i oficial del priorat de Meià, a Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, perquè compareguin davant la cúria Eclesiàstica del prior, per defensar-se de les denúncies que han rebut i que els pot suposar la seva excomunicació. Per afirmacions d'altres documents deduïm que Jaume Camarasa era el tinent de batlle de Fontllonga en nom dels marquesos de Camarasa, mentre que Josep Saumench era regidor de l'ajuntament.

Anton Font, prevere i canonge del monestir de Santa Maria de Meià, i vicari general i oficial del Priorat de Meià per lo Molt Illtre. Sr. Fr. Rafel de Subirá y Portolà, fa saber a Jaume Camarasa y Josep Saumench (tingent de batlle i regidor de Fontllonga) que el fiscal de la cort eclesiàstica del Priorat els imputa uns delictes que poden donar lloc a la seva excomunicació. Per aquesta raó són citats a comparèixer davant la cort eclesiàstica de Priorat de Santa Maria de Meià per a defensar-se de les acusacions que se'ls imputen. Porta data del dia 20 de febrer de 1761 i es autenticat pel notari de la cúria eclesiàstica, Josep Serradell i de Gualdo, que substitueix en aquest afer a Pere Oromir, notari públic de Vilanova de Meià.

Es conserva a continuació d'aquest document citat una còpia literal del mateix, però que porta lacrat al final el segell del priorat de Meià. És la còpia que es va fer arribar als denunciats, Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga.

14.4.2. Sentència de l'excomunicació de la cúria del Prior de Meià (26 de febrer de 1761)⁶⁴²

Document de tres pàgines manuscrites en format foli, redactades en llengua llatina. Es tracta de la sentència judicial de la cúria eclesiàstica del Priorat de Meià contra Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, on són excomunicats. Porta la data de 26 de febrer de 1761. Autenticació del document per part del notari de Vilanova de Meià i de la cúria del Priorat, Pere Oromir, en data 23 de juliol de 1761.

La ressenya del document és molt explícita: "*14. Sentencia año del 1761, en la causa de excesos fulminada contra el Bayle y Regidor de Fontllonga.*". A continuació fan constar que vistes les declaracions dels testimonis del fets, la suplicatòria del fiscal, les

⁶⁴¹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 29. Veure ANNEX núm. 10.

⁶⁴² ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 30. Veure ANNEX núm. 11. Sentència condemnatòria d'excomunicació: "*Sententiater difinimus et declaramus, praefactos Jacobum Camarasa et Josephum Saumench, esse publicos excommunicatos vitandos et uti tales publicandos in nostris ecclesys Parroquialibus, more solito, et ad id cartella expediri juxta nostra curia stilum, et expedita fixari in locis publicis de more, et stilo, pro ut cum praesenti definimus et mandamus. Datto in nostra Ecclesiastica Meyanense Audientia, die vigesima sexta, mensis February, anno a nativitate Domini millesimo septingentesimo sexagesimo primo Vt. Font Vic. Gen. et Offs.*"

lletres citatòries per als imputats i que aquests no van anar a declarar, seguint com veurem les instruccions de la cúria episcopal... fan pública la sentència condemnatòria d'excomunicació contra el tinent de batlle i el regidor.

Aquí acaba tot el procés judicial de la cúria del Priorat de Santa Maria de Meià contra Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, que a l'hora de la veritat no tindrà cap efecte pràctic, ja que veurem en el següent document (el núm. 32) que el bisbe l'anul·la, perquè el prior no té cap jurisdicció al terme de Fontllonga ni contra la seva gent, ja que són súbdits eclesiàstics del bisbe d'Urgell.

14.4.3. El bisbe d'Urgell anul·la l'excomunicació decretada pel prior de Meià (4 de març de 1761)⁶⁴³

Document de quatre pàgines manuscrites mida foli, redactades en llengua castellana pel bisbe d'Urgell, Francisco J. Catalán, on s'anul·la l'excomunicació decretada pel prior de Meià en contra de Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga.

El document comença amb la presentació de la persona del bisbe d'Urgell, on es fa constar els seus càrrecs i la seva autoritat, on es dóna a entendre superior al prior de Meià: "*Nos Dn Francisco Joseph Cathalan de Ocon por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica Obispo de Urgel, Príncipe Soberano de los Valles de Andorra, del Consejo de Su Majestad*". Tot seguit comença donant notícia de la imputació d'excomunicació dels afectats per part de la cúria del priorat de Meià, a causa d'una discussió que van tenir el dia 7 de gener amb un clergue de la comitiva que acompanyava el prior quan es va desplaçar fins a Fontllonga. Suposem que fa referència a l'incident que van tenir amb la mula que es volia quedar el tinent de batlle i el regidor i el canonge que va anar per terra.

Suposem que els dos afectats van ser assessorats pels juristes de la cúria del bisbe i els van aconsellar que no fessin cas de les citacions i no anessin a declarar ja que el prior no tenia cap jurisdicció espiritual a Fontllonga: "*(...) no habiendo ellos comparecido; por no reconocer ni deber reconocer por Superior legítimo ni competente, al que se supone serlo de dicho Priorato.*" Per justificar la seva actuació el bisbe fa un comentari no gaire afortunat sobre el poble menut de Fontllonga i l'excomunicació, tractant-los d'ignorats i incultes: "*Nos, considerando que hasta el nombre de Censura horroriza y aterra especialmente a la gente ruda y menos advertida del vulgo cristiano, y con singularidad en los pueblos cortos y menos cultos (...).*" Però de tota manera, com que això de l'excomunicació feia por, el bisbe deixa clar que el prior no pot actuar a Fontllonga ni contra la seva gent perquè no té cap jurisdicció. Tot seguit el bisbe escriu un ampli manifest a favor dels excomunicats i demana al rector i a tots el feligresos de la parròquia que no els tinguin com a excomunicats. També demana al rector que els accepti a l'església, al sacrifici de la missa i els administri tots els sagraments com uns feligresos normals. Ordena al rector de Fontllonga que instrueixi els seus parroquians que han d'obeir les ordres del seu bisbe. Mana també que la resta de feligresos tractin amb normalitat a Jaume Camarasa i Josep Saumench després de la publicació de la seva excomunicació per part del prior de Meià. Finalment li demana que no permeti a la seva església i parròquia cap acte de jurisdicció que no emani de la cúria episcopal. Per últim ordena al rector de Fontllonga que aquest mandat del bisbe sigui exposat en el sermó als seus feligresos els tres primers diumenges o dies de precepte a la missa major i un cop ho hagi fet, li faci arribar un certificat a la seva Secretaria. El document el redacta el dia 4 de març de 1761 el secretari del bisbe, Francisco López Falconette, des

⁶⁴³ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 32. Veure ANNEX núm. 13.

de la parròquia de Suterranya, on estaven de visita pastoral. A continuació de l'ordre episcopal hi ha la certificació redactada en català del rector de Fontllonga en data 25 de març de 1761, on deixa constància escrita que ja ha complert el mandat del bisbe⁶⁴⁴.

Amb aquest document es pot considerar tancat el cas de l'excomunicació del tinent de batlle i del regidor de Fontllonga, sense cap conseqüència pràctica, llevat dels mals de cap que va suposar per als acusats i pel rector. Aquesta anul·lació, com que no està protestada per la cúria del Priorat, s'ha de considerar una clara victòria del bisbe Francisco José Catalán sobre el prior Rafael de Subirà.

14.5. Procés judicial entre el bisbe d'Urgell, Francisco J. Catalán i el prior de Meià, Rafael de Subirà, sobre la jurisdicció eclesiàstica de la parròquia de Fontllonga

Com que en el procés judicial per dirimir qui tenia la jurisdicció espiritual sobre l'església i la parròquia de Fontllonga, les dues parts havien de presentar proves documentals de la seva propietat; aquests informes que ara expliquem ens poden apropar a la realitat de la població de Fontllonga i en general del priorat de Meià durant el segle XVIII. La llàstima fou que durant tot aquest segle sembla que els priors de Meià havien renunciat implícitament a aquesta parròquia, com es desprèn dels informes que ara entrem a estudiar.

14.5.1. Informe de la cúria eclesiàstica del priorat de Santa Maria de Meià on es vol demostrar que el prior té la jurisdicció espiritual sobre la parroquial de Fontllonga⁶⁴⁵

Document manuscrit de 15 pàgines mida foli, redactat en castellà i sense data concreta. És l'informe fet per la cúria eclesiàstica del priorat de Meià en què es vol provar de forma raonada i documentada que l'església parroquial de Fontllonga està situada dins el priorat de Meià, el prior exerceix la jurisdicció espiritual i és el rector de la dita església; per aquesta raó té dret a nomenar el vicari quan es produeix la vacant. En contraposició al que ha fet el bisbe d'Urgell, quan en morir el rector de la mateixa, n'ha anomenat el seu substitut. Aquest enfrontament és el veritable motiu de l'actual litigi.

a) Introducció del document

L'encapçalament del document és molt explícit:

“Manifestación del derecho que asiste al Muy Ilustre Prior de la Iglesia Prioral de Santa María de Meyá de la orden de San Benito, de ningún obispado, para proveer de cura en la iglesia parroquial del lugar de San Miguel de Fontllonga, del distrito del mismo Priorato, con motivo de haber muerto Pedro Camarasa presbítero que regía la cura de almas de la expresada iglesia.”

⁶⁴⁴ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 32. Veure ANNEX núm. 13. *“Jo Joseph Camarasa Prevere, Rector de la Parroquial Iglesia de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Oficialat de Balaguer. Comunicat lo present cartell en tres dies festius de precepte, a la Missa Major i he executat i completat més que en ell se'm prevé i mana. Dat el la Parroquial de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, als 25 de març de 1761.”*

⁶⁴⁵ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Veure ANNEX núm. 2.

En primer lloc, el document constata una certesa, que el priorat de Meià és una *prelatura nullius*, subjecte directament a la Santa Seu i amb territori separat de qualsevol bisbat i amb esglésies situades dintre del seu territori subjectes a la seva jurisdicció ordinària des de fa segles. En segon lloc que el prior, com un bisbe diocesà, té la seva cúria eclesiàstica, convoca sínodes, visita les esglésies del seu priorat i destina els clergues perquè exerceixin com a vicaris i rectors, que és allò que ara està en discussió a Fontllonga. En tercer lloc es fa constar que el prior de Meià té aquesta potestat quasi episcopal per privilegi de la Santa Seu o per prescripció, i per culpa de les guerres i altres calamitats, s'han perdut molts documents que afectaven les prerrogatives jurisdiccionals del prior de Meià. Segurament que aquesta manca de documents oficials afavorirà les raons del bisbe.

b) Proves documentals de que l'església de Sant Miquel de Fontllonga sempre havia estat dintre del districte i sota jurisdicció espiritual del Monestir de Santa Maria de Meià

Com que s'han perdut els títols a causa de les guerres i altres desgràcies, que provaven que l'església de Fontllonga sempre havia format part del territori del monestir de Meià, des que era una abadia benedictina i més tard un priorat, la cúria del prior aporta proves documentals antigues per demostrar aquesta pertinença. Podem remetre'ns al capítol 2n d'aquest treball on apareixen la majoria d'aquests raonaments, la major part dels quals surten al llibre del pare Roig sobre el priorat de Meià.

1. La primera prova és la donació que fa Ermengol (*Armengaudus Polleno*), fill de Guitart Guillem de Meià, senyor jurisdiccional del castell termenat de Meià, quan era ardiaca de la catedral de Barcelona. L'ardiaca fa donació de totes les esglésies que havia heretat del seus pares, a l'abat i monjos del monestir de Santa Maria de Meià, el dia 7 anterior a les calendes de febrer (26 de gener) del 1095. Entre les moltes esglésies que s'incorporen a l'abadia de Meià hi consta la de Fontllonga: "*Dono omnes ecclesias de cunctis honoribus quae dudum fuerant de meis genitoribus = cum directis ejusdem omnibus. = De Fontelongo easdem ecclesia, suasque voces et pertinencias etc*". Aquest document amb el llistat de totes les esglésies incorporades es guardava a l'Arxiu del Priorat⁶⁴⁶.

⁶⁴⁶ . Les esglésies i capelles que formaven part de la *prelatura nullius* del priorat de Meià i algunes d'aquestes coses referides a la jurisdicció espiritual de Fontllonga que aquí es certifiquen, estan documentades al segle XVII pel pare Joan Gaspar Roig i Jalpí i al segle XVIII pel prior il·lustrat Manuel Abad y Lasierra.

. ROIG I JALPÍ, Joan Gaspar. *Tratado de las excelencias y antigüedades del priorato de Santa Maria de Meyá [...]*. op. cit.

En el capítol VIII, quan enumera les rendes i propietats del priorat de Santa Maria de Meià cita textualment amb el número 14:

14. *Al castillo de Fontllonga, los diezmos, los censos i las esglesias*

En el capítol IX "*De las iglesias y capillas del Priorato(...)*", enumera les de Fontllonga:

44. *San Miguel Arcángel en Fontllonga, es parroquial. Y en ella hay instituidas dos cofradías bajo la invocación de Nuestra Señora del Rosario la una, y la otra bajo la gloriosa vírgen y mártir Santa Bárbara*

45. *San Miguel Arcàngel, en el castillo,*

46. *San Bernabé apóstol, en dicho término de Fontllonga*

Finalment en el capítol X, quant enumera les 32 poblacions i territoris on el prior exercia la jurisdicció espiritual, assenyala amb el número 24:

24. *El lugar de Fontllonga.*

2. Quan es va perdre la dignitat abacial del monestir de Meià, passant després a dignitat prioral, es va mantenir tota la jurisdicció espiritual anterior, com prova un document notarial de l'any 1642, que no transcrivim.

3. Per aquesta raó si el prior del Monestir de Meià és el principal prelat del seu territori, també és el principal rector de les seves parròquies i per aquesta raó li pertoca nomenar els rectors i vicaris de les mateixes.

Per això també li pertocava fer-ho a l'església de Sant Miquel de Fontllonga quan va quedar vacant. Aquest dret prioral està tan fora de tot dubte que es dediquen a presentar una colla d'aquests nomenaments, els documents dels quals es conserven a l'Arxiu Prioral d'ençà el segle XIII. La llàstima d'aquests nomenaments és que no tenen una seguida i fan salts molt grans en el temps que després aprofitarà l'informe episcopal per rebatre'ls.

4. L'any 1205, l'abat Beltran de Santa Maria de Meià, amb el consentiment dels seus monjos, nomena com a vicari de Fontllonga, el clergue Arnau. És reserva l'abat una certa porció dels fruits que es recullin dels delmes.

5. L'any 1458 el poble de Fontllonga va ser devastat i quedà en ruïnes per culpa de les guerres i el vicari de la parròquia renuncià a la mateixa en temps del prior Pere de Vilanova, ja que s'havia quedat sense parroquians i feligresos i per tant sense rendes per poder subsistir. Aquest fet del despoblament absolut de Fontllonga també queda demostrat en la "Carta de poblament de Fontllonga i Orenga⁶⁴⁷," de l'any 1556 i en el mapa del Marquesat de Camarasa⁶⁴⁸ d'aquesta mateixa època.

. Biblioteca de Real Academia de la Historia (BRCH). Madrid. *Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*. ABAD Y LASIERRA, Manuel. (...) Aquests documents manuscrits, segons el seu autor, són copiats directament de l'Arxiu del Monestir de Santa Maria de Meià, els quals transcrivim donat que són l'origen de l'abadia de Meià i després del Priorat, i diuen textualment:

1. 1091. *A seis de los idus de enero de este año, don Guitardo Guillermo, señor de Meyá, junto con su mujer doña Guilia, hallándose en el Monasterio de Meyá, a ruegos de su hijo Armengol, cumplen la promesa que le habían hecho delante del Prelado Bernardo, en tiempo del abate Raimundo, cuando era niño, de darle el Monasterio de Meyá y las iglesias de su honor. Esta escritura fue solemnísima en su sentido y su forma y en su expresión, pues los señores del territorio disponen de todas las iglesias a favor de su hijo Ermengau, para que las posea en nombre de sus padres mientras vivan, y después las haga suyas, en cumplimiento de la promesa que le tenían hecha. Lo cual le otorgaron delante de Berenguer, su hijo, de Pedro Bernardo i de Ramon Sinfredo, testificante.*

2. *Tres días después volvieron los mismos señores al Monasterio de Meyá y a presencia de los antecedentes, los monjes, clérigos, militares y número considerable de personas distinguidas, renovaron la misma donación y entrega de las iglesias a su hijo Ermengau, encargando al hermano mayor Raimundo, y los demás hermanos, que respecto de ser Ermengau clérigo indefenso, cuidasen de sostenerle en sus derechos: Esta es la Escritura Cardinal de la Diócesis de Meyá, de los derechos del Patronato en aquella iglesia, del origen de los Piores y sus prerrogativas (...).*

3. 1095. *A treinta de enero (2 kalendas de febrero) de este año, noticioso don Armengol de la muerte y testamento de su padre, por el que quedaba dueño de las iglesias de su honor. Al día siguiente de la publicación del testamento, unió todas las referidas iglesias que especifica al Monasterio de Meyá, erigiéndolo en Primera Sede i matriz de todas las otras, formando la Diócesis y territorio exento, con la jurisdicción eclesiástica conforme al estilo de aquellos tiempos, quedando el mismo Ermengau, Señor, Patrono y Prelado de todas ellas, y Preósito del Monasterio de Meyá.*

⁶⁴⁷. ÁLVAREZ MÁRQUEZ, M.ª Carmen. *La cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)*. op cit.

Aquesta historiadora fa un estudi en profunditat sobre les cartes de poblament de Fontllonga i Orenga, poblacions del Priorat de Meià que formaven part del Marquesat de Camarasa i que es conserven a l'Archivo Ducal de Medinaceli de Sevilla. Les cartes de poblament són concedides pels Marquesos de Camarasa, Diego de los Cobos i Francisca Luisa de Luna, per poblar de nou i posar en explotació els termes de Fontllonga i Orenga que durant el segle XIV havien quedat despoblats, tal i com queda

6. El dia 28 de març de l'any 1477, un cop incorporada la vicaria de la parròquia de Fontllonga al capítol de Santa Maria de Meià, aquests nomenen vicari *ad nutum* de l'església de Fontllonga al reverend Antoni Grau. El 1584, els canonges del Monestir de Meià nomenen Vicari Conductici *ad nutum* de Fontllonga a prevere Juan Espanya. Aquest nomenament diuen que està registrat a l'Arxiu Capitular amb el número 26.

7. La unió temporal de la parròquia de Fontllonga al capítol de Meià expliquen que ho proven els Llibres de Bateigs, Òbits i Casaments de la parroquial de Fontllonga de l'any 1617 fins el 1631, quan n'era vicari en nom del Capítol, Josep Rossell i aquests llibres es guarden a l'Arxiu Capitular de Meià.

En el mateix Arxiu Capitular es troben també els Llibres del Bateigs, Confirmacions i Òbits de la Parròquia de Fontllonga, dels anys 1631,1632 i 1633, quan servia la dita parròquia com a vicari el mateix Josep Rossell.

També es conserva la certificació del vicari general del priorat de Meià de la visita que va fer a l'església de Fontllonga el 1633⁶⁴⁹. Aquests documents es van fer servir en una causa judicial que es va seguir a la Cúria Romana entre el Priorat i el Bisbat. A la mateixa causa de la Cúria Romana es troba també el testimoni d'una querella judicial en contra del visitador enviat pel bisbe d'Urgell a la parròquia de Fontllonga que no li pertocava ja que era potestat del visitador del prior de Meià. Això vol dir que el 1633 el bisbe de la Seu ja considerava Fontllonga com una parròquia sota la seva jurisdicció i ja hi enviava el seu visitador. De tota manera i davant la ferma oposició del prior, el visitador del bisbe de la Seu d'Urgell va haver de renunciar a la visita. Estem en el primer any de la prelatura del prior Josep de Jalpí, quan encara no n'havia pres oficialment possessió (la va prendre el 15 d'agost de 1633) i pel que sembla el bisbe,

explicitat en el document que comentem. Diu l'autora textualment: *"Aparentemente, la iniciativa de la concesión partió de los titulares del dominio, es decir, Diego de los Cobos y Francisca Luisa de Luna, con una finalidad claramente expresada, como era la de incentivar el poblamiento y puesta en explotación de la zona y remediar la situación de indigencia y depresión en que se hallaba. No se trataba de fundación de nuevas villas, sino de reconstruir un núcleo local, más o menos desarrollado, preexistente, como se pone de relieve cuando en ambos documentos se dice expresamente "poblen de nou".* A Fontllonga s'hi van establir com a enfiteutes 13 famílies i a Orenga 3.

⁶⁴⁸. Diversos autores. *ATLES DE LES VILES, CIUTATS I TERRITORIS DE LLEIDA*. Edita Diputació de Lleida i Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (demarcació de Lleida), 2001. Vegueries i corregiments núm. 408. Referència del mapa: Descripción y pintura de la villa de Camarasa y lugares de que se compone dicho Marquesado, que son 35 como parece por dicha pintura, y en cada uno de ellos se declara las casas que son, y los lugares que están despoblados, y a quienes pertenecen sus xurisdicciones. Data s. XVI. Arxiu AGFCD Medinaceli . Signatura: Mapas y planos. Camarasa.

En aquest mapa del Marquesat de Camarasa de mitjan segle XVI, de la mateixa època que la carta de poblament que hem citat a la nota anterior, apareix Fontllonga dibuixada i descrita d'aquesta manera: *Font Longna 10. Despoblado. La jurisdicción ciminal del Marquesado.*

⁶⁴⁹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Veure ANNEX núm. 2. *"En cuyos autos se halla también certificación de cómo el reverendo Benito Terrer, presbítero, en calidad de Vicario General por el muy Ilustre Dn. Joseph de Jalpí y Julià, Prior del Monasterio de Santa María de Meyá, visitó la iglesia parroquial del lugar de Fontllonga el día 29 de mayo 1633".* A la mateixa causa de la Cúria Romana es troba també el testimoni d'una querella judicial en contra del visitador a la parròquia de Fontllonga que havia fet la visita en nom del bisbe d'Urgell i no li pertocava ja que era potestat del visitador del prior de Meià. *"queja judicialmente hecha por el Promotor Fiscal de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, contra el reverendo Juan Badía, presbítero, como a visitador nombrado por el Muy Ilustre Cabildo de la Seo de Urgel en sede vacante, a cusa de haber el citado Badía atentadamente visitado la iglesia parroquial de Fontllonga a los 4 del mes de julio 1633; siendo como era dicha parroquia de la jurisdicción del Muy Ilustre Prior del Monasterio de Santa María de Meyá"*

aprofitant la interinitat enviava a Fontllonga el seu visitador. Josep de Jalpí no ho va permetre.

8. Com que hi havia disputa per la jurisdicció eclesiàstica de la parròquia de Fontllonga, entre el prior i el bisbe, dos veïns d'aquest poble no volen pagar el delme del bestiar i la llana al priorat de Meià. La controvèrsia acaba en un litigi judicial a la cúria de Meià que va finir amb la sentència a favor del prior el 1658.

9. El 23 de maig de 1656 el vicari general del priorat de Meià, el canonge Pere Joan Molner, nomena un ecònom per a la parròquia de Fontllonga, i després convoca concurs per ocupar la vicaria vacant, i l'any 1661 es torna a repetir el mateix procés⁶⁵⁰. En aquesta època el prior de Meià encara defensava la seva propietat sobre la parròquia de Fontllonga.

10. Confirma encara més la jurisdicció espiritual i quasi episcopal que el prior de Meià tenia sobre l'església parroquial de Fontllonga les múltiples visites que hi van realitzar els mateixos priors o els seus visitadors durant més de setanta anys : *“como son en los años 1634, 1636, 1637, 1638, 1639, 1641, 1642, 1647, 1653, 1654, 1656, 1657, 1659, 1662, 1665, 1671, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1681, 1682, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1702, 1703 y 1705. Como todo consta de los registros de la Curia Eclesiástica del priorato de Meyá, que para en el Archivo del Cabildo del mismo Monasterio“*. Adonem-nos que les visites del prior de Meià a la parròquia de Fontllonga estan documentades fins l'any 1705.

11. També demostra la jurisdicció espiritual sobre Fontllonga, que en el registre l'Arxiu de la cúria eclesiàstica del Priorat de Meià corresponent a l'any 1707, en data 12 de febrer, es va redactar un edicte a favor de Francesc Camarasa de Fontllonga, per a ser promogut al sotsdiaconat. És l'últim document del prior de Meià sobre la jurisdicció espiritual de Fontllonga i ens trobem en plena Guerra de Successió.

També demostren la pertinença de la parròquia de Fontllonga al priorat de Meià l'assistència dels seus vicaris als diversos sínodes del Priorat des del 1310 fins el 1647, com consta en el llibre titulat *Lucerna Ecclesiae Collegiata Monastery Beatae Mariae de Mediano*, que es guardava a l'Arxiu de del Priorat. Aquest any hi va assistir el rector Tomàs Andreu.

Però en el capítol 4 del nostre treball, en parlar dels sínodes de Meià trobem també que en el sínode 1659 hi va assistir el vicari Lluç Nereda; en el de 1687 el vicari Ignasi Armengau. Aquest és l'últim sínode de Meià en què hi es present el rector o el vicari de Fontllonga, ja que en el següent celebrat el 1796 ja no hi assisteix cap capellà de la parròquia, segurament ja era del bisbat d'Urgell.

⁶⁵⁰ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Veure ANNEX núm. 2. *“(…) hallándose vacante el vicariato de Fontllonga por muerte del reverendo Tomás Andreu, presbítero, constituyó en ecónomo de dicha parroquial al reverendo Lucas Nedera, presbítero. Y consecutivamente por el mismo Vicario General, a los 26 del citados mes y año fueron de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá despedidas letrascitatorias por concursos al vicariato vacante de la iglesia parroquial de Fontllonga.”* L'any 1661 es torna a repetir el mateix procés: *“En el año 1661, a los 23 del mes de noviembre, hallándose vacante el Vicariato de la ya citada iglesia por muerte del reverendo Pedro Garreta, vicario de la misma, el enunciado Pedro Juan Molner, presbítero en los nombres y con las autoridades arriba referidas, constituyó en ecónomo de la predicha parroquia a Miguel Serra, presbítero, como todo parece del registro de la citada Curia Eclesiástica, que empezó en el año 1655 y acabó en el año 1672, que se halla recóndito y aguardado en el Archivo del citado Cabildo de Meyá.”*

12. La pertinença de Fontllonga al priorat de Meià ho demostra també el fet de les causes processals iniciades pel prior de Meià, Josep de Jalpí i Julià, juntament amb el vicari de l'església parroquial de Fontllonga l'any 1641 a la Reial Audiència de Barcelona, contra Bartomeu Camarasa i altres particulars de la Parròquia de Fontllonga i les sentències favorables a Meià de la mateixa.

13. Una altra comprovació, i per la cúria de Meià definitiva, que Fontllonga pertany al priorat de Meià, és una sentència de la Sagrada Rota de 1664, en la què consta que la parròquia de Fontllonga està unida al monestir de Meià.⁶⁵¹ En aquests anys el bisbe d'Urgell ja intentava apoderar-se la parròquia de Fontllonga i havia nomenat el clergue Pedro T com a rector, després d'un concurs per ocupar la rectoria. La sentència de la Sagrada Rota, dona la raó al Prior de Meià i li diu que la parròquia no ha de sortir a concurs, sinó que és el prior el qui pot nomenar el vicari, però acaben nomenant la mateixa persona.

14. L'última prova aportada a favor del priorat de Meià sobre la parròquia de Fontllonga data del 5 de maig de 1664 i també és una sentència de la Cúria Romana que obligava al prevere Domingo Vilar (intrús), que havia ocupat incorrectament la rectoria de Fontllonga, a tornar els fruits de les primícies que havia percebut de forma il·legal⁶⁵². Fan constar que aquests documents es conserven a l'arxiu de la cúria eclesiàstica del Priorat i Monestir de Santa Maria de Meià i els originals amb els autos de la causa es troben a la cúria Romana.

De tot això que s'ha exposat es considera provat el dret que assisteix al Prior de Santa Maria de Meià per nomenar el vicari de la parròquia de Sant Miquel de Fontllonga, que aleshores estava vacant per la defunció del reverent Pere Camarasa, i al mateix temps que la dita església parroquial estava unida i incorporada al monestir de Meià i per aquesta raó el prior és el rector i principal clergue de la mateixa. Per la mateixa raó el bisbe d'Urgell no tenia cap dret a exercir actes de jurisdicció espiritual a la parròquia de Fontllonga.

⁶⁵¹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Veure ANNEX núm. 2. *“con la que fue declarado ser de ningún valor la práctica apostólica que impetró Domingo Vilar, presbítero, del Vicariato de la parroquia de San Miguel de Fontllonga districtual del Priorato de Meyá, con el falso pretexto de ser dicho beneficio collativo y sujeto a concurso respecto de haber hecho constar por párroco del Muy Ilustre Prior y canónjia del Monasterio de Santa María de Meyá, que el vicariato de dicha parroquia era Vicario Conducticio a movable. Y que dicha iglesia parroquial era unida e incorporada a dicho Monasterio. De cuya Rotal Sentencia consta también, que por el Muy Ilustre Prior del Monasterio predicho, con consejo de sus canónigos, a los veinte mayo 1656 fue deputado en vicario a movable de la misma parroquia Lucas T. como a unida e incorporada de muchos siglos, y desde el año 1095 al Monasterio de Santa María de Meyá. “*

⁶⁵² ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Veure ANNEX núm. 2. És una sentència de la Cúria Romana que obligava al prevere Domingo Vilar (intrús), que havia ocupat incorrectament la rectoria de Fontllonga, a tornar els fruits de les primícies que havia percebut de forma il·legal: *“se despidió breve ejecutorial de la Curia Romana a favor del Muy Ilustre Prior y canónigos del Monasterio de Meyá, contra el antedicho Domingo Vilar, presbítero, intruso en la iglesia parroquial de Fontllonga, a efecto de liquidar los frutos malamente por aquel percibidos de todo el tiempo que detuvo dicha parroquial iglesia. Así mismo fue despedido otro breve ejecutorial de la misma Curia Romana a los 9 de mayo de 1664, instando los mismos Muy Ilustre Prior y canónigos, contra el citado Domingo Vilar, a efecto de cobrar las costas ocasionadas en la prosecución de la causa introducida en la ya dicha Curia Romana por su intrusión en la parroquial iglesia referida. “*

Fins aquí són les proves i els raonaments fets des de la cúria de Meià per demostrar el dret que assisteix al prior de Meià sobre Sant Miquel de Fontllonga. Però hi ha un fet objectiu i inqüestionable ja que totes les proves, nomenaments, sentències Rotals i de la Cúria Romana abasten fins al segle XVII i els primers anys del XVIII. El 12 de febrer del 1707 té lloc l'últim acte de jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià respecte a Fontllonga que han fet constar a la documentació, que és un edicte per promoure Francesc Camarasa, acòlit de Fontllonga, al sotsdiaconat. A partir d'aquesta data els priors de Meià, aparentment, no tenen cap relació amb la parròquia de Fontllonga i serà ara quan els bisbes d'Urgell se la fan seva, sense que els priors de Meià facin cap protesta contra els nomenaments de rector i els demés actes ordinaris de jurisdicció espiritual. Aquests 54 anys (des de 1707 fins 1761) en què els priors de Meià sembla que renuncien a la parròquia de Fontllonga, serà l'argument bàsic de la part del bisbat per demostrar-ne la jurisdicció i pacífica possessió de la mateixa durant al menys 40 anys. L'intent de recuperar per la força l'església i la parròquia de Fontllonga per part del prior, Rafael de Subirà, el dia 7 de gener de 1761, segurament que mal aconsellat, va ser com jugar-se els seus drets a una sola carta. Per l'enrenou organitzat, sembla que no li va sortir gaire bé.

14.5.2. Informe de la cúria eclesiàstica del bisbat d'Urgell on es vol demostrar que el bisbe té la jurisdicció espiritual sobre la parroquial de Fontllonga⁶⁵³

El document manuscrit en castellà de vint-i-quatre pàgines de foli, és un extens informe jurídic molt acurat en tots els seus detalls i arguments i sense data, redactat en la cúria del bisbe d'Urgell. Es rebaten una per una totes les argumentacions del prior sobre els drets que tenia a l'església de Sant Miquel de Fontllonga, que estan explicitades en l'informe de la cúria eclesiàstica del monestir de Meià, comentat a l'Annex núm. 2 (Exempts Meià, núm. 20). En aquest informe episcopal es dona també notícia de totes les actuacions jurídiques del bisbe d'Urgell a Fontllonga, sempre segons la versió episcopal, legítimes i conforme a dret. També s'explica segurament de forma esbiaixada i poc objectiva, l'actuació, quasi criminal, del prior i el seu seguici, volent ocupar per la força l'església de Fontllonga, organitzant un gran aldarull i excomunicant els dos regidors del poble que els van plantar cara en nom del bisbe, per defensar-ne la seva jurisdicció.

a) Introducció del document

Només l'encapçalament del document ja deixa les coses clares de les argumentacions que es faran servir des de la cúria episcopal i de qui, a priori, té tota la raó en el litigi:

Jurídica Evidencia

Con que se manifiesta el legítimo e indubitable derecho y rectísimo proceder del Ilmo. Señor Don Francisco Joseph Cathalán de Ocon, Obispo de Urgel etc, a la provisión de la parroquia del lugar de Fontllonga de su Obispado, con exclusión de las injustas pretensiones del M. I. Prior de Santa María de Meyá.

Comença el document exposant en forma de 13 punts els fonaments jurídics que manifesta i al·lega el prior de Meià per provar els seus pretesos drets a l'església parroquial de Sant Miquel de Fontllonga i que segueixen l'ordre de l'exposició del document prioral. Però abans de començar a rebatre'ls raonadament, ja deixen clar per endavant els assessors jurídics del bisbe que, el prior de Meià no té cap prova jurídica al seu favor i a més ho posa en evidència el fet que s'ha volgut apropiat i usurpar-los la parròquia de Fontllonga algunes vegades: “*De cuyos fundamentos, si bien se reparan,*

⁶⁵³ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 26. Veure ANNEX núm. 7.

no solo no resulta prueba alguna jurídica a favor de dicho Prior y Canónigos de Meyá en la citada Parroquial de Fontllonga y evidencian algunos atentados hechos por el mismo Prior y Canónigos al usurparse dicha Parroquial.“

b) Argumentació de la cúria del bisbat

A continuació posarem punt per punt els arguments esgrimits per la cúria prioral per demostrar la seva possessió sobre Fontllonga, seguits dels arguments del bisbe on els rebat i els deixa en un no res. Passem-los a comentar.

1. Els assessors del bisbe ja discrepen que *Fontelonga* vulgui dir Fontllonga. Després afirmen que la donació que fa Ermengol de les seves esglésies a l'abadia de Meià, com que no té cap document que demostrï que eren de la seva propietat, tampoc té cap valor jurídic. També invalida la donació, segons el bisbe, el que si els pares d'Ermengol eren seglars, no podien tenir cap jurisdicció espiritual o quasi episcopal sobre l'església de Fontllonga⁶⁵⁴.

2. Posen en entredit que, tot i que abans el monestir de Meià era una abadia amb monjos i després va passar a ser un priorat amb canonges, ni abans ni després mai havien tingut la jurisdicció quasi episcopal sobre Fontllonga perquè l'ardiaca Ermengol no la podia transmetre ja que els seus pares no podien tenir cap jurisdicció eclesiàstica i per això Fontllonga sempre havia estat del bisbat d'Urgell.

La conclusió final que se'n pot treure d'aquest raonament episcopal és que no sols Fontllonga, sinò totes les parròquies del priorat de Meià, serien del bisbe i el prior no hi tindria cap jurisdicció. Això sabien del cert que no era veritat i se'n guardaven molt de dir-ho o sinò, fem memòria del litigi a Vilanova de Meià el 1716.

3. Afirmen a la cúria episcopal que no serveixen com a proves de jurisdicció espiritual sobre Fontllonga alguns procediments judicials fets a l'Audiència de Barcelona l'any 1653 i que apareixen als punts 8 i 12 de la seva argumentació.

És ben curiosa aquesta afirmació que si en un document de l'Audiència de Barcelona posava parroquial de Sant Miquel de Fontllonga, priorat de Meià; això només sigui una afirmació narrativa i que no tingui cap valor jurídic.

4. Tampoc serveixen com a prova els actes de possessió que vol al·legar el prior, ja que es fonamenten en la immemorial prescripció i en cap document consta la jurisdicció quasi episcopal del prior de Meià sobre les parròquies que diu que són del priorat⁶⁵⁵. Aquí s'atansen els assessors jurídics del bisbe al comentari que hem fet al punt núm. 2.

⁶⁵⁴ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 26. Veure ANNEX núm. 7. *“El derecho que pretende el Muy Illtre. Prior de Santa María de Meyá en la Iglesia Parroquial del lugar de Fontllonga, lo funda principalmente en una supuesta donación o unión hecha por Don Armengaudo Polleno, Arcediano de la Santa Iglesia de Barcelona en el año 1095, al Monasterio de Abad y Monjes de Santa María de Meyá, de la orden de Sant Benito: Dono omnes ecclesias de cunctis honoribus, que dudum fuerunt de meis genitoribus == cum directis ejusdem omnibus == De Fontelonga eadem ecclesias, suc asque voces et pertinentias etc”.*

⁶⁵⁵ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 26. Veure ANNEX núm. 7. *“(…) cuyos actos posesorios parece quiere fundar la immemorial prescripción que alega al principio de su manifestación, confesando ingenuamente que no consta de privilegio alguno apostólico la jurisdicción cuasi episcopal que pretende en su Priorato y en todas la iglesias sitas dentro de los límites de su territorio, y únicamente aparece, quiere fundarla en la dicha immemorial prescripción con que dice que de muchos años a esta parte ejerce la dicha cuasi episcopal jurisdicción en el distrito de su Priorato y en las iglesias sitas dentro del mismo distrito, con aprobación de la Santa Sede y Tribunal de la Santa Rota. “*

5. Pel bisbat, com que el prior no posseeix cap títol més que el document de donació d'Ermengol, la resta d'al·legacions no tenen cap valor jurídic i per aquesta raó no poden servir com a proves “(...) *las nominaciones de curas y demás que se hace mención en los números 4,5,6 y 9. Porque la primera nominación de cura que alega en dicho número 4 dice fue el año 1205 por un abad de dicho Monasterio, y de este año hasta 1458 no alega nominación alguna de cura ni otro acto posesorio en dicha Parroquia*”. A més, la nominació de 1205 no queda constància que tingués efecte i el que de veritat va regir la parròquia va ser el rector nomenat pel bisbe i aquesta nominació de l'abat només fos per apoderar-se de la mateixa.

6. No serveixen tampoc com a proves de jurisdicció espiritual allò que s'al·lega als punts 4 i 5, quan el 1458 es va despoblar Fontllonga a causa de les guerres i el vicari, Guillem Rossell, renuncia a la vicaria a favor del prior i el 1459 aquest la uneix al capítol de canonges de Santa Maria de Meià. Aquí encara fan un comentari pejoratiu en contra del prior, ja que aquest, aprofitant-se del temps de guerres va usurpar la rectoria de Fontllonga al bisbat.

7. Tampoc tenen cap valor per la cúria episcopal les nominacions de vicari de Fontllonga que va fer el prior els anys 1547 i 1584 a favor dels reverends Antonio Grau en el de 47 y Juan España en el de 84, ja que segons el seu raonament només va ser una excusa per tal d'usurpar la parròquia al bisbat. Aquests nomenaments els fan al priorat de Meià abans i després de la carta de poblament de Fontllonga (1556).

Segons la cúria del bisbe, les nominacions de vicari per part del capítol de canonges del Priorat que consten l'any 1547 fins al 1584 no tindrien tampoc cap valor de prescripció ja que només agafen trenta-set anys de possessió i no els quaranta que per llei pertocaria.

-7.1. Alguns comentaris sobre el despoblament i la nova repoblació de Fontllonga, mitjançant la Carta de Poblament (1556)⁶⁵⁶.

Allò que no tenen en compte els assessors jurídics del bisbe és que el 1458 havia quedat deshabitat i rònec el terme de Fontllonga i que no va ser repoblat de nou pels Marquesos de Camarasa fins el dia 9 de desembre de 1556 (98 anys després) en que redacten la

⁶⁵⁶ ÁLVAREZ MÁRQUEZ, M.ª Carmen. *La cartas pueblas de Fontllonga y Orença (año 1556)* op. cit. La Carta de Poblament de Fontllonga comença amb aquestes afirmacions: “*Atenent y considerant que en les terres no cultivades ni poblades se pot així bé fer lo servei a Deu com encara donar útil ni profit als senyors de aquelles; per so, per quant en lo terme de Fontllonga del Marquesat de Camarasa ninguna de aquestes ni altres coses se pogan fer per causa d'estar així rònegues, despoblades y deshabitades, és determinat amb exprés consentiment y voluntat dels molt il·lustres Don Diego de los Cobos y de Luna y Dona Francisca de Luna, Marquesos de Camarasa y senyors de dit lloch y terme de Fontllonga, per que per medi del poblar, cultivar y conrear les dites terres de Fontllonga les predites coses vinguen a son degut effecte (...)*” Després s'enumeren els 13 vassalls que signes la carta de poblament: “*(...) En Bartomeu Boxadós y En Francesch Baxadós y En Bartomeu Baxadós y En Benet Gispert y En Tomás Ferrer y N'Anthoni Bosast y En Pere Balaguer y N'Anthoni Serra y En Johan Mas y En Johan Torrent y En Pere Nadal y En Pere Reu y En Francesc Gaurí, prometen vassallatge y homenatge de vassallatge y fidelitat de pagar tots anys dotze lliures barceloneses de quístia o sensos ho vulgarment dit tribut o vassallatge de senyoria (...). Mes, los atorguen los dits senyors als dits vassalls que puguen fer una casa cada hu y col·loque'ls y fals establiment de aquelles, ab tant pati y corrals com voldran y tantes cubertes com voldran (...)*”. Quan es citen els delmes a l'onzena de cada producte que es pugui cultivar i allò que han de pagar per portar la verema la trull del senyor diu textualment: “*(...) verema portada al trull del senyor, pagant un pa per càrrega y una tallada de formatge y asò dins lo terme, y així mateix la del rector (...). Mes avant prometen la pròmia, so és, de trenta quatre una, al rector qui ara és ho per temps serà, ho verament en aquell qui la servitud en la església los farà y de dret li provindrà.*”

Carta de Poblament per assentar-hi tretze noves famílies. Sense les famílies que paguessin el delme de les collites a la parròquia poc podia un vicari residir i subsistir dignament a Fontllonga i segurament que les nominacions de vicari per part del capítol de canonges de Santa Maria de Meià només era nominatiu els anys 1547 i 1584, fins que hi tornés a haver habitants al poble. Aquest fet no es va donar al menys fins el 1559. Cal fer menció que en la Carta de Poblament de Fontllonga de 1556, es parla explícitament de la despoblació total del poble i una de les clàusules que imposen els Marquesos de Camarasa és que els nous vassalls i pobladors es construeixin la casa nova durant dos anys després de la redacció de la Carta de Poblament: “*Mes avant se obliguen dits vassalls en fer foch i estada en lo dit lloc ho terme dins dos anys dia de sia Nadal del any 1559*”. Quan en la Carta de Poblament es cita la trenta-quatrena de les collites que s’han de pagar al rector, deixen bastant clar que en aquell moment no n’hi havia, però no diuen si la rectoria ha de ser de la jurisdicció del priorat de Meià o del bisbat d’Urgell: “*(...)Mes avant prometen la pròmia (primícia), so és, de trenta quatre una, al rector qui ara és ho per temps serà, ho verament en aquell qui la servitud en la església los farà y de dret li provindrà.*” Aquestes afirmacions tant genèriques (*aquell qui la servitud en la església los farà y de dret li provindrà*), parlant en temps futur potser amagaven ja el litigi per la parròquia de Fontllonga entre el prior i el bisbe, o si no, no s’explica la fixació de la cúria episcopal capficats que el prior de Meià els la vol prendre i usurpar.

8. En aquest punt fan notar la contradicció en què cau el prior de Meià, que sempre parla dels mossens de la parròquia de Fontllonga com a vicaris conductius nomenats directament pel prior a proposta del capítol de Meià, però el 1656, en morir el reverend Tomàs Andreu, posen un ecònom i convoquen concurs per cobrir la rectoria.

Aprofundint en la contradicció tornen a fer notar que el 1661 estava vacant de nou la parroquial de Fontllonga, per la mort del mossèn Pere Garreta i el vicari general del priorat de Meià posa un ecònom i convoca concurs per cobrir la rectoria. Diuen que no està provat que es fes el concurs ni que el prior nomenés el capellà, i si algun n’hi va haver el va nomenar el bisbe i tot el demás són atemptats del prior per usurpar-li la parròquia.

9. Diuen els juristes del bisbat que no poden servir com a proves a favor del priorat de Meià els Llibres de la Parròquia de Fontllonga que al·leguen al punt núm. 7 ja que aquests llibres van ser fets els anys que hi havia com a vicari Pere Rossell, nomenat pel capítol de Meià i això ja suposava una manipulació prioral.

Si volem ser objectius, i fent una mica d’advocat del diable, aquest raonament es torna en contra del bisbat ja que en els llibres parroquials que haurien estat fets pels rectors nomenats pel bisbe a partir de 1714, podrien haver fet el mateix, però a l’inrevés i ara servirien de prova a favor seu i contra el prior.

La segona raó que aquests llibres no poden provar res a favor del priorat és que sovint es troba citat bisbat d’Urgell, esborrat, i escrit a sobre priorat de Meià. Aquestes afirmacions les feia el rector de Fontllonga, Josep Camarasa, nomenat pel bisbe d’Urgell el 1761 en l’informe que va fer arribar a la cúria episcopal després de l’incident del 7 de gener de 1761, per donar la raó al bisbe en el litigi obert amb el prior⁶⁵⁷. El 1690 el rector de Fontllonga va admetre com a visitador el del priorat de

⁶⁵⁷ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 21. Informe del rector de Fontllonga, Josep Camarasa, que serveix de base per una part d’aquesta argumentació.

Meià i això vol dir, segons els assessors jurídics del bisbe, que va ser subornat pel Prior i capítol de Meià perquè l'acceptés.

10. Tampoc és cap prova a favor del prior allò que al·leguen al punt núm. 7 quan diuen que l'any 1633 va visitar la parròquia de Fontllonga el vicari general del priorat de Meià i després va passar a visitar-la el visitador del bisbat d'Urgell en seu vacant. El priorat de Meià va interposar una querrela judicial i el visitador del bisbat d'Urgell va renunciar a la visita.

Segurament que els juristes del bisbat tenien totes les lleis al seu favor i a més tenien tota la raó, però és molt repetitiu i sospitos que tots i cadascun dels arguments priorals els giren com un mitjà a favor del bisbe i en contra del prior.

11. Amb aquesta argumentació sempre a la contra, afirmen els juristes del bisbe que les visites que al·lega el prior en el núm. 10 del seu informe, on els seus visitadors van visitar la parròquia de Fontllonga des del 1634 fins el 1705⁶⁵⁸ sense cap intromissió, no demostren absolutament res al seu favor.

I déu n'hi do l'argument episcopal que fan servir de no fer la visita pastoral a Fontllonga durant setanta anys, posant com a excusa que es trobava situada en un lloc remot i muntanyós del bisbat i al segle anterior hi havia hagut moltes adversitats, i aquest fet el van aprofitar els priors per apropiar-se la parròquia i van fer tota classe de fraus.

12. Tampoc compten per a res la jurisdicció espiritual sobre l'església de Fontllonga, les al·legacions priorals del núm.11 del seu informe, quan s'enumeren els rectors de Fontllonga que van assistir als sínodes del Priorat de Meià. Segons el bisbe, aquests rectos sempre ho feien o bé enganyats, subornats i sense el coneixement del bisbe.

13. Tampoc té cap valor provatori de jurisdicció espiritual per la cúria episcopal el fet que l'any 1707 la cúria eclesiàstica del priorat de Meià va redactar un edicte per ser promogut al sotsdiaconat el veí de Fontllonga Francesc Camarasa. A més el bisbe fa constar més endavant, que va promoure al sotsdiaconat i demés sagrades ordres a molts fills de Fontllonga, a més del que aquí al·leguen.

14. Pel bisbat tampoc té cap valor com a prova de jurisdicció espiritual sobre Fontllonga la sentència del Tribunal de Sagrada Rota, que és l'última al·legació del prior. El 1657 el bisbe d'Urgell va promoure concurs per ocupar al parroquial de Fontllonga que estava vacant i va nomenar el prevere Pedro T. El priorat de Meià el va considerar intrús

⁶⁵⁸ . ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 20. Confirma encara més la jurisdicció espiritual i quasi episcopal que el prior de Meià tenia sobre l'església parroquial de Fontllonga les múltiples visites que hi van realitzar els mateixos priors o els seus visitadors durant més de setanta anys que fan constar al punt núm. 10 de les seves al·legacions: "(...) como son en los años 1634, 1636, 1637, 1638, 1639, 1641, 1642, 1647, 1653, 1654, 1656, 1657, 1659, 1662, 1665, 1671, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1681, 1682, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1702, 1703 y 1705. Como todo consta de los registros de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, que para en el Archivo del Cabildo del mismo Monasterio. "

ja que eren ells qui l'havien de nomenar i van recórrer al Tribunal de la Rota que els va donar la raó i per tant reconèixer la seva jurisdicció sobre la parròquia. Ras i curt, que com que va continuar fins a la mort el vicari intrús Pedro T, nomenat pel bisbe, encara dóna la raó al bisbe la sentència de la Sagrada Rota.

Segons els juristes de la cúria cap de les sentències de la Sagrada Rota donen al prior de Santa Maria de Meià el patronat de la rectoria de Fontllonga, ni en l'últim cas de Pedro T, ni en el cas anterior de Domingo Vilar, ja que la sentència només els dóna la raó per alguns interessos temporals en el cas del rector Pedro T i de delmes en el cas de Domingo Vilar; però mai es discuteix la jurisdicció espiritual del bisbe d'Urgell.

c) Conclusions de la cúria del bisbat d'Urgell sobre les 13 al·legacions presentades pel prior de Meià per demostrar la seva jurisdicció espiritual sobre l'església de Sant Miquel de Fontllonga

De tot el que ha dit i al·legat el prior de Meià a favor de la seva jurisdicció espiritual sobre la parròquia de Sant Miquel de Fontllonga, es ve a demostrar que és del tot inconsistent, nul i sense cap fonament jurídic i per tant no hi té cap dret.

També queden impugnats i sense valor jurídic totes les al·legacions que fa el prior sobre la possessió pacífica de l'església de Fontllonga i solament es demostren, segons els experts jurídics del bisbe, algunes temptatives per part del prior de Meià per prendre'ls la parròquia.

d) Conclusions de la cúria del bisbat d'Urgell sobre altres qüestions per demostrar la seva jurisdicció espiritual sobre l'església de Sant Miquel de Fontllonga

1. De com van actuar el bisbe i el prior en els fets de gener de 1761

El bisbe d'Urgell va actuar de forma correcta i conforme a dret, proveint l'església de Fontllonga d'ecònom i rector de forma pacífica, mentre que el prior de Meià la vol ocupar de forma violenta i sense esgotar els arguments i les formes jurídiques ordinàries, ja que el prior no va elevar cap protesta jurídica davant les actuacions del bisbe, tant en el nomenament de l'ecònom, l'edicte dels concursos per triar el rector i el nomenament i presa de possessió del mateix. Com a fet més agreujant, el prior, sense cap dret, vol ocupar la parròquia de forma violenta i a sobre vol excomunicar dos persones de Fontllonga que li planten cara i defensen els drets del bisbe. Pels juristes episcopals, només aquest acte de violència fan perdre qualsevol dret que el prior pogués tenir sobre la parròquia de Fontllonga.

Però l'excomunicació d'aquestes persones és nul·la, com ho mostra la incompetència demostrada pel prior en la seva actuació on a més reconeix el seu error en la carta enviada al bisbe. L'anul·lació la confirma el bisbe en l'edicte que es va fer públic a la Parròquia de Fontllonga.

2. De com l'església parroquial de Fontllonga ara es troba a les llistes de les esglésies del bisbat que són escollides per patronat reial

El bisbe d'Urgell, per tal d'assegurar-se la propietat jurídica de l'església de Fontllonga, la va posar al catàleg de les que s'han d'ocupar per patronat reial i treure-les a lliure

conkurs. Aquest fet ja li fa saber al prior en la carta que li va enviar el bisbe al gener de 1761⁶⁵⁹.

Ara, en l'informe que estem comentant, el bisbe confirma aquella afirmació que es fa a la carta i fa constar que la parròquia de Fontllonga sempre ha estat de lliure concurs dintre del bisbat i des de fa un temps és de patronat reial.

Hem de mal pensar que la inclusió de Fontllonga en el llistat de parròquies del bisbat que són de patronat reial, és una de les jugades més importants dels juristes episcopals per assegurar-se la jurisdicció de la parròquia i deixar desarmat el prior.

3. De com el bisbe va anar fent els nomenaments de rectors des del 1707 fins el 1761, sense oposició del prior de Meià

De tota manera no s'entén que des del 1709 fins el 1761 el priors de Meià no van posar cap impediment legal als nomenaments de rectors de Fontllonga i a les permutes fetes a la rectoria pels bisbes d'Urgell i només es van mobilitzar de forma violenta el 7 de gener de 1761. Aquest sol fet, de 52 anys de pacífica possessió de la parròquia per part dels bisbes, amb el consentiment explícit (ciència i paciència) del prior de Meià, pràcticament anul·len els drets històrics que hi haguessin pogut tenir. Aquests creiem que són uns fets molt rellevants, per això transcrivim aquests nomenaments:

“Consta también que en el año 1709, vacando dicha Rectoría por muerte del Reverendo Ignacio Armengaudó Rius, su último obtentor, fue provista dicha Parroquia por el Ilre. Juan Simón Fontllonga, Vicario General y Gobernador General por el Ilmo. Señor Don Julián Canó, Obispo de Urgel, y conferida cum jurium plenitudine al Reverendo Don Joseph Minoves, quien en virtud de dicha colación tomó quieta y pacífica posesión y sin contradicción de nadie”. Tot i això, el reverend Josep Minoves en prendre possessió, ja feia constar que ho feia sense perjudicar els drets que hi poguessin tenir el bisbe o el prior.

A partir d'aquest nomenament de rector és quan comencen els problemes sobre la propietat de Fontllonga i comencen a comptar des del bisbat els 40 anys de pacífica possessió. Si aquesta protesta hagués estat feta des de la cúria del priorat de Meià hauria tingut conseqüències jurídiques. Però en aquell moment que el Principat de Catalunya encara estava immers en plena Guerra de Successió, no podem saber el perquè van actuar així el prior Josep de Salvador o el seu vicari general. De fet en aquest cas la guerra va actuar a favor del bisbe d'Urgell.

Tot i que no ens diuen la data de l'última permutació, veiem que la tramita el bisbe de Guinda a favor del reverend Pere Camarasa, el qual mantindrà la rectoria de Fontllonga durant 42 anys, fins a la seva mort el 1760. Aquesta última permuta es va fer el 1718, quan el bisbe de Guinda i el prior de Salvador estaven embolicats jurídicament per la visita pastoral frustrada i la confirmació administrada a Vilanova de Meià el juny de 1716. En lloc queda demostrat la influència d'aquest lamentable fet en el litigi sobre Fontllonga, tot i que hi ha certs punts de coincidència.

4. De com el bisbe d'Urgell va anar nomenant els fills de Fontllonga que van voler ordenar-se sacerdots

Aquests nomenaments de veïns de Fontllonga que es va voler ordenar sacerdots, demostren, segons els juristes de la cúria del bisbe, la jurisdicció espiritual del prelat, però també l'exercici d'un dret que el prior no podia exercir entre les parròquies del seu

⁶⁵⁹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 28 op. cit. En la carta que el bisbe li envia al prior, tal i com podem comprovar, l'adverteix i el prevé que l'església de Fontllonga està posada al catàleg de les que són de patronat reial.

priorat, perquè el sagrament de l'ordre sacerdotal no estava inclòs en les seves competències quasi episcopals, com tampoc ho estava el sagrament de la confirmació. Aquestes conclusions consten en l'informe redactat cap al 1765 pel rector de Fontllonga, el reverend Josep Camarasa, a l'Annex núm. 1⁶⁶⁰.

5. De com els Llibres de Parròquia de Fontllonga són tots del bisbat d'Urgell daurant el segle XVIII

Aquesta és una realitat que no caldria ni comentar ja que tots els rectors de Fontllonga durant el segle XVIII han estat nomenats pel bisbe i les visites del visitador i tots els actes sempre porten el distintiu de Bisbat d'Urgell, con no podia ser de cap més manera⁶⁶¹.

Aquestes afirmacions dels juristes de la cúria episcopal es basen en l'*informe redactat pel reverend Josep Camarasa, Rector de la Parròquia de Sant Miquel de Fontllonga, Annex núm. 1*⁶⁶². Ho va ser des del febrer de 1761, i el posem de forma resumida per

⁶⁶⁰ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 21. És l'informe que redacta el rector de Fontllonga, Josep Camarasa, per encàrrec del bisbe, on vol demostrar que la parròquia "sempre" havia estat jurisdicció del bisbat d'Urgell

⁶⁶¹ ADU. EXEMPTS MEIÀ núm. 21. "Consta por fin de los Libros de Cura de dicha Parroquia de todo este siglo donde fueron aquietados los tiempos y mitigadas las guerras y puestos los Libros según a forma debida, leyéndose en todas las partidas indistintamente *Obispado de Urgel*, y así mismo se hallan las visitas continuadas todos los años por los visitadores diputados por los Ordinarios de Urgel."

⁶⁶² Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell (ADU) EXEMPTS MEIÀ núm. 21. op cit. És l'informe del rector de Fontllonga, Josep Camarasa: "(...) Otro sí, que des de el año 1714 hasta el año 1765, todas las partidas de bautismo que hay en los libros de dicha parroquia que importan más de 500, en todas consta y dice Bisbat de Urgell.

Otro sí, que en el año de 1679 en donde empieza otro libro de bautismos (y no hay otros por que se quemaron según relación de los hombres viejos), dice y consta Bisbat de Urgell (...)

Otro sí, que en las sobredichas partidas de bautismo se hallan pasados de 50 decretos puestos por los Señores Obispos de Urgel o sus visitadores en cuanto a gobierno espiritual de dicha parroquia.

Otro sí, que en los libros de matrimonios se halla de la misma suerte que en los libros de bautismos que dice Bisbat de Urgell desde el año 1714 hasta el año 1765 todas la partidas dicen Bisbat de Urgell con sus decretos de los obispos de Urgel o sus visitadores, y pasan más de 40 decretos tanto en los respective lugares de las partidas de matrimonios como en sus respective lugares de las partidas de los muertos.

Otro, que los carteles de visita se hallan en la dicha parroquia todos son de de los señores obispos de Urgel (...).

Otro, que todos los beneficios se han fundado en dicha parroquia de Fontllonga, son y ha estado por decreto del Obispo de Urgel o su Vicario General.

Otro, que en todos los libros de dicha parroquia no haya habido más que un excomulgado y este fue excomulgado por el Obispo de Urgel y por el decreto de la censura.

Otro, que el gobierno espiritual de dicha parroquia de Fontllonga siempre he visto ha sido por el Obispo de Urgel como consta también de los ordinarios o libros de dicha iglesia en sus títulos que dice Bisbat d'Urgell.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro que pone escritos los cofrades o hermanos de la Cofradía del Rosario, y es del año 1651 y dice en su principio Diocessensis Urgellensis, con decreto de los visitadores de Urgel.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro en que se contienen escritos los cofrades o hermanos de la cofradía o hermandad de la virgen y mártir Santa Bárbara, con decretos de los señores visitadores de Urgel en el principio del libro disponiendo las obligaciones tienen dichos hermanos con otros.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro en que se contienen las definiciones de cuentas de la administración de los bienes de la cofradía o hermandad del Arcángel San Miguel, y es dicho libro del año 1694, en donde dice en el principio del libro Bisbat de Urgell, con varios decretos de los visitadores del obispado de Urgel.

Otro, que además de los referidos arriba decretos, hay otros también decretos de los señores obispos de Urgel como es del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Simeón de Guinda, obispo de Urgel. Diferentes decretos

corroborar aquests arguments. Aquest informe va ser redactat l'any 1765, quatre anys després, com queda clar en les declaracions, quan el bisbe i el prior estaven en ple litigi judicial. I com no podia ser d'altra manera tots els llibres parroquials eren del bisbat d'Urgell i totes les anotacions portaven el seu segell i el rector s'esforça en remarcar-ho i justificar-ho.

6. On es vol demostrar que com a mínim durant 40 anys, els bisbes d'Urgell han exercit pacíficament i sense cap contradicció la jurisdicció espiritual sobre Fontllonga

Aquesta demostració que com a mínim els últims 40 anys la parròquia de Fontllonga havia estat del bisbat d'Urgell, es fa a partir de les declaracions que van realitzar onze testimonis els dies 19 i 20 de gener de 1761 a la rectoria de Fontllonga i va actuar com a notari el reverend Pere Prim, rector de Cubells: Jaume Andreu (60 anys d'edat), Miquel Solé (60), Bartomeu Camarasa (89), Miquel Codó (55), Josep Baldomà (50), Josep Saumench (55), Josep Graells (45), Miquel Jou (60), Jaume Camarasa (40) i el reverend Josep Camarasa (40)⁶⁶³.

Amb aquestes declaracions dels testimonis veïns de Fontllonga d'edat avançada, es vol demostrar que els bisbes d'Urgell han tingut l'església parroquial del lloc de Fontllonga en quieta i pacífica possessió de la seva jurisdicció espiritual al menys de quaranta, cinquanta i més anys i també de temps immemorial. Per corroborar aquestes declaracions es basen sobretot en els quatre testimonis de més edat.

del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Jorge Curado, obispo de Urgel. También se hallan otros decretos del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Fr Sebastián de Victoria, obispo de Urgel. También se hallan decretos del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Francisco Cathalán de Ocon y además de estos se hallan otros decretos de los Vicarios Generales de Urgel. También se hallan en los papeles de dicha Rectoría de Fontllonga autos firmados por todos los habitantes de Fontllonga de vendas que en el tiempo han hecho los Piores de Meyá, en cuyos autos dice en sus respective lugares de dichas autos Bisbat d'Urgell, confesándolo los Piores de Meyá(...).

⁶⁶³ADU EXEMPTS MEIÀ núm. 21." (...) primeramente **Jaime Andreu de edad de sesenta años** y cuarenta y seis de buena memoria, **Miguel Solé de la misma edad de sesenta años** y cuarenta y seis de buena memoria, **Bartolomé Camarasa de edad de ochenta años** y sesenta y seis de buena memoria y **Miguel Camarasa de edad de ochenta y nueve años** y setenta de buena memoria, todos labradores y vecinos de dicho Lugar de Fontllonga, testigos producidos en los órdenes 5,8,10 y 11. Cuentan todos que de todo el tiempo de su memoria han visto y tenido todos ellos y los demás habitantes de dicha Parroquia, al Ilmo. Señor Obispo de Urgel por legítimo, cierto e indubitado Patrón o ordinario colador del Curato y Rectoría de dicho Lugar de Fontllonga, y por su legítimo superior en lo espiritual y como a tal lo reconocen y han reconocido todos y así ha sido siempre en la quieta y pacífica posesión (...).

Así mismo también **Miguel Codó de edad de cincuenta y cinco años**, **Joseph Baldomá de edad cincuenta años**, **Joseph Saumench, de edad cincuenta y cinco años** y **Josep Graells de edad cuarenta y cinco años**, todos labradores y vecinos de dicho lugar de Fontllonga, testigos producidos por los órdenes 2,3,4 y 9, contestan todos que de todo el tiempo de su recuerdo han visto siempre i oído decir que así lo Rector como los Parroquianos o vecinos de dicho lugar, han sido siempre y son sujetos en lo espiritual al Ilmo. Señor Obispo de Urgel (...)"

No menos lo confirman **Miguel Jou de edad sesenta años** y **Jaime Camarasa Teniente de Bayle de edad de cuarenta años**, los dos labradores y vecinos de dicho Lugar de Fontllonga, y el Reverendo **Joseph Camarasa, presbítero**, natural de dicho Lugar y Ecónomo de la Iglesia Parroquial del mismo **de edad cuarenta años**, testigos producidos en los órdenes 1, 11 y 13 o final. De los cuales dicho Miguel Jou depone y dice que sabe muy bien que el reverendo Pedro Camarasa, último obtentor de la Rectoría de Fontllonga, era súbdito del Ilmo. Señor Obispo de Urgel (...)"

Per això, segons els juristes del bisbat, com que ja han passat més de 40 anys que els bisbes posseeixen pacíficament la parròquia de Fontllonga, ja ha prescrit qualsevol pretensió jurídica del prior de Meià.

7. De com van succeir els fets del 7 de gener de 1761, segons sis testimonis directes, per desacreditar encara més les pretensions del prior de Santa Maria de Meià

Per demostrar el dret legítim del bisbe en nomenar el rector de Fontllonga i l'actuació rectíssima i impecable en dret canònic realitzada pel prelat, els juristes del bisbat d'Urgell ho volen contraposar a l'actuació violenta i fora de dret del prior:

“De todo lo que se hace evidente el legítimo derecho y rectísimo proceder del Ilmo. Señor Don Francisco Cathalán de Ocon, dignísimo Obispo de Urgel a la provisión de la Iglesia Parroquial de San Miguel de San Miguel de Fontllonga vacante en el citado año 1761 por muerte de dicho su último obtentor con (...) las injustas pretensiones del M.I.S. Prior de Santa María de Meyá.” Tot i reconèixer el prior de Meià el seu error en els fets del 7 de gener, encara consideren els de la cúria episcopal que el prior vol amagar part de la seva delictiva actuació i és per això que des del bisbat criden a declarar els testimonis directes dels fets. Aquests són: *“Miguel Jou, testigo en orden 4. Catarina Rosell, viuda en orden 6. Segismundo Serradell, médico de Villanueva de Meyá y residente en dicho Lugar de Fontllonga, en orden 7. Joseph Graells, en orden 9. Jaime Camarasa, Teniente de Bayle, en orden 11. y Reverendo Joseph Camarasa ecónomo de dicha Parroquial, en orden 13. Todos labradores de dicho Lugar de Fontllonga a excepción del médico y ecónomo (...)”*

Tots descriuen el succés de la manera que més o menys ja coneixem i que en deixem constància a la nota del peu de pàgina⁶⁶⁴.

⁶⁶⁴ Totes aquestes declaracions finals serveixen per corroborar els fets del 7 de gener de 1761 i per esbrinar qui va tenir la culpa dels aldarulls: *“El día siete del mes de enero del año 1761, cerca de las cuatro horas de la tarde, llegaron unos hombres armados con escopetas (diciendo algunos que fueron ocho o diez, otros cinco, aunque duda por no haber puesto cuidado al número, y lo Reverendo Joseph Camarasa ecónomo, y Jaime Camarasa, Teniente de Bayle, dicen que fueron ocho (...). Dice dicho Jaime Camarasa que los seis los vio todos con sus escopetas en las manos) quienes llegaron en dicho Lugar de Fontllonga y se pusieron frente o cerca de las puertas de la Iglesia, que estaban cerradas: y habiendo llegado el Reverendo Ecónomo, Teniente de Bayle y Josep Graells, quienes dicen haber visto y los demás oído, por haber acudido después al sentir las campanas. Dijo dicho Teniente de Bayle, que hacían allí? y respondieron que estaban por orden se su superior el Prior de Meyá, y diciéndoles que en dicho lugar no reconocían por inmediato superior eclesiástico, otro alguno que al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, les mandó a instancias del Reverendo Ecónomo, como los dos que se saliesen de las puertas de dicha Iglesia; no queriendo salirse, y el dicho Joseph Graells, que dijeron dichos hombres al referido Teniente de Bayle que talvez no tendría autoridad ni poder para sacarlos de allí; que mandó dicho Teniente de Bayle a un muchacho que tocase las campanas para convocar a la gente para su necesaria asistencia, lo que ejecutó dicho muchacho y luego empezaron a asistir hombres, mujeres y niños, viéndose grande alboroto. Y con dicha asistencia de gente se sacaron los referidos hombres de las dichas puertas de la Iglesia. Y luego llegó el Señor Prior de Meyá acompañado de algunos capellanes (y como dicen algunos testigos que los conocían, de dos canónigos y un capellán), un escribano y otros hombres, entre los cuales había un herrero. Y pidiendo dicho Prior las llaves de la Iglesia, se le respondió que no las tenían y si quería entrar en dicha Iglesia o visitarla, había de traer orden o comisión del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, a quien reconocían y habían siempre reconocido y no a otro por su legítimo superior eclesiástico. Y oído esto dijeron dichos Señor Prior y Canónigos al Escribano, que requestase a dicho Teniente de Bayle, y luego dicho Escribano le dijo de palabras que le intimaba daños y costas. Y el Teniente de Bayle dice le respondió que hiciese lo mismo a su instancia el Señor Prior, todo lo que no oyeron muchos de los*

Tota aquesta llarga declaració de testimonis presents als fets del 7 de gener de 1761, bàsicament són per esbrinar qui va tenir la culpa dels aldarulls i alteracions de l'ordre públic que van succeir a Fontllonga aquella tarda. Pels juristes episcopals, els culpables de tot plegat era clara i meridiana, l'actuació del prior de Meià i els seus acompanyants. També ressalten l'actuació per pacificar i tranquil·litzar els ànims del tinent de batlle, Jaume Camarasa, el regidor, Josep Graells i l'ecònom, Josep Camarasa, que van demanar als homes armats que s'apartessin de les portes de l'església. Va ser aleshores quan en no voler marxar van ordenar tocar les campanes per convocar la gent del poble.

e) Comentari final al document de la cúria eclesiàstica episcopal

Com hem pogut anar comprovant en els seus diversos apartats, aquest document de la cúria eclesiàstica episcopal, són les proves definitives presentades davant d'un jutge eclesiàstic o potser uns àrbitres acceptats per les dues parts, ja que no queda explicitat en cap lloc, els quals hauran de decidir de forma objectiva de qui és la propietat i qui té la jurisdicció espiritual sobre la parròquia de Fontllonga. Hem pogut comprovar que per assumptes molt menys importants acudien al Tribunal de la Sagrada Rota, però aquí ningú dóna cap pista si és que de veritat hi van acudir.

En ser el document definitiu deduïm que es posterior a les declaracions dels deu veïns de Fontllonga davant el rector de la parròquia, Josep Camarasa, el qual actua com a notari de la cúria episcopal. Aquestes declaracions es realitzen entre els dies 4 i 5 de març de l'any 1765 i és el document que té la data més tardana.

En primer lloc es dedica a rebatre una a una i sense massa miraments les 13 al·legacions que es fan des de la cúria eclesiàstica del priorat de Meià, per demostrar la seva jurisdicció espiritual sobre Fontllonga, però dóna la sensació que les argumentacions exposades són molt més retòriques que estrictament jurídiques.

Però hi ha dos apartats que realment tenen una consistència judicial: el primer és quan es documenta de manera fefaent que des del 1709 fins el 1761 els bisbes d'Urgell van nomenar els quatre últims rectors de la parròquia de Fontllonga (Josep Minoves, Jaume Doll, Pere Camarasa i Josep Camarasa), sense cap protesta dels priors de Meià, i només amb els 52 anys de pacífica possessió de la parròquia que al·leguen des del bisbat, el prior en perdria tots els drets. Creiem que fou una badada descomunal dels priors de Meià. El segon apartat que també té més rellevància des del punt de vista jurídic, és el relacionat amb els fets de la tarda del dia 7 de gener de 1761, quan el prior intenta per la força ocupar i prendre possessió de l'església parroquial de Fontllonga. Amb aquesta polèmica decisió i les seves conseqüències, que van desencadenar tot el procés judicial, sembla que el prior es queda definitivament sense raons per mantenir la jurisdicció

testigos. Y luego se retiró dicho Señor Prior con su comitiva habiendo antes en el suceso capturado dicho Teniente de Bayle tres de los hombres armados y quitado las escopetas, y queriéndose detener una mula, la cogió por la rienda, y cogiéndola a si mismo un Canónigo, tirando ambos, sin que en nada tocase a dicho Señor Canónigo, como dicen todos los testigos que lo repararon, se cayó o quedó asientado en un pedris dicho Señor Canónigo, y dejó el Bayle T. la mula. Y decían por fin que entre las caballerías había una cargada de instrumentos de hierro como rejas, estenajas, martillos, y otros. Esto es lo que en substancia deponen los dichos testigos, a excepción de la predicha Catharina Rosell viuda, que solo dice que es verdad que el día siete de dicho mes y año llegaron a las cuatro de la tarde poco más o menos, diferentes hombres en comitiva del Señor Prior de Meyá en el dicho lugar de Fontllonga, quienes traían un borrico con una sarría tapada y no obstante de estar tapada reparó que se veía un pedazo de hierro."

sobre la parròquia, o al menys així es dedueix dels diversos documents que hem estat treballant.

14.6. Conclusions i comentaris finals sobre la disputa del bisbe d'Urgell i el prior de Meià per la jurisdicció espiritual de l'església parroquial de Fontllonga

El present treball i tot el procés sobre la propietat de la rectoria de Fontllonga, té el seu origen ens els fets violents ocorreguts a Fontllonga el dia 7 de gener de 1761, quan el prior de Meià, Rafael de Subirà, vol entrar per la força a l'església de Fontllonga per prendre'n possessió i nomenar-ne el rector o vicari, que segons ell i la seva cúria era de la seva competència jurídica. Però el bisbe d'Urgell, Joseph F. Catalán, ja havia fet el nomenament del nou rector, per defunció de l'anterior, Pere Camarasa. Aquest acte de violència per part del prior desencadena un procés jurídic entre les dues parts per esbrinar a qui corresponia la jurisdicció espiritual de la parròquia i qui tenia el dret a nomenar el rector.

A pesar dels comentaris i les afirmacions per part dels assessors jurídics de la cúria del bisbe d'Urgell que volen demostrar el contrari, creiem que no es pot dubtar que històricament l'església parroquial de Fontllonga havia format part de la dotació inicial de l'abadia de Santa Maria de Meià que havia fet Ermengol, fill de Guitart Guillem de Meià i ardiaca de la catedral de Barcelona l'any 1095 quan mor el seu pare. En aquest document Ermengol, al referir-se al seu pare l'anomena com a "gran monarca de Meià" i ell mateix es fa dir "gran prelat de Meià". En aquest llistat de poblacions i esglésies que estaven sota la jurisdicció espiritual del monestir de Meià (antigament abadia benedictina i ara priorat), que apareixen especificades al llibre de pare Gaspar Roig i Jalpí, (1668) i que havia copiat directament de l'arxiu del Priorat; tant el poble de Fontllonga com l'església parroquial de Sant Miquel eren de la jurisdicció espiritual del prior de Meià. El problema de totes aquestes afirmacions és que molta documentació de l'arxiu de Meià s'havia perdut, tot i que Manuel Abad i Lasierra (historiador i prior de Meià de 1770 fins el 1773) encara dona notícies d'aquests documents en els seus "*Apuntamientos cronológico-históricos para el Tratado de Meyá*" i amb els detalls que descriu sembla que els copiava de l'original que estava dipositat a l'arxiu del priorat. De tota manera és una mica estrany que, si de veritat eren a l'arxiu del monestir de Meià, no en van fer una certificació notarial per demostrar la veritat davant els juristes del bisbe i evitar i desmuntar d'aquesta manera totes les seves especulacions tendencioses sobre la propietat de la parròquia.

El trencament o afebliment d'aquesta jurisdicció del prior de Meià sobre Fontllonga pensem que es produeix l'any 1458, quan per culpa de les guerres (possiblement la guerra civil de Catalunya contra el rei Joan II, però no en tenim la certesa), el poble de Fontllonga queda devastat i en ruïnes, de tal manera que en quedar les terres incultes i sense gent que les treballés, el prevere Guillem Rossell que era el vicari de la població, renuncia al vicariat a favor del prior de Meià, Pere de Vilanova, ja que no té rendes per poder subsistir. El prior, a l'any següent, preveient que la població es podria reedificar i poblar de nou anys després, cedeix l'església de Fontllonga al capítol de canonges de Meià, per quan es donés el cas, ells nomenessin el vicari corresponent a la parròquia. La repoblació de Fontllonga no es va produir de manera oficial fins un segle més tard, l'any 1556, quan els senyors jurisdiccional de la població, els Marquesos de Camarasa,

atorguen a Fontllonga una carta de poblament, en la què estableixen tretze noves famílies amb un contracte d'emfiteusi, els quals, a més de cultivar les terres, han d'aixecar una casa nova cada família en un termini màxim de tres anys. Aquest fet voldria demostrar que el poble havia quedat del tot abandonat i rònec. Segurament que en aquestes dates ningú vivia a Fontllonga ja que els Marquesos de Camarasa fan aixecar una mapa de les seves possessions amb un croquis de cada població i quan cita Fontllonga consta com "*Font Longa 10. Termino despoblado. La jurisdicción criminal del Marquesado*"⁶⁶⁵.

De tota manera, segons l'informe jurídic redactat per la cúria de Meià, no queda gens clar el perquè el capítol de canonges nomenen vicari conductiu per la cura d'ànimes de la parròquia de Fontllonga, un indret despoblat, els reverends Pere Carbonell (1477) i Antoni Grau (1547). Potser des del bisbat d'Urgell ja estaven fent passos per apoderar-se de la parròquia i aquests nomenaments eren preventius. Concretament el d'Antoni Grau (1547) es produeix quatre anys després que l'emperador Carles V concedís de nou el Marquesat de Camarasa a Diego de los Cobos i Francisca Luisa de Luna (1543)⁶⁶⁶. Segurament ja havien manifestat el seu interès de tornar a repoblar Fontllonga, i quan ho fessin, el prior de Meià ja tindria el vicari nomenat per prendre possessió de la parròquia, anticipant-se segurament a les intencions del bisbe. En la carta de poblament de 1556 creiem veure reflectida aquesta disputa quan es parla de la trenta-quatre part de les collites que els emfiteutes de Fontllonga han de donar a la parròquia com a primícia, ja que parlen del "rector que els farà el servei a l'església i que li tocarà per dret", sense citar explícitament si aquest ha de ser del bisbat d'Urgell o del priorat de Meià: "*Mes avant prometen la pròmia (primícia), so és, de trenta quatre una, al rector qui ara és ho per temps serà, ho verament en aquell qui la servitud en la església los farà y de dret li provindrà*."

Durant els segles XVI i XVII els priors de Meià no renunciaven mai a la jurisdicció sobre Fontllonga i en totes les disputes amb els bisbes d'Urgell sempre poden demostrar que la dita parroquial era del priorat de Meià, ja que el capítol de canonges de Meià, amb el vist i plau del prior, fan el nomenament de diversos vicaris, tal i com constava a l'arxiu del priorat: Joan Espanya, vicari (1584); Josep Rossell, vicari (1631); Lluç Nedera, ecònom (1656), a la mort del reverend Tomàs Andreu; Miquel Serra, ecònom (1661), a la mort del reverend Pere Garreta.

Que els de Meià defensaven la seva jurisdicció espiritual sobre Fontllonga ho demostren les sentències favorables als seus interessos de la Cúria Romana i el Tribunal de la Sagrada Rota:

- Contra els particulars de Fontllonga Bartomeu Camarasa i Blasi Porta, perquè paguessin els delme del bestiar i de la llana al capítol de Meià (1653).
- La sentència contrària al prevere Domingo Vilar (1664) intrús a la parròquia de Fontllonga, que havia estat nomenat vicari pel bisbe sense tenir en compte que la

⁶⁶⁵ . Diversos autors. *ATLES DE LES VILES, CIUTATS I TERRITORIS DE LLEIDA*. Op cit.

⁶⁶⁶ . ÁLVAREZ MÁRQUEZ, M.ª Carmen. *La cartas pueblas de Fontllonga y Orenga (año 1556)* op. cit. En la nota núm. 2 d'aquest treball diu textualment: "*El Marquesado de Camarasa fue concedido de nuevo el 1543 por el emperador Carlos V a Diego de los Cobos y a doña Francisca Luisa de Luna*".

jurisdicció era del prior. A més li feien retornar allò que havia percebut metre administrava la parròquia de manera il·legal.

- La sentència contra el reverend Joan Badia, visitador del bisbat d'Urgell, que va visitar incorrectament i sense dret la parroquia de Fontllonga el 1633, el qual va haver de renunciar a la visita ja que pertocava al visitador de Meià.

Demostren la jurisdicció espiritual del prior de Meià sobre Fontllonga l'assistència que els vicaris de la parròquia feien als diversos sínodes convocats pel prior al palau prioral del monestir de Santa Maria de Meià: Llorenç Novell (maig de 1310), Guillem Rosset (maig de 1454), Arnau Pena (maig de 1570) i Francesc Nou (abril de 1647). Això constava al llibre *Lucerna Ecclesiae Collegiata Monastery Beatae Mariae de Mediano* que es conservava a l'arxiu de monestir de Meià. Ara nosaltres n'hem trobat un parell més, Lluç Nereda (1659) i Ignasi Armengau (1687).

També demostraven la jurisdicció de Meià sobre Fontllonga els llibres de la parròquia que anaven des del 1617 fins el 1633 en els que constaven els bateigs, els òbits, els casaments i les confirmacions i que es guardaven a l'arxiu del priorat Meià. També són una demostració d'aquesta jurisdicció espiritual les trenta- nou visites (39) consecutives que els visitadors del priorat de Meià van fer a l'església de Fontllonga des del 1634 fins al 1705 (durant 71 anys), tal i com constava a l'arxiu del capítol del monestir de Meià.

Fins a principis del segle XVIII (1705), tot i les disputes amb els bisbes d'Urgell, els diversos priors de Meià mai renuncien a la jurisdicció espiritual sobre la parròquia de Fontllonga i lluiten per mantenir-la fins i tot davant de la Cúria Romana i el Tribunal de la Sagrada Rota. Aquests els donen la raó diverses vegades, a pesar dels comentaris despectius que en fan els juristes de la cúria del bisbe en l'informe *Jurídica evidencia* on es dediquen a rebatre sense contemplacions i sense arguments ni històrics ni jurídics els arguments favorables que esgrimia el prior. Però inexplicablement les al·legacions i reclamacions del priorat de Meià sobre la jurisdicció a la parròquia de Fontllonga s'acaben en aquestes dates sense donar cap explicació lògica. És a partir d'ara (1709) que el bisbe d'Urgell comença a nomenar els rectors sense trobar cap impediment ni protesta dels priors de Meià. Citem els nomenaments que apareixen a l'informe de la cúria del bisbe:

- 1709. Està vacant la rectoria de Fontllonga per la mort de l'últim rector, Ignasi Ermengol Rius. El vicari general bisbe d'Urgell, don Julián Cano, concedeix la parròquia *cum juriis plenitudine* al reverend Josep Minoves el què en va prendre possessió sense contradicció ni protesta de ningú. Tot i això, en el document de possessió el nou rector fa constar que prenia possessió de la parròquia de Fontllonga sense perjudicar els drets que pertanyien al bisbe d'Urgell o al prior de Meià, per algun plet que havia sentit a dir que existia. Però com que el prior de Meià no va fer constar ni va presentar cap protesta, el nou rector pren pacífica possessió de la rectoria amb el vist i plau del bisbe i amb "ciència i paciència" del prior de Meià. En aquesta data comencen a comptar el 40 anys que el bisbe d'Urgell té la parròquia en pacífica possessió.

- 1714. El reverend Josep Minoves va tenir la possessió de la parròquia de Fontllonga fins aquest any, en que renuncia a la mateixa per permuta, passant a mans del capítol de la catedral d'Urgell, seu vacant, el qual la concedeix al permutant, el reverend Jaume Doll. Aquest en va prendre quieta i pacífica possessió, sense contradicció ni protesta per part del prior de Meià.

- El reverend Jaume Doll, en una data que no s'especifica, però que és fàcil de trobar (1719), renuncia a la parròquia de Fontllonga per permuta, la qual passa a mans del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda. El qual, en virtut de la dita renúncia la passa al permutant, el reverend Pere Camarasa, el qual és nomenat com a rector.

- 1719. El reverend Pere Camarasa pren possessió en aquesta data de la rectoria de Fontllonga sense cap protesta ni contradicció del prior de Meià i la manté durant quaranta-dos anys (42), fins a la seva mort que va succeir el 29 de desembre de 1760.

-1761. L'actual bisbe d'Urgell, Francisco José Cathalán de Ocon, a la mort del rector de Fontllonga Pere Camarasa, compleix totes les solemnitats judicials fent públic l'edicte de la vacant de la parròquia, el nomenament d'ecònom en la persona del reverend Josep Camarasa, els concursos preceptius, i la nominació i la presa de possessió del nou rector en la persona del mateix Josep Camarasa. Tots aquests tràmits s'esdevenen entre el gener i febrer de 1761, sense cap protesta ni contradicció judicial ni extrajudicial del prior de Meià. En aquest punt és quan es produeixen els fets del dia 7 de gener de 1761, en què se desencadena tot el procés que estudiem.

No s'acaba d'entendre com els priors de Meià durant els segles XV, XVI, i XVII mai van renunciar a la jurisdicció sobre la parròquia de Fontllonga i ara a principis del XVIII no exerceixen cap pressió judicial ni extrajudicial ni cap protesta legítima davant el concurs fet pel bisbe per ocupar la rectoria, el nomenament del rector, les dues permutes i els respectius nomenament de rector, tot i que sembla que el 1714 encara hi havia el litigi obert entre el bisbe i el prior. És el prior de Meià, Josep de Salvador (1699-1739) el qui presidia el monestir de Meià quan es fan aquets nomenaments dels rectors Pere Camarasa i no hi posa cap impediment, o si els hi posa no consta en cap document dels que tenim a l'abast. Com que els primer i el segon nomenament s'escauen el 1709 i el 1714, quan el Principat de Catalunya estava immers en la Guerra de Successió, potser aquesta és la causa que el prior i la seva cúria no actuessin i el bisbe tirés pel dret sense cap mirament. De tota manera les nostres contrades estaven dins del territori conquerit pels Borbons des de 1707 en què van agafar Lleida. Quan finalment passa tot el daltabaix de la guerra (1714) i els Borbons implanten la Nova Planta (gener del 2016), pren possessió de la diòcesis d'Urgell el bisbe Simeón de Guinda, pro borbònic i amb idees centralistes, el qual s'enfronta directament al prior de Salvador en la visita pastoral frustrada i la confirmació a Vilanova de Meià els dies 19, 20 i 21 de juny de 1716, que ja forma part del nostre treball. Tot i la tossuderia del bisbe, el prior sembla que es va fer valer la seva jurisdicció i li van donar la raó des de la Santa Seu. Però, potser van pactar no pledejar més per la possessió de la parròquia de Fontllonga i deixar-la definitivament a mans del bisbe, a canvi de deixar de banda els problemes jurisdiccionals sobre Vilanova de Meià? Ben bé podria ser, ja que el reverend Pere Camarasa pren possessió de la parròquia de Fontllonga l'any 1719 i des de Meià no emprenen cap acció jurídica com havien fet tres anys abans a Vilanova. Els priors de Meià deixen passar 52 anys de pacífica possessió per part del bisbe d'Urgell de dita parròquia sense expressar cap protesta, per tant sembla que renunciaven definitivament a la mateixa. Pot ser que els

assessors jurídics de la cúria de Meià no coneguessin el fet que amb 40 anys de pacífica possessió d'una parròquia, i sense cap protestació per part dels que es creuen amb algun dret, aquesta ja passava de ple dret al seu ocupant? Es fa molt difícil contestar aquestes preguntes amb la documentació que hem localitzat, ja que no queda gens clar, a més totes les rèpliques jurídiques que fa el bisbe d'Urgell a les al·legacions del prior de Meià només són retòriques i no són gens objectives.

Dediquem els últims comentaris als fets del dia 7 de gener de 1761 que desencadenen el conflicte. A la cúria de Meià arriba la notícia de la mort del rector de Fontllonga, Pere Camarasa, el dia 26 de desembre de 1760. El prior o el seu vicari general coneixen les disputes històriques amb el bisbe per la jurisdicció espiritual de l'església parroquial de Fontllonga i devien tenir molt clar que era de la seva jurisdicció i, per la causa que ara desconexim, no l'havien reclamat durant 52 anys. Segurament que els assessors jurídics del prior van considerar que protestar tots i cadascun dels passos del procés que havia fet el bisbe per nomenar el nou rector no tindria cap efecte pràctic perquè ja havien sobrepassat amb escreix els anys que des del bisbat posseïen la parròquia i per això havien prescrit els drets del prior. Per tant, l'única forma de fer-se valdre la seva jurisdicció espiritual era ocupar la parròquia per la força, aixecar acta notarial de l'ocupació, nomenar el vicari corresponent i després, en ser ja amos efectius de l'església, ja discutirien amb el bisbe d'Urgell davant del tribunal corresponent qui tenia la raó, però sempre amb la força que els donava posseir de nou la parròquia. Però l'intent de prendre possessió de l'església de forma violenta tot esbotzant la porta i canviant-hi el pany va fracassar (és el mateix que volia fer el bisbe de Guinda a l'església de Vilanova el 1716). La causa del fracàs va ser l'aldarull (*motín*) organitzat per la gent de Fontllonga, atiat pel tinent de batlle i pel mateix ecònom que els van fer acudir tocant les campanes. Al prior li va fallar el factor sorpresa, ja que si en arribar la gent del poble el troben a ell i la seva comitiva dintre del temple, poca cosa pràctica haurien pogut fer, llevat d'usar també la força. Per acabar-ho d'adobar, aquests enfrontaments produeixen la detenció per part del tinent de batlle de Fontllonga de tres dels homes armats que havia enviat el prior per ocupar l'església. També es produeixen enfrontaments verbals o fins i tot arribant a les mans entre el tinent de batlle i el regidor de Fontllonga amb la gent de la comitiva del prior, especialment amb el seu vicari general, que van acabar tirant-lo pel terra. Rafael de Subirà no pot prendre possessió de l'església, abandona Fontllonga sense veure complert el seu objectiu, però decreta l'excomunicació per les dues autoritats municipals que els han plantat cara. De res serveix la carta enviada pel prior al bisbe demanant-li perdó i reconeixent la seva inoportuna actuació. El bisbe, ben assessorat judicialment, tira endavant en el procés judicial per fer-se seva definitivament la parròquia de Fontllonga. Té al seu favor els 52 anys que han tingut la parròquia en pacífica possessió, i sobretot que aquesta parròquia ja formava part del llistat que el bisbe havia enviat al rei perquè exercís el seu patronat en el moment de nomenar el rector. Però també té al seu favor l'actuació de força i fora de dret del prior que pel que sembla ja el desautoritza i el desposseeix de qualsevol dret que hi pogués tenir.

No saben del cert a quin tribunal eclesiàstic va acabar aquest procés, però per assumptes de menys importància, durant el segle XVII havien acabat a la Cúria Romana amb sentència del Tribunal de la Santa Rota. Ara desconexim com va acabar, ja que a l'Arxiu Diocesà d'Urgell només disposen d'aquesta documentació que estem estudiant i no es conserva cap més document (millor hauria estat trobar la sentència definitiva) que ens digués a qui van donar la raó. Per tots els indicis que hem estudiat i

sobretot per la seguretat que manifesten els juristes de la cúria del bisbe en la seva victòria, sembla que la parròquia de Fontllonga va continuar dintre del bisbat d'Urgell (*...me parece han quedado del todo disipados y desvanecidos (les pretensions del prior), permaneciendo la episcopal jurisdicción del Ilmo. y Rvo. Señor Obispo de Urgel con la asistencia del derecho, frondosa hasta la Rectoría y Parroquia de Fontllonga, con los verdes y triunfantes ramos de laurel y victoria que se promete.*). L'única cosa que podem assegurar amb els documents que estudiem és que el procés encara anava per llarg, ja que els dies 4 i 5 de març de 1765, quatre anys després, encara trobem les declaracions jurades d'onze veïns de Fontllonga afirmant que, des que ells entenien memòria, la parròquia sempre havien format part del bisbat d'Urgell.

Una demostració evident que els priors de Meià van perdre el litigi amb el bisbe d'Urgell sobre l'església i la parròquia de Sant Miquel de Fontllonga el podem deduir en el nostre treball del capítol núm. 4 "Els sínodes diocesans del priorat de Meià". A l'APÈNDIX núm. 2. "Els llistats dels assistents als sínodes diocesans del priorat de Meià", trobem que des del 1310 en què es convoca el primer sínode de Meià fins al 1687, sempre trobem el vicari o rector de Fontllonga que assisteix als sínodes i podem comprovar que són les mateixes persones que van apareixen citats en el litigi:

1 de maig de 1310: Llorenç Novell, rector de Sant Miquel de Fontllonga.

27 d'abril de 1454: Guillem Rosell, rector de Sant Miquel de Fontllonga.

1 de maig de 1570: El vicari de Figuerola i Fontllonga (sense dir-ne el nom, però és l'època que el poble estava deshabitat).

2 de juliol de 1580: Arnau Pinós, vicari de l'església de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola i de Sant Miquel de Fontllonga de Meià (el poble estava deshabitat).

20 d'abril de 1599: Apareixen els noms del preveres, però sense dir-ne la parròquia d'on venien.

11 d'abril de 1639: Tomàs Andreu, rector de Sant Miquel de Fontllonga.

4 d'abril de 1647: Francesc Nou, prevere de l'església de Sant Miquel de Fontllonga.

22 de juny de 1659: Lluc Nadera, vicari de Sant Miquel de Fontllonga.

1 d'octubre de 1687: Ignasi de Armengau, sacerdot de l'església de Sant Miquel de Fontllonga.

Aquest és l'últim sínode de Meià en què assisteix el rector de Fontllonga.

A partir del 10è sínode de Meià convocat pel prior Francesc Llobet, el 15 de febrer de 1796, ja no apareix al llistat dels preveres assistents el rector de Fontllonga. En aquesta data molt propera al litigi que estudiem, ja s'hauria redactat la sentència sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga i aquesta ja dependria sense cap tipus de problema del bisbat d'Urgell, per això ja no assisteixen al sínode de Meià. Confirma aquesta afirmació el fet que en els sínodes de 1805 i 1832 tampoc apareix al llistat dels assistents el rector de Fontllonga.

A l'ANNEX 7 del present capítol podeu trobar:

- 13 documents sobre el procés per la propietat de la parròquia de Fontllonga.

CAPÍTOL 15

15. conflicte entre el prior i la universitat de Vilanova de Meià. Les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià de 1775

15.1. Introducció

Un altre conflicte jurisdiccional des del punt de vista eclesiàstic, però també civil, es produeix també a Vilanova de Meià i enfronta el prior de Santa Maria de Meià, Manuel Abad i Lasierra i el batlle que el Capítol de Canonges de la Catedral d'Urgell tenien a la vila, Josep Periquet, on exercia la jurisdicció temporal en nom dels canonges. Aquesta vegada el conflicte es planteja quan la gent de Vilanova demana a l'ajuntament iniciar unes pregàries a la miraculosa imatge del Sant Crist de Vilanova per demanar el benefici de la pluja, ja que era un any d'extrema sequera i s'estava perdent la collita, sobretot de cereals i el prior no els en fa cas i no les autoritza. Abans d'entrar en els detalls del conflicte, posem una breu ressenya del prior que presidia la *prelatura nullius* de Meià, Manuel Abad y Lasierra, i de la mecànica de les pregàries al Sant Crist, ja que ajudarà a entendre el document que estudiem.

15.1.1. El prior, Manuel Abad i Lasierra⁶⁶⁷ (1770-1783).

Va néixer a Estadilla (Osca) el 1724 i va morir a Saragossa el 1806. Un germà seu, Iñigo Abad, va ser bisbe de Barbastro. Manuel Abad va estudiar a la Universitat d'Osca. Es va ordenar sacerdot i al cap de poc temps es va fer monjo benedictí al monestir de San Juan de la Peña. Va ser nomenat prior de Meià el 1770, el primer prior de Patronat Real, que segons el seu biògraf, "era un petit territori més aviat àrid i afectat per l'emigració, que en aquella època tenia uns set pobles amb 200 habitants⁶⁶⁸, i amb la col·legiata que es trobava en un estat lamentable". Els anys que va presidir el priorat de Meià (1770-1783), diu que va voler aplicar les seves idees il·lustrades amb la creació d'un poble nou (?) on concentrar la població i també millorar les tècniques de conreu per afavorir la pobra agricultura de la zona. De totes aquestes afirmacions que fa el seu biògraf no en tenim de moment cap constància. L'any 1775, el cinquè de la seva prelatura de Meià, és el de la disputa amb l'ajuntament de Vilanova de Meià per les pregàries al Sant Crist. El prior Manuel Abad destacà en aquesta època per les seves investigacions en diversos

⁶⁶⁷ DEMERSON, Jorge. *Ibiza y su primer obispo: D. Manuel Abad y Lasierra*. op.cit.

⁶⁶⁸ IGLÉSIES i FORT, Josep. *El cens del comte de Floridablanca. 1787 (part de Catalunya)*. op.cit.

La informació que es dona dels pobles que formaven el priorat de Meià el 1787 quan es va realitzar el Cens de Floridablanca, no es correspon de bon tros als 200 habitants que aquí diu Demerson quan hi residia el prior Manuel Abad. Hem de creure que aquest ho va trobar escrit en alguns papers del prior quan era bisbe. La població real dels pobles del priorat de Meià, quatre anys després que marxés el prior era:

Vilanova de Meià = 623 hab. / Santa Maria de Meià = 90 hab. / Argentera = 20 hab. / Gàrzola = 24 hab.
Fontllonga = 178 hab. / Figuerola de Meià = 35 hab. / Clua de Meià = 16 hab. TOTAL = 986 habitants.

Aquests pobles eren els que el prior hi tenia la jurisdicció espiritual. No estan comptats els pobles de la Vall de Barcedana en que el prior només era el baró i el senyor jurisdiccional (Sant Cristòfol de la Vall = 72 hab. / Sant Miquel de la Vall = 109 hab. i Sant Martí de Barcedana). Cal recordar que la demografia que apareix a aquest cens dona les dades més elevades de població des del segle XIV.

arxius històrics, la qual cosa va fer que al 1773 fos nomenat membre de la Real Academia de la Historia, que presidia Pedro Ramon de Campomanes, fiscal del Consejo de Castilla, il·lustrat i persona molt influent a la Cort, i que sempre l'afavorí. El 1782, el prior Abad, es traslladà a la Cort per aconseguir subvencions per publicar la seva obra d'investigació històrica. Mentre era a Madrid (1783) va ser nomenat com a primer bisbe de la nova diòcesi d'Eivissa, on va arribar el febrer de 1784. Amb el bisbe Manuel Abad entrà la llengua castellana en els documents de l'Església eivissenca que fins aleshores havia fet servir només el català. També exercí de governador interí de les Illes Pitiüses i aconseguí que el Consejo de Castilla creés una Societat Econòmica d'Amics del País, per ajudar a desenvolupar el territori. El 1787 va ser nomenat bisbe d'Astorga. El 1791 ocupà el càrrec purament honorífic d'arquebisbe de Selímbría. El 1792 dirigí per un breu període de temps els *Reales Estudios de San Isidro*. El 1793 va ser nomenat Inquisidor General d'Espanya. Abad era un reformista gal·licanista que intentava abolir l'organisme que presidia. Fou destituït del càrrec el 1794 quan els exèrcits revolucionaris francesos ocuparen Catalunya i el País Basc. El seu successor intentà de processar-lo, però sense èxit, tot i que va estar reclòs al monestir de Sopetrán (Guadalajara) entre el 1794 i 1797. Retornà al seu poble natal, Estadilla, i morí a Saragossa el 1806.

Va preparar alguns treballs històrics, encara inèdits, sobre diversos monestirs catalans del Pallars i la Ribagorça. Pel nostre treball són molt interessants els estudis que preparava sobre el priorat de Meià. El 1782, Manuel Abad va encomanar al Dr. Jaume Pasqual, canonge premonstratenc del Real Monestir de Bellpuig de les Avellanes el "*Discurso histórico y conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas del priorato de Santa Maria de Meyá*"⁶⁶⁹ que volia utilitzar per escriure una història sobre el priorat de Meià. També es conserven a la Biblioteca de la Real Academia de la Historia uns apunts manuscrits de Manuel Abad amb diverses cal·ligrafies "*Apuntamientos cronológico-históricos para el tratado de Meyá*". On entre moltes coses apareixen els llistats dels abats i priors de Meyá fins al segle XVII, les rendes del priorat, les esglésies i capelles del priorat, la descripció de l'església col·legiata de Santa Maria de Meià... Algunes d'aquestes llistes i descripcions estan copiades al peu de la lletra del llibre de Joan Gaspar Roig i Jalpi "*Tratado de las excelencias y antigüedades del Priorato de Meyá*" de 1668, en què descriu el priorat de Meià i que anem citant en el nostre treball. En el Catàleg dels prelats del Monestir de Meià d'Ernest Zaragoza⁶⁷⁰, consta literalment d'aquesta manera: 57. *Perill D.D. Fr. Emmanuel de Abbad et Lasierra, aragonensia, huius coll. ac sec. eccl. prior, cui eam contulit munificentissime Carolus III Hixp. Rex, jure patronatus uti, literatum amatori ac cultori sapientissimo prid. kal. sept. an. 1733.* Tot i que va ser acadèmic honorari de la Real Academia de la Historia, director de los Reales Estudios de San Isidro, i a la seva època era considerat un intel·lectual il·lustrat, alguns estudis historiogràfics més recents, però, no el tenen en gaire bona consideració.

15.1.2. Les pregeries al Sant Crist de Vilanova de Meià.

⁶⁶⁹ PASQUAL, Jaume. *Discurso histórico o conjeturas sobre las antigüedades romanas y godas de el Priorato de Santa Maria de Meyá. Carta que a sollicitación del M. Illre. Sr. Dn. Manuel Abad y Lasierra, dignísimo Prior de dicho Priorato (...). Año de 1782.* Biblioteca de la Real Academia de la Historia. Madrid. Signatura 9/5606.

⁶⁷⁰ ZARAGOZA PASQUAL, Ernesto. "CATÁLOGO DE LOS PRELADOS DEL MONASTERIO DE SANTA MARIA DE MEYÁ (593-1842)". Op.cit.

A l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià es conservava una imatge del Sant Crist⁶⁷¹, barroca, tallada en fusta, policromada i amb una notable qualitat escultòrica, que tenia fama de ser miraculosa. Entre moltes altres coses, quan se li demanava en forma de pregàries, afavoria la pluja. El seus goigs així ho cantaven:

*Patint la terra secada
en diverses ocasions,
acudint amb Rogacions
l'haveu sempre remeiada.*

a) El procés de les pregàries

Organitzar unes pregàries al Sant Crist de Vilanova era un procés molt laboriós i llarg, i si no es seguien al peu de la lletra tots els passos que es realitzaven des de temps immemorial no feien efecte i el miracle de la pluja no es produïa. Joan Massanès⁶⁷² en el dietari citat explica detalladament els passos que se seguien i suposem que són els mateixos que van voler seguir el 1775 i que va acabar en el conflicte jurisdiccional que estudiem:

- En primer lloc el batlle i les autoritats municipals de Vilanova rebien les peticions dels pagesos del poble, però també, si s'esqueia, de les autoritats dels pobles veïns, per demanar les pregàries al Sant Crist quan hi havia molta sequera i es podien perdre les collites. El batlle feia arribar aquesta demanda al rector de la parròquia, el qual, després d'haver parlat amb el prior, generalment donava el vist-i-plau per començar els actes religiosos. El mateix rector, juntament amb els majorals de la confraria del Sant Crist, organitzaven els actes, que consistien:

⁶⁷¹ La notable imatge del Sant Crist miraculós de Vilanova, de moment no tenim constància exacta de quan es va esculpir, però es pot situar en una data indeterminada posterior al 1668 i anterior al 1740. La primera data és la del llibre sobre el priorat de Meià del pare Joan Roig, ja citat, on en la descripció de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià no cita ni descriu aquesta imatge miraculosa, que sí que ho hauria fet si hagués estat ja al seu cambril, ja que li agradava molt explicar aquest tipus de coses prodigioses i miraculoses. L'altra data la trobem citada als seus goigs i és la de 1740 quan la imatge ja obrava miracles. S'explica que la gent de Santa Maria de Meià es moria en grans quantitats a causa d'una epidèmia, i acudint a la imatge del Sant Crist de Vilanova es va aturar la mortaldat i es van curar. A més d'obrar miracles, aquesta imatge, segons una llegenda popular, va ser tallada i policromada per un misteriós escultor anònim que es va presentar un dia al poble, va demanar a les autoritats per esculpir-los la imatge d'un Sant Crist, hi va estar treballant durant molts dies sense mostrar a ningú la seva feina, fins que un dia va desaparèixer també misteriosament i sense cobrar res i deixant la imatge del Crist crucificat.

Per a més informació sobre el Sant Crist i l'església de Vilanova de Meià veure: BERNAUS SANTACREU, Ramon. L'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià. Edita Ajuntament de Vilanova de Meià, 2016.

⁶⁷² MASSANÈS TRIGINER, Joan. *Libreta de apuntes para el año 1893*. Joan Massanès escriu una mena de dietari que comença el dia 2 de gener de 1893 i acaba el dia 28 de desembre del mateix any, de tot allò que s'esdevé a Vilanova de Meià. És un bon recull de fets familiars; del temps que feia cada dia, ja que era un pagès benestant de secà; dels esdeveniments religiosos més importants del poble; dels fets municipals, ja que formava part de l'Ajuntament, i de moltes altres coses. En ser fill de casa bona, havia anat a l'escola i redacta el dietari amb una cal·ligrafia molt cuidada i en un castellà molt florit, però ple de catalanismes. Un dels fets que explica amb més deteniment són les pregàries que es van organitzar davant la imatge del Sant Crist de Vilanova per demanar el benefici de la pluja, ja que a l'hivern i primavera de 1893 es patia una gran sequera que amenaçava que es perdés la collita de cereals. Les pregàries van començar el diumenge dia 16 d'abril i van acabar-les el dia 6 de maig; però ja no va caldre fer l'extracció de la imatge, ja que el dia 8 de maig, quan l'organitzaven, es va posar a ploure i ho va fer durant tres dies seguits. Aquí queda explicat tot el procés de les pregàries al Sant Crist i que nosaltres descrivim.

- Realitzar *tres novenes* (27 dies), resant cada dia el Rosari davant la imatge del Sant Crist on acabaven cantant la Passió. Alguns dies el Rosari podia ser més solemne i es podia resar pels carrers del poble en forma de processó i acabant sempre a la capella del Sant Crist.
- Un cop acabades les tres novenes es duia a terme l'*extracció* de la imatge del Sant Crist del seu cambril, la qual s'havia d'exposar i vetllar durant 24 hores davant del retaule de l'altar major, dedicat al Crist Salvador, patró de Vilanova de Meià.
- Aquell dia s'organitzaven unes *vetlles* per hores com les que es feien davant del Monument per Setmana Santa, en què hi participaven persones de tots els pobles que havien demanat iniciar les pregàries.
- No seria fins després de les 24 hores de vetlla que sortirien amb la imatge en *solemne processó* pels carrers de la vila, suplicant la seva intercessió perquè afavorís amb una abundant pluja que salvés les collites. Quan es produïa el miracle, que sembla que passava sovint, s'organitzava una processó i un solemne ofici en acció de gràcies al cap de pocs dies de la pluja benefactora.

Algunes vegades el rector, i en el nostre cas el seu superior el prior de Meià, eren reticents a donar el permís, ja que de fet es demanava a la imatge que obrés un miracle i pel que sembla, les autoritats religioses no hi creien gaire en miracles. Però sí que hi creien la gent del poble, fins i tot aquells que mai s'apropaven a l'església. La gent del poble sovint s'arribaven a enfrontar amb les autoritats municipals, el rector, i en el nostre cas amb el mateix prior de Meià, quan es produïen retards o ajornaments de les pregàries, ja que eren els pagesos i no les autoritats els que es quedaven sense les collites per culpa de la sequera. Un exemple d'aquesta pressió popular són les pregàries del 1893 que va descriure el Joan Massanès, i que nosaltres hem citat, en què a proposta del batlle, es van escurçar nou dies i les tres novenes només van durar divuit dies, ja que la segona i tercera novena les van fer juntes, resant el Rosari matí i tarda. Tot i les reticències del rector, tots tenien clar que la sequera malmetria del tot la collita si s'allargaven els 27 dies previstos. Un cop acabades, el dia dinovè, quan tot el poble era congregat a l'església i s'estaven repartint els torns de 24 hores per fer la vetlla del Sant Crist, i just abans que en fessin l'extracció solemne del seu cambril, es va posar a ploure i ho va fer sense parar durant tres dies seguits. El miracle es va obrar sense necessitat d'acabar del tot el ritual. Després va venir la processó d'acció de gràcies. La imatge del Sant Crist de Vilanova va ser destruïda el 23 de juliol de 1936 juntament amb tots els retaules i les imatges de l'església.

15.2. Les pregàries de 1775

El document que serveix de base al treball és l'ANNEX núm. 1⁶⁷³, i és la còpia del dictamen del fiscal de la cúria del batlle de Vilanova de Meià, en el què queda constància de la disputa jurisdiccional entre el prior de Meià, Manuel Abad y Lasierra i el batlle. El motiu són unes pregàries al Sant Crist de Vilanova per demanar el benefici de la pluja. El dictamen del fiscal, Josep Planes, comença amb tota la documentació de la disputa que li fa arribar el batlle el dia 5 de maig de 1775 perquè la pugui estudiar i donar el seu parer, i conclou amb el dictamen del fiscal del dia 6 de maig. Conté tot seguit un document amb l'ordre del batlle en què mana al prior que revoqui el Monitori en contra seva, amb data del mateix dia 6 de maig, i una altra ordre semblant amb data

⁶⁷³ ACU. Lligall gros. Procés a Vilanova de Meià entre Miquel Periquet, batlle del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell i Manuel Abad y Lasierra, prior de Meià.

del dia 9 de maig, ja que possiblement el prior no va fer cas de la primera ordre del batlle. Aquests dos documents són signats per Josep Periquet, Batlle, i en dona fe dels mateixos el notari de Vilanova de Meià i de la cúria del batlle, Bonaventura Macià i Santacreu.

Pel que es desprèn de les al·legacions i conclusions del fiscal de la cúria del batlle del Capítol de Canonges d'Urgell, senyors jurisdiccional de Vilanova de Meià, la tibantor entre la Comunitat de Con-rectors de Vilanova i l'ajuntament ja venia de dies endarrere i les pregàries per demanar pluja van ser la gota que va fer vessar el vas i que va encendre els ànims d'uns i altres. Posem per l'ordre cronològic, que es dedueix dels documents, els fets més importants que es van produir:

15.2.1. La Missió a Vilanova de Meià

Unes setmanes abans de la Quaresma (no es diuen les dates exactes), es va celebrar a Vilanova de Meià una Missió religiosa. Per la clausura de la mateixa, la Comunitat de Con-rectors va fer aixecar una tarima de fusta al lloc preferent de l'església, on anava col·locada la cadira del prior, el qual des d'allí havia de donar personalment la comunió a tot el poble (*"diferentes maderajes para fabricar un teatro donde estuviesen la silla y estrado del Muy Ilustre Prior"*). El problema era que la tarima la van posar al lloc reservat des de sempre als seients que ocupaven el batlle, els regidors de l'ajuntament i les autoritats municipals. Els con-rectors van convidar, com sempre, el batlle i els altres regidors de l'ajuntament a presidir el solemne acte. Però aquests els van fer arribar la resposta en què excusaven la seva assistència com a corporació municipal, ja que la tarima de la cadira del prior ocupava el lloc preferent que ells tenien reservat a l'església. La Comunitat eclesiàstica de Vilanova, en rebre la contesta de part del batlle i dels regidors, ho va fer saber al prior, i aquest, enfadat en saber la resposta municipal, va ordenar desmuntar-ho tot.

Aquest fet que consta tant en la instància del fiscal de la cúria eclesiàstica com en el del fiscal de la cúria del batlle, es interpretat de forma diferent per uns i altres. El prior se'l pren com un menyspreu a la seva persona i per tant a la seva autoritat eclesiàstica; mentre que el batlle i els regidors de Vilanova ho veuen com una invasió de la seva autoritat i jurisdicció civil per part del prior, fent-los fora del lloc preferent a dintre del temple. I la cosa només feia que començar.

15.2.2. Petició dels veïns de Vilanova de Meià al batlle i l'ajuntament per fer unes pregàries al Sant Crist miraculós

En una data indeterminada anterior al dia 31 de març de 1775, la gent de Vilanova de Meià fa arribar al batlle i a l'ajuntament la petició oficial per iniciar unes pregàries a la miraculosa imatge del Sant Crist de Vilanova per demanar el benefici de la pluja, ja que fan constar que al terme hi ha una greu sequera i es corre el risc de perdre's del tot la collita. Com ja hem comentat en les pregàries de 1893, era prerrogativa municipal prendre la iniciativa en aquests tipus d'actes i en aquest moment encara més *"(...) que según las posteriores órdenes de la Real Cámara, reside en los Ayuntamientos el conocimiento de la necesidad y la facultad de determinar rogativas"*. També ho fa constar el fiscal de la cúria del batlle, en l'informe que li fa arribar: *"(...) que experimentando los vecinos de esta villa y su Ayuntamiento el azote universal de la seca con que justamente aflige al país la Divina indignación, (...), acordó el de esta villa de acudir a Dios e implorar sus divinas misericordias con las acostumbradas, y a fin de principiarlas en concurso de la Comunidad Eclesiástica (...)"*.

15.2.3. Dia 31 de març de 1775. L'ajuntament demana iniciar les pregàries al prior. La negativa prioral

Un dia o dos abans d'aquesta data, i de forma no oficial, l'ajuntament havia fet arribar la petició de començar les pregàries a la Comunitat de Con-rectors de Vilanova de Meià, mitjançant dos capitulars. Segurament que la resposta de paraula no hauria estat satisfactòria, per això, el dia 31 de març des de l'Ajuntament els fan arribar un ofici demanant el començament de les pregàries al Sant Crist, per escrit i de forma oficial.

La resposta de la Comunitat va ser que mai autoritzarien unes pregàries per demanar pluja, ni altres funcions religioses extraordinàries sense l'autorització del prior de Santa Maria de Meià, ja que els ho tenia expressament prohibit: *"(...) a que respondiò, que nunca determinaría rogativas, ni otras funciones sagradas extraordinarias sin orden de su Prelado el Muy Ilustre Prior de Meià, por tenerlo en el día prohibido"*. També consta al document que un prevere de la Comunitat de Vilanova, per pròpia iniciativa i sense el consentiment de l'ajuntament, es va desplaçar personalment al Monestir de Santa Maria de Meià a entrevistar-se amb el prior per fer-li directament la petició, i aquest tampoc va voler donar-li el permís.

Desconeixem en quines dates s'esqueia la Missió que es feia a Vilanova per la Quaresma, però és més que possible que l'enrenou de la tarima de la cadira del prior i aquesta petició de pregàries caiguessin en els mateixos dies, o en dates molt properes, quan uns i altres tenien els ànims alterats. El fiscal del batlle de Vilanova encara va més enllà, i creu que aquesta negativa del prior era per fer-se valer la seva jurisdicció espiritual a Vilanova i d'aquesta manera pertorbar l'autoritat real que representava l'ajuntament i també la jurisdicció civil que en nom del Capítol de la Seu exercia el batlle, i que des de sempre havien portat la iniciativa pel que feia a les pregàries.

15.2.4. Dia 21 d'abril de 1775. Autorització de les pregàries per part del batlle de Vilanova

En vista de la negativa del prior i a instàncies de la gent del poble, el batlle de l'ajuntament com a màxima autoritat civil, en nom del Capítol d'Urgell, i com a representant de la Real Audiència que els donava autoritat sobre aquests afers, van permetre que es pogués cantar el Rosari i resar les Lletanies pels carrers del poble en forma de processó cívica i sense capellans, com s'acostumava a fer algunes vegades, com a mínim de quinze anys en aquesta part. Acabaven els actes públics a l'església, amb tota la gent a la capella del Sant Crist, cantant el Miserere davant de la seva imatge: *"(...) que creciendo la necesidad del agua con el manifiesto riesgo de perder la actual cosecha, fueron más sentidos los clamores del pueblo, y condescendió el Ayuntamiento a las instancias de sus vecinos, con que pedían se les permitiese cantar el Rosario y Letanías por las calles, como se hizo procesionalmente en la forma que es costumbre en esta villa. Habiendo procesionalmente parado a la Iglesia donde se dio fin con el salmo del Miserere, delante de la imagen del Santo Cristo"*.

A falta d'eclesiàstics, segons el fiscal de la cúria del prior, aquesta pregària pública la presidien el batlle, Josep Periquet, els regidors segon i tercer, el síndic, el secretari de l'ajuntament i un doctor en Cànon de la vila: *" (...) aún dirigían aquellos atentados de escándalo e irreligión, Vuestra Merced (el batlle), los Regidores Segundo y Tercero, el Síndico Personero, el Escribano del Ayuntamiento y un Doctor en Cánones de esta villa, que son personas de cualidad y que por sus circunstancias y estudios no pueden alegar ignorancia en esta materia"*. Tot i que el prior i la Comunitat Eclesiàstica de la vila es van enfadar molt, resar el Rosari a iniciativa dels veïns i sense capellans era una cosa que es feia a Vilanova des de feia més de quinze anys: *" (...) es un acto de religión muy laudable y obligación de los católicos el rogara Dios en sus necesidades, por*

intervención de la Virgen, con el Rosario, sin asistencia de sacerdotes, cuya práctica no es nueva en muchos lugares ni en esta villa, donde habrá quince años se estableció y persevera semejante devoción con las imágenes e insignias del Rosario, que son propias de los vecinos”.

Aquests actes amb la processó cívica, cantant el Rosari i les Lletanies pels carrers i cantant el Miserere davant el Sant Crist, es van realitzar el dia 21 d'abril. Encara van repetir tres o quatre dies més la processó, només pels carrers del poble, però sense entrar a l'església.

La Comunitat de Con-rectors de Vilanova i sobretot el prior de Santa Maria es van enfadar molt davant l'actuació del batlle i de l'ajuntament que promovien les pregàries, sense tenir en compte la no autorització eclesiàstica. Tot i que no queda escrit en cap informe, segurament que després de la irrupció de la processó cívica a l'església el dia 21, el prior va manar que tanquessin les portes i no els deixessin entrar, per això fan constar que només es van fer les processons pels carrers els quatre dies següents que les van repetir.

Tal i com marcava el ritual immemorial de les pregàries per demanar el benefici de la pluja al Sant Crist de Vilanova, s'havia de fer tres novenes resant el Rosari. En vista de la negativa eclesiàstica de voler-les autoritzar i presidir, segurament es fan les novenes resant el Rosari i les Lletanies de forma privada en algun indret del Comú Municipal. Amb tota seguretat havien començat els primers dies d'abril, ja que com més aviat començaven, més aviat arribaria el miracle de la pluja. Per tant si haguessin començat el dia 1, el 21 portaven ja dues novenes, i tres dies de la tercera, però encara faltava sis dies per l'extracció de la imatge del Sant Crist del seu cambril. Segurament que a les pregàries de l'última novena els volien donar més solemnitat, per això resaven el Rosari i les Lletanies fent processons pels carrers, tot i l'absència de capellans. Sabem, però, que eren presidides pel batlle i els membres de l'ajuntament i un con-rector que era doctor en Cànons.

15.2.5. El prior de Meià porta la seva cúria a Vilanova i crea un tribunal eclesiàstic per jutjar els fets

El prior de Santa Maria de Meià considera un acte molt greu en contra de la seva jurisdicció eclesiàstica les pregàries públiques i tot el procés de les pregàries sense la seva autorització, especialment la processó del 21 d'abril en què van entrar al temple a resar i cantar davant de la imatge del Sant Crist. Per això crea un tribunal eclesiàstic a Vilanova de Meià sense demanar permís al batlle (...), *estableciendo en ella un Tribunal donde recibieron judicialmente y juradas las declaraciones de tres testigos seglares vasallos del Muy Ilustre Cabildo, y examinaron otro que habían mandado comparecer con la pena de diez libras para que declarase en razón de si eran o no algunos individuos tumultuarios, sediciosos, motores de alborotos y amotinadores, y de si el pueblo se había o no sublevado y otros excesos”.* Envia com a nunci o agutzil d'aquest tribunal un veí de Santa Maria, el qual es passejava pels carrers i les places de Vilanova amb la vara de l'autoritat de la cúria eclesiàstica, i obligava a declarar, amb l'amenaça de 10 lliures barceloneses de sanció, a tres testimonis en contra del batlle i els membres de l'ajuntament per la “processó cívica” celebrada el dia 21 d'abril.

15.2.6. El procés judicial

a) Dia 28 d'abril de 1775. Ofici del batlle al prior

Josep Periquet, com a batlle de Vilanova de Meià en nom dels senyors jurisdiccionals, el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, envia un ofici al prior de Meià, on es queixa de que havia constituït un tribunal eclesiàstic a Vilanova i prenia declaracions a

testimonis seglars, súbdits del batlle, menystenint la jurisdicció del Capítol. També es queixa al prior perquè havia enviat a Vilanova un veí de Santa Maria que es feia dir Fisco del prior (fiscal) i del seu tribunal, que voltava pels carrers i places amb una vara com la del batlle, ordenant als seus súbdits seglars que es presentessin a declarar judicialment al seu tribunal, quan això no ho podia fer de cap manera ja que vulnerava la jurisdicció del Capítol d'Urgell: "(...) *son citados por uno de los vecinos de esta villa de Santa María de Meyá que con el nombre de Fisco o Portero del nuevo Tribunal se paseaba con una vara igual a la de Vuestra Merced por la Plaza, calles y término de esta villa, cuya insignia expresa el Fiscal Eclesiástico ver el distintivo de aquel nuevo y contrahecho oficial*".

b) Dia 1 de maig de 1775. El ban del batlle, Josep Periquet

Josep Periquet va rebre la resposta del prior en la què no li feia cap cas, però no en tenim els detalls. Tot seguit, en data 1 de maig fa publicar un ban a Vilanova de Meià, en forma de pregó, en el què s'amenaça amb penes pecuniàries i de presó contra totes aquelles persones que essent súbdits del Capítol, s'atreueixin a comparèixer davant del tribunal del prior per declarar sobre els afers de les pregàries del 21 d'abril. Aquest ban encén encara més el ànims del prior i del seu fiscal.

c) La Instància del fiscal de la cúria eclesiàstica del prior

Les declaracions davant del tribunal del prior i segurament les narracions dels fets que van fer alguns con-rectors de Vilanova (*los mismos sacerdotes que lo han acriminado*), seran la base de la Instància que redacta el fiscal eclesiàstic i que servirà per redactar la sentència del seu tribunal i el posterior Monitori que instruirà després el prior en contra del batlle i alguns membres de l'ajuntament. La Instància del fiscal eclesiàstic descriu els fets del dia 21 d'abril en aquests termes que posem a la nota⁶⁷⁴, que per a ell constitueixen més d'un delictes i aconsella que s'han de castigar severament.

d) 4 de maig. El Monitori del prior

Després de prendre declaració a tres testimonis de Vilanova sobre el Rosari, la processó, i el cant del Miserere davant el cambril del Sant Crist del dia 21 d'abril. Suposem que no van poder prendre declaració a més persones a causa del ban del batlle que ho prohibia. Després d'haver escoltat el dictamen del tribunal eclesiàstic i sobretot, llegida la Instància que l'acompanyava redactada pel fiscal de la cúria del prior. A més tenint molt clar que el batlle i l'ajuntament de Vilanova havien usurpat la jurisdicció eclesiàstica del prior.

Per tot això i més:

⁶⁷⁴ "(...) *movido y sublevado este pueblo a la voz y persuasión falsa de que el Muy Ilustre Prior no quería permitirles en la urgente necesidad del agua, las hizo de propia autoridad, para mostrarle el ánimo con que querían sus individuos perturbar la jurisdicción espiritual, con el parecer errado de algunas personas visibles del pueblo poco temerosas de Dios y de su justicia, que haciendo seguir a varios, casi por la fuerza, formaron procesiones públicas, cantando las letanías de los santos, llevando imágenes sagradas, vistiéndose algunos ridículamente y otros con una desnudez vergonzosa, con gritería y horroroso clamor, hasta introducirse ante el altar del Sacramento de la Iglesia Parroquial aquella confusión de gentes tumultuadas, sin respeto el más mínimo a aquel lugar sagrado, con escándalo público, escarnio del ministerio de la Iglesia y profanación del templo. Y que fue el pueblo por su ignorancia, con ruegos y dádivas seducido y atraído a estos atentados de escándalo e irreliación, que presenciaban y dirigían Vuestra Merced, los Regidores Segundo y Tercero, el Síndico Personero, el Escribano del Ayuntamiento, y un Doctor en Cánones de esta villa, que son personas de cualidad y que por sus circunstancias y estudios no pueden alegar ignorancia en esta materia*".

Manuel Abad, prior de Meià, redacta un Monitori en contra del batlle, en el què l'exhorta i requereix perquè ordeni treure de la plaça el ban que havia fixat el dia 1 de maig en contra de les actuacions del tribunal eclesiàstic, esborrant-lo dels Registres del Jutjat de la seva cúria i revocant-lo per mitjà del públic pregó, ja que pertorbava la seva jurisdicció espiritual. Amenaçant al batlle amb censures i altres penes com l'excomunicació (*el rayo de las censuras*).

e) 5 de maig, pren la iniciativa el batlle. El Dictamen del fiscal de la seva cúria

En data 5 de maig, el batlle, Josep Periquet, reuneix tots el documents citats: el Monitori del prior, la Instància del fiscal eclesiàstic que acompanyava aquest Monitori, l'Ofici que ell havia enviat al prior de resultes de les declaracions al tribunal eclesiàstic i la resposta que aquest li havia fet arribar. Lliura tota aquesta documentació al fiscal de la seva cúria, perquè els examini i en faci el dictamen corresponent, per actuar en conseqüència.

De fet el Dictamen del fiscal de la cúria del batlle que el Capítol de Canonges de la Seu tenien a Vilanova de Meià, en què eren els senyors jurisdiccionals, és el document que comentem i serveix de base a aquesta part del treball.

El Dictamen porta data de 5 de maig i el redacta Josep Planes, fiscal de la cúria del batlle. S'ha de suposar que aquest és el document definitiu d'aquest enfrontament jurisdiccionals entre l'autoritat civil (el batlle del capítol) i l'autoritat religiosa (el prior de Meià), a Vilanova de Meià. Es conserva a l'Arxiu del Capítol de la Catedral de la Seu d'Urgell i les ordres que s'hi donen no sembla pas que fossin recorregudes pel prior, o al menys, de moment no en tenim constància.

En aquest Dictamen el fiscal del batlle va desmuntant punt per punt i de forma raonada tota l'argumentació que el fiscal eclesiàstic havia fet servir tant en la Instància com en el Monitori i, si s'escau, li aconsella al batlle com ha d'actuar:

- En primer lloc li aconsella al batlle que no ha de treure el ban que va manar penjar quan les declaracions de gent del poble al tribunal eclesiàstic, ja que ha de preservar la jurisdicció ordinària del Capítol a Vilanova i els seus súbdits. I tampoc ha de complir allò que se li ordena al Monitori, ja que allò que s'hi diu és nul i no té cap valor jurídic⁶⁷⁵.

f) El fiscal de batlle rebutja els arguments del fiscal del prior

Tot seguit, i com que el Monitori es basa en la Instància del fiscal eclesiàstic; el fiscal de la cúria del batlle va contradient i desmuntant un a un tots el arguments que el seu homònim eclesiàstic fa servir.

- En primer lloc indica el fiscal que el prior no podia constituir a Vilanova un tribunal eclesiàstic ja que les actuacions que s'hi realitzaven no eren de la seva jurisdicció i que tampoc hi podia fer sortir un nunci amb la vara per obligar a la gent anar a declarar⁶⁷⁶.

⁶⁷⁵ "Vuestra Merced no debe ni puede mandar quitar el bando que para conservar la indisputable jurisdicción temporal que corresponde al dueño jurisdiccional de esta villa y su término el Muy Illre. Cabildo de Canónigos Prelados de la Santa Iglesia Catedral de Urgel, y preservarla en lo sucesivo de las notorias vulneraciones que de un tiempo a esta parte ha padecido. Ni menos le es permitido, ni debe condescender al cumplimiento de las demás partes que contiene el Monitorio (...) como por padecer el Monitorio, entre otros vicios, el de obrepción y ser por lo mismo nulo y de ningún valor, junto con cualquier acto posterior y todos los procedimientos que en su consecuencia se practicasen".

⁶⁷⁶ "Su Señoría había establecido en esta villa un tribunal donde se tomaban judicialmente declaraciones de testigos seglares súbditos de Vuestra Merced (el Batlle) y se practicaban otros actos ajenos de las facultades de los Jueces Eclesiásticos y solo pertenecientes a los seglares, cuya práctica menoscaba notoriamente la jurisdicción del Muy Illre. Cabildo; y de otra parte se le había informado que uno de los vecinos de la villa de Santa María de Meyá con el nombre de Fisco de Su Señoría, había parecido por la

- Diu també que el nunci del nou tribunal eclesiàstic es passejava per Vilanova amb una vara com la del batlle i amb les insígnies del nou tribunal, quan cap nunci pot fer servir aquestes insígnies, a excepció d'aquells que són reals: *“Siendo cierto que ningún Portero puede usar de semejante divisa, a excepción de los que lo son Reales y aprobados y tienen su título firmado del Excelentísimo Señor Gobernador y Capitán General de este Principado”*.

- També es queixa el fiscal que alguns súbdits eclesiàstics del prior (capellans) passaven pel poble exigint a alguns veïns, súbdits del batlle, que anessin a declarar coses que ells no sabien, i amb aquesta actuació els eclesiàstics els obligaven a cometre perjuri⁶⁷⁷.

g) La versió del fiscal del batlle sobre les pregàries del dia 21 d'abril

Com que tota la controvèrsia tenia l'origen en les pregàries del dia 21 d'abril, el fiscal del batlle es limita a donar la seva versió dels fets, tot contradient punt per punt la versió exagerativa i esbiaixada del Fiscal del prior, com ja ha quedat demostrat en comentar la Instància; *“Y todo el pueblo ha visto, y de otra parte queda justificado, así por dichos particulares como por la pública voz y fama sobre el asunto de las rogativas, se manifiesta con la mayor evidencia que el Fiscal Eclesiástico con el más elevado tono, vuelve a hacer fuego de su afectación, artificio, cautela y falta de verdad”*.

- Manifesta en primer lloc, que és fals que la gent de Vilanova s'haguessin sollevat per fer les pregàries i que sempre van actuar en pau i quietud sense contravenir les ordres reials sobre aquest punt.

- Tampoc es veritat que fessin la gent de Vilanova les pregàries per pròpia autoritat i enganyats, quan els van dir que el prior no les volia autoritzar tot i la urgent necessitat de pluja per culpa de la sequera. La veritat és que el prior es va negar en rodó a autoritzar-les, i així consta per escrit. I com que les ordres de la Real Cámara diuen que tenen els ajuntaments el coneixement de la necessitat, i la facultat de determinar les pregàries, el batlle les havia autoritzat.

- També és falsa l'afirmació del fiscal eclesiàstic quan diu que el poble va fer les pregàries per pertorbar la jurisdicció espiritual del prior, amb el vistiplau d'algunes persones visibles del poble, poc temorosos de Déu i de la justícia. Les van autoritzar des de l'ajuntament, a petició del poble en vista a la gran necessitat que tenien de la pluja⁶⁷⁸

- També és falsa l'afirmació del fiscal eclesiàstic quan diu que la processó va ser un veritable guirigall i disbauxa poc respectuosa: *“(…) de haber hecho con gritería y horroroso clamor una confusión de gentes tumultuadas, sus procesiones, llevando imágenes sagradas, vistiéndose algunos ridículamente y otros con una desnudez vergonzosa”*. Quan, segons el fiscal del batlle va ser tot el contrari: *“(…)que se cantaron el Rosario y las Letanías por las calles de esta villa, con el sumiso tono de voz que piden unas deprecaciones tan devotas, a que asistieron los vecinos ordenados en*

Plaza y calles de esta villa con una vara igual a la que Vuestra Merced trae, y había ejercido varios actos mandando a sus súbditos se presentasen ante él, para declarar judicialmente sobre puntos cuyo conocimiento corresponde a la justicia seglar, y vulnerando con ello la jurisdicción del Muy Illtre. Cabildo que se la tiene delegada” .

⁶⁷⁷ *“¿(…) que el Fiscal Eclesiástico calumnia a Vuestra Merced y a los vasallos del muy Ilustre Cabildo, los excesos perpetrados por los súbditos del Muy Ilustre Prior, que les persuadieron a que cometiesen el de perjuo para arrojar sus almas a los infernales abismos y arder eternamente entre sus vivas llamas?”*.

⁶⁷⁸ *“Cuando por lo contrario consta al Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced. que creciendo la necesidad del agua con el manifiesto riesgo de perder la actual cosecha, fueron más sentidos los clamores del pueblo, y condescendió el Ayuntamiento a las instancias de sus vecinos, con que pedían se les permitiese cantar el Rosario y Letanías por las calles, como se hizo procesionalmente en la forma que es costumbre en esta villa”*.

arreglada procesión, con la mas profunda modestia y lejos de todo tumulto, sin vergonzosa desnudez, ni llevar imagen sagrada alguna, ni tampoco traje ridículo, si solo aseados con aquellos vestidos y ropas que ordinariamente acostumbran traer”.

- També és falsa l’afirmació del fiscal eclesiàstic quan diu que la gent del poble van entrar a l’església sense cap respecte i pràcticament la van profanar: “(...) *que los vecinos de esta villa se introdujeron en su Iglesia Parroquial y ante el altar del Sacramento sin respeto el mas mínimo a aquel lugar sagrado, con escándalo público, escarnio del ministerio de la Iglesia y profanación del templo*”. Però segons el fiscal del batlle, tot va anar de forma correcta i normal: “*consta a él y al público que el día 21 del pasado abril se cantó el Rosario por las calles de esta villa en la forma que haya sido y es costumbre, habiendo procesionalmente parado a la Iglesia donde se dio fin con el salmo del Miserere, delante de la imagen del Santo Cristo, siempre sin el más mínimo descomedimiento, escarnio, escándalo y profanación, y antes con tal profunda reverencia cual requería el acto y el fin a que se dirigía*”.

- També és falsa l’afirmació del fiscal eclesiàstic en la seva Instància quan afirma que presenciaven i dirigien la disbauxada processó les principals autoritat del poble: “(...) *que presenciaban y aún dirigían aquellos atentados de escándalo e irreligión, Vuestra Merced (el batlle), los Regidores Segundo y Tercero, el Síndico Personero, el Escribano del Ayuntamiento y un Doctor en Cánones de esta villa, que son personas de cualidad y que por sus circunstancias y estudios no pueden alegar ignorancia en esta materia*”. Segons el fiscal del batlle, és fals que les autoritats dirigissin la processó, i troba molt saludable que la gent pregui a Déu i demanin la intercessió de la Mare de Déu resant el Rosari, sense l’assistència dels sacerdots, la qual cosa no era nova a Vilanova “*donde habrá quince años se estableció y persevera semejante devoción con las imágenes e insignias del Rosario, que son propias de los vecinos*”. Acaba la intervenció amb aquests retrets al prior: “*El rogar a Dios los fieles para que su divina misericordia nos conceda lo que necesitamos, se acrimina por atentado y delito tan execrable que merece la pena capital? Y a el rezar el Rosario en público siguiendo la costumbre, llaman tumulto, escándalo y escándalo del ministerio de la Iglesia? Luego, el rogar a Dios es delito?*”.

- Acaba l’exposició dels fets per part del fiscal del batlle, amb la interpretació esbiaixada i tendenciosa que es fa de l’afer de la Missió religiosa a Vilanova durant la Quaresma i l’enfrontament entre l’ajuntament i la Comunitat Religiosa per la tarima del prior i els seients preferents de les autoritats al temple.

h) Les conclusions del fiscal del batlle

Com a conclusions del Dictamen, el fiscal del batlle fa constar que, com que el fiscal Eclesiàstic en la seva Instància descriu els fets sense objectivitat i amb clares mentides, i com que el Monitori dirigit contra el batlle de part del prior, es basa en les afirmacions d’aquesta Instància, considera que “*el Monitorio dirigido a Vuestra Merced, de parte del Muy Ilustre Prior de Meià, padece el vicio de obrepción, que lo constituye nulo y de ningún valor y le incapacita de obtener su cumplimiento*”. Per totes aquestes raons i més que consten al document, conclou⁶⁷⁹:

⁶⁷⁹ = *Lo primero*; Porque no hay ni ha habido concurrencia de pecado o causa grave y suficiente para expedirle (el Monitorio).

= *Lo otro*; Porque Vuestra Merced con el bando que mandó publicar y fijar, de que anteriormente ha hecho mérito, obró con las facultades de la jurisdicción temporal que ejercía y ejerce como a Baile, y sobre asunto relativo a ella; Y siendo este el motivo en que va fundado el Monitorio, no debía ni podía el Prelado accionar contra Vuestra Merced considerándole una persona privada, ni menos proceder por la

Primer. Com que no hi ha hagut cap pecat ni causa greu, no hi ha cap raó per expedir el monitori d'excomunicació en contra del batlle.

Segon. Com que va ser el prior qui va fer publicar i penjar el ban pels carrers de Vilanova de Meià envaint la jurisdicció temporal del batlle; essent aquest ban i les declaracions indegudament realitzades allò que va provocar el monitori d'excomunicació. De cap manera podia el prior actuar judicialment contra ell batlle com a persona privada i menys per la via executiva. Per això el monitori d'excomunicació en contra del batlle és nul.

Tercer. Com que el batlle amb el seu ban no va envair la jurisdicció espiritual del prior, però sí que ho va fer el prior amb els actes judicials que va practicar el seu tribunal a Vilanova de Meià en contra de la jurisdicció temporal del batlle. I encara que el tribunal del prior fos eclesíastic, havia de demanar forçosament el corresponent permís al batlle i territori per poder actuar, cosa que no va fer el prior: "*Quod Judicer Ecc-ci. non habent territorium ad exercendam jurisdictionem suam, sed illud debent peti ab ordinario.*"

i) Les últimes actuacions judicials

1. Requeriment del batlle al prior de Meià (6 de maig de 1775)⁶⁸⁰

Josep Periquet, batlle de Vilanova de Meià, després de llegir el dictamen del fiscal de la seva cúria, proveeix el següent document en forma d'ordre (*auto*), dirigit al prior ordenant-li que revoqui i suspengui el monitori que li havia enviat el dia 4 de maig de l'excomunicació en contra seva (*suspenda el rayo de la censura que amenaza*) i que se l'informi que s'ha executat.

Amb aquest requeriment redactat a Vilanova de Meià el dia 6 de maig, el batlle dóna per tancat el cas. El signa el batlle i en dóna fe Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià i també de la cúria del batlle.

2. Exhort i nou requeriment del batlle al prior de Meià (9-de maig de 1775)⁶⁸¹

vía ejecutiva; Por cuyo motivo, y mediante padecer el Monitorio el substancial defecto de cláusula justificativa, es visto ser nulo en todo.

= Y lo otro; Porque en tanto es cierto que Vuestra Merced. con el bando no perturbó la jurisdicción espiritual al Muy Ilustre Prior(...); Es indubitable que se la perturbó el Muy Ilustre Prior por los actos judiciales que practicaron el nuevo Tribunal que estableció en esta villa y sus oficiales; (...) Porque, aún puesto el caso, que se niega, que aquel nuevo Tribunal se considerase como a Curia Eclesiástica, es sin duda que debía impetrar de Vuestra Merced el correspondiente territorio para la práctica de cualesquiera actos, por ser terminante en nuestro Legal: Quod Judicer Ecc-ci. non habent territorium ad exercendam jurisdictionem suam, sed illud debent peti ab ordinario.

⁶⁸⁰ == *En la villa de Villanueva de Meià, y día seis del mes de mayo de mil setecientos setenta y cinco. Su Merced el Baile de la misma Josef Periquet: Habiendo visto el dictamen que antecede del Fiscal de este Tribunal con los Autos y Documentos que le preceden; Y por lo que de ellos resulta. Por ante mi el Escribano; Dijo: Que en conformidad al mismo Dictamen, debía mandar i mando se expida exhorto requisitorio en forma dirigido a Su Señoría el Muy Ilustre Prior de Meià, para que revoque el Monitorio que en cuatro del actual mayo se notificó de su parte a su Merced, suspenda el rayo de la censura que amenaza y disponga se le cerciore en forma de quedar ejecutado; Y que al propuesto fin se expidan los despachos oportunos. Y por éste su Auto así lo dijo, instando y firmo su Merced, de que doy fe == Josef Periquet Baile = Ante mi – Buenaventura Macià y Santacreu, Escribano público de la villa de Villanueva de Meià y de su Juzgado.*

⁶⁸¹ == *Por ende, arreglándome a lo proveído, y por la autoridad del oficio que ejerzo en nombre del señor jurisdiccional de esta villa y su término, con el respeto debido al carácter y dignidad de V.I.; Le exhorto y requiero mande revocar el referido Monitorio, como a obrepticio y nulo, o bien colocar este despacho junto a él para que se entienda revocado, y suspender el rayo de la censura que amenazó, disponiendo se cerciore en forma de quedar ejecutado: Protestando en caso contrario de acudir al superior correspondiente, para que proceda en conformidad a las disposiciones municipales de este Principado. Y*

Sembla, però, que el prior no va fer gaire cas de la primera ordre del batlle de Vilanova de Meià i aquest, al cap de tres dies ordena de nou al prior de Meià que revoqui el Monitori i es consideri nul, o bé col·loqui aquest document al seu costat perquè s'entengui revocat. Protestant en cas que acudeixi a un tribunal superior, perquè s'actui conforme a les disposicions municipals del Principat de Catalunya. El signa també el batlle, Josep Periquet, i en dóna fe Bonaventura Macià i Santacreu, notari públic de Vilanova de Meià i també del seu Jutjat.

És una llàstima que no es conservi la documentació final on s'expliqui qui de les dues autoritats té la raó. I si es va acudir a una instància superior, a qui dels dos es va donar la raó.

15.3. Algunes conclusions

Aquest document que comentem és l'exemple de la confrontació jurisdiccional que es vivia en alguns pobles del priorat de Meià durant la segona meitat del segle XVIII, en el nostre cas Vilanova de Meià. Un assumpte bastant banal com organitzar unes pregàries al Sant Crist per demanar el benefici de la pluja un any de molta sequera, provoca un procés judicial entre la cúria eclesiàstica del prior, Manuel Abad y Lasierra, i la cúria civil del batlle de Vilanova de Meià, que exercia el càrrec en nom del Capítol de Canonges de la Catedral de la Seu d'Urgell, senyors jurisdiccional de la vila.

El document dóna a entendre que la disputa jurisdiccional entre l'autoritat civil i religiosa no és una cosa nova, com ho prova la disputa protocol·lària per presidir els actes de cloenda d'una Missió a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià en què quan la cadira del prior ocupa un lloc prominent per davant dels seients reservats al batlle i als membres de l'ajuntament, aquests refusen d'assistir a l'acte, deixant plantat al prior.

La disputa objecte de comentari, però, prové de quan el prior no autoritza al batlle de Vilanova iniciar unes pregàries davant del Sant Crist per demanar la pluja. Després de la negativa prioral, un con-rector de la Comunitat de Vilanova, potser instigat pel batlle, el visita en privat al Monestir per intentar arranjar l'assumpte, però sense cap resultat.

Pressionat per la gent del poble, que gairebé acusaven el prior de fer-los perdre la collita per manca de pluges, i les ganes que tenia el batlle de complaure'ls, fa que aquest autoritzi les pregàries, tot i tenir en contra el prior i una bona part de la Comunitat Religiosa del poble. El batlle es recolza en una normativa de la Real Audiència mitjançant la qual les pregàries d'aquest tipus sempre s'inicien a iniciativa de les autoritats civils locals. Normalment aquestes peticions sempre acabaven tenint el vistiplau de l'autoritat religiosa. Hem pogut comprovar que el 1893, 118 anys després, encara era l'ajuntament en nom de la gent del poble el qui demanava al rector iniciar tot el ritual de les pregàries al Sant Crist i aquest les autoritzava amb prevenció.

Com que no tenen el permís del prior, creiem que amb el vistiplau del batlle i amb l'assistència de les autoritats municipal, des de principis del mes d'abril s'havien començat a resar les tres novenes del ritual que s'havien de fer necessàriament abans de l'extracció del Sant Crist del seu cambril. Aquests Rosaris i Lletanies de les novenes es

mando al Escribano de este Juzgado haga saber a V.I. este Exhorto requisitorio y lo continúe por diligencia que acredite. Dado en el Tribunal de la villa de Villanueva de Meyà, a los nueve días del mes de mayo de mil setecientos setenta y cinco.

Josef Periquet, Baile

resaven segurament de forma privada i sense la intervenció de cap membre de la Comunitat Eclesiàstica de la vila i en algunes dependències municipals. Però quan el 21 d'abril surten pels carrers en forma de processó cívica i acaben a dins de l'església davant la imatge del Sant Crist, s'activen totes les alarmes del prior. S'ha de tenir en compte que presidien aquella processó i les altres quatre que a continuació es van arribar a fer pels carrers: el batlle, Josep Periquet, dos regidors i el secretari de l'ajuntament i un doctor en Cànon. Aquesta última persona era segurament l'eclésiàstic que havia anat a parlar amb el prior perquè els donés el permís, i possiblement també era l'eclésiàstic que de forma extraoficial presidia les pregàries diàries abans de la processó del dia 21 d'abril. Aquest con-rector, doctor en Cànon, devia tenir molta ascendència dintre de la Comunitat de Vilanova de Meià, ja que fins i tot aquell dia 21 es van obrir les portes de l'església i van acabar la processó cantant el Miserere davant de la imatge del Sant Crist. Aquest fet, tal i com es dona a entendre al document, va ser denunciat per algun membre de la Comunitat de Con-rectors i no van tornar a obrir-los més les portes del temple. Per aquesta raó durant els quatre dies següents, fins al 25 d'abril, van continuar fent les pregàries en forma de processó pels carrers, però sense entrar al temple.

Per aturar tot el procés i fer-se valdre la seva autoritat de jurisdicció espiritual, en una data anterior al 28 d'abril, el prior organitza a Vilanova de Meià un tribunal eclesiàstic i nomena un nunci que, en el seu nom i sota l'amenaça de deu lliures de sanció, fa acudir persones de Vilanova, vassalls dels canonges de la Seu, per prendre'ls declaració sobre els fets del dia 21 d'abril. Aconsegueixen tres declaracions i una quarta es queda a mitges. La gent de Vilanova es queixen al batlle per l'actuació del tribunal del prior i sobretot per la sanció que els posa si no van a declarar. El 28 d'abril, el batlle fa arribar un ofici al prior queixant-se de l'actuació del tribunal i del seu nunci, recordant-li, segurament de mala manera, que no poden fer aquest tipus d'actuacions sense el seu permís ja que envaeixen la jurisdicció que el Capítol d'Urgell exerceix a Vilanova. Aquest ofici atura les activitats del tribunal. El prior contesta l'ofici del batlle, també de mala manera i sense fer-li cas.

El dia 1 de maig, el batlle fa públic un ban municipal prohibint les actuacions del tribunal eclesiàstic a Vilanova i prohibint també als súbdits del Capítol que vagin a declarar, amenaçant-los amb penes pecuniàries i de presó. Per aquesta raó només van anar a declarar tres persones i una altra es va quedar a mitges. A partir d'aquest moment els esdeveniments s'agreugen.

Els prior, seguin les instruccions del seu fiscal, i mitjançant una Instància basada en les declaracions, però també en altres testimonis, redacta un Monitori contra el batlle, tractant-lo a ell, als regidors, al secretari i al doctor en Cànon, de pecadors i antireligiosos i de perjudicar la seva jurisdicció espiritual. Ordena al batlle que retiri el ban que aturava les actuacions del seu tribunal i l'amenaça amb l'excomunicació.

El batlle, segurament aconsellat per algun jurista del Capítol d'Urgell, fa elaborar un documentat informe de tots els esdeveniments al fiscal de la seva cúria, on es rebaten totes i cadascuna de les actuacions del prior i del seu tribunal i li ordena que, per fer prevaldre els drets del Capítol, senyors jurisdiccionals de Vilanova que ell representa, faci retirar el Monitori en contra seva, no com a persona particular sinó com a batlle dels seus superiors els canonges, i li ordeni també que el suspengui i no tingui cap efecte. Aquest primer document està datat el dia 6 de maig. Segurament que el prior no va fer massa cas de l'ordre del batlle de Vilanova, o la resposta que va donar a la primera ordre no era del tot satisfactòria; per això al cap de tres dies, el dia 9, fa arribar aquesta ordre de nou signada pel batlle i pel seu notari, al prior de Meià, on li ordena

una altra vegada revocar el Monitori, amb l'amenaça d'aplicar les disposicions municipals de Catalunya si no ho fa.

Aquí s'acaba el document i creiem que també s'acaba la disputa en la què al final preval la jurisdicció temporal del Capítol i el seu batlle. A l'Arxiu Capitular no conserven cap més document sobre aquest afer, per això pensem que aquí s'acabava del tot.

El que no queda clar enlloc és que si els pobres pagesos vassalls del Capítol, realment van poder acabar les pregàries al Sant Crist, i si van poder fer la seva extracció del cambril i la processó ritual. Tal i com estaven d'encesos els ànims d'uns i altres, segurament que se'n van oblidar i ho van deixar córrer.

Tampoc sabem si a pesar de tot va acabar plovent i es van poder salvar les collites d'aquell any. O no va ploure a temps i "es van perdre les collites per culpa de la tossuderia del prior, mal aconsellat per alguns capellans del poble", com van acabar dient més o menys en veu alta la gent de Vilanova.

Com que el prior de Meià, Manuel Abad, era considerat al seu moment com un home il·lustrat i racionalista, a més d'un notable historiador. Ens queda el dubte de que, en no voler de cap manera autoritzar les pregàries, si ho feia perquè no creia en aquestes supersticions, degut a les seves idees racionalistes il·lustrades, o si ho feia perquè realment es volia fer valdre la seva jurisdicció eclesiàstica, quasi episcopal, sobre la gent de Vilanova de Meià i els canonges de la Seu d'Urgell dels què eren vassalls.

A l'ANNEX 6 del present capítol podeu trobar:

- Els documents sobre les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià.

15.4. Comentaris finals sobre els capítols dels conflictes

Per concloure de forma general aquests quatre capítols en els què hem estat treballant diversos conflictes que es van donar al priorat de Meià durant els segle XVIII, cal que tinguem en compte algunes consideracions. Tenim per començar un conflicte molt original, diferent i d'estricta jurisdicció espiritual entre el prior i el bisbe d'Urgell, que no vol respectar de manera conscient i alhora provocativa els privilegis de la quasi diòcesi de Meià i que acaba a les més altes instàncies eclesiàstiques de la Cúria Romana. Tenim en segon lloc un conflicte que es pot considerar més típic dels diversos aspectes de la jurisdicció senyorial entre el senyor i la universitat més important de la seva jurisdicció i que acaba en un procés a la Reial Audiència. El tercer conflicte és molt més llarg i més greu; era un tema que s'arrossegava des de feia temps, és la disputa per la propietat d'una parròquia entre el prior i el bisbe d'Urgell (jurisdicció espiritual), però on intervé el batlle del poble en produir-se una intervenció armada (jurisdicció civil) i per un costat els fets acaben a la Reial Audiència, mentre que per l'altre acaben a les altes instàncies jurídiques eclesiàstiques. El quart i últim conflicte que hem tractat l'hem de considerar original, atípic i és mixt, ja que comença amb unes actuacions de la jurisdicció eclesiàstica del prior i acaba amb la intromissió en la jurisdicció civil del batlle del poble més gran del Priorat, però el litigi sembla que no va a instàncies superiors.

En ser els conflictes l'objectiu del nostre treball, els hem procurat estudiar document a document i amb tota mena de detalls, recollint quan calia les matisacions que sobre el mateix fet hem trobat explicats de forma subjectiva dels dos punts de vista, perquè nosaltres puguem tenir una visió lo més objectiva possible dels fets relatats. Llàstima que en cap dels quatre conflictes hem pogut trobar la documentació on consta la sentència del desenllaç dels litigis. Posem al final com apèndix la transcripció sencera de la documentació que hem estat treballant i estudiant.

En primer lloc hem estudiat al capítol 12 un conflicte que creiem que l'hem de considerar com un litigi estrictament de la jurisdicció eclesiàstica, però els fets que s'hi relaten són tan originals que avui els podríem considerar com a mínim una mica surrealistes, i creiem que no es va tornar a repetir un fet semblant en cap més territori eclesiàstic del bisbat d'Urgell. El prior en la seva quasi diòcesis de Meià, directament sota la protecció de la Santa Seu, gaudia de la major part dels drets i privilegis d'un bisbe ordinari, llevat de poder impartir els sagraments de l'ordre i de la confirmació. Però si el bisbe volia impartir-los, només ho podia fer amb l'autorització del prior. Quan el juny de 1716, l'any de la Nova Planta, el bisbe de Guinda es desplaça a Vilanova de Meià, ve amb la intenció de realitzar la visita pastoral a la parròquia i impartir la confirmació; a més té molt clar que ha de fer-ho sense cap permís del prior, ja que ell es considera l'autoritat eclesiàstica superior. Les visites pastorals a les parròquies de Meià eren una prerrogativa exclusiva del prior, mentre que per impartir la confirmació li feia falta la seva autorització, amb la concessió de territori, cosa que de cap manera el bisbe pensava fer. Semblava talment com si volgués aplicar a Meià una Nova Planta, on el bisbe s'apropiava dels privilegis i prerrogatives immemorials del prior i automàticament aquest quedava sotmès a ell i relegat a una prelatura de segona fila. En vistes de la determinació episcopal, el prior i tots els capellans de Meià és van atrinxerar a Vilanova amb la intenció d'obstaculitzar tot el que fos possible les accions fora dret del bisbe. Van fer tancar totes les esglésies i fins i tot van despenjar els batalls de les campanes perquè no poguessin anunciar la visita ni els possibles oficis religiosos. Quan els bisbe va arribar el dissabte de bon matí, no li van fer cap arribada festiva ni cap capellà de

Meià li va fer els honors que la seva categoria eclesiàstica mereixia. Ni tan sols li van buscar un hostel perquè ell i el seu seguici pogués fer l'estada de franc; sort que un particular se'ls va emportar a casa seva. El bisbe va amenaçar públicament i per escrit els con-rectors de la comunitat de Vilanova i a tots els capellans del priorat amb excomunicació major i una sanció desorbitada si no l'obeïen. Cap capellà en va deixar veure ni es va atansar al bisbe els tres dies d'estada a Vilanova. A primers hora de la tarda havien convocat la gent del Priorat davant la parroquial de Vilanova perquè el bisbe els impartís la confirmació i sembla que eren molts. Quan va fer cap el bisbe va trobar l'església tancada i no li van permetre fer la visita pastoral ni molt menys confirmar, a més l'apoderat del prior li feia arribar les seves notes oficials queixant-se de la seva actuació i tossuderia. En vistes que no podrien confirmar a l'església el seguici episcopal i tota la gent van baixar cap a la plaça Major per impartir el sagrament, però el prior no els va donar els sants olis de la seva parròquia i si van voler confirmar van haver d'anar-los a buscar a Lluçars, parròquia del bisbat d'Urgell. Quan al finals es van posar a confirmar, el notari de la cúria prioral va aixecar acta i va protestar de l'acte fora de dret que el bisbe estava realitzant. El diumenge al dematí els con-rectors de Vilanova només van oficiar dues misses resades al davant de les portes tancades de l'església. El bisbe, després, va continuar confirmant a la plaça fins que va haver acabat. L'últim acte fora dret del bisbe fou concedir una indulgència plenària associada a la capella de la Mare de Déu de la Plaça, cosa que no podia fer en una parròquia sota la jurisdicció espiritual del prior. Al final, el dilluns de bon matí el bisbe i el seu seguici marxen de Vilanova sense cap protocol i només són presents per acomiadar-los, l'apoderat del prior, alguns capellans de la parròquia, el batlle i dos dels paers del Consell General. El litigi entre els dos poders eclesiàstics va acabar a la Cúria Romana on d'alguna manera van parar els peus al bisbe i mai més es va tornar a produir un fet semblant, ni a Meià ni a les altres quasi diòcesis que hi havia dins dels bisbat d'Urgell.

Resulta si més no sorprenent que és el prior Josep de Salvador l'any 1716 el qui defensa de manera tan ferma la jurisdicció de Meià davant el bisbe i en condicions polítiques adverses, i uns anys després (1725), és ell mateix com a senyor de Santa Maria de Meià que amb els seus Pregons i Públiques Crides, no respecta els drets ancestrals dels seus súbdits i vassalls i acaben en un procés judicial a l'Audiència, on no li donen de cap manera la raó.

En segon lloc hem estudiat en el capítol 13 la Sentència Arbitral de 1728 que hem de considerar el conflicte típic entre el senyor i els seus vassalls i és el que de manera més general ha estat estudiat per diversos autors i que agafa un ventall més gran d'aspectes jurisdiccionals, estem parlant de Jordi Olivares, d'Eva Serra, d'Albert Cots o de l'Enric Vicedo, tal i com hem vist en la introducció del capítol. Essent els conflictes estudiats per Enric Vicedo aquells que tenim més propers en l'espai (les terres de Lleida) i en el temps, perquè ens porten a territoris propers a Meià i alguns amb jurisdiccions senyorials eclesiàstiques con els Capítol de canonges de Lleida o el Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem.

En el nostre cas el conflicte que apareix en aquest capítol hem vist que és entre el prior de Meià i la universitat de Santa Maria de Meià, però que de rebot també toca poc o molt a altres territoris en què el prior en tenia la jurisdicció senyorial. Recordem que el conflicte el desencadena el Cartell de Pregons i Públiques Crides que fa públiques el prior, Josep de Salvador, el 15 d'agost de 1725. Aquestes crides consten de cinquanta-un capítols, més nou capítols addicionals d'Additament de crides, en els què el prior de manera que no queda justificada en lloc, s'excedia de molt en les seves atribucions

baronials i jurisdiccionals que tenia sobre la Vila de Santa Maria de Meià. Tampoc respectava, i això queda molt ressaltat en la sentència, l'establiment emfitèutic que el prior Jalpí havia fet el 1634 a la universitat de Santa Maria dels termes despoblats o semi despoblats de Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera.

La universitat de Santa Maria va presentar recurs contra aquestes crides a la Reial Audiència per considerar-les, utilitzant el seu mateix llenguatge, *gravatòries, lesives i perjudicials per a la universitat i els seus particulars*, demanant la seva total anul·lació. El procés a l'Audiència va durar tres anys, quatre mesos i dotze dies i va acabar amb una sentència arbitral d'obligat compliment per les dues parts, que de fet ha estat el nostre document de treball, i no va ser gens favorable als interessos del prior

De les Crides, només queden intactes els set primers capítols en el seu redactat original, la sentència sobre la resta (quaranta-quatre capítols), és una veritable desautorització a l'engròs de les intencions del prior. Els cinc capítols que feien referència a les bones costums, són retocats i corregits en la sentència; també ho són el tres capítols referents als jocs i els vuit que d'alguna manera afectaven a l'ordre públic. Els quatre capítols que afectaven la reglamentació de la caça i la pesca o bé són anul·lats o bé els remet a la legislatura superior. Hi ha els cinc capítols sobre la higiene i els bons costums, que són coses molt domèstiques, els quals també són del tot esmenats. Hi ha un apartat molt importats que agafa nou capítols que fan referència a conflictes jurisdiccionals del prior amb la universitat de Santa Maria, però en alguns també amb tots els altres pobles de la jurisdicció del prior (Mont-roig, Solanelles, Rúbies, Peralba i Figuerola), i tots són esmenats poc o molt en la sentència. Hi ha un únic capítol que fa referència al rec del Viver i a les fonts del Monestir, en el que la sentència no deixa clares les correccions que s'hi fan, però queda per escrit una normativa d'obligat compliment sobre l'aprofitament de l'aigua de rec i de boca, que pel que sembla era força conflictiva entre el Monestir i Santa Maria. De tota manera els capítols de les crides que són més retallats o del tot anul·lats són els sis que fan referència a l'establiment d'emfiteusi de 1634; la sentència dels àrbitres condemna al prior Josep de Salvador a respectar en la seva totalitat aquest contracte d'emfiteusi tal i com havien fet tots els seus antecessors, de fet la sentència desfavorable al prior ja es veia venir perquè en cada un dels capítols de les Crides en què apareixia algun aspecte relacionat amb el capbreu, sempre donaven la raó a la Universitat i anul·laven les pretensions del prior. Queda per últim la sentència que retalla o anul·la la majoria dels redactats dels nou capítols de l'Additament de crides en els què hi apareix una mica de tot i dóna la sensació que ve a ser una mena de calaix de sastre que hi van acabar posant aspectes que s'havien descuidat de reglamentar en les Crides.

Fins i tot els mateixos regidors de la universitat de Santa Maria tenien tan clares les expectatives de guanyar el procés què, per no enemistar-se massa amb el seu senyor, el prior, renunciaven voluntàriament i ho deixen per escrit en la mateixa sentència a alguns privilegis que tenien la gent de la vila i que molestaven molt al prior i canonges del Monestir, com eren algunes condicions de quan anaven a fer jornals de jova o quan homes i dones de la vila tenien dret d'anar cada any per les festes de Nadal i Pasqua i des de temps immemorial a beure vi vermell al Monestir.

Aquesta sentència va suposar una desautorització del prior Salvador en tota regla i li feia perdre autoritat i prestigi davant dels seus vassalls com a baró, però també com a prelat, ja que tots estaven sota la seva jurisdicció espiritual.

En el capítol 14 hem estudiat un conflicte que és també un procés judicial, en aquest cas sobre la jurisdicció espiritual de la parròquia de Fontllonga que es disputaven feia temps de manera més o menys oberta el prior de Meià i el bisbe d'Urgell. La parròquia de

Fontllonga de Meià històricament, des del segle XI, havia format part del priorat de Meià. Durant el segle XV va quedar gairebé despoblada per causa de les guerres (segurament la guerra civil de Catalunya contra el rei Joan II, però de moment no en tenim la certesa). A meitat del segle XVI els senyor jurisdiccional, els marquesos de Camarasa, la repoblen amb deu noves famílies, i en la carta de poblament no s'anomena directament com a perceptor de les primícies el rector del priorat de Meià. Durant el segle XVII queda constància, però, que la parròquia era del priorat de Meià, el prior hi feia les visites pastorals i els diversos rectors assisteixen als sínodes de Meià, i encara a principis del XVIII, tot i la Guerra de Successió, els priors de Meià mai renuncien a la parròquia de Fontllonga. Els problemes comencen l'any 1709 quan la rectoria queda vacant i el bisbe d'Urgell en nomena el rector (Josep Minoves), sense contradicció ni protesta del prior de Meià. El 1714, el rector permuta la rectoria, amb el vist- i- plau del bisbat d'Urgell, amb Jaume Doll, i el prior de Meià tampoc manifesta cap protesta. Aquests dos nomenaments es van produir en època de guerra essent prior de Meià Josep de Salvador. L'últim moviment abans del conflicte es va produir el 1719 quan el rector Jaume Doll permuta la parròquia amb Pere Camarasa, el qual és nomenat rector pel bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda. El prior de Meià tampoc fa constar el seu desacord ni manifesta cap protesta pel nomenament. El reverend Pere Camarasa manté la rectoria durant quaranta- dos anys, fins el 1760 en què va morir. Durant cinquanta-dos anys el bisbe d'Urgell manté sota la seva jurisdicció la parròquia de Fontllonga, sense cap protesta ni contradicció per part del prior de Meià. Hem trobat en la documentació estudiada que amb quaranta anys de possessió pacífica i sense protesta ni contradicció, el bisbat ja tenia la parròquia en propietat i per la mateixa raó Meià perdia els seus drets. Creiem que el prior Salvador es va equivocar no manifestant la seva protesta als nomenaments dels rectors de Fontllonga per part del bisbe, quan ell tenia la prelatua de Meià. Curiosament l'últim nomenament de rector el fa el mateix bisbe de Guinda el 1719, però desconeixem si hi va haver alguna relació entre el conflicte de la confirmació a Vilanova i el d'aquest nomenament de Fontllonga.

L'inici del greu conflicte es produeix el 7 de gener de 1761 quan a aleshores prior de Meià, Rafael de Subirà, decideix ocupar la parròquia de Fontllonga amb un escamot d'homes armats i després prendre'n possessió. L'acte de força fracassa per la intervenció de l'ecònom, el tinent de batlle, un regidor i la gent del poble que, muntant un gran avalot en defensa del rector, detenen tres dels homes armats. Quan arriba el prior per entrar a l'església i prendre'n possessió, tot esta desbaratat i han de marxar cap a Santa Maria amb la cua entre cames, després d'arribar a enfrontaments violents de la gent del poble amb els mateixos canonges que acompanyaven el prior, especialment amb el seu vicari general. El prior no pot prendre possessió de la parròquia, però excomunica les dues autoritats municipals que els han plantat cara. El tinent de batlle denuncia els fets al governador de Lleida i a la Reial Audiència, mentre que el bisbe d'Urgell, Francisco J. Catalán de Ocon, tira endavant, i carregat de raó, el procés per apropiar-se definitivament de la parròquia de Fontllonga. Tenia a favor seu, segurament el factor més important, que Urgell posseïa de forma pacífica la parròquia durant cinquanta-dos anys i sense cap controvèrsia amb Meià; a més l'actuació de força per part del prior el desautoritzava davant qualsevol reclamació.

Desconeixem a quin tribunal eclesiàstic va acabar el litigi, possiblement la Cúria Romana i el Tribunal de la Santa Rota. Tampoc tenim notícia de la sentència ja que a l'Arxiu Diocesà d'Urgell només es conserva aquesta documentació que estem comentant. La pista més clara de la victòria d'Urgell la tenim de forma indirecta en l'únic sínode de Meià celebrat en el segle XVIII (1796) durant la prelatua del prior

Francesc Llobet, ja que en el llistat del rectors assistents no hi apareix el de Fontllonga que depenia directament del bisbat d'Urgell.

D'aquest conflicte hem localitzat molta documentació de les dues parts, especialment de la part d'Urgell, i gairebé sempre amb visions molt dispars del mateix succés relatat. Com que l'objectiu d'aquesta part del treball era estudiar a fons els conflictes i, si era possible treure'n conclusions, hem procurat estudiar les declaracions de forma minuciosa, remetent a l'annex documental per si feia falta aclarir algun concepte. Pensem que aquest també és un conflicte força original i que abasta sobre tot problemes de jurisdicció eclesiàstica, però després de l'acte de violència també entra en l'esfera de la jurisdicció civil. Tot i que de moment no disposem de cap sentència, en el litigi eclesiàstic fàcilment deduïm la victòria favorable al bisbat, però en el litigi civil que va passar pel governador de Lleida i la Reial Audiència desconeixem fins ara si hi va haver cap sentència i si alguna de les parts implicades en els avalots van ser sancionats.

El capítol 15 i últim del nostre treball, tracta de la prohibició per part de prior de Meià, Manuel Abad, de realitzar unes pregàries demanant el benefici de la pluja a la miraculosa imatge del Sant Crist de Vilanova de Meià. Aquest fet de gran importància pels pagesos que tenien molta fe en la protecció divina sobre les collites, provoca l'enfrontament entre la cúria eclesiàstica del priorat de Meià i la cúria civil del batlle de Vilanova de Meià en nom dels senyors de la vila, el Capítol de Canonges de La Seu. El conflicte es pot considerar atípic i alhora original. Atípic, perquè no és massa normal que la màxima autoritat religiosa de la quasi diòcesi de Meià, arribi a enfrontar-se tan obertament amb l'autoritat civil més important del Priorat, per un assumpte que sembla que no hauria de portar cap discussió, com són unes pregàries a una imatge demanant el benefici de la pluja. També considerem original aquest conflicte perquè comença com un conflicte de tipus religiós (de jurisdicció eclesiàstica) entre les dues institucions i acaba en un conflicte de la jurisdicció civil, quan el batlle considera que el prior s'ha excedit en muntar un tribunal eclesiàstic a Vilanova sense el seu consentiment i obligar als seus súbdits a declarar sense la seva autorització i amb l'amenaça de fortes sancions. S'explica que l'enfrontament venia d'una mica abans, quan per un problema de protocol, el batlle i l'ajuntament de Vilanova es veuen desplaçats del seu setial de privilegi dintre de l'església a favor del prior, que havia de presidir una missió, i per a això es neguen a assistir a l'acte. Després ve la negativa prioral per concedir el permís per poder celebrar les pregàries. Forçats per la gent del poble que donaven per perduda la collita de cereals, el batlle i els regidors tiren pel dret i comencen les pregàries sense els capellans, amb l'excusa que en aquests tipus d'actuacions les començaven sempre per iniciativa de les autoritats civils. Comencen les pregàries no religioses i la cosa s'embolica quan un dia surten a resar el rosari pels carrers del poble i acaben, com sempre s'acabaven, a l'altar del Sant Crist. La comunitat de Vilanova denuncien aquest fet al prior, el qual s'enfada per partida doble: primer perquè fan les pregàries sense el seu permís i segon perquè entren a l'església sense el permís dels capellans. De tota manera, segons el batlle, a Vilanova sovint es resava el rosari públicament sense capellans, tot i que hi havia com a mínim en aquesta època una comunitat de set conretors. Tot plegat acaba amb el prior creant a Vilanova un tribunal de la seva cúria eclesiàstica, sense el permís del batlle, i obligant la gent a anar a declarar sota amenaces de fortes sancions. El prior emet un monitori d'excomunicació contra el batlle i sembla que té la intenció d'estendre-ho als organitzadors de l'acte. El batlle, assessorat pel seu fiscal, anul·la el tribunal eclesiàstic de Vilanova i les seves sancions i demana al prior que faci el mateix i s'abstingui d'interposar-se en la seva jurisdicció civil que exerceix en nom del Capítol de Canonges de la Seu. Sembla que el procés no arriba a instàncies

superiors i la cosa es va acabar aquí, però no ho podem assegurar ja que no tenim més documentació sobre el conflicte. Pensem que va acabar favorable als canonges de la Seu perquè aquesta documentació es conserva a l'Arxiu Capitular d'Urgell. Si realment també es conserva a l'Arxiu de la cúria de Meià, ens ha estat de moment impossible de trobar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ja que en estar la documentació sense digitalitzar és fa molt difícil d'ensopegar-lo. Pensem que mereix un comentari final el prior Manuel Abad, el primer nomenat de Patronat Reial. Era considerat pels seus contemporanis com un historiador il·lustrat que va formar part de les més importats acadèmies d'història de Madrid; quan va ser bisbe d'Eivissa va promoure la creació d'una Societat d'Amics del País; era un intel·lectual amb idees gal·licanistes, per això quan fou nomenat inquisidor general tenia la intenció d'abolir la Inquisició i per aquest fet fou destituït i reclòs en un convent. Aquest currículum vitae no sembla adir-se massa amb aquesta actuació com a prior de Meià, el primer gran càrrec públic aconseguit quan ja tenia 46 anys d'edat.

CONCLUSIONS FINALS

Primera part

En els tres primers capítols que formen la primera part del treball hem fet un breu estudi del priorat de Meià, en primer lloc de la situació geogràfica, en segon lloc de la seva demografia i per últim del seu entorn històric.

Capítol primer. Hem situat geogràficament les terres que formaven el priorat de Meià. En primer lloc hem localitzat el seu emplaçament a cavall de la serra del Montsec de Meià i hem donat unes breus pinzellades de la formació i de la composició geològica de la serralada i de la Coma de Meià en general perquè considerem que conèixer l'estructura del sòl és molt important quan estudiem l'agricultura i els conreus que s'hi donaven. Per concretar més hem solapat les terres que formaven el Priorat a sobre del mapa dels actuals municipis, per adonar-nos de l'extensió i la dimensió real de l'antiga prelatura de Meià i la seva exacta situació. Considerem força important les aportacions que hem fet per recuperar el nom històric de Montsec de Meià, perquè en els mapes topogràfics moderns, tant autonòmics com estatals, només apareix la denominació oficial de Montsec de Rúbies. En estudiar els aspectes físics del priorat de Meià, hem treballat primer la hidrografia amb el gran riu (Noguera Pallaresa) que limitava el Priorat per la part de ponent, i especialment hem situat els dos rius més petits que drenen la Coma de Meià: el Boix i el de l'Obac o de Sant Pere. Aquests dos rius, juntament amb els seus afluents i les seves fonts, eren i són encara avui els referents per al regadiu de les petites parcel·les que es troben als seus marges, però també per a l'aigua de boca i la d'ús general de la població. Aquests recursos hídrics també eren molt importants a l'època del nostre treball, no solament pels aspectes que diem, sinó sobretot per les abeurades del bestiar i com a força hidràulica per moure els molins fariners que hem trobat en diversos pobles del priorat. Hem identificat com a clima mediterrani de muntanya mitjana la varietat climàtica de la Coma de Meià i de forma paral·lela hem donat una breu pinzellada de la flora i la fauna del territori estretament relacionada amb els territoris i el seu clima. Aquesta varietat climàtica, però també el tipus de sòls, fan possible la importància que tenien al priorat i tota la Coma de Meià, de cultius com la vinya i l'olivera, que ocupaven més extensió que la terra camps amb el blat i en general els cereals, que predominaven en comarques molt properes a la nostra. Com a final del primer capítol hem confeccionat el quadre-resum on apareixen classificats i situats als municipis actuals els pobles i termes en què el prior tenia la jurisdicció espiritual amb totes les esglésies i capelles i també els llocs i termes on tenia la jurisdicció temporal. Aquesta informació ha servit de base per poder elaborar tots els mapes temàtics sobre el Priorat que considerem una de les aportacions més importants del treball.

Capítol segon. Hem estudiat l'evolució demogràfica dels pobles que formaven el priorat de Meià, des del segle XIV fins a la fi del priorat de Meià, però també fins a l'actualitat. Per conèixer les poblacions que hi havia al Priorat a començament del segle XIV ens ha estat molt útil els llistats de les parròquies que enviaven el rector per participar en el primer sínode de Meià convocat per l'abat Esquerrer el 1310 i hem constatat que alguns d'aquests pobles sempre han format part del priorat de Meià fins a la seva desaparició al segle XIX. En aquest primer llistat no hem trobat la parròquia del poble de Fabregada, ja que segurament estava deshabitat o bé amb molt poca població perquè no tenia rector assignat. Tampoc hem trobat els tres pobles de la Vall del Priorat, ja no van formar part

de la jurisdicció temporal del monestir de Meià fins el 1348, en què li van previndre mitjançant la deixa pel testament del senyor jurisdiccional. Les dades demogràfiques reals les trobem en el fogatjament de 1378 on apareixen al Priorat fins a 20 pobles amb un total de 228 focs i una estimació de 1026 habitants, les dades demogràfiques més altes dels pobles del Priorat fins a la seva desaparició al segle XIX, tot i que en el moment del fogatjament ja havia començat la davallada demogràfica associada a mortalitats catastròfiques. Hem comprovat que en aquesta data la població central i més important de tot el Priorat ja era Vilanova de Meià (99 focs i uns 445 habitants) que també la situaven demogràficament per damunt de les poblacions més importants de la comarca que hem agafat com a referència.

Del segle XV, no hem trobat dades directes de població, però si indirectes on podem constatar el despoblament generalitzat que van patir moltes poblacions del Priorat que van perdre tots els seus habitants com Fontllonga, Orenge, Rúbies, Peralba i Cabrera. Durant el segle XVI els senyors jurisdictionals d'aquests llocs (el prior de Meià i el marquesos de Camarasa) els tornen a repoblar amb famílies vingudes de fora, lo qual confirmaria la greu davallada demogràfica que havia patit el Priorat. Precisament del segle XVI hem pogut estudiar dades demogràfiques reals a partir dels fogatges de 1515 i 1553 i hem trobat fins a sis llocs que apareixien el 1378 i que ara no tenien població (Castell Sobirà de Meià, Fontllonga, Mont-roig, Rocaspana, Rúbies, Cabrera i Peralba). Alguns d'aquests pobles ja no es tornen a repoblar mai més (Castell Sobirà de Meià, Mont-roig i Rocaspana). La davallada demogràfica de meitat del segle XVI respecte al segle XIV és d'un 60% i constatem que el gruix de la demografia del Priorat es concentra a Santa Maria, però sobretot a Vilanova de Meià, i comprovem que ara el nombre d'habitants comença de nou a remuntar poc a poc.

Tot i que del segle XVII, en el què basem la major part del nostre treball, no hi ha cap fogatge ni recompte general de població, hem pogut localitzar dades demogràfiques de la majoria dels pobles però en dates diferents. Hem constatat que sobre el 1640, Santa Maria de Meià amb 52 cases i uns 234 habitants, dóna el registre demogràfic més alt mentre va ser el cap i casal del priorat. En general en aquesta centúria la població es manté estancada tirant a la baixa, respecte al segle anterior.

Durant el segle XVIII no trobem dades demogràfiques de tots els pobles de Meià fins al cens de Floridablanca (1787) i ara ja són dades reals en habitants. Constatem que al Priorat la demografia arriba fins a un total de 1192 habitants, el registre més alt des del segle XIV. Cal fer notar que Santa Maria de Meià (99 habitants), perd més de la meitat de la població respecte al 1640, mentre que Figuerola de Meià (31 habitants) es queda en la quarta part de la que tenia en la mateixa data. En aquest cens continua essent Vilanova de Meià amb 623 habitants la vila més poblada del Priorat amb el registre demogràfic més alt des del segle XIV.

Durant la primera meitat del segle XIX comprovem que s'atura el creixement demogràfic especialment per culpa de la Guerra del Francès, però també per les revoltes de tipus civil que enfrontava els liberals i els absolutistes i que van afectar molt els pobles del priorat de Meià. Les dades demogràfiques de tots els pobles del Priorat les trobem de nou en el Diccionario de Madoz, extretes del cens de 1842 que corresponen pràcticament a la desaparició de fet del priorat de Meià, quan es produeix la desaparició de les jurisdiccions senyorials, juntament amb l'exclaustració i l'embargament de tots els béns eclesiàstics per part de l'estat. En general es produeix una davallada general de la demografia (956 habitants), essent Vilanova de Meià el cas més greu ja que ara només consta amb 325 habitants, amb una davallada de quasi el 50% respecte a l'últim registre, de resultes sobretot de la greu devastació que va patir durant la Primera Guerra Carlina, que feia ben poc que s'havia acabat i que el mateix Madoz explica. Aquestes

són les últimes dades demogràfiques dels pobles que formaven el Priorat abans de la seva dissolució.

Tot i que el priorat de Meià va desaparèixer de fet el 1833 i de dret, definitivament, el 1875, nosaltres hem volgut donar unes breus pinzellades de l'evolució de la demografia fins a l'actualitat i així poder conèixer una mica més el territori que estudiem. Durant la segona meitat del segle XIX es produeix el creixement demogràfic més important des del segle XIV i les dades són del cens de 1900. Entre tots el pobles de l'antic priorat de Meià sumen fins a 2212 habitants, essent els llocs demogràficament més poblats: Vilanova de Meià (814 hab.), Santa Maria de Meià (305 hab.) i Fontllonga (209 hab.). En arribar al segle XX podem comprovar com a partir de la meitat del segle es produeix una davallada demogràfica general i també de nou el despoblament total de molts llocs, ja que la gent buscava unes millors perspectives econòmiques i de serveis a les grans ciutats, que no podien donar de cap manera aquests llocs tan allunyats de les principals vies de comunicació i dels centres econòmics del país. L'any 2000 trobem entre tots els pobles un total de 509 habitants que suposa una disminució del 77% respecte al 1900. Dissortadament les dades demogràfiques a la baixa no han tocat encara fons, ja que seguint el padró municipal del 2018 la població s'ha reduït fins a 436 habitants, el registre demogràfic més baix des del segle XIV.

Capítol tercer. Hem fet una breu semblança del marc històric dels pobles que formaven el priorat de Meià des del segle XI quan el comte Ermengol II d'Urgell, edifica i infeuda a la família dels Meià el castell termenat de Meià, que abastava els territoris que formaven el Montsec i la Coma de Meià. El castell estava situat al puig de Meià, juntament amb l'antic poble, ara abandonat, que al segle XIV era conegut com a Castell Sobirà de Meià. La major part del territori de Meià estava situat al migdia de la serra del Montsec, i al segle XI encara era un territori de marca amb el califat de Còrdova, com ho vénen a demostrar les fortificacions frontereres que es conserven d'aquesta època, com el mateix castell de Meià, el Castelló de Meià, el castell d'Orenga, el de Rocaspana o el de Cabrera. Precisament la fundació de l'abadia de Santa Maria de Meià per part de Guillem I de Meià, formava part de l'estratègia d'ocupació d'un territori deslliurat dels musulmans i així atreure nous pobladors. Amb el mateix propòsit el seu nét, Ramon de Meià, funda la Vilanova de Meià en una data incerta a finals del segle XI o començament del XII. És a finals del segle XII quan la família dels Cervera hereta l'alta senyoria de Meià i són els seus membres els gran benefactors del cenobi, especialment Jaume de Cervera, el qual es feu enterrar en la mateixa abadia. A principis del segle XIV tot el territori de Meià passa directament a la corona i després s'integra al Marquesat de Camarasa. En el segle XIV aquests territoris separats del comtat d'Urgell formen la vegueria de Camarasa, de la que Meià era una sotsvegueria. Al segle XV (1426) el Capítol de Canonges d'Urgell compren al rei, a carta de gràcia, la major part del territori de Meià i així perdurarà fins a la desaparició de les jurisdiccions senyoriales de l'Antic Règim al segle XIX.

El Monestir de Meià va començar com una abadia familiar i així va continuar fins al 1140 que s'integra a l'abadia de Ripoll com a priorat, i els seus monjos adopten la regla de Sant Benet. D'aquesta època li ve el nom de priorat de Meià. En temps del prior Guillem de Tous (1261-1298) el monestir és secularitzat i a l'església prioral s'establí un col·legi de canonges presidits pel prior (que era l'únic monjo benedictí) i regits per la regla canonical. Essent prior Bernat de Camps, l'any 1317, el priorat de Meià queda immediatament subjecte a la Santa Seu de Roma. A cavall dels segles XVI i XVII, en temps del prior Rafael de Sampsó, el priorat de Meià va estar a punt de desaparèixer (ja s'havien redactat les butlles apostòliques que l'unien a la badia de Serrateix), però no

sols no va desaparèixer sinó que va quedar ratificada la seva subjecció directa a la Santa Seu. Fins al 1773 els priors de Meià eren escollits directament per la Santa Seu, però en aquesta data el càrrec va passar a ser de patronat reial i són els monarques hispanos els que trien el prior. Li va tocar viure l'exclaustració i les desamortitzacions dels béns eclesiàstics al prior Vicente de Antonio que va continuar regint el priorat fins a la seva mort el 1842. El priorat de Meià, però, va continuar com a seu vacant, i regit per un canonge com a vicari general, fins el 1874 quan és integrat definitivament a la diòcesi d'Urgell.

Hem acabat el tercer capítol i la primera part del treball, elaborant una breu ressenya històrica de la vila de Santa Maria de Meià, que era el cap del priorat. Hem pogut documentar l'origen tradicional de la població, que fins i tot apareix en la documentació del prior Josep de Jalpí del segle XVII, on es dona per bona la seva fundació a finals del segle XIV, després de la destrucció de molts pobles del Priorat a mans del comte Mateu de Foix. És el prior Berenguer de Rajadell qui mana abandonar la població de la Coscollera i edificar de nova planta la vila de Santa Maria de Meià, a tres-centes passes a l'est del Monestir, amb les dotze cases noves que bategen com a "fundamentals" i que encara avui la gent gran les identifiquen. Però hem conclòs que la vila de Santa Maria de Meià era molt anterior al segle XIV, ja que hi ha notícies continuades de la mateixa des del segle XI, segurament des de la fundació del Monestir. Amb tota seguretat a finals del segle XIV no la van edificar de nova planta, sinó que més aviat va ser una reconstrucció de la població malmesa pel comte de Foix, a la què hi van fer venir la gent de la Coscollera, que no es va reconstruir. En fer la descripció de la vila hem localitzat onze d'aquelles cases fundacionals, però també hem trobat encara dempeus l'antiga Casa de la Vila on es reunia el Consell General i s'escollia la terna de batlle que triava cada tres anys el prior i els dos paers anuals. També hem localitzat la capella dedicada a Sant Benet edificada al segle XVII a la Placeta, la qual va ser desamortitzada i es va utilitzar com a dependències municipals, amb l'escola i la casa dels mestre.

Segona part

Capítol quart. Comencem la segona part del treball aprofundint en l'estudi del priorat de Meià com a institució eclesiàstica, la quasi diòcesi o *prelatura nullius* de Meià. Aquí ens hem apropat al priorat de Meià com a institució eclesiàstica, focalitzant la nostra recerca en el segle XVII, especialment centrant-nos en la documentació emanada de la cúria del Priorat en temps del prior Josep de Jalpí. Gràcies als mapes temàtics que hem elaborat amb l'ajuda dels Serveis Cartogràfics de la UdL hem pogut situar sobre el terreny les viles, pobles, termes i quadres que formaven part del priorat de Meià amb les seves respectives parròquies, esglésies i capelles, les quals es trobaven sota la jurisdicció eclesiàstica del prior de Santa Maria de Meià. Molta de la informació d'aquest capítol l'hem trobada en el *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal*, que va iniciar i continuar el prior Josep de Jalpí. Gràcies a la informació que apareix en aquesta font hem resseguit la *prelatura nullius* de Meià, des del seu origen: la jurisdicció eclesiàstica quasi episcopal que tenia el prior en el seu territori exempt, les 19 viles pobles i llocs que al segle XVII es trobaven sota la jurisdicció del prior, i les 55 esglésies i capelles d'aquests indrets, que hem pogut situar sobre un dels mapes esmentats.

Hem elaborat una biografia força fiable del prior Josep de Jalpí i Julià a partir dels estudis que sobre aquest personatge va fer l'historiador Josep M Pons Guri i la documentació que hem estudiat de l'ACA. També hem confirmat la rellevància i representació que el prior de Meià tenia tant a les institucions religioses del Principat (la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense, el Concili Provincial a Tarragona i el

bisbat d'Urgell). Com a baró i senyor jurisdiccional hem confirmat documentalment la representió que els priors de Meià tenien en les institucions de govern del Principat de Catalunya fins a la Nova Planta (La Junta de Braços, les Corts Generals i la Diputació del General). Hem estudiat a fons la presa de possessió del prior Jalpí amb tot el seu protocol, tant a Santa Maria de Meià, cap del priorat, com a Vilanova de Meià, la parròquia més important. Això ens ha permès conèixer com funcionaven moltes institucions i reglaments del Priorat. Finalment, amb la consulta de la documentació original, hem pogut reconstruir com funcionava la cort i escrivania eclesiàstica de Meià en l'època del prior Jalpí.

Capítol cinquè. Hem donat una visió del funcionament i la importància de la *prelatura nullius* de Meià. En estudiar la documentació original, hem comprovat que els privilegis i les atribucions que tenia el prior al seu territori s'assemblaven molt a les que tenia un bisbe ordinari a la seva diòcesi. Però on més queda reflectit aquest poder espiritual és en la convocatòria de sínodes de tots els preveres que formaven part del Priorat. Els dotze sínodes de Meià, són una veritable cambra legislativa en l'aspecte religiós, especialment durant els segles XVI i XVII, quan seguien l'estricta normativa emanada del Concili de Trento. Hem comprovat en les actes estudiades, que els sínodes de Meià complien amb escreix la seva funció de promoure la vida espiritual, donar vigor a les normes eclesiàstiques, extirpar abusos, promoure la vida cristiana, fomentar el culte diví i la pràctica religiosa. Tota aquesta llarga normativa que s'aprobava a cada sínode a mode de constitucions, implicava una obligació, però també un càstig o sanció. Aquest fet donava un ampli poder legislatiu al sínode sobre la quasi diòcesi de Meià, però també un important poder executiu sobre els religiosos i feligresos que es trobaven sota la jurisdicció espiritual del prior. Hem constatat que tant a Meià com a la resta de diòcesis catalanes, es celebraren sínodes de forma més o menys regular des del segle XIV. Aquesta pràctica va decaure durant el segle XV. Va tornar a revifar-se a partir de Trento, on en la sessió 24 es manava l'obligatorietat de la celebració de sínodes cada deu anys. A finals del segle XVII i durant tot el XVIII va tornar a escassejar la seva celebració degut a la major centralització del govern de l'Església i del regalisme, fins al punt que una cèdula reial de 1786 va prohibir la publicació a tota la corona hispànica de constitucions sinodals sense el permís del Consell de Castella.

Les actes dels sínodes de Meià ens han servit, entre moltes altres coses, per conèixer les parròquies del Priorat i els seus preveres, des de principis del segle XIV fins al segle XIX. També hi hem trobat els nomenaments dels examinadors sinodals, quan s'havia de cobrir vacants a les parròquies o als beneficis, i els jutges sinodals en cas de conflicte. Però són en els sínodes dels segles XVI i XVII on trobem les constitucions sinodals aprovades i d'obligat compliment, agrupades en títols segons allò que es legislava. Nosaltres hem estudiat a fons les actes del sínode que el prior Diego de Mates va realitzar el 1678, com a exemple d'un sínode a Meià. Un total de seixanta-sis constitucions o lleis privatives del Priorat, demostren l'autonomia legislativa del sínode de Meià. D'aquestes constitucions, una reglamentava el sagrament de l'eucaristia; tres, el sagrament de la penitència; una, el de la extremunció; dos més, el sagrament de l'ordre sacerdotal; cinc constitucions legislen sobre el matrimoni; dotze, legislen sobre la celebració de les misses a les parròquies del Priorat; tres més legislen sobre la jurisdicció espiritual del prior sobre els clergues de la seva quasi diòcesi; onze constitucions legislen sobre la manera d'actuar dels rectors, vicaris i clergues en general; set més tracten sobre aspectes diversos del clergat del Priorat; set constitucions dicten normes de com han de fer el testament els eclesiàstics i les seves conseqüències; finalment en l'últim capítol, a mode de calaix de sastre, hi ha tretze constitucions que

legislen sobre temes diversos de la vida espiritual del Priorat, essent l'última on s'aproven tots els dies feriatos dels pobles que formen la prelaturo, tant de la cúria eclesiàstica, com de la cúria secular. Per això hem posat en l'apèndix d'aquest capítol els calendaris dels dies feriatos tant de la cúria eclesiàstica com de la cúria civil del prior, on es demostra que fins i tot el dies festius, tant religiosos com laics, eren potestat del sínodo. També hem trobat el llistat dels sacerdots assistents als dotze sínodes de Meià, on es poden resseguir totes les parròquies del Priorat amb el seus rectors o comunitat corresponent durant més de cinc-cents anys, però això formaria part d'un nou treball.

Tercera part

A la tercera part del treball, estudiem durant cinc capítols els diversos aspectes del prior de Meià com a baró i senyor jurisdiccional de les poblacions que es trobaven sota el seu domini.

Capítol sisè. A partir de la informació que en dona el *Llibre General del Priorat de Meià*, hem constatat com era i com funcionava la cort secular del Priorat, els diversos càrrecs que hi havia assignats i les persones que els ocupaven l'any 1643. De manera més teòrica hem pogut veure els diversos aspectes de la cort i l'escribania secular del priorat de Meià i de com el prior tenia la potestat per habilitar els canonges de Santa Maria de Meià, els vicaris perpetus de Figuerola de Meià i Clua de Meià, perquè poguessin actuar com a notaris ordinaris a les seves respectives poblacions, desant sempre la documentació generada a l'Arxiu del Priorat. També hem trobat les persones que exercien els principals càrrecs de l'escribania secular en aquestes dates: el procurador general del Priorat (Don Jacinto Çacosta i Espical, senyor d'Alentorn); el jutge o assessor (el Doctor Jaume Mitats, domiciliat en Agramunt); el comissari de comptes (Jaume Vilanova, de Santa Maria de Meià); el segrestador i dipositari dels diners seculars del Priorat (Pere Munner, de Santa Maria de Meià); l'escrivà i notari públic de Meià (el doctor Pere Serradell, notari de Vilanova de Meià), i els missatgers o nuncis jurats (Joan Ros i Joan Sarri, tots dos de Vilanova de Meià). En aquest capítol hem pogut confirmar de nou les deu viles, llocs i termes on el prior tenia la jurisdicció secular. Hem comprovat a la pràctica el poder jurisdiccional que tenia el prior sobre els seus vassalls, sempre més que simbòlic; això ho hem pogut deduir de l'estudi de la presa de possessió del prior en les poblacions de la seva jurisdicció temporal, en què els vassalls li retien homenatge com a senyor, seguint un ritual d'origen feudal, que s'assembla a una espècie d'acció teatral molt reglamentada. Però alhora també hem constatat com a contrapartida que el prior havia de jurar les llibertats, els privilegis locals i les lleis generals dels pobles i viles en què prenia possessió, així com la concessió d'una amnistia general. Com que el ritual de presa de possessió a cada població era el mateix, hem estudiat i comentat de forma genèrica l'acte de Santa Maria de Meià, cap i casal i exemple per a les altres poblacions en què tenia la jurisdicció temporal, sense oblidar, però, que el prior era també senyor alt justicier o senyor de forques. En aquestes preses de possessió hem aprofundit en un conflicte que es va donar el 1634 al poble de Rúbies de Meià, quan un dels dos vassalls que hi tenia (Benet Baulies), no va voler prestar l'homenatge al prior, al·legant que ell estava a la Cort del Senyor Rei. Aquí hem pogut veure la manifestació del poder baronial sobre un vassall rebel, ja que aquest, sota pressió del senyor, va acabat jurant fidelitat al prior i humiliant-se al davant seu i de tot el poble, com a escarment. Finalment en aquest capítol hem trobat un apartat diferent, segurament relacionat amb la Guerra dels Segadors, en què el prior mana als seus vassalls, en particular i als consells general de cada poble on tenia la senyoria, que comprin armes i municions per a defensar els seus drets i la seva persona, si es donava el cas.

Capítol setè. Seguint bàsicament el *Llibre General del Priorat*, hem procurat posar de forma resumida i comentada els drets senyorials que el prior de Meià rebia dels pobles que es trobaven sota la seva jurisdicció temporal, comparant-ho amb les semblances que podien tenir a altres territoris del priorat de Meià que pertanyien a un altre senyor jurisdiccional i també les rendes i altres drets que tenia a les seves finques del terme de Vilanova de Meià. Abans d'endinsar-nos als drets senyorials del priorat de Meià, ens hem apropiat al tema a partir de la bibliografia que ha aprofundit sobre el règim senyorial, des dels què ho tracten de forma més general com Pierre Vilar, Jaume Vicens Vives, Núria Sales o Manuel Ardit; com aquells els que hi aprofundeixen més amb estudis monogràfics com Eva Serra, Enric Vicedo, Manuel Ardit, Esteban Canales o Jacinto Bonales. Seguint les aportacions d'aquests autors hem conegut les rendes senyorials més habituals a Catalunya: les rendes proporcionals a la producció agrària (el delme i la primícia); les rendes fixes (la quístia i els censos); els impostos de vendes i transmissions patrimonials (el lluïsmo, els terços, els foriscapis i el dret de fadiga del senyor); les prestacions personals (jornades de jova pel senyor); els monopolis, regalies o banalitats que el senyor tenia en els seus estats particulars.

Seguint aquesta classificació hem vist i comprovat els drets senyorials del prior de Meià en les poblacions en què tenia la jurisdicció. Entre les càrregues proporcionals hem trobat el delme a l'onzena (cereals com forment, mestall, ordi, civada, mill, panís i melca, i a més delmaven en garba; els llegums, els alls i cebes, el cànem, el lli, la verema i el bestiar menut) i el delme a la dotzena (olives i safrà). La primícia era sempre per als rectos o vicaris de les respectives parròquies. A Meià, com que el senyor era el prior, un clergue, comptaven i cobraven els delmes i les primícies de forma conjunta. També hem documentat el redelme com a batlle de sac que percebien els batlles de les respectives batllies com a paga de la seva feina de delmar, només sobre els grans que delmaven en garba.

Hem treballat també de forma pràctica totes les rendes que el prior rebia de les finques que tenia al terme de Vilanova de Meià, on ell no hi tenia la senyoria, a partir dels capbreus fets elaborar l'any 1557 i els anys 1627-1637. Hem comprovat que el delme majoritàriament el cobrava el prior, però de bastantes finques se'l havien de partir amb el carlà de Vilanova, fins i tot de poques finques el cobrava íntegrament el carlà. Aquest enrenou en el cobrament del delme, va fer que més endavant el prior i el carlà fessin una concòrdia-permuta, en quedava especificat el que pertocava a cadascú. Pel que fa a les primícies, sempre les percebien la Comunitat de Con-rectors de Vilanova, llevat alguna finca escadussera que la percibia el prior.

Era molt important al priorat de Meià la ramaderia extensiva de bestiar menut de llana i pèl, amb el delme dels cabrits, corders i la llana per al prior i per aquesta raó creiem que queda tan especificat els cobraments dels delmes. A més hem documentat la transhumància de molts d'aquests ramats ja que pagaven la meitat del delme al priorat i l'altra meitat a la muntanya on passaven l'estiu. Fins i tot relacionat amb aquest tema hem vist en la Sentència Arbitral com el prior volia castigar els seus batlles que no cobraven correctament els passatges de les ramades, ja que el Priorat era un indret estratègic per on passaven algunes de les grans cabaneres que anaven del Pirineu cap al pla d'Urgell i de Lleida. Aquí el prior percibia el dret de passatge o castellatge que cobrava el seu batlle, pels caps de bestiar que passaven pel seu terme. També el batlle particularment cobrava el guardianatge o dret de batlle per comptar i cobrar el passatge de les ramades.

Hem documentat les rendes o càrregues fixes que rebia el prior, com els censos que cobrava anualment de les poblacions que tenien universitat o comú municipal a les que havia acensat alguns serveis: Santa Maria de Meià (el forn de pa i el molí fariner), on a més havia fet l'acensament de 1634, de les pastures dels termes mig despoblats de Rúbies, Cabrera, Solanelles i Peralba; Figuerola de Meià (una gallina per cada casa de fogatge i cens anual i quatre lliures per la quadra de Corniola); pel que fa als pobles de la Vall del Priorat, que també tenien universitat, no hem pogut documentar de moment els censos que li pagaven. Hem trobat també el cas dels llocs que, o bé estaven despoblats (Solanelles i Mont-roig), o tenien molt poca població (Peralba, Rúbies i Cabrera), els quals pagaven de censos anuals algunes aportacions fixes com a poble, però també es parla de censos a particulars per algunes finques o algun pati de casa acensat posteriorment i de forma particular.

Hem documentat els impostos que havien de pagar al senyor els emfiteutes si es venien, empenyoraven, donaven o transmetien per mitjà de testament qualsevol de les propietats que tenien acensades. Però hem constatat que els vassalls que habitaven els pobles del priorat de Meià estaven exempts de pagar lluïisme, terços i foriscapis al senyor. Només al poble de Peralba, el prior tenia el dret de fadiga quan un vassall venia una propietat.

Pel que fa a les prestacions de treball personal, hem documentat els jornals de jova a que estaven obligats els vassalls dels diversos pobles del priorat: 1 jornal d'home i animal per tragar garbes; 1 jornal d'home i animal per batre; i jornal d'home i parell d'animals per sembrar, i 1 jornal d'home per cavar la vinya. No hem pogut documentar aquests prestacions personals als tres pobles que formaven la Vall del Priorat.

Com que hem tingut a l'abast i hem estudiat capbreus d'altres pobles del priorat de Meià d'aquest període que treballen, i que no estaven sota la jurisdicció temporal del prior (Vilanova de Meià, 1557 i 1627-1637, hem estudiat en aquest treball. Vilanova de Meià, 1677 i Argentera de Meià, 1732-1734, citats a les notes); hem pogut comprovar que no hi havia massa diferències en les càrregues senyoriales que percebia el prior als pobles que en tenia la senyoria i els d'aquests altres capbreus. Els treballs sobre aquests capbreus de pobles i territoris en què el prior de Meià no hi tenia la senyoria, ens han permès tenir una visió més general i global dels territoris de la Coma de Meià i en general del Montsec de Meià.

Capítol vuitè. En aquest és on hem fet una síntesi dels béns i serveis que tenien les universitats de cada poble del priorat de Meià (terres comunals, aigües i abeurades, pletes i passatges de les ramades, dula, devesa o vedat, roques, fustes i llenya, fems dels carrers); però també d'aquells que tenien en empriu els particulars i també d'aquells que el prior es reservava per a l'ús propi.

Hem pogut comprovar els serveis que tenien acensats les universitats de les viles i dels altres pobles del priorat de Meià, com els molins d'oli (que eren tots del prior llevat del de Figuerola de Meià); els molins fariners (que eren del prior, llevat el de Santa Maria de Meià); els forns de calç i ges, les teuleres, els forns de pa, la fleca, la taverna i la carnisseria. També hem documentat els censos que cada poble havia de pagar al prior per aquests acensaments. Hem constatat com només els pobles que tenien universitat i consell general (Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i els pobles de la Vall del Priorat) tenien acensats la majoria d'aquests serveis; mentre que aquelles poblacions amb molt pocs habitants (Rúbies de Meià, Solanelles de Meià, Cabrera de Meià i Peralba de Meià) i que no podien tenir universitat ni consell general, la majoria d'aquests serveis, llevat del forn de pa, eren propietat del prior que en disposava a la seva voluntat.

Hem comprovat també que els pobles que tenien universitat i consell general, disposaven de terrenys comunals per pastures i altres usos; les aigües i les abeurades del bestiar; podien fer pletes, tenien dula, eren amos pel seu empriu de les roques fustes i llenya i dels fems dels carrers. Mentre que els que no tenien consell municipal no tenien terres comunals, que eren propietat de Santa Maria (per un assentament del prior); tampoc disposaven lliurement de les aigües i abeurades pel bestiar (llevat de Peralba), ja que també eren propietat de Santa Maria, i tampoc podien fer pletes i passatges per les ramades al seu terme (eren de Santa Maria). A aquests pobles el senyor els assenyalava un vedat perquè hi poguessin anar amb els seus ramats i on no podien entrar els ramats que Santa Maria tenia als seus comunals. Aquest pobles tampoc podien fer dula, a excepció de Peralba; però sí que podien disposar per al seu propi empriu de les roques per la construcció, les fustes i la llenya.

Hem confirmat les condicions dels béns comunals de què disposaven Santa Maria i Figuerola amb les normes i restriccions que els regien, els drets ramaders sobre les herbes i abeurades del bestiar, la normativa que regia el dret de dula i duler, i la importància que es donava als fems del bestiar com a únic adob dels camps. Hem constatat que, a diferència d'allò que passava a les comunitats pirinenques que eren amos de tots els seus comunals, als termes del priorat de Meià la llenya, la fusta i el carbó era propietat del prior, però els vassalls que tenien terres acensades als respectius termes gaudien de l'usdefruit o empriu per a ús propi, però no per vendre-la ni comercialitzar-la. Només el prior en podia disposar lliurement

En aquest capítol hem trobat documentat *l'establiment general dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera*, fet pel prior Josep de Jalpí el 1634 a la Universitat de Santa Maria de Meià, amb l'arrendament de les herbes d'aquests termes semi despoblats a canvi de pagar anualment al prior 20 lliures de censos i 5 lliures de quístia. Aquest establiment i les seves conseqüències formen part també de la sentència arbitral de 1728. El prior, Josep de Salvador, no volia respectar aquest establiment, entre altres privilegis, però això ho estudiem més a fons en la part dels conflictes que amb més detall hem estudiat al capítol 13. Finalment hem estudiat el cas del terme de Mont-Roig de Meià, que en aquell moment també estava despoblat, del què el mateix prior n'arrendava anualment les herbes, garrigues i pastures, per 50 lliures anuals, a diversos pastors.

En l'apartat de les indústries rurals, ens hem centrat en primer lloc en les relacionades amb l'agricultura com eren els molins d'oli, dels que el prior en tenia el monopoli a tot el Priorat, però n'havia donat en establiment un a la universitat de Figuerola. De tota manera en mantenia la propietat directa a Sant Miquel de castell Jussà i Santa Maria de Meià. Hem trobat el cas de Vilanova de Meià en què el prior no tenia la jurisdicció temporal, però tenia el molí d'oli de la seva propietat i en forma de monopoli. Hem pogut comprovar com al segle XVII, a tots els pobles en què el prior n'era el baró i en tenia la senyoria, només hi havia un molí fariner en funcionament i el tenia acensat a la universitat de Santa Maria de Meià. Hem constatat també que antigament a Rúbies i Mont-Roig hi havia hagut molí fariner al costat de la Noguera Pallaresa, però en aquesta època estaven abandonats i en ruïnes. Tots aquests molins els hem localitzat i els hem pogut situar en un mapa del Priorat.

Hem fet un apartat estudiant un dels únics regs que surt a la documentació que estem treballant, el rec del Viver del Monestir, del que fins i tot n'hem trobat la normativa per al seu ús. També assenyalant la importància que es donava a les fonts, tant per a ús domèstic (aigua de boca, higiene i neteja) com especialment per a abeurades de les ramades i dels animals, especialment a la font del Reguer del Montsec de Santa Maria. Dins del priorat de Meià, però fora de la jurisdicció temporal del prior, hem estudiat els

diferents recs antics que hi havia en aquesta època als marges del riu Boix a Vilanova de Meià, encara existents i que també es pot deduir la seva existència a partir de les declaracions dels capbreus de les terres que el prior hi posseïa, especialment quan es declaren els horts acensats. Hem situat en un mapa físic de les terres del Priorat, els recs que hem estudiat a Vilanova al marge del riu Boix, així com els de Gàrzola i Argentera. I també els recs que es trobaven als marges del riu de l'Obac a Santa Maria, Vilanova, Gàrzola i Argentera.

Hem documentat els drets que tenien els vassalls de cada poble en què tenia la senyoria el prior, com és ara: el dret de tenir cada pagès 150 ovelles o cabres pròpies o a mitges, amb l'empriu de pastures dels termes veïns, però sense poder-hi apletar; dret a fer pletes i corrals a les finques particulars, la construcció de cases i corrals a les finques acensades. Però el dret a caçar i pescar a la Noguera Pallaresa, només el tenien els pobles de Santa Maria de Meià, Figuerola de Meià i Peralba de Meià.

Finalment hem estudiat els drets que el prior es reservava a cada poble en què tenia la senyoria: pel que feia al bestiar (50 caps més que cap particular, els mateixos emprius de pastures i abeurades que els vassalls de cada poble i el dret de passatge o castellatge de les ramades); el dret a la llenya, fusta i carbó a tots els pobles; els forns de calç a Santa Maria; els molins fariners i d'oli a tot el priorat; la taverna, fleca i carnisseria a tots els pobles llevat de Santa Maria; les mines (salines i boliormini) a tot el Priorat, i l'era de Figuerola.

Capítol novè. En aquest capítol hem estudiat les institucions de govern local en els pobles en queètenia la senyoria el prior de Meià. En estudiar aquests pobles hem vist que estaven agrupats en cinc batllies diferents, i segons la quantitat de gent de cada poble, tenien universitat i consell general per al seu govern municipal. En primer lloc hem treballat les batllies de les poblacions que tenien més habitants:

1r. Batllia de Santa Maria de Meià, (amb 52 focs i caps de casa). 2n. Batllia de Figuerola de Meià (amb 28 focs i caps de casa). 3r. Batllia de la Vall del Priorat (amb 44 focs entre les tres poblacions). Hem comprovat que a les dues primeres batllies la vila tenia universitat i podien reunir consell general, en el què tenen escó tots els caps de casa, llevat dels francesos i els fadrins. Entre altres actuacions de govern, podien escollir la terna perquè el prior elegís el batlle corresponent amb un mandat de tres anys; també escollien, en votació secreta, cada any dos paers i el mostassaf per administrar el govern de la vila; elegien cada any els obrers seglars de la parròquia (sagristsans, aplegador del bací de les ànimes...), i els majorals i les majoralesses que administraven les confraries. La tercera que també tenia universitat i per tant consell general, no la tenim documentada. De moment solament hem pogut trobar el batlle elegit pel prior i un sol paer per administrar-la cada any, quan el prior Jalpí hi va nar a prende'n possessió el 1634. Aquestes tres universitats tenien una certa autonomia respecte el senyor, però no podien convocar consell general sense la seva autorització i la presència del seu batlle, que obligatòriament havia de presidir les reunions. Tampoc podien endeutar-se ni empenyorar-se en forma de censals i violaris sens l'autorització del senyor.

En segon lloc hem estudiat les altres dues batllies amb molts pocs habitants o directament despoblada: 4t. Batllia de Peralba de Meià, (en total tenien 9 focs i caps de casa). 5è. Batllia de Mont-Roig de Meià (despoblada). En aquestes poblacions amb pocs habitants hem pogut comprovar com el prior podia escollir els seus batlles respectius a lliure disposició i sense que la gent poguessin dir res, ni escollir-ne la terna, i la seva autoritat i durada del mandat era a lliure arbitri del senyor. Aquests pobles tampoc podien constituir-se en universitat amb consell general, ni escollir paer per governar-se; a més els estava prohibit ajuntar-se al consell general de Figuerola de Meià o Santa

Maria de Meià, amb l'amenaça del prior d'aplicar-los-hi fortes sancions i ser considerats traïdors al senyor. En resum, la poca gent d'aquests pobles no tenia ni veu ni vot i estaven en tot i per tot a mercè del prior.

Capítol desè. En aquest últim capítol de la tercera part hem fet un estudi dels diferents grups socials que habitaven els pobles del priorat de Meià. En primer lloc dels pobles que es trobaven sota la senyoria directa del prior, però també, quan ha estat possible, dels que habitaven altres poblacions com Vilanova de Meià.

Hem començat per fer un seguiment de la classe social dominant, tenint com a font principal el *Llibre General del Priorat*, aquí són registrades i tenim documentades les cinc famílies nobles que habitaven als pobles sota la directa jurisdicció temporal del prior, des del 1647, fins el 1693. Pràcticament tenim registrada documentalment la segona meitat del segle XVII, i trobem quatre generacions de cada família: 1. La família de Miquel Llobera, originari de Figuerola de Meià i que a finals del segle residien a Vilanova. 2. La família de Miquel Terrer, originaris d'Argentera de Meià que en aquesta època tenien casa a Santa Maria de Meià, de la qual formava part el canonge Benet Terrer, vicari general del prior Josep de Jalpí. 3. La tercera família, i a la que dediquen més elogis, és la de Jaume Oromir, originaris de Meià, conqueridors i senyors del territori de Celada on havien tingut el seu casal nobiliari; ara residien al Talladell. La família de Pere Calvet, originaris de Meià, dels què no se'n dóna cap més referència. 5. La família de Simó Nicolau, olim Serra, dels que tampoc es diu el seu origen ni cap més referència. Aquestes cinc famílies que consten en el document esmentat, per la seva noblesa, estaven exempts de tota classe de tributs i càrregues senyoriales, essent els Oromir aquells de més categoria social, segons els comentaris que se'ls fa, tot i que ja no residien al priorat. Creiem que si estan anotades al *Llibre General* és per tenir molt present que no se'ls podia aplicar cap tribut ni càrrega senyorial com a la resta dels vassalls del prior.

El pagesos del Priorat els hem pogut localitzar a partir dels capbreus que va fer elaborar els priors sobre les terres que tenia a Vilanova de Meià (el de 1557 i el 1627-1637); així com els llistats dels cap de casa de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià. Creuant les dades dels dos documents, ens adonem que a Santa Maria de Meià, el 90% de les persones que hi apareixen són pagesos, dels que hem intentat deduir quins es podrien considerar pagesos benestants a partir dels que eren amos de les dotze cases fundamentals de la vila, però també aquells que trobem exercint de paers, batlle o altres càrrecs de responsabilitat municipal. Per la deducció de Figuerola de Meià, hem seguit un raonament semblant. Més difícil ha estat treure cap conclusió sobre els pagesos de la Vall del Priorat, ja que només tenim un llistat de persones sense especificar-ne l'ofici.

A partir d'un estudi sobre la propietat en què hem agrupat els pagesos del segon capbreu de Vilanova, segons la quantitat de terres que posseïen i els cultius que hi tenien; hem comprovat com la major part dels declarants eren petits pagesos, i que si podien tirar endavant la família amb la poca terra que tenien, era a causa de que la teien plantada de vinya i d'olivera, els principals cultius al Priorat i a tota la Coma de Meià als segles XVII i XVIII. Hem deduït que aquesta agricultura ja no era pròpiament de subsistència, sinó pensada per a la comercialització, amb una estructura comercial al seu darrera que encara no hem pogut localitzar. També hem trobat en el segon capbreu que tres pagesos tenien un hort de cànem, producte que implicava una important infraestructura menestral que anava des del pentinat, filat i teixit de la fibra tèxtil. Aquesta estructura agrària creiem que va lligada amb l'augment de la menestralia i la petita indústria artesanal que hem pogut comprovar.

Aquesta deducció a partir dels dos capbreus indicats ens ha permès fer una estimació dels comerciants i negociants, dels menestrals, de la gent d'ofici i també els eclesiàstics. Però en els dos capbreus que hem citat, la major part de les persones que menen terres del prior són de Vilanova de Meià i això ens permet apropar-nos als grups socials de Vilanova de Meià, que en aquesta època s'estava convertint en la població central de tot el Priorat i que en l'evolució de l'ocupació de la gent en els dos capbreus és veu clarament que cada vegada és més una vila de serveis i menestral, augmentant un 15% aquest segment de població en setanta anys, en detriment de la pagesia. Posem resumits els percentatges dels capbreus per comprovar-ho.

capbreus	pagesos	menestrals i professions liberals	nobles	preveres
1557	82%	10%	4%	4%
1627- 1637	68%	25%	1%	6%

En el segon capbreu a més dels percentatges que exposem en el requadre, hem trobat en xifres absolutes la quantitat de persones que es dedicaven al sector secundari, bàsicament menestrals. A Vilanova: quatre sastres, tres sabaters, dos fusters, un boter, un ferrer, 2 teixidors de lli i un espartenyer. Pel que fa al comerç, trobem un que es fa dir negociant, i un botiguer. Com a professionals liberals hem detectat dos notaris, un mestre de cases, un estudiant de dret i un mestre de gramàtica. Aquest tipus de professions ens confirma que la vila es convertí en la població central del Priorat.

Un segment important de la població del Priorat que també hem detectat en aquests capbreus, però sobretot en les visites pastorals, són els preveres. Aquesta professió sovint la feien els fills cabalers de la petita noblesa local, però també els de les famílies pageses benestants. A mitjans del segle XVII (1640) hi havia vint-i-un clergues a tot el Priorat, deu dels quals estaven adscrits a la parròquia de Vilanova de Meià i sis a la de Santa Maria de Meià.

Per últim hem detectat l'existència, desconeixem si massa nombrosa, d'una comunitat de persones estrangeres als pobles del Priorat, qualificats com a francesos. No podien formar part dels consells generals de les respectives universitats i sembla que quedaven marginats dintre de la seva comunitat.

Quarta part

Capítol onzè. La quarta part del treball, només abasta aquest capítol, i l'hem dedicat a estudiar les rendes i altres drets que el prior tenia a Vilanova de Meià, durant els segles XVI i XVII, on el prelat només tenia la jurisdicció espiritual, mentre que la senyoria i les altres jurisdiccions eren del Capítol de Canonges d'Urgell. Per elaborar aquest estudi hem utilitzat el capbreu Vell de Meià que va fer redactar el prior Bernat de Jossa l'any 1557; el capbreu fet elaborar pels priors Rafel de Sampsó i Josep de Jalpí Julià entre els anys 1627 i 1637; el llevador dels delmes i censos que fan els de Vilanova de Meià i els de la Vall d'Ariet, l'any 1638, en temps del prior Jalpí, i per últim la concòrdia i permuta feta entre el prior de Meià, Josep de Jalpí, i el carlà de Vilanova de Meià, Joan Pau de Belloc i Vilanova l'any 1638. Aquests quatre documents els hem buidat en quatre taules a mode de resum que ens ha permès aprofundir en molts aspectes, socials i econòmics del Priorat.

Hem fet el buidatge dels dos capbreus (taules 11.2 i 11.3) i ens ha permès identificar els propietaris de les terres que el prior tenia a Vilanova, amb el seu ofici, en dos èpoques diferents i amb setanta anys de diferència. D'aquests dos capbreus també hem pogut localitzar la major part de les finques que tenia el prior en aquest terme amb la seva

ubicació a la partida corresponent i situar-los en un mapa del terme de Vilanova i hem constatat que els noms de moltes de les partides encara es mantenen en l'actualitat i els hem situat sobre un mapa del terme de Vilanova, la qual cosa ens permet localitzar els indrets on el prior posseïa les seves finques. És molt important pels estudis d'història agrària identificar els tipus de conreu que es donaven majoritàriament a Vilanova de Meià i en general al Priorat (Terra campa per cereals, vinya, olivera i els horts), i poder fer un estudi comparatiu en els dos capbreus, però també en altres indrets propers de les terres de ponent. Per últim hem pogut identificar les rendes d'aquestes finques (delmes) que tenien dret a percebre el prior com a baró i el carlà de Vilanova, i les primícies que rebia el priorat de Meià com a institució religiosa i la Comunitat de Con-rectors de Vilanova. En els dos capbreus hem trobat un fet no massa corrent, ja que el delme de moltes de les finques el cobraven en proporcions diferents el prior i el carlà, amb tot l'enrenou de la picaresca per part dels pagesos que aquest fet pot suposar.

L'estudi sobre l'apartat de les rendes dels dos capbreus ens ha servit per redactar l'apartat 6.3.6. del capítol sisè, quan s'estudien les rendes que percebia el prior a les terres del Priorat i en particular a Vilanova de Meià. Mentre que l'apartat sobre els grups socials a Vilanova de Meià i a Santa Maria de Meià que es dedueixen dels buidatges dels dos capbreus esmentats, ens han servit per complementar amb dades reals i percentatges, el capítol novè, quan estudiem els grups socials al Priorat.

Serveix per complementar i posar al dia les dades del capbreu del segle XVII, el llevador dels delmes i censos elaborat el 1638 (taula 1.4.), a partir de les dades del segon dels capbreus. Però en estar fet el llevador en dates molt properes al capbreu, no hem posat tot l'estudi a fons que se'n dedueix, per no fer-nos massa repetitius amb dades molt semblants i que poca cosa de nou ens aporten.

Finalment la concòrdia i permuta feta entre el carlà de Vilanova i el prior de Meià l'any 1640 (taula 11.5), ens hem adonat que serveix per corregir la repartició del delme de moltes finques que tenien a mitges, i fins i tot al terç o dos terços, el prior i el carlà. Diu molt clar el document en l'encapçalament que la concòrdia ha de servir per evitar fraus dels pagesos emfiteutes alhora de repartir el delme fraccionat de les finques. Deduïm, però que allò que realment hi havia al darrera d'aquest conflicte sobre el pagament de delmes és realment una lluita dels pagesos de Vilanova i Santa Maria per deslliurar-se del jou senyorial fent frau, si podien, a les dues parts, cal recodar que la concòrdia la fan els senyors el mateix any de les revoltes pageses que van portar a la Guerra dels Segadors. Acaben els dos senyors permutant-se el delme sencer de les finques de forma equitativa i d'aquesta manera al cobrar-lo sense fraccionar és molt més difícil per als pagesos de cometre frau.

Cinquena part

La cinquena i última part del treball l'hem volgut dedicar als conflictes que tenim registrats al priorat de Meià durant el segle XVIII, i volem que sigui un contrapunt i un complement dels capítols que hem dedicat a la jurisdicció temporal i espiritual del prior. Com que en fem un treball molt detallat i aprofundit, els hem repartit entre els capítols dotzè, tretzè, catorzè i quinzè. El primer conflicte és de jurisdicció espiritual, en el què el prior s'enfronta i planta cara de forma molt directa al bisbe d'Urgell el 1716, quan aquest es presenta a la parròquia de Vilanova de Meià i sense permís del prior vol fer la visita pastoral i impartir el sagrament de la confirmació. Tot plegat degenera en unes actuacions del bisbe, però també del prior, impensables en l'actualitat i que vist amb la perspectiva del temps s'assemblen a un relat quasi surrealista, en que moltes vegades la realitat supera de molt la ficció. El segon conflicte és de caire senyorial entre el prior com a baró i la universitat de Santa Maria de Meià, i va començar l'any 1725 quan el

prior va fer redactar unes crides que atemptaven greument contra els drets i els privilegis de què gaudia la universitat. El procés va acabar a l'Audiència i amb la Sentència Arbitral, que és el document que serveix com a font del treball. El tercer conflicte que estudiem torna a ser entre el prior i el bisbe d'Urgell i en aquest cas és directament sobre la jurisdicció espiritual sobre una antiga parròquia del Priorat que s'ha fet seva el bisbe i que en el moment de la mort del rector, el prior la vol ocupar per la força, provocant un greu conflicte de jurisdicció espiritual, però que de resultes de l'acte de força del prior degenera també en un conflicte de caire civil. L'últim conflicte és més local i té una mescla de jurisdicció espiritual i jurisdicció civil i es dona el 1775 a Vilanova de Meià, quan el prior no vol autoritzar la celebració d'unes pregàries per demanar el benefici de la pluja. El batlle i l'ajuntament de Vilanova passen del prior, tiren pel dret, i les celebren igualment sense el seu permís.

Capítol dotzè. Aquí estudiem un conflicte estrictament de jurisdicció espiritual entre el prior de Meià, Josep de Salvador, i el bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda. El bisbe ve a Vilanova de Meià el dia 21 de juny de 1716 amb la intenció de realitzar la visita pastoral a la parròquia i després impartir el sagrament de la confirmació. Però no vol tenir en compte que la parròquia de Sant Salvador forma part del priorat de Meià, una prelatura *nullius* on les visites pastorals només les pot realitzar el seu prelat, el prior de Meià. Però tot i que sí que pot impartir la confirmació, només ho pot fer quan li demani el prior o si aquest li dóna el seu permís. El bisbe vol visitar la parròquia tant sí com no, i no vol demanar permís al prior per confirmar. És l'any de la Nova Planta del Principat de Catalunya i el bisbe sembla que també la vol aplicar al bisbat d'Urgell, sense tenir en compte els privilegis i altres drets històrics d'un territori exempt.

En vistes de la determinació episcopal, el prior i tots els capellans de la parròquia de Sant Salvador, és van instal·lar a Vilanova amb la intenció d'obstaculitzar sempre que fos possible les accions fora dret del bisbe. Van fer tancar totes les esglésies i van prohibir fins i tot tocar les campanes. Quan el bisbe va arribar el dissabte 21 de juny de bon matí, no li van fer cap arribada festiva ni cap capellà de Meià li va fer els honors que la seva categoria eclesiàstica mereixia. Ni tan sols li van buscar un hostal perquè ell i el seu seguici pogués fer l'estada de franc, a la que tenia dret si la visita hagués estat pactada; sort que un particular se'ls va emportar a casa seva. El bisbe va amenaçar públicament i per escrit els con-rectors de la comunitat de Vilanova i a tots els capellans del priorat amb excomunicació major i una sanció desorbitada si no l'obeïen, per això cap capellà es va deixar veure ni es va atansar al bisbe els tres dies d'estada a Vilanova. El bisbe volia entrar a l'església a confirmar i el prior no li ho va permetre, si no demanava permís. Van acabar confirmant a la plaça Major però els sants olis els van haver d'anar a buscar a Lluçars, parròquia d'Urgell. Quan va començar la confirmació, el notari de la cúria del Priorat va protestar en nom del prior de l'acció fora dret del bisbe. El diumenge, dia de festa de guardar, el prior no va donar permís per obrir l'església i només es van dir dos misses resades al davant de la porta. La confirmació va continuar a la plaça, amb la gent menuda dels pobles del Priorat, però sense l'assistència de cap autoritat civil ni religiosa. Finalment el dilluns al matí a primera hora va marxar el bisbe i el seu seguici de Vilanova sense cap comiat especial ni cap protocol, només alguns capellans que, per mandat del prior, sembla que es volien assegurar que de veritat marxaven. També hi van ser el batlle i els tres paers de consell general. El procés va acabar a la Cúria Romana i, tot i que no tenim una sentència sobre el mateix, des de la Santa Seu van aconsellar al bisbe que no tornés actuar d'aquesta manera i de fet no tenim constància que es tornés a repetir un fet semblant a cap dels territoris exempts que hi havia dins el bisbat d'Urgell. El prior, Josep de Salvador, que ara defensa els seus

drets històrics, és la mateixa persona que al 1725, no vol respectar els drets dels seus vassalls de Santa Maria de Meià i el seu pregó i públiques crides acaben a la Reial Audiència, en una sentència que no li dóna pas la raó.

Capítol tretzè. Aquest capítol l'hem dedicat a estudiar un conflicte clàssic de jurisdicció temporal entre el prior de Meià i la universitat de Santa Maria de Meià, cap de les poblacions que es trobaven sota la seva senyoria. El conflicte comença el dia 15 d'agost de 1725 (dia de la Festa Major de Santa Maria), en què el prior, Josep de Salvador, aprofitant el sermó de la missa major anuncia que farà públic un pregó a la plaça Major per part del seu nunci, tot just acabi la missa. Aquest pregó i públiques crides consta de cinquanta-un capítols i nou capítols més d'additament de crides, en els quals el prior com a senyor jurisdiccional s'excedeix de molt en les seves atribucions baronials sobre Santa Maria de Meià, però també sobre els altres pobles en què té la senyoria, sense respectar els privilegis ni els drets adquirits amb el temps. Un altre dels documents que no respecta és l'establiment d'emfiteusi que el prior de Meià, Josep de Jalpí Julià, va manar redactar el 1634 i on va concedir a la universitat i particulars de Santa Maria de Meià les herbes, pastures, garrigues i abeurades dels termes de Rúbies, Montsec, Peralba, Solanelles i Cabrera. També els va cedir les terres cultes i incultes dels termes de Montsec i Rúbies i la concessió de fer llenya, carbó i fusta dels cinc termes, per a ús propi de la Universitat i particulars de Santa Maria. En el tracte s'especificava que la Universitat pagaria al Monestir i als seus priors la quantitat anual de 25 lliures: 20 de censos i 5 de quístia.

La Universitat de la vila de Santa Maria de Meià va presentar apel·lació i recurs contra aquestes crides a la Reial Audiència Civil del Principat de Catalunya, per considerar-les gravatòries, lesives i perjudicials per a la universitat i els seus particulars, demanant-ne per tant la seva total anul·lació. El procés judicial va començar l'esmentat 15 d'agost de 1725 amb la publicació de les crides per part del prior i el consegüent recurs presentat a l'Audiència per part de la Universitat de Santa Maria. Fineix amb la sentència arbitral d'obligat compliment per ambdues parts, el dia 27 de desembre de 1728. Un total de tres anys, quatre mesos i dotze dies.

En la sentència arbitral, dels 51 capítols redactats per la cúria del prior només 7 queden intactes en el seu redactat, mentre que els altres 44 són anul·lats o bé molt retocats. Els cinc capítols que feien referència a les bones costums, els quatre que afectaven la reglamentació de la caça i la pesca i els cinc que tracten sobre la higiene són retocats, corregits i fins i tot alguns anul·lats en la sentència. Els nou capítols que fan referència a conflictes jurisdiccional del prior amb la universitat de Santa Maria, però en alguns també amb tots els altres pobles de la jurisdicció del prior, són esmenats poc o molt en la sentència. Hi ha un únic capítol que fa referència al rec del Viver i a les fonts del Monestir, en el què la sentència no deixa clares les correccions que s'hi fan, però queda per escrit una normativa d'obligat compliment sobre l'aprofitament de l'aigua de rec i de boca. Els sis capítols que pateixen més retallades o són anul·lats, són els que fan referència a l'establiment d'emfiteusi de 1634. La sentència dels àrbitres condemna al prior Josep de Salvador a respectar en la seva totalitat aquest establiment d'emfiteusi tal i com havien fet tots els seus antecessors. Queda per últim la sentència que retalla a anul·la tots els redactats dels nou capítols de l'additament de crides en els què hi apareix una mica de tot i dóna la sensació que ve a ser una mena de calaix de sastre que hi van acabar posant aspectes que s'havien descuidat de reglamentar en les crides.

Fins i tot els mateixos regidors de la universitat de Santa Maria tenien tan clares les expectatives de guanyar el procés que, per no enemistar-se massa amb el seu senyor, el

prior, renunciaven voluntàriament, i ho deixen per escrit en la mateixa sentència, a alguns privilegis que tenia la gent de la vila i que molestaven molt al prior i canonges del Monestir. Creiem que aquesta sentència redactada pels arbitres nomenats pel prior i per la universitat, suposa un greu revés a les aspiracions autoritàries del prior i el desautoritza moralment davant dels seus súbdits i vassalls, però també davant dels seus feligresos com a prelat, ja que eren les mateixes persones afectades.

Capítol catorzè. En aquest capítol hem estudiat un conflicte propi de la jurisdicció espiritual, tot i que també vagenerar conflictes paral·lels de caire de jurisdicció civil. Es tracta de litigi entre el prior de Meià, Rafael de Subirà, i el bisbe d'Urgell, Francisco J. Catalán de Ocon, sobre la propietat de la parròquia de Fontllonga. La parròquia de Fontllonga formava part del priorat de Meià des del segle XI i eren els priors els que nomenaven el vicari corresponent quan es produïa la vacant, mentre que la senyoria era dels Marquesos de Camarasa. Segons la carta de poblament del segle XVI, el poble va ser arrasat per la guerra (segurament la Guerra Civil contra el rei Joan II) i el vicari va renunciar a la parròquia ja que va quedar despoblada. A meitat del segle XVI els marquesos de Camarasa repoblen de nou Fontllonga amb deu noves famílies, però ja no es diu explícitament que pertany al Priorat. Durant el segle XVII, però, la parròquia era de Meià, el prior o el seu visitador hi feien les visites pastorals i els rectors acudien periòdicament als sínodes convocats pel prior de Meià. Aquesta normalitat dura fins al 1709 quan la rectoria queda vacant i és el bisbe d'Urgell el qui nomena el nou rector, sense cap queixa ni protesta per part del prior. Cinc anys després (1714) el rector de Fontllonga permuta la rectoria amb un altre prevere, amb el vistiplau del bisbe i sense cap protesta del prior. L'últim moviment a la parròquia abans d'esclatar el conflicte es produeix el 1719 quan l'aleshores rector, Jaume Doll, torna a permutar la parròquia, en aquest cas amb Pere Camarasa, el qual és nomenat rector de Fontllonga pel bisbe de Guinda, sense cap desacord ni protesta per part del prior. Pere Camarasa va mantenir la rectoria durant quaranta-dos anys, fins a la seva mort el 1760. El bisbe d'Urgell va nomenar els rectors de Fontllonga durant cinquanta-dos anys sense que cap dels priors de Meià ho possessin en dubte. En la documentació del procés que hem estudiat queda confirmat que si el bisbe mantenia durant quaranta anys la pacífica possessió de la parròquia sense cap protesta, aquesta passava de la seva propietat i el prior de Meià perdia tots els drets. Es dona el cas que l'últim nomenament del rector de Fontllonga la va fer el bisbe de Guinda, el mateix de la disputa per la jurisdicció de la parròquia de Vilanova de Meià amb Josep de Salvador. Sembla que els dos casos no tenen, de moment, res en comú i és una coincidència que els dos casos coincideixin en el temps. Només faltaria que Fontllonga fos la torna enverinda per l'agra disputa que van tenir el 1716 en la confirmació a Vilanova de Meià. El conflicte de veritat s'inicia a la mort del rector, l'any 1760, quan el prior, Rafael de Subirà, envia a Fontllonga un escamot d'homes armats per ocupar l'església per la força. Després arribaria el prior i la seva comitiva i en prendria possessió oficialment. Però les previsions es van encallar quan l'ecònom de la parròquia demana ajuda al tinent de batlle i a un regidor del poble, que reuneixen molta gent a l'entorn de l'església, prenent les armes als ocupants i en fan presoner a tres. Quan arriba la comitiva del prior, ja està tot perdut i es produeix una baralla entre la gent del poble i el seguici prioral que arriben a enfrontar-se de forma violenta, anant per terra el vicari general que acompanyava el prior. El prior no pren possessió de la parròquia, però, contrariat i enfadat, inicia un procés contra el tinent de batlle i el regidor, que són excomunicats. El tinent de batlle comunica els fets al governador de Lleida i a la Real Audiència i el procés agafa un caire més proper a la jurisdicció civil, del que desconeixem el desenllaç. Mentre tant el bisbe comença el plet

a la cúria episcopal per quedar-se definitivament la parròquia en propietat. Hem treballat la documentació d'ambdues parts en litigi i ens ha permès tenir una visió més global i històrica d'aquest enfrontament. No tenim constància a quina cúria eclesiàstica va acabar aquest procés, possiblement a la Cúria Romana i amb sentència del Tribunal de la Santa Rota, doncs hem pogut comprovar que litigis menys importants acabaven a Roma. Tampoc tenim constància que cap sentència donés la raó al bisbe, però hem pogut constatar que en l'únic sínode de Meià celebrat el 1796, ja no hi consta el rector de Fontllonga i el mateix passa en els dos últims sínodes celebrats durant segle XIX. Pesem que els quaranta anys de pacífica possessió de la parròquia per part del bisbe sense cap protesta del prior, a la llarga va acabar donant-li la raó. Per manca de documentació a l'Arxiu Diocesà d'Urgell, desconeixem com va acabar a denúncia civil al governador de Lleida i a la Real Audiència. D'aquest conflicte disposem de molta documentació transcrita que la incloem a l'apèndix corresponent.

Capítol quinzè. En aquest últim capítol hem estudiat un conflicte que potser no té tanta repercussió exterior com els anteriors, ja que no va anar més enllà de les cúries del priorat de Meià i del batlle de Vilanova, però no per això és de menys importància per les parts afectades. Quan el batlle i l'ajuntament de Vilanova de Meià demanen permís al prior, Manuel Abad, per realitzar unes pregàries per demanar el benefici de la pluja a la imatge miraculosa del Sant Crist de Vilanova, aquest els el denega. Per la gent del poble, unes pregàries demanant la pluja i la protecció divina a una imatge venerada per poder salvar les collites, no era una cosa banal i sense cap importància, per això van pressionar el batlle i els regidors de l'Ajuntament. Aquests es posen de part de la gent del poble, no acaten l'ordre de prohibició del prior i comencen les pregàries, passant de l'estament religiós i sense l'assistència dels capellans de la comunitat de Vilanova. Aquest conflicte el podem considerar atípic ja que no es massa normal l'enfrontament del prelat de Meià, amb el batlle del poble més important del priorat, per unes pregàries i acaba amb una sentència d'excomunicació en contra del batlle. Aquí veiem com el batlle i les autoritats municipals que ja estaven enfadats amb el prior per altres assumptes que desconeixem, es posen de part de la gent del poble fins a les últimes conseqüències. També creiem que el conflicte es pot considerar original, ja que comença com un problema propi de la jurisdicció eclesiàstica i conclou a la cúria del batlle com un problema de jurisdicció civil, especialment quan el batlle considera que el prior s'ha excedit en la seva jurisdicció en muntar un tribunal eclesiàstic a Vilanova, sense demanar-li permís. .

Tot i la negativa prioral, comencen les pregàries de caire civil i sense l'assistència dels capellans. Però el dia que decideixen fer-les pel carrer en forma de processó i presidides per les màximes autoritats municipals acabant com feien sempre a la capella del Sant Crist; la comunitat religiosa de Vilanova s'enfada molt i denuncien aquest fet al prior. Aquest veu menystinguda la seva autoritat per partida doble: primer perquè fan les pregàries sense el seu permís i segon, perquè entren a l'església sense el permís dels capellans. Tot plegat acaba amb el prior creant un tribunal de la seva cúria eclesiàstica a Vilanova de Meià, sense el permís del batlle, i obligant la gent a anar a declarar en contra del batlle i l'ajuntament, amb l'amenaça de fortes sancions. El batlle anul·la el tribunal eclesiàstic de Vilanova i també les seves sancions i demana al prior que faci el mateix i s'abstingui d'interposar-se en la seva jurisdicció civil que exerceix en nom del Capítol de Canonges de la Seu. Sembla que el procés no va sortir del Priorat ja que no tenim més notícies de sancions o anul·lacions superiors. Possiblement l'enrenou que va provocar va tenir poques repercussions oficials, però sí que va posar la majoria de la

gent de Vilanova en contra del prior i dels seus capellans, i a favor de les autoritats civils, ja que el primer de tot és la collita que permet tenir pa per menjar. Mereix un comentari final la figura del prior, Manuel Abad i Lasierra, considerat com un historiador il·lustrat, que va formar part de la Real Acadèmia de la Historia, que va ser bisbe d'Eivissa on va crear una Associació d'Amics del País, i també bisbe d'Astorga. Home racionalista i d'idees avançades fou nomenat inquisidor general, amb la intenció de dissoldre la retrògrada institució, que tan mala fama donava a Espanya. Aquest currículum tan notable, sembla no adir-se massa amb la seva manera d'actuar a Meià, a menys que, com un bon racionalista, no cregués en les pregaries demanant la pluja a imatges miraculoses i per això no les va permetre.

Pensem que amb aquest treball podem donar una visió força aproximada d'una institució eclesiàstica, però també civil, molt desconeguda en general, però també entre la mateixa gent dels pobles de la Coma de Meià. El priorat de Santa Maria de Meià, amb més de vuit segles d'història, va marcar la vida religiosa d'aquesta part del Montsec, però també la vida social, política i econòmica de les persones dels pobles que es trobaven sota la jurisdicció temporal del prior.

Amb aquest treball podem copsar la importància que el priorat de Meià tenia com a institució eclesiàstica a mode d'una quasi diòcesi, des de la seva fundació fins a la definitiva desaparició, posant l'ènfasi sobretot en el període de l'Antic Règim però molt centrat en el segle XVII, especialment durant la prelatura del prior Josep de Jalpí i Julià, i amb l'estudi més aprofundit d'uns dels sínodes que es van celebrar al final d'aquesta centúria. També hem fet una aproximació als aspectes socials polítics i econòmics de la gent que viva en els pobles dels Priorat, especialment en els segles XVI i XVII, ja que els priors també tenien la senyoria i la jurisdicció temporal sobre nou poblacions situades a cavall de la serra del Montsec de Meià.

Hem conclòs el nostre treball estudiant en profunditat quatre dels conflictes que van afectar els priors de Meià durant el segle XVIII. Un que era només de la jurisdicció secular del prior que es va enfrontar amb la vila que era el cap de la seva senyoria, Santa Maria de Meià, i que va acabar força bé pels seus vassalls. Els altres tres conflictes, més diferents i originals, posaven en entredit la jurisdicció eclesiàstica del prior sobre poblacions i parròquies del Priorat, però també es mesclaven amb problemes de la jurisdicció temporal, tant a Vilanova de Meià com a Fontllonga. D'aquests tres últims conflictes, el més popular i que visualitzà molta gent del Priorat, fou la confirmació, sense permís prioral, per part del bisbe d'Urgell a Vilanova i tot el "sarau" que el prelat durant tres dies va organitza a la plaça Major. El més negatiu pels interessos de Meià, fou la pèrdua de la rectoria de Fontllonga a mans del bisbat, després d'un intent d'ocupar l'església per la força de les armes per part del prior.

Acabem aquest treball amb un cert desencís en poder comprovar com estaven al segle XVII i com han evolucionat fins avui els pobles que formaven l'antic priorat de Meià i en general tota la Coma i el Montsec de Meià. Però també amb una certa esperança en un futur proper sobre el coneixement del passat d'aquests pobles i la seva gent, quan es pugui estudiar més a fons la documentació inèdita que hem anat trobant. La part més positiva de tot el procés d'elaboració del treball ens l'ha proporcionat l'Arxiu de la Corona d'Aragó on vam localitzar una gran quantitat de documentació que formava part del fons de l'Arxiu de Meià, sota l'epígraf de DIVERSOS MEIÀ, que es donaven per perduts. És una quantitat molt gran de documentació, tant de la cúria eclesiàstica com de la cúria secular, que abasta des del segle XVI fins al segle XIX. Només per la descoberta d'aquest material inèdit ha valgut la pena fer aquest treball. La part menys positiva del tema és que tota la documentació està molt ben guardada, però sense

digitalitzar i resulta molt lent aconseguir-la. Aquest material és un pou d'informació per a futurs investigadors que ha de posar llum a molts aspectes desconeguts del passat no massa llunyà del Priorat i tota la Coma de Meià. Confiam que aquest treball només sigui el primer de molts altres que sens dubte han d'anar sortint i amb l'esperança que sigui ben aviat.

1. ANNEX DOCUMENTAL

ANNEX 1. (Capítol 3r)

CATÀLEG DELS PRIORS DE MEIÀ ELABORAT PEL PRIOR JOSEP DE JALPÍ I JULIÀ el 1637⁶⁸²

Catalogus nominum preillustrium ad modum quae reverendorum priorum Priuratus dei paren Virginis de Meya, ordinis sancti Benedicti, provintiae Tarraconense, etc, nullis antiestati, sed solum immediate Cedi Apostolicae Romane subditorum. Referen us quae ad annum 1637. Qui non dimenerantur per annos per quos functi fuerunt dicta dignitate; set (...?) per quos illorum recolitur in hierophilatio dicti Proiratus, etc

1. Religiosissimus Prior frater Guillermus, qui fuit anno 1102
2. Obseravantissimus frater Bernardus Amat, anno 1120
3. Prior Arnaldus Pere summa virtute peditus, anno 1153
4. Integerrimus Prior fr. Bernardus, anno 1179
5. Venerabilis fr. Arnaldus Prior, anno 1186?
6. Seleberrimus Prior Bertran, qui fuit anno 1205
7. Prestantissimus fr. Raymundus, anno 1210
8. Inclitus Guillermus Albert, anno 1217
9. Reverendus Prior Gomballo, anno 1221?
10. Virtute colendus frater Gerardus, anno 1237
11. Vigilantissimus Guillermus de Covas, anno 1259
12. Nominatissimus Guillermus de Camps, anno 1279
13. Dominus Bernardus Scarrer, anno 1311
14. Clemens Prior Bernardus de Camps, anno 1319
15. Estabilis Gulillermus de Puigpardines, Prior anno 1321
16. Iltro. et Rmus D. Ugo Turillen etc, (...?) presbiter cardinalis templi tibuli martyris Laurentii in Damaso, anno 1346
17. Iltro. at quem Rmus. D. Nicolaus Pons Prior simul fuit cardinalis templi alme Petri Romae, anno 1360.
18. Notabilissimus Berengairius de Erill, anno 1370. et Episcopus Barcinonensis, anno 1371
19. Clarissimus Galcerandus de Montclar, anno 1371
20. Amplissimus Prior Gispertus Forner, anno 1372
21. Splendidissimus Guillermus de Tragurá, anno 1386
23. Amabilis Galcerandus Albert, anno 1423
24. Doctissimus Eiximeno Dalie, anno 1444
25. Munificentissimus Antonius Pereferrer, anno 1450
26. Il·lustris Ferrarii Joannes de Marimon, anno 1454
27. Flaminum decor Petrus de Vilanova, anno 1458
28. Beneficientissimus Joannes Sinart, anno 1480

⁶⁸² ACA. Diversos Meià, vol. 50. *Llibre General del Priorat de Meià i de la jurisdicció espiritual i temporal* op. cit. En l'ítem 30, p. 11-12, el prior Jalpí deixa escrit: *Item, los Iltres. Srs. Priors de Meià segons que estan escrits en la taula són los que segueixen.* Posa aleshores el llistat dels 40 priors de Meià fins arribar a la seva persona.

29. Iltro. et Rmus. Berengarius de Sos qui simul fuit Archiepiscopus Saternense, 1486?
30. Eminentissimus Domunis Ludovicus Borja valentinus nepos felius minorit Alexandre VI Pontificis, Prior Prior et simul diaconus cardinalis tetuli Sancta Mariae in Via lata, anno 1503
31. Fidelissimus Michael Moliner, anno 1505
32. Iltro. et Rvdus. Prior Guillermus Boyl ex redile genere Valentie Beginii qui honc Prioratus dignitatem obtinuit vepre die 14 desembris 1508 quo tempore fuit episcopus Gerundense, et tandem iunctus fuit die 28 novembris 1532, cuius corpus nunc posdet cedet Gerunde in quaadam capilla nominata Beate Marie Claustorum, fuit zelosissimus poster suarum (...?...) in futuram memoriam suis (...?...) optatus fuit: qui postquam electis fuit episcopus Gerundense anno 1513 renunciavit Prioratum in favorem Joannis Llobera eius succesoris.
33. Acuratissimus Joannes Llobera, Valentinus, 1513
34. Justitie speculum Jacobus Fajol, anno 1531
35. Iltris ad modum Rvdus. Don Joannes de Cardona simul Prior Meyanense et antistes Barcinonense, qui suo tempore redificavit quandam partem domus dicti Prioratus, anno 1540.
36. Admodum Rvdus. Dominus Bernardus de Jossa Gotlonensi familia, ano 1554
37. Eloquentissimus Prior Ludovicus Merles et de Malla, anno 1569
38. Iltris el multum Rvdus. Supradictis Bernardus de Jossa simul atque fuerunt Prior qui postquam electis fuit Abbat Sancti Salvatoris de Breda dictum rnuntiavit Prioratus dignitatem quam post immediate obtinuit supra ductua Malla: qui Jossa creatus fuit deinde episcopus Vicers: et mortus docto Malla iterum electus fuit Prior et sie simul erat episcopus Vicerense et Prior, anno 1575.
39. Iltris et admodum Rvdus. D. Raphael de Sampso domicellus Gerunde: qui sumpsit possessionem die dominica et festivitatis Anuntiationis 25 martii 1576, qui pots quam obtubuit dictum Prioratum 53 annis, difunctus fuit Gerunde 24 dicti mensis anni 1629 cuius corpus in claustro Sancti petri Galligantus dicte sivitatis est positum sub quodam lapide uti depicte sunt armes sues. Ob cuius mortem vacavit Prioratus ad 31 desembris 1632; etiam si tot dicto tempore esset in capite cuius illegitime ipsum obtinentes: et tandem fuit dictas dignitatis consessa gratia Priori de Jalpí sequenti.
40. Josephus a Jalpi et Julia Domicellus domiciliatus in villa Gri. Celedonii barcinonense diocessis, qui sumpsit possessionem feria secunda mensis augusti die Aruptionis Beatae Mariae anno 1633, principale festum Basilicae dicti Prioratus de Meyá; Constituts sub etate 28 annorum, 11 mensis et 7 dierum, etc.

ANNEX 2 (Capítol 5è)

Calendaris del dies feriatos o festius que s'observaven en la cort eclesiàstica i secular de Meià, aprovats en el sínode de 1687 i llistats dels assistents als dotze sínodes diocesans del priorat de Meià, així com els examinadors i jutges sinodals nomenats als sínodes corresponents

En aquest capítol que tractem dels sínodes del priorat de Meià, creiem que és necessari deixar constància d'algunes coses aprovades en les reunions, essent una de molt important la que apareix en aquest apèndix, en què el sínode aprovava el calendari dels dies festius, fixos i mobibles de tot l'any que s'observava a la cort eclesiàstica; però

també el calendari festiu de la cort secular de Meià. Cal recordar que el prior tenia la jurisdicció espiritual a tots els pobles del priorat, però en alguns en tenia també la jurisdicció temporal i n'era el baró o senyor jurisdiccional.

a) Calendari del dies feriatos o festius, fixos i mobibles, que s'observaven en la cort eclesiàstica de Meià, aprovats en el sínode de 1687

Una de les moltes atribucions que tenia el prior de Meià en la seva prelatura *nullius* i que s'aprovava ens les reunions dels sínodes fins al segle XVIII, era escollir els dies de l'any que es consideraven festa en la cort eclesiàstica i en els quals no es podien fer actes jurídics de tipus eclesiàstic, sots decret de nul·litat. Aquests eren els dies aprovats el 1687:

Feriatos fixos:

Gener.	Agost
1. Lo primer, dia de la Circumcisió	1. Sants Pere i Feliu
2. Lo segon	2. Sant Domingo, confessor
3. Lo tercer	6. La Transfiguració del Senyor
4. Lo quart	10. Sant Llorenç, màrtir
5. Lo quint	15. La Assumpció de Nostra Senyora
6. Lo sisè, dia dels Reis	16. Sant Roc, confessor
17. Sant Antoni, abat i confessor	24. Sant Bartomeu, apòstol
20. Sants Fabià i Sebastià, màrtirs	28. Sant Agustí, bisbe, doctor i confessor.
Febrer	Setembre
2. La Purificació de Nostra Senyora	8. La Nativitat de Nostra Senyora
24. Sant Maties, apòstol	21. Sant Mateu, apòstol i evangelista
Març	23. Santa Tecla, verge i màrtir
7. Sant Tomàs d'Aquino, confessor	27. Sants Cosme i Damià, màrtirs
12. Sant Gregori, papa, doctor i confessor	Octubre
19. Sant Josep, confessor	4. Sant Francesc, confessor
21. Sant Benet, abat i confessor	11. Sant Lluc, evangelista
25. La Anunciació de Nostra Senyora	23. La dedicació de la Prioral i Parroquial Església de Meià
Abril	Novembre
23. Sant Jordi, màrtir	1. Tots los Sants
25. Sant Marc, evangelista	25. Santa Caterina, verge i màrtir
Maig	30. Sant Andreu, apòstol
1. Sants Felip i Jaume, apòstols	Desembre
3. La Invenció de la Santa Creu	7. Sant Ambròs, doctor, bisbe i confessor
Juny	8. La concepció de Nostra Senyora
24. La nativitat de Sant Joan Baptista	13. Santa Llúcia, verge i màrtir
29. Sants Pere i Pau, apòstols	21. Sant Tomàs, apòstol
Juliol	25. La Nativitat de Jesucrist, Déu i Senyor nostre
1. La Visitació de Nostra Senyora	26. Sant Esteve, protomàrtir
17. Sant Aleix, confessor	27. Sant Joan, apòstol i evangelista
25. Sant Jaume, apòstol	28. Los Sant Innocents, màrtirs
26. Santa Anna	29. Sant Tomàs Canterburyense, bisbe i màrtir
	30. Lo trentè dia
	31. Sant Silvestre, papa i confessor

Feriatz mobibles :

- . És feriat de la Dominica de Rams fins a la *in Albis*, inclusive
- . Lo primer dia de Quaresma
- . Lo Dilluns i lo Dimarts de Pasqua de Resurrecció
- . Lo dia de la Ascensió del Senyor
- . Lo Dilluns i lo Dimarts de Cinquagesma
- . Lo dia del Corpus.
- . Tots los diumenges de tot l'any

b) Calendari dels dies feriatz o festius fixos i mobibles de la cort secular de Meià, aprovats en el sínode de 1687.**Feriatz fixos:**

<p style="text-align: center;">Gener</p> <p>Comença lo primer fins a 6, inclusive</p> <p>17. Sant Antoni</p> <p>20. Sants Sebastia i Fabia</p> <p style="text-align: center;">Febrer</p> <p>2. Nostra Senyora Candelera</p> <p>24. Sant Maties</p> <p style="text-align: center;">Març</p> <p>7. Sant Tomàs de Aquino</p> <p>12. Sant Gregori, doctor</p> <p>19. Sant Josep</p> <p>21. Sant Benet</p> <p>25. Nostra Senyora</p> <p style="text-align: center;">Abril</p> <p>23. Sant Jordi</p> <p>25. Sant Marc</p> <p style="text-align: center;">Maig</p> <p>1. Sant Felip i Sant Jaume</p> <p>3. Santa Creu</p> <p>19. Sant Ivo, confessor</p> <p style="text-align: center;">Juny</p> <p>11. Sant Bernabé, apòstol</p> <p>24. Sant Joan, baptista</p> <p>29. Sant Pere i Sant Pau</p> <p style="text-align: center;">Juliol</p> <p>2. Visitació a Santa Elisabet</p> <p>17. Sant Aleix</p> <p>22. Santa Magdalena</p> <p>25. Sant Jaume</p> <p>26. Santa Anna</p>	<p style="text-align: center;">Agost</p> <p>6. La Transfiguració</p> <p>10. Sant Llorenç</p> <p>15. La Assumpció</p> <p>16. Sant Roc</p> <p>24. Sant Bartomeu</p> <p>28. Sant Agustí</p> <p style="text-align: center;">Setembre</p> <p>8. Nostra Senyora</p> <p>21. Sant Mateu</p> <p>23. Santa Tecla</p> <p>29. Sant Miquel</p> <p>30. Sant Jeroni</p> <p style="text-align: center;">Octubre</p> <p>18. Sant Lluc</p> <p>28. Dedicació de la Prioral Església de Meià</p> <p style="text-align: center;">Novembre</p> <p>1. Tots los Sants</p> <p>2. La Commemoració dels difunts</p> <p>11. Sant Martí, bisbe i màrtir</p> <p>30. Sant Andreu</p> <p style="text-align: center;">Desembre</p> <p>7. Sant Ambròs</p> <p>8. La Concepció</p> <p>. Comença a 21, dia de Sant Tomàs, fins l'últim dia a 31 de dit mes</p>
--	--

Feriatz mobibles:

- . Dilluns i Dimarts de Pasqua
- . L'Ascensió
- . Dilluns i Dimarts de Cinquagesma
- . Dia de Corpus

c) Llistat dels assistents als dotze sínodes diocesans del priorat de Meià, així com els examinadors i jutges sinodals nomenats als sínodes corresponents.

Tots els llistats que apareixen en l'apèndix 2, donarien per fer un estudi acurat d'altres aspectes del priorat, cosa que ara no és el nostre objectiu, tot i això en deixem constància perquè ens adonem de la informació tan important que apareix a les actes i constitucions de cada sínode. En primer lloc, a partir de les convocatòries dels preveres assistents als sínodes podem copsar la importància que tenien les diverses esglésies de Meià amb el nombre de preveres assistents. En segon lloc ens adonem de les poblacions que tenien parròquia i un rector o vicari assignat, que ens parla de l'evolució dels habitants d'aquests pobles, especialment quan els comparem amb els del segle XIV i serveix per adonar-nos de la crisi demogràfica que va patir Meià entre els segles XIV i XVI.

També serveix aquest apèndix per veure l'aparició dels examinadors sinodals que s'implanten en el concili de Trento, i que a Meià són escollits a partir del 1570. Aquest càrrec és elegit en tots els sínodes fins a la desaparició del priorat al segle XIX. Al concili de Trento apareix també la figura dels jutges sinodals, que comencen a aparèixer a les actes dels sínodes de Meià a partir de 1539 i duren fins al final. L'elecció d'aquest càrrec, juntament amb els examinadors són els únics acords que apareix en les actes dels tres últims sínodes: 1796, 1805 i 1832.

- 1r Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 de maig de 1310)

Convocat pel prior Bernat d'Esquerrer. Només es conserva la convocatòria.

Preveres del Priorat assistents:

1. Pere Maensa, canonge del monestir de Santa Maria de Meià
2. Arnald Oromi, canonge del monestir de Santa Maria de Meià
3. Guillem Remeret, canonge del monestir de Santa Maria de Meià
4. Bartomeu Batro, canonge del monestir de Santa Maria de Meià
5. Bertran Gasol, rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
6. Lluís Boat, rector de Santa Maria d'Argentera i de Gàrzola
7. Antoni Santesmases, rector de Santa Maria de Palau de Meià a Rialb
8. Guillem Novau, rector de Sant Bartomeu d'Iriet i de Clua
9. Bernat Alius, rector de Santa Eulàlia i Santa Maria de Figuerola i la Massana
10. Llorenç Novell, rector de Sant Miquel de Fontllonga
11. Pau Mora, rector de Santa Maria de Mont-Roig
12. Antoni Nuvare, rector de Sant Pere de Cabrera, Rúbies i Peralba
13. Pere Serra, prevere beneficiat de Santa Susanna de Santa Maria de Meià i també capellà de Castelló de Meià i de la Coscollera. Secretari del sínode.

-2n Sínode Diocesà del priorat de Meià (27 d'abril de 1454)

Convocat pel prior Ferrer Joan de Marimon. Només es conserva la convocatòria.

Preveres del Priorat assistents:

1. Pau Boal, canonge de l'església del monestir de Santa Maria de Meià
2. Pere Vidal, canonge de l'església del monestir de Santa Maria de Meià
3. Salvador Rocaspana, canonge de l'església del monestir de Santa Maria de Meià
4. Antoni Berniol, canonge de l'església del monestir de Santa Maria de Meià
5. Felip Buada, rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
6. Arnau Boet, rector de Santa Maria d'Argentera i Gàrzola
7. Mateu Flix, rector de Santa Maria de Palau a Rialb

8. Domingo Vilar, rector de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola i la Massana
9. Guillem Rosell, rector de Sant Miquel de Fontllonga
10. Jaume Olives, prevere de Santa Maria de Meià i secretari sinodal

-3r Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 de maig de 1570)

Convocat pel prior Lluís Merlés i de Malla.

Preveres del Priorat assistents:

En aquesta acta no són citats individualment els preveres, sinó el nombre que assisteix de cada parròquia

1. Quatre canonges del monestir de Meià
2. El rector d'Argentera i Gàrzola
3. El vicari de Figuerola i Fontllonga
4. Quatre preveres beneficiats de Vilanova de Meià.

Per primer cop són elegits ***Examinadors sinodals:***

1. Miquel Santapau, canonge de l'església parroquial de Santa Maria de Meià
2. Antoni Rúbies, canonge de l'església parroquial de Santa Maria de Meià
3. Pere Terrer, prevere beneficiat de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià.
4. Miquel Novell, prevere beneficiat de l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià.

Són presents en el sínode com a testimonis el vicari general d'Àger, i el pare prior de Salgar, de l'ordre dels carmelites.

- 4t. Sínode Diocesà del priorat de Meià (2 de juliol de 1580)

Convocat pel prior Rafael de Sampsó.

Preveres del Priorat assistents:

1. Benet Cardona, canonge i síndic pel reverend capítol de canonges del monestir de Meià
2. Joan Fornés, prevere i con-rector de l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià i síndic per la reverenda comunitat de dita església
3. Blasi Campabadal, rector de Santa Maria d'Argentera i Gàrzola
4. Joan Vidreny, rector de Santa Maria de Palau en Rialb
5. Arnau Pinós, vicari de l'església de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola i de Sant Miquel de Fontllonga de Meià.

Examinadors sinodals:

1. Miquel Costa, canonge de l'església prioral i vicari general i oficial del priorat de Meià
2. Jaume Codó, canonge de Santa Maria de Meià
3. Jeroni Vidal, canonges de Santa Maria de Meià
4. Pere Novau, prevere i con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià

Eren presents per testimonis del sínode, el vicari general i oficial de l'arxiprestat d'Àger i el pare prior del convent carmelità de Salgar. Signa la convocatòria per mandat del prior, Antoni Rúbies, canonge, notari i escriba de la cúria eclesiàstica de Meià.

-5è Sínode Diocesà del priorat de Meià (20 d'abril de 1599)

Fa la convocatòria del sínode des de Vilanova de Meià, en nom del prior Rafael Sampsó, Francesc Artús, prevere i con-rector de l'església de Vilanova de Meià i alhora notari públic de la vila i n'aixeca escriptura pública.

Preveres del Priorat assistents:

1. Benet Cardona, canonge de Santa Maria

2. Miquel Oromir, canonge de Santa Maria
3. Hieronim Vidal, canonge de Santa Maria
4. Joan Novau, canonge de Santa Maria
5. Antoni Novell, rector de Gàrzola
6. Joan Sociats, rector de Palau de Meià

A continuació són citats sense especificar la parròquia d'origen:

Mossèn Pere Novell, mossèn Pere Novau, mossèn Llorens Farriol, mossèn Antoni Joan Canter, mossèn Joan Fornés i jo Joan Coll, tots preveres i residents dins lo dit Priorat. En celebrar-se el sínode a l'església de Vilanova, sembla que la major part eren conrectors de la comunitat.

Examinadors sinodals:

Mossèn Gregori Melcior, oficial

Lo senyor Prior de Salgar

Lo senyor mossèn Benet Cardona

Lo senyor rector de Gàrzola

Lo senyor rector de Palau

Mossèn Novell Costa

Foren presents per testimonis lo Reverent pare fra Bernat Marta, prior de Nostra Senyora de Bon Repòs, i mossèn Amador Vilapinyó, prevere del lloc d' Alentorn.

-6è Sínode Diocesà del priorat de Meià (11 d'abril de 1639)

Fa la convocatòria del sínode el prior Josep de Jalpí i Julià a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 11 d'abril de 1639.

Participen en la reunió els següents ***clergues el Priorat:***

1. Miquel Espinal, vicari de Santa Maria de Meià i síndic de la comunitat
2. Pere Boniol, con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià i síndic de la comunitat de preveres
3. Climent Balagueró, rector de Santa Maria d'Argentera i Gàrzola
4. Pere Rosell, vicari perpetuo de la parròquia de Figuerola de Meià
5. Francesc Novau, vicari perpetuo de Sant Julià de Clua.
6. Pere Tany, rector de Santa Maria de Palau, en la baronia de Rialb
7. Tomàs Andreu, rector de Sant Miquel de Fontllonga

Són presents com a ***testimonis:***

1. Jaume Sabater, prevere de la vila de Figuerola
2. Pere Joan Oliveres, professor de Gramàtica de la vila d'Olot

Examinadors sinodals:

1. Miquel Joan Nou, prevere i canonge de l'església de de Sant Pere d'Àger
2. Baptista Serra, prevere de la vila d'Àger (absent)
3. El pare Arcàngel Colebes, de l'ordre dels germans carmelitans, prior del monestir de Santa Maria de Salgar (absent)
4. Pere Boniol, con-rector de Vilanova de Meià (present)
5. Francesc Artús, con-rector de Vilanova de Meià (present)

Jutges sinodals:

1. Baptista Serra, prevere de la vila d'Àger
2. El magnífic Ramon Joli de Balaguer

-7è Sínode Diocesà del priorat de Meià (4 d'abril de 1647)

És el segon sínode convocat pel prior Jalpí pel dia 24 d'abril de 1647 a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià.

Participen en la reunió els següents ***clergues del Priorat:***

1. Pere Joan Molner, per l'església de Santa Maria de Meià
2. Francesc Artús, con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
3. Climent Balagueró, rector d'Argentera i Gàrzola
4. Pere Rossell, vicari perpetuo de l'església de Santa Eulàlia de Mèrida de Figuerola de Meià
5. Pere Ros, rector de l'església de Santa Maria de Palau a la Baronia de Rialb
6. Francesc Nou, prevere de l'església de Sant Miquel de Fontllonga
7. Cristòfol Ferrer, ecònom de l'església de Sant Julià de Clua

Actuen com a *testimonis sinodals*:

1. Bartomeu Guimet, mestre de gramàtica de Vilanova de Meià
2. Josep Serradell, notari apostòlic, de Vilanova de Meià

Jutges Sinodals:

1. L'Iltre. Sr. Joan Fort, arxipreste de Sant Pere d'Àger
2. L'Iltre. Sr. Francesc Sans, ardiaca i canonge de Barcelona
3. El doctor Joan Jordana, ardiaca i canonge de Solsona
4. El doctor Francesc Sanui, canonge de Solsona

Examinadors Sinodals:

1. Benet Terrer, canonge de Santa Maria de Meià (present)
2. Baptista Serra, canonge d'Àger (present)
3. Pere Joan Molner, canonge de Santa Maria de Meià (present)
4. Francesc Artús, con-rector de Vilanova de Meià (present)
5. El reverend Francesc Artús, doctor en santa teologia i filosofia (absent)
6. El doctor Jaume Isanta, prevere i rector d'Alentorn (absent)
7. El doctor Mateu Bonacasa, prevere i rector de Montclar (absent)
8. El reverend pare Navarro de la Companyia de Jesús, qualificador del Sant Ofici (absent)
9. El reverend pare Josep Mer, de l'ordre de Sant Domingo, qualificador del Sant Ofici (absent)
10. El reverend pare Pere Stoper, provincial de l'ordre dels mínims de Sant Francesc de Paula, qualificador i consultor del Sant Ofici (absent)

-8è Sínode Diocesà del priorat de Meià (22 de juny de 1659)

És el tercer sínode convocat pel prior Jalpí el dia 22 de juny de 1659 a l'església de Sant Salvador de Vilanova de Meià, en el vint-i-sisè any del seu mandat com a prior i l'últim sínode que convoca.

Participen en la reunió els següents *clergues del Priorat*:

1. Bernabé Roca, canonge de l'església de Santa Maria de Meià
2. Francesc Artús, con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
3. Joan Amatos Segon, rector d'Argentera i Gàrzola
4. Jaume Llopis, rector de Santa Maria de Palau de Meià a la baronia de Rialb
5. Jaume Domingo, vicari perpetuo de l'església de Figuerola de Meià
6. Miquel Trepà, vicari perpetuo de Sant Julià de Clua
7. Lluç Nadera, vicari de Sant Miquel de Fontllonga

Van ser elegits com a *testimonis sinodals*:

1. Juan de Belmar, capità militar del nostre rei catòlic, de la província de la Mancha, regne de Castella
2. El magnífic Salvador Serra Isanta, baró de Clua, natural de Figuerola d'Orcau.

Jutges sinodals:

1. l'Iltre. Andreu de Perpinyà, doctor en dret i arxipreste d'Àger
2. Francesc Sanui, canonge de Solsona

3. El doctor Francesc Argullòs, canonge de Solsona
4. El doctor Francesc Artús, canonge de Lleida
5. El doctor Pere Copons, doctor en dret i canonge de Barcelona
6. Joan Baptista Serra, doctor en dret i canonge de Sant Pere d'Àger

Examinadors sinodals:

1. Pere Joan Molner, canonge i oficial de Santa Maria de Meià (present)
2. Francesc Artús, con-rector de Vilanova de Meià (present)
3. Pere Artús, canonge de Santa Maria de Meià (present)
4. Jaume Domingo, vicari perpetu de Figuerola de Meià (present)
5. Mateu Bonacasa, canonge de Sant Pere d'Àger (absent)
6. Pere Rúbies, rector d'Alòs (absent)
7. Miquel Franci Ramon, canonge de Santa Maria de Tremp (absent)
8. *El pare Joan Roig*, provincial de l'ordre dels mínims de Sant Francesc de Paula (absent) (historiador del priorat de Meià que anem citant)
9. El pare con-rector del mateix ordre, del monestir de Ponts (absent)
10. El pare prior de Santa Maria de Salgar, de l'ordre carmelitana (absent)
11. El pare Rafael Duran, ministre de l'ordre de Sant Domingo (absent)
12. El pare T. Fanoll, qualificador del Sant Ofici (absent)
13. El pare guardià del convent de Sant Francesc d'Agramunt (absent)
14. El pare, ministre de l'ordre de Santa Maria de la Mercè de la vila d'Agramunt (absent)

-9è Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 d'octubre de 1687)

Fa la convocatòria el prior Dídac de Matas i Nadal a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 1 d'octubre de 1687. El notari Josep Francesc Serradell cita les següents persones com a *testimonis*:

1. El magnífic Jeroni Clariana, clergue de la vila de Ponts
2. Andreu Spluga, agricultor de Santalinya
3. Pau Marçal, estudiant de la família del prior

Després cita els *clergues del priorat assistents al sínode*:

1. Pere Ferrer, canonges de Santa Maria de Meià
2. Pere Terrer i Molner, canonges de Santa Maria de Meià
3. Pere Serradell, con-rector de Vilanova de Meià i síndic de la comunitat de Vilanova
4. Jaume Novau, rector de Santa Maria d'Argentera i Gàrzola
5. Pere Joan Doll, vicari perpetu de Figuerola de Meià
6. Pere Fontanet, rector de Santa Maria de Palau a Rialb
7. Ignasi de Armengau, sacerdot de l'església de Sant Miquel de Fontllonga
8. Marià Grau, vicari perpetu de Sant Juià de Clua de Meià

Seguidament són transcrites les Constitucions Sinodals, i en la Constitució núm. 2 son elegits els *jutges sinodals*:

1. El reverend Francesc Bernat de Pons i de Turull, abat de Sant Cugat del Vallès
2. Don. Joan Antoni Lement, abat de Santa Maria d'Amer
3. El doctor Francesc de Siscar i Gracialos, arxipreste d'Àger
4. Isidor Ceriola, canonge i ardiaca de la catedral d'Urgell
5. Pere Guimalet, canonge de la catedral d'Urgell
6. *Josep de Salvador*, canonge de la catedral d'Urgell (successor del prior Mates en la prelatu de Meià).
7. Joan Pau Molner, canonge i ardiaca de la catedral de Lleida

8. Jeroni Pons, canonge de la catedral de Lleida.
9. Pau Pi, canonge de Barcelona
10. Ignasi de Bru, canonge de Barcelona

I també els *examinadors sinodals*:

1. Pere Ferrer, canonge de Santa Maria de Meià
2. Pere Terrer i Molner, canonge de Santa Maria de Meià
3. Pere Serradell, con-rector de Vilanova de Meià
4. Pere Artús, con-rector de Vilanova de Meià
5. El pare prior de Santa Maria del Carmel de Salgar
6. El pare Pere Bosc, de l'ordre dels predicadors
7. Esteve Pallarès, rector de l'església de Sant Andreu de Lleida
8. Pasqual Bruno, rector de Santalinya
9. Marc Gavernet, prevere de Gualter
10. Pere Fontanet, rector de Santa Maria de Palau a Rialb
11. El pare corrector del convent de Sant Francesc de Paula de Ponts
12. Pere Roig, prevere de la vila de Ponts
13. Pere Màrtir Torres, prevere de Folquer
14. Pere Durich, rector de la Vall del Priorat de Meià
15. Jeroni Clariana, clergue de la vila de Ponts.

-10è Sínode Diocesà del priorat de Meià (15 de febrer de 1796)

Convocat pel prior Francisco Llobet Mas i Navarro a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià el dia 15 de febrer de 1796. És el primer sínode on no s'aprova cap constitució sinodal i només s'escullen els jutges i els examinadors sinodals.

Preveres del priorat assistents a la reunió:

1. Francisco Ferrer i Boneu, canonge i vicari general del priorat de Santa Maria de Meià
2. Josep Terrer i Planisoles, canonge del priorat de Santa Maria de Meià
3. Francisco Costa, canonge del priorat de Santa Maria de Meià
4. Francisco Terrer i Farràs, doctoral missionista de l'església de Santa Maria de Meià
5. Josep Santoll, organista de l'església de Santa Maria de Meià
6. Pelegrí Fariol, beneficiat de Sant Antoni de Pàdua de l'església de Santa Maria de Meià
7. Clemente Alcolea, con-rector de de Sant Salvador de Vilanova de Meià
8. Miquel Periquet, con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
9. Francisco Espaser, con-rector de Sant Salvador de Vilanova de Meià
10. Anton Bàgils, ecònom de Sant Salvador de Vilanova de Meià
11. Anton Pitxot, com a representant de la comunitat de con-rectors de Vilanova de Meià
12. Bonaventura Guimet, rector d'Argentera
13. Miquel Brescó, vicari perpetu de Figuerola de Meià
14. Manuel Barbosa, vicari perpetu de Santa Magdalena de Peralba de Meià
15. Anton Olives, ecònom de la parròquia de Clua de Meià
16. Pere Gambander, ecònom de la parròquia de Santa Maria de Palau de Meià a Rialb.

NOTA: Per primera vegada no és cridat al sínode de Meià el rector de Fontllonga, perquè la parròquia ja formava part definitivament del bisbat d'Urgell.

Jutges sinodals les següents persones:

1. Francisco Ferrer i Boneu

2. El doctor Pere Bonifaci
3. El doctor Francisco Bonifaci
4. El doctor Pere Ribera.

Examinadors sinodals:

1. El doctor Bartomeu Avella, rector d'Orcau
2. El doctor Pere Puig, rector d'Alenton
3. El doctor rector de Sant Salvador de Toló
4. El doctor Bonaventura Comes, canonge de Ponts
5. Cosme Vila, rector de Santalinya
6. Anton Ros, canonge i provisor de l'arxiprestat d'Àger
7. Anton Puig, canonge d'Àger
8. Pau Barnola, comensal i fiscal d'Àger
9. Domingo Planas, prior de Castelló de Farfanya
10. Narcís Plensa, rector de Montargull
11. Pere Brussau, rector de Vall-llebrera
12. Gonzalo Saura, canonge del monestir de les Avellanes
13. Joan Casanoves, Canonge de les Avellanes
14. Josep Seguí, paborde del monestir de Sant Pere de Roda
15. Francisco Ferrer i Boneu, vicari general i canonge de Santa Maria de Meià
16. Bonaventura Guimet, rector d'Argentera
17. Anton Pitxot, prevere de Vilanova de Meià
18. El doctor Pere Bonifaci, catedràtic de Cànon de Cervera
19. El doctor Francisco Bonifaci, canonge de Tremp
20. El doctor Pere Ribera, prevere i beneficiat de Tàrraga.

-11è Sínode Diocesà del priorat de Meià (24 de maig de 1805)

Fa la convocatòria del sínode el prior Anton de Valparda i de Pascali a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià.

Són presents els següents ***clergues del Priorat:***

1. Anton de Valparda i de Pascali, prior de Meià
2. Josep Terrer i de Planisoles, vicari general i canonge de Santa Maria de Meià
3. Francisco Terrer i Boneu, canonge de Santa Maria de Meià
4. Francisco Costa i Guimet, canonge de Santa Maria de Meià
5. Josep Bàgils, missionista de Santa Maria de Meià
6. Pelegrí Ferriol, beneficiat de Sant Antoni
7. Josep Sentoll, organista de Santa Maria
8. Anton Bàgils, conector de Vilanova de Meià
9. Miquel Periquet, conector de Vilanova de Meià
10. Francisco Espaser, conector de Vilanova de Meià
11. Anton Olives, conector de Vilanova de Meià
12. Joan Barbosa, conector de Vilanova de Meià
13. Miquel Brescó, vicari perpetu de Figuerola de Meià i de les dues sufragànies, la Massana i la Baronia.
14. Manuel Barbosa, rector de Nostra Senyora de Palau de Meià
15. Pere Gambander, vicari perpetu de Sant Julià de Clua de Meià
16. Pere Riu, vicari perpetu de Santa Magdalena de Peralba i de la sufragània de Rúbies.

Jutges sinodals les següents persones:

1. Doctor Dn. Pere Bonifaci, catedràtic de Cànon de Cervera

2. Doctor Dn. Francisco Martí, canonge de Tremp
3. Don Josep Terrer i de Planisoles, vicari general i canonge de Santa Maria de Meià
4. Don Francisco Terrer i Boneu, canonge de Santa Maria de Meià

Examinadors sinodals:

1. Jaume de Llanza i de Valls, prior del Col·legi de Sant Pau de Barcelona
2. Anton Ros, canonge de l'arxiprestat d'Àger
3. Anton Puig, canonge d'Àger
4. Narcís Solà, abat del monestir de les Avellanes
5. Jacint Martí, canonge de les Avellanes i prior de Bonrepòs
6. Francisco Terrer, Abat de Sant Esteve
7. Manel trepat, rector de Montfalcó
8. Vicens de Sangenís i Torres, rector de Montargull
9. Joan Durany, rector de Valfogona
10. Doctor Pere Bonifaci, catedràtic de Cànon de Cervera
11. Josep Terrer i de Planisoles, vicari general i canonge de Santa Maria de Meià
12. Francisco Terrer i Boneu, canonge de Santa Maria de Meià
13. Francesc Costa i Guimet, canonge de Santa Maria de Meià
14. Josep Bàgils, doctoral missionista de Santa Maria de Meià
15. Anton Gómez, con-rector degà de Vilanova de Meià
16. Anton Bàgils, con-rector de Vilanova de Meià
17. Miquel Periquet, con-rector de Vilanova de Meià
18. Francisco Espaser, con-rector de Vilanova de Meià
19. Anton Olives, con-rector de Vilanova de Meià
20. Anton Barbosa, con-rector de Vilanova de Meià
21. Jaume Barjau, ex-prior del convent de Salgar
22. Reverent pare Mir, president del convent de Salgar

-12è Sínode Diocesà del priorat de Meià (12 de setembre de 1832)

Fa la convocatòria del sínode el prior Vicente de Antonio a l'església prioral i parroquial de Santa Maria de Meià.

Són presents los següents ***clergues del Priorat:***

1. Vicente de Antonio, prior de Meià
2. Josep Bàgils, canonge de Santa Maria de Meià
3. Josep Terrer, vicari general i canonge de Santa Maria de Meià
4. Peregrí Farriol, beneficiat de Sant Antoni
5. Jeroni Rocaspana, missionista de Santa Mara de Meià
6. Francesc Espaser, con-rector de Vilanova de Meià
7. Joan Barbosa, con-rector de Vilanova de Meià
8. Antoni Guillen, con-rector de Vilanova de Meià
9. Pere Segon, con-rector de Vilanova de Meià
10. Marcial Trilla, vicari de Figuerola de Meià
11. Pere ... , vicari de Perlaba
12. Francesc Puigo Bonet, rector d'Argentera
13. Miquel Ginesta, rector de Palau de Meià

No poden assistir a la reunió: Domingo Castany, canonge de Santa Maria de Meià, per malaltia, Antoni Olives, con-rector de Vilanova de Meià, per la seva avançada edat i Pere Riu, vicari de Clua, per la seva avançada edat.

Jutges sinodals:

1. Josep Bàgils, canonge de Santa Maria de Meià

2. Domingo Castany, canonge de Santa Maria de Meià
3. Josep Terrer, canonge i vicari general de Santa Maria de Meià
4. Francesc Espaser, con-rector degà de Vilanova de Meià

Examinadors sinodals:

1. José Cubero, monjo de San Victorián i prior de San Juste
2. Franciscà Burruel, rector de Volturina, bisbat de Barbastro
3. Gavino Vinós, racioner de la Santa Església de Lleida
4. Pedro Boni6n, rector de Toledo en el abadiado de San Victorián
5. José Bardaxí, monjo dels Abacs
6. Ignasi Pallarès, canonge de les Avellanes
7. Benet Feliu, lector de teologia de San Francisco
8. Pere Avinats, rector de Lluçars, bisbat d'Urgell
9. Josep Borràs, rector d'Aransís, bisbat d'Urgell
10. Josep Puyol, rector d'Alentorn, bisbat d'Urgell
11. Josep Bàgils, canonge de Santa Maria de Meià
12. Domingo Castany, canonge de Santa Maria de Meià
13. Josep Terrer, canonge i vicari general de Santa Maria de Meià
14. Francesc Espaser, con-rector degà de Vilanova de Meià
15. Antoni Libes, con-rector de Vilanova de Meià
16. Joan Barbosa, con-rector de Vilanova de Meià
17. Antoni Guillen, con-rector de Vilanova de Meià
18. Pere Segon, con-rector de Vilanova de Meià

ANNEX 3 (capítol 11)

Comentaris resumits sobre el Llevador dels delmes i censos (26 d'abril de 1638)

Els comentaris sobre el llevador els posem en aquest annex ja que són de gran interès en el global del capítol 10. Però com que moltes de les persones i dades són les mateixes que apareixen en el capbreu de 1627-1638, segons es fa al principi del document, en el redactat del capítol resulten repetitives.

Aquest comentaris estan elaborats a partir dels resums que es troben a la **TAULA 11.4. Llevador dels delmes i censos** que fan los de Vilanova de Meià i los de la Vall d'Ariet cada any al senyor Prior de Meià. Essent prior Josep de Jalpí i Julià. Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, treu el *Llevador dels delmes i censos* del capbreu original el dia 26 d'abril de 1638⁶⁸³. Per aquesta raó, en fer el buidatge del *Llevador del delmes i censos*, hem pogut comprovar que en general i amb molt poques excepcions, les declaracions que hi consten estan copiades íntegrament del *Capbreu de 1627-1638*: les 53 declaracions dels veïns de Vilanova de Meià que tenen terres en

⁶⁸³ ACA. DIVERSOS, MEIÀ, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del seu capbreu original del modo i forma següents.*

Acaba el Llevador amb la declaració d'Antoni Farrer de la Vall d'Ariet i amb aquesta nota final: *Finis del present Llevador. Essent prior lo Illtre. i Molt Reverend Sr. Fra Josep de Jalpí i Julià del Priorat de Santa Maria de Meià. Jo Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, he escrit i traslladat lo present sobre dit Llevador tret i escrit de l'original Capbreu i ab tota fidelitat copiat avui als 26 d'abril, any 1638.*

Són amb tots: 83 persones, que són 141 ítems.

emfiteusi en el seu terme municipal propietat del prior de Santa Maria de Meià, les 26 declaracions dels veïns de Santa Maria que tenen terres a Vilanova, i finalment les declaracions dels 4 veïns de la Vall d'Ariet que tenen finques al seu terme que, com el de Vilanova de Meià, està sota la jurisdicció del Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell.

Com sigui que no es produeix cap variació massa remarcable d'allò que ja consta en el capbreu, passem a comentar amb més detalls una a una les noves aportacions que hem trobat al llevador respecte al capbreu

Persones de Vilanova de Meià

Abans de començar el comentari individual cal tenir present que les declaracions dels emfiteutes de Vilanova de Meià fa més de 10 anys que s'havien realitzat (18-08-1627 / 26-04-1638) i segurament que durant aquest llarg període de temps es podien haver produït canvis en els mateixos emfiteutes o bé en les finques que es declaren. Creiem que el llevador també serveix, si cal, per posar al dia les capbreuacions originals. Passem a comentar les variacions:

4. Joan Gassol (pagès). En el capbreu indica que de la finca de 6 jornals de terra plantada de vinya i oliveres que té a la partida del Riu de Sant Pere, paga la ½ del delme al prior de Meià i l'altra ½ al Melcior, però no es citava la primícia. Ara en el llevador es fa constar que paga tota la primícia al prior de Meià.

6. Simeó de Cerdà i Rocaspana (donzell i senyor de Clua de Meià). En el capbreu solament sortia una finca de 3 jornals plantada de vinya, situada a la partida dels Prats, de la que en pagava tot el delme al prior de Meià. Ara en el llevador apareix una altra finca nova,

9. Miquel Sisquella (pagès). En el capbreu apareix solament un hort, sense indicar-ne l'extensió, situat en la partida del Torrent del Claverol, del qual pagava en el capbreu la ½ del delme a la carlana de Vilanova. Es concreta en el llevador que l'hort és de cànem, de ½ jornal d'extensió, del que ara paga tot el delme al prior de Meià.

16. Pere Bàgils (fuster). Aquest emfiteuta no sortia al capbreu i segurament era germà de Miquel Bàgils (també fuster), que sí que sortia al capbreu amb una finca de 2 jornals de terra plantat de vinya a la partida dels Prats. Aquest nou emfiteuta declara en el llevador que té una finca de 3 jornals de terra plantada de vinya i oliveres a la partida dels Escubellers, de la qual paga la ½ del delme al prior de Meià i l'altra ½ a la carlana de Vilanova de Meià. Pensem que a la partida dels Escubellers el prior hi va realitzar en el segon capbreu fins a dotze nous assentaments, la majoria a persones de Santa Maria de Meià. Per aquesta raó és molt possible que Pere Bàgils obtingués una finca en aquesta partida que no sortia al capbreu.

18. Pere Serradell (notari). Es concreta respecte al capbreu que té una finca de 2 jornals de terra plantada de vinya a la partida dels Reguers (al capbreu no es deia l'extensió de la finca). Pel que fa al delme no varia ja que es manté la ½ per l prior de Meià i l'altra ½ per a la carlana de Vilanova.

21. Germà Segon (pagès). En el capbreu declara una finca de quatre jornals de terra plantada de vinya, a la partida de l'Obac o de Sant Pere. Ara en el Llevador consta que a més de vinya, també hi ha plantades oliveres, per tant: vinya i oliveres.

28. Jaume J. Bertran (pagès). Aquest emfiteuta declarava al capbreu que tenia tres finques: la primera 3 jornals de vinya a la partida de les Tàpies de la què no varia res i de la que pagava ½ delme al prior i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. La segona finca, també plantada de vinya, en el capbreu no es concretava ni la partida ni l'extensió de la mateixa, i en pagava tot el delme al prior de Meià. En el llevador es concreta que la finca era a la partida dels Arners i tenia una extensió de 2 jornals. Finalment la tercera finca era de 3 jornals de vinya i oliveres, en el capbreu no concretava la partida on era situada, pagava tot el delme al prior i també li pagava tota la primícia. En el llevador es mantenen tots els paràmetres iguals i solament es concreta que està situada a la partida de la Plana d'en Sec.

29. Martí Ferran. En el capbreu era anotat com a boter, i ara en el llevador (10 anys després) apareix clarament citat com a pagès. Pel que fa a les finques que es declaren no hi ha cap variació.

43. Geroni Horomir (pagès). En el capbreu declara sis finques al terme de Vilanova de Meià que eren propietat del prior i no es produeix cap variació, ni en l'extensió, ni en els cultius ni en els delmes ni en les primícies. L'única variació que apareix en el llevador fa referència a la quarta finca, situada a la partida dels Prats que era de terra campa de la qual pagava 1/3 del delme al prior, l'altre 1/3 a la carlana de Vilanova, i ara consta com a novetat que l'altre 1/3 del delme l'havia de pagar com a lleuda al Capítol de Canonges d'Urgell, senyors de Vilanova de Meià.

47. Andreu Moixet (pagès). En el capbreu declarava un hort a la partida del Claverol, i ara en el Llevador es concreta que té una extensió de ½ jornal.

50. Antoni Horomir (pagès). En el capbreu declarava una finca planta de vinya a les Cuberes, sense concretar-ne l'extensió. Ara en el Llevador, es concreta que té una extensió d'1 jornal.

Persones de Santa Maria de Meià

Les capbrevacions de les 26 persones de Santa Maria de Meià que tenien terres al terme de Vilanova de Meià propietat del Prior de Meià, es produeixen totes juntes durant el mes d'abril de 1636 quan es torna a reprendre el capbreu i ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Les declaracions apuntades al *Llevador dels delmes i censos* són copiades del capbreu i apuntades pel con-rector de Vilanova de Meià Francesc Artús, el 26 d'abril de 1638, exactament dos anys després que s'hagés fet aquest. En aquestes noves declaracions que ja ni tan sols intervenien els emfiteutes, solament es produeixen algunes concrecions com són l'extensió d'alguna finca, la partida on era situada o l'existència d'algun hort que en el capbreu no s'havia apuntat, possiblement perquè no s'havia acensat. Cal també deixar constància que els 26 emfiteutes de Santa Maria de Meià declaraven en el capbreu que de totes les finques, tenien llevat d'una, pagaven la primícia als con-rectors de Vilanova de Meià, i ara en el Llevador ja es dóna per suposat i no s'apunten, essent l'excepció aquell que la pagava íntegrament al prior. Passem a comentar les variacions:

1. Mateu Terrer (pagès). A la partida de sota la capella de Montserrat Santacreu, tenia una finca plantada de vinya, de la què pagava tot el delme al prior de Meià. En el llevador es concreta que la finca tenia una extensió d'1 jornal.

6. Francesc Serradell (pagès). En el capbreu només constava una finca de 2,5 jornals de terra plantada de vinya i oliveres a la partida dels Escubellers, de la que pagava la ½ del delme al prior i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. Ara en el llevador consta una segona finca als Escubellers de la que no es diu ni l'extensió, ni el cultiu que hi havia, ni tampoc a qui pagaven el delme. Segurament que es podria tractar d'alguna parcel·la de la mateixa finca que ara s'havia desermat o romput i posat en cultiu, per la qual valien els mateixos paràmetres que en la primitiva.

9. Montserrat Santacreu (pagès). Consten al llevador les mateixes set finques amb els mateixos cultius que en el capbreu, de les quals continuava pagant ½ delme al prior i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. L'única variació es produeix en la finca núm. 3 situada en la partida dels Escubellers que estava plantada de vinya i oliveres, en la què en el llevador es fa constar que té una extensió d'1 jornal, quan en el capbreu no hi constava.

14. Francesc Vidal (pagès). Declarava en el capbreu una finca en la partida dels Escubellers plantada de vinya i oliveres, de la què pagava tot el delme al prior de Meià. En el Llevador es fa constar que aquesta finca té una extensió d'1 jornal, que abans no hi apareixia.

18. Pere Joan Gili (pagès). Declarava en el capbreu que tenia una finca a la partida dels Escubellers de 2 jornals de terra plantada de vinya i olivers, de la què pagava la ½ del delme al prior de Meià i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. En el llevador apareix de nou la mateixa finca amb els mateixos paràmetres, però ara a més es fa constar que hi ha també un hort, del què no es diu l'extensió ni tampoc el delme, que deu ser el mateix que constava en el capbreu de la finca en general.

20. Francesc Terrer (pagès). Declarava en el capbreu i també en el llevador que tenia a la partida del Grau una finca de 2 jornals de terra campa, de la què pagava tot el delme al prior i també li pagava tota la primícia. Si el tornem a escriure, és per deixar constància que era l'únic emfiteuta de Santa Maria de Meià que pagava tota la primícia d'una finca situada al terme de Vilanova al prior de Santa Maria i no a la comunitat de con-rectors de Vilanova.

22. Pere J. Camarasa i Margarida Vilanova (pagesos). Declaraven en el capbreu que tenien una finca plantada de vinya i oliveres a la partida dels Prats, de la què no consta l'extensió, i de la què paguen la ½ del delme al prior de Meià i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. En el llevador es fa constar que aquesta finca té una extensió d'1 jornal, i no varia cap més paràmetre.

23. Pere Oller (espardenyer). Declarava en el capbreu que tenia en la partida de Gramenet una finca d'1,5 jornals de terra plantada de vinya i oliveres de la què pagava la ½ del delme al prior de Meià i l'altra ½ a la carlana de Vilanova. Ara en el llevador es fa constar que en la mateixa finca també hi té un hort del que no se'n diu l'extensió ni es parla del delme que deu ser el mateix que constava en el capbreu de la finca en general.

Persones de la Vall d'Ariet

Els quatre emfiteutes de la Vall d'Ariet que portaven finques propietat del prior de Meià, situades dintre del terme de la Vall d'Ariet del què eren senyors el Capítol de Canonges de la Seu d'Urgell, havien fet la capbreuació entre el 18 de maig i el 5 de juny

de 1636 quan ja era prior Josep de Jalpí i Julià. Quan es redacta el *Llevador dels delmes i censos* el 26 d'abril de 1638, han passat tot just dos anys i es mantenen tots els paràmetres que apareixen en el capbreu (la partida, l'extensió, els cultius, a qui pagaven el delme i la primícia). Només és produeixen dues concrecions pel que fa a l'extensió de les finques en un dels emfiteutes.

4. Antoni Farrer (pagès de Vilanova de Meià que viu a la Vall d'Ariet). En el capbreu fa constar la primera finca situada en la partida de l'església de Sant Bartomeu, de terra campa amb oliveres, sense conrear-ne l'extensió, de la què paga el delme i la primícia al prior de Meià. En el llevador es fa constar que la finca té una extensió de 3 jornals. També fa constar en el capbreu que en la partida de l'església de Sant Bartomeu té una segona finca de terra campa amb oliveres, sense concretar-ne l'extensió, de la què paga el delme i la primícia al prior de Meià. En el llevador es fa constar que la finca té una extensió de 2 jornals.

Altres rendes i drets (els censos i la lleuda)

Com que en el document que estem comentant deixen constància en el mateix encapçalament de: *Llevador dels delmes i censos* que fan los de Vilanova de Meià i los de la Vall d'Ariet cada any al senyor Prior de Meià; nosaltres deixarem també constància dels censos i també de la lleuda que apareixen citats en el capbreu en algunes finques dels pagesos de Vilanova de Meià i de la Vall d'Ariet i que de nou tornen a sortir en el llevador amb els mateixos paràmetres:

4. Joan Gassol (pagès de Vilanova de Meià). Paga al prior de Meià de *censos* pel tros del Riu de Sant Pere: 8 diners o ½ gallina; i 16 diners el dia de Nadal.

24. Francesc Roig (pagès de Vilanova de Meià). Paga al prior de Meià de *censos* pel tros de les Passades: 1 sou el dia de Nadal.

40. Elisabet Mongay, vídua de Lluís Mongay (pagesa de Vilanova de Meià). Ha de donar la ½ del delme a la carlana del bancal del Ciscar i l'altra 1/2 com a *lleuda* al Capítol de Canonges d'Urgell.

43. Geroni Horomir (pagès de Vilanova de Meià). Ha de donar 1/3 del delme del tros del Prat, com a *lleuda* al Capítol de Canonges d'Urgell.

48. Elisabet Freixes, vídua (pagesa de Vilanova de Meià). Paga al prior de Meià de *censos* pel tros de les Coromines: 1 faneca de blat, el dia 15 d'agost.

3. Jaume Novau (pagès de la Vall d'Ariet, mas de les Baranes). Paga al prior de *censos* per la Quadra de les Baranes: 2 faneques de forment, 3 faneques d'ordi i 3 faneques de civada, el dia 15 d'agost.

Les declaracions apuntades en el llevador, acabem amb la fórmula que transcrivim:

Finis del present Llevador.

Essent prior lo Iltre. i Molt Reverend Sr. Fra Josep de Jalpí i Julià del Priorat de Santa Maria de Meià. Jo Francesc Artús, prevere i con-rector de Vilanova de Meià, he escrit i traslladat lo i present sobre dit Llevador tret i escrit de l'original Capbreu i ab tota fidelitat copiat avui als 26 del mes d'abril, any 1638.

Són amb tots: 83 persones, que són 141 ítems.

Nota al final del document amb tres censalistes nous⁶⁸⁴

⁶⁸⁴ACA. DIVERSOS, MEIÀ, vol. 111. *Llevador dels delmes i censos fan los de Vilanova de Meià, priorat de Santa Maria de Meià i los de la Vall de Ariet cada any al Sr. Prior de Meià, tret de verbo ad verbum del capbreu original del modo i forma següents.*

En el moment que el prior Josep de Jalpí va donar per acabat el capbreu, el dia 20 de juny de 1636, hi constaven les rendes i drets que en un principi ja han estat transcrits al llevador de 1638 que ja hem comentat. Però un cop acabat aquest llevador indica que van trobar tres actes més a l'Arxiu del Priorat on consten més censos que havia de rebre el prior, els quals són ara apuntats en un full a part al final del llevador. S'indica que es conservaven en el Llibre de l'Arxiu, al calaix de Vilanova, foli 86, en els números 23, 24 i 25.

Les persones que han de pagar aquests censos són:

1. Hierònim Terrer de Vilanova de Meià. Per un tros de terra de la què no s'indica el tipus de cultiu, ni l'extensió, situada en la partida anomenada la Ansolia o les Planetes. Ha de pagar de censos el dia de Nadal: tretze sous i cinc diners (13 sous i 5 diners).
2. Pere Melchior de Vilanova de Meià. Per una peça de terra de la què no s'indica la seva situació, ni el tipus de cultiu, ni l'extensió. Ha de pagar de censos tots els anys, sense indicar-ne la data: una gallina (1 gallina).
3. Mossèn Pere Rocaspana de Vilanova de Meià. Per un hort del què no s'indica ni l'extensió ni la situació. Ha de pagar tots els anys de censos, sense indicar-ne la data: mitja faneca de blat tercenc (1/2 faneca de blat tercenc).

Cap d'aquestes tres persones de Vilanova de Meià apareixen en el capbreu ni en el llevador associat que estem estudiant. Segurament que això vol dir que fa referència a tres nous acensaments que el prior de Meià havia fet de les terres que tenia al terme de Vilanova, dels què només consten els censos que han de donar al prior, però no consta ni el delme i tampoc la primícia.

ANNEX 4 (capítol 12)

Documents sobre la visita del bisbe Simeón de Guinda a Vilanova de Meià (20-21-22 de juny de 1716)

DOCUMENT 1

En la pàgina següent on acaben les declaracions del llevador, apareix apuntada una nota manuscrita en la que consten els censos que han de pagar tres persones més que no sortien ni en capbreu ni en el llevador. La nota s'expressa en aquets termes:

Nota que après que a 20 de juny 1636 haguí jo lo prior Jalpí i Julià fet acabar lo capbreu de tots los partits que fins a dita jornada havem poguts trobar: és ver i cert que en lo any 1638 se són trobats tres actes, lo primer de 13 sous 6 diners de cens; lo altre de una gallina; i lo altre de mitja faneca de blat tercenc; tot de censos per lo Prior. Los quals tres actes estan calendats en lo Llibre de l'Arxiu al calaix de Vilanova, foli 86, en los números 23,24,25.

Són avui los qui fan censos, los següents:

1. *Primo, Hieronim Terrer de Vilanova de Meià, per un tros de terra en lo lloc anomenat la Ansolia. Lo dia de Nadal, tretze sous i cinc diners de censos.*
2. *Ítem. Pere Melchior de Vilanova de Meià, de censos per una peça de terra són prestats tot anys, una gallina.*
3. *Ítem. Mossèn Pere Rocaspana de Vilanova de Meià de censos per un hort mitja faneca de blat tercenc.*

És la presentació escrita a la primera pàgina del lligall d'Exempts de l'Arxiu Diocesà d'Urgell i només llegint la seva transcripció ja és tota una declaració d'intencions del bisbe respecte a aquets territoris exempts, entre els quals hi havia el priorat de Meià.

“Colección de documentos simples y auténticos, antiguos y modernos, de noticias curiosas, memoria de sucesos ocurridos, notas y asuntos, consultas, decisiones, declaraciones, concordias y varios particulares de todo género de papeles que dispersos por la Secretaría en confusión y desorden de unos con otros. He recogido y recopilado con índices por el orden que ha sido posible, pues aunque algunos estén maltratados por la injuria de los años y parezcan inútiles, darán luz a lo menos a los casos, incidentes y sucesos que puedan ocurrir en la verse de los tiempos y lo que respectivamente se busque y no se encuentre en este volumen, se hallará tal vez mas auténticamente en otros registros y libros anteriores a mi pontificado. Todo este tomo comprende memorias de los exemptos o que se tienen por tales con respecto al obispo, a saber: Arciprestazgo de Áger, que está en posesión de serlo y de 3ª clase; Monasterio de la O, que lo es a medias; Monasterio de Bellpuig o de las Avellanas, que a medias lo es también; Pabordato de Tereui, que no lo es; Monasterio de Lavaix, que lo es a medias, y Priorato de Meyá que no lo es, por más que por tal se tenga. Dios nos libre de caer en pleitos con estos Señores Prelados y con los demás que están escritos en los otros dos tomos de Pabordes, Priores Abadesos.”

Signat pel bisbe d'Urgell Francisco Antonio de la Dueña y Cisneros.

NOTA: Francisco Antonio de la Dueña y Cisneros, va néixer a Villanueva de la Fuente (Ciudad Real) en una família castellana d'hidalgos rurals, el 17 de novembre de 1753 i va morir a Madrid al 8 de novembre de 1821. Va ser bisbe d'Urgell i copríncep d'Andorra des del 29 d'octubre de 1797 al 23 de setembre de 1816. El 24 de febrer de 1816 va ser escollit diputat a les Corts de Cádiz i president de les mateixes de l'1 al 30 d'abril de 1814. El 1816 va ser nomenat bisbe de Segorb i va restar al càrrec fins a la seva mort. Va donar suport a la Constitució espanyola de 1812 y a la política liberal de la supressió dels convents.

DOCUMENT 2

Esborrany

Villanueva Meyá. Razón de lo acaecido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.

De que habiendo llegado el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, mi señor, a la villa de Isona de su obispado el día 11 del presente mes de junio a visitar la parrochia de ella y administrar el santo sacramento de la confirmación, el mismo día escribió al Dr. Dn. Fra Joseph Salvador, prior de Santa. María de Meyá, que en atención a la grande necesidad que había de administrar el santo sacramento de la confirmación a los naturales y feligreses de aquel Priorato a causa de que pasaban de sesenta años que no se había administrado dicho sacramento por no haber llegado los predecesores de su Ilma. al dicho Priorato, que dista quatro horas de comino fragoso de dicha villa, se hallaría su Ilma. el día 20 del mismo mes a las nueve de la mañana en la villa de Villanueva de Meyá, perteneciente a dicho Priorato. Advirtiéndole que en ella hiciese concurrir dicho día y siguientes los feligreses de las

demás parroquias que pertenecieren a su dicho Priorato, que es situado dentro de los límites y territorio del obispado de Urgel. Y habiendo arribado su Ilma. dicho día y hora a la referida villa de Villanueva de Meyá, encontró a las pertas de ella siete presbíteros que se dicen conrectores de la parrochial de la misma villa, y entró con ellos hasta la plaza, sin que se hubieren tocado campanas, según se debe a la dignidad episcopal. Y preguntando donde tenían dispuesto el hospedaje para su persona, respondieron que no tenían casa alguna ni podían disponérsela porque el dicho Dr. Dn. Fra Joseph Salvador, que le reputan por su prelado, les había dado orden que no tocaran campanas ni hiciesen demostración alguna de la menor urbanidad con la persona de su Ilma. Y hallándose su Ilma. con toda su familia abandonado en la plaza sin saber donde recogerse, preguntó si había mesón en la villa para retirarse a su albergue, pero al mismo tiempo un honrado vecino secular de la misma villa llamado Montany, le ofreció su casa y se hospedó en ella el tiempo que se detuvo en aquella villa.

A las diez horas de la mañana del mismo día 20, llegó el Dr. Dn. Fra Joseph Salvador, prior de Santa María de Meyá y prelado que se dice de las demás parrochias que pertenecen a su Priorato y entre ellas la de dicha villa de Villanueva de Meyá, a la posada donde se hallaba hospedado su Ilma. El obispo, mi señor, que le recibió con la urbanidad y cortesanía que se debe y haciéndole cargo de extraño modo y poca cortesía de recibir a su obispo diocesano. Le respondió que no le reconocía por tal, porque su priorato es exempto e inmediatamente sujeto a la Sede Apostólica con territorio distinto y separado del obispado de Urgel, y que si trataba de administrar el santo sacramento de la confirmación en su territorio y jurisdicción había de ser con su permiso y licencia y que de otra manera no lo permitiría de modo alguno. Y habiendo respondido su Ilma. lo mismo que se contiene en el requerimiento que abaxo se dirá, se despidió dicho prior.

Una hora después llegó con un notario el reverendo Dn. Pedro Serradell, conrector de la parroquia de la villa de Villanueva de Meyá y oficial que se dice del dicho prior y demás parroquias pertenecientes al dicho priorato, y les requirió con el auto que se presenta. A que respondió su Ilma. lo que en él se contiene a la una hora del mediodía del mismo día veinte y a la misma hora se le notificó al dicho Dr. Serradell la respuesta y mandato que consta por el mismo auto que se presenta.

A las cuatro horas de la tarde del mismo día 20 salió su Ilma. de la posada y fue en persona a la iglesia parroquial de dicha villa de Villanueva de Meyá acompañado con su familia y de numeroso público, así de ella como de las demás parroquias pertenecientes al dicho priorato. Y habiendo llegado a las puertas de la iglesia las encontró cerradas y trancadas de dentro y que las guardaban algunos eclesiásticos, y entre ellos el dicho Dr. Serradell, a quien preguntó su Ilma. quien les había mandado cerrar y por qué motivo. A que respondió, que él las había mandado cerrar y las guardaba como oficial que se decía del priorato de Meyá con orden expresa del dicho prior, su prelado y principal, como lo hizo constar de una orden firmada del mismo prior, y que el motivo era porque su Ilma. no administrase en aquella iglesia ni en todo el territorio de dicho priorato el santo sacramento de la confirmación, ni ordenes, a los feligreses de dicho priorato, y a otros algunos sin expresa licencia y permiso del dicho prior. A que dijo su Ilma. el obispo, mi señor, que por excusar escándalos y puede ser cosas de hecho que prudencialmente se podrían temer, no usaba de la fuerza que por derecho podía de mandar derribar las pertas de la iglesia para administrar en ella el santo sacramento de la confirmación.

Viendo su Ilma. desconsolado el pueblo a vista de que no se abrían las puertas y volviéndose a él, preguntó si querían recibir la gracia de este santo sacramento, y más de dos mil personas que había delante de la iglesia respondieron todos unánimes y conformes, sí señor, queremos a pesar del infierno, pues ... hemos venido los más de nosotros de dos y tres leguas, abandonando nuestras casas. Y entonces su Ilma. les dijo

venid hijos, yo os consolaré como padre. Venid a la plaza y en ella os administraré el santo sacramento de la confirmación a vista de que los que se dicen vuestros superiores me han cerrado las puertas de la iglesia donde se debía administrar este santo sacramento. Y habiendo llegado a la plaza acompañado de más de dos mil personas, puso en ella el estrado, se vistió de pontifical y aunque los conrectores de la iglesia parroquial de la villa de Villanueva de Meyá les pidió el santo crisma para administrar este santo sacramento, no se lo quisieron entregar por decir que tenían orden , con que fue preciso enviar por las crismeras a la parroquial de Llusás del obispado de Urgel, distante dos horas de dicha villa de Villanueva. Y habiéndolos traído, des de las seis de la tarde del dicho día veinte, hasta las ocho confirmó su Ilma. mas de mil y quinientas personas de todas edades y entre ellas había uno de noventa y cinco años, muchos de setenta y muchos mas de sesenta, cincuenta, cuarenta y treinta años, y porque el mismo día no pudieron concurrir todos los feligreses de las parroquias de dicho priorato. Y habiendo concurrido el día siguiente, veinte y uno del mismo mes, confirmó su Ilma. a la mañana y tarde más de mil personas y aunque su Ilma. advirtió a los correctores de la parroquial de dicha villa de Villanueva de Meyá escribieran los nombres de los que se confirmaban para ponerlos en el Libro de Confirmados, no lo quisieron hacer, diciendo que tenían orden de no hacerlo dada por dicho prior, su prelado, que pretende nulidad de este sacramento, como se puede inferir de los requerimientos hechos por el Dr. Pedro Serradell, su pretendido oficial. Y habiendo confirmado a todos los que comparecieron en dichos días 20 y 21, se retiró su Ilma. a su posada sin haber merecido que ningún conrector de la dicha villa de Villanueva de Meyá le acompañase ni le saludase mientras estuvo en dicha villa, y mucho menos los rectores y vicarios de las parroquias pertenecientes a dicho priorato; pues aunque estos se hallaban en dicha villa, no pudieron cumplir con esta debida atención porque el dicho prior los tuvo encerrados en una casa con orden y mandato riguroso según se decía públicamente en dicha villa, de no comparecer ni dejarse ver de su Ilma. Y aunque su Ilma. tenía ánimo de visitar como Delegado en virtud de lo dispuesto por el sagrado Concilio de Trento, al dicho prior y priorato de Santa María de Meyá y las demás parroquias, iglesias y lugares píos pertenecientes al dicho priorato, para remediar infinitos abusos que le constan se han introducido en el tiempo de las turbaciones pasadas de este Principado, no le pareció conveniente ni la ocasión oportuna para usar de este derecho por preveer se seguirían muchos escándalos y cosas de hecho con el influjo de dicho prior y de sus pretendidos súbditos eclesiásticos. Con que a la mañana del día veinte y dos de dicho mes partió su Ilma. de dicha villa con su familia sin haber visto eclesiástico alguno de dicho priorato y se encaminó a la villa de Conques para continuar la visita de su obispado.

Doy fe y verídico testimonio de haber visto y de ser público y notorio, pública voz y fama en la dicha villa de Villanueva de Meyá, que des de las nueve horas de la mañana del día 20 de junio hasta el día 22 por la mañana y mientras su Ilma. el obispo mi señor se detuvo en dicha villa, estuvo con orden del referido prior cerrada y con guardia no solo la iglesia parroquial sino también otra capilla que hay fuera de ella y que de día ni de noche ni se oyeron ni se tocaron campanas, y siendo el día 21 que era domingo, festividad de la Dedicación de la iglesia parroquial de dicha villa, y debiendo los conrectores de ella cantar completas y salve el sábado a la noche, no cumplieron con esta obligación por no abrir las puertas de la iglesia, recelando de que su Ilma. entrase en ella, y es en tanto grado que el domingo, siendo la festividad de la Dedicación como queda dicho, siempre tuvieron las puertas cerradas y para que el pueblo oyese misa, un conrector dijo la matutina rezada, aunque debía ser cantada, a una de las puertas de la iglesia con la mayor indecencia que cabe, sin haber precedido señal ni toque de campana a fin de que concurriesen los feligreses y lo mismo se executó con la misa

conventual que en la misma puerta la dijo rezada otro conector con la misma indecencia y faltando a la obligación que tienen los conectores de cantarla con diácono y subdiácono y con la solemnidad que corresponde a la festividad de la Dedicación de la Iglesia, sin que hubiere precedido para decir la menor señal ni toque de campana, de que resultó que muchos feligreses de la misma parroquia y otros de fuera no la pudieron oír. Pero tuvieron recurso a las misas rezadas que se dijeron por los capellanes de su Ilma. y otros presbíteros de su séquito, en el oratorio que su Ilma. puso en su posada, habiendo hecho traer parte de los ornamentos que se necesitaban de la dicha parroquia de Llusás, por habérselos negado los referidos conectores con orden según dixeron del dicho Prior, su pretendido prelado. Quien según pública voz y fama y dijeron muchos vecinos de la dicha villa de Villanueva de Meyá, expidió mandatos rigurosos a los demás rectores y vicarios de las parroquias que pertenecen al dicho priorato, cerrasen las puertas de las iglesias y que en efecto las tuvieron cerradas mientras su Ilma. se detuvo en la dicha villa de Villanueva de Meyá, recelándose de que su Ilma. pasaría alguna de ellas a visitarlas y administrar el santo sacramento de la confirmación. (cambia la caligrafía) De que todos los seculares de dicha villa y fuera de ella quedaron escandalizados y deseoso de salir y salvarse de ser súbditos de un superior que ha usado y usa de procedimientos tan extraños con un príncipe de la iglesia i su obispo diocesano.

NOTA: El document és l'esborrany de l'informe redactat per un clergue de la comitiva que acompanyava al bisbe de Guinda en la seva fallida i complicada "visita pastoral" a la parròquia de Sant Salvador de Vilanova de Meià, priorat exempt de Meià, els dies 20, 21 i 22 de juny de 1716. L'autor del manuscrit segurament actuava com a secretari i notari de la cúria episcopal, per fer-ne després el redactat oficial dels fets. Les últimes línies del document estan escrites en una cal·ligrafia intel·ligible. Aquest document serveix de base per redactar el document núm. 13, molt més resumit i sense entrar en cap detall.

DOCUMENT 3

(Signatura núm. 13)

20 de junio de 1716

Certificación.

En la villa de Villanueva de Meyá, habiendo el Ilmo. Sr. obispo de Urgel llegado a esta villa con el sano celo y ánimo de administrar el santo sacramento de la confirmación, que hacía 20 o 50 años no se había administrado. Y subido a la iglesia parroquial de San Salvador de dicha villa, encontró las puertas de dicha iglesia, así principales como menos principales, cerradas y tancadas con llaves, con orden según consta en etc. del prior de Santa María de Meyá.

A cuyo acto fueron testigos Dr. Alexos Grandis, rector de Orcau y el licenciado Félix Casanovas, canónigo de Tremp.

Otra.

De cómo dicho Ilmo. Sr. Obispo atendiendo a la grande necesidad que había en dicha villa y los demás lugares del priorato de Meyá, y a ruegos y clamores del pueblo, confirmó en la plaza de dicha villa habiendo erigido altar en ella confirmó.

Testigos los mismos.....

Otra.

Como estando ejerciendo y administrando el santo sacramento de la confirmación dicho Ilmo. Sr. Obispo fue requerido por el Dr. Pedro Serradell, conrector de la iglesia parroquial de San Salvador de dicha villa y oficial según se dice del Sr. prior, protestándole y anulando el acto de la confirmación y embarrando y perturbando la atención y devoción así del administrante y recurrentes.....

Otra.

Como el día siguiente, 21 de los dichos mes y año, temerosos de que su Ilma. insistiera en querer confirmar en dicha iglesia, continuaron en tenerlas cerradas i tancadas las puertas de la dicha iglesia y oyeron las misas privadas y conventual fuera y en la misma puerta de la iglesia, en altar que erigieron de propósito, ni cantaron vísperas, completas ni otras cosas que acostumbran cantar los días festivos, siendo así que celebraban el dicho día la Dedicación de la iglesia.

NOTA: Document manuscrit del Lligall EXEMPTS. MEIÀ, amb la signatura núm. 13. És una certificació, escrit en dues quartilles a doble cara. Te l'aparença i la cal·ligrafia però no porta la firma de cap notari. És una mena de resum passat en net de l'esborrany anterior.

DOCUMENT 4

(Signatura núm. 16)

Nos fra Dn. Joseph de Salvador, prevere, en Dret Dr. per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Prior de Meyá, de ningun bisbat, de la província de Tarragona, a la Santa Sede Apostòlica immediatament subjecte. Als reverends conrectors de la iglesia parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meyá, de nostro Priorat. Salut en lo Señor. En virtud de les presents us diem y manam que en pena de vint y cinc lliures y en subsidi de excomunió major, no obehesquen ni regoneguen a altre prelat o superior en vostra parròquia y iglesias, si no a nos, ans be tancareu aquellas y no deixareu entrar a ningú sens llicència nostra, guardant las claus en vostro poder. Donat en lo Monestir de Meyá als 19 de juny de 1716.

Fra Don Joseph Prior de Meyá

De mandat del Molt Il·lustre Sr.

Prior de Meyá

Francisco Pejoan, notari y secretari.

DOCUMENT 5

(Signatura núm. 14)

Document notarial en paper segellat de 1716.

Sea notorio y manifiesto que el día veinte del mes junio del año de nacimiento del Sr. mil setecientos y diez y seis, constituido personalmente el reverendo Dr. Pedro Serradell, presbítero y conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá del priorato de Meyá, como a oficial eclesiástico que és de dicha villa y de todo el priorato de Meyá, por el muy Iltre. y Reverendo Sr. Fra Dn. Joseph de Salvador, prior de Santa

María de Meyá. Ante la presencia del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, hallado en la calle del cabo de la plaza de dicha villa, debajo de un cubierto que hay en dicha calle, asentado en una silla, vestido de pontifical, administrando el santo sacramento de la confirmación. Dicho Dr. Pedro Serradell en dicho nombre protestó ante dicho Ilmo. y Reverendísimo Sr. que en atención, que sin territorio ni permiso de dicho Sr. prior de Meyá en donde tiene la jurisdicción ordinaria espiritual administrara el dicho santo sacramento de la confirmación, no consentía a dicho autho por faltarle dicho territorio y permiso. Antes bien decía de nulidad de dicho autho no en cuanto a lo válido del sacramento sino a lo perjudicial a dicha jurisdicción ordinaria espiritual de dicho Sr. prior, requiriendo a mi el notario infrascrito hiciese autho de dicha protesta, el cual hice día mes y año susodichos, siendo presentes por testigos Joseph Oriola y de Areny en dicha Villanueva de Meyá domiciliado y Antonio Guimet cirujano de dicha villa, a lo sobredicho llamados y rogados.

Ante lo cual, yo Francisco Pejoan, por la autoridad real, notario público de la villa de Castellón de Farfanya, del archipetrado de Àger, domiciliado, pongo dicho día mes y año arriba dichos con el presente papel sellado en testimonio de verdad.

Mi acostumbrado Signum
(signatura del notari)

DOCUMENT 6

Document notarial manuscrit en pàgines tancades i en paper segellat. 7 pàgines

Por auto del Señor Superintendente, valga por papel de sello tercero, maravedises, sesenta y ocho, en la Ciudad de Barcelona y principado de Cataluña, para el año de mil setecientos diez y seis.

Sébase por esta pública escritura como hoy que contamos a los veinte del mes de junio del año del nacimiento del Sr. de mil setecientos diez y seis. Ante el Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, hallado en la casa de Francisco Montany, domiciliado en Vilanova de Meyá, priorato de Meyá, que la tiene en dicha villa. Compareció el reverendo Dr. Pedro Serradell, presbítero y conector de dicha villa, como oficial eclesiástico de dicha villa y priorato de Meyá por el muy Iltre. y reverendo Sr. Dr. Fra Don Joseph de Salvador, prior de Santa María de Meyá y su priorato, el cual en dicho nombre requirió a mí, Francisco Pejoan, por la autoridad real notario público infrascrito, ante los testigos infrascritos presentase a dicho Ilmo. y Rvdo. Sr. obispo una requisición y protestación siguiente:

== Ilmo. y Rvdo. Sr. obispo de Urgel

== Bien sabe Vuestra Ilma. e ignorar no puede, que el Muy Iltre. y Rvdo. Sr. Fra Don Joseph de Salvador, presbítero, en ambos derechos Dr., por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica prior de Meyá, de ningún obispado, de la provincia de Tarragona, a la Santa Sede Apostólica inmediatamente sujeto. Él y sus antecesores en dicho priorato de esta parte de diez, veinte, cuarenta, cincuenta y mas años de tiempo inmemorial y de tanto tiempo que no hay memoria de hombres en contrario, han estado y está en la quieta y pacífica posesión seu quasi ejercer la jurisdicción espiritual en todo el dicho priorato de Meyá, teniendo territorio separado y con el ejercicio tocante y perteneciente a la dicha jurisdicción y dignidad quasi episcopal, habiéndoles obedecido y reconocido sus súbditos y feligreses de dicho priorato hasta el día presente como a

tales prelados y superiores sin contradicción de persona alguna. No obstante no duda Vuestra Ilma. sin título ni razón perturbar y molestar al dicho Iltre. Sr. prior en dicha su pacífica posesión, queriendo en dicha Villanueva de Meyá de dicho priorato, pasar a visitar la parroquial de dicha villa y querer ejercer otros authos jurisdiccionales, como también administrar el sacramento de la confirmación sin tener territorio ni permiso de dicho Sr. prior (pues este ejercicio siempre ha sido con dicho permiso y a petición de dichos priores), usurpándole Vuestra Ilma. dicha posesión, jactándose también de querer hacer lo mismo en los demás lugares de la dicha jurisdicción espiritual del dicho priorato, obrando de hecho y no de derecho. Port tanto el Rvdo. Dr. Pedro Serradell, presbítero conrector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá, com a oficial de dicho priorato, con la debida reverencia a Vuestra Ilma. Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, requiere e interpela y protesta por una, dos, tres y mas veces, cuantas de derecho fueren necesarias, cese y se abstenga de semejantes molestias y perturbaciones contra la dicha posesión de la jurisdicción espiritual del dicho Muy Iltre. Prior de Meyá en dicho su priorato y ejercicio en que siempre han estado y está de ella, que haciendo al contrario (lo que no se cree), dice de nulidad de todos los authos que Vuestra Ilma. y sus oficiales intentaren hacer contra la dicha posesión, apelándose de aquellos y del otro de ellos cualesquiera a su Santidad y Curia Romana. Intimando a Vuestra Ilma. las censuras y penas contenidas en la bula *In cona Dominis*, contra los usurpadores de las jurisdicciones i derechos eclesiásticos con la debida protestación de todos los daños y gastos que se ocasionaren acerca lo susodicho. *Requirens notarius etc* == De la qual requisición y protesta después de leída y presentada se le ha entregado copia y tomándola en la mano dijo y respondió dicho Ilmo. y Rvdo. Sr. obispo que respondería a ella a su tiempo. Y dicho Dr. Serradell, en dicho nombre, me ha requerido a mi dicho notario le hiciese autho, el cual fue hecho en dicha villa, día, mes año y lugar arriba referidos, siendo presentes por testigos el Dr. Antonio Oriola y Francisco Montany, en dicha Villanueva de Meyá domiciliados.

== Otro si, día, mes, año y lugar susodichos, el dicho Ilmo. y Rvdo. Sr. obispo de Urgel, ante mi el notario infrascrito y del dicho Dr. Pedro Serradell, a la susodicha requisición y protesta, dijo y respondió su Ilma. a lo contenido en este requerimiento ser ajeno de verdad, que los Sres. priores que han sido del priorato de Santa María de Meyá y el que al presente es, hayan tenido y tengan territorio distinto y separado del obispado de Urgel por hallarse dicho priorato situado dentro de los límites y territorio del dicho obispado como es público y notorio y que dicho priorato se ha nombrado y nombra de Santa María de Meyá *Infra limites Urgelens*, en cuya consecuencia y de los dispuesto por sagrados cánones y el Concilio de Trento, toca de derecho a su Ilma. como obispo de Urgel administrar el santo sacramento de la confirmación a todos los feligreses del dicho priorato de Santa María de Meyá y las demás parroquias que le pertenecieren sin necesidad de permiso y licencia de dicho Sr. prior quien no puede conceder territorio porque *Nemo dat quod non habet*, siendo arrojo y temeridad el decir que su Ilma. no duda sin título ni razón perturbar y molestar a dicho Sr. prior en la jurisdicción ordinaria espiritual que el requeriente supone le ha ejercido y ejerce en Villanueva de Meyá y demás parroquias que le pertenecen, porque el ejercicio facultativo de administrar el santo sacramento de la confirmación y de órdenes que no lo tiene ni lo pede tener dicho Sr. prior, es distinto de la jurisdicción ordinaria espiritual que siempre quedará indemne aunque esta residiese en la dignidad de dicho Sr. prior de que resulta que aunque su Ilma. concediese y confesase la posesión inmemorial del ejercer dicho Sr. prior como prelado inferior la jurisdicción ordinaria espiritual en el priorato de Santa María de Meyá y demás parroquias a él pertenecientes, no trata de de perturbar y molestar dicha

posesión como injuriosamente le imputa el requirente y siendo la intención de su Ilma. usar del derecho que esta parte le compete sin hacer el menor perjuicio al que le perteneciere a dicho Sr. prior y su dignidad para conferir a los feligreses de él el beneficio espiritual y gracia del santo sacramento de la confirmación de que se hallan privados hace veinte y cuatro años, y si fuere menester de las órdenes. Requiere su Ilma. una, dos y tres veces y las que de derecho fueren necesarias, y en cuanto lo puede y se extiende su autoridad así ordinaria como delegada, manda el dicho Ilmo. Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui, obispo de Urgel, al Rvdo. Dr. Serradell, presbítero y conector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial que se dice del dicho priorato de Meyá, requirente; como a todos y a cada uno de los demás conectores de dicha parroquial y a todos y cada uno de los demás rectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales que pertenecieren al dicho priorato de Santa María de Meyá, que pena de quinientas libras barcelonesas aplicadas a la manutención de la guerra contra el turco enemigo común de la Iglesia y en subsidio de excomunión mayor *lata sententia ipso facto incurrenda*, haciendo lo contrario no le perturben ni embaracen el ejercicio y administración del santo sacramento de la confirmación y de órdenes si se lo ofreciere así en la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá como en todas las demás que pertenecieren al dicho priorato. Protestándoles de todos los daños, escándalos y gastos que se ocasionen de lo susodicho, requiriendo al notario continúe la presente respuesta en el autho de la requesta, siendo presentes por testigos el reverendo Dn. Alexos de Grandis, rector de lugar de Orcau y oficial de la villa de Tremp y el licenciado Félix Casanoves, canónigo de la iglesia colegial de la dicha villa de Tremp, a lo sobredicho llamados y rogados.

== Otro si, día, mes, año y lugar susodichos el dicho Rvdo. Dn. Pedro Serradell en dicho nombre oficial eclesiástico del priorato de Santa María de Meyá, constituido personalmente, ante el dicho Ilmo. y Rvdo. Sr. Dn. Simeón de Guinda y Apeztegui obispo de Urgel, le presentó un papel en escrito del tenor siguiente.

== Respondiendo el Dr. Pedro Serradell como a oficial legítimo de Villanueva de Meyá y priorato de Meyá a todo lo contenido en lo que Vuestra Señoría dice en la respuesta del requerimiento que a su instancia en dicho nombre el día de hoy le ha hecho en cuanto a lo que Vuestra Señoría pretende probar que dicho Sr. prior no tiene territorio distinto y separado del obispado de Urgel por hallarse dicho priorato situado dentro los límites y territorio del obispado de Urgel, se niega uno y otro porque si se habla por computación matemática es notorio que dicho priorato de Meyá confina en parte con el archiprestado de Àger y como dicho archiprestado de Àger confina con el obispado de Lérida se sigue la continuación de dicho priorato con el obispado de Lérida. Y si se habla de computación jurídica también se colige lo contrario de la posesión inmemorial de dicho sr. prior de Meyá tan expresamente favorecido por el Sagrado Concilio Tridentino en muchos lugares *et signanter Sess 24, Cap. 3 de reform. Y Sess. 25, Cap. 11 de regularibus*. De lo que se infiere lo contrario de lo que expresa dicha respuesta de que pertenezca a Vuestra Señoría administrar los sacramentos de la confirmación y orden sin necesidad de permiso y licencia de dicho Sr. prior. Y en cuanto a lo que dice que no puede dicho sr. prior conceder territorio por la razón *nemo dat quod non habet*, se ve evidentemente que no puede tener subsistencia, porque notorio es que un párroco no presbítero no tiene autoridad para administrar el sacramento de la extremaunción V.g, y no obstante puede darla a un presbítero en su parroquia, y es la razón porque aquel principio *nemo dat etc.* tiene lugar si no que *habet ut quod neque ut quo* Y como dicho Sr. prior tiene autoridad *ut quod* para conceder dicho territorio y aún *ut quod* en cuanto a la potestad de jurisdicción, figúrese que no ha lugar dicha razón. Y juntamente

se sigue que Vuestra Señoría no puede ejercer autho alguno con potestad propia sino subdelegada, la cual solamente puede Vuestra Señoría conseguir de Su Santidad o de dicho Sr. prior y no constando (como no consta) que Vuestra Señoría la tenga expresa de Su Santidad, se sigue que la ha de alcanzar de dicho Sr. prior y por consiguiente que no es arrojado y temeridad (como V.S.I. pretende que lo es) sino que es la macisa verdad lo que dixe que V.S.I. no duda sin título ni razón perturbar y molestar a dicho Sr. prior en la jurisdicción ordinaria espiritual inmemorial y en su pacífica posesión, y también resulta de aquí el grave perjuicio que le hacía a dicho Sr. prior ejerciendo V.S.S. authos o autho de jurisdicción en dicho priorato. Y por tanto el dicho Dr. Pedro Serradell, conector de la iglesia parroquial de Villanueva de Meyá y oficial de dicho prior de Meyá, junto con todos y cada uno de los demás conectores, vicarios, beneficiados y presbíteros de las demás iglesias parroquiales pertenecientes a dicho priorato de Santa María de Meyá, dicen de nulidad del mandato de V.S.I. omitidas varias razones que se podían alegar por solo que *extra territorium ius dicendi non paretur impune*. Y como ya está dicho que V.S.I. hallándose en el priorato de Meyá reside fuera de su territorio, sígase que son inútiles, vanas y nulas todas las penas así temporales como espirituales que V.S.I. intenta fulminar. Requiriendo se continúe la presente respuesta en el dicho autho. == De lo cual me requirió a mí dicho notario no hiciese autho, el qual fue hecho día, mes, año y lugar susodichos siendo presentes por testigos Joseph Terrer y Molner, labrador vecino del lugar de Santa María de Meyá y Pedro Artús, labrador vecino de Villanueva de Meyá, a lo sobredicho llamados y rogados.==

Signatua.... De mí Francisco Pejoan por la autoridad real notario público en la villa de Castellón de Farfanya del arciprestado de Àger domiciliado, que a todos los authos arriba escritos, juntamente con los testigos arriba respectivamente arriba nombrados presente fui lo escribir signé et cerré a los XXI de dicho mes y año con el presente papel sellado de sello tercero, en testimonio de verdad.

DOCUMENT 7

Document manuscrit en 17 pàgines mida foli, al Volum EXEMPTS i sense signatura. L'Arxiver d'Urgell hi escríu en un paper adjunt: "Nota feta probablement a Roma pel que va presentar la relació (el bisbe Simeón de Guinda) en la visita *ad limina* de 1717 a la Sagrada Congregació del Concili o bé per persona afí".

Portada:

Quadern sobre Meyá

Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel y respuestas a las siete dudas expuestas por el Ilustrísimo Señor Guinda.

Entre los límites del Obispado de Urgel se halla el Priorato de Santa María de Meyá, que en tiempos antiguos fue monasterio de Benitos y se redujo a Priorato regular, que se ha presentado muchas veces por Su Santidad y últimamente por su Majestad como de su Real Patronato: el prior profesa la regla de san Benito en virtud de bulas apostólicas, y dentro del priorato tiene la iglesia parroquial de la villa con su párroco y algunos eclesiásticos con el nombre de canónigos y en la villa hay otra iglesia con una comunidad de beneficiados seculares.

De algún tiempo a esta parte los priores en su ingreso han celebrado sínodo y nombrado sinodales para los concursos de los curatos de algunas parroquias, que se suponen

unidas al priorato, y en ellas ejerce el prior, por si o por su vicario general, jurisdicción cuasi episcopal, menos en lo que mira a órdenes, que los da el obispo de Urgel, como ordinario, a todos los naturales de la villa y parroquias unidas sin parte ni concurso del prior, y da licencias para decir las primeras misas, administra el santo sacramento de la Confirmación, distribuye los santos óleos para todas las feligresías del priorato, que visa del ritual del obispado de Urgel y las dispensas matrimoniales de dichas feligresías vienen dirigidas al oficial del obispo de Urgel como de su ordinario, sin que se haya dudado ser el dicho priorato del obispado de Urgel. Pero de tiempo inmemorial a esta parte el prior ha visitado la Comunidad de dicha Villa, parroquia inclusa en el Priorato y las demás parroquias que suponen unidas, sin que haya memoria de que después del Concilio de Trento las hayan visitado los obispos de Urgel.

Dentro de los mismos límites se halla al Abadiato de Gerri, que es monasterio real de Sant Benito con abad, que es de Real Patronato, y comunidad de monjes: el abad ejerce jurisdicción cuasi episcopal en el monasterio, y también en algunos lugares y parroquias fuera de él, y de algún tiempo a esta parte ha celebrado sínodo a su ingreso, para los concursos de las parroquias que suponen unidas, menos en los mismos casos que han exceptuados en el priorato de Meyá. El abad ha visitado dichas parroquias unidas sin que haya memoria de que antes ni después Concilio de Trento las hayan visitado los obispos de Urgel.

Dentro de los mismos límites se halla la pavorde de Mur, que en todo tiempo se presenta por su Santidad: el pavorde pretende ser inmediatamente sujeto a la Santa Sede Apostólica, ejerce jurisdicción ordinaria en el lugar de Mur y en algunos otros que se suponen unidos a la pavorde; pero en todo lo que mira a órdenes y lo demás que se exceptúa en el priorato de Meyá toca al obispo de Urgel y las bulas de los beneficios que se suponen unidos, vienen dirigidas *in forma Signum* al obispo de Urgel, como también las dispensas matrimoniales de dichos lugares, pero no hay memoria de que los obispos de Urgel hayan visitado al pavorde ni las iglesias que se suponen unidas.

Dentro de los mismos límites se halla el priorato de San Pedro del Burgal o de Escaló, que antiguamente fue monasterio real de benitos y se redujo a priorato que le ha provisto siempre Su Santidad *in encomendam* con nombre de priorato regular. Éste priorato se compone de la iglesia antigua de San Pedro de Burgal, donde estuvo el monasterio, y de la villa de Escaló con su parroquia y feligreses y siendo este priorato cura actual, con el tiempo los provistos por Su Santidad le han hecho habitual y beneficio simple con jurisdicción ordinaria, que la ha ejercido un oficial nombrado por los priores y pone vicarios propuestos y *ad nutum mobiles*, sin que jamás habían residido los priores ni conocido sus ovejas, que siempre han vivido sin prior, gobernadas de vicarios de su elección, y pretende ser *nullius diocesis*, y sujetos al prior y después de él inmediatamente a la Sede Apostólica, con territorio distinto y separado del obispado de Urgel, no obstante de hallarse situado en medio de él y de reconocer por su obispo al de Urgel en lo que mira a órdenes y lo demás que queda dicho en la pavorde de Mur. Pero no hay memoria de que los obispos de Urgel hayan visitado el monasterio antiguo ni la parroquia de Escaló, ni de que los vicarios hayan sido aprobados por el ordinario de Urgel, ni aun las veces que ha vacado el priorato, y aunque el presente obispo ha solicitado poner ecónomos en la actual vacante, los vicarios que había no obstante de que son ordenados por el obispo de Urgel y le tienen prestada obediencia en sus órdenes y los cónsules de la villa de Escaló, no han querido obedecer sus órdenes por decir son *nullius diocesis*, y por esta causa los tiene

publicados por excomulgados y ha puesto entredicho, por su obstinación y rebeldía en las iglesias de dicho priorato. Y no obstante los vicarios celebran y administran sacramentos y los cónsules desprecian las censuras y entredicho.

Dentro del mismo territorio y límites se hallan algunas iglesias parroquiales, las unas unidas al real monasterio de Ripoll, como son en Cerdania la iglesia parroquial de Ager y la de Ventolà. El abad de dicho monasterio pone edictos para concursos de las rectorías y, en virtud del examen y aprobación del obispo de Urgel, da de ellas título y colación. Pero los feligreses en lo que mira a órdenes y demás cosas son dependientes del obispo de Urgel, como los de la pavordía de Mur, y no hay memoria de que los obispos de Urgel las hayan visitado y rara vez han sido visitados por el dicho abad.

Y de la misma calidad es la parroquia del lugar de Boldú, que se supone unida al Cabildo de la Santa Iglesia de Solsona, como también otras dos que llaman prioratos, que en tiempos antiguos fueron de templarios, el uno que lo posee el prior de Meyá por presentación del Rey, y el otro que se supone unido a la dicha Santa Iglesia de Solsona. En uno y otro hay parroquia y se administran sacramentos sin que haya memoria de que los obispos de Urgel las hayan visitado, aunque sus feligreses tengan la misma dependencia del obispo de Urgel en lo que mira a órdenes y demás cosas exceptuadas en la pavordía de Mur.

Supuesto lo referido, se hacen las preguntas siguientes:

Primo: Si el obispo de Urgel puede, o debe, como delegado de la Sede Apostólica en virtud de lo dispuesto en el Sagrado Concilio de Trento, o como ordinario, visitar las iglesias parroquiales que se hallan dentro del abadiato de Gerri y priorato de Meyá en lo que mira a la administración de los Santos Sacramentos que se administran por párroco secular o regular.

Respuesta a siete dudas propuestas por el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Quinda y Apeztegui, Obispo de Urgel sobre que jurisdicción le compete (por lo respecto a visita) en los Prioratos de Meyá, San Pedro del Burgal, Abadiato de Gerri, Pabordía de Mur y demás iglesias unidas i sujetas a dichos Prioratos y dignidades situadas dentro los límites de su obispado.

Aunque por los muchos capítulos, constituciones y decisiones que en declaración de la jurisdicción de los señores obispos así ordinaria como delegada se hallan establecidas, pudiera ser fácil el conocimiento y censura de las dudas presentes; con todo *Ferin en la Decis. 30, n. 11*, a cualesquiera controversias de jurisdicciones las llama intrincadas y escabrosas, por lo dificultoso de aplicar aquellas el hecho y circunstancia de estas. Por esta razón y porque dichos priores y abad fundaran su total exención en la prelación y dignidad que obtienen; será muy conveniente distinguir con los AA. **tres especies de prelados** a que se reducen quantos superiores de exentos se hallaren y constituir en una de ellas a los priores y abades de la controversia.

La primera especie de prelados, a que llama inferior *Lot. de re Benef. lib. 1 quest. 25:* es de aquellos abades y priores, que como a exentos por sus privilegios de la Ley Diocesana, solo tienen superioridad y jurisdicción en las personas de sus respectivos monasterios; sin que su territorio se extienda mas que quanto coge el ámbito de sus conventos y casas: y en esta especie universalmente vienen comprendidos los prelados de los monasterios.

La segunda especie de prelados, a que llama media: es de aquellos abades y priores que no solamente tienen superioridad y jurisdicción en sus respectivos monasterios, sí también el pueblo y párroco de algún distrito; empero sin distinción de propio territorio ni jurisdicción en tal lugar, antes bien éste queda de diócesi. Y de esta especie de prelados se suele decir que tienen jurisdicción cuasi episcopal, porque como en fuerza de la exención que se hace, recaiga la cura de almas y jurisdicción espiritual en el prelado; Propterea (dise Lot.) in inferiori quasi Episcopales Jurisdictio e formatur: aunque manca y mutilada porque es solo cerca algunos autos.

La tercera especie a que llaman suprema: es de aquellos abades y priores, que en uno o muchos lugares tienen jurisdicción cuasi episcopal en el pueblo y párroco, con sólida jurisdicción y separación de territorio, cuius potissima pars (dice dicho autor) pendet ab ordine, et cuius effectus est consecratio, et si cum exercitio saltem quoad habitum jurisdictionalem. Y a este género de prelados da el derecho el nombre de ordinarios, porque en todo excluyen al diocesano.

Contrayendo pues a estas especies, dichos priores y abad parece seria poco constituirles en la primera y sobrado en la última. En la primera porque parece suena tienen jurisdicción fuera del monasterio. En la última, porque a mas de que no tienen omnimoda jurisdicción, por ejercer el sr. obispo en dicho territorio algunos actos jurisdiccionales (según parece de la consulta) solamente goza de esta prelación el que tiene privilegio claro y expreso de territorio separado concedido por Su Santidad, o está en inmemorial posesión comprobada por tres sentencias conformes de tenerla. Que siendo así canonizada tiene fuerza de privilegio apostólico, según el cardenal de *Luca de foro competenti Discursi 1 n. 12.* Y así constituyendo a dichos priores y abad en la segunda especie, por la jurisdicción cuasi episcopal, que están ejerciendo en sus párrocos y pueblo dentro aquel distrito a que su jurisdicción espiritual, si y conforme queda dicho en la segunda especie de prelatura, se pasa a responder las dudas.

Duda primera

Si el obispo de Urgel puede o debe como delegado de la Santa Sede Apostólica en virtud de lo dispuesto por el Sagrado Concilio de Trento o como ordinario, visitar las iglesias parroquiales que se hallan dentro el abaciato de Gerri y priorato de Meyá, en lo que mira en la administración de los santos sacramentos que se administran por párroco secular y regular.

Respuesta

No podrá el sr. obispo de Urgel visitar como ordinario las iglesias que se hallan dentro del priorato de Meyá y abadiato de Gerri. Fundase esta proposición en dos razones: la primera, porqué considerando a dichos prior y abad en la segunda especie de prelación en que se abstrae al pueblo y párroco de la potestad ordinaria del sr. obispo recayendo en el prelado inferior. Parece que por la abstracción queda excluido del derecho de visita, como a propio de la potestad ordinaria. La segunda razón porque aún dado (no obstante la exención) que el sr. obispo quedara con jurisdicción ordinaria copulativa, que es lo mas a que se extienden lo autores, tampoco podrá visitar dichas iglesias por quedar la referida jurisdicción ya prescrita, según se colige de la consulta, a ocasión de la inmemorial posesión en que están de visitar sin contradicción de los srs. obispos, siendo este derecho capaz de ser prescrito según *el Cap. Auditis de prescrip. Asor. Instit. Moral Tom. Quest. 20 versiculo 3.*

Pero sí podrá el sr. obispo visitar las dichas iglesias como Delegado Apostólico según lo dispuesto en *el cap. 8. de refor ses. 7 y en la ses. 21 cap. 8 de refor.* Por cuyos decretos

la Santa Sede Apostólica, viendo que los prelados abusan de sus exenciones o privilegios y que las iglesias y sus feligreses quedan defraudados de aquel obsequio y pasto espiritual que se les debía; determinó encargar esta diligencia a los srs. obispos, para que en su nombre apostólico cuidasen de visitarlas y darles las mas saludables providencias, con la delegación de cuanta facultad para ello fuese menester. *Rixius. Var. Resil. Resol. 176 n.2 Panimolla decis 82. Annot. 1 n. 18 Solorsano de jure indiaz. Tom.2 Lib.3 cap.17 n. 52*, con otros infinitos que se podrían alegar.

Ni a esto se opondrá el que dichos priores y abad estén ejerciendo en dichos lugares las dos jurisdicciones espiritual y temporal, por mas que *Flores de Mena var. ques. Lib.3 quest. 24 n. 24* diga expresamente que cuando los abades ejercen ambas jurisdicciones en algún lugar, el sr. obispo nec jure delegato podrá visitarle. Porque se responde, primeramente que dicho autor habla del abad que tiene propio territorio con omnimoda jurisdicción, como es de ver en dicha cuestión que le da facultad de conceder dimisorias. A mas secundariamente, que nunca la circunstancia de tener jurisdicción temporal puede ser causa suficiente para abdicar el derecho que como a Delegado compete al sr. obispo, como así lo da a entender el mismo autor por aquellas palabras sed quid rationis addat habera jurisdictionem temporalem aduch non declaratum est. Si solamente la tal jurisdicción será adminiculo para probar la separación de territorio, como lo declara *el cardenal de Luca* prescrito la jurisdicción ordinaria según el dicho *cap. Auditis de prescriptionibus*.

Y si bien (entrando en la cuestión de si no pudiendo el señor obispo visitar estas iglesias unidas como ordinario, podrá a lo menos como a delegado) parece debía negársele esta facultad, porque la jurisdicción delegada solo cabe y se ejerce en las personas o los lugares exentos, y esta circunstancia no la toman por razón de la unión, según *la Doctrina de Chokier de Jurisdictione Ordinaria in exemptos parte 2 quest. 45 n. 70. Quia probata ex exemptione capituli non censetur probata exemptio membrorum*. Sin embargo se dice que podrá el sr. obispo visitar dichas iglesias como Delegado Apostólico según las doctrinas allegadas en la duda antecedente, porque aunque por privilegio no se digan exentas (como se supone) pero lo son por la prescripción o inmemorial posesión que legítimamente han adquirido.

Ni contra dicha facultad delegada, que como queda dicho compete al sr. obispo, optaría el decirse que no habiendo de tanto tiempo visitado dichas iglesias unidas, parece quisieron los señores obispos remitirles esta sujeción, según el *Cap. Pastoralis de donationibus*, con que siendo de obligación el que dichos señores hayan de visitar los exentos, como se lee en dichos *capítulos 8 de Sujeción 7 y 21* por aquellas palabras visitare teneantur, no pudieron condonarles o remitirles dicha visita. *Chokier Ordi. Tom. 3 decis. 17 in addi ad.3 quest.*

Dudas 3ª y 4ª

Si puede o debe como ordinario o delegado visitar las iglesias parroquiales que se hallan dentro la pavordía de Mur, las que están fuera y se suponen unidas en fuerza de la misma disposición del Concilio.

Se puede o debe visitar el priorato de Escaló en consecuencia de lo dispuesto por el *Sagrado Concilio de Trento ses. 21 cap. 8* y lo que debe ejecutar con los vicarios y cónsules de aquella feligresía a vista de su inobediencia y obstinación que quedan referidos.

Respuesta a las dos

Se dice que (excluido el señor obispo de poder visitar dichas iglesias como a ordinario, ya sea porque dichos exentos tengan jurisdicción cuasi episcopal en dichos lugares según lo que queda dicho en la segunda especie de prelación, o ya por la prescripción que

parece se supone en la consulta) podrá visitar como Delegado Apostólico no solo las parroquias que tuvieren anexas y sujetas si también a ellos mismos *Concilio de Trento se. 21 cap. 8 se. 24 cap. 9 de refor. Tambu. decis. 71 n. 14 Rota decis. 501 n. 4 pan. 2 Recenbarbo alleg. 74 n. 5.*

Por si dichos pavordes y prior no tuviesen o no hubiesen prescrito el derecho ordinario de visitar, sería conveniente que, cuando llegue el caso de quererlo ejecutar, el señor obispo en la cabeza de la visita se hable con indiferencia, sin decir si como ordinario o delegado, si solo *quat opus sit*, y si dichos visitantes insistiesen en que se había de declarar, podrá negarse al señor obispo a ello porque no hay tal obligación según *Doctrina formal de Loterio ques. 25. n. 94. del primer Libro.*

Y por lo que mira a lo que se debe ejecutar en los vicarios y cónsules de Escaló no parece falta diligencia alguna que añadiese a las que están hechas.

Duda quinta

Si puede o debe como ordinario visitar las iglesias parroquiales y prioratos que se suponen unidos al monasterio de Ripoll, cabildo de la Santa Iglesia de Solsona y el que posee el prior de Meyá, en consecuencia de las mismas disposiciones del Concilio de Trento.

Respuesta

Que podrá como ordinario visitarlas, con que otro no esté en posesión inmemorial, y si alguno lo estuviese, podrá no obstante el señor obispo visitarlas como Delegado. La razón de lo primero es porque la unión que de dichas iglesias se hizo no inmuta cosa cerca la jurisdicción activa de dichas iglesias. Inmuta en cuanto a los réditos y derechos que es decir: así como antes pertenecían los frutos y derechos de las iglesias a sus propios párrocos, hoy en fuerza de la unión, pertenecen al cabildo de Solsona, monasterio de Ripoll etc. La razón de lo postrero es porque, el señor obispo puede visitar *jure delagato* todo lugar exento existente dentro de los límites de su obispado, con que no tenga propietario como queda dicho y firmado y como sea *Doctrina de Corde de Luc. En el Disc. 21 n. 20 de Jurisdic.* que semejantes uniones no dan territorio ni pueblo, de ahí es que podrá el señor obispo visitar las referidas iglesias *jure delegato* cuando le tuviesen prescrito el ordinario.

Duda sexta

Si cuando pueda o deba visitar dichas parroquiales, pavordiato y prioratos, podrá exigir el derecho de visita y vitualla.

Respuesta

Bien podrá el señor obispo exigir el derecho de procuración, sin embargo que nunca se haya exigida *Cap. Cum Apostulus de Censibus Clem. 1. eodem Barbosa de potestate episcopi part. 3 alleg. 130.* per tot la razón de lo primero es porque, como los visitantes trabajan en utilidad de la iglesia que visitan, quisieron los Sagrados Cánones que las iglesias diesen el sustento necesario a dichos ministros, para que de este modo y sin divertirse en busca que comer, mejor se lograra el fin que por ella se intenta. La razón de la segunda parte es porque dicha procuración no admite prescripción ni en todo ni en parte, *manente visitandi onere, cap. procuratione de prescriptionibus Bar. dicta. Allego. 130. n.5.* sin que en esto pueda haber duda.

Sí la habría en querer practicar lo que en lo restante del obispo está introducido, que es dar de comer a los visitantes y llevarse el derecho de vitualla, y siendo esto último introducido por costumbre o establecido por algún otro derecho, no puede comprender a dichos lugares de la duda por no haberse allí exigido y así parece que solo se podrá

exigir el que den de comer a los visitadores, en caso no quisiesen dar su equivalente en dinero.

Duda séptima

Si cuando llegare el visitador hallase resistencia en el abad de Gerri, prior de Meyá, pavorde de Mur y rectores y feligreses de las pavordías y prioratos que van referidos. Como podrá y deberá proceder el obispo de Urgel o su visitador contra cada uno de ellos.

Respuesta

Que podrá usar de las censuras contra dichos visitados, ahora sea en escrito o verbalmente, ahora con las moniciones acostumbradas, o sin ellas, porque *in catu violentiae* las sobredichas circunstancias no se estiman por requisito substancial de ellas *Genuen. in Prari. Neapo. Cap.18. Barbos.* con otros, y añaden los autores que no solo en caso de resistencia se podrá usar de las censuras, sí también romper las puertas de las iglesias, según *Tambonino, Chokier,* y otros que cita Barbo. Sobre el *Concilio en el cap. 11. ses. 25. 16.*

Y siendo en los tiempos presentes más conforme lo primero que lo segundo, deberá el señor obispo prevenir a su secretario que en la cabeza del mandato y censura que se expidiere ponga que usando de la facultad que mejor según derecho y Apostólicas Constituciones se puede competir, manda que etc. Precaviéndose desta suerte de algunas nulidades y salidas que dichos despachos podrían darles y aplicarles. Así lo siento *salvo meliori.*

Secundo: Sí puede o debe visitar como ordinario las parroquiales que se hallan fuera de dicho abadiato y priorato, aunque sea cierto se les están unidas, en consecuencia de lo dispuesto por el *Sagrado Concilio de Trento sess. 7 et 8 de reform. Sess. 25. cap. 6. et cap. 11.*

Tertio: Sí puede o debe visitar las iglesias parroquiales que se hallan dentro de la pavordía de Mur, las que están fuera y se suponen unidas, como ordinario o delegado, en consecuencia de la misma disposición.

Quarto: Sí puede o debe visitar el priorato de Escaló en consecuencia de lo dispuesto por el *Sagrado Concilio de Trento sess. 21. cap. 8.* y lo que debe ejecutar con los vicarios y cónsules de aquella feligresía a vista de su inobediencia y obstinación, que quedan referidas en la consulta.

Quinto: Sí puede o debe como ordinario visitar las iglesias parroquiales i prioratos que se suponen unidos al monasterio de Ripoll, al Cabildo de la Santa Iglesia de Solsona y el que posee el prior de Meyá en consecuencia de las mismas disposiciones del Concilio de Trento.

Sexto: Sí cuando pueda o deba visitar dichas parroquias, pavordía y prioratos, podrá exigir el derecho de visita y vitualla.

Séptimo: Si cuando llegare a visitar hallare resistencia en el abad de Gerri, prior de Meyá, pavorde de Mur, rectores y feligreses de las parroquias y prioratos que van referidos, como podrá y deberá proceder el obispo de Urgel o su visitador contra cada uno de ellos.

ANNEX 5 (capítol 13)

Compromís i sentència arbitral de 1728

CÒPIA COMPROMISSI ET ARBITRALIS SENTENTIAE

Aquest és lo Compromís entre parts del Molt Il·lustre Senyor Prior de Meià Dn. Fr. Josef de Salvador i los vassalls de Santa Maria de Meià ab la adjunta Sentència Arbitral sobre diferents pretensions. Hi va insertat lo acte de la Declaratió (que) feren després de la Sentència los Arbitres de que lo ban doble en las gallinas consistia en matar-las portar-se-las (a) dit Senyor .

Noverint universi, quod anno a Nativitate Domini millesimo septingentessimo vigesimo octavo, die vero tertia, mensis novembris ejusdem anni computata, in villa Sancta Maria de Meyà, Prioratus Meyanensis, coram reverendis dominis Hieronimo Mestre, Francisco Camps, presbiteris et canonicis missionariis ecclesia prioralis et parroquialis monasterii Sancta Maria de Meyà, Petro Terrer y Trepas presbitero ejusdem villa Sanctae Mariae de Meyà, et Josef Terrer et de Subirà in eadem villa populato, Arbitris Arbitratoribus et amicabilibus compositoribus electis, nominatis et deputatis, per Adm. Ilm. Dominum Fr. Dm. Josephum de Salvador presbiterum Dei et Sancta Sedis Apostolica gratia Priorem dicti Prioratus Meyanensis, ex una parte, et Universitatem dictae villae Sanctae Mariae de Meyà partibus ex altera, in et super negotiis et rebus tractandis, et amicabiliter componendis et concordandis et expressis in quodam compromissi instrumento inter partes predictas. In hito facto et firmato atque jurato in dicto Monasterio de Meyà penes reverendum Emmanuelem Bonanat presbitero et canonicum curam animarum iam dictae prioralis et parroquialis ecclesiae Monasterii de Meyà sub die vigesima septima mensis decembris anni millesimi septingentessimi vigesimi octavi, comparuerunt honorabilis Michael Joannes Verné et Mateu Sala, Regitores praefatae villae Sanctae Mariae de Meyà, qui nomine totius universalis et singularum personarum dictae villae Sanctae Mariae de Meyà, praesentium, absentium et futurorum obtulerunt et dicto nomine praesentarunt dictis dominis Arbitris Arbitratoribus et amicabilibus compositoribus quandam in scriptis papyri sigillata articulorum schedulam thenoris sequentis.

Reverents Senyors Arbitres i Arbitradors.

Miquel Joan Verné i Matheu Sala, Regidors actuals de la Universitat de Santa Maria de Meià, en nom de l'honorable Ajuntament, de Batlle i Regidors de dita vila i en nom de la Universitat i singulars persones de aquella; per justificar les pretensions de dita Universitat en lo Compromís i Arbitrament per vostre mercè declarador, dihuen per ordre d'articles i positions les coses següents.

1. Primerament posa que al divuit d'abril, any de mil sis-cents trenta-quatre, lo molt il·lustre senyor fra dom Joseph Jalpí i Julià, per causes de utilitat i evident conveniència de son Monestir de Meià de ahon se trobava Prior i Prelat, establí i en emphiteusi donà, concedí i atorgà a esta part de dita Universitat, primerament totes les herbes i garrigues del terme i territoris de Montsech, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera, juntament ab les terres dels dits dos termes de Rúbies i Montsech i lo empreu i facultat de allenyar i

tallar fustes i fer carbó per al propi us, servei i comodat de la dita Universitat en los dits cinc termes, com se justificarà i es ver.

2. Posa que per rahó de l'explicat acensament i emphiteutucació se obliga esta part de dita Universitat anualment pagar i satisfacer al dit Monestir de Meià vint lliures de cens i cinc més de quístia, juntament amb un parell de capons que al sobrecaendat temps de dit contracte de acensament donà una vegada tant solament per entrada de aquell, com així mateix se justificarà i és ver.

3. Posa que en lo contracte del prop mencionat acensament i emphiteuticació reservarà dit sr. Prior Jalpí a favor de dit Monestir totes les dècimes i primícies junt amb les demás annues prestacions aixís en fruits com en diners per rahó de censos i terratges que aleshores percibia i cobrava dit son Monestir de diferents particulars terratinents i emphiteutes dels dits cinc termes, com apareix i és ver.

4. Posa que qualifica no menos dit acensament ab altra reserva dels passatges de les ramades dels bestiar que transiten per los dits térmens ab los camins i carrerades competents per la transitació de aquells, junt ab la reserava també de les lenyes, roques i fustes dels dits cinc térmens de les quals sols té la concessió esta Universitat per al propi us i comodat de aquella i sos particulars, com se ha declarat i se fa constar i es ver.

5. Posa que semblantment se reserva i no ve comprés al dit acensament los vedats i demás terres de dits cinc térmens que al temps del contracte de aquell tenien acensades i aquisiades diferents particulars i en especials la acensada de Benet Baulies de Rúbies juny ab los censos i ànnues prestacions de aquells, com se manifestarà i és ver.

6. Posa que de la mateixa conformitat és reservat de dit acensament la llicència i facultat de poder dit senyor Prior Jalpí i sos successors per mercè i gràcia de la Universitat i particulars de Figuerola de Meià, de poder, en los mesos de juliol i agost, anar a fer abeurades al riu Noguera Pallaresa passant per dits térmens i poder en aquells apletar solament ab la boveria i no ab altres bestiar, com se justificarà i és ver.

7. Posa que igualment és reservat i no comprés en dit acensament lo que dit Monestir i sos molt il·lustres Priors puga tenir, ara sia propi, com a mitges o a conlloch cinquanta caps de bestiar menut més en los referits cinc térmens i territoris que qualsevol altre particular així de Santa Maria com de dits térmens, ab la facultat de poder fer servir i apletar aquell en dits térmens, com se farà constar i és ver.

8. Posa que també és reservada en dit acensament la facultat de poder dits senyors Priors de Meià donar llicència per treure i cultivar les terres de dits dos térmens de Montsech i Rúbies als particulars i persones que la demanaven en lo cas tan solament que los Regidors i dita esta Universitat la hajan volguda negar i no concedir per mera precautió dels delmes i primícies i tuictió de aquelles expressant (com se ha ponderat) al dit Monestir de Meià i és ver.

9. Posa que el dit acensament concorregué com a més principal requisit la intervenció de justas i utiloses causes a favor de dit Monestir lo qual no treia tanta utilitat als dits cinc térmens antes de dit ecensament com en ha percebit ab lo referit anuo cens de vint-i-cinc lliures, delmes i primícies i altres censos de particulars i terratinents que vuy percebeix i ha percebit dende aleshores de la existència de les quals utilitats i causa

consta de la narrativa del instrument de dit acensament i emphiteuticació que en prova del present antecedents i demés aplicables se exhibeix, *ut inseratur seu consuatur*, i és ver.

10. Posa que dat i no concedit que la narrativa de les dites justes causes contingudes en dit instrument de acensament no fos bastant per la justificació i presumpció de aquelles empero ab lo que fins assí i en avant se declararà quedaran plenament justificades, i és ver.

11. Perquè diu i posa que lo annual rèdit de dit acensament que aquesta Universitat acostuma i ha acostumat de aquell percebir, és solament de trenta a trenta-cinc lliures per medi de arrendament de les Garrigues de dits cinc térmens computant uns anys ab altres o los anys que trau més ab los que en trau menos i queda sens trobar arrendatari ni haver-ne res de arrendament ni utilitat com diran i afirmaran ab rahó de ciència los testimonis ministradors i és ver, públic i notori.

12. Posa que per més calificació del deducit en lo precedent article (*testibus legatur*) explicaran dits testimonis ministradors que en lo propassat any de milt set-cents vint-i-set arrendaren dites Garrigues a Anton Farré del lloc de Aret, per lo preu de trenta-dos lliures, com i lo corrent any a Sot Barri del lloc de de Sas per lo preu de trenta-nou lliures, com diran i afirmaran los testimonis ministradors i altrament és públic, ver i notori.

13. Posa que encara que lo annual cens i quístia de dit acensament no importa més que la dita quantitat de dites vint-i-cinc lliures i així ve no equivalga a la annual percepció de dites trenta o trenta-cinc lliures de l'arrendament de dites Garrigues que sobre se ha dit percebeix tots anys esta Universitat, empero computant los útils que les sobredites reservacions importen al dit Monestir quiscun any, que exedeixen en molta major quantitat de les dites trenta-cinc lliures a favor del dit Monestir, i és ver.

14. Posa que sens lo referit anual cens i quístia de vint-i-cinc lliures (que) percebeix anualment de dits termes sobreexpressats lo dit Monestir altres i diferents quísties, censos, terratges, delmes, primícies i passatges que a comuna estimació importen tots aquests anys a favor de dit Monestir passades de cent lliures com ab rahó de ciència diran i afirmaran los testimonis ministradors i, és ver.

15. Posa que contat lo anual producte de dites reservacions proximament expressades ab lo sobre especificat anual cens de vint-i-cinc lliures pren molt major suma de les dites trenta o trenta-cinc lliures que percebeix esta part de arrendament de dites herbes i garrigues, com és veritat.

16. Posa que sens lo proximament explicat útil de dites reserves i anuals percepcions, queda altre de més principal a favor de dit Monestir que consisteix en el domini directe de les coses compreses en dit acensament, per la qual causa deu disminiur-se la computatio del just valor de les coses de dit acensament en la tercera part de manera que essent lo just valor de aquell en nou, per rahó de dit domini directe no deu contar-se sinó sis, i és ver.

17. Posa que lo just valor de les dites Garrigues i demés coses acensades i designades en lo article primer (*testibus legatur*) a comuna i prudent estimació i avaluació són de valor

de cinc-centes lliures, fetes primerament les detraccions de les reservations aixís de dit domini directe com de més sobreespecificades que com a càrregues de dit acensament minoren en dret lo preu de aquelles i lo mateix valor tindrien al sobrecaendat temps de dit acensament per no constar ni aparèixer-se de notable immutació de dites coses acensades, i és ver.

18. Posa que del fins així ponderat se manifesta ab claretat la subsistència de les dites causes de utilitat i evident benefici i conveniència que reporta dit Monestir i reporta del contracte de dit acensament i que aquest en ninguna manera si fou leziu, enganyós ni perjudicial, sinó útil i convenient, i és ver.

19. Posa que a més de les precitades utilitats de dit Monestir, ofereix esta part de nou en benefici i utilitat de aquell per més assegurança de la firmesa de dit contracte i per excloure la més mínima lesió de dita Iglésia i Monestir de Meià, les coses infraescriptes i següents.

20. Posa que primerament ofereix donar, cedir i renunciar a favor de dit Monestir tots aquells llansols de palla que anualment acostuma i ha acostumat sempre donar dit Monestir als particulars que han complit la obligació de la jova de càrrega i batre les garbes dels delmes i primícies de dit Monestir ab cabalcadura, això és la palla que cap en un llansol per cada cabalcadura de dites joves, continuant estas sens la retribució de dita palla com sia de obligació, i és ver.

21. Posa que segonament per lo mateix expressat efecte esta part de dita Universitat i particulars de aquella fer i donar al Monestir i a sos molt il·lustres senyors Priors, la obligació de les joves anuals, no solament en lo modo i forma que fins al present ha acostumat de donar i devia donar ab concurrència de tots los particulars o un per cada casa de dita Univesitat junt ab cabalcadures i parells de aquells que en tingan, sinó si apareix als dits senyors Priors i com més sia de la canveniència, utilitat i profit del dit Monestir, les donaran i faran en avant dites joves separats o units i junts conforme seran demanats i avisats i com apareixerà als dits senyors Priors per la millor expedició de les feines i treballs que dita Universitat i particulars diuhen contribuir segons inveterada costum i observància, això de un dia portar les garbes i altre de batre aquelles que sien del delme i primícia del terme de Santa Maria i de Montsech, tan solament, essent manats, avisats i governats per lo Batlle i alimentats ab carn los dies carnals i los dies de Quaresma ab ous i bacallà, i és ver.

22. Posa que no menos ofereix esta part a dit Monestir de privar-se ella i sos particulars de anar tots los anys per los dies de Nadal i Pasqua de Ressurrecció al dit Monestir a veure vi negre com fins assí inconcusament de temps immemorial se és practicat ab concurrència de tots o la major part dels particulars, aixís hòmens com dones de dita Universitat, excusant al dit Monestir la notòria molèstia de dites begudes, mentre que per rahó del consumo de estas doni tots anys dit Monestir a la part de dita Universitat vuit cànters de vi vermell per empoar lo pou de neu o altrament per lo que dita Universitat voldrà disposar-ne com està entre dites parts concordat, i és ver.

23. Posa que lo benefici i utilitats de les proximament dites abolicions i renunciacions que de nou fa i atribueix esta part a favor de dit Monestir en los tres més pròxims capítols designades (*testibus legantur*) a comuna estimació són de valor quiscun any

passades de dotze lliures i en dita quantitat les estimaria qualsevol prudent baró com diran los testimonis ministradors, i és ver.

24. Posa que no intervenint (com no intervé) lesió alguna ni detriment al dit Monestir del contracte de dit acensament, ans bé manifestes utilitats i medros de dit Monestir, deu tenir tota subsistència i validament dit acensament per constar ab dites utilitats i altrament de la justa causa de aquell i per lo que en avant se expressa, i és ver.

25. Perquè diu i posa que lo referit contracte de acensament i enphiteuticació ha tengut i té veril i entera observància no solament per la antiguitat de temps de deu, vint, trenta, quaranta, cinquanta, seixanta, setanta, vuitanta i més anys, sinó també de tant tamps que no hi ha memòria de hòmens en contrari, de manera que sempre inconcusament d'endel transcurs del temps i anys referits ha pagat anualment esta part al dit Monestir lo sobreespecificat cens i quístia de vint-i-cinc lliures per rahó de dit acensament i han igualment exigit los il·lustres Prelats i Priors los demás drets reservats en aquell de delmes, primícies, passatges i altres censos i anuals percepcions dels emphiteutes i terratinents de dits cinc termes de Montsech, Rúbies, Peralba, Cabrera i Solanelles, com i també esta part ha percebit i percebeix los útils de dit acensament, arrendant i fent lo que li ha aparegut de les herbes de dites Garrigues de dits termes i territoris, com explicaran ab conluent rahó de ciència los testimonis ministradors, i és ver, públic i notori i fa la pública veu i fama, i és ver.

26. Posa que és en tant veritat lo deduhit en lo pròxim antecedent article (*testibus legatur*) que diran i afirmaran los testimonis ministradors que de tot lo temps de son record que és de més de quaranta anys de bona memòria, sempre han vist practicar lo expresat en dit article i que mai han vist lo contrari i que dites coses és i és estada la pública veu i fama, i és ver.

27. Posa que per la observància antedita deu considerar-se en dit contracte de acensament, intervenció de autoritat i decret Pontificio i aixís que per la intervenció de esta solemnitat tindria dit contracte de emphiteuticació major firmesa i validat, i és ver i de dret.

28. Posa que per tot lo ponderat sobre i altrament ha i deu ésser declarat la firmesa existència i validat del dit contracte de establiment i emphiteuticació i corregits los cartells de pública crides publicades en lo dia quinze de agost de mil set-cents vint-i-cinc, com aixís ésser declarats arbitralment, demana esta part o com millor aparega a la censura i arbitrament de vostra reverència, i és ver.

29. Posa que totes les dites coses són verdaderes que adverant demanant les exhibites ésser consules o insertades i competent dilació de prova i pror...

Altissimus etc
Dits Regidors en nom de la
Universitat i singulars persones
de Santa Maria de Meià.

In pede seu calce suprainserta articulor schedula fuit per reverendos dominos Arbitratores et amiables compositores, facta provisio sequens == Die tertia novembris millesimo septingentesimo vigesimo octavo, in villa Sancta Maria de Meyà

etc. == Nominamus in Notarium et escribam prente causae arbitralis discretum Petrus Soler, autoritatibus apostolica atque regia notaruis publicus cor villae Acrimontis Urgellensis diocessis domiciliatus qui super presentis articulis devitam recipiam informationem et provocationem per testes quorum juramenta et examina comittimus eidem Notarius Soler seu Des. Josepho Serradell et de Gualdo Notarius Villaenovae de Meyà illius substituto et ad provandum concedimus dies sex.

*Hieronimus Mestre praesbiterus et canonicus -- Franciscus Camps praesbiterus et canonicus -- Petrus Terrer et Trepas presbiterus -- Josephus Terrer et de Subira .
Provisa supradictis die et anno per supranominatos dominos Arbitres Arbitratores et amicabilem compositores in dicta villa Sanctae Mariae de Meyà Prioratus Meyanensis.*

Petrus Soler Notarius vilae Acrimontis et scriba praesentis arbitralis causae:

Qui quidem articuli fuerunt aiverati per dictos honorables regitores dicto nomine supradictis die, mense et anno in dicta villae Sanctae Mariae de Meyà , medio juramento de calumni per ipsos dicto nomine praestito in manu et posse dicti Josephi Serradell et Gualdo Notarius praefati substituti mei infrascripti Petri Soler apostolica atque regia autoritatibus , Notarius publicus villae Acrimontis Scriva hujus especialiter assumpti

Petrus Soler Notarius et Scriva praefatus.

Postea autem dicta et eadem et die tertia mensis novembris ejusdem anni millesimi septingentesimi vigesimi octavi insequendo dictam nominationem et comisionem superiurs per dictos dominos Arbitres et Arbitratores factam antequam ai receptionem testium ministrandoris deveniret, fuit per dictum Josephum Serradell el de Gualdo Notarium et substitutum praefatum verbo notificatum admodum il·lustris domino Fr. Josepho de Salvador presbitero I.V.D. Dei et Sanctae Sedis Apostolica gratia Priori et Prelati Monasterii de Meyà in eodem Monasterio personaliter reperto et doinvento qualig(...) Hora undecima ejusdem diei cum sequentium continuatione per se vel suum legitimum Procuratorem compareret si comparere vellet in dicta villa Sanctae Mariae de Meyà ad effecti videlicet videndi jurare testes pro parte Universitatis praefectare villae Sanctae Mariae de Meyà super supra articulis ministrandi :

Qui quidem Admodum Il·lustris domino Prior verbo respondendo dixit quod nec per se nec per suum legitimum Procuratorem dictos testes super preincertis articulis ministrandos nomine videre eos jurare volebat imo verius iam se pro satisfactum habebat , et subsequenter non ad alios actus divertendo fuit in continenti processum ad recipiendum testes subscriptos pro parte Universitatis dictae villae Sanctae Mariae de Meyà ministratos sub forma sequenti.

Die tertia mensis novembris anno a Nativitate Domini millesimo septingentesimo

vigessimo octavo in villae Sactae Mariae de Meyà , Prioratus Meyanensis deposuit

testis sequaens.

1. Petrus Arriasol agricola loci de Peralba Prioratus Meyanensis aetatis sua prout ipse dixit sexaginta septem annorum completorum testis citatus et nominatus proparte honorabilis Michaelis Joannis Verne et Mathei Sala Regitorum Universitatis villae Sanctae Mariae de Meyà qui juravit ad Dominum Deum et ejus sancta quator Evangelia manu sua dextera corporaliter tacta in manu et posse Josephi Serradell et de

Gualdo Notarius Villanovae de Meyà dicti Prioratus Meyanensis uti substituti mei Petri Soler autoritatibus Apostolica et Regia Norarii publici villae Acrimontis diocesis Urgellensis Scriba in his asumpti ex comisione mihi seu dicto meo substituto facta per supranominatos dominis Arbitres et Arbitradores, se dixere et deponere veritatem omnitdam quam sciet in et super his de quibus inferius interrogabit.

11. Et fuit ipse testis interrogatis per dictum meum substitutum per contestis in undecimo articulo ex articulis suprainsertis eidem testi lecto, omissis, praecedentibus de partis voluntate.

Dixit que és veritat lo que expressa lo present article a ell testimoni llegit, lo que deu saber perquè té plena memòria i se recorda que de tot lo temps de son record que ell té de passats cinquanta anys, sempre ha ohit dir als arrendataris de les Garrigues en dit present article expresades que tant solament pagaven de arrendament de aquelles, alguns anys trenta-tres, altres, trenta-quatre i altres trenta-cinc lliures, lo que deu ell tetimoni haver ohit a dir aixís mateix en dit temps de son record a moltes persones de Santa Maria de Meià i en especial als pahers que llavors eren de dita vila de que lo any que més treyan de arrendament de dites Garrigues era trenta-cinc lliures, i que molts anys sols en treyan de arrendament trenta-tres a trenta-quatre lliures, i que també ha ohit dir en dit temps als dits pahers i altres persones de dita vila que molts anys per no trobar arrendatari en dites Garrigues havien de fer taxa de cabessatge i repartiment entre los singulars de dita vila (com ell testimoni ha vist) per pagar les vint-i-cinc lliures que dita vila de Santa Maria de Meià per rahó del acensament de dites Garrigues fa tots anys al Monestir de Meià a més que és aixís molt públic i notori.

12. Interrogatis super duodecimo articulo ex dictis eidem testi lecto.

Dixit que també és veritat lo contengut en lo present article que junt ab lo antecedent li és estat llegit, lo que diu saber perquè en lo proxim passat any de mil set-cents vint-i-set ohí a dir a un germà de Antón Farré de Ares que en dit any dit Anton Farré tenia arrendades les Garrigues en dit present i antecedent capítol expresades, i que pagava als regidors de Santa Maria per arrendament que de aquelles li havien fet, trenta-dos lliures i que, en lo present i corrent any ha ohít dir publicament en dita vila que los Regidors de esta havien arrendat dites Garrigues a F. Barri del lloch de Sas per lo preu de trenta-nou lliures.

14. Interrogatus super decimo quarto articulo ex dictis eidem testi lecto, omisso presedenti de partis vluntate.

Dixit que és molt veritat lo que diu i narra lo present article a ell testimoni llegit, lo que diu saber per haver vist que de esta part de quaranta anys los molt il·lustres senyors Priors de Meià a demés de las vint-i-cinc lliures dels censos en lo present article expressats, han percebir i lo molt il·lustre senyor Prior que vui és percebeix tots los anys dels termes de Montsech, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera, cinquanta quarteres de segalós que uns anys ab altres les considera de valor una lliura vuit sous per quartera, trenta quarteres de gra grosser que ab altres lo considera de valor deu sos per quartera, los quals grans han percebit dits molt il·lustres senyors Priors de delmes i primícies de dits cinc termes, i així mateix quiscu any ha vist percebeixen una quartera de segalós de terratges de dits termes, cinc o sis lliures ab diners de passatges dels bestiaris (que) trasiten tots los anys per los expressats termes, i deu lliures tretze sous tanbé ab diners de quísties i censos, los quals ell testimoni de ordre de l'actual il·lustre senyor Prior ha cobrade molts anys i que considera que los dits delmes, primícies, terratges, passatges, censos i quísties sobredits, redituen tots los anys al Monestir de Meià cent-tres lliures un sou de útil i profit.

17. Interrogatus super decimo septimo articulo ex dictis eidem omissis praecedentibus de partis voluntate.

Dixit que ell testimoni és pràctic i noticiós de les Garrigues i demés coses acensades, designades en lo precedent article que junt ab lo primer li és estat llegit i que segons la pràctica (que) té en son ofici de pagès considera que de tretes les reservations expressa dit precedent article són de valor de cinc-centes lliures barceloneses i que aixís mateix consideraran del mateix valor i estimatió al temps (que) se feu lo contracte del acensament en dit present article expressat, pues no regoneix en elles immutació ni deteriorament

23. Interrogatus super vigesimo tertio articulo ex dictis eidem texti lecto omissis precedentibus de partes voluntate.

Dixit que lo benefici i utilitat de les tres renunciacions en lo present i tres més pròxims antecedents articles a ell *testis* llegit expressades per rahó de la servitut a que lo Monestir i dignitat prioral estava obligada a comuna i prudent estimació, las regoneix ell testimoni que són de utilitat i profit per a dit Monestir de Meià dotze lliures i deu sous de moneda barcelonesa quiscun any i que en dita quantitat i no en menos les considera ell testimoni

25. Interrogatus super vigesimo (quinto) articulo es dictis eidem testi lecto omissi precedentibus de partes voluntate.

Dixit que de esta part de cinquanta anys de que ell testimoni té plena memòria sempre publicament ha ohit dir en dita vila de Santa Maria de Meià i lloc de Peralba que la Universitat de dita vila ha pagat i que de molts anys atràs pagava al Monestir de Meià les vint-i-cinc lliures de censos i quísties en lo present capítol mencionades per la rahó dit present capítol i que així mateix tot lo referit temps ha ohit dir als molt il·lustres senyors Priors de Meià haver estos cobrat los demés drets (que) expressa dit present capítol dels enphiteutes i terratinents dels cinc termes en dit present article expressats, i no res menos en dit temps de son record ha ohit dir publicament que la Universitat de dita vila ha sempre percebit los útils del acensament narrat en dit present article, arrendant o fent a ses voluntats les herbes de les Garrigues de dits cinc termes, a més és molt públic i notori en dita vila de Santa Maria de Meià i son vehinat i tal la pública veu i fama.

26. Interrogatus super vigesimo sexto articulo ex dictis

Dixit que és veritat lo expressat en lo present article que junt ab lo antecedent li és estat llegit, lo que diu saber per haver-ho vist practicar tot lo temps de son record que ell té de cinquanta anys de bona memòria en la conformitat (que) narra dit article i no de haver-ho vist mai en contrari i que esta és i és estada la pública veu i fama

Interrogatus super ultimi articulo ex dictis omissis precedentibus de partis voluntate

Dixit quod omnia et singula per ipsum testem deposita sunt vers eisdem modo et forma quibus quibus ipse testis dixit et deposuit

Interrogatus ipse testis si fuit instructus, edoctus, corruptus aut etiam sobornatus

Dixit quod non

Interrogatus si se odio, amore, timore, rencore, aut alias bona vel mala voluntate se substraxerit ad huiusmodi veritatis testimonium perhivendum

Dixit quod non

Generaliter autem fuit ipse testis interrogatus super omnibus et singulis generalitatus super quibus similes testes soliti sunt interrogati

Et ad omnia dixit quod non sed quod fuit citatus die presenti pro parte dictorum regitorum ad huiusmodi veritatis testimonium perhibendum per Dominicum Martínez nuntium Curia juratum si referentem.

Fuit sibi per dictum me substitutum et perseveravit

Dictis die, mense et ano deposuerunt etiam Dominicus Ricart oremitanus oremitae Beatae Mariae Virginis montis de Meyà in termino Villenovae de Meyà constructa == Lucas Camarasa agricola lici de Peralba Prioratus Meyanensis == Josephus Terre Molner agricola villae Sanctae Mariae de Meyà Prioratus Meyanensis qui quidem interrogati en omnibus et singulis articulis omnia confirmarunt

Schedula oblata pro parte Ad. Ils. Dni. Meyanensis Prioris

Cnts. Senyors Arbitres i Arbitradors

Accepta esta part del molt il·lustre senyor Prior fra dom Joseph Salvador les confessions fetes per la contraria de la Universitat de Santa Maria en quant per si fan junt ab lo oferiment de les coses i utilitats designades en los articles vint, vint-i-un i vint-i-dos d'ells per la dita part altra de la Universitat de Santa Maria en lo present Compromís i Arbitral Judici presentats en diada de vint-i-vuit del propassat octubre i demana que en complir dit oferiment si i conforme és en dits articles declarat sollicitat junt ab lo demés de la equa i recta censura de vostra reverència ésser dita part altra condemnada com demana del millor modo que en dret pot i deu

Altissimus etc.

Serradell presbiterus

Cui quidem schedula per dictos reverendos dominos Arbitres facta provisio sequae Santa Maria de Meià et desember die secudum millessimi septingentenssimi vigessimi octavi vigore facultatis nobis atributae in instrumento compromissi per supramemoratus partes firmato et in presents procesu consulto, comitimus presentem arbitralem causam magnifico Antonius Serra I.V.D. in Villanova de Meyà populato cum que eligimus et nominamus in Consultorem seu Consiliarium Arbitralis Sententiae presents Compromissi faciendae una cum anexis connexis et dependentibus ejusdem, ei que attribuendo facultates et potestates in praedicto instrumento Compromissi nobis elargitae et concessi.

Hieronimus Mestre presbiter et canonicus. Franciscus Camps prsbitero et canonicus

Petrus Ferrer et Trepas presbitero. Josephus Ferrer et de Subirà

Provissa dictis die, mense et anno per supradictos dominos Arbitres et Arbitratores in dicta villa Sanctae Mariae de Meyà

Petrus Soler Notarius et Scriva in his assumptus

Recepta D.D. Honore etc. Portetur et viso providebitur et intimetur

Serra Consulens

Quae fuerunt intimata et notificata dictis die et anno honorabiles Regitoribus mediante bilieto sibi in scriptis dimisso et directo eis que personaliter tradito in dicta villa Sanctae Mariae de Meyà per Dominicum Martinez Nuntium Curia juratum sic referentem et relationem facientem dicto Josepho Serradell Notario substituto meo

SENTÈNCIA.

Los noms de Nostre Senyor Déu Jesucrist i de la sua Puríssima Mare Maria i del Gloriós Sant Antoni de Pàdua humilment invocats.

Nosaltres Geroni Mestre, Francisco Camps, preveres i canonges missionistes de la Iglésia i Monestir de Santa Maria de Meià, Pere Ferrer prevere i Josep Ferrer i de Subirà de la mateixa antereferida vila, Arbitres Arbitradors i Amigables Componedors aixís en lo prosohir com en lo pronunciar, sentenciar i declarar, elegits i nomenats respectivament per lo molt il·lustre senyor Joseph de Salvador, Prior de dit Monestir, de una part i lo honorable Ajuntament de Batlle i Regidors de la Universitat de la precitada mateixa vila de Santa Maria de Meià, de l'altra.

Vist lo acte del Compromís fet i firmat per dites parts en la jornada de vint-i-set de desembre de mil set-cents vint-i-vuit en poder del reverent Emmanuel Bonanat, prevere i canonge, regint la Cúria de la expressada vila i en dit nom Notari ordinari de aquella.

Vist semblantment lo cartell de pregons i crides publicades e fetes publicar per los molt il·lustres senyors antecessors Priors Mates i Jalpí i per lo dit molt il·lustre senyor Prior Salvador i novíssimament ab lo additament en lo peu de aquelles contengut, publicades en la plaça de Santa Maria de Meià als quinze de agost de l'any contat mil set-cents vint-i-cinc, del qual en lo mateix expressat interposà dita Universitat i Ajuntament apellació o recurs en la Real Audiència Civil del present Principat de Catalunya a los motius de ser aquells legius, gravatoris i perjudicials a la dita Universitat i Ajuntament i com a tals haver-se de cessar, revocar, anular i recindir conforme així mateix se'n havia dita Universitat de les anterelatades publicacions de crides apellat i requestat. Al contrari preten la part altra de dit molt il·lustre Prior com a fets ab intervenció i concurrència de legítimes causes, i per ell com a verdader i legítim baró i senyor jurisdiccional de dita Universitat, Ajuntament i particulars de Santa Maria, conforme una i altra de dites pretensions més latament són explicades i deduhides en lo progrés de dita causa de apellació.

Vist més avant los articles i positions per dita Universitat a nosaltres presentats i les declaracions i relacions dels testimonis sobre aquella, presents nosaltres rebuts.

Vist també lo instrument de establiment i emphiteucatió dels termes i territoris de Montsech, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de dita Universitat concedit i otorgat sots diada de divuit de abril de mil sis-cents trenta-quatre junt ab los privilegis dels actuals Regidors de dita Uiversitat a nosaltres presentats i exhibits.

I finalment vist tot lo demás que veurer los quatre sants Evangelis davant nostres ulls posats i aquells ab tota reverència, humilitat i rendiments mirats i adorats.

Pronunciam, sentenciam, arbitram i de consell del infrascrit en lleis Doctor, declaram en lo modo i forma següent.

Antes primerament que del literal contest i tenor dels sobre mencionats Pregons i Públiques Crides i assenyalamment dels Capítols de aquell vuit, deu, onze, dotze fins trenta-quatre, trenta-set fins quaranta, quaranta-dos fins quaranta-sis, quaranta-vuit fins cinquanta-u i dels primer fins al nové del nou additament de elles mateixes conste apertament ésser lezius, perjudicials i gravatoris a dita Universitat i particulars de Santa Maria, no sols per ésser les penes en dits Capítols prefigides, immoderades, excessives, insòlites e inusitades, sinó també per contenir dits Capítols i disposat en ells manifesta implicància i contravenció en alguns statuts i consuetuts i antigues observàncies que de confessió de dites parts té i practica dita Universitat i particulars de temps immemorial.

Atés així mateix que en via de dret no pot lo baró imposar valisament penes immoderades i excessives, ni tampoc sens intervenció de justes causes infringir i revocar les consuetuts i antigues observàncies de sos súbdits, per tenir aquells la virtut de llei essenta i per haver-les jurades en lo ingrés de la assumpció de dites jurisdiccions conforme de expressa confessió de una i altra de dites parts. Jura i confirma la noble part altra en lo ingrés de la possessió de dit son Priorat i dignitat.

Altres semblanment que del sobrecaletat instrument rebut i testificat en poder del discret Pere Serradell, notari públic de Vilanova de Meià, als divuit de abril de mil sis-cents trenta-quatre consta que lo molt il·lustre senyor fra dom Josehp Jalpí i Julià, Prior de dit Monestir i Priorat de Meià, en emphiteusi donà, concedí i establí a la dita Universitat i particulars de Santa Maria de Meià les herbes, pastures, garrigues i abeurades dels especificats cinc termes de Rúbies, Montsech, Peralba, Solanelles i Cabrera; les terres així cultes com incultes dels dits dos termes de Montsech i Rúbies junt ab lo empreu de la concessió de les llenyes i fustes de tots los especificats cinc termes per al propi us, servei i comoditat de dita Universitat i particulars de aquella tan solament ab les reserves i jurisdiccions en dit acte de establiment contingudes i en especial la prestació del anuo cens i quístia de vint-i-cinc lliures anualment pagadores al dit Monestir o a sos molt il·lustres Prelats i Priors com aixís és de veure de la contextura de dit instrument a la qual nos referim.

Atés no menos que de la narrativa del pròxim caletat instrument i de les deposicions dels testimonis per part de dita Universitat en lo present Compromís ministrat consta que lo expressat establiment i emphiteuticació de les coses sobredesignades fou i vui en dia és en evident utilitat del dit Monestir ab la percepció de dit anuo cens i quístia de vint-i-cinc lliures idemés utilitats que li resulten de les reserves en dit acensament aposades i per dits testimonis declarades. Consta així mateix de les declaracions de dits testimonis declarades. Consta així mateix de les declaracions de dits testimonis que lo referit contracte de establiment ha tingut sempre dende sa expressada celebració i per a lo transcurs del temps de aquella de més de noranta anys cumplida i entera observància ab la qual en via de dret és presumptiva la circumstància de la intervenció i concurrència de legítima solemnitat de que enixament resulta la justificació de dit contracte: no solament per la intervenció del pròxim dit substancial requisit de legítima solemnitat, sinó també per concurs i aderència de legítima causa, la qual en si pren encara majors acrecentaments de utilitat i conveniència de dit Monestir ab los novissims oferiments i condonacions que ha fetes dita Universitat al dit Monestir i a sos Priors, i declara en sos referits articles i posicions de elles en ordre vint, vint-i-u, vint-i-dos, ab la acceptació i acontentament de dit molt il·lustre senyor Prior Salvador, com més difusament a part de dits articles i cèdules per una altra part donades i presentades a les quals semblanment nos referim i havem relació.

Per tant i altrament en primer lloc **pronunciam, declaram, arbitram i sentenciam** al dit molt il·lustre senyor Prior fra dom Joseph Salvador condemnam en moderar, corregir i reformar lo sobreexpressat Cartell de Pregons i Públiques Crides en lo preciat dia i any de quinze de agost de mil set-cents cint-i-cinc en dita vila de Santa Maria de Meià publicades, i los especificats i sobre renunciats capítols de aquelles conforme ab la present nostra sentència i declaració, corregim, moderam i reformam en lo modo i forma subsequentment explicadora:

Això és que los primers set capítols de dites Crides quedin en sa firmesa i validat junt ab los demás que en la present no quedaran ab expressa individuació corregits

(8) Que lo capítol vuit de dites Crides quedi com si fet no fos la prohibició en ell expressada, excepte en lo cas i casos que presehesca justa i probable causa i perill de rixes, duelos i altres qualsvols criminalitats, per precaució de les quals ien eminent perill de aquelles podrà tenir lloc tant solament la prohibició de condonació i associació de gent en dit capítol vuit recitada

(10,11,12) Que la prohibició del crim de alcaboteria en lo capítol deu feta i explicada, sols puga ser punida en aquelles persones que tindrà ciència i complicitat de dit delictes i ab les penes ordinàries que lo dret i àrbitre del judicant disposa i declara i no contra los que en dits delictes seran insciens, ni contra dits còmplices ab les penes de dit capítol, sinó ab les ordinàries de dret o de aquelles que declara lo judicant de dits delictes, i ab la mateixa intel·ligència queden modificats los capítols onze i dotze de dites Crides, deixant al ordinari tot lo poder i autoritat per la correcció i punició de dits crímens de fornicacions i alcaboteries, i per optar i precaucionar estos ab los medis més preventius qua ho sian lícits i lo dret dispose.

(13) Que la pena de prohibició de jocs en los dies festius explicada en lo capítol tretze sia moderada com moderam en una lliura tansolament contra los contrafactors de dit capítol.

(14 i 15) Que la prohibició de joc lícit (en dia de festa) i honest en lo capítol catorze feta i declarada, sia i se tinga per revocada i anul·lada i com si feta no fos, de manera que no obstant aquella pugan los particulars de Santa Maria freqüentar per son diversió (tot abús i vici cessant) qualsevols jocs lícits i permesos conforme han fet i practicat fins assí. I en la mateixa conformitat se tenga revocada, anul·lada i cassada (tot abús i vici cessant) la prohibició feta i mencionada en lo capítol quinze sobre lo menjar i veure en les tavernes i hostals.

(16) Que la prohibició del capítol setze sobre la denúncia dels furts que tant solament es prosohesca i haja lloc en los furts graves que de dret dega i estiga obligat lo duenyo per lo bé i utilitat pública o altrament denunciar-los i no en los demás que lo dret o causa pública no l'obliga

(17,18,19) Que la prohibició del capítol disset sobre la inhibició de fer carbó, llenyes i fustes se entenga revocada en tot allò que és vista ser perjudicial a la dita Universitat i particulars de Santa Maria i respecte al propi terme de Santa Maria i de la facultat, empriu i concessió que tenen de temps immemorial de poder fer i tallar aixís carbó com llenyes i fustes per son propi us, servei i comodat en lo terme de Montsech, Rúbies, Peralba, Cabrera i Solanelles; i finalment dita prohibició no deu en res perjudicar lo acensament que de les coses de dits termes té concedit dita Universitat i particulars, i en tot allò que dita prohibició sia contrària al dit acensament se entenga anul·lat i resindit i ab esta intel·ligència deuen ser corregits i entesos los capítols divuit i dinou.

(20) Que la prohibició del capítol vint no procehesca en los casos que los particulars i terratinents del terme de Peralba, Rúbies i Cabrera tingan precisa necessitat de ajuntarse per lo repartiment del Real Catastro o per la solució de altres semblants causes, pues en estos casos i quiscun de aquells a llicència i assistència de los Batlles ordinaris pugan

i sia lícit i permés congregar-se no solament entre ells sinó també en tot allò que tingan interès com és per lo repartiment de dit Catastro, assistir un, dos o tres de aquells per part de tots en la dita vila de Santa Maria ahont contribueixen lo contingent del dit son Real Catastro.

(21,22) Que la prohibició del capítol vint-i-u sobre la privació dels decrets en les alienacions i agregacions i demés contractes de Universitat, queda cancel·lada com si feta no fos, deixant la ordinació de aquella a la disposició de dret i Reals pragmàtiques I així mateix se entenga la disposició i ordinació del capítol vint-i-dos sobre les llicències de tenir Consells o Ajuntaments, reservant en tot a dita vila de poder-lo tenir com antes, en cas (que) cessessin les disposicions de las dites noves Reals Pragmàtiques que sobre això disposen

(23,24) Que la disposició del capítol vint-i-tres sobre la custòdia de les claus dels portals de la vila de Santa Maria o en quant a esta, se dega deixar com se deixa al costum que fins assí de confessió de dites parts se és observat i practicat en dita vila de ajudar los Regidors de aquelles com i de tancar i obrir los dits portals per les urgències i ocurrencies polítiques de dits sos oficis i econòmic regiment de dita Universitat, si i conforme vullen i los aparega als dits Regidors deliberar i ordenar, i així mateix se dega entendre i regular la disposició de l'article vint-i-quatre en ordre a la inhibició de fer i construir portes falses com i de deixar eixir i entrar per aquelles en totes les coses pertanyents al públic govern i administració de dits Regidors i Universitat.

(25,26) Que la pena en quan la ordinació del capítol vint-i-cinc de dites Crides sobre la percepció i prohibició de no poder prendre terres que hagen estat cultivades, sia tansolament les penes moderades contra los contraventors a dita disposició en tres lliures i degan també moderar-se les penes del subsegüent capítol vint-i-sis acerca de fer forats i boteres que iscan a la Coromina del Monestir, i lo llençar brutícies en aquella ab pena solament o ban de deu sous, quan sien dites brutícies en cosa considerable o danyosa a la dita terra o fruits de aquella.

(27) Que la pena del capítol vint-i-set contra los Batlles i Regidors de dita vila sobre la prohibició de poder guiar ni permetre als gitanos de reunió numerosa en dita vila, sinó solament poder fer transit per aquella, sia en quant als dits Batlle i Regidors reformada en tres lliures.

(28) Que la ordinació del capítol vint-i-vuit sobre la privació de poder anar sens llum en les nits per les viles i llocs de les jurisdiccions del Priorat, no se entenga en aquella compresos los pagesos i demés gent i persones de treball que per rahó de la cultura de les terres o reculliment dels fruits de aquelles seran trobats per estes causes de nit en dita vila de Santa Maria, ni tampoc les demés persones que tindran qualsevol altra justa causa i precisió per anar de nit i en dites hores.

(29,30,31) Que la ordinació del capítol vint-i-nou sobre la percepció de donar assistència quan serà demanada per lo oficial, en pena de deu lliures, sia corregida com es corregeix en la reformació de dites penes, però que en lloc de estas pugua lo molt il·lustre senyor Prior o son Batlle de dita vila procehir contra los inhobedients i reticents a dita assistència conforme serà de dret i justícia. I en esta conformitat se entengan corregides i reformades les penes dels subsegüents capítols trenta i trenta-u que disposen sobre les prohibicions de poder cridar VISCA LA VILA o altres semblants

vociferacions de commoció, com i la contracció i convenció dels canvis vulgarment dits sechs, per los quals crims i delictes podrà lo Batlle de dita vila o son llochtinent posehir contra los culpables de dits excessos conforme serà de dret i justícia i no més.

(32) Que en quant a la prohibició de caçar en los mesos de març, abril, maig, juny i juliol en lo capítol trenta-dos (reformada) mencionada, se dega estar a la disposició de les ordres reals que sobre això tots los anys reben del Corregidor del partit i se publiquen en dita vila de Santa Maria, no perjudicant lo dret de dit Monestir, que de poder fer tals prohibicions pugua tenir i competir-li en los termes i territoris de ses jurisdiccions i dominis, exceptuat en lo de Santa Maria en lo qual dega practicar-se com està en lo present capítol declarat i fins assí de confessió de dites parts se és observat.

(33) Que la disposició del capítol trenta-tres de dites Crides sobre la prohibició de pescar en los termes de Cabrera, Rúbies i Montriog, dega entender-se i en quan menester sia, corregir-se, de manera que no sia dita prohibició en detriment ni perjudici del sobreexpressat acensament de dita Universitat i particulars de Santa Maria.

(34) Que la ordinació del capítol 34 acerca de haver de donar una perna de cada senglar que se caçarà o matarà en los termes de les jurisdiccions del Monestir al molt il·lustre senyor Prior o a son Batlle, no se entenga en lo terme propi de Santa Maria de les roques del Montsech en avall, ni tampoc perjudicial ni detractiu al dit acensament.

(37) Que la prohibició del capítol trenta-set de dites Crides sobre la privació de poder tenir los pastors i majorals de les pletes i barraques, dones, se dega entendre de dones males i profanes i no de les demás honrades i bones, per les quals no té lloc lo incurs de dites penes.

(38) Que la prohibició del capítol trenta-vuit acerca la no poder-se valer per les coses civils i criminals de altres oficials que dels de les Corts i Tribunals dels llocs i viles de les jurisdiccions del dit Monestir, dega corregir-se ab la exceptuació de aquells casos que per disposicions de dret és lícit i permés al súbdits comparèixer i fer convenir en altres tribunals com per exemple: en aquelles obligacions garantíes i que hi ha estipulada la renúncia de propi fur i sumissió a qualsevol altres, pues en estos i semblants casos pugant i los sia lícit, no obstant la disposició de dit capítol, usar de son dret i això en qualsevols altres tribunals i estranyes cúries.

(39) Que la prohibició del capítol trenta-nou de dites Crides, en que inhiveix lo treure i reduir a cultura terres algunes dels termes de Montroig, Solanelles i Cabrera, no se tenga prosohir en les terres de les dos pletes que dita Universitat de Santa Maria té i posseheix en dits termes, ans bé que dita Universitat pugua cultivar aquelles sense altro permís dels molt il·lustres senyors Prior de dit Monestir, ni intervenció de aquestos conforme de confessió de dites parts fins assí han sempre practicat.

(40) Que la ordinació del capítol quaranta de dites Crides acerca lo pagar annualment al Monestir dels fruits que se culliran en dits termes de Cabrera, Montroig i Solanelles, delme, primícia i drets de terratge a la dotzena, no se deu comprendre en quan al dit dret de terratge les terres o los fruits de aquelles de les proximament mencionades pletes de dita Universitat, ans bé esta deu ser com és, franca i exempta de dit dret de terratge per rahó de dites dos pletes, com fins assí de confessió de dites parts és estada i és.

(42) Que la pena prefixada en lo capítol quaranta-dos contra los que anticipadament recullen i treuen les garbes dels trossos i camps de les jurisdiccions de dit Monestir antes que los Delmadors o Batlles no hauran delmat aquelles, sia moderada en tres lliures tant solament per considerar-se la que prefigeix dit capítol exorbitant e immoderada, com també segons aprovació de dites parts insòlita e inusitada en dita vila de Santa Maria.

(43) Que la pena de deu lliures imposada als Batlles que no cobren al dit Monestir los passatges, statuida en lo capítol quaranta-tres com a nimiamment rígida i exorbitant i com també isòlita e inusitada, sia llevada i corregida i que en lloc de aquella, essent empero i verificant-se dits Batlles en dita exacció omissos i culpables, que degan esmenar i refer al dit Monestir la efectiva recuperació dels drets de dits passatges, i si dita culpositat és ab dolor i malícia, puga i dega punir-se i castigar-se conforme lo cas, en dret i justícia requerida.

(44) Que la pena estatuida en lo capítol quaranta-quatre de ésser los tocinos que es troben fermats en la Coromina de dit Monestir i de les gallines que també es troben ab dits tocinos fermats, perduts, sia corregida i moderada com (és) notoriament exorbitant i excessiva, i en lloc de aquella, imposada la pena de ban doble de aquell que per semblants coses se posa i acostuma posar en dita vila, junt ab la esmena del dany i gastos que seran adjudicats i deuran satisfer al dit Monestir.

(45) Que la pena estatuida en lo capítol quaranta-cinc de tres lliures contra los que passaran aixís per dita Coromina com per les demás terres i heredats del dit Monestir, tant en persones com en bèsties, sia també com a insòlita i excessiva, moderada al dit ban i pena doble que se acostuna imposar i pagar en los termes i heredats dels demás particulars de dita Universitat, junt ab los gastos, danys i expenses que donarà en dites terres o fruits pendents de aquelles, ben entés que si per alguna o altra casualitat escapava algun animal inculpablement dels poders o guarda de son duenyo, aleshores sols se dega esmenar lo pur dany que ha donat i los gastos de la legítima recuperació de aquest.

(46) Que lo capítol quaranta-sis de dites crides i lo que en ell disposa a cerca de la aigua del Viver i fonts de dit Monestir, se entenga ab la condició que expressa dit capítol de necessitat (de) dit Monestir per lo rec de ses terres de dita aigua i per lo us, servei i comoditat de aquell; però esta causa cessant, això és que dit Monestir no la haja menester ni tinga per lo rec de dites terres, com per lo servei, us i comoditat de aquell haver-la menester, en tal cas se declara que dita Universitat i particulars de Santa Maria pogan usar i servir-se de dita aigua aixís per a rec dels horts i terres de aquells com per les demás urgències i necessitats que tingan dita Universitat i particulars. Ben entés sempre i declarat que lo propi servei, us i comoditat de dita aigua dega sempre preferir com a duenyo de aquella lo dit Monestir, però no los particulars, sian qui sian encara que fossen persones eclesiàstiques que de llicència de dit Monestir faran verdures, hortalícies i altres qualsevols coses en les terres de dit Monestir, pues estos deuran arreglar-se a sa tanda conforme los demás particulars de la dita Universitat en lo rec de dita aigua, sens que pogan pretendrer per esta circumstància prerrogativa alguna de prioritat o antel·lació, no perjudicant ab això lo dret que tingan i pogan tenir los reverents canonges antics i regint la cura i demás residents de la iglésia de dit Monestir lo reg per sos horts de dites aigües. Per la conducció del reg de les quals se declara que pogan los particulars de dita Universitat passar per vora la cèquia per les terres de dit

Monestir sense donar dany algun ni fer mal en aquelles, i finalment se declara que per llevar tota ambigüitat que si un any o altro se esterilitza-se i desseca-se dita aigua del Viver, de manera que no abastàs sinó per los serveis del Monestir i per lo reg de ses terres i que lo continuar en usar de aquella fos en detriment de faltar dita aigua al dit Monestir, dega aleshores cesar i suspendrer dita Universitat i particulars de la servitat, us i serveis de dita aigua fins que este torne a sa pristina fecunditat i a ésser suficienta per a dit Monestir, Universitat i particulars.

(47) Que la ordinació del capítol quaranta-set sobre la gallina que percebeix (el Monestir), se haja de donar de dret de fogatge lo dia de Nadal tots anys per les cases que es fabricaran noves en los termes de Montroig, Peralba, Solanelles, Rúbies i Figuerola, no tinga extensió alguna sobre dit dret contra los particulars i Universitat de Santa Maria per les cases que en avant i per successió de temps podran de nou fer i edificar en dita vila de Santa Maria.

(48) Que la ordinació del capítol quaranta-vuit sobre la prohibició de fer torres, muralles, castells i fossos ni altres fortalícis, queda en la sola prohibició que per ser regalia té de sa naturalesa; però que no se dega entendre de les torres i demás edificis que per necessitat i utilitat o per diversió i recreo de dita Universitat i particulars de ses terres, o per recollir los fruits de aquestes, tenen o tindran fabricades per los efectes antedits i semblants de dita Universitat i particulars, pues en estos, no intervenint la expressada circumstància de regalia, deurà ser en aquells lícita i permesa la construcció de dits edificis.

(49) Que la ordinació del capítol quaranta-nou acerca de no poder tirar ni matar coloms, queda corregida i moderada com se corregeix i modera ab lo incurs de les soles penes de dret i Constitucions de Catalunya que sobre això dispose.

(50) Que la prohibició del capítol cinquanta de dites Crides sobre los bans imposats i estatuïts en dit capítol, no se entenga perjudicial ni detractiva al règimen i govern polític i prerrogatives i facultats que competeixen als regidors de dita Universitat de Santa Maria, especialment sobre lo poder posar bans en les terres de son terme fins a quantitat de cinquanta-nou sous; ans bé esta i les demás (...) I de dita Univesitat quedin i restin (...) i (...) a dita Universitat sens la lesió i disminució alguna, si i conforme sempre i vui en dia ha practicat i usat de dita facultat de posar bans fins al terme de dita quantitat de cinquanta-nou sous; de manera que en tot lo que en això se oposa o puga oposar-se se entenga i dega sobreentendre's corregit, reformat i moderat lo disposat en dit capítol cinquanta.

(51) Que la prohibicio i ordinació del capítol cinquanta ha sobre la inhibició de poser tenir bestiar a conlloc, queda corregida i no se entenga prosohir en quant a dita Universitat i particulars de Santa Maria respecte del seu propi terme i demás sobreespecificats que tenen acensats junt ab les herbes i garrigues de aquelles. Ans de dita prohibició en los antesuposats i expressats termes pugant solament fer-la los regidors de dita Universitat com a duenyos útils en nom de dita Universitat de dites herbes i garriues.

ADDITAMENT DE CRIDES

(1) Que la ordinació del capítol primer del Additament de dites Crides acerca de la prohibició de paraules torpes, injurioses i dehonestes, queda reformada i com si feta no

fos, empero si de dites paraules se origina-se delictes i complicitat alguna, puga i dega dit molt il·lustre senyor Prior actual i sos successors i Batlles, castigar-ho i punir-ho si i conforme serà trobat en justícia i la gravetat del cas requerirà.

(2,3,4) Que la ordinació del pròxim recent Additament sobre lo complir als oficials i ministres del govern i administració política a la redició de sos comptes, dega prosohir i tenir lloc en quant és de dret i disposició Real Pragmàtica i no altrament, i aixís mateix se degan entendre i declarar les ordinacions dels subsegüents capítols tres i quatre de dit Additament de Crides que disposen sobre la sol·licitat, cuidado i vigilància dels Batlles en rondar los termes, viles i llocs de dites jurisdiccions, ni tot allò que la obligació de dit càrrec en dret i justícia los obliga i no altrament.

(5,6,7,8,9) Que les ordinacions del capítol cinc i sis del Additament de dites Crides sobre la prohibició de cornualles i disfrassos, queden corregits i reformats com si fets no fossen, però los oficials de justícia tingan la acció i facultat, com antes, de poder corregir i castigar los excessos que seran dignes de justa punició, resultants dels fets o dites cornualles i disfrassos, en res no perjudicant lo dret baronal. I de la mateixa intel·ligència i declaració se entengan reformats, revocats i abolits los restants últims capítols set, vuit i nou de dit Additament que disposen sobre las prohibicions de poder fer peixar animals i bestiar ab danys i factura del pròxim en horts així propis com aliens, i sobre la inhibició de embrutar i ensuciar los raïms dels ceps per al vitre, com i sobre la captura de le persones que en les nits seran trobades a hores causes i sospitoses en puestos i paratges que pugan donar dany als fruits pendents de les terres, quedant en tot així mateix lo dret baronal il·lès i los Batlles i administrants (de) justícia amb la pristina facultat de poder corregir i castigar los delictes, excessos i criminalitats que per raó de dites coses podran succehir i organitzar-se si i conforme en dret i justícia prosohirà.

Item Pronunciam, sentenciam, arbitram i declaram, i al dit molt il·lustre senyor fra Joseph de Salvador com a Prior sobredit condemnam en haver de estar al contracte del sobreespecificat i calendat acensament i emphyteuticació sí i conforme han estat i observat sos antecessors Priors de dit Monestir. I a la dita vila, Universitat i particulars de Santa Maria, absolem de dita pretensió, ben entés i declarat, que dega dita Universitat i particulars en avant continuar al dit Monestir o sos Priors los sobremencionats censos i quístia i demás drets dominicals al dit Monestir i Priors expectants per rahó de dit acensament junt ab les remissions i condonacions de la palla, molèstia de begudes i drets de joves, aixís units com separats i segons per dit Monestir i sos Prior seran dits particulars i Universitat denanats, si i inconforme dita Universitat se té ofert i pblicat en sos capítols de articles per ella i en lo present compromís, i per molt il·lustre sr. Prior Salvador acceptat en la tela dels actes de dit Compromís, los quals actes i demás papaers per una i altra de dites parts a nosaltres entregats i exhibits i sobremencionats, sian en estos actes de Compromís i Arbitrament cosits o inserats per lo Notari de la present Causa o Judici Arbitral.

Item. Pronunciam, sentenciam, declaram i arbitram que les parts en lo present Compromís mencionades i quiscuna de elles hajan tingut de llohar, aprovar i emologar la present nostra Sentència Arbitral sots les penes en lo dit Compromís aposades, si i de la manera que enlla està declarat.

Item. Pronunciam, sentenciam, declaram i arbitram i a les dites respectives parts condemnam en donar, satisfacer i pagar al consultor infrascrit, o a nosaltres per ell o a ell per nosaltres, de la present nostra Sentència que conforme Constitucions de Catalunya nos és degut expectant, i al Notari també lo salari acostumat, i que la present Sentència sia a les dites parts intimada i notificada.

Ut. Franciscus Camps, canonicus Santa Maria Meyanensis.

Ut. Petrus Terret, presbiter

Ut. Antonius Serra, Doctor en Lleis, exconsultor asumptus praesentis compromissi, seu sententiae arbitralis.

Ut. Hieronimus Mestre, canonicus Santa Maria, presbiter et canonicus Sanctae Mariae de Meyà.

Ut Josepus Terrer et de Subirà.

Lata, lecta, promulgata que fuit huyusmodi Sentencia Arbitralis laudum, et amicabile composio, ac omni et singula in eadem contenta per dictus et suprefirmatos reverendos dominos Arbitres Arbitradores et amicabile compositores in dicto Monasterio Sanctae Mariae de Meyà Prioratus Meyanensis sedentes scilicet unus quisque eorum in una cathedra uti iudices recte iudicantes die tertia decembris anni millessimi septingentesimi vigessimi octavi eam legentibus et publicantibus reverendo domino Emmanuela Benanat presbitero et canonicus regentem curam anumarum prioralis et parroquialis ecclesiae dicti Monasteri de Meyà uti substituto discreti Franciscus Pejoan regia auctoritate Notarius publici villae Castellonis Farfania Arxipresbiterarus Agerense et dicto Josepho Serradell et de Gualdo Notarius dictae Vilaenovae de Meyà uti substituto mei iam dicti Petri Soler apostolica atque regia autoritatibus Notarius publici villae Acrimontis diocesis Urgellenses virtute commissiois dictis substitutis per nos dictos et infrascritos Notarios Pejoan et Soler simul stipulantes et in solidum claudentes facte instantibus, patentibus verbo que requirentibus dictis admodum Itli. Do. Fr. Josephode Salvador Meyanensis Priore, et honorabile Michaela Joanne Verné et Matheus Sala Regitoribus dicta Universitatis dicta villae Sanctae Mariae de Meyà presentibus pro testibus Joanne Camarasa Agricola villae Figuerola de Meyà Prioratus Meyanensis et Benedicto Terrer dictae villae Sanctae Mariae de Meyà, ad ista vocatis et asumptis

Postea vero dictis die mense et anno et in continenti praeinserta arbitralis senencia et promulgatio ad requisitionem dictorum reverendos dominos Arbitrum Arbitratorum, laudaterum et amicabilium compositorum fiut per dictos respectivos nostros dictos et infrascritos notarios Pejoan et Soler simul stipulantium et in solidum claudet intimata et notificata supradictis Adm. Itli. Dno. Meyanensis Priore et honorabilis Regitoribus profatis ibidem ad inventis.

Postmodum vero dictis die mense et anno ac etiam incontinenti. Dictus Adm. Itl. Do. Fr. D. Josephus de Salvador Prior Meyanensis una et dicti honorabilis Michael Verné et Matheus Sala Regitores dictae villae Sanctae Mariae de Meyà noms. Totium Universitatem partibus ex altera, dictis respective nominibus praestata sententiam in generali et unum quodque Capitulum ejusdem sive in espetiali sive in generaliet demum omnia et singula in praedicta sententia contenta et sppecificata medio juramento per ipsos et quamlibet eorum praestito ad Dominum Deum et ejus Sacta quatuor Evangelia manibus suis dexteris scilicet dictus Admodum Itl. Ds. Meyanensis Prior ad pectus possita more sacerdotali, corporaliter tacta in manibus et posse dictorum reverendi

Emmanuelis Bonanat presbiteri et canonici praefati et Josephi Serradell et de Gualdo notarius praedicti uti substituto nostrorum Francisci Pejoan et Petri Soler notarius praeffaorum simul stipulantium et in solidus claudentius laudarunt, emologarunt, aprovarunt, ratificarunt et confirmarunt; convenientes et promittentes pars parti dictis respective nominibus ad in vicem et vicissim praeinsertam arbitralem sententiam et unum quodque ejusdem Capitulum sive in spetiali sive in generali, et demum omnia et singula in praeffata sententia contesta et specificata sub pena in instrumento compromisi inter partes praedictas firmata et supradicta arbitrari sententia chalendata apossita rata, grata, valida atque firmam habere tenere et inviolabiliter observare, eam quae et unum quodque ejusdem capitulum attendent, tenebunt, complebunt et observabunt et contra praedicta vel aliquod et praedictis non facient vel venient aliquo fare causa vel etiam ratione: sine aliqua videlicet dilatione, et absque omni domino, missione et interese alterius partium et suorum partium et suorum respective succesorum super quibus etc. Credatur; et praedictis omnibus et singulis attendentis et inviolabiliter obserbandis dictis respective nominibus obligarunt et obligant una scilicet pars parti ad invicem et vicissim omnia singula bona, jura, redditus, et emolumenta dictor respective Monasterii Dignitatis et Prioratus Meyaeneis et Universitatis et singulorum personarum dictae volla Sanctae Mariae de Meyà mobilia et imobilia habita ubique et habenda etiam quobis modo et jure privilegiata. Renuntiantes ambae partes quantum ad haec omnibus et quibuscumque beneficiis legibus et juribus sibi in his juvantibus quovismodo. Que ferunt acta in dicto Monasterio praesentibus dictis substitutis et praesentibus etiam dictis Joanne Camarasa et Benedicto Terrer pro testibus ad ista vocatis et asumptis.

Vigore suprachalendata sententia de super proxima insertae et continuatae fuit per nos supranominatos Franciscum Pejoan et Petrus Soler notarius sepradictos simul stipulantes et (...) Dictum (...) Processum ad continuandum in praedenti processii causa arbitralis sententia supra in dicta et proechalendata arbitralis sententia exhibita, quorum tenhor unus quot aiam sequitur suo his verbis

Sequitur instrumentum compromissi

Dia vint-i-set de desembre del any mil set-cents vint-i-vuit en el Monestir de Santa Maria de Meià, Priorat de Meià

Atenent y considerant que vuy en dia de treva, la Universitat de Santa Maria de Meià y lo Molt Il·lustre Sr, fra Joseph de Salvador, prior de Meià, senyor i baró de dita vila, ab un cert litigi que ha anys que verteixen entre ditas parts en la real Audiència de Cathalunya que conste de diferents punt, lo qual ja molt temps que tenia turbada la pau, quietut y unió que naturalment deu morar entre senyor i vassalls, tant en lo espiritual com en lo temporal y para evitar y terminar resolutament lo que podria resultar de dit litigi o prosecució del qual.

Per xo, *et alias*, per tots los bons fins que deu y entendre se puga, lo dit Molt Il·lustre Sr. Prior, de una part, y lo Batlle Joseph Terrer y Serradell, Matheu Soler, Joseph Novau y Gaspar Gambander, regidors predichs de Santa Maria de altra, acorden i convenen que totes les qüestions y punts que estan continuats o en qüestió en dita causa, aixís de las Cridas publicadas lo any mil set-cents vint-i-cinch de que verteixen la dita causa, com també del acensament de Montsech que feu lo Molt Il·lustre Sr. prior Jalpí a la dita vila, que també ne segueix altra causa en la dita Audiència, las aclaren y ajunten amigablement *pro equo et bono, et lege naturaliet equitate servata*, los infrascrits canonges Francisco Camps y Geroni Mestre, missionistas; lo reverent Pere Terrer y

Trepat, Joseph Terrer y de Subirà de Santa Maria de Meià y que si los quatre no podian acordar en algun punt o punts, que pujan los dits quatre elegir a un o dos juristepèrits en drets doctors, que acorden y aclaren, als quals *nunc prop tunc* los deixen ditas parts jutges o consultors per a que declaren segons dret lo punt o punts quels deduhiran los quatre demunt dits y elegits, als quals quatre demunt dits y elegits, als quals quatre y al tercer o tercers elegidors (si forte los elegeixen), donan las dos parts ple poder per a terminar totas las qüestions ditas, ab pacte que lo intermedi de temps que se estarà en dit ajust, ninguna de las parts pugan adelantar ni innovar cosa alguna en la dita causa y volent ditas parts que per fer la sentència, declaració o conveni demunt dit y de ditas qüestions, pujan dits Àrbitres o son Consultor sens estrèpit ni figura de judici ministar y veurer testimonis y fer qualsevols provanzas que sian necessàries per les pretensions de las dos parts, a las quals provas prometen estar *ad in vicem* com si fosen realment fetes devant jutge competent, y en las demás solemnitats requisidas, y prometen las ditas dos parts estar al que los sobredits acordaran en pena de dos-centes lliuras barceloneses, pagadores per la part renitent a la part obedient, firmant per això de las penas tot acte de sumissió a qualquier for aixís eclesiàstich com secular. *Etc. ciu etc.. In Quorum* i per a cumplir ab tot lo sobredit, las dos parts obligan tots sos bens mobles e immobles haguts y per haver etc y cas que se haja de sentenciar algun punt o punts per lo tercer o tercers doctors en dret, se haja de fer decretar dita Sentència per las dos parts ab decret de la Real Audiència de Cathalunya a expensas comunas, y en quant a declarar-se per Roma, ho deixen a la voluntat del dit Molt Il·lustre prior.

Et ut praedicta nos dictae partes laudantes et (...) firmamus etc. Haec igitur quae omnia fuerunt acta in Monasterio Sanctae Mariae de Meyà praesente me Emmanuele Bonanat presbitero et canonico curato collegialis et prioralis ecclesiae dicti Monasterii notario ordinario, et praesentibus pro testibus Mariano Besuny et Joanne Soler, ambo subdiaconis et beneficiatis Prioratus Meyanensis ad haec vocatis et assumptis. I quorum propria manu scriptorum fidem ego Emmanuel Bonanat, canonicus et notarius, iam dictus hic me subscribo, et meum quo utor in publicis claudendis quambis ita papiro simplici ab inopiam sigillatae die quarta octovris anni Domini millessimi septingentessimi vigessimi octavi appono sig+num

Concordat cum suo originali

Yta aprovat notarius publicus infrascripto ac scriva etc.

Sequitur certificatio quadam per supranumeratos

Decuriones exhivita etc.

Die sexta novembris anni Domini millessimi septingentessimi vigessimi octavi, in villae Sanctae Mariae de Meyà

Prioratus Meyanensis.

Universis et singulis etc Jo Emmanuel Bonanat, prevere y canonge curat de la iglesia col·legial y prioral del Monestir de Santa Maria de Meià, priorat de Meià, en dit Monestir ordinari etc. Certifico y fas fee que en los quaderns dels comptes de dita vila de Santa Maria de Meià, en lo armari de la Casa de la Vila ben guardats se encontre haver-se arrendat o haver-se tret de arrendament de les Garrigues del acensament de lo any mil set-cents fins lo any mil set-cents y vint inclusive la suma y quantitat de quatre-centes vuitanta-nou lliures, deu sous moneda barcelonesa. Esto és lo any mil set-cents y u, la quantitat de cinquanta-dos lliures, deu sous; en lo de mil set-cents y dos, la quantitat de cinquanta lliures; en lo de mil set-cents y tres, la quantitat de de cinquanta – cinch lliures; en lo de mil set-cents y quatre, la quantitat de catorze lliures; en lo de mil set-cents y cinc, la quantitat de setze lliures; en lo de mil set-cents y sis, la quantitat de trenta lliures; en lo de mil set-cents y set, la quantitat de quaranta lliures; en los tres

consecutius de vuit, nou y deu, no res; en lo any onze la quantitat de vint-i-vuit lliures; en lo any dotze, la quantitat de dotze lliures; en lo any tretze, la quantitat de vint lliures; en lo any catorze, no res; en lo any quinze, la quantitat de vint lliures; en lo any setze, no res; en lo any disset, la quantitat de vint-i-nou lliures; en lo any divuit, la quantitat de trenta-vuit lliures; en lo any dinou, la quantitat de seixanta-viut lliures, y en lo any vint, la quantitat de disset lliures. Los quals partits fan la quantitat y suma dita de quatre-centes vuitanta nou lliures, deu sous, quals partits foren extrets dels denunciats quaderns de les comptes de dita vila per mi dit infrascrit notari, instants y requirents Miquel Joan Berné y Matheu Sala, regidors actuals de dita vila de Santa Maria. Y per a que conste ahont convingue, aixís en judici com fora de ell, jo Emmanuel Bonanat, canonge sobredit, encara que en paper sencillo per falta de sellat, signo la present. Dia catorze dels dits mes y any ab mon acostumat signum.

Concordat cum suo originali

Ita approvat notarius et scriba infrascriptus

ANNEX 6 (capítol 14)

Documents sobre el procés per la propietat de la parròquia de Fontllonga (1761)

DOCUMENT 1

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS. MEIÀ núm. 21

Document de 8 pàgines manuscrites en foli i redactades en castellà. Declaració feta i signada per Josep Camarasa, prevere i rector de l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel de Fontllonga, on explica els fets de l'intent del Prior de Meià de prendre possessió de forma violenta de la dita església. També es fa un recull documental per demostrar que forma part del bisbat d'Urgell.

Universis et singulis huius modi seriem visuris, lecturis, pariterque auditoris atestor indubiamque fidem facio.

Ego Josephus Camarasa prebiter ac rector parochialis ecclesiae Sancti Michaelis Archangeli opidi de Fontllonga diossessis Urgellens oficialatus Balagarii imfrascripta et retroscripta, atque in infrascriptis paginis contenta esse vera, et sunt sequitur.

Día 29 del mes de diciembre de 1760 murió el Rvdo. Pedro Camarasa y Terrer, rector que fue de la Rectoría de Fontllonga, 42 años poco más o menos. Día 30 de dicho mes y año el Rndo. Josep Camarasa, vicario que era de dicha parroquia de Fontllonga fue elegido por ecónomo por el oficial del Oficialato de Balaguer, Doctor Prim, rector de Cubells hasta que el Ilustrísimo de Urgel dispusiese otra cosa y a pocos días fue el dicho reverendo Joseph Camarasa confirmado por ecónomo por el Ilmo. de Urgel. El día 6 de enero de 1761 a la noche uno de los habitantes de dicha parroquia dio noticia al dicho Rndo. Joseph Camarasa que el Prior de Meyá se quería levantar dueño de la Rectoría de Fontllonga. El ecónomo no lo quería creer porque no había visto ni oído decir que el Prior de Meyá hubiese tenido derecho alguno en la dicha parroquia de Fontllonga, no obstante por ser hombre verídico y que se lo aseguró tanto dio algún crédito. El día 7 de enero de 1762 a la mañana después de haber celebrado el santo sacrificio de la misa, el dicho ecónomo cerró las puertas de la iglesia. A la tarde entre dos y cuatro de dicha

tarde de dicho día 7 de enero de 1762 hora muy escusada, dieron noticia al ecónomo que las puertas de la iglesia estaban asitiadas de hombres con armas, acudió el ecónomo y encontró había 8 hombres, 6 con armas y dos sin ellas; no quisieron salir de allí los dichos hombres. Acudió el ecónomo al Sr. Bayle y el Bayle le dio su asistencia acudiendo luego a las puertas de la iglesia y se le resistieron también al Bayle dichos hombres que estaban allí con sus armas, mas viendo esto los estudianticos subieron a las campanas repicando aquellas, salieron las mujeres gritando “Via fora lladres”, salieron algunos viejos de las casas, acudieron los hombres de los campos, cogieron tres de aquellos hombres con las escopetas, los otros se escaparon y pusieron presos los tres. En cuyo tiempo que pasó un cuarto de hora poco más o menos, acudieron el Prior de Meyá con tres sacerdotes más, un herrero, otro hombre con un (ju...) que dixerón llevaba rellas, una barra de hierro, un martillo y también cosas de comer; un Notario y un otro hombre demostrando el ánimo tan (ayr...) como si lo querían pasar todo a fuego y sangre. Se vistieron para entrar en la iglesia y viendo la gente semejante atrevimiento se amotinaron la gente del lugar, que fue un milagro como no sucedieron incidentes, sino que el Bayle con su prudencia y discurso procuró no sucediesen semejantes desgracias. Intentaron varias veces y fue tanta la resistencia de la gente del lugar, que les fue preciso retirarse aquella gente en su territorio, y retirados que fueron dio noticia al Obispo de Urgel de lo que estaba pasando, y el Obispo de Urgel mando al ecónomo que si volviesen otra vez (como de varias veces) y querían invadir dicha iglesia que les pusiesen presos aunque fuese el mismo Prior, llevarles presos en Tremp a su disposición. El Prior de Meyá no obstante que no tenía derecho alguno en dicha parroquia ni posesión de aquella no reparó en sacar de su curia letras conminatorias de excomunión contra algunos particulares de la parroquia de Fontllonga sin tener jurisdicción en dicha parroquia y las publicó por todo su Priorato y cuando el ecónomo lo supo dio de esto noticia al Ilmo. de Urgel y el obispo sacó de su curia otras letras diciendo de nulidad a todas aquellas censuras y contradiciendo a todos aquellos procedimientos y mandó al ecónomo los publicase por tres días calendos en su parroquia de Fontllonga como se ejecutó, cuyas letras se retornaron en la curia de Urgel y puso suspensión de toda función eclesiástica en dicha parroquia a todos los sacerdotes de dicho Priorato hasta que se le hubiese dado satisfacción. El Bayle del lugar de Fontllonga dio parte al Sr. Gobernador de Lérida y al Capitán General de Barcelona. El Ilmo. de Urgel acudió al Gobernador de Lérida, quién mandó al Bayle de Fontllonga darse todo auxilio al ecónomo de dicho lugar y que fuese bien guardada dicha iglesia de Fontllonga y que si convenía un piquete de soldados los remetería. El Ilmo. de Urgel acudió también al Capitán General de Barcelona quien escribió al Sr. Prior de Meyá corrigiéndole de semejantes excesos y tumultos y que daría parte a quién se hubiese de dar sino se abstenía.

Otro si, que des de el año 1714 hasta el año 1765, todas las partidas de bautismo que hay en los libros de dicha parroquia que importan más de 500, en todas consta y dice Bisbat de Urgell.

Otro si, que en el año de 1679 en donde empieza otro libro de bautismos (y no hay otros por que se quemaron según relación de los hombres viejos), dice y consta Bisbat de Urgell y después de estas partidas hay seguidas otras partidas que no dice ni Bisbat de Urgell ni de otra jurisdicción y después de estas hay algunas partidas de bautismos que dice Priorat de Meyá, aunque son pocas, y de aquellas partidas que dice Bisbat de Urgell se hallan muchas que borraron Bisbat de Urgell y sobre la línea pusieron Priorat de Meyá, pero se lee claramente que dice Bisbat de Urgell.

Otro si, que en las sobredichas partidas de bautismo se hallan pasados de 50 decretos puestos por los Señores Obispos de Urgel o sus visitadores en cuanto a gobierno espiritual de dicha parroquia.

Otro si, que en los libros de matrimonios se halla de la misma suerte que en los libros de bautismos que dice Bisbat de Urgell desde el año 1714 hasta el año 1765 todas la partidas dicen Bisbat de Urgell con sus decretos de los obispos de Urgel o sus visitadores, y pasan más de 40 decretos tanto en los respective lugares de las partidas de matrimonios como en sus respective lugares de las partidas de los muertos.

Otro, que los carteles de visita se hallan en la dicha parroquia todos son de de los señores obispos de Urgel.

Otro, que los estudiantes que se han ordenado en dicha parroquia de Fontllonga, todos se han ordenado por el obispo de Urgel como a diocesano del obispado de Urgel; consta de sus respective (...tillas) de aquellos como son el Rndo. Jaime Camarasa, ya difunto de edad de 78 años; del Rndo. Miguel Casanoves rector actual de Sarroca de Bellera, obispado de Urgel, de edad de 76 años; del Rndo. Francisco Camarasa ya difunto de edad de 88 años; del Rndo. Francisco Codó de edad de 45 años; del Rndo. Pedro Codó de edad de 43 años; del Rndo. Pedro Camarasa de edad de 78 años; del Rndo. Joseph Camarasa, rector actual de la Parroquia de Fontllonga, de edad de 45 años.

Otro, que la rectoría de Fontllonga siempre la ha dado el obispo de Urgel por haberlo visto así y haberlo oído decir, y como consta de uno que se llamaba Vilar, el obispo de Urgel le dio la rectoría de Fontllonga, consta en la Curia de Urgel y esto lo sé porque he visto relación del notario de la Curia de Urgel, en poder del secretario del obispo Dn. Francisco Cathalan. Después de éste entró rector de Fontllonga Ermingau de Riu, que según he oído decir fue rector 32 años, el obispo de Urgel le dio la rectoría, consta en la Curia de Urgel. Después de éste entró un tal Joseph Minoves, el obispo de Urgel le dio la rectoría de Fontllonga, consta en la Curia de Urgel también en los libros de cura de la misma parroquia con letra de la mano del mismo Dr. Minoves. Este Dr. Joseph Minoves, con beneplácito del obispo de Urgel, permutó la rectoría con el Rndo. Jaime Doll, la permuta se pasó en la Curia de Urgel sede vacante, consta en la Curia de Urgel y también de letra del mismo Rvdo. Jaime Doll en los libros de cura de la parroquia de Fontllonga. Este Rvdo. Jaime Doll permutó la Rectoría de Fontllonga con el Rvdo. Pedro Camarasa y Terrer, la permuta se pasó en Curia de Urgel, consta en la Curia de Urgel y también de sus letras que he visto de permuta que *per obitum* del Rvdo. Pedro Camarasa y Terrer. El obispo de Urgel a su tiempo plantó edictos en las puertas de dicha iglesia parroquial de Fontllonga publicando los concursos para exámenes de dicha rectoría, cuyos concursos se tuvieron en la parroquia de Suterraña oficialato de Tremp, observando todo lo dispuesto por el Concilio de Trento y dio la rectoría al Rvdo. Joseph Camarasa rector actual de dicha parroquia de Fontllonga. Tomo éste posesión de dicha rectoría el día 9 de febrero de 1761.

Otro, que el mismo rector actual ha oído decir a los más viejos de dicho lugar de Fontllonga que ellos habían oído decir que en tiempo pasado habían los señores de Meyá cometido semejante invasión en la iglesia de Fontllonga como la que sucedió el año de 1761, y que fueron investidos y perseguidos hasta la fin o ralla del terreno de dicho lugar.

Otro, que todos los beneficios se han fundado en dicha parroquia de Fontllonga, son y ha estado por decreto del Obispo de Urgel o su Vicario General.

Otro, que en todos los libros de dicha parroquia no haya habido más que un excomulgado y este fue excomulgado por el Obispo de Urgel y por el decreto de la censura.

Otro, que el gobierno espiritual de dicha parroquia de Fontllonga siempre he visto ha sido por el Obispo de Urgel como consta también de los ordinarios o libros de dicha iglesia en sus títulos que dice Bisbat d'Urgell.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro que pone escritos los cofrades o hermanos de la Cofradía del Rosario, y es del año 1651 y dice en su principio *Diocessensis Urgellens*, con decreto de los visitadores de Urgel.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro en que se contienen escritos los cofrades o hermanos de la cofradía o hermandad de la virgen y mártir Santa Bárbara, con decretos de los señores visitadores de Urgel en el principio del libro disponiendo las obligaciones tienen dichos hermanos con otros.

Otro, que en dicha iglesia se halla un libro en que se contienen las definiciones de cuentas de la administración de los bienes de la cofradía o hermandad del Arcángel San Miguel, y es dicho libro del año 1694, en donde dice en el principio del libro Bisbat de Urgell, con varios decretos de los visitadores del obispado de Urgel.

Otro, que además de los referidos arriba decretos, hay otros también decretos de los señores obispos de Urgel como es del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Simeón de Guinda, obispo de Urgel. Diferentes decretos del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Jorge Curado, obispo de Urgel. También se hallan otros decretos del Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Fr Sebastián de Victoria, obispo de Urgel. También se hallan decretos de Ilmo. y Reverendísimo Sr. Dn. Francisco Cathalán de Ocon y además de estos se hallan otros decretos de los Vicarios Generales de Urgel. También se hallan en los papeles de dicha Rectoría de Fontllonga autos firmados por todos los habitantes de Fontllonga de vendas que en el tiempo han hecho los Piores de Meyá, en cuyos autos dice en sus respective lugares de dichas autos Bisbat d'Urgell, confesándolo los Piores de Meyá.

Et ut predicáis in supra dictis scriptis et retroscriptis, tam in dicto, quam extra iudicium plena ad hibeatur fides. Ego supra dictus et rettroscriptus Josephus Camarasa, Presbiter ac rector Parrochialis Ecclesie Sancti Michaelis Archangeli opidi Fontllonga. Diocessensis Urgellens oficialatus Balagary

hic me subscribo et meum quo in publicii claudndis utor appono Signum +

DOCUMENT 2

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 20

Document manuscrit de 15 pàgines, redactat en castellà i sense data. És l'informe fet per la Cúria Eclesiàstica del Priorat de Meyá en que es prova de forma molt documentada que l'església parroquial de Fontllonga està dins el Priorat de Meià i el prior és el rector de la dita església i per aquesta raó te dret a nomenar el vicari. En contraposició al que ha fet el bisbe d'Urgell, quan en morir el rector de la mateixa, n'ha anomenat el seu substitut. .

Manifestación del derecho que asiste al Muy Ilustre Prior de la Iglesia Prioral de Santa María de Meyá de la orden de San Benito, de ningún obispado, para proveer de cura en la iglesia parroquial del lugar de San Miguel de Fontllonga, del distrito del mismo Priorato, con motivo de haber muerto Pedro Camarasa presbítero que regía la cura de almas de la expresada iglesia.

El derecho que asiste al dicho Muy Ilustre Prior, se hace constante si se atiende que el Prior expresado y su Priorato no está sujeto a Ordinario alguno del presente Principado, sí que lo está inmediatamente a la Santa Sede, según Bullas Pontificias, teniendo territorio separado y distintas iglesias sitas dentro los límites de su territorio, sujetas a su ordinaria jurisdicción y en las que de muchos siglos a esta parte ejerce jurisdicción cuasi episcopal plena, la que ha aprobado repetidas veces la Santa Sede sin oposición de Ordinario alguno. En tanto que como a tal prelado districtual tiene su curia Eclesiástica, convoca sínodos, visita las iglesias de su Priorato y distrito, y en ellas destina clérigos para el ejercicio de cura de almas, los que aprueba para este fin, concede dimisorias a sus súbditos, para órdenes etc. y en una palabra, es tenido y reputado por otro de los Ordinarios eclesiásticos del Principado, con ejercicio de jurisdicción cuasi episcopal plena dentro de u territorio i iglesias en esta sitas.

La expresada exención y inmediata sujeción a la Santa Sede, que goza el Prior de Meyá, es constante en derecho que puede concederla el Papa, limitando la potestad de los Ordinarios y sus territorios, separando y dividiendo estos, y dar y constituir propio y separado territorio a prelados inferiores a los obispos. De forma que aunque la potestad y jurisdicción episcopal de derecho común no compita a prelado alguno inferior que no sea obispo; con todo, por especiales privilegios de la Santa Sede, gozan la cuasi episcopal muchos abades, y otros, como lo manifiesta la experiencia y confirman varios textos del Derecho Canónico. Y como lo que se adquiere por privilegio, se adquiere también por prescripción. De aquí es que aunque no conste de privilegio apostólico a favor del Priorato de Meyá para la omnímoda jurisdicción cuasi episcopal que posee el prior en las iglesias sitas dentro los límites de su territorio, a causa de que con las calamidades del tiempo, guerras, turbaciones, y cuestiones pasadas, se han perdido muchos títulos convenientes a la citada Dignidad Prioral, sus prerrogativas y jurisdicción, tiene al menos en el Muy Ilustre Prior de Meyá la prescripción a favor de la omnida jurisdicción cuasi episcopal, que con todos sus derechos ejerce de muchos siglos a esta parte en todo el distrito de su Priorato y las iglesias sitas dentro su distrito con aprobación de la Santa Sede y tribunal de la Sac. Rot.

Esto supuesto como y que según derecho, cuando en orden a la adquisición de la jurisdicción de la jurisdicción episcopal, o cuasi concurren títulos y enunciativas antiguas, que van acompañadas de la inmemorial prescripción, esta es tal caso mas es interpretativa *titulorum paecedentium*, que *novi juris inductiva*; en cuyo caso basta probarse la observancia aunque no conste de los requisitos de la inmemorial que es constante (por lo que después se dirà) tener a su favor el Muy Ilustre Prior de Meyá en justificación de la jurisdicción cuasi episcopal plena, que le compete en todo el distrito de su priorato y iglesias dentro de éste sitas. Que la jurisdicción cuasi episcopal plena con todos sus fueros y territorio propio y separado pueden preservar los prelados inferiores a los obispos, no solo *comulative cum episcopo*, sino también *privative* al mismo obispo, lo expresan varios textos del Derecho Canónico en cuyo caso la tal jurisdicción y potestad no se reputa por delegada, sí por ordinaria, *et non secundum quid, ime simpliciter et absolute*. Y por esto semejantes prelados, *venirent absolute nomine ordinarii et Diocessani*. Y pueden en sus súbditos todo aquello que los obispos

en los suyos. Por manera que entre ellos y los obispos no se halla diferencia alguna, *in hix quae sunt potestatis jurisdictionales*.

Supuestos estos principios y pasando a la justificación de la expresada jurisdicción cuasi episcopal plena que compete y ejerce el Muy Ilustre Prior del Monasterio de Santa María de Meyá en todo su territorio y iglesias dentro del mismo sitas. Se pone por principal fundamento el auto de donación, unión y incorporación que hizo de distintas iglesias al Monasterio antes de abad y monges de Santa María de Meyá de orden de San Benito el Muy Ilustre D. Armengaudó Polleno archidiácono de la Santa Iglesia de Barcelona, en el año 1095 el día séptimo de las calendas del mes de febrero, en el año del rey Philipppo, de que por el autentico testimonio en el Archivo del mismo Monasterio, en cuyo auto individual el citado Ermengaudó hijo del grande monarca, eo rey, las iglesias de que hacía donación, unión y incorporación al referido Monasterio, seleen las siguientes palabras: *Dono omnes ecclesias de cunctis honoribus quae dudum fuerant de meis genitoribus = cum directis ejusdem ómnibus. = De Fontelongo easdem ecclesia, suasque voces et pertinencias etc.* como de todo mas por extenso es de ver del citado auto. De cuyo tiempo poseyó el Monasterio predicho las iglesias en el citado auto continuadas, como a unidas y incorporadas.

Es constante que la Dignidad Abacial y Mongías, de que en tiempos pasados constaba el Monasterio de Meyá, a causa de los contratiempos y menoscabos de rentas, fueron suprimidas y subrogada, eo exigida en su lugar la Dignidad Prioral, que al presente y de tiempo inmemorial se halla en dicha iglesia y Monasterio en seguimiento de cuya supresión los Piores que después sucesivamente se han seguido y obtenido el dicho Priorato, han disfrutado toda la jurisdicción cuasi episcopal plena que en los siglos anteriores ejercían los abades del explicado Monasterio en todo su distrito y iglesias de su territorio, como a mas de ser notorio la comprueba de información *ad futuram rei memoriam*, recibida por ante Pedro Serradell, Escribano Apostólico y Real de Villanueva de Meyá a diez i siete junio del año 1642. Y como según derecho supuesto la unión y incorporación de iglesias y parroquias a un monasterio sea el principal párroco de ellas el principal prelado del Monasterio. De aquí es que siendo el Muy Ilustre Prior del Monasterio de Meyá el principal prelado de éste, por haberse subrogado en lugar de la dignidad abacial que en un tiempo pasado había en el mismo Monasterio. Es hoy día del Muy Ilustre Prior del consabido Monasterio el principal párroco de las iglesias a éste incorporadas. Y en su consecuencia al mismo pertenece providenciar de párrocos, eo vicarios, que en su nombre ejerzan la cura de almas y ministren el pasto espiritual a los vecinos de sus respectivas parroquias. Y respeto de que según costa del enunciado auto de donación y incorporación, sea de la iglesia parroquial del lugar de San Miguel de Fontllonga, otra de las dadas, unidas y incorporadas al Monasterio antedicho, al Muy Ilustre prior de éste i no a otro pertenece al presente providenciar de párroco o vicario para dicha iglesia vacante.

Este derecho del Muy Ilustre Prior parece tan indubitado, que lo califican de cierto los hechos que se van a ponderar. En el año 1205, hallándose sin vicario que ejeciese la cura de almas de la iglesia parroquial de Fontllonga, Beltrando primero de este nombre, abad del Monasterio de Santa María de Meyá, con consentimiento de sus monges, concedió el ejercicio de cura de almas de la iglesia parroquial de Fontllonga, eo constituyó en vicario de ella a Arnaldo, clérigo, reservándose dicho Abad para sí cierta porción de frutos como así parece del auto de dicha nominación, que en forma auténtica para en el archivo del citado Monasterio, y se halla producido en los autos de esta causa, que en años pasados se siguió en la Curia Romana a instancia del Prior de Meyá sobre la provisión, eo nominación de vicario de la citada iglesia parroquial de Fontllonga.

Y habiendo acontecido después en el año 1458, con ocasión de las guerras de aquellos tiempos una total devastación y ruina del pueblo de Fontllonga, Guillen Rossell, presbítero que en aquel año regia la cura de almas de aquella iglesia, no pudiéndose mantener en ella por haber quedado inhabitado el pueblo i incultas las tierras, renunció el expresado Rossell al vicariato de ella en mano de Pedro primero, Prior que en aquel tiempo era del Monasterio de Santa María de Meyá, como de su renuncia consta por auto que para en el proceso de la causa que se siguió en la Curia Romana y de ello se encuentran notas en el Archivo del Monasterio y Cabildo del mismo cuyo auto pasó por ante Antonio Buniol, presbítero y Escribano de la iglesia parroquial de Santa María de Meyá a 8 del mes de setiembre de 1458.

En seguimiento de la explicada renuncia y atendidos los motivos de ella, en el año siguiente 1459, el ya citado Prior, considerando que en lo venidero podía reedificar-se el lugar de Fontllonga y que en este caso quedaría aquella iglesia sin el debido servicio, incorporó el ministerio espiritual de ella, eo el ejercicio de cura de almas al Cabildo de canónigos de Santa María de Meyá, con la obligación de los dichos canónigos por si, eo por sus vicarios, ejerciesen la cura de almas de la iglesia de Fontllonga, percibiendo los réditos y frutos de ella. Y para el caso que los vecinos de Fontllonga reedificasen sus casas y volviesen a habitar en dicho pueblo, se reservó el Prior predicho, que siempre que bien le pareciese bien pudiese él y sus sucesores poner vicario en dicha iglesia, señalando cierta porción de réditos; como parece del auto de dicha unión, eo incorporación, que pasó a los 19 del mes de diciembre de 1459, de que para testimonio auténtico en autos de la causa sobre referida, que vertió la Curia Romana.

Supuesta la incorporación expresada del vicario de la iglesia parroquial de Fontllonga, a favor del Cabildo de Santa María de Meyá, este después de haber cuidado por si de la citada cosa, en el año de 1477, a los 28 marzo, con auto que pasó ante el citado Buniol, con consentimiento de Juan segundo de dicho nombre, Prior que era en aquel año del Monasterio de Santa María de Meyá, constituyó en Vicario Conductivo de la iglesia parroquial de Fontllonga a Pedro Carbonell presbítero, porque en nombre de dicho Cabildo ejerciera la cura de lamas en dicha parroquia, como parece por el testimonio contenido de dicha nominación, que para en autos de la causa predicha que vertió en la Curia Romana sobre la provisión de la misma parroquia. En el año 1547 a los 9 abril, el Cabildo de la iglesia de Meyá, con consentimiento del Muy Ilustre Prior que entonces era, constituyó en Vicario *ad nutum* de la iglesia parroquial de Fontllonga, el reverendo Antonio Grau, presbítero, como así parece por el auto que pasó en dicho día y año por ante Francisco Carbonell Escribano de la Curia Eclesiástica del Prior de Meyá, cuyo Manual de número 4 para en el Archivo del Cabildo de la citada iglesia.

A los 23 marzo de 1584, los canónigos del Monasterio de Santa María de Meyá constituyeron en Vicario Conducticio *ad natum* de la iglesia parroquial de Fontllonga a Juan Espanya, presbítero, como parece con auto que pasó en dicho día y año por ante Antonio Novell, presbítero, cura de los lugares de Argentera y Gàrsola y como tal Notario Apostólico, cuyo Manual es guardado de número 26, para en el Archivo del citado Cabildo. La explicada unión temporal de la parroquia de Fontllonga a favor del Cabildo de Santa María de Meyá como prueban los libros de Bautismos, Óbitos, i Desposorios de la iglesia parroquial de Fontllonga des de el año 1617, hasta el de 1631, siendo Vicario de dicha iglesia por el citado Cabildo, Joseph Rossell, presbítero, que se hallan custodiados en el Archivo del mismo Cabildo: En el que también se hallan los libros de bautismos, Confirmaciones y óbitos de la enunciada parroquia por los respectivo a los años 1631, 1632 y 1633, en cuyos años servía también la citada iglesia de Fontllonga como a Vicario Conducticio del ya dicho Cabildo, Rossell: De que

también para certificaciones en la causa ya dicha que se siguió en la Curia Romana. En cuyos autos se halla también certificación de cómo el reverendo Benito Terrer, presbítero, en calidad de Vicario General por el muy Ilustre Dn. Joseph de Jalpí y Julià, Prior del Monasterio de Santa María de Meyá, visitó la iglesia parroquial del lugar de Fontllonga el día 29 de mayo 1633.

En los autos de la ya citada causa que vertió en la Curia Romana, se halla también testimonio de una querrela o queja judicialmente hecha por el Promotor Fiscal de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, contra el reverendo Juan Badía, presbítero, como a visitador nombrado por el Muy Ilustre Cabildo de la Seo de Urgel en sede vacante, a cusa de haber el citado Badía atentadamente visitado la iglesia parroquial de Fontllonga a los 4 del mes de julio 1633; siendo como era dicha parroquia de la jurisdicción del Muy Ilustre Prior del Monasterio de Santa María de Meyá. A cuya queja se siguió formal renuncia de la citada visita que de ella hizo el mismo Badía a los 22 del mes de julio del citado año, con motivo de haberse cerciorado el enunciado Visitador que la iglesia parroquial de Fontllonga era de la jurisdicción del Muy Ilustre Prior de Meyá, como de tal renuncia consta en autos de Pedro Marqués, Escribano Apostólico y Real de la ciudad de la Seo de Urgel, de que también para testimonio en los autos de la causa ya dicha que se siguió en la Curia Romana.

A los 6 de mayo 1653, fueron expedidas letras de la Curia Eclesiástica de del Priorato de Santa María de Meyá y practicados otros procedimientos judiciales a instancia del Muy Ilustre Prior y del Regente de la cura de almas de la parroquial de Fontllonga, contra Bartolomé Camarasa, Blasi Porta y otros particulares de la citada parroquia para que pagasen a los instantes el diezmo de ganado y lana, como parece del Manual de la referida Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, que empezó en el año 1649 y acabó en el de 1658, que se halla guardado en el Archivo del Cabildo del citado Monasterio. En el año 1656, a los 23 del mes de mayo, el reverendo Pedro Juan Molner, presbítero y canónigo del Monasterio de Meyá, Vicario General y oficial por el muy Ilustre Prior de aquel, hallándose vacante el vicariato de Fontllonga por muerte del reverendo Tomás Andreu, presbítero, constituyó en ecónomo de dicha parroquial al reverendo Lucas Nedera, presbítero. Y consecutivamente por el mismo Vicario General, a los 26 del citado mes y año fueron de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá despedidas letras citatorias por concursos al vicariato vacante de la iglesia parroquial de Fontllonga. En el año 1661, a los 23 del mes de noviembre, hallándose vacante el Vicariato de la ya citada iglesia por muerte del reverendo Pedro Garreta, vicario de la misma, el enunciado Pedro Juan Molner, presbítero en los nombres y con las autoridades arriba referidas, constituyó en ecónomo de la predicha parroquia a Miguel Serra, presbítero, como todo parece del registro de la citada Curia Eclesiástica, que empezó en el año 1655 y acabó en el año 1672, que se halla recondido y aguardado en el Archivo del citado Cabildo de Meyá.

Confirman la jurisdicción espiritual y cuasi episcopal plena que compete al Muy Ilustre Prior del Monasterio de Santa María de Meyá en la iglesia parroquial de Fontllonga, los muchos y repetidos actos de visita que en distintos tiempos han practicado en ella los Muy Ilustres Piores por si, eo por medio de sus visitadores, como son en los años 1634, 1636, 1637, 1638, 1639, 1641, 1642, 1647, 1653, 1654, 1656, 1657, 1659, 1662, 1665, 1671, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1681, 1682, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1702, 1703 y 1705. Como todo consta de los registros de la Curia Eclesiástica del priorato de Meyá, que para en el Archivo del Cabildo del mismo Monasterio.

Comprueba lo mismo la partida que se halla anotada en el registro de Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá correspondiente al año 1707, que también se halla en el citado Archivo del que consta que a los 12 de febrero del citado año se despachó edicto instando Francisco Camarasa, acólito, natural de Fontllonga para ser promovido al subdiaconato. Lo mismo justifican los sínodos celebrados en distintos años en el Palacio Prioral del Monasterio de Santa María de Meyá, convocados por los Muy Ilustres priores del dicho Monasterio, a los cuales consta haber sido convocado y haber asistido a ellos el Vicario, eo regente la cura de almas de la de la parroquial de Sant Miguel de Fontllonga. En el sínodo que fue celebrado en las calendas de Mayo del año 1310, consta haber asistido en él, Lorenzo Novell, Vicario de la citada parroquial. En el que se celebró a los dos de las calendas de mayo del año 1454, consta haber asistido Guillermo Rosset, Regente la cura de almas de la parroquial de Fontllonga. En otro celebrado el día primero del mes de mayo de 1570, consta haber asistido Arnaldo Pena, Vicario de la parroquial de Fontllonga. Así mismo habiéndose convocado otro a los 24 del mes de abril del año 1647, consta haber asistido a él, el reverendo Francisco Nou, como Vicario de la predicha iglesia, como así parece de los autos de dichos sínodos, que paran en un libro intitulado *Lucerna Ecclesiae Collegiata Monastery Beatae Mariae de Mediano*, que se halla recondido y guardado en el Archivo de la misma iglesia.

Corroboran lo hasta aquí ponderado los autos procesales de la causa y pruebas hechas en ella, que el Muy Ilustre Dn. Joseph de Jalpí y Julià, Prior del Monasterio de Santa María de Meyá, junto con el Vicario, eo regente la cura de almas de la parroquial Iglesia de San Miguel de Fontllonga, en el año 1641 siguieron en la Real Audiencia de Barcelona, contra Bartolomé Camarasa y otros particulares de la citada parroquia, en autos de Juan Pi, escribano Real y las dos sentencias conformes que sobre dicha causa se dieron, a los 5 de mayo del citado año, la una, y la otra de 13 de junio 1647 la otra, y del decreto de ejecución que en seguimiento de ambas sentencias fue sobre dicha causa proveído a los 27 de junio del mismo año, a favor del citado Muy Ilustre Prior y Vicario, y contra los dichos particulares de la parroquia de Fontllonga, de cuyas sentencias y decreto de ejecución se hallan testimonios guardados en el Archivo del Monasterio.

Comprueba plenamente todo lo hasta aquí allegado y documentos que se han cotado, la sentencia de la Sagrada Rota *coram R.P.D. faia luna decima septima martii 1664*, con la que fue declarado ser de ningún valor la pracia apostólica que impetró Domingo Vilar, presbítero, del Vicariato de la parroquial de San Miguel de Fontllonga districtual del Priorato de Meyá, con el falso pretexto de ser dicho beneficio collativo y sujeto a concurso respecto de haber hecho constar por párroco del Muy Ilustre Prior y canónjía del Monasterio de Santa María de Meyá, que el vicariato de dicha parroquia era Vicario Conducticio *a movible*. Y que dicha iglesia parroquial era unida e incorporada a dicho Monasterio. De cuya rotal sentencia consta también, que por el Muy Ilustre Prior del Monasterio predicho, con consejo de sus canónigos, a los veinte mayo 1656 fue deputado en vicario a movible de la misma parroquia Lucas F. como a unida e incorporada de muchos siglos, y desde el año 1095 al Monasterio de Santa María de Meyá. En la misma Rotal sentencia se hace también mención, que en el mes de julio del año 1657, cierto clérigo Pedro F. fue intruso en la posesión de la citada parroquial iglesia de Fontllonga por provisión apostólica, habiendo precedido dicho concurso por ante el ordinario de la Seo de Urgel. Y que introducida causa contra dicho Pedro F. en el tribunal de la Sagrada Rota, fue sentencia proferida del mismo Pedro F. Y que seguida la muerte de éste en aquella razón, el Vicario General del Muy Ilustre Prior de Meyá, según costumbre y inmemorial consuetud, deputó en Vicario de la citada parroquial

iglesia a Miguel F. para ejercer la cura de almas en ella, durante beneplácito. En consecuencia de todo lo que fue con la misma Rotal Sentencia declarado, que dicha parroquial iglesia de Fontllonga no era título o beneficio collado, si que era unida e incorporada al dicho Monasterio, y que el párroco de ella es el Prior expresado y que el Vicario de ella tenía únicamente el ejercicio de la cura de almas y en su consecuencia que la provisión de dicho curato no debía llamarse a concurso, sino solamente hacerse nominación de vicario por el Muy Ilustre Prior de Meyá, como así todo parece y mas por extenso de la citada Rotal Sentencia, de que se guarda testimonio en el Archivo del Monasterio.

Se añade por conclusión de todo lo dicho que a los 5 de mayo de 1664 se despidió breve ejecutorial de la Curia Romana a favor del Muy Ilustre Prior y canónigos del Monasterio de Meyá, contra el antedicho Domingo Vilar, presbítero, intruso en la iglesia parroquial de Fontllonga, a efecto de liquidar los frutos malamente por aquel percibidos de todo el tiempo que detuvo dicha parroquial iglesia. Así mismo fue despedido otro breve ejecutorial de la misma Curia Romana a los 9 de mayo de 1664, instando los mismos Muy Ilustre Prior y canónigos, contra el citado Domingo Vilar, a efecto de cobrar las costas ocasionadas en la prosecución de la causa introducida en la ya dicha Curia Romana por su intrusión en la parroquial iglesia referida, de cuyos breves paran testimonios en el Archivo de la Curia Eclesiástica del Priorato y Monasterio de Santa María de Meyá, y se hallarán originales siempre que convenga en la Curia Romana y autos de dicha causa.

Por todo lo que parece indubitado el derecho que asiste al Muy Ilustre Prior del Monasterio de Meyá para providenciar como a ordinario, y Prior del Monasterio referido, de Vicario para la iglesia parroquial de de San Miguel de Fontllonga, otra de la de su distrito, actualmente vacante por muerte del reverendo Pedro Camarasa, presbítero, y por ser la mismo tiempo la misma parroquial iglesia unida e incorporada a su Monasterio, y en este concepto ser el Muy Ilustre Prior el cura propio y principal de aquella. Y en consecuencia parece también no tener derecho alguno el Sr. Ilmo. de la Seo de Urgel para lo referido, ni para ejercer otros actos de jurisdicción espiritual y eclesiástica en la citada parroquia y su iglesia. etc.

DOCUMENT 3

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 17

Informe manuscrit sense data ni signatura, redactat en castellà en dues quartilles, on es dona notícies dels Llibres de Cura d'Ànimes de Fontllonga, des de l'any 1678 fins el 1715 i fins a l'actualitat (1761).

En el Libro mas antiguo de la Cura de la parroquial iglesia de San Miguel del lugar de Fontllonga, oficialato de Balaguer, obispado de Urgell, se nota lo siguiente.==

En el año de 1678 que era rector de aquella iglesia el reverendo Ignacio Armengou y de Riu, en todas las partidas que dice y en muchas de ellas aún se puede leer claramente Bisbat de Urgell, lo borrarón y pusieron arriba Priorat de Meyá hasta el día 3 de junio de 1680 en el cual callan en las partidas la diócesis, y en las partidas del año 1682 a 8 de abril se lee Bisbat de Urgell puesto de mano del mismo rector sin ser borrado, y de esta partida hasta el día 3 de abril d 1603 no se pone de que diócesis, y al fin de esta partida se encuentra otra visita y el nombre del visitador se ve borrado y de dicho día hasta el 11 de setiembre de 1689 no se encuentra partida alguna puesta en dicho Libro, y en 1690 se encuentra un visitador de Meyá y así mismo en 1692,93,94, y en 1695 en dos

meses se leen dos visitadores, si bien que siendo los visitadores unos mismos se ve la letra diferente, y así mismo en los años consecutivos en unos fue visitada y en otros no, continuándose en las partidas el poner Priorat de Meyá. En 1702 murió el referido reverendo Ignacio Armengou y de esta año hasta el 1714 se encuentra fue regida esta iglesia quasido por el rector de Orones Archipestrado de Àger , y quasido por el Vicario perpetuo de Figuerola de Fontllonga y en dicho año de 1714 fue provista por el Cabildo de Urgel, en sede vacante, a favor del reverendo Jaime Doll de que tomó su posesión y en 1715 fue visitada por Don Simeón de Araoz, visitador del Ilmo. Guinda, obispo de Urgel, y después de este año hasta hoy día, en todas las partidas se lee Obispado de Urgel y sus rectores provistos por el mismo Ilmo. de Urgel, sin leerse nota ni contradicción alguna contra posesión de parte del Señor Prior de Meyá.

Estado de los Libros de la Cura de Fontllonga

DOCUMENT 4

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 22

Informe manuscrit de 17 full mida foli, sense data, però posterior al 19 de gener de 1761. Esta fet per amb tota seguretat per l'escrivà de la cúria del bisbe d'Urgell i va ser utilitzat en el procés contra el prior de Meià en la disputa per la jurisdicció de la parròquia de Fontllonga que mantenien amb el bisbe. La pàgina corresponent a la fotografia 373 és del tot il·legible, però com que s'hi hi fa consideracions de tipus jurídic i de dret canònic en general, no afecta massa en al interpretació del document. També ho són les primers onze línies da la pàgina corresponent a la fotografia 380.

La jurisdicción episcopal del Ilmo. y Rmo. Señor Obispo de Urgel a la Rectoria y Parroquia de Fontllonga del Oficialato de Balaguer, Obispado de Urgel, defendida de los atentados y leves fundamentos con que el M.I.S. Prior de Santa María de Meyá pretende usurparla.

En la antigua, aún indecisa cuestión, si es mas difícil adquirir o conservar, siempre lo segundo se llevó la ventaja de mas glorioso, por mas imposible que parezca lo primero; porque lo adquirido puede deberse a la fortuna, pero a ninguno mas que a nosotros mismos, lo que conservamos aquello a veces es acaso, esto nunca de ser acuerdo. Aborto de la sed mas hidrópicas puede ser el adquirir, cuando el conservar siempre se reconoce parto de impulso natural. Para vencer las dificultades que así en lo uno como en lo otro ninguno dirá que no sea menester valor y prudencia mas que vulgar, y si los de el conservar se experimentan tantas y tan fuertes que precisan a haberse de conquistar cada día lo que te tiene, muy bien puede afirmarse que mantener uno lo que adquirieren muchos es hacer mas que todos.

No son los humos de esta ventaja cuya gloria espolea (1), cuya vanidad (2) avasalla tantos del mundo (3) sino la luz brillante del precepto que mueve a todo prelado a la conservación de los derechos de su Iglesia (4) la que estimuló a los Ilmos. y RRmos. Señores Obispos de Urgel para no quedar atrasados en tan grave obligación, en cuyo desempeño se interesó tanto su honor y de la Iglesia que presidieron (5) que si despreciarle por virtud fuera heroicidad grande, descuidarles por miedo o por negligente ocio degeneraría en vil cobardía con que en vez de tranquilidad no se granjea mas que

inquietud (6) naciendo tantos sin mas riesgos del descuido, quantos desastres les traería el cuidado.

Entro des de luego a descubrir y manifestar los estables fundamentos de la jurisdicción propia y ordinaria del Ilmo. Obispo de Urgel, no pagado de destreza alguna de la pluma, si solamente con la sincera voluntad con que obsequioso lo consagró guiado del dicho del poeta Nason (7).

Vi desint vires, tamen est laudanda voluntas. Para que pues se vea, cuan propia y nativa es la jurisdicción del Ilmo. Sr. Obispo de Urgel a la Rectoría y Parroquia de Fontllonga, y muy del caso advertir que en sentir de algunos ya des de el horizonte de la Iglesia fueron fijados por los apóstoles los límites a cada uno de los obispados, quedando divididos los unos de los otros fundadores en la epístola segunda de Anacleto Papa a los obispos de Italia (8) o bien en opinión mas común y probable se encuentra la división de obispados y parroquias desde Dionisio Papa (9) mandando Su Santidad que cada uno esté contento con su iglesia, guardando ella y su plebe sin la mera intrusión y violación de derecho y términos, no quedando hasta entonces en todo el orbe entero ni en clases alguna de gente que no estuviese encomendada y subordinada a su obispo, sin ingerencia de seglares y regulares, señores de súbditos y exentos, pues dice todo en una palabra, que en cada diócesis uno solo es el rebaño y uno el pastor: De ahí viene que todo obispo tiene también radicado el derecho en todo su obispado en cada una de sus iglesias, en cada pueblo y para cada acto de la jurisdicción, si algún otro se atreve a disputárselo, sale el mismo derecho defensa donde su asistencia a los obispos y rechazando cualquiera título o privilegio de aquel por insuficientes y por no llevarlo fielmente signado de la suprema mano solo ella lo pudo conceder: conclusión inconcusa y generalmente remitida en el derecho canónico.

(Falta la pàgina corresponent a la fotografia núm. 373: molt borrosa i pràcticament il·legible, però sense massa interès pel treball ja que es continuen fent justificacions i cites dels Pares de l'Església i dels grans autors del dret canònic, per demostrar la jurisdicció sobre la Parròquia i l'església de Fontllonga per part del bisbe d'Urgell, davant les infundades pretensions del Prior de Meià)

(...) Primeramente como ser dicha parroquial de Fontllonga haberse siempre tenida y reputada por rectoría del Oficialato de Balaguer Obispado de Urgel y como a tal registrada entre las demás rectorías de libre colación del Obispado de Urgel, se remitió a su Majestad en los catálogos de las iglesias de libre colación pertenecientes en sus (resp...) meses al Regio Patronato en virtud del Concordato con la Santa Sede Apostólica. Como también que en el año mil setecientos y nueve fue dicha Rectoría provista y conferida *cum iudice plenitudine* por el Iltre. Juan Fontllonga, Vicario General y Gobernador del Obispado por el Iltre Sr. Dn. Julián Cano, Obispo de Urgel, al reverendo Joseph Minoves, quien en virtud de dicha colación tomó (...) y pacífica posesión y la obtuvo sin protestación ni contradicción alguna de nadie hasta el año 1714, a que por razón de permutación la renunció en manos del Muy Ilustre Cabildo de la Santa Iglesia Catedral de Urgel, sede vacante, el que en seguida de la permitida permutación y aceptada renuncia, la proveyó a favor de del reverendo Jaime Doll, éste tomó también pacífica posesión de dicha rectoría de Fontllonga sin la menor contradicción y continuó en ella hasta que también por causa de permutación la renunció en manos del Ilmo. Sr. Don Simeón de Guinda, obispo de Urgel, quien fue servido conferirla al reverendo Joseph Camarasa, y éste con título de dicha colación tomó quieta y pacífica posesión de ella, y continuó en disfrutarla pacíficamente sin

contestación ni protestación de persona laguna hasta el último día de su vida; por la muerte del cual la proveyó y confirió el Ilmo. Señor Don Francisco Joseph Catalán al reverendo Joseph Camarasa, habiendo precedido en todas las sobredichas provisiones las solemnidades acostumbradas y de derecho, de nominación de ecónomos, edictos, concursos, colaciones y (patr...) sin contravención alguna.

Los hijos naturales de Fontllonga han siempre reconocido por legítimo superior y prelado al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, acudiendo a dicha curia como a verdaderos diocesanos los que han pretendido ordenarse para ser promovidos a los sagrados órdenes, los que se han querido casar, para las dispensaciones de prestar testimonio de esta verdad dieron entre otros los reverendos Jaime Camarasa, el actual rector de Sarroca de mas de setenta años de edad, Pedro Camarasa, Joseph Camarasa, Pedro Codó, fueron ordenados por el Ilmo. Sr. Obispo de Urgel. Perpetua memoria hacen de la jurisdicción ejercida por el Ilmo. Obispo de Urgel en la Rectoría y Parroquia de Fontllonga los Libros de Cura de de dicha parroquia de todo este siglo, y dende que cesó el furor de la guerra y fueron apaciguados los tiempos en que se regularon y pusieron en la debida forma, leyéndose indistintamente en todas las partidas, Fontllonga del Obispado de Urgel. Las visitas de dicha parroquial continuadas todos los años por los visitadores deputados por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel. Finalmente la Parroquia de Fontllonga a acudido todos los años para los santos óleos, ni ha usado de otros que de los consagrados por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, ni tiene otro ritual para la administración de sacramentos, exorcismos y otras funciones parroquiales que del Obispado de Urgel, actos todos que predicen la jurisdicción episcopal de la Rectoría y Parroquia de Fontllonga del Ilmo. Sr. Obispo de Urgel, y excluyen cualquier otra prescripción o título presunto que quiera objetar el Señor Prior de Meyá.

Pero cuando no hubiera tantos actos jurisdiccionales ni otros tantos documentos que lo aseguraran, clamaría la voz universal de las ovejas o feligreses de Fontllonga, quienes alimentados con el pasto espiritual del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, como otras ovejas del Evangelio le aplauden, aclaman y conocen por su buen Pastor. No me atreviera a levantar una tan alta voz a no encontrarla universalmente esparcida por toda la Parroquia de Fontllonga, y ser esta la verdad calificada por hombres de buena fe, grande estimación y juicio como son Jaime Andreu y Miguel Solé, de sesenta años; Bartolomé Camarasa, de ochenta años; Miguel Camarasa, de ochenta y nueve años; Miguel Codó, de cincuenta y cinco años; Joseph Saumench, de la misma edad; Joseph Baldomá de cincuenta años; Josep Graells de cuarenta y cinco años; Miguel Jou de sesenta años; Jaime Camarasa, Teniente de Bayle, de cuarenta y un años, todos labradores y vecinos del lugar de Fontllonga, y el reverendo Joseph Camarasa, natural y ecónomo de dicha parroquia, contestando y afirmando que de todo el tiempo de su memoria han visto y tenido y reputado como y los demás habitantes en dicho lugar al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, por legítimo, cierto e indubitable Patrón y Ordinario colador de la Rectoría de Fontllonga, y por su legítimo superior en lo espiritual, y como tal haberlo reconocido todos, continuando siempre en quieta y pacífica posesión de la jurisdicción episcopal en dicho lugar. Atestiguan igualmente los feligreses de Fontllonga que han acudido para la dispensación de proclamas, siempre ha ocurrido a la curia eclesiástica del Ilmo. Señor Obispo de Urgel y haberlas obtenido. Los naturales de dicho lugar que han pretendido ordenarse, han reconocido al Obispo de Urgel por su legítimo superior, y por él han sido promovidos a los sagrados órdenes. Los párrocos, para las misas, y santos óleos, han recurrido al Ilmo. de Urgel y se los ha dispensado. Las visitas de dicha parroquial siempre haberlas practicado los visitadores del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, habiéndolo ellos mismos así visto, a excepción de Jaime Andreu que solo dice haberlo oído decir.

Expresión hace de cuatro sacerdotes, Miguel Solé, Bartolomé Camarasa, de un hijo y de un hermano suyo; Miguel Camarasa de un hermano suyo, los cuales han sido ordenados por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel. Miguel Camarasa y Bartolomé Camarasa haber visto y conocido cuatro rectores de Fontllonga provistos por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, y como a tales haber sido tenidos y reputados por legítimos obtentores de la Rectoría de Fontllonga, y haberla poseído pacíficamente sin contradicción ni protesta de nadie. Es a saber el primero C. Armengau fue rector treinta y dos años o treinta y tres años; el segundo C. Minoves, cinco años; el tercero Jaime Doll, con quién la permutó dicho Minoves, la obtuvo cuatro o cinco años; éste la permutó con el reverendo Pedro Camarasa, el cual la poseyó cuarenta y dos años, que transcurrieron desde el mil setecientos diecinueve, hasta el mil setecientos sesenta, y particulariza Miguel Jou haber sido ordenado un hermano suyo llamado Jaime Jou, por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, dice saberlo por haber visto los títulos de órdenes. El reverendo Camarasa y Jaime Camarasa, quienes no han conocido rector que el reverendo Pedro Camarasa, que la (...) de dicha Rectoría por permutación hecha a su favor por el reverendo Doll su antecesor. Contestan que pasaron la permuta con (...) y permiso del Señor Obispo de Urgel y haber oído de su padre de edad ochenta años, que a más del referido Pedro Camarasa, había conocido tres otros rectores de Fontllonga todos consagrados y aprobados por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel. El dicho reverendo Joseph Camarasa asevera haber acudido con otros hijos de Fontllonga al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, para ser promovidos a los sagrados órdenes y haberlos logrado. Cuales atestaciones así en lo general como en lo particular, confiesan y dicen saber todos (a excepción de Jaime Andreu que solamente dicen haberlo oído de la promoción a los sagrados órdenes) ya por haberlo visto en todo el tiempo de la memoria, ya por haberlo oído de sus padres y ancianos del mismo lugar; y esto ser público y notorio como y tal la pública voz y fama de Fontllonga.

He omitido la narración particular de cada uno de los testigos por no acreditarme de demasiado prolijo; a mas, que con lo hasta aquí expuesto queda bastantemente evidenciado el derecho del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, sin que el Ilmo. Prior pueda objetar nada contra los testigos y sus deposiciones; ya por ser de una edad provecta, de buena fama y estimación, que les constituye en el mayor grado de verdad y justificación en derecho, y ya porque sería de poca monta la nota con que les podría tildar de ser feligreses y súbditos del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, pues contra esta tendría la sentencia común recibida en práctica que los súbditos de un señor pueden muy bien testificar por él, principalmente en nuestro caso que se trata de los actos y jurisdicción ejecutada en el mismo lugar, como si se tratara de algún hecho doméstico, que entonces ninguno mejor que los mismos familiares darían el mas fiel y cabal testimonio de la verdad (15). La testificación es la más clara y convincente, pues no solamente deponen los testigos de uno u otro acto particular. Cual bastaría para probar la universal jurisdicción episcopal de Fontllonga a favor del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, que de su naturaleza y origen no puede estar sujeta a o contra (16), sino que contestes aseveran de todos los actos y jurisdicción episcopal ejercida en Fontllonga por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, siendo esta prerrogativa tal que, aunque fueran singulares en las declaraciones del tiempo, de las personas, de las causas de ciencia, y aún del mismo lugar, con todo plenamente probarían la jurisdicción episcopal en Fontllonga del Ilmo. Señor Obispo de Urgel (17). Pero siendo uniformes en el tiempo; en el lugar, en las personas, y en lo demás, principalmente deponiendo de mas de cuarenta años de ciencia y vista propia; y lo restante de audito y no de oído como quiera de los antepasados y ancianos del mismo lugar, con el siempre de tiempo inmemorial; hemos de concluir que

la jurisdicción episcopal a la Rectoría y Parroquia de Fontllonga queda superabundantemente contrastada y aprobada a favor del Ilmo. y Señor Obispo de Urgel.

El primer y principal fundamento en que el Muy Iltre. Prior de Meyá, en que como cimienta de su imaginada jurisdicción a la Rectoría de Fontllonga quiere zanjar su pretensión, es una supuesta donación, unión, o incorporación de distintas iglesias al Monasterio, Abad y Monges de Santa María de Meyá de la orden de San Benito, hecha por Don Armengaud Polleno, arcediano de la Santa Iglesia de Barcelona, en el día segundo de las calendas del mes de febrero de mil noventa y cinco, de la cual donación ofrece en apoyo de su derecho las siguientes palabras: *dono omnes ecclesias de cunctis honoribus quae dudum fuerant de meis genitoribus == cum (...) rectis eiusdem omnibus == de Fontelongo eadem ecclesias, suis voces et pertinentias etc.* Pero como toda esta donación o estas palabras hasta aquí no harían nada para su intento, ajuntando inmediatamente una pensada supresión de dicho Monasterio, Abad y Monges, a causa de los contratiempos y menoscabos de derechos; Y una nueva erección del Priorato de Meyá, transfundiendo a su consecuencia los derechos y honores del Abad al Prior de Meyá, ensancha aquellos hasta una jurisdicción cuasi episcopal con su territorio que llegue a Fontllonga. Pero para que al instante se desengaña el Prior de Meyá de cuán frívolo es su fundamento y de ninguna manera insondable, echemos otro principio muy firme al suyo, como el mismo no lo negará, por ser de derecho: ninguno puede transferir más derecho a otro de lo que él tiene (18) y así confiesa el Iltre. Prior que no puede Don Armengaud Polleno dar al dicho Monasterio y Abad y Monjes de que él tuvo. Dígame pues ahora el Iltre. Prior, cual fue el derecho que tuvo Don Armengaud Polleno a las iglesias expresas en la narración? Lo sabremos si averiguamos de donde le provenía aunque figurase mucho en esto si desmenuzamos aquellos poderes de la donación: *quae dudum fuerant meis genitoribus*. No más que todas las iglesias dejó Dn. Armengaud Polleno al Monasterio de Abad y Monjes de Santa María de Meyá, eran las que poco antes habían sido de sus genitores: Ahora pues cuestionaría de dicha donación derecho eclesiástico ni espiritual a la iglesia y parroquia de Fontllonga. Quien ha soñado jamás que alguno como los padres de Don Armengaud Polleno sean capaces de tener derecho o jurisdicción espiritual? Es cierto que nadie encontrase prohibido en derecho (16), pues no teniendo ni pudiendo tener los padres de Don Armengaud Polleno derecho alguno espiritual ni jurisdicción eclesiástica, es infalible consecuencia que ni Don Armengaud ni el Monasterio de Abad y Monjes de Santa María de Meyá la tuvieron ni tampoco ahora la puede tener el Iltre. Prior, por el principio de derecho citado, mas que dado caso que Don Armengaud Polleno hubiese tenido alguna jurisdicción sobre la referida Rectoría y Parroquia de Fontllonga, faltaría aun no solo la justificación de la identidad del lugar de Fontllonga de dicha supuesta donación, si es la Rectoría y Parroquia de Fontllonga del Oficialato de Balaguer, Obispado de Urgel, si que es también de justificar si concurrieron las solemnidades o formas que de derecho se requieren para una unión o incorporación: Así que no bastando el contrato entre los dos particulares, esto es entre Don Armengaud y el Sr. Abad, son tan necesarios que faltando ellos, el acto es enteramente nulo; y los contrayentes quedan privados del derecho, si lo hubiesen tenido (20): de donde se ve la jurisdicción del Muy Iltre. Prior desde sus principios frustrada e inadquirible.

Para no desahuciar del todo al Señor Prior, demos que el Abad tuviese tal jurisdicción en Fontllonga y veamos como se la puede apropiarse el Iltre. Prior. Dice por una extinción que se hizo del Monasterio de Abad y Monjes que antes eran, subrogando y erigiendo en su lugar el Priorato de Santa María de Meyá, la cual únicamente apoya con una

información *ad futuram rei memoriam*, tomada por Pedro Sarradell, Escribano Apostólico y Real de Villanueva de Meyá a los diez y siete días del mes de junio de mil seiscientos cuarenta y dos: Damos otra vez con el escollo de no constar dicho acto de los prerequisites prevenidos por el derecho; se requiere entre otras cosas causa suficiente y citación de la parte contraria para el examen de los testigos *ad futuram rei memoriam*, en tanto que faltando ellos, la tal información es de ningún valor (21): No podrá jamás el Iltre. Prior justificar el haber citado el Obispo de Urgel para tal información; a mas, que se le podría muy bien negar serle lícito el tomarla, por ser permitido al reo venidero regularmente y no al actor, como es en este caso el Iltre. Prior el examen de los testigos *ad perpetuam rei memoriam* (22). Vístase no obstante el Iltre. Prior del hábito de San Benito, y supongamos tal subrogación, la que no consta ser hecha *jure legitimi superioris nempe Papa*, con todo no me parece se le pueda ajustar la jurisdicción del Abad, dado que la hubiese tenido; porque así como el Iltre. Prior

(tota la página 380 és il·legible)

Continúa en la página 381

Perpetuamente inciertos (30), y de estos no encontrase ninguno, como dijimos, sin ser adscrito o deputado de algún obispo, me conformo a la corriente de los A.A. que dicen que la que se puede alcanzar por privilegio, se puede adquirir por prescripción, con el bien entendido que esta exige por cupo de sus principales requisitos justo título y tal que sea hábil para transferir el dominio a la condición de la prescripción, por ser de uno y otro una misma la razón (31). Siendo la donación de Armengaud Polleno el título de la pretendida prescripción del Iltre. Prior, quién quien dirá que aquel sea hábil para transferir jurisdicción, ni la condición correspondiente para la prescripción. Ni puede replicar el Iltre. Prior exponiendo que la inmemorial posesión es presuntiva e interpretativa del mejor título del mundo, y así de privilegio apostólico; pero la réplica sería de poca monta porque la presunción e interpretación no tiene lugar cuando el texto es literal y presente la verdad (32) desde el principio del título se forma la continuación y salida de la prescripción (33): Así también en nuestro caso, cesa la presunción del mejor título del mundo, constando el origen de la pretendida prescripción que viene de la expresada donación por confesión del mismo Iltre. Prior, después de haber publicado la donación con aquellas palabras: de cuyo tiempo poseyó el Monasterio predicho las iglesias en el citado auto continuadas etc.: prueba las mas real y convincente que se puede dar (34). Dimanando pues la prescripción susodicha de la referida donación por mas inmemorial que fuese, es inútil y de poca monta, pues nada sirve para presumir un título bueno y suficiente, ni privilegio apostólico, y mucho menos el mejor del mundo, como así lo explica Piconio y dice haberlo respondido la Rota (35): así que ni aún llega a tener el color de título por no venir de aquel que lo pudo dar (36): y no teniendo el color de título y buena fe, quien dirá que haya tenido lugar tal prescripción, porque el título colorado que ejerza buena fe al poseedor, dicen los canonistas ser aquel privilegio que dimanando de la mano del mismo Pontífice fue alcanzado por surrepción (37), así lo entendió el Papa Bonifacio Octavo *en el capítulo 7 vers. quod si cales etc. de privileg. in sexto*. Pero la referida donación ni de una ni de otra manera consta haber venido del Pontífice. Ni bastaría ahora tal prescripción que en ella no hubiere habido mala fe; porque para la prescripción de territorio, jurisdicción y demás en que se resiste el derecho, no basta no haber tenido mala fe, sino que se requiere positiva buena fe, a que no pudiendo a inducir por error de derecho (38), menos puede originarse de grande, supino y con error, como fuera el juzgar que la donación es hábil y bastante la prescripción.

Tenemos ya la inmemorial posesión pretendida por el Iltre. Prior, sin título ni aun presunta y sin buena fe: Vamos ahora a desmenuzar la continuación de tiempo que expone en el mil noventa y cinco dice que fue hecha la referida donación o incorporación, y hasta mil doscientos y cinco no se encuentra nombramiento de de Vicario hecha por el Señor Abad, el que hallándose entonces la iglesia de Fontllonga sin Vicario, nombra a Arnaldo, clérigo, reteniendo alguna porción de frutos: en el año mil cuatrocientos cincuenta y ocho, Guillermo Rosell renunció dicha vicaría a favor de Ramón primero Prior, por no poder mantenerse en ella: en el año mil cuatrocientos cincuenta y nueve incorpora el Iltre. Prior el ministerio espiritual o ejercicio de la iglesia de Fontllonga extinguida a causa de las guerras al Cabildo de Meyá. Éste, en el año mil cuatrocientos setenta y siete, con consentimiento del Iltre. Prior, nombra y constituye en Vicario Conductivo de Fontllonga a Pedro Carbonell; en el año mil quinientos cuarenta y siete y ochenta y cuatro, pone los reverendos Antonio Grau y Juan España por Vicarios *ad natum* a dicho lugar: y en el año mil seiscientos cincuenta y seis el Iltre. Prior, por consejo de sus canónigos, deputó a Vicario Amovible a Lucas Nedera.

En tanta desigualdad de actos asegurará ninguna estabilidad de la Rectoría y Parroquia de Fontllonga en manos del Iltre. Prior de Meyá, ahora nombra vicario reservándose porción de frutos; ahora un Cabildo; ahora acepta renuncia como si fuera un beneficio, ahora vuelve a poner Vicario *ad natum*, y finalmente a cursos para dicha Rectoría: Que posesión tan firme y constante podrá inferir de tanta variación? Averigüemos su continuación desde el año mil noventa y cinco, hasta mil doscientos; y quién fue párroco, cura o vicario de Fontllonga? Es cierto que sería constituido por el Abad de Meyá ; que a serlo sin duda le pondría como refiere los demás: Ya pues se le niega la entrada a la pretendida prescripción del Iltre. Prior. Mas, Arnaldo, clérigo, nombrado Vicario de Fontllonga en mil doscientos y cinco, cuando hubiese vivido doscientos cincuenta y mas años, esto es haber cuatrocientos cincuenta y ocho sin tener de que vivir por haberse reservado el abad los frutos Dado pues el caso que la nominación de dicho Arnaldo fuese acto inherente a una justa jurisdicción, ésta por muerte de aquel se volvió a su centro y propio prelado el Ilmo. Señor Obispo de Urgel; y cata ahí que desde la cuna la pretendida posesión y prescripción del Iltre. Prior de Meyá espiró (39).

No es menos digna de admiración la renunciación hecha por Guillermo Rosell en mil cuatrocientos cincuenta y ocho, en la que nos pinta la Rectoría de Fontllonga como a Beneficio perpetuo colativo, por haber de ser aquella del derecho que uno obtuvo por su institución, pero hasta que nos enseñe el Iltre. Prior cuando confirió a dicho Rosell la Rectoría de Fontllonga, no se puede dar por válida ni se puede creer tal renunciación por no ser hecha con consentimiento y licencia del legítimo superior el Ilmo. Señor Obispo de Urgel (40), pues cualquier cosa por aquellas causas que nace se ha de disolver (41). Vamos ahora a la unión dice de haber hecho de la Rectoría de Fontllonga al Cabildo de Santa María de Meyá en mil cuatrocientos cincuenta y nueve, para ver claramente cuan poco favorecen al Iltre. Prior estas uniones, nominaciones de vicarios y otros actos semejantes que allega dicho señor. Y para evidenciar cuan grande equivocación conciben en si, se ha de notar que es muy diferente tratarse de la unión o hacerse las nominaciones, o que ellas tengan su debido efecto; que el Iltre. Prior haya hecho uniones y notarlas en su archivo o curia para poderlas alegar, se puede presumir muy bien de la inconnexión sobredicha de actos, pero que las tales uniones y nominaciones hayan tenido efecto y se hayan puesto en ejecución, esto es lo que falta probar y así es como si no los hubiera hecho (42), quedándose en los meros términos de asentado. Dirá talvez el Iltre. Prior que de todos los actos consta por instrumentos, notaciones e informaciones, pero como nada dirán de si tuvieron o no su debido efecto y así se

habrían de ver en sus originales (43), y estos reconocidos tal vez nada probarían por ser los actos jurisdiccionales que allega inverosímiles (44), desestimando las anotaciones por ser de sí nada probatorias, como y también los libros que dice para el Archivo del Cabildo de Meyá, es a saber, Bautismos, Difuntos y Desposorios de la Rectoría de Fontllonga en los cuales tal vez se encontrarían algunos tildes o borrones como en los pocos libros antiguos que todavía permanecen en Fontllonga, tildadas muchas partidas en las que se leía del Obispado de Urgel, porque hemos visto ya la pretendida jurisdicción del Iltre. Prior de Meyá dejada de todos los perifollos con que nos la pintaba aseada, esto es de la donación sin color de título, de la subrogación y uniones sin formar, de la inmemorial prescripción sin buena fe, e interrumpida en todos (...pdo), de sus sentencias Rotales sin fuerza alguna, ni efecto, finalmente sin ninguna suficiencia de sus imaginados actos jurídicos para adquirir su deseada jurisdicción. Pero aún cuando estos hubiesen sido suficientes para el dicho efecto, faltaría probar haberlos practicado con ciencia y paciencia del Iltre. Señor Obispo de Urgel, y no como ahora, sino con formal contradicción opuesta en el principio de su pretendida prescripción, y de aquella haber triunfado lo que había de haber justificado el Iltre. Prior, para que en este particular les valiese la inmemorial, sin que le baste el tanteo de probar el *non usus* del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, porque ni el obispo está obligado a manifestar los actos de jurisdicción ejercidos en Fontllonga, ni aun dejándolos de practicar viera perdida la jurisdicción porque ejerciendo esta en una parte la Diócesis el efecto de su posesión se extiende a todas las demás partes del Obispado; todo esto es doctrina de la abundante pluma de Lotario (54). Por tanto no habiendo justificado el Iltre. Prior la ciencia y la adqueiciencia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, como le incumbía, se quedan todos sus actos inútiles e infructíferos y como meramente aterrados para producir la inmemorial posesión de la Rectoría y Parroquia de Fontllonga a su favor (55). Faltarían le finalmente al Iltre. Prior tres sentencias conformes a su favor para canonizar su pretendida posesión (36), la que entonces sin duda sería presuntiva e interpretativa del mejor título del mundo, esto es procedente de la mano del Sumo Pontífice, único manantial y fuente de estas gracias (57) a donde se han de buscar quien las apetezca como limpias y cristalinas según el consejo del célebre Marcial (58):

Multum crede mihi refere a fonte vivatur,

Concluyera con lo sucintamente hasta aquí dicho, aunque tanto preste el asunto, pero pareciéndome indispensable el conocer un estrepitoso atentado cometido por el Iltre. Prior de Meyá en la Parroquia de Fontllonga con que se evidencia su precipitado parecer, procuraré a describirlo brevemente: Es el caso, vacando la Rectoría de Fontllonga en el mes de enero de mil setecientos sesenta y uno, por muerte del reverendo Pedro Camarasa, su último obtentor, el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, pasó en nombrar ecónomo como en las demás veces anteriores, para que no faltare el pasto espiritual a los feligreses de Fontllonga; llama a concursos expidiendo de su curia los edictos según derecho, mandándolos publicar y fijar en los lugares acostumbrados, y concluido su término pasa a examinar los concurrentes, hecho el examen hace la provisión y colación de dicha Rectoría al concursante que reconoció muy idóneo, el que tomó pacíficamente la posesión de dicha Rectoría; Cuando el Iltre. Prior de Meyá recapacitando que ni con su imaginario título, ni con sus supuestas anteriores nominaciones jamás había podido conquistar dicha Rectoría, olvidando el recurso que siempre está abierto a los que se hallan gravados y cuantos caminos previene el derecho. Sin requerir, protestar ni hacer la menor oposición al nombramiento de ecónomo, publicación y fijación de edictos, concursos, colación de Rectoría y posesión del provisto, trama y discurre el atentado de tomar gente, y esta armada, los dirige a

Fontllonga sin mas ni mas, a donde el día siete de enero de mil setecientos sesenta y uno, llegaron a las cuatro horas de la tarde; unos dicen que eran ocho o diez hombres, otros seis, pero todos contestan que iban armados de escopetas y que se pusieron delante o cerca de las puertas de la Iglesia de Fontllonga, que estaban cerradas. Advirtiéndolo la novedad el Teniente de Bayle que estaba de conversación con el reverendo ecónomo y Joseph Graell, celoso de la paz y quietud de su pueblo, les preguntó que hacían allí ? A lo que respondieron que estaban por orden de su superior el Prior de Meyá. Y replicándoles el dicho Teniente de Bayle que en Fontllonga no reconocían otro superior en lo espiritual que el Ilmo. Señor Obispo de Urgel; a instancia del reverendo ecónomo les mandó salir de allí y dejar libre la iglesia y sus puertas. Y no queriendo obedecer, antes bien como atestigua el referido Joseph Graell, negaron la autoridad y poder al Teniente de Bayle para sacarlos de allí, llama éste a un chico para que convocase la gente del lugar, de que necesitaba para su auxilio; el chico poco cuerdo o nada instruido se fue a tocar las campanas de la iglesia a cuyo sonido acudieron hombres, mujeres y niños, causando el suceso grande alboroto y gritería por el pueblo, y habida su asistencia, sacaron a la gente armada de las puertas de la iglesia. Entre tanto llega el Ilmo. Prior de Meyá acompañado de algunos capellanes (los que según dicen algunos testigos que los conocían, eran dos canónigos y un capellán), un escribano, y otros hombres, entre los cuales había un herrero. Pidió el Ilmo. Prior las llaves de la iglesia, a la que le respondieron que no las tenían, y si quería entrar en ella o visitarla, había de traer orden o comisión del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, a quien reconocían y habían siempre reconocido y no otro por su legítimo superior eclesiástico. Entonces mandaron el Prior y Canónigos, según refieren, al Escribano que requiriese al Teniente de Bayle, como así lo practicó, intimándole daños y costas; a lo que respondió dicho Teniente que a su instancia hiciese lo mismo con el Señor Prior, el que visto que su atentado no había surtido el efecto que esperaba, se retiró con su comitiva; disputando entre tanto un canónigo con dicho Teniente de Bayle para que le devolviese una mula que les habían tomado cuando puso presos tres de los hombres armados renitentes tomando con bastante furor y violencia, respetando dicho Teniente las (vene...dos) del canónigo se la soltó sin dañarle ni tocarle en nada, como atestiguaron todos. Entre las caballerías que iban en seguimiento del Ilmo. Prior, oyeron decir los testigos y advirtió Catalina Rosell que había una cargada de varios instrumentos de hierro como rejas, tenazas, martillos y otros que servirían para su intento. Así lo atestiguaron Miguel Jou, Miguel Codó, Joseph Baldomá, Josep Saumench, Joseph Graell, el Teniente de Bayle; todos labradores del mismo lugar, y el reverendo Joseph Camarasa, ecónomo, los cuales los cuales vieron el suceso desde el principio hasta el fin; Catalina Rosell, viuda, y Segismundo Serradell, médico, habitantes de Fontllonga, contestes refieren el expresado alboroto y atentado. Todo lo que consta en autos en el sumario proceso, más dado substanciar con comisión del Ilmo. Señor Obispo de Urgel por el Don Pedro Martín Prim, reverendo de Cubells y oficial de Balaguer, Joseph Pla y Pasqual, Escribano público de Balaguer, como y la deposición de los testigos arriba dichos en corroboración del buen derecho por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel a Fontllonga, judicialmente tomados a diecinueve y veinte de enero de mil setecientos sesenta y uno y en el dicho lugar de Fontllonga.

Quien creyera tal monstruosidad de uno que a de vestirse de las lucientes orlas de la jurisdicción cuasi episcopal y tal soñara, que pastor para llamar sus ovejas pretendidas se pone delante de ellas con armas? Sería largo de circunstanciar el caso del otro no menos grande atentado de excomulgar el Ilmo. Prior y supuesto juez eclesiástico al Teniente de Bayle de dicho lugar y el aplicar la resistencia del derecho a todo esto, sería nunca acabar habiendo sido declaradas dichas pretendidas censuras nulas, *nullius (...)* ex

defecto jurisdictionis, et sine causa por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, bastará por ahora el decir al Iltre. Prior, omitiendo los (...) que llama el derecho a los intrusos e invasores de las iglesias y derechos rituales y la penas contra ellos fulminadas, que aunque el Iltre. Prior hubiese tenido derecho alguno a la Rectoría y Parroquia de Fontllonga, con el atentado ipso facto la hubiese perdido (59), había de tener presente el Iltre. Prior que las armas que encomendó Cristo a sus apóstoles para la conquista de un mundo no fueron otras que la prudencia y enseñanza del Evangelio: había de saber que las armas de los eclesiástico, según los Padres de la Iglesia san Ambrosio y san Jerónimo no son otras que el dolor, las lágrimas y la oración (60), había de considerar que las llaves de la Iglesia no las entregó Cristo a bayles ni a otros, sino a san Pedro, cabeza de la misma Iglesia, a donde acuden los llamados, no con ambición ni codicia, pues esta ya fue por el mismo Príncipe rechazada: Acordase el Iltre. Prior todas estas santas reflexiones, pues con carta de fecha diez y nueve de enero de mil setecientos sesenta y uno, escriba al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, confiesa y reconoce su error: Reconozca y confiese también la insuficiencia de los pretendidos títulos, actos jurídicos e inmemorial posesión, pues que siendo estos los humos de su imaginada jurisdicción casi episcopal en Fontllonga, me parece han quedado del todo disipados y desvanecidos, permaneciendo la episcopal jurisdicción del Ilmo. y Rvo. Señor Obispo de Urgel con la asistencia del derecho (61). Frondosa hasta la Rectoría y Parroquia de Fontllonga, con los verdes y triunfantes ramos de laurel y victoria que se promete.

DOCUMENT 5

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 23

Document manuscrit en un full de quartilla amb data 11 de gener de 1761. És la còpia de la carta que el governador de Lleida envia al batlle de Fontllonga amb ordres concretes sobre de com ha d'actuar respecte als incidents del passat dia 7 de gener.

Copia de la carta orden del Sr. Gobernador al Baile de Fontllonga -----

Sr. Bayle de Fontllonga.

Tengo entendido el atentado que han usado algunos sujetos del Priorato de Meyá, entrando con armas en ese lugar, para tomar posesión de su iglesia. No permita Vmd. semejantes atentados, y si sucediere otra vez, vea Vmd. de apoderarse de los seglares, y ponerlos presos, dándome luego cuenta. Y ordeno que Vmd. tenga guardadas las armas que tomó y me envíe un testimonio auténtico de todo lo sucedido, procurando de su parte evitar todo insulto, y si ocurre otra novedad me dará cuenta de todo.

Lérida y enero 11 de 1761.

DOCUMENT 6

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 24

Document manuscrit en castellà, escrit en dues pàgines de foli. Carta del bisbe d'Urgell al Governador de Lleida, en la que acompanyava amb una còpia de la carta feta pel rector de Fontllonga, on l'informava detalladament dels successos ocorreguts a la seva parròquia el dia 7 de gener de 1761.

Excelentísimo Señor.

Muy Señor mío.

Permítame Vuestra Excelencia la satisfacción de poner en sus manos esa copia de carta del Cura Regente de la Parroquial de Fontllonga, en que me denuncia el atentado del Prior de Meyá, sobre despojar violentamente a esta Dignidad de la pacífica posesión de aquella Iglesia: destacando en convoy gentes de armas que ocupasen las puertas para facilitar su ingreso; ocasionando al pueblo el circunstanciado motín que parece de su relación. Me valgo de los respetos y autoridad gubernativa que dignamente reside en Vuestra Excelencia como Jefe de la Provincia, para que contenga estos excesos con las prevenciones y aun conminaciones que puede, a fin de que se eviten los perjuicios que a la causa pública podrían resultar de segunda agresión. Sírvese Vuestra Excelencia de aceptar este urbano recurso de mis veneraciones a su persona y empleo: con la cual subsanada es esta parte mi conciencia, se indulta mi moderación de recurrir inmediatamente a la soberanía.

Tengo el honor de revalidar con este incidente, mis rendimientos y obsequios a Vuestra Excelencia, cuya importante vida que guarde Dios por muchos años.

Visita general en la Parroquial de Tendruy, y enero 13 de 1761

Excelentísimo Señor

Besa la mano de Vuestra Excelencia su más

Afecto servidor y capitán

F. Joseph Obispo de Urgel

DOCUMENT 7

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 26

Document manuscrit en castellà de vint-i-quatre pàgines de foli. És un informe jurídic molt acurat i sense data, redactat en la Cúria del Bisbe d'Urgell i on es rebut una per una totes les argumentacions del prior de Meià sobre els drets que tenia sobre l'església de Fontllonga. Es dona també notícia de les actuacions, sempre legítimes, del bisbe i conforme a dret, i l'actuació, quasi criminal, del prior i el seu seguici, volent ocupar per la força l'església de Fontllonga.

Jurídica Evidencia

Con que se manifiesta el legítimo e indubitable derecho, y rectísimo proceder del Ilmo. Señor Don Francisco Joseph Cathalán de Ocon, Obispo de Urgel etc, a la provisión de la parroquia del lugar de Fontllonga de su Obispado, con exclusión de las injustas pretensiones del M. I. Prior de Santa María de Meyá.

1. El derecho que pretende el Muy Iltre. Prior de Santa María de Meyá en la Iglesia Parroquial del lugar de Fontllonga, como consta de la manifestación por dicho Prior presentada, lo funda principalmente en una supuesta donación o unión hecha por Don Armengaud Polleno, Arcediano de la Santa Iglesia de Barcelona en el año 1095, al Monasterio de Abad y Monjes de Santa María de Meyá, de la orden de Sant Benito; cuya donación dice fue de distintas iglesias, entre las cuales incluye la Parroquial Iglesia de Fontllonga, por aquellas palabras que dice se leen en el auto de dicha donación: *Dono omnes ecclesias de cunctis honoribus, que dudum fuerunt de meis genitoribus == cum directis ejusdem omnibus == De Fontelongo eadem ecclesias, suc asque voces et pertinentias etc.*

2. Luego prosigue que la Dignidad Abacial y Monjías, por los contratiempos y menoscabo de renta fueron suprimida y subrogada o erigida la Dignidad Prioral que al

presente de halla en dicha iglesia. Y en su consecuencia los priores han disfrutado toda la jurisdicción cuasi episcopal plena que antes ejercían los Abades de dicho Monasterio en todo su distrito e iglesias de su territorio. Lo que comprueba de una información *ad futurum rei memoriam*, que dice se recibió en Villanueva de Meyá en el año 1642.

3. De donde infiere que supuesta la unión de dicha iglesia al referido Monasterio, el principal Prelado del mismo Monasterio ha de ser el principal Párroco de las mencionadas iglesias. Y como el Iltre. Prior sea ahora el principal Prelado del Monasterio, ha de ser también el principal Párroco de las mencionadas iglesias, y por consiguiente de la dicha Parroquial de Fontllonga, en virtud de la sobredicha donación. Por lo que pretende dicho Prior pertenecer a su Dignidad el providenciar de Párroco o Vicario para la citada Parroquial de Fontllonga.

4. Todo lo arriba dicho lo quiere confirmar con algunos hechos o actos posesorios que allega. Y primeramente dice que en año 1205 fue constituido vicario o cura de almas de dicha Parroquial, Arnaldo, Clérigo, por Beltrando, Abad del citado Monasterio, con consentimiento de sus Monjes, y alguna reservación de frutos. Y desde dicho año 1205 no se allega otra provisión hasta el año 1458, en cuyo año dice que a causa de guerra, quedó aquel lugar de Fontllonga del todo devastado y destruido, viéndose por esto precisado Guillen Rosell que entonces regía dicho curato a renunciarle como en efecto dice pasó la renuncia en mano de Pedro F. Prior del citado Monasterio.

5. En seguimiento de la renunciación predicha y en consideración de que con los tiempos podría reedificarse dicho lugar de Fontllonga, dice el citado Prior a incorporar el ministerio espiritual o cura de almas de la referida Parroquial, al Cabildo de Canónigos de Santa María de Meyá, con alguna reservación que se hizo; cuya incorporación pasó en el año de 1459. Y en virtud de esta, dice, que el Cabildo de Canónigos de dicha Iglesia, después de haber cuidado por sí de la referida Parroquial, en el año 1477 constituyó, con consentimiento de Juan T. Prior, Vicario conductivo de la referida Parroquial de Fontllonga a Pedro Carbonell. De todo lo que dice se halla testimonios auténticos que paran en autos de la causa que se vertió en la Curia Romana.

6. En los años 1547 y 1584, dice que los antedichos Canónigos nombraron en Vicarios conductivos *ad nutum* de la referida Parroquial de Fontllonga a los reverendos Antonio Grau en el de 47 y Juan España en el de 84, dichas nominaciones dice constar en autos que paran en el Archivo del mismo Cabildo.

7. En comprobación de la expresada unión, allega los Libros de bautismos, óbitos y desposorios de dicha Parroquial desde el año 1617 hasta los libros de bautismos, confirmaciones y óbitos de los años 1631, que dice paran en el Archivo del citado Cabildo: en cuyos años dice fue vicario por el mismo Cabildo, Joseph Rosell, presbítero. Y en 1633 dice fue visitada la referida parroquial de Fontllonga por Benito Terrer, presbítero, en calidad de Vicario General y Visitador por el Iltre. Don Joseph de Jalpí y Juliá, Prior de Meyá, en cuyo año dice fue también visitada la Iglesia Parroquial por el reverendo Juan Badía, Visitador nombrado por el Cabildo de la Santa Catedral de Urgel, en sede vacante. Por motivo de la visita, como atentadamente hecha, y en perjuicio de la jurisdicción del Prior de Meyá, dice se hizo una querrela o queja judicial por el Prior y Fiscal de la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, a cuya queja de formal renuncia de la citada vista por el mismo reverendo Badía visitador antedicho. Y de esta renuncia dice consta en autos de Pedro (...) Escribano de la ciudad de Urgel.

8. Alega también a su favor algunos procedimientos judiciales que en el año 1653, dice se hicieron en la Curia Eclesiástica de dicho Priorato y a instancias del mismo Prior y Cura del lugar de Fontllonga contra algunos particulares del mismo Lugar, para que pagasen a dicho instantor el diezmo de ganado y lanas como de dichos procedimientos, dice consta en el manual de dicha Curia Eclesiástica que empezó en el año 1640 y acabó en 1658, que para en el Archivo del mismo Cabildo.

9. Otrosí también alega que en el año 1656, hallándose vacante el curato de Fontllonga por muerte del Reverendo Tomás Andreu, Presbítero, el Reverendo Pedro Juan Molner, Canónigo y Vicario General y Oficial por el Iltre. Prior, constituyó en Ecónomo de dicha Parroquial al Reverendo Lucas Nedera; consecutivamente por el mismo Vicario General fueron de la Curia Eclesiástica del Priorato despachadas letras citatorias para concursos a dicha vacante, como también en el 1661, hallándose vacante dicho curato, por muerte del Reverendo Pedro Garreta, el mismo Vicario General constituyó Ecónomo al Reverendo Miguel Serra, Presbítero, como todo dice constar en el Registro de dicha Curia Eclesiástica que empezó en el año 1655 y acabó en 1672, que para en el Archivo del citado Cabildo de Meyá.

10. Confirma su pretendida jurisdicción en dicha Parroquial de Fontllonga con los actos de visita que dice han practicado los Piores de Meyá, por sí o por medio de sus Visitadores en los años desde 1634 hasta 1705, si bien según el arancel de dichos años, con interrupción de algunos, cuando de dos, cuando de cuatro y cuando de seis años, que no se visitó dicha Parroquial por los antedichos Piores. Como de dichas visitas dice consta en los registros de la Curia Eclesiástica del referido Priorato, que paran en el Archivo del mencionado Cabildo.

11. Comprueba lo mismo con el despacho de un edicto que el año 1707 se despachó de la referida Curia Eclesiástica, instando Francisco Camarasa, acólito del lugar de Fontllonga, para ser promovido al subdiaconato.

Como también de algunos sínodos celebrados en el Palacio Prioral de Meyá, a cuales sínodos dice fueron convocados y asistido los reverendos curas de dicha Parroquial de Fontllonga; señalando con el término de tres centurias y más cinco sínodos, el uno en el año 1310 a quien dice asistió Lorenzo Novell. Otro el año 1454, a quien dice asistió Guillermo Rosell. Otro el año 1570, a quien dice asistió el Vicario de Fontllonga sin nombrarle. Otro el año 1580, a quien dice asistió Arnaldo Pena. Y otro el año 1647, a quien dice asistió el reverendo Francisco Nou, todos curas de la dicha Parroquial de Fontllonga, como todo dice aparece de los autos de dichos sínodos que paran en el Archivo de dicha Iglesia.

12. Quiere corroborar todo lo hasta aquí ponderado con los autos procesales y pruebas hechas en la causa que en el año 1641, dice siguieron en la Real Audiencia de Barcelona el Iltre. Don. Joseph de Jalpí y Julià, Prior de Meyá, y el cura de dicha Parroquial de Fontllonga, contra Bartolomé Camarasa y otros particulares de dicho lugar de Fontllonga, de la cual causa dice se dio sentencia en el año 1647 a favor del dicho Prior y cura contra los referidos particulares.

13. Y por fin quiere plenamente como dice comprobar todo lo hasta ahora aportado, con una sentencia de la Sagrada Rota, que dice que proferida en el año 1664, y con ella se declara de ningún valor la gracia apostólica que impetró Domingo Vilar, Presbítero, del

mencionado curato de Fontllonga, sin poder haber impetrado dicha gracia apostólica con el falso (como dice) pretexto de dicho beneficio colativo y sujeto a concurso; habiéndose al contrario hecho por el referido Prior y Canónigos de Meyá, eser dicho curato *ad natum a movible* por ser unido e incorporado a dicho Monasterio. La cual sentencia según se colige de lo que con confusión allega, estaba fundada en el momento que se presentaron por el mismo Prior y Canónigos, y de quienes se hace mención en dicha sentencia. El uno fue el año 1656, en cuyo caso fue por el expresado Prior, con consejo de sus Canónigos, deputado por vicario amovible de dicha Parroquial, Lucas T, como unida e incorporada a dicho Monasterio. El otro dice, fue el año 1657, en cuyo año dice fue instruida la posesión de dicha Parroquial de Fontllonga por provisión apostólica, y presentado concurso ante el ordinario de Urgel, Pedro T, y en su consecuencia dice, fue introducida causa contra éste en el Tribunal de la Sagrada Rota y prosiguió sentencia contra el mismo Pedro T; y que de seguida la muerte de éste, fue deputado en vicario durante beneplácito por el Vicario General de dicho Monasterio Miguel T. Y en consecuencia de los referidos hechos, dice fue declarada dicha Rotal Sentencia, que la referida Parroquial de Fontllonga, no (,,) oficio colativo, sí que era unida a dicho Monasterio y que por lo presente el expresado Prior era el párroco de dicha Parroquial y que a él corresponde la nominación de vicario, y sin concursos, para la repetida parroquial. La ejecución de dicha sentencia dice fue expedido breve ejecutorio por la Curia Romana en el mismo año de 1664, contra el antedicho Domingo Vilar a fin de liquidar los frutos malamente por él percibidos; y des (...) tando el mismo Prior y canónigos, el mismo año fue expedido breve contra del mismo Domingo Vilar a fin de cobrar las costas acostumbradas en la dicha causa. De todo lo que dice se hallan testimonios en el Archivo de Curia Eclesiástica de dicho Priorato de Meyá.

Estos son todos los fundamentos que en su manifestación allega el Iltre. Prior de Meyá para probar su pretendido derecho en la Iglesia parroquial de San Miguel del Lugar de Fontllonga, Oficialato de Balaguer y Obispado de Urgel que si *quatenus etc. et impugnavi tantum* se refieren. De cuyos fundamentos, si bien se reparan, no solo no resulta prueba alguna jurídica a favor de dicho Prior y Canónigos de Meyá en la citada Parroquial de Fontllonga y evidencian algunos atentados hechos por el mismo Prior y Canónigos al usurparse dicha Parroquial. Y esto según se conjetura por la vecindad que el dicho Priorato con la citada Parroquial y adversidades que ha padecido el Obispado de Urgel, como de los siguiente se manifestará.

Porqué primeramente el principal fundamento, el basis y el origen de todos sus fundamentos que alega, es una donación que supone haberse hecha por Don Ermengaudó Polleno, Arcediano de la Santa Iglesia de Barcelona, en el año 1095, de la citada Parroquial de Fontllonga y otras iglesias a favor del Monasterio de Abad y Monjes de Santa María de Meyá, de la cual donación se hace mención en el num. 1. Y funda la prueba de dicha donación en dos palabras que dice se leen en el auto de la misma donación que son de *Fontelonga*. Por llamarse como dicha Parroquia de Fontllonga; como si en aquellos tiempos no hubiese podido haber otra iglesia, distrito o parroquia que se llamase *Fontllonga*. Pero como es tan constante que el solo apellido no hace prueba jurídica sino concursan otras pruebas de situación etc. dejo a la prudente consideración de cualquier cuan destituida de fundamento sea la dicha prueba. Pero permitida y no en manera alguna perjudicial concedida dicha donación, cuan de poco valor y sin prueba jurídica sea dicho fundamento, se hace evidente si se considera que ni de dicha supuesta donación ni de otro alguno auténtico documento se hace constar que el antedicho Dn. Ermengaudó, donante, tuviese título alguno ni privilegio de excepción

de dicha Parroquial de Fontllonga, ni que jamás hubiese ejercido algún acto de jurisdicción cuasi episcopal en ella; y como el donatario no puede en virtud de cualquier donación adquirir mas derecho en la cosa donada que lo que tenía y le transfiere al donante, como es evidente: Se sigue notoriamente que no constando como no consta de jurisdicción alguna cuasi episcopal ni espiritual de dicho Dn. Ermengaudonante en la referida Parroquial, no puede en virtud de dicha supuesta donación haber adquirido ni adjudicarse jurisdicción alguna cuasi episcopal ni espiritual el citado Monasterio en la referida parroquial de Fontllonga.

Que el nombrado Dn. Ermengaudonante supuesto, no tuvo jurisdicción alguna cuasi episcopal y espiritual en dicha Parroquial, se manifiesta de las mismas palabras que allega el dicho Iltre. Prior y dice se lean en lo antedicho auto de donación que son las siguientes, hablando de las iglesias que supone donadas: *quae dudum fuerant de mies genitoribus*. De cuyas palabras se ve que todo el derecho que tuvo el referido Dn. Ermengaudonante, lo tuvo en todo caso de sus padres o genitores; y como sus padres siendo seglares o laicas personas no tuvieron ni pudieron tener jurisdicción cuasi episcopal ni espiritual en dicha Iglesia, resistiéndoles el Derecho que inhabilita las personas laicas para semejante jurisdicción: Se sigue con evidencia que ni tampoco la tuvo el referido Dn. Ermengaudonante. De donde se ve notoriamente la nulidad del primero y principal fundamento que alega a su favor dicho Iltre. Prior de Meyá; y por consiguiente quedan destruidas las conjeturas o pruebas que de dicho fundamento infiere y se hace mención en los num. 2 y 3.

(2) Porque, que por la adversidad de los tiempos o menoscabo de rentas fuese suprimida la dignidad Abacial y sus Monjías y en su lugar subrogada la dignidad Prioral y Canonjías que ahora residen en dicha iglesia de Meyá y que dicha jurisdicción que en solo su distrito y territorio (caso que lo hubiese y le correspondiese) antes ejercía el Iltre. Sr. Abad, lo ejerza el Iltre. Sr. Prior, de todo esto se puede decir ahora; como de esto no resulta que la citada Parroquial de Fontllonga jamás haya sido del distrito ni territorio de de dicho abadiato, y por consiguiente ni ahora es del Priorato, antes bien ha sido siempre libre, colativa i del Obispado de Urgel. A más que había de considerar el antedicho Prior que aunque lo probado, como no se ha probado, que el mencionado Dn. Ermengaudonante, por supuesto, obtenía la dicha Parroquial como exenta, no podía de aquí la (...) la dicha Parroquial de Fontllonga en virtud de la pretendida donación fue unida e incorporada al expresado Monasterio, porque para la dicha incorporación, no bastaría el privado contrato de donación entre dicho Dn. Armengaudonante y Monasterio, como en las demás cosas de nuestro patrimonio, si que se necesitan muchas otras solemnidades de derecho que se alegan y no menos necesarias, que no interviniendo, quedan cualquier contrato nulo y los constituyentes privados del derecho, y si lo tuvieran en las (...) lo que por ser tan notorio en Derecho no me detengo. De lo cual resulta en todo caso de probarse alguna donación entre dichos Dn. Armengaudonante, donador y Monasterio donatario, sería únicamente de algunas utilidades, como talvez de algunos censos, frutos o diezmos que los progenitores de dicho D. Armengaudonante tendrían en la referida Parroquial de Fontllonga en virtud talvez de alguna concesión apostólica, como de semejantes concesiones se refieren muchas a favor de algunos señores seglares o laicos, por obsequios y servicios hechos a la Iglesia y en defensa de nuestra Santa Religión.

De donde se puede colegir que no pueden servir de prueba alguna procedimientos judiciales hechos en la Real Audiencia de Barcelona, en el Archivo y Curia de Eclesiástica de Meyá el año 1653, que alega el dicho Prior en su manifestación y se

refieren en los números 8 y 12. Porque como dichos procedimientos fueron por intereses temporales, por el pago de algunos diezmos como se ve en el número 8 contra algunos particulares de aquel lugar de Fontllonga, a más puede ser tuviese algún derecho el Prior de Meyá junto con la Parroquial de Fontllonga, talvez en virtud de la donación sobre dicha, nada prueban en lo referente a la jurisdicción espiritual que *privative ad alios*, compite al Ilmo. Señor Obispo de Urgel. Y aunque en orden a los diezmos, los procedimientos que se han realizado en la Curia Eclesiástica del Priorato de Meyá, aparezcan perjuicios de jurisdicción y Curia Eclesiástica del Obispado de Urgel; pero como la (...) decimal, como no sea de *jureipso decimandi*, que es *jus spirituale vel (...) spirituali annexum*, y su conocimiento es propio del juez eclesiástico el hecho de diezmar como si se paga de esto o de lo otro o de esta o otra (...mo) justa que se alega por el referido Prior es causa *mixti joui* en cuanto tiene lugar la prevención del juez a quien primero acuden las partes sea eclesiástico o sea seglar, esto supuesto que es trivial en el derecho: puede ser muy (...) no constando como no consta de recurso alguno a la Curia Eclesiástica de Urgel, prorrogasen su jurisdicción los particulares de dicho lugar de Fontllonga y no recurriendo a su juez competente así eclesiástico como seglar, se sujetasen a dicha Curia del Priorato y el cura de dicho Lugar, teniendo su protección en el referido Prior como parte de dicha causa, esperando lograr mejor su fin en la citada Curia del Priorato, disimulase el recurso a dicha Curia Eclesiástica de Urgel; y por consiguiente nada prueban dichas procedimientos, más que se podían hacer con la plena ignorancia de la Curia de Urgel. Así tampoco sirve de la menor prueba el decirse que en los autos de la causa que se siguió en la Real Audiencia de Barcelona se nombrase la dicha Parroquia de Fontllonga del Priorato de Meyá, porque esta es narrativa que las partes hacen y nada prueba en derecho.

(4) Ni tampoco prueban cosa alguna los actos posesorios que a su favor quiere alegar dicho Ilmo. Prior, cuyos actos posesorios parece quiere fundar la inmemorial prescripción que alega al principio de su manifestación, confesando ingenuamente que no consta de privilegio alguno apostólico la jurisdicción cuasi episcopal que pretende en su Priorato y en todas la iglesias sitas dentro de los límites de su territorio, y únicamente aparece, quiere fundarla en la dicha inmemorial prescripción con que dice que de muchos años a esta parte ejerce la dicha cuasi episcopal jurisdicción en el distrito de su Priorato y en las iglesias sitas dentro del mismo distrito, con aprobación de la Santa Sede y Tribunal de la Santa Rota. Y prosigue que cuando a la adquisición de jurisdicción concurren títulos y enunciativas antiguas que van acompañadas con la inmemorial prescripción esta *non tam es novi juris inductiva, quam interpretativa titulorum praecedentium*; Fatigándose en alegar que la jurisdicción cuasi episcopal se puede adquirir por prescripción por la regla común de derecho, que lo que se puede adquirir por privilegio, se puede también adquirir por prescripción. Pero dejando todo esto a parte y las muchas oposiciones que se podrían hacer en la expresada doctrina por las muchas circunstancias que debieran concurrir a la dicha prescripción que en caso sería con resistencia de derecho que clama a favor del Ilmo. Sr. Obispo de Urgel, por estar dicho Priorato dentro de los límites del Obispado de Urgel, procediéndose por ahora como se prescinde de la jurisdicción o prescripción de ella que expresa el Prior de Meyá en las iglesias de su Priorato, nada se prueba en orden a la cuestión así pretende en la Iglesia parroquial de Fontllonga.

(5) Porque primeramente en toda su manifestación no alega otro título que el auto de donación arriba dicho, pero como queda allí probado no sirve de la más ínfima prueba a favor de dicho Prior. Los autos posesorios que en el decurso de su manifestación alega,

fundados en algunas provisiones o nominaciones de cura, como dice en dicha Parroquial, Libros de Cura de almas, asistencia a sínodos, etc, tampoco pueden probar su alegada prescripción ni pretendida jurisdicción porque podrían ser a más de otros requisitos por tiempo legítimo continuados como denuncia de algunos títulos verdaderos, lo que no aparece de su manifestación.

Y así no pueden servir de prueba las nominaciones de curas y demás que se hace mención en los números 4,5,6 y 9. Porque la primera nominación de cura que alega en dicho número 4 dice fue el año 1205 por un abad de dicho Monasterio, y de este año hasta 1458 no alega nominación alguna de cura ni otro acto posesorio en dicha Parroquial. Y sin duda habiendo pasados doscientos cincuenta y tres años, no estuvo dicha Parroquial en todo este tiempo sin cura y quien ejerciese la jurisdicción espiritual en dicha Parroquial constando, como no consta, que la ejerciese algún exento, queda cierto que quien la ejerció fue el Ilmo. Señor Obispo de Urgel y los curas por él constituidos sin necesitarse de otra prueba que al presunción de derecho que tiene a su favor: Y así se ve con evidencia que no es de de algún momento dicha nominación de cura que se alega en dicho año 1205, porque ni consta que dicha nominación tuviese efecto, ejerciendo el cura constituido por dicho abad la jurisdicción espiritual en dicha parroquia; y podría muy bien ser que para usurparse dicha Parroquia pasase dicho Abad a nombrar cura y prohibido después por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, el nombramiento no tuviese efecto dicha nominación; y aunque hubiese tenido su efecto habiendo sido este principio de acto posesorio por tiempo legítimo como ...do antes bien del todo interrumpido con el decurso de más de doscientos cincuenta años, no puede servir la dicha nominación de la menorción ni prueba.

(6) Ni tampoco puede servir de prueba lo que se alega y refiere en los citados número 4 y 5, es saber que habiéndose el lugar de Fontllonga destruido por el año 1458 por causas de las guerras de aquel tiempo, el cura que regia dicha parroquial llamado Guillen Rosell hizo dimisión o renuncia de su curato en mano del Señor Prior de Meyá y que en seguimiento de dicha renuncia, en el año 1459 pasó dicho Iltre. Prior a unir e incorporar el ministerio espiritual o cura de almas de dicha Parroquia al Cabildo de Canónigos de Santa María de Meyá, en virtud de la cual incorporación dice cuidar el referido Cabildo por sí de dicha Parroquia hasta el año 1477; en cuyo año constituyó el citado Cabildo un Vicario conductivo a dicha Parroquial. Pero a más que la sobredicha renuncia es prueba legítima que la expresada Parroquia de Fontllonga no estuvo unida a dicho Monasterio como se pretende, y dicho cura Guillen Rosell no era vicario *ad natum a movable*, porque si lo hubiese sido, no se habría necesitado de formal renuncia ni aceptación posterior; luego se sigue que la dicha Parroquial es beneficio perpetuo o Rectoría y que el dicho Rosell no era vicario *ad natum* sino que era propio Rector digno de admiración, que habiendo el Sr. Prior de Meyá hallado el (...) de dicho Rosell para la renuncia no lo hallase para la provisión de lo cual aparece se puede muy bien inferir que la provisión la calla porque como a beneficio perpetuo o Rectoría la hizo el Iltre. Sr. Obispo de Urgel, donde se confirma lo antedicho en el antecedente a parte, y la renunciación como era en tiempo de guerras en que sin duda no se podía con seguridad pasar a Urgel, la admitió el Iltre. Prior para aprovechar aquel acto posesorio o usurpativo y notarlo bien como ahora lo alega; Pero quien no ve que el citado acto y demás que en dichos números se refieren, fueron en tiempo de guerra como lo confiesa y alega dicho Señor Prior en cuyo tiempo callan los tribunales y duerme la prescripción como es constante en derecho. Y así, siendo tan patente la nulidad de dichos actos no es necesario fatigarse en impugnarles. Pero aunque fuesen en tiempo hábil, no serían

bastantes por la alegada prescripción por no ser por tiempo legítimo continuados, sin otros requisitos que se necesitarían, pues del año 1459 hasta el 1477 no pasaron más de diez y ocho años, como es notorio.

(7) Ni son de mayor consideración las dos nominaciones de vicarios conductivos *ad nutum*, hechas según se dice por el referido Cabildo en los años 1547 y 1584 y se refieren en el citado número 6: porque a más que no se prueba que las dichas nominaciones tuvieron su efecto y que en realidad los dichos nombrados vicarios conductivos ejercieron en nombre de dicho Cabildo la cura de almas de la referida Parroquial de Fontllonga, con ciencia y paciencia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, lo que no se prueba antes bien habiendo pasado el decurso de treinta años como pasaron de 1547 a 1584 sin otra nominación de vicario ni revalidación o confirmación de dichos conductivos, se puede muy bien colegir que aunque para usurparse el referido Prior y Cabildo dicha Parroquial, como vecina de dicho Priorato y en los lugares remotos del Obispado, de tiempo a tiempo hiciese el atentativo de nombrar vicario para ello, y notarlo bien en sus registros, siguiéndose luego que llegaba a noticia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, la expulsión de aquellos y la constitución de propio párroco en dicha Parroquial. No se sigue tampoco justificación alguna de la alegada prescripción, porque a más que no concurre la continuación de tiempo como se necesita, habiendo pasado treinta y siete años de interrupción de una nominación de otra (aunque me hago cargo que si fuesen colaciones de beneficios perpetuos, se podría decir que las dichas nominaciones tienen fuerza de actos continuos y que podría ser que el primer nombrado viviese hasta que se nombró el segundo, por muerte del primero, y así que por el primero se continuó la posesión sin interrupción; todo esto no tiene lugar en los vicarios conductivos ni sus nominaciones tienen fuerza de acto continuo por ser *ad natum a movibles*. Pero aunque fuese dicha posesión continuada o sin interrupción no sería bastante para la alegada prescripción, porque a más que no consta de la ciencia y paciencia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, sacados todos los tiempos de guerras y adversidades que ha decidido el Obispado, las sedes vacantes y referidos, no bastarían aun treinta años con título por tener la resistencia de derecho y por consiguiente no podrían ser suficientes treinta y siete años sin título y sin nada de todo lo dicho.

(8) Todo lo referido se confirma con lo que poco después alega dicho Prior en su manifestación y se refiere en el citado número 9 en donde dice que en el año 1656 hallándose vacante dicho curato por muerte del Reverendo Tomás Andreu, Presbítero, el Vicario General de dicho Priorato puso ecónomo en dicha Parroquial y con letras citatorias de su Curia para los concursos de dicha vacante lo que se ven claros los siguientes reparos que manifiestan la nulidad de su pretensión. La última nominación de vicario conductivo para la Parroquial de Fontllonga sin explicar otra alguna provisión por parte de dicho Prior ni Cabildo, dice fue el año 1584 como queda arriba dicho, explicando la persona dice fue nombrado vicario en dicho año Juan Dueñas, y otra dice que vacando dicho curato por muerte del Reverendo Tomás Andreu en el año 1636. Y de aquí los reparos: del año 1584 a 1656 van setenta y dos años sin que en ninguno de ellos se hiciese nominación alguna de vicarios ni otra provisión de dicho curato por parte de dicho Prior de Meyá, como no se alega; y sin dudo no faltó curas en la referida Parroquial donde se infiere que quien lo proveyó fue el Obispo de Urgel y (...) se ve clara y manifiesta la predicha interrupción de su pretendido (...) otro reparo dice que en dicho año 1584 fue nombrado vicario por el Cabildo, Juan Espanya y en el año 1656 dice vacó dicho curato por muerte del reverendo Tomás Andreu luego después de la nominación de dicho vicario por el Cabildo, hasta el año 1656 hubo otras provisiones en

dicho curato como se ve de su manifestación, y callándola como la calla se colige la fra... su taciturnidad que sin duda es por hallarle provisto por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, de donde se hace mas clara la illación predichas que usurpase dicha Parroquial de Fontllonga poco a poco el referido Prior y Cabildo de Meyá, en viéndola vacante hacía de tiempo en tiempo su nominación de vicario sin que jamás tuviese su efecto como no se prueba, más bien en llegando a noticia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel hacía (...) y proveía dicha Parroquial sin contribución alguna de dicho Prior ni Cabildo, como no se alega ni prueba.

Por lo que es mas digno de reparo, lo que en justificación de su derecho, dice que en dicho año 1656, vacando dicha iglesia por muerte del reverendo Thomás Andreu , el señor Vicario General de dicho Priorato puso ecónomo a dicha Parroquial Iglesia y despachó de su Curia letras citatorias para concursos. Si hasta ahora ha dicho y pretendido el referido Iltre. Prior y Cabildo que la repetida Parroquial de Fontllonga está unida o incorporada a su dignidad Prioral o Cabildo, según la variedad de los tiempos, y por eso alega las nominaciones de vicarios conductivos *ad nutum a movible*, donde viene ahora su contradicción de poner ecónomo y llamar a concurso? Bien sabido está que los concursos son para las rectorías y vicarias perpetuas, habiendo hasta ahora pretendido lo contrario dicho Prior y Cabildo de la Parroquial de Fontllonga? Esto talvez fue porque como con la nominación de vicarios conductivos no les salió bien su pretendida usurpación de la dicha Parroquial, por expedirlos el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, mudaron de sistema y querían hacerla Rectoría juzgando que así talvez les saldría mejor su pretensión: y por consiguiente se ve de la misma contradicción qua mal fundada tenga su pretensión el referido Prior y Cabildo de la citada Parroquial de Fontllonga. Pero aunque no fuese dicha contradicción que le quita toda probabilidad, nada probaría todo lo allegado por dicho Prior y referido en el citado número 9; porque por más que pusiese ecónomo y despachase letras para concursos, el referido Vicario General, y así mismo lo que se alega consecutivamente que en el año 1661, vacando dicha Parroquial por muerte de Pedro Garreta, puso también ecónomo el mismo Vicario General, no probando ni haciendo constar, como no se prueba, que las dichas letras tuvieron su efecto, y que en virtud de ellas se hicieron los concursos, se poseyó dicha Parroquia y que el Priorato la obtuvo pacíficamente y sin contradicción de nadie; pero como nada de esto se prueba no se sigue ejercicio alguno de jurisdicción espiritual en dicha Parroquial, antes bien alegados los provistos y sus nombres y callando por quien fueron provistos, se manifiesta la fraude y que se callan dichas provisiones por industria, siendo hechos por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, y por fin alegar actos sin su efecto, es manifestar unos puros atentados y pretendidas usurpaciones de lo que no pertenece al Iltre. Prior y Cabildo de Santa María de Meyá.

(9) Ni tampoco pueden servir de prueba alguna los Libros de Cura de dicha Parroquial de Fontllonga que se alegan y refieren en el número 7: porque a más que dice que dichos Libros se hicieron en los años que fue vicario por el Cabildo de Meyá Pedro Rosell (tiempo sin duda de perturbaciones porque de otra manera no se habría tolerado dicho vicario, como queda arriba dicho de las nominaciones de vicarios que se alegan) por eso mismo son sospechosos y no pueden servir de prueba porque dicho vicario, en orden al Obispado o Priorato, pondría las partidas de dichas Libros así como se le mandaría por el expresado Prior y Cabildo; ni pueden tampoco servir de prueba alguna los dichos Libros por los muchos fraudes y tropelías que se encuentran en los Libros antiguos que se han hallado en la mencionada Parroquial; en cuyos libros se ve y aun se lee claramente que en muchas partidas se decía: Obispado de Urgel, lo borraron y

pusieron arriba: Priorato de Meyá; en otras partidas de los mismos años, que naturalmente fue por descuido no borrarlo, aun dice: del Obispado de Urgel. Y en otras consecutivas a dichos años se calla la diócesis, no expresando ni del Obispado de Urgel ni del Priorato de Meyá, hasta que en el año 1690 admitió el párroco que entonces era de Fontllonga un visitador de Meyá y desde dicho año como era el mismo párroco a poner algunos años del Priorato de Meyá de lo que se ve que el dicho párroco fue sobornado por el referido Prior y Cabildo de Meyá. Y si en estos Libros que aun han quedado en dicha Parroquia son tantos los fraudes y tropelías y por consiguiente de ninguna prueba en orden al Obispado o Priorato; cuanto más sospechosos serán los que se han llevado en Meyá y dice paran en su Archivo; y por consiguiente no deben atenderse en este particular ni servir de menor prueba.

(10) Ni es tampoco de consideración alguna lo que después de dichos Libros se refiere también en el citado número 7 que en el año 1633 habiéndose visitado la repetida parroquial de Fontllonga por el Vicario General de Meyá, pasó después a visitarla el visitador constituido por el Cabildo de la Santa Catedral de Urgel en sede vacante lo que se hizo una querrela judicial por el Promotor Fiscal de la Curia del Prior de Meyá contra dicho visitador y en su consecuencia renunció su visita dicho visitador. Porque como confiesa el mismo Iltre. Prior, todo esto fue en sede vacante en cuyo tiempo como es notorio en derecho son nulos y de ningún valor cualesquiera procedimientos que se hagan contra los derechos (... tra): antes bien se colige que la dicha Rectoría se tuvo y se ha tenido siempre reputada por el Obispado de Urgel; porque habiendo un visitador pasado a visitarla y en tiempo especialmente de sede vacante, se ve perfectamente la visitó por hallarse notada entre las demás Rectorías del Obispado de Urgel que tenía a su cargo visitar; y por eso luego que se le hizo resolución aunque ilegítima, careciendo la Mitra de legítimo defensor de sus derechos renunció como se dice dicha visita.

Ni tampoco puede servir de alguna prueba las visitas que se alegan por el referido Prior y se refieren al número 10; porqué como se lee en el (...) años que dice fue visitada dicha Parroquial por el mismo Prior o sus visitadores, no fueron dichos años continuados, antes bien interrumpidos los cuartos cuando de cuatro y cuando de seis años, siendo sin duda en estos y otro visitada dicha Parroquial por los visitadores deputados del Ilmo. Señor Obispo de Urgel o del cabildo de la Santa Catedral, sede vacante; aunque bien se cree que estos años no se pudo visitar dicha Parroquial como otras del Obispado por ser en tierras remotas o montañosas, interviniendo la adversidad de los tiempos asó como otras muchas hostilidades que se experimentaron en el siglo pasado como es notorio. Y así aparece que en estos tiempos quería aprovechar la ocasión el expresado Prior de Meyá por la vecindad que tiene dicha Parroquial con el Priorato, haciendo sus visitas que sin confesarlas ni aprobarlas se permitieron como es notorio que *non valenti agüere, non currit praescriptio*, a más de (...) la continuación de tiempo legítimo, se ve cuan poco aprovechan por el fin pretendido por dicho Prior las mencionadas visitas. A más de esto, el mismo juicio que se ha hecho de los Libros de Cura pertenece al presente; porque como se colige de los fraudes y tropelías que hicieron en los Libros de Cura, fueron algunos rectores sobornados por el expresado Prior y Cabildo de Meyá y por esto permitían dichas visitas sin dar aviso alguno al Ilmo. Señor Obispo. (12) De donde se sigue cuan poco fundamento tenga lo que alega el mismo Prior, y se refiere en el número 11: Que fueron algunos curas de dicha Parroquial de Fontllonga convocados y asistido a sínodo en su Palacio prioral de Meyá, porque a más que milita la misma razón de sobornación i ignorancia del referido Ilmo. Señor Obispo de Urgel, no prueba ningún ejercicio de jurisdicción espiritual en dicha

Parroquial, cuando los sínodos se tuvieron en Meyá y no se prueba ejercicio, observancia ni aceptación de alguna particular constitución en dicha Parroquial de Fontllonga: Y en orden a los rectores podía el citado Prior de Meyá como a vecinos a su Priorato hacerles el honor no debido de llamarles y admitirles a su sínodo, sin imponerles cosa perjudicial a la jurisdicción del Ilmo. Señor Obispo de Urgel.

(13) No es tampoco de algún momento lo que se alega y refiere al principio del citado número 11. Que en el año 1707, instando Francisco Camarasa, acólito, natural de dicho lugar de Fontllonga se despachó un edicto en la Curia Eclesiástica de dicho Priorato, para ser promovido al subdiaconato; porqué qué aprovecha alegar un principio de acto , si no se alega ni prueba su perfición, y en efecto; Y así dice que se despachó un edicto , pero no dice que después de dicho edicto se despachasen las letras diminoriales correspondientes y que en virtud de ellas fuese el dicho Camarasa promovido al sagrado orden del subdiaconato. Todo esto se calla como y quien le dio los órdenes menores. Y se calla sin duda porque el expresado edicto aunque tal vez se despachase de dicha Curia no tuvo efecto y es de creer de la misma taciturnidad que el dicho Camarasa tomó los órdenes menores con el Ilmo. Señor Obispo de Urgel como su legítimo prelado por quien después (en caso de ser promovido) fue promovido al subdiaconato y demás sagrados órdenes; como de otros muchos hijos y naturales de dicho lugar de Fontllonga se hará constar, fueron promovidos a los sagrados órdenes por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel y a éste siempre reconocieron, han reconocido y reconocerán por legítimo superior y Prelado.

(14) Ni tampoco sirve de prueba la Sentencia de Sagrada Rota que por fin de su manifestación alega el referido Iltre. Prior de Meyá en plena comprobación como dice de su derecho y pretensiones y se refiere en el número 13. Porque a más de las manifiestas contradicciones que a si mismo se hace, volviendo ahora a sus primeras alegaciones que el Curato de Fontllonga no es beneficio colativo ni sujeto a concurso, sino unido e incorporado al Monasterio de Meyá, habiéndose de (.....) que aunque se refiere en el citado número 9, en donde consta que el dicho curato de Fontllonga es beneficio colativo y sujeto a concurso (...) lo dice que en los años 1656 y 1661, vacando dicho curato se despacharon letras citatorias de su Curia para los concursos de dicha vacante proveyendo como interino de ecónomo su Vicario General, como queda ya más arriba dicho. Se ve otra contradicción con lo que alega por segundo fundamento de dicha sentencia diciendo que en el año 1657 fue intruso a la posesión de dicha Parroquial de Fontllonga de Pedro T, por provisión apostólica con previo concurso ante el Ordinario de Urgel cuya intrusión fue introducida causa y seguida sentencia en el Tribunal de la sagrada Rota contra dicho Pedro T. intruso; Y prosigue en consecuencia de estas después de seguida la muerte del referido Pedro T intruso, puso vicario (...) beneplácito a dicha Parroquial vacante el Vicario general del referido priorato de Meyá y de aquí los reparos: Si el dicho Pedro T fue intruso a la posesión de dicha Parroquial, luego de probado el vicio de intrusión quedó vacante dicha Parroquial por dicho vicio, según derecho habría perdido si algún derecho hubiese tenido en dicha parroquial. Otro reparo. Si el litigio fue pretendiendo dicho Prior la (...dad) de la provisión apostólica y previo concurso ante el Ordinario de Urgel para dicha Parroquial de Fontllonga unida a su dignidad Prioral y se dio Sentencia Rotal a favor del mismo Prior contra dicho Pedro T provisto, luego de proferir la sentencia debía ser expelido el citado Pedro T de dicha Parroquial y puesto vicario por dicho Prior. Y nada de esto se alega ni prueba, antes bien confirma el mismo Prior que hasta la muerte de dicho Pedro T provisto, no se puso vicario en dicha Parroquial; de donde se sigue que no obstante

dicho (...) el expresado provisto después con la quieta y pacífica posesión de la repetida Parroquial de Fontllonga hasta el fin de su vida según la provisión apostólica con previo concurso ante el Ordinario de Urgel. De donde también se colige la nulidad del primer fundamento que allega de dicha Rotal Sentencia, diciendo que el año 1656 vacando dicha Parroquial puso vicario *ad nutum a movible* el expresado prior o su Vicario General. Porque como se ve del antedicho litigio el citado año 1657 fue dicho vicario expelido por el Ordinario de Urgel y después detenidos los concursos ante el mismo Ordinario, fue provista por la Santa Sede como naturalmente vacante en uno de los meses reservados entonces a Su Santidad.

De todo lo que se puede muy bien colegir para evitar algunas contradicciones que los dichos litigios, en caso que se tuviesen, no fueron del título o Patronato de dicha Rectoría, sí solo de algunos intereses temporales o de diezmos que talvez reivindicaban dichos Rectores Pedro T y Domingo Vilar, contra la posesión que dice puede ser tenía el expresado Iltre. Prior de Meyá, como de esto más largamente ha arriba hablado y se infiere también de los Breves ejecutoriales que alega expedidos de dicho Tribunal de la Santa Rota contra dicho Domingo Vilar, cuyos breves no se alega fuese mandado a dicho Domingo Vilar el dejar la posesión de dicha rectoría, ni consta fuese expelido de ella como había de ser si le hubiese probado el vicio de intrusión que se le inculca por dicho Prior, dice se le mandó con el primero liquidar los frutos malamente percibidos, y con el segundo pagar las costas ocasionadas a dicho Prior con el citado litigio. Y por fin, fuese lo que fuese que todo se prescinde y nada se confiesa de todo lo alegado por dicho Prior, que solo se refiera *si et quatenus etc. et impugnative tantum*, no resulta justificada prueba alguna jurídica; porque también sabido es el notorio principio en materias especialmente judiciales que: *res inter alios acta aliis nocere not potest*. Y por consiguiente siquiera el Iltre. Prior de Meyá fundar su intención y manifestar pruebas de haber adquirido alguna vez jurisdicción espiritual en la referida parroquial de Fontllonga, contra la que tiene y ha siempre el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, había de alegar y probar algunos judiciales hechos y practicados contra dicho Ilmo. Señor Obispo, sin que ellos pudiese alegar ignorancia como no se alegan ni se prueban en todo su manifestación.

De todo lo que aparece resulta que todo lo pretendido derecho por el Iltre. Prior de Meyá en la Iglesia Parroquial de Fontllonga es nulo y sin fundamento como así aparece lo manifestado hasta aquí deducido. Contra las pretensiones y fundamentos alegados en el decurso de su manifestación fundados únicamente en el auto de 1095 por principal título y hechos deducidos en el decurso de la misma manifestación: Pero como no sea de algún momento ni pueda servir de título ni prueba alguna el dicho auto en orden a la jurisdicción espiritual en dicha Parroquial; aparece queda probado con lo que se ha arriba dicho en la impugnación de dicho título. Y en orden a los hechos alegados, a más que de ninguno de ellos resulta un principio propio y pacífico que se pueda decir ejercicio de jurisdicción espiritual en dicha parroquial de Fontllonga, ciencia y paciencia del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, aparece quedan bastantemente impugnados y sin la menor prueba con lo que se ha arriba respuesta a cada uno de ellos; y se ve claramente de las interpretaciones o no continuación de tiempo legítimo que hubo entre los alegados hechos de cuyas interrupciones se hace evidente que los referidos hechos no solo no prueban la inmemorial prescripción pretendida, pero aun ni un principio pacífico de posesión legítima para ponerse en vía de adquirirla; Y únicamente lo que prueban es algunos tentativos hechos para usurparla: Y como es notorio en derecho, los

atentados no solo no dan principio de posesión, sino que son plenamente por el mismo derecho reprobados.

De donde se ve con evidencia las notorias nulidades de los procedimientos hechos por el citado Iltre. Prior de Meyá en el año 1761 contra la provisión pacíficamente hecha por el Ilmo. Señor Don Francisco Cathalán de Ocon, Dignísimo Obispo de Urgel de la referida Parroquial de Fontllonga; así por la falta de derecho o jurisdicción como queda probado y se hará constar, como por intempestivos. Porque no presentó el dicho Prior protestación ni requisición alguna en la diputación de ecónomo, edicto para los concursos, proseguimiento de ellos, finido al término del edicto, provisión o colación de dicha Parroquial y posesión que tomó de ella el provisto, todo pacíficamente con ciencia y paciencia del dicho Iltre. Prior de Meyá, sin la menor contradicción ni oposición de él ni otro alguno. Y no obstante en medio de tanta tranquilidad y pacificación, se vio el procedimiento (...) y escandaloso atentado de llegar el mismo Prior con gente armada a dicha Parroquial para ocuparla o usurparla con violencia, perdiendo por eso mismo si algún derecho hubiese tenido en dicha Parroquial, como es también constante en Derecho, y se colige del Capítulo (si no me engaño) 18 de de *praeten... sexto*. Y no contentándose de dicho alboroto y escándalo que se ocasionó en dicho lugar de Fontllonga no habiendo podido lograr su fin por resistencia de de dicho Lugar que no lo reconoció, ni lo ha reconocido jamás por su prelado y legítimo superior en lo espiritual, como se dirá más largamente pasó en otros igualmente injustos, y escandalosos procedimientos utilizados, fulminando y declarando censuras contra algunos particulares de dicho lugar. Pero como la nulidad de ellas es tan notoria y sin cumplir los requisitos esenciales para promulgarlas, basta la incompetencia mostrada por su nulidad: a más que confiesa su error el dicho Prior con cartas de enero del citado año 1761 escrita por el mismo Prior al Ilmo. Señor Obispo de Urgel: no es necesario entretenerse como dichas nulidades ya se hicieron notoriamente manifiestas por el dicho Ilmo. Señor Obispo, con edicto expedido en su visita general en la Parroquia de Sutarranya de su obispado a los 4 de marzo de dicho año 1761 y publicado en la solemnidad de la misa por tres días de fiesta en la dicha Parroquial de Fontllonga.

Y aunque todo lo hasta aquí alegado aparece notoriamente manifestado por legítimo Derecho y rectísimos procederes del Ilmo. Señor Obispo de Urgel a la provisión de la Iglesia Parroquial del lugar de Fontllonga y de su Obispado con inclusión de las injustas pretensiones del M.I.S. Prior de Meyá. No obstante para hacer más evidente la rectísima justicia y el santo celo que ha tenido siempre el Ilmo. Señor Don Francisco Josep Cathalán de Ocón, en lo presente, Dignísimo Obispo de Urgel en sus provisiones y por lo que ahora toca en la provisión de la Iglesia Parroquial del Lugar de Fontllonga, vacante por muerte del Reverendo Pedro Camarasa, su último obtentor, sin intentar en nada perjudicar si no siempre salvar y conservar los derechos pertenecientes a la Mitra de la Sagrada Dignidad Episcopal; Prescindiendo ahora de todo lo que haya ocurrido con las calamidades y adversidades de los siglos pasados; se hace evidente que de esta parte de cuarenta, cincuenta y más años, está el Obispado de Urgel en la quieta y pacífica posesión de la jurisdicción espiritual y ejercicio de todos los actos a dicha jurisdicción pertenecientes de dicha Parroquial de Fontllonga y esto con ciencia y paciencia y sin contradicción alguna de los Señores “Priores de Meyá”. Lo que se justificara así de los documentos con la inopinada novedad, se han podido reconocer como del sumario (...) que de orden de si Ilma. se mandó judicialmente tomar para el (...) informes así del estado de dicha Parroquia, como del suceso y atentado practicado por dicho Prior de Meyá a los 7 de enero del dicho año 1761.

De cuyos documentos consta primeramente que la dicha Parroquial de Fontllonga se ha siempre tenido y reputado por Rectoría de libre colación en el Obispado de Urgel y como a tal se halla registrada entre las demás Rectorías de libre colación de dicho Obispado y así se remitió en el Pontificado precedente a S. M. en los Catálogos de las iglesias de libre colación y Regia Provisión y presentación en virtud del Concordato con la Santa Sede Apostólica. Consta también que en el año 1709, vacando dicha Rectoría por muerte del Reverendo Ignacio Armengaudó Rius, su último obtentor, fue provista dicha Parroquial por el Iltre. Juan Simón Fontllonga, Vicario General y Gobernador General por el Ilmo. Señor Don Julián Canó, Obispo de Urgel, y conferida *cum juriis plenitudine* al Reverendo Don Joseph Minoves, quien en virtud de dicha colación tomó quieta y pacífica posesión y sin contradicción de nadie (si bien que en el auto de posesión se lee que el mismo Dr. Minoves provisto, que la dicha posesión la tomaba sin perjuicio a los derechos pertenecientes al Ilmo. Señor Obispo de Urgel o Prior de Meyá, por algún pleito que había oído decir; pero como dicha protestación fue por parte del mismo provisto, sin contar la protestación, requisición ni contradicción alguna por parte de dicho Prior de Meyá, nada hace dicha protestación), como todo consta en los autos de concursos, colación y posesión.

Consta así mismo que el antedicho Dr. Minoves estuvo en la quieta y pacífica posesión de dicha Parroquial hasta el año 1714, en cuyo año por causa de permutación la renunció en manos del Cabildo de la Santa Catedral de Urgel, sede vacante, en virtud de la cual permuta la proveyó el citado Cabildo a favor del Reverendo Jaime Doll, compermutante, y éste con el título de dicha provisión tomó quieta y pacífica posesión y si contradicción de nadie la continuó hasta que por causa de permutación la renunció en manos del Ilmo. Señor Don Simeón de Guinda, Obispo de Urgel, quien en virtud de dicha renuncia la confirió al reverendo Pedro Camarasa, compermutante, y éste con el título de dicha colación tomó quieta y pacífica posesión y sin contradicción de nadie, la que ha obtenido pacíficamente hasta el fin de su vida. Y por fallecimiento de dicho Camarasa la proveyó el Ilmo. Señor Don Francisco Joseph Cathalán de Ocón el año pasado 1761 a favor del Reverendo Joseph Camarasa. De lo que no obstante de haberse practicado todas las solemnidades acostumbradas de edicto, nominación de ecónomo, concursos, colación y posesión, todo con ciencia y paciencia del Iltre. Señor Prior de Meyá, sin que jamás apareciese protestación, requisición ni contradicción otra alguna judicial ni extrajudicial, siguió el inopinado y antedicho atentado que ha dado la causa a la presente cuestión.

Consta también que los propios actos de jurisdicción espiritual que han ejercido siempre los Obispos de Urgel con los hijos y vecinos de dicho Lugar de Fontllonga, así con los que han querido ser promovidos al listado sacerdotal, como han sido los reverendos Jaime Camarasa, difunto, el Rector actual de Sarroca de edad de setenta años y más, Pedro Camarasa, difunto, Joseph Camarasa, Pedro Codó, Francisco Codó y otros; quienes reconociendo por su legítimo superior y Prelado al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, a éste acudieron y por el mismo Ilmo. Señor Obispo de Urgel fueron provistos a los sagrados órdenes como sus legítimos súbditos y diocesanos, como también algunos seculares que por sus legítimas causas quisieron al dispensación de proclamas para contraer matrimonio y acudieron a la Curia Eclesiástica y Tribunal de dicho Ilmo. Señor Obispo, a donde se les dispensó.

Consta por fin de los Libros de Cura de dicha Parroquial de todo este siglo donde fueron aquietados los tiempos y mitigadas las guerras y puestos los Libros según a forma debida, leyéndose en todas las partidas indistintamente Obispado de Urgel, y así mismo se hallan las visitas continuadas todos los años por los visitadores diputados por los Ordinarios de Urgel.

Todo lo que resulta y se ha dicho de los documentos antecedentes lo confirman no solo de esta parte de cuarenta, cincuenta y más años, si también de tiempo inmemorial está el Ilmo. Señor Obispo de Urgel en la quieta y pacífica posesión de la jurisdicción espiritual en la dicha Parroquial de Fontllonga, como declaran los testigos que en los días 19 y 20 de enero de dicho año 1761 se recibieron judicialmente en el mismo lugar de Fontllonga por el Reverendo Don Pedro (...) Prim, rector de la Parroquial de Cubells y Oficial del Oficialato de Balaguer y Escribano de la Curia Eclesiástica de dicho Oficialato, de cuya comisión consta en los autos de dicho sumarísimo Proceso.

Y primeramente Jaime Andreu de edad de sesenta años y cuarenta y seis de buena memoria, Miguel Solé de la misma edad de sesenta años y cuarenta y seis de buena memoria, Bartolomé Camarasa de edad de ochenta años y sesenta y seis de buena memoria y Miguel Camarasa de edad de ochenta y nueve años y setenta de buena memoria, todos labradores y vecinos de de dicho Lugar de Fontllonga, testigos producidos en los órdenes 5,8,10 y 11. Cuentan todos que de todo el tiempo de su memoria han visto y tenido todos ellos y los demás habitantes de dicha Parroquia, al Ilmo. Señor Obispo de Urgel por legítimo, cierto e indubitado Patrón o ordinario colador del Curato y Rectoría de dicho Lugar de Fontllonga, y por su legítimo superior en lo espiritual y como a tal lo reconocen y han reconocido todos y así ha sido siempre en la quieta y pacífica posesión, y dicen el primero que ha de decir y los demás que han visto que todos los que se han querido ordenar de dicho lugar, han acudido al Ilmo. Señor Obispo de Urgel y por éste han estado promovidos a los sagrados órdenes, como el dicho Miguel Solé expresa cuatro sacerdotes que dice que ha visto ordenar, Miguel Camarasa y Bartolomé Camarasa expresan, el segundo un hermano y un hijo, y el primero un hermano dicen han visto ordenar con otros muchos de dicho Lugar por dicho Ilmo. Señor Obispo de Urgel. Contestan igualmente todos que siempre que algunos se han querido casar con dispensa de proclamas, han acudido a dicho Ilmo. señor Obispo y su Curia para obtenerlas, como también los Párrocos para la Licencia de misas y Santos Óleos. Contestan así mismo que lo visitar dicha Parroquial ha sido siempre por los comisionados del referido Señor Obispo de Urgel; Y añaden y contestan Bartolomé Camarasa y Miguel Camarasa, que han visto y conocido cuatro rectores provistos por los Ilmos. Señores Obispos de Urgel y como a tales provistos han sido tenidos y reputados por legítimos y canónigos obtentores y con la quieta y pacífica posesión de dicha Rectoría, y pasando a nombrar dichos conocidos Rectores dicen que el primero fue un J. Armengau, que fue Rector 32 o 33 años; el segundo un T. Minoves, que dicen fue Rector unos cinco años; el tercero el Reverendo Jaime Doll, con quien la permutó dicho Minoves; y el dicho Reverendo Doll la obtuvo cuatro o cinco años, y después fue Rector el Reverendo Pedro Camarasa, que la obtuvo por permuta con dicho Doll; y fue Rector dicho Camarasa cuarenta y dos años o desde el año 1719 hasta 1761. Los cuales todos dicen y contestan que fueron provistos por los Ordinarios de Urgel y con su consentimiento se pasaron las permutas. Todas la dichas deposiciones dicen saber dichos testigos por haberlo así visto de todo el tiempo de su memoria y a más de esto, oído siempre decir a sus mayores y esta ha sido siempre la voz y fama pública en dicho Lugar.

Así mismo también Miguel Codó de edad de cincuenta y cinco años, Joseph Baldomá de edad cincuenta años, Joseph Saumench, de edad cincuenta y cinco años y Josep Graells de edad cuarenta y cinco años, todos labradores y vecinos de dicho lugar de Fontllonga, testigos producidos por los órdenes 2,3,4 y 9, contestan todos que de todo el tiempo de su recuerdo han visto siempre i oído decir que así lo Rector como los Parroquianos o vecinos de dicho lugar, han sido siempre y son sujetos en lo espiritual al Ilmo. Señor Obispo de Urgel; Y que así todos los hijos de dicho Lugar que han querido ordenarse han acudido a dicho Ilmo. Señor Obispo, como su legítimo Prelado y Superior y por éste han sido promovidos a los sagrados órdenes; como y también todos los que han querido casarse con dispensa de proclamas han acudido al mismo Ilmo. Señor Obispo o su Curia Eclesiástica donde han sacado las dispensaciones; así mismo lo visitar dicha Parroquial ha sido siempre por los visitantes o comisionados el Ilmo. Señor Obispo de Urgel. Toda la cual deposición dicen saber todos por haberlo así visto todo el tiempo de su memoria y haberlo oído decir a sus mayores y más viejos de dicho Lugar de Fontllonga.

No menos lo confirman Miguel Jou de edad sesenta años y Jaime Camarasa Teniente de Bayle de edad de cuarenta años, los dos labradores y vecinos de dicho Lugar de Fontllonga, y el Reverendo Joseph Camarasa, presbítero, natural de dicho Lugar y Ecónomo de la Iglesia Parroquial del mismo de edad cuarenta años, testigos producidos en los órdenes 1, 11 y 13 o final. De los cuales dicho Miguel Jou depone y dice que sabe muy bien que el reverendo Pedro Camarasa, último obtentor de la Rectoría de Fontllonga, era súbdito del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, pero que no sabe con certeza o no se acuerda si cuando se hizo la provisión de dicha Rectoría con el Reverendo Jaime Doll, su antecesor, fue con aprobación del Muy Ilmo. Señor Obispo: pero sí que sabe que un hermano suyo llamado Jaime Jou fue ordenado o promovido a los sagrados órdenes por el dicho Ilmo. señor Obispo de Urgel, como su Prelado i legítimo Superior; y esto dice lo sabe por haber visto los títulos de órdenes del dicho su hermano. Y los dichos Jaime Camarasa y Joseph Camarasa contestan que de todo tiempo de su memoria han visto siempre que el Ilmo. Señor Obispo de Urgel está y has estado siempre sus antecesores obispos en la quieta y pacífica posesión del Patronato de la Rectoría del dicho Lugar de Fontllonga, y como tales la han provisto siempre que ha sido vacante, y los provistos han estado siempre en la quieta y pacífica posesión y sin contradicción alguna, y como tales provistos han sido siempre tenidos y reputados en dicho Lugar de Fontllonga por legítimos y (...) obtentores; Y añaden que si bien los dichos testigos no han conocido otro que el Reverendo Pedro Camarasa su último obtentor, quien la obtuvo por permutación con el Reverendo Doll, su antecesor, pero que la permutación la obtuvo con aprobación y permiso de dicho Ilmo. Señor Obispo de Urgel, y que eso han oído de su padre que es de ochenta años, que a más del Reverendo Pedro Camarasa ha visto tres otros Rectores todos constituidos y aprobados por dichos Ilmo. Señores Obispos de Urgel; y es y ha sido siempre fama pública en dicho Lugar: Como también los vecinos del mismo lugar tienen y han tenido siempre por su legítimo e inmediato superior e lo espiritual a los referidos Señores Obispos, como en efecto el dicho Joseph Camarasa, testigo, con otros hijos de dicho Lugar que se han (...) para conseguir los sagrados órdenes , acudieron todos a dicho Ilmo. Señor Obispo de Urgel como asu legítimo e indubitado superior y Prelado, por quien fueron promovidos a dichos sagrados órdenes: Así mismo siempre que algunos vecinos de dicho lugar han querido casarse, dispensadas las tres (...moniciones); los Párrocos para la licencia de binas misas y Santos Óleos, todos siempre han acudido a dicho Ilmo. Señor Obispo de Urgel

o superior eclesiástico. Como también las visitas de dicha Iglesia Parroquial han siempre que se han hechas por los comisionados del mismo Ilmo. Señor Obispo. Toda la cual deposición dicen saben dichos testigos así por lo visto de todo el tiempo de su memoria, como por haberlo oído decir a sus padres y más ancianos del referido Lugar de Fontllonga como es público y notorio y tal es la voz y fama pública en dicho Lugar.

De cuya deposición aparece, resulta, quedar con evidencia justificada, quieta y pacífica posesión de la jurisdicción espiritual, no solo en provisiones, sí también en todos los actos correspondientes a dicha jurisdicción espiritual que tiene y ha tenido siempre el Ilmo. Señor Obispo de Urgel en la Iglesia Parroquial del Lugar de Fontllonga y sus vecinos y no (...) esta parte de cuarenta, cincuenta y más años, si también de tiempo inmemorial. Porque a más que todos los citados testigos (a excepción de Miguel Jou en el orden , que después de alegados algunos actos posesorios que dice sabe ha ejercido el Obispo de Urgel en dicha Parroquial; de tiempos pasados , dice que no puede decir con certeza) contestan unánimes que de todo el tiempo de su memoria han visto siempre que el Ilmo. Señor Obispo de Urgel ha ejercido todo acto de jurisdicción espiritual en dicha parroquial y Feligresía, proveyéndola cuando se ha hallado vacante, visitándola, dando órdenes a los hijos de dicha Parroquia que han aspirado para el estado sacerdotal, dispensando proclamaciones cuando han acontecido ocasiones oportunas; y por fin han siempre todos los vecinos y habitantes de dicho Lugar de Fontllonga reconocido y reconocer por su legítimo Prelado y Superior en lo espiritual a dicho Ilmo. señor Obispo de Urgel; dicen y contestan también que así lo han oído a sus mayores y esta es la voz y fama pública en dicho Lugar: Lo prueban con más evidencia los cuatro primeros citados testigos Jaime Andreu, Miguel Solé, Bartolomé Camarasa y Miguel Camarasa, de los cuales los dos primeros deponen todo lo dicho de visu *et scientia propria*, el uno de sesenta y seis años y el otro de setenta años, alegando hasta el año 1761 que estaba vacante dicha Parroquial, cuatro provisiones continuadas de dicha parroquial, hechas todas por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel en el siglo pasado y presente, así vacando dicha parroquial, como por causa de permutación; Y a más de su ciencia propia en todo aquel tiempo dicen y contestan que así lo han oído siempre a sus mayores y esta ha sido la voz y fama pública en dicho Lugar sin haber visto ni jamás oído contradicción alguna.

Y si la posesión pacífica de cuarenta años con la presunción de Derecho que está a favor del Obispo de Urge, según Derecho, basta para la prescripción contra cualquier otro que tuviera algún derecho en la dicha o cualquier otra iglesia sita dentro los límites del Obispado de Urgel, cuanto más será la posesión inmemorial pacífica que queda plenamente justificada con las deposiciones de dichos cuatro testigos; porque según los A.A, para probar la posesión inmemorial se requiere que los testigos atesten de cuarenta años de ciencia propia y de oídos de tiempo inmemorial; y los allegados cuatro testigos no solo atestan de cuarenta, si que los dos de cuarenta y seis, y los otros dos, el uno de sesenta y seis y el otro de setenta años todos de *sciencia et visu proprio* y de oídas de haberlo siempre oído a sus mayores que es decir con el siempre de tiempo, que no hay memoria o de tiempo inmemorial.

De todo lo que se hace evidente el legítimo derecho y rectísimo proceder del Ilmo. Señor Don Francisco Cathalán de Ocon, dignísimo Obispo de Urgel a la provisión de la Iglesia Parroquial de San Miguel de San Miguel de Fontllonga vacante en el citado año 1761 por muerte de dicho su último obtentor con (...) la injustas pretensiones del M.I.S. Prior de Santa María de Meyá. Y aunque bien notoria es el escándalo y alborotos o

atentado hecho por dicho Prior a siete de enero del citado año, queriendo a fuerza de gente armada apoderarse de dicha Parroquial de Fontllonga y visitarla aunque no pudo lograr su propósito en el mismo alboroto que conmovió a dicho Lugar, como de dicho atentado expresa su error con la ya sobredicha carta: no obstante viendo que con la información que hace a S.M. del suceso, encubriendo su atentado de gente armada, atribuye el escándalo y alboroto del suceso a amotinación y tumulto de los vecinos de dicha lugar a favor de su legítimo superior el obispo de Urgel, diciendo que trataron con vilipendio su dignidad, capturando tres hombres y atropellando uno de los canónigos que lo acompañaban, se hace presente manifestar lo que afirman los testigos sobre dicho suceso.

Por lo que Miguel Jou, testigo en orden 4. Catarina Rosell, viuda en orden 6. Segismundo Serradell, médico de Villanueva de Meyá y residente en dicho Lugar de Fontllonga, en orden 7. Joseph Graells, en orden 9. Jaime Camarasa, Teniente de Bayle, en orden 11. Y Reverendo Joseph Camarasa ecónomo de dicha Parroquial, en orden 13. Todos labradores de dicho Lugar de Fontllonga a excepción del médico y ecónomo, como queda dicho: contestan y afirman todos el suceso substancia de la forma siguiente: que el día siete del mes de enero del año 1761, cerca de las cuatro horas de la tarde, llegaron unos hombres armados con escopetas (diciendo algunos que fueron ocho o diez, otros cinco, aunque duda por no haber puesto cuidado al número, y lo Reverendo Joseph Camarasa ecónomo, y Jaime Camarasa, Teniente de Bayle, dicen que fueron ocho (...)). Dice dicho Jaime Camarasa que los seis los vio todos con sus escopetas en las manos) quienes llegaron en dicho Lugar de Fontllonga y se pusieron frente o cerca de las puertas de la Iglesia, que estaban cerradas: y habiendo llegado el Reverendo Ecónomo, Teniente de Bayle y Josep Graells, quienes dicen haber visto y los demás oído, por haber acudido después al sentir las campanas. Dijo dicho Teniente de Bayle, que hacían allí?, y respondieron que estaban por orden se su superior el Prior de Meyá, y diciéndoles que en dicho lugar no reconocían por inmediato superior eclesiástico, otro alguno que al Ilmo. Señor Obispo de Urgel, les mandó a instancias del Reverendo Ecónomo, como los dos (...) que se saliesen de de las puertas de dicha Iglesia; no queriendo salirse, y el dicho Joseph Graells, que dijeron dichos hombres al referido Teniente de Bayle que talvez no tendría autoridad ni poder para sacarlos de allí; que mandó dicho Teniente de Bayle a un muchacho que tocase las campanas para convocar a la gente para su necesaria asistencia, lo que ejecutó dicho muchacho y luego empezaron a asistir hombres, mujeres y niños, viéndose grande alboroto; Y con dicha asistencia de gente se sacaron los referidos hombres de las dichas puertas de la Iglesia: Y luego llegó el Señor Prior de Meyá acompañado de algunos capellanes (y como dicen algunos testigos que los conocían, de dos canónigos y un capellán), un escribano y otros hombres, entre los cuales había un herrero. Y pidiendo dicho Prior las llaves de la Iglesia, se le respondió que no las tenían y si quería entrar en dicha Iglesia o visitarla, había de traer orden o comisión del Ilmo. Señor Obispo de Urgel, a quien reconocían y habían siempre reconocido y no a otro por su legítimo superior eclesiástico: Y oído esto dijeron dichos Señor Prior y Canónigos al Escribano, que requestase a dicho Teniente de Bayle, y luego dicho Escribano le dijo de palabras que le intimaba daños y costas; Y el Teniente de Bayle dice le respondió que hiciese lo mismo a su instancia el Señor Prior, todo lo que no oyeron muchos de los testigos. Y luego se retiró dicho Señor Prior con su comitiva habiendo antes en el suceso capturado dicho Teniente de Bayle tres de los hombres armados y quitado las escopetas, y queriéndose detener una mula, la cogió por la rienda, y cogiéndola a si mismo un Canónigo, tirando ambos, sin que en nada tocase a dicho Señor Canónigo, como dicen todos los testigos que lo

repararon, se cayó o quedó asentado en un pedris dicho Señor Canónigo, y dejó el Bayle T. la mula. Y decían por fin que entre las caballerías había una cargada de instrumentos de hierro como rejas, estenajas, martillos, y otros. Esto es lo que en substancia deponen los dichos testigos, a excepción de la predicha Catharina Rosell viuda, que solo dice que es verdad que el día siete de dicho mes y año llegaron a las cuatro de la tarde poco más o menos, diferentes hombres en comitiva del Señor Prior de Meyá en el dicho lugar de Fontllonga, quienes traían un borrico con una sarria tapada y no obstante de estar tapada reparó que se veía un pedazo de hierro, que es lo que únicamente depuso dicha Rosell.

Ahora pues el cotejo de quien dio la causa de dicho tumultuoso, escandaloso y alborotoso suceso; si fue el Pueblo para defender la jurisdicción espiritual de su legítimo Prelado, como dice el señor Prior, o fue el mismo Prior enviando la gente armada para apoderarse de la Iglesia parroquial de dicho Pueblo, y usurpar la jurisdicción, como pretendía? Yo creo sin duda alguna que todo el mundo, a no ser fuese algún apasionado, diría que quien causó el alboroto en el referido suceso fue el Iltre. Prior con su anticipada gente de armas: porque viéndose el dicho Pueblo de improviso y tan inopinadamente con gente armada a las puertas de la Iglesia, quien no ve, podían temerse que aquella gente talvez querían destruir las puertas de la Iglesia y apoderarse de lo más preciado que hallarían en ella: esto no obstante se ve la pacificación y tranquilidad con que el dicho Teniente de Bayle, Ecónomo, y Joseph Graells, predichos, se fueron a dichos hombres y después de sus razones, mandándoles el mismo Teniente de Bayle se apartasen de dichas puertas de la Iglesia, y no queriendo obedecer y resistirse, fue preciso hacer tocar las campanas para convocar gente por su asistencia: de donde se ve que el alboroto de dicho Pueblo lo ocasionó la inobediencia y resistencia de aquellos hombres armados y de aquí la captura y aprehensión de armas de los tres que se capturaron. Y de aquí la detención de la mula que quería detenerse dicho Teniente de Bayle, y no obstante viendo que salía por su defensa el antedicho Canónigo, por fin la dejó sin tocar en nada a dicho señor Canónigo, como dicen los testigos. Y con estas breves reflexiones ya aparece se manifiesta quienes fueron los delincuentes en el referido suceso; y por consiguiente aparece digna de admiración la insistencia de dicho Señor Prior después de haber salido de tan escandaloso atentado, pasara a otro no menos escandaloso, que horroroso, a lo menos por la gente plebeya, cual fue hacerles declarar excomulgados por el Juez de su Tribunal de Meyá, habiendo de considerar que inmediatamente los principales delincuentes a quien dio causa a todo el suceso, fueron sus hombres armados (...), fue le mismo Prior enviándolos y usando de semejantes métodos en Derecho tan execrables y prohibidos. Por lo que apareciera mejor al Iltre. Señor Prior hubiese dejado en silencio el referido suceso y no (...) que podía pasar más adelante en su Tribunal para vindicar agravios hechos a su dignidad y poner en posesión de dicha Parroquia al que dice tiene nombrado, excluyendo al Rector que está en la quieta y pacífica posesión de ella, sin haber precedido protestación, (...), ni contradicción alguna de parte de dicho Señor Prior, ni alguno en los actos públicos que se hicieron los concursos, colación, posesión, como queda arriba dicho. Sí que podía el Ilmo. Señor Obispo de Urgel, siendo tan notorio su Derecho, como de todo lo deducido se manifiesta proseguir por los medios que de justicia le competen contra los execrables excesos cometidos por dicho Señor Prior (lo que tan manifiesto se deja en silencio), contentándose en manifestar nulidades de las censuras proferidas por dicho Señor prior, y anulando lo más, hizo los recursos necesarios para la quietud pública que su paternal y pastoral piedad, caridad, tranquilidad y pacificación, siempre ha deseado y desea.

DOCUMENT 8

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 27

Carta manuscrita de dues pàgines en foli, a mode d'instància, escrita pel prior de Meyá al bisbe d'Urgell, on explica la seva actuació en Fontllonga i on li demana arranjar de forma amigable el litigi pel nomenament del Rector del poble. Porta la data de 19 de gener de 1761.

Ilmo. Señor.

Mi más respetuoso absoluto Dueño y muy Sr. mío, habiendo merecido a V.S. Ilma. tanta y la más apreciada correspondencia y deseado yo cultivarla con la más sincera y afectuosa atención: Sobre la novedad del tránsito del Vicario o Rector de Fontllonga, siempre tuve prefijada en mi corazón la resolución inviolable, y en mi mente la idea de practicarla con la más cándida y estudiosa manera; persuadido pero (después de previa consulta) que debía yo luego sin demora hacer nominación de Vicario o Rector de aquella Iglesia, por los documentos que se hallan acá, hice la nominación y pasé al Lugar con el fin de visitar la Iglesia y de representar a V.S. Ilma. el motivo y fundamento de este procedimiento. Como yo con mi comitiva correspondiente al decoro de mi Persona y de mi Dignidad hallase la puerta cerrada y observase el alboroto del Pueblo y un procedimiento que será bien sabido sin más diligencia que la de haber hecho por medio de un Escribano una requisitoria a los Regidores, me retiré con la más tranquila y pacífica manera. Confieso Ilmo. Señor y mi Dueño que impelido y pensando que me incumbía erré aquel paso y que había de ser el primero recurrir mi afectuosa atención por medio de la representación como hago a la eminente y superior inteligencia de V.S. Ilma. para que pesase en las balanzas de la justicia esta dependencia y cuando se ofreciese algún motivo litigable se acordase y tomase el expediente de que se terminase y declarase en derecho y de a bien la dependencia por los primeros y más cabales hombres de la Provincia, para eximirnos de expensas y molestias y conseguir el mismo fin de la justicia: Lo que meditaba antes practico ahora reconociendo con la más uberior profunda y respetuosa atención representando a V.S. Ilma. lo que se ofrece por parte de esta Dignidad: Confiado siempre del tranquilo ánimo y humanidad de V.S. Ilma. tendrá a bien el pacífico proyecto que dejo insinuado y que demos este grande ejemplo al Mundo; no se diga que siéndonos tan excusaba pleitamos conformándonos con lo que dice San Pablo a los Prelados nolite esse Letigiosos. Este es todo mi anhelo, y dedicándome todo al mayor agrado servicio y obsequio de V.S. Ilma. y rogando al (...) me le de gracia incólume y feliz los más interminables a Santa María de Meyá, y enero 19 de 1761.

Ilmo. Señor B.L.M. de V.S. Ilmo.

Su más rendido reconocido y afectado siervo El Prior de Meyá

Ilmo. Sr. Dn. Jph. Fra. Cathalán Obispo de Urgel del Consejo de su Magestad, mi Dueño y Señor.

DOCUMENT 9

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 28.

Còpia de la carta manuscrita en castellà, de quatre pàgines en foli escrita pel bisbe d'Urgell al prior de Meyá, on li recrimina la seva actuació en voler ocupar violentament l'església de Fontllonga i on li comunica que la parròquia es a la llista de les de lliure disposició i en jurisdicció del rei, segon el concordat amb la Santa Seu. Porta la data de 27 de gener de 1761 i fou redactada per l'escrivà del bisbe a la parròquia de Soterranya on es trobava de visita pastoral.

Copia de carta remitida por el Ilmo. Señor Obispo de Urgel al M. I. S. Prior de Meyá.

M. I. S.

Muy señor Mío: No puede V.S. negar que el actual estado de la Parroquial de Fontllonga es de libre. Ella se halla en la notoria y pacífica posesión de su libertad: y consiguientemente sujeta a las visitas del Ordinario de Urgel, y a todos los demás efectos de su jurisdicción y autoridad, a vista, ciencia y paciencia de los Piores de Meyá, y sin la menor contradicción, así en Sede plena, como en su vacante, hasta hoy.

V. S. desentendiéndose de esta notoriedad y desatendiendo los altos respetos que lo debían contener, se resolvió a ocuparla con violencia pública. Y a no haberse consternado el Pueblo, hubiera conseguido su extraño designio.

V. S. se sirve confesarme su yerro; calificándolo únicamente de político y solo en atención a las urbanidades que me debió en mi tránsito por este Priorato: pasando a proponerme proyectos de evitar litigios sobre sus pretensos derechos a la parroquial de Fontllonga, sin haberme protestado ni reclamado judicial ni extrajudicialmente los ejercicios de mi jurisdicción y visitas en ella, ni mi constitución de Ecónomo que en su vacante la rige: y sin que haya memoria de haberlo practicado V. S. con mis inmediatos predecesores ni en la intercalación de sus vacantes.

Yo me abstraigo de los intempestivos procedimientos de V. S.; defiriéndolos a quien le pertenezcan, sin embargo de haber atropellado los fueros de mi Sagrada Dignidad, contra toda legal y canónica disposición; contra el honor de V. S. mismo, ocasionando su escandaloso estrépito infaustas turbaciones en un Pueblo tranquilo y gustosamente sujeto a las disposiciones del que reconoce por su legítimo Pastor y Prelado.

Me reduzco a prevenir únicamente a V. S. el fundado derecho del Rey Nuestro Señor a las respectivas provisiones de esta Iglesia por su real concordato con la Santa Sede Apostólica, según el cual estado de Libre en que se halla y que S. M. lo tiene ya reconocido por suyo en los Catálogos de la Iglesias de libre colación y regia provisión y presentación de este Obispado, que de su real orden se le remitieron el Pontificado precedente.

En esta suposición nada puedo contestar en juicio ni fuera de él sobre el impensado asalto de V. S. para apresar a la cara del mundo la Iglesia de Fontllonga, con ruinosa perturbación de su pacífica república ni sobre los desconocidos derechos y pretensiones de V. S. al cautiverio de aquella Parroquia en su presente sistema.

Espero, que entrando V. S. en mejor acuerdo, no exceda de lo justo: y que tenga a bien cumpla Yo mi indispensable obligación de dar cuenta a S. M. del abandono de su fundado derecho a la Parroquial de Fontllonga, sin omitir circunstancia de cuantas intervinieron en su acometida; pues que V. S. me estrecha con su insistencia en materia que no me toca de nada ni debo hacerme parte con independencia de los derechos del Rey.

Nuestro Señor prospere a V.S. m. a. (...) Gen. en la Parroquial de Soterraña a 2.. de enero de 1761.

Es. de Dn. Joseph Fco. Chatalan, Obispo de Urgel

DOCUMENT 10

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 29.

Document de tres pàgines manuscrites, mida foli, redactat en català. És la notificació feta per Anton Font, Vicari General del priorat de Meià, a Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, perquè compareguin davant la Cúria Eclesiàstica del prior, per

defensar-se de les denúncies que han rebut i que els pot suposar la seva excomunicació. Porta data del dia 20 de febrer de 1761 i es autenticat pel notari de la Cúria Eclesiàstica, Josep Serradell i de Gualdo, que substitueix en aquest afer a Pere Oromir, notari públic de Vilanova de Meià.

NOTA: Es conserva a continuació d'aquest document citat una còpia literal del mateix, però que porta lacrat el segell del priorat de Meià. És la còpia que es va fer arribar als denunciats, Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga.

Nos Anton Font, prevere y canonge curat del Monestir de Santa Maria de Meyá, y en lo espiritual y temporal Vicari General i Oficial del Priorat de Meià per lo Molt Illtre. Sr. Fr. Rafel de Subirá y Portolà, prevere, per la gràcia de Deu i de la Santa Sede Apostòlica Prior del priorat de Meià, de ningun bisbat de la província de Tarragona, a la Santa Sede immediatament subjecte. Salut en lo Señor.

A vos Jaume Camarasa y Joseph Saumench del Poble de Fontllonga, amb las presents nostres lletres vos fema a saber com per part del Promotor Fiscal de nostra Cort Eclesiàstica nos ha estada presentada una súplica que és del tenor següent:

== Molt Reverent Sr. Vicari General i Oficial. En atenció que la informació rebuda davant Vostra Reverencia i Cort Eclesiàstica de Santa Maria de Meià resulta haver Jaume Camarasa i Joseph Saumench incorregut la *Excomunió Lata Centenciae* del cànon *Signis Luadente etc.* i de la Butlla *In cena Domini etc.* i altres penes corresponents als delictes de que sou denunciats, y rebuda informació lo sobredit Promotor Fiscal demana i suplica a Vostra Reverencia, si han conforme lo estil de la Cúria de V. Ra. despatxades lletres citatòries a fi de que los referits Jaume Camarasa i Joseph Saumench, comparegan en la Cort de V. Ra. i donin justes causes i raons, si les tindran, per sa defensa i altrament per veure se declarats en les expressades censures e incurses penes a Jure. *Omne meliori modo quae licet officit etc. Altissimus etc. Fiscus Procurator Fiscalis Curia Ecclesiasticae Prioratus Meyanense.*

== I vista per nos tant justa súplica, fou per nos proveït al peu de aquella lo dia present i infrascrit que fossen despatxades les dites lletres citatòries segons lo estil de nostra Cúria, com se demanava, i fos intimat, en cuya virtut vos diem i manam a vos dit Jaume Camarasa i Joseph Saumench, que dins termini de 24 hores comptadores del dia de la notificació, i de les presents en avant, les quals vos assignam per primera, segona, y tercera canònica monició, ço és 8 hores per la primera, vuit hores per la segona y vuit hores per la tercera canònica monició, comparegau davant nos i nostra Cúria a efecte de defensar-vos del que estau culpats i se troba denunciat i justificat en la informació rebuda davant nos i dita nostra Cort, per les causes i raons en aquella expressades, i doneu justes causes i raons si les tindreu per a vostra defensa, i altrament per a veure-vos declarats en les censures i incurses penen a Jure, en que haveu incorregut, que altrament dita hora assignada passada, ab continuació de les demés hores i dies jurídics següents que vos assenyala'm, no havent comparegut, se passarà a la publicació de dites censures i excomunicació i altres penes conforme al tenor de les Constitucions de Tarragona, i demés que en justícia sia trobat faedor, sas absències en res no obstant, més contumàcia exigint. Les quals Lletres se despatxaran a requisició del dit Promotor Fiscal.

Dat en Santa Maria de Meià als vint dies del mes de febrer de l'any de la Nativitat del Senyor de 1761.

Anton Font, prevere i canonge pedit, i Vicari General i Oficial del Priorat de Meià.

De manament del dit Molt Reverent Sr. Vicari General i Oficial.

Pere Oromir i Martin, notari públic de Vilanova de Meià, com a substitut en est particular per lo Discret Joseph Serradell i de Gualdo, notari públic de dita vila, escrivà i secretari de la Cúria Eclesiàstica del dit Priorat de Meià.

DOCUMENT 11

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 30.

Document de tres pàgines manuscrites, redactades en llengua llatina. Sentència judicial de la Cúria Eclesiàstica del priorat de Meià contra Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, on són excomunicats. Dat 26 de febrer de 1761. Autenticació del document per part del notari de Vilanova de Meià i de la Cúria, Pere Oromir, en data 23 de juliol de 1761.

14. Sent a año del 1761, en la cusa de excesos fulminada contra el Bayle y Regidor de Fontllonga.

Nos Antonius Font, Pbr. Canonicus curatus Sanctae Ecclesiae Collegiata Beatae Mariae de Meyá, Prioratus Meyanense. Vic. Gen. et Officialis ejusdem pro Rdm. Il·ltre. Dno. Fr. Raphaeli de Subirá et de Portolà, Dei gratia et Sancta Sede Aplicae., Priore praefacti Monastery et Prioratus, etc. == Jesu = Christi nomine humilter invocato == VISSO praesenti processu, et signater vissa denuntiatione Promotoris Fiscalis curiae nostrae, cum supplicatione oblata, die decima octava mensis Februari, praesentis anni 1761. Vissis testibus citatis, et juratis et eorum depositionibus receptis dicta die, mense, et anno, et die vigesima ejusdem mensis et anni. Vissa supplicatione oblata per Fici Procuratorem, die vigesima February 1761. Vissis literis citatorys, emanatis ex nostra curia, dicti die vigesima mensis February, dicti anno 1761. Vissa relatione nunty, seu cursoris, ex qua constat, intimalas, et notificatas fuisse dictas litteras Jacobo Camarasa et Josepho Saumench, domibudque suis loci de Fontllonga. Vissa supplicatione oblata ptoparte Fiscii Procuratoris in qua petitur processum portari, et praefactos Jacobum Camarasa et Josephum Saumench Reos citatos, et convictos de criminibus expraessis in denuntiatione Fiscali declarari per nostram sententiam, et publicari excomunicatos vitandos, et ad id fieri provissiones oportunas juxta nostra curia stillum. Vissis videnndis Attentisque attendendis, attento constat ex testibus, et eorum declarationibus Jacobum Camarasa et Josephum Saumench Reos esse convictos de criminibus in denuntiatione Fiscali impertitis, et ob predicta crimina incidisse in censuram excommunicationis latae a canone Si quis suadente Diabolo, et a Bulla in cena Dommini, Sententiater difinimus et declaramus, praefactos Jacobum Camarasa et Josephum Saumench, esse publicos excomunicatos vitandos et uti tales publicandos in nostris ecclesys Parroquialibus, more solito, et ad id cartella expediri juxta nostra curia stilum, et expedita fixari in locis publicis de more, et stilo, pro ut cum praesenti difinimus et mandamus. Datto in nostra Ecclesiastica Meyanense Audientia, die vigesima sexta, mensis February, anno a nativitae Domini millesimo septingentesimo sexagesimo primo Vt. Font Vic. Gen. et Offs. -----

Copia huyus modi Sententiae in hac papiro formae comunis, proprio calamo serpla, sumpla, et extracta fuita ab originali processu, instante Fisco Procuratore Fiscalis curiae Ecclesiasticae Prioratus Meyanense, fulminato, apud me Notarius et substitutum infrascriptum, versus, et contra Jacobum Camarasa et Josephum Saunenck, oppidi de Fontllonga; comprobata que por me Petrum Oromir et Martin Apostolica auctoritate Notarius pub. Villenovae de Meyá, dicti Prioratus Meyanense tanquam substitutum Dti. Josephi Serradell et de Gualdo Notarius Pub. dictae villae, scribae que et secrett. dictae

Curiae Ecclesiasticae, et propter ejus infirmitatem. Et ut eidem copia tanquam suo originali fides tribuatur, ego idem Petrus Oromir et Martin Notarius et Substitutus supra memoratus, rogatus et requisitus, die vigesima tertia, mensis july, anno a nativitate Domini millesimo septingentesimo sexagesimo primo, hic me subscribo, et meum quo utor appono signum.

DOCUMENT 12

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 31.

Document de quatre pàgines manuscrites, redactades en llengua llatina el començament i el final, i la resta en català. Són 10 declaracions jurades d'homes de Fontllonga davant del rector Josep Camarasa, indicant que sempre han vist i oït a dir que la parròquia del poble es del bisbat d'Urgell i sempre l'han visitada el seus visitadors diocesans. Les declaracions són fetes entre el 4 i 5 de març de 1765.

Universis et singulis huyusmodi seriem visuris, lecturis, pariterque auditoris Artestor indubiamque fidem facio. Ego Josephus Camarasa Presbiter, ac Rector Parrochialis Ecclesia Snci Michaelis Archangeli opidi de Fontllonga Diossessis Urgellensis Oficialatus Balagary me recepisse juramentum et relationem infrascriptorum et retroscriptorum ab hominibus infrascriptis et suis respective nominibus nominatis qui quidem in posse mey juraveruntque in infrascriptis partios sunt contenta.

Vuy dia 4 de març de 1765. Jo Jaume Andreu, Batlle de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida, essent de edat de 65 anys, afirmo i juro en Deu i los sagrats Evangelis que sempre he vist i oït a dir que la Iglesia Parroquial de Fontllonga és i ha estada del Sr. Bisbe de Urgell i per sos visitador visitada.

Vuy dia 4 del mes de març de l'any 1765. Jo Pere Aran, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Corregiment de Lleida, essent de edat de 85 anys poc més o menos fai fe i verdadera relació com la Iglesia Parroquial de Fontllonga sempre he vist i oït dir és del Bisbat d'Urgell, i sempre he vist los visitadors de Urgell la han visitada i assò ho afirmo en jurament.

Vuy dia 4 de març de 1765. Jo Joseph Baldomà, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida, essent de edat de 55 anys poc més o menos, essent demanat i requerit per lo Reverend Josep Camarasa Rector de Fontllonga, per dir la veritat sobre lo que ma ha interrogat. Dic mediant jurament que sempre he vist i oït a dir que la Parròquia de Fontllonga és i ha estat del Bisbat d'Urgell i sempre he vist que los visitadors d'Urgell la han visitada dita Parroquial Església i que puc dir que de proclames i demés coses de la Iglésia sempre han reconegut a la Cúria d'Urgell.

Vuy dia 4 de març de 1765. Jo Jaume Camarasa, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Corregiment de Lleida, de edat 13 anys. Fas fe i verdadera relació en poder del Reverend Joseph Camarasa, Rector actual de Fontllonga, com sempre he vist i oït a dir que la parròquia de Fontllonga és i ha estat del Señor Bisbe d'Urgell i sempre he vist que los visitadors d'Urgell la han visitada dita Iglésia Parroquial.

Vuy dia 5 de març de 1765. Jo Miquel Camarasa Prebere, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida. Segons Deu i ma consciència sobre los quatre Evangelis juro, fas fe i verdadera relació que essent de edat de 47 anys, sempre

he vist i oït dir que la Iglésia Parroquial de Fontllonga sempre es estada del Sr. Bisbe d'Urgell i sempre visitada per los visitadors d'Urgell.

Vuy dia 5 de març de 1765. Jo Josep Codó, Regidor del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Corregiment de Lleida, essent de edat de 53 anys. Segons Deu i ma consciència juro sobre los sants quatre Evangelis fas fe i verdadera relació en poder del reverent Joseph Camarasa, Rector actual de dita Parròquia de Fontllonga, com sempre ha vist i oït a dir que la Parròquia de Fontllonga és y ha estada sempre del Sr. Bisbe d'Urgell i sempre ha vist los Srs. Visitadors de Urgell la han visitada.

Dia 5 de març de 1765. Jo Joseph Rossell, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida, de edat de 60 anys, fas fe i verdadera relació en mans i poder del Reverend Joseph Camarasa, Rector actual del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, com sempre he vist i oït a dir, la Iglesia Parroquial de Fontllonga és i ha estat sempre del Sr. Bisbe de Urgell i per sos visitadors visitada.

Vuy dia 5 de març de 1765. Jo Joseph Saumench, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Corregiment de Lleida, essent de edat 50 anys, fas fe i verdaera relació en poders del reverent Joseph Camarasa, rector actual del poble de Fontllonga, com sempre he vist i oït a dir que la Iglesia Parroquial de Fontllonga és i ha estat sempre del sr. Bisbe de Urgell i per sos visitadors d'Urgell visitada.

Vuy dia 5 de març de 1765. Jo Joseph Graells, del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida, essent de edat de 54 anys, fas fe i verdadera relació en poders del Reverent Joseph Camarasa, Rector actual de la dita Parroquial com sempre ha vist i oït a dir que al Iglesia Parroquial de Fontllonga és i ha esta sempre del Sr. Bisbe de Urgell i sempre ha vist los visitadors d'Urgell la han visitada.

Vuy dia 5 de març de 1765. Jo Miquel (...9 del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, del Corregiment de Lleida, essent de edat de 55 anys, fas fe i verdadera relació en poders del Reverent Joseph Camarasa, rector actual del poble de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, com sempre ha vist i oït a dir que la Parròquia de Fontllonga és i ha estat sempre del Sr. Bisbe d'Urgell i sempre ha vist i oït a dir que ha esta visitada per los Srs. Vistadors d'Urgell.

Et ut predictis et in predictis paginis scriptis et cont... tam in iudicio, quam extra iudicium plena adibes... fides. Ego supradicti Josephus Camarasa Presbitero Rector Parrochialis Ecclesiae Sancti Michaelis Archangelis opidi de Fontllonga Diocessensis Urgellensis Oficialatus Balagary hic me subscribo et meum quo in ... oticis claudentis utor appono sinm +

DOCUMENT 13

Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. EXEMPTS MEIÀ, núm. 32.

Document de quatre pàgines manuscrites, redactades en llengua castellana pel bisbe d'Urgell Francisco J. Catalán on s'anul·la l'excomunicació feta pel prior de Meià en contra de Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga. Ordena al rector d'Fontllonga que no la tinguin en compte i els acceptin a les misses i a tots els oficis religiosos. També li ordena que llegeixi aquest document durant tres dies de festa de precepte a l'hora de la missa i li faci arribar una certificació quan ja ho hagi complert. El document episcopal porta data de 4 de març de 1761 i el redactà en la visita pastoral

que feu a Soterranya. Acaba el document en català i és la certificació del rector de Fontllonga que ja ha complert l'ordre del bisbe i està datat al 25 de març de 1761. Al final de la pàgina hi ha el segell del bisbat.

A continuació, i sense numerar, es conserva una transcripció literal del mateix document del bisbe d'Urgell en cal·ligrafia diferent.

Nos Dn Francisco Joseph Cathalan de Ocon por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica Obispo de Urgel, Príncipe Soberano de los Valles de Andorra, del Consejo de Su Majestad.

Habiendo llegado a nosotros noticia que por parte de la Jurisdicción del Priorato de Meyá, se despacharon letras de *comparendo ad videndum se declarari incursos* en la Excomunió del canon *siquir suadent Diabolo*, a Jaime Camarasa y Joseph Saumench vecinos, moradores y feligreses de ese pueblo y Parroquial Iglesia de Fontllonga de nuestro Obispado, Distrito, Jurisdicción y territorio, y en él estantes y habitantes, sobre algún debate que se dice tuvieron o tuvo con ellos un clérigo de dicho Priorato en el mismo pueblo y Parroquia de Fontllonga, que igualmente se asegura, no expresarse en dichas letras: y que con efecto se ha pasado por parte de dicha Jurisdicción a declararlos y publicarlos incursos en la Excomunió; no habiendo ellos comparecido; por no reconocer ni deber reconocer por Superior legítimo ni competente, al que se supone serlo de dicho Priorato. Nos, considerando que hasta el nombre de Censura horroriza y aterra especialmente a la gente ruda y menos advertida del vulgo cristiano, y con singularidad en los pueblos cortos y menos cultos; aunque con sola la luz natural perciban su nulidad notoria, por no proceder ni dimanar su declaración y publicación de superior legítimo y desconocido; y de incompetente Juez a quien no le han prorrogado Jurisdicción, ni deber contenido del delito que se supone y se les atribuye por ninguna de sus cualidades. Para precaver y reparar la confusión, perturbación, aflicción y escándalo que pudiere ocasionar y habrá ocasionado en el Pueblo y Feligresía de nuestra Parroquial de Fontllonga semejante procedimiento. Juzgamos ser de nuestra obligación Pastoral y Paternal amor a las ovejas de nuestro rebaño, y nuestros súbditos y carísimos hijos, ocurrir a su paz pública y consuelo espiritual de sus almas y a la quietud de sus conciencias; mandando por el tenor de las presentes nuestras letras Pastorales y extrajudiciales mandamos hasta que otra cosa podamos proveer y proveamos con conocimiento de causa, a vos Joseph Camarasa Rector actual de dicha Parroquial y a todos y cada uno de sus feligreses, moradores y vecinos en ella estantes y habitantes, no tengáis ni reputéis por públicos Excomulgados a los referidos Jaume Camarasa y Joseph Saumench; antes si, los tratéis y comunicuéis de dicho y hecho en lo espiritual y temporal con la caridad fraterna que mutuamente os debéis sin embargo de la referida publicación, que debéis desatender como ilegítima y nula y de ningún valor y efecto, como dimanada y procedida de una supuesta Jurisdicción y de arrogación voluntaria respecto a vos, y de vuestra Parroquia y Iglesia, Pueblo y vecindario; y como una infausta y notoriamente injuriosa usurpación y perturbación de la omnímoda Jurisdicción Ordinaria en todo lo Espiritual, y sus concernencias que legítimamente tiene y pacíficamente posee sin contradicción nuestra Dignidad sobre todos vosotros, vuestra Parroquial y Feligresía de Fontllonga: Y a Vos el Párroco y Rector sobredicho particularmente os mandamos que de ninguna manera los excluyáis, sí que los admitáis indistintamente como a los demás Feligreses, en la Iglesia y al Santo Sacrificio de la Misa y a la participación de los santos sacramentos y a todas las funciones del divino culto: Y así mismo que instruyáis a vuestro pueblo y a cada uno de vuestros parroquianos la obligación que tienen de obedecer este nuestro mandato, que por la gravedad de la materia y para el bien de vuestras almas, lo imponemos gravando

vuestras conciencias en virtud de Santa Obediencia, y bajo las penas de nuestro arbitrio: y para que mejor lo pedan cumplir les declaréis que por los referidos motivos y causas no están obligados a evitar el trato, sociedad, y concurrencia de los referidos Jaime Camarasa y Joseph Saumench; de suerte que por falta de discernencia, inteligencia y reflexión, no incidan ni pueda incidir en el menor escrúpulo; aclarándoles con oportunidad la nulidad en raíz de dicha declaración y publicación de la Censura. Últimamente os mandamos en la misma forma que no permitáis ni admitáis ejercicio de Jurisdicción Espiritual alguna en vuestra Iglesia, Parroquia, Feligresía y Pueblo, que no pase o dimane de Nos o de nuestra Curia, bajo las mismas penas arbitrarias. Y para que llegue a noticia de todos y sean inexcusables, Vos el dicho Rector cumpliréis y publicaréis este nuestro mandaten los tres primeros domingos o días de precepto calendados cuando esté el Pueblo congregado a la Misa Conventual y al tiempo del Ofertorio: y ejecutado que sea lo remitiréis a nuestra Secretaría de Cámara con vuestra certificación de haberlo así cumplido y ejecutado y de quedar el Pueblo bien instruido e inteligenciado de su contenido, *in quórum fide*m. Dado en nuestra Visita General en la Parroquial de Suterraña a cuatro de marzo de mil setecientos sesenta y uno. ==

Francisco Joseph Obispo de Urgell
Por mandato de S. I. el Obispo mi Señor
Dn. Francisco López Falconette
Nou. pro Sec. (Signatura)

Jo Joseph Camarasa Prevere, Rector de la Parroquial Iglesia de Fontllonga, Bisbat d'Urgell, Oficialat de Balaguer. Comunicat lo present cartell en tres dies festius de precepte (... dos) a la Missa Major i he executat y completat més que en ell se'm prevé i mana. Dat el la Parroquial de Fontllonga, Bisbat d'Urgell als 25 de març de 1761.

Segell lacrat per tancar la pàgina.

ANNEX 7 (capítol 15)

Documents sobre les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià (1775)

Josef Periquet, Baile de la villa de Villanueva de Meià, corregimiento de Lérida, por el Ilmo. Cabildo de Canónigos Prelados de la Santa Iglesia Catedral de Urgel, señor jurisdiccional de la misma y su término.

Exhorto requisito

Al muy Iltre. señor Dr. Dn. Manuel Abad y Lasierra, prior del Real Priorato de Santa María de Meià, salud y honor. Hago saber a Vuestra Merced que habiendo visto el Monitorio que con fecha de cuatro del actual mayo me dirigió; por el cual me exhorta y requiere, mande quitar de la Plaza donde se halla fijado un bando que el día primero del citado mes hice publicar, borrándole de los Registros del Juzgado y revocándole por medio de Público Pregón, con el supuesto de ser perturbativo de su jurisdicción espiritual, con cominación de censuras y otras penas en caso contrario: Que habiendo igualmente visto la instancia del Fiscal de Vuestra Merced incorporada con el Monitorio

y la naturaleza de su escrito; El oficio que en veinte y ocho del reciente abril se pasó de mi parte a Vuestra Merced y el que en respuesta me fue entregado. El día cinco siguiente proveí Auto y mandé entre otras cosas que juntándose por su cabeza los expresados oficio, respuesta, bando y monitorio, se pasase con todos los documentos al Fiscal de este Tribunal para que con su vista y examen me diese en el asunto su dictamen. Y habiéndole ejecutado, me lo dio en los términos siguientes

Dictamen del Fiscal

== El Fiscal de su Tribunal devuelve los autos que ha visto con el oficio que con veinte y ocho del reciente abril dirigió Vuestra Merced al muy Iltre. Prior de Meià, su respuesta del mismo día, el bando publicado por orden de Vuestra Merced en primero del actual mayo, y el Monitorio de Su Señoría que el día cuatro siguiente se le presentó. Enterado de todo y con presencia de las justificadas noticias que sobre el asunto se le han traducido, dice: Que la recta inflexibilidad de Vuestra Merced no debe ni puede mandar quitar el bando que para conservar la indisputable jurisdicción temporal que corresponde al dueño jurisdiccional de esta villa y su término el Muy Iltre. Cabildo de Canónigos Prelados de la Santa Iglesia Catedral de Urgel, y preservarla en lo sucesivo de las notorias vulneraciones que de un tiempo a esta parte ha padecido, dispuso se publicase y se fijase en el sitio donde se halla; Ni menos le es permitido, ni debe condescender al cumplimiento de las demás partes que contiene el Monitorio, así porque teniendo el bando por único objeto la conservación de la jurisdicción del Muy Iltre. Cabildo, no puede revocarse sin su permiso o mandato, como por padecer el Monitorio, entre otros vicios, el de obrepción y ser por lo mismo nulo y de ningún valor, junto con cualquier acto posterior y todos los procedimientos que en su consecuencia se practicasen. Y por tanto pide el Fiscal, sea servido mandar se expida Exhorto Requisitorio dirigido al Muy Iltre. Prior de Meià, para que revoque el Monitorio, suspenda el rayo de las censuras que amenaza, y cerciore a Vuestra Merced de haberlo ejecutado, con despacho en forma; Protestándole en caso de no practicarlo de lo necesario y de derecho. Que así procede en justicia. Lo primero. Porque la Instancia del Fiscal Eclesiástico incorporada con el Monitorio es artificiosa, exagerativa, calumniosa y llena de falsos periodos; pues habiéndola cotejado con el citado oficio que Vuestra Merced le escribió una carta en términos poco atentos y decorosos a su carácter, y amenazando a su persona sino se abstenía de ejercer lo que le compete de derecho, pretendiendo privar al Nuncio o Portero de la Curia Eclesiástica, que con sus insignias que le distinguen pasase a citar a sus súbditos; Cuando a todas luces se evidencia lo contrario del contexto del mismo oficio, por lo cual le avisó Vuestra Merced con los términos propios y atentos de hallarse con la inteligencia que Su Señoría había establecido en esta villa un tribunal donde se tomaban judicialmente declaraciones de testigos seculares súbditos de Vuestra Merced y se practicaban otros actos ajenos de las facultades de los Jueces Eclesiásticos y solo pertenecientes a los seculares, cuya práctica menoscaba notoriamente la jurisdicción del Muy Iltre. Cabildo; y de otra parte se le había informado que uno de los vecinos de la villa de Santa María de Meyá con el nombre de Fisco de Su Señoría, había parecido por la Plaza y calles de esta villa con una vara igual a la que Vuestra Merced trae, y había ejercido varios actos mandando a sus súbditos se presentasen ante él, para declarar judicialmente sobre puntos cuyo conocimiento corresponde a la justicia secular, y vulnerando con ello la jurisdicción del Muy Iltre. Cabildo que se la tiene delegada; Y que por estos motivos, y no pudiendo Vmd. por la obligación de su oficio mirar con indiferencia unos pasajes tan perjudiciales al Dueño Jurisdiccional y a sus derechos, estimaba por inexcusable el paso de traslado a la superior comprensión de Su Señoría, y en parte repetirle lo que sabía, para que con

las providencias que les dictase su conocida y acreditada reflexión se sirviese poner término a ello; En la inteligencia que no consentiría Vuestra Merced, que el que se llamaba su Fisco, ni otro, andase con vara sin permiso superior por la Plaza y calles de esta villa usurpándose la jurisdicción ajena, ni que practicasen acto alguno abrogatorio de la del Muy Ilustre Cabildo, sin comisión de quién pudiese concederla, y que antes por lo contrario expresaba a Su Señoría que procediera contra los culpados como debía y conforme a justicia:

Estos son los términos de la carta y esta, señor, es la carta poco atenta? Y esta es la que acrimina la instancia de amenazadora a la persona del Muy Ilustre Prior que Vuestra Merced siempre ha respetado? Es sin duda, que nadie lo diría sino el Fiscal Eclesiástico, a menos que sea entre sueños.

== Lo otro; Porque hecho no menos un rigurosa cotejo entre la misma instancia, y el bando que con previo acuerdo de su Asesor mandó Vuestra Merced publicar y sirve de afectado motivo al Monitorio, resulta con la mayor claridad la siniestra inteligencia y desarreglada interpretación, que para solidar la improcedencia de su infundada pretensión, da al bando el Fiscal Eclesiástico, junto con una prevertición de la verdad, la más execrable que pueda imaginarse. Porque refiere en la instancia que Vuestra Merced mandó publicar un bando por boca del Pregonero en todos los parajes públicos de esta villa con penas pecuniarias y de cárcel, contra los que se atreva a comparecer ante el Muy Ilustre Prior, sin mas distinción de hechos, ni de personas. Y aquí dice la ingenuidad del Fiscal del Tribunal de Vuestra Merced, que el Eclesiástico, o no habrá leído el bando, o no lo entiende y no puede ser menos; porque en otro modo hubiera omitido el persuadir que con vilantez se ultrajó el carácter del Muy Ilustre Prior, y habría advertido que el bando distingue los hechos y las personas; porque se dirigió a todos y cualesquiera que fuesen sujetas a la jurisdicción del Muy Ilustre Cabildo, para que no compareciesen ante el Muy Ilustre Prior de Meià en el nuevo Tribunal que estableció en esta villa, ni ante otro juez sin licencia o permiso de Vuestra Merced o decreto superior para el fin o hecho de declarar judicialmente o sujetarse a otro acto de jurisdicción ajena que perjudicase la del Muy Ilustre Cabildo. De que es visto que el bando está concebido con distinción de hechos y de personas, y que el Fiscal Eclesiástico ha callado cautelosamente estas circunstancias tan principales, y faltado a la verdad; subiendo a tal punto la osadía de su artificio, que sobre ser el bando una diligencia propia de las facultades de Vuestra Merced, e indispensable para conservar la jurisdicción del Muy Ilustre Cabildo, con falsa relación de su contenido, se atreva a exagerarlo por arrojo y atentado muy criminal y digno de mayor castigo que puede dar la Iglesia, pintándonos en Vuestra Merced un reo de muchas causas, entre las cuales entreverá el manifiesto engaño de que se hace parecer con escándalo al Muy Ilustre Prior entre este numeroso pueblo, con una persona con quien se priva toda comunicación y trato, añadiendo que Vuestra Merced con el bando quiere impedirle las facultades que le corresponden como prelado y superior eclesiástico. Este es el espíritu y fin del bando? Estas son las rectas consecuencias que de sus términos deduce el Fiscal Eclesiástico? Estas son las que deben deducirse? Estos son los fundamentos sobre que estriba el Monitorio? Y estas son causas suficientes para fulminar el rayo de la excomunión? Ha tiempos donde aún los eclesiásticos callan, pervierten y niegan unas verdades tan notorias! Juzgue cualquier imparcial, si es o no afectada, artificiosa, exagerativa y llena de falsos periodos la instancia del Fiscal Eclesiástico, y si el Monitorio que estriba sobre ella, padece o no el vicio de obrepción y una nulidad conocida.

==Lo otro; Porque el Fiscal Eclesiástico propone en su instancia, que acaba de desengañarse en el asunto, y ve claramente que quien anima este fuego son los

miembros de la Curia Secular de esta villa; y por lo que consta al Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced, dice que sus oficiales no han dado otros pasos, ni practicado otras diligencias que las que Vuestra Merced como su cabeza les ha mandado, y eran conducentes al fin de desvanecer el fuego que habían encendido y animado los de la Curia Eclesiástica para disipar o abrazar enteramente la jurisdicción temporal que en esta villa pertenece al Muy Ilustre Cabildo y se habían abrogado estableciendo en ella un Tribunal donde recibieron judicialmente y juradas las declaraciones de tres testigos seculares vasallos del Muy Ilustre Cabildo, y examinaron otro que habían mandado comparecer con la pena de diez libras para que declarase en razón de si eran o no algunos individuos tumultuarios, sediciosos, motores de alborotos y amotinadores, y de si el pueblo se había o no sublevado y otros excesos de que se hallan libres y cuya averiguación y conocimiento toca privativamente a la justicia temporal. A la cual abrogación se junto la de haber sido citados por uno de los vecinos de esta villa de Santa María de Meyá que con el nombre de Fisco o Portero del nuevo Tribunal se paseaba con una vara igual a la de Vuestra Merced por la Plaza, calles y término de esta villa, cuya insignia expresa el Fiscal Eclesiástico ver el distintivo de aquel nuevo y contrahecho oficial; Siendo cierto que ningún Portero puede usar de semejante divisa, a excepción de los que lo son Reales y aprobados y tienen su título firmado del Excelentísimo Señor Gobernador y Capitán General de este Principado: A esta demostración tan incompetente a un ministro de una Curia Eclesiástica, siguió un escandaloso y depravado pasaje de alguno o algunos de los dependientes del mismo brazo, súbditos como a eclesiásticos del Muy Ilustre Prior, y fue que andaban solicitando a algunos vecinos de esta villa y exhortándoles a que, por vía de declaración dijeran lo que no sabían, como constará por la información de testigos que deberá recibirse al tenor del Procedimiento a parte que presentará a Vuestra Merced el Fiscal de su Juzgado: Ahora diga cualquier libre de pasión y versado en estas materias, si por haber Vuestra Merced procurado atajar unos procedimientos tan cínicos por los lícitos y regulares medios de un atento oficio y de un bando, ha perturbado, o no, la jurisdicción del superior eclesiástico si son los miembros del Juzgado de Vuestra Merced los que han encendido el fuego de las actuales controversias, o los de su Curia? Y si son mayores los de que el Fiscal Eclesiástico calumnia a Vuestra Merced y a los vasallos del muy Ilustre Cabildo, los excesos perpetrados por los súbditos del Muy Ilustre Prior, que les persuadieron a que cometiesen el de perjurio para arrojar sus almas a los infernales abismos y arder eternamente entre sus vivas llamas?.

== Lo otro; porque hecho igualmente riguroso el cotejo entre la instancia del Fiscal Eclesiástico, y lo que el del Tribunal de Vuestra Merced; Y todo el pueblo ha visto, y de otra parte queda justificado, así por dichos particulares como por la pública voz y fama sobre el asunto de las *rogativas* (así de los más principales y que han sostenido el mayor peso de los actuales debates), se manifiesta con la mayor evidencia que el Fiscal Eclesiástico con el más elevado tono, vuelve a hacer fuego de su afectación, artificio, cautela y falta de verdad; Porque pondera en su Instancia que *“movidó y sublevado este pueblo a la voz y persuasión falsa de que el Muy Ilustre Prior no quería permitirles en la urgente necesidad del agua, las hizo de propia autoridad, para mostrarle el ánimo con que querían sus individuos perturbar la jurisdicción espiritual, con el parecer errado de algunas personas visibles del pueblo poco temerosas de Dios y de su justicia, que haciendo seguir a varios, casi por la fuerza, formaron procesiones públicas, cantando las letanías de los santos, llevando imágenes sagradas, vistiéndose algunos ridículamente y otros con una desnudez vergonzosa, con gritería y horroroso clamor, hasta introducirse ante el altar del Sacramento de la Iglesia Parroquial aquella confusión de gentes tumultuadas, sin respeto el mas mínimo a aquel lugar sagrado, con*

escándalo público, escarnio del ministerio de la Iglesia y profanación del templo. Y que fue el pueblo por su ignorancia, con ruegos y dádivas seducido y atraído a estos atentados de escándalo e irreligión, que presenciaban y dirigían Vuestra Merced, los Regidores Segundo y Tercero, el Síndico Personero, el Escribano del Ayuntamiento, y un Doctor en Cánones de esta villa, que son personas de cualidad y que por sus circunstancias y estudios no pueden alegar ignorancia en esta materia”: Hasta aquí el Fiscal Eclesiástico. Y entrando el del Tribunal de Vuestra Merced a rebatir los calumniosos delitos con que acrimina a Vuestra Merced, a los dos Regidores, Síndico Personero, Escribano del Ayuntamiento, al Doctor en Cánones y a todo el pueblo, dice: Que este es el punto sobre que el Fiscal Eclesiástico, con notable amontonamiento y abultación de palabras, quiere que el arte supla los defectos de la verdad; Porque es falso que este pueblo se haya jamás sublevado, con persuasión ni sin ella; Y antes por lo contrario, conforme es público y sabido y no lo ignora el Fiscal Eclesiástico, siempre se ha mantenido con una paz y quietud feliz, sin que haya jamás contravenido en nada a las Órdenes Reales expedidas sobre este punto; Porque es igualmente ajeno de la verdad que el pueblo hiciese las rogativas de propia autoridad, con persuasión falsa de que el Muy Ilustre Prior no quería permitir las en la urgente necesidad del agua; sino con la inteligencia verdadera de que no le era facultativo, y aunque se lo hubiese sido, no quería permitir las, como lo contesta la circunstancia constar al Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced, que experimentando los vecinos de esta villa y su Ayuntamiento el azote universal de la seca con que justamente aflige al país la Divina indignación, y mediante que según las posteriores órdenes de la Real Cámara, reside en los Ayuntamientos el conocimiento de la necesidad y la facultad de determinar rogativas, acordó el de esta villa de acudir a Dios e implorar sus divinas misericordias con las acostumbradas, y a fin de principiarlas en concurso de la Comunidad Eclesiástica, la envió dos Capitulares, y después con fecha del 31 del último marzo, la hizo pasar un oficio en escrito a que respondió, que nunca determinaría rogativas, ni otras funciones sagradas extraordinarias sin orden de su Prelado el Muy Ilustre Prior de Meià, por tenerlo en el día prohibido; Y concluye la contestación la circunstancia de constar no menos al Fiscal de este Juzgado, que habiendo acudido uno de los individuos de la misma Comunidad (aunque sin consentimiento del Ayuntamiento) a pedírsela, no quiso concederla; siendo por lo mismo evidente que ni hizo el pueblo las rogativas con la falsa voz, sino con la verdadera inteligencia de que el Prelado no quería permitir las a los eclesiásticos para sujetar la Autoridad Real que representaba el Ayuntamiento, a que le pidiese la licencia contra la inmemorial costumbre que le sufragaba y para interrumpirla; Porque, es no menos falso lo que expresa el Fiscal Eclesiástico de que el pueblo hiciese rogativas para mostrar al Muy Ilustre Prior el ánimo con que quería perturbarle la jurisdicción espiritual, con el parecer errado de algunas personas visibles del pueblo, poco temerosas de Dios y de justicia; Cuando por lo contrario consta al Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced. que creciendo la necesidad del agua con el manifiesto riesgo de perder la actual cosecha, fueron más sentidos los clamores del pueblo, y condescendió el Ayuntamiento a las instancias de sus vecinos, con que pedían se les permitiese cantar el Rosario y Letanías por las calles, como se hizo procesionalmente en la forma que es costumbre en esta villa de que es visto ser engaño paliado por el Fiscal Eclesiástico, el que se intentase perturbar al jurisdicción de su Prelado con este acto y el que se siguiese el parecer que llama errado de algunas personas visibles del pueblo; Porque, no solo se reconoce faltada de verdad la Instancia del Fiscal Eclesiástico, sino también varía, pues en una parte dice que aquellas personas visibles del pueblo formaron procesiones públicas haciendo seguir a varios casi por la fuerza, y el otra expresa que fue el pueblo seducido y atraído con ruegos y dádivas;

siendo falso uno y otro, como anteriormente se ha manifestado; Porque, es también absolutamente falso lo que propone el Fiscal Eclesiástico de haber hecho con gritería y horroroso clamor una confusión de gentes tumultuadas, sus procesiones, llevando imágenes sagradas, vistiéndose algunos ridículamente y otros con una desnudez vergonzosa; Cuando por lo contrario es notorio al Fiscal, y a todo este y otros pueblos, que se cantaron el Rosario y las Letanías por las calles des esta villa, con el sumiso tono de voz que piden unas deprecaciones tan devotas, a que asistieron los vecinos ordenados en arreglada procesión, con la mas profunda modestia y lejos de todo tumulto, sin vergonzosa desnudez, ni llevar imagen sagrada alguna, ni tampoco traje ridículo, si solo aseados con aquellos vestidos y ropas que ordinariamente acostumbran traer; Porque, dice el Fiscal Eclesiástico que los vecinos de esta villa se introdujeron en su Iglesia Parroquial y ante el altar del Sacramento sin respeto el mas mínimo a aquel lugar sagrado, con escándalo público, escarnio del ministerio de la Iglesia y profanación del templo; Y el del Juzgado de Vuestra Merced dice ser todo contra la verdad, pues consta a él y al público que el día 21 del pasado abril se cantó el Rosario por las calles de esta villa en la forma que haya sido y es costumbre, habiendo procesionalmente parado a la Iglesia donde se dio fin con el salmo del *Miserere*, delante de la imagen del Santo Cristo, repitiéndose en los tres o cuatro días siguientes por las calles solamente, y siempre sin el más mínimo descomedimiento, escarnio, escándalo y profanación, y antes con tal profunda reverencia cual requería el acto y el fin a que se dirigía; Así que debió infundir edificación a cuantos les vieron y aun a los mismos sacerdotes que lo han acriminado ; == Y porqué, dice la instancia del Fiscal Eclesiástico que presenciaban y aún dirigían aquellos atentados de escándalo e irreligión, Vuestra Merced, los Regidores Segundo y Tercero, el Síndico Personero, el Escribano del Ayuntamiento y un Doctor en Cánones de esta villa, que son personas de cualidad y que por sus circunstancias y estudios no pueden alegar ignorancia en esta materia: Contradice el Fiscal del Tribunal de Vuestra Merced, expresando ser falso que lo dirigiesen, y que por la misma razón de no tener ignorancia en esta materia, entienden junto con el que es un acto de religión muy laudable y obligación de los católicos el rogara Dios en sus necesidades, por intervención de la Virgen, con el Rosario, sin asistencia de sacerdotes, cuya práctica no es nueva en muchos lugares ni en esta villa, donde habrá quince años se estableció y persevera semejante devoción con las imágenes e insignias del Rosario, que son propias de los vecinos; Y entran el Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced, la libertad que se toma el Eclesiástico de vituperar y reprender en su Instancia un acto de esta clase, y que con ella, no solo le vitupere sino que con circunstancias que no intervinieron, le acrimine falsamente por un delito tan execrable y atroz, como que se castiga con el rigor de la pena capital. Y estas son las verdaderas máximas que debe observar la moderación de los eclesiásticos? Con esto siguen la doctrina y pasos de nuestro divino maestro Jesucristo? Esto es andar por el camino de las verdades? El rogar a Dios los fieles para que su divina misericordia nos conceda lo que necesitamos, se acrimina por atentado y delito tan execrable que merece capital? Y a el rezar el Rosario en público siguiendo la costumbre llaman tumulto, escándalo y escándalo del ministerio de la Iglesia? Luego, el rogar a Dios es delito? Extremos son estos que causaran horror a la consideración.

== Lo otro; Porque hecho no menos rigurosa cotejo entre la misma Instancia del Fiscal Eclesiástico, y la realidad del caso sobre el primero de los puntos que encabeza como principio y ascendiente de todos los que van relatados, se ve con la mayor distinción que corre parejas el artificio con la falsedad de la Instancia; Porque expresa el Fiscal Eclesiástico haber sido requerida la Reverenda Comunidad por el Escribano del Ayuntamiento a nombre del Baile y Regidores, para que mudase la silla y estrado del lugar en que el Muy Ilustre Prior había dispuesto se colocase en la Iglesia de esta villa

para celebrar y dar por su mano la comunión al pueblo el día que suministró generalmente este sacramento, con motivo de la misión que se hizo algunas semanas antes de la pasada Cuaresma, y que ultrajó el carácter que se merecía como a Prelado: Cuando en contrario consta al Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced, y lo acreditan los entonces Regidores, que no se requirió en modo alguno a la Comunidad Eclesiástica, y si se le pasó un atento recado de parte del Ayuntamiento haciéndola a saber que no podría asistir en forma al sagrado acto de aquella comunión, mediante habersele ocupado el sitio y asiento que tenía destinado en la Iglesia con diferentes maderajes para fabricar un teatro donde estuviesen la silla y estrado del Muy Ilustre Prior, de cuyas resultas y sin mediar otro paso, mandó éste deshacerle: Y aquí repara el Fiscal del Juzgado de Vuestra Merced, que el Eclesiástico con el artificio y cautela que suele, pinta el referido caso tan distinto de la verdad y tan trocado, que están en términos de no conocerle los mismos entre quienes pasó. De todo lo que consta y se hace visible con la mayor claridad y sin el menor escrúpulo de duda, que la Instancia del Fiscal Eclesiástico es notoriamente afectada, artificiosa, exagerativa, cautelosa, calumniosa y llena de falsos periodos, Y que por estribar en ella el Monitorio dirigido a, de parte del Muy Ilustre Prior de Meià, padece el vicio de obrepción, que lo constituye nulo y de ningún valor y le incapacita de obtener su cumplimiento. Y para mejor inclinar el ánimo de Vmd. a la recta administración de justicia en razón de la Instancia que encierra este Dictamen del Fiscal de su Juzgado, añade: Que no solo en vía de los hechos, es obrepticio y nulo el Monitorio, sino también en vía de Derecho. Lo primero; Porque no hay ni ha habido concurrencia de pecado o causa grave y suficiente para expedirle.= Lo otro; Porque Vuestra Merced. con el bando que mandó publicar y fijar, de que anteriormente ha hecho mérito, obró con las facultades de la jurisdicción temporal que ejercía y ejerce como a Baile, y sobre asunto relativo a ella; Y siendo este el motivo en que va fundado el Monitorio, no debía ni podía el Prelado accionar contra Vmd. considerándole una persona privada, ni menos proceder por la vía ejecutiva, por ser cierto y constante en nro.(¿) Municipal, *quod judeo eclessiasticus non potest procedi contra Officalem Regium, seu ordinarium per censuras via ejecutiva, sed tantum ordinaria*; Por cuyo motivo, y mediante padecer el Monitorio el substancial defecto de cláusula justificativa, es visto ser nulo en todo. = Y lo otro; Porque en tanto es cierto que Vuestra Merced con el bando no perturbó la jurisdicción espiritual al Muy Ilustre Prior, como que a mas de resultar de su lateral contexto dirigirse al único fin de que él ni otro Juez pudiesen vulnerar la temporal que pertenece al Muy Ilustre Cabildo y se había abrogado; Es indubitable que se la perturbó el Muy Ilustre Prior por los actos judiciales que practicaron el nuevo Tribunal que estableció en esta villa y sus oficiales; Sin que sirva de embarazo lo que alega el Fiscal Eclesiástico en su Instancia, de que tiene territorio de derecho en esta villa y en lo restante de la diócesi del Priorato para citar a sus súbditos y ejercer todo lo que puede en fuerza de sus facultades; Porque, aún puesto el caso, que se niega, que aquel nuevo Tribunal se considerase como a Curia Eclesiástica, es sin duda que debía impetrar de Vuestra Merced el correspondiente territorio para la práctica de cualesquiera actos, por ser terminante en nuestro Legal: *Quod Judicer Ecc-ci. non habent territorium ad exercendam jurisdictionem suam, sed illud debent peti ab ordinario*. Por todo lo que: Omitiendo contestar al Fiscal del tribunal de Vuestra Merced a los demás puntos que en su instancia ensarta el Eclesiástico, así por no ser a propósito, como por ser válido y constar de público lo contrario de lo que propone; Y reservándose las acciones de cualquier naturaleza que le competan contra cualesquiera personas para vindicar las injurias y calumnias puestas a Vuestra Merced, a su Tribunal, Capitulares Intam-to.(¿), y a todo el pueblo, para usar de ellas donde y como le convenga: Repite, que por padecer el Monitorio el vicio de

obrepción y una manifiesta nulidad, junto con cualesquiera actos y todos los procedimientos que en su consecuencia se practicasen; Se ha servido mandar se expida exhorto requisitorio dirigido al Muy Ilustre Prior de Meià para que lo revoque, suspenda el rayo de las censuras que conmina a Vuestra Merced, y se ejecute cuanto mas en esta razón lleva insinuado por proceder en justicia.

Éste es el dictamen del Fiscal de este Tribunal que expone, salvando siempre sus derechos fiscales, en cumplimiento de lo que por Vuestra Merced se le ha mandado. Villanueva de Meià y mayo 6 de 1775. == Josef Planes, Agente Fiscal.

Prosigue

== En vista de cuyo dictamen y por lo demás que resulta de los Autos, con fecha del mismo día seis, proveí uno cuyo tenor es este

== En la villa de Villanueva de Meià, y día seis del mes de mayo de mil setecientos setenta y cinco. Su Merced el Baile de la misma Josef Periquet: Habiendo visto el dictamen que antecede del Fiscal de este Tribunal con los Autos y Documentos que le preceden; Y por lo que de ellos resulta. Por ante mi el Escribano; Dijo: Que en conformidad al mismo Dictamen, debía mandar i mando se expida exhorto requisitorio en forma dirigido a Su Señoría el Muy Ilustre Prior de Meià, para que revoque el Monitorio que en cuatro del actual mayo se notificó de su parte a su Merced, suspenda el rayo de la censura que amenaza y disponga se le cerciore en forma de quedar ejecutado; Y que al propuesto fin se expidan los despachos oportunos. Y por éste su Auto así lo dijo, instando y firmo su Merced, de que doy fe == Josef Periquet Baile = Ante mi – Buenaventura Macià y Santacreu, Escribano público de la villa de Villanueva de Meià y de su Juzgado.

=== Por ende, arreglándome a lo proveído, y por la autoridad del oficio que ejerzo en nombre del señor jurisdiccional de esta villa y su término, con el respeto debido al carácter y dignidad de V.I.; Le exhorto y requiero mande revocar el referido Monitorio, como a obrepticio y nulo, o bien colocar este despacho junto a él para que se entienda revocado, y suspender el rayo de la censura que amenazó, disponiendo se cerciore en forma de quedar ejecutado: Protestando en caso contrario de acudir al superior correspondiente, para que proceda en conformidad a las disposiciones municipales de este Principado. Y mando al Escribano de este Juzgado haga saber a V.I. este Exhorto requisitorio y lo continúe por diligencia que acredite. Dado en el Tribunal de la villa de Villanueva de Meià, a los nueve días del mes de mayo de mil setecientos setenta y cinco.

Josef Periquet Baile

Por mandato de su Merced el nombrado Baile.

Buenaventura Macià y Santacreu, Escribano público de la villa de Villanueva de Meià y de su Juzgado.

Conforme este traslado al original que queda en mi poder, de que certifico

ÍNDEX

Introducció	4
Objectius	6
Metodologia	11
Estat de la qüestió	15
<i>a) El priorat de Meià des del punt de vista religiós i espiritual</i>	15
<i>b) El prior com a baró i senyor jurisdiccional</i>	20
Cronologia del priorat de Meià	30
Fonts documentals	33
Fonts arxivístiques	33
Fonts bibliogràfiques.....	41
<i>a) El priorat de Meià des de la vessant religiosa i espiritual</i>	41
<i>b) El prior com a baró i senyor jurisdiccional</i>	42
Cronologia i fonts principals	49
Agraïments	53

PRIMERA PART

SITUACIÓ DEL PRIORAT DE MEIÀ EN L'ESPAI I EN EL TEMPS

CAPÍTOL 1

1. El marc geogràfic del priorat de Meià	56
1.1 La geologia del priorat de Meià. La serra del Montsec	56
1.2. Situació i límits del priorat de Meià	59
1.2.1 Confrontacions històriques del Priorat	61
1.3. El relleu	62
1.3.1. Perquè Montsec de Meià?	63
1.4. La hidrografia	64
1.5. Clima, flora i fauna	66
1.5.1. El clima	66
1.5.2. La flora i la fauna	66
1.6. Les jurisdiccions del prior de Meià (quadre complementari)	67
1.7. Conclusions	69

CAPÍTOL 2

2. La demografia als pobles del priorat de Meià	72
2.1. Introducció	72
2.2. la població al segle XIV	73
2.2.1. Els pobles del priorat de Meià a principis del segle XIV. El sínode del prior Bernat d'Esquerrer (1310)	73
2.2.2 La demografia als pobles del priorat de Meià, segons el Fogatjament General de Catalunya de 1378	75
2.3. La demografia als pobles del priorat de Meià durant els segles XV i XVI	77
2.3.1. Dades del repoblament d'alguns pobles del priorat de Meià	77

a) <i>El repoblament de Fontllonga i Orença</i>	78
b) <i>El repoblament de Rúbies de Meià</i>	78
c) <i>El repoblament de Peralba de Meià</i>	79
d) <i>El repoblament de Cabrera de Meià</i>	80
2.3.2. La demografia al segle XVI. Els fogatges de 1515 i 1553	80
2.4. La demografia als pobles del priorat de Meià durant els segles XVII i XVIII	82
2.4.1. La demografia durant el segle XVII	82
a) <i>La demografia segons el Llibre General del Priorat, Montserrat Villas i el capbreu de 1627-1637</i>	83
c) <i>La demografia segons Marcel·lí Pedrós</i>	84
d) <i>El despoblament del priorat de Meià segons Roig i Jalpí</i>	86
2.4.2. La demografia durant el segle XVIII. El cens del comte Floridablanca	87
2.5. La demografia als pobles del priorat de Meià del segle XIX	88
2.5.1. La demografia segons Pascual Madoz (1840). La Desaparició de fet del priorat de Meià	89
2.6. La demografia dels pobles que formaven l'antic priorat de Meià fins a l'actualitat	90
2.6.1. La demografia del 1900, segons Ceferí Rocafort	91
2.6.2. Evolució demogràfica dels pobles de l'antic priorat de Meià fins a l'actualitat	92
a) <i>Els pobles de l'antic priorat des de la seva desaparició</i>	92
b) <i>Les dades actuals de població. Els últims comentaris</i>	93
2.7. Conclusions	94
 CAPÍTOL 3	
3. Marc històric del priorat de Meià	99
3.1. Introducció. Context històric	99
3.2. Orígens històrics. Els Meià	99
3.2.1. La fundació del monestir: patrimoni de la família Meià	99
a) <i>Els senyors de Meià</i>	101
3.3. El priorat de Meià fins al segle XIX	102
3.3.1. El monestir de Meià i la dependència de Ripoll	102
a) <i>Introducció</i>	103
b) <i>Meià i Ripoll</i>	104
3.3.2. El monestir de Meià “in encomendam” (1347-1576)	106
a) <i>Les rendes del monestir de Santa Maria de Meià</i>	106
b) <i>Els priors comendataris</i>	108
3.3.3. El priorat de Meià sota la tutela papal. Els priors	110
3.3.4. El priorat de Meià de patronat reial. Els priors	112
3.4. El priorat de Meià fins a la seva desaparició definitiva	115
3.4.1. Les últimes notícies sobre el priorat de Meià	115
a) <i>Març de 1867</i>	115
b) <i>Febrer de 1868</i>	115
c) <i>Setembre de 1868</i>	116
d) <i>La fi del priorat de Meià (24 de juliol de 1874)</i>	116
3.5. La vila de Santa Maria de Meià, cap i casal del Priorat	118
3.5.1. Descripció de la vila	118
3.5.2. Comentaris sobre l'origen del poble de Santa Maria de Meià	119

a) <i>Les 12 cases “fundamentals”</i>	119
b) <i>Santa Maria de Meià, però, era bastant més antiga.</i>	120
3.6. Conclusions	121

SEGONA PART

EL PRIORAT DE MEIÀ COM A INSTITUCIÓ ECLESIASTICA. LA QUASI DIÒCESI O *PRELATURA NULLIUS* DE MEIÀ

CAPÍTOL 4

4. El priorat de Meià com a institució eclesiàstica durant el segle XVII..	125
4.1. Context històric	125
4.1.1. El Llibre General del Priorat de Meià	125
4.2. Breu biografia del prior Josep de Jalpí i Julià (1604-1678)	127
4.3. El prior de Meià era prelat <i>quasi episcopus o prelatura nullius</i>	131
4.3.1. La <i>prelatura nullius</i> de Meià	131
a) <i>L’origen de la prelatura nullius</i>	131
b) <i>La jurisdicció eclesiàstica, quasi episcopal, del prior de Meià.</i>	132
c) <i>La prelatura nullius en el Llibre General del Priorat de Meià</i>	133
d) <i>Les viles, els pobles i llocs sota la jurisdicció espiritual del prior..</i>	134
e) <i>El cas de la parròquia de Santa Anna de Montodó</i>	135
f) <i>El topònim de Meià, segons el prior Jalpí</i>	135
4.3.2. Les afrontacions del priorat de Meià	136
4.3.3. Les esglésies i capelles sota la jurisdicció del prior	137
a) <i>Les esglésies que podien guardar el santíssim sagrament</i>	140
4.3.4. Dels títols que havia d'utilitzar el prior de Meià	
i de quina manera	140
4.3.5. El prior de Meià i la seva relació amb la Congregació	
Benedictina Claustral Tarraconense	141
4.3.6. L’ intent de supressió del priorat de Meià	141
4.3.7. Altres institucions en que era present el prior de Meià	143
a) <i>El Concili Provincial a Tarragona</i>	143
b) <i>La Junta de Braços</i>	143
c) <i>Les Corts Generals de Catalunya</i>	143
d) <i>La Diputació del General</i>	144
4.4. El prior Josep de Jalpí arriba a Meià	144
4.4.1 Detalls sobre el protocol de la vestimenta del prior i dels rituals	
que s’han de seguir-se a l’església	144
4.4.2. De la presa de possessió del prior	144
a) <i>Presa de de possessió Bernat Famades, apoderat de Josep de Jalpí</i>	
<i>(15 d’agost 1633)</i>	145
1. Elecció del canonge Joan Garier en subjector que li dona possessió...	145
2. Presa de possessió de l’església de Santa Maria de Meià	145
3. Confirmació dels preveres que formaven la comunitat	145
4. Presa de possessió del segell i de l’Arxiu del priorat	146
5. L’elecció dels diversos càrrecs del priorat.....	146
6. L’elecció dels vicaris perpetus de Figuerola i Clua	146

4.4.3. Cerimònia de la presa de possessió presencial del prior Josep de Jalpí i Julià	147
<i>a) Cerimònia de la presa de possessió a l'església prioral de Santa Maria de Meià</i>	147
<i>b) Cerimònia de la presa de possessió a l'església parroquial de Sant Salvador de Vilanova de Meià</i>	148
<i>c) Recomanacions als seus successors en el priorat</i>	149
4. 5. Sobre la cort eclesiàstica del priorat de Meià	150
4.5.1. La cort i escrivania eclesiàstica	150
4.5.2. Els ministres eclesiàstics del priorat de Meià el 1643	150
4.6. Conclusions	150
 CAPÍTOL 5	
5. Els sínodes diocesans del priorat de Meià	153
5.1. Introducció	153
5.2. Els sínodes de Meià	154
5.2.1. Els sínodes anteriors al Concili de Trento	156
<i>a) El primer sínode del priorat de Meià (prior, Bernat d'Esquerrer, 1 de maig de 1310)</i>	156
1. El llistat de parròquies més antic de Meià.....	157
<i>b) El segon sínode diocesà de Meià (prior, Ferrer Joan de Marimon, 23 d'abril de 1454)</i>	158
5.2.2. Els sínodes posteriors al concili de Trento	158
<i>a) Els sínodes celebrats els segles XVI i XVII</i>	159
1. El sínode del prior Merles	159
2. Els dos sínodes del prior Rafael de Sampsó	160
3. Els tres sínodes del prior Josep de Jalpí.....	160
4. El sínode del prior Diego Mates	164
<i>b) Els sínodes celebrats els segles XVIII i XIX</i>	164
1. El sínode del prior Llobet.....	164
2. El sínode del prior Anton de Valparda.....	164
3. El sínode del prior Vicente de Antonio. Últim sínode de Meià.....	165
5.3. El protocol de la celebració de sínodes a Meià	166
5.3.1. Decret de convocatòria	166
5.3.2. Lliurament del decret als interessats	167
5.3.3. Desenvolupament del sínode	167
<i>a) La trobada</i>	167
<i>b) Celebració de la missa de l'Esperit Sant</i>	168
<i>c) Obertura del sínode</i>	168
1. Elecció del secretari sinodal.....	168
2. Ritual previ a l'inici del sínode.....	168
3. Lectura d'una pastoral.....	168
4. Proposta d'examinadors sinodals i jutges sinodals del priorat.....	168
5.4. Les conclusions d'un sínode. Les constitucions sinodals	169
5.4.1. Advertiment preliminar	170
5.4.2. Les constitucions sinodals	170
5.4.3. Els diversos títols i les constitucions aprovades en el sínode ..	171
<i>a) Títol, de celebratione sínodi</i>	171
<i>b) Títol, de sacramento Eucharistiae</i>	171
<i>c) Títol, de sacramento penitentiae</i>	171

<i>d) Títol, de sacramento extremauntionis</i>	171
<i>e) Títol, de sacramento ordinis</i>	171
<i>f) Títol, de sacramento matrimony</i>	172
<i>g) Títol, de celebratione missarum</i>	172
<i>h) Títol, de vita et honestae clericorum</i>	173
<i>i) Títol, de rectoribus</i>	173
<i>j) Títol, de censuris</i>	175
<i>k) Títol, de testamentis ac piis dispositionibus</i>	176
<i>l) Títol, de aliis diversis ad cultum Dei ad Bonum Ecclesiasticum Regimen Spectantibus</i>	176
5.5. Algunes conclusions	178
5.5.1. Del priorat i sínodes en general	178
5.5.2. Dels clergues i les seves parròquies	180
5.5.3. Dels examinadors i jutges sinodals	180
5.5.4. Del protocol en la celebració de sínodes	181
5.5.5. De les constitucions sinodals	182

TERCERA PART

EL PRIOR DE MEIÀ COM A BARÓ I SENYOR JURISDICCIONAL

CAPÍTOL 6	
6. La jurisdicció temporal del prior de Meià	186
6.1. Introducció	186
6. 2. La cort secular del priorat de Meià	188
6.2.1. La cort i escrivania secular	188
6.2.2. Els vicaris habilitats com a notaris	188
<i>a) Els canonges de Santa Maria de Meià</i>	188
<i>b) Els vicaris perpetus de Figuerola de Meià i Clua de Meià</i>	188
6.2.3. Els ministres seculars per les jurisdiccions temporals del priorat de Meià i la seva cúria	188
6.3. Les viles, parròquies, llocs i termes en que el prior té la jurisdicció Temporal	189
6.4. El prior Jalpí pren possessió dels territoris de la jurisdicció temporal del priorat	190
6.4.1. Bernat Famades, com a procurador i en nom de Josep de Jalpí, pren possessió com a senyor jurisdiccional del priorat de Meià (15 d'agost 1633)	191
<i>a) De la Casa Prioral</i>	191
<i>b) De les presons</i>	191
<i>c) De totes les terres del priorat</i>	191
<i>d) De les rendes i altres drets senyorials</i>	191
<i>e) Nomenament dels batlles</i>	191
<i>f) L'ecònom del priorat</i>	191
6.4.2. El prior Josep de Jalpí, pren possessió personalment com a senyor jurisdiccional del priorat de Meià. L'escenificació de teatralitat feudal	193

a) <i>Preparatius de la presa de possessió</i>	194
b) <i>La presa de possessió</i>	194
1. El notari.....	194
2. El jurament de fidelitat.....	195
3. Del batlle i els paers.....	195
4. Dels vassalls de cada poble.....	195
5. De la presa de possessió de la jurisdicció criminal i civil.....	197
6. De la presa de possessió de les rendes i altres drets senyoria.....	197
7. Senyor de la vila i els seus portals.....	197
8. Senyor de tot el terme.....	198
9. Senyor de la Casa Prioral i dels castell de cada poble.....	198
10. El prior senyor alt justicier o senyor de les forques.....	198
- <i>Les forques de Cabrera de Meià</i>	199
- <i>La Breu Apostòlica del prior de Meià per poder executar sentències de justícia criminal o mer imperi</i>	199
11. La confirmació de privilegis, remissió general i les Crides.....	199
- <i>Demanda de confirmació de privilegis i remissió general</i>	199
- <i>Discurs de confirmació de privilegis i de redempció de penes</i> ...	199
6.4. El cas del vassall rebel: Benet Baulies, de Rúbies de Meià	200
6.4.1. L'enfrontament amb el prior	200
6.4.2. Resolució del cas de Benet Baulies de Rúbies	202
a) <i>El dia de l'homenatge i la humiliació del vassall</i>	203
6.5. De les armes, municions i fortificacions en el priorat de Meià	203
6.5.1. De com havien d'actuar els seus vassalls del Priorat	204
6.6. Conclusions	205
 CAPÍTOL 7	
7. Els drets senyorials i rendes que percebia el prior de Meià	208
7.1. Introducció	208
7.2. Els drets senyorials habituals a Catalunya	210
7.2.1. Les rendes o càrregues a la producció agrària	212
7.2.2. Les rendes o càrregues lligades al domini directe del senyor	213
7.2.3. Impostos per les vendes i transmissions patrimonials	213
7.2.4. Les prestacions personals o jornades de jova	214
7.2.5. Els monopolis o regalies (banalitats)	215
7.2.6. El capbreu	215
7.3. Els drets senyorials del prior de Meià	216
7.3.1. El delme	216
a) <i>Delme a l'onzena</i>	217
7.3.2. Les primícies	218
a) <i>El delme més les primícies</i>	219
1. Productes que pagaven delma a l'onzena	219
2. El delme del bestiar menut (ovelles, cabres, porcells).....	219
3. El delme i la primícia a la dotzena	220
4. Delme de pollastres.....	220
5. El redelme com a batlle de sac.....	220
7.3.3. La quístia	221
a) <i>La vila de Figuerola de Meià</i>	221
b) <i>Rúbies de Meià</i>	221

7.3.4. Els censos	222
<i>a) Les poblacions que tenien universitat o comú municipal</i>	222
1. Santa Maria de Meià	222
2. Figuerola de Meià	222
3. Els pobles de la Vall del Priorat	222
<i>b) Les poblacions que no tenien universitat o comú municipal</i>	223
1. Peralba de Meià	223
2. Rúbies de Meià	223
3. Cabrera de Meià	223
4. Solanelles de Meià	223
7.4. Un cas pràctic. Les rendes que el prior de Meià rebia a Vilanova de Meià a partir dels capbreus de 1557 i 1627-2637	224
7.4.1. El Capbreu Vell de Meià (1557)	225
<i>a) Les rendes</i>	225
1. El delme.....	225
2. Les primícies.....	227
<i>b) Conclusions</i>	228
7.4.2. El Capbreu de 1627-1637	229
<i>a) Les rendes</i>	229
1. El delme.....	229
2. Les primícies.....	231
<i>b) Conclusions sobre els dos capbreus</i>	232
7.5. Els impostos de les transmissions patrimonials al priorat de Meià ...	233
7.5.1. Exempció d'aquests drets senyorials	233
7.6. Els passatges de les ramades al priorat de Meià	234
7.6.1. Les cabaneres o vies de transhumància	234
7.6.2. El dret de passatge o castellatge	237
7.6.2. Dret de batlle o guardianatge	238
7.7. Les prestacions personals o treballar de franc pel senyor	238
7.7.1. Les joves	238
7.7.2. Les jornades de jova als pobles del priorat de Meià	239
<i>a) Traginar les garbes</i>	240
<i>b) Batre</i>	240
<i>c) Cavar les vinyes</i>	240
<i>d) Sembrar</i>	240
<i>e) La dispesa de persones i animals que van a les joves</i>	240
7.8. Conclusions	241
 CAPÍTOL 8	
8. Els béns de les universitats dels pobles i dels particulars del priorat de Meià	245
8.1. Els comunals	245
8.1.1. Introducció	245
8.1.2. Les propietats comunals de les universitats i dels poble al priorat de Meià	247
<i>a) Els béns comunals de Santa Maria de Meià i de Figuerola de Meià..</i>	249
<i>b) Drets ramaders sobre les herbes i abeurades</i>	251
<i>c) La dula i el duler</i>	252
<i>d) Els corrals i els fems</i>	252
<i>e) L'empriu de llenya, fusta i carbó</i>	253

f) <i>L'establiment general dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera de 1634 a la Universitat de Santa Maria de Meià. L'arrendament de les herbes</i>	253
1. L'arrendament de les herbes i garrigues, com a zones d'hivernada.	255
g) <i>El cas del terme de Mont-Roig de Meià</i>	257
8.2. Les indústries rurals	258
8.2.1. Les indústries agropecuàries	258
a) <i>Els molins d'oli</i>	258
1. El molí d'oli de Figuerola de Meià.....	260
2. El molí d'oli de de Sant Miquel Jussà.....	261
3. El molí d'oli de Vilanova de Meià.....	261
4. Altres molins d'oli de Vilanova de Meià.....	262
5. El molí d'oli de Santa Maria de Meià.....	263
6. Els molins d'oli als altres pobles del priorat.....	263
b) <i>Els molins fariners</i>	264
1. El molí fariner d'Argentera de Meià.....	265
2. El molí fariner de Santa Maria de Meià.....	266
3. Els altres molins fariners del Priorat.....	266
- <i>Rúbies de Meià</i>	267
- <i>Mont-Roig de Meià</i>	267
4. Altres molins fariners a Meià, fora de la jurisdicció del prior.....	268
- <i>Vilanova de Meià</i>	268
. El molí de Caps.....	268
. El molí de Mig.....	268
. El molí de Sols.....	268
- <i>El molí de Gàrzola</i>	269
8.3. Les sèquies per al reg	269
8.3.1. Els regs i la climatologia	269
8.3.2. Els recs de Santa Maria de Meià	271
a) <i>El rec del Viver del Monestir (1)</i>	272
b) <i>El rec de l'Obac de Santa Maria(2)</i>	273
c) <i>Altres fonts d'utilitat pública de Santa Maria de Meià</i>	273
8.3.3. Altres recs antics de Meià, fora de la jurisdicció senyorial del prior	274
a) <i>Els recs de Vilanova de Meià</i>	274
1. El rec de la Font Blanca (3)	274
2. El rec de Barmó (4)	274
3. El rec de la Vila.(5)	274
4. El rec del Rentador o del Molí (6).....	275
5. El rec de l'Hom de la Part (7).....	275
6. El rec de les Aspessades (Passades) (8).....	275
7. El rec del Siscar (9).....	275
8. El rec de Sant Pere o de l'Obac (10)	275
b) <i>Els recs de Gàrzola (11) i Argentera (12)</i>	275
8.4. Els serveis municipals: forn de pa, fleca, taverna i carnisseria	275
8.4.1. Santa Maria de Meià	276
8.4.2. Figuerola de Meià	276
8.4.3. Els altres pobles del Priorat	277
8.5. La indústria del vi	277
8.6. Les indústries relacionades amb la construcció	278

8.6.1 Els forns de calç i guix	278
8.6.2. Les teuleres o bòbiles	279
8.6.3. El cas dels pobles del Priorat.....	280
8.7. Les propietats i drets dels vassalls de cada poble.....	280
8.7.1. Propietats i drets relacionats amb la ramaderia	280
8.7.2. Altres propietats i drets.....	281
8.8. Les propietats i drets que es reservava el prior en cada poble	283
8.8.1. Drets sobre la tinença de bestiar menut.....	283
8.8.2. Drets sobre les indústries i serveis municipals	284
a) Sobre els forns de calç a Santa Maria	284
b) Sobre els molins fariners i els molins d'oli	284
c) Sobre la teulera, fleca, taverna i carnisseria	284
d) Sobre la llenya, fusta i carbó	284
8.8.3. Altres drets i propietats reservades.....	285
a) Sobre les mines	285
b) Sobre l'era de Figuerola	285
8.9. Conclusions	285

CAPÍTOL 9

9. Les institucions de govern local als pobles del priorat de Meià.	
Les batllies. Les universitats i el consells generals	289
9.1. Introducció	289
9.2. Les batllies del priorat de Meià.....	293
9.3. Les universitats del priorat de Meià	294
9.3.1. La universitat de Santa Maria de Meià	295
a) La Casa de la Vila.....	295
b) El Consell General de la Vila	295
1. Elecció del batlle	298
2. L'elecció dels dos paers i el mostassaf	298
3. L'elecció dels altres càrrecs públics eclesiàstics	299
c) La gestió dels béns municipals	300
9.3.2. La universitat de Figuerola de Meià.....	300
a) La Casa de la Vila.....	300
b) El Consell General de la Vila.....	300
1. L'elecció del batlle.....	301
2. L'elecció dels dos paers i el mostassaf.....	302
3. L'elecció d'altres càrrecs públics eclesiàstics.....	302
c) La gestió dels béns municipals.....	302
9.3.3. La universitat de la Vall del Priorat	303
9.3.4. Grau d'autonomia de les universitats del priorat de Meià ..	304
9.4. Les batllies de Meià que no tenien universitat	304
9.4.1. La batllia de Peralba de Meià	305
a) Prohibició de tenir universitat i consell municipal.....	305
b) La gestió dels béns.....	305
9.4.2. La batllia de Mont-Roig de Meià	305
9.5. Conclusions.....	306

CAPÍTOL 10	
10. Les persones i els grups socials al priorat de Meià	308
10.1. Introducció	308
10.2. Les classes dominants al priorat de Meià	311
10.2.1. La noblesa de Santa Maria de Meià	311
10.3. Els pagesos de Meià	313
10.3.1. Els pagesos de Santa Maria de Meià	314
<i>a) Els pagesos en general</i>	314
<i>b) Els pagesos benestants</i>	314
1. Els majors terratinents.....	315
2. Els càrrecs electes en el govern municipal i de l'església	316
3. Les dotze cases "fundamentals".....	317
<i>c) Els pagesos més humils i els jornalers</i>	318
10.3.2. Els pagesos de Figuerola de Meià	318
<i>a) Els pagesos benestants</i>	318
1. Càrrecs electes en el govern municipal i de l'església	318
<i>b) Pagesos que tenen terres a un altre terme</i>	320
<i>c) Pagesos de l'era del prior</i>	320
<i>d) Jornalers i pagesos més pobres</i>	320
10.3.3. Els pagesos dels pobles de la Baronia de la Vall del Priorat de Meià	321
10.3.4. Notícia d'altres pagesos del priorat de Meià	322
<i>a) Peralba de Meià</i>	322
<i>b) Cabrera de Meià</i>	322
<i>c) Rúbies de Meià</i>	323
10.4. Els comerciants, la gent d'ofici i els professionals liberal al priorat de Meià	323
10.4.1. Els comerciants i negociants	323
10.4.2. La gent d'ofici	324
10.5. Els eclesiàstics	325
10.6. Altres col·lectius	325
10.7. El cas de Vilanova de Meià	326
10.7.1. Famílies nobles de Vilanova de Meià	329
10.7.2. Els pagesos de Vilanova de Meià	330
<i>a) Segons el capbreu Vell de Meià de 1557</i>	330
<i>b) Segons el capbreu de 1627-1637</i>	330
1. Els jornalers i els petits pagesos	331
2. Els pagesos benestants	333
10.7.3. Els comerciants, la gent d'ofici i els professionals liberals a Vilanova de Meià	334
<i>a) El comerç a Vilanova de Meià</i>	334
<i>b) La gent d'ofici i professions liberals</i>	336
1. La gent d'ofici	336
2. professions liberals	337
<i>c) Les fires i mercats de Vilanova de Meià</i>	337
1. La fira de Sant Martí	337
10.7.4. Els eclesiàstics	338
10.8. Conclusions	338

QUARTA PART

LES PROPIETATS, LES RENDES I ALTRES DRETS QUE EL PRIOR DE MEIÀ TENIA AL TERME DE VILANOVA DE MEIÀ

1. Introducció general: la senyoria, les jurisdiccions i les altres possessions que el Capítol d'Urgell tenia a Vilanova de Meià	341
--	-----

CAPÍTOL 11

11. Les propietats, rendes i altres drets que el prior de Meià tenia a Vilanova de Meià als segles XVI i XVII	345
11.1. Introducció	345
11.2. El Capbreu Vell de Meià (1557)	348
11.2.1. Els propietaris	348
11.2.2. Finques i tipus de cultius	349
11.2.3. Situació de les finques: les partides del terme	351
11.2.4. Les rendes	351
11.2.5. Conclusions	351
11.3. El Capbreu de 1627-1637	352
11.3.1. Les persones que cultiven les terres del prior	353
a) Les persones de Vilanova de Meià.....	353
b) Les persones de Santa Maria de Meià.....	354
c) Les persones de la Vall d'Ariet.....	355
11.3.2. Extensió de les finques i tipus de cultius	355
a) Els horts	359
11.3.3. Situació de les finques: les partides del terme	359
11.3.4. Els censos	360
11.3.5. Les rendes	361
11.3.6. Conclusions	361
11.4. Llevador dels delmes i censos (26 d'abril de 1638)	365
11.4.1. Les variacions que es donen en les persones que declaren a cada poble	365
a) Les persones de Vilanova de Meià.....	365
b) Les persones de Santa Maria de Meià	366
c) Les persones de la Vall d'Ariet.....	366
11.4.2. Les variacions que es produeixen en les rendes	366
11.4.3. Conclusions	366
11.5. Concòrdia i permuta feta entre el prior de Santa Maria de Meià i el carlà de Vilanova de Meià (1640)	367
11.5.1. Introducció	367
11.5.2. Afectació de la concòrdia i permuta als emfiteutes de Vilanova de Meià	368
a) Qui rebia el delme a Vilanova de Meià al capbreu de 1627-1638?...	368
b) Canvis d'amos a les finques.....	369
c) Nous emfiteutes	370

11.5.3. Afectació de la concòrdia i permuta als emfiteutes de Santa Maria de Meià	370
<i>a) Qui rebia el delme a Santa Maria de Meià en el capbreu de 1627-1638?</i>	370
<i>b) Finques afectades per la concòrdia i permuta</i>	371
<i>c) Canvis d'amos a les finques i nous emfiteutes</i>	372
<i>d) Nous emfiteutes</i>	372
11.5.4. Conclusions	372
11.6. Conclusions generals	373
Taules	376

CINQUENA PART

ALGUNS CONFLICTES EN EL PRIORAT DE MEIÀ

1. Introducció general	376
CAPÍTOL 12	
12. Conflicte sobre la jurisdicció espiritual. La visita pastoral del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a Vilanova de Meià (20-21-22 de juny de 1716)	379
12.1. Introducció	379
12.1.1. El prior Josep de Salvador (1699-1739)	380
12.1.2. Simeón de Guinda y Apeztequi, bisbe d'Urgell	381
12.2. La vista pastoral	381
12.2.1. Relat general de la visita pastoral del bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, a Vilanova de Meià, dia a dia	382
12.2.2. Versions oficials de la visita del bisbe de Guinda	389
<i>a) Versió oficial de la cúria episcopal</i>	389
<i>b) Versió oficial de la cúria del priorat de Meià</i>	390
12.3. De com havia d'actuar el bisbe en els territoris exempts que es trobaven dintre del bisbat d'Urgell	394
12.3.1. Parlem en primer lloc de “Razón y estado de los que se dicen exemptos de este Obispado de Urgel (...)”	394
<i>a) El priorat de Santa Maria de Meià</i>	394
<i>b) Els altres territoris exempts</i>	396
12.3.2. Comentem en segon lloc: “Respuesta a siete dudas propuestas por el Ilustrísimo Señor Don Simeón de Guinda y Apeztegui, Obispo de Urgel. Sobre que jurisdicción le compete (por lo respecto a visita) en los Prioratos de Meyá, San Pedro del Bural, Abadiato de Gerri, Pabordía de Mur y demás iglesias unidas i sujetas a dichos Prioratos y dignidades situadas dentro los límites de su obispado”	397
<i>a) Classes de prelatures</i>	397
<i>b) Els set dubtes del bisbe d'Urgell</i>	398
1. Dubte primer.....	398
2. Dubtes tercer i quart. Respostes als dos dubte	399
3. Dubte cinquè	399
4. Dubte sisè.....	399
5. Dubte setè	400

12.4. Algunes conclusions sobre la vista pastoral i la confirmació que el bisbe d'Urgell, Simeón de Guinda, va impartir a Vilanova de Meià els dies 19, 20 i 21 de juny de 1716	401
--	------------

CAPÍTOL 13

13. Conflicte sobre la jurisdicció temporal. Plet entre el prior de Meià, com a baró i senyor jurisdiccional, i la Universitat de Santa Maria de Meià. El compromís i la sentència arbitral de 1728.....	404
---	------------

13.1. Introducció	404
--------------------------------	------------

13.2. Antecedents del conflicte	407
--	------------

13.2.1. L'establiment d'emfiteusi dels termes del Montsec, Rúbies, Peralba, Solanelles i Cabrera a favor de la Universitat de Santa Maria de Meià (1634)	407
---	------------

13.2.2. El Cartell de Pregons i Públiques Crides del 15 d'agost de 1725	408
--	------------

<i>a) Descripció i comentari del document</i>	<i>409</i>
---	------------

1. Declaració dels regidors de Santa Maria de Meià.....	409
---	-----

- <i>El contracte d'emfiteusi</i>	<i>409</i>
---	------------

- <i>Reserves que no entren al nou contracte</i>	<i>410</i>
--	------------

- <i>Beneficis del contracte d'emfiteusi per al Monestir i per a la Universitat de Santa Maria de Meià.....</i>	<i>410</i>
---	------------

- <i>Renúncies voluntàries de la universitat i particulars de Santa Maria</i>	<i>411</i>
---	------------

2. Els notaris i la notificació al prior de la compareixença dels quatre testimonis que són acceptats per les dues parts	412
--	-----

3. Declaracions dels testimonis per part de la Universitat de Santa Maria de Meià (<i>testibus legatur</i>)	413
---	-----

- <i>Pere Arriasol</i>	<i>413</i>
------------------------------	------------

- <i>Declaració dels altres tres testimonis i lliurament de les confessions al prior</i>	<i>415</i>
--	------------

4. Nomenament de consultor i conseller legal	415
--	-----

13.3. SENTÈNCIA ARBITRAL i resolució del conflicte	416
---	------------

13.3.1. Sentència sobre els Cartells de Pregons i Crides del 15 d'agost de 1725	416
--	------------

<i>a) La Sentència Arbitral, capítol per capítol</i>	<i>417</i>
--	------------

1. Normativa del rec del Viver del Monestir	422
---	-----

<i>b) Sentència sobre l'Additament de Crides</i>	<i>423</i>
--	------------

<i>c) Sentència sobre el contracte d'emfiteusi de 1634.....</i>	<i>424</i>
---	------------

<i>d) Altres aspectes de la Sentència Arbitral</i>	<i>424</i>
--	------------

<i>e) Documents annexos a la Sentència Arbitral</i>	<i>425</i>
---	------------

13.4. Conclusions	425
--------------------------------	------------

13.4.1. Sobre les persones que intervenen en el procés	426
---	------------

<i>a)Els àrbitres i arbitradors.....</i>	<i>426</i>
--	------------

<i>b)El consultor i conseller legal i el nunci</i>	<i>426</i>
--	------------

<i>c)Els regidors de l'ajuntament de Santa Maria de Meià.....</i>	<i>426</i>
---	------------

<i>d)Els testimonis per part de la Universitat de Santa Maria de Meià...</i>	<i>427</i>
--	------------

<i>e)Els notaris.....</i>	<i>427</i>
---------------------------	------------

<i>f)El prior, Josep de Salvador (1698-1738).....</i>	427
13.4.2. Conclusions i comentaris sobre el Cartell de Pregons i Públiques Crides	428
<i>a)Referent a les bones costums (capítols 10, 11, 12 i 37)</i>	428
<i>b)Referent al joc (capítols 13, 14 i 15)</i>	428
<i>c)Referent a l'ordre públic. (capítols 8, 16, 20, 27, 28, 29, 30 i 31)....</i>	429
<i>d)Referent al capbreu de 1634 (capítols 17, 18, 19, 39, 40 i 51)</i>	430
<i>e)Sobre la caça i la pesca (capítols 32, 33, 34 i 49)</i>	430
<i>f) De la higiene i els males costums (capítols 25, 26, 43, 44 i 45).....</i>	431
<i>g) Sobre els conflictes jurisdiccionals capítols 21, 22, 23, 24, 38, 42, 47, 48 i 50)</i>	431
<i>h) Sobre el Rec del Viver i les fonts del Monestir (capítol 46)</i>	432
13.4.3. Conclusions sobre l'Additament de Crides	433
13.4.4. Conclusions sobre el Contracte d'Emfiteusi de 1634	433
13.4.5. Altres conclusions de la Sentencia. Renúncies a drets anteriors	433
CAPÍTOL 14	
14. Conflicte de jurisdicció espiritual entre el prior de Meià i el bisbe d'Urgell sobre propietat de la rectoria de Fontllonga (1761)....	436
14.1. Introducció	436
14.1.2. Les parts implicades	436
<i>a)El bisbe d'Urgell, Francisco José Catalán de Ocon</i>	436
<i>b) El prior de Meià, Rafael de Subirà i de Portolà (1738-1771)</i>	436
14.2. Inici del procés. Relat dels fets ocorreguts a Fontllonga el dia 7 de gener de 1761.....	437
14.2.1. Relat del prevere i nou rector de Fontllonga, Josep Camarasa, sobre els fets del 7 de gener de 1761	437
<i>a)Homes armats, per ordre del prior, ocupen les portes de l'església....</i>	438
<i>b)Arriba el prior de Meià, però no aconsegueix el seu objectiu</i>	439
<i>c) Informació urgent al bisbe i altres esdeveniments</i>	439
14.2.2. Relat de l'escrivà de la cúria del bisbat d'Urgell sobre els fets del 7 de gener de 1761 a Fontllonga	439
<i>a)Antecedents</i>	440
<i>b)Relat dels fets</i>	440
14.2.3. Relat “Jurídica evidència” de la cúria del bisbat d'Urgell, sobre els fets del 7 de gener de 1761	441
14.2.4. Relat sobre els fets del 7 de gener de 1761, donada de forma molt breu pel prior de Meià	442
14.2.5. Conclusions dels relats dels fets del 7 de gener de 1761 a Fontllonga	443
14.3. Les primeres actuacions després de l'incident	444
14.3.1. Carta del Sr. governador de Lleida al batlle de Fontllonga (11 de gener de 1761)	444
14.3.2. Carta del bisbe d'Urgell al governador de Lleida (13 de gener de 1761)	444
14.3.3. Carta del prior de Meià al bisbe d'Urgell (19 de gener de 1761)	445

14.3.4. Carta del bisbe d'Urgell al prior de Meià (25 de gener de 1761)	445
14.4. El procés d'excomunicació a Jaume Camarasa i Josep Saumench, tinent de batlle i regidor, respectivament de Fontllonga	447
14.4.1. Inici del procés d'excomunicació a la cúria eclesiàstica del prior de Meià (20 de febrer de 1761)	447
14.4.2. Sentència de l'excomunicació de la cúria del Prior de Meià (26 de febrer de 1761)	447
14.4.3. El bisbe d'Urgell anul·la l'excomunicació decretada pel prior de Meià (4 de març de 1761)	448
14.5. Procés judicial entre el bisbe d'Urgell, Francisco J. Catalán i el prior de Meià, Rafael de Subirà, sobre la jurisdicció eclesiàstica de la parròquia de Fontllonga	449
14.5.1. Informe de la cúria eclesiàstica del priorat de Santa Maria de Meià on es vol demostrar que el prior té la jurisdicció espiritual sobre la parroquial de Fontllonga	449
<i>a) Introducció del document</i>	449
<i>b) Proves documentals de que l'església de Sant Miquel de Fontllonga</i> <i>sempre havia estat dintre del districte i sota jurisdicció</i> <i>espiritual del Monestir de Santa Maria de Meià</i>	450
14.5.2. Informe de la cúria eclesiàstica del bisbat d'Urgell on es vol demostrar que el bisbe té la jurisdicció espiritual sobre la parroquial de Fontllonga	455
<i>a) Introducció del document</i>	455
<i>b) Argumentació de la cúria del bisbat</i>	456
7.1. Alguns comentaris sobre el despoblament i la nova re població de Fontllonga, mitjançant la Carta de Poblament.....	457
<i>c) Conclusions de la cúria del bisbat d'Urgell sobre les 13 al·legacions</i> <i>presentades pel prior de Meià per demostrar la seva jurisdicció</i> <i>espiritual sobre l'església de Sant Miquel de Fontllonga</i>	460
<i>d) Conclusions de la cúria del bisbat d'Urgell sobre altres qüestions</i> <i>per demostrar la seva jurisdicció espiritual sobre l'església de</i> <i>Sant Miquel de Fontllonga</i>	460
1. De com van actuar el bisbe i el prior en els fets de gener de 1716	460
2. De com l'església parroquial de Fontllonga ara es troba a les llistes de les esglésies del bisbat que són escollides per patronat reial	460
3. De com el bisbe va anar fent els nomenaments de rectors des del 1707 fins el 1761, sense oposició del prior de Meià...	461
4. De com el bisbe d'Urgell va anar nomenant els fills de Fontllonga que van voler ordenar-se sacerdots	461
5. De com els Llibres de Parròquia de Fontllonga són tots del bisbat d'Urgell daurant el segle XVIII	462
6. On es vol demostrar que com a mínim durant 40 anys, els bisbes d'Urgell han exercit pacíficament i sense cap contradicció la jurisdicció espiritual sobre Fontllonga	463
7. De com van succeir els fets del 7 de gener de 1761, segons sis testimonis directes, per desacreditar encara	

més les pretensions del prior de Santa Maria de Meià	464
<i>e) Comentari final al document de la cúria eclesiàstica episcopal</i>	465
14.6. Conclusions i comentaris finals sobre la disputa del bisbe d'Urgell i el prior de Meià per la jurisdicció espiritual de l'església parroquial de Fontllonga	466

CAPÍTOL 15

15. Conflicte entre el prior i la universitat de Vilanova de Meià.	
Les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià de 1775	473
15.1. Introducció	473
15.1.1. El prior, Manuel Abad i Lasiera	473
15.1.2. Les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià	474
<i>a) El procés de les pregàries</i>	<i>475</i>
15.2. Les pregàries de 1775	476
15.2.1. La Missió a Vilanova de Meià	477
15.2.2. Petició dels veïns de Vilanova de Meià al batlle i l'ajuntament per fer unes pregàries al Sant Crist miraculós	477
15.2.3. Dia 31 de març de 1775. L'ajuntament demana iniciar les pregàries al prior. La negativa prioral	478
15.2.4. Dia 21 d'abril de 1775. Autorització de les pregàries per part del batlle de Vilanova	478
15.2.5. El prior de Meià porta la seva cúria a Vilanova i crea un tribunal eclesiàstic per jutjar els fets.....	479
15.2.6. El procés judicial	479
<i>a) Dia 28 d'abril de 1775. Ofici del batlle al prior.....</i>	<i>479</i>
<i>b) Dia 1 de maig de 1775. El ban del batlle, Josep Periquet.....</i>	<i>480</i>
<i>c) La Instància del fiscal de la cúria eclesiàstica del prior.....</i>	<i>480</i>
<i>d) 4 de maig. El Monitori del prior</i>	<i>480</i>
<i>e) 5 de maig, pren la iniciativa el batlle. El Dictamen del fiscal de la seva cúria</i>	<i>481</i>
<i>f) El fiscal de batlle rebutja els arguments del fiscal del prior.....</i>	<i>481</i>
<i>g) La versió del fiscal del batlle sobre les pregàries del dia 21 d'abril...</i>	<i>482</i>
<i>h) Les conclusions del fiscal del batlle</i>	<i>483</i>
<i>i) Les últimes actuacions judicials</i>	
1. Requeriment del batlle al prior de Meià (6 de maig de 1775).	484
2. Exhort i nou requeriment del batlle al prior de Meià (9-de maig de 1775)	484
15.3. Algunes conclusions	485
15.4. Comentaris finals sobre els capítols dels conflictes	488
CONCLUSIONS FINALS	494
Primera part: capítols 1r, 2n i 3r.....	494
Segona part: capítols 4t i 5è	497
Tercera part: capítols 6è, 7è, 8è, 9è i 10è	499
Quarta part: capítol 11è	505
Cinquena part: capítols 12è, 13è, 14è i 15è	506

ANNEXOS

ÍNDEX D'ANNEXOS

1. ANNEX DOCUMENTAL

ANNEX 1. (Capítol 3r.)

Catàleg dels priors de Meià elaborat pel prior Josep de Jalpí Julià el 1637	513
---	-----

ANNEX 2 (Capítol 5è)

a) Calendari del dies feriats o festius, fixos i movibles, que s'observaven en la cort eclesiàstica de Meià, aprovats en el sínode de 1687.....	515
b) Calendari dels dies feriats o festius fixos i movibles de la cort secular de Meià, aprovats en el sínode de 1687.....	516
c) Llistat dels assistents i dels nomenaments realitzats als dotze sínodes diocesans del priorat de Meià	517
- 1r Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 de maig de 1310)	517
- 2n Sínode Diocesà del priorat de Meià (27 d'abril de 1454)	517
- 3r Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 de maig de 1570)	518
- 4t. Sínode Diocesà del priorat de Meià (2 de juliol de 1580)	518
- 5è Sínode Diocesà del priorat de Meià (20 d'abril de 1599)	518
- 6è Sínode Diocesà del priorat de Meià (11 d'abril de 1639)	519
- 7è Sínode Diocesà del priorat de Meià (4 d'abril de 1647)	519
- 8è Sínode Diocesà del priorat de Meià (22 de juny de 1659)	520
- 9è Sínode Diocesà del priorat de Meià (1 d'octubre de 1687)	521
- 10è Sínode Diocesà del priorat de Meià (15 de febrer de 1796)	522
- 11è Sínode Diocesà del priorat de Meià (24 de maig de 1805)	523
- 12è Sínode Diocesà del priorat de Meià (12 de setembre de 1832).....	524

ANNEX 3 (capítol 11)

Comentaris resumits sobre el Llevador dels delmes i censos (26 d'abril de 1638)	525
---	-----

ANNEX 4 (capítol 12)

Documents sobre la visita del bisbe Simeón de Guinda a Vilanova de Meià (20-21-22 de juny de 1716)	530
<i>Document 1.</i> Primera pàgina del lligall d'Exempts de l'Arxiu Diocesà d'Urgell	530
<i>Document 2.</i> <i>Villanueva de Meyá. Razón de lo acaecido al Ilustrísimo Sr. Guinda en el año 1716 con el Prior de Meyá.</i>	531
<i>Document 3.</i> Versió resumida del document 2, elaborat per la cúria del bisbe d'Urgell	534
<i>Document 4.</i> Ordre del prior a la Comunitat de Con-rectors de Vilanova de Meià	535
<i>Document 5.</i> Acta de la cúria del prior, protestant per la confirmació	

del bisbe a la plaça de Vilanova	535
<i>Document 6.</i> Tres actes notariais sobre l'estada del bisbe d'Urgell a Vilanova de Meià.	536
<i>Document 7.</i> Nota de l'Arxiver d'Urgell: "Nota feta probablement a Roma pel que va presentar la relació (el bisbe Simeón de Guinda) en la visita <i>ad limina</i> de 1717 a la Sagrada Congregació del Concili o bé per persona afí"	539
ANNEX 5 (capítol 13)	
Compromís i sentència arbitral de 1728	545
ANNEX 6 (capítol 14)	
Documents sobre el procés per la propietat de la parròquia de Fontllonga	
<i>Document 1.</i> Declaració feta i signada per Josep Camarasa, prevere i rector de l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel de Fontllonga.....	566
<i>Document 2.</i> Informe fet per la cúria eclesiàstica del Priorat de Meyá en que es prova de forma molt documentada que l'església parroquial de Fontllonga està dins el Priorat de Meià i el prior és el rector de la dita església i per aquesta raó te dret a nomenar el vicari	569
<i>Document 3.</i> Notícies dels Llibres de Cura d'Ànimes de Fontllonga, des de l'any 1678 fins el 1715 i fins el 1761	575
<i>Document 4.</i> Document de la cúria del bisbe d'Urgell en el procés contra el prior de Meià	576
<i>Document 5.</i> Carta que el governador de Lleida envia al batlle de Fontllonga	585
<i>Document 6.</i> Carta del bisbe d'Urgell al Governador de Lleida.....	585
<i>Document 7.</i> Informe de la cúria del bisbe d'Urgell: <i>Jurídica Evidencia</i>	586
<i>Document 8.</i> Carta del prior al bisbe on li demana arranjar de forma amigable el litigi pel nomenament del rector de Fontllonga	604
<i>Document 9.</i> Carta del bisbe al prior on li recrimina la seva actuació en voler ocupar violentament l'església de Fontllonga i on li comunica que la parròquia es a la llista de les de lliure disposició i en jurisdicció del rei	605
<i>Document 10.</i> Notificació feta per Anton Font, Vicari General del priorat de Meià, a Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, perquè compareguin davant la Cúria Eclesiàstica del prior.....	606
<i>Document 11.</i> Sentència judicial de la Cúria Eclesiàstica del priorat de Meià contra Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga, on són excomunicats	607
<i>Document 12.</i> 10 declaracions jurades d'homes de Fontllonga davant del rector Josep Camarasa, indicant que sempre han vist i oït a dir que la parròquia del poble es del bisbat d'Urgell i sempre l'han visitada el seus visitadors diocesans	608
<i>Document 13 .</i> El bisbe d'Urgell anul·la l'excomunicació feta pel prior de Meià en contra de Jaume Camarasa i Josep Saumench de Fontllonga.....	610
ANNEX 7 (capítol 15)	
Documents sobre les pregàries al Sant Crist de Vilanova de Meià.....	612

2. ANNEX GRÀFIC

1. FOTOGRAFIES

Fotografia 1.1. El Montsec de Meià i la Coma de Meià des del cim del Cogulló	57
---	----

2. GRÀFICS

Gràfic 1.1. Secció dels mantells de corriment del Prepirineu Central	57
Gràfic 1.2. Bolc-diagrama de síntesi del Montsec	58

3. MAPES

Mapa 1.1. Situació del priorat de Meià al Principat de Catalunya	56
Mapa 1.2. Mapa geològic simplificat de la serra del Montsec	58
Mapa 1.3. Situació del priorat de Santa Maria de Meià entre la comarca de la Noguera i la del Pallars Jussà	59
Mapa 1.4. Situació dels territoris del priorat de Meià en els municipis actuals	60
Mapa 1.5. Mapa topo físic dels territoris on estava ubicat el priorat de Meià	62
Mapa 1.6. Viles, pobles i termes que es trobaven sota la jurisdicció del prior de Santa Maria de Meià al segle XVII	65
Mapa 4.1. Les viles, pobles i quadres que es trobaven sota la jurisdicció eclesiàstica del prior de Meià	134
Mapa 4.2. Les esglésies i capelles que estaven sota la jurisdicció espiritual del prior de Meià	138
Mapa 6.1. Les jurisdiccions espirituals i temporals del prior de Meià. En aquest cas cal fixar-nos ens el territoris de la jurisdicció temporal.....	189
Mapa 7.1. Les vies de la transhumància o cabaneres a Catalunya en el segle XIX	235
Mapa 8.1. Els molins d'oli i els molins fariners que hi havia al priorat de Santa Maria de Meià	259
Mapa 8.2. Situació dels diferents recs al priorat de Meià	273
Mapa 11.1. Situació de les partides al terme de Vilanova de Meià, on tenia les propietats el prior	362
Mapa 11.2. Situació de les partides a prop de Vilanova de Meià, on tenia les propietats el prior	363

4. QUADRES

Cronologia i fonts principals	49
Quadre 1.1. Les jurisdiccions del prior de Meià al segle XVII	68
Quadre 2.1. La demografia als pobles del priorat de Meià, segons el el fogatjament de 1378	76
Quadre 2.2. La demografia de les poblacions comarcals de referència, segons el fogatjament de 1378	77
Quadre 2.3. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià, segons els fogatges de 1515 i de 1553	81
Quadre 2.4. La demografia de les poblacions comarcals de referència,	

segons els fogatges de 1515 i de 1553	82
Quadre 2.5. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià al segle XVII, segons diverses fonts	85
Quadre 2.6. La demografia de les poblacions comarcals de referència al segle XVII, segons diverses fonts	85
Quadre 2.7. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià, segons el cens de Floridablanca (1787)	88
Quadre 2.8. La demografia de les poblacions comarcals de referència segons el cens de Floridablanca (1787)	88
Quadre 2.9. La demografia als pobles del priorat de Santa Maria de Meià, segons el <i>Diccionario</i> de Pascual Madoz (1842)	89
Quadre 2.10. La demografia de les poblacions comarcals de referència, segons el <i>Diccionario</i> de Pascual Madoz (1842)	90
Quadre 2.11. La demografia als pobles de l'antic priorat de Santa Maria de Meià el 1900, segons Ceferí Rocafort	91
Quadre 2.12. La demografia de les poblacions comarcals de referència, segons Ceferí Rocafort (1900)	91
Quadre 2.13. La demografia als pobles de l'antic priorat de Santa Maria de Meià actualment (2018)	93
Quadre 3.1. Els senyors de Meià fins a la seva incorporació a la corona	102
Quadre 7.1. Les rendes proporcionals i les rendes de domini al priorat de Meià.....	217
Quadre 7.2. Qui rebia el delme al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1557? (amb gràfics).....	226
Quadre 7.3. Qui rebia les primícies al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1557? (amb gràfics)	227
Quadre 7.4. Qui rebia el delme al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)	230
Quadre 7.5. Qui rebia les primícies al terme de Vilanova de Meià en el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)	231
Quadre 7.6. Les jornades de jova al priorat de Meià	239
Quadre 7.7. Esquema-resum de la senyoria del prior de Meià.....	243
Quadre 8. 1. Propietats de les universitats de les viles i dels altres pobles del priorat de Meià	248
Quadre 8. 2. Serveis propietat de les universitats de les viles i dels altres pobles del priorat de Meià	248
Quadre 8.3. Propietats i drets dels particulars de cada poble del priorat de Meià	282
Quadre 8. 4. Propietats i drets dels particulars de cada poble del priorat de Meià	283
Quadre 10.1. Les 52 cases amb el nom i el cognom dels seus amos que hi havia a Santa Maria de Meià el 1640.....	315
Quadre 10. 2. Les 28 cases amb el nom i el cognom dels seus amos que hi havia a Figuerola de Meià el 1640.....	319
Quadre 10.3. Grups socials a Vilanova de Meià segons el capbreu de 1577 (amb gràfics)	327
Quadre 10.4. Grups socials a Vilanova de Meià segons el capbreu de 1627-1637 (amb gràfics)	328
Quadre 10.5. Evolució dels grups socials a Vilanova de Meià entre el 1557 i el 1627/1637 (amb gràfic de barres)	329

Quadre 10.6. Els pagesos al priorat de Meià, agrupats segon l'extensió de les finques en el capbreu de 1627-1637 (amb gràfics)	331
Quadre 11.1. Finques i tipus de cultius al terme de Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1557 (amb gràfics)	349
Quadre 11.2. Finques i tipus de cultius al terme de Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1627-1637 (amb gràfics)	355
Quadre 11.3. Qui rebia el delme a Vilanova de Meià, segons el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)	368
Quadre 11.4. Finques afectades per la concòrdia i permuta (amb gràfics)..	370
Quadre 11.5. Qui rebia el delme a Santa Maria de Meià en el capbreu de 1627-1637? (amb gràfics)	370
Quadre 11.6. Finques afectades per la concòrdia i permuta (amb gràfics)..	371
Quadre 11.7. Resum de les jurisdiccions i possessions a Vilanova de Meià ..	373

5. TAULES

1. TAULA CAPÍTOL 2

Taula 2. 1. Evolució demogràfica dels pobles del priorat de Meià	97
---	----

2. TAULES CAPÍTOL 11

Taula 11.2. CAPBREU VELL DE MEIÀ (11-05-1557)	
Prior de Meià, Bernat de Jossa.....	(pàgina 2)
Taula 11.3. CAPBREU de les terres i rendes que el prior de Meià té al terme de Vilanova de Meià i la Vall d'Ariet (1627-1637)	(pàgina 8)
Taula 11.4. Llevador dels delmes i censos que fan los de Vilanova de Meià i los de la Vall d'Ariet cada any al senyor Prior de Meià	(pàgina 14)
Taula 11.5. CONCÒRDIA i PERMUTA feta entre Joan Pau de Belloc i Vilanova, carlà de Vilanova de Meià, i el prior de Meià, Josep de Jalpí i Julià (09-09-1640)	(pàgina 21)